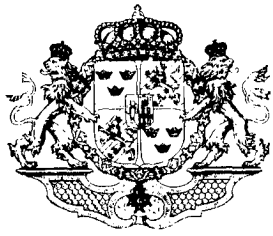
STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XI.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1917

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

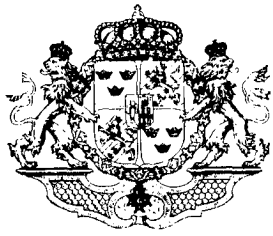
Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1917: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19171

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XI.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1917

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1917
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
170107

INNEHÅLL.

Häft. 1.

Sid.

Arbetsmarknaden under december månad 1916 . . 1
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
2. Statens livsmedelskommission 3
6. Folkhushållningskommissionen 11
Levnadskostnadernas stegring under kristiden . . 24
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 26
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 29
Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1916 33
Förslag till ordnande av läkarvården inom sjukkassorna 35
Sociala rådets sektion för sjukkasseväsen 42
Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 47
Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1915 53
Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland 56
Yrkesinspektionens verksamhet år 1915 70
Olycksfall i arbete år 1913 78
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916 82
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 94

Kortare meddelanden:

Ministerium för arbete och social hjälpverksamhet i Portugal 101
Löne direktion för statens affärsdrivande verk . 101
Engelsk kommissions förslag rörande blyfärgers användning 102

Sid.

Förbud mot användande av fosfor vid tändsticksfabrikation i Nya Syd-Wales 103
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari 1917 103
Arbetsmarknaden i England under december 1916 103
Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1916 104
Arbetslöshetsförsäkringen i England vinner ökad omfattning 104
Offentlig arbetsförmedling i de av Österrike-Ungern ockuperade polska områdena 105
Kooperation inom Göteborgsindustrien 105
Världskrigets inflytande på arbetsgivares och arbetares föreningsväsende i Tyskland år 1914 105
Dyrtidens inverkan på mindre bemedlade familjers livsmedelsförbrukning i Danmark . . 107
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
December månad 1916 109
Översikt av livsmedelspriser under fjärde kvartalet 1916 118
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—december 1916 126
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Fjärde kvartalet 1916 128
Kreatursprisen i Sverige.
Sammandrag för 1906—december 1916 138
Kreatursprisen i Sverige.
Fjärde kvartalet 1916 140
Tillförseln till offentliga slakthus.
Fjärde kvartalet 1916 145
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Fjärde kvartalet 1916 145
Fiskpriser i Stockholm.
December 1915—december 1916 146

Häft. 2.

Sid.

Arbetsmarknaden under januari månad 1917 . . . 147
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission 149
2. Statens livsmedelskommission 150
Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1916 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 165
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1916 . . 173
Socialstyrelsens utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om fattigvården m. fl. författningar 181
Kontrollstyrelsens och socialstyrelsens utlåtande angående ifrågasatt tillfälligt förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker 193
Kontrollstyrelsen och brännvinskontingenteringen 195
Hyreslagstiftningen i Norge under kristiden . . . 201
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket 204
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 207
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse om ändrad lydelse av §§ 3 och 8 i förordningen den 10 juni 1912

Sid.

angående tillämpning av förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) 211
Yrkesinspektionens verksamhet under oktober—december 1916 212
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 214

Kortare meddelanden:

Dyrtidshjälpen åt de mindre bemedlade i Stockholm 221
Småbrukarnas insats i Norges jordbruk 223
Den tyska sjuk-, invaliditets-, ålderdoms- och efterlevandeförsäkringens verksamhet intill den 1 juli 1916 224
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—februari 1917 225
Arbetsmarknaden i England under januari 1917 226
Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1917 226
Utvandringen från Sverige år 1916 226
Kommunalt understöd utan fattigvårds karaktär 228
Förslaget till ny fattigvårdslag föranleder petition till Kungl. Maj:t 230

Sid.

Löneförhållanden vid cementfabriker under kristiden 230
Mejerihanteringen i Sverige 1914 231
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Januari månad 1917 232
Översikt av livsmedelspriser under januari månad år 1917 240
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—januari 1917 244
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Januari 1917 246
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—januari 1917 250
Kreaturspriser i Sverige.
November 1916—januari 1917 252
Tillförseln till offentliga slakthus.
Januari 1917 257
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Januari 1917 257
Fiskpriser i Stockholm.
Januari 1916—januari 1917 258
Fiskpriser i Göteborg.
Januari 1916—januari 1917 259

Häft. 3.

Sid.

Arbetsmarknaden under februari månad 1917 . . 261
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission 263
2. Statens livsmedelskommission 266
6. Folkhushållningskommissionen 285
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1916.
I. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge . 309
II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1916 313
III. Verksamheten vid de särskilda anstalterna 316
IV. Verksamheten inom olika yrkesgrupper . . 317
V. Förmedlingen av arbetskraft till jordbruket 319
VI. Arbetsförmedlingsanstalternas personal . . 322
VII. Arbetsförmedlingsinspektionens verksamhet m. m. 322
De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter åren 1913—1915 334
Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1916 . . 339
Skånska lantmännens framställning om åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft . . . 340
Statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner 353
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 355
Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen åren 1914 och 1915 358
Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1917 362
Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1915 369
Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor), damfrisersalonger och badinrättningar. (Forts.)
III. Arbetstidens längd vid badinrättningar . . 372
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.
Fjärde kvartalet 375
Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående ändrad lydelse av § 5 mom. 1 och § 10 i förordningen den 5 maj 1916 om medling i vissa hyrestvister m. m. 383
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående statsbidrag till uppförande av bostadshus med smålägenheter 384
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 386
Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket. (Forts.) 391
Kortare meddelanden:
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—mars 1917 395
Arbetsmarknaden i England under februari 1917 395
» » Tyskland » » » 396
Arbetsförmedlingen för jordbruket i Örebro . . 397
Offentlig arbetsförmedling för sjöfolk i Norge . 397
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Februari månad 1917 398
Översikt av livsmedelspriser under februari månad år 1917 406
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—februari 1917 410
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Februari 1917 412
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—februari 1917 416
Kreaturspriser i Sverige.
December 1916—februari 1917 418
Tillförseln till offentliga slakthus.
Februari 1917 422
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Februari 1917 422
Fiskpriser i Stockholm.
Februari 1916—februari 1917 423
Fiskpriser i Göteborg.
Februari 1916—februari 1917 424

Häft. 4.

Sid.

Arbetsmarknaden under mars månad 1917 425
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission 427
6. Folkhushållningskommissionen 427
Socialstyrelsens utlåtande angående utredning om arbetarsemester 444
Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. II. Göteborg 447
Den privata arbetsförmedlingen i Sverige under år 1916 459
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 461
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 464
Den nationalekonomiska betydelsen av allmänt rusdrycksförbud 467
Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer år 1916 471
Förslag till lag mot oskälig hyresstegring m. m. . 477
Bemanningen å svenska handelsfartyg 481
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 486
Kortare meddelanden:
Socialstyrelsens utlåtande angående väckt motion om statsbidrag till bosättningshjälp 492

Sid.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt 492
Kollektivavtal i Nederländerna år 1916 493
Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1915 och 1916 494
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—april 1917 495
Arbetstillgången inom målaryrket i Stockholm . 495
Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1917 . 497
Arbetsmarknaden i England under mars 1917 . 497
Den kommunala arbetslöshetsfonden i Paris . . 498
Arbetsförmedlingsanstalt i Vaxholm 499
Bostadspriser i Stockholm vid början av år 1917 499
Levnadskostnadernas stegring under kristiden . 500
Levnadsvillkoren i Tyskland under april månad 1916 500

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Mars månad 1917 502

Sid.

Översikt av livsmedelspriser under första kvartalet år 1917 510
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—mars 1917 518
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Första kvartalet 1917 520
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—mars 1917 530
Kreaturspriser i Sverige.
Första kvartalet 1917 532
Tillförseln till offentliga slakthus.
Första kvartalet 1917 537
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Första kvartalet 1917 537
Fiskpriser i Stockholm.
Mars 1916—mars 1917 538
Fiskpriser i Göteborg.
Mars 1916—mars 1917 539
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen 540

Häft. 5.

Sid.

Arbetsmarknaden under april månad 1917 543
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission 545
2. Statens livsmedelskommission 547
Maximipris- och förfoganderättslagarna år 1917 . 574
Arbetstillgången under första kvartalet 1917 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 585
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.
Den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1917 . . 592
Förslag till gruppering av orter (kommuner) i riket efter levnadskostnadernas storlek 600
Levnadskostnadernas allmänna stegring under kristiden 616
Priser å vissa beklädnadsartiklar 617
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 618
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 621
Förnyade inskränkningar i utskänkning och utminntering av brännvin 624
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl 639
Lag med vissa bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. 640
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst 646
Yrkesinspektionens verksamhet under januari—mars 1917 653
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 655

Kortare meddelanden:
Arbetsinställelser i England år 1916 659
Pensionsförsäkringsfondens förvaltning 659
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—maj 1917 661

Sid.

Arbetstillgången inom hamnarbetaryrket i Stockholm 661
Arbetsmarknaden i England under april 1917 . 661
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1917 . 662
Den transoceana utvandringen från Sverige under år 1916 663
Arbetsförmedlingen av sjömän under första kvartalet 1917 666
Utvecklingen av de tyska konsumtionsföreningarna under kriget 666
Industriens arbetarbostadsfråga 667
Svenska arbetsgivareföreningen år 1916 668
Aktiebolaget Stockholmssystemets verksamhet under år 1916. 669
Arbetstidens förkortning 670
Bageriarbetarnas löne- och arbetstidsfråga . . . 670
Arbetarsemester 671
Minuthandelspriser å livsmedel i England under tiden april 1916—april 1917 671
Livsmedelspriser i Finland intill slutet av år 1916 672

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
April månad 1917 674
Översikt av livsmedelspriser under april månad 1917 682
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—april 1917 686
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
April 1917 688
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—april 1917 692
Kreaturspriser i Sverige.
Februari—april 1917 694
Tillförseln till offentliga slakthus.
April 1917 699
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
April 1917 699
Fiskpriser i Stockholm.
April 1916—april 1917 700
Fiskpriser i Göteborg.
April 1916—april 1917 701

Häft. 6.

Sid.

Arbetsmarknaden under maj månad 1917 703
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission 705

Sid.

2. Statens livsmedelskommission 705
6. Folkhushållningskommissionen 717
Fylleriförseelserna under första kvartalet 1917 och deras orsaker 731

Sid.

Lagförslag om allmän tjänsteplikt 744
Allmän tjänsteplikt i utlandet 751
Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914.
III. Malmö 768
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 787
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 790
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 794
Kortare meddelanden:
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—juni 1917 798
Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1917 . 798
Extra arbetslöshetsräkning i Danmark 799
Dansk provisorisk lag om uthyrning i andra hand 799
Hyrespriser för bostadslägenheter i Kristiania under perioden 1912—1917 800
Kommunernas fattigvård under år 1915 800
Åtta timmars arbetsdag i Finland 802
Ny levnadskostnadsundersökning 803

Sid.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Maj månad 1917 804
Översikt av livsmedelspriser under maj månad 1917 812
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—maj 1917 816
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Maj 1917 818
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1906—maj 1917 822
Kreaturspriser i Sverige.
Mars—maj 1917 824
Tillförseln till offentliga slakthus.
Maj 1917 829
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Maj 1917 829
Fiskpriser i Stockholm.
Maj 1916—maj 1917 830
Fiskpriser i Göteborg.
Maj 1916—maj 1917 831

Arbetsmarknaden under december månad 1916.

I jämförelse med föregående månad har december som vanligt medfört någon ökning av arbetstillgången. Av flertalet arbetsförmedlingsanstalter har arbetsmarknadens läge även med hänsyn härtill betecknats såsom ganska gynnsamt.

Inom *industrien* synes ingenstädes någon mera anmärkningsvärd konjunkturförändring hava framträtt. *Byggnadsverksamheten* har å åtskilliga orter avsevärt inskränkts, och arbetslöshet har flerstädes börjat göra sig gällande bland arbetarna inom hithörande fack, i främsta rummet bland målare, men i viss mån även bland murare och andra. God arbetstillgång har fortfarande inrapporterats från Göteborg, där efterfrågan å byggnadssnickare och timmermän varit större än tillgången. Rådande blidväder möjliggjorde vissa utearbeten, som under strängare köldförhållanden skulle fått inställas. Vid ostkustbanebygget i nedre Norrland kunde sålunda trots den framskridna årstiden sysselsättning alltjämt beredas ett stort antal arbetare.

De nämnda väderleksförhållandena voro även gynnsamma för *jordbruket*, där på grund av höstens ihållande nederbörd åtskilligt arbete ännu var oavslutat, särskilt i södra Sverige. I vissa delar av Skåne gjorde sig under månadens senare del någon arbetsbrist gällande bland de lösa jordbruksarbetarna, varemot tillgången å yngre drängar som vanligt icke motsvarade efterfrågan. I Uppsala, Kalmar, Skaraborgs, Västmanlands m. fl. län förefanns ävenledes brist på ogifta jordbruksarbetare. I Bohuslän uppgavs åter tillgången å dylik arbetskraft vara tillräcklig, varemot en del statplatser ännu ej kunnat tillsättas.

Skogsarbetare voro i alla landsdelar, där avverkningar i större skala äro planerade, föremål för livlig efterfrågan, som arbetsförmedlingen i allmänhet icke mer än till en del kunde tillgodose. Svårigheten att anskaffa arbetskraft har i likhet med föregående år flerstädes skärpts därigenom, att de arbetssökande ej innehaft för arbetet erforderliga verktyg. Från arbetsgivarnas sida synas några åtgärder för avhjälpande av denna brist ej kunna påräknas, enär arbetare, som ej innehava nödig utrustning, i allmänhet förutsättas icke heller äga vana vid detta slags arbete och därför icke gärna därtill antagas.

Tillgången på *kvinnlig arbetskraft* har särskilt för textilindustrien i Norrköping och Göteborg varit otillräcklig. Anmärkningsvärt är, att i sistnämnda stad även förekommit brist å bageriarbeterskor.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 97. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	50	116	103	144	96	118	107	99	134	82
Augusti	87	95	105	70	101	156	130	99	101	96	133	122	88
September	75	96	87	58	94	130	119	89	93	89	121	110	79
Oktober	77	94	75	67	108	145	127	102	104	98	128	110	87
November	96	116	84	66	141	217	165	126	141	129	192	141	106
December	92	130	84	*66*	122	189	119	*107*	134	117	182	113	*97*

Antalet ansökningar om arbete, som under november något översteg sammanlagda antalet lediga platser, har sålunda, i likhet med vad förut under en följd av månader varit fallet, icke fullt motsvarat efterfrågan å arbetskraft, vilket måste anses såsom ett för rådande goda konjunkturer särdeles betecknande och inom arbetsförmedlingsstatistiken hittills osett symtom. Jordbruket uppvisade samma relationstal som under november månad, ett förhållande, som även framträdde år 1915.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	2·7
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	2·7
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	2·2
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	5·2	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	2·2
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	4·7	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	2·6
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	3·3	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	2·4

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 december 1916. Arbetslösheten var då, som synes, ovanligt låg, ej blott med hänsyn till årstiden, utan även i jämförelse med övriga månader. Endast september och oktober 1916 samt motsvarande månader vissa föregående år kunna uppvisa något lägre siffror.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

2. Statens livsmedelskommission.

Livsmedelskommissionens yttrande över maximiprissystemet. Genom nådig remiss den 4 december 1916 anmodade Kungl. Maj:t livsmedelskommissionen att avgiva utlåtande med anledning av en framställning från Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott rörande upphävande av de gällande maximipriserna å havre och blandsäd m. m. I det yttrande, som livsmedelskommissionen med anledning härav den 14 december 1916 ingav till Kungl. Maj:t, har kommissionen gjort vissa uttalanden av principiell innebörd rörande maximiprissystemet i allmänhet. Utlåtandet är i denna del av följande lydelse:

»Det har varit för kristidens hittillsvarande livsmedelspolitik i vårt land, sådan den även företrätts av kommissionen, en oavlåtlig strävan att verka återhållande på den av många olika omständigheter föranledda prisstegringen på vad till livets nödtorft hörer. Kommissionen arbetar alltjämt i samma riktning och kommer så fortfarande att göra. Emellertid har kommissionen icke kunnat undgå att göra den iakttagelsen, att de problem, inför vilka livsmedelspolitiken ställts, under senare tid i vårt liksom i flertalet andra länder allt mera till sina väsentliga drag förändrats.

Av orsaker, varöver vi i vårt land i väsentliga delar icke kunnat råda och vilka kommissionen därför i detta sammanhang icke har anledning närmare beröra, har en alltmera kännbar brist på förnödenheter av olika slag, och därvid närmast på livsmedel, på senare tiden gjort sig gällande. Denna företeelse har i vårt land, liksom på många håll utomlands, haft till följd en besparingspolitik i syfte att genom statliga och kommunala åtgärder i mesta möjliga mån utdryga och nyttiggöra förefintliga förråd av livsmedel och andra förnödenheter. Hos oss har denna politik fått sitt mest markanta uttryck i tillsättandet av statens folkhushållningskommission och det arbete, som blivit denna förelagt.

Den politik, som härutinnan hittills förts, kräver emellertid utan allt tvivel en komplettering. Det gäller ej endast att på det mest ekonomiska sätt tillgodogöra sig förefintliga förråd av livsförnödenheter, det är också minst lika angeläget att se till, att allt göres vad som göras kan, för att bristen icke för kommande år må fortsätta eller varda än allvarligare.

Härutinnan tillåter sig kommissionen i första hand framhålla den synnerliga angelägenheten därav, att odlingsplanerna i landets olika delar med största uppmärksamhet följas av vederbörande myndigheter och att, där mindre önskvärda förskjutningar i produktionen yppas, åtgärder vidtagas för att om möjligt återföra densamma till lämpliga proportioner, ävensom att, där den för folknäringen erforderliga produktionen till äventyrs visar tendens till återgång, söka med till buds stående medel bibringa den nödig livaktighet. Kommissionen har sig bekant, att folkhushållningskommissionen, i vad på den ankommer, har sin uppmärksamhet riktad på denna angelägenhet, och livsmedelskommissionen skall givetvis icke underlåta att härutinnan göra vad som faller inom området för dess befogenhet och skyldighet. För sin del har livsmedelskommissionen

i samråd med folkhushållningskommissionen och lantbruksstyrelsen redan vidtagit åtgärder för detta synnerligen viktiga arbetes planläggande.

Den brist på livsförnödenheter, som, enligt vad kommissionen framhållit, allt mera gör sig gällande, kan emellertid ej förväntas helt bliva undanröjd av den ovan skisserade besparingspolitiken och de planer, som äro å bane att mera uppmärksamt än hittills följa jordbruksproduktionen i landet och i mån av hjälpmedel direkt ingripa reglerande på densamma. Härutöver fordras, att den hittillsvarande prispolitiken i viss mån omlägges.

Kommissionen utgår härvid på goda grunder därifrån, att en av de viktigaste för att ej säga den viktigaste orsaken till vissa livsförnödenheters sparsamma förekomst på den allmänna marknaden liksom ock till deras allt mera begränsade produktion är att söka, bland annat, i de i förhållande till priset på andra inhemska produkter ävensom till världsmarknadsprisen i allmänhet relativt låga pris, som fastställts genom maximiprisbestämmelserna och som icke kunnat undgå att ställa jordbruket i en relativt ogynnsam ställning i de särskilda näringarnas konkurrens om kapital och arbetskraft. Om så är och även om — såsom åtminstone i vissa fall torde vara förhållandet — dessa priser bereda producenten en fullt skälig vinst på sin näring, synes det kommissionen böra tagas under övervägande, huruvida icke i allt fall inför de faktiska förhållanden, *som nyss påpekats och i syfte att för framtiden stimulera produktionen av jordbruksprodukter* och benägenheten att släppa ut desamma i allmänna marknaden, hittills vidtagna prisreglerande åtgärder lämpligen böra revideras eller ock kompletteras med prisregleringar även på andra områden i syfte att åvägabringa ett mera rationellt förhållande mellan livsmedelspriserna och andra priser. Huruvida den senare utvägen är tillräckligt snabbt framkomlig undandrager sig emellertid kommissionens bedömande. Skulle man icke kunna nå den mer och mer nödvändiga prisutjämningen på den vägen, återstår nog ej annat än att välja den först antydda utvägen. Oaktat härigenom en i och för sig beklaglig prisstegring på livsförnödenheter skulle kunna bliva följden, håller kommissionen före, att ett sådant steg är mera att förorda än ett fasthållande vid de nuvarande priserna med dess enligt kommissionens mening oundvikliga konsekvens av ytterligare ökad brist och därmed förr eller senare än mera ökad prisstegring.»

Av kommissionens ledamöter anförde herr Elmquist (med vilken herr Svensson förenade sig) avvikande mening och hänvisade därvid till kommissionens tidigare och ännu under de senaste månaderna med stöd av verkställda utredningar utan meningsskiljaktighet gjorda uttalanden. Visserligen ville herr Elmquist för sin del, nu liksom tidigare, på det kraftigaste tillstyrka nödvändigheten av, att den hittillsvarande prispolitiken väl i vissa delar omlägges, men framför allt att den i övrigt konsekvent fullföljes och kompletteras, dels genom att prisen å de viktigaste livsförnödenheterna sättas i ett, såvitt möjligt, riktigt förhållande till varandra, dels genom att, där så befinnes erforderligt, vissa minimipriser till det kommande konsumtionsåret bliva garanterade samt dels och icke minst genom verkligt effektiva, prisreglerande åtgärder i fråga om även andra nödvändighetsartiklar och prestationer än dem, som frambringas eller utgöras av jordbruket.

Höjning av maximipriset å havre. Såsom i det föregående framhållits, hade livsmedelskommissionen att i utlåtandet den 14 december 1916, vars allmänna uttalanden ovan närmare berörts, avgiva yttrande rörande ifrågasatt upphävande av gällande maximipris å havre, vilket pris jämte maximipriser å vete, råg och korn samt vetemjöl och rågmjöl fastställts genom nådig förordning den 19 november 1916.[1] Kommissionens yttrande rörande denna fråga lyder som följer:

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1350.

»Vad nu speciellt angår det i den remitterade framställningen berörda spörsmålet om havrebristen och den i samband härmed stående frågan om havremaximipriset, tillåter sig kommissionen först framhålla, att till kommissionen under senaste tiden remitterats jämväl en följd av andra framställningar, som samtliga giva uttryck för bekymmer över nu rådande svårigheter att få fram erforderliga mängder havre i den allmänna marknaden. Sålunda har betonats, att åtskilliga truppförbands behov av havre icke för närvarande kan tillgodoses, då havre i tillräcklig mängd icke utbjudes för nu gällande maximipris; detsamma framhålles såväl av domänstyrelsen som enskilda skogsavverkare, särskilt för Norrlands vidkommande, såsom ett hinder för en nödig framforsling av ved och annat virke från skogarna. Härtill kommer att, enligt vad till kommissionen framförts, havregrynskvarnarnas anspråk på havre icke står att tillfredsställa med nuvarande maximipriser.

Ett medel att tillgodose de sålunda angivna mycket viktiga behoven av havre är helt visst tillämpandet av förfoganderättslagen beträffande landets havreskörd, som med den omfattning den har efter allt att döma mer än väl räcker till för att tillgodose de ifrågavarande behoven. En sådan anordning förutsätter emellertid en administrativ apparat av utomordentlig omfattning och kostnad, som åtminstone för närvarande synes så mycket angelägnare att undgå, som bland annat svarigheten att anskaffa personal för utförande av närliggande, än mera aktuella, tillfälliga statliga uppgifter visat sig vara synnerligen avsevärd. Härtill kommer, att de olägenheter, som skulle tillskyndas jordbrukaren i hans produktion genom ett sådant förfogande, äro så betydande, på grund av det hinder i produktionen, som därav föranledes, att en sådan åtgärd icke torde böra komma till användning. Det synes därför önskligt att utfinna ett annat medel att få landets havreskörd ut i den allmänna marknaden.

Kommissionen har vid upprepade tillfällen under de senaste månaderna givit uttryck åt den uppfattningen eller i varje fall antytt, att, enligt kommissionens mening, den rätta vägen härutinnan vore att upphäva maximipriset på havre. Ehuru emellertid denna kommissionens åsikt icke vunnit Eders Kungl. Maj:ts bifall, vågar kommissionen nu i syfte att komma till rätta med de åberopade olägenheterna ifrågasätta en väsentlig höjning av eller än hellre borttagande av maximipriset på havre.

Det har anmärkts mot en sådan prisförhöjning liksom mot borttagande av maximipriset på havre, att landets jordbrukare i följd härav skulle igångsätta och forcera tröskning av havre i så stor omfattning, att tröskning av brödspannmål icke kunde i någon nämnvärd mån medhinnas. På grund härav skulle då givetvis tillförseln av vete och råg i marknaden under den närmaste tiden bliva än mera knapp än den hittills varit.

Häremot vill kommissionen framhålla, att för den händelse maximipriset å havre nu upphäves, torde landets jordbrukare säkerligen komma att räkna med den prisförhöjning, som alltid beträffande havre plägar inträffa under våren. Då sålunda intet prisfall å havre kan förväntas inträda, föreligga inga skäl för jordbrukarna att särskilt forcera havretröskningen. Härtill kommer, att, då de enligt nådig förordning den 19 november 1916 bestämda s. k. tröskningspremierna endast gälla vid leverans före utgången av år 1916 och de ursprungliga maximipriserna å brödspannmål åter bliva tillämpade den 1 januari 1917, det säkerligen måste vara synnerligen ändamålslöst av en jordbrukare att låta tröskningen av råg och vete stå tillbaka för tröskningen av havre. Vidare vill kommissionen framhålla, att under de gångna krisåren har erfarenheten vid flera tillfällen lagt i dagen, att låga pris på en nödvändighetsvara leda till ökad konsumtion av densamma. Grundad anledning finnes att antaga, att denna erfarenhet kan komma att vinna ytterligare bekräftelse beträffande havren, om det i förhållande till prisen å alla andra kraftfodermedel alltför låga maximipriset å havre fortfarande kommer att bliva gällande. Detta låga pris på ett hemmaproducerat, överallt tillgängligt kraftfoder kommer nämligen tvivelsutan att föranleda, att utfodring av havre under vintern kommer att äga rum i sådan omfattning, att vi instundande vår, trots årets rika havreskörd, komma att stå inför *verklig* havrebrist. Då därtill kommer, att en dylik ensidig havreutfodring

— i jämförelse med en foderstat, i vilken jämväl andra kraftfodermedel ingå — menligt inverkar på mjölkproduktionen, synes det kommissionen, att även denna omständighet utgör ett vägande skäl för upphävandet av nu gällande maximipris å havre.

På grund av vad sålunda anförts, får kommissionen hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville antingen åvägabringa en väsentlig höjning av maximipriset på havre eller helt upphäva detta maximipris, och får kommissionen för sin del särskilt förorda det senare alternativet.

Vad här ovan föreslagits beträffande havre, torde även böra få gälla sådan blandsäd av havre och andra produkter, där de skilda sädesslagen bevisligen odlats tillsammans.»

Jämväl beträffande denna del av yttrandet reserverade sig herr Elmquist med instämmande av herr Svensson. Särskilt ville herr Elmquist framhålla sina allvarligaste betänkligheter mot, att statens livsmedelskommission över huvud taget och speciellt omedelbart före genomförandet av regleringen av brödsädsförbrukningen uttalade sig *mot* förfoganderättslagens tillämpning för att framtvinga de undanhållna varorna samt mot att kommissionen inför nödvändigheten av denna reglering ävensom av vidtagandet av åtgärder för en ökad brödsädsodling redan till våren förordade borttagandet av maximipriset å havre eller dess höjande utan hänsyn till de övriga spannmålspriserna.

Vid frågans avgörande följde Kungl. Maj:t icke det av livsmedelskommissionen särskilt förordade alternativet utan beslöt att *maximipriset skulle höjas*. Genom nådig kungörelse den 30 december 1916 stadgades, att det i förordningen den 19 november 1916 angående maximipris å spannmål och mjöl fastställda maximipriset å havre vid försäljning av odlaren eller för hans räkning skulle höjas från kr. 17 till kr. 19·50 per 100 kg.

Exportförbud, suspension av tullar m. m. Enligt nådig kungörelse den 28 november 1916 är från och med den 1 december s. å. och tills vidare intill utgången av april månad 1917 *utförsel från Gottland till annan inrikes ort av vid slakt av nötkreatur och svin uppkommande avfall av annat slag än ben, talg och njurar förbjuden.* Vad sålunda stadgats gäller dock ej utförsel av hjärta, lever och lungor, vidhängande uppslaktat kreatur, som för vederbörlig besiktning utföres till ort med organtvång.

Den 5 december 1916 utfärdades *förbud mot utförsel av potatis från Öland till annan inrikes ort* under tiden från och med den 8 december 1916 och tills vidare intill den 1 juli 1917.

Den 9 januari 1917 stadgades *förbud mot utförsel ur riket av levande växter* från och med den 10 januari och tills vidare.

Det av Kungl Maj:t utfärdade förordnandet om *tullfrihet å viss spannmål*, vilket upphörde att gälla med 1916 års utgång, förlängdes den 30 december 1916 från och med den 1 januari 1917 tills vidare till och med den 30 juni 1917. Tullfriheten avser råg, vete och korn, ärter, tjänliga till människoföda, samt mjöl av råg och vete. Korn har före den 1 januari 1917 ej varit tullfritt. Anledningen till att detta sädesslag nu inbegripits under tullsuspensionen beträffande spannmål är, att korn vid den statliga regleringen av brödsädskonsumtionsregleringen är avsett att i ökad utsträckning bliva använt som brödsäd.

Medgivande av undantag i fråga om utsädesvara från bestämmelserna om maximipris å spannmål. På hemställan av livsmedelskommissionen har Kungl. Maj:t beslutat, att undantag från bestämmelserna om maximipris å spannmål enligt förordningen den 19 november 1916 må medgivas vissa utsädesfirmor och producenter i fråga om utsädesvara. Beslutet härom kungjordes genom nådigt brev till livsmedelskommissionen den 28 november 1916. Ifrågavarande kungl. brev är av följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga brev

till statens livsmedelskommission angående medgivande av undantag i fråga om utsädesvara från bestämmelserna om maximipris å spannmål.

GUSTAF &c. &c. Vår ynnest &c. Vid föredragning denna dag av Edra i skrivelser den 23 oktober och den 23 november 1916 i ämnet gjorda framställningar hava Vi funnit gott förklara Oss vilja, efter prövning i varje särskilt fall av till Oss ingiven ansökning i ämnet, lämna tillstånd dels därtill att vad i förordningen den 19 november 1916 angående maximipris å vete, råg, korn och havre samt vetemjöl och rågmjöl stadgas icke må för viss utsädesfirma eller spannmålsproducent äga tillämpning vid tillhandahållande av vare sig förädlad utsädesvara efter gröda, som enligt insyningsprotokoll blivit under växttiden av sakkunnig person insynad och på grund av sin sortrenhet godkänd till utsäde, eller sådan utsädesvara, som med intyg från med statsmedel understödd eller annan av Oss för ändamålet godkänd frökontrollanstalt styrkes vara av sådan beskaffenhet, att samma vara kan plomberas i enlighet med bestämmelserna i gällande instruktion för med understöd av statsmedel inrättade frökontrollanstalter, och dels därtill att jämväl producent, som till utsädesaffär, vilken erhållit Vårt tillstånd att tillhandahålla utsäde till högre pris än de fastställda maximipriserna, önskar försälja till utsäde avsedd spannmål, må vid sådan försäljning vara obunden av föreskrifterna i förenämnda förordning; börande i sistnämnda fall ansökningen vara åtföljd av vederbörande utsädesfirmas förbindelse att använda den med ansökningen avsedda varan till framställande av utsäde.

Tillika vilja Vi härigenom anbefalla Eder att på lämpligt sätt bringa till vederbörandes kännedom vad Vi sålunda beslutat. Stockholms slott den 28 november 1916.

GUSTAF.

JOHAN BECK-FRIIS.

Kontroll över affärer, vilka erhållit sådant tillstånd, som i detta kungl. brev sägs, utövas av lantbruksstyrelsen. Kungl. Maj:t har föreskrivit, att det skall åligga envar av dessa utsädesaffärer att vid ingivande av ansökning om undantag från maximiprisförordningens bestämmelser jämväl vid inköp av till utsäde avsedd spannmål, varom i ovanstående brev omförmäles, bifoga uppgift om såväl inneliggande lager av utsäde och därtill avsedd råvara som å de föregående årens försäljning av utsäde samt att till lantbruksstyrelsen lämna de uppgifter i övrigt rörande sin affärsverksamhet m. m., som kunna befinnas erforderliga för kontrollens utövande.

Åtgärder för reglering av priserna å vissa gödningsämnen. Den under kristiden inträffade prisstegringen har i synnerligt hög grad drabbat de för jordbruket oundgängliga konstgjorda gödningsämnena, av vilka de viktigaste äro chilesalpeter och superfosfat. Under våren 1914 kostade den förra varan något över 20 kr. och 20-procentig superfosfat knappt 7 kr., allt per 100 kg. Under år

1916 betingade chilesalpetern 35 kr. och superfosfaten 15 à 16 kr., och under innevarande säsong torde priset å chilesalpetern uppgå till minst 40 kr. samt å superfosfaten till minst 19 kr., därest åtgärder ej vidtagas för prisernas begränsning. De priser, som gällde år 1916, medförde otvivelaktigt en väsentligt minskad användning av konstgjorda gödningsämnen nämnda år, och det vore anledning att befara, att den prisfördyring, som sedermera ägt rum, kunde föranleda lantmännen att ytterligare minska förbrukningen av dessa varor. Men detta skulle i sin tur åstadkomma en minskad avkastning av jordbruket, särskilt beträffande säd och sockerbetor, och enär tillgången å dessa för folkhushållningen oundgängliga förnödenheter som bekant är och även under den närmaste framtiden torde kunna förmodas bliva knapp samt då konsumtionsunderskottets täckande genom import icke eller endast delvis kan förväntas äga rum, har det ansetts vara ett allmänt intresse, att det inhemska jordbrukets produktionsförmåga ej hindras genom oöverkomliga priser å konstgjorda gödningsämnen. Från jordbruksorganisationer och andra korporationer hava ock till regeringen inkommit framställningar med anhållan om vidtagande av åtgärder för prisernas nedbringande.

I sådant syfte kunna emellertid ej maximipriser tillgripas. Chilesalpeter är nämligen helt och hållet en importvara, som införes från transoceana länder. Införseln ombesörjes genom enskilda importörer, men måste väsentligen ske medelst främmande tonnage, enär den svenska handelsflottan på grund av särskilt avtal tages i anspråk för spannmåls- och fodermedelsimporten. Sverige saknar sålunda möjlighet att inverka såväl å varans anskaffningskostnad å produktionsorten som att reglera fraktsatserna. Vad superfosfaten beträffar, tillverkas densamma visserligen inom landet, men råvarorna, råfosfat och svavelkis, erhållas, den förra helt och hållet och den senare till största delen genom import. Ej heller beträffande superfosfat kan sålunda prisreglering ske genom fastställande av maximipris. Nedbringande av priserna å gödningsämnen kan under sådana förhållanden tydligen ej ske på annat sätt än det som förut beslutats för åstadkommande av prisreduktion för utländskt kraftfoder, som införskaffas till landet under likartade villkor, nämligen genom att varorna tillhandahållas konsumenterna till lägre priser än självkostnaderna och skillnaden mellan dessa och utförsäljningspriserna täckas genom statsmedel.

I underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 januari 1917 hemställde livsmedelskommissionen om bemyndigande att medelst statsmedel reglera priserna å chilesalpeter och superfosfat på sätt som ovan antytts. Kommissionen beräknade, att, därest ett belopp på omkring 4 millioner kr. ställdes till förfogande för ifrågavarande ändamål, priset å chilesalpeter skulle kunna nedbringas med 5 kr. per 100 kg. och att varan sålunda skulle kunna tillhandahållas konsumenterna till ett pris av cirka 35 kr. per 100 kg. Superfosfatpriserna skulle reduceras till kr. 15·80 för 20-procentig och till omkring 15 kr. för 19-procentig vara.

Vad superfosfaten beträffar, måste prisregleringen åvägabringas genom avtal med fabrikerna, vilka, såsom ovan framhållits, tillverka slutprodukten av huvud-

sakligen importerade råvaror. Samma dag, som livsmedelskommissionen inkom till Kungl. Maj:t med ovan anförda underdåniga skrivelse, eller den 15 januari, ingick samma kommission i förening med statens industrikommissions arbetsutskott till Kungl. Maj:t med en annan underdånig skrivelse, innehållande förslag till ordnande av denna fråga. Med utgångspunkt från nödiga utredningar i ärendet, verkställda dels inom industrikommissionen, dels av en av livsmedelskommissionen utsedd kommitté, hade arbetsutskottet och kommissionen inlett förhandlingar angående prisfrågan med representanter för superfosfatindustrien och -försäljningen. Härvid hade mellan statens livsmedelskommission å ena sidan och svenska superfosfatförsäljningsaktiebolaget, Hälsingborg, jämte konstgödningsfabriksaktiebolaget, Landskrona, träffats preliminär överenskommelse rörande försäljningspriserna å superfosfat, under förutsättning att staten jämväl kommer att medelst penningmedel bidraga till förbilligande av för kommande säsong behövliga mängder superfosfatgödning. Kommissionen och ifrågavarande bolag enade sig därvid om ett förslag till avtal av i huvudsak följande innehåll:

Bolagen förbinda sig att vid försäljning av superfosfater och superfosfatblandningar, vilka antingen redan äro framställda eller för vilkas framställande råvaror nu finnas inom riket, icke vare sig direkt eller indirekt betinga sig eller mottaga högre priser än 79 öre per procent vatten- och citratlöslig fosforsyra, banfritt köparens närmaste saltsjöhamn. I enlighet härmed beräknas priserna för 100 kg. 20-procentig superfosfat till kr. 15·80, för 19-procentig till kr. 15·01, för 18-procentig till kr. 14·22 o. s. v. (med avtagande procenthalt minskas priset med 79 öre för varje procent) samt i fråga om superfosfatblandningar till 79 öre per procent för i varje blandning befintlig vatten- och citratlöslig fosforsyra, allt med tillägg av frakt från närmaste saltsjöhamn. Då varan levereras i lös vikt, beräknas priset till 1 kr. lägre per 100 kg. Förut gällande förhöjningar av priserna vid leverans till orter i Norrland från och med Gävle och norr därom ävensom förut gällande rabatter vid försäljning till konsumenter och återförsäljare av större partier skola fortfarande tillämpas.

Enär det pris bolagen sålunda äga uttaga med 15 öre per procent understiger det pris, som desamma betingat sig och statens livsmedelskommission tills vidare godtagit som grundpris, förbinder sig livsmedelskommissionen att ersätta denna prisskillnad med 15 öre per procent under kontraktstiden försåld vatten- och citratlöslig fosforsyra. Likvid erlägges månatligen med 3 % kassarabatt, sedan bolagen till livsmedelskommissionen insänt av notarius publicus till riktighet bestyrkt rapport för den gångna månaden angående försålda och expedierade varor, med rätt för livsmedelskommissionen att, när så önskas, genom ombud kontrollera dessa rapporters riktighet.

Såsom ovan nämnts, beräknade livsmedelskommissionen statsverkets med denna prisreglering förenade kostnader till omkring 4 millioner kr. I 1917 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t av riksdagen äskat ett belopp å 24 millioner kr. till åtgärder i prisreglerande syfte, och hade denna summa beräknats jämväl med hänsyn till prisreglering för konstgjorda gödningsämnen. Den 20 januari 1917 avläts ock till riksdagen nådig proposition i detta ärende (prop. n:r 28), vari Kungl. Maj:t föreslår, att riksdagen för nedbringande under tiden till och med den 1 juli 1917 av priset å chilesalpeter och superfosfat till belopp, som ovan anförts, ville å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å 4 millioner kr. ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må

under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna för ändamålet erforderligt belopp. Förslaget tillstyrktes av jordbruksutskottet, och den 31 januari 1917 beslöt riksdagen att bevilja det begärda anslaget.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet under december 1916. Vid det för tiden 26 augusti—25 november gällande fläskavtalets utgång uppgjordes ett nytt avtal, byggt på väsentligt förändrade principer, för tiden 3 december 1916—25 februari 1917.

Grundtanken i detta avtal är, att hela produktionen vid de ifrågavarande slakterierna ställes till livsmedelskommissionens förfogande till ett pris av kr. 2·05 per kg. för färskt och 2·15 för lätt saltat fläsk samt kr. 2·10 per kg. för oskirat och 2·50 för skirat ister. Endast den kvantitet fläsk, som kommissionen icke tager i anspråk för distribution inom landet, får exporteras, och även den så uppkomna exporten skall motsvaras av en viss kompensation. Slakterierna äro nämligen skyldiga att för varje exporterad kvantitet fläsk tillhandahålla varuförmedlingsbyrån en lika stor kvantitet till ett lägre, i avtalet närmare bestämt pris.

Under december månad distribuerades 819 415 kg. fläsk, levererat enligt detta avtals bestämmelser. På grund av åtskilliga slakteriers resterande kompensationsskyldighet fortgick emellertid även distribueringen av kompensations- och regulatorsfläsk, i enlighet med föregående avtal, till en omfattning av respektive 248 017 kg. och 730 888 kg.

Medan köttexporten i november uppgick till 7·5 % av den normala, beviljades för december en export, motsvarande 20 % av normalexporten. Kompensationsskyldigheten gällde alltjämt 75 % av den exporterade mängden, och kompensationspriset var fortfarande 85 öre per kg.

Någon export av ägg förekom icke i december.

Förmedlingen av islandssill, klippfisk och salt makrill fortgick under månaden enligt samma villkor som förut. Detsamma gäller färsk västkustfisk, varav 2 370 lådor distribuerades. Däremot hade den norska slofetsillen vid årets slut ännu icke ankommit till svensk hamn.

Redan i oktober hade ett parti kaffe ställts till varuförmedlingsbyråns förfogande. Det erbjöds de lokala livsmedelsnämnderna till ett pris av kr. 1·40 per kg. för Rio och 1·45 för Santos, fritt säljarens magasin. Expedieringen, som ombesörjdes av en firma i Stockholm och en i Göteborg, pågick till årets slut, och till denna tid hade 1 526 700 kg. distribuerats.

Utredning rörande jordbrukets ekonomiska förhållanden. Det har under livsmedelskommissionens arbeten vid upprepade tillfällen visat sig vara förenat med stora olägenheter att sakna plan över det ekonomiska sammanhanget mellan lantmannanäringens olika grenar samt deras beroende av och inverkan på varandra. Först genom en sådan plan bliver det möjligt att rätt avväga och beräkna verkningarna av de priser och produktionsreglerande åtgärder, som i ett eller annat hänseende kunna befinnas påkallade. Då det därför syntes kommissionen behövligt, att en utredning härav av sakkunniga bleve

utförd, anmodade kommissionen i början av december månad 1916 professorerna Nils Hansson och H. J. B. Juhlin-Dannfelt att verkställa dylik utredning. Denna skulle omfatta dels jämförelse av produktionskostnaden för de lantbrukets produkter, som äro av största vikt för folkets näring, dels vilken inverkan höjning eller sänkning av särskilda produkters realisationspriser kan väntas hava på produktionen av andra förnödenheter och dels slutligen, huruvida med anledning av de i föregående punkter nämnda utredningarnas resultat några särskilda statsåtgärder kunna väntas med framgång kunna användas för att åstadkomma en efter behovet och förhållandena i övrigt avpassad ändrad riktning i lantbrukets olika produktionsgrenar för närvarande och för framtiden.

Vid mitten av januari 1917 hade de sakkunniga fullgjort sitt uppdrag och inkommo till kommissionen med utredningen.

6. Folkhushållningskommissionen.

Brödsädsregleringen. Den 25 oktober 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt folkhushållningskommissionen att dels inkomma med detaljerat förslag till fullständig reglering av brödsädsförbrukningen inom landet, dels ock verkställa utredning angående de anordningar för utdrygande och ekonomiskt användande av det tillgängliga brödsädsförrådet, som lämpligen kunna ifrågakomma även utan sammanhang med en fullständigt genomförd konsumtionsreglering. Kommissionen föreslog först vidtagande av åtgärder av sistnämnda slag. Då korn i större utsträckning än förut ansågs böra tagas i anspråk såsom brödsäd, utfärdades den 7 november 1916 förbud mot mältning av spannmål utan att folkhushållningskommissionen därtill lämnat tillstånd. Den 19 november förordnades, att vete ej må utmalas lägre än till 75 % och att råg ej må siktas samt att vid tillverkning av bröd till avsalu eller för annans räkning vete- eller rågmjöl av lägre utmalning än vad sålunda stadgats ej må användas. Den 19 november 1916 utfärdades jämväl nådig förordning om maximipris å vete, råg, korn och havre samt vetemjöl och rågmjöl. Maximipriserna å spannmål utgjorde ändringar av förut gällande bestämmelser. Beträffande mjöl hade maximipriser förut ej varit föreskrivna.[1] Sistnämnda förordning innehåller bland annat den bestämmelsen, att vid försäljning för leverans före utgången av år 1916 skulle såsom särskild ersättning för påskyndad tröskning vissa tillägg få göras till de fastställda maximipriserna. Den 19 december 1916 beslöt Kungl. Maj:t att giva folkhushållningskommissionen befogenhet att även efter utgången av år 1916 tills vidare utbetala dessa tillägg till de spannmålsägare, som med kommissionen eller dess ombud träffa frivillig uppgörelse om försäljning av spannmål. Genom en den 4 januari 1917 utfärdad nådig kungörelse skedde vissa tillägg till och ändringar av maximipriserna å spannmål och mjöl. Ifrågavarande kungörelse lyder som följer:

[1] Förordningarna angående mältning, utmalning och maximipriser äro tryckta i Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1345 ff.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

innefattande tillägg till och ändring i gällande föreskrifter angående maximipris å spannmål och mjöl;

given Stockholms slott den 4 januari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi funnit gott att såsom tillägg till och ändring i gällande föreskrifter angående maximipris å spannmål och mjöl förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av kornmjöl må, då försäljningen sker i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod, priset för 100 kilogram, inberäknat säckens vikt (*brutto*), ej överstiga 28 kronor.

Vad i §§ 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 14 och 15 av förordningen den 19 november 1916 angående maximipris å vete, råg, korn och havre samt vetemjöl och rågmjöl är stadgat beträffande vetemjöl och rågmjöl skall äga tillämpning jämväl i fråga om kornmjöl.

§ 2.

Å vetemjöl, rågmjöl eller kornmjöl, som tillhandahålles av folkhushållningskommissionen, skola ej de i § 3 av förordningen den 19 november 1916 eller i § 1 av denna kungörelse stadgade maximiprisen äga tillämpning.

För sådant mjöl bestämmer Konungen, i den mån det finnes erforderligt, tid efter annan pris, som vid frivillig försäljning i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod ej må överskridas.

§ 3.

Vid frivillig försäljning direkt till allmänheten i öppen bod av mjöl, varom i § 2 förmäles, må pris, som, enligt vad där sägs, blivit av Konungen bestämt, höjas med högst 4 öre för kilogram.

§ 4.

Pris, som av Konungen bestämts enligt § 2, gäller för leverans från någon folkhushållningskommissionens mjöldepå fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast mjöldepån. Till sådant pris eller till de pris, vilka enligt § 3 högst må utgå, må tillägg icke göras i vidare mån än som enligt §§ 8, 9, 10, 11 och 12 i förordningen den 19 november 1916 medgives beträffande de i samma förordning bestämda maximiprisen; skolande vid tillämpning av § 8 i förordningen hänsyn tagas till avståndet från mjöldepån.

§ 5.

Bestämmelserna i denna kungörelse angående pris å mjöl, som av folkhushållningskommissionen tillhandahålles, skola även tillämpas, då sådant mjöl säljes av ekonomisk förening till dess medlemmar.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, dock med undantag av bestämmelserna i § 1, vilka träda i kraft först den 15 januari 1917; och skall kungörelsen äga tillämpning till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 4 januari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Genom utmalningsföreskrifterna och ändringen av maximipriserna å spannmål samt fastställande av maximipriser jämväl beträffande mjöl ändrades även förutsättningarna för gällande avtal med kvarnföreningen angående pris å vete- och rågmjöl samt kli, vilket avtal hade trätt i kraft den 9 september 1916 och skulle gälla till och med den 15 januari 1917.[1] Sedan kvarnföreningen förklarat sig för sin del medgiva, att nämnda avtal finge omedelbart upphöra, beslöt Kungl. Maj:t, att detsamma skulle upphöra att gälla från och med den 27 november 1916 samt bemyndigade folkhushållningskommissionen avsluta ny överenskommelse av följande lydelse:

Å ena sidan förplikta sig kvarnföreningens medlemmar till följande:

1) I det vetemjöl, som av kvarn framställes, må icke efter utgången av innevarande november månad utländskt vete ingå med mera än högst 30 procent, där icke annat varder av folkhushållningskommissionen medgivet.

2) Kvarnföreningens sammanlagda produktion av mjöl skall, där icke annat av folkhushållningskommissionen medgives, till minst två femtedelar utgöras av rågmjöl, gällande dock denna bestämmelse först efter det tillräcklig myckenhet råg enligt kommissionens beprövande tillhandahållits kvarnarna.

3) I mån av tillgång och beställningar skall kvarn månatligen expediera mjöl till den myckenhet och till de order, som av folkhushållningskommissionen eller dess befullmäktigade ombud bestämmas.

4) Mjöl må icke av kvarn säljas till enskilda konsumenter med undantag av vid kvarnen anställda personer samt icke i något fall annorledes än mot förbindelse av köparen med avseende å mjölets användande eller distribution, vilken förbindelse skall vara avgiven enligt av folkhushållningskommissionen fastställt formulär.

5) Vid försäljning av kli må kvarn icke hålla högre pris ab kvarn än 17 kr. pr 100 kg., exklusive säck, med skyldighet att på effektivt sätt, bl. a. genom annonser, bringa gällande klipris till allmänhetens kännedom samt vidare att vid försäljning av kli till återförsäljare icke medgiva längre uttagningstid än 30 dagar från försäljningsavtalets datum ävensom att vid samtidig rekvisition av kli från dels lantbrukare eller kooperativa lantbrukssammanslutningar och dels återförsäljare lämna de förra företräde och att över huvud tillhandahålla viss del av kliproduktionen direkt till lantbrukarna.

6) Då inhemsk spannmål av folkhushållningskommissionen tillhandahålles kvarn till gällande maximipris fritt å banvagn vid kvarnens järnvägsstation eller å fartyg vid kvarnens hamnplats, åligger det kvarnen att gottgöra kommissionen courtage och frakt med 75 öre per 100 kg.

7) Vid kvarns försäljning av mjöl till folkhushållningskommissionen eller till av kommissionen anvisad kommunal myndighet äger kommissionen åtnjuta en mot agent- och grossistprovision samt kassarabatt svarande minskning i det fastställda maximipriset av 1 krona pr 100 kg. vetemjöl och 80 öre pr 100 kg. rågmjöl.

8) Det åligger kvarn att omedelbart efter utgången av varje vecka till folkhushållningskommissionen avgiva rapport över den gångna veckans såväl inköp av svenskt vete, råg och korn som även expediering av mjöl och kli, fördelad länsvis, särskilt för landsbygd och särskilt för varje stad.

Folkhushållningskommissionen och dess befullmäktigade ombud äga att, närhelst de så önska, taga del av kvarns böcker över inköp av spannmål, förmalningskvantiteter och expediering av mjöl och kli samt förrätta inventering av lagret.

Å andra sidan förbinder sig folkhushållningskommissionen till följande:

Folkhushållningskommissionen skall, i den mån kommissionen finner förhållandena sådant medgiva, tillhandahålla kvarnföreningens medlemmar utländskt vete till inbland-

[1] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 991.

ning i det svenska vetet. Priset härför skall utgöras av 23 kronor 70 öre pr 100 kg. fritt å fartyg vid föreningskvarns hamnplats, dit allmän sjöfartsväg leder, vid leverans direkt från inkommande ångare. Vid leverans av inom riket magasinerad spannmål erlägger köparen därutöver, utom eventuellt förekommande uttagnings- och transportkostnader, jämväl de av kommissionen vid magasineringen utgivna lossnings- och upptagningskostnader.

Sedan folkhushållningskommissionen vid mitten av december 1916 fullgjort Kungl. Maj:ts ovannämnda den 25 oktober 1916 givna uppdrag att utarbeta förslag till reglering av brödsädsförbrukningen inom landet och inkommit med dylikt förslag, fattade Kungl. Maj:t den 19 december 1916 beslut om genomförandet av denna reglering. Jämlikt förfoganderättslagen av den 9 juni 1916 förordnade Kungl. Maj:t i en nyssnämnda dag utfärdad förordning, att från och med den 8 januari 1917 beslag skulle läggas dels å alla inom riket förefintliga, staten icke tillhöriga förråd av vete och råg, såväl tröskad som otröskad vara, samt mjöl, vid vars framställande använts vete eller råg, ävensom hårt bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, dels ock inom största delen av Norrland å förråd av korn och kornmjöl. Förordningen innehåller vidare de grundföreskrifter, i enlighet med vilka folkhushållningskommissionen har att genomföra regleringen. Genom en samtidigt utfärdad kungörelse stadgades, att en allmän inventering skulle verkställas beträffande dels samtliga beslagtagna varor, dels ock allt inom landet befintligt korn, kornmjöl och av kornmjöl framställt hårt bröd. Ifrågavarande tvenne författningar äro av följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående reglering av brödsädsförbrukningen;

given Stockholms slott den 19 december 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen — förordna som följer:

§ 1.

För åstadkommande av den hushållning med landets förråd av brödsäd och mjöl, som betingas av rådande förhållanden, samt av en jämn fördelning av brödsäden och mjölet skall förbrukningen därav regleras genom statens försorg, på sätt i denna förordning stadgas.

Folkhushållningskommissionen har att i enlighet med föreskrifterna i denna förordning jämte övriga av Konungen givna bestämmelser genomföra regleringen.

§ 2.

Från och med den 8 januari 1917 är beslag lagt å *dels* alla vid nämnda dags början inom riket förefintliga, staten icke tillhöriga förråd av vete och råg, såväl tröskad som otröskad vara, samt mjöl, vid vars framställande använts vete eller råg,

ävensom hårt bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, *dels ock* alla vid sagda tidpunkt inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom Södra Hälsinglands, Norra Hälsinglands och Västra Hälsinglands fögderier av Gävleborgs län förefintliga, staten icke tillhöriga förråd av korn, såväl tröskad som otröskad vara, samt mjöl, vid vars framställande använts korn, ävensom hårt bröd, som tillverkats av dylikt mjöl; dock att från beslaget är undantaget mjöl, som innehaves av bageriidkare.

Innehavare av korn, varom ovan förmäles, må utan hinder av beslaget använda kornet till utfodring av djur, som av honom underhållas.

§ 3.

I den mån spannmål, som genom stadgandet i § 2 tagits i beslag, tröskas eller förmales, upphör beslaget att gälla den uttröskade halmen eller det vid förmalningen uppkomna kliet.

Beslag upphör ock att gälla, i den mån innehavaren av den beslagtagna varan i vederbörlig ordning erhåller rätt att förfoga över densamma.

§ 4.

I den mån Konungen icke medgiver undantag, åligger envar innehavare av vete, råg eller korn, såväl tröskad som otröskad vara, samt mjöl, vid vars framställande använts vete, råg eller korn, ävensom hårt bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, att lämna uppgift angående de förråd av nämnda varor, som hos honom förefunnos klockan 5 f. m. den 8 januari 1917.

Uppgifterna skola senast den 15 januari 1917 eller inom den senare tid, som folkhushållningskommissionen kan i fråga om glest bebodda trakter av landet finna skäligt bestämma, inlämnas till ortsmyndighet, som i § 13 sägs, och skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställas av folkhushållningskommissionen och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att de uppgiftspliktiga tillhandahållas.

§ 5.

Folkhushållningskommissionen äger att för statens räkning uppköpa så stor del av de i § 4 omförmälda varor, som kommissionen finner erforderligt för förbrukningsregleringens genomförande.

Det inköpspris och de övriga villkor, som härvid skola å statens vägnar erbjudas, bestämmas av kommissionen enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

§ 6.

Vägrar innehavare av vara, som omförmäles i § 4, att sälja densamma till kommissionen på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att i fråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom kommissionens försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 7.

Finner folkhushållningskommissionen nödigt föranstalta om tröskning av spannmål, som jämlikt § 6 skall avstås till kronan, och vägrar innehavare av verktyg och byggnader, som erfordras för tröskningsarbetet, att på villkor, som kommissionen erbjuder,

verkställa eller låta verkställa arbetet, vare pliktig att mot ersättning vidtaga eller tåla sådana åtgärder med avseende å verktygens och byggnadernas användande för tröskningens utförande, som omförmälas i § 4 förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att i fråga om åtgärder, som nu sagts, meddela de föreskrifter, som avses i § 7 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom kommissionens försorg delgivas egendomens innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar beträffande egendomens användande meddela de närmare anvisningar, vilka finnas erforderliga.

§ 8.

Har enligt § 6 vara avstått till kronan eller enligt § 7 förfogande i fråga om tröskning av spannmål vidtagits, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda paragrafer förmäles.

Godkännes räkningen till betalning, skall ersättningen erläggas kontant eller genom av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar utställd anvisning.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara eller egendom, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 9.

Från och med den 8 januari 1917 må icke utan medgivande av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar till framställande av mjöl för annans räkning användas vete eller råg annorledes än mot bekommande av för ändamålet giltigt förmalningskort, utfärdat av kommissionen eller å dess vägnar.

Vad nu stadgats om vete och råg skall inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom Södra Hälsinglands, Norra Hälsinglands och Västra Hälsinglands fögderier av Gävleborgs län äga tillämpning jämväl med avseende å korn.

§ 10.

Utan medgivande av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar må ej från och med den 8 januari 1917 mjöl, vid vars framställande använts vete eller råg, eller hårt bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, ej heller från och med den 15 i samma månad annat bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, säljas annorledes än mot rekvisition, som är av kommissionen eller å dess vägnar godkänd, eller mot bekommande av för ändamålet giltig kupong till mjöl- eller brödkort, utfärdat av kommissionen eller å dess vägnar.

Ej heller må från och med förstnämnda dag utan medgivande av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar vete eller råg säljas annorledes än mot utsädeskort eller eljest i den ordning, som av kommissionen bestämmes.

Inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom Södra Hälsinglands, Norra Hälsinglands och Västra Hälsinglands fögderier av Gävleborgs län gälla stadgandena i första stycket av denna paragraf jämväl kornmjöl och bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, samt stadgandet i andra stycket jämväl korn.

§ 11.

Folkhushållningskommissionen åligger att av vara, som avses i § 4, under villkor, som, i den mån föreskrifter därom icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, avyttra för tillgodoseende av befolkningens behov erforderliga myckenheter.

§ 12.

Förklarar sig den, som förfogar över vara av i § 4 omförmält slag, villig att enligt av folkhushållningskommissionen meddelade föreskrifter med viss myckenhet av varan tillgodose sitt eget eller jämväl andra angivna personers hushåll under viss tid eller, i fråga om utsädesfrö, använda viss myckenhet av sådant frö såsom utsäde inom sitt eget eller jämväl andra angivna personers jordbruk och har sådant åtagande blivit av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar till efterrättelse fastställt, må icke utan tillstånd av kommissionen eller å dess vägnar någon del av den i åtagandet innefattade varan användas annorledes än för det sålunda bestämda ändamålet, ej heller av myckenhet, som är avsedd för hushållsbehov, under varje månad användas mera än som av samma myckenhet å månaden belöper.

Den, som åtagit sig skyldighet, varom ovan sägs, benämnes föreståndare för självhushåll.

§ 13.

I Stockholm överståthållarämbetet, i andra städer magistraten eller stadsstyrelsen och på landet kommunalnämnden har att lämna folkhushållningskommissionen erforderligt biträde beträffande förbrukningsregleringens genomförande.

I sådant avseende åligger myndighet, som ovan sagts:

att vid inventering, varom i § 4 förmäles, insamla föreskrivna uppgifter, i mån av behov lämna biträde vid deras avfattande, förberedelsevis granska dem och föranstalta om rättelse av uppenbara felaktigheter ävensom sammanfatta och till vederbörande insända uppgifterna;

att biträda kommissionen vid upphandling av spannmål, mjöl och bröd inom kommunen;

att efter prövning meddela resolutioner på ansökningar om bildande av självhushåll;

att utlämna bröd-, utsädes- och förmalningskort; samt

att å kommissionens vägnar utöva tillsyn över såväl självhushållen inom kommunen som förbrukningsregleringen i övrigt, allt enligt de närmare föreskrifter kommissionen äger meddela.

Kommunal myndighet, som ovan sagts, må överlämna handhavandet av här nämnda uppgifter helt eller delvis åt särskild inom kommunen för ändamålet utsedd nämnd eller ock åt kommunens livsmedelsnämnd.

Jämväl må med Konungens befallningshavandes tillstånd två eller flera kommuner förena sig om handhavande av sagda uppgifter, så ock kommun för ändamålet indela sitt område i två eller flera distrikt.

Av Konungens befallningshavande skall förordnas kronoombud att inom nämnd, som å landsbygden handhar här avsedda uppgifter, såväl bevaka kronans rätt som även biträda nämnden i dess arbete. Där förhållandena därtill föranleda, vare icke hinder, att ledamot av nämnd förordnas till kronoombud.

Där synnerliga skäl äro för handen, äge Konungens befallningshavande förordna särskild nämnd att i den kommunala myndighetens ställe handhava uppgift, som här ovan sagts.

§ 14.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt § 4 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

§ 15.

Den, vilken vid framställning av mjöl, som i § 9 omförmäles, icke iakttager där stadgade föreskrift, straffes med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den framställda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

§ 16.

Bryter någon mot föreskrift, som i § 10 meddelats i fråga om försäljning av spannmål, mjöl eller bröd, straffes med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den sålda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

§ 17.

Överträder föreståndare för självhushåll i § 12 stadgat förbud, straffes, där ej gärningen enligt annan föreskrift skall svårare bedömas, med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

För förseelse, som här avses, vare, där den med föreståndarens för självhushållet vetskap begås av någon av de personer, som tillhöra det eller de hushåll, vilka i självhushållet inbegripas, föreståndaren ansvarig, såsom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 18.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna förordning omförmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning delgivits fällas till särskilt ansvar.

§ 19.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 20.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän straffiag.

§ 21.

Med hårt bröd förstås i denna förordning såväl spis- och knäckebröd samt tunnbröd som även skorpor, käx och annat dylikt torrt bröd.

§ 22.

I fråga om de delar av Norrbottens och Västerbottens län samt av de till Norge gränsande fögderier i Jämtlands, Kopparbergs och Värmlands län, där lokala förhållanden påkalla undantag från vad i denna förordning stadgats, äger folkhushållningskommissionen medgiva sådana undantag.

§ 23.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelser icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 19 december 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående insamlande av uppgifter för inventering av landets förråd av vete, råg och korn m. m. samt utlämnande av brödkort och självhushållsresolutioner;

given Stockholms slott den 19 december 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes konung, göra veterligt: att sedan Vi denna dag utfärdat förordning angående reglering av brödsädsförbrukningen, Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

Där icke särskilda förhållanden föranleda undantag, skola vid insamlandet av uppgifter till den i § 4 av förordningen angående reglering av brödsädsförbrukningen föreskrivna inventering samt utlämnandet av i samma förordning omförmälda brödkort och resolutioner angående bildande av självhushåll följas hushållsförteckningar, upprättade för varje bebodd fastighet å blanketter, vartill formulär av folkhushållningskommissionen fastställas och vilka av kommissionen i erforderligt antal tillställas vederbörande ortsmyndigheter.

§ 2.

En var, som handhaver förvaltning av fastighet, åligger att, på anmodan av ortsmyndigheten och inom tid, som av denna i överensstämmelse med därom givna föreskrifter bestämmes, dels, med begagnande av ovannämnda blanketter, upprätta hushållsförteckning, avseende de inom fastigheten boende hushållen med angivande av namn på hushållens föreståndare samt antalet av hushållens medlemmar, dels ock med ledning av sagda förteckning såväl mottaga och till ortsmyndigheten redovisa hushållsföreståndarnas inventeringsuppgifter som även till hushållsföreståndarna utlämna dem tillkommande brödkort och självhushållsresolutioner samt därom till ortsmyndigheten ingiva kvitto.

§ 3.

Den, som utan giltigt skäl uraktlåter att fullgöra vad honom av ortsmyndigheten, jämlikt bestämmelsen i § 2, *blivit ålagt, straffes med* böter, högst ett tusen kronor.

§ 4.

Förseelse, varom i § 3 sägs, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 5.

Av böter, som enligt denna kungörelse ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt däråt meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 19 december 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Samtidigt med utfärdandet av dessa bestämmelser beslöt Kungl. Maj:t bland annat, att den nomadiserande lappbefolkningen skulle vara befriad från den i § 4 i förordningen angående reglering av brödsädsförbrukningen föreskrivna deklarationsskyldighet.

Genom nedanstående, den 4 januari 1917 daterade kungörelse hävdes från och med den 6 i samma månad beslaget å vissa förråd av spannmål, mjöl och hårt bröd.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående hävande av i förordningen den 19 december 1916 anbefallt beslag beträffande vissa förråd av spannmål, mjöl och hårt bröd;

given Stockholms slott den 4 januari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, funnit gott förklara, att det i § 2 av förordningen den 19 december 1916 angående reglering av brödsädsförbrukningen anbefallda beslag å vissa förråd av spannmål, mjöl och hårt bröd skall, sedan innehavaren av sådan vara i behörig ordning avlämnat uppgift angående sitt förråd av beslagtagna varor i enlighet med föreskriften i § 4 samma förordning, vara hävt.

dels i fråga om mjöl och hårt bröd, som innehavas av mjöl- eller brödhandlande, i den mån handlanden försäljer varan mot rekvisition, som är av kommissionen eller å dess vägnar godkänd, eller mot bekommande av för ändamålet giltig kupong till kort, utfärdat av kommissionen eller å dess vägnar, eller ock i annan av kommissionen godkänd ordning;

dels i fråga om mjöl och hårt bröd, som innehavas av restauranger och andra dylika näringsställen, i den mån varan kommer till användning inom näringsstället och för dess behov;

dels i fråga om spannmål och mjöl, som innehavas av idkare av annan närings- eller njutningsmedelsindustri än bageri, i den mån varan kommer till användning inom industrien;

dels i fråga om mjöl, som innehaves av industri, vilken icke är att hänföra till närings- eller njutningsmedelsindustri, i den mån mjölet kommer till användning inom industrien; dock med iakttagande av att hävandet av här ifrågavarande beslag i denna ordning icke må omfatta mera än 100 kilogram av varje innehavares förråd; skolande förty, där förrådet är större än 100 kilogram, hävandet av beslaget å den överskjutande delen av förrådet ankomma på särskild prövning efter ansökan av innehavaren;

dels i fråga om till utsäde avsedd spannmål, som innehaves av utsädeshandlande, i den mån denne, sedan honom av kommissionen meddelats tillstånd att idka handel med utsäde, mot utsädeskort i vederbörlig ordning försäljer spannmålen;

dels ock i fråga om till utsäde avsedd spannmål, som innehaves av jordbrukare, i den mån denne enligt av vederbörande kommunala myndighet meddelat tillstånd antingen använder spannmålen såsom utsäde inom det självhushåll, som han tillhör, eller ock mot utsädeskort i vederbörlig ordning försäljer densamma.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 4 januari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Med avseende å tillämpningen av de i förordningen angående reglering av brödsädsförbrukningen meddelade föreskrifterna rörande försäljning av bröd utfärdades den 4 januari 1917 efterföljande nådiga kungörelse.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

med särskilda bestämmelser angående försäljning av bröd;

given Stockholms slott den 4 januari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes konung, göra veterligt: att, sedan Vi den 19 december 1916 utfärdat förordning angående reglering av brödsädsförbrukningen, Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, funnit gott att, med avseende å tillämpningen av de i nämnda förordning meddelade föreskrifter angående försäljning av bröd, förordna som följer:

§ 1.

Bakverk, som är framställt av deg, vari ingår mjöl till mindre än fyrtio procent av degens vikt, anses icke såsom bröd.

Ej heller anses såsom bröd paltbröd, vid vars framställning använts blod till minst tjugu procent av degens vikt, pannkakor, kroppkakor eller andra dylika varor.

§ 2.

För främjandet av hushållningen med mjöl och bröd samt underlättandet av brödets försäljning böra de i handeln gängse brödtyperna förenklas och till antalet begränsas.

Konungens befallningshavande åligge att, efter samråd med vederbörande av folkhushållningskommissionen utsedda brödbyråer ävensom representanter för bagerinäringen och under iakttagande av de lokala förhållandenas krav, fastställa dels typer för mjukt och, där så finnes erforderligt, hårt hushållsbröd, dels ock typer för finare matbröd, kaffebröd, småbröd och skorpor.

Sedan brödtyper blivit sålunda fastställda, må, med undantag för limpor av inom orten vanligt slag samt hårt bröd, ej saluhållas annat bröd än som motsvarar fastställd typ, och vare, där brödbyrån icke finner skäligt medgiva undantag, en var, som i detaljhandeln saluhåller bröd, skyldig att huvudsakligen och i varje fall i mot efterfrågan svarande omfattning tillhandahålla allmänheten mjukt hushållsbröd av åtminstone en av de fastställda typerna.

§ 3.

Bröd skall säljas efter vikt; dock äge köpare icke fordra uppvägning av den köpta varan, där dennas uppgivna vikt understiger ett kilogram.

§ 4.

Spisbröd och knäckebröd må i detaljhandeln ej säljas i mindre myckenhet än ett kilogram.

§ 5.

Där icke särskilda förhållanden annorlunda föranleda, skall Konungens befallningshavande, efter samråd med brödbyråerna och representanter för bagerinäringen, i enlighet med stadgandet i § 2 i lagen den 30 maj 1916 om fastställande af högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., bestämma skäligt pris efter vikt, vilket vid detaljhandel med hushållsbröd av fastställd typ ej må överstigas.

§ 6.

En var, som i detaljhandeln saluhåller bröd, vare skyldig att i eller vid försäljningslokalen hava på för allmänheten synlig plats uppsatt anslag med uppgifter angående mot de särskilda slagen av bröd svarande brödkortskuponger samt, i fråga om bröd, varå högsta pris är fastställt, brödets pris.

I den mån sådant finnes av behovet påkallat, har Konungens befallningshavande att, med stöd av stadgandet i § 6 i lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., meddela närmare föreskrifter angående beskaffenheten av sagda anslag.

§ 7.

Å restaurang eller annat dylikt näringsställe må från och med den 15 januari 1917 icke utlämnas bröd till spisande gäst annorledes än mot särskild betalning.

Ej må å sådant ställe gäst förmenas att vid måltid förtära medhaft bröd.

§ 8.

Det åligger såväl Konungens befallningshavande som brödbyråerna att noga övervaka handeln med bröd och annat bakverk samt de förhållanden, som därmed hava sammanhang.

Brödbyråerna hava att föranstalta om, att inom varje kommun särskilda personer, antingen tillhörande vederbörande brödbyrå eller den kommunala myndighet, som har att öva tillsyn över regleringen av brödsädsförbrukningen, eller ock andra, erhålla åliggande att såväl genom besök hos bageriidkare och handlande samt å näringsställen, varest bröd eller annat bakverk saluhålles, som ock annorledes kontrollera efterlevnaden av de inom kommunen gällande föreskrifter med avseende å framställande och saluhållande av bröd ävensom i övrigt övervaka, att nödig hushållning med mjöl och bröd iakttages. De sålunda utsedda kontrollanter, vilka utgöra kommunens brödkontrollnämnd, böra, därest bagerinäringen icke är bland dem företrädd, i sin verksamhet tillkalla och anlita biträde av representanter för sagda näring.

En var, som inom kommunen till avsalu tillverkar eller idkar försäljning av bröd eller annat bakverk, vare skyldig lämna brödkontrollnämnden tillträde till sina tillverknings-, lager- och försäljningslokaler ävensom tillhandagå nämnden med de upplysningar angående sin tillverkning och försäljning av ifrågavarande varor, som av nämnden begäras. Av vad sålunda inhämtas må nämnden icke yppa annat än som är erforderligt för främjande av de syftemål, som med nämndens uppdrag avses.

Folkhushållningskommissionen har att tillhandagå tillsynsmyndigheterna med råd och anvisningar samt att meddela brödbyråerna och brödkontrollnämnderna de närmare föreskrifter, som av behovet påkallas.

De förordningar och andra föreskrifter, som i orterna utfärdas i hithörande avseenden, skola ofördröjligen insändas till folkhushållningskommissionen.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 4 januari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

I samband med de ovannämnda besluten den 19 november 1916 anbefallde Kungl. Maj:t statskontoret att till folkhushållningskommissionen på rekvisition utanordna intill 5 millioner kr. att användas till att för statens räkning verkställa upphandling av spannmål och mjöl. Den 19 december anbefalldes statskontoret att utanordna ytterligare intill 20 millioner kr. för samma ändamål.

Levnadskostnadernas stegring under kristiden.

I häfte 12 av Sociala Meddelanden 1916 lämnades i ett flertal artiklar och tabellariska sammanställningar vissa inom socialstyrelsen bearbetade uppgifter, avseende att från olika synpunkter belysa kristidens inverkan på de mindre bemedlade samhällsklassernas levnadskostnader och löneförhållanden. Dessa uppgifter hava i fråga om levnadskostnaderna numera dels kompletterats, dels framförts till en något senare tidpunkt, så att de i stort sett hänföra sig till förhållandena vid slutet av år 1916. Följande framställning avser att på grundval av nämnda material lämna en sammanfattande och så vitt möjligt fullständig bild av de nuvarande levnadskostnaderna, jämförda med de närmast före kristiden rådande. Det bör emellertid redan från början påpekas, att framställningen icke kan göra anspråk på att till alla sina delar grunda sig på fullt exakta beräkningar, utan har man i vissa hänseenden fått åtnöja sig med allmänna omdömen och uppskattningar, vilka dock inhämtats från så många olika håll, att de kunna anses tillsammans giva ett ganska rättvisande resultat.

Som utgångspunkt för beräkningarna har valts en normalfamiljs (man, hustru och två barn) budget maj 1914, slutande på en total utgiftssumma av 2 000 kronor. Denna budget har uppdelats på olika huvudposter i enlighet med resultaten av 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning. Därefter har, på sätt nedan närmare skall visas, utgiftsstegringen från maj 1914 till december 1916 beräknats för varje särskild huvudpost under förutsättning att förbrukningen varit oförändrad, alltså med bortseende från de omläggningar av och inskränkningar i förbrukningen, vilka givetvis framkallats av dyrtiden och även kunnat konstateras genom socialstyrelsens särskilda dyrtidsundersökning (jfr artikeln »Dyrtidens inverkan på livsmedelsförbrukningen» i häfte 12, sid. 1367 ff. av Soc. Medd. 1916).

Det må påpekas, att de i det följande gjorda beräkningarna grunda sig på uppgifter, inhämtade från styrelsens 44 ombudsorter, och följaktligen representera förhållandena i städer och stadsliknande samhällen.

Storleken av årsbudgetens huvudposter, beräknade enligt prisförhållandena vid här ifrågavarande två tidpunkter (maj 1914 och december 1916), ävensom stegringens relativa storlek framgår av följande tablå:

	Utgifter (maj) 1914	Beräknad ökning	Beräknade utgifter (dec.) 1916
	kr.	%	kr.
Födo- och njutningsämnen	876	52·1	1 332
Bostad	300	8·0	324
Bränsle och lyse	97	68·4	163
Beklädnad	219	60·0	350
Skatter	122	8·5	132
Övriga utgifter	386	25 0	483
Summa utgifter	**2 000**	**39·2**	**2 784**

Utgiftsstegringen för *föda- och njutningsämnen* har beräknats med ledning av vid ovannämnda levnadskostnadsundersökning funna kvantitetstal, vilka multiplicerats med de av socialstyrelsen noterade riksmedelprisen (= genomsnittsprisen för styrelsens 44 ombudsorter) för födoämnen i maj 1914 resp. december 1916. Då emellertid dylika kvantitetstal saknats för en del födoämnen, har stegringen på exakt väg endast kunnat beräknats för omkring 80 % av hela födoämnesbudgeten, vilket likväl icke torde i nämnvärd mån inverka på resultatet.

I fråga om utgiftsstegringen för födo- och njutningsämnen (inkl. bränsle och lyse) å olika orter i riket hänvisas till nästföljande artikel om »Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket».

Beträffande *bostadshyrornas* stegring för smålägenheter har man endast kunnat komma till en ungefärlig uppskattning, baserad på rapporter från socialstyrelsens ombud. Dessa rapporter giva emellertid vid handen, att bostadshyrornas fluktuationer under förevarande tidsperiod gestaltat sig väsentligt olika å olika orter. Medan i vissa större städer och industriorter en betydande hyresstegring ägt rum, meddelas från andra, av de industriella konjunkturerna mindre gynnade orter stillestånd eller — såsom t. ex. beträffande de lappländska gruvsamhällena — nedgång i fråga om hyresprisnivån.

Utgiftsstegringen å *bränsle och lyse* har beräknats på enahanda sätt som ovan angivits för födo- och njutningsämnen.

Beklädnadspostens stegring har beräknats med ledning av de prisuppgifter å varjehanda slag av tyger, garner, kläder och skodon, vilka förut meddelats i häfte 12 av Soc. Medd. 1916 (»Priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden», sid. 1377 ff.). Den erhållna procentsiffran är givetvis endast ett uppskattat medeltal, som i varje fall ej torde kunna betecknas som för högt.

Den för *skatteposten* angivna stegringen av 8·5 % kan göra anspråk på mera exakt giltighet, beräknad som den är på grundval av officiella uppgifter rörande de under åren 1914 och 1916 erlagda skattebeloppen. Kronoskatten är oförändrad, men kommunalskatten har sedan år 1914 å det stora flertalet av här ifrågavarande orter undergått förhöjning, och gäller detta i ännu mycket högre grad om landstingsskatten.

Under rubriken *övriga utgifter* hava sammanförts en mängd mindre betydande utgiftsposter, vari stegringen delvis varit mycket svår att angiva. Den största stegringen synes hava inträffat i fråga om utgifterna för tvätt och renhållning, med omkring 150 %, varefter utgifterna för inventarier torde komma med en beräknad genomsnittlig utgiftsökning av omkring 60 %. Å andra sidan förekommer även ett flertal smärre poster, såsom förenings- och försäkringsavgifter, lottsedlar, resor, nöjen, ränta å lån o. s. v., vilka med säkerhet undergått en mycket ringa, om ens någon stegring. Med hänsyn härtill har den genomsnittliga stegringen för hela gruppen »övriga utgifter» ansetts böra ungefärligen uppskattas till 25 %, vilket dock avgjort måste betraktas som en minimisiffra.

En summering av de sålunda funna utgiftsposterna för december 1916 ger

vid handen, att den totala utgiftsbudgeten å 2 000 kronor från maj 1914 svällt ut till en slutsumma av 2 784 kronor, motsvarande en ökning av 39·2 eller *i runt tal 40 %*. Det förtjänar emellertid än en gång påpekas, att denna stegring är beräknad under förutsättning av en *oförändrad levnadsstandard* och att sålunda de besparingar och omläggningar i hushållningen, som överallt i större eller mindre utsträckning kunnat och givetvis även måst göras, här äro lämnade helt utom räkningen.

* * *

I detta sammanhang torde även de uppgifter rörande *inackorderingspriser för arbetare*, som årligen införskaffas från socialstyrelsens ombudsorter, förtjäna att anföras till ytterligare belysning av dyrtidens inverkan på levnadskostnaderna. Medelpriset per vecka för privat inackordering för arbetare utgjorde i genomsnitt för samtliga orter:

			Å r c				
	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Endast måltider	8·53	8·62	8·86	8·98	9·47	10·06	12·21
Måltider och husrum .	10·84	11·03	11·57	12·21	12·55	13·52	15·34

Från 1910 till 1916 hade, som man finner, inackorderingsprisen stigit i genomsnitt med 43·1 % för endast måltider och med 41·5 % för måltider och husrum. Med utgångspunkt från 1914 bliva motsvarande tal resp. 28·9 % och 22·2 %.

Vad slutligen beträffar frågan, i vilken grad *löneförhållandena* under kristiden anpassat sig efter levnadskostnadernas stegring, torde få hänvisas till häfte 12 i Soc. Medd. 1916, där å sid. 1387 ff. meddelats vissa uppgifter härom i artikeln »Löneförhållanden under kristiden».

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

I vidstående tabeller (sid. 27—28) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med december 1916.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskost-

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av ca 2 000 kronor 1914—1916.

Absoluta tal.

Ort	1914			1915				1916				
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	December
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	829	877	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 231	1 264
Södertälje	747	781	827	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 125	1 157
Uppsala	715	754	805	845	877	913	953	960	988	1 032	1 109	1 146
Nyköping	710	723	769	811	855	872	893	904	952	997	1 069	1 090
Eskilstuna	735	754	798	843	887	908	918	928	954	1 016	1 095	1 140
Linköping	708	730	773	824	881	901	922	929	960	1 014	1 115	1 134
Norrköping	750	774	822	854	913	934	956	961	991	1 038	1 121	1 131
Motala	672	700	724	779	865	874	886	904	950	1 001	1 080	1 109
Jönköping	705	718	752	800	854	861	915	923	955	987	1 072	1 088
Växjö	695	701	737	797	839	860	867	890	950	991	1 053	1 065
Kalmar	699	708	747	792	843	873	907	907	928	986	1 046	1 052
Västervik	716	725	750	793	822	860	866	927	948	988	1 087	1 113
Visby	733	745	774	811	848	850	915	920	948	991	1 067	1 093
Karlskrona	717	737	786	840	892	913	934	944	978	1 016	1 081	1 102
Kristianstad	672	701	746	785	846	892	925	905	945	973	1 028	1 042
Malmö	730	750	795	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 119	1 141
Lund	701	717	759	820	870	895	930	920	947	1 003	1 072	1 093
Landskrona	690	729	760	814	866	900	931	940	962	1 009	1 088	1 099
Hälsingborg	698	708	756	796	846	875	922	916	958	990	1 041	1 063
Ystad	693	698	753	803	850	875	928	914	958	982	1 042	1 047
Halmstad	700	722	764	808	871	892	915	924	957	989	1 054	1 076
Göteborg	745	747	794	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 155	1 184
Lysekil	754	757	799	825	883	905	927	948	990	1 038	1 098	1 121
Vänersborg	711	713	759	799	860	886	908	941	985	1 028	1 096	1 117
Borås	709	727	786	821	888	908	929	943	990	1 034	1 092	1 121
Tidaholm	691	699	735	797	837	862	895	927	948	994	1 063	1 085
Karlstad	723	757	800	836	879	898	919	945	993	1 043	1 103	1 135
Örebro	720	746	791	835	883	915	930	937	970	1 031	1 103	1 122
Kopparberg	705	728	752	792	839	853	882	907	935	989	1 076	1 111
Västerås	717	743	769	820	854	900	918	934	981	1 044	1 109	1 137
Falun	734	754	786	821	859	909	929	950	975	1 032	1 108	1 149
Domnarvet och Borlänge	689	698	750	781	835	883	881	906	940	989	1 083	1 130
Ludvika	716	727	756	799	843	875	891	917	938	1 024	1 095	1 140
Gävle	736	772	797	830	879	918	928	954	994	1 050	1 125	1 151
Söderhamn	724	751	799	838	888	902	928	955	977	1 030	1 132	1 181
Sundsvall: staden	782	801	844	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 218	1 241
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	765	790	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 179	1 210
Nyland	764	779	809	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 167	1 181
Östersund	793	827	844	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 234	1 250
Umeå	746	768	787	811	863	900	921	945	993	1 059	1 134	1 140
Luleå	763	785	813	837	899	934	934	952	999	1 079	1 172	1 179
Boden	744	774	811	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 158	1 172
Malmberget och Gällivare	809	833	866	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 130	1 147
Kiruna	819	846	864	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 142	1 158
Samtliga orter	**728**	**748**	**782**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 104**	**1 122**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av ca 2 000 kronor 1914—1916.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914			1915				1916				
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	December
Stockholm	100	102·6	108·5	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	152·4	156·4
Södertälje	100	104·6	110·7	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	150·6	154·9
Uppsala	100	105·5	112·6	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	155·1	160·3
Nyköping	100	101·8	108·3	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	150·6	153·5
Eskilstuna	100	102·6	108·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	149·0	155·1
Linköping	100	103·1	109·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	157·5	160·2
Norrköping	100	103·2	109·6	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	149·5	150·8
Motala	100	104·2	107·7	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	160·7	165·6
Jönköping	100	101·8	106·7	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	152·1	154·3
Växjö	100	100·9	106·0	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	151·5	153·2
Kalmar	100	101·3	106·9	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	149·6	150·5
Västervik	100	101·3	104·7	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	151·8	155·4
Visby	100	101·6	105·6	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	145·6	149·1
Karlskrona	100	102·8	109·6	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	150·8	153·7
Kristianstad	100	104·3	111·0	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	153·0	155·1
Malmö	100	102·7	108·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	158·3	156·3
Lund	100	102·3	108·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	152·9	155·9
Landskrona	100	105·7	110·1	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	157·7	159·3
Hälsingborg	100	101·4	108·3	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	149·1	152·3
Ystad	100	100·7	108·7	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	150·4	151·1
Halmstad	100	103·1	109·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	150·6	153·7
Göteborg	100	100·3	106·6	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	155·0	158·9
Lysekil	100	100·4	106·0	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	145·6	148·7
Vänersborg	100	100·3	106·8	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	154·1	157·1
Borås	100	102·5	110·9	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	154·0	158·1
Tidaholm	100	101·2	106·4	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	153·8	157·0
Karlstad	100	104·7	110·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	152·6	157·0
Örebro	100	103·6	109·9	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	153·2	155·8
Kopparberg	100	103·3	106·7	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	152·6	157·6
Västerås	100	103·6	107·3	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	154·7	158·6
Falun	100	102·7	107·1	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	151·0	156·5
Domnarvet och Borlänge	100	101·3	108·9	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	157·2	164·0
Ludvika	100	101·5	105·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	152·9	159·2
Gävle	100	104·9	108·3	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	152·9	156·4
Söderhamn	100	103·7	110·4	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	156·4	163·1
Sundsvall: staden	100	102·4	107·9	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	155·8	158·7
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	102·0	105·3	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	157·2	161·3
Nyland	100	102·0	105·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	152·7	154·6
Östersund	100	104·3	106·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·3	143·3	155·6	157·6
Umeå	100	102·9	105·5	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	152·0	152·8
Luleå	100	102·9	106·6	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	153·6	154·5
Boden	100	104·0	109·0	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	155·6	157·5
Malmberget och Gällivare	100	103·0	107·0	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	139·7	141·8
Kiruna	100	103·3	105·5	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	139·4	141·4
Samtliga orter	**100**	**102·7**	**107·4**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**151·6**	**154·1**

nadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915 och 1916 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 121 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 28). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 4:de kvartalet 1916 en procentuell ökning från juli 1914 av 51·6 %, medan under december ökningen har hunnit upp till 54·1 %.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

I anslutning till i Sociala Meddelanden, årg. 1916, sid. 1180 och 1379 publicerade försök till jämförande översikter av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder efter krigsutbrottet meddelas efterföljande två tabeller, som framföra den senast lämnade översikten till och med december månad 1916. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter — måhända dock med undantag för kol. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 3—8 under den första tabellen). Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, samt under den följande tiden för juli, november och december 1916. Köpenhamns-

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
		Juli 1914	Juli 1916	November 1916	December 1916	Juli 1914	Juli 1916	November 1916	December 1916	Juli 1914	Juli 1916	November 1916	December 1916
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad	l.	17	21	21	24	19	26	[1] 26	[1] 26	19	24	28	29
Smör, mejeri-	kg.	246	300	325	325	256	330	364	382	235	301	379	388
Margarin, växt-	»	139	200	325	321	140	172	192	193	125	164	164	172
Ägg, färska	tjog	150	221	348	382	180	329	480	556	150	265	392	500
Potatis	5 l.	35	32	56	53	52	53	[1] 35	[1] 39	25	60	46	49
Ärter, gula	kg.	26	52	65	66	40	95	98	101	40	83	81	81
Vetemjöl	»	32	37	41	[2] 35	32	44	57	60	26	37	38	40
Rågmjöl	»	24	27	35	[2] 31	20	39	50	52	—	—	—	—
Havregryn	»	34	49	50	58	36	54	63	65	39	73	73	73
Rågbröd	»	40	61	63	67	24	39	46	50	[3] 15	[3] 22	[3] 22	[3] 22
Vetebröd, bakat med mjölk	»	66	85	87	88	—	55	66	66	40	48	54	54
Nötkött, färskt:													
stek	»	125	261	260	261	132	327	292	293	[4] 140	[4] 312	[4] 242	[4] 215
soppkött	»	102	197	215	205	126	298	260	263	[5] 110	[5] 276	[5] 212	[5] 187
Kalvkött, stek:													
gödkalv	»	145	242	262	265	141	325	332	340	[6] 140	[6] 294	[6] 254	[6] 240
spädkalv	»	101	162	194	203	83	226	184	228	[7] 110	[7] 262	[7] 223	[7] 208
Fläsk:													
färskt	»	149	235	288	292	145	287	337	353	[8] 110	[8] 120	[8] 120	[8] 120
salt	»	150	256	299	290	160	308	353	338	—	170	170	170
Kaffe, Santos-	»	166	203	309	339	214	229	260	266	210	247	276	277
Socker, bit-	»	64	68	68	68	57	108	109	109	43	52	54	54
Fotogen, Water White	l.	18	27	29	29	18	29	29	29	18	21	21	21
Kol	hl.	239	525	575	575	188	660	585	600	170	680	580	610
Koks, gasverks-	»	133	285	290	290	165	355	355	355	125	275	275	275

[1] Maximipris. — [2] 35 % utmalning. — [3] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [4] »Oksekød (Forkød), højeste Pris.» — [5] »Oksekød (Forkød), laveste Pris.» — [6] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [7] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [8] »Fersk Svinebov.»

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
		Juli 1914	Juli 1916	November 1916	December 1916	Juli 1914	Juli 1916	November 1916	December 1916	Juli 1914	Juli 1916	November 1916	December 1916
Mjölk, oskummad . . .	l.	100	124	124	141	100	137	137	137	100	126	147	153
Smör, mejeri-	kg.	100	122	132	132	100	129	142	149	100	128	161	165
Margarin, växt-	»	100	144	234	231	100	123	137	138	100	131	131	138
Ägg, färska	tjog	100	147	232	255	100	183	267	309	100	177	261	333
Potatis	5 l.	100	91	160	151	100	102	67	75	100	240	184	196
Ärter, gula	kg.	100	200	250	254	100	238	245	253	100	208	203	203
Vetemjöl	»	100	116	128	109	100	138	178	188	100	142	146	154
Rågmjöl	»	100	113	146	129	100	195	250	260	—	—	—	—
Havregryn	»	100	144	147	171	100	150	175	181	100	187	187	187
Rågbröd	»	100	153	158	168	100	163	192	208	100	147	147	147
Vetebröd, bakat med mjölk	»	100	129	132	133	—	—	—	—	100	120	135	135
Nötkött, färskt:													
stek	»	100	209	208	209	100	248	221	222	100	223	173	154
soppkött	»	100	193	211	201	100	237	206	209	100	251	193	170
Kalvkött, stek:													
gödkalv	»	100	167	181	183	100	230	235	241	100	210	181	171
spädkalv	»	100	160	192	201	100	272	222	275	100	238	203	189
Fläsk:													
färskt	»	100	158	193	196	100	198	232	243	100	109	109	109
salt	»	100	171	199	193	100	193	221	211	—	—	—	—
Kaffe, Santos-	»	100	122	186	204	100	107	121	124	100	118	131	132
Socker, bit-	»	100	106	106	106	100	189	191	191	100	121	126	126
Fotogen, Water White .	l.	100	150	161	161	100	161	161	161	100	117	117	117
Kol	hl.	100	220	241	241	100	351	311	319	100	400	341	359
Koks, gasverks-	»	100	214	218	218	100	215	215	215	100	220	220	220
Aritmetiska medeltal		100	152	179	181	100	189	196	205	100	181	175	178

noteringarna avse dock endast första veckan i varje månad. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna för de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli, november och december 1916 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och ur »Statistisk Maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Av den första tabellen framgår, att Kristiania i allmänhet under december hade att uppvisa de högsta priserna. I fråga om mjölk, smör, ägg och mjöl voro Stockholmspriserna lägst, beträffande margarin och potatis däremot högst. Priserna å kött och fläsk voro lägre i Stockholm än i Kristiania. Köpenhamnsnoteringarna för dessa varuslag äro som ovan framhållits ej jämförbara med de svenska och norska, men det förefaller dock, som om prisnivån i detta hänseende skulle ligga lägst i den danska huvudstaden. Att prisläget å köttmarknaden är gynnsammast i Köpenhamn framgår även därav, att köttpriserna därstädes sjunkit sedan november, under det att de i Stockholm och Kristiania undergått ytterligare stegring.

Den andra tabellen åskådliggör prisstegringen sedan juli 1914 beträffande de olika varuslagen. De beräknade medeltalen för samtliga artiklar äro enkla aritmetiska medier och kunna därför ej på ett fullt tillfredsställande sätt mäta den allmänna prisstegringen, men äro ägnade att belysa priskurvans utveckling för resp. städer i jämförelse med varandra. Tabellen ger vid handen, att prisstegringen för de flesta varuslag varit kraftigast i Kristiania. Det framgår emellertid också, att densamma under det sista halvåret varit mest utpräglad i Stockholm. Under det allra sista skedet av den tid, som tabellen belyser, synes dock prisökningen åter börjat göra sig starkare gällande i Kristiania än i Stockholm. Köpenhamn uppvisar för december 1916 en något lägre siffra än för juli, beroende närmast på prissänkningen å kött och fläsk; såsom av tabellen i övrigt framgår, har emellertid även där prisstegringen oavbrutet fortgått i fråga om flera viktigare förnödenheter. Såsom ett allmänt omdöme om prisstegringen i de tre nordiska huvudstäderna sedan krisens utbrott torde kunna sägas, att densamma vid utgången av år 1916 varit störst i Kristiania och ungefärligen lika i Stockholm och Köpenhamn.

Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1916.

Enligt till socialstyrelsen från rikets samtliga sjömanshus inkomna uppgifter uppgick hela antalet under år 1916 påmönstrade sjömän till 42 038 och antalet avmönstrade till 38 738. Av påmönstringarna utgjorde de i inrikes fart 1 732 och av avmönstringarna 1 319 eller resp. 4·1 och 3·4 %.

Fördelningen på årets olika månader framgår av efterföljande översikt:

	Påmönstrade	Avmönstrade
januari	6 712	7 000
februari	3 188	2 578
mars	3 126	1 937
april	3 730	2 007
maj	4 902	2 641
juni	3 714	2 835
juli	3 296	2 696
augusti	2 793	2 864
september	2 901	3 293
oktober	2 818	3 251
november	2 610	3 379
december	2 248	4 257
Summa	**42 038**	**38 738**

Under januari månad förekom det största antalet på- och avmönstringar eller resp. 16·0 och 18·1 % av samtliga under året. Detta sammanhänger därmed, att av den mönstrade personalens hyresavtal omkring 90 % gälla för seglationstiden under ett kalenderår, varför besättningspersonalen i stor utsträckning av- och påmönstras på nyåret. Under årets övriga månader voro påmönstringarna talrikast under mars, april och maj månader, medan sista kvartalet hade att uppvisa högsta antalet avmönstringar.

Under de olika månaderna kom på 100 avmönstrade sjömän följande antal påmönstrade: januari 96, februari 124, mars 161, april 186, maj 186, juni 131, juli 122, augusti 98, september 88, oktober 87, november 77 och december 53.

Antalet på- och avmönstrade sjömän vid rikets olika sjömanshus under år 1916 framgår av efterföljande översikt:

Sjömanshus	På-mönstrade	Av-mönstrade	Sjömanshus	På-mönstrade	Av-mönstrade
Luleå	146	124	Karlshamn	348	286
Örnsköldsvik	66	54	Sölvesborg	420	352
Härnösand	411	322	Kristianstad	207	191
Sundsvall	970	625	Ystad	231	172
Hudiksvall	85	80	Trälleborg	237	252
Söderhamn	218	189	Malmö	2 058	2 020
Gävle	1 475	1 314	Landskrona	634	582
Stockholm	5 779	5 369	Hälsingborg	3 439	2 500
Nyköping	174	175	Halmstad	827	617
Norrköping	905	801	Göteborg	15 591	14 844
Västervik	277	265	Uddevalla	946	873
Oskarshamn	495	390	Lysekil	1 394	1 582
Kalmar	808	657	Strömstad	535	562
Visby	393	347	Karlstad	459	302
Karlskrona	227	247	Övriga	1 396	1 105
Ronneby	887	1 539	Summa	**42 038**	**38 738**

Av påmönstringarna under året kommo sålunda icke mindre än 15 591 eller 37·1 % av samtliga på sjömanshuset i Göteborg, varefter följde sjömanshuset i Stockholm med 5 779 eller 13·7 %, i Hälsingborg med 3 439 eller 8·2 % och i Malmö med 2 058 eller 4·9 %. Dessa fyra sjömanshus räknade sålunda tillsammans 26 867 påmönstringar eller 63·9 % av hela antalet under år 1916. Beträffande avmönstringarna blev ordningsföljden mellan sjömanshusen densamma eller i främsta rummet Göteborg med 14 844 (38·3 %), Stockholm med 5 369 (13·8 %), Hälsingborg med 2 500 (6·5 %) och Malmö med 2 020 (5·2 %) eller tillsammans för alla fyra sjömanshusen 24 733 avmönstringar, vilket utgör 63·8 % av samtliga under året.

Av de under året påmönstrade utgjordes 2 841 av fartygsbefälhavare, 6 472 av styrmän och maskinister, 16 879 av däcksmanskap, 10 395 av eldarmanskap och 5 451 av kökspersonal. Bland de avmönstrade voro 2 562 fartygsbefälhavare, 6 117 styrmän och maskinister, 15 668 däcksmanskap, 9 602 eldarmanskap och 4 789 kökspersonal.

Beträffande de på- och avmönstrade sjömännens nationalitet voro av de under året påmönstrade 42 038 sjömännen 41 254 eller 98·1 % svenskar, 163 norrmän, 230 danskar, 240 finnar och ryssar samt 4 tyskar, 110 övriga vita samt 37 av andra raser. Bland de under samma tid avmönstrade 38 738 sjömännen voro 37 700 eller 97·3 % svenskar, 278 norrmän, 323 danskar, 222 finnar och ryssar, 10 tyskar, 161 övriga vita samt 44 av annan ras.

Förslag till ordnande av läkarvården inom sjukkassorna.

I skrivelse till socialstyrelsen den 1 september 1915 hemställde Sveriges allmänna sjukkasseförbund, att styrelsen ville medverka till åstadkommande av förhandlingar mellan representanter för svenska läkarkåren och sjukkassaväsendet i riket i syfte att åstadkomma ordning och enhetlighet i samarbetet mellan läkare och sjukkassor. Väljandet av lämpliga former för de ifrågasatta förhandlingarnas åvägabringande lades av förbundet helt i styrelsens hand. Efter åtskillig skriftväxling träffades överenskommelse, att förhandlingar skulle upptagas mellan Allmänna svenska läkarföreningen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund samt att för detta ändamål skulle tillsättas en kommitté av nio personer, av vilka fyra utsedda av den ena och fyra av den andra parten samt den nionde, som skulle fungera som ordförande, av socialstyrelsen.

Kommittén, som till ledamöter erhöll byråchefen d:r Theofil Andersson, ordförande, utsedd av socialstyrelsen, överläkaren d:r I. Hedenius, Stockholm, fängelseläkaren d:r Th. Petrén, Malmö, provinsialläkaren d:r Aug. Sundberg, Sollefteå och stadsläkaren d:r R. von Post, Gävle, utsedda av läkarföreningen, samt faktorn Gust. Lindberg, Stockholm, kassören J. E. Berglund, Stockholm, badmästaren And. Olsson, Lund och herr M. Sjöholm, Uppsala, utsedda av sjukkasseförbundet, började sitt arbete i september 1916 och slutförde detsamma under december månad samma år. Som positivt resultat av detta arbete föreligger ett betänkande jämte tvenne särskilda förslag till avtal, vilka senare återgivas här nedan.

Huru kommitterade fattat innebörden av sitt uppdrag, torde framgå av efterföljande redogörelse, vari meddelas huvudinnehållet i betänkandet.

Efter att hava framhållit den fria läkarvårdens stora betydelse för sjukförsäkringen konstatera kommitterade, att de svenska sjukkassorna hitintills endast i ringa utsträckning upptagit läkarvård bland de förmåner de erbjuda sina medlemmar. Orsaken härtill torde emellertid, framhålla kommitterade, icke enbart vara att söka i bristande intresse för saken eller oförmåga att inse den fria läkarvårdens betydelse för sjukförsäkringen utan fastmer i de svårigheter, som möta vid försök att ordna frågan. Kunde läkarvårdsfrågan inom de allmänna kassorna lösas på samma sätt, som kommit till användning inom en del s. k. fabrikskassor, d. v. s. att läkare mot visst årligt arvode åtager sig att besörja läkarvården inom kassa, ställde sig saken ganska enkel, enär det här i huvudsak endast gällde att enas om årsackordets storlek. Allmänna svenska läkarföreningen har emellertid bestämt uttalat sig mot avslutande av fasta årsackord med sjukkassor, där ej fråga varit om dylika fabrikskassor. Å andra sidan synes läkarföreningen icke hava någon-

ting emot, att sjukkassepraktiken ordnas efter ett system med s. k. fritt läkarval och betalning per besök. Även synes inom sjukkassekretsar stämningen övervägande vara för ett ordnande av läkarvården inom kassorna enligt angivna principer. Att åter uppgöra ett i praktiken fullt användbart system med fritt läkarval och betalning per besök möter i organisatoriskt hänseende avsevärda svårigheter. Otvivelaktigt är det också dessa svårigheter, som stått hindrande i vägen för den fria läkarvårdens mera allmänna införande hos sjukkassorna.

Kommitterade hava av nämnda anledning ansett det såsom sin huvuduppgift att söka lämpliga former för ett dylikt system och fördenskull enats om vissa förslag till avtal mellan läkare och sjukkassor. På grund av olikheter i de lokala förhållandena på olika trakter av landet hava kommitterade härvid icke funnit det lämpligt eller ens möjligt att framlägga ett förslag till avtal, som i detalj ordnar läkarvården inom sjukkassorna över hela landet. Då i allt fall mycket skulle vara vunnet genom tillkomsten av ett normalavtal att tjäna till mönster och ledning vid träffande av lokala överenskommelser mellan läkare och sjukkassor, hava kommitterade utarbetat förslag till dylikt normalavtal. De bestämmelser, som återfinnas i det av kommitterade framlagda *förslaget till lokalavtal mellan läkare och sjukkassor*, äro sålunda icke i allmänhet att fatta såsom definitiva utan av normativ karaktär, så att desamma vid behov kunna ändras efter de lokala förhållandena. Å andra sidan kan det givetvis icke vara tillrådligt att låta den vidare utvecklingen å här ifrågavarande område helt bestämmas av lokala behov och intressen, utan synes det vara förenat med en klok förtänksamhet att leda denna utveckling efter vissa riktlinjer av mera principiell natur. För uppnåendet av en önskvärd enhetlighet i de mera viktiga punkterna hava kommitterade jämväl utarbetat förslag till överenskommelse mellan Allmänna svenska läkarföreningen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund rörande avtal mellan läkare och sjukkassor. Sistnämnda förslag innehåller sålunda vissa bestämmelser av mera principiell innebörd, vilka skulle vara grundläggande för alla lokala avtal. Genom biträdande av detta förslag skulle följaktligen också vederbörande organisationer vara bundna av ifrågavarande bestämmelser vid uppgörande av lokala avtal.

Vad särskilt beträffar de lokala avtalen, hava kommitterade tänkt sig, att desamma som regel böra ingås mellan å ena sidan vederbörande lokalavdelning av Allmänna svenska läkarföreningen och å andra sidan vederbörande centralförsamling eller distriktsorganisation, där sådan finnes. Endast då någon lokal samorganisation av sjukkassor saknas, bör enskild sjukkassa uppträda såsom avtalsslutande part. Även i sistnämnda fall böra om möjligt flera sjukkassor å orten för ändamålet sammansluta sig och gemensamt upptaga förhandlingar med läkarföreningens lokalavdelning på platsen.

Slutligen må framhållas, att kommitterade jämväl utarbetat förslag till läkarbetyg att användas inom sjukkassepraktiken.

Förslag

till överenskommelse mellan Allmänna svenska läkarföreningen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund rörande avtal mellan läkare och sjukkassor.

§ 1.

1. Avtal rörande läkarvård må slutas mellan lokalavdelning av Allmänna svenska läkarföreningen och centralförsamling, ansluten till Sveriges allmänna sjukkasseförbund. Finnes icke centralförsamling i orten, må avtal slutas direkt mellan lokalavdelningen och viss eller vissa registrerade sjukkassor. Avtal, som slutits med centralförsamling, gäller endast för sjukkassa, som frivilligt biträtt detsamma.
2. Kan enighet angående avtalet icke vinnas, må frågan, om parterna därom enas, hänskjutas till avgörande av den i § 6 omförmälda skiljenämnd.

§ 2.

Har avtal, varom i § 1 sägs, slutits, är envar till lokalavdelningen hörande legitimerad läkare berättigad att, efter skriftlig anmälan därom till lokalavdelningens styrelse, utöva praktik för sjukkassa, inom vars verksamhetsområde han är bosatt.

§ 3.

1. Sjukkassemedlem har rätt att anlita vilken som helst av de inom orten bosatta läkare, som enligt § 2 anmält sig till utövande av sjukkassepraktik. Dock må ingen anlita flera än en läkare samtidigt eller under samma sjukdom, där han ej av den först rådfrågade läkaren hänvisas till annan läkare eller behandling av annan läkare i tvingande fall är oundgängligt nödig.
2. Konsultation av läkare på annan ort än den, där den sjuke är bosatt, må icke medgivas, med mindre det kan ske utan ökade kostnader för vederbörande kassa.

§ 4.

1. Ersättning åt läkaren skall utgå i förhållande till den av honom utförda behandlingen och efter taxa, varom parterna ena sig och som skall intagas i avtalet.
2. Föreskriva sjukkassas stadgar, att endast viss del av kostnaden för läkarvården gäldas av kassans egna medel och att resten bestrides av medlemmarna själva, svare ändock kassan, där ej annorlunda stadgats i avtalet, gentemot läkaren för hela kostnaden.

§ 5.

1. Där ej annorlunda stadgats i avtalet, skola kostnaderna för läkarvården gäldas kvartalsvis.
2. Anmärkning mot av läkare begärd ersättning avgöres genom förhandling mellan lokalavdelningens och centralförsamlingens (sjukkassans) styrelse. Kån enighet dem emellan icke vinnas, hänskjutes frågan till avgörande av den i § 6 omförmälda skiljenämnd.

§ 6.

1. För avgörande av tvister, som i §§ 1 och 5 sägs eller som eljest uppstå i anledning av denna överenskommelse eller i enlighet därmed ingångna avtal, skall tillsättas en skiljenämnd av 5 ledamöter. Av ledamöterna skola två jämte lika många

suppleanter utses för tre år i sänder av vardera Allmänna svenska läkarföreningen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund. Den femte ledamoten, som skall vara skiljenämndens ordförande, jämte suppleant för denne utses för samma tid av ovannämnda fyra ordinarie ledamöter tillhopa. Kan enighet dem emellan icke vinnas, skall den femte ledamoten jämte suppleant för denne utses av tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet i riket.

2. Skiljenämnden skall fatta beslut inom tre månader efter det tvist blivit till densamma hänskjuten.

3. Kostnaderna för skiljenämnden skola gäldas av de tvistande parterna med hälften vardera.

4. I övrigt gäller i tillämpliga delar lagen om skiljemän den 28 oktober 1887.

Denna överenskommelse, som icke rubbar giltigheten av redan bestående avtal mellan sjukkassor och läkare, gäller från och med den..... tills vidare för hela kalenderår och intill dess densamma blivit av endera parten uppsagd; och skall vid uppsägning iakttagas en ömsesidig uppsägningstid av sex månader.

Överenskommelsen är upprättad i tvenne exemplar, varav vardera parten mottagit ett. Avskrift av densamma skall tillställas tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet i riket.

Stockholm den.....

(Underskrifter.)

Förslag

till lokalavtal mellan läkare och sjukkassor.

(Normalavtal.)

Mellan..... lokalavdelning av Allmänna svenska läkarföreningen och ..... sjukkassors centralförsamling är i fråga om bestridande av läkarvård och utövande av sjukkontroll inom de till centralförsamlingen anslutna sjukkassorna träffat följande:

Avtal.

§ 1.

Envar till centralförsamlingen ansluten sjukkassa må, efter skriftlig anmälan till centralförsamlingens styrelse, biträda avtalet för samtliga medlemmar eller viss klass, ej understigande halva antalet sjukhjälpsförsäkrade medlemmar i kassan.

Anmälan, varom ovan sägs, meddelas så snart ske kan lokalavdelningens styrelse.

§ 2.

Envar till lokalavdelningen hörande legitimerad läkare må, efter skriftlig anmälan därom till lokalavdelningens styrelse, meddela läkarvård åt de sjukkassemedlemmar, för vilka avtalet gäller, i enlighet med nedan angivna villkor och bestämmelser. Anmälan skall åtföljas av uppgift om plats och tid för mottagning samt telefonnummer.

Anmälan, varom ovan sägs, meddelas så snart ske kan till centralförsamlingens styrelse.

§ 3.

Sjukkassa, som biträtt avtalet, är pliktig tillhandahålla sina medlemmar förteckning över samtliga anmälda läkare med uppgift om tid och plats för deras mottagning m. m.

§ 4.

1. Sjukkassemedlem har rätt att anlita vilken som helst av de inom orten bosatta läkare, som anmält sig till utövande av sjukkassepraktik. Dock må ingen anlita flera än en läkare samtidigt eller under samma sjukdom, där han ej av den först rådfrågade läkaren hänvisas till annan läkare eller behandling av annan läkare i tvingande fall är oundgängligt nödig.

2. Konsultation av läkare på annan ort än den, där den sjuke är bosatt, må icke medgivas, med mindre det kan ske utan ökade kostnader för vederbörande kassa.

§ 5.

Ersättning till läkaren utgår enligt nedanstående taxa:

A. *Rådfrågning hemma hos läkaren under mottagningstiden.*

Första besöket	kr.
2—4 besöket	»
5 och senare besök	»
Förnyelse av recept	»
Läkarintyg åt inträdessökande	»
Utfärdande av sjukbetyg utan ny undersökning eller ordination	»
Vid besök hemma hos läkaren på andra tider än under mottagningstid höjes ersättningen med	»

B. *Läkarbesök i den sjukes hem.*

Första besöket	kr.
2 och följande besök	»
Är den sjukes bostad belägen över ..... km. från läkarens, tillkommer därjämte ersättning för skjuts.	
Göres tillsägelsen om hembesök efter läkarens förmiddagsmottagning och besöket önskas samma dag, höjes ersättningen med	
Nattetid, som räknas från kl. ..... till kl. ....., höjes ersättningen för:	
rådfrågning hemma hos läkaren med	
besök i den sjukes hem med	

2. Vid rådfrågning förnyar läkaren utan särskild ersättning recept och utskriver på begäran nödiga intyg för styrkande av sjukdom eller för sjuk medlems intagande å sjukhus.

3. För förbandsartiklar och annat, som kräves i och för behandlingen, kan läkaren fordra särskild ersättning av den sjuke.

4. Operationer och biträde vid förlossning inbegripas icke i detta avtal.

§ 6.

Äger sjukkassemedlem erhålla kostnadsfri vård å epidemisjukhus, är sjukkassan ej pliktig att gälda kostnaden för läkarvård i hemmet.

§ 7.

1. Anser läkaren, att sjukdomen kräver vård å sjukhus eller att dylik vård med hänsyn till den sjukes tillstånd eller förhållanden i övrigt är önskvärd, skall han tillse, att den sjuke, så vitt möjligt, erhåller sådan vård. Sak samma vare, om läkaren finner vård av specialist behövlig.
2. För behandling av specialist, som icke anmält sig till praktik enligt detta avtal, kräves dock sjukkassestyrelsens samtycke.

§ 8.

1. Finner läkaren, att den sjuke handlar i uppenbar strid mot läkarens föreskrifter eller eljest på sätt, som är ägnat att förhindra eller fördröja tillfrisknandet, åligger det läkaren att därom underrätta sjukkassans styrelse.
2. I övrigt är läkaren pliktig att på begäran, i den mån han kan, lämna sjukkassans styrelse alla för dess förvaltning nödiga upplysningar rörande den sjuke och hans tillstånd.

§ 9.

1. Läkarintyg utfärdas enligt formulär, som fastställts genom särskild överenskommelse mellan läkarföreningen och sjukkasseförbundet och godkänts av tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet i riket.
2. Blanketter för läkarintyg tillhandahållas kostnadsfritt av centralförsamlingen.

§ 10.

Vid utskrivning av sjukbetyg skall läkaren noggrant pröva, huruvida sjukdomen medfört väsentlig nedsättning av arbetsförmågan och förty berättigar till kontant sjukhjälp.

§ 11.

Utskriver läkaren intyg utan att personligen hava sett den sjuke, skall detta samt skälen därtill uttryckligen angivas å intyget.

§ 12.

Sjukkassemedlem skall, såvitt möjligt, besöka läkaren å dennes mottagningstid. Endast vid hastigt påkommande sjukdomsfall eller vid olycksfall må, vid behov, besök göras å andra tider.

§ 13.

1. Besök av läkaren i den sjukes hem må endast påkallas, då sjukkassemedlem på grund av sjukdom icke är i stånd att själv infinna sig hos läkaren eller försämring i tillståndet kan genom dylikt besök befaras.
2. Tillsägelse om sjukbesök i hemmet bör om möjligt göras å läkarens morgonmottagning samma dag.

§ 14.

1. För redovisning och kontroll av läkarvården användas kupongböcker av den typ, som bilagda formulär utvisar.
2. Kupongbok, som jämväl tjänar som bevis för vederbörande medlems rätt att på kassans bekostnad söka läkare, ställes på viss person och får icke överlåtas.
3. Kupongbok tillhandahålles av vederbörande sjukkassestyrelse.

§ 15.

Då sjukkassemedlem anlitar läkare, avskiljer läkaren en kupong och antecknar samtidigt arvodets belopp å såväl denna som motsvarande blad i kupongbokens stam. Kupongen bevaras av läkaren och gäller som fordringsbevis gentemot kassan.

§ 16.

1. Omedelbart efter utgången av varje kalenderkvartal insänder läkaren samtliga kuponger jämte räkning till det av lokalavdelningen utsedda ombudet.
2. Sedan ombudet med ledning av kupongerna granskat sålunda inkomna räkningar, överlämnar ombudet, så snart ske kan, samtliga kuponger till centralförsamlingens styrelse.
3. Efter kupongernas mottagande avfordrar styrelsen varje sjukkassa likvid för samtliga för dess medlemmar gällande kuponger.
4. Sist inom en vecka efter meddelande därom skall sjukkassa, där den ej bestrider kravet, till centralförsamlingens styrelse inbetala det fordrade beloppet.
5. Centralförsamlingens styrelse insänder omedelbart de av sjukkassorna inbetalade beloppen till ombudet, som verkställer fördelning därav läkarna emellan enligt mottagna räkningar.

§ 17.

Tvister mellan, å ena sidan, lokalavdelning eller läkare och, å den andra sidan, centralförsamling eller sjukkassa angående detta avtals innebörd och tillämpning avgöras genom förhandling mellan lokalavdelningens och centralförsamlingens styrelser. Kan på sådant sätt enighet icke vinnas, hänskjutes tvisten till avgörande av den i överenskommelsen mellan Allmänna svenska läkarföreningen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund i § 6 omförmälda skiljenämnd.

Detta avtal gäller från och med den..... tills vidare för hela kalenderår och intill dess detsamma blivit av endera parten uppsagt; och skall vid uppsägning iakttagas en ömsesidig uppsägningstid av sex månader.

Detta avtal är upprättat i tvenne exemplar, av vilka vardera parten emottagit ett. Avskrift av avtalet skall tillställas såväl Allmänna svenska läkarföreningen och Sveriges allmänna sjukkasseförbund som tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet i riket.

..... den.....

(Underskrifter.)

Sociala rådets sektion för sjukkasseväsen.

Sammanträde med denna sektion — sjukkassenämnden — avhölls den 6 december 1916, varvid följande tvenne frågor förekommo till behandling:

1. Åtgärder från de registrerade sjukkassornas sida i anledning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916.
2. Önskemål i fråga om den officiella sjukkassestatistiken.

Enligt gällande sjukkasselag äro de registrerade sjukkassorna i regel pliktiga att meddela sjukhjälp även vid olycksfall i arbete. Lagen fritager dem visserligen från denna skyldighet, i händelse den skadade på grund av lag eller utfästelse är tillförsäkrad understöd från annat håll. Vill sjukkassa begagna sig av detta lagens medgivande, måste dock bestämmelse härom upptagas i stadgarna. En dylik bestämmelse förekommer endast undantagsvis i våra registrerade sjukkassors stadgar. Om ändring i detta förhållande icke åvägabringas, kommer sålunda i allmänhet en var, å vilken den nya lagen om försäkring för olycksfall i arbete äger tillämpning och som tillhör en registrerad sjukkassa, att vid nyssnämnda lags ikraftträdande, d. v. s. med ingången av år 1917 bliva berättigad till ersättning samtidigt från tvenne håll och till ett sammanlagt belopp, som förmodligen ofta kommer att överstiga den skadades vanliga arbetsförtjänst. Att så sker måste betraktas såsom olämpligt, och är av denna anledning en ändring i sjukkassornas verksamhet i förevarande avseende av behovet påkallad.

Vid behandlingen av den förstnämnda av de på dagordningen för sektionens sammanträde upptagna frågorna förelåg ett inom socialstyrelsens sjukkassebyrå upprättat förslag till cirkulär till samtliga registrerade sjukkassor, varuti fästes kassornas uppmärksamhet på ovan berörda förhållande, varjämte lämnades anvisning rörande lämpligaste sättet att få en ändring av stadgarna i antydd riktning till stånd. Sektionen tillstyrkte cirkulärets utsändande, sedan ifrågasatt viss ändring däri av socialstyrelsen tagits under övervägande.

Cirkulärets slutgiltiga ordalydelse är nedan återgivet.

I fråga om den officiella sjukkassestatistiken uttalades vid sammanträdet åtskilliga önskemål angående större utförlighet hos statistiken i vissa hänseenden. Det vore dock, enligt sektionens mening, icke nödvändigt, att en fullständig statistisk redogörelse med uppgifter för varje särskild sjukkassa publicerades varje år, utan kunde detta eventuellt ske exempelvis vart femte år.

Det cirkulär, som på tillstyrkan av sociala rådets sektion för sjukkasseväsen utgått till de registrerade sjukkassorna i riket, hade följande lydelse:

Cirkulär

till samtliga registrerade sjukkassor i anledning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916.

1. Sjukkasselagens allmänna föreskrifter angående sjukhjälp vid olycksfall.

Lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 gör i princip icke någon skillnad mellan sjukdomar, som förorsakats av olycksfall, och andra sjukdomsfall. Registrerad sjukkassa är pliktig att lämna sjukhjälp vid varje sjukdomsfall, oavsett huru detsamma tillkommit. Såsom enda undantag från denna regel förekommer i lagen (15 § *mom.* 2) det medgivande, att sjukkassa *må genom föreskrift i stadgarna bestämma*, att sjukhjälp ej utgår för sjukdom, som den sjuke ådragit sig *avsiktligt* eller vid förövande av handling, *för vilken straff ådömts honom.*

Beträffande understöd vid sjukdom till följd av olycksfall går emellertid sjukkasselagen i två hänseenden längre än i fråga om övriga sjukdomar. Sålunda har i 17 § bl. a. föreskrivits, att den eljest i lagen stadgade *väntetiden vid inträde* i sjukkassa *icke skall gälla vid sjukdom, som förorsakats av olycksfall.* I 15 § mom. 8 stadgas vidare — i anslutning till bestämmelsen i 1901 års olycksfallsersättningslag om 60 dagars karenstid — att medlem, som träffats av olycksfall, utan hinder av de begränsningar beträffande sjukhjälpstiden, som kassans stadgar innehålla, alltid skall vara berättigad till *sjukhjälp för de första 60 dagarna efter olycksfallet.*

Anmärkas må, att anförda bestämmelser gälla *icke blott för olycksfall i arbete utan för varje olycksfall över huvud taget.*

2. Rätt för sjukkassa att genom stadgeföreskrift inskränka rätten till sjukhjälp vid olycksfall, för vilka ersättning utgår från annat håll.

Sjukkasselagen innehåller i 18 § 2:a stycket en bestämmelse, som medgiver sjukkassa att genom föreskrift i stadgarna upphäva eller inskränka rätten till sjukhjälp för sjukdom, som träffar medlem, vilken enligt lag eller utfästelse är berättigad att för denna sjukdom av annan erhålla ersättning eller sjukvård, som ej utgör fattigvård. På grund av denna bestämmelse äger sjukkassa att beträffande medlemmar, som antingen direkt, på grund av utfästelse, eller indirekt, på grund av försäkring i viss anstalt på arbetsgivarens bekostnad, äro tillförsäkrade sjukhjälp vid olycksfall i arbete, i stadgarna föreskriva, att sjukhjälp vid sådant olycksfall icke skall till dem utgå eller utgå med exempelvis allenast skillnaden mellan den sjukhjälp, kassan i vanliga fall meddelar, och den ersättning, ifrågavarande medlemmar äga åtnjuta från arbetsgivaren eller försäkringsbolaget.

Den utväg, som sjukkasselagen sålunda håller öppen för sjukkassor, som så önska att befria sig från skyldigheten att lämna sjukhjälp vid olycksfall i arbete, har dock icke begagnats annat än i sällsynta undantagsfall. De allra flesta sjukkassor lämna sålunda sjukhjälp vid olycksfall i arbete utan hänsyn därtill, att ersättning utgår även från annat håll. Förutsatt att olycksfallet icke inträffar, sedan den stadgade sjukhjälpstiden utnyttjats, utgår sjukhjälpen vid olycksfall icke allenast för 60 dagar utan för hela den tid, sjukdomen varar, eller i allt fall till den i stadgarna utfästa sjukhjälpstidens utgång.

3. Lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916.

Olycksfallslagstiftningen i vårt land har i väsentliga delar förändrats och förbättrats genom den under år 1916 utfärdade lagen om försäkring för olycksfall i arbete, vilken lag träder i kraft den 1 januari 1918. Särskilt har olycksfallsersättningen avsevärt

höjts och skall som regel utgå med, utom läkarvård och läkemedel i mån av behov, $^2/_3$ av den skadades arbetsförtjänst.

För sjukkassorna uppställer sig då självmant den frågan, om för deras vidkommande efter den nya olycksfallslagens ikraftträdande skäl föreligger att liksom hittills vid olycksfall betala sjukhjälp i hela den utsträckning, sjukkasselagen påbjuder, eller om icke förhållandena fr. o. m. år 1918 bliva sådana, att kassorna böra begagna sig av den i sjukkasselagen 18 § anvisade utvägen att genom föreskrift i stadgarna upphäva eller minska rätten till sjukhjälp vid olycksfall, för vilka ersättning utgår enligt olycksfallsförsäkringslagen.

Till en början må framhållas, att skyldigheten för sjukkassa att vid olycksfall lämna sjukhjälp kvarstår i hela sin utsträckning även efter olycksfallsförsäkringslagens ikraftträdande. Därest sjukkassa icke genom stadgeändring, på sätt nedan anföres, fritager sig från denna skyldighet, kvarstår alltså denna skyldighet i hela den i sjukkasselagen angivna omfattningen. Olycksfallsförsäkrad sjukkassemedlem, som drabbas av olycksfall, blir följaktligen berättigad till ersättning samtidigt från två håll och till belopp, som sannolikt ofta komma att överstiga, i vissa fall t. o. m. betydligt överstiga hans inkomst som frisk och arbetsför. Det är säkerligen icke klokt av sjukkassorna att medverka till en dylik tingens ordning.

4. Ändring av stadgarna för att förhindra dubbelförsäkring vid olycksfall.

För att bliva befriad från skyldigheten att vid olycksfall betala sjukhjälp åt medlemmar, som äro underkastade olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser, måste sjukkassa, som icke redan förut har en motsvarande bestämmelse i sina stadgar, i fastställd ordning ändra dessa.

Beträffande innehållet i en dylik stadgeändring må anföras följande.

Under det att 1901 års lag om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete stadgar en s. k. karenstid av 60 dagar, förefinnes enligt den år 1916 utfärdade olycksfallsförsäkringslagen ingen egentlig karenstid. Ersättning skall fr. o. m. år 1918, då lagen träder i kraft, utgå *fr. o. m. första dagen efter olycksfallet.* Dock utgår ersättningen icke för hela tiden enligt samma grunder eller med samma belopp. Ersättningen *under de 35 första dagarna* efter dagen för olycksfallet skall sålunda utgivas direkt av arbetsgivaren, förutsatt att icke denna skyldighet genom försäkring övertagits av Riksförsäkringsanstalten eller ett arbetsgivarbolag. Fr. o. m. den 36:e dagen skall däremot ersättningen på grund av det i lagen stadgade försäkringstvånget alltid övertagas av antingen anstalten eller ett arbetsgivarbolag. Fr. o. m. den 36:e dagen efter olycksfallet skall den kontanta ersättningen, sjukpenningen, utgöra $^2/_3$ av den skadades arbetsförtjänst. Under de 35 första dagarna däremot utgår ersättningen med fixa belopp enligt följande skala:

a) med 1 kr. per dag, om den skadade icke påförts pensionsavgift eller påförts dylik avgift med endast 3 kr. (under 500 kr. inkomst);

b) med 1 kr. 25 öre, om pensionsavgiften utgör 5 kr. (500—799 kr. inkomst);

c) med 1 kr. 75 öre, om pensionsavgiften utgör 8 kr. (800—1 199 kr. inkomst); samt

d) med 2 kr. 50 öre, om pensionsavgiften utgör 13 kr. (inkomst kr. 1 200 och däröver).

Härtill kommer både före och efter den 35:e dagen rätt till läkarvård och läkemedel.

Då 1916 års lag sålunda tillerkänner den genom olycksfall skadade ersättning redan fr. o. m. dagen efter olycksfallet, torde det icke kunna anses obilligt, om sjukkassa i sina stadgar intoge en bestämmelse, att sjukhjälp icke lämnas för olycksfall, för vilket sjukpenning eller ersättning utgår på grund av bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Härigenom skulle sålunda en bestämd gränslinje dragas mellan sjukförsäkringen å den ena sidan och olycksfallsförsäkringen å den andra.

En dylik ståndpunkt går emellertid stick i stäv mot den uppfattning, som i allmänhet gjort sig gällande bland sjukkassorna, eller att de kortvariga olycksfallen ävensom ersättningen under den första tiden av de svårare olycksfallen höra naturligt samman med sjukförsäkringen. En liknande uppfattning har också kommit till uttryck i 1916 års lag, som stadgar, att arbetsgivarens ovan åberopade direkta ersättningsskyldighet är avsedd att gälla endast till dess ny lag om sjukförsäkring blivit genomförd.

Härtill kommer vidare, att den under de 35 första dagarna fastställda ersättningen måste anses, särskilt för de bättre ställda arbetarna, bland vilka sjukkassorna i jämförelsevis stor utsträckning rekryteras, såsom alltför låg och därför mycket väl behöva en utfyllning genom sjukhjälpen från sjukkassa. Den rätta medelvägen för sjukkassorna synes därför vara, att sjukkassorna åtaga sig att betala sjukhjälp även vid olycksfall, för vilka ersättning utgives på grund av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916, men att denna ersättning inskränkes till *de 35 första dagarna* efter olycksfallet. Att vid olycksfall lämna sjukhjälp för längre tid synes icke av omständigheterna påkallat. För att förhindra s. k. överförsäkring kan det för vissa sjukkassor förordas att vid olycksfall inskränka sjukhjälpen till ett belopp av exempelvis 1 kr. eller 1·50 per dag.

5. Stadgeändringens avfattning.

En stadgebestämmelse, varigenom sjukkassa, på sätt här ifrågasatts, fritager sig från skyldigheten att lämna sjukhjälp vid olycksfall för längre tid än de 35 första dagarna efter olycksfallet, torde lämpligen böra formuleras på följande sätt:

»Under sjukdom till följd av olycksfall i arbete, för vilket ersättning skall utgivas enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916, utgår sjukhjälp icke för mer än högst 35 dagar efter dagen för olycksfallet.»

Önskar sjukkassa fixera sjukhjälpen till ett visst, från den vanliga sjukhjälpen avvikande belopp, torde till den ovan anförda stadgebestämmelsen böra fogas följande tillägg:

»Under dessa 35 dagar utgår sjukhjälpen med allenast — — — för varje dag.»

Bestämmelse om inskränkning i rätten till sjukhjälp vid olycksfall torde lämpligen intagas såsom ett nytt mom. i den paragraf i stadgarna, som innehåller övriga inskränkningar i fråga om medlems rätt till sjukhjälp (§ 21 i normalstadgar A, § 23 i normalstadgar C).

Det må framhållas, att sjukkassa, även om en bestämmelse av ovan angivna innebörd intages i stadgarna, icke därigenom fritages från skyldigheten att lämna ersättning i den utsträckning 1910 års sjukkasselag och kassans stadgar bestämma för olycksfall, som drabba medlemmar, som icke beröras av 1916 års olycksfallslag, eller för olycksfall *utom arbetet*, som drabba medlemmar, som äro försäkrade enligt nämnda lag.

6. Sättet för stadgeändringens genomförande.

I fråga om sättet för beslut om stadgeändring hänvisas till sjukkasselagen 57—59 §§. Beslutet om stadgeändring är ej giltigt, med mindre *kassans samtliga medlemmar* (sålunda icke blott samtliga å sammanträdet närvarande medlemmar) förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande sammanträden, varav minst ett ordinarie, samt å det sammanträde, som sist avhålles, biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Innehålla sjukkassas stadgar härutöver villkor för ändring av stadgarna, skola givetvis även dessa villkor iakttagas (sjukkasselagen 57 §).

Sedan sjukkassa fattat beslut om stadgeändringen, åligger det kassans ordförande att ofördröjligen göra anmälan därom till tillsynsmyndigheten för registrering av densamma. Vid anmälan skall fogas i två exemplar, med styrelsens egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter, styrkta utdrag av protokoll, utvisande att beslutet tillkommit på behörigt sätt (sjukkasselagen 59 §).

7. Tidpunkten för stadgeändringens genomförande.

Lagen om försäkring för olycksfall i arbete träder, såsom redan framhållits, i kraft den 1 januari 1918. Till följd härav bör en stadgeändring, varigenom sjukkassas skyldighet att lämna sjukhjälp vid olycksfall inskränkes på sätt ovan anförts, givetvis icke heller träda i kraft förrän fr. o. m. nämnda dag. Då stadgeändring träder i kraft, så snart den registrerats, och å andra sidan icke må gå i verkställighet, förrän registrering skett, bör registrering av den stadgeändring, varom frågan här gäller, ske *den 31 december 1917*. Sjukkassa, som tidigare under året fattar beslut om sådan stadgeändring, bör därför i ansökan om registrering uttryckligen framhålla, att den begärda stadgeändringen är avsedd att tillämpas först fr. o. m. år 1918.

I detta sammanhang må erinras om bestämmelsen i 59 §, sista stycket i sjukkasselagen, varigenom fastställts, att stadgeändring, *som innebär inskränkning av sjukkassas skyldighet att meddela sjukhjälp, icke må äga tillämpning i fråga om sjukhjälp för sjukdom på grund av vilken rätt till erhållande av sådant understöd redan inträtt.*

Denna bestämmelse innebär bl. a., att för olycksfall, som inträffat före 1917 års utgång, eller, därest sjukhjälpstiden räknas från anmälningsdagen, behörigen anmälts före nämnda tidpunkt, sjukhjälp trots en i vederbörlig ordning genomförd stadgeändring i allt fall skall utgå även efter ingången av år 1918 och intill dess den enligt de tidigare stadgebestämmelserna gällande sjukhjälpstiden gått till ända.

8. Särskilda förhållanden vid s. k. arbetsgivarkassor.

Inom s. k. arbetsgivarsjukkassor, som äro avsedda endast för arbetspersonalen vid visst företag, förekommer understundom en sådan anordning, att arbetsgivaren till sjukkassan inbetalar ett visst årligt belopp mot det att sjukkassan i sin ordning bl. a. åtager sig att lämna ersättning vid olycksfall även under de första 60 dagarna. Även efter den nya olycksfallsförsäkringslagens ikraftträdande kan en liknande anordning förekomma. Jämlikt 11 § i olycksfallsförsäkringslagen må nämligen å sjukpenning eller annat understöd, som utgår enligt nämnda lag, avdrag ske för understöd, som utgives av bl. a. sjukkassa, till vilken arbetsgivaren lämnar bidrag. Det understöd, som kassan i dylika fall utgiver, behöver icke omfatta *hela* den ersättning, vartill den genom olycksfall skadade, i förekommande fall, är berättigad. Sålunda kan exempelvis endast den kontanta sjukpenningen utgå från sjukkassan, medan däremot arbetsgivaren själv svarar för läkarvården o. s. v.

Genom förevarande stadgande i olycksfallsförsäkringslagen har öppnats en bekväm utväg för arbetsgivarna att på en sjukkassa överlåta den direkta ersättningsplikten under de 35 första dagarna efter olycksfallet. Arbetsgivare, som träffat överenskommelse härom med sjukkassa, har därefter endast att årligen till kassan erlägga ett belopp, motsvarande värdet av det av kassan åt hans arbetare lämnade understödet. För sjukkassan innebär en dylik anordning bl. a. även den fördelen, att kassan torde kunna göra anspråk på statsbidrag jämväl i förhållande till den sjukhjälp kassan i kraft härav utgivit.

Även för arbetsföretag, för vilka icke finnes upprättad särskild sjukkassa, torde det vara möjligt att ordna frågan om olycksfallsersättningen under de 35 första dagarna på sätt här antytts. För detta ändamål kräves det endast, att arbetsgivaren med sjukkassa, av vilken hans arbetare äro medlemmar, träffar överenskommelse om ersättningspliktens övertagande.

Stockholm i december 1916.

THEOFIL ANDERSSON.

Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok.

Svenska arbetsgivareföreningens statistiska byrå, som förut publicerat flera lönestatistiska industrimonografier, vilka refererats i denna tidskrift,[1] har nyligen utgivit en lönestatistisk årsbok, redovisande för löneförhållandena år 1914 inom ett flertal till föreningen anslutna industrier. Det måste otvivelaktigt betraktas som ett synnerligen lyckligt grepp att på sätt sålunda skett sammanföra de lönestatistiska uppgifterna för olika industrier inom en enhetlig ram, varigenom en generell översikt erhålles av lönenivån på hithörande industriella område och jämförelser mellan löneförhållandena inom olika branscher lättare och bekvämare låta sig anställa.

Den föreliggande statistiken omfattar 50 382 arbetare, därav 39 667 män och 5 047 kvinnor över 18 år samt 3 895 män och 1 773 kvinnor under 18 år. Ifrågavarande arbetare motsvara c:a 29 % av de år 1914 till svenska arbetsgivareföreningen anslutna företagens arbetare och c:a 12 % av hela antalet i den officiella industristatistiken redovisade industriarbetare. För bergshanteringen, mekaniska verkstadsindustrien (inkl. elektriska verkstäder och skeppsvarv), pappersmasseindustrien och textilindustrien, vilka icke blivit i årsboken företrädda, finnes emellertid lönestatistik utarbetad genom vederbörande arbetsgivareförbunds egen försorg, och det ställes i utsikt, att denna statistik i sina huvuddrag skall kunna införas i årsbokens följande delar. Nedanstående tablå visar, vilka industrier blivit representerade i 1914 års årgång samt antalet redovisade arbetare inom varje industri.

	Antal arbetare
Järn-, stål- och metallmanufaktur	1 685
Kritbruk	110
Cementfabriker	2 719
Tegelbruk	1 529
Porslinsfabriker	1 097
Buteljglasbruk	922
Fönsterglasbruk	472
Småglasbruk	1 544
Snickeri- och möbelfabriker	1 334
Musikinstrumentfabriker	61
Självst. pappersbruk	197
Självst. pappersmassefabriker[2]	177
Komb. pappersbruk och pappersmassefabriker	4 896
Kvarnar	1 113
Självst. råsockerbruk	8 569
Självst. sockerraffinaderier	1 616
Komb. sockerfabriker	1 307
Maltdrycksbryggerier:	
skattepliktiga	2 043
skattefria	210
Garverier	1 056
Skofabriker	5 662
Garvämnesfabriker	60
Benmjölsfabriker	31
Superfosfat-, svavel- och salpetersyrefabriker	1 173
Tändsticksfabriker	4 097
Väg- och vattenbyggnader	781
Stuverirörelse	5 181
Höganäsverken (lervaruindustri m. m.)	740
Summa	50 382

[1] Soc. Medd. årg. 1914 sid. 458, 599, 944, 1186, 1285, 1286, årg. 1915 sid. 163, 301, 303.
[2] Kombinerade med pappersbruk, ehuru till orten åtskilda därifrån.

Då årsboken ju uteslutande grundats på uppgifter från företag, som äro anslutna till svenska arbetsgivareföreningen, hava ovannämnda industrigrenar kommit att bliva ganska olikformigt representerade. Inom exempelvis cement-, socker-, garvämnes- och superfosfatindustrierna äro samtliga inom riket verksamma företag redovisade, medan åter från järn-, stål- och metallmanufakturverken, snickeri- och möbelfabrikerna, benmjölsfabrikerna, musikinstrumentfabrikerna samt väg- och vattenbyggnader endast enstaka stickprov föreligga. Beträffande de övriga redovisade industrierna är omfattningen, ehuru mer eller mindre ofullständig, dock ganska tillfredsställande.

I fråga om arbetslönens art skiljer årsboken mellan uteslutande tidlön, uteslutande ackordlön och såväl tid- som ackordlön. Uteslutande tidlön har tillämpats beträffande samtliga redovisade arbetare inom benmjölsindustrien (representerad likvisst endast med ett företag), beträffande 95·2 % av kvarnarbetarna samt för 89·5 % av de skattefria och 85·9 % av de skattepliktiga bryggeriernas arbetspersonal. Inom småglas-, pappers-, socker-, garveri-, sko- och garvämnesfabrikerna har denna löneform ävenledes varit den dominerande. Det rena ackordlönsystemet har varit relativt vanligast vid väg- och vattenbyggnader, där det tillämpats för 74·9 % av de redovisade arbetarna, och har varit förhärskande även inom tegel-, porslins-, butelj- och fönsterglasindustrierna. Vid Höganäsverken, där arbetarna i ovanligt stor utsträckning användas inom olika fack (s. k. delarbetare), hava 88·8 % av hela antalet arbetare under året arbetat såväl på tidlön som mot ackord, och detsamma har varit förhållandet med 84·7 % av arbetarna vid självständiga pappersmassefabriker, med 81·8 % av arbetarna vid kritbruk och i övrigt med det övervägande antalet arbetare vid järn-, stål- och metallmanufakturverk, cementfabriker, musikinstrument-, snickeri- och möbelfabriker, superfosfatfabriker och tändsticksfabriker.

Årsbokens lönestatistik belyser till en början timavlöningen å ordinarie tid (sålunda utan övertid) inom olika näringsgrenar och yrkesspecialiteter. förmåner, vilka direkt sammanhänga med arbetet, såsom gratifikationer, ålderstillägg, andel i vinsten, hyresbidrag, premier, flitpengar, dyrtidstillägg m. m. samt fri bostad, ved etc., äro inräknade i timlönerna. Yrkesfack, vilka blott inrymma arbetare med fast lön, hava i detta sammanhang icke kunnat beaktas, då tillfredsställande arbetstidsuppgifter för dem saknas.

Vad *vuxna manliga* arbetare (18—70 år) beträffar, redovisas genomsnittliga timlöner överstigande 60 öre huvudsakligen för vissa arter av mera kvalificerat ackordsarbete inom vissa industrier, såsom järn-, stål- och metallmanufaktur, porslinsfabriker, musikinstrumentfabriker, glasindustri, superfosfatindustri, väg- och vattenbyggnader, stuveriarbete samt Höganäsverken. Endast inom några av dessa industrier representera dock — såvitt man kan döma av de i årsboken införda tabellerna — de ifrågavarande yrkesfacken något mera avsevärt antal i förhållande till hela antalet i resp. industrigrenar sysselsatta personer, nämligen vid järn-, stål- och metallmanufakturverken (c:a 1/4), inom fönsterglasindustrien (c:a 1/2), inom småglasindustrien (c:a 1/7), vid musikinstrumentfabrikerna (c:a 1/5) och inom stuverirörelsen

(samtliga). Inom tegel-, cement-, krit- och tändsticksindustrierna har intet yrkesfack att uppvisa högre medelförtjänst än 60 öre i timmen, och så befinnes även hava varit fallet inom pappers-, kvarn-, socker-, maltdrycksbryggeri-, garveri-, sko-, garvämnes- och benmjölsindustrierna, där, som förut nämnts, det huvudsakligaste arbetet utföres mot uteslutande tidlön.

För några industriers vidkommande, nämligen järn-, stål- och metallmanufaktur, cementfabriker, tegelbruk, glasindustri, snickeri- och möbelfabriker, pappersindustri, tändsticksindustri och Höganäsverken, har det inträffat, att de genomsnittliga timförtjänsterna beträffande vissa arbetare understigit 30 öre. Arbetarna ifråga, vilka i allmänhet synas kunna hänföras till handlangarnas kategori, utgöra dock icke inom någon av respektive industrier någon avsevärd del av samtliga sysselsatta.

För det övervägande flertalet manliga fackarbetare i åldern 18—70 år synas alltså medelförtjänsterna inom resp. yrkesfack ligga mellan 30 och 60 öre i timmen å ordinarie tid.

Beträffande *vuxna kvinnliga* arbetare (18—70 år) hava en del industrier att uppvisa yrkesfack med ordinarie genomsnittslöner överstigande 30 öre per timme. Dessa industrier äro: järn-, stål- och metallmanufaktur, kritbruk, tegelbruk, porslinsfabriker, småglasbruk, snickeri- och möbelfabriker, pappersindustrien, kombinerade sockerfabriker, bryggerier, skofabriker, superfosfatfabriker och tändsticksfabriker. Yrkesfacken ifråga omfatta dock i allmänhet endast ett ringa fåtal arbetare. Fästes avseende endast vid industrier, redovisande minst 100 kvinnliga arbetare, giva bland dessa endast kombinerade sockerfabriker, skattepliktiga bryggerier och skofabriker över två tredjedelar av sina arbeterskor så hög medellön. En del industrier, nämligen buteljglasbruk, småglasbruk, pappersindustri, självständiga råsockerbruk och tändsticksfabriker, inrymma yrkesfack, inom vilka de vuxna kvinnliga arbetarna avlönas med mindre än 20 öre i timmen. Dessa yrkesfack representera emellertid endast ett obetydligt antal arbeterskor. Medellöner om högst 30 och minst 20 öre råda sålunda för flertalet arbeterskor inom exempelvis järn-, stål- och metallmanufaktur, porslinsfabriker, pappersindustrien, självständiga råsockerbruk och sockerraffinaderier.

De *minderåriga* fackarbetarnas genomsnittstimlöner å ordinarie tid ligga för det stora flertalet manliga arbetare mellan 15 och 30 öre och för de kvinnliga mellan 12 och 20 öre. Inom de flesta industrier finnas yrkesgrupper med medellöner högre än de nämnda, men dessa fack äro endast fåtaligt representerade, dock med undantag för pappersindustrien, där ett avsevärt antal kvinnliga minderåriga åtnjuta en högre medellön än 20 öre i timmen, de självständiga råsockerbruken, där de manliga minderåriga med högre medellön än 30 öre i timmen äro förhållandevis talrika, samt porslinsfabrikerna, där flertalet av såväl manliga som kvinnliga minderåriga nått över de angivna gränserna. Några industrier inrymma yrkesfack, dock representerande ett fåtal minderåriga arbetare, med lägre medellöner än 15 öre för de manliga eller 12 öre för de kvinnliga.

Arbetare i åldern 18—70 år, fördelade i inkomstklasser efter vars och ens verkliga arbetsförtjänst.

Industrier, som varit i verksamhet under *hela* året	Antal årsarbetare med en arbetsförtjänst av				Summa årsarbetare
	under 800 kr.	800—1 199 kr.	1 200—1 799 kr.	1 800 kr. och däröver	
A. Manliga arbetare.					
Porslinsfabriker	3 1·24 %	40 16·53 %	146 60·33 %	53 21·90 %	**242**
Buteljglasbruk	29 5·44 %	210 39·40 %	285 53·47 %	9 1·69 %	**533**
Fönsterglasbruk	8 5·03 %	64 40·25 %	53 33·34 %	34 21·38 %	**159**
Snickeri- och möbelfabriker	24 4·23 %	225 39·68 %	292 51·50 %	26 4·59 %	**567**
Musikinstrumentfabriker	— —	3 8·57 %	22 62·86 %	10 28·57 %	**35**
Pappersbruk och pappersmassefabriker	28 1·87 %	603 40·22 %	758 50·57 %	110 7·34 %	**1 499**
Kvarnar	— —	166 28·92 %	366 63·76 %	42 7·32 %	**574**
Sockerbruk	8 0·43 %	553 29·93 %	1 196 64·72 %	91 4·92 %	**1 848**
Skattepliktiga bryggerier	— —	57 6·83 %	417 49·94 %	361 43·23 %	**835**
Skattefria bryggerier	— —	1 1·00 %	65 65·00 %	34 34·00 %	**100**
Garverier	8 1·85 %	223 51·62 %	193 44·68 %	8 1·85 %	**432**
Skofabriker	18 2·92 %	236 38·25 %	307 49·76 %	56 9·07 %	**617**
Garvämnesfabriker	— —	10 38·46 %	16 61·54 %	— —	**26**
Benmjölsfabriker	— —	7 50·00 %	6 42·86 %	1 7·14 %	**14**
Superfosfat-, svavel- o. saltpetersyrefabriker	— —	34 8·63 %	283 71·83 %	77 19·54 %	**394**
Tändsticksfabriker	130 11·91 %	596 54·58 %	351 32·14 %	15 1·37 %	**1 092**
Väg- och vattenbyggnader	— —	38 32·48 %	65 55·56 %	14 11·96 %	**117**
Stuverirörelse i Södra Sverige	7 0·46 %	179 11·84 %	1 238 81·88 %	88 5·82 %	**1 512**
Höganäsverken (utom stenkolsgruvorna)	3 1·17 %	117 45·52 %	136 52·92 %	1 0·39 %	**257**
Summa årsarbetare	**266** **2·45 %**	**3 362** **30·98 %**	**6 195** **57·08 %**	**1 030** **9·49 %**	**10 853**

Arbetare i åldern 18—70 år, fördelade i inkomstklasser efter vars och ens verkliga arbetsförtjänst (forts.).

Industrier, som varit i verksamhet under hela året	Antal årsarbetare med en arbetsförtjänst av				Summa årsarbetare
	under 800 kr.	800—1 199 kr.	1 200—1 799 kr.	1 800 kr. och däröver	
B. Kvinnliga arbetare.					
Porslinsfabriker	68	31	—	—	**99**
	68·69 %	31·31 %	—	—	
Buteljglasbruk	1	—	—	—	**1**
	100·00 %	—	—	—	
Snickeri- och möbelfabriker	5	—	—	—	**5**
	100·00 %	—	—	—	
Pappersbruk och pappersmassefabriker	79	7	—	—	**86**
	91·86 %	8·14 %	—	—	
Sockerbruk	39	18	—	—	**57**
	68·42 %	31·58 %	—	—	
Skattepliktiga bryggerier	48	39	52	—	**139**
	34·53 %	28·06 %	37·41 %	—	
Garverier	1	—	—	—	**1**
	100·00 %	—	—	—	
Skofabriker	236	154	12	—	**402**
	58·71 %	38·31 %	2·98 %	—	
Beenmjölsfabriker	4	—	—	—	**4**
	100·00 %	—	—	—	
Tändsticksfabriker	479	32	—	—	**511**
	93·74 %	6·26 %	—	—	
Summa årsarbetare	**960**	**281**	**64**	—	**1 805**
	73·56 %	**21·53 %**	**4·91 %**	—	

Industrier, som varit i gång blott under *en del* av året	Antal säsongarbetare med en arbetsförtjänst av				Summa säsongarbetare
	under 800 kr.	800—1 199 kr.	1 200—1 799 kr.	1 800 kr. och däröver	
A. Manliga arbetare.					
Järn-, stål- och metallmanufaktur (normalsäsong c:a 9 mån.)	25	131	295	112	**563**
	4·44 %	23·27 %	52·40 %	19·89 %	
Sockerkampanjen (normalt c:a 2 mån.)	1 312	—	—	—	**1 312**
	100·00 %	—	—	—	
Stuverirörelse i Norrland (seglationsår c:a 7·1 mån.)	1 045	357	197	—	**1 599**
	65·35 %	22·33 %	12·32 %	—	
Summa säsongarbetare	**2 382**	**488**	**492**	**112**	**3 474**
	68·57 %	**14·05 %**	**14·16 %**	**3·22 %**	
B. Kvinnliga arbetare.					
Järn-, stål- och metallmanufaktur	36	5	—	—	**41**
	87·80 %	12·20 %	—	—	
Sockerkampanjen	20	—	—	—	**20**
	100·00 %	—	—	—	
Summa säsongarbetare	**56**	**5**	—	—	**61**
	91·80 %	**8·20 %**	—	—	

I syfte att på ett bättre sätt än som kunnat ske genom timlönstatistiken giva en bild av den allmänna lönenivån inom olika industrier, meddelar årsboken ett på primärmaterialet grundat sammandrag, vari de manliga och kvinnliga års- eller säsongarbetarna i åldern 18—70 år fördelats i klasser efter den totalinkomst var och en under *året, resp. säsongen* åtnjutit. Ifrågavarande tablåer, vilka här återgivas, redovisa tillsammans 15 693 arbetare, medan hela antalet arbetare över 18 år utgjorde 44 714. Den betydande skillnaden förklaras därav, att flertalet arbetare icke tjänstgjort under minst $^{11}/_{12}$ av året, resp. normalsäsongen och därför icke kunnat medtagas vid uträknandet av års- eller säsongförtjänsten.

Betraktas arbetsförtjänsterna inom de industrier tillsammantagna, som varit i verksamhet *hela året*, finner man, att av de vuxna *manliga* årsarbetarna 2·45 % uppburit en årsinkomst av mindre än 800 kr., 30·98 % av 800—1 199 kr., 57·08 % av 1 200—1 799 kr. samt 9·49 % av 1 800 kr. och däröver. Fästes uppmärksamheten vid de särskilda industrierna, faller inom garveri- och tändsticksindustrierna flertalet arbetare under 1 200 kr.-strecket, medan inom samtliga övriga industrier minst hälften höjer sig över denna gräns. Endast inom ett jämförelsevis ringa antal branscher har däremot någon avsevärdare del av ifrågavarande arbetare kommit upp till en årsförtjänst av 1 800 kr. och däröver. Ett relativt stort antal — över en $^1/_3$ av hela antalet — arbetare inom denna högsta inkomstklass hava de övervägande till större städer förlagda maltdrycksbryggerierna att uppvisa. Av de vuxna *kvinnliga* årsarbetarna har det stora flertalet, eller 73·56 %, uppburit en lägre årsinkomst än 800 kr., medan 21·53 % nå upp till 800—1 199 kr. och de återstående 4·91 % intjänat 1 200—1 799 kr. Vad de särskilda industrierna angår, komma inom bryggeriindustrien c:a $^2/_3$, inom porslinsfabrikerna, sockerbruken och skofabrikerna 30 à 40 %, inom övriga hithörande industrier åter endast ett fåtal över 800 kr.-strecket. Av arbeterskorna i bryggerierna hava över $^1/_3$ erhållit en årsinkomst på 1 200—1 799 kr., vilket i övrigt endast inträffat för ett obetydligt antal skoarbeterskor.

Säsongarbetarnas årsinkomster stå givetvis i förhållande till säsongens längd. Inom järn-, stål- och metallmanufakturen, som står på gränsen till årsindustri, då normalsäsongen där räcker icke mindre än 9 månader, hava närmare $^3/_4$ av de *manliga* säsongarbetarna uppburit en säsongförtjänst av 1 200 kr. och däröver och c:a $^1/_5$ en inkomst av 1 800 kr. och däröver, medan endast c:a $^1/_{20}$ faller under 800 kr.-strecket. Det sistnämnda är däremot fallet beträffande samtliga manliga säsongarbetare vid sockerkampanjen, där säsongen endast varar ett par månader, och beträffande c:a $^2/_3$ av dem inom stuverirörelsen i Norrland, för vilken kan beräknas ett seglationsår av c:a 7·1 mån. Samtliga vid sockerkampanjen sysselsatta *kvinnliga* säsongarbetare och så gott som samtliga inom järn-, stål- och metallmanufakturen arbetande hava intjänat lägre säsongförtjänster än 800 kr.

Vid samtliga de arbetsföretag, som för året deltagit i lönestatistiken, hava till arbetspersonalen i dess helhet, med inräkning av sådana särskilda förmåner, som direkt sammanhänga med arbetet (jfr det föregående), utbetalats

sammanlagt 34 930 768: 19 kr. Därtill komma emellertid årskostnaderna för sådana av arbetarna åtnjutna förmåner, som ej äro att inräkna i själva arbetsförtjänsten (sjukkasseavgifter, annan sjuk- eller begravningshjälp, olycksfallsförsäkring, direkt ersättning vid olycksfall, avsättning för året till arbetarnas pensionering, mobiliseringsbidrag m. m.). Dessa belöpa sig till 864 092: 37 kr., utgörande 2·5 % av summan av de utbetalta lönerna. Högst hava motsvarande procenttal varit för sockerbruk (6·2), kvarnar (5·2), garverier (3·3), garvämnesfabriker (3·2), tändsticksfabriker (3·2) och bryggerier (2·9).

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1915.[1]

Den officiella undersökningen angående arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1915 har utförts efter samma plan som föregående år och på grundval av ett likartat primärmaterial. Detta material utgöres av tämligen utförliga frågeformulär, vilka besvarats av kommunalstämmornas ordförande i 2 206 landskommuner, motsvarande 94·4 % av de tillskrivna primärkommunerna på rikets landsbygd.

Tillgång på lantarbetare. Det för undersökningen använda frågeformuläret upptog såsom första punkt spörsmålet angående tillgång på lantarbetare inom resp. landsbygdskommuner. Svaret skulle innefatta ett allmänt omdöme om, huruvida de å orten bosatta eller dit regelbundet återkommande lantarbetarna kunde anses utgöra tillräcklig arbetskraft för de vid jordbruket förekommande arbetena, betraktade som ett helt, samt avgivas med användande av något av orden: god, tillräcklig eller otillräcklig. Det inkomna materialet utvisar, att av de uppgiftslämnande kommunerna 194 eller 8·8 % hade god arbetartillgång, 1 485 eller 67·3 % tillräcklig och 513 eller 23·3 % otillräcklig, medan 14 socknar eller 0·6 % av hela antalet ej ansett sig kunna lämna bestämt svar på frågan. I jämförelse med närmast föregående år utvisa talen en något försämrad tillgång på arbetskraft, vilket tydligen beror på, att den industriella depression, som inträdde efter krigsutbrottet hösten 1914 och medförde ett rikligt utbud av arbetskraft på jordbrukets arbetsmarknad, efter hand synes hava väsentligen upphört att göra sig gällande.

Tillgången på arbetskraft är mycket olika på olika orter. Emellertid tillåta icke de siffror, som angiva antalet kommuner i olika län, varest arbetskraften varit otillräcklig, att draga bestämda slutsatser rörande det större

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet utav den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen med denna titel.

eller mindre antalet arbetare inom resp. län i förhållande till arealen av odlad jord. I dessa proportionstal återspeglas nämligen även i väsentlig mån jordbrukets mer eller mindre höga ståndpunkt i organisatoriskt hänseende inom olika bygder samt särskilt lantarbetsgivarnas större eller mindre förmåga att genom arbetsbesparande maskiner och transportanordningar samt ekonomisk drift i allmänhet tillfullo utnyttja och därigenom reda sig med förhandenvarande arbetskraft.

Arbetstid. De uppgifter, som i föreliggande framställning meddelas om arbetstidens längd och fördelning, avse endast arbetsdagen inom det egentliga jordbruksarbetet, d. v. s. arbetet ute på fälten samt i lador, logar etc., men icke kreatursskötarnas avsevärt längre, ehuru till väsentlig del med passningsarbete utfyllda arbetstid i stallar och ladugårdar.

För de egentliga jordbruksarbetarna meddelas vidare blott sifferuppgifter rörande arbetstidens längd under sommaren. Denna har å formuläret satts lika med jordbrukets högsäsong eller de tre månader av sommarhalvåret, då arbetet i allmänhet börjar tidigast och slutar senast. I den mån dagsljuset avtager, förkortas inom jordbruket arbetsdagens längd, så att denna under vintern blir flera timmar kortare än under sommaren.

I medeltal för hela riket utgör per sommararbetsdag bruttoarbetstiden eller arbetstiden med inräknande av raster 12·5 timmar, rasternas längd 2·2 timmar samt arbetstiden med frånräknande av raster eller nettoarbetstiden sålunda 10·3 timmar. Under de fem år lantarbetarundersökningarna pågått, har man endast kunnat konstatera ringa förändring i dessa, med jordbrukets hela arbetsorganisation sammanhängande och därför tämligen konstanta förhållanden.

Arbetstiden är till längd och fördelning ganska växlande i olika landsdelar. Fästes uppmärksamheten företrädesvis på nettoarbetstiden, förefinnas i Sverige tre områden, där arbetsdagen understiger (eller sammanfaller med) riksmedeltalet, av vilket det ena utgöres av de tre länen i Sydsverige samt Kalmar län, det andra av Göteborgs och Bohus län och det tredje av ett stort distrikt i mellersta delen av Sverige fr. o. m. Kopparbergs t. o. m. Östergötlands län. Övriga delar av riket utmärka sig för jämförelsevis lång arbetstid.

Arbetslön. Då förevarande framställning blott avser att giva en överblick för riket i dess helhet över de växlande företeelserna på jordbrukets arbetsmarknad, har i densamma huvudvikten lagts på det för hela vårt jordbruks arbetsförhållanden lika och gemensamma och icke på de avvikelser, som de särskilda bygderna uppvisa i fråga om lantarbetarnas arbetsvillkor. Härav har blivit en följd, att till behandling upptagits allenast löneförhållandena för ett mindre antal mera betydande lantarbetargrupper, vilka förekomma över hela eller åtminstone större delen av riket. Enär därjämte undersökningen vilar allenast på summariska genomsnittsuppgifter och icke på individualuppgifter, har densamma endast ansetts kunna giva en trogen bild av

lönenivån för de lägst kvalificerade och lägst avlönade yrkesspecialiteterna inom dessa grupper, för vilka avlöningen i huvudsak regleras genom resp. orters sedvänja, men icke av löneförhållandena för de yrkes- eller förtroendemän, vilkas lön till väsentlig del avmätes i förhållande till vederbörande arbetares personliga duglighet.

De arbetspris, som i allmänhet äro gällande för de så avgränsade arbetargrupperna och arbetarspecialiteterna, växla i hög grad inom de olika länen. För landet i dess helhet te sig emellertid förhållandena på följande sätt.

Vad angår det mindre jordbrukets viktigaste arbetskraft, det ogifta tjänstefolket, utgår dess avlöningsförmåner i kontant årslön jämte fri kost och logi. Löneförmånerna äro av mycket olika storlek i olika trakter, men i genomsnitt för riket utgör för manlig tjänare årslönen 343 kr., kostens uppskattade årsvärde 412 kr. (1·13 kr. per dag) och årsinkomsten sålunda 755 kr., medan för kvinnlig tjänare motsvarande riksmedeltal äro 212 kr., 335 kr. (0·92 kr. per dag) och 547 kr. Särskilt i Norrland givas utöver dessa löneförmåner klädespersedlar o. d. till stundom ganska högt värde.

För de i regeln gifta tjänare, vilka under namn av statare förekomma på större egendomar i de egentliga jordbruksbygderna och som, förutom kontant årslön av i genomsnitt 346 kr., uppbära s. k. stat av mjölk, spannmål, potatis m. m. samt innehava för familj avsedd bostad, utgör arbetsinkomsten per år enligt uppgiftslämnarnas värdering i genomsnitt 883 kr. Häri ingår hyresvärdet av fri bostad, vilken i Sydsverige vanligen består av två rum och kök men i den övriga delen av riket i regeln av en enrumslägenhet, med 68 kr. samt det uppskattade värdet av fritt bränsle med 53 kr. i genomsnitt. Dessa lönesiffror avse dock allenast vanliga körkarlar, medan de statavlönade arbetare, som äro kreatursskötare, hava högre kontant årslön och stundom därjämte rikligare stat, varigenom deras beräknade medelårsinkomst uppgår till 939 kr.

Vid sidan av statarna förekomma fast anställda daglönare, vilkas lön icke alls eller blott till obetydlig del utgår in natura och i huvudsak i form av en i olika trakter mycket växlande dagspenning. I genomsnitt uppgår denna daglön till 2·72 kr. under sommaren och 2·07 kr. under vintern, men den är i medeltal resp. 0·84 och 0·76 kr. lägre, om arbetsgivaren tillhandahåller arbetaren fri kost.

Jämte dessa daglönare, vilka vanligen förbundit sig att under ett år eller åtminstone ett sommarhalvår arbeta hos en bestämd arbetsgivare, finnas lantarbetare, vilka taga arbete än hos den ena än hos den andra jordbrukaren, som behöver ökad arbetshjälp. Sommardagsverkspriset för dylika tillfälliga daglönare är i genomsnitt 3·13 kr. och vinterdagsverkspriset 2·34 kr., allt för arbetare i egen kost. Daglönen vid arbete i arbetsgivarens kost utgör i medeltal 2·18 kr. sommartid och 1·55 kr. vintertid.

Bland daglönarna finnas jämväl ett större antal kvinnor, vilka lejas som hjälp vid rotfruktsskötsel, hö- och sädesbärgning m. m. mot i genomsnitt 1·71 kr. per sommardag (eller c:a 1·16 kr., om fri kost erhålles), om de anses tillhöra gårdens fasta arbetsstyrka. Vid tillfällig arbetshjälp är arbeter-

skornas sommardagspenning något högre, nämligen i medeltal för hela riket 1·87 kr. utan och 1·29 kr. med fri kost. Under vintermånaderna nedsättes dagsverkspriset avsevärt för de kvinnliga daglönarna, liksom förhållandet är med deras manliga motsvarigheter.

En allmän jämförelse mellan 1915 års arbetspris och dem, som varit gällande under åren 1911—1914, visar, att — med undantag för statavlönade kreatursskötare, vilkas kontanta årslön hållit sig vid ungefär samma nivå — samtliga lantarbetarkategorier fått sina penninginkomster höjda med 3·3—6·5 % under tiden 1914—1915, med 5·2—10·1 % under tiden 1913—1915 och med 10·2—18·1 % under perioden 1911—1915. Särskilt markerad synes löneökningen hava varit i fråga om daglönare och kvinnliga tjänare. Tages däremot hänsyn till hela avlöningen i kontant och in natura, har lönestegringen varit starkast framträdande för statare och andra lantarbetare, vilka till väsentlig del erhålla sin avlöning i form av naturaprodukter, enär prisen på flertalet livsförnödenheter i samband med den rådande världskrisen kraftigt stegrats. Under tiden 1914—1915 har sålunda naturaförmånernas penningvärde ökats med c:a 13 % och under de två åren 1913—1915 med ej mindre än 37 %, vilket föranlett en värdeökning av hela statavlöningen med resp. 9 och 23 %. Detta förhållande har medfört, att vid jämförelse med såväl jordbrukets daglönare som industriens arbetare de statavlönade lantarbetarnas löneförmåner framstå väsentligt gynnsammare än tidigare år.

Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland.[1]

Ämne och plan för undersökningen. Med anledning av väckt motion hemställde 1912 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt låta verkställa utredning rörande skogsarbetarnas ställning och levnadsförhållanden i Norrland samt andra i detta avseende därmed jämförliga landsdelar och därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån riksdagens medverkan krävdes, till riksdagen göra de framställningar, som av denna utredning kunde föranledas.[2]

Kungl. Maj:t anbefallde kommerskollegium att verkställa ifrågavarande utredning, ävensom avgiva de förslag, vartill kollegium funne densamma giva anledning.

För verkställandet av ifrågavarande uppdrag befanns det till en början nödigt att söka åstadkomma en grundlig och opartisk undersökning av de

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen med denna titel.

[2] Soc. Medd. 1912, sid. 423.

socialekonomiska förhållanden, under vilka denna stora arbetarklass lever och verkar. Ifrågavarande undersökning, vars resultat nu föreligger, har, efter samråd med särskilt tillkallade sakkunniga, planlagts och påbörjats inom kommerskollegium men slutförts av socialstyrelsen, som från och med år 1913 övertagit de kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik förut påvilande arbetsuppgifterna.[1]

I och för denna utredning, som icke blott omfattar det egentliga Norrland utan även de ur skogsarbetarförhållandenas synpunkt därmed jämförliga nordliga delarna av Dalarna och Värmland och vilken avser såväl skogsavverkningsarbetarna som den med virkesflottning, skogskolning o. d. sysselsatta arbetspersonalen, har material insamlats genom flera skilda slag av statistiska undersökningar. För att erhålla en allmän uppfattning om, hur skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden gestalta sig inom undersökningsområdet i dess helhet, har anordnats en enquête bland ett stort antal tjänsteläkare, jägmästare, föreningar av arbetsgivare och arbetstagare inom skogsbruket samt av vederbörande hushållningssällskap utsedda sockenombud, vilka sakkunniga myndigheter, organisationer och personer till ett antal av 615 besvarat ett för ändamålet särskilt uppgjort frageformulär. Mot den så erhållna allmänna bakgrunden hava inpassats detaljerade beskrivningar av vissa mindre delar av undersökningsområdet. Sålunda hava 173 avverknings- och 10 kolningsplatser med resp. 8 360 och 151 arbetare, vilka arbetsplatser efter förslag av resp. länsstyrelser, skogsvårdsstyrelser och överjägmästare utvalts såsom typiska för olika naturförhållanden, orter och arbetsmetoder, i februari och mars 1913 blivit undersökta genom ett femtiotal särskilda ombud (agenter), vilka på ort och ställe införskaffat efter ett detaljerat frågeformulär avgivna uppgifter om arbets-, bostads- och provianteringsförhållandena m. m. Vidare hava i fråga om vissa representativa skogsegendomar individualuppgifter rörande samtliga anställda arbetares arbetstid, arbetslön och personliga förhållanden lämnats av vederbörande skogsförvaltningar efter ett särskilt formulär.

Den i huvudsak på det sålunda införskaffade primärmaterialet grundade framställningen berör inledningsvis den nordsvenska skogshanteringens förutsättningar, utveckling och nuvarande ståndpunkt. Härvid framhålles särskilt den våldsamma och genomgripande förändring i befolkningens hela ekonomiska och sociala tillvaro och därigenom även i dess kulturella liv, som trävaruindustriens hastiga uppblomstring medfört under den korta tidrymden av två till tre generationer, samt betonas, att man häri har att söka upphovet till de ofta mycket invecklade sociala problem, som under namn av »Norrlandsfrågor» på senare tider i vårt land i hög grad ådragit sig såväl den allmänna opinionens som även statsmakternas intresse. Bland dem är även skogsarbetarfrågan, vilken innebär spörsmålet om förbättrad levnadsstandard för en stor samhällsklass, till vilken med större eller mindre rätt kan hänföras flertalet av Nordsveriges vuxna manliga landsbygdsbefolkning eller c:a 150 000 personer.

[1] Soc. Medd. 1912, sid. 1074.

Skogsavverkning. Därefter lämnas en redogörelse för levnads- och arbetsförhållandena vid vinterns skogsavverkningar i Nordsverige.

Den fysiska eller juridiska person, som vid skogsavverkningarna i sista hand står som arbetsgivare, är skogsmarkens ägare. Men ofta säljer jordägaren skogen på rot, och utdrivningen av virket sker då icke för hans räkning utan för den nya virkesägarens, vilken sålunda står såsom den egentlige arbetsgivaren. Angivna åtskillnad är av synnerlig betydelse för arbetsförhållandenas hela karaktär, ty det ligger i sakens natur, att exempelvis ett bolag har vida större intresse av och möjligheter att skapa ordnade förhållanden för sina skogsarbetare, när det är fråga om sedan länge planerade drivningar på egna skogar än när det gäller att på kortast möjliga tid utdriva en inköpt avverkningsrätt eller utstämpling. Av utredningen framgår, att i fråga om 48·0 % av de undersökta arbetsplatserna virkesägaren jämväl var markägare, medan de i 52·0 % utgjordes av skilda personer. Av skogsarbetarna voro 62·0 % anställda hos markägare, som själva utdrevo sitt virke, medan återstående 38·0 % sysselsattes med avverkning av inköpt skog. I fråga om de olika virkesägarkategorierna ger undersökningen vid handen, att medan staten, kommuner o. d. aldrig och hemmansägare m. fl. endast i undantagsfall bedrivit avverkning annat än å egen mark, hava bolagen lika ofta och skogshandlarna tre gånger så ofta utdrivit såväl köpvirke som virke från egna skogar.

Vid skogsavverkningarna företrädes virkesägaren-arbetsgivaren i regel genom skogstjänstemän, skogvaktare o. d., men dessa arbetsförmän måste i regel anses allt för fåtaliga för att kunna, på sätt inom förädlingsindustrien sker, utöva effektiv ledning och kontroll av de över vidsträckta skogsarealer kringspridda avverkningsarbetarna. Detta är den negativa förutsättningen för, att skogsrörelsens arbetsorganisation med nödvändighet måste gestalta sig på ett väsentligt annat sätt än fabriksindustriens, och den positiva har givits genom den nordsvenska allmogebefolkningens utvecklade sinne för affärer och självverksamhet.

Avverkningsarbetarnas betydelsefullaste kategori utgöres av körarna, av vilka var och en åtagit sig att svara för utdrivningen av ett eller flera av de körskiften, i vilka byggestrakten indelats. Såväl huggare som övriga arbetare (lastkarlar eller brosslare, väglagare m. fl.) äro egentligen att anse som arbetsbiträden åt körarna, vilket förhållande får sitt uttryck däruti, att dessa senare merendels själva anställa och avlöna sina hjälparbetare.

I fråga om de särskilda arbetargruppernas relativa antal utvisar undersökningen, att av samtliga redovisade 8 360 arbetare utgjorde körarna icke fullt en tredjedel, huggarna något över hälften samt övriga arbetare ungefär en sjättedel. De särskilda länen förete dock avsevärda avvikelser från dessa allmänna genomsnitt, vilka delvis häntyda på olikheter i de särskilda bygdernas arbetssystem.

Det insamlade materialet innehåller även vissa upplysningar rörande avverkningsarbetarnas ålders- och civilståndsförhållanden. Till åldern voro 92·0 % över och 8·0 % under 18 år, av vilka minderåriga det övervägande

flertalet sysselsattes som huggare. Medan av samtliga vuxna arbetare 52·7 % voro ogifta och 47·3 % gifta, änklingar eller frånskilda, utgjorde motsvarande siffror för körare 32·1 % och 67·9 %, för huggare 65·6 % och 34·4 % samt för övriga arbetare 55·4 % och 44·6 %. Dessa skiljaktigheter sammanhänga väl nära med den förut berörda olikartade åldersfördelningen inom de särskilda yrkeskategorierna, men betingas jämväl delvis därav, att dessa på ett väsentligen olikartat sätt rekryteras från skilda samhällsklasser.

Undersöker man, i vilken utsträckning landsbygdens tre sociala huvudgrupper, nämligen hemmansägarklassen, arrendatorsklassen och arbetarklassen, äro representerade bland olika trakters avverkningsarbetare, erhålles följande resultat:

		Värmlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västernorrlands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Hela området
Av 100 skogsarbetare tillhörde följande	jordägarklassen . .	47·7	63·1	18·3	38·2	35·5	52·6	55·6	41·2
	arrendatorsklassen	16·3	17·0	20·6	15·8	10·5	21·9	13·3	17·0
	arbetarklassen . .	36·0	19·9	61·1	46·0	54·0	25·5	31·1	41·8

Som synes äro avvikelserna från det allmänna genomsnittet tämligen stora inom de särskilda länen, och då åtminstone skogstrakternas befolkning vintertid regelmässigt söker skogsarbete, återspegla länsmedeltalen i viss mån landsbygdens i olika trakter växlande befolkningsstruktur.

Tagas länen under ett, utgjordes de i virkesdrivningarna deltagande jordägarna (med familjemedlemmar) till 69·0 % av traktens folk, medan 31·0 % voro främlingar på orten. Arrendatorerna och deras söner voro till 67·9 % virkesägarens underhavande och till 32·1 % bosatta på andra tillhöriga fastigheter. Inom huvudgruppen av lösarbetare synes man kunna urskilja trenne undergrupper, nämligen dels arbetare, som hava skogsarbete året om (41·4 %), dels sådana, som vissa tider ägna sig åt jordbruksarbete (44·5 %), och dels slutligen personer, som tidvis sysselsättas inom industri, hantverk o. d. (14·1 %).

Undersökes därefter, åt vilka yrkesspecialiteter nämnda socialgrupper företrädesvis ägna sig vid virkesutdrivningarna, befinnas av jordägar- och arrendatorsklasserna resp. 43·0 och 48·9 % arbeta som körare, 42·4 och 36·9 % som huggare samt 14·6 och 14·2 % i andra specialiteter, medan för arbetargruppen motsvarande tal äro resp. 12·8, 66·9 och 20·3 %. Såsom förut nämnts, åtager sig en körare i regel att svara för utdrivningen av ett visst skogsskifte, och ett dylikt åtagande förutsätter tydligen ett mått av auktoritet och ekonomisk vederhäftighet, som inom lösarbetarklassen förefinnes mycket sällan och inom hemmansägar- och arrendatorsgrupperna huvudsakligen hos de äldre och »mera försigkomna» elementen, d. v. s. i regel husfäderna på gårdar av den storlek, att de kunna föda häst. Såsom huggare, brosslare o. d. använda dessa drivare i första hand sina söner, mågar, drängar och annat husfolk, därnäst släktingar, vänner eller bygrannar, och allmänt drager man sig för att anställa okända löskarlar, vilka misstros såsom opålitliga och böjda för att rubba det förtroendefulla och personliga förhållande

mellan köraren och hans arbetsbiträden, som är en oundgänglig förutsättning för ett gott arbetsresultat. Det är till väsentlig del den omständigheten, att den nordsvenska skogsindustrien förstått att taga i sin tjänst ett så stort antal dylika naturligen givna och inbördes väl samarbetande lag av befallande och lydande, som förklarar, att avverkningsarbetet, trots befälspersonalens förut framhållna fåtalighet, kan bedrivas med sin nuvarande effektivitet.

Det är också dessa förhållanden, som sätta sin prägel på det vid timmerdrivningarna till användning kommande arbetsavtalet. I vanliga fall användas vid timmerdrivningarna skriftliga kontrakt, och enligt sådana arbetade man också på 157 (90·8 %) av de undersökta avverkningsplatserna, sysselsättande 88·4 % av totala arbetarantalet. På 1·7 % av samtliga arbetsplatser hade avtalen träffats med utomstående entreprenörer, på 19·7 % med en eller flera av körarna såsom ombud för de övriga, på 68·2 % med samtliga körare samt på 1·2 % med både körare och huggare. För skogsavverkningskontraktens innehåll lämnas en utförlig redogörelse, som närmare belyses genom återgivande av ett antal typiska arbetsavtal. I detta sammanhang avhandlas även de klagomål, som riktats mot vissa kontraktsbestämmelser, såsom angående bötessystemet, formerna för huggares anställning, körares ansvarighet vid olycksfall i arbetet, kontraktssystemets återverkan på arbetsprisen m. m.

Avverkningarna i vårt land äro huvudsakligen förlagda till vintern, och drivningssäsongens längd beror därför i första hand på snöförets å olika orter växlande varaktighet, låt vara att härvidlag även många andra faktorer spela in, såsom den större eller mindre tillgången på skogsarbete inom orten, olika bygders sedvänjor m. m. Man synes för undersökningsområdet i dess helhet kunna tala om en normal avverkningssäsong av c:a 17 veckor eller 4 månader, något kortare i de sydligare landskapen och i kustbygderna samt något längre mot norr och i de skogiga inlandstrakterna.

Det torde dock endast vara i undantagsfall, som drivningsarbetet pågår alla arbetsdagar under den sålunda angivna tidsperioden, och denna har därför i hög grad karaktären av bruttoarbetssäsong. Arbete hemma på gården, ledighet vid helger samt provianterings- och andra resor åstadkomma, att antalet faktiska arbetsdagar under drivningstiden icke på långt när kommer upp till antalet möjliga utan vanligen stannar vid 50—100.

Vad därefter beträffar det antal arbetstimmar, som i genomsnitt komma på var och en av ifrågavarande arbetsdagar, utgör under arbetssäsongens tidigare del arbetstiden med frånräknande av raster vanligen 7—8 timmar per dag. När i februari dagarna bliva ljusare, förlänges nettoarbetsdagen vanligen till i genomsnitt 9—10 timmar.

Dessa uppgifter avse företrädesvis huggarna, ty körarnas arbetsdag är i allmänhet längre, enär de måste använda avsevärd tid på skötseln av sina hästar samt vården av sina körredskap. Emellertid medföra särskilda förhållanden, att deras arbetstid ofta blir tämligen oregelbunden. Söndagsarbete

synes endast undantagsvis förekomma och då i huvudsak för att genom reparationer o. d. säkerställa arbetets obehindrade gång under arbetsdagarna.

Timmerdrivningsarbetena bortsättas nästan undantagslöst på ackord, och betalning sker därvid uteslutande efter den presterade arbetsmängden utan avseende på den för arbetet använda tiden. Härav blir en följd, att åstadkommandet av en statistik rörande avverkningsarbetarnas löne- och inkomstförhållanden möter alldeles särskilda svårigheter och därför endast i begränsad utsträckning är möjlig. I syfte att härvidlag åvägabringa pålitligast möjliga kunskap hava emellertid anordnats ett flertal, varandra inbördes kontrollerande lönestatistiska undersökningar. Sålunda hava dels från sakkunniga myndigheter och personer i orterna införskaffats upplysningar rörande rådande normala dagsförtjänster för körare och huggare m. fl., dels genom lokalundersökarna beräknats de dagsförtjänster, som normalt utgingo på de av dem undersökta arbetsplatserna, dels slutligen i fråga om en del av dessa arbetsplatser på grundval av arbetsgivarnas lönelistor uträknats de verkliga brutto- och nettoförtjänsterna för vissa arbetstagare. Huvudresultaten av dessa undersökningar kunna sammanfattas i efterföljande medeltalsberäkningar, ehuru dessa visserligen undandölja de betydande lönediffe-renser, som råda icke blott mellan olika orter och avverkningsplatser, utan även mellan arbetarna å samma arbetsplats:

	Värmlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västernorrlands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Samtliga län
Körare (häst och karl)								
medelförtjänst per dag enligt sockenuppgifterna . . . kr.	6·94	8·31	7·51	6·84	8·78	6·32	6·78	7·26
lokalundersökningarna . »	7·56	9·33	10·63	7·21	8·16	6·86	7·27	8·40
lönelistorna . . . . . »	(8·69)	(7·73)	10·58	7·06	9·78	6·56	7·50	8·64
Huggare								
medelförtjänst per dag enligt sockenuppgifterna . . . kr.	3·05	3·99	3·60	3·38	4·23	3·06	3·32	3·51
lokalundersökningarna . »	3·23	3·91	4·51	3·22	3·62	3·17	3·49	3·68
lönelistorna . . . . . »	(4·16)	(4·06)	4·89	3·15	3·96	3·00	3·62	3·97

Av förestående sifferuppgifter äger man dock icke rätt att utan vidare sluta, att de genom lokalundersökningarna och lönelistorna konstaterade arbetsförtjänsterna under 1912—1913 års av svåra snöförhållanden utmärkta avverkningssäsong i allmänhet överstigit de belopp, som enligt sockenuppgifterna vore att anse som normala. Differensen beror nämligen till väsentlig del därpå, att medan ortsuppgifterna äro tämligen jämnt fördelade och de på dem grundade medeltalen därför ganska representativa för förhållandena i allmänhet inom resp. län, äro däremot de undersökta avverkningsplatserna övervägande att finna i skogsbygderna, varest, såsom i utredningen meddelade kartogram åskådliggöra, de försvårade bostads- och provianteringsförhållandena medföra en väsentligt högre arbetsprisnivå än inom den odlade bygden.

I de fall, då avverkningen försiggår långt upp i skogstrakterna, kunna nämligen arbetarna icke bo och äta i sina hem utan hänvisas till att leva på medförd eller i ortens handelsbodar och provianteringsställen inköpt proviant, vilken av naturliga skäl kommer att bestå av ett begränsat antal lättberedda och hållbara varuslag, däribland först och främst fläsk, bröd, smör, vetemjöl, kaffe och socker. Av dessa råvaror tillaga arbetarna vanligen själva enkla maträtter, och att i och för matlagning (och städning) anställa särskilda, i regel kvinnliga, »kojvakter», kockar eller hushållerskor är en tanke, som först på senare tid vunnit terräng, särskilt i undersökningsområdets sydligare delar. Visserligen torde vid virkesdrivningarna numera knappast någonstädes råda trucksystem så tillvida, att arbetarna på ett eller annat sätt äro förpliktade att inköpa förnödenheter hos arbetsgivare, arbetsbefäl eller utav någon eller några av dem anvisad handlande. Men likväl medför bristen på samverkan vid proviantering och matlagning samt misshushållningen med ingredienserna vid matlagningen och olämpligt tillvägagångssätt, i förening med den stegrade konsumtionen och födoämnenas fördyrande genom långväga transporter, att under skogsarbetet levnadskostnaderna ställa sig relativt höga. De uppskattas i genomsnitt per dag till 1·50 kr. per man, 2·50 kr. per häst och 4 kr. för häst och karl. Och det är med dessa siffror för ögonen man bör bedöma de uppgifter, som i det föregående lämnats rörande drivningsförtjänsterna å olika orter och arbetsplatser.

Särskild uppmärksamhet har ägnats åt bostäderna, enär det varit klagomål över skogsarbetarnas dåliga bostadsförhållanden och enkannerligen över skogskojornas ofta bristfälliga och underhaltiga beskaffenhet, som givit närmaste anledning till förevarande utredning.

Så långt möjligt är söka skogsarbetarna givetvis att få bo i sina hem. Därefter tagas i anspråk tillgängliga utrymmen i främmande gårdar eller skogstorp samt fäbodar o. d. Förslå ej dessa kvarter, måste man skrida till uppförande av särskilda, mer eller mindre provisoriska skogskojor. Av hela den å de undersökta avverkningsplatserna sysselsatta arbetsstyrkan bodde 37·1 % i gårdar, 5·6 % i fäbodar samt 57·3 % i skogskojor. Inkvartering i bygden var av förhållandevis största betydelse i Värmlands, Gävleborgs och Västernorrlands län, medan i de fyra övriga länen skogskojorna avgjort spelade huvudrollen. I fäbodar inlogerades skogsarbetare i nämnvärd utsträckning endast i Kopparbergs och Jämtlands län. Avståndet från bostaden till arbetsstället var genomgående vida längre för de i gårdar och fäbodar inkvarterade arbetarna än för de i kojor inhysta, vilka till nära en tredjedel bodde å själva arbetsplatsen.

Av de 3 103 skogsarbetare, som inkvarterats i *gårdar*, föreligga detaljerade uppgifter rörande bostadsförhållandena för 1 512, vilka jämte 773 av det ej i skogsarbetet deltagande gårdsfolket delade 447 rum, varav 390 boningsrum och kök samt 57 brygg- och bakstugor, ladugårdsutrymmen o. d. uthuslokaler. Rummen voro av växlande storlek, men i genomsnitt uppgick golvytan till 22·1 kvm. och luftrymden till 52·2 kbm. per rum. Samtliga bostäder voro

försedda med fönster och eldstad, vilken vanligen utgjordes av öppen spis eller kokspis. Liggplatserna bestodo i regel av sängar eller sängliknande kojer, men i 10 fall uppgivas sängplatserna icke hava räckt till, utan måste en del arbetare ligga på golvet. I fråga om sin allmänna beskaffenhet hava av de i boningshus befintliga rummen 13·3 % betecknats som dragiga, 10·0 % som kalla, 1·3 % som fuktiga och 1·5 % som rökiga; uthuslokalerna voro vida sämre, såsom antydes av de motsvarande jämförelsetalen 36·8, 42·1, 1·8 och 3·5 %. I medeltal kommo 5 personer på varje rum, och trångboddheten var därför mycket stor. Medelgolvytan uppgick till 5·6 kvm. och medelluftrymden till 13·5 kbm. per person. För endast 5·9 % av de boende översteg kubikutrymmet 20 kbm. och för 32·5 % utgjorde det 10—20 kbm., varemot återstående 61·6 % av arbetarna måste anses bo uti i hög grad överbefolkade lägenheter.

Fäbodstugorna äro av samma byggnadstyp som resp. trakters mindre boningshus, men åtskilja sig från dem genom ålderdomligare prägel, mindre rum och primitivare inredning samt framför allt därigenom, att de endast äro avsedda till sommarbruk och därför ej vinterbonade. I sådana bodde 471 skogsarbetare, tillsammans förfogande över 80 rum, av vilka 75 gjorts till föremål för beskrivning. Samtliga fäbodsrum voro försedda med fönster, och uppvärmningen skedde i de flesta fall genom öppen spis. Liggplatserna utgjordes övervägande av kojer eller sängar, men i 21 rum fanns allenast gemensam brits. Rummens kvalitet belyses därigenom, att i fråga om 53·3 % av dem klagades över drag, i 46·7 % över köld, i 5·3 % över fukt och i 2·7 % över inrökning, sålunda genomgående väsentligt högre tal än i fråga om gårdarna. I genomsnitt bodde 6 personer i varje rum, vilket medförde mycket stor trångboddhet. I genomsnitt förfogade varje person över 3·3 kvm. golvyta och 6·9 kbm. luftrymd. Allenast 0·2 % av totalantalet boende hade en personkub av 20 kbm. och däröver och 7·5 % av 10—20 kbm. För återstående 92·3 % av hela boendeantalet understeg luftrymden per person 10 kbm., varför här otvivelaktigt stark överbefolkning måste anses råda.

Av *skogskojor* finnes en mängd av skogsarbetets olikartade behov och orternas växlande byggnadstraditioner bestämda typer, för vilka i utredningen lämnas en utförlig, genom fotografier, ritningar och arbetsbeskrivningar belyst redogörelse. Bakom de lokala variationerna kan man dock återfinna några ständigt återkommande huvudtyper, nämligen dels eldpallskojan, en timrad ryggåsstuga med en rektangulär, av stockar med grus- och jordfyllning hopfogad »eldpall» eller »eldkista» mitt i rummet samt britsar på båda sidor, dels spiskojan, vilken antingen utgöres av en för 2—4 man avsedd kolarkoja, karakteriserad genom lutande, med kolstybb e. d. betäckta långsidor, på ena gaveln placerad, av gråsten eller tegel hopfogad eldstad samt en eller två vid sidorna anbragta britsar, eller också av en spiskoja, försedd med raka väggar samt med en större eldstad vid ena väggen eller i ett hörn, varigenom den röker ut bättre än eldpallskojan. Av de 521 bebodda skogskojor, som vid lokalundersökningarna påträffades, utgjordes 52·2 % av eldpallskojor och 47·8 % av spiskojor. Av kojornas 4 821 invånare bodde däremot resp. 67·8

och 32·2 % i de båda olika slagen av kojor, vilken förändrade relation beror därpå, att eldpallskojorna i genomsnitt inrymde 12 personer per koja, medan de vanligen mindre spiskojornas beläggning i medeltal blott var hälften så stor.

När det är fråga om provisoriska, för endast en kortare tids vistelse avsedda bostäder som skogskojorna, betingas deras beskaffenhet till väsentlig del av tidpunkten för uppförandet. Av skogskojorna utgjordes sålunda 303 eller 58·2 % av äldre, sedan föregående avverkningar kvarstående och nu nödtorftigt iståndsatta kojor, medan 218 eller 41·8 % nyuppförts för undersökningsårets drivningar.

Särskilt bör observeras, att av de nyuppförda kojorna endast 26·1 % byggts under sommaren och ej mindre än 73·9 % under vintern, ty om kojanläggningen äger rum först sedan marken är tjälad, är det så gott som omöjligt att bygga ens någorlunda dragfria och varma bostäder. Vinterbygge av skogskojor äger övervägande rum vid utdrivningar å annans mark, framför allt i de nordligaste länen, och huvudanledningen härtill är de årliga kronoskogsauktionernas förläggning till sent på hösten. Klagomål häröver hava emellertid medfört, att nyligen förberedelser träffats för, att skogsauktionerna skola kunna avhållas så tidigt på året, att bl. a. de för avverkningarna nödiga förarbetena hinna verkställas under för dem lämplig årstid.

Av de nyuppförda kojorna var hälften uppförd genom skogs- eller virkesägarens försorg och hälften av skogsarbetarna själva med eller utan särskild ersättning. Uppgiftslämnarna synas vara ense om, att de kojor, som byggts av arbetsgivarna, i allmänhet äro av avsevärt högre kvalitet än de, vilka arbetarna fått hoptimra, lämnade åt sig själva, ty de senare söka ofta att i kortsynt vinstsyfte bygga så billigt och primitivt som möjligt utan tanke på, att under sådana förhållanden deras hälsa sättes på spel. En eldpallskoja anses frånsett virket i vanliga fall draga en kostnad av c:a 100 kr., medan de små spiskojorna av kolarkojtyp i regel endast kosta hälften så mycket. För rymligare och bättre inredda kojor stiger beloppet ofta till 200—300 kr. och däröver.

Flertalet undersökta skogskojor voro byggda av torrfuru eller annat ståndtorrt virke, men vid uppförandet av c:a en tredjedel hade rått virke helt eller delvis kommit till användning. Kojornas tak bestod av kluvet virke eller bräder, varuppå för värmens skull lagts en fyllning av jord, mossa e. d. och däröver i flertalet fall ett särskilt sluttande vattentak, bestående av kluvet virke, bräder, spån, papp, näver e. d. Golvet utgjordes övervägande av stampad jord, och trägolv förekom endast i ungefär en femtedel av samtliga kojor, övervägande spiskojor. Av kojorna saknade en tredjedel alldeles fönster, medan de återstående hade sådana, vanligen i form av en glugg av några kvadratdecimeters storlek. Om eldstäderna har förut nämnts. Liggplatserna utgjordes i tre fjärdedelar av kojorna av gemensam brits, medan i återstoden funnos särskilt avbalkade liggplatser eller kojer.

Sammanställer man slutligen de allmänna omdömen, som lokalundersökarna avgivit rörande de undersökta skogskojornas beskaffenhet, synas eldpalls-

kojorna, på grund av deras öppna eldstäder, stora rökfång och mångahanda lufthål, stå sig sämre än spiskojorna med deras tätare byggnadssätt. Medan sålunda av de förra 62·1 % betecknas som dragiga, 47·1 % som kalla, 39·7 % som fuktiga och 54·8 % som rökiga, äro i fråga om de senare motsvarande procenttal resp. 37·8, 25·7, 25·3 och 28·9 %.

Skogskojornas golvyta är i genomsnitt lika stor som ett boningsrums eller 22·9 kvm., men på grund av den lägre takhöjden blir kubikinnehållet väsentligt mindre eller i medeltal 42·9 kbm. Enär flertalet skogskojor uppförts och avpassats för att direkt tillgodose ett visst bestämt bostadsbehov, är beläggningen vida jämnare men på samma gång väsentligt starkare än vid inkvartering i gårdar. Tagas samtliga kojor under ett, utgör medelgolvytan per person 2·8 kvm. och medelluftrymden 5·4 kbm. Betraktas eldpallskojorna för sig och spiskojorna för sig, äro motsvarande siffror resp. 2·8 kvm. och 5·0 kbm. samt 3·1 kvm. och 5·8 kbm., varav framgår, att trångboddheten i regel är störst i eldpallskojorna.

Personutrymmet i det övervägande flertalet kojor understiger sålunda väsentligt de minimikrav, som från hygienisk ståndpunkt pläga ställas såväl på vanliga bostäder som på militär- och arbetarkaserner. Det må emellertid betonas, att andra och väsentligt lägre fordringar på kubikrymden per person kunna och böra ställas, när det är fråga icke om slutna rum, utan om glesbyggda provisoriska bostäder, vilkas inre på många vägar står i direkt och omedelbar kommunikation med den yttre atmosfären. Men även betraktade som allenast provisoriska uppehallsrum och bedömda efter skogslivets egen måttstock måste en ganska betydande del av de nuvarande skogskojorna anses såsom avgjort undermåliga och ett ännu större antal såsom i hög grad överbefolkade.

Flottning. Vid den fördelning på olika arbetsbranscher, som på våren efter vinteravverkningens slut äger rum beträffande den därvid sysselsatta arbetspersonalen, övergår ungefär en tiondel till de arbetstillfällen, som öppnas i och med upptagandet av flottningen, vilkens tekniska och ekonomiska handhavande i vårt land övervägande åligger icke de enskilda virkesägarna utan av sådana efter vissa grunder bildade flottningsföreningar. Då flottningen är ett arbete, som ställer synnerligen stora krav på arbetskraft och uthållighet, är det i första hand de yngre skogsarbetarna och speciellt huggarna, som bliva flottningsarbetare, och av dem kommer därför ett förhållandevis stort antal att tillhöra arbetarklassen, medan från jordägar- och arrendatorsklassen företrädesvis komma söner och andra familjemedlemmar, vilka icke nödvändigt behövas vid de samtidigt med flottningen pågående jordbruksarbetena.

Vid flottningen liksom vid timmerdrivningen få arbetsförhållandena sin karaktär genom den självverksamhet och det självansvar hos arbetarna eller rättare hos arbetslagen, som nödvändiggöres genom arbetsförmännens fåtalighet och arbetarnas kringspridda och växlande arbetsplatser. Det är också dessa omständigheter, som trycka sin prägel på de vid flottningsarbetena använda arbetsavtalen, vilka vanligen utgöras antingen av entreprenad-

kontrakt med någon i närheten av vattendraget boende hemmansägare, arrendator eller annan besutten och med flottningsförhållandena i orten väl förtrogen person, som åtager sig att för ett visst distrikt ombesörja flottgodsets framförande samt för detta ändamål anlitar sitt husfolk, sina grannar m. fl. och därutöver lejer erforderligt manskap, eller också av arbetskontrakt med ett större eller mindre arbetslag, vilket som kollektivitet övertager och ansvarar för arbetet under en självvald förman.

I käll- och bivattendragen pågår flottningen i allmänhet omkring fyra veckor, från medlet eller slutet av maj till framemot midsommar. I huvudvattendragen är arbetssäsongen längre, men ställer sig väsentligen olika inom olika delar av flodområdet. Medan nämligen de kring de större älvarnas övre lopp belägna distrikten i allmänhet äro slutflottade på en till två månader, inträder längre ned i ådalarna med den växande flottgodskvantiteten en utökning i arbetssäsongens längd, så att i de nedre distrikten och särskilt vid de där belägna sorteringsverken arbetet ofta pågår hela sommaren. Arbetstiden per dag utgör i medeltal 12·4 timmar i bivattensflottningen och 11·7 timmar vid flottning i huvudvattendragen, men dessa siffror beteckna blott abstrakta genomsnitt, enär flottning är ett i hög grad oregelbundet arbete. Medan flottningsarbetarna tidvis blott syssla med passning och vakthållning, ja vissa dagar t. o. m. ligga helt sysslolösa, måste vid andra tillfällen manskapets arbetsförmåga utnyttjas intill gränsen för det fysiskt möjliga, stundom flera dygn i sträck.

Ehuru även flottningsarbetena till övervägande del bortsättas på ackord, medför en utredning av denna arbetargrupps löne- och inkomstförhållanden väsentligt mindre svårigheter än av avverkningsarbetarnas. Flottningsarbetares genomsnittliga normala dagavlöning inom de olika länen framgår av följande tablå:

Genomsnittlig daglön (kr.) vid flottning i	Värmlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västernorrlands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Samtliga län
bivattendrag	2·99	3·83	3·71	4·54	4·02	4·37	4·63	4·14
huvudvattendrag	3·16	4·00	3·78	4·00	4·30	3·72	4·17	3·94

Provianteringen och kosthållet under virkesflottningen gestaltar sig på samma sätt som under vinteravverkningen med de olikheter, som bero på skilda arbetsbetingelser, växlande arbetsplatser samt arbetets bedrivande under annan årstid.

Inkvarteringsförhållandena medföra de största svårigheterna vid vårflottningen i käll- och bivattendragen, då, särskilt i de nordligare delarna av undersökningsområdet, ännu oblida väderleksförhållanden pläga råda med temperatur omkring fryspunkten samt t. o. m. snöfall och då bostäderna ofta äro sparsamma i dessa trakter. Manskapet hänvisas därför ganska ofta att tillbringa sin vilotid under bar himmel vid en upptänd »nying», antingen under ett provisoriskt skyddstak eller en omstjälpt båt eller också utan regnskydd på en renhud, granrisbädd e. d. När flottningen når huvudvattendragen, inträder i regel en betydande förbättring i arbetarnas bostadsförhållanden.

Som förut nämnts, bor en stor del av arbetarna i sina hem, och även för de övriga öppna sig goda kvarter, då flottningen ofta plägar fortsättas, intill dess någon gård anträffas. Där flottlederna gå genom glest bebodda skogstrakter, hava flottningsföreningarna, särskilt under senare år, nedlagt betydande möda och kostnader på att, till fördel såväl för arbetet som för arbetarna, anordna nödiga uppehållsrum för manskapet. Till mönster för dessa hava i regel tjänat de olika typerna av skogskojor, men såsom avsedda att fylla ett mera permanent, från år till år återkommande behov av bostäder, byggas vanligen flottningskojorna solidare, högre i taket och med större fönster.

Skogskolning. Vid sidan av skogsavverkning och flottning utgör skogskolning ett av de ur ekonomisk och social synpunkt mest betydelsefulla skogsarbetena. I utredningen beröres dock endast i ringa mån den träkolning, som sedan gammalt ingår såsom ett av de viktigaste leden i brukstrakternas intensiva skogshushållning, utan företrädesvis den skogskolning, som i betydande utsträckning äger rum i samband med den ännu så länge i huvudsak extensivt bedrivna nordsvenska skogshushållningen i syfte att tillgodogöra dels toppar och annat vid timmerdrivningarna uppstående avfall, dels och framför allt de stora mängder torkande eller döda träd, som stående eller liggande uppfylla stora delar av de norrländska skogsmarkerna.

Såsom arbetsgivare vid sistnämnda slag av skogskolning plägar i regel stå antingen ett trävaru- eller träkolsbolag eller också någon enskild person, hemmansägare, arrendator, lanthandlare e. d., vilken mer eller mindre yrkesmässigt bedriver handel med träkol. I vissa trakter, särskilt i övre Norrland, idkas därjämte träkolstillverkning såsom ett slags »hemarbete» av arbetare och smärre jordbrukare, vilka från kronoparker o. d. inköpa det av torrträd och annat skogsavfall bestående råmaterialet, upphugga och kola detsamma samt försälja träkolen antingen till uppköpare eller direkt till järnverken.

I skogskolningen deltaga såväl smärre jordbrukare som arbetare utan jord, och de särskilda socialgruppernas relativa betydelse kan belysas därigenom, att av de 151 kolningsarbetare, som förefunnos å 10 särskilt undersökta kolningsplatser, angåvos 67 tillhöra jordägarklassen, 8 arrendatorsklassen och 76 arbetarklassen. Kolningsarbetarnas viktigaste grupp utgöres av kolarna, av vilka var och en kontraktsenligt plägar åtaga sig att kola vissa kvantiteter träkol mot viss ersättning. Där skogskolningen bedrives under mera primitiva former, pläga kolarna även själva upphugga kolveden samt med egna eller lejda hästar framköra den från hyggesplatserna till milorna och därifrån utköra de färdiga kolen till avlastningsplatsen. Å orter, där kolningstekniken är mera utvecklad, bruka kolarna anställa särskilda kolkörare samt kolvedhuggare och andra hjälparbetare, vilka avlönas av dem och sålunda i viss mån äro att anse som deras arbetsbiträden.

Kolningssäsongen plägar i Norrlandsskogarna pågå c:a 6 månader. Beträffande arbetsdagens längd vid kolningsarbetet har det varit ganska svårt att erhålla preciserade uppgifter, men torde i fråga om vedens huggning och hopkörning, milans resning samt de färdiga kolens framkörning arbetstids-

förhållandena i huvudsak överensstämma med de vid timmeravverkningen rådande. Under själva kolningen plägar däremot arbetet bliva mera oregelbundet, då den tända milan vissa tider måste tillses dygnet igenom. I sådana fall kan ej heller söndagsarbete undvikas, men eljest uppgives sådant icke förekomma.

Vad arbetsförtjänsten beträffar, pläga kolningsarbetare förtjäna c:a 3—4 kr. per dag och kolkörare ungefär dubbelt så mycket för sig och hästen. I allmänhet synes skogskolningen för arbetarna giva ett något sämre ekonomiskt utbyte än timmerdrivningen, framför allt å platser, där naturförhållandena icke äro särdeles gynnsamma och där kolningsarbetet är jämförelsevis nytt och befolkningen därför icke så hemmastadd vid dess teknik. Att likväl kolningen är ganska eftersökt, förklaras därigenom, att detta arbete, som av transporthänsyn är inskränkt till i kommunikationshänseende gynnsamt belägna trakter (högst 1—2 mil från järnvägsstation), merendels möjliggör för arbetaren att vistas i eller i närheten av hemmet och tidvis ägna sig åt förefallande jordbruksarbeten.

Detta medför, att provianteringen vanligen erbjuder mindre svårigheter än förhållandet är vid timmerdrivningarna. Däremot krävas vid kolningsarbetena i nästan högre grad än vid avverkningarna särskilda provisoriska bostadsanordningar, ty kolningsarbetarna föredraga att bo i kojor, även om deras arbete äger rum i närheten av hemmet. Av de å de undersökta kolningsplatserna sysselsatta arbetarna bodde sålunda endast 11·3 % i sina hem, medan återstående 88·7 % logerade i för ändamålet uppförda kojor. Anledningen härtill är att söka dels däruti, att kolningsarbetet är av mycket smutsande natur, varför arbetarna gärna undvika att bo i hemmet för att icke osnygga i boningsrummen, dels däruti att under en avsevärd del av kolningsperioden ständig vakthållning kräves vid milorna.

De undersökta kojorna utgjordes övervägande av kolarkojor av förut beskriven typ, och ifråga om deras beskaffenhet gäller i huvudsak vad ovan yttrats om avverkningsarbetarnas spiskojor. I regel voro kolarkojorna av ganska ringa storlek, ty i genomsnitt utgjorde golvytan 14·4 kvm. och luftrymden 25·2 kbm. per koja. Medelgolvytan per person utgjorde 4·0 kvm. och medelluftrymden 6·8 kbm., varför boendetätheten ställde sig icke oväsentligt lägre vid skogskolningen än vid timmerdrivningen.

Säsongarbetare och fasta arbetare inom skogshushållningen. Skogsodling och flottning på våren, dikning, utstämpling, kol- och pappersvedhuggning om sommaren samt kolning och timmerdrivning under hösten och vintern utgöra de arbeten, vilka den nordsvenska skogshanteringen erbjuder och mellan vilka skogsarbetarna cirkulera under årets lopp. Emellertid ställer sig arbetsåtgången mycket olika inom skogshanteringens olika grenar, varför skogsarbetarna för vinnande av arbetsförtjänst tidvis måste övergå till andra näringsgrenar, såsom jordbruk, sågverksindustri, stuverirörelse, väg- och vattenbyggnadsarbete m. m. Ifrågavarande övergång och yrkesväxling är emellertid förbunden med avsevärda tidsförluster och svårig-

heter, vilka klarast komma till synes genom de perioder av sysslolöshet, som tidvis inträda för de skogsarbetare, som ej tillika äro jordbrukare, framför allt efter vinterarbetets slut på våren och före dess början på hösten. Under dessa tider av arbetslöshet gå möjligen besparda arbetsförtjänster helt och hållet åt, och måste t. o. m. skulder göras, och häruti samt i bristande sparsamhet och ekonomisk förtänksamhet har man att söka huvudorsaken till den av många meddelare påpekade skarpa motsättningen mellan skogsarbetarnas ofta goda arbetsförtjänster men dåliga ekonomiska ställning. Men arbetslöshetsperioderna medföra icke allenast denna konsekvens, utan de innebära dessutom, i förening med en i viss mån naturlig reaktion efter det umbärande livet i skogarna, särskilt för de yngre, ogifta arbetarna, svåremotståeliga frestelser att på ett för deras kroppsliga och andliga hälsa ofta ödesdigert sätt förstöra sina hopsparade penningar på spritdrycker o. d.

Såsom de förnämsta medlen att upphäva eller mildra dessa arbetslöshetsorsaker kunna betraktas dels en utvecklad arbetsförmedling, dels ökat anställande av fasta skogsarbetare med sysselsättning inom skogsbruket hela eller större delen av året och fast knutna vid vissa privata eller offentliga skogsförvaltningar.

Detta sistnämnda spörsmål göres till föremål för en särskild utredning med utgångspunkt från förhållandena å vissa särskilt undersökta, för olika skogshushållningstyper representativa skogsegendomar. Å egendomarna med intensivt skogsbruk voro visserligen endast något över en tredjedel av skogsarbetarna att anse såsom fasta, medan övriga utgjordes av tillfällig arbetshjälp. Detta oaktat besörjdes driften huvudsakligen av dessa skogstorpare o. d., ty de utgjorde två tredjedelar av dagsverkena och togo i anspråk närmare 70 % av totala lönesumman. I genomsnitt kommo på varje fast skogsarbetare under redogörelseåret en arbetsprestation av 177 dagsverken och en arbetsförtjänst av 637 kr., medan för tillfälliga skogsarbetare motsvarande tal voro 52 dagsverken och 167 kr. Inom det mera extensiva skogsbruket åter utgjorde de av skogvaktare, skogstorpare o. d. bestående fasta skogsarbetarna allenast en av arbetsbefäl och förarbetare bildad kader, vilken under drivningssäsongen utfylldes genom den då anställda massan av tillfälliga arbetare.

I framställningen diskuteras på grundval av inhämtade uppgifter fördelarna och nackdelarna med systemet med fasta skogsarbetare samt detta arbetssystems utvecklingsmöjligheter i Nordsverige. Härvid framställas, framför allt med hänsyn till jordbruksbefolkningens behov av skogsförtjänster, åtskilliga betänkligheter gentemot systemet med fasta skogsarbetare och framför allt emot ett alltför brådstörtat tillämpande av detsamma. Men tillika framhålles, att de lösa skogsarbetarnas ekonomiska fråga knappast kan lösas förr, än skogsbrukets avsättningsförhållanden så förbättrats, att skogsarbetet även i Nordsverige kan i stor utsträckning läggas om till ett särskilt året om pågående yrke med fasta arbetare.

Yrkesinspektionens verksamhet år 1915.[1]

(Enligt socialstyrelsens berättelse.)

Yrkesinspektionens verksamhet har under år 1915 avsett övervakandet av efterlevnaden av samma författningar som under år 1914 med tillägg allenast av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Yrkesinspektörerna (med assistenter), *sprängämnesinspektören* samt *bergmästarna* (med gruvingenjörer), vilka samtliga hava att väsentligen å större arbetsställen övervaka arbetarskyddslagstiftningens tillämpning i dess helhet, inspekterade under år 1915 sammanlagt 3 963 arbetsställen, varvid sysselsattes 221 945 arbetare och användes drivkraft om 814 152 effektiva hästkrafter. Av arbetarna voro 192 486 män och 29 459 kvinnor. De manliga arbetarna utgjordes av 172 747 vuxna och 19 739 minderåriga. Bland de kvinnliga arbetarna uppgingo de vuxna till 24 095 och de minderåriga till 5 364. Vid en jämförelse med uppgifterna över yrkesinspektionens verksamhet år 1914 framgår, att här ifrågavarande befattningshavares inspektionsverksamhet gått avsevärt framåt. Antalet inspekterade arbetsställen har sålunda ökats med 372, arbetarantalet med 17 305 och hästkraftbeloppet med 118 304.

Ifrågavarande inspektionsverksamhet var fördelad på de olika befattningshavarna på följande sätt:

	Antal arbetsställen	Antal arbetare
Yrkesinspektören		
i 1:a distriktet Stockholms stad och Gottlands län	349	39 631
i 2:a » Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län	469	26 818
i 3:e » Östergötlands och Skaraborgs län	406	11 495
i 4:e » Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län	381	18 400
i 5:e » Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län	694	27 531
i 6:e » Hallands, Göteborgs och Bohus samt södra delen av Älvsborgs län	454	20 646
i 7:e » Norra delen av Älvsborgs län, Värmlands och Örebro län	321	16 464
i 8:e » Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län	454	24 229
i 9:e » Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län	238	17 587
Sprängämnesinspektören	55	1 684
Bergmästaren		
i Norra distr. Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län	7	4 666
i Gävle-Dala » Gävleborgs och Kopparbergs län	35	3 695
i Östra » Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län	36	2 044
i Mellersta » Örebro och Skaraborgs län	23	1 083
i Västra » Värmlands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län	9	569
i Södra » Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län	32	5 403
Summa	3 963	221 945

[1] Jfr Soc. Medd. 1903, s. 37, 1904, s. 438, 1905, s. 496, 1907, s. 49, 1908, s. 318, 1909, s. 465, 1910, s. 714, 1911, s. 752, 1912, s. 1029, 1914, s. 13, 1915, s. 274, 1916, s. 47.

Yrkesinspektrisen, vars tillsyn förnämligast skall avse kvinnliga arbetare, har under år 1915 inspekterat 365 arbetsställen med sammanlagt 12 904 arbetare, varav 9 389 voro kvinnor och av dem åter 1 103 minderåriga. Vid jämförelse med 1914 års inspektionsverksamhet, vilken omfattade 144 arbetsställen med 14 032 arbetare, visar antalet inspekterade arbetsställen alltså en högst avsevärd stegring. Såsom i betydande mån medverkande härtill må omnämnas, att huvudparten av de under år 1915 inspekterade arbetsställena, eller 239, utgjorts av mindre tvätt- och strykinrättningar i Stockholm, vilka, på ett par undantag när, besökts av yrkesinspektrisens under redogörelseåret antagna biträde.

Underinspektörerna, vilkas tillsyn avser maskinella hjälpmedel, ångpannor, kokare o. d. inom jordbruk och handel samt annan verksamhet, för såvitt den bedrives i viss mindre omfattning, hava under år 1915 inspekterat sammanlagt 11 761 arbetsställen, varav 4 273 hänförts till jordbruk, 2 666 till hantverk och 4 822 till övrig verksamhet. Antalet arbetare vid de inspekterade arbetsställena, oberäknat likväl jordbruket, där arbetarantalet ej ansetts kunna behörigen angivas, uppgick till 37 151. Beloppet av använd drivkraft utgjorde 127 161 effektiva hästkrafter.

Den kommunala tillsynen, som väsentligen har att taga befattning med arbetets sundhet och minderårigas användande inom handel samt å mindre arbetsställen inom övrig verksamhet, med undantag likväl för jordbruk, har under året till synes gått tillbaka. Sammanlagt hava under år 1915 av de kommunala tillsynsorganen inspekterats 31 046 arbetsställen, vid vilka sysselsattes 95 065 arbetare och användes 31 544 effektiva hästkrafter, under det att motsvarande tal för år 1914 voro resp. 41 243, 134 439 och 62 900. Den synnerligen stora minskningen från år 1914 torde huvudsakligen kunna förklaras på det sätt, att de kommunala tillsynsorganen numera kommit till en riktigare uppfattning av omfattningen för sin tillsyn, varigenom antalet inspektioner av arbetsställen, som stå under yrkesinspektörs tillsyn, i avsevärd mån nedgått. Tillsynen har, såvitt inkomna uppgifter giva vid handen, varit fördelad på 278 hälsovårds- och 2 351 kommunalnämnder. Av nämnderna hava 394 fördelat tillsynen på sina ledamöter, under det 545 uppdragit densamma åt särskild person. Av de inspekterade arbetsställena voro 12 183 hänförliga till hantverk, 12 982 till handel, 1 484 till byggnadsverksamhet och 4 397 till övrig verksamhet.

Yrkesinspektionens hela inspektionsverksamhet under år 1915 omfattade sålunda sammanlagt 47 135 arbetsställen med 367 065 arbetare och 972 857 effektiva hästkrafter. Motsvarande tal för år 1914 utgjorde resp. 54 770, 367 695 och 865 916 samt för år 1913 resp. 45 688, 329 286 och 863 478.

Anvisningar till avhjälpande av iakttagna missförhållanden meddelas muntligen eller skriftligen. Det förra sättet har man tänkt sig böra företrädesvis användas av underinspektörer och kommunala tillsynsorgan. *Skriftliga anvisningar* med anledning av inspektion hava lämnats av yrkesinspektörerna till 2 225, av yrkesinspektrisen till 92, av sprängämnesinspektören till 68, av bergmästarna till 28 och av underinspektörerna till 1 414

arbetsställen. Dessutom hava i cirkulärform anvisningar av mera generell natur meddelats.

Uti yrkesinspektionens register voro vid utgången av år 1915 upptagna 15 418 *ångpannor* och 1 565 *kokare*, varav 3 755 ångpannor och 1 181 kokare angåvos stå under ångpanneförenings kontroll. Av ångpannorna voro 9 080 underkastade yrkesinspektörs och 6 338 underinspektörs tillsyn, under det motsvarande tal för kokarna uppgingo till 1 483 och 82.

Antalet hos yrkesinspektionen registrerade ångpannor och kokare hava under året betydligt ökats eller beträffande yrkesinspektörernas tillsyn med 404 ångpannor och 811 kokare samt beträffande underinspektörernas tillsyn med 847 ångpannor och 17 kokare.

Rörande ångpannor, som icke stå under ångpanneförenings kontroll, hava under året till yrkesinspektionen inkommit sammanlagt 8 149 protokoll över besiktningar, varav 4 465 protokoll avsågo ångpannor, underkastade yrkesinspektörs, och 3 684 pannor hörande under underinspektörs tillsyn — för år 1914 utgjorde motsvarande siffror resp. 6 533, 4 232 och 2 301.

Under året har inträffat en ångpanneexplosion, förorsakad genom torrkokning, varvid en man, eldaren, lindrigt skadades.

Protokoll över besiktning av kokare hava under året inkommit till yrkesinspektörerna till ett sammanlagt antal av 136.

Till yrkesinspektörerna och sprängämnesinspektören hava under år 1915 inkommit 22 129 anmälningar om *olycksfall i arbete*, varav 243 med dödlig utgång; under samma tid inkommo till bergmästarna 1 913 anmälningar, varav 28 avsågo dödsfall. Sammanlagda antalet anmälda olycksfall uppgick sålunda till 24 042, varav 271 med dödlig utgång. Motsvarande siffror för år 1914 voro resp. 22 033 och 203. Den avsevärda ökning, som sålunda framträtt, torde i främsta rummet bero på ett noggrannare iakttagande av anmälningsskyldigheten — i någon mån lärer måhända också den under året på åtskilliga håll rådande forceringen av driften hava medverkat därtill.

I Sociala Meddelanden hava kortfattade redogörelser rörande större delen av antalet olycksfall med dödlig utgång influtit.

Anslag, avsedda att uppsättas i arbetslokal i enlighet med 6 § lagen om arbetarskydd, hava till ett antal av 6 förelagts yrkesinspektör till granskning.

Emellertid torde dessutom i många fall, särskilt i anledning av svårare olycksfall, arbetsgivare av yrkesinspektionens befattningshavare hava ålagts att uppsätta dylika anslag.

Yrkesinspektörerna uppgiva sig i 53 fall hava på begäran av arbetsgivaren granskat *förslag till ny-, om- eller tillbyggnad av arbetslokal.*

Besiktning av nya anläggningar har i 1 fall verkställts av bergmästare och i 5 fall av sprängämnesinspektören.

Den befogenhet att meddela eftergift från bestämmelserna rörande *kvinnors eller minderårigas användande till arbete*, som skyddslagstiftningen i vissa avseenden givit yrkesinspektörer och bergmästare, har under året till-

lämpats i 4 fall, vilka samtliga avsågo ökning av arbetstiden för minderåriga. I ett fall, vid ett bomullsspinneri, gällde ökningen endast en månad, i de tre övriga, vid gruvor, gällde det skiftarbete nattetid mellan kl. 11 e. m. och 5 f. m. oftare än var tredje vecka under tre månader.

Under årets inspektionsverksamhet har vid 2 tillfällen gjorts framställning om undantagande med hänsyn till *yrkeshemlighet* av viss del av arbetsställe från inspektion. Framställningarna hava godkänts, sedan vederbörande inspektionsförrättare erhållit försäkran, att risk för olycksfall icke förelegat.

Från yrkesinspektörerna hava i 88 fall — för år 1914 utgjorde motsvarande tal 73 — gjorts *framställning till Konungens befallningshavande* om tillämpning av 38 § i lagen om arbetarskydd, det vill säga om genomförande tvångsvis av lagens skyddsföreskrifter mot yrkesfara. Uti 19 fall hava framställningarna varit föranledda av anmälan från underinspektör och i ett fall av anmälan från kommunalt tillsynsorgan. Från bergmästare har under året endast en framställning gjorts av ovan berörd art.

Någon framställning om tillämpning av 39 § i lagen om arbetarskydd, som avser genomförande tvångsvis av lagens allmänna skyddsbestämmelser om minderårigas användande, har icke gjorts under året.

Av yrkesinspektörerna hava under år 1915 gjorts 269 anmälningar till åtal, avseende tillsammans 493 förseelser. År 1914 voro motsvarande tal resp. 242 och 392. I 2 fall voro anmälningar föranledda av framställning från underinspektör och i 4 fall av framställning från kommunalt tillsynsorgan. Förseelserna utgjorde 443 överträdelser av lagen om arbetarskydd, speciellt av lagens bestämmelser beträffande minderårigas användande, 7 överträdelser av lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, 15 överträdelser av kungörelsen angående förbud mot minderårigs användande i vissa farliga arbeten samt 28 överträdelser av kungörelsen angående anmälan om olycksfall i arbete.

I 3 fall har yrkesinspektrisen gjort anmälan till åtal för förseelse mot lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag. Bergmästare har endast i 1 fall gjort dylik anmälan, avseende överträdelse av kungörelsen angående förbud mot minderårigs användande i vissa farliga arbeten. Av sprängämnesinspektören har under året icke gjorts någon anmälan till åtal. Sammanlagt hava således under år 1915 gjorts 273 anmälningar till åtal, avseende i allt 497 lagöverträdelser.

Rese- och traktamentsersättningsbeloppen uppgingo för yrkesinspektörerna (jämte assistenter), sprängämnesinspektören och yrkesinspektrisen till 15 230 kronor 7 öre, resp. 17 075 kronor, för bergmästarna (jämte gruvingenjörer) till 1 852 kronor 79 öre, resp. 1 816 kronor och för underinspektörerna till 19 477 kronor 19 öre, resp. 15 900 kronor. Sammanlagda kostnaderna för yrkesinspektionens tjänsteresor uppgingo sålunda till 71 351 kronor 5 öre.

Sedan Kungl. Maj:t den 26 mars 1915 på socialstyrelsens framställning medgivit, att tillsyn över arbete med lastning och lossning av fartyg, som eljest skulle vara underkastat yrkesinspektörs tillsyn, tills vidare finge utföras av underinspektör vid yrkesinspektionen, meddelade styrelsen samma månad dylikt uppdrag åt fyra bland underinspektörerna.

Antalet av dessa inspekterade arbetsställen har uppgått till 694 med sammanlagt 17 396 sysselsatta arbetare.[1]

För att uppnå en fullt enhetlig kontrollverksamhet och samtidigt tjäna till ledning för såväl tillsynens utövare som arbetsgivare och deras förmän, utfärdade socialstyrelsen redan den 1 mars »Anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid lastning och lossning av fartyg.» Dessa anvisningar utdelades till vederbörande arbetsgivare genom yrkesinspektionen och länsstyrelserna.

De första inspektionerna i hamnarna bestodo huvudsakligast i undersökning av arbetsförhållanden och arbetsmetoder, varvid även muntliga råd och anvisningar rörande skyddsanordningar o. d. lämnades. Därnäst riktades uppmärksamheten på av stuvarna använd lastnings- och lossningsmaterial, i det materialgårdar och förråd inspekterades och upptäckta felaktigheter påpekades med förståndigande för arbetsgivarna att, innan redskapen användes, vidtaga sådana rättelser, att säkerhetens krav tillgodosåges.

Sedan en förberedande inspektionsverksamhet av ovan angiven art ägt rum, ägnades uppmärksamheten åt själva arbetet å kajer och fartyg. Härvid har framgått, att arbetsförhållandena ställa sig betydligt olika på olika platser, beroende dels på beskaffenheten av de varor, som lastas och lossas, dels på de skilda arbetsmetoder, vilka komma till användning inom stuveribranschen och som till följd av gammal kutym mången gång äro vanskliga att förbättra, då både arbetsgivare och arbetare sätta sig häremot. Sålunda hava t. ex. i en del hamnar de flesta anmärkningar gjorts mot ställningar och landgångar, medan i andra bristfälligheter hos kättingslängor varit förhärskande.

Som ett helhetsintryck gäller, att den offentliga kontrollen av stuveriverksamheten varit synnerligen välbehövlig, liksom man även under kontrollens fortgång kunnat iaktta ga en avgjord förändring till det bättre av de missförhållanden och brister, som hittills varit starkt framträdande inom denna yrkesgren.

Under 1915 hava mot stuveriföretag gjorts 23 anmälningar om åtal, av vilka 4 gällt underlåtenhet att anmäla olycksfall och de övriga 19 användandet av bart brinnande ljus i fartygs lastrum.

Sedan arbete med lastning och lossning av fartyg gjorts till föremål för speciell kontroll, hava även olycksfallen inom denna yrkesgren ägnats särskild uppmärksamhet. Sålunda har med ledning av de till socialstyrelsen från yrkesinspektörerna under 1915 insända anmälningar om olycksfall i stuveri-

[1] Siffrorna skulle rätteligen varit något lägre, enär vissa arbetsställen, som inspekterats mer än en gång, blivit dubbelräknade.

arbete företagits en utredning rörande dessa olycksfalls tillkomst, skadans påföljd samt olycksfallens fördelning på årets olika månader och de skilda hamnarna.

Inalles har denna utredning omfattat 792 anmälda olycksfall, av vilka 18 med dödlig utgång, och återfinnes resultatet i sammandragen form här nedan.

Av de anmälda 18 olycksfallen, som medfört döden, inträffade 8 under arbete med vinsch eller kran, varav 5 i samband med personers nedstörtande i lastrum, prånmar o. d. I allmänhet har därvid så tillgått, att å däcket sysselsatta arbetare träffats av under upphyvning varande last samt fallit över bord eller i lastrummet. I de återstående 3 fallen har döden förorsakats av nedfallande föremål, kolmått, järnplatar och plankor.

4 dödsfall äro att hänföra till drunkning, förorsakad av de omkomnas egen oförsiktighet, och i 2 fall har nedstörtande i lastrum eller på kaj varit orsaken till olyckan.

Vid luckpåläggning omkom 1 stuveriarbetare genom fall i lastrum, och 1 dödades under vagnsväxling å kaj, varjämte 2 dödsfall inträffade vid ras av uppstaplat gods.

Olycksfallens fördelning på de olika hamnarna i riket framgår av följande översikt:

Askersund	1 fall	Karlshamn	12 fall	Skutskär	2 fall
Billingsfors	1 »	Karlskrona	29 »	Skåpafors	2 »
Bofors	1 »	Karlstad	1 »	Stockholm	235 »
Ed	1 »	Kristianstad	1 »	Strömstad	1 »
Eskilstuna	1 »	Kristinehamn	1 »	Sundsvall	26 »
Finspång	1 »	Landskrona	8 »	Säffle	2 »
Forsbacka	1 »	Ljusne	4 »	Sölvesborg	4 »
Gävle	71 »	Luleå	3 »	Trälleborg	17 »
Gravarne	1 »	Långed	2 »	Uddevalla	15 »
Grums	1 »	Malmö	66 »	Umeå	8 »
Göteborg	114 »	Mörkö	1 »	Valdemarsvik	1 »
Halmstad	3 »	Norrköping	9 »	Vänersborg	1 »
Hälsingborg	44 »	Oskarshamn	1 »	Ystad	1 »
Henriksdal	1 »	Oxelösund	2 »	Örnsköldsvik	42 »
Härnösand	40 »	Piteå	1 »	Summa	792 fall
Herräng	2 »	Skellefteå	8 »		
Hudiksvall	1 »	Skinnskatteberg	1 »		

Olycksfallens art och fördelning på olika yrkesinspektionsdistrikt framgår i övrigt av vidstående tab. 1—5.

Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg 1915.

Sammandrag.[1]

Tab. 1. Arbetsgivare, som insänt anmälningar om olycksfall vid lastning och lossning av fartyg.

Arbetsgivare	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Importörer och importfirmor	5	—	—	1	—	7	—	1	—	**14**
Industriella företag	5	6	2	—	12	10	6	6	21	**68**
Järnvägsföretag	1	1	—	—	1	—	1	—	—	**4**
Skeppsmäklare	—	—	—	—	—	4	—	3	—	**7**
Rederier	2	1	—	—	1	14	1	—	—	**19**
Staten och städer	3	—	—	—	3	—	—	1	—	**7**
Stuvare och stuverifirmor	6	—	2	—	11	3	—	1	17	**40**
Summa	**22**	**8**	**4**	**1**	**28**	**38**	**8**	**12**	**38**	**159**

Tab. 2. Olycksfallens tillkomst.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Skadade under sysselsättning med eller genom:										
Skär- och slagverktyg	—	—	1	—	3	—	—	—	1	**5**
Andra handverktyg	—	—	—	—	7	1	—	—	—	**8**
Transportredskap:										
vagnar, kärror, björnar o. d.	16	—	—	—	12	11	—	5	3	**47**
Luckor och skärstockar	10	—	—	—	13	7	—	2	2	**34**
Kättingslängor, stroppar o. d.	21	—	—	—	3	9	—	2	6	**41**
Kolmått och gripskopor	26	—	1	—	18	13	1	11	3	**73**
Förtöjningsredskap	—	—	—	—	—	2	—	—	3	**5**
Ställningar, stegar, bockar o. d.	27	1	1	—	24	12	1	6	4	**76**
Andra redskap (för handbärning)	—	—	—	—	—	2	—	1	—	**3**
Taljor och block	—	2	—	—	—	2	1	—	2	**7**
Kranar (i land)	4	1	4	—	1	4	3	2	2	**21**
Vinschar (ombord)	16	4	1	—	38	21	—	17	51	[2] **148**
Lastning och lossning:										
För hand (personers fall)	20	—	—	—	7	11	1	2	10	**51**
» » (föremåls fall)	26	—	1	—	11	14	2	7	10	**71**
» » (på annat sätt utan)	28	2	2	1	24	15	—	13	14	**99**
Personers fall i samb. med föregående	14	—	—	—	7	6	1	9	11	**48**
Föremåls fall utan samb. med föregående	19	—	—	—	13	2	—	—	6	**40**
På här ej angivet eller okänt sätt	8	—	—	—	2	2	1	—	2	**15**
Summa	**235**	**10**	**11**	**1**	**183**	**134**	**11**	**77**	**130**	**792**

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1915, sid. 641.
[2] Härav 79 fall i samband med annan anledning.

Tab. 3. Olycksfall på grund av personers och föremåls fall.

Skadade genom:	Yrkesinspektionsdistrikt I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
Fall från ställning, landgång o. d.	9	—	1	—	18	1	—	5	7	**41**
Fall å kaj, däck o. d.	16	—	—	—	5	6	—	2	9	**38**
Nedstörtande i lastrum	5	3	1	—	11	11	1	1	3	**36**
Nedstörtande i pråm, i sjön o. d.	15	—	—	—	7	13	1	4	9	**49**
Nedfallande last	26	—	1	—	30	9	—	13	5	**84**
Utslirande av last ur längor o. d.	8	—	—	—	6	4	—	5	21	**44**
Nedfallande lastnings- och lossningsmaterial	20	3	—	—	8	1	—	—	7	**39**

Tab. 4. Olycksfallens påföljd med hänsyn till den tid de skadade varit urståndsatta till arbete.

Urståndsatta till arbete:	Yrkesinspektionsdistrikt I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	XI	Summa
Under mindre än 10 dagar	31	—	—	—	24	16	—	5	8	**84**
Mellan 10 och 20 dagar	88	2	5	—	71	37	3	22	37	**265**
» 21 » 30 »	36	1	3	—	32	11	2	17	33	**135**
» 31 » 40 »	24	3	1	—	14	20	—	7	16	**85**
» 41 » 50 »	17	—	1	—	8	7	—	7	4	**44**
» 51 » 60 »	12	1	—	—	6	6	—	2	7	**34**
Under mer än 60 »	25	2	1	1	25	31	5	15	22	**127**
Olyckor med dödlig utgång	2	1	—	—	3	6	1	2	3	**18**
Summa	**235**	**10**	**11**	**1**	**188**	**134**	**11**	**77**	**130**	**792**

Tab. 5. Olycksfallsfrekvensen under årets olika månader.

Månader	Yrkesinspektionsdistrikt I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
Januari	23	—	2	—	11	18	—	5	2	**61**
Februari	14	—	2	—	13	9	1	1	3	**43**
Mars	17	—	3	—	10	11	1	—	—	**42**
April	22	—	—	—	7	5	1	—	2	**37**
Maj	15	5	1	—	13	7	—	8	7	**56**
Juni	16	—	1	—	11	6	1	6	23	**64**
Juli	15	—	—	—	17	16	—	15	23	**86**
Augusti	20	2	1	—	16	11	1	6	17	**74**
September	24	1	—	1	14	13	2	11	11	**77**
Oktober	13	—	1	—	17	14	3	6	15	**69**
November	28	1	—	—	28	6	—	10	22	**95**
December	28	1	—	—	26	18	1	9	5	**88**
Summa	**235**	**10**	**11**	**1**	**188**	**134**	**11**	**77**	**130**	**792**

Antalet arbetsställen, där *läkarbesiktning av minderåriga* år 1915 ägde rum, uppgick till 3 377. Vid 986 av dessa arbetsställen sysselsattes kvinnliga minderåriga. Hela antalet minderåriga arbetare utgjorde 45 298, varav 33 508 voro gossar och 11 790 flickor. Största antalet besiktigade minderåriga arbetare förekom inom 6:e yrkesinspektionsdistriktet (Hallands, Göteborgs och Bohus samt södra delen av Älvsborgs län), där vid 567 arbetsställen sysselsattes 5 181 gossar och 3 722 flickor. Det minsta antalet åter visar 1:a distriktet (Stockholms stad och Gottlands län), där vid 224 arbetsställen sysselsattes 1 387 gossar och 1 132 flickor.

Av de olika yrkesgrupperna omfattar gruppen malmbrytning och metallindustri största antalet minderåriga, 12 813, varav 12 068 gossar. Även inom gruppen skogshantering och träindustri sysselsättes ett betydande antal minderåriga, nämligen 8 373, varav 8 178 gossar. Inom textil- och beklädnadsindustrien, vari användas 7 659 minderåriga, utgöra däremot flickorna, som uppgå till 4 934, flertalet. Den kemisk-tekniska industrien slutligen sysselsätter ungefär lika många flickor som gossar, nämligen 1 213 resp. 1 489.

Av hela antalet besiktningsskyldiga minderåriga, 45 298, hava besiktningsläkarna rörande icke mindre än 13 581 eller c:a 30 % gjort anteckning om missförhållande av här ifrågavarande slag. Fördelat efter kön utgör detta procenttal 30·7 % för gossarna och 27·8 % för flickorna. Av de anmärkta felen hava 167 eller 1·2 % varit av den beskaffenhet, att de föranlett förbud mot den minderåriges fortsatta användande vid arbetsstället och 2 015 eller 14·8 % av sådan art, att de givit anledning till föreskrift om ändrad sysselsättning för den minderarige eller villkor för hans fortsatta användande.

Olycksfall i arbete år 1913.[1]

Absoluta och relativa antalet olycksfall. Hela antalet olycksfall i arbete, som inträffat under år 1913 och som redovisats i den officiella olycksfallsstatistiken, utgjorde 21 048; motsvarande siffror för åren 1910, 1911 och 1912 voro resp. 15 031, 15 482 och 18 857. Denna starka absoluta ökning har jämväl medfört en stegring av olycksfallsfrekvensen — antalet olycksfall per 1 000 årsarbetare — från 38·2 resp. 38·9 år 1910 resp. 1911 till 45·8 resp. 49·0 år 1912 resp. 1913. Någon verklig ökning av olycksfallsrisken inom industrien kan dock icke utläsas härur, utan torde den konstaterade förändringen helt

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet i den uti serien Sveriges officiella statistik, socialstatistik utkomna publikationen: *Olycksfall i arbete år 1913.*

och hållet vara att tillskriva vissa åtgärder. som under år 1911 vidtagits, för att inträffade olycksfall i arbete skulle bliva anmälda fullständigare än tidigare skett. Det torde böra framhållas, att även den för år 1913 erhållna frekvenssiffran säkerligen är avsevärt för låg, beroende därpå, att inom somliga industrier anmälningsskyldigheten efter allt att döma fortfarande fullgjorts mycket ojämnt.

I fråga om olycksfallens fördelning på olika yrkesgrupper har från och med år 1913 en ny klassificering kommit till användning.[1] Då denna väsentligt avviker från den förut använda, är det icke möjligt att utan en ingående omräkning erhålla för olika yrkesgrupper jämförbara siffror för föregående år. En omräkning har därför i föreliggande redogörelse verkställts endast för år 1912, vilket år emellertid, på grund av den då ernådda större noggrannheten vid anmälningspliktens fullgörande, erbjuder ett särskilt intresse.

Huru totala antalet olycksfall samt antalet årsarbetare och olycksfall inom industrier med känt antal årsarbetare fördela sig på olika *yrkesgrupper* under åren 1912 och 1913 framgår av följande tabell:

Yrkesgrupper	År 1913				År 1912			
	Antal årsarbetare	Däribland av olycksfall träffade personer		Totala antalet anmälda olycksfall	Antal årsarbetare	Däribland av olycksfall träffade personer		Totala antalet anmälda olycksfall
		Absolut	Per 1 000 årsarbetare			Absolut	Per 1 000 årsarbetare	
1. Malmbrytning och metallindustri	107 689	8 025	74·5	8 025	97 620	6 567	67·3	6 567
2. Jord- och stenindustri	36 776	2 184	59·4	2 184	33 838	1 990	58·8	2 009
3. Skogshantering och träindustri .	48 490	2 448	50·5	3 004	48 999	2 442	49·8	2 936
4. Pappers- och grafisk industri .	36 209	1 518	41·9	1 518	36 031	1 408	39·1	1 408
5. Livsmedelsindustri	29 970	709	23·7	709	29 363	617	21·0	617
6. Textil- och beklädnadsindustri .	42 237	375	8·9	375	41 996	342	8·1	342
7. Läder-, hår- och gummivaruindustri	12 300	192	15·6	192	12 679	139	11·0	139
8. Kemisk-teknisk industri	13 643	558	40·9	558	11 815	551	46·6	551
9. Byggnadsverksamhet	—	—	—	1 293	—	—	—	1 224
10. Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	4 421	197	44·6	259	3 626	137	37·8	250
11. Handel och varulager	—	—	—	137	—	—	—	115
12. Landtransport	42 745	2 148	50·3	2 789	40 435	2 118	52·4	2 695
14. Annan yrkesrörelse	—	—	—	5	—	—	—	4
Summa	374 480	18 854	49·0	21 048	356 402	16 811	45·8	18 857

[1] Se Soc. Medd. 1913, h. 8, sid. 640.

Stegringen av absoluta antalet olycksfall har som synes omfattat samtliga yrkesgrupper. Även en ökning av antalet skadade per 1 000 årsarbetare kan konstateras för i det närmaste samtliga grupper, men har ökningen ifråga varit mycket olikformig, vilket förhållande står i samband med vad ovan anförts om anmälningspliktens fullgörande. Den ganska avsevärda minskningen av olycksfallsfrekvensen för gruppen kemisk-teknisk industri synes enligt ingångna uppgifter vara att tillskriva vissa vid tändsticksfabrikerna införda tekniska förbättringar.

Olycksfallen efter tillkomst och förlopp. Olycksfallens fördelning efter de maskiner, redskap etc., vid vilka de inträffat, framgår av nedanstående sammanställning:

Under sysselsättning med eller förorsakade genom	År 1913		År 1912		År 1911		År 1910	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ångpannor och ångrör	150	0·71	128	0·68	100	0·65	85	0·56
Motorer	69	0·33	74	0·39	49	0·32	64	0·42
Transmissioner	188	0·89	177	0·94	143	0·92	219	1·46
Elektriska ledningar	43	0·20	40	0·21	35	0·23	43	0·29
Arbetsmaskiner	4 213	20·02	3 688	19·56	2 961	19·12	2 834	18·85
Uppvärmnings-, belysnings- och kemiska apparater	511	2·43	412	2·18	320	2·07	358	2·38
Handverktyg	3 059	14·53	2 745	14·56	2 325	15·02	2 229	14·83
Redskap och andra arbetsanordningar	1 928	9·16	1 699	9·01	1 419	9·16	1 497	9·96
Hissredskap	874	4·15	767	4·07	665	4·29	607	4·04
Åkdon och djur	349	1·66	323	1·71	296	1·91	291	1·94
Transportbanor	1 494	7·10	1 238	6·57	1 066	6·89	1 069	7·11
Spårvägar (för persontrafik)	129	0·61	178	0·94	151	0·98	129	0·86
Järnvägar	1 269	6·03	1 192	6·32	963	6·22	935	6·22
Sprängämnen	92	0·44	101	0·54	80	0·52	77	0·51
Lastning, bärning och lyftning (för hand)	4 104	19·50	3 739	19·83	2 997	19·36	2 908	19·35
Fall	725	3·44	705	3·74	552	3·56	549	3·65
Fallande föremål	913	4·34	659	3·49	531	3·43	563	3·75
På annat eller okänt sätt	938	4·46	992	5·26	829	5·35	574	3·82
Summa	**21 048**	**100·00**	**18 857**	**100·00**	**15 482**	**100·00**	**15 031**	**100·00**

Som synes är olycksfallens fördelning efter deras tillkomst och förlopp tämligen likartad under de olika åren. Främst såsom olycksfallsanledningar förekomma städse arbetsmaskiner, lastning etc. samt handverktyg.

Olycksfallen efter skadans påföljd. De för år 1913 redovisade olycksfallen fördelade sig med hänsyn till påföljden sålunda:

Skadans påföljd	Män		Kvinnor		Inalles	
	Absolut	%	Absolut	%	Absolut	%
Övergående skada.						
5—15 dagar	8 718	42·5	205	39·2	8 923	42·4
16—30 »	6 063	29·5	159	30·4	6 222	29·6
31—60 »	3 041	14·8	76	14·5	3 117	14·8
61—90 »	587	2·9	9	1·7	596	2·8
91—120 »	208	1·0	—	—	208	1·0
121—180 »	158	0·8	3	0·6	161	0·8
181—270 »	71	0·3	2	0·4	73	0·3
271—360 »	18	0·1	—	—	18	0·1
361 dagar och däröver	14	0·1	—	—	14	0·1
Summa	**18 878**	**92·0**	**454**	**86·8**	**19 332**	**91·9**
Invaliditet.						
Under 10 %	496	2·4	38	7·3	534	2·6
10—25 %	521	2·6	16	3·0	537	2·6
25—50 »	208	1·0	9	1·7	217	1·0
50—75 »	69	0·3	2	0·4	71	0·3
75 t. o. m. 100 %	28	0·1	—	—	28	0·1
Summa	**1 322**	**6·4**	**65**	**12·4**	**1 387**	**6·6**
Döden	**279**	**1·4**	**4**	**0·8**	**283**	**1·3**
Okänd eller ej definitivt fastställd påföljd	**46**	**0·2**	—	—	**46**	**0·2**
Summa summarum	**20 525**	**100·0**	**523**	**100·0**	**21 048**	**100·0**

I förhållande till antalet anmälda olycksfall hava således, liksom under föregående år, invaliditetsfallen varit avsevärt talrikare bland kvinnor än bland män; dock gäller detta huvudsakligen i fråga om lindrigare invaliditetsfall.

Bortsett från de olycksfall, vilkas slutliga påföljd ej varit känd, hava 2 325 eller 11 % av hela antalet medfört antingen arbetsoförmåga under mer än 60 dagar, invaliditet ej understigande 10 % eller döden, d. v. s. följder, som, därest ej särskilda omständigheter (t. ex. grov vårdslöshet från den skadades sida e. d.) inverkat, jämlikt 4 § i lagen den 5 juli 1901 bort föranleda ersättning.

De skadades olycksfallsförsäkring. Av samtliga de personer, som under år 1913 anmälts såsom skadade vid olycksfall i arbete, hava 14 405 eller 68·4 %

varit försäkrade enligt bestämmelserna i nyssnämnda lag, under det att återstående 6 643, däribland inberäknade alla hos stat och kommun anställda, antingen varit oförsäkrade eller försäkrade enligt andra grunder. I fråga om lagförsäkringarna gällde dessa vid 19·4 % av samtliga olycksfall endast ersättning enligt bestämmelserna i olycksfallsersättningslagen, i 21·8 % av fallen var den skadade dessutom tillförsäkrad ersättning under karenstiden och i 27·2 % därav såväl ersättning under denna tid som andra förmåner, varav i främsta rummet ersättning för olycksfall utom arbetet. Av de lagförsäkrade skadade voro 40·1 % försäkrade i riksförsäkringsanstalten, 19·7 % i enskilda försäkringsanstalter samt 40·2 % uti för ändamålet bildade arbetsgivarsammanslutningar. Motsvarande siffror för år 1912 voro resp. 39·6, 19·7, 40·7 %. Den sedan flera år tillbaka konstaterade ökningen av riksförsäkringsanstaltens andel i lagförsäkringen synes således hava fortgått även under 1913.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.

(Preliminär redogörelse.)

Tredje kvartalet.

Under tredje kvartalet av år 1916 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 78 arbetsinställelser, varav 26 påbörjade under juli, 28 under augusti och 24 under september. Därtill kommer en under juni utbruten strejk, rörande vilken uppgifter ännu ej förelågo vid tiden för utarbetandet av föregående kvartalsredogörelse. Inalles berörde dessa 79 arbetsinställelser 179 arbetsgivare och 9 607 arbetare. Av konflikterna voro 76 strejker, 2 lockouter och 1 av blandad karaktär.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 79 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp	Antal arbetsinställelser	Antal arbetsgivare	Antal arbetare
Malmbrytning och metallindustri	10	10	259
Jord- och stenindustri	5	5	147
Trävaruindustri och skogshantering	16	30	2 139
Pappers- och grafisk industri	4	4	391
Livsmedelsindustri	5	9	852
Textil- och beklädnadsindustri	2	2	284
Läder-, hår- och gummivaruindustri	4	34	69
Byggnadsverksamhet	19	52	1 664
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	3	3	52
Handel och varulager	1	1	50
Land- och sjötransport	10	29	3 700
Summa	**79**	**179**	**9 607**

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till c:a 160 000.

Arbetsinställelsernas lokala utbredning framgår av följande översikt:

Stockholms stad	4	Kristianstads län	4	Kopparbergs län	2
» län	2	Malmöhus län	5	Gävleborgs län	10
Uppsala län	3	Hallands län	1	» o. Västernorrl. l.	1
» o. Gävleborgs län	1	Göteborgs o. Bohus län	5	Västernorrlands län	4
Södermanlands län	3	Älvsborgs län	3	Jämtlands län	2
Östergötlands län	1	» o. Värmlands län	1	Västerbottens län	1
Jönköpings län	4	Värmlands län	3	Norrbottens län	7
Kronobergs län	1	Örebro län	6	Större del av riket	1
Kalmar län	1	Västmanlands län	3	*Summa*	79

Arbetsgivarna voro i 47 fall *organiserade* och i 32 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 64 fall helt eller delvis facklig organisation; i 15 fall voro de däremot oorganiserade.

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Arbetsinställelsernas huvudorsaker	Arbetsinställelsernas resultat: Arbetsgivarens villkor	Kompromiss: Huvudsaklig. ag:s villkor	Kompromiss: Lika eftergifter	Kompromiss: Huvudsaklig. arb:s fordr.	Arbetarnas fordringar	Oavgjort eller okänt	Hela antalet arbetsinställelser
Begäran om löneförhöjning	14	1	9	9	20	4	57
Andra lönefrågor	—	1	1	—	2	—	4
Begäran om kollektivavtal	—	—	—	—	4	—	4
Andra organisationsspörsmål	—	—	—	—	—	1	1
Personliga förhållanden	—	—	1	—	2	—	3
Tvist om arbetstiden	1	1	—	1	2	—	5
Arbetares antagande och avskedande	—	—	1	—	—	—	1
Fråga om arbetets anordning	1	—	—	—	2	—	3
Tolkning av avtal	1	—	—	—	—	—	1
Summa	17	3	12	10	32	5	79

Statens förlikningsmän hava i 15 fall medverkat vid biläggande av konflikter; i ett fall har annan myndighet (hälsovårdsnämnd) fungerat som medlare. För övrigt kan anmärkas, att enligt de föreliggande uppgifterna 28 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 51 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott från arbetarnas sida hava enligt arbetsgivarnas uppgifter förekommit vid 23 arbetsinställelser; i ett fall, där uppgift från arbetsgivaren saknas, medgiva arbetarna själva, att arbetsinställelsen inneburit avtalsbrott, ehuru skulden därtill tillskrives båda parterna. Avtalsbrotten motiveras i 2 fall med muntliga och i 4 fall med skriftliga personliga avtal, medan i 18 fall kollektivavtal förelegat. Bland sistnämnda kon-

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Tredje

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
94	2 juni	29 juli	58	Strejk.	Reparatörer vid sockerfabriker.	Malmöhus län.	Löneförhöjning.
95	4 juli	10 juli	7	Strejk.	Stuveriarbetare.	Gävle.	Löneförhöjning.
96	4 juli	15 juli	12	Strejk.	Sågverksarbetare.	Storå (Örebro l.).	Löneförhöjning.
97	4 juli	29 juli	26	Strejk.	Sågverksarbetare.	Seskarö (Norrb. l.).	Dyrtidstillägg.
98	5 juli	8 juli	4	Strejk.	Sågverksarbetare.	Laxforsen (Norrb. l.).	Lönefö. höjning.
99	8 juli	12 juli	5	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Färjenäs (Göt.o.Boh.l.).	Löneförhöjning.
100	10 juli	12 juli	3	Strejk.	Målare.	Eksjö.	Löneförhöjning.
101	10 juli	14 aug.	36	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Söderhamn.	Förhöjning av timlönen.
102	10 juli	4 sept.	57	Strejk.	Brädgårdsarbetare.	Västervik.	Löneförhöjning.
103	12 juli	13 juli	1	Strejk.	Tegelbruksarbetare.	Örebro.	Löneförhöjning.
104	12 juli	15 juli	4	Strejk.	Saxpojkar vid sulfatfabrik.	Skutskär (Uppsala l.).	Begäran om övergång från 12 till 8 timmars skift.
105	13 juli	22 juli	10	Strejk.	Brädgårdsarbetare.	Söderhamn.	Fråga om retroaktiv tillämpning av en beviljad löneförhöjning.
106	13 juli	—	—	Strejk.	Stenhuggare.	Immeln (Krist. l.).	Löneförhöjning.
107	15 juli	18 juli	3	Strejk.	Stuveriarbetare.	Båtskärsnäs (Norrb. l.).	Löneförhöjning.
108	15 juli	31 juli	17	Strejk.	Åkeriarbetare.	Borås.	Löneförhöjning, förkortning av arbetstiden m. m.
109	17 juli	20 juli	3	Strejk.	Arbetare vid kraftverksbyggnad.	Råneå (Norrb. l.).	Löneförhöjning.

i Sverige, påbörjade under år 1916.

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	186	—	Ja.	Ja.	Löneförhöjning med 6—9 öre per timme.	ag.	[94]) Konflikten, som berörde 10 fabriker, löstes på grundval av ett av *statens förlikningsman* framlagt medlingsförslag.	94
1	700	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning av erbjudet kr'stidstillägg från 12·5 till 15 %.	ag.	[95]) *Statens förlikningsman medlade.*	95
1	33	—	Nej.	Nej.	3 % förhöjning av sågningsackordet.	ag.		96
1	548	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades med en del modifikationer.	ag., a., fm.	[97]) Ett av *statens förlikningsman* framlagt medlingsförslag avböjdes av a.	97
1	52	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades med vissa avdrag.	ag., a.		98
1	42	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning av ackordsprisen med 15 %.	ag.	[99]) *Statens förlikningsman medlade.*	99
6	30	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	a.		100
1	25	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	ag.	[101]) *Statens förlikningsman medlade.* 29 a. indirekt berörda.	101
1	38	—	Ja.	Ja.	Förhöjning av timlönen med 4 öre.	ag., a.		102
1	63	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor (en mindre löneförhöjning).	ag., a.		103
1	8	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	ag., a.	[104]) 77 a. indirekt berörda.	104
1	153	—	Ja.	Ja.	Kompromiss.	ag., a.	[105]) *Statens förlikningsman medlade.*	105
1	5	—	Nej.	Nej.	Konflikten var vid årets slut ännu olöst.	ag., a.		106
1	23	—	Ja.	Nej.	20 % förhöjning av ackordsprisen (kristidstillägg).	ag.		107
10	30	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	omb.		108
1	10	—	Nej.	Nej.	Förhöjning från 45 till 50 öre per timme.	ag.		109

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
110	19 juli	21 juli	3	Strejk.	Glasbruksarbetare.	Rydefors (Kronob. l.).	Begäran om tillämpning av småglasindustriens riksavtal med vissa tillägg.
111	19 juli	22 juli	4	Strejk.	Sågverksarbetare.	Söderhamn.	Löneförhöjning.
112	20 juli	9 okt.	83	Strejk.	Hamnbyggnadsarbetare.	Malmö.	Löneförhöjning.
113	22 juli	25 juli	4	Strejk.	Banarbetare.	Tösse—Säffl (Älvsb. o. Värml. l.).	Löneförhöjning.
114	22 juli	2 aug.	12	Strejk.	Textilarbetare.	Furulund (Malmöh. l.).	Begäran om kollektivavtal.
115	29 juli	3 aug.	6	Strejk.	Flottningsarbetare.	Löved (Värml. l.).	Löneförhöjning.
116	29 juli	12 aug.	15	Strejk.	Gjutare.	Eskilstuna.	Löneförhöjning.
117	30 juli	3 aug.	5	Strejk.	Rörläggningsarbetare.	Falun.	Löneförhöjning.
118	30 juli	—	—	Strejk.	Bageriarbetare.	Örebro.	Arbetets frihet (införande av föreningstvång).
119	31 juli	11 sept.	41	Strejk.	Sågverksarbetare.	Stensmyran (Jämtl. l.).	Löneförhöjning.
120	31 juli	12 okt.	73	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Hällefors (Örebro l.).	Löneförhöjning.
121	1 aug.	2 aug.	2	Strejk.	Mekaniska verkstadsarbetare.	Värnamo (Jönköp. l.).	Städning av arbetslokalen.
122	1 aug.	9 aug.	9	Lockout.	Arbetare i knivfabrik.	Eskilstuna.	Nya ackordsprislistor.
123	1 aug.	22 aug.	22	Strejk.	Rörarbetare.	Göteborg.	Begäran om minimilöner för a. under 21 år.
124	2 aug.	—	—	Strejk.	Bromsare vid statens järnvägar.	26 stationer inom I, II och III distrikten.	Löneförhöjning.
125	3 aug.	2 sept.	31	Strejk.	Stuveriarbetare.	Stockholm.	Begäran om nytt kollektivavtal på grund av påstått avtalsbrott från ag:s sida.

påbörjade under år 1916: tredje kvartalet. (Forts.)

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
1	14	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades med någon jämkning.	ag., a.		110
1	190	—	Nej.	Delvis.	Kompromiss.	ag., a.	[111]) Ag. ingick under konflikten i Sågverksförbundet. — 12 a. indirekt berörda.	111
2	63	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning från 44 till 51 öre per timme.	ag., a.	[112]) 10 a. indirekt berörda.	112
1	25	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	ag.		113
1	262	—	Nej.	Ja.	A:s fordran beviljades.	a.		114
2	500	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning från 4 till 48 öre per timme.	ag., a., omb.		115
1	3	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[116]) 5 a. indirekt berörda.	116
1	30	—	—	Nej.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	a., omb.	[117]) *Ag. var Falu stads gasverk.*	117
1	27	—	Nej.	Ja.	De strejkande hava erhållit annat arbete.	a.	[118]) Arbetsplatsen har alltsedan 1912 varit blockerad av Bageriarbetarförbundet.	118
1	35	—	Ja.	Ja.	Kompromiss.	ag., a.	[119]) *Statens förlikningsman medlade.*	119
1	44	—	Nej.	Ja.	Arbetet övertogs av annan ag. Flertalet av de strejkande hade då lämnat platsen.	ag.		120
1	50	—	Nej.	Delvis.	Ag. lovade beakta a:s önskemål.	ag., a.	[121]) Ag. anslöt sig efter strejken till Verkstadsföreningen.	121
1	—	16	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[122]) Ag. betecknar konflikten som strejk.	122
7	225	—	Delvis	Ja.	A:s fordringar beviljades.	fm.	[123]) De ej org. ag. ingingo under konflikten i Verkstadsföreningen.	123
1	841	—	—	Delvis.	Ny personal antogs.	ag., a.	[124]) Den ordinarie personalen deltog ej i arbetsinställelsen.	124
5	1 300	—	Ja.	Ja.	A. återtogo sitt yrkande.	ag.	[125]) *Statens förlikningsman medlade.* A. tillerkändes dyrtidstillägg genom efter konflikten förda förhandlingar.	125

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige,

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
126	3 aug.	30 sept.	58	Strejk.	Arbetare vid pappersbruk.	Ställdalen (Örebro l.).	Löneförhöjning.
127	4 aug.	14 aug.	11	Strejk.	Minderåriga arbetare vid spinneri.	Motala verkstad.	Löneförhöjning.
128	4 aug.	28 aug.	25	Strejk.	Stuveriarbetare.	Seskarö (Norrb. l.).	Löneförhöjning.
129	5 aug.	11 sept.	38	Strejk.	Arbetare vid möbelfabrik.	Karlstad.	Löneförhöjning.
130	7 aug.	26 aug.	20	Strejk.	Murare.	Karlstad.	Löneförhöjning.
131	8 aug.	17 aug.	10	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Kungsfors (Älvsb. l.).	Löneförhöjning.
132	9 aug.	13 aug.	5	Strejk.	Vattenledningsarbetare.	Fagersta (Västm. l.).	Löneförhöjning.
133	9 aug.	25 okt.	77	Strejk o. lockout.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Ostkustbanan (Gävleb. o. Västern. l.).	Löneförhöjning.
134	10 aug.	14 aug.	5	Strejk.	Arbetare vid kraftverksbyggnad.	Johannesdal (Älvsb. l.).	Löneförhöjning.
135	11 aug.	15 aug.	5	Strejk.	Gjutare.	Ebbes bruk (Jönk. l.).	Höjning av ackordspris.
136	11 aug.	7 sept.	28	Strejk.	Bageriarbetare.	Skellefteå.	Begäran om kollektivavtal och löneförhöjning.
137	11 aug.	7 okt.	58	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Västerås.	Löneförhöjning.
138	11 aug.	5 nov.	107	Strejk.	Möbelfabriksarbetare.	Nässjö.	Löneförhöjning.
139	15 aug.	18 aug.	4	Strejk.	Valsverksarbetare.	Domnarvet (Kopparb. l.).	Bestraffning av en a. (tillfällig suspension från arbetet).
140	15 aug.	18 aug.	4	Strejk.	Flottningsarbetare.	Vassholmen (Norrb. l.).	Begäran om dyrtidstillägg.

påbörjade under år 1916: tredje kvartalet. (Forts.)

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	33	—	Ja.	Ja.	Förutvarande villkor.	ag., a.	[126]) 35 a. indirekt berörda. De strejkande tillhörde syndikalistisk org. — Kollektivavtal fanns förut vid bruket.	126
1	22	—	Ja.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., omb.		127
2	128	—	Ja.	Nej.	Förutvarande villkor.	ag.	[128]) 12 a. indirekt berörda. Strejken igångsattes av tillfälliga a. Kollektivavtal med de fasta a. hade den 4/7 upprättats.	128
1	53	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	ag., a.	[129]) *Statens förlikningsman medlade.*	129
6	35	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades med någon jämkning.	ag., a.		130
2	45	—	Delvis.	Ja.	Förutvarande villkor.	ag., a.	[131]) 12 a. indirekt berörda.	131
1	50	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	—	[132]) Jämför Arbetsinst. 1915, n:r 67. Uppgifter föreligga endast genom tidningspressen.	132
2	86	596	Nej.	Delvis.	I huvudsak ag:s villkor.	ag.	[133]) 5. a. indirekt berörda.	133
1	9	—	Ja	Ja.	Ag:s villkor. De strejkande återtogos mot personliga kontrakt.	ag.		134
1	35	—	Nej.	Delvis.	A:s fordran beviljades.	ag., a.		135
5	18	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.		136
1	76	—	Ja.	Delvis.	I huvudsak ag:s villkor.	ag.	[138]) Uppgörelse träffades på grundval av ett av *statens förlikningsman* framlagt medlingsförslag.	137
4	43	—	Ja.	Ja.	Förhöjning från 45 till 52 öre per timme.	a.		138
1	47	—	Ja.	Ja.	A., som ansett bestraffningen liktydig med avsked, återgingo till arbetet, sedan detta missförstånd rättats.	ag., a.	[139]) 145 a. indirekt berörda. Ett skiftlag blev enligt a:s uppgift träffat av *lockout.*	139
1	30	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	—	[140]) Uppgifter föreligga endast genom tidningspressen.	140

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige,

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
141	16 aug.	11 nov.	88	Strejk.	Hissmontörer.	Stockholm.	Begäran om kollektivavtal.
142	16 aug.	—	—	Strejk.	Bromsare o. a. järnvägspersonal.	Uppsala—Gävle.	Löneförhöjning.
143	21 aug.	5 sept.	16	Strejk.	Järnverksarbetare.	Iggesund (Gävleb. l.).	Begäran om ökad handräckningspersonal.
144	c:a 22 aug.	25 aug.	c:a 3	Strejk.	Sågverksarbetare.	Hörningsholm (Västern. l.).	Missnöje med en arbetsförman.
145	23 aug.	24 aug.	1	Strejk.	Tobaksarbetare.	Stockh lm.	Missnöje med en förman.
146	23 aug.	26 aug.	4	Strejk.	Sulfitfabriksarbetare.	Gävle.	Övergång från 12 till 8 timmars skift.
147	28 aug.	16 dec.	111	Strejk.	Kakelugnsmakare.	Göteborg.	Löneförhöjning.
148	30 aug.	2 sept.	4	Strejk.	Arbetare vid knivfabrik.	Eskilstuna.	Löneförhöjning.
149	1 sept. 9 sept.	4 sept. 11 sept.	3 + 2	Strejk.	Tapetserare.	Sundsvall.	Löneförhöjning.
150	1 sept.	11 sept.	11	Strejk.	Sadelmakare och tapetserare.	Halmstad.	Löneförhöjning och förkortning av arbetstiden.
151	1 sept.	14 sept.	14	Strejk.	Tapetserare.	Göteborg.	Löneförhöjning och semester.
152	2 sept.	15 sept.	14	Strejk.	Kol- och vedgårdsarbetare.	Sundbyberg.	Löneförhöjning.
153	5 sept.	8 sept.	4	Strejk.	Renhållningsarbetare.	Sundbyberg.	Löneförhöjning.
154	5 sept.	18 sept.	14	Strejk.	Stuveriarbetare.	Luleå.	Löneförhöjning.
155	8 sept.	25 sept.	18	Strejk.	Stuveriarbetare.	Söderhamn.	Begäran om införande av ackordsarbete.

påbörjade under år 1916: tredje kvartalet. (Forts.)

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
5	101	—	Ja.	Ja.	Avtalet mellan Elektriska ag.-fören. o. elektr. arb.-förb. fastställdes att med vissa jämkningar ländа till efterrättelse.	ag., a.	[141]) Ag. hade hävdat, att a. voro inbegripna i redan gällande riksavtal. *Statens förlikningsman medlade.*	141
1	48	—	Ja.	Nej.	Nya a. antogos.	ag., a.		142
1	22	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.,		143
1	80	—	Nej.	Ja.	Förmannen avstängdes tills vidare från tjänstgöring.	—	[144]) Uppgifter föreligga endast genom arbetsgivarpressen.	144
1	610	—	Nej.	Ja.	Förmannen suspenderades tills vidare.	ag., a.		145
1	150	—	Ja.	Delvis.	A. godkände mot viss ersättning ag:s villkor (antalet skift per vecka skulle vid arbetstidens omläggning ökas från 6 till 7).	ag., a., omb.	[146]) *Statens förlikningsman medlade.*	146
4	45	—	Delvis.	Ja.	2 % förhöjning å förutvarande ackordspris.	a., omb., fm.		147
1	22	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.		148
6	10	—	Nej.	Ja.	Kompromiss.	a.	[149]) *Statens förlikningsman medlade.*	149
8	12	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	a., fm.		150
13	35	—	Delvis.	Ja.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	ag., a., fm.		151
1	50	—	Ja.	Delvis.	A. erhöllo ett lönetillskott, varjämte förhandling inleddes om förhöjning av vissa ackord.	ag.		152
1	15	—	—	Delvis.	Kompromiss.	ag., a.	[153]) Köpingens hälsovårdsnämnd medlade.	153
4	280	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor. (Förhöjning av vissa arbetspris har vidtagits.)	ag., omb.		154
2	150	—	Ja.	Delvis.	Kompromiss (höjning av timpenningen).	ag., a.	[155]) *Statens förlikningsman medlade.*	155

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige,

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
156	11 sept.	12 sept.	2	Strejk.	Möbelfabriksarbetare.	Bjärnum (Krist. l.).	Löneförhöjning.
157	11 sept.	27 sept.	17	Strejk.	Plåtslagerihantlangare.	Stockholm.	Löneförhöjning.
158	11 sept.	18 nov.	69	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Östersund.	Löneförhöjning.
159	12 sept.	18 sept.	7	Strejk.	Stuveriarbetare.	Örnsköldsvik.	Löneförhöjning.
160	12 sept.	6 okt.	25	Strejk.	Eldare vid kraftstation.	Söderala (Gävleb. l.).	Begäran om förstärkning av arbetsstyrkan.
161	12 sept.	9 okt.	28	Lockout.	Kvarnarbetare.	Uppsala.	Ag:s vägran att underhandla med a:s organisation.
162	13 sept.	—	—	Strejk.	Rörarbetare.	Ystad.	Löneförhöjning.
163	14 sept.	14 okt.	31	Strejk.	Glasbruksarbetare.	Hammar (Örebro l.).	Begäran om återtagande av avskedade a.
164	15 sept.	20 sept.	6	Strejk.	Skeppningsarbetare vid sågverk.	Skutskär (Uppsala l.).	Lö eförhöjning.
165	18 sept.	20 sept.	3	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Hofors (Gävleb. l.).	Begäran om kortare arbetstid på lördagar..
166	19 sept.	20 sept.	2	Strejk.	Dragare i kolgruva.	Skromberga (Malmöh. l.).	Löneförhöjning.
167	21 sept.	23 sept.	3	Strejk.	Gjutare.	Arboga.	Fastställande av ackords pris.
168	23 sept.	25 sept.	3	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Åstorp (Krist. l.).	Löneförhöjning (dyrtidstillägg).
169	23 sept.	26 sept.	4	Strejk.	Arbetare vid kraftverksbyggnad.	Nyvång (Krist. l.).	Begäran om dyrtidstillägg.
170	24 sept.	14 okt.	22	Strejk.	Sulfitfabriksarbetare.	Söråker (Västern. l.).	Begäran om dyrtidstillägg.
171	26 sept.	30 sept.	5	Strejk.	Arbetare vid broddfabrik.	Gävle.	Införande av premieackord.
172	28 sept.	2 okt.	5	Strejk.	Skomakeriarbetare.	Göteborg.	Löneförhöjning.

påbörjade under år 1916: tredje kvartalet. (Forts.)

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
5	230	—	Ja.	Delvis.	10 % dyrtidstillägg.	ag.		156
1	18	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag.	[157]) 13 a. indirekt berörda.	157
7	82	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	ag., a.	[158]) 2 ag. träffade 30/9 separatuppgörelse med a.	158
2	200	—	Delvis.	Delvis.	Kompromiss (en mindre löneförhöjning jämte 25 % krigstidstillägg).	ag., a., magistrat.	[159]) Flertalet organiserade a. deltogo ej i strejken.	159
1	7	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag., a., omb.		160
1	—	11	Nej.	Ja.	Ag. träffade kollektivavtal med fackföreningen.	ag., a.	[161]) *Statens förlikningsman medlade.*	161
3	14	—	Nej.	Ja.	Konflikten var vid årets slut ännu olöst.	ag.		162
1	38	—	Ja.	Ja.	En av de avskedade (fackf. ordf.) återtogs. De andra erhöllo arbete vid annat glasbruk.	ag., a.	[163]) 54 a. indirekt berörda.	163
1	30	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	ag., a.	[164]) 75 a. indirekt berörda.	164
5	155	—	Delvis.	Delvis.	A. skulle efter därom framställd begäran erhålla permission från sista arbetstimmen.	ag.		165
1	27	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor. (En mindre, före strejken beviljad löneförhöjning.)	ag., k. ordf.		166
1	32	—	Ja.	Ja.	Arbetet återupptogs mot löfte om förhandlingar.	ag., a.		167
1	8	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades med någon jämkning.	a.	[168]) Ag. hade medgivit löneförhöjning, men ville i samband därmed indraga förut utgående dyrtidstillägg.	168
2	22	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.		169
1	200	—	Ja.	Ja.	Ag:s villkor.	a.	[170]) Överenskommelse om dyrtidstillägg har senare träffats.	170
1	14	—	Nej.	Nej.	Kompromiss (höjning av minimilönen).	ag., a.	[171]) *Statens förlikningsman medlade.*	171
7	12	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.		172

flikter är särskilt att märka den största av kvartalets arbetsinställelser, hamnarbetarstrejken i Stockholm (nr 125), där arbetarna under påstående av avtalsbrott från arbetsgivarnas sida förklarade avtalet förbrutet och fordrade upprättande av nytt avtal, ett yrkande, som arbetsgivarna i sin tur betecknat som avtalsstridigt. En annan arbetsinställelse, där frågan om avtalsbrott varit synnerligen omstridd, var hissmontörernas strejk i Stockholm (nr 141).

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 38 fall, endast från arbetsgivare i 23 fall och från arbetare i 13 fall samt allenast från socialstyrelsens ombud i 1 fall, från statens förlikningsman i 1 fall och genom tidningspressen i 3 fall.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

1. En snickare O., som var anställd vid en förrådsnybyggnad, tillhörig ett träsliperi, företog sig en morgon strax efter arbetets början att, trots varningar av närstående kamrater, fatta tag uti trådarna till en elektrisk ledning, förande växelström av 380 volts spänning. Varningarna uttalades, sedan O. fattat den ena tråden, men under påstående, att ledningen var strömlös, grep han den andra tråden med påföljd, att han fastnade och fick strömmen genom kroppen. Den av kamraterna, som befann sig närmast, sprang genast fram och ryckte loss O., som då ännu var vid liv. Trots vidtagna upplivningsförsök inträdde dock döden efter en kort stund.

2. Under arbete med jordschaktning förolyckades en arbetare K. Han stod på botten av det c:a $2^1/_2$ m. djupa schaktet och korpade jord, då av schaktets övre lager en jordmassa om c:a 4 à 5 kbm. rasade ned och begrov honom. K:s huvud blev utgrävt inom få sekunder och kroppen inom 10 minuter, men han hade tydligen åsamkats så svåra inre skador, att livet torde hava flytt omedelbart efter olycksfallet. Dödsorsaken var inre blödningar.

3. Vid ett järnverk inträffade ett olycksfall, varvid en lokomotivförare J. ljöt döden. Han skulle föra sitt lokomotiv, som var försett med ångbehållare, till en tillfällig ånghämtningsstation, som endast brukade anlitas, när den ordinarie ånghämtningsstationen av någon orsak var försatt ur funktion. Spåret, på vilket lokomotivet vid olyckstillfället framfördes, hade vid olycksplatsen som bädd en gammål, av slagg och sandsten murad avloppstrumma för bortförande av gas från martinugnarna. Trummans ena vägg hade stöttats av en jordmassa, som nu på order av arbetsledningen blivit undanschaktad, varigenom trummans motståndskraft mot lokomotivets tyngd (11 ton) förminskats så, att, när lokomotivet kom till nämnda vägg, denna gav vika och lokomotivet välte samt föll ned i den grop, som uppstått efter den undanschaktade jordmassan. J. kom i fallet under lokomotivet, fick bröstkorgen krossad och avled omedelbart.

Som orsak till olyckan angiver polisundersökningsprotokollet arbetsledningens uraktlåtenhet att för trafik avstänga ovannämnda spår, som försvagats på grund av schakt-

ningsarbetet. Att detta icke skett torde nog delvis hava berott därpå, att detta spår så sällan användes, och då knappast för andra ändamål än som ovan angivits. För ångladdning är numera så ordnat, att lokomotiven ej behöva passera berörda spår.

4. En kolfatare Ö. vid ett järnverk drabbades under nedannämnda omständigheter av olycksfall, som hade döden till följd. Linan till hyttans kolspel hade av någon anledning råkat glida av linkaret och fastna mellan den vid sidan av karet befintliga bromsringen och själva bromsen. Ö. gick då jämte tvenne kamrater E. och L. upp till det c:a 2·5 m. över marken belägna spelet för att lägga linan tillbaka, varvid Ö. medelst en blosslampa lyste de båda andra, som arbetade med linan. Emär uppläggningen av linan misslyckades, gick L. upp på hyttkransen för att skjuta linkaret mot draghjulet och därigenom få bättre utrymme mellan bromsringen och bromsen. Under tiden ställde Ö. lampan ifrån sig och gick av okänd anledning ut på lagerbjälken, halkade och föll samt blev inklämd mellan en sträva och det i gång varande draghjulet. Döden torde hava följt omedelbart på grund av krossning av vänstra benet och höften.

Vid av yrkesinspektören företagen inspektion av olycksplatsen framgick, att ordentligt golv saknades i närheten av spelet och att belysningen var otillfredsställande. Anvisning lämnades om ändring i nämnda förhållanden.

5. I provrummet till en elektrisk verkstad inträffade ett olycksfall, som kostade en montör S. livet. På det stagjärn, som vinkelrätt anbragt mot väggen fasthöll en kopplingstavla, voro upphängda några krokar av järn. S. var sysselsatt med att nedtaga den krok, som var närmast väggen, för att använda den vid lyftning av en maskindel och råkade då stöta till samtliga krokar, så att den, som satt närmast tavlans baksida, kom i kontakt med en strömförande del av tavlan. När han så samtidigt fattade tag i en nedhängande traverskätting av järn, fick han strömmen genom kroppen och avled omedelbart. S. blev genast löstagen av tillskyndande kamrater, varefter upplivningsförsök verkställdes, men utan resultat. Den omedelbart efter olyckan uppmätta spänningen mellan kroken och traverskättingen uppgick till 440 volt.

Enligt vittnesmål av sakkunniga torde olyckan icke hava inträffat, därest jordförbindning av tavlans stativ varit anordnad. Sådan förbindning skulle nu utföras samt sidoskydd anbringas mellan tavlan och väggen.

6. En 17-årig däckspojke K. å en bogserbåt, tillhörig ett sågverk, råkade under arbete falla i vattnet och drunknade, innan hjälp hann anlända. Olyckan inträffade vid 1/2 5-tiden på eftermiddagen, då K. var sysselsatt med hopkoppling av tvenne s. k. takpråmar. Vid olyckstillfället var ganska stark västlig vind rådande, vilket delvis försvårade arbetet. Olyckan synes hava tillgått så, att den ledstångsribba, som var anbragt utefter prämens ena långsida, varit bristfälligt fastsatt, och då K. fattade tag i densamma, lossnade den, varvid K. föll i sjön, dragande ribban med sig.

7. Å en bangård inträffade under nedan angivna omständigheter ett olycksfall med dödlig utgång. En 18-årig bagagevakt B. hade för ordergivning gått från stationsexpeditionen till föraren på ett lokomotiv, som användes vid vagnsväxling å bangården. Sedan ordern avlämnats, avlägsnade sig B. En kort stund därefter observerade den stationskarl, som skötte växlingen, att några av vagnarna i det sätt han höll på att växla hoppade på en viss punkt å spåret. Tåget stoppades, och när stationskarlen kom fram till ovannämnda ställe, fann han B. liggande död tvärs över spåret.

Något åsyna vittne till olyckan fanns ej. Sannolikt är, att B. hoppat upp på någon av vagnarna för att åka med framtill expeditionen, som låg ett gott stycke från den punkt, där lokomotivet befann sig, samt av någon anledning fallit ned från sin plats och kommit under tåget.

8. I en sulfitfabrik skulle en kokare fyllas med flis. Därvid tillgår så, att en i båda ändar öppen säck fastbindes vid flisbingens nedre del och med sin andra ända nedstoppas i kokarens påfyllningsöppning, varefter en i bingens nedre del anbragt skjutlucka av plåt, horisontalt löpande på tvenne skenor av vinkeljärn, utdrages varvid flisen genom säcken nedfaller i kokaren. Enär flisen ofta hänger upp sig, brukar en man gå upp på loftet och med en klubba slå på bingen för att få flisen att falla. Under påfyllningen av kokarna bruka kokeriarbetarna hava en stunds ledighet. Vid ett dylikt tillfälle hade en arbetare O. lagt sig att vila på golvet rätt under skjutluckan, vilken på grund av den skakning i bingen, som förorsakades av klubbslagen, föll från sin plats rätt ned på O. och träffade honom i huvudet. O. avled tre och en halv timme senare på grund av brott å hjärnskålen.

Vid polisundersökningen framgick, att luckan vid olyckstillfället utdragits för långt, vilket lätt kunde inträffa, då ingen stoppnagel eller dylikt fanns anbragt på luckan. Med anledning av det inträffade har yrkesinspektören därför anmodat arbetsledningen att tillse att luckorna säkerställas mot nedfallande.

9. En brädbärare K., som var anställd vid en tändsticksfabrik, skadades genom olycksfall i arbete så svårt, att han kort därefter avled på lasarettet. Den ordinarie skötaren av en hyvelmaskin, arbetaren C., var av någon anledning nödgad avlägsna sig från maskinen och anmodade därför K. att under hans frånvaro sköta densamma. När C. c:a 10 minuter senare återkom och var på väg till sin arbetsplats, iakttog han, att en av de i maskinen införda bräderna med stark fart kastades tillbaka och träffade K., som stod vid maskinens inmatningssida, i ljumsken med den påföljd, att han föll omkull. C. stannade genast maskinen och upplyfte K., som då jämrade sig, samt ombestyrde hans transport till lasarettet.

För att förhindra liknande olyckor har arbetsledningen bakom hyvelmaskinen anbragt ett skyddsjärn, som mottager och hejdar möjligen tillbakakastade bräder.

10. Under arbete i en kvarn förolyckades en smörjare L. Jämte en kamrat K. skulle han på söndagsmorgonen kl. 6, sedan maskinen avstannats, tappa olja ur några smörjlager. Då det var riskabelt att utföra detta arbete, när maskineriet var i gång, frågade K. maskinisten S., huruvida maskinen skulle »baxas» (köras runt några varv), sedan den stannat. S. svarade, att han inte skulle baxa, men däremot skulle detta troligen göras av personalen i kvarnen, enär en remskarv skulle lagas och man icke kunde vara säker på, att remskarven stannade på ett åtkomligt ställe. Mjölnaren H., som tillfrågades i saken av K., upplyste, att baxningen icke skulle äga rum förrän kl. 7 och lovade att härom påminna L. och K. Till detta samtal var kvarnarbetaren D. vittne. Sedan maskinen stannats, observerade D. och H., att ovannämnda remskarv var oåtkomlig. I samma ögonblick ropade S., att han kunde hjälpa till med maskinen. »Gör det» svarade D., och densamma sattes omedelbart igång, innan H. i enlighet med sitt löfte hann underrätta L. och K. om faran eller fick tid att avstyra igångsättningen. Kort efteråt kom K. och omtalade, att L. blivit indragen i en remledning och ögonblicklig.en avlidit. Dödsorsaken var brott å ryggraden och skallens ben.

Vid polisförhöret uppgav S., att i maskinrummet fanns ett anslag med förbud mot igångsättning av maskinen, innan signal därom avgivits. Enligt utvecklad praxis brukade däremot aldrig signal avgivas före baxning.

11. I en mekanisk verkstad inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En 18-årig svarvarlärling L. råkade under arbetet stöta till den å svarven anbragta elektriska lampan, vilken sprang sönder så grundligt, att isoleringen lossnade och föll ur lamphållaren. Därigenom blev plåtskärmen strömförande, och när han så grep den svängande lampan i skärmen, gick den elektriska strömmen genom kroppen ned i jorden, orsakande sådan kramp i fingrarna, att han icke kunde släppa skärmen. En av hans kamrater, svarvaren A., hörde L. skrika till och skyndade sig att avkoppla strömmen,

varvid L. släppte taget i skärmen och föll omkull. Efter att ett par gånger hava försökt att resa sig upp sjönk han tillbaka på golvet och avled.

Vid efteråt företagen polisundersökning framgick, att lampströmmen endast hade en spänning av 220 volt, varför olycksfallets sorgliga utgång antogs förorsakat av hjärtfel, vilket även sedermera bekräftades vid läkarundersökningen.

12. Vid ett anrikningsverk inträffade ett olycksfall, varvid skiftbasen J. omedelbart dödades. Till själva olyckan fanns intet åsyna vittne. En transportbandsskötare I., som skulle begiva sig ned till krossverket, hade under transportbandet, som löper mellan malmficken och krossverket, observerat J. ligga illa massakrerad och synbarligen livlös. Enligt I:s uppfattning, vilken delades av samtliga övriga vid polisförhöret hörda, hade J. enligt sina åligganden, varit i färd med att rengöra transportbandets spännrullar. Härunder hade troligen den för ändamålet använda rakan på något sätt fastnat i spännrullen, och vid försök att med handen taga loss rakan hade handen och omedelbart därefter hela kroppen blivit indragen mellan bandet och rullen. Bandet har här ett tryck mot rullen av c:a 500 kg. Det 17 cm. ovanför bandet anbragta skyddet av 1-tums bräder var sönderbrutet genom att bandet av J:s kropp tryckts upp mot detsamma. Dödsorsaken var krossning av huvudskålen och hjärnan.

Omedelbart efter olyckan har arbetsledningen till förhindrande av ett upprepande låtit anbringa mekaniska avskrapare vid spännrullarna.

13. Å en bangård inträffade ett olycksfall, varvid ett notisbud N. ljöt döden. Åsyna vittnen till olyckan funnos ej. Av en stationsskrivare Q. påträffades N. avsvimmad bredvid ett järnvägsspår c:a 1/2 timme, efter det han avlämnat en order till tvenne järnvägstjänstemän, vilka voro de sista, som sågo honom, innan han anträffades av Q. Av flera omständigheter att döma synes olycksfallet hava tillgått så, att N., troligen för nöjes skull, under vagnsväxling stigit upp på och medföljt en vagn, varvid han under passerandet av en i närheten av spåret liggande kolbrygga stött emot denna med påföljd, att han nedfallit från vagnen och slagit huvudet i en cementplatta, vilken utgjorde underlaget för ett vattentorn. N. fördes genast till sjukhuset, där han efter sex timmar, utan att hava återfått sansen, avled på grund av krossår i huvudet.

14. En elektriker E., anställd vid sulfitfabrik, hade en dag fått i uppdrag att reparera en i kokarhusets tak anbragt trefasledning för 500 volts växelström (spänningen till jord c:a 290 volt). Ledningen, vilken utgjordes av s. k. Hackethaltråd och var dragen som enkelledare på porslinsknopp, hade lossnat från underlaget på grund av att en skruv rostat sönder och skulle nu fastbindas medelst tjärgarn. E. hade, för att lösgöra porslinsknoppen från ledningen, med vänstra handen medelst en oisolerad linjetång fattat om den gamla najtråden och med högra handen gripit om porslinsknoppen för att sålunda slita av najtråden, som utgjordes av koppartråd i stället för bindgarn. Därvid inträffade, att koppartråden genomskar ledningens isolering och E. fick strömmen genom kroppen, vilket gick så mycket lättare, som E. för tillfället var mycket varm och golvet, på vilket han stod, var genomdränkt av syra från en läcka i en bredvidliggande syreledning. E. ljöt en ögonblicklig död.

Att najtråden utgjordes av koppartråd i stället för bindgarn berodde på förbiseende vid tidigare reparation av ledningen. Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade ålagt arbetsledningen att genom uppsatta anslag förbjuda utförandet av arbete å elektriska ledningar eller apparater med spänning av livsfarlig storlek, innan dessa gjorts strömlösa.

15. I en snickerifabrik blev en arbetare Å. under sågning av lådbräder så svårt skadad, att han avled följande dag å lasarettet på grund av inre skador i buken. Ingen var närvarande, när olyckan inträffade. En person, som tillfälligtvis var inne i fabriken, kom upp i övre våningen och omtalade, att han hört ett skrik i nedre vå-

ningen. A:s broder och en annan arbetare K. sprungo då ned och funno A. ligga i medtaget tillstånd c:a 2 m. från sågbänken. På tillfrågan, hur olyckan tillgått, svarade A., att en bräda hade slagit honom på magen. Kort därefter förlorade han medvetandet.

A:s broder ansåg, att en brädlapp på något oförklarligt sätt fattats av klingan och kastats mot den skadade, trots att föreskrivna skyddsanordningar, bestående av klyvkniv och tak, funnos anbragta å sågbordet. Ett av skyddstakets järnstöd visade sig vid undersökningen vara avbrutet, och enär det strax innan olyckan inträffade var helt, torde det hava skadats vid själva olyckan. Den brädlapp, som slungats mot A., företeddes vid polisundersökningen, och av märkena å densamma att döma torde olyckan tillgått så som ovan antytts.

16. Under sin tjänstgöring som nattvakt vid en snickerifabrik drunknade en arbetare K. Han var på väg ned till en bogserbåt, som låg vid fabrikens kaj, och hade därunder att passera ett ställe, där bryggan gör ett knä på 90°. Här synes han hava stigit fel och fallit i vattnet med ovannämnda sorgliga påföljd. Några detaljer rörande olycksfallets förlopp hava icke kunnat erhållas. En väsentligen bidragande omständighet till den olyckliga utgången synes vara saknaden av belysning å bryggan, enär olycksfallsbud av liknande beskaffenhet tidigare lär hava förekommit.

Yrkesinspektören har nu anmodat arbetsgivaren att hålla tillräcklig belysning, där dagsljus ej rader och eljest vid sådana platser, vilka måste betecknas som farliga i mörker eller dimma.

17. Å en bangård voro några arbetare sysselsatta med utvidgningsarbeten. Vid ett tillfälle skulle ett tågsätt flyttas från bangårdens norra till dess södra ända för lossning av vagnarna, och beordrades av förmannen för arbetslaget fem arbetare att åkande på vagnarna medfölja dessa till lossningsplatsen. Sedan arbetarna satt sig upp, varvid en av dem, P., satte sig på en av vagnssidorna tätt intill vagnens norra gavel, visade förmannen klart till lokomotivet och tillsade arbetarna att hålla sig fast, enär en knuff var att vänta. Då knuffen kom, föll P. åt sidan ned mellan skenorna, där han låg orörlig, och innan tåget hann stoppas, hade tre vagnar gått över honom, varav de två första vagnarna icke gjorde honom någon skada. Den tredje vagnen var försedd med en bromsinrättning, och stagen till främre hjulparets bromsblock fattade tag i P:s kläder samt förde hans kropp i sådant läge, att huvudet lades upp på skenan, varvid detsamma kom under det bakre vagnshjulet och krossades. Döden följde ögonblickligen.

18. En murare S., som var anställd vid ett pappersbruk och var sysselsatt med reparation av byggnader, råkade under arbete skada sig så illa, att han avled efter c:a sju timmar. Vid olycksfallstillfället stodo S. och en hantlangare på en 7—8 m. hög ställning och putsade innerväggen i ångpannehuset samt skulle flytta en med murbruk fylld balja längre ut på ställningen, då denna brast och båda arbetarna störtade ned till golvet. Hantlangaren föll ovanpå S. och blev oskadad, under det att den senare erhöll brott å skallens bas jämte blödningar ur näsan, munnen och vänstra örat.

Vid av polismyndigheten å olycksplatsen företagen undersökning visade det sig, att den tvärslå, som uppbar ställningsplankorna, brustit tvärt utav dels på grund av att den var mycket torr, dels därför att dess klena dimensioner, 4 tum × 1¼ tum, icke tillåto den belastning, för vilken den utsattes. Anmärkas bör, att S. själv dagen förut uppfört ställningen ifråga.

19. I ett järnverk skadades en arbetare T. mycket svårt genom olycksfall. T. var för tillfället biträde i valsverket och hade av förmannen ett par timmar före arbetstidens slut på lördagen erhållit befallning om att jämte en kamrat transportera en valskropp av c:a 2 tons vikt från ett upplag fram till en större travers i pansarplåt-

verket. Kamratens förslag att för transporten använda en mindre traverskran, löpande över sidoskeppet i verket, avslogs och bestämdes i stället, att transporten skulle ske medelst tralla på räls. Under arbete med spett och vid försök att hålla emot, när valskroppen lyfts och börjat rulla ned till rallvagnen, föll T. omkull och fick valsen över sig med påföljd, att bröstet blev svårt klämt och lungblödning inträdde.

Enligt meddelande från läkaren är T. uppe och går efter sex veckors sjukdom. Huruvida tuberkulos kommer att uppträda som svit, kan ej bestämt avgöras.

20. Under lastning av fartyg förolyckades en luckbas H. Han stod på en c:a 1·5 m. bred träränna och hade till uppgift att se till, när det var klart i lastrummet samt att giva signal, då ett s. k. sling (i förevarande fall bestående av 5 st. medelst en s. k. stropp sammanbundna säckar med gödning, vägande vardera 100 kg.) skulle nedfiras. Sedan vinschmannen L. vid olyckstillfället med vinschen upplyft ett sling från en tippvagn och nedlagt det på rännan, beordrades han av H. att »hiva» varligt. Därefter gick H. bort till luckkarmen och lutade sig något framåt för att se ned i lastrummet. L., som hade sin uppmärksamhet riktad på slinget, upplyfte detsamma c:a 1 m. omedelbart efter ordergivningen och förde det sedan in mot lucköppningen. Härvid träffades H. av slinget på låret och förlorade jämvikten samt föll på huvudet ned i lastrummet. H., som genast forslades till lasarettet, avled därstädes två dagar senare på grund av brott å ryggraden.

Sedan undersökning blivit verkställd å olycksplatsen, föreslog yrkesinspektören uppsättande kring luckorna av en wire-lina på en meters höjd med samtidig ändring av upphivningsrännan därhän, att slinget vid svängningen in över lastrummet kommer över ovannämnda lina.

21. Vid arbete med skogsavverkning ådrog sig en arbetare A. så svåra inre skador, att han avled efter fyra dagar. Olyckan tillgick så, att när A., som var sysselsatt med avsågning av grenar å ett dagen förut fällt träd, börjat bearbeta en gren, som delvis uppbar trädets tyngd, brast grenen, och stammen föll över honom med ovan angivna påföljd.

Som bidragande orsak till olycksfallet torde antecknas den omständigheten, att A. var ovan vid skogsarbete.

22. En arbetare N., anställd vid en mekanisk verkstad, var för dennas räkning sysselsatt med nitning å en landsvägsbro över en järnväg. Han stod under arbetet med den ena foten å en plankställning mellan brofästena och med den andra å ena brofästet. Vid ett tillfälle skulle N. efter nitningens slut lägga ifrån sig den tunga nitningsmaskinen, varvid han förlorade fotfästet och föll från c:a 6 m. höjd. I fallet slog han sig så hårt mot några på marken liggande stenar, att han erhöll brott å pannbenet och hjärnskålens botten samt avled efter ungefär $^3/_4$ timme.

Å plankställningen mellan brofästena fanns skyddsräck uppsatt, vilket dock icke gick fram förbi brofästena. Med anledning av olycksfallet har emellertid arbetsledningen beslutat förlänga nämnda räck förbi brofästena så långt, att full trygghet råder mot fall från densamma.

23. Ett olycksfall med dödlig utgång inträffade under transport av sten. Efter att hava utkilat en trappsten skulle en arbetare B. jämte en kamrat S. upplägga stenen å en annan trappsten och hade för ändamålet lagt ett par plankor från sistnämnda sten med lutning mot marken, varvid de plankändar, som anbragtes mot jorden, fingo ett underlag av smärre stenar. När de så började kantra upp den nykilade stenen, slog denna till den nedersta delen av en av plankorna med påföljd, att plankan slog tillbaka och träffade B. i huvudet så hårt, att han förlorade medvetandet. B. erhöll därvid till synes endast ett mindre krossår med obetydlig blodförlust. Efter en kort stund återkom han till sans och steg upp samt begav sig hem, men tillkallade ingen läkare. På natten fick han hjärnblödning, vilken förorsakade hans död följande dag.

24. I reparationsverkstaden vid en sockerfabrik var en filare P. sysselsatt med filning av navet å ett i en svarv insatt, hastigt roterande järnhjul. Genom någon oförsiktighet av P. råkade filen med spetsen komma mot en av hjulekrarna med påföljd, att filen häftigt slungades tillbaka mot P. och med skaftet träffade honom i mellangärdet. P. föll omedelbart till golvet och kunde resa sig endast med tillhjälp av en kamrat, som även följde honom hem. Tillkallad läkare gav order om den skadades intagande på lasarettet, där han en vecka efter olycksfallet avled på grund av inre skador i buken.

25. Vid en träförädlingsfabrik inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. Arbetarna hava att på väg från kontoret till fabriken passera flera växelspår, och bruka de, då vagnar befinna sig å spåren krypa under desamma eller gå emellan dem i stället för att passera desamma över trappstegen. Vid ett tillfälle gick en arbetare A. mellan tvenne stillastående vagnssätt, som stodo på en meters avstånd ifrån varandra, då det ena sättet erhöll en knuff av växellokomotivet. Vagnssätten sammanstötte, just när A. befann sig mellan tvenne buffertar, och ådrog han sig därvid så svåra inre skador i buken, att han avled följande dag.

Yrkesinspektören besökte platsen fyra dagar efter olycksfallet och gav anvisning om uppsättande av tydliga anslag om iakttagande av försiktighet vid gång över växelspåren. Arbetsledningen meddelade, att kontoret jämte en tillfällig brädgård skulle flyttas över till samma sida om spåren som fabriken.

26. Under lossning av fartyg skulle vid ett tillfälle en träbock flyttas från fartyget till kajen. När bocken stjälptes över relingen, fastnade arbetaren B., som jämte en kamrat sysslade med bocken, med ena benet över bockbenet med påföljd, att han kastades över relingen, varvid han slog nacken och skuldrorna mot hammarbandet och därifrån föll i vattnet. Då B. icke blev synlig på vattenytan, företogs omedelbart draggning, varvid han anträffades först efter 8 à 10 min. förlopp, till utseendet livlös. Upplivningsförsök verkställdes, men gåvo intet resultat.

27. En mangelarbetare N. vid en jutefabrik skulle en dag putsa en hydraulisk mangel, som var igång. N. hade stigit upp på ett stag, antagligen i avsikt att putsa övre delen av mangeln, och fick därvid båda armarna indragna och krossade mellan valsarna. Vid N:s skrik kastade mangelskötaren om mangelns gång, så att N. blev fri. I eftertelefonerad ambulansvagn forslades N. till lasarettet, varest han avled samma dag.

Då det var förbjudet att rengöra maskinen under gång och då valsarna voro belägna så högt över golvet, att fara för liknande olycksfall genom halkning eller dylikt ej förelåg, hade yrkesinspektören icke vid tidigare inspektioner föreskrivit några skydd. Olyckan torde få anses bero på den skadades egen oförsiktighet, enär anslag med förbud mot rengörning av maskiner under gång voro uppsatta på flera ställen i fabriken.

28. En banvakt F., som var på hemväg vid 1/2 9-tiden på kvällen, varvid han färdades på tralla, blev därunder påkörd av ett tåg på c:a 1 1/2 km. avstånd från den station, som utgjorde F:s närmaste mål. Olyckan skedde i en bankurva, vilken orsakade, att lokomotivföraren ej observerade den mötande trallan förrän på c:a 15—20 m. avstånd. Trots avstängd ånga och tillsatta bromsar kunde tåget icke hejdas i tid att undvika olyckan. F., som i sista ögonblicket observerade faran, försökte kasta sig av trallan, men hann icke undan, utan fick en knuff av lokomotivet, så att han kastades i diket. F. upptogs å tåget och fördes till närmaste lasarett, där han avled följande dag på grund av brott å hjärnskålen.

29. Under arbete med avverkning av skog förolyckades en arbetare P. Enligt kamraternas utsago hade P. hållit på med fällning av träd och ordnat så, att trädet

i fallet icke skulle komma i beröring med den högspänningsledning å 5 000 volt, som gick tätt förbi arbetsplatsen. När trädet föll, torde vinden hava gripit fatt i dess krona med påföljd, att trädet föll över ledningen, som avslets och föll ned på en på marken liggande rishög, vilken antändes. Utan att tänka på faran hade P. gått att avlägsna ledningstråden från rishögen och därvid antagligen snavat över tråden eller ock gripit om densamma, varvid han fått strömmen genom kroppen och omedelbart avlidit. En av P:s kamrater, skogsarbetaren F., påträffade, enligt beräkning c:a en timme efter olycksfallet, den döde, vilken hade fått sina kläder totalt uppbrända och företedde obyggliga brännsår å ryggen.

30. I en transformatorstation blev en montör L. dödad av elektrisk ström. Enligt samfällda vittnesuppgifter hade L. utan känd anledning, troligen blott av nyfikenhet, stigit upp på det jordförbundna skyddsräcket framför en av cellerna och där kommit i beröring med de högspända samlingsskenorna, varvid döden ögonblickligen följde. Spänningen uppgick till 3 000 volt.

Enligt yrkesinspektörens åsikt synas de på detta sätt ofta inträffade olycksfallen orsakas av, att arbetarna icke fullt förstå skillnaden mellan strömfria och spänningsfria ledningar.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Ministerium för arbete och social hjälpverksamhet i Portugal. Genom lag av den 16 mars 1916 har i Portugal upprättats ett ministerium för arbete och social hjälpverksamhet. Ministeriet är delat på tvenne avdelningar, av vilka det åligger den ena, avdelningen för arbete, att utöva uppsikt över efterlevnaden av lagar och förordningar rörande löner, arbetsavtal, arbetstvister, olycksfall i arbete, arbetslöshet, skiljedom i arbetstvister, arbetsförmedling, provning av maskiner, inrättandet av arbetslokaler och maskinella anläggningar. Samma avdelning åligger det även att föranstalta enquéter, kongresser, att ägna uppmärksamhet åt arbetarskyddslagstiftningen och förhållandena inom hemarbetet etc.

Under avdelningen för social hjälpverksamhet falla alla ärenden, som hänföra sig till fackföreningsväsende, olycksfalls-, invaliditets- och ålderdomsförsäkring, kooperationsverksamhet, arbetarbostadsfrågan etc. Samma avdelning åligger det även att upprätthålla förbindelserna med Fédération Internationale och Bureau International Permanent de la Mutualité.

(Soziale Rundschau.)

— Strejker, lockouter, medlings- och förlikningsförfarande. —

Lönedirektion för statens affärsdrivande verk. Vid den befattning ledningen av de affärsdrivande verken f. n. har att taga med frågor rörande underlydande personals löner och övriga anställningsförmåner kan det tyvärr ej undgås, att ledningen och personalen ofta komma i ett motsatsförhållande till varandra, som kan verka mindre lyckligt även på förhållandet mellan dem i tjänsten och det gemensamma arbetet. Med anledning av dessa omständigheter har statsbanechefen, generaldirektör A. Granholm, ingivit en skrivelse till civilministern med förslag om inrättandet av e i gemensam lönenämnd för statens affärsdrivande verk.

Generaldirektör Granholm framhåller, att handläggningen av frågor om personalens anställningsvillkor m. m. upptager en högst betydlig del av ledningens tid, vilken sålunda berövas skötseln av verkens angelägenheter i övrigt. Det har vidare sedan länge framstått som ett önskemål, att statens tjänstemän vidkommande lönefrågor skulle kunna bringas till en såvitt möjligt likformig behandling, gällande detta särskilt statens affärsdrivande verk. För sin del har generaldirektör

Granholm tänkt sig, att dessa tre viktiga syftemål — att förbättra förhållandet mellan ledning och personal vid statens företag, att till fördel för den egentliga arbetsuppgiften avlasta en del mera död vikt uti ledningens arbetsbörda samt slutligen att åvägabringa enhetlighet uti ifrågavarande ärendens behandling vid de olika verken — skulle kunna nås, om åtminstone de större och viktigare frågorna angående personalens avlönande och övriga anställningsvillkor uppdroges till central behandling av en för ändamålet inrättad statsinstitution — efter mönster av vad som redan praktiseras i vissa större stadskommuner — något slags lönenämnd eller lönedirektion för statens affärsdrivande verk. Tillkomsten av ett dylikt statens organ synes generaldirektören med nödvändighet böra förutsätta också förekomsten av en hänvändelse- och förhandlingsordning. Starka betänkligheter hava rests häremot — väl uttryckta i en underdånig skrivelse rörande frågan om en s. k. förhandlingsordning mellan ledningen vid vissa statens verk och förvaltningen å ena sidan samt vissa hos dem anställda befattningshavare och arbetare å andra sidan, som den 4 april 1913 avgivits av cheferna för järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen och vars synpunkter och tungt vägande motiv generaldirektören till fullo erkänner. Det synes honom emellertid, som skulle ganska mycket kunna göras, utan att exempelvis någon medbestämmanderätt i frågor, där det bör tillkomma statsmakterna ensamma att besluta, skall behöva lämnas sökande eller klagande personal. Det erkännes visserligen också, yttrar generaldirektören vidare, att det knappast kan vara tänkbart att få till stånd en förhandlingsordning, utan att vissa personalens organisationer förutsättas och erkännas såsom förhandlingsvärdiga parter, och att därav kan följa, att personalen tvingas in i sammanslutningar, som ofta hava även för anställnings- och tjänsteintressena mera främmande frågor på sitt program. Det synes generaldirektören dock tydligt, att ett mer eller mindre tvunget medlemskap i dylika personalföreningar är av mindre ont för personalen än det nuvarande synnerligen olyckliga beroendet av vad som en oansvarig samling av mången gång de allra yngsta kan taga sig för i form av strejker, arbetsnedläggelser, blockader o. dyl., från vilket personal med nuvarande åskådning inom arbetarvärlden ju har mycket svårt att taga avstånd och av vilket de aldrig kunna stå helt oberörda. Först med en lagligen genomförd hänvändelse- och förhandlingsordning torde det enligt generaldirektörens förmenande bliva för statsmakterna möjligt att kräva det uttryckliga förbud för störande arbetsnedläggelser m. m. vid kommunikationsverken, vilket dock måste för landets och allmänhetens trygghet i deras beroende av kommunikationerna ovillkorligen skapas. Invändningar hava vidare rests emot en ordning, som berövar ett affärsdrivande verks ledning det avgörande inflytandet på verkets ekonomiska skötsel även i vad densamma är beroende av personalkostnaderna. Ehuru generaldirektören visst erkänner betydelsen av denna invändning, vill han dock för sin del icke tillmäta densamma någon avgörande betydelse. Det synes nämligen icke vara värre att nödgas räkna med vissa obestämda faktorer beträffande personalkostnaderna än vid exempelvis anskaffningen av de viktigare driftmaterialierna, där kostnadsvariationerna på grund av omständigheter, över vilka verksledningen alls ej kan göra sig till herre, dock äro vida större än vad man kan tänka sig medfölja ändringar uti personalstaterna.

Då generaldirektören själv icke hyser något tvivel om att en ordning, som han ovan antytt, skall till alldeles övervägande del medföra fördelar för skötseln av de affärsdrivande verken, har han ej tvekat att föra dessa sina synpunkter till civilministerns kännedom. Då det vidare synes, att frågan är av utomordentlig vikt, hemställer generaldirektör Granholm i sin skrivelse, att densamma så fort ske kan tages till närmare utredning.

Civilministern har remitterat framställningen till socialstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivande av infordrat utlåtande i fråga om en statens förhandlingsordning.

— Arbetarskydd. —

Engelsk kommissions förslag rörande blyfärgers användning. I januari 1911 tillsattes av engelske inrikesministern tvenne kommissioner med uppgift såväl att verkställa utredning rörande de med blyfärgers användning förknippade farorna som ock att avge förslag till dessa farors minskande eller undanröjande.

Den av kommissionerna, som hade i uppdrag att verkställa undersökning beträffande måleriarbeten inom byggnadsverksamheten, avgav därom i november 1914 sin berättelse (publicerad maj 1915), i vilken väsentligen följande förslag framställas till blyfarans avvärjande:

Genom lagbestämmelser böra införsel, försäljning och användning förbjudas beträffande alla färger, av vilka torrvikten till mer än 5 % utgöres av lösliga blyföreningar. Från detta förbud böra dock vissa slag av färger, som t. ex. av konstnärer använda, undantagas.

Undantag bör vidare meddelas, då bevisligen på nuvarande tidpunkt färger innehållande större procent icke kunna undvaras. I alla sådana fall böra emellertid vissa skyddsåtgärder göras obligatoriska samt underkastas särskild kontroll.

Firmor, som önska tillverka mer än 5 %-haltiga blyfärger, böra dessutom för tillåtelsens erhållande förbinda sig att skriftligen till inrikesdepartementet meddela namn och adress på de kunder, vilka äro avnämare av dylika färger.

För att ge fabrikanter och förbrukare nödvändig tid till den omläggning av produktion och användningssätt de nya bestämmelserna kunna betinga, föreslår kommissionen, att förbudet mot användningen av färger, av vilka torrvikten till mer än 5 % utgöres av lösliga blyföreningar, bör träda i kraft först tre år efter det kommissionens berättelse offentliggjorts.

(Soziale Rundschau.)

Förbud mot användandet av fosfor vid tändsticksfabrikation i Nya Syd-Wales. Genom lag av den 9 februari 1915 äro i Nya Syd-Wales framställning och förbrukning av tändstickor, innehållande vit eller gul fosfor, förbjudet och belagt med bötesstraff av intill 20 £. Domstolen äger dessutom rätt att beslaglägga dylika lagstridigt framställda tändstickor.

Beslagläggas kunna likaledes av domstolen fosfortändstickor, som av någon försäljas, till försäljning utbjudas eller utställas eller av någon ägas för försäljningsändamål.

Innehavare av tändsticksfabriker äro av lagen ålagda att till varje tid lämna fabriksinspektör tillträde till arbetslokalerna för tagande av prov av vid tillverkningen använda ämnesblandningar. Obörsamhet straffas med böter av intill 20 £. (Soziale Rundschau.)

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under januari månad utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 85 038 (72 519 under motsvarande tid år 1916). Under samma tid hava 1 166 olycksfall anmälts till anstalten (1 038 år 1916). Till begravningshjälp för 9 dödsfall har utanordnats 540 kronor (år 1916 för 7 dödsfall 420 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 2 575 kronor (1 651 år 1916) samt för sjukhjälpsersättningar 35 662 kronor (33 737 kronor år 1916), tillsammans 38 777 kronor (35 808 kronor år 1916). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 8 (7 år 1916). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 40 fall (32 år 1916) och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 5 076 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under december 1916. Under december voro så gott som alla viktigare industrier väl sysselsatta, och de, som voro bundna av leveranser till staten, fortforo att arbeta under högtryck.

Arbetstillgången i kolgruvorna var god, men visade som vanligt i december någon obetydlig minskning. Som god kan även betecknas tillgången i bly- och tenngruvor. Järngruvorna erbjödo mycket gynnsamma möjligheter till sysselsättning, och inom stenindustrien får på det hela taget tillgången betecknas som ganska god. Tackjärnsindustrien uppvisade god och järn- och stålverken mycket god arbetstillgång. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade liksom förut under högtryck med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom tenn- och bleckplåtsindustrien minskades alltjämt i drift varande fabriker, men inom alla övriga metallindustrier var arbetstillgången mycket god. Inom bomullsindustrien var ställningen i stort sett oförändrad med god arbetstillgång inom spinnerier och mycket god inom väverier. Ylleindustrien utvecklade livlig verksamhet

huvudsakligen beroende på de stora leveranserna till staten. Linneindustrien uppvisade, med undantag för Irland, ökad tillverkning. Som god kunde arbetstillgången betecknas för jute- och trikåfabriker, kattunstryckerier, färgerier och blekerier samt som tämligen god för siden- och mattindustrierna. Vid spetsfabrikerna låg tillverkningen av finare produkter nere, men var fabrikationen av grövre varor däremot livligare. Skoindustrien arbetade i stor utsträckning med övertid, och inom läderindustrien var arbetstillgången likaledes god med undantag för ett par specialiteter. Beklädnadsindustrien erbjöd fortf rande i stort sett ganska goda tillfällen till sysselsättnings erhållande, vilket särskilt gäller korsett- och filthattstillverkningen. En med årstiden sammanhängande minskning i arbetstillgången gjorde sig gällande för byggnadsverksamheten. Inom tegelstensindustrien var dock alltjämt ganska goda möjligheter att erhålla arbete. Inom möbelindustrien var arbetstillgången god, vilket även i stort sett gäller för övriga grenar av trävaruindustrien. Samma omdöme kan vidare fällas om den grafiska industrien och bokbinderibranschen samt, fast i något mindre grad, papperstillverkningen. Arbetstillgången inom glasindustrien var god, och inom porslins- och lergodsindustrierna kunde verksamheten betecknas som brådskande. Näringsämnesindustrien erbjöd goda möjligheter för arbetes erhållande.

Jordbruksarbetet rönte menligt inflytande av den rådande dåliga väderleken, men höstplöjningen och övriga arbeten betingade av årstiden gjorde dock framsteg. Fiskarbefolkningen hade god sysselsättning, hamnarbetarna ganska god, och vad sjömän och eldare beträffar motsvarade icke tillgången efterfrågan. Vid fiskkonservfabrikerna rådde jämn sysselsättning.

Under december uppnådde 362 000 arbetare löneförbättringar, vilka sammanlagt uppgingo till 55 400 £ i veckan. Lönenedpressningar förekommo icke. Under månaden utbröto 14 arbetskonflikter, vilka tillsammans med förut i december pågående omfattade 36 627 arbetare (mot 38 647 i november och 8 817 i december 1915) och hade en varaktighet av 157 000 dagar (mot 155 000 i november 1916 och 74 800 i december 1915). Antal lediga platser anmälda på arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde i medeltal per vecka under den tid av fyra veckor, som ändades den 8 december, 39 762 (mot 41 113 de föregående fyra veckorna och 36 820 för den tid av fyra veckor, vilken utgick den 10 dec. 1915). Medeltalet besatta lediga platser per vecka under samma perioder uppgick till resp. 30 405, 31 778 och 24 829. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1916. Arbetsmarknaden karakteriserades under december 1916 i det hela av samma livliga verksamhet som under de föregående månaderna Den nedgång av antalet sysselsatta, som sjukkassestatistiken i regel lägger i dagen vid varje årsslut, framträdde visserligen även denna gång, men nedgången var mindre stark än föregående år.

Inom bergsbruket härskade under december 1916 samma utomordentligt starka efterfrågan som under de föregående månaderna. Även järn-, metall- och maskinindustrierna voro lika strängt upptagna som förut; delvis gjorde sig ytterligare förbättring märkbar. Samma omdöme gäller beträffande den elektriska industrien. Inom den kemiska industrien var läget fortfarande i allmänhet tillfredsställande, och i vissa avseenden inträdde även förbättring. Konfektionsindustrien undergick ingen avsevärd förändring.

De i arbete varande sjukkassemedlemmarna minskades under månaden med 51 590 eller 0·58 % (mot en minskning av 0·30 % under loppet av november 1916). De sysselsatta männen minskades med 27 817 eller 0·62 % (mot en minskning av 2·37 % under november), de sysselsatta kvinnorna med 23 773 eller 0·55 % (mot en ökning av 1·89 % under november).

Av 804 114 fackförbundsmedlemmar voro vid slutet av december 12 555 eller 1·6 % arbetslösa mot 1·7 % i november, 2·6 % i december 1915, 7·2 % i december 1914 och 4·8 % i december 1913.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under december på 100 lediga platser för män 58 arbetssökande (mot 60 under november) och på 100 lediga platser för kvinnor 123 arbetssökande (mot 136 under december). (Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslöshetsförsäkringen i England vinner ökad omfattning. Den engelska arbetslöshetsförsäkringen, vilken intill sept. 1916 omfattade 2½ mill. arbetare sysselsatta inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna, järngjuterier, sågverk, byggnadsverksamhet etc., skall från sagda tidpunkt enligt förlidet år framställt regeringsförslag komma att inbegripa även arbetarna inom

sprängämnestillverkningen, den kemiska industrien, däri inberäknade olje-, färg- och tvålfabrikation gummivarufabriker, läder- och lädervarufabriker, metall- och metallvarufabriker, tegel-, cement- och annan fabrikation av konstgjort byggnadsmaterial ävensom arbetarna inom lådtillverkningen. Vidare skall enligt regeringsförslaget handelsministeriet erhålla befullmäktigande att utsträcka lagens giltighet till varje yrkesgren, som till väsentlig del sysselsätter sig med ammunitionstillverkning eller annat arbete för krigsändamål.

(Der Arbeitsnachweis in Deutschland.)

— Arbetsförmedling. —

Offentlig arbetsförmedling i de av Österrike—Ungern ockuperade polska områdena. På grund av den 6 juni 1916 av generalguvernören i de ockuperade polska provinserna utfärdad förordning har därstädes i september upprättats offentliga arbetsförmedlingsanstalter, en centralsamt ett flertal distriktsanstalter.

Förmedlingen, som omfattar alla slag av arbeten med undantag av militära, är för arbetare kostnadsfri; arbetsgivare däremot hava att erlägga en avgift av 1 östrr. kr., då förmedlingen gäller personer till huslig tjänst, 5 österr. kr., då anskaffningen rör andra arbetarkategorier. De sålunda influtna avgifterna användas till bestridande av kostnaderna för förmedlingen.

(Soziale Rundschau.)

— Kooperation. —

Kooperation inom Göteborgsindustrien. Stiftelseurkund har i december månad förlidet år ingivits för ett bolag med namnet Industriidkarnas inköpsaktiebolag och med ett minimikapital å 200 000 kronor. Urkunden är undertecknad av följande industriidkare, nämligen herrar M. Lyckholm (bryggerifirman J. W. Lyckholm & Co.), W. Gibson (Jonsereds fabriksaktiebolag), E. Olsson (aktiebolaget J. A. Pripp & Son), C. Mark (Claes Johansson & Co. Väveri AB.), L. Holming (aktiebolaget August Johansson & Mark), G. Werner (aktiebolaget Werner & Carlström), G. Leksell (Svenska Jästfabriks A.B.), G. Skog (Yngeredsfors kraftaktiebolag), A. Hellström (aktiebolaget Papyrus, Mölndal), K. Jonson (handelsfirman Klas Jonson) och B. Egnell (aktiebolaget Marstrands mekaniska verkstad).

Det nya bolagets uppgift är i första rummet att inrikta sig på de större och för samtliga deltagare gemensamma förbrukningsartiklarna, såsom kol, smörjoljor och dylikt, och inköpen komma att ordnas antingen genom egen direkt import eller genom svenska affärsfirmor i respektive branscher.

— Föreningsväsen. —

Världskrigets inflytande på arbetsgivares och arbetares föreningsväsende i Tyskland år 1914.[1] Liksom på varje annat samhällslivets område har världskriget även på arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer haft ett betydelsefullt inflytande. För arbetsgivarnas sammanslutningar synas dock de menliga följderna hava varit relativt mycket mindre än för arbetarnas och övriga arbetstagares. Visserligen hava arbetsgivarorganisationerna i början av 1915 ett ringare antal medlemmar att uppvisa än under början av 1914 (156 938 mot 167 673), men grunden härtill ligger huvudsakligen i bristande redovisning, och tillbakagången tillåter därför inga som helst slutsatser rörande krigets inflytande på arbetsgivarnas sammanslutningar. Snarare än att hava försvagat dessa, torde kriget hava konsoliderat dem, gjort dem starkare, tack vare det stora antal kartellartade överenskommelser, som särskilt leveranserna till krigsmakten främjat inom så gott som alla yrkesgrenar.

Rörande tillståndet på arbetsmarknaden under krigsåret 1914 är i synnerhet anmärkningsvärt avlysandet efter särskild överenskommelse mellan arbetarnas och arbetsgivarnas sammanslutningar av alla stridigheter på arbetsmarknaden.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1914, s. 746 ff. samt s. 1000 ff. och årg. 1915 s. 10 ff.

I medvetandet om att det vid sidan om arbetsgivarens och arbetstagarens motsatta intressen också finnas för båda gemensamma, vilka bättre kunna lösas genom samfälld än genom skild strävan, hava även talrika sammanslutningar mellan arbetsgivare och arbetstagare ägt rum, vilka ursprungligen endast hade till ändamål att motverka den arbetslöshet, som uppstod efter krigets utbrott, men sedermera fått även den än viktigare uppgiften att sörja för arbete åt invalider samt att efter fredsslutet verka för ett gemensamt lösande av det svåra problemet: de hemvändande soldaternas återinsättande i arbete och löneförmåner.

I allt hava från företagsammanslutningarna under de 14 första krigsmånaderna i understöd utbetalts 300 till 320 mill. Mark (approx.), dels kontant i form av alltjämt utbetalade löner åt i fält varande anställda eller hjälp åt deras hemmavarande anhöriga, dels in natura i form av livsmedel, bränsle, utsäde, bostadsupplåtelse, upplåtelse av trädgårdsland etc.

Även vad beträffar sammanslutningarna av i enskild eller offentlig tjänst anställda, kännetecknas året 1914 av samverkan mellan olika förbund för vissa frågors lösande, striders avblåsande mellan konkurrerande organisationer, sammanslagning av olika förbund etc. Vad de större sammanslutningarna angår, synes kriget hava haft endast en mycket ringa inverkan på deras bestånd, ett omdöme, som däremot icke gäller om de mindre, av vilka en del så gott som alldeles måst upphöra med sin verksamhet.

Visserligen drabbade på grund av den i allmänhet längre uppsägningstiden arbetslösheten i början av kriget icke de anställda inom offentliga och privata verk i samma utsträckning som den kroppsarbetande klassen, men deras föreningar hava dock under första krigsåret haft många andra problem att lösa och utvecklat en betydande socialpolitisk verksamhet, de hava framtvingat minimilöner, lämnat ersättning åt mobiliserade och deras familjer, arbetat för beredandet av möjlighet till återinträde i tjänst vid demobiliseringen etc.

Endast för en del av de anställdas sammanslutningar är det möjligt att ange medlemsantalet för år 1914 och antalet medlemmar, inkallade under fanorna. I de föreningar emellertid, för vilka uppgifter föreligga, funnos sammanlagt vid slutet av 1914 786 930 medlemmar, varav 184 372 eller 23·4 % voro mobiliserade. I stort sett har ett vida färre antal inom de anställdas led blivit inkallat än vad bland arbetarna är fallet, vilket torde bero därpå, att bland dessa senare de yngre årsklasserna äro vida mer talrikt representerade.

Minskningen i medlemsantalet på grund av mobiliseringarna framgår därav, att de föreningar, för vilka dylika uppgifter föreligga, år 1913 hade 3·7 mill. medlemmar, men år 1914 endast 2·3 mill. En naturlig följd av denna tillbakagång är även minskningen av inkomsterna, då ju dessa till icke ringa del härflyta från medlemmarnas inbetalda avgifter. Ovannämnda föreningars intäkter nedgingo sålunda från c:a 98·5 mill. år 1913 till c:a 85·5 mill. 1914, samtidigt som utgiftskontot ökades från c:a 89 mill. till c:a 94 mill. vilken ökning i sin tur verkat minskande på föreningarnas förmögenhet. Denna nedgick från omkring 108 mill. år 1913 till omkring 102·5 mill. år 1914.

En ej oväsentlig grund till utträdandena ur organisationerna har utan tvivel även varit den omfattande arbetslösheten under krigets första månader, ävensom beslutet av en stor del föreningar att upphöra med utbetalande av understöd, en åtgärd, som naturligtvis kom förtroendet till organisationerna att svikta och föranledde ett betydande utträde. Sedan kriget någon tid pågått och arbetslösheten alltmer avtagit, upphävdes beslutet, och vidtog åter utbetalandet av understöden. Arbetarorganisationerna hava sedermera utgivit högst avsevärda summor i form av arbetslöshets- och familjeunderstöd till under fanorna inkallade medlemmar och deras anhöriga.

Fackföreningarnas verksamhet under kriget har emellertid ingalunda blott inskränkt sig till detta utbetalande av understöd. De hava skaffat sina medlemmar arbete, sökt hindra arbetsbetingelsernas försämrande, då därtill ingen tvingande grund förelåg, de hava utverkat särskilda tariffbestämmelser vid leveranser till krigsmakten, allt verksamhet, i vilken de ofta erhållit biträde av de militära myndigheterna. Även hava fackföreningarna, då det i augusti 1914 gällde att säkerställa skörden, lämnat sitt biträde till skördearbetes anvisande åt arbetslösa industriarbetare.

Bedömandet av fackföreningarnas verksamhet från myndigheternas sida har också under denna tid blivit ett helt annat än före kriget. En tydlig illustration till denna förändrade uppfattning gavs av regeringens representant i en riksdagskommission den 20 aug. 1916, då han förklarade, att

»fackföreningarna sedan krigets början på ett oegennyttigt och uppoffrande sätt givit sina tjänster åt uppgifter, som säkerställa fosterlandets väl, dess inre och yttre säkerhet».

Som delvis en följd av denna åsiktsomkastning är väl även att anse en den 26 juni 1916 beslutad ändring i riksföreningslagen, enligt vilken fackföreningarna ej längre äro att anse som, »politiska» sammanslutningar och sålunda ej heller vidare äro underkastade de för dessa gällande rörelsefriheten hämmande bestämmelserna, en ändring, som utan tvivel kommer att efter kriget för fackföreningarnas utveckling bliva av den allra största betydelse.

I likhet med vad fallet var bland övriga arbetstagares sammanslutningar hava även mellan arbetarorganisationerna stridigheterna under kriget avblåsts och föreningarnas centralledningar ofta företagit gemensamma mått och steg, t. ex. i fråga om hemarbetet, arbetsförmedlingen etc.

(Die Verbände der Arbeitgeber, Angestellten und Arbeiter im Jahre 1914, särtryck av Reichs-Arbeitsblatt.)

— Levnadskostnader. —

Dyrtidens inverkan på mindre bemedlade familjers livsmedelsförbrukning i Danmark. I likhet med vad 1915 var fallet har Det statistiske departement i Köpenhamn även hösten 1916 företagit en undersökning angående det inflytande dyrtiden haft på arbetarfamiljernas i huvudstaden och provinsstäderna livsmedelsförbrukning och deras utgifter härför. Tillvägagångssättet har vid båda tillfällena varit identiskt. Hushållsböckerna, avsedda att föras under 14 dagar, hava varit uppställda på samma sätt, och deras distribution har skett vid samma tid och till samma antal — 500 i Köpenhamn och 500 i provinsstäderna — samt genom samma institutioner, nämligen i Köpenhamn arbejdernes fællesorganisation och i provinsstäderna de lokala prisregleringskommissionerna. Delvis hava även båda gångerna samma familjer deltagit i undersökningen.

Av de i huvudstaden utdelade 500 böckerna inkommo vid 1916 års undersökning 129, av de 500 i provinsstäderna utdelade 248, vadan sålunda i allt föreligga 377 hushållsböcker, vilket särskilt för Köpenhamns vidkommande är ett sämre resultat än 1915, då sammanlagt 496 inflöto. I alldeles övervägande grad är det från de sämst situerade familjerna böckerna 1916 uteblivit, vilket tyder på, att dyrtiden redan tryckt många av dessa ned till den eländets levnadsstandard, där intet rum lämnas för något annat intresse än hur brödet för dagen skall erhållas. En del familjer hava som grund till bokföringens uteblivande också uppgivit, att de leva så uselt, att det icke kan vara någon idé för dem att föra bok. Att med en levnadskostnadsundersökning nå ned även till folklager, frestande livet under dylika förhållanden, har erfarenheten visat vara mycket svårt.

Alldenstund de sämst situerade familjerna i 1916 års undersökning äro svagare representerade än 1915, svarar sålunda ej heller en genomsnittsfamilj det ena året alldeles emot en genomsnittsfamilj det andra, vilket är av vikt att ihågkomma vid jämförelse mellan de båda undersökningarnas resultat.

Vad genomsnittsinkomsten per familjemedlem beträffar, visar en jämförelse, att denna absolut taget i Köpenhamn år 1916 ökats med 15 % från föregående år samt i landsortsstäderna med 8 %.

Majoriteten av hushållsföreståndarna var facklärda arbetare. Detta gäller i högre grad 1916 än 1915, alldenstund procenten uteblivna icke facklärda arbetare i 1916 års undersökning var väsentligt större än föregående år.

Med hänsyn till bostadsförhållandena visa hushållsböckerna, att såväl i huvudstaden som landsortsstäderna hälften av familjerna bodde i 2-rumslägenheter, liksom fallet var 1915. I Köpenhamn hade praktiskt taget alla bostäderna gas samt hälften elektricitet, i landsortsstäderna voro 75 % av lägenheterna försedda med gas och 40 % med elektricitet.

Bostadshyrorna voro överallt högre 1916 än 1915, särskilt gäller detta huvudstaden, där hyran för en tvårumslägenhet ökats med 1 kr. per månad och hyran för en trerums med 2 kr. Departementet påpekar emellertid, att man knappast av dessa tal kan draga någon slutsats, huruvida hyran för smålägenheter i allmänhet stigit under ifrågavarande år.

Någon bestämd regel för vad som skulle införas i hushållsböckerna var icke uppställd, men vid bearbetningen har hänsyn allenast tagits till utgifterna för livsmedel, då ju andra utgifter under en så kort tidsrymd som 14 dagar allt för mycket måste få tillfällighetens prägel. Utgifter till sprit och skattepliktigt öl har man vid bearbetningen bortsett från liksom från kostnaderna för förtäring utom hemmet (öl och kaffe vid arbetsplatsen o. d.).

Det är som bekant en allmänt gällande regel, att ju bättre situerad en familj är, ju mindre del av de samlade utgifterna åtgå till födoämnen, en regel, som bekräftas av så väl 1915 som 1916 års undersökning. De sämst situerade familjerna i huvudstaden använde sålunda 66 % av inkomsten till livsmedel, de bäst situerade 44 %; i landsortsstäderna varierade procenten mellan 79 och 54. Av särskilt intresse är emellertid i detta sammanhang undersökningens påvisande av att, de högre inkomsterna till trots, utgifterna för livsmedel dock ökats under 1916. De sämst ställda av huvudstadsfamiljerna hade sålunda 1915 c:a 36 kr. i veckoinkomst och använde därav c:a 60 % till födoämnen; 1916 hade inkomsten stigit till gott 38 kr., men procenten samtidigt icke desto mindre ökats till 65; för de bäst ställda grupperna var inkomsten 1915 48·50 kr., utgifterna till födoämnen 36 %; 1916 voro siffrorna resp. 51·75 kr. och 44 %. För landsortsfamiljerna hava talen samma karaktär: utgifterna till livsmedel hava ökats relativt mer än inkomsterna, varför sålunda de familjer, som 1916 fört hushållsböcker, av dessa att döma varit sämre ställda trots de högre inkomsterna än de familjer, som förde bok 1915. Den ovannämnda stegringen av livsmedelsutgifterna är så mycket mer betydande, som deras nivå redan 1915 låg icke så litet över den tidigare rådande. Enligt en undersökning 1909 använde sålunda i huvudstaden familjer med c:a 1 800 kr. i årsinkomst 45 % därav till livsmedel, familjer med c:a 2 200 kr. 41 %. Häremot i inkomst svarande familjer (med 35 resp. 42·50 kr. i veckan) använde 1916 c:a 66 resp. 57 % och 1915 c:a 62 resp. 46 %. En familj alltså med 1 800 kr. hade före kriget gott hälften av sina inkomster disponibla till andra utgifter än livsmedel, nu däremot endast en tredjedel, samtidigt som flera av de andra förnödenheterna (bränsle, kläder, tvätt och hyra) även ansenligt ökats i pris.

I särskilda tabeller visas för Köpenhamn och landsortsstäderna utgifternas fördelning på olika livsmedel. Därav framgår, att en genomsnittsfamilj i huvudstaden bestående av 2 vuxna samt 2 à 3 barn (närmare angivet 4·68 personer) och med en veckoinkomst av 46 kr. i allt har använt 23·50 kr. till livsmedel, av vilken summa största posten eller 5·83 kr. föll på charkuterivaror. Närmast i ordning därefter följde bröd med 3·48 kr., margarin med 2·48 samt mjölk och grädde med 1·89 kr. För kött uppgingo utgifterna till 1·35 kr., för fisk till 0·85 kr., för socker till 0·95 kr., för kaffe till 0·95 kr. o. s. v. En genomsnittsfamilj i landsortsstäderna, vilken var något större (5·53 personer) och blott hade en veckoinkomst av c:a 32 kr., använde i allt något mer än 21 kr. till livsmedel. Vid en granskning av denna summas användning till olika varor finner man att en genomsnittsfamilj i landsortsstäderna konsumerat mer vegetabilier, skummad mjölk, grädde, potatis, socker och kaffe än genomsnittsfamiljen i Köpenhamn, men däremot något mindre av andra varor, särskilt kött, fläsk, smör och ägg. Utgifterna till bröd hava däremot ungefär varit desamma.

På grund av den allmänna prisstegringen har man naturligtvis i ifrågavarande familjer måst minska konsumtionen av en del varor, medan man däremot ökat densamma beträffande andra, relativt billigare. Följande tabell ger upplysning om, vilka produkter man i särskilt anmärkningsvärd grad nu använder mera av än före kriget. Siffrorna ange konsumtionen per vecka och person i en huvudstadsfamilj.

	1916	1909
Rågbröd	1 552 gr.	1 329 gr.
Vegetabilier och fett	372 »	208 »
Potatis	1 482 »	1 000 »
Mjöl och gryn	424 »	170 »
Fläsk och fläskvaror	1·25 kr.	0·42 kr.

Beträffande fläskkonsumtionen bör det dock påpekas, att talen 1909 ange en genomsnittsvecka, räknad efter hela årets förbrukning, talen 1916 en genomsnittsvecka däremot allenast efter konsumtionen i oktober månad samt även att maximiprisen i särskild grad gjort fläsk till ett relativt billigt födoämne.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

December månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under december månad.

Översikt av verksamheten under *december* månad år 1916.

December	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	1 869	1 853	1 613	1 663	1 839	1 296	**3 532**	**3 692**	**2 909**
Stockholms län	753	789	515	134	138	77	**887**	**927**	**592**
Uppsala län	141	135	105	94	98	85	**235**	**233**	**190**
Södermanlands län	199	219	157	84	95	59	**283**	**314**	**216**
Östergötlands län	320	348	216	270	190	146	**590**	**538**	**362**
Norrköping	256	234	202	208	201	120	**464**	**435**	**322**
Jönköpings län	102	86	63	110	87	60	**212**	**173**	**123**
Kronobergs län	16	32	13	38	33	20	**54**	**65**	**33**
Norra Kalmar län	18	27	15	31	30	24	**49**	**57**	**39**
Södra Kalmar län	49	64	51	51	32	22	**100**	**96**	**73**
Gottlands län	19	16	12	25	26	19	**44**	**42**	**31**
Blekinge län	197	164	111	128	90	64	**325**	**254**	**175**
Kristianstads län	167	210	142	105	120	78	**272**	**330**	**220**
Malmöhus län: Malmö	572	428	325	742	685	506	**1 314**	**1 113**	**831**
Malmöhus län: Lund	160	95	90	64	33	27	**224**	**128**	**117**
Malmöhus län: Landskrona	92	85	62	38	26	18	**130**	**111**	**80**
Malmöhus län: Hälsingborg	293	165	151	132	129	96	**425**	**294**	**247**
Malmöhus län: Ystad	75	26	24	77	31	20	**152**	**57**	**44**
Malmöhus län: Trälleborg	84	62	55	34	14	10	**118**	**76**	**65**
Malmöhus län: Eslöv	116	112	89	23	42	23	**139**	**154**	**112**
Malmöhus län: Skurup	33	30	27	10	21	8	**43**	**51**	**35**
Hallands län	75	108	47	49	54	35	**124**	**162**	**82**
Göteb. o. Bohus län	166	197	178	63	65	42	**229**	**262**	**220**
Göteborg	1 254	1 383	1 242	643	844	575	**1 897**	**2 227**	**1 817**
Älvsborgs län	72	157	37	20	36	13	**92**	**193**	**50**
Skaraborgs län	73	115	46	62	88	39	**135**	**203**	**85**
Värmlands län	55	108	46	47	62	34	**102**	**170**	**80**
Örebro län	205	321	112	153	103	87	**358**	**424**	**199**
Västmanlands län	232	279	136	121	162	87	**353**	**441**	**223**
Kopparbergs län	174	161	107	112	95	63	**286**	**256**	**170**
Gävle stad och län	393	393	356	84	68	52	**477**	**461**	**408**
Västernorrlands län	166	178	156	58	57	44	**224**	**235**	**200**
Jämtlands län	52	50	36	84	86	66	**136**	**136**	**102**
Västerbottens län	39	43	22	87	55	30	**126**	**98**	**52**
Norrbottens län	98	193	70	105	125	79	**203**	**318**	**149**
Tillsammans dec. 1916	**8 585**	**8 866**	**6 629**	**5 749**	**5 860**	**4 024**	**14 334**	**14 726**	**10 653**
» nov. 1916	*12 564*	*12 911*	*9 236*	*9 460*	*7 841*	*5 352*	*22 024*	*20 752*	*14 588*
» dec. 1915	11 129	9 601	7 764	6 469	5 973	4 196	17 598	15 574	11 960
» » 1914	15 159	5 833	5 000	6 468	6 058	4 056	21 627	11 891	9 056
» » 1913	6 732	4 717	3 907	4 815	5 145	3 373	11 547	9 862	7 280

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 14 334 ansökningar om arbete, varav 8 585 av män och 5 749 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 14 726 lediga platser, nämligen 8 866 för män och 5 860 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 10 653, av vilka 6 629 besattes med män och 4 024 med kvinnor.

I jämförelse med december 1915 innebär detta en minskning av antalet tillsatta platser med 1 307 (10·9 %). Å manliga avdelningen utgjorde minskningen 1 135 men å kvinnliga avdelningen endast 172. Den minskade omsättningen beror i främsta rummet därpå, att antalet ansökningar om arbete avsevärt nedgått. Antalet lediga platser har visserligen också minskats, men i långt mindre grad. Hela antalet lediga platser har i motsats mot föregående år å såväl manliga som kvinnliga avdelningen överstigit antalet ansökningar om arbete.

Vid jämförelse med november månad innevarande år framträder en minskning av antalet såväl ansökningar om arbete som lediga och tillsatta platser. Relationen mellan lediga och tillsatta platser är beträffande såväl män som kvinnor något, ehuru ej avsevärt, förbättrad.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Ett överskott av arbetssökande utöver tillgången å lediga platser har förefunnits inom

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 871	2 909	1 701	380	493	240	**2 251**	**3 402**	**1 941**	66	57
därav arbetssökande personer	1 727			358			**2 085**				
II. Gruvdrift och malmförädling	43	86	48	—	—	—	**43**	**86**	**48**	50	56
därav arbetssökande personer	43			—			**43**				
III. Industri och hantverk m. m.	2 722	1 908	1 394	397	328	221	**3 119**	**2 236**	**1 615**	139	72
därav arbetssökande personer	2 336			333			**2 669**				
IV. Handel och samfärdsel	1 133	1 243	905	876	848	511	**2 009**	**2 091**	**1 416**	96	68
därav arbetssökande personer	958			763			**1 721**				
V. Husligt arbete	1	—	—	3 917	4 149	3 022	**3 918**	**4 149**	**3 022**	94	73
därav arbetssökande personer	1			2 836			**2 837**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	19	130	130	65	29	19	**84**	**159**	**149**	53	94
därav arbetssökande personer	18			56			**74**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	2 796	2 590	2 451	114	13	11	**2 910**	**2 603**	**2 462**	112	95
därav arbetssökande personer	1 874			85			**1 959**				
Summa för dec. 1916	**8 585**	**8 866**	**6 629**	**5 749**	**5 860**	**4 024**	**14 334**	**14 726**	**10 653**	97	72
därav arbetssökande personer	**6 957**			**4 431**			**11 388**				

grupperna industri och hantverk samt arbete, ej hänförligt till annan grupp, varemot övriga yrkeskategorier uppvisat ett överskott av lediga platser.

Förhållandet mellan antalet lediga platser och arbetsansökningar har sålunda i jämförelse med föregående månad undergått en ur arbetsgivarnas synpunkt mindre gynnsam förskjutning. Beträffande detta relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under december månad 1916 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Dec. 1915	Nov. 1916	Dec. 1916	Dec. 1915	Nov. 1916	Dec. 1916
Män	84	65	*64*	61	63	*58*
Kvinnor	84	72	*77*	44	52	*49*
Tillsammans	**84**	**66**	*66*	**59**	**61**	*57*
Övriga näringsgrenar						
Män	125	124	*113*	86	79	*83*
Kvinnor	110	128	*100*	72	71	*71*
Tillsammans	**119**	**126**	*107*	**80**	**75**	*77*
Samtliga yrkesgrenar						
Män	116	97	*97*	81	72	*75*
Kvinnor	108	121	*98*	70	68	*69*
Tillsammans	**113**	**106**	*97*	**77**	**70**	*72*

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 97 ansökningar om arbete gentemot 106 ansökningar under näst föregående månad och 113 under december 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 72 gentemot 70 under näst föregående månad och 77 under december 1915. Såsom av den å sid. 2 införda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom såväl jordbruket som övriga näringsgrupper varit mindre än motsvarande månad under något av de föregående år, för vilka statistik föreligger.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 990 platser, varav 835 manliga och 155 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 837, 674 och 163 samt under nästlidna månad resp. 2 535, 2 123 och 412. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	45	2	2	471	786	485	66	96	77
Därav kvinnor	16	—	—	39	56	33	12	13	10
II. Gruvdrift och malmförädling	2	6	5	1	—	—	1	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	13	—	—	6	6	5	1	2	—
B Metall- och maskinindustri	175	113	77	19	2	3	4	—	—
Därav kvinnor	11	24	16						
C Trävaruindustri	24	19	14	11	2	2	—	1	—
Därav kvinnor	2	2	2						
D Byggnadsverksamhet	500	165	143	101	16	14	11	15	9
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	17	5	5	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
F Textilindustri	10	6	3	—	3	2	—	—	—
Därav kvinnor	7	6	3	—	3	2			
G Beklädnadsindustri	70	40	34	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	60	38	33						
H Närings- o. njutningsämnesindustri	63	46	30	8	6	6	5	1	1
Därav kvinnor	41	41	29	2	1	1	1	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	13	4	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	6	4	—						
J Trämasse- o. pappersindustri	7	22	17	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	6	20	17						
K Grafisk industri	8	3	2	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	3	2						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	46	57	50	5	1	1	3	1	1
Därav kvinnor	4	8	6	3	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	66	39	14	2	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	34	24	9						
B Butiks- och magasinspersonal	207	257	194	14	3	3	3	2	2
Därav kvinnor	80	117	69						
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	179	151	85	16	8	7	5	7	5
Därav kvinnor	163	144	79	13	7	6	5	7	5
D Landtransport	184	286	143	27	5	4	9	4	3
Därav kvinnor	10	27	7				3	1	1
E Vattentransport	55	18	16	9	4	2	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	9	39	31	1	—	—	2	2	2
Därav kvinnor	4	32	29						
V. Husligt arbete	1 172	1 341	991	74	69	33	73	77	69
Därav kvinnor	1 172	1 341	991	74	69	33	73	77	69
VI. Allmän och litterär verksamhet	50	100	96	3	2	2	—	—	—
Därav kvinnor	40	8	4	3	2	2			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	617	973	957	118	13	22	52	25	21
Därav kvinnor	5	—	—						
Summa för december månad år 1916	3 582	3 692	2 909	887	927	592	235	238	190
Därav kvinnor	1 663	1 839	1 296	134	138	77	94	98	85
» » » månad år 1915	4 537	4 445	3 539	621	616	366	345	309	256
Därav kvinnor	1 815	1 853	1 194	100	122	54	94	111	96

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
52	76	43	54	64	56	154	225	129	47	47	27	12	29	11	32	70	43	I.
4	8	3	7	3	2	33	31	23	8	8	3	7	4	2	10	14	6	
—	—	—	1	1	1	1	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	3	—	—	1	5	5	—	5	1	—	—	—	2	6	1	*A*
6	6	3	8	13	12	3	15	1	6	7	4	—	—	—	3	—	—	*B*
5	8	3	5	9	1	14	13	8	7	1	1	—	4	1	—	10	10	*C*
34	13	4	52	8	6	38	28	22	4	4	4	—	—	—	11	5	5	*D*
—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	40	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			13	1	—													
—	—	—	4	2	2	6	1	1	—	2	2	—	—	—	—	—	—	*G*
			3	2	2	6	—	—	—	2	2							
2	4	3	12	12	9	13	6	5	3	—	—	—	1	—	8	3	2	*H*
—	1	—	7	6	5	7	2	2	2	—	—	—	1	—	4	3	2	
—	—	—	1	—	—	—	2	2	1	5	2	1	1	1	9	9	9	*I*
									1	4	1	1	1	1	6	6	6	
—	—	—	5	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	*J*
						1	—	—										
—	—	—	4	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	*K*
			1	—	—													
12	4	3	2	3	2	4	8	4	3	—	—	—	—	—	5	1	1	*L*
1	2	1	—	2	2													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	6	1	1	6	4	4	—	—	—	—	—	—	*A*
						5	1	1	2	2	2							
2	2	2	26	13	11	7	8	5	4	1	1	—	1	1	2	—	—	*B*
1	1	1	8	3	1	4	8	5	1	—	—	—	1	1	1	—	—	
2	1	1	12	18	12	18	15	11	14	6	5	7	9	4	5	2	2	*C*
2	—	—	11	15	10	17	15	11	11	5	4	7	8	3	4	2	2	
7	8	4	12	26	13	27	29	17	8	13	13	2	1	1	2	—	—	*D*
2	2	2	1	7	3	9	5	5										
6	30	26	12	12	12	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
74	81	52	53	149	85	177	126	97	85	66	48	23	18	13	57	37	30	V.
74	81	52	53	149	85	177	126	97	85	66	48	23	18	13	57	37	30	
—	—	—	1	5	4	7	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	VI.
			1	2	1	5	2	2										
81	81	72	156	93	90	112	47	45	19	12	11	8	1	1	10	8	7	VII.
			103	11	9	6	—	—										
283	314	216	464	435	322	590	538	362	212	173	123	54	65	33	149	153	112	
84	95	59	208	201	120	270	190	146	110	87	60	38	33	20	82	62	46	
396	390	277	825	481	399	873	694	503	202	146	108	75	51	31	203	159	118	
108	85	63	230	190	136	320	246	170	95	61	54	45	29	22	86	72	48	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**10**	**12**	**7**	**54**	**80**	**46**	**137**	**199**	**119**	**88**	**202**	**119**
Därav kvinnor	3	4	2	14	14	9	31	52	26	14	45	17
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**14**	**22**	**16**	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**2**	**1**	**1**	**38**	**10**	**2**	**1**	**1**	**1**	**3**	**3**	**3**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**1**	**1**	—	**2**	—	—	**1**	—	—	**47**	**34**	**20**
Därav kvinnor										7	3	2
C Trävaruindustri	—	—	—	**5**	**8**	**8**	—	—	—	**14**	**3**	**1**
Därav kvinnor										5	—	—
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**6**	**15**	**13**	**9**	**8**	**7**	**102**	**24**	**24**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**9**	—	—
Därav kvinnor										6	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	**8**	—	—
Därav kvinnor										6	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**2**	**1**	**1**	**53**	**30**	**24**
Därav kvinnor							2	1	1	47	29	23
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	**1**	**6**	**5**	**4**	**1**	**1**	**20**	**7**	**6**
Därav kvinnor										14	3	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	**3**	—	—
Därav kvinnor												
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	**5**	**4**
Därav kvinnor										4	5	1
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**7**	**5**	**4**	—	—	—	**59**	**26**	**22**
Därav kvinnor				—	1	1				13	20	18
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**34**	**8**	**6**
Därav kvinnor										24	7	5
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	**5**	**2**	**1**	—	—	—	**67**	**49**	**38**
Därav kvinnor				4	—	—				45	43	32
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**2**	**3**	**3**	**5**	**2**	**2**	**13**	**14**	**10**	**55**	**33**	**22**
Därav kvinnor	2	3	3	5	2	2	13	14	10	50	33	22
D Landtransport	**3**	**2**	**2**	**17**	**7**	**7**	**1**	**3**	**1**	**77**	**110**	**43**
Därav kvinnor				2	—	—				34	60	23
E Vattentransport	—	—	—	**10**	—	—	—	—	—	**16**	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	**2**	**2**	**2**	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**20**	**19**	**14**	**103**	**73**	**52**	**58**	**53**	**41**	**469**	**434**	**354**
Därav kvinnor	20	19	14	103	73	52	58	53	41	469	434	354
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**	—	—	**3**	**3**	**3**
Därav kvinnor							1	—	—	3	3	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**6**	**4**	**4**	**68**	**43**	**32**	**29**	**28**	**23**	**180**	**142**	**142**
Därav kvinnor												
Summa för december månad år 1916	**44**	**42**	**31**	**325**	**254**	**175**	**272**	**330**	**220**	**1 314**	**1 113**	**831**
Därav kvinnor	25	26	19	128	90	64	105	120	78	742	685	506
» » » månad år 1915	55	44	11	423	242	183	356	265	206	1 645	1 044	889
Därav kvinnor	24	20	6	170	110	78	116	118	89	849	583	490

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
92	65	57	283	313	295	40	87	28	62	81	57	81	106	82	17	21	9	I.
10	3	3	34	44	11	6	12	3	10	18	2	29	26	17	1	1	1	
3	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	II.
																		III.
7	12	12	8	5	5	10	1	1	20	6	4	9	—	—	2	9	2	*A*
									1	—	—							
18	2	2	15	9	6	—	7	4	65	70	45	3	5	4	1	21	—	*B*
3	—	—	4	1	1	2	3	3	32	36	32	—	—	—	—	—	—	*C*
42	20	19	51	36	31	4	6	4	137	157	142	5	9	9	26	41	13	*D*
10	—	—	2	—	—	—	—	—	2	4	1	—	—	—	1	—	—	*E*
6	—	—							2	1	1							
7	—	—	6	—	—	—	—	—	24	10	6	—	—	—	—	26	—	*F*
6	—	—	1	—	—				14	5	1							
6	—	—	6	4	3	—	1	1	17	13	3	—	—	—	—	—	—	*G*
4	—	—	4	3	2	—	1	1	10	8	1							
10	18	14	11	7	7	5	3	1	48	22	12	1	3	1	1	1	1	*H*
2	4	2	1	1	1	1	—	—	22	13	5							
2	7	7	—	—	—	—	—	—	2	6	4	—	—	—	—	—	—	*I*
									1	1	—							
—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	19	12	26	45	45	—	—	—	*J*
									—	14	9							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	2	—	—	—	—	—	—	*K*
6	—	—	21	13	13	—	—	—	12	8	7	—	—	—	6	16	7	*L*
																		IV.
1	1	—	1	1	1	—	—	—	13	10	6	1	—	—	—	—	—	*A*
			1	1	1				—	1	—							
6	4	1	10	9	8	4	4	4	83	86	62	3	4	3	—	—	—	*B*
3	3	—	7	6	6	2	3	3	21	21	8	—	1	—				
17	16	11	8	7	5	2	5	1	79	23	12	4	6	6	3	6	1	*C*
15	16	11	6	6	4	1	3	1	73	22	12	4	6	6	3	2	—	
19	11	8	35	19	18	11	4	2	80	151	96	3	3	2	1	—	—	*D*
7	3	2	8	6	6	2	—	—	15	17	7	1	1	—				
33	17	17	3	—	—	2	—	—	54	161	159	3	17	17	—	—	—	*E*
2	—	—																
—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	11	11	7	8	7	—	—	—	*F*
—	1	1																
77	97	75	184	100	75	37	35	27	470	720	529	29	30	18	16	33	12	V.
77	97	75	183	100	75	37	35	27	470	720	529	29	30	18	16	33	12	
—	—	—	1	—	—	—	1	1	11	35	32	—	1	1	—	—	—	VI.
			1	—	—				4	3	—	—	1	1				
66	20	20	155	52	44	7	5	5	676	596	583	54	25	25	17	19	5	VII.
—	2	2																
425	294	247	806	577	453	124	162	82	1 897	2 227	1 817	229	262	220	92	193	50	
132	129	96	246	167	106	49	54	35	643	844	575	63	65	42	20	36	13	
511	283	229	900	504	428	166	166	89	2 439	2 845	2 383	211	161	141	200	233	116	
209	151	110	242	164	125	49	49	29	811	1 079	780	76	47	36	27	27	16	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	45	95	29	15	69	14	103	172	46	156	211	99
Därav kvinnor	8	22	7	3	7	3	28	27	16	32	55	24
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	4	5	4	1	—	—	—	20	3
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	12	11	11	—	—	—	6	5	3	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	4	5	2	4	7	3	12	69	3	14	5	3
C Trävaruindustri	—	—	—	—	2	—	3	—	—	1	2	1
D Byggnadsverksamhet	4	10	4	6	4	3	16	22	10	12	5	4
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Därav kvinnor	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
G Beklädnadsindustri	1	1	1	—	—	—	8	—	—	4	2	2
Därav kvinnor	1	1	1	—	—	—	2	—	—	3	2	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	7	6	2	—	—	—	2	—	—	2	5	—
Därav kvinnor	5	6	2	—	—	—	1	—	—	2	2	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	5	—	—	—	—	9	3	3	8	6	6
Därav kvinnor							3	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	9	3	3	1	1	1	6	1	1	2	3	3
Därav kvinnor	5	3	3				2	1	1	2	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	3	3	2	3	8	2	6	4	4	11	13	8
Därav kvinnor	2	3	2	3	8	2	3	4	4	11	13	8
D Landtransport	2	—	—	1	1	—	7	19	7	10	13	7
Därav kvinnor							2	3	3	—	4	—
E Vattentransport	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	41	41	24	40	46	29	112	67	62	70	81	48
Därav kvinnor	41	41	24	40	46	29	112	67	62	70	81	48
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	1	1	—	—	1	1	1	2	2
Därav kvinnor				1	1	—	—	1	1	1	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	5	5	5	26	26	24	66	61	59	61	72	36
Summa för december månad år 1916	135	203	85	102	170	80	358	424	199	353	441	223
Därav kvinnor	62	88	39	47	62	34	153	103	87	121	162	87
» » » månad år 1915	127	119	67	171	197	144	468	606	316	317	336	188
Därav kvinnor	51	50	26	55	61	39	175	131	97	111	127	75

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
46	63	36	22	36	25	6	12	8	29	39	32	20	24	8	12	120	12	I.
2	6	3	2	1	1	4	3	3	5	9	7	7	5	2	1	2	1	
11	26	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
2	—	—	6	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	*A*
2	9	3	20	17	15	1	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	*B*
3	6	3	14	2	1	4	—	—	1	—	—	2	1	1	3	—	—	*C*
5	12	8	234	252	242	60	60	58	2	6	1	—	—	—	10	6	2	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			—	1	1				—	1	—							
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*G*
4	1	—	6	—	—	—	—	—	2	5	4	1	2	1	—	—	—	*H*
			1	—	—				1	5	4	—	1	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	—	—	9	8	6	1	2	2	—	2	1	1	—	—	—	—	—	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	1	1	*A*
												2	—	—	1	1	1	
2	1	1	4	3	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	3	1	1	*B*
			1	—	—	1	—	—				1	—	—	3	1	1	
13	11	8	7	5	3	7	12	10	23	28	22	20	16	11	24	27	17	*C*
11	8	6	7	2	—	6	11	9	20	27	21	20	16	11	22	24	15	
8	11	10	26	25	22	1	9	—	4	2	1	6	—	—	4	4	3	*D*
			3	1	1				—	1	—							
—	—	—	7	6	5	3	—	—	—	—	—	2	10	2	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
90	81	54	70	63	49	45	41	30	56	42	33	56	32	17	78	97	61	V.
99	81	54	70	63	49	45	41	30	56	42	33	56	32	17	78	97	61	
—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	1	1	1	1	—	—	—	—	VI.
						2	2	2	2	1	1	1	1	—				
91	35	34	48	43	36	88	91	88	15	9	7	13	12	12	66	62	52	VII.
286	256	170	477	461	408	224	235	200	136	136	102	126	98	52	203	318	149	
112	95	63	84	68	52	58	57	44	84	86	66	87	55	30	105	125	79	
242	261	167	399	331	289	243	155	145	220	167	133	179	135	92	249	189	147	
115	111	81	105	74	66	75	44	35	97	71	44	101	76	55	118	111	82	

Livsmedelspriser under fjärde kvartalet 1916.

I efterföljande tabeller meddelas en översikt för fjärde kvartalet 1916 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, vidare av kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt slutligen av tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus. För livsmedelspriserna under oktober och november hava förut i »Soc. Medd.» (årg. 1916, sid. 1312 ff. och sid. 1428 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 126—127), visar det sig, att medelpriserna för orterna tillsammantagna även under årets fjärde kvartal undergått betydande förändringar beträffande det stora flertalet varuslag. I *genomsnitt oförändrade* under kvartalet hava endast förblivit priserna å handskummad mjölk samt salt och svagdricka. *Prisnedgång* har noterats för mejerismör, nötkött, kalvkött, färskt fårkött, samt färsk sill. Samtliga övriga varuslag förete *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas oskummad och separerad mjölk, landsmör, ost, margarin, ägg, potatis, gryn, bröd, fläsk, salt sill, kaffe samt fotogen och ved. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å nästföljande sida, där decemberpriserna 1916 återgivas jämförda med novemberpriserna 1916 och decemberpriserna 1915 och 1913 samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under december 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad åren 1915 och 1913.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen lämnas å sid. 120 en översikt rörande de procentiska förändringarna hos de olika varugrupperna, varvid såsom utgångspunkt för jämförelsen valts juli månad 1914, alltså tiden närmast före krigsutbrottet. De beräknade medelpriserna för denna månad hava vart för sig satts = 100, och medelpriserna för följande kvartal eller månader hava reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för juli 1914 = 100. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränn-

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Dec. 1916	Nov. 1916	Dec. 1915	Dec. 1913	Höjning (+) eller sänkning (—) från dec. 1913 till dec. 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från dec. 1915 till dec. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**20**	20	17	14	+ *42·9*	+ *17·6*
handskummad	»	**11**	11	10	8	+ *37·5*	+ *10·0*
separerad	»	**9**	9	8	6	+ *50·0*	+ *12·5*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**325**	326	318	241	+ *34·9*	+ *2·2*
mat- (lands-)	»	**324**	324	278	220	+ *47·3*	+ *16·5*
Margarin, växt-	»	**291**	266	183	138	+ *110·9*	+ *59·0*
Ägg, färska	tjog	**346**	314	254	217	+ *59·4*	+ *36·2*
Potatis: gammal	5 l.	**43**	42	28	26	+ *65·4*	+ *53·6*
»	hl.	**690**	677	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	**58**	57	56	31	+ *87·1*	+ *3·6*
Bruna bönor	»	**134**	121	98	46	+ *191·3*	+ *36·7*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	[1]) **36**	38	38	31	+ *16·1*	— *5·3*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**32**	30	30	21	+ *52·4*	+ *6·7*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	—	35	[2]) 33	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**56**	51	48	36	+ *55·6*	+ *16·7*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**58**	56	47	41	+ *41·5*	+ *23·4*
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**56**	54	52	41	+ *36·6*	+ *7·7*
mjukt: limpa, söt	»	**52**	50	48	38	+ *36·8*	+ *8·3*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**40**	38	37	30	+ *33·3*	+ *8·1*
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	**95**	93	87	75	+ *26·7*	+ *9·2*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**58**	55	53	44	+ *31·8*	+ *9·4*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**69**	68	65	60	+ *15·0*	+ *6·2*
Nötkött, färskt: stek	»	**221**	224	148	121	+ *82·6*	+ *49·3*
soppkött	»	**195**	198	128	100	+ *95·0*	+ *52·3*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**231**	231	165	131	+ *76·3*	+ *40·0*
spädkalv	»	**142**	142	99	74	+ *91·9*	+ *43·4*
Fårkött: färskt, stek	»	**234**	231	168	128	+ *82·8*	+ *39·3*
salt, svenskt	»	**227**	223	153	117	+ *94·0*	+ *48·4*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**260**	262	219	133	+ *95·5*	+ *18·7*
salt, svenskt »	»	**283**	284	230	142	+ *99·3*	+ *23·0*
Sill, salt: prima	»	**111**	110	79	45	+ *146·7*	+ *40·5*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**308**	276	163	161	+ *91·3*	+ *89·0*
Socker, bit-	»	**69**	69	66	67	+ *3·0*	+ *4·5*
Fotogen, Water White	l.	**30**	30	24	21	+ *42·9*	+ *25·0*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**4270**	4240	3240	2610	+ *63·6*	+ *31·8*
barr-, » »	»	**3400**	3380	2580	2090	+ *62·7*	+ *31·8*
Bränntorv	100 kg.	**412**	412	365	197	+ *109·1*	+ *12·9*
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	**730**	739	683	396	+ *84·3*	+ *6·9*
Kol: engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	**597**	595	453	228	+ *161·8*	+ *31·8*
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	**315**	316	260	158	+ *99·4*	+ *21·2*
Koks: engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	**369**	368	304	186	+ *98·4*	+ *21·4*

[1] 75 % utmalning. — [2] 90 % utmalning.

Varugrupper	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	101	110	112	114	124	141	143	146	152	170
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	109	118	124	135	133	124	124	125	126	131
Kött (8 varuslag)	100	98	95	106	122	137	140	144	157	182	193
Fisk (9 varuslag)	100	102	102	103	102	118	142	150	152	176	196
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	103	112	128	135	129	130	137	138	150	168
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	107	108	112	119	135	151	159	167	187	192

Varugrupper	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	143	143	145	147	145	148	150	158	163	171	176
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	124	125	125	125	125	126	126	127	128	130	135
Kött (8 varuslag)	143	146	150	157	164	174	184	189	194	193	193
Fisk (9 varuslag)	147	149	147	148	161	169	176	184	192	199	197
Övriga födoämnen (6 varuslag)	139	139	140	141	141	146	147	156	160	167	176
Bränsle och lyse (7 varuslag)	160	163	166	169	175	182	187	191	190	193	193

torv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt och potatis i hl., som icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till föregående ökade priser för samtliga grupper. Särskilt påfallande hög är ökningen för första och femte grupperna, där den belöper sig till ej mindre än 18 enheter. Med juli månad 1914 tagen som utgångspunkt har gruppen fisk att uppvisa den högsta stegringen (96 %). Om jämförelsen utsträckes till de olika månaderna, framgår det, att gruppen fisk nått upp till ej mindre än 199 under november. Minsta ökningen företer allt fortfarande andra gruppen, omfattande bröd, mjöl och gryn.

Det ligger givetvis nära till hands att på grundval av dessa sex varugruppers prisökning uträkna ett medeltal för att härigenom finna ett uttryck för den allmänna prisstegring, som drabbat de viktigaste slagen av livsmedel, lyse och bränsle under kristiden. Ett enkelt aritmetiskt medeltal kan dock, särskilt under nuvarande abnorma förhållanden, icke göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet, enär vid ifrågavarande beräkning ingen hän-

syn är tagen till storleken av de kvantiteter, varmed de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget. Däremot hava dessa medeltal den förtjänsten, att de äro rätt väl *jämförbara med åtskilliga andra länders prisindices*, varför de jämväl ansetts böra här bibehållas. Inom socialstyrelsen har emellertid, med ledning av de under de senare åren gjorda levnadskostnadsundersökningarna, även verkställts en uträkning över livsmedelskostnadernas stegring för ett normalhushåll, med hänsyn tagen till de olika varuslagens kvantitativa vikt i hushållets budget. Denna undersökning, som omfattar styrelsens samtliga ombudsorter, finnes publicerad i detta häfte å sid. 28. Den härvid för orterna tillsammantagna erhållna serien av »vägda» medeltal återgives här nedan tillika med serien för ovannämnda aritmetiska (»ovägda») medeltal:

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	Dec. 1916
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	178
»Vägda» medeltal . . .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	154

Man märker, hurusom dessa serier nästan täcka varandra ända till tredje kvartalet 1915, men sedan på ett allt mer påfallande sätt skilja sig åt, uppenbarligen under inflytande av den abnorma prisrörelsen i fråga om vissa för hushållsbudgeten mera bestämmande varuslag. Medelökningen för de sex varugrupperna, som intill tredje kvartalet 1915 utgjorde alldeles samma procenttal, nämligen 21 %, vare sig hänsyn tages till den vägda eller ovägda indexserien, belöpte sig däremot för fjärde kvartalet 1916 till 75 % enligt den ovägda men till endast 52 % enligt den vägda indexserien, utvisande alltså en skillnad av 23 enheter mellan de båda indexserierna.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under 1916 års tredje kvartal, finner man, att den förut påpekade tendensen till utjämning de olika landsdelarna emellan fortfarande gör sig gällande.

Vad först *mjölken* beträffar, så har under kvartalet skett en högst betydande prisstegring å flera av de orter, varifrån uppgifter meddelas. Denna ökning synes i allmänhet minst hava drabbat de sydsvenska orterna, medan orterna i mellersta Sverige ofta haft att uppvisa en synnerligen kraftig stegring, särskilt för den oskummade mjölken. Den mest betydande prisökningen torde vara den i Stockholm, där det ansågs nödvändigt att höja mjölkpriset med ej mindre än 3 öre per liter för att trygga tillförseln till staden. De norrländska orterna, varest prisökning redan tidigare under året flerstädes inträffat, hava under kvartalet däremot i allmänhet icke haft att uppvisa väsentliga prisstegringar. Som särskilt under den senaste tiden mjölkpriserna varit föremål för stort intresse, lämnas å nästföljande sida en översikt över medelpriserna för oskummad, handskummad och separerad mjölk under december månad åren 1913, 1914, 1915 och 1916 för de olika huvudområden, vari riket i dessa meddelanden plägar indelas. (Se Soc. Medd. årg. 1915, sid. 64—65).

Månad och år		Stockholm.	Östra Sverige.	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter
Oskummad mjölk	Dec. 1913	16	14	14	13	14	15	14
	» 1914	19	16	14	14	15	16	15
	» 1915	21	17	16	17	17	18	17
	» 1916	24	21	18	18	20	22	20
Handskummad mjölk	Dec. 1913	7	7	7	7	8	9	8
	» 1914	9	8	8	7	8	9	8
	» 1915	10	9	9	10	10	10	10
	» 1916	11	11	11	11	11	12	11
Separerad mjölk	Dec. 1913	7	6	5	5	6	7	6
	» 1914	9	7	5	5	6	7	6
	» 1915	10	8	6	7	8	9	8
	» 1916	11	9	8	8	10	10	9

Av denna tabell framgår med tydlighet, att mjölkpriserna varit underkastade högst olika prisförändringar sedan krigets början inom olika delar av riket. Medan t. ex. före kriget stockholmspriserna endast överstego noteringarna för området Småland och öarna med 2 öre för 1 liter oskummad mjölk, hava dessa områden under december 1916 att uppvisa en differens på ej mindre än 6 öre.

*Smör*priserna hava under kvartalet i stort sett bibehållit sig oförändrade. Till följd av den i början av september 1916 träffade överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och exportmejerierna, varigenom minutpriset sattes till 3·25 kr. per kg., har priset å mejerismör successivt för de olika rapportorterna gått ned till den fastställda gränsen; under december månad 1916 översteg ej priset å någon enda av de 44 rapportorterna det överenskomna maximipriset. Vad landsmöret beträffar, så har däremot den under föregående kvartal observerade prisstegringen fortsatt ända till årsslutet, varför ock å ett flertal orter priset för de båda smörkvaliteterna blivit detsamma. Skillnaden i kvalitet mellan dessa torde ävenledes i verligheten hava blivit väsentligt mindre än tidigare. Å en del sydsvenska orter finnes icke längre landsmör tillgängligt i marknaden.

Samtliga slag av *ost* hava såsom en naturlig följd av de stegrade mjölkpriserna varit underkastade en oavbruten prisstegring.

Priset å *växtmargarin* har under kvartalet stigit med 50 öre per kg. Till följd av svårigheter för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror har fullständig brist på margarin uppstått å ett övervägande antal av rapportorterna, och i de fall, då endast gräddmargarin förts i marknaden, har denna kvalitet redovisats i stället för växtmargarin, vilket numera i prishänseende icke torde vara av någon betydelse.

Genomsnittspriset å *potatis* har under november varit underkastat en synnerligen kraftig fördyring, i det att priset för 5 liter gick upp med ej mindre än 4 öre. Decembernoteringarna ligga ytterligare 1 öre högre och utgöra 43 öre. Till jämförelse må nämnas, att motsvarande pris under december 1915 utgjorde 28 öre och under samma månad 1914 32 öre. Noteringarna under 1916 ligga alltså 11 öre högre än under december 1914, vilket senare år var kännetecknat av en jämförelsevis svag potatisskörd. Till den ovanligt starka prisförhöjningen under kvartalet torde huvudsakligen hava bidragit den omständigheten, att sommarens och höstens starka nederbörd försvårat upptagningen och gjort potatisen mindre hållbar. Det synes som om även numera potatisen ryckts med i den allmänna prisstegring, vilken redan förut drabbat flertalet av våra viktigare livsförnödenheter.

Till följd av den genom världskrigets långvarighet allt mer tillstramade världshandeln och därav följande försvårade importmöjligheter hava statsmakterna i vårt land under sista månaderna av 1916 funnit sig nödsakade att vidtaga en serie av regleringsåtgärder för att trygga vår konsumtion av de viktigaste varuslagen. Sålunda har Kungl. Maj:t för att utdryga landets brödsädsförråd genom nådig förordning den 19 november fastställt, att vid framställning av vetemjöl skall så förfaras, att endast ett slag av mjöl erhålles och att detta i vikt skall motsvara minst tre fjärdedelar av det använda vetet. Likaledes fastställdes att vid framställning av rågmjöl ej någon del av rågen fick förfaras genom utsiktning. Från och med december upptages till följd härav 75 % vetemjöl i stället för kärnmjöl i den använda varulistan, och finsikt har fullständigt utgått därur. Medelpriset å *mjöl* under november bibehöll sig oförändrat i jämförelse med föregående månader. På flera orter har dock synnerligen stor knapphet å denna vara kunnat konstateras, särskilt ogynnsamt ställd har i detta fall huvudstaden varit, varest under större delen av månaden finsikt icke saluförts och sammalet rågmjöl betingade ett pris av 35 öre per kg.

Med avseende å *gryn* har priset å havregryn stigit med 6 öre. Risgrynen hava likaledes stigit med några öre per kg.

Medelpriset å *bröd* har varit underkastat en högst väsentlig förhöjning för samtliga kvaliteter.

Redan i slutet av föregående kvartal kunde konstateras, att den under sommarens och höstens lopp observerade våldsamma prisstegringen å färskt *kött* upphört. Under de olika månaderna av detta kvartal hava noteringarna oavbrutet varit i sjunkande. Jämförda med decemberpriserna föregående år äro de dock synnerligen höga.

Priset å såväl salt som färskt *fläsk* har under november stigit något, särskilt å de orter där tillförseln av regulatorvaror minskat eller upphört. Under december då all export i stort sett inställts, har visserligen tillförseln varit ringa av denna billigare fläskkvalitet, men å andra sidan har den rikligare tillgången av den vanliga varan förorsakat ett obetydligt prisfall å fläsk. Prisuppgifter för december rörande det för ortsförbrukning till producenterna betalade priset å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med

huvud och fötter), återfinnes i tabellen å sid. 144. Medelpriset utgör 2·10 kr. per kg. mot 2·15 under november.

Av de noterade *fisk*sorterna hava samtliga med undantag av färsk sill ökat i pris. *Salt sill*, varav distribueringen nästan fullständigt övertagits av livsmedelskommissionen, har för orterna i mellersta och södra Sverige bibehållits vid oförändrat pris. I Norrland har däremot en ringa prisförhöjning kunnat konstateras.

Gula ärter hava i medeltal stigit med 3 öre per kg. under kvartalet; likaledes har priset å *bruna bönor* visat en fortgående stegring, beroende på den ringa tillförseln.

Medelpriset å *kaffe* utgjorde under oktober 2·55, under november 2·76 och under december 3·08 kr. per kg. — *Socker*priset har till följd av försvårade trafikmöjligheter under november stigit med 1 öre per kg.

Vad slutligen angår *lyse* och *bränsle*, så har fotogenpriset stigit med 1 öre per liter. Likaledes hava vedpriserna varit underkastade en ringa förhöjning. De olika slagen av kol hava däremot i stort sett bibehållits vid oförändrat pris. De i varulistan upptagna kol- och kokskvaliteterna hava å ett flertal orter icke saluförts, varför prisuppgifter från dessa orter inhämtats å andra i handeln förekommande liknande sorter.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under fjärde kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 138—139 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg, under det att i tabellen å sid. 140—143 sammanställts månadspriser under fjärde kvartalet, samt under december jämväl veckomedelpriser för dessa tre städer ävensom för Eskilstuna, Norrköping och Hälsingborg, från vilka orter noteringar numera avlämnas.

En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att allt sedan september, då sommarens och höstens våldsamma prisstegring upphörde, en bestämd och oavbruten nedgång kunnat konstateras för i stort sett samtliga kvaliteter. Sålunda belöpte sig för de tre största städerna tillsammantagna priset å den högsta kvalitet, som användes till inhemsk förbrukning, beträffande kor till 117 öre per kg. levande vikt i september, 109 i oktober, 102 i november och 101 i december samt beträffande kvigor till resp. 136, 134, 125 och 124. Endast för en del lägre kvaliteter har december att uppvisa en högre genomsnittssiffra än november. Fårpriserna hava under oktober uppvisat lägre noteringar än under föregående kvartal; en svag tendens till prisökning under december har dock kunnat iakttagas. Priskurvan för svin, som nådde sin höjdpunkt först under oktober, har sedermera liksom den för kött varit oavbrutet nedåtgående.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 140 prisrörelsen å slaktkreatur för inhemsk förbrukning å de sex orter, varifrån noteringar erhållas, visar det sig, att densamma varit rätt olikformig i fråga om *nötkreatur*. Sålunda har i Stockholm ett flertal kvaliteter haft att uppvisa en prisökning av 1 öre per kg. nästan genomgående från november till decem-

ber. I Eskilstuna och Norrköping, som kännetecknas av relativt låga priser, har däremot prissänkningen fortsatt även under december, varemot i Malmö, Hälsingborg och Göteborg ingen genomgående prisförskjutning kunnat konstateras under den sista månaden. Samtliga novembernoteringar äro dock lägre än oktoberpriserna. Priskurvan å *får* har undergått ett i stort sett liknande förlopp, om ock prisdifferenserna här äro mindre framträdande. I Stockholm kännetecknas december av en bestämd prisökning, medan i övriga städer denna månads noteringar hava bibehållits oförändrade från föregående månad. *Svin*priset har från oktober till november stigit i Eskilstuna men å övriga orter varit så gott som oförändrat. Under årets sista månad hava till följd av fullständigt avstannad export priserna genomgående gått tillbaka.

I tabellerna å sid. 145 meddelas uppgifter rörande *tillförsel* och *konsumtion* under kvartalet av kött- och fläskvaror i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg (endast tillförsel). Uppgifterna rörande tillförseln till de offentliga slakthusen hava närmast till ändamål att belysa styrkan av omsättningen å resp. orter under olika tidpunkter. Konsumtionssiffrorna angående kött- och fläskvaror måste naturligtvis betraktas såsom endast ungefärliga. Vissa mängder av dessa varor såväl tillföras som bortföras från resp. städer utan att komma till vederbörandes kännedom. Detta torde speciellt gälla de förmedelst ångbåtar transporterade varorna; dock har från sakkunnigt håll upplysts, att de icke registrerade varumängderna kunna anses såsom jämförelsevis små samt att till- och utförsel i här berörda avseende ungefär uppväga varandra. Att de här offentliggjorda siffrorna giva en ganska god föreställning om den verkliga platsförbrukningen torde framgå därav, att konsumtionssiffrorna för såväl nötkreatur som svin under både detta och föregående kvartal ställa sig ungefär likartade i förhållande till folkmängden för de olika orterna. Jämfört med föregående kvartal synes konsumtionen hava undergått en betydande ökning. Särskilt gäller detta svin, varav under julmånaden konsumtionen har ökats högst väsentligt.

Rörande *fisk*priserna lämnas i tabellen å sid. 146 en sammanställning av noteringarna från Stockholms stads slakthus- och saluhållsstyrelses noteringskommission. Vad beträffar västkustfisken, kännetecknas särskilt november av höga priser, vilket tydligen får sättas i samband med denna månads ringa tillförsel samt relativt lätta exportmöjligheter; under december åter har rikligare tillförsel i förening med åtstramad export bidragit till att sänka priset. Priskurvan för sötvattens- och östersjöfisk företer en motsatt bild, i det att novemberpriserna äro lägre än såväl under oktober som december. Orsaken härtill torde närmast vara att söka i den goda tillgång av hithörande fisk, som kännetecknade större delen av november månad. Från Göteborgs fiskhamnsauktioner hava under kvartalet uppgifter ej insänts till socialstyrelsen.

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1906—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	8	8
3	separerad	»	—	—	—	—	5	5	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	221	219	226	220	222	228	237	236
5	mat- (lands-)	»	201	199	204	198	200	205	214	213
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	150	151	156	164
7	halvfet, »	»	109	116	119	116	114	111	115	121
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	49	48	51	58
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	157	164	159	169	152	157	—
10	lägsta »	»	108	108	119	116	125	116	122	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	126	132	135
12	Ägg: svenska, färska	tjog	142	150	148	151	149	149	161	159
13	» konserverade	»					134	128	139	137
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	25	29	32	28	27	29	32	28
16	färsk	»					76	48	49	46
17	Ärter, gula	kg.	26	27	30	28	29	29	30	31
18	Bruna bönor	»	39	40	42	41	46	47	53	48
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	28	31	33	32	30	31	31
20	råg-, » »	»	19	20	23	22	20	20	22	22
21	rågsikt-, » »	»	24	26	29	28	26	25	27	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40	41
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	37	41	40	40	39	41	41
25	mjukt, limpa, söt	»	35	35	39	39	39	37	38	38
26	» » sur	»	26	26	28	28	28	27	29	30
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	65	67	73	74	76	74	76	76
28	mjukt, billigaste sort (bakat med vatten	»	44	46	51	53	45	44	45	43
29	» » » mjölk	»					61	60	61	60
30	Nötkött, färskt: stek	»	98	106	109	104	98	96	111	122
31	soppkött	»	81	89	91	85	78	78	91	100
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	116	118	122	120	117	116	123	131
33	spädkalv	»	58	64	66	63	60	58	65	72
34	Fårkött: färskt, stek	»	118	125	125	121	118	115	124	133
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	103	102	105	114
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	119
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	127	123	114	121	129	120	124	133
38	salt, svenskt »	»	132	131	121	127	138	129	129	140
39	» amerikanskt	»	124	125	121	128	149	139	136	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	75
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	108
42	sill	»	34	34	28	28	31	31	32	34
43	strömming	»	40	43	37	37	36	36	36	38
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	55
45	rödspotta (»spätta»)	»	75	80	81	79	80	79	77	79
46	salt: sill, prima	»	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45
47	strömming	»	26	25	25	23	23	25	25	30
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	59	60	61	54	51	52	56
49	» » » rundskuren	»					—	—	—	76
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176	170
51	Socker, bit-	»	62	62	66	67	71	69	72	67
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	6	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17	20
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360	2560
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880	2040
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185	187	196
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	318	355	388	376	378	378	397	401
59	eng. hushålls- (fyrkol)	»	—	—	—	—	—	—	—	234
60	Koks: gasverks- (okrossad)	»	106	126	189	134	130	132	155	165
61	eng. kamin- »	»	—	—	—	—	159	156	177	189

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. —
höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, för sept. två,

(dec. 1915—dec. 1916) för samtliga orter.

Åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1914	1915	1916	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
15	16	19	17	17	18	18	18	18	18	19	19	19	19	20	20	1
8	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	2
6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	3
239	292	310	318	304	301	301	304	304	304	304	292	328	330	326	325	4
218	260	295	278	270	268	276	284	287	287	286	289	317	322	324	324	5
162	197	257	241	245	249	251	254	258	258	258	257	257	261	264	269	6
119	149	191	187	185	187	190	191	190	192	194	186	189	193	194	202	7
60	82	127	109	110	106	113	121	132	117	127	130	139	142	144	146	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
144	170	216	183	184	188	188	187	190	198	206	223	235	241	266	291	11
171	198	237	254	253	222	203	196	178	197	200	216	243	273	314	346	12
151	169	204	206	196	181	174	160	148	[7]) 180	[7]) 165	[7]) 204	[7]) 215	[7]) 250	267	305	13
—	—	526	—	458	462	477	494	486	474	458	434	573	606	677	690	14
30	36	33	28	29	29	30	31	31	31	31	29	37	38	42	43	15
80	87	76	—	—	—	—	—	—	—	106	45	—	—	—	—	16
35	57	55	56	56	56	55	54	54	54	54	54	54	55	57	58	17
49	75	111	98	102	103	103	105	107	107	108	109	115	118	121	134	18
33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	[10]) 36	19
23	32	29	30	30	30	29	29	29	28	28	28	29	29	30	32	20
29	39	34	[9]) 33	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	35	35	35	35	35	—	21
42	52	50	48	49	49	49	48	49	49	50	50	50	50	51	56	22
41	46	52	47	47	47	49	50	50	51	51	53	53	54	56	58	23
43	54	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	54	56	24
40	48	49	48	48	48	48	48	48	48	48	49	49	50	50	52	25
31	38	38	37	37	38	37	37	37	37	37	37	37	38	38	40	26
78	88	90	87	88	88	88	88	89	90	90	90	91	91	93	95	27
46	53	54	53	52	52	53	53	53	53	53	53	54	54	55	58	28
61	67	66	65	65	65	65	65	65	65	66	66	67	67	68	69	29
116	140	193	148	150	151	155	162	174	189	208	226	229	230	224	221	30
95	119	169	128	129	130	134	140	153	166	181	199	203	204	198	195	31
130	154	203	165	168	169	173	178	187	197	213	226	233	234	231	231	32
70	87	122	99	100	100	104	107	111	118	126	133	137	141	142	142	33
130	158	215	168	175	179	188	197	207	221	230	243	238	235	231	234	34
118	139	194	153	161	158	167	167	182	186	199	211	221	220	223	227	35
121	140	184	170	171	172	174	174	[8]) 148	[8]) 150	—	[8]) 170	[8]) 169	[8]) 200	[8]) 245	247	36
129	191	233	219	220	221	220	221	222	221	225	231	241	257	262	260	37
137	198	246	230	228	227	231	230	232	233	235	241	253	277	284	283	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
76	80	99	90	91	97	101	92	83	90	93	101	105	109	112	112	40
110	117	149	134	142	144	152	126	124	139	145	153	159	165	164	169	41
35	45	68	65	62	53	54	57	57	66	69	70	75	84	87	78	42
39	43	56	56	55	51	51	50	54	58	54	52	54	62	66	64	43
57	62	82	71	78	75	75	76	74	80	79	83	88	90	94	96	44
81	89	123	105	116	109	107	104	103	115	121	129	130	142	149	153	45
45	57	97	79	78	80	81	84	88	93	101	109	114	110	110	111	46
31	36	61	48	52	52	52	53	55	57	64	66	68	70	72	72	47
58	72	111	90	91	91	93	94	98	105	117	121	126	130	134	135	48
77	91	139	114	119	121	121	121	127	134	143	143	151	158	167	164	49
159	161	209	163	165	171	172	173	174	180	191	204	233	255	276	308	50
65	66	68	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	51
10	10	13	11	11	11	11	12	13	13	13	13	14	14	14	14	52
6	7	8	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	53
21	23	27	24	25	25	26	26	26	26	27	28	28	29	30	30	54
2630	2890	3810	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	4270	55
2110	2310	3060	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	3400	56
220	290	385	365	364	360	361	370	369	370	375	398	415	419	412	412	57
411	531	717	683	711	708	700	707	692	702	719	727	736	736	739	730	58
242	367	543	453	472	466	475	486	511	519	568	593	605	600	595	597	59
157	211	292	260	263	265	272	275	280	285	299	309	313	317	316	315	60
190	248	339	304	305	306	312	322	319	331	347	357	368	362	368	369	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) 75 % utmalning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	24	21	21	23	20	20	23
2	» handskummad	»	10	10	11	10	10	12	10	10	11
3	» separerad	»	10	10	11	9	9	—	9	10	10
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	326	325	325	326	325	325	325	325	325
5	» mat- (lands-)	»	325	325	325	314	324	325	326	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	274	272	279	250	258	259	269	275	279
7	» halvfet, »	»	200	207	218	220	—	—	188	187	237
8	» skummjölks-, »	»	175	190	200	160	160	—	160	—	—
9	Margarin, växt-	»	257	325	321	—	—	—	247	257	310
10	Ägg: svenska, färska	tjog	299	348	382	293	334	360	280	337	343
11	» » konserverade	»	—	—	322	—	—	—	250	250	294
12	Potatis: gammal	5 l.	48	56	53	33	46	45	38	45	46
13	»	hl.	665	852	747	500	725	683	580	717	750
14	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	59	65	66	45	48	50	46	49	49
16	Bruna bönor	»	175	218	220	—	100	—	104	103	103
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	38	41	35	37	38	35	36	35	35
18	» råg-, » » »	»	28	35	31	28	28	31	28	28	31
19	» rågsikt-, » » »	»	35	—	—	35	35	—	33	33	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	58	49	50	58	48	49	56
21	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	58	59	72	53	57	62	51	52	64
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	52	55	56	47	48	54	47	49	51
23	» mjukt, limpa, söt	»	63	63	67	59	60	60	58	58	60
24	» » » sur	»	54	58	60	—	—	—	43	43	45
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	102	127	100	100	100	105	105	105
26	» mjukt, bil- } bakat med vatten	»	71	72	72	55	55	60	63	64	64
27	» ligaste sort } » » mjölk	»	85	87	88	75	70	70	70	70	70
28	Nötkött, färskt: stek	»	268	260	261	259	243	241	240	244	235
29	» soppkött	»	220	215	205	215	208	204	210	218	210
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	265	262	265	245	246	243	230	230	230
31	» spädkalv	»	185	194	203	131	124	134	121	125	144
32	Fårkött: färskt, stek	»	269	263	264	265	248	245	240	240	238
33	» salt, svenskt	»	233	230	228	220	225	223	226	240	220
34	Renkött, färskt, stek	»	—	278	288	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	282	288	292	259	252	255	255	255	257
36	» salt, svenskt »	»	286	299	290	255	257	257	255	250	258
37	*Fisk, färsk: abborre	»	148	144	142	123	120	118	100	108	90
38	» gädda	»	229	201	207	160	161	178	163	158	155
39	» sill	»	88	102	97	100	100	82	93	96	93
40	» strömming	»	59	56	63	76	51	45	88	90	90
41	» torsk	»	87	108	119	128	118	134	126	125	123
42	» rödspotta (»spätta»)	»	140	137	159	147	180	180	128	150	133
43	» salt: sill, prima	»	119	119	118	120	115	115	116	121	109
44	» strömming	»	81	85	85	75	73	77	76	75	74
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	145	144	140	145	140	139	136	153	142
46	» » » rundskuren	»	—	—	160	—	—	—	190	188	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	273	309	339	250	266	308	249	300	314
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	15	15	15	15	14	15	15	14	14
50	Svagdricka	l.	10	10	11	10	10	10	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	29	29	29	29	30	30	29	29	29
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	5800	5770	5800	5100	5000	5250	4600	4600	4600
53	barr- { ×0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	4160	4170	4200	3600	3600	3800	3500	3500	3500
54	Bränntorv	100 kg.	533	583	566	455	—	500	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	754	754	730	713	713	700	800	800	800
56	» eng. hushålls- (fyrkol) hem-	»	575	575	575	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) körd	»	285	290	290	330	325	320	—	287	294
58	» eng. kamin- »	»	340	342	342	—	368	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under okt. öre, under dec. kolja 100 öre; för Linköping under okt. kolja 70 à 125, kummel 150, sjötunga 150 à 200 dec. kolja 100 à 125, lake 125 à 150, sjötunga 150 och vitling 60 à 70 öre; för Norrköping under okt. 250 och vitling 60 à 80 öre, under dec. kolja 80 à 100 och vitling 60 à 80 öre. — [1]) Uppgifterna avse för 19·00 och under dec. 18·00 kr. per famn. — [2]) I Linköping har betalats för alved under okt. 39·00 kr., för ytved under okt., nov. och dec. 34·40 kr. per famn.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
17	17	19	18	20	20	17	19	19	18	20	20	16	17	19	19	19	19	1
9	9	9	—	—	—	10	11	11	10	11	11	10	10	10	11	11	11	2
8	8	8	8	8	8	7	8	8	9	10	10	8	8	8	9	9	9	3
325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	4
313	324	325	323	325	325	321	324	325	321	325	325	317	321	323	304	325	325	5
300	286	288	266	263	290	258	260	267	257	260	260	258	260	260	226	235	245	6
175	178	194	196	195	205	198	186	192	218	218	223	190	225	225	156	156	153	7
130	120	123	145	150	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	260	291	—	—	—	—	230	—	—	250	—	—	9
286	318	322	299	328	343	264	306	338	284	329	365	261	299	332	260	310	332	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	265	292	—	—	—	—	—	—	11
34	43	43	33	38	38	47	49	48	49	50	50	35	38	40	38	38	35	12
—	635	610	484	563	606	707	750	746	800	800	833	640	600	667	563	563	563	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
46	49	49	49	50	53	53	57	58	50	59	59	50	51	54	60	56	56	15
110	120	120	—	—	—	110	119	—	—	—	—	120	120	120	100	100	110	16
37	37	35	37	38	35	37	37	35	37	38	36	37	37	35	37	37	36	17
27	27	31	27	29	31	28	28	31	27	—	31	28	27	30	29	30	32	18
34	34	—	34	35	—	33	33	—	34	35	—	33	33	—	35	35	—	19
50	50	—	50	55	55	50	53	58	50	50	55	50	50	60	52	51	54	20
55	58	59	50	55	55	50	52	60	60	60	60	50	54	51	55	62	62	21
49	51	53	45	46	46	48	52	62	45	45	45	50	52	54	54	59	61	22
44	49	49	53	54	54	56	56	55	54	55	55	53	53	53	50	46	47	23
46	47	50	—	—	—	47	52	51	—	—	—	40	40	47	38	41	43	24
87	88	101	79	80	80	105	105	105	103	102	102	—	—	—	103	106	106	25
48	49	50	65	66	66	55	55	56	48	49	50	51	53	55	62	65	65	26
58	60	64	75	76	76	68	68	68	66	66	66	75	75	74	70	71	67	27
235	236	233	265	260	255	222	217	214	238	232	223	254	246	248	237	232	229	28
190	196	192	231	227	224	209	201	198	227	218	205	228	216	218	228	222	220	29
246	243	245	250	247	246	243	231	238	248	244	252	245	230	222	226	230	229	30
—	—	—	151	150	153	—	—	—	—	—	—	133	125	119	130	124	123	31
255	248	261	296	281	280	230	227	232	250	244	252	235	228	226	235	225	223	32
—	—	—	—	—	—	210	213	211	—	200	200	235	225	223	—	—	—	33
—	—	—	—	—	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
275	276	275	262	271	280	260	268	263	280	300	271	266	278	280	235	242	257	35
250	250	250	265	280	280	281	284	281	300	300	277	276	280	279	240	240	256	36
72	81	90	102	112	120	115	106	110	109	106	107	111	117	106	105	109	—	37
149	143	151	169	170	180	165	160	165	168	152	165	170	190	183	165	160	156	38
—	80	67	80	80	80	75	87	76	80	87	80	93	93	73	80	—	—	39
59	53	46	80	75	78	68	68	61	65	58	58	73	73	64	58	68	63	40
110	112	120	132	133	—	114	104	100	101	99	90	88	—	—	70	78	82	41
110	151	200	150	150	150	151	153	160	156	160	160	150	188	—	145	141	153	42
112	111	111	110	110	110	124	123	100	105	104	104	118	100	100	100	100	100	43
70	72	69	—	80	80	67	69	73	70	70	70	70	74	73	—	—	—	44
148	148	148	140	150	150	143	144	147	130	132	147	128	124	119	140	144	147	45
—	—	—	160	170	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
258	295	328	267	280	325	249	279	324	251	269	304	250	253	315	255	270	300	47
68	70	70	68	68	70	69	69	69	68	68	68	69	69	69	69	69	69	48
15	15	15	15	15	15	15	15	15	14	15	15	15	15	15	15	15	15	49
8	8	8	8	8	10	8	8	9	7	7	7	8	8	8	6	6	8	50
28	29	29	29	29	29	29	29	29	28	28	28	27	29	29	27	29	29	51
4200	4270	4250	5420	5440	5540	4300	4300	4400	4600	4800	5000	4190	4190	4390	4000	4130	4150	52
[2])3200	[2])3270	[2])3200	3780	3780	4250	[3])3900	[3])3900	[3])4000	3870	4000	4000	3190	3190	3190	2870	2930	2800	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	340	340	320	—	—	—	—	—	450	54
750	750	750	800	800	800	725	725	725	700	700	700	725	725	725	675	675	675	55
600	600	600	625	625	625	625	625	625	500	500	500	600	600	600	650	650	625	56
310	310	310	250	250	260	375	375	360	318	355	338	350	350	350	235	235	235	57
—	—	—	375	375	375	—	400	380	365	—	360	375	363	368	385	393	380	58

braxen 100, makrill 100 och ruda 100 à 125 öre, under nov. braxen 100 à 130, kolja 150, ruda 130 och sik 150 och vitling 50 à 80 öre, under nov. kolja 60 à 125, sjötunga 125 à 200 och vitling 70 à 100 öre, under kolja 70 à 100, sjötunga 170 à 200 och vitling 60 à 90 öre, under nov. kolja 100 à 125, sjötunga 180 à dec. 75 % utmalning. — [2]) I Nyköping har för grenved och ribbved betalats under okt. 18·50, under nov. ekved under okt. 37·00 och under dec. 39·00 kr., för ribbved under okt., nov. och dec. 31·00 kr. och för

1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
		Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
		Medelpris (öre)								
1 Mjölk: oskummad	l.	18	18	18	19	20	20	17	17	17
2 handskummad	»	12	12	12	11	11	11	—	—	—
3 separerad	»	8	8	8	9	9	9	7	7	7
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	325	325	325	325	325	325	325
5 mat- (lands-)	»	314	322	325	322	327	325	320	325	325
6 Ost: helfet, okryddad	»	264	264	264	278	280	282	277	277	293
7 halvfet, »	»	178	183	183	—	—	—	—	—	200
8 skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Margarin, växt-	»	260	300	—	212	248	237	230	300	300
10 Ägg: svenska, färska	tjog	245	281	300	247	282	318	240	272	296
11 » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Potatis: gammal	5 l.	31	33	33	30	39	39	48	52	57
13 »	hl.	563	575	575	650	650	611	624	688	688
14 färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Ärter, gula	kg.	60	60	60	51	60	58	53	58	60
16 Bruna bönor	»	100	115	120	120	—	—	100	100	175
17 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	38	38	37	37	37	35	37	38	35
18 råg-, » » »	»	28	30	32	28	27	29	29	29	31
19 rågsikt-, » » »	»	35	35	—	34	34	—	34	34	—
20 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	53	54	50	51	54	50	50	55
21 ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	55	56	58	54	50	53	57	54	63
22 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	54	54	54	60	60	60	59	60	60
23 mjukt, limpa, söt	»	39	39	39	35	34	35	45	45	45
24 » » sur	»	30	32	35	30	28	29	—	—	—
25 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	76	76	77	71	71	71	86	86	86
26 mjukt, bil-\bakat med vatten	»	43	43	46	42	41	41	47	47	47
27 ligaste sort/ » » mjölk	»	54	55	57	54	53	54	70	70	70
28 Nötkött, färskt: stek	»	230	226	225	239	220	216	250	250	250
29 soppkött	»	208	200	203	222	198	192	215	220	220
30 Kalvkött, stek: gödkalv	»	205	214	220	241	229	223	240	241	250
31 spädkalv	»	143	145	151	119	119	115	130	135	145
32 Fårkött: färskt, stek	»	213	201	211	223	215	212	225	205	226
33 salt, svenskt	»	208	193	200	220	200	200	200	195	200
34 Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	255	259	257	260	264	254	271	268	270
36 salt, svenskt »	»	255	260	260	258	260	250	275	277	275
37 Fisk, färsk: abborre	»	122	125	134	100	100	100	82	78	76
38 gädda	»	160	160	174	187	136	150	140	140	143
39 sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40 strömming	»	75	87	76	64	64	48	49	50	47
41 torsk	»	75	75	75	92	90	96	90	77	89
42 rödspotta (»spätta»)	»	157	170	165	150	150	125	—	—	—
43 salt: sill, prima	»	118	118	110	140	130	123	110	110	125
44 strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45 Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	137	150	153	108	110	115
46 » » » rundskuren	»	135	155	155	—	—	—	—	—	—
47 Kaffe (obränt), *prima Santos*	»	260	269	330	259	286	320	233	260	340
48 Socker, bit-	»	69	69	69	70	70	70	69	69	69
49 Salt (matsalt)	»	15	15	15	15	15	15	20	20	20
50 Svagdricka	l.	9	9	9	6	7	7	7	7	7
51 Fotogen, Water White	»	27	29	30	26	28	28	27	29	29
52 Ved: björk- (osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	3280	3310	3280	3260	3260	3300	3380	3380	3540
53 barr-	»	2270	2270	2270	2790	2790	2750	2630	2630	2780
54 Bränntorv	100 kg.	353	353	353	—	—	—	—	—	—
55 Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	750	750	750	750	750	750	825	888	888
56 eng. hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	—	—	—	—	—	—	—	580	580
57 Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	—	—	—	310	310	310	325	325	325
58 eng. kamin- » (hemkörd)	»	367	367	367	325	325	300	—	340	340

[1]) Uppgifterna avse för dec. 75 % utmalning. — [2]) För alved har i Visby betalats under okt. 43·60,

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
16	16	18	18	18	19	18	18	18	19	20	20	17	17	17	19	19	19	1
—	—	—	13	13	14	10	10	10	12	13	13	—	—	—	—	—	—	2
6	6	7	9	9	10	8	8	8	9	10	10	8	8	8	8	8	8	3
325	325	325	325	325	325	325	325	325	320	325	325	325	325	325	325	325	325	4
299	306	321	308	324	325	311	309	308	—	—	—	310	—	—	315	—	—	5
261	279	286	276	276	298	272	280	280	289	293	300	282	288	292	278	282	286	6
—	—	—	215	215	238	187	182	182	230	223	234	223	221	222	220	220	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
239	245	—	245	—	—	240	250	—	220	300	—	—	—	—	—	301	—	9
254	292	318	272	287	303	270	305	334	273	336	345	268	324	347	273	304	340	10
—	—	—	—	255	275	238	278	318	250	280	300	—	—	275	—	—	265	11
40	40	50	37	40	41	45	49	50	44	44	43	38	40	40	40	50	48	12
500	573	574	658	717	733	467	525	575	675	725	725	700	700	600	700	825	788	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
50	51	52	62	62	62	58	60	60	61	60	64	59	59	59	59	60	59	15
—	—	—	100	114	128	110	124	130	130	132	141	118	117	122	123	125	123	16
38	40	37	40	40	37	36	37	35	38	38	35	38	38	36	38	36	35	17
28	29	31	28	28	32	27	28	31	32	32	31	30	30	31	29	26	31	18
35	36	—	36	37	—	33	35	—	35	35	—	34	36	—	33	—	—	19
50	50	58	50	52	63	50	51	60	52	52	52	55	55	—	50	50	50	20
—	—	—	60	60	63	50	50	52	56	56	56	50	51	50	56	63	66	21
45	45	45	51	51	51	60	66	67	66	65	69	61	62	63	66	67	68	22
40	40	40	44	44	45	33	34	34	32	32	35	40	40	43	40	41	41	23
33	33	33	34	34	35	27	27	29	25	25	27	27	27	28	28	28	28	24
92	92	92	84	84	84	75	75	78	81	81	81	—	—	—	89	89	91	25
45	45	45	—	—	—	67	69	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
56	56	56	67	67	69	73	73	77	60	60	60	71	71	71	58	58	59	27
201	193	182	220	216	214	201	191	179	245	243	235	249	236	222	239	236	223	28
184	179	168	201	195	192	182	171	158	220	219	215	221	195	187	230	230	207	29
193	186	172	221	234	234	193	176	168	245	243	238	250	254	255	236	239	238	30
—	—	—	159	161	163	164	152	148	168	175	175	197	191	192	162	158	159	31
194	194	203	223	218	221	258	236	270	282	263	250	254	250	250	273	279	275	32
187	190	202	200	200	205	252	250	300	—	—	—	—	—	—	—	275	270	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	—	—	—	—	—	—	34
243	239	229	240	255	256	255	254	250	225	220	240	226	227	256	249	250	250	35
253	248	243	257	264	262	261	260	260	322	338	338	300	300	300	260	270	273	36
160	160	—	78	79	80	92	102	100	122	120	125	121	138	—	—	125	125	37
159	160	165	133	134	135	151	157	163	189	177	175	198	199	199	175	175	175	38
90	—	—	—	—	—	—	—	—	53	68	68	—	—	—	40	40	44	39
61	49	58	30	41	35	24	23	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
70	79	80	43	50	49	70	63	65	89	85	86	88	84	81	67	67	65	41
140	125	135	175	136	155	91	97	118	173	189	160	179	160	153	121	135	138	42
123	121	122	105	105	105	100	102	102	125	129	124	95	99	99	110	105	103	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		44
138	136	139	125	150	145	—	—	—	110	118	140	—	—	—	125	125	123	45
—	—	—	150	175	175	—	—	—	127	180	—	—	—	—	—	—	—	46
249	271	296	260	288	320	270	296	327	282	298	337	257	279	335	279	294	—	47
70	70	70	69	69	69	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	67	68	48
17	17	17	13	13	13	14	14	14	14	14	14	14	15	15	10	12	13	49
6	7	7	8	8	8	8	8	9	7	7	7	6	6	7	6	7	7	50
32	32	32	29	29	29	28	28	28	26	28	28	28	28	28	28	28	28	51
4760	5060	5150	3270	3270	3270	3780	3590	3720	4750	4960	4860	4450	4510	4620	4660	4660	4660	52
[1])4020	[1])4050	[2])4410	—	—	—	2770	2650	2770	4590	4610	4590	4050	4100	4520	4390	4390	4390	53
—	—	—	—	—	—	305	300	300	533	533	550	350	333	344	400	400	—	54
800	800	800	653	653	600	725	—	—	675	675	692	679	673	666	620	640	620	55
525	525	525	600	600	550	500	500	—	563	565	563	546	546	567	595	587	567	56
340	340	340	300	300	300	305	300	295	280	280	280	280	280	280	250	250	280	57
—	—	—	307	302	297	—	—	—	305	319	331	320	314	316	375	360	360	58

under nov. 45·60 och under dec. 44·10 kr. per famn.

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	16	16	16	18	18	18	18	18	19
2	handskummad	»	8	8	8	9	9	9	10	10	11
3	separerad	»	6	6	6	6	6	6	8	8	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	324	325	325	325	325	325	325
5	mat- (lands-)	»	307	315	321	—	—	—	312	320	324
6	Ost: helfet, okryddad	»	275	275	283	292	292	292	250	252	259
7	halvfet, »	»	204	205	207	223	225	225	190	183	203
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	236	227	300	275	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	279	319	332	252	310	338	279	319	335
11	» konserverade	»	—	—	250	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	41	42	42	38	38	40	41	41	44
13	»	hl.	725	725	707	525	575	600	715	750	763
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	60	66	66	60	60	60	60	60	60
16	Bruna bönor	»	124	133	137	145	140	140	121	132	137
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort [1]	»	37	37	35	38	38	35	36	36	35
18	råg-, » » »	»	28	28	31	31	31	30	27	27	31
19	rågsikt-, » » »	»	34	34	—	35	35	—	33	33	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	54	55	53	53	—	50	55	55
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	54	55	54	63	63	59	52	52	67
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	66	67	69	67	68	69	50	50	55
23	mjukt, limpa, söt	»	40	40	40	37	37	37	37	39	40
24	» » sur	»	28	29	29	27	27	27	30	31	32
25	Vetebröd: *skorpor, runda, ordinära*	»	90	91	95	80	80	80	86	88	93
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	ligaste sort } » » mjölk	»	57	54	54	64	64	64	65	73	77
28	Nötkött, färskt: stek	»	229	223	216	227	220	206	213	210	208
29	soppkött	»	217	210	204	217	205	191	195	188	188
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	246	246	247	228	217	208	223	208	204
31	spädkalv	»	146	146	147	157	149	152	169	156	153
32	Fårkött: färskt, stek	»	232	240	233	228	211	190	222	222	215
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	220	215
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	240	240	250	218	251	243	248	256	249
36	salt, svenskt »	»	255	262	276	300	300	300	265	270	263
37	*Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	150	150	150	—	125	—
38	gädda	»	168	174	171	200	200	200	—	195	200
39	sill	»	74	90	77	—	—	—	94	97	76
40	strömming	»	61	82	62	28	30	33	70	78	75
41	torsk	»	71	78	72	56	67	74	89	78	66
42	rödspotta (»spätta»)	»	168	173	177	175	175	175	127	145	148
43	salt: sill, prima	»	121	125	127	135	120	120	110	110	110
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	—	—	—	133	134	137
46	» » » rundskuren	»	170	170	171	155	155	155	150	160	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	264	293	344	278	303	315	251	271	318
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	12	13	13	13	13	13	14	14	14
50	Svagdricka	l.	7	7	7	6	6	6	7	8	8
51	Fotogen, Water White	»	27	27	27	28	28	28	25	27	27
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4090	4090	4090	4170	4170	4170	3770	3800	3920
53	barr-	»	3720	3720	3720	2310	2310	2310	[2])3090	[2])3250	[2])3080
54	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	320	320	320	483	477	477
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	733	733	733	548	555	555	725	725	725
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hem-	»	567	567	567	516	496	516	600	600	525
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hem-	»	282	282	282	295	295	265	—	—	—
58	eng. kamin- » } hem-	»	315	315	315	—	394	437	340	340	340

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad under ål 125 à 150 öre, under nov. flundra 40 à 80, karp 250, kolja 60 à 125, långa 125, piggvar 150 à 250, 150, långa 120 och vitling 50 à 80 öre; för Lysekil under okt., nov. och dec. kolja 60 öre; för Tidaholm betalats för bokved under okt. 40·80 och under dec. 42·50 kr. per famn, för ribbved under okt. 20·00, under

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			Lysekil			Vänersborg			Borås			Tidaholm			Karlstad			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
21	23	23	19	21	21	18	20	20	18	18	20	18	18	19	19	20	22	1
12	13	13	11	11	11	11	12	12	11	11	13	9	9	10	10	10	11	2
11	12	12	10	—	—	8	10	10	9	9	11	7	7	7	9	9	10	3
320	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	324	325	325	4
318	325	325	315	324	325	319	321	325	309	323	325	320	325	325	320	325	325	5
250	254	257	245	250	258	230	238	246	230	235	247	288	280	279	248	256	257	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	177	184	190	170	170	174	170	170	175	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	120	120	126	126	121	—	—	—	8
220	230	—	230	300	—	—	250	—	233	226	—	220	—	—	235	256	—	9
278	338	378	237	286	327	262	321	355	277	327	345	213	254	273	290	326	395	10
—	300	310	—	250	250	—	—	—	253	278	288	—	—	—	—	—	300	11
44	47	48	44	39	40	35	35	35	36	39	39	40	40	40	38	40	40	12
745	855	860	700	675	738	625	625	625	491	613	617	368	680	545	675	688	638	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
57	59	58	58	60	60	50	53	55	60	60	61	60	60	60	60	60	61	15
150	—	—	—	120	120	—	100	100	110	122	129	100	100	100	—	—	—	16
38	38	36	37	38	37	38	38	37	38	38	36	39	39	36	40	40	37	17
30	30	32	28	30	32	28	30	32	29	30	32	29	31	32	29	31	31	18
35	35	—	34	34	—	34	36	—	34	35	—	35	37	—	35	36	—	19
48	50	55	50	50	60	50	50	53	50	55	55	50	50	55	51	52	54	20
53	56	61	50	53	50	52	53	60	60	62	69	55	55	55	54	54	59	21
53	54	57	49	49	49	58	60	67	62	62	62	60	64	65	50	52	52	22
52	53	56	58	58	55	45	45	48	50	50	53	50	51	53	51	57	57	23
35	35	36	35	37	37	—	—	—	43	44	43	—	—	—	46	48	48	24
80	83	85	80	80	80	86	87	88	86	86	91	75	75	75	110	114	114	25
53	54	55	50	50	53	54	56	57	57	57	57	—	—	—	52	52	52	26
58	60	62	60	60	60	70	68	78	71	71	72	60	60	60	63	65	65	27
245	236	230	220	220	220	238	220	223	278	245	237	248	247	251	215	213	213	28
215	206	200	200	200	200	217	199	203	210	196	193	220	223	226	195	194	194	29
235	235	235	220	220	220	228	219	217	242	226	220	246	246	250	215	215	220	30
150	146	145	122	123	126	128	123	127	150	144	144	123	130	123	125	125	125	31
245	237	230	250	240	240	248	234	236	260	242	244	241	243	251	239	242	246	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230	230	220	—	235	235	33
—	—	268	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	34
263	278	278	233	243	246	248	245	248	235	243	247	257	260	260	258	261	262	35
275	295	290	240	265	270	275	255	258	240	250	256	260	260	260	260	260	267	36
170	145	158	—	—	—	—	—	—	92	106	114	—	—	—	128	124	125	37
217	200	213	—	—	—	150	150	150	150	153	159	—	—	—	193	190	188	38
86	85	81	—	—	—	80	98	79	99	93	72	60	80	80	77	93	78	39
75	83	78	—	—	—	—	80	75	74	80	79	60	—	—	80	80	79	40
89	90	84	60	66	61	80	96	81	85	90	78	100	104	118	113	107	100	41
170	173	177	90	90	90	139	151	130	146	149	156	100	100	—	150	150	—	42
100	100	100	100	100	100	110	110	110	100	100	100	100	100	100	133	110	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
107	112	113	100	105	100	127	117	123	122	127	128	140	139	140	145	133	150	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	160	160	46
259	274	323	260	290	320	248	273	295	275	275	300	250	270	300	262	265	307	47
68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	69	68	68	68	70	70	70	48
15	15	15	15	15	15	12	12	14	12	12	12	15	15	15	15	15	15	49
10	10	11	9	9	9	8	9	8	9	9	9	6	6	6	8	8	8	50
28	29	29	27	29	29	27	28	28	28	28	28	30	30	30	28	29	29	51
5520	5550	5550	5000	5000	5000	4700	4800	4700	4180	4180	4180	3470	3470	3470	4480	4450	4540	52
4760	4880	4880	4050	4000	4100	3600	3700	3200	3210	3390	3390	2570	2520	2520	3400	3400	3660	53
625	625	460	—	—	—	—	—	—	—	350	350	—	—	450	—	—	—	54
700	700	700	700	700	713	775	763	750	725	720	720	775	775	750	740	740	740	55
650	600	600	638	600	600	—	—	—	—	575	575	—	—	—	—	—	—	56
300	300	300	—	—	—	280	280	280	309	—	—	375	—	—	290	310	310	57
360	360	360	350	350	350	3.0	—	—	400	375	375	—	400	400	325	325	325	58

okt. id 150, kolja 50 à 90, mört 50, piggvar 150 à 250, sjötunga 350, slätvar 200, vitling 55 à 100 och slätvar 125, vitling 50 à 90 och ål 200 à 300 öre, för dec. flundra 50 à 70 kolja 80 à 100, lake under nov. och dec. kolja 120 öre. — [1]) Uppgifterna avse för dec. 75 % utmalning. — [2]) I Halmstad har nov. 20·50 och under dec. 20·30 kr. per famn.

1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
		Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
		Medelpris (öre)								
1 Mjölk: oskummad	l.	18	19	20	18	18	20	20	20	22
2 handskummad	»	—	—	—	9	9	10	11	11	12
3 separerad	»	8	8	8	8	8	9	9	9	10
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	325	325	325	325	325	325	325
5 mat- (lands-)	»	322	325	325	323	325	—	325	324	325
6 Ost: helfet, okryddad	»	280	280	290	240	242	250	263	260	262
7 halvfet, »	»	210	200	210	182	173	202	195	197	213
8 skummjölks-, »	»	135	135	—	140	—	—	130	105	127
9 Margarin, växt-	»	245	245	245	240	—	—	—	300	—
10 Ägg: svenska, färska	tjog	273	304	329	259	318	350	297	330	382
11 » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Potatis: gammal	5 l.	40	44	44	30	40	45	28	35	36
13 »	hl.	675	675	675	450	600	650	500	500	500
14 färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Ärter, gula	kg.	40	49	49	51	52	57	47	48	49
16 Bruna bönor	»	120	120	120	90	90	—	90	110	110
17 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	37	38	36	38	38	37	37	38	36
18 råg-, » »	»	27	27	31	29	29	32	28	28	30
19 rågsikt-, » »	»	34	34	—	36	36	—	35	36	—
20 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	54	50	50	55	50	50	55
21 ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	55	53	51	50	55	48	50	50
22 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	45	49	50	44	47	48	45	47	50
23 mjukt, limpa, söt	»	49	48	54	51	55	63	53	54	53
24 » » sur	»	—	—	—	38	—	—	—	—	—
25 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	90	93	96	104	110	90	90	95
26 mjukt, bil- bakat med vatten	»	51	53	57	40	40	57	45	45	47
27 ligaste sort » » mjölk	»	75	75	75	—	—	64	64	64	62
28 Nötkött, färskt: stek	»	227	221	211	230	228	231	233	231	232
29 soppkött	»	185	183	180	205	202	199	212	212	209
30 Kalvkött, stek: gödkalv	»	238	234	229	238	254	259	235	232	232
31 spädkalv	»	145	145	145	117	112	123	130	141	153
32 Fårkött: färskt, stek	»	243	231	230	236	244	—	266	253	256
33 salt, svenskt	»	—	245	—	—	—	—	—	270	240
34 Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	260
35 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	270	275	275	251	261	260	256	262	264
36 salt, svenskt »	»	275	275	275	308	306	300	256	261	268
37 *Fisk, färsk: abborre	»	88	98	116	98	107	—	118	124	124
38 gädda	»	163	155	173	169	165	171	183	163	176
39 *sill*	»	83	90	78	—	—	70	80	70	78
40 strömming	»	73	71	73	68	74	70	69	63	66
41 torsk	»	89	97	89	90	125	104	100	—	—
42 rödspotta (»spätta»)	»	160	138	143	105	140	—	125	143	—
43 salt: *sill*, prima	»	125	125	123	108	112	116	115	120	120
44 strömming	»	—	—	—	75	73	73	75	75	75
45 Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	120	120	120	130	132	132	134	131	134
46 » » rundskuren	»	140	—	—	—	—	—	—	—	—
47 Kaffe (obränt), prima Santos	»	253	280	310	248	256	291	247	277	283
48 Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	67	68	68
49 Salt (matsalt)	»	14	14	14	12	12	12	14	13	14
50 Svagdricka	l.	7	7	7	6	6	9	8	8	8
51 Fotogen, Water White	»	29	30	30	30	30	30	28	29	29
52 Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	5540	5470	5400	3530	3650	3590	4900	4900	4900
53 barr-	»	3980	3980	3980	2520	2650	2210	3900	3900	3900
54 Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55 Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	765	750	750	800	800	800	725	725	725
56 eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	700	700	700	700	—	—	—	650	—
57 Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	295	295	295	400	400	350	300	—	285
58 eng. kamin- » hemkörd	»	375	375	400	—	—	—	363	325	363

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja under 125, under nov. 100 à 125 och under dec. 125 öre, vitling under okt., nov. och dec. 80 à 100 öre; för öre, vitling under okt. 75 à 90, under nov. 80 à 100 och under dec. 75 à 80 öre. — [1]) Uppgifterna avse och under nov. 17·10 kr. per famn och för brädved under okt. 14·50 kr. per famn.

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			**Domnarvet o. Borlänge**			**Ludvika**			**Gävle**			**Söderhamn**			**Sundsvall: staden**			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
20	20	22	18	18	21	20	20	22	22	22	23	20	21	21	23	24	24	1
10	10	11	10	10	11	9	—	—	11	11	11	10	12	12	15	16	16	2
—	—	—	9	9	10	—	9	10	—	—	—	8	10	10	—	13	13	3
325	325	325	325	325	325	328	325	325	329	325	325	350	335	325	339	326	325	4
319	325	325	314	325	325	319	325	—	327	325	325	325	325	325	342	326	325	5
251	265	271	255	260	260	232	232	240	252	258	262	231	230	231	253	256	266	6
180	—	—	175	180	—	175	170	200	202	203	210	170	180	185	200	198	198	7
—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	158	150	150	150	8
—	227	—	—	240	—	227	—	—	—	—	—	240	243	310	248	273	300	9
268	344	387	268	341	366	273	298	361	288	325	357	277	326	365	294	312	385	10
—	240	312	—	—	325	—	—	323	—	—	324	—	—	321	—	280	348	11
32	38	43	32	35	43	30	32	34	38	41	43	35	40	40	38	42	44	12
575	730	839	600	700	848	508	540	578	606	619	617	563	625	672	571	660	748	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
53	56	59	51	58	58	50	52	52	57	59	61	50	50	52	56	53	59	15
113	103	107	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	150	150	212	16
38	38	38	37	39	37	37	39	37	39	39	—	38	38	37	39	39	39	17
28	29	32	27	28	31	29	30	31	29	29	34	29	29	33	31	34	33	18
35	36	—	35	34	—	35	36	—	37	37	—	35	36	—	37	39	—	19
50	50	53	50	50	54	50	50	60	50	50	57	50	49	50	50	51	53	20
53	58	58	54	60	60	50	53	53	55	55	59	52	55	61	56	58	59	21
48	48	50	45	49	50	46	47	54	46	46	52	47	47	52	51	58	58	22
54	57	55	49	55	55	58	59	63	48	47	58	56	54	60	50	52	54	23
50	—	50	—	—	—	41	40	—	35	39	38	38	38	39	47	53	54	24
103	112	114	97	110	110	105	108	110	84	89	85	68	70	77	93	92	94	25
49	54	48	46	50	49	—	—	—	50	50	51	48	47	50	61	59	57	26
73	69	—	67	69	71	80	81	85	60	63	67	67	68	70	78	79	78	27
244	240	229	238	233	225	225	230	233	235	229	227	249	235	223	245	226	228	28
226	218	201	207	202	193	201	204	204	211	204	197	218	210	204	214	195	193	29
245	243	242	230	230	230	237	242	243	259	257	250	249	248	250	261	252	248	30
135	175	—	130	140	131	—	155	140	163	161	161	143	143	143	151	147	149	31
250	246	251	235	240	253	245	237	245	234	234	245	242	240	241	225	225	234	32
230	230	280	260	—	250	—	—	—	230	215	215	200	—	270	230	228	228	33
255	250	249	—	—	—	—	—	—	183	250	250	—	—	—	—	—	277	34
259	275	260	252	264	260	255	261	270	262	269	264	258	269	277	272	282	275	35
258	290	313	260	290	298	328	298	315	262	257	266	—	324	325	301	295	281	36
133	140	133	123	115	121	130	137	140	105	125	125	—	100	125	92	94	95	37
182	188	195	170	170	173	177	180	180	163	188	199	144	158	160	157	158	158	38
100	100	100	—	90	80	—	—	68	67	80	65	—	—	—	—	—	82	39
62	65	69	61	57	67	70	70	68	55	51	56	48	48	57	66	76	76	40
113	125	125	100	108	111	90	85	83	85	103	104	90	114	125	87	84	86	41
151	175	175	130	147	146	150	148	175	138	138	150	138	145	150	132	148	155	42
103	115	115	105	110	109	110	113	120	102	104	102	108	109	110	122	114	119	43
64	67	68	66	68	70	78	83	65	58	66	66	65	70	68	76	69	80	44
132	136	133	130	—	128	120	128	127	125	125	128	140	160	160	150	163	160	45
175	178	176	173	172	170	—	—	—	159	163	166	160	165	175	175	175	180	46
256	264	308	260	260	303	258	254	295	250	272	274	232	261	330	246	278	299	47
68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	69	68	48
12	12	12	12	12	12	12	12	12	13	14	14	12	12	12	14	14	14	49
7	7	8	7	7	7	9	9	9	8	8	10	8	8	9	9	10	10	50
27	29	29	28	30	30	27	30	30	29	30	30	29	31	31	29	30	30	51
4240	4150	4260	3860	3860	4140	4030	4350	4380	4900	4780	4900	3210	3220	3910	4100	4350	4410	52
3260	3290	3290	2950	2770	2950	3020	2930	2930	3900	4070	3900	[2])2650	[2])2650	3280	3290	3990	3910	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
725	725	719	700	800	700	750	750	750	700	700	700	725	725	725	688	708	688	55
—	625	725	—	—	650	—	—	—	600	650	650	650	650	650	675	675	675	56
—	—	—	—	—	—	350	—	—	300	300	300	—	—	—	325	325	375	57
431	375	367	333	400	400	—	450	425	400	400	400	393	393	393	375	375	375	58

okt. 80 à 120 öre, under nov. 80 à 110 öre och under dec. 70 à 100 öre; för Falun kolja under okt. 90 à Domnarvet och Borlänge kolja under okt. 100 à 110, under nov. 100 à 120 och under dec. 85 à 95 för dec. 75 % utmalning. — [2]) För avfallsved har betalats i Söderhamn (s. k. »knubb») under okt. 17·40

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	20	22	22	18	20	20	21	23	23
2	» handskummad	»	14	14	16	—	—	—	14	14	14
3	» separerad	»	9	10	11	9	10	10	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	332	325	325	375	338	325	347	325	325
5	» mat- (lands-)	»	335	325	325	372	325	325	348	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	240	251	256	289	293	293	240	243	246
7	» halvfet, »	»	190	197	195	—	—	—	160	188	—
8	» skummjölks-, »	»	—	180	—	—	—	—	—	120	—
9	Margarin, växt-	»	240	298	—	—	—	—	242	300	300
10	Ägg: svenska, färska	tjog	288	318	379	294	341	396	283	312	369
11	» » konserverade	»	—	—	340	—	—	—	—	280	320
12	Potatis: gammal	5 l.	40	40	42	42	45	—	40	40	35
13	»	hl.	572	705	750	585	615	675	550	650	—
14	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	54	55	58	60	60	60	51	53	55
16	Bruna bönor	»	—	—	180	125	125	125	—	—	—
17	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort [1]	»	39	39	38	38	40	38	37	37	37
18	» råg-, » » »	»	31	34	34	31	—	33	29	29	32
19	» rågsikt, » » »	»	36	38	—	37	—	—	35	35	—
20	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	49	51	53	50	50	55	50	50	51
21	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	51	53	55	60	63	60	55	54	59
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	59	58	50	54	57	52	56	58
23	» mjukt, limpa, söt	»	50	50	54	63	65	67	52	52	58
24	» » » sur	»	47	50	51	—	—	—	52	52	58
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	84	87	91	106	106	108	88	88	100
26	» mjukt, bil- } bakat med vatten	»	61	61	60	70	74	75	57	57	60
27	» ligaste sort } » » mjölk	»	76	78	78	—	—	—	72	72	94
28	Nötkött, färskt: stek	»	247	235	241	191	184	187	230	230	230
29	» soppkött	»	204	196	194	158	153	160	210	210	210
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	253	248	246	—	—	—	260	260	260
31	» spädkalv	»	127	139	141	117	122	137	150	150	150
32	Fårkött: färskt, stek	»	233	226	226	176	174	183	250	250	250
33	» salt, svenskt	»	200	205	225	—	—	—	—	275	275
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	250	225
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	277	268	257	286	294	273	250	250	250
36	» salt, svenskt »	»	306	297	284	300	300	350	313	318	313
37	*Fisk, färsk: abborre	»	83	85	88	—	—	—	130	130	130
38	» gädda	»	150	150	155	—	—	—	168	176	190
39	» sill	»	—	—	80	—	—	—	100	106	110
40	» strömming	»	57	72	70	63	80	—	73	80	84
41	» torsk	»	—	—	—	—	—	—	111	120	129
42	» rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	» salt: sill, prima	»	100	112	113	100	125	120	125	118	118
44	» strömming	»	67	68	69	70	70	70	73	83	83
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	130	130	128	—	150	—	120	120	—
46	» » » rundskuren	»	150	173	172	150	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	224	246	261	227	240	240	236	280	304
48	Socker, bit-	»	67	68	68	69	69	69	69	71	71
49	Salt (matsalt)	»	12	12	12	10	10	10	15	15	15
50	Svagdricka	l.	6	6	7	6	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	29	30	30	30	31	32	30	32	32
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	3570	4030	4030	—	—	—	4540	4540	4540
53	barr- { × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	3090	3530	3530	[3]—	[3]—	—	3780	3780	3780
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	750	—	700	—	—	—	875	875	875
56	» eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	475	475	475
58	» eng. kamin- » } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå lake under under dec. 160 öre; för Luleå och Boden under okt. sik 125 öre; för Malmberget och Gällivare sik som bröd från övriga orter. — [3]) För avfallsved har betalats i Nyland (s. k. »klant») under okt. och nov. tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved under okt., nov. och dec. till 25·20, nov. till 5·80 och under dec. till 8·00 kr. per hl., gasverkskoks under okt., nov. och dec. till 3·70 kr. och

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
Medelpris (öre)																		
20	20	20	20	20	20	20	20	20	23	22	23	22	22	22	**19**	**20**	**20**	1
10	10	10	11	11	11	11	11	11	—	—	—	—	—	—	**11**	**11**	**11**	2
8	8	8	9	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	**8**	**9**	**9**	3
325	325	325	373	335	325	371	333	325	325	325	325	325	327	325	**330**	**326**	**325**	4
325	325	323	371	332	325	366	333	325	339	325	316	251	325	324	**322**	**324**	**324**	5
309	274	265	273	269	273	260	263	290	245	253	250	247	248	253	**261**	**264**	**269**	6
165	165	165	—	—	—	—	—	—	193	214	200	215	200	—	**193**	**194**	**202**	7
—	—	140	—	—	—	—	—	—	—	170	—	—	—	—	**142**	**144**	**146**	8
290	230	—	—	—	—	—	—	—	—	250	—	—	—	—	**241**	**266**	**291**	9
270	299	342	288	328	347	294	292	347	273	299	327	274	320	352	**273**	**314**	**346**	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	260	—	350	**250**	**267**	**305**	11
38	35	35	40	50	45	40	48	48	42	44	45	43	46	48	**38**	**42**	**43**	12
675	667	688	600	842	842	600	813	875	—	—	—	800	800	800	**606**	**677**	**690**	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
63	65	60	60	60	60	50	60	60	57	58	58	60	60	61	**55**	**57**	**58**	15
—	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**118**	**121**	**134**	16
39	40	37	38	39	38	38	39	38	39	39	38	39	39	38	**38**	**38**	**36**	17
30	32	31	30	34	34	30	30	33	30	30	34	29	29	31	**29**	**30**	**32**	18
36	37	—	37	37	—	36	36	—	37	37	—	35	35	—	**35**	**35**	—	19
50	50	50	50	53	55	50	55	55	50	50	54	50	51	70	**50**	**51**	**56**	20
50	50	50	54	60	64	52	59	63	53	52	55	51	49	56	**54**	**56**	**58**	21
48	50	50	52	52	56	55	55	64	54	58	58	54	55	56	**52**	**54**	**56**	22
59	65	59	67	69	71	59	59	69	53	53	53	54	54	55	**50**	**50**	**52**	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**38**	**38**	**40**	24
94	95	94	112	114	118	118	119	119	100	100	100	88	85	88	**91**	**93**	**95**	25
56	58	56	67	67	69	67	68	74	—	—	—	[2] 95	[2] 90	[2] 95	**54**	**55**	**58**	26
72	72	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**67**	**68**	**69**	27
174	170	165	192	191	198	189	185	198	176	172	173	205	196	195	**230**	**224**	**221**	28
144	143	145	168	167	178	159	155	154	160	155	158	176	172	168	**204**	**198**	**195**	29
172	180	189	—	—	—	—	—	—	184	184	204	210	193	220	**234**	**231**	**231**	30
119	107	116	128	124	129	122	123	120	127	129	121	135	130	119	**141**	**142**	**142**	31
170	204	214	189	199	200	184	195	216	178	188	197	196	193	185	**235**	**231**	**234**	32
—	—	—	—	193	170	—	—	—	184	200	200	—	—	—	**220**	**223**	**227**	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	186	199	212	175	190	213	**200**	**245**	**247**	34
259	257	249	290	284	276	268	277	253	261	276	268	268	259	239	**257**	**262**	**260**	35
250	325	260	329	346	325	322	340	348	—	319	314	340	328	286	**277**	**284**	**283**	36
71	65	78	75	75	75	75	75	83	—	—	—	100	110	118	**109**	**112**	**112**	37
144	143	164	125	125	125	125	125	125	—	150	146	121	126	130	**165**	**164**	**169**	38
150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**84**	**87**	**78**	39
50	75	75	50	—	—	50	—	—	65	—	59	—	—	—	**62**	**66**	**64**	40
—	—	—	—	—	150	—	—	150	—	—	—	—	—	—	**90**	**94**	**96**	41
—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**142**	**149**	**153**	42
96	90	110	93	100	104	113	100	110	85	108	111	84	88	100	**110**	**110**	**111**	43
—	60	54	66	64	64	68	68	66	64	66	70	71	73	80	**70**	**72**	**72**	44
—	—	135	—	—	150	—	—	—	—	110	110	—	—	—	**130**	**134**	**135**	45
—	—	—	—	—	—	—	130	—	—	—	110	—	—	—	**158**	**167**	**164**	46
263	300	308	271	294	301	250	283	288	242	264	277	253	272	292	**255**	**276**	**308**	47
68	68	70	68	68	72	68	68	72	70	70	70	70	70	72	**68**	**69**	**69**	48
15	15	15	15	15	15	15	15	15	12	12	12	14	14	14	**14**	**14**	**14**	49
12	12	12	10	10	10	8	8	8	8	8	8	9	9	9	**8**	**8**	**8**	50
34	32	34	30	34	33	32	32	33	30	32	32	34	35	35	**29**	**30**	**30**	51
3600	3600	4000	3020	3340	3340	3150	3220	3060	2390	—	2710	[4])2520	[4])2520	[4])2520	**4150**	**4240**	**4270**	52
3000	3200	3200	2520	2990	2590	2650	2710	2350	2020	2270	2300	[4])2140	[4])2140	[4])2520	**3310**	**3380**	**3400**	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**419**	**412**	**412**	54
817	750	750	775	775	775	—	—	—	—	—	—	[4])850	[4])850	[4])850	**736**	**739**	**730**	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**600**	**595**	**597**	56
410	425	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[4]) —	[4]) —	[4]) —	**317**	**316**	**315**	57
—	—	—	—	425	450	—	—	—	—	—	—	[4])450	[4])450	[4])450	**362**	**368**	**369**	58

okt. 40 à 60 samt under nov. och dec. 60 à 75 öre; sik under okt. 125 à 150 under nov. 150 och under dec. 130 à 140 öre. — [1]) Uppgifterna avse för dec. 75 % utmalning. — [2]) Icke av samma kvalitet 35·00 kr. per kbfmn (20·70 kr. per famn) ej hemkörd. — [4]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har barrved under okt. och nov. till 21·00 och under dec. till 25·20 kr. per famn, antracitkol under okt. och engelsk kaminkoks under okt., nov. och dec. till 4·00 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Kreatursslag	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[1])	53	54	54	46	47	50	57	61	61	94
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	48	46	40	41	42	49	55	53	77
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	45	43	36	37	36	43	50	48	71
» 3. Mindre feta[2])	36	38	35	27	28	25	34	41	36	53
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	58	60	59	52	55	58	63	66	66	93
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	51	54	52	45	44	46	54	60	58	80
» 2. Mindre feta	44	48	44	36	36	36	44	50	47	65
Tjurar:										
Extra prima[4])	55	57	56	46	49	55	62	65	63	90
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	51	54	48	42	43	46	56	62	58	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	46	49	44	38	40	43	52	58	54	76
» 3. Mindre köttiga[2])	40	38	39	32	33	33	43	50	44	60
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	58	—	47	50	58	63	61	92
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	48	53	49	43	43	44	52	57	54	78
» 2. Mindre feta[6])	42	46	43	34	36	38	44	48	45	66
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7])	64	68	63	60	61	60	68	73	67	87
» (70—90 »)[7])	54	61	56	55	55	52	60	67	62	79
Skummjölkskalvar	44	46	41	39	40	41	48	57	49	69
Får:										
Yngre, feta[8])	53	54	52	50	51	51	53	58	55	70
Äldre, »[9])	44	49	46	45	45	42	48	53	47	62
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	73	66	56	69	77	64	73	82	74	129
Rena, större svin (100—170 kg.)	76	65	55	68	78	62	71	81	71	131
Suggor	66	57	46	58	67	53	60	68	58	122

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö samt för dec. 1915 endast Malmö. — holm och Malmö, för dec. 1915 och för jan.—april samt juni—dec. 1916 endast Malmö. — [4]) Uppgifterna Malmö. — [6]) Uppgifterna avse för maj samt juli—nov. 1916 Stockholm och Göteborg. — [7]) Fr. o. m. borg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för mars, april och juni 1916

priser

vande vikt)

Göteborg 1906—dec. 1916.

(dec. 1915—dec. 1916) för alla tre orterna.

1916	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100	82	81	83	86	89	98	103	110	117	117	109	102	101
91	74	74	75	78	82	91	98	102	107	104	96	90	91
76	50	59	62	65	69	75	82	88	94	90	77	73	76
115	90	87	89	92	96	109	117	129	136	136	134	125	124
105	83	83	87	89	92	101	108	116	123	124	118	108	110
87	66	66	69	72	76	87	94	100	105	103	96	86	89
—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	84	85	88	92	95	103	109	115	122	121	114	108	113
100	79	80	84	87	89	97	104	110	117	116	110	102	105
89	64	66	70	76	82	88	95	102	113	107	94	86	89
—	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	85	85	86	88	92	100	109	114	122	122	111	105	108
89	68	70	72	74	78	91	96	101	106	105	98	89	90
105	90	91	89	90	97	108	114	110	116	118	111	111	108
99	84	85	83	84	91	102	109	105	110	112	105	103	103
85	75	76	72	72	79	87	91	87	93	97	91	89	92
92	78	81	87	90	92	93	94	93	98	97	91	91	92
83	66	69	77	87	88	89	91	84	87	86	81	80	81
168	144	151	154	168	164	164	162	164	164	159	169	168	164
164	144	150	153	171	167	167	164	166	165	160	170	169	165
151	129	138	142	157	156	153	149	149	150	148	156	156	153

[2]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stock- avse för dec. 1915 Stockholm och Malmö. — [5]) Uppgifterna för år 1911, samt för dec. 1915 avse endast år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göte- Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm							
	Okt. 1916	Nov. 1916	30/11—6/12	7/12—13/12	14/12—20/12	21/12—27/12	28/12—3/1	Dec. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	157	145	145	145	—	—	—	145
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	115	110	108	108	113	113	113	111
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	107	102	100	100	105	105	105	103
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	78	73	71	71	76	76	76	74
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	123	116	114	114	119	119	119	117
» 2. Mindre feta	99	92	90	90	95	95	95	93
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	159	148	114	145	—	—	—	145
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	122	115	113	113	118	118	118	116
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	115	108	106	106	111	111	111	109
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	104	97	95	95	100	100	100	98
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	158	145	145	150	—	—	—	148
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	122	115	113	113	118	118	118	116
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	99	92	90	90	95	95	95	93
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	114	114	115	115	125	125	125	121
» (70—90 »)								
Skummjölkskalvar	99	99	100	100	110	110	110	106
Får:								
Yngre, feta	97	99	103	103	103	103	103	103
Äldre, »	87	89	93	93	93	93	93	93
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	178	178	174	179	179	174	174	167
Rena, större svin (100—170 kg.)	178	178	174	179	179	174	174	167
Suggor	167	167	163	168	168	163	163	165
Medelpris per styck (kr.):			Kr. per styck					
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	193	179	180	180	190	190	190	186
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	190	179	180	180	190	190	190	186
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	248	230	230	230	240	240	240	236
Oxar: kl. 3. » »	343	329	330	330	340	340	340	336

priser

vande vikt)

i riket.

okt.—dec. 1916.

Eskilstuna							Norrköping						
Okt. 1916	Nov. 1916	4/12—9/12	11/12—16/12	18/12—23/12	25/12—30/12	Dec. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	4/12—9/12	11/12—16/12	18/12—23/12	25/12—30/12	Dec. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
105	97	95	—	—	—	95	115	103	100	100	100	100	100
160	150	—	150	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—
98	87	85	77	77	77	79	105	93	90	90	90	90	90
160	150	—	140	—	—	140	160	150	—	—	—	—	—
89	77	75	72	72	72	73	84	83	80	80	80	80	80
147	140	—	130	—	—	130	150	140	—	—	—	—	—
78	71	70	65	65	65	66	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
110	110	—	90	90	90	90	115	103	100	100	100	100	100
103	92	90	85	85	85	86	105	93	90	90	90	90	90
86	77	57	70	70	70	71	85	83	80	80	80	80	80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	122	108	105	105	105	115	108
160	150	—	150	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	112	98	95	95	95	95	95
160	150	—	140	—	—	140	160	150	—	—	—	—	—
96	87	85	80	80	80	81	102	88	85	85	85	85	85
147	140	—	130	—	—	130	150	140	—	—	—	—	—
—	—	—	72	72	72	72	85	78	75	75	70	75	75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	110	103	100	100	100	100	100
160	150	—	150	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—
105	—	—	90	60	90	90	100	93	90	90	90	90	90
160	—	—	140	—	—	140	160	150	—	—	—	—	—
—	80	80	80	80	80	80	85	83	80	80	80	80	80
147	—	—	130	—	—	130	150	140	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	105	105	115	115	115	113	122	118	125	125	130	130	128
103	91	90	105	105	105	101	117	118	125	125	125	125	125
90	80	80	88	88	88	86	94	80	80	80	80	80	80
100	100	100	100	100	100	100	94	90	90	90	90	90	90
91	86	85	85	85	85	85	86	82	82	82	82	82	82
115	111	110	110	110	110	110	—	—	—	—	—	—	—
155	162	155	155	155	155	155	165	163	160	160	160	160	160
151	158	152	152	152	152	152	170	168	165	165	165	165	165
145	153	150	150	150	150	150	155	155	155	155	155	155	155
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	250	250	250	250	250	250	250
206	180	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175
175	155	150	150	150	150	150	175	175	175	175	175	175	175
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under

Kreatursslag	Malmö							
	Okt. 1916	Nov. 1916	29/11—5/12	6/12—12/12	13/12—19/12	20/12—26/12	27/12—2/1	Dec. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**160**	**153**	150	150	150	150	150	**150**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**106**	**100**	100	95	95	100	95	**97**
» » » » för export	**150**	**143**	140	140	140	140	140	**140**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**90**	**88**	93	88	88	93	88	**90**
» » » » för export	**144**	**133**	130	130	130	—	130	**130**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**76**	**73**	78	75	75	80	78	**77**
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	**50**	**53**	65	65	65	70	65	**66**
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	**134**	**125**	125	125	125	—	120	**124**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**118**	**106**	105	105	105	114	110	**108**
» 2. Mindre feta	**98**	**85**	85	85	90	95	90	**89**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	**76**	**65**	65	65	70	75	75	**70**
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**160**	**153**	150	150	150	150	150	**150**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**109**	**106**	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	**150**	**143**	140	140	140	140	140	**140**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**110**	**102**	103	98	105	105	98	**102**
» » » » » för export	**148**	**145**	140	130	130	—	130	**133**
» 3. Mindre köttiga	**84**	**75**	78	78	80	80	80	**79**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**160**	**150**	150	150	150	—	—	**150**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**106**	**104**	118	105	105	—	—	**109**
» » » för export	**150**	**135**	—	140	140	—	140	**140**
» 2. Mindre feta	—	—	—	—	88	—	—	**88**
» » för export	—	—	—	130	130	—	—	**130**
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**104**	**103**	98	93	93	98	103	**97**
» (70—90 »)	**97**	**93**	93	80	88	93	98	**92**
Skummjölkskalvar	**85**	**80**	80	80	80	80	85	**81**
Får:								
Yngre, feta	**85**	**85**	85	85	85	85	85	**85**
Äldre, »	**73**	**73**	73	73	73	73	73	**73**
Lamm	**103**	**103**	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	**166**	**164**	155	155	155	155	160	**156**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**166**	**164**	155	155	155	155	160	**156**
Suggor	**150**	**149**	145	145	145	145	145	**145**
För konservering (öre per kg.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):			K r.	p e r	s t y c k			
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

okt.—dec. 1916.

Hälsingborg								Göteborg							
Okt. 1916	Nov. 1916	29/11—5/12	6/12—12/12	13/12—19/12	20/12—26/12	27/12—2/1	Dec. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	4/12—9/12	11/12—16/12	18/12—23/12	25/12—30/12	Dec. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	**153**	150	150	150	150	150	**150**	**160**	**160**	—	150	150	—	**150**
102	**92**	88	88	88	93	100	**91**	**106**	**95**	94	96	96	98	**96**
150	**143**	140	140	140	140	140	**140**	**155**	**150**	—	140	140	—	**140**
92	**83**	65	70	70	73	78	**71**	**91**	**80**	79	81	81	83	**81**
144	**137**	130	130	130	130	130	**130**	**150**	**140**	—	130	130	—	**130**
76	**68**	—	63	63	63	68	**64**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
130	**120**	125	130	130	—	—	**128**	—	—	—	—	—	—	—
122	**114**	113	113	113	115	115	**114**	**112**	**102**	101	105	105	108	**105**
113	**104**	103	103	103	103	103	**103**	**91**	**82**	81	85	85	90	**85**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	**153**	150	150	150	150	150	**150**	**160**	**160**	—	150	150	—	**150**
—	—	—	—	—	—	—	—	**112**	**103**	108	108	108	110	**109**
150	**143**	140	140	140	140	140	**140**	**155**	**150**	—	140	140	—	**140**
—	—	—	—	—	—	—	—	**106**	**97**	103	103	103	105	**104**
—	**137**	130	130	130	130	130	**130**	**150**	**140**	—	140	140	—	**140**
107	**105**	100	100	100	93	100	**99**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	**153**	150	150	150	—	—	**150**	**160**	**160**	—	140	150	—	**150**
113	**109**	130	120	113	113	113	**118**	**106**	**95**	94	98	98	103	**98**
150	**143**	140	140	140	140	—	**140**	**155**	**150**	—	140	140	—	**140**
103	**94**	93	98	98	98	98	**97**	**96**	**85**	84	88	88	93	**88**
—	—	—	—	—	—	—	—	**150**	**140**	—	140	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
113	**109**	105	105	105	105	105	**105**	**118**	**118**	118	118	118	118	**118**
103	**101**	98	98	98	98	98	**98**	**113**	**113**	113	113	113	113	**113**
91	**91**	88	88	88	88	88	**88**	**88**	**88**	88	88	88	88	**88**
80	—	—	—	—	—	—	—	**92**	**88**	88	88	88	88	**88**
—	—	—	—	—	—	—	—	**83**	**78**	78	78	78	78	**78**
110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**162**	**163**	162	162	162	157	**161**
—	—	—	—	—	—	—	—	**166**	**165**	164	164	164	159	**163**
—	—	—	—	—	—	—	—	**152**	**151**	150	150	150	148	**150**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
138	**137**	138	138	138	138	150	**140**	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck								Kr. per styck						
163	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under december 1916.

Ort	3/12—9/12	10/12—16/12	17/12—23/12	24/12—30/12	Medelpris	Ort	3/12—9/12	10/12—16/12	17/12—23/12	24/12—30/12	Medelpris
	öre per kg.						öre pr kg.				
Stockholm	221	223	218	213	219	Vänersborg	205	205	205	205	205
Södertälje	215	220	220	—	218	Borås	203	203	203	207	204
Uppsala	210	208	208	210	209	Tidaholm	200	203	204	203	203
Nyköping	208	200	203	205	204	Karlstad	208	205	205	209	207
Eskilstuna	220	220	220	220	220	Örebro	205	204	205	205	205
Linköping	212	213	216	212	213	Kopparberg	218	215	215	215	216
Norrköping	209	208	208	207	208	Västerås	215	213	213	215	214
Motala	214	212	210	211	212	Falun	211	211	209	209	210
Jönköping	205	202	200	200	202	Domnarvet och Borlänge	208	207	207	207	207
Växjö	208	203	203	204	205	Ludvika	230	230	215	215	223
Kalmar	205	200	203	203	203	Gävle	210	210	208	208	209
Västervik	203	205	205	208	205	Söderhamn	230	228	228	223	226
Visby	176	178	180	180	179	Sundsvall (staden)	230	218	215	215	220
Karlskrona	214	211	206	206	209	Nyland	225	225	215	220	221
Kristianstad	—	—	—	—	—	Östersund	210	210	210	210	210
Malmö	—	—	—	—	—	Umeå	205	208	210	205	207
Lund	208	208	208	208	208	Luleå	205	205	205	205	205
Landskrona	—	—	—	—	—	Boden	205	205	205	205	205
Hälsingborg	211	210	209	210	210	Malmberget och Gällivare	245	245	232	231	238
Ystad	205	205	207	209	207	Kiruna	—	—	—	—	—
Halmstad	214	204	209	207	209	**Samtliga orter**	**211**	**210**	**209**	**209**	**210**
Göteborg	214	211	210	205	210						
Lysekil	205	205	205	205	205						

Tillförseln till offentliga slakthus.

Oktober—december 1916.

Kreatursslag		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	[1]) Göteborg
Tjurar	December	187	27		24	318	90	196
	Oktober—december	*723*	*56*		*59*	*752*	*189*	*1 761*
Kor	December	120	208	440	217	1 263		429
	Oktober—december	*296*	*617*	*1 375*	*534*	*2 926*	710	*5 928*
Övriga nötkreatur	December	2 129	36		81	749	*1 764*	248
	Oktober—december	*7 962*	*102*		*357*	*2 266*		*2 558*
Gödkalvar	December	880	[2]) 272	[2]) 4·2	22	416	70	292
	Oktober—december	*3 051*	[2]) *819*	[2]) *1 773*	*102*	*1 427*	*172*	*3 256*
Spädkalvar	December	310	[3]) 343	[3]) 224	239	94	9	111
	Oktober—december	*970*	[3]) *812*	[3]) *668*	*738*	*311*	*28*	*1 111*
Får och lamm	December	164	39	71	35	114	21	96
	Oktober—december	*1 428*	*157*	*368*	*239*	*548*	*56*	*1 811*
Svin	December	1 326	272	273	739	1 341	207	630
	Oktober—december	*4 085*	*798*	*943*	*3 455*	*5 212*	*974*	*10 211*
Spädgrisar	December	210	37	3	2	38	1	7
	Oktober—december	*335*	*47*	*19*	*6*	*39*	*11*	*1 679*
Hästar och föl	December	151	26	34	21	80	47	25
	Oktober—december	*482*	*108*	*95*	*53*	*230*	*112*	*520*

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Oktober—december 1916.

Kroppar av		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	December	4 113	217	388	404	976	644
	Oktober—december	*12 775*	*658*	*1 296*	*1 191*	*2 590*	*1 442*
Gödkalvar	December	5 236	213	[2]) 544	133	479	320
	Oktober—december	*15 838*	*542*	*1 980*	*397*	*1 732*	*879*
Spädkalvar	December	4 455	293	[3]) 427	438	438	412
	Oktober—december	*12 224*	*705*	*1 226*	*1 287*	*1 348*	*1 137*
Får och lamm	December	3 641	35	178	316	272	314
	Oktober—december	*19 589*	*151*	*830*	*2 062*	*1 119*	*948*
Svin	December	4 777	340	1 222	882	2 369	816
	Oktober—december	*14 615*	*1 292*	*2 902*	*3 431*	*7 705*	*2 547*
Spädgrisar	December	563	31	20	6	42	25
	Oktober—december	*953*	*41*	*50*	*12*	*47*	*52*
Hästar och föl	December	406	22	44	24	55	61
	Oktober—december	*1 084*	*102*	*133*	*61*	*169*	*125*

[1]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *dec.* 1915—*dec.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Dec 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor	kg.	90	118	124	153	114	74	90	90	119	128	130	114	121
liten	»	80	80	85	105	83	51	70	62	95	112	106	90	87
Braxen	»	—	65	—	—	76	75	74	69	95	110	106	—	—
Gråsej	»	75	75	—	—	—	64	70	70	70	80	88	—	—
Gädda, levande	»	—	—	—	—	—	70	—	—	210	—	—	—	140
slaktad	»	144	110	119	140	98	89	97	100	158	164	180	153	170
Gös	»	180	—	178	188	163	153	175	182	225	234	235	203	188
Hälleflundra, stor	»	141	148	148	149	137	140	144	—	—	170	—	—	—
liten	»	—	102	110	108	110	86	85	—	—	—	—	—	—
Id	»	—	60	—	68	74	57	68	63	90	95	107	95	87
Kolja, svensk	»	70	90	70	87	75	57	70	73	78	82	76	95	88
norsk	»	53	51	55	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	98	103	85	—	—
Kungsflundra	»	—	—	—	74	80	67	72	—	—	—	—	137	135
Lake, sjö- stor	»	100	86	90	90	70	—	—	—	95	104	116	105	102
insjö- liten	»	—	110	103	110	78	55	65	—	90	—	97	94	90
Lax, färsk	»	280	310	387	440	448	353	280	285	—	—	—	360	—
Långa	»	90	63	—	85	85	—	—	—	75	—	—	—	—
Piggvar	»	—	—	175	175	175	140	125	—	—	—	—	230	250
Röding	»	175	—	—	—	175	175	183	190	112	—	222	210	190
Rödspotta, stor	»	87	99	90	90	86	79	85	—	110	112	110	143	130
liten	»	—	—	70	70	70	60	—	—	—	—	—	—	123
Sik, stor	»	110	—	—	—	114	115	130	110	160	149	149	120	134
liten	»	—	110	—	—	—	—	112	75	—	—	110	103	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	121	123	80	—	—
Sill, färsk	låda[2]	5500	3520	2500	3000	—	—	—	—	—	4900	4500	6400	5450
» »	kg.	—	37	—	—	—	50	—	—	61	65	70	—	—
Sjötunga, stor	»	—	—	155	153	155	89	95	100	145	142	161	—	—
liten	»	95	120	—	—	108	69	80	73	96	94	125	225	—
Slätvar	»	120	—	150	150	150	—	—	—	—	—	—	208	—
Strömming	låda[3]	2350	2500	1550	1900	1725	950	—	—	—	—	—	—	2100
»	kg.	39	35	20	27	20	26	37	32	36	40	42	37	39
Torsk, m. huvud	»	55	40	57	59	53	44	47	44	45	49	61	63	56
svensk huvudlös	»	99	107	91	90	83	74	86	89	90	99	101	120	93
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	50	66	50	58	62	41	54	52	49	44	54	63	54
liten	»	—	50	40	40	40	—	—	—	—	—	—	—	35
Ål, levande, stor	»	—	250	—	—	—	185	268	216	248	245	255	—	350
liten	»	—	170	—	—	—	—	175	155	204	176	181	—	260
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1700	2050	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750	900	950	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	—	230	159	148	125	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	—	120	95	83	85	96	—	—	140	138	—	—	—
kokta små	»	—	—	—	—	—	—	65	60	—	—	—	—	115

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

30/11—6/12:	tillgång	knapp,	efterfrågan	medelmåttig, tendens fallande.
7/12—13/12:	»	god	»	» » svävande.
14/12—20/12:	»	»	»	» »
21/12—27/12:	»	»	»	» »
28/12—3/1:	»	knapp,	»	» »

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Arbetsmarknaden under januari månad 1917.

Januari månad har som vanligt medfört en försämring av arbetstillgången inom åtskilliga fack. Särskilt synes den sällsynt stränga vinter, som under hela månaden varit rådande, medfört olägenheter i södra Sverige, där man eljest plägar kunna bedriva vissa utarbeten även under vintern. Inom bageriyrket och vissa andra näringsgrenar hava dessutom på grund av särskilda omständigheter kännbara rubbningar gjort sig gällande. Trots detta har arbetstillgången å de flesta orter betecknats såsom med hänsyn till årstiden god, och har säsongarbetslösheten inom byggnadsfacken m. fl. i avsevärd mån motvägts av ökad efterfrågan å andra områden.

Inom *jordbruket* har vid flertalet arbetsförmedlingsanstalter förekommit brist å arbetskraft. I Skåne gällde efterfrågan dock efter vanligheten huvudsakligen yngre drängar, medan vuxna arbetare mångenstädes hade svårt att finna sysselsättning. Inom landet i övrigt har den knappa tillgången på jordbruksarbetare tydligen delvis stått i samband med de rikliga arbetstillfällen, som erbjudits vid skogsarbetet. De under föregående år gjorda försöken att till detta arbete använda arbetslösa säsongarbetare från städerna torde numera hava uppgivits, sedan det visat sig, att de av dylik otränad arbetskraft utförda prestationerna varken varit arbetsgivarna till större nytta eller kunnat tillförsäkra arbetarna själva nöjaktiga förtjänster. Detta gäller, efter vad särskilt under nu ifrågavarande månad visat sig, icke endast bageriarbetare och andra vid utomhusarbete ovana arbetare, utan även stenhuggare och dylika mera härdade friluftsarbetare. Den under månaden genomförda brödregleringen har också försvårat rekryteringen av skogsarbetarstammen.

Inom *industrien* hava driftinskränkningar i vissa fall måst vidtagas inom de av råämnesimport beroende kemisk-tekniska, textil-, läder- och gummivarubranscherna. Metallindustrien har fortfarande haft svårt att fylla sitt behov av yrkesskicklig arbetskraft, varemot överflöd på yngre, okvalificerade arbetare förekommit både i Stockholm, Göteborg och Malmö. En hithörande specialindustri, den s. k. kilhakstillverkningen, som de senaste åren i stor utsträckning arbetat för export, har på grund av försämrade konjunkturer nästan fullständigt nedlagts, varigenom ett avsevärt antal, till övervägande del yngre och ej yrkesutbildade arbetare blivit utan sysselsättning i de städer, där denna fabrikation huvudsakligen är koncentrerad (Stockholm, Norrköping, Motala, Örebro). Inom jord- och stenindustrien har efterfrågan å arbetskraft särskilt försports vid kalkstensindustrien i Västergötland och på Gottland.

Inom gruppen *husligt arbete* synas konsumtionsregleringarna hava framkallat ökad tillströmning av kvinnliga arbetssökande, dels arbetslösa bageriarbeterskor och dels andra fabriksarbeterskor, vilka under nu rådande förhållanden icke längre ansett sig kunna fortsätta den diet av kaffe och bröd, vartill de förut ofta väsentligen varit hänvisade.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 110. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jordbruk m. m.	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	*57*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	*128*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	*110*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

I förhållande till antalet lediga platser var antalet ansökningar om arbete, efter vad härav framgår, mindre än under motsvarande månad något föregående år. Detta gäller såväl jordbruket som övriga näringsgrenar. Medan inom industri och byggnadsverksamhet överskottet av arbetskraft efter årsskiftet som vanligt ökats, har inom jordbruket, såsom också de föregående åren varit fallet, relativa antalet arbetssökande varit mindre än under höstmånaderna. Frånsett månaderna maj—juli sistlidet år, har över huvud disproportionen mellan tillgång och efterfrågan å arbetskraft å detta område icke vid någon tidpunkt under de fyra senaste åren framträtt så starkt som under nu ifrågavarande månad.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	[1]5·4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 januari 1917. Arbetslösheten var då, såsom synes, visserligen större än under sommar- och höstmånaderna 1916, men mindre än vid något av de föregående årsskiften, för vilka uppgifter äro tillgängliga.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

I. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under senare halvåret 1916 samt januari månad 1917 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

Juli—dec. 1916	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Karlskrona	74	12
Ystad	356	141
Skee I	314	—
Bro	20	—
Borås	615	—
Luleå	422	266
Gällivare	10	—
Jukkasjärvi	390	77
Juli—dec. 1916	**2 201**	**496**
Jan.—juni 1916	78 464	37 822
Juli—dec. 1915	14 942	4 144

Januari 1917	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Vaxholm	251	—
Karlskrona	7	7
Ystad	539	207
Halmstad	390	18
Skee I	196	—
Skee II	253	—
Borås	122	—
Umeå	123	—
Luleå	1 545	1 125
Jukkasjärvi	316	35
Summa jan. 1917	**3 742**	**1 892**
» dec. 1916	1 100	392
» jan. 1916	11 004	4 959

Ökning av arbetslösheten inom vissa näringsgrenar. På grund av de alltjämt ökade svårigheter, som lagts i vägen för utrikeshandeln, kunde redan under januari månad inom åtskilliga näringsgrenar en ökning av arbetslösheten skönjas eller åtminstone befaras. Särskilt medförde den i mitten av månaden genomförda brödregleringen en kännbar minskning av arbetstillgången inom bageriyrket. Enligt genom bageriarbetarförbundet införskaffade uppgifter voro under veckan 14—20 januari bland 3 334 redovisade arbetare 484 arbetslösa (14·5 %) och under veckan 21—27 januari bland 2 953 redovisade arbetare 503 arbetslösa (17·0 %). Under februari månad har arbetslösheten inom detta fack otvivelaktigt ytterligare ökats. Det kan på grund härav förutses, att de alltsedan krigsutbrottet fungerande lokala arbetslöshets- och hjälporganen under innevarande år komma att tagas i anspråk i vida större utsträckning än under år 1916. Statens arbetslöshetskommission har med hänsyn härtill tillställt samtliga länshjälpkommittéer följande skrivelse:

Stockholm den 9 februari 1917.

Till Länshjälpkommittén.

Numera inträdda förhållanden synas giva anledning befara, att inom åtskilliga näringsområden den hittillsvarande högkonjunkturen kommer att avlösas av stagnation eller tillbakagång. Då därav kan framkallas arbetslöshet, ligger det uppenbarligen vikt på att vederbörande arbetslöshets- och hjälpkommittéer omedelbart åter förbereda sig på de uppgifter, som de ändrade förhållandena kunna pålägga dem. Med avseende å de spörsmål, som vid sådant övervägande närmast framträda, hänvisar statens arbetslöshetskommission till sin den 20 september 1915 översända P. M. (avtryckt i Sociala Meddelanden 1915, häfte 9, sid. 937).

Särskilt torde vederbörande lokala hjälporgan böra uppmärksamma och vidtaga åtgärder med anledning av den arbetslöshet, som redan inträtt vid bagerier o. dyl. arbetsställen. I den mån icke lämpligt arbete kan anvisas hithörande arbetare, kan jämlikt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 ifrågakomma utdelande av arbetslöshetsunderstöd, därvid emellertid bör iakttagas, att enligt kungörelsens bestämmelser sådant understöd endast får lämnas till personer med försörjningsplikt.

Arbetslöshetskommissionen får därför anmoda Eder rikta de kommunala hjälporganens i länet uppmärksamhet å ovanberörda förhållanden samt senast den 20 innevarande månad till kommissionen meddela, *dels* huruvida vederbörande lokala organ få anses beredda motsvara de krav, som en möjligen inträffande mera omfattande arbetslöshet kan ställa på dem, *dels* huru arbetslöshetsförhållandena inom bageriyrket, eventuellt på andra yrkesområden kunna hava utvecklat sig.

På arbetslöshetskommissionens vägnar:

F. W. H. Pegelow.

Gunnar Huss.

2. Statens livsmedelskommission.

Livsmedelskommissionens yttrande över ifrågasatta åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft.[1] Sedan livsmedelskommissionen genom nådiga remisser den 16 november 1916 samt den 24 januari 1917 anmodats att efter hörande av socialstyrelsen avgiva underdånigt utlåtande med anledning av en framställning från skånska arbetsgivareföreningens styrelse angående åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft, avgav kommissionen den 6 februari 1917 det begärda utlåtandet, vari kommissionen anförde i huvudsak följande:

»Såsom av socialstyrelsens utlåtande i ämnet framgår, synes en av de väsentligaste orsakerna till den brist på arbetskraft, vilken skulle fyllas genom införande till landet av utländska arbetare, ligga i den omständigheten, att arbetsmarknaden på här ifrågavarande område icke är organiserad efter tillfredsställande principer. Den viktigaste åtgärd, som för avhjälpande av denna brist synes kommissionen nu böra vidtagas, är en auktoritativ undersökning av, huruvida icke det behov av arbetskraft, som årligen förefinnes för den svenska betodlingen, kan fullt tillgodoses genom på förhand vidtagna anordningar, varigenom ett systematiskt samarbete etableras mellan de arbetsgivare, arbetare och arbetsförmedlingsorgan, vilka äro främst intresserade i denna frå-

[1] Samtliga utlåtanden och handlingar rörande denna fråga komma att införas i nästa häfte av Sociala Meddelanden.

gas tillfredsställande lösning. Kommissionen vill av sådan anledning hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville låta genom särskilt sakkunniga eller i annan lämplig ordning skyndsammast utreda denna sida av problemet. Dels av nu nämnda anledning, dels ock av hänsyn därtill, att det för den omhandlade arbetareutförseln nödvändiga medgivandet från utländsk makts sida icke torde lämnas annat än under sådana villkor, vilkas fyllande kunna för vår folkhushållning bliva mera betungande än vinsten av den hitsända arbetskraftens utnyttjande inom vårt land, anser kommissionen icke, att den remitterade framställningen bör vinna Eders Kungl. Maj:ts bifall annat än såsom en ren nödfallsutväg, därest man icke hoppas att på andra vägar kunna nå det åsyftade målet. Kommissionen vill likväl, av hänsyn till den för vårt lands livsmedelstillgång synnerligen viktiga fråga, för vars tillfredsställande lösning de begärda åtgärderna ifrågasatts, icke helt avstyrka, att åtgärder i den remitterade framställningens syfte under sist angivna förutsättningar må vidtagas.»

Spannmålsimport. Den 10 januari 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t livsmedelskommissionen att utöver de 610 000 ton utländsk brödsäd, som kommissionen förut bemyndigats till riket införskaffa, i utlandet för statens räkning uppköpa ytterligare högst 60 000 ton brödsäd.

Livsmedelskommissionens yttrande med anledning av framställningar angående åtgärder för avhjälpande av havrebristen vid skogsdrivningar i Norrland. Vissa norrländska sågverk och andra trävaruföretag hade till Kungl. Maj:t inkommit med framställningar angående åtgärder för avhjälpande av havrebrist vid skogsdrivningar i Norrland. Sedan livsmedelskommissionen anbefallts avgiva yttrande häröver, anförde kommissionen i en till Kungl. Maj:t den 19 februari 1917 avlåten skrivelse bland annat, att kommissionen med anledning av de gjorda framställningarna sökt utröna, huruvida havretillförseln till Norrland under innevarande konsumtionsår varit mindre än föregående år, samt att det därvid visat sig, att havreleveranser till norrländska järnvägsstationer i år tvärt om varit osedvanligt stora. På grund av vad sålunda inhämtats, kunde kommissionen ej finna, att något allmänt behov förelåge, som kunde motivera vidtagande av statsåtgärder för tillgodoseende av de framställda kraven.

Vidare anförde kommissionen:

»Härtill kommer, att det under allra senaste tiden visat sig nödvändigt vidtaga synnerligen djupgående åtgärder i syfte att säkerställa befolkningens behov av livsmedel, varigenom bland annat stora förråd fodermedel, särskilt havre, blivit lagda under beslag, vilket givetvis även kommer att medföra en högst avsevärd *inknappning* i jordbruksnäringens tillgång på fodermedel. Att under dylika förhållanden åtgärder genom statens försorg vidtagas för anskaffande av havreförråd *utöver det normala* för skogsbrukets räkning vill livsmedelskommissionen — ur sin synpunkt sett — på det bestämdaste avstyrka.»

Import av kraftfoder och reglering av priserna därå. Kungl. Maj:t hade i november 1916 uppdragit åt livsmedelskommissionen att ombesörja import av intill 160 000 ton kraftfoder av majs och oljekakor samt till kommissionens förfogande ställt ett belopp på intill 4 000 000 kr. för reglering av

priserna å kraftfoder.[1] I skrivelse den 7 december 1916 till Kungl. Maj:t anmälde kommissionen, att på grund av den synnerligen starka prisstegringen beträffande ifrågavarande fodermedelsvaror dessa medel ej räckte till prisreglering av mer än högst 90 000 ton majs och oljekakor samt hemställde om bemyndigande att i enlighet med förut fastställda grunder verkställa prisreglering i fråga om de fodermedel, som fortfarande och tills vidare bleve till riket importerade. Den 22 december 1916 beslöt Kungl. Maj:t att uppdraga åt livsmedelskommissionen dels att ombesörja import av ytterligare intill 50 000 ton kraftfoder av majs och oljekakor, dels ock verkställa prisreglering vid tillhandahållande för den inhemska konsumtionen av hela den myckenhet kraftfoder, som kommissionen bemyndigats importera.

Den 13 februari 1917 beslöt Kungl. Maj:t bemyndiga statens krigsförsäkringskommission att meddela krigsförsäkring för hela värdet av fodermedelslaster (förut för 80 %), som på livsmedelskommissionens fodermedelsbyrås föranstaltande importeras genom enskilda importörer.

Genom proposition n:r 46 till 1917 års riksdag har Kungl. Maj:t hemställt, att riksdagen ville å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 190 000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna nämnda belopp för att användas till fraktlindringar under innevarande år för försändelser av majs dels å järnväg till Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, ävensom Södra, Norra och Västra Hälsinglands fögderier av Gävleborgs län, dels ock till Gottland. För till Gottland destinerad majs skulle fraktlindringen gälla endast ett belopp, högst motsvarande sjöfrakten från Kalmar men icke längre sjöfrakt och ej heller järnvägsfrakt genom Sveriges fastland.

Riksdagen har sedermera beslutat att bevilja det begärda anslaget.

Smörregleringen. Genom nådig kungörelse den 27 oktober 1916 fastställdes maximipriser för minuthandeln med smör.[2] Då anordningen med maximipris enbart för minuthandeln snart befanns vara otillfredsställande, bestämdes genom kungörelse den 10 november 1916 olika maximipriser för försäljning genom producent och för parti- samt minuthandeln.[3] Sistberörda föreskrifter voro avsedda att gälla endast för en kortare i kungörelsen närmare angiven tidsperiod, men giltighetstiden blev sedermera förlängd.

Maximipriset enligt nämnda författning utgjorde, per kg. räknat, vid försäljning direkt till allmänheten i mindre myckenhet än 50 kg. kr. 3·25, vid försäljning från tillverkaren eller för hans räkning kr. 3·00 och i andra fall kr. 3·03.

I en till Kungl. Maj:t den 25 januari 1917 avlåten skrivelse, innefattande utlåtande över vissa framställningar från skånska smörexportföreningen m. fl. angående förhöjning av gällande maximipriser å smör, anförde livsmedelskommissionen, att det ej kunde bestridas, att dessa maximipriser medfört

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1113 o. 1342.
[2] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1118.
[3] Soc. Medd, årg. 1916, sid. 1120.

kännbara olägenheter för landets mejerihantering. Dessa olägenheter hade närmast förorsakats därav, att samma pris varit fastställt för såväl lantsmör som prima mejerismör. Detta prisförhållande hade närmast haft till följd, att lantmännen funnit det fördelaktigare att behålla sin mjölk i hemmen, själva kärna smör av grädden och utfodra skummjölken, vilket tillvägagångssätt medförde en högre vinst av mjölkproduktionen än vad som var fallet, om mjölken till gällande pris å mejerismör försändes till mejerier för att där förädlas. Därtill kom, att lantmännen i regel ej försålde sitt smör till partipris utan avyttrade detsamma till maximipriset för minuthandeln, d. v. s. till kr. 3·25 per kg., under det att mejerierna måste avstå största delen av sin smörtillverkning till partipriset eller till 3 kr. per kg. Följden av dessa prisförhållanden hade blivit, att mjölktillgången vid en del mejerier i oroväckande grad minskats, på grund varav även smörproduktionen avtog, varjämte förhållandet i och för sig innebar en allvarlig fara för den svenska mejerihanteringen.

Då nu fråga blivit väckt om ny prisreglering beträffande smör, ville livsmedelskommissionen framhålla, att en dylik reglering borde anordnas så, att dels produktionen av mjölk och smör stimulerades, dels mjölken återfördes till mejerierna och dels slutligen, att den största möjliga mängd av den vid mejerierna producerade smörkvantiteten tillfördes den genom staten ledda fördelningen av smör. Bland olika prisregleringssystem, som i sådant syfte kunde komma i fråga, förordade kommissionen höjning av maximipriset på det mejerismör, som ingår i den statliga regleringen. Genom en sådan anordning skulle vinnas, ej endast att mjölken åter sökte sig fram till mejerierna och att produktionen stimulerades, utan även att mejerierna komme att finna det med sin fördel förenligt att avyttra sin tillverkning till av livsmedelskommissionen godkänd köpare. Någon avsevärd försäljning av smör vid sidan av den statliga regleringen vore med en sådan anordning enligt kommissionens mening säkerligen icke att befara.

Vad beträffar höjden av det maximipris, som sålunda borde åsättas det i den statliga regleringen ingående mejerismöret, föreslog kommissionen, med ledning av en av sakkunniga verkställd beräkning över produktionskostnaderna för smör, att det partipris, som av kommissionen skulle betalas till godkända uppköpare, skulle fastställas till kr. 3·50 per kg., varigenom priset vid mejerierna komme att ställa sig omkring 5 öre lägre per kg. Minuthandelspriset för det mejerismör, som distribueras genom kommissionens försorg, ansåg kommissionen böra sättas 25 öre högre per kg. än partipriset, och skulle detsamma alltså utgöra kr. 3·75, vilket betydde en utvidgning av den dittillsvarande prismarginalen med omkring 5 öre. De med den statliga regleringen av smörtillgången inom landet förbundna kostnaderna, vilka förut till största delen bestritts av smörexportfirmorna, borde enligt kommissionens mening numera, då exportfirmorna ej vidare hade något intresse av att upprätthålla ifrågavarande reglering, täckas genom medel, som influta genom denna reglering själv, och föreslog kommissionen, att den måtte bemyndigas

att vid försäljning av smör till livsmedelsnämnd debitera rekvirenten en distributionsavgift av 25 öre per drittel.

Livsmedelskommissionens ledamöter Elmquist och Fryxell anförde avvikande mening mot ovan refererade beslut, därvid framhållande, att de visserligen ej velat motsätta sig en höjning av maximipriset för det smör, som passerar den statliga regleringen, men att de därvid ej velat sätta det så högt som kommissionens majoritet föreslagit samt att höjningen ej borde vidtagas, utan att priset å annat smör samtidigt hölles något tillbaka. De föreslogo, att maximipriset för allt smör, som försäljes fritt, skulle bestämmas till kr. 3·15 per kg. och att för det smör, som tillhandahålles genom livsmedelskommissionen, skulle fastställas ett partipris av kr. 3·40 per kg. samt ett minuthandelspris av kr. 3·65 per kg., allt med i övrigt samma bestämmelser, som av kommissionen föreslagits.

Ledamoten av livsmedelsrådet Svensson avstyrkte för sin del varje höjning av maximipriset.

Den 21 februari återremitterade Kungl. Maj:t ärendet till livsmedelskommissionen med anmodan, att kommissionen snarast måtte inkomma med förnyat yttrande, därvid särskilt hänsyn borde tagas till de då förändrade förhållandena å fodermedelsmarknaden. Redan följande dag, eller den 22 februari, förelåg kommissionens yttrande, vari kommissionen anförde, att den efter prövning av alla på frågan inverkande omständigheter fann sig böra förorda bifall till kommissionens ovan omförmälda förslag i ärendet den 25 januari. Om beslutet ense voro kommissionens samtliga ledamöter ävensom ledamoten av livsmedelsrådet Sederholm samt professorn H. J. B. Juhlin-Dannfelt, vilken såsom sakkunnig särskilt tillkallats. Ledamoten av livsmedelsrådet Johan Nilsson, som jämväl deltog i behandlingen av ärendet, ansåg, att kommissionen bort tillstyrka den av skånska smörexportföreningen med flera gjorda framställningen oförändrad.

Kungl. Maj:ts beslut i ärendet, som fattades den 23 februari 1917, skedde i huvudsaklig överensstämmelse med livsmedelskommissionens förslag. Nämnda dag utfärdades nedanstående kungörelse om ändrad lydelse av förordningen den 27 oktober 1916 angående maximipris å smör.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

om ändrad lydelse av §§ 1 och 3 av förordningen den 27 oktober 1916 angående maximipris å naturligt smör;

given Stockholms slott den 23 februari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning från statens livsmedelskommission, funnit gott att, med upphävande av ej mindre kungörelsen den 10 november 1916 med vissa provisoriska föreskrifter angående maximipris å naturligt smör än även kungörelsen den 15 december 1916 angående utsträckt giltighetstid för berörda föreskrifter, förordna, att §§ 1 och 3 av förordningen den 27 oktober 1916 angående maximipris å naturligt smör skola erhålla följande ändrade lydelse, att gälla tills vidare från och med den 26 februari 1917:

§ 1.

Mom. 1. Vid frivillig försäljning av naturligt smör till förbrukning inom landet må, utom i fall, varom i mom. 2 förmäles, priset för kilogram icke överstiga:

där försäljningen sker direkt till allmänheten i mindre myckenhet
än 50 kilogram . . . . . 3 kronor 25 öre,
där försäljningen ej sker på sätt nu nämnts:
vid försäljning från tillverkaren eller för hans räkning . 3 kronor,
eljest . . . . . 3 kronor 3 öre.

Till de i detta moment bestämda maximipriserna, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord, må tillägg icke göras i vidare mån än enligt § 2 samt § 3 mom. 1 och 2 medgives.

Mom. 2. Vid frivillig försäljning till statens livsmedelskommission av mejerismör av fullgod beskaffenhet med en vattenhalt, icke överstigande 16 procent, förpackat i hel- eller halvdrittel, må priset uppgå till 3 kronor 50 öre per kilogram fritt banvagn eller fritt ombord å ort, varest smörregleringsbyrå finnes.

Vid frivillig försäljning i minut av mejerismör, som distribuerats genom statens livsmedelskommissions försorg, må priset uppgå till 3 kronor 75 öre per kilogram.

Till de i detta moment bestämda maximipris må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 2 och 3 medgives.

§ 3.

Mom. 1. Säljes varan i annan förpackning än hel- eller halvdrittel, må, då annat emballage än papper användes, säljaren för emballaget betinga sig tillägg till maximipriset med högst det belopp, vartill hans självkostnad för emballaget uppgår, eller påfordra, att emballaget omgående återställes till honom fraktfritt i oskadat skick. I andra fall än nu sagts äger köparen fordra, att emballage av säljaren tillhandahålles utan tillägg till maximipriset eller skyldighet för köparen att återställa emballaget.

Mom. 2. Å ort på längre avstånd från tillverkningsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn må till de i § 1 mom. 1 stadgade maximiprisen å 3 kronor och 3 kronor 3 öre samt till det i § 1 mom. 2 stadgade maximipriset å 3 kronor 50 öre göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

Mom. 3. Vid försäljning till kommunal livsmedelsnämnd av smör, varom i § 1 mom. 2 sägs, äger statens livsmedelskommission debitera livsmedelsnämnden en distributionskostnad av 25 öre per heldrittel.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 23 februari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 januari 1917 anförde livsmedelskommissionen bland annat, att gentemot det av kommissionen förordade prissystemet kunde erinras, att det komme att medföra vissa svårigheter med hänsyn till kontrollen vid detaljförsäljningen av lantsmör och sådant smör, som av regleringen tillhandahålles. Denna kontroll hade kommissionen tänkt sig överlämnad till de lokala livsmedelsnämnderna. Sedan Kungl. Maj:t fattat beslut i enlighet med kommissionens hemställan, har kommissio-

nen i en cirkulärskrivelse till livsmedelsnämnderna den 26 februari givit närmare regler och direktiv rörande anordnandet av denna kontroll, som enligt skrivelsen lämpligen kan av nämnderna utövas på så sätt, att särskilda avtal träffas mellan resp. nämnder och handlande på platsen. Kommissionen framhåller i skrivelsen dessutom önskvärdheten av att smörkonsumtionen begränsas och omnämner, att den mängd smör, som för närvarande kan beräknas per individ, utgör med nuvarande tillförsel omkring 1 hektogram per vecka samt att i vissa städer livsmedelsnämnderna vid ordnandet av den lokala smörfördelningen tillämpat kortsystemet. Livsmedelskommissionen framhåller tillika, att ett dylikt förfarande särskilt i städer och större samhällen icke oväsentligt torde bidraga att underlätta fördelningens verkställande. Ifrågavarande skrivelse har i sin helhet följande lydelse:

»Då det visat sig, att ett gemensamt maximipris å mejerismör och lantsmör menligt inverkat på mjölktillförseln till mejerierna i så måtto, att många mjölkleverantörer funnit det vara fördelaktigare att själva förarbeta sin mjölk till smör och försälja detta till högsta gällande pris, och då en del mejerier fortfarande sälja sin produktion till av statens livsmedelskommission icke godkända köpare, varigenom ej obetydliga kvantiteter smör undandragas den statliga regleringen och en rättvis fördelning av smöret inom landet således i högsta grad försvåras, har Kungl. Maj:t på kommissionens förslag fastställt olika maximipris, som för minuthandeln för smör utgöra respektive kronor 3·75 och 3·25, *det högre att gälla vid utförsäljning av sådant mejerismör, som genom* kommissionen tillhandahålles livsmedelsnämnderna, och det lägre att gälla för allt övrigt smör, såsom lantsmör etc. Härmed avses att draga så mycket smör som möjligt under regleringen, varigenom fördelningen kan bliva jämnare.

För att detta emellertid skall lyckas i största möjliga grad kräves, att kommissionen kan påräkna livsmedelsnämndernas medverkan vid utövandet av kontrollen, så att ej smör, som icke inbegripes under den statliga regleringen, försäljes till det högre priset.

Denna kontroll kan av nämnderna utövas på så sätt, att särskilda avtal träffas mellan respektive nämnd samt de parti- och minuthandlare på platsen, vilka önska erhålla smör genom den statliga regleringen och i dylikt avtal förbinda sig att ej försälja annat smör.

Nämnderna böra även genom tillkännagivande i ortspressen eller på annat verksamt sätt bringa till allmänhetens kännedom, hos vilka handlande eller i vilka butiker smör, som passerat den statliga regleringen, finnes till salu och att smör i andra affärer skall säljas till det lägre maximipriset. De affärer, som icke vilja binda sig med dylikt avtal, böra ej erhålla smör genom den statliga regleringen, utan hänvisas att uteslutande sälja av det billigare lantsmöret.

I städerna torde kunna ifrågasättas, huruvida det ej för kontrollens skull vore lämpligast, att handeln med smör i minut inskränkes till specialaffärerna, nämligen mejeri- och mjölkbutikerna samt verkliga smöraffärer och att dylik handel endast undantagsvis förekomme i speceriaffärerna. I varje fall bör handeln med smör begränsas till de firmor, som före krisens början handlat med denna vara.

All försäljning av smör torde lämpligen böra begränsas till viss kvantitet per individ. Efter vad man nu kan bedöma, bör denna mängd tills vidare beräknas till omkring 1 hektogram per person och vecka. Härvid bör särskild hänsyn tagas till eventuell tillförsel av lantsmör och om den till livsmedelsnämndens område hörande befolkningen utgöres av lantbrukare eller i större eller mindre grad av personer, som äro hänvisade till att i butikerna inköpa hela sitt behov av smör. Skulle smörtillförseln framdeles ökas, kan den nyssnämnda kvantiteten per individ höjas. Utgöres befolkningen till större delen av lantbrukare, kan helt givet den ovannämnda kvantiteten per individ nedsättas.

Finnes smörproducerande mejeri inom livsmedelsnämnds område, bör nämnden i överensstämmelse med vad här anförts och med det cirkulär, som av kommissionen tillställts mejerierna (se nedan), med mejeriets ägare eller styrelse träffa särskilda bestämmelser rörande mejeriets minutförsäljning, börande nämnden särskilt övervaka, att minutförsäljning av smör från sådant mejeri varken direkt eller indirekt äger rum till personer, boende inom annan livsmedelsnämnds område (mejeriets mjölkleverantörer undantagna), för så vitt särskilt tillstånd härtill icke lämnats av kommissionen.

För att ordna denna lokala fördelning av smöret på ett ändamålsenligt sätt hava vissa städer tillämpat kortsystemet, varvid i de flesta fall sockerkorten fått tjänstgöra även som smörkort, vilka vid varje inköp av smör stämplats av säljaren. Ett dylikt förfarande torde särskilt i städerna och inom större samhällen på landsbygden i icke oväsentlig grad bidraga att underlätta fördelningens verkställande.

Genomföres den här föreslagna anordningen kommer dels en betydligt större kvantitet smör att tillföras den statliga regleringen och dels en rättvisare fördelning att åstadkommas.

Kommissionen vill därför hemställa, att livsmedelsnämnderna var och en på sin ort ville vara kommissionen behjälpliga att på sätt, som ovan nämnts, genomföra en effektiv reglering av smörhandeln inom landet.

Vid avgivande av rekvisition å smör bör livsmedelsnämnden lämna smörregleringsbyrån meddelande, huruvida här ovan angivna beräkningsgrund tillämpas eller icke.»

I en annan den 26 februari 1917 dagtecknad cirkulärskrivelse till landets smörmejerier lämnade livsmedelskommissionen dessa mejerier anvisningar och föreskrifter rörande vad de hava att iakttaga för regleringens genomförande. I denna skrivelse anföres i huvudsak följande:

»Dels med anledning av kungl. kungörelsen den 23 februari 1917 om ändrad lydelse av förordningen den 27 oktober 1916 angående maximipris å naturligt smör, dels ock för att i tid vidtaga reglerande åtgärder för mötandet av en eventuell smörbrist, får statens livsmedelskommission härmed lämna följande föreskrifter och upplysningar, och åberopas därvidlag det avtal, som under november månad nästlidna år träffades mellan kommissionen och övervägande delen av landets smörproducerande mejerier.[1]

Försäljning av smör i minut från mejerierna får endast äga rum till egna mjölkleverantörer för dessas eget behov. Därjämte må försäljning ske vid mejeriet eller i dess försäljningslokal till konsumenter, boende inom den livsmedelsnämnds område, inom vars distrikt mejeriet är beläget, och då i enlighet med de särskilda föreskrifter, som av respektive livsmedelsnämnd kunna komma att meddelas.

Försäljning av smör till konsumenter, boende inom annan livsmedelsnämnds område, får således icke äga rum, med undantag dock för mejeriernas egna mjölkleverantörer. På särskild skriftlig framställning kan kommissionen i enstaka fall och då sådana skäl föreligga, att de kunna av kommissionen godkännas, för mindre kvantiteter medgiva undantag från dessa bestämmelser.

Mejeri med platsförsäljning må för det smör, som i minut utsäljes vid mejeriet i och för direkt konsumtion, tillämpa det högre maximipriset endast för så vitt mejeriet ställt försäljningen under den lokala livsmedelsnämndens kontroll, tillkommande det nämnden att avgöra, huru stora kvantiteter smör mejeriet i fråga skall äga att försälja inom nämndens område, och må det sålunda försålda smöret betraktas såsom varande erhållet genom den statliga regleringen, så snart livsmedelsnämnden meddelat statens livsmedelskommissions smörbyrå, att den utövar ovannämnda kontroll. Mejeriets övriga smörproduktion skall insändas till någon av kommissionen godkänd köpare av smör för att genom denne ställas till respektive smörregleringsbyråers förfogande, såvida icke vederbörande byrå i särskilda undantagsfall annorlunda bestämmer. — — —

[1] Se Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1119 ff.

Har mejeri försäljningslokal inom annat livsmedelsnämndsområde än det, varest mejeriet är beläget, må mejeriet icke försälja smör i sådan lokal, med mindre detsamma rekvirerats och erhållits genom livsmedelsnämnden i det förstnämnda området eller tillstånd till sådan försäljning lämnats av vederbörande smörregleringsbyrå.

Mejeri, som underlåter att ställa sig givna bestämmelser till efterrättelse eller söker på något sätt kringgå desamma, kan anmälas för Konungens befallningshavande, som jämlikt § 6 i lagen om fastställande av högsta pris etc. av den 30 maj 1916 äger att bestämma böter från och med 2 till och med 500 kronor.

Slutligen meddelas, att kommissionen bemyndigat såväl kommissionens smörregleringsbyråer i Göteborg, Malmö och Visby som ock de olika livsmedelsnämnderna att övervaka dessa bestämmelsers efterlevande.»

Beträffande åtgärder för smörbehovets tillgodoseende må ytterligare omnämnas, att enligt nådig kungörelse den 9 januari 1917 smör och margarin skola vid införsel till riket från och med den 15 januari tills vidare till och med den 30 juni 1917 vara tullfria.

Reglering av tillverkning av och handel med potatismjöl. Den 14 augusti 1916 fastställdes maximipriser för potatismjöl; från och med den 26 oktober s. å. blevo dessa priser höjda.[1] Ifrågavarande maximipriser hade fastställts med hänsyn till de under hösten rådande priserna å potatis. Då emellertid potatispriserna stego, började mjölet försvinna från marknaden. Det befanns också, att maximipriserna kringgingos på olika sätt. Exempelvis kan anföras, att mjöl såldes utan att vara tillbörligen uttorkat, varigenom det erhöll större tyngd än det rätteligen borde hava; vattenhalten kunde uppgå ända till 50 %. Under sådana förhållanden framträdde nödvändigheten av att maximipriserna upphävdes, vilket skedde genom kungl. kungörelse den 30 december 1916.

Sedan pristvånget sålunda upphört, inträffade en abnorm stegring av priserna å potatismjöl, och fabrikerna kunde till höga priser anskaffa potatis, varvid ej blott fabriks- utan även mat- och sättpotatis uppköptes. Under sådana omständigheter befanns det nödvändigt att lägga tillverkningen av potatismjöl under statskontroll. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 januari 1917 hemställde livsmedelskommissionen, att förbud måtte utfärdas mot fabriksmässig tillverkning av potatismjöl utan att livsmedelskommissionen därtill lämnat tillstånd. Sedan denna hemställan av Kungl. Maj:t omedelbart bifallits, utfärdades den 20 januari 1917 nådig förordning i ämnet av följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot användning av potatis för fabriksmässig tillverkning av potatisstärkelse (potatismjöl);

given Stockholms slott den 20 januari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission, funnit gott förordna följande att gälla tills vidare:

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 994 och 1115.

§ 1.

För fabriksmässig tillverkning av potatisstärkelse (potatismjöl) må potatis icke användas, utan att statens livsmedelskommission därtill lämnar tillstånd.

§ 2.

Ansökan om tillstånd, varom i § 1 förmäles, skall skriftligen göras hos statens livsmedelskommission. I ansökan skall beträffande den potatis, sökanden vill använda, angivas myckenhet, beskaffenhet och sortering. Har sökanden under tiden efter den 1 oktober 1913 använt potatis på sätt, ansökan avser, skall tillika lämnas styrkta, för kalenderkvartal uppgjorda uppgifter om de myckenheter potatis, sökanden sålunda använt.

§ 3.

Den, som utan tillstånd eller i strid mot föreskrifterna i meddelat tillstånd använder potatis för ändamål, som i § 1 sägs, straffes med böter, svarande mot fyra gånger den använda potatisens värde, dock minst femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 4.

Åtal jämlikt nästföregående § anhängiggöres vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 5.

Av böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 22 januari 1917. Utan hinder av vad i förordningen stadgas må dock förarbetningen av råvara, som för ifrågavarande ändamål tagits i bruk före förordningens ikraftträdande, avslutas.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 20 januari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

För behandling av ansökningar om tillstånd att tillverka potatismjöl (§§ 1—2 i ovanstående förordning) tillsattes den 25 januari inom livsmedelskommissionen en nämnd, bestående av kommerserådet Per G. Friberg samt riksdagsmännen Johan Nilsson i Skottlandshus och Swen Persson i Fritorp.

Genom förordningen den 20 januari blev det visserligen för livsmedelskommissionen möjligt att reglera och kontrollera tillverkningen av och handeln

med potatismjöl beträffande sådan vara, som efter författningens ikraftträdande komme att tillverkas. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 januari framhöll emellertid kommissionen, att, för genomförandet av en i görligaste mån rättvis fördelning av varan till skilda slag av konsumenter, det vore behövligt, att åtgärder snarast möjligt bleve vidtagna i ändamål att även handel med redan befintliga partier potatismjöl komme in under den av kommissionen igångsatta distributionskontrollen. Då därjämte — på grund av prisstegring och i samband därmed stående spekulation och ojämn tillgång i tillförseln av varan — det under senare tid uppkommit svårigheter att tillgodose behovet av stärkelse, ansåg kommissionen, att för åvägabringande av tillfredsställande ordning beslag borde läggas å vissa inom riket befintliga förråd av potatismjöl.

Kommissionen, som behandlat denna fråga i samråd med folkhushållningskommissionen och statens industrikommissions arbetsutskott, anförde därjämte, att från industriellt håll framförts önskemål rörande vidtagande av åtgärder i syfte att anskaffa ersättningsmedel för industriens behov av vetemjöl eller andra brödsädsprodukter, vilka genom den statliga brödsädskontingenteringen icke i nödig utsträckning kunna tillhandahållas industrien (särskilt klisterfabrikationen, appreteringsföretagen och textilindustrien). För avhjälpande av dessa svårigheter hemställde kommissionen om statsbeslag jämväl å vete-, majs- och risstärkelse.

Den 26 januari 1917 beslöt Kungl. Maj:t i enlighet med dessa livsmedelskommissionens hemställanden, att från och med den 29 i samma månad beslag skulle vara lagt å alla till minst 50 kg. uppgående förråd å potatismjöl och av vissa varor framställd stärkelse. Beslutet härom meddelades kommissionen genom följande brev:

GUSTAF etc. Vår ynnest etc. Vid föredragning denna dag av Eder i skrivelse den 25 januari 1917 gjorda framställning i ämnet hava Vi funnit gott att, med tillämpning av § 3 i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden förordna, *att* beslag skall från och med den 29 januari 1917 vara lagt å alla vid nämnda dags början inom riket förefintliga, staten icke tillhöriga förråd av till n:r 83 A—D i gällande statistisk varuförteckning hänförliga vetestärkelse, majsstärkelse, majsena, potatisstärkelse, potatismjöl och risstärkelse, vilka uppgå till minst 50 kilogram,

att den uppgift, vilken det enligt § 4 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förenämnda lag den 9 juni 1916 åligger innehavare av beslagtagen vara att lämna, skall ingivas till Vår vederbörande befallningshavande, som har att, i den mån uppgifter inkomma, ofördröjligen översända dem till statens livsmedelskommission; samt

att sedan uppgift, som nu är sagt, lämnats, beslaget skall vara hävt,

dels i fråga om förråd, som innehaves av idkare av industri, inom vilken stärkelse användes, i den mån varan kommer till användning inom industrien;

dels i fråga om förråd, som innehaves av restauranger och andra dylika näringsställen, i den mån varan kommer till användning inom näringsstället och för dess behov;

dels ock i fråga om förråd, som innehaves av handlande, vilka idka försäljning i detalj med stärkelse, i den mån varan i sådan ordning försäljes, dock med iakttagande av att, sedan handlande sålunda försålt 500 kilogram av det av honom innehavda, beslag-

tagna förrådet, såsom villkor för hävandet av beslaget å vad av förrådet därefter må återstå skall ytterligare gälla, att försäljandet äger rum i enlighet med föreskrifter, som av Eder eller å Edra vägnar meddelas.

Härom har Ni att underrätta vederbörande. Stockholms slott den 26 januari 1917.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

Sedan genom förestående nådiga brev de varor, som i brevet omförmälas, blivit lagda under beslag med de inskränkningar, som av brevet likaledes framgå, ingick livsmedelskommissionen den 1 februari 1917 till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari kommissionen framhöll önskvärdheten av att bliva satt i tillfälle att under hand uppköpa vissa mängder av den beslagtagna varan för att därmed kunna tillgodose skilda slag av konsumenter samt hemställde om nådigt bemyndigande att i sådant syfte verkställa uppköp av beslagtagna förnödenheter av här ifrågavarande slag. Beträffande potatismjöl hade riksvärderingsnämnden i november 1916 upprättat taxa att tillämpas vid utgivande av ersättning enligt rekvisitionslagen och förfoganderättslagen, och föreslog kommissionen, att vid frivillig försäljning till densamma eller till dess ombud denna taxa skulle följas med ett tillägg av 10 öre per kg. I fråga om övriga genom beslutet den 26 januari 1917 beslagtagna varor, för vilka riksvärderingsnämnden då icke uppgjort taxa men beträffande vilka kommissionen hos nämnden begärt dylik taxering, hemställde kommissionen om bemyndigande att vid uppköp i samma ordning, som föreslagits i fråga om upphandling av potatismjöl, det av kommissionen betalade priset likaledes må med 10 öre per kg. överstiga det pris, som av riksvärderingsnämnden komme att i taxa fastställas. (Sedermera bestämde riksvärderingsnämnden priserna å vete- och majsstärkelse till 70 öre och å risstärkelse till 80 öre, allt per kg.)

Den 6 februari 1917 beslöt Kungl. Maj:t att bifalla livsmedelskommissionens hemställan. Det pris, som kommissionen enligt detta bemyndigande äger betala per kg. potatismjöl med fuktighetshalt av högst 20 %, utgör: vid uppköp direkt från tillverkaren eller från annan för hans räkning, fritt banvagn säljarens station, 50 öre, i andra fall 57 öre, därest den uppköpta mängden uppgår till högst 5 kg., samt 52 öre, därest partiet överstiger denna vikt.

Reglering av handeln med vissa konstgjorda gödningsämnen. Såsom i denna tidskrift förut meddelats har 1917 års riksdag beviljat ett förslagsanslag på 4 millioner kronor för nedbringande under tiden till och med den 1 juli 1917 av priset å superfosfat och chilesalpeter.[1] Genom brev till livsmedelskommissionen den 6 februari 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t kommissionen att med svenska superfosfatförsäljningsaktiebolaget i Hälsingborg samt konstgödningsfabriksaktiebolaget i Landskrona träffa avtal om prisreglering å superfosfat enligt grunder, som i Sociala Meddelanden förut blivit omförmälda, ävensom att,

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 1, sid. 9.

i den mån sådant befinnes erforderligt, verkställa prisreglering å chilesalpeter. För sådant ändamål ställdes av ovannämnda anslag ett belopp på en million kr. till livsmedelskommissionens förfogande, varjämte kommissionen anbefalldes att inkomma med förslag till användande av ytterligare medel från ifrågavarande anslag.

För reglering av handeln med chilesalpeter har på livsmedelskommissionens hemställan nådig förordning utfärdats den 27 februari 1917. Regleringen inledes med att från och med lördagen den 3 mars 1917 beslag lägges å alla vid nämnda dags början inom riket befintliga, staten icke tillhöriga förråd av chilesalpeter (natriumnitrat). Från beslaget äro dock undantagna förråd, som innehavas av jordbrukare, till den del förrådet icke överstiger 1 000 kg. Beslaget åtföljes av en allmän inventering av chilesalpeterförråden genom stadgande av deklarationsskyldighet för innehavare av varan. Sedan deklarationsuppgift lämnats, häves beslaget i fråga om chilesalpeter, som innehaves av jordbrukare, i den mån varan kommer till användning inom av honom idkat jordbruk. Chilesalpeter, som innehaves av idkare av industri, inom vilken chilesalpeter användes, bliver fri från beslaget, sedan vederbörlig inventeringsuppgift lämnats och i den mån varan kommer till användning inom industrien. — Förordningen lyder som följer:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående reglering av handeln med chilesalpeter (natriumnitrat);

given Stockholms slott den 27 februari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen —, förordna som följer:

§ 1.

För åstadkommande av lämplig fördelning av landets förråd av chilesalpeter (natriumnitrat) skall handeln därmed regleras genom statens försorg på sätt i denna förordning stadgas.

Statens livsmedelskommission har att i enlighet med föreskrifterna i denna förordning jämte övriga av Konungen givna bestämmelser genomföra regleringen.

§ 2.

Från och med den 3 mars 1917 är beslag lagt å alla vid nämnda dags början inom riket förefintliga, staten icke tillhöriga förråd av chilesalpeter.

Från beslag, som ovan sägs, äro undantagna förråd, som innehavas av jordbrukare, till den del förrådet icke överstiger 1 000 kg.

§ 3.

I den mån Konungen icke medgiver undantag, åligger envar innehavare av sådant förråd av chilesalpeter, som helt eller delvis är jämlikt § 2 beslagtaget, att lämna

uppgift angående det förråd, som hos honom förefanns klockan 5 förmiddagen den 3 mars 1917.

§ 4.

Uppgifter, som i § 3 omförmälas, skola senast den 10 mars 1917 eller inom den senare tid, som statens livsmedelskommission kan i fråga om glest bebodda trakter av landet finna skäligt bestämma, inlämnas i Stockholm till överståthållarämbetet, i andra städer till magistraten eller stadsstyrelsen och på landet till vederbörande kronofogde samt skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställas av statens livsmedelskommission och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att de uppgiftspliktiga tillhandahållas.

Myndighet, som ovan sägs, skall, i den mån uppgifter inkomma, ofördröjligen översända dem till statens livsmedelskommission.

§ 5.

Sedan uppgift, varom i § 3 förmäles, lämnats, skall beslaget vara hävt:

i fråga om chilesalpeter, som innehaves av jordbrukare, i den mån varan kommer till användning inom av honom idkat jordbruk;

i fråga om chilesalpeter, som innehaves av idkare av industri, inom vilken chilesalpeter användes, i den mån varan kommer till användning inom industrien; och

i övrigt i den mån innehavare av chilesalpeter, efter det statens livsmedelskommission meddelat tillstånd till varans avyttrande, försäljer densamma i enlighet med stadgandet i § 9.

§ 6.

Statens livsmedelskommission äger att för statens räkning verkställa uppköp av de enligt § 2 beslagtagna partier chilesalpeter.

Det inköpspris och de övriga villkor, som härvid skola å statens vägnar erbjudas, bestämmas av statens livsmedelskommission enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

§ 7.

Vägrar innehavare av enligt § 2 beslagtagen vara att sälja densamma till statens livsmedelskommission på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Statens livsmedelskommission äger att i fråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom statens livsmedelskommissions försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 8.

Har enligt § 7 vara avstått till kronan, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda paragraf förmäles.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 9.

Från och med den 3 mars 1917 må försäljning av chilesalpeter icke ske annorledes än i den ordning och under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av statens livsmedelskommission.

§ 10.

Statens livsmedelskommission åligger att av chilesalpeter, som av kommissionen förvärvats, under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, avyttra de myckenheter, som erfordras för tillgodoseende av företintliga behov.

§ 11.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt §§ 3 och 4 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

§ 12.

Den, som vid försäljning, varom i § 9 omförmäles, icke iakttager vad där stadgas, straffes med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den sålda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna paragraf omförmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 13.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 14.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 15.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelserna icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 februari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Steno Stenberg.

Jämlikt § 9 i ovanstående förordning må från och med den 3 mars 1917 försäljning av chilesalpeter icke ske annorledes än i den ordning och under villkor, som bestämmas av statens livsmedelskommission. Sålunda äger ingen rätt att sälja eller leverera beslagtagen chilesalpeter, förrän livsmedelskommissionen härtill givit sitt tillstånd. Ansökan om rätt att utan hinder av beslaget den 3 mars 1917 få utförsälja inneliggande förråd chilesalpeter skall skriftligen ingivas i *två* exemplar till livsmedelskommissions fodermedelsbyrå å blankett, som tillhandahålles av livsmedelskommissionen genom ortsmyndigheterna. På samma gång som dylik ansökan ingives, skall vederbörande på heder och samvete avgiva försäkran att vid försäljning av beslagtagna partier chilesalpeter icke vare sig direkt eller indirekt betinga sig högre pris än 35 kronor per 100 kg. 15,5 procentig vara säljarens station. Å andra sidan garanterar statens livsmedelskommission den, som i enlighet med vissa givna föreskrifter sålunda försäljer chilesalpeter, att från kommissionen bekomma 5 kronor per varje hundratals kilogram för *jordbruksändamål* försålt 15,5 procentigt chilesalpeter. Detta statsbidrag kommer att tagas från de medel, som riksdagen anvisat för prisreglering av gödningsämnen.

Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1916

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetstillgången grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 20 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 275 arbetsgivare med 288 186 arbetare, varav *2 252* arbetsgivare med *277 908* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetning av de inkomna svaren kan för bedömande av *arbetstillgången under fjärde kvartalet 1916 inom industri och hantverk* följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god	god eller medelgod	mindre än medelgod
1916				
4:de kv.	*277 908*	*39*	*56*	*5*
3:dje »	289 387	39	55	6
2:dra »	282 373	38	57	5
1:sta »	277 505	33	61	6
1915				
4:de kv.	267 912	29	64	7
3:dje »	269 636	29	63	8
2:dra »	271 210	20	68	12
1:sta »	249 403	20	65	15
1914				
4:de kv.	245 003	13	64	23
3:dje »	251 145	7	61	32
2:dra »	262 988	18	76	6
1:sta »	253 324	16	76	8
1913				
4:de kv.	257 916	17	78	5
3:dje »	273 375	20	75	5
2:dra »	266 560	21	76	3
1:sta »	250 336	20	74	6
1912				
4:de kv.	200 918	19	75	6
3:dje »	203 578	21	74	5
2:dra »	202 407	18	77	5
1:sta »	184 711	13	75	12
1911				
4:de kv.	186 685	10	79	11
3:dje »	186 259	11	74	15
2:dra »	178 446	10	77	13
1:sta »	163 200	9	78	13

Det visade sig även, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 690 arbetsgivare med 96 537 arbetare (35 %), såsom *oförändrad* av 1 316 arbetsgivare med 160 092 arbetare (57 %) samt som *sämre* av 246 arbetsgivare med 21 279 arbetare (8 %).

Med ledning av tabellen å sid. 170—171, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under fjärde kvartalet 1916.

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god			god eller medelgod			mindre än medelgod		
	1916 4 kv.	1916 3 kv.	1915 4 kv.	1916 4 kv.	1916 3 kv.	1915 4 kv.	1916 4 kv.	1916 3 kv.	1915 4 kv.
Malmbrytning och metallindustri	*61*	58	46	*36*	39	50	*3*	3	4
Jord- och stenindustri	*26*	31	13	*56*	57	56	*18*	12	31
Trävaruindustri	*40*	46	17	*57*	49	73	*3*	5	10
Pappers- och grafisk industri	*24*	23	11	*74*	75	88	*2*	2	1
Livsmedelsindustri	*13*	10	7	*79*	71	89	*8*	19	4
Textil- och beklädnadsindustri	*24*	22	21	*72*	69	76	*4*	9	3
Läder-, hår- och gummivaruindustri	*13*	18	17	*69*	57	78	*18*	25	5
Kemisk-teknisk industri	*23*	23	53	*75*	74	42	*2*	3	5

Gruppen malmbrytning och metallindustri var fortfarande den näringsgrupp, som uppvisade mest utpräglad högkonjunktur. Av mera betydande företag var det endast de nordsvenska malmfälten, som betecknade arbetstillgången såsom mindre god. Inom gruvdriften i övrigt samt vid järn-

verken rådde överallt tillfredsställande arbetstillgång. Särskilt forcerades driften vid de i tysk och österrikisk ägo befintliga gruvorna i Bergslagen, vilka emellertid på grund av konflikten med de syndikalistiska arbetarorganisationerna hade svårt att anskaffa arbetskraft. Inom järn- och stålmanufakturen var ställningen likaledes övervägande god; vid en del blecksla gerier och smärre smidesverkstäder betecknades dock läget såsom mindre tillfredsställande, efter vad det vill synas huvudsakligen beroende på materialbrist. Inom mekaniska verkstadsindustrien och närstående yrkesgrenar hade arbetstillgången flerstädes överstigit anläggningarnas leveransförmåga. Bristen på arbetskraft synes särskilt vid gjuterierna hava gjort sig starkt gällande. Inom elektromekaniska industrien hade en av de större fabrikerna rapporterat försämring av arbetstillgången, ett förhållande, som emellertid uteslutande får tillskrivas sammanslagning med ett annat företag inom branschen, och därav föranledd omläggning av driften.

Inom *jord- och stenindustrien* var arbetsmarknadens läge i stort sett något sämre än under tredje kvartalet, men fortfarande avsevärt bättre än förra året. Vid stenhuggerierna hade arbetstillgången i vissa fall något förbättrats genom de på statens initiativ tillkomna kommunala leveranserna, men var läget dock alltjämt övervägande dåligt. Vid en del glasbruk hade på grund av i föregående kvartalsöversikt omförmälda orsaker en viss depression gjort sig gällande; inom buteljglasindustrien hade dessutom avsättningen minskats till följd av den begränsade konsumtionen av sprit- och maltdrycker. Vid tegelbruken var driften som vanligt i stor utsträckning inställd under kvartalet, men synas konjunkturerna i stort sett varit bättre än förra året. Även inom byggnadsämnesindustrien i övrigt har arbetstillgången med en del undantag betecknats såsom god, och detsamma var givetvis i ännu högre grad fallet vid stenkolsgruvorna.

Trävaruindustrien var fortfarande den grupp, som näst metallindustrien företedde de gynnsammaste konjunkturerna. Såsom mycket god betecknades arbetstillgången för ej mindre än 40 % av de redovisade arbetarna, såsom mindre än medelgod för allenast 3 %. Dessa siffror sammanfalla i det närmaste med motsvarande procenttal under årets andra kvartal; tredje kvartalet hade däremot resp. 46 och 5 %, den sistnämnda siffran, såsom i kvartalsredogörelsen omförmäldes, beroende på rubbningar av tillfällig art. Inom sågverksindustrien var det huvudsakligen mindre företag med endast ett eller annat tiotal arbetare, som betecknade arbetstillgången såsom otillfredsställande. Särskilt synes en del av exportfirmorna i Halmstad och Göteborg hava haft känning av försvårade skeppningsförhållanden. Ogynnsamma exportkonjunkturer inrapporterades i övrigt liksom föregående kvartal från svarveri- och bobinfabrikerna; såsom orsak hava anförts vissa handelspolitiska åtgärder från Englands sida, avsedda att gynna den allt sedan krigets början hårt betryckta finska trävaruindustrien. Tunnfabrikerna hade ävenledes mindre god arbetstillgång på grund av minskad efterfrågan från ansjovis- o. a. konservfabriker, vilka förut av brist på bleckkärl i stor utsträckning övergått till användning av laggkärl. Frånsett några byggnadssnickerifabriker, som efter

vidtagna prisförhöjningar sett sin avsättning minskas, arbetade träförädlingsindustrien i övrigt under gynnsamma konjunkturer. Särskilt var möbelfabrikernas leveransförmåga till det yttersta tagen i anspråk. Även korkfabrikerna kunde, på ett undantag när, trots den hotande råvarubristen fortfarande hålla full drift.

Inom *pappersindustrien* hade sedan föregående kvartal ingen större förskjutning inträtt. Av trämassefabrikerna hava endast ett par norrländska fabriker rapporterat mindre god arbetstillgång. Pappersbruken företedde genomgående tillfredsställande konjunkturer, ehuru i vissa fall exportsvårigheter för en närmare framtid ansågos vara att befara. Inom gruppen bokbinderi m. m. har arbetstillgången endast för ett företag — en påsfabrik — betecknats som sämre än förra året. I övrigt har här liksom inom den grafiska industrien fjärde kvartalet i allmänhet medfört ökning av arbetet.

Livsmedelsindustrien företedde, som helhet betraktad, bättre arbetstillgång än föregående kvartal, vilket i första hand är att tillskriva den under här ifrågavarande månader infallande kampanjen vid råsockerfabrikerna. Inom bageriyrket var arbetstillgången också i allmänhet god trots den osäkra råvarutillgången. Särskilt hade spisbrödsbagerierna stark avsättning, beroende dels på allmänhetens farhågor för svårigheter vid övergången till den väntade brödregleringen, dels ock på livlig efterfrågan från sådana landsdelar, där man haft svårt att anskaffa mjöl och mjukt bröd. Inom konfektindustrien gjorde sig choklad- och sockerbristen givetvis kännbart gällande. Bryggeriindustrien synes i vissa fall hava sett sin omsättning något ökas på grund av den knappa mjölktillgången å många orter samt den begränsade tillgången å brännvin o. d. Vid mälterier och bränneriер måste driftsinskränkningar till följd av de påbjudna restriktionerna givetvis företagas. Inom livsmedelsindustrien i övrigt hade rubbningar av i föregående kvartalsöversikt berörda orsaker gjort sig gällande vid en del exportslakterier samt konserv- och margarinfabriker.

Inom *textil- och beklädnadsindustrien* synas konjunkturerna hava varit ljusare än under tredje kvartalet. Bomulls- och linneindustrierna rapporterade överallt tillfredsställande arbetstillgång. Vid jutefabrikerna var råvarubristen mera kännbar, och skulle arbetslöshet varit oundviklig, därest möjlighet icke funnits att förflytta en del överflödiga arbetare till andra branscher, där brist på arbetskraft gjort sig gällande. Inom ylleindustrien voro i främsta rummet kamgarnsspinnerierna svårt ställda till följd av nästan fullständig materialbrist. Detsamma gällde en del trikåfabriker. De största företagen inom sistnämnda bransch hade dock fortfarande full arbetstillgång. Inom skrädderiyrket och beklädnadsindustrien i övrigt betecknades arbetstillgången av det stora flertalet arbetsgivare såsom god.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrien* har antalet arbetare, för vilka arbetstillgången betecknats som mycket god, alltjämt gått ned. Å andra sidan var den grupp, som kommer under beteckningen mindre än medelgod, icke heller så stor som under tredje kvartalet. Särskilt företedde skofabrikerna jämnare arbetstillgång än under tiden närmast efter exportförbudets

utfärdande. Garverierna hade däremot fortfarande att kämpa med stora svårigheter på grund av råvarubrist, och detsamma gällde en del av gummivarufabrikerna. Inom övriga hit hänförliga näringsgrenar — handsk- och pälsvarufabriker, borstbinderier, sadelmakerier, reseffektfabriker m. m. — gjorde sig liknande svårigheter överallt gällande, ehuru arbetstillgången ännu så länge i allmänhet betecknades såsom god.

Kemisk-tekniska industrien företedde i stort sett ungefär samma ställning som under föregående kvartal. Vid oljeslagerierna hade driften genomgående måst reduceras på grund av råvarubrist, och även en del tvålfabriker o. d. rapporterade av samma orsak mindre god arbetstillgång. Tändsticksfabrikerna arbetade däremot fortfarande under goda konjunkturer, även om driften icke kunde forceras på samma sätt som förra året. Gödningsämnes- och svavelsyrefabriker, träkolsverk och andra till gruppen hörande industrier hade i allmänhet medelgod arbetstillgång eller därutöver. Träkolsindustrien arbetade särskilt under gynnsamma priskonjunkturer, vars utnyttjande dock i vissa fall försvårades till följd av vagnsbristen vid järnvägarna och de genom väderleksförhållandena försämrade landsvägskommunikationerna.

Byggnadsverksamheten erbjöd å de flesta orter även under fjärde kvartalet åtminstone medelgod arbetstillgång. Åtskilliga mindre arbetsgivare hade till följd av de högt uppdrivna materialprisen visserligen måst inställa sin verksamhet, men i gengäld erbjödos flerstädes goda arbetstillfällen vid fabriksanläggningar och andra med hänsyn till den industriella högkonjunkturen påskyndade byggnadsarbeten. Den enda arbetargrupp, inom vilken arbetslöshet mera allmänt förekom, var målarna. Dock framträdde i vissa fall även inom detta fack brist på arbetskraft till följd av utvandringen till Norge, där en mängd svenska byggnadsarbetare av alla slag, särskilt från de södra länen och mellersta Norrland, funnit sysselsättning. Farhågor hava uttryckts för, att dessa resor innevarande år komma att taga ännu större omfattning, sedan de ifrågavarande arbetarna under sina julbesök i hemorten spritt kännedom om de abnormt höga arbetslöner, som i Norge erbjudas inom deras fack. Till något gagn för jämvikten på den inhemska arbetsmarknaden har denna utvandring emellertid varit i så måtto, att därigenom arbete beretts en del av den arbetslösa bohuslänska stenhuggarstammen.

För *transportarbetarna* har arbetstillgången, vad särskilt stuveribranschen beträffar, i Stockholm betecknats såsom ojämn och i Göteborg såsom god, ehuru icke så riklig som vid motsvarande tid förra året. I de skånska hamnstäderna voro konjunkturerna mindre gynnsamma, i de större östersjöhamnarna däremot goda och i norrlandsstäderna genomgående mycket goda, tydligen till följd av trafikens genom sjökriget föranledda koncentration upp mot Bottniska viken.

För *jordbruket* var ställningen i oktober ganska bekymmersam på grund av det ihållande regnet, som försvårade höstarbetena och framför allt betupptagningen i Skåne och angränsande landsdelar. I november inträdde emellertid gynnsammare väderlek, under det temperaturen fortfarande höll sig tämligen hög, varför möjlighet bereddes att, om ock vid senare tidpunkt än vanligt,

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	49	10 792	14	2 434	29	5 759	4	277	2	2 322
Malmförädlingsverk	71	24 620	41	19 412	25	4 957	5	251	—	—
Järn- och stålmanufaktur	94	8 808	29	3 386	43	4 819	8	383	11	186
Mekaniska verkstäder	241	39 645	132	28 228	93	10 042	14	1 171	2	204
Skeppsvarv	21	7 926	12	4 221	9	3 705	—	—	—	—
Elektromekanisk industri	25	8 032	8	3 657	13	3 608	4	767	—	—
Annan metallindustri	55	5 830	28	2 744	22	2 828	3	132	2	126
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	3 016	6	1 524	3	1 455	1	37	—	—
Torvindustri	20	360	5	70	9	220	3	50	3	20
Stenhuggerier	52	4 311	6	198	10	335	10	402	13	1 444
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	18	2 586	5	1 237	9	1 230	4	119	—	—
Tegelbruk	76	2 748	16	1 162	33	1 230	12	258	6	40
Glasbruk	30	3 493	2	321	16	2 052	11	1 055	1	65
Annan jord- och stenindustri	37	3 714	8	706	20	1 983	3	950	—	—
Trävaruindustri:										
Sågverk	208	23 142	61	8 891	102	11 751	26	1 975	15	402
Snickerifabriker och annan träförädling	164	9 732	62	4 213	73	4 009	13	888	12	508
Korkfabriker	5	343	2	95	2	199	—	—	—	—
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	74	11 327	17	3 657	47	6 209	8	1 184	2	277
Pappersbruk	37	8 548	5	628	25	6 258	7	1 662	—	—
Bokbinderier	30	2 412	13	744	14	1 503	2	95	1	70
Boktryckerier och litografiska anstalter	102	6 585	19	1 948	61	3 717	19	830	3	90
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	23	1 208	2	25	12	478	8	680	1	25
Bagerier	41	1 471	9	468	21	772	9	197	2	34
Sockerindustri	24	3 602	5	883	12	1 771	6	866	1	82
Choklad- och konfektfabriker	17	1 780	—	—	8	1 196	1	72	5	418
Bryggerier och brännerier	80	3 858	8	430	40	2 536	22	695	5	123
Tobaksfabriker	5	1 194	—	—	4	1 029	1	165	—	—
Annan livsmedelsindustri	39	1 327	3	109	17	528	10	396	4	114
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	36	10 337	11	2 420	20	6 395	5	1 522	—	—
Jute- och linneindustri	10	2 422	4	1 270	5	1 003	1	149	—	—
Ylleindustri	50	7 812	9	881	32	4 830	6	1 672	—	—
Trikåfabriker	16	3 261	2	158	10	2 467	—	—	2	422
Annan textilindustri	32	2 188	9	631	18	1 397	3	117	2	43
Skrädderi- och sömnadsyrket	55	6 443	11	2 574	34	2 991	8	824	2	54
Annan beklädnadsindustri	28	1 925	4	244	16	1 361	5	193	2	89
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	26	1 335	1	41	10	491	5	247	7	335
Skofabriker	43	5 821	4	499	26	3 537	10	1 088	3	697
Gummivarufabriker	7	1 732	3	309	1	733	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	35	1 775	10	550	20	982	3	223	1	9
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	28	1 089	3	89	11	295	6	503	4	85
Tändsticksfabriker	15	7 501	3	1 588	12	5 913	—	—	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	36	3 960	8	1 275	20	2 321	7	355	1	9
Byggnadsverksamhet	82	6 572	6	433	34	3 151	24	2 553	11	361
Handel och varulager	47	1 965	5	344	22	901	13	562	4	95
Land- och sjötransport	29	5 419	7	955	13	3 240	4	865	3	270
Kraft-, belysnings- och vattenverk	29	3 941	2	1 498	18	1 626	9	817	—	—
Summa 4:de kv. 1916	**2 252**	**277 908**	**620**	**107 150**	**1 094**	**129 813**	**323**	**27 247**	**133**	**9 019**
» 3:dje » »	2 371	289 387	711	112 741	1 121	131 750	344	26 057	119	13 634
» 2:dra » »	2 294	282 373	651	106 501	1 112	136 653	361	25 207	106	7 204
» 1:sta » »	2 246	277 505	477	92 244	1 033	126 556	473	40 920	152	7 912
» 4:de » 1915	2 204	267 912	436	76 777	1 035	129 079	463	42 813	162	12 014

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	11	3 649	36	7 050	2	93	30	8 371	19	2 421	—	—
—	—	22	11 684	49	12 936	—	—	32	16 453	39	8 167	—	—
3	34	29	3 375	51	5 303	14	130	20	3 769	69	4 881	5	158
—	—	108	20 795	129	18 302	4	548	123	27 890	118	11 755	—	—
—	—	8	1 216	13	6 710	—	—	13	5 527	8	2 399	—	—
—	—	10	3 761	12	3 574	3	697	6	3 318	19	4 714	—	—
—	—	26	3 687	26	2 075	3	68	21	2 399	33	3 408	1	23
—	—	3	731	6	2 042	1	243	7	1 569	2	1 410	1	37
—	—	6	104	13	251	1	5	7	132	13	228	—	—
13	1 932	12	1 063	24	2 154	16	1 094	8	226	31	1 789	13	2 296
—	—	8	269	10	2 317	—	—	4	1 977	13	551	1	58
9	58	30	1 688	43	1 045	3	15	21	1 345	55	1 403	—	—
—	—	2	507	20	2 386	8	600	4	649	25	2 787	1	57
6	75	16	2 005	14	1 224	7	485	11	978	26	2 736	—	—
4	123	86	11 755	109	10 925	13	462	80	11 506	125	11 392	3	244
4	114	72	4 783	74	4 089	18	860	53	3 577	109	6 118	2	37
1	49	2	95	2	199	1	49	—	—	5	343	—	—
—	—	20	3 137	50	7 572	4	618	29	5 067	45	6 260	—	—
—	—	7	796	24	7 209	6	543	10	1 467	26	6 652	1	429
—	—	15	936	14	1 406	1	70	6	679	24	1 733	—	—
—	—	27	2 546	67	3 735	8	304	12	1 288	86	5 203	4	94
—	—	2	78	20	1 063	1	67	1	20	20	1 152	2	36
—	—	21	869	17	558	3	44	1	22	35	1 356	5	93
—	—	3	1 162	19	2 333	2	107	4	772	18	2 713	2	117
3	94	—	—	7	1 197	10	583	1	208	14	1 486	2	86
5	74	21	1 066	52	2 713	7	79	11	478	65	3 284	4	96
—	—	1	717	3	344	1	133	—	—	4	1 029	1	165
5	180	2	39	25	774	12	514	1	58	35	1 181	3	88
—	—	4	2 057	31	8 219	1	61	14	5 412	22	4 925	—	—
—	—	—	—	10	2 422	—	—	3	966	7	1 456	—	—
3	429	4	399	37	5 891	9	1 522	9	1 108	41	6 704	—	—
2	214	—	—	15	3 003	1	258	2	1 553	14	1 708	—	—
—	—	7	370	22	1 678	3	140	3	184	29	2 004	—	—
—	—	14	1 625	36	4 545	5	273	8	782	47	5 661	—	—
1	38	2	96	22	1 663	4	166	1	40	25	1 811	2	74
3	221	—	—	13	620	13	715	—	—	24	1 190	2	145
—	—	6	431	30	3 988	7	1 402	7	711	35	5 035	1	75
3	690	3	616	4	1 116	—	—	1	203	4	1 223	2	306
1	11	11	629	21	1 027	3	119	9	489	24	1 232	2	54
4	117	4	147	15	719	9	223	—	—	27	1 054	1	35
—	—	—	—	9	2 807	6	4 694	1	713	14	6 788	—	—
—	—	13	1 937	20	1 917	3	106	11	1 615	24	2 249	1	96
7	74	32	3 679	37	2 529	13	364	15	1 781	58	4 679	9	112
3	63	8	272	30	1 462	9	231	4	125	39	1 740	4	100
2	89	5	733	16	2 249	8	2 437	3	630	24	4 469	2	320
—	—	7	1 033	19	2 751	3	157	1	1 388	27	2 515	1	38
82	**4 679**	**690**	**96 537**	**1 316**	**160 092**	**246**	**21 279**	**608**	**117 445**	**1 566**	**154 994**	**78**	**5 469**
76	5 205	812	105 126	1 304	154 673	255	29 588	945	150 490	1 375	134 414	51	4 483
64	6 808	784	107 970	1 313	156 849	197	17 554	662	115 978	1 557	158 258	75	8 137
111	9 873	732	106 274	1 291	152 633	223	18 598	297	58 242	1 752	200 860	197	18 403
108	7 229	788	116 934	1 191	135 927	225	15 051	261	48 612	1 750	198 700	193	20 600

fullborda bärgningsarbetena. Tillgången av arbetssökande synes vid höstflyttningen hava varit mer än vanligt knapp och skulle sannolikt varit ännu mindre, om icke den rådande bostadsbristen avskräckt många arbetare från att flytta in till städerna.

Skogshanteringen erbjöd i hela riket mycket god arbetstillgång och konkurrerade mångenstädes med framgång med industri och bergsbruk om arbetskraften. Lönerna hade enligt från olika landsdelar inkomna uppgifter avsevärt höjts sedan föregående säsong. I trakten kring Stockholm uppskattades stegringen till omkring 50 %. I Lappland erbjöds en daglön av 7 kronor jämte fri kost, vilket ansågs avsevärt överstiga de förtjänster, som under nu rådande konjunkturer kunna uppnås vid malmfälten.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

	4:de kvartalet 1916			3:dje kvartalet 1916			4:de kvartalet 1915		
	dec.	nov.	okt.	sept.	aug.	juli	dec.	nov.	okt.
Jordbruket m. m.	66	66	67	58	70	50	84	84	75
Övriga näringsgrenar	107	126	102	89	99	96	119	165	127
Samtliga »	97	106	87	79	88	82	113	141	110

Tillgången å arbetskraft har, efter vad härav framgår, under de ifrågavarande månaderna år 1916 genomgående varit mindre än föregående år. Det överskott av arbetskraft, som vid vinterns inbrott alltid uppstår inom vissa yrken, har under dessa förhållanden tydligen utan svårighet kunnat placeras inom andra branscher, där brist förefunnits.

Ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 166, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 277 908 arbetarna 39 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, under det att 5 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1915 resp. 29 och 7 %, 1914 resp. 13 och 23 %, 1913 resp. 17 och 5 %, 1912 resp. 19 och 6 % samt 1911 resp. 10 och 11 %. I någon mån giva dessa siffror mähända en för ljus bild av ställningen år 1916, enär en del arbetsgivare, med tydlig tanke på industriens goda avsättningsmöjligheter, betecknat tillgången å arbete såsom mycket god, ehuru i själva verket driftsinskränkningar på grund av råvarubrist eller andra orsaker måst under kvartalet vidtagas. I samtliga fall, där en dylik misstolkning av begreppet tillgång å arbete kunnat konstateras, har detta också rättats därhän, att företaget i tabellen å sid. 170—171 redovisats under rubriken mindre god eller dålig arbetstillgång. De oegentligheter, som trots denna ordning av materialet tilläventyrs kommit att inflyta i tabellen, kunna emellertid ej antagas vara så betydande, att de anförda procenttalen därigenom skulle förskjutits med mer än en eller annan bråkdel.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1916.

I arbetslöshetsrapporteringen för fjärde kvartalet av år 1916 hava deltagit 29 fackförbund. Från ett av dessa, väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet, hava dock för 1 december inga uppgifter erhållits. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1916 utgjorde resp. 72 335, 72 843 och 71 169, vilket utvisar större anslutning än någon föregående period. Av arbetarna resp. voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 2·2, 2·3 och 2·2 %. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år denna undersökning pågått framgå av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915		1916	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	67 026	2·7
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	66 801	2·7
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	65 430	2·2
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	72 335	2·2
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	72 843	2·3
December .	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	71 169	2·2

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 180 är ett sammandrag av huvudtabellerna. Av de organisationer, från vilka mera representativa siffror föreligga, företedde som vanligt stenindustriarbetareförbundet en jämförelsevis stor arbetslöshet under samtliga månader. Bleck- och plåtslagare-, murare-, måleri- och träarbetareförbunden uppvisade den 1 oktober mycket obetydlig arbetslöshet, som dock senare successivt ökats. Samma var förhållandet inom bageri- och sågverksindustriarbetareförbunden. Minskning av arbetslösheten har däremot bl. a. framträtt inom de förenade förbunden samt grov- och fabriksarbetareförbundet. Textilarbetareförbundet företedde 1 november, liksom förut 1 augusti, en av tillfälliga rubbningar framkallad stark ökning av arbetslösheten.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar[1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	13	828	26	73	927
» bleck- och plåtslagare »	35	1 151	210	—	1 361
» bokbindare »	6	338	49	314	701
» bryggeriarbetare »	17	893	42	189	1 124
De förenade förbunden	28	1 549	115	221	1 885
Sv. gjutare förbundet	68	2 322	334	10	2 666
» grov- och fabriksarbetare »	125	9 964	432	651	11 047
» gruvarbetare »	12	799	26	—	825
» handelsarbetare »	7	371	20	56	447
» handskarbetare »	6	122	—	42	164
» hattarbetare »	4	78	2	12	92
» kommunalarbetare »	17	683	20	—	703
Intern. litografiska »	11	236	24	—	260
Sv. metallindustriarbetare »	46	—	—	—	27 522
Därav: Järnbruksarbetare	19	—	—	—	5 518
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	22 004
Sv. murare förbundet	24	1 577	90	—	1 667
» måleriarbetare »	17	1 175	64	—	1 239
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	20	656	112	27	795
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 584	215	443	2 242
» skrädderiarbetare »	23	563	45	211	819
» stenindustriarbetare »	56	1 413	184	—	1 597
» sågverksindustriarbetare »	62	5 197	501	20	5 718
» transportarbetare »	8	196	8	134	338
» träarbetare »	79	4 489	376	12	4 877
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	7	415	—	—	415
» elektriska arbetare »	20	666	65	—	731
» slakteri- och charkuteriarbetare »	11	251	33	30	314
» stuckatör »	3	53	—	—	53
» textilarbetare »	13	767	28	308	1 103
» typograf »	15	506	171	26	703
Summa	770	[2] —	[2] —	[2] —	72 335

[1] Jfr noten å sid. 180. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 oktober 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under september 1916			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
18	—	1	**19**	**2·0**	19	—	15	—	73	—	**88**	4	560	19	**448**
13	—	—	**13**	**1·0**	13	—	36	—	135	1	**172**	8	845	13	**143**
10	—	12	**22**	**3·1**	13	9	14	—	13	—	**27**	2	438	22	**354**
2	1	11	**14**	**1·2**	14	—	41	—	22	1	**64**	2	177	14	**346**
66	3	7	**76**	**4·0**	68	8	60	32	84	—	**176**	10	845	66	**987**
18	1	—	**19**	**0·7**	19	—	108	—	207	—	**315**	7	506	14	**93**
534	25	115	**674**	**6·1**	343	331	375	36	559	33	**1 003**	35	4 060	422	**6 479**
—	—	—	—	—	—	—	26	84	58	—	**168**	—	—	—	—
2	—	—	**2**	**0·4**	2	—	3	—	13	—	**16**	2	294	2	**50**
—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	**3**	—	—	—	—
1	—	5	**6**	**6·5**	—	6	—	1	2	—	**3**	1	34	6	**132**
—	—	—	—	—	—	—	26	—	14	—	**40**	—	—	—	—
4	—	—	**4**	**1·5**	4	—	4	—	24	—	**28**	4	97	4	**85**
—	—	—	**311**	**1·1**	—	—	—	—	—	—	—	11	3 529	35	**804**
—	—	—	**10**	**0·2**	—	—	—	—	—	—	—	3	897	4	**82**
—	—	—	**301**	**1·4**	—	—	—	—	—	—	—	8	2 632	31	**722**
30	—	—	**30**	**1·8**	22	8	24	—	52	—	**76**	6	647	30	**593**
1	—	—	**1**	**0·1**	1	—	10	—	65	2	**77**	1	13	1	**30**
11	—	—	**11**	**1·4**	11	—	14	—	48	—	**62**	3	249	8	**154**
10	1	—	**11**	**0·5**	11	—	24	5	64	—	**93**	3	255	3	**78**
31	—	7	**38**	**4·6**	37	1	42	—	29	2	**73**	8	705	37	**679**
164	10	—	**174**	**10·9**	157	17	88	1	82	189	**360**	11	308	79	**2 027**
5	8	—	**13**	**0·2**	11	2	225	140	410	28	**803**	5	428	12	**291**
27	1	—	**28**	**8·3**	28	—	8	—	3	—	**11**	1	65	21	**630**
35	1	—	**36**	**0·7**	32	4	169	36	229	2	**436**	17	1 809	29	**496**
15	—	—	**15**	**3·6**	15	—	20	—	27	—	**47**	4	311	15	**191**
—	—	—	—	—	—	—	20	—	66	3	**89**	—	—	—	—
5	—	11	**16**	**5·1**	16	—	—	—	22	1	**23**	3	153	14	**382**
11	—	—	**11**	**20·8**	11	—	1	—	—	—	**1**	2	39	11	**292**
17	—	16	**33**	**3·0**	33	—	39	—	30	5	**74**	2	269	33	**344**
5	2	—	**7**	**1·0**	7	—	17	—	70	5	**92**	5	179	7	**187**
[1] —	[1] —	[1] —	**1 584**	**2·2**	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	**157**	**16 815**	**917**	**16 295**

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke medräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar[1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	12	834	27	51	**912**
» bleck- och plåtslagare »	41	1 233	223	—	**1 456**
» bokbindare »	5	357	59	313	**729**
» bryggeriarbetare »	18	946	34	461	**1 441**
De förenade förbunden	24	1 423	91	165	**1 679**
Sv. gjutare förbundet	72	2 431	342	10	**2 783**
» grov- och fabriksarbetare »	118	9 529	310	452	**10 291**
» gruvarbetare »	12	813	24	—	**837**
» handelsarbetare »	6	139	6	60	**205**
» handskarbetare »	1	121	—	42	**163**
» hattarbetare »	4	76	2	10	**88**
» kommunalarbetare »	17	697	19	—	**716**
Intern. litografiska »	10	240	21	—	**261**
Sv. metallindustriarbetare »	47	—	—	—	**28 188**
Därav: Järnbruksarbetare	19	—	—	—	**5 710**
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	**22 478**
Sv. murare förbundet	23	1 546	85	—	**1 631**
» måleriarbetare »	14	1 033	58	—	**1 091**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	20	753	109	28	**890**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	15	927	111	184	**1 222**
» skrädderiarbetare »	23	1 422	75	340	**1 837**
» stenindustriarbetare »	56	1 370	169	—	**1 539**
» sågverksindustriarbetare »	62	5 317	471	—	**5 788**
» transportarbetare »	7	768	20	—	**788**
» träarbetare »	79	4 648	391	13	**5 052**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	8	400	—	—	**400**
» elektriska arbetare »	17	618	73	—	**691**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	12	448	56	73	**577**
» stuckatör »	3	54	—	—	**54**
» textilarbetare »	14	826	36	381	**1 243**
» typograf »	7	201	71	19	**291**
Summa	**747**	[2] —	[2] —	[2] —	**72 843**

[1] Jfr noten å sid. 180. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 november 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under oktober 1916			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
43	—	—	**43**	**4·7**	43	—	15	—	55	1	**71**	8	796	43	**819**
31	3	—	**34**	**2·3**	34	—	49	2	117	—	**168**	11	943	34	**431**
8	—	8	**16**	**2·2**	7	9	22	—	17	—	**39**	1	422	16	**180**
4	2	6	**12**	**0·8**	12	—	70	5	12	4	**91**	1	38	12	**324**
33	2	9	**44**	**2·6**	42	2	36	8	81	—	**125**	7	470	28	**505**
21	—	—	**21**	**0·8**	20	1	100	5	213	7	**325**	6	502	14	**108**
482	29	80	**591**	**5·7**	307	284	339	34	642	43	**1 058**	31	3 220	350	**5 447**
—	—	—	—	—	—	—	28	93	59	—	**180**	—	—	—	—
1	—	—	**1**	**0·5**	1	—	1	—	3	—	**4**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	**4**	—	—	—	—
5	—	—	**5**	**5·7**	—	5	—	1	3	—	**4**	1	31	5	**150**
—	—	—	—	—	—	—	19	—	10	2	**31**	—	—	—	—
1	—	—	**1**	**0·4**	1	—	3	—	18	—	**21**	1	50	1	**6**
—	—	—	**256**	**0·9**	—	—	—	—	—	—	—	13	5 047	24	**457**
—	—	—	**8**	**0·1**	—	—	—	—	—	—	—	3	2 060	5	**97**
—	—	—	**248**	**1·1**	—	—	—	—	—	—	—	10	2 987	19	**360**
57	—	—	**57**	**3·5**	57	—	30	27	53	2	**112**	5	598	48	**733**
23	3	—	**26**	**2·4**	26	—	8	2	40	—	**50**	6	813	26	**318**
18	—	—	**18**	**2·0**	18	—	14	—	53	—	**67**	5	184	18	**167**
5	—	—	**5**	**0·4**	3	2	12	—	42	—	**54**	2	448	5	**60**
18	3	9	**30**	**1·6**	29	1	48	—	45	—	**93**	5	944	28	**701**
136	15	—	**151**	**9·8**	139	12	102	2	79	120	**303**	8	208	62	**1 370**
18	21	—	**39**	**0·7**	23	16	197	146	389	19	**751**	4	331	38	**766**
26	—	—	**26**	**3·3**	26	—	38	—	4	—	**42**	1	77	26	**806**
65	5	—	**70**	**1·4**	60	10	217	23	288	13	**541**	17	1 786	54	**1 042**
33	—	—	**33**	**8·3**	32	1	12	—	30	—	**42**	5	339	32	**510**
5	—	—	**5**	**0·7**	1	4	21	—	54	—	**75**	1	103	1	**6**
6	1	10	**17**	**2·9**	17	—	1	—	15	34	**50**	3	133	16	**425**
22	—	—	**22**	**40·7**	22	—	1	—	—	—	**1**	3	54	22	**469**
68	—	79	**147**	**11·8**	17	130	36	—	29	5	**70**	2	269	147	**670**
1	4	—	**5**	**1·7**	5	—	9	—	21	3	**33**	4	220	5	**127**
[2] —	[2] —	[2] —	**1 675**	**2·3**	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**151**	**18 026**	**1 055**	**16 597**

[2] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar[1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	11	784	20	55	**859**
» bleck- och plåtslagare »	38	1 249	226	—	**1 475**
» bokbindare »	2	91	15	80	**186**
» bryggeriarbetare »	18	949	33	482	**1 464**
De förenade förbunden	20	1 145	78	148	**1 371**
Sv. gjutare förbundet	65	2 124	315	8	**2 447**
» grov- och fabriksarbetare »	118	9 764	337	468	**10 569**
» gruvarbetare »	12	758	25	—	**783**
» handelsarbetare »	7	149	7	69	**225**
» handskarbetare	1	124	—	42	**166**
» hattarbetare »	5	112	11	10	**133**
» kommunalarbetare »	16	685	20	—	**705**
Intern. litografiska »	10	229	19	—	**248**
Sv. metallindustriarbetare »	45	—	—	—	**27 493**
Därav: Järnbruksarbetare	16	—	—	—	**5 341**
Mek. verkstadsarbetare	29	—	—	—	**22 152**
Sv. murare förbundet	24	1 556	99	—	**1 655**
» måleriarbetare »	11	984	51	—	**1 035**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	23	803	129	27	**959**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	14	1 458	234	406	**2 098**
» skrädderiarbetare »	23	1 402	80	329	**1 811**
» stenindustriarbetare »	55	1 223	241	—	**1 464**
» sågverksindustriarbetare »	57	5 467	429	—	**5 896**
» transportarbetare »	5	269	13	—	**282**
» träarbetare »	79	4 744	394	13	**5 151**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	—	—	—	—	—
» elektriska arbetare »	16	560	44	—	**604**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	12	468	61	78	**607**
» stuckatör »	3	45	—	—	**45**
» textilarbetare »	12	777	33	339	**1 149**
» typograf »	7	200	70	19	**289**
Summa	**709**	[2] —	[2] —	[2] —	**71 169**

[1] *Jfr* noten å sid. 180. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 december 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under november 1916			
Män		Kvinnor	Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
49	2	—	51	5·9	38	13	16	—	43	3	62	9	834	51	864
90	7	—	97	6·6	97	—	44	—	89	4	137	14	1 062	95	1 914
—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	6	13	—	—	—	—
9	5	18	32	2·2	32	—	59	—	16	11	86	2	167	32	830
16	—	9	25	1·8	23	2	44	15	45	—	104	3	393	9	194
8	—	—	8	0·3	8	—	94	—	152	2	248	2	160	4	42
362	20	6	388	3·7	276	112	420	7	416	25	868	16	3 620	301	6 033
1	—	—	1	0·1	1	—	30	—	34	—	64	—	—	—	—
2	—	1	3	1·3	3	—	1	—	6	—	7	1	56	2	36
—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—
27	—	—	27	20·3	1	26	3	1	6	—	10	2	76	27	480
10	—	—	10	1·4	8	2	19	—	10	—	29	2	220	8	72
3	—	—	3	1·2	3	—	1	—	10	—	11	1	51	2	52
—	—	—	259	0·9	—	—	—	—	—	—	—	8	3 596	17	142
—	—	—	11	0·2	—	—	—	—	—	—	—	2	1 107	2	33
—	—	—	248	1·1	—	—	—	—	—	—	—	6	2 489	15	109
94	—	—	94	5·7	94	—	25	1	50	1	77	7	797	53	918
82	2	—	84	8·1	82	2	8	—	47	—	55	6	806	77	1 447
14	—	—	14	1·5	14	—	16	—	43	—	59	5	207	14	115
8	—	—	8	0·4	8	—	17	—	80	—	97	3	1 218	8	240
23	—	—	23	1·3	23	—	40	—	33	—	73	2	869	17	528
149	23	—	172	11·7	151	21	108	6	70	25	209	11	270	103	2 228
87	10	—	97	1·6	10	87	172	4	276	18	470	6	569	97	1 385
25	—	—	25	8·9	25	—	8	—	5	—	13	2	115	25	684
111	3	—	114	2·2	96	18	178	26	163	2	369	25	2 867	106	1 691
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	2	0·3	—	2	15	8	21	5	49	1	33	1	24
9	1	6	16	2·6	16	—	2	2	24	—	28	3	145	16	292
16	—	—	16	35·6	16	—	—	—	—	—	—	2	34	16	361
—	—	16	16	1·4	16	—	30	—	22	42	94	1	18	16	16
1	—	—	1	0·3	1	—	9	—	16	2	27	1	105	1	30
[2] —	[2] —	[2] —	1 586	2·2	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	135	18 288	1 098	20 618

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1916.

Fackförbund	Oktober			November			December		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	927	19	2·0	912	43	4·7	859	51	5·9
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 361	13	1·0	1 456	34	2·3	1 475	97	6·6
» bokbindare »	701	22	3·1	729	16	2·2	186	—	—
» bryggeriarbetare »	1 124	14	1·2	1 441	12	0·8	1 464	32	2·2
De föregenade förbunden	1 8 5	76	4·0	1 679	44	2·6	1 371	25	1·8
Sv. gjutare förbundet	2 666	19	0·7	2 783	21	0·8	2 447	8	0·3
» grov- och fabriksarbetare »	11 047	674	6·1	10 291	591	5·7	10 569	388	3·7
» gruvarbetare »	825	—	—	837	—	—	783	1	0.1
» handelsarbetare »	447	2	0·4	205	1	0·5	225	3	1·3
» handskarbetare »	164	—	—	163	—	—	166	—	—
» hattarbetare »	92	6	6·5	88	5	5·7	133	27	20·3
» kommunalarbetare »	703	—	—	716	—	—	705	10	1·4
Intern. litografiska »	260	4	1·5	261	1	0·4	248	3	1·2
Sv. metallindustriarbetare »	27 522	311	1·1	28 188	256	0·9	27 493	259	0·9
Därav:									
Järnbruksarbetare	5 518	10	0·2	5 710	8	0·1	5 341	11	0·2
Mek. verkstadsarbetare	22 004	301	1·4	22 478	248	1·1	22 152	248	1·1
Sv. murare förbundet	1 667	30	1·8	1 631	57	3·5	1 655	94	5·7
» måleriarbetare »	1 239	1	0·1	1 091	26	2·4	1 035	84	8·1
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	795	11	1·4	890	18	2·0	959	14	1·5
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 242	11	0·5	1 222	5	0·4	2 098	8	0·4
» skrädderiarbetare »	819	38	4·6	1 837	30	1·6	1 811	23	1·3
» stenindustriarbetare »	1 597	174	10·9	1 539	151	9·8	1 464	172	11·7
» sågverksindustriarbetare »	5 718	13	0·2	5 788	39	0·7	5 896	97	1·6
» transportarbetare »	338	28	8·3	788	26	3·3	282	25	8·9
» träarbetare »	4 877	36	0·7	5 052	70	1·4	5 151	114	2·2
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	415	15	3·6	400	33	8·3	—	—	—
» elektriska arbetare »	731	—	—	691	5	0·7	604	2	0·3
» slakteri- och charkuteriarbetare »	314	16	5·1	577	17	2·9	607	16	2·6
» stuckatör »	53	11	20·8	54	22	40·7	45	16	35·6
» textilarbetare »	1 103	33	3·0	1 243	147	11·8	1 149	16	1·4
» typograf »	703	7	1·0	291	5	1·7	289	1	0·3
Summa	72 335	1 584	2·2	72 843	1 675	2·3	71 169	1 586	2·2

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Socialstyrelsens utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om fattigvården m. fl. författningar.

Genom nådig remiss den 30 april 1915 hade socialstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om fattigvården m. fl. författningar. I anledning därav har styrelsen den 13 februari 1917 avgivit underdånigt utlåtande, vari anföres följande:

»Förslaget till lag om fattigvården har numera underkastats en ingående granskning såväl av en mångfald myndigheter, som hittills haft att taga befattning med ärenden rörande fattigvården, som även av åtskilliga andra korporationer och enskilda, vilka äro intresserade av förevarande fråga. Vid berörda granskning hava mot förslaget framställts talrika erinringar, som åtminstone i vissa avseenden synas uppbäras av en så pass allmän mening, att de torde kunna förväntas leda till ändringar i förslaget. Med hänsyn till vad sålunda förekommit har socialstyrelsen, till vars ämbetsområde hittills ej hört frågor rörande fattigvården men till vilken det ifrågasatts att förlägga den centrala förvaltningen av fattigvårdsärendena, ansett sig lämpligen kunna begränsa sitt yttrande till vissa bestämmelser i förslaget, som äro av mera principiell betydelse eller röra nämnda förvaltning eller ock synts giva anledning till erinringar, som eljest icke eller ej tillbörligen gjorts gällande.

Vid sin granskning av lagförslaget följer styrelsen den ordning, vari de olika frågorna komma till synes i förslaget med den avvikelse likväl, att frågorna om tillsynen över fattigvården och den centrala förvaltningen av fattigvårdsärendena behandlas till sist.

1 §.

Genom den formulering, som givits åt förevarande §, har området för den obligatoriska fattigvården erhållit en avsevärd och väl befogad utvidgning.

Enligt styrelsens mening torde det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida denna utvidgning kan anses tillfyllestgörande. Med nutida uppfattning av samhällets förpliktelser gent emot dem av sina medlemmar, som drabbas av nöd, synes det ej fullt motiverat att begränsa §:ns tillämplighet till sådana nödlägen, som grunda sig på en persons oförmåga att genom arbete försörja sig. Fattigvården måste nämligen anses som den form, varunder samhället har att träda emellan och bringa hjälp i alla de fall, då andra hjälpmedel mot nöden ej stå till buds. Principiellt sett åtminstone borde sålunda §:n äga tillämpning i alla fall av faktiskt nödläge. Med den läggning av en kommunerna påvilande skyldighet, som fattigvården nu har och av kommittén väsentligen bibehållits, kan det emellertid ej förnekas, att en förändring i här antydd riktning måste möta vissa betänkligheter. Genom utsträckt ekonomisk medverkan från statens sida till fattigvården skulle likväl mångenda dessa betänkligheter kunna undanröjas.

Mot den något obestämda avfattning, som uttrycket »av annan anledning» medför, hava riktats talrika anmärkningar, och hava jämväl från några håll lämnats förslag till förbättrad avfattning. Styrelsen vill ej förneka, att berörda anmärkningar hava visst skäl för sig, men synes ej något av de sålunda framställda förslagen till förbättrad

avfattning vara att obetingat förorda. Vill man fullt ut bevara det tillämpningsområde för bestämmelsen, som kommittén åsyftat, torde det måhända vara lämpligt att behålla kommitténs avfattning i förevarande avseende men direkt undantaga de fall, då oförmågan till arbete är föranledd av arbetslöshet — det enda förhållande, som enligt motiveringen synes påkalla avvikelse.

Förutsättningen att den till arbete oförmögne skall »sakna medel till sitt livsuppehälle» synes ej vara riktigt lyckligt avfattad. Efter en sträng bokstavstolkning skulle nämligen beträffande en person, som har medel till livets uppehållande men saknar medel att bereda sig tillgång till erforderlig sjukvård eller, i fråga om minderårig, till uppfostran, rätt till fattigvård ej äga rum — ett förhållande, som ej heller väl överensstämmer med bestämmelsen i §:ns andra stycke om fattigvårdens innebörd.

Då i lagen intages en uttrycklig bestämmelse om innebörden av fattigvård, §:ns andra stycke, utan att därunder inbegripes begravning, synes det kunna ifrågasättas, om ej genom särskild föreskrift fattigvårdssamhälle borde åläggas att sörja för begravning av avliden understödstagare.

2 §.

Från några håll har ifrågasatts att upphäva skillnaden mellan obligatorisk och frivillig fattigvård. Styrelsen skulle vilja avråda från en sådan förändring. Med hänsyn till ersättningsrätten och andra med den offentliga fattigvården förbundna rättsverkningar skulle man nämligen antagligen bliva nödgad att begränsa berörda vård till något, motsvarande den obligatoriska fattigvården, och den från allmän social synpunkt så betydelsefulla förebyggande fattigvården skulle därmed bliva avförd från fattigvårdsmyndigheternas arbetsområde.

5 och 6 §§.

I lagförslaget hava kommunerna bibehållits såsom bärare av den offentliga fattigvården. Huru denna anordning, för vilken någon tillfyllestgörande rättsgrund ej torde kunna angivas, måste anses i väsentlig mån hava medverkat till de missförhållanden, som vidlåda vår fattigvård, lärer det, såsom av kommittén närmare utvecklats, åtminstone ej för närvarande kunna ifrågasättas att frångå densamma. Bland åtgärder till lindrande av berörda missförhållanden har kommittén föreslagit sammanslagning av två eller flera kommuner till ett fattigvårdssamhälle. Med hänsyn till förekomsten här i landet av talrika små kommuner med ringa ekonomisk bärkraft, måste åvägabringande av dylika sammanslutningar anses som ett önskemål av så stor betydelse, att det synes styrelsen kunna ifrågasättas, om ej såsom från ett par håll föreslagits, Kungl. Maj:t borde äga att förordna om sammanslutning jämväl mot kommuns vilja. Fastän sådant förordnande givetvis ej skulle meddelas annat än i undantagsfall, skulle otvivelaktigt blotta förhandenvaron av en dylik befogenhet i många fall underlätta Kungl. Maj:ts befallningshavandes bemödanden att åstadkomma godvillig sammanslutning.

8 §.

Mot den föreslagna skyldigheten för fattigvårdssamhällena att hava reglemente för fattigvården hava från vissa håll framställts erinringar. Enligt styrelsens förmenande torde emellertid en dylik skyldighet vara ägnad ej blott att bringa ordning och reda i vårdverksamheten utan även, om reglementena bliva lämpligt avfattade, att främja nämnda verksamhets effektivitet. De av kommittén framlagda förslagen till normalreglementen innehålla visserligen, såsom även från annat håll påpekats, föga utöver lagens bestämmelser, men med anknytningen till de faktiska förhållandena i de olika kommunerna och den medverkan från statens organ för fattigvården, som är ställd i utsikt, torde en innehållsrikare gestaltning av reglementena väl i allmänhet kunna för-

väntas. Att här ifrågavarande skyldighet skulle för kommunerna medföra en omotiverad tunga lärer ej skäligen kunna påstås, då reglementen redan nu, i fattigvårdsförordningens 9 §: 3, äro anbefallda och vidare Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle äga att fritaga mindre samhällen från ifrågavarande skyldighet.

Den av en reservant inom kommittén framställda anmärkningen mot att reglementena skola prövas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, som ej kunna påräknas äga därför erforderlig sakkunskap, förlorar i väsentlig mån sin giltighet med den av styrelsen föreslagna och längre fram närmare utvecklade anordningen med särskilda konsulenter såsom nämnda myndigheters experter i fattigvårdsfrågor.

9 §.

Otvivelaktigt torde det från fattigvårdssynpunkt i regel vara önskvärt, att i varje fattigvårdssamhälle finnes särskild fattigvårdsstyrelse. Med hänsyn till den ganska talrika förekomsten här i landet av små kommuner med i många fall obetydlig fattigvård är styrelsen emellertid ej fullt övertygad om lämpligheten att göra skyldigheten att hava särskild fattigvårdsstyrelse till ett generellt och ovillkorligt åliggande. Onekligen skulle det i dylika små kommuner ofta nog förefalla som ett omotiverat besvär att förrätta de särskilda val samt föra de särskilda protokoll och räkenskaper m. m., som skulle följa med särskild fattigvårdsstyrelse. Lätt nog skulle även skyldigheten att föranstalta om val och vidtaga andra åtgärder i avseende å sådan styrelse i fall, då något behov av densamma ej gör sig gällande, komma att förbises och leda till obehagliga påföljder. Med hänsyn härtill skulle styrelsen vilja föreslå, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, i likhet med vad kommittén föreslagit beträffande reglementena för fattigvården, skulle äga att medgiva mindre samhällen, där fattigvården är av ringa omfattning, befrielse från skyldigheten att hava särskild fattigvårdsstyrelse. I sådant fall skulle liksom nu fattigvårdsstyrelsen utgöras av kommunalnämnden.

19 § 4 mom.

I betraktande av att arbetet inom fattigvården, om det skall lända till åsyftat gagn, onekligen måste uppbäras av personligt intresse, synes det styrelsen, som om bestämmelserna i förevarande lagrum vore mindre lämpliga. Styrelsen ansluter sig alltså till dem, som påyrkat detta moments uteslutande ur lagen.

24 §.

Ej sällan torde inträffa, att understöd måste lämnas så skyndsamt, att tillfälle ej finnes att göra framställning därom hos vederbörande, som äger att handla å fattigvårdssamhällets vägnar. Enskild person, som i sådant fall lämnat understöd, synes, då förhållandena berättigat till fattigvård enligt 1 §, böra i lagen tillerkännas rätt till ersättning av fattigvårdssamhället. Sådan ersättning skulle naturligtvis ej utgå för längre tid än till dess erforderlig vård genom fattigvårdsmyndigheternas försorg kunnat erhållas. Den lämnade ersättningen borde vidare, såsom från ett par håll påyrkats, i lagen uttryckligen angivas såsom fattigvårdskostnad. Kommittén har i sin motivering berört ifrågavarande ämne, men de skäl, som kommittén där anfört mot upptagande i lagen av en bestämmelse av berörda innebörd, synas icke tillfyllestgörande.

Det synes kunna ifrågasättas, om ej vad nu sagts lämpligen borde gälla jämväl i avseende å vård, lämnad av offentlig myndighet eller allmän anstalt eller inrättning — den bestämmelse berörande ämnet, vilken meddelas i 60 §, avser nämligen endast sättet för ersättningens utfående.

26 §.

Den grundsats för fattigvårdens meddelande, som införts i lagen genom bestämmelserna i denna §, måste från allmän social synpunkt anses av sådan betydelse, att styrelsen gent emot en framkommen erinran, att §:ns senare punkt rätteligen hade sin plats i reglementena, förordar §:ns bibehållande vid föreslagen avfattning.

31 §.

Av motiveringen till denna § att döma synes kommittén haft för avsikt, att den fattigvårdssamhälle ålagda skyldigheten att hava anstalt skulle anses fullgjord även i det fall, att samhället endast berett sig tillgång till vårdplatser å annat samhälles anstalt. Sista punkten i §:ns andra stycke innehåller också en bestämmelse i denna riktning. Genom undantagsstadgandet i sista stycket, som blott synes hänföra sig till helt eller delvis egen anstalt, har det emellertid blivit tvivelaktigt, huru lagen i förevarande avseende är att förstå.

I flera yttranden har framhållits önskvärdheten av att fattigvårdssamhällena bereddes tillgång till billiga lån för uppförande av här ifrågavarande anstalter. Styrelsen delar denna mening och tillåter sig påpeka, att det med hänsyn till statens förväntade medverkan till fattigvården måste anses som ett måttligt krav, att staten bereder fattigvårdssamhällena dylik lånemöjlighet.

Beträffande benämningen »ålderdomshem» anser sig styrelsen ej kunna underlåta framhålla, att denna benämning måste betecknas såsom mindre lämplig, då i dessa anstalter väl komme att intagas personer av snart sagt alla åldrar. Bättre överensstämmelse med den avsedda användningen synes benämningen »försörjningshem» erbjuda.

33 §.

Skyldigheten att upprätta arbetshem skall, såsom tydligt angives i kommitténs motivering, åligga landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting. I första stycket av 33 § har åt denna skyldighet, vad landstingen angår, givits subsidiär karaktär — den inträder först, när ej arbetshem på annat sätt kommit till stånd. Enligt styrelsens mening lärer man hava anledning befara, att denna anordning kommer att medföra avsevärt dröjsmål, åtminstone över den i förslagets 90 § medgivna övergångstiden av tio år, med genomförandet av förslaget om arbetshem. I betraktande av det livligt vitsordade behovet av ökade möjligheter att efterhålla försumliga försörjningspliktiga samt det beaktansvärda önskemålet att kunna från ålderdomshemmen avskilja svårhanterliga och störande element måste ett dylikt dröjsmål anses ganska betänkligt. Tvivelaktigt torde även vara, om lantkommuner och mindre städer över huvud i någon vidare mån skulle komma att upprätta anstalter av förevarande slag. Med hänsyn härtill vill det synas, som om skyldigheten att upprätta arbetshem borde direkt åläggas landstingen.

Gent emot kommitténs i motiven till §:n angivna mening, att statsbidrag ej skulle behöva ifrågakomma till arbetshemmen, hava erinringar framställts i ett flertal yttranden, och styrelsen ansluter sig till dem. Otvivelaktigt komme dessa anstalter med hänsyn till de försumliga försörjningspliktige väsentligen att verka som ett slags förbättringsanstalter och skulle således tillgodose ett statsintresse. Kommittén har i sin strävan att lindra kommunernas fattigvårdsbörda på det hela taget stannat vid en överflyttning av densamma i vissa delar på landstingen. Även om denna försiktighet kan hava ett visst fog för sig, lärer det å andra sidan ej saknas skäl för att staten åtminstone träder hjälpande emellan. Någon rättvis utjämning i egentlig mening av fattigvårdsbördan kan tydligtvis icke vinnas med en dylik överflyttning på landstingen, och för flera landstingsområden skulle den medföra betungande ekonomiska konsekvenser.

För förverkligandet av ovanberörda önskemål att snarast möjligt få till stånd erforderligt antal arbetshem skulle ekonomisk medverkan från statens sida otvivelaktigt vara av synnerligen stor betydelse. Framhållas må även, att staten genom att lämna bidrag till arbetshemmen skulle tillförsäkra sig obestridd medbestämmanderätt och kontroll i avseende å anstalternas organisation och förvaltning, vilket med hänsyn till dessa anstalters ömtåliga och svårlösta uppgifter samt långt gående ingrepp på den personliga friheten måste anses synnerligen önskvärt. På vad sätt här berörda statsbidrag lämpligast borde utgå, är styrelsen ej för närvarande beredd att angiva. Möjligen torde dock de regler, efter vilka statsbidrag utgår till alkoholistanstalter, i viss mån kunna tjäna till ledning.

Med hänsyn till nyssberörda förhållanden i avseende å arbetshemmens verksamhet böra de tydligtvis stå under särskilt effektiv tillsyn. Möjligen borde uttryck häråt på något sätt givas i lagen.

Tydligtvis måste man i avseende å de å arbetshem intagna äga möjlighet att tillgripa ganska kraftiga disciplinära åtgärder. I kommitténs förslag till reglemente för arbetshem finnas även intagna bestämmelser om vissa dylika åtgärder, den strängaste avseende förvaring i enskilt rum under högst femton dagar. Då en sådan åtgärd otvivelaktigt står i strid med de allmänna reglerna för den personliga friheten, synes det önskvärt, att befogenhet därtill uttryckligen medgives i lagen.

Såsom ovan antytts, skulle arbetshemmen antagligen i huvudsak bliva ett slags korrektionsanstalter. Med hänsyn härtill synes det kunna ifrågasättas, huruvida benämningen »hem» är fullt lämplig och om den ej borde utbytas mot »anstalt» eller »inrättning».

Styrelsen anser sig i detta sammanhang ej kunna underlåta att fästa uppmärksamheten på den nära överensstämmelse i avseende å uppgifter och klienter, som skulle komma att råda mellan här ifrågavarande anstalter samt tvångsarbetsanstalter och alkoholistanstalter. Ändamålet med samtliga dessa anstalters verksamhet är väsentligen att uppfostra arbetsskygga, oftast till dryckenskap mer eller mindre förfallna personer, så att de bliva i stånd att föra ett ordentligt och arbetsamt liv. Med den mildare behandling, som man synes vara på väg att införa på tvångsarbetsanstalterna, torde berörda överensstämmelse bliva ännu större. Med hänsyn härtill vill det synas styrelsen angeläget att få dessa tre slag av anstalter inordnade i ett gemensamt system, som säkerställde en rationell fördelning av arbetsuppgifterna och en lämplig samverkan de olika anstalterna emellan. Då jämväl lagen angående lösdrivares behandling för närvarande är under omarbetning, synes möjlighet finnas för att här berörda önskemål kan vinna beaktande.

40 och 41 §§.

Såsom berörts i fråga om skyldigheten att anordna arbetshem, synes det styrelsen tvivelaktigt, om det kan anses fullt riktigt och lämpligt att under strävandet att lindra kommunernas fattigvårdsbörda stanna vid ett överflyttande i vissa avseenden av denna börda på landstingen. Beträffande kostnader, varom här är fråga, anser styrelsen denna sin tvekan särskilt befogad. De olika former av vårdbehov, som åsyftas i förevarande §§, äro nämligen av den beskaffenhet, att de synas särdeles väl ägnade att tillgodoses av staten. Vården av sinnessjuka, tuberkulösa och vanföra bestrides redan nu till betydande del med statsmedel. Den ersättnings- eller bidragsplikt, som i förevarande §§ är lagd på landstingen, kunde således enligt styrelsens åsikt lämpligen överflyttas på staten. Åtminstone borde staten medelst bidrag lindra de somligstädes sannolikt ganska betungande bördor, som ifrågavarande förpliktelser skulle medföra för landstingen. Motsvarande förmån skulle naturligtvis tillgodokomma de städer, som ej deltaga i landsting. Utan kraftig hjälp från sta ens sida lärer man ej heller kunna förvänta att inom rimlig tid få de former av fattigsjukvården, varom här är fråga, ordnade på tillfredsställande sätt.

Särskilt skulle styrelsen här vilja framhålla behovet av anstaltsvård för sådana kroniskt eller obotligt sjuka, som icke äro att hänföra till tuberkulösa eller vanföra. Dessa sjuka, som icke få upptaga platserna å de vanliga sjukvårdsinrättningarna, äro nämligen nu till stor del i saknad av erforderlig vård.

45—49 §§.

Styrelsen har vid 5 och 6 §§ givit uttryck åt vissa betänkligheter mot anordningen med kommunen såsom bärare av fattigvården. Regleringen av hemortsrätten, som är en konsekvens av nämnda anordning, torde utgöra fattigvårdslagstiftningens mest svårbehandlade del, och dess tillämpning visar sig ej sällan lända till nära nog absurda förhållanden. Då man emellertid, såsom förut berörts, ej nu lärer komma ifrån att låta fattigvården uppbäras av kommunen, torde man även vara nödgad att tills vidare hava en dylik reglering.

Kommittén har nedlagt ett omfattande och omsorgsfullt arbete på revidering av bestämmelserna om hemortsrätten. I vad mån kommittén härvid lyckats åstadkomma förbättringar, vågar styrelsen ej bedöma. Av de talrika erinringar, som framställts mot förevarande del av lagförslaget, synes det emellertid i avseende å flera förändringar tvivelaktigt, om deras genomförande skulle medföra några avsevärda fördelar.

52 §.

Avfattningen av första stycket i denna § synes böra något modifieras, då ett förhör ej under alla förhållanden kan vara nödvändigt eller ägnat att på bästa sätt bereda tillgång till de föreskrivna uppgifterna.

56 §.

Kommittén har i ändamål att minska processandet kommunerna emellan rörande fattigvårdsersättning föreslagit ett flertal förändrade bestämmelser. Styrelsen skulle med hänsyn till berörda ändamål vilja ifrågasätta, huruvida ej i mål, som uppenbarligen äro föranledda av bristande kunskap eller förstånd om fattigvårdslagens stadganden, sökanden från Kungl. Maj:ts befallningshavandes sida borde göras uppmärksam därpå. Önskvärt synes även vara, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i fall, där möjlighet till förlikning synes finnas, söker åvägabringa sådan.

62 §.

I överensstämmelse med vad styrelsen förut anfört om önskvärdheten av att staten, kraftigare än kommittén föreslagit, träder emellan för att lindra kommunernas fattigvårdsbörda, anser sig styrelsen böra ansluta sig till en från några håll påyrkad nedsättning av den i §:ns andra stycke angivna tiden till tre år. Även synes det kunna ifrågasättas, om ej staten skäligen borde övertaga betalningsansvaret även i det fall, att hemortskommunen utgivit understöd under tiden för understödstagarens frånvaro — den samhörighet mellan kommunen och understödstagaren, som i sådant fall förekommer, lärer nämligen knappast kunna anses utgöra grund för några anspråk på fattigvård.

65 §.

Med hänsyn till den motsättning, som måste anses förefinnas mellan bestämmelserna i 64 § och 65 § 1 mom. andra punkten, synes denna senare bestämmelse tarva någon omformulering.

72—77 §§.

Den bristande möjligheten att tillbörligt efterhålla försumliga familjeförsörjare har utgjort en av de mer framträdande anledningarna till klagomål mot det nuvarande fattigvårdsväsendet, och kommittén har sökt att genom en närmare reglering av hithörande förhållanden få till stånd en bättre tingens ordning. Emellertid hava kommitténs förslag föranlett erinringar såväl reservationsvis som i åtskilliga yttranden. Enligt styrelsens mening synes det även vara önskvärt, att förfarandet mot försumliga familjeförsörjare om möjligt gives en mera fast och koncis reglering, i sammanhang varmed detsamma måhända även kunde i vissa avseenden förenklas.

Den i senare stycket av 73 § meddelade bestämmelsen synes ej fullt överensstämma med den av kommittén på flera ställen framförda uppfattningen, att fattigvårdens tillgodonjutande ankommer på understödstagarens fria vilja, men torde väl, synnerligast med hänsyn till arbetshemmen, vara av behovet påkallad. Styrelsen anser sig i avseende å 73 §:ns senare stycke böra påpeka, att uttrycket »Lag samma vare» ej torde vara riktigt lämpligt i avseende å understödstagare i allmänhet, beträffande vilka ju ej alltid kan vara fråga om deras »inställande till arbetet».

78 §.

I likhet med fångvårdsstyrelsen anser socialstyrelsen det ej böra ifrågakomma att låta tvångsarbete förrättas i länsfängelse eller kronohäkte. Den åtskillnad mellan tvångsarbete och straff, som det från flera synpunkter torde vara angeläget att upprätthålla, skulle nämligen med en sådan anordning i betänklig mån äventyras.

79 §.

Mot andra stycket i denna § hava framställts flera erinringar. Jämväl enligt styrelsens uppfattning torde det vara tvivelaktigt, om det kan anses rätt och lämpligt, att omyndig, som ej längre åtnjuter fattigvård, fortfarande skall stå under fattigvårdsstyrelses tillsyn — åtminstone borde en sådan anordning ej fortvara längre än till dess den omyndige uppnått 18 år.

80 §.

Beträffande den förändrade uppfattning av fattigvårdens natur, som ligger till grund för huvudbestämmelserna i förevarande §, gillar styrelsen kommitténs ståndpunkt. Med nutida åsikter om samhällets förpliktelser mot sina medlemmar synes väl överensstämma att göra den understödsbehövandes anspråk på fattigvård till en verklig, utkrävbar rätt. Nu berörda förändring, som torde hava stor principiell räckvidd, synes bland annat vara ägnad att i sin mån motverka den missaktning och det misstroende, varför fattigvården hittills, då den lämnats som en nådegåva, i stor utsträckning varit utsatt.

Till de beslut, varöver besvär enligt 80 § må anföras, synes ej kunna hänföras beslut, varigenom fattigvårdsmyndighet ålägger någon arbetsskyldighet — beträffande behandlingen vid fullgörande av arbetsskyldighet medgivas däremot uttryckligen besvär. Visserligen har den, som blivit ålagd arbetsskyldighet, möjlighet att få beslutet därom prövat av Kungl. Maj:ts befallningshavande i samband med ansökan om handräckning för hans inställande till arbetet, men då sådan ansökan förutsätter visad tredska från den arbetsskyldiges sida, lärer det ej kunna anses lämpligt att göra hans möjlighet till ändringssökande beroende därav.

Tillsynen.

(43 och 44 §§ samt 80 § 2 mom.)

En bland de mest betydelsefulla nyheterna i lagförslaget utgöres av bestämmelserna om en särskild inspektionsmyndighet för fattigvården. Dessa bestämmelser hava emellertid blivit föremål för mycken kritik och endast från ett fåtal håll vunnit odelat bifall. Styrelsen, som delar kommittens uppfattning om behovet av en effektiv och sakkunnig tillsyn över fattigvården, kan ej förneka, att berörda kritik i viss mån har fog för sig.

Mot kommitténs förslag till anordnande av tillsynen torde i första rummet kunna anmärkas, att detsamma ej på ett tillfredsställande sätt från varandra avgränsar Kungl. Maj:ts befallningshavandes och den särskilda inspektionsmyndighetens uppgifter. Med bibehållande av Kungl. Maj:ts befallningshavande såsom övervakande myndighet i avseende å fattigvårdens såväl ordnande som handhavande föreskrives i lagförslaget, att tillsyn över fattigvården utövas av en för hela riket gemensam inspektionsmyndighet. Visserligen skulle denna myndighet, såsom i motiveringen säges, jämte utövande av kontroll över huru fattigvården handhaves, huvudsakligen utöva en rådgivande och instruerande verksamhet. Då den mer lokala och till följd därav väl även såsom primär ansedda kontrollen över lagens tillämpning ävensom åtskilliga åtgärder för lagens genomförande skulle åligga Kungl. Maj:ts befallningshavande, torde det ej kunna undvikas, att den särskilda inspektionsmyndighetens tillsyn i mångt och mycket komme att få karaktären av ett kontrollerande av Kungl. Maj:ts befallningshavandes verksamhet. Denna läggning av inspektionsmyndighetens uppdrag framträder jämväl i bestämmelsen — § 6 st. 2 i förslaget till instruktion för statens fattigvårdsinspektör — om befogenhet för myndigheten att överklaga Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut, som gått myndigheten emot.

Att ett sådant förhållande i kompetensavseende mellan Kungl. Maj:ts befallningshavande och inspektionsmyndigheten kan befaras giva anledning till många konflikter och menligt inverka på arbetet för fattigvårdens utveckling, lärer ej kunna förnekas.

Ser man till, huru förhållandet mellan ifrågavarande myndigheter skulle kunna ordnas på bättre sätt, synas två utvägar kunna ifrågakomma. Enligt den ena kunde, såsom från några håll ifrågasatts, från Kungl. Maj:ts befallningshavande till inspektionsmyndigheten överflyttas handläggningen av sådana frågor, som avse fattigvårdens organisation och övervakande. Kungl. Maj:ts befallningshavandes befattning med fattigvården skulle därigenom väsentligen komma att bliva begränsad till vissa krav- och besvärsmål samt handräckningsåtgärder. En dylik fördelning av fattigvårdsärendena synes onekligen ägnad att främja en kraftig och enhetlig utveckling av fattigvården. Emellertid kan å andra sidan framhållas, att fattigvården såsom en kommunal angelägenhet ej väl lämpar sig för en centraliserad ledning. För att komma till tillfredsställande resultat torde nämligen i många frågor rörande fattigvården erfordras ej blott en ingående kännedom om lokala förhållanden och personer utan även att vederbörande myndighet kan göra sig tillbörligt gällande gent emot fattigvårdsmyndigheterna. I avseende å nu berörda betingelser måste otvivelaktigt Kungl. Maj:ts befallningshavande, som ju i egenskap av överordnad myndighet beträffande kommunala frågor i allmänhet står i livlig förbindelse med kommunernas organ, tillerkännas företräde. Beaktas bör jämväl, att mellan de ärenden, som enligt här diskuterad utväg skulle avskiljas från Kungl. Maj:ts befallningshavandes befattning och sådana, som skulle handläggas av samma myndighet, i många fall förefinnes ett ganska nära samband och att den kännedom om förhållandena, som förvärvas genom handläggning av den ena gruppen av ärenden, måste anses av värde även för behandlingen av den andra. Med hänsyn till vad sålunda anförts, anser sig styrelsen, åtminstone för närvarande, ej kunna förorda

ett sådant överflyttande av uppgifter från Kungl. Maj:ts befallningshavande till den särskilda inspektionsmyndigheten, som ifrågavarande utväg skulle innebära.

Enligt den andra av de två utvägar, som här åsyftas, skulle den föreslagna särskilda, centrala myndigheten befrias från tillsynen över fattigvården, i samband varmed de omedelbara organen för denna tillsyn, fattigvårdsinstruktörerna såsom kommittén benämner dem, skulle ställas till Kungl. Maj:ts befallningshavandes förfogande. Den centrala myndigheten skulle med en sådan anordning i huvudsak få till uppgift att avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden rörande fattigvården, som det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra samt att utgöra ett sammanhållande och vägledande centralorgan för fattigvårdsförvaltningen. Instruktörerna, eller, såsom de med hänsyn till sin här föreslagna, förändrade ställning måhända lämpligare böra nämnas, fattigvårdskonsulenterna, skulle öva tillsyn över fattigvården å Kungl. Maj:ts befallningshavandes vägnar samt fungera såsom denna myndighets experter i fattigvårdsfrågor, i den mån dessa ej äro av väsentligen juridisk innebörd.

Såvitt styrelsen kan finna, skulle nu antydda anordning, oavsett att den kan förväntas bliva mottagen med gillande av flertalet av de myndigheter, som den skulle beröra, åtminstone under förevarande förhållanden vara bäst ägnad att tillgodose kraven på fattigvårdens handhavande och utveckling.

Beträffande den närmare utformningen av den sålunda förordade anordningen må anföras följande huvuddrag.

För att tjäna såsom centralt specialorgan för fattigvården torde inom därför lämpligt centralt ämbetsverk, varom mera i det följande, böra upprättas en särskild byrå, bestående av en byråchef och en sekreterare jämte erforderliga biträden. Byrån borde beredas tillgång till hygienisk och byggnadsteknisk sakkunskap.

Fattigvårdskonsulenterna borde från administrativ synpunkt helst vara lika många som Kungl. Maj:ts befallningshavande. Då det emellertid, åtminstone till en början, torde möta svårigheter att rekrytera en så pass talrik kår, särskilt i betraktande av att man på dessa befattningshavare måste ställa synnerligen stora fordringar ej mindre i avseende å erfarenhet och sakkunskap rörande fattigvårdsanstalters anordnande och skötsel samt fattigvårdsangelägenheter i allmänhet än även i avseende å rent personliga kvalifikationer, synes man vara nödgad att minska deras antal och låta två eller flera av de mindre länen få gemensam konsulent. För övrigt skulle en sådan anordning medföra den fördelen, att konsulenterna finge mera odelat ägna sig åt ifrågavarande befattning och ej komme att hava den blott såsom bisyssla. Hur långt ned man lämpligen kan gå i avseende å konsulenternas antal, vågar styrelsen icke avgöra. Måhända vore det lämpligast, att det tills vidare, till dess någon erfarenhet på området vunnits, överlämnades åt Kungl. Maj:t att inom ramen av ett för ändamålet ifråga beviljat anslag — allt efter tillgången på lämpliga arbetskrafter och andra på frågan inverkande omständigheter — bestämma konsulenternas antal och fördelning. Möjligen skulle även med en dylik anordning fattigvårdsförbundets konsulentorganisation kunna tills vidare i viss mån tagas i anspråk för ifrågavarande uppgifter. Fattigvårdskonsulenterna borde kanske förordnas för viss kortare tid av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:ts befallningshavande borde höras över ansökningarna om konsulentförordnande, varefter förut berörda centrala ämbetsverk skulle upprätta underdånigt förslag till tjänstens besättande.

Med hänsyn till de uppgifter, som skulle åligga den centrala fattigvårdsmyndigheten, har ovan nämnts, att den skulle avgiva yttrande och förslag i fattigvårdsärenden, som tillhöra Kungl. Maj:ts avgörande. Till sådana ärenden äro först och främst att räkna en del frågor, som för närvarande handläggas inom jordbruksdepartementet, såsom angående ersättning av statsmedel för fattigvård åt utländska och vissa andra slag av understödstagare samt hemsändande från Sverige av medellösa utlänningar och mottagande från främmande länder av medellösa svenskar. Till dessa redan förekommande ärenden, vilkas handläggning lärer kräva ett ganska betydligt arbete, skulle enligt förslaget till lag om fattigvården komma vissa nya, såsom frågor om förening av två eller flera kommuner till gemensamt fattigvårdssamhälle samt om undantag för

större städer från lagens bestämmelser om fattigvårdsstyrelse. Skulle de av styrelsen ovan framställda förslagen, att statsverket i stället för landstingen skulle vidkännas vissa kostnader för anstaltsvård samt lämna lån till upprättande av vissa anstalter, vinna beaktande, komme tydligtvis antalet av här ifrågavarande ärenden att avsevärt ökas.

I egenskap av sammanhållande och vägledande centralorgan för fattigvårdsförvaltningen skulle fattigvårdsbyrån följa utvecklingen och företeelserna i allmänhet på fattigvårdens område samt genom sammanträden med konsulenterna eller på annat sätt hålla dem och respektive myndigheter underrättade om och intresserade för framstegen därå. Ehuru fattigvården otvivelaktigt bör anordnas med tillbörligt beaktande av olika levnads- och andra förhållanden i skilda landsdelar, måste det likväl anses påkallat att i vissa avseenden få till stånd ett enhetligt system inom fattigvårdsväsendet. Med hänsyn härtill skulle fattigvårdsbyrån utarbeta normerande förslag till reglementen och planer för olika slag av fattigvårdsanstalter, till instruktioner för vårdare och andra funktionärer inom fattigvården, till kontrakt angående utackordering av behövande samt till sådana böcker och statistik, som böra föras av fattigvårdsstyrelserna och vid anstalterna m. m.

Förutom här ovan berörda, till den löpande fattigvårdsförvaltningen mer eller mindre direkt hörande uppgifter, skulle den centrala fattigvårdsmyndigheten tydligtvis hava att verka för framsteg och förbättrade anordningar i olika avseenden på fattigvårdens område. Med hänsyn till det livliga intresse för fattigvården, som väl fortfarande torde komma att göra sig gällande, lärer ifrågavarande myndighet kunna förvänta att ej sällan bliva anmodad avgiva yttranden över framställningar och förslag berörande lagstiftningen angående fattigvården. Jämväl i en del frågor på fattigvården närstående områden, såsom till exempel beträffande barnavården, skulle myndigheten antagligen komma att få mottaga remisser.

Eventuella konventioner rörande fattigvården med andra länder, förutom Norge och Danmark, skulle det naturligtvis åligga denna myndighet att förbereda.

För den händelse staten vid kristillfällen eller eljest, såsom till exempel var fallet, när tobaksmonopolet genomfördes, skulle finna sig föranlåten utöva understödsverksamhet, bleve det uppenbarligen den centrala fattigvårdsmyndigheten, som finge omhändertaga hithörande frågor.

På framställning av Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle byrån meddela råd och upplysningar rörande deras verksamhet i avseende å fattigvården. Särskilt torde det vara lämpligt, att sådan medverkan kom till stånd vid granskning av förslag till reglementen för fattigvårdssamhällen och -anstalter samt till planer för dylika anstalter. Byrån borde också äga att på eget initiativ sätta sig i förbindelse med Kungl. Maj:ts befallningshavande och andra myndigheter i frågor rörande fattigvården. Givetvis skulle byrån ej äga att besvära sig över beslut av Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Konsulenterna skulle, såsom förut antytts, tjänstgöra såsom Kungl. Maj:ts befallningshavandes experter, vilka skulle biträda befallningshavandena i deras åligganden enligt lagen om fattigvården. För det fall, att konsulenterna skulle få sin tjänstgöring utsträckt till flera län, bleve det kanske nödvändigt att tillerkänna dem en viss självständighet i avseende å anordnandet av sin verksamhet. I den av Kungl. Maj:t utfärdade instruktionen för konsulenterna skulle man emellertid givetvis söka reglera deras verksamhet på sådant sätt, att deras förpliktelser gent emot de olika länsstyrelser, vilka de voro tilldelade, ej skulle behöva kollidera. Skulle icke desto mindre kollissionsfall förekomma, finge väl Kungl. Maj:t förordna om, hur konsulenten skulle förfara. Berättelser över konsulenternas verksamhet och fattigvården i allmänhet skulle av Kungl. Maj:ts befallningshavande årligen avgivas till Kungl. Maj:t. Dessa berättelser borde sedan, med en kortfattad, inledande översikt eller möjligen blott i sammandrag, utgivas av centralmyndigheten.

Beträffande den definitiva förläggningen inom administrationen av centralorganet för fattigvårdsärenden har kommittén, särskilt med hänsyn till den nya barnavårdslagstift-

ningen, som kommittén fått i uppdrag att utarbeta, ej velat bestämt uttala sig. Att här ifrågavarande ärenden ej böra förläggas till jordbruksdepartementet, som för närvarande har sig uppdraget handläggningen av dylika ärenden, därom har kommittén emellertid ej någon tvekan. Men om fattigvårdsärendena med överflyttning till civildepartementets ärendesgrupper skola, oavsett de till departementets egen handläggning hörande ärenden, förläggas till socialstyrelsen eller till en särskild, under samma departement sorterande byrå, lämnar kommittén osagt. Emellertid framhåller kommittén, att något egentligt samband knappast kan sägas förefinnas mellan fattigvårdsärendena och de frågor, som utgöra huvuduppgifterna för socialstyrelsen. Ifrågavarande ärenden stode, enligt kommitténs mening, närmare vissa andra till civildepartementet hörande frågor, såsom kommunalärendena, sjukvården och pensionsärendena.

Kommerskollegiikommittén och departementalkommitterade hade i sitt den 18 november 1911 avgivna betänkande rörande socialstyrelsen m. m. föreslagit, att ärenden angående den allmänna fattigvården skulle överföras till den sociala förvaltningen.

I propositionen till 1912 års riksdag angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, yttrade föredragande departementschefen rörande fattigvårdsärendenas förläggning, att dessa ärenden i sinom tid borde överföras till civildepartementet och socialstyrelsen. Lämpligaste tidpunkten därför ansåg emellertid departementschefen ej sammanfalla med den tid, då socialstyrelsen trädde i verksamhet, utan borde Kungl. Maj:t bestämma, när sådant överflyttande, efter det lämplig övergångstid vunnits, skulle äga rum.

Såvitt styrelsen kan finna, tala övervägande skäl för fattigvårdsärendenas förläggande till styrelsen. Vikten av en enhetlig förvaltning på det sociala området, därest det ej är fråga om rent speciella förvaltningsuppgifter, såsom till exempel beträffande vissa slag av socialförsäkring, torde ligga i öppen dag. De olika sociala frågorna stå på många punkter i samband med varandra, och den ena frågans behandling har ofta inverkan på den andras gestaltning. Vid de särskilda frågornas handläggning fordras alltså hänsyn till och kunskap om åtminstone närliggande gebit av socialförvaltningen. Den kännedom om de sociala förhållanden, som vinnes vid behandlingen av en grupp av ärenden, kan därjämte ofta vara av stor nytta för det sociala förvaltningsarbetet i allmänhet.

Vad särskilt angår fattigvårdsärendenas förhållande till socialstyrelsens ämbetsuppgift må framhållas, att statens verksamhet på det sociala området i väsentlig mån har till syfte att motverka fattigdomen. Genom vissa åtgärder, såsom socialförsäkring, skydd mot yrkesfara, främjande av nykterhetsverksamhet, alkoholistvård och arbetsförmedling, söker staten att förekomma en del anledningar till fattigdom eller lindra verkningarna av dem. Den sociala utvecklingen går även i stort sett ut på att avvinna fattigdomen det ena området efter det andra, antingen genom att förebygga orsaker till nöd eller genom att bereda möjligheter för eljest nödställda till försörjning på annat sätt än genom fattigvården. Av det anförda torde framgå, att fattigvårdsärendenas förläggning till socialstyrelsen, som ju har att uppbära statens sociala verksamhet i allmänhet, kan anses som en naturlig komplettering av dess ämbetsuppgifter. Först därmed skulle nämligen styrelsen beredas tillfälle att vinna den överblick över de sociala företeelserna, som måste anses önskvärd såväl för det ändamålsenliga handhavandet av den nuvarande sociala förvaltningen som även och framför allt med hänsyn till arbetet för den sociala utvecklingen.

Beträffande fattigvårdslagstiftningskommitténs förut återgivna uttalande rörande bristen på samband mellan fattigvårdsärendena och socialstyrelsens tjänsteuppgifter, kan styrelsen ej dela kommitténs mening. Styrelsen skulle snarare, oavsett ovan berörda mer allmängiltiga sammanhang mellan de sociala ärendena, vilja säga, att ett ganska nära samband är till finnandes mellan fattigvårdsärendena och flera av styrelsens ärendesgrupper, såsom rörande arbetsförmedling, arbetslöshet, hemindustriellt arbete, sjukkassor, understödsföreningar, nykterhetsverksamhet, alkoholistvård, bostadsväsen samt utvandring. Såsom exempel på berörda samband kan nämnas den undersökning, som styrelsen

på grund av nådigt uppdrag utför rörande alkoholbrukets inverkan på fattigvårdsbehov. Under de senaste åren har styrelsen dessutom haft att taga befattning med vissa fattigvården närstående frågor angående offentlig understödsverksamhet med anledning av tobaksmonopolets införande och kristidens verkningar.

Socialstyrelsen anser sig ej kunna underlåta att beröra ett från en del av Kungl. Maj:ts befallningshavande och andra framkommet förslag att låta svenska fattigvårdsförbundet i större eller mindre utsträckning ersätta den av kommittén föreslagna, särskilda inspektionsmyndigheten. En sådan anordning, som väsentligen komme att innebära ett upprätthållande av de nu rådande förhållandena i förevarande avseende, synes ej gärna kunna ifrågakomma annat än möjligen som ett provisorium. Hur förtjänstfull än fattigvårdsförbundets verksamhet under dess nuvarande ledning varit, har man ej någon säkerhet för att detta förhållande skall fortfara. Ej heller kan tydligtvis fattigvårdsförbundet tillerkännas samma ställning och befogenhet inom förvaltningen som en statens centrala myndighet.

I detta sammanhang bör måhända påpekas, att, även om en central fattigvårdsmyndighet kommer till stånd, för fattigvårdsförbundet skulle kvarstå viktiga uppgifter. Fattigvårdsarbetet måste nog fortfarande, om det skall gå framåt, räkna med medverkan och initiativ från enskilt håll. Att väcka till liv och organisera berörda enskilda krafter synes lämpligen tillkomma fattigvårdsförbundet. Förbundet torde även kunna mer direkt bliva fattigvårdsförvaltningen till nytta. Sålunda skulle det sannolikt vara önskvärt för den centrala myndigheten att kunna vända sig till förbundet, när den för överläggningar eller yttranden i frågor rörande fattigvården ville träda i förbindelse med dem, som arbeta och intressera sig för fattigvården. En särskilt betydelsefull hjälp skulle förbundet bereda fattigvårdsförvaltningen, om det fullföljde sin verksamhet för utbildande av fattigvårdskonsulenter och andra funktionärer på fattigvårdens område.

Fattigvårdslagstiftningskommittén har, såsom förut omnämnts, ansett, att med det definitiva ordnandet av fattigvårdsärendenas förläggning borde anstå i avbidan på den förväntade nya barnavårdslagstiftningen. Styrelsen anser sig böra biträda fattigvårdslagstiftningskommitténs här angivna mening och tillåter sig med hänsyn därtill föreslå, att den ifrågasatta byrån för fattigvårdsärenden inom socialstyrelsen tills vidare uppföres på extra stat.

Vad slutligen angår handläggningen av sådana fattigvårdsärenden, vilka det ankommer på Kungl. Maj:t att avgöra, lärer väl, såsom även framgår av det härovan anförda, knappast råda mer än en mening om, att densamma bör försiggå i det departement, dit övriga ärenden av social innebörd i regel höra, eller civildepartementet.

Gentemot de övriga författningsförslag, som framlagts i förevarande betänkande, synes det styrelsen, där ej här förut förordade förändringar i förslaget till lag om fattigvården påkalla ändringar, icke vara något att erinra.

Beträffande riksdagens skrivelse den 10 maj 1916 angående bland annat omhändertagande av kvinnor, som på grund av sedeslöst liv fallit fattigvården till last, vilken skrivelse remitterats till socialstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivande av utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande, anser sig styrelsen kunna i huvudsak biträda vad som anförts av nämnda kommitté i underdånigt utlåtande den 12 augusti 1916.

De remitterade handlingarna återgå härjämte.

I detta ärendes handläggning hava deltagit tjänsteförrättande generaldirektören Huss, byråchefen Andersson, tjänsteförrättande byråcheferna Molin och Bjurstedt samt socialfullmäktigen von Sydow.»

Från beslutet anmäldes följande avvikande mening av socialfullmäktigen von Sydow, med vilken byråchefen Andersson instämde:

»I flera delar av det underdåniga utlåtandet uttalas den uppfattning, att en utsträckt ekonomisk medverkan från statens sida till fattigvården skulle vara önskvärd (jfr §§

1, 31, 33, 40, 41 och 62). För min del kan jag instämma i vad som i utlåtandet antydes därom, att en medverkan från statens sida till kostnaden för uppförande av arbetshem, anstalter för obotligt sjuka eller dylikt, vare sig denna medverkan skulle ske genom billiga lån eller på annat sätt, skulle verka stimulerande å kommunernas eller landstingens håg att uppföra byggnader för dylika ändamål och sålunda vara att förorda. Men för övrigt kan jag icke finna, att några skäl blivit anförda för att i högre grad än kommittén föreslagit överflytta fattigvårdstungan från kommunerna till staten och ansluter mig alltså i denna fråga till kommittéförslaget.»

Kontrollstyrelsens och socialstyrelsens utlåtande angående ifrågasatt tillfälligt förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker.

Genom nådig remiss den 30 december 1916 hade Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen och socialstyrelsen att gemensamt avgiva underdånigt utlåtande över en av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling gjord framställning, att Kungl. Maj:t måtte under nu rådande kristid utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker. I anledning härav hava bemälda styrelser den 16 sistlidna februari avgivit underdånigt utlåtande, vari anföres följande:

Såväl i fråga om tillverkning som försäljning av rusdrycker har Kungl. Maj:t med hänsyn till nu rådande kristid vidtagit väsentliga inskränkningar.

I fråga om *tillverkning av brännvin* har Kungl. Maj:t genom förordning den 24 oktober 1916 föreskrivit, att vete, råg, sockerbetor eller melass ej må användas såsom råämne för tillverkning av brännvin, utan att Kungl. Maj:t därtill givit tillstånd. Vad sålunda stadgats skall dock i fråga om vete och råg ej äga tillämpning vid bränderier, där brännvin tillverkas i samband med pressjästberedning.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 24 oktober 1916 anbefallt kontrollstyrelsen att träffa överenskommelse med bränneriidkarna om sådan inskränkning i bränningen av potatis vid de s. k. potatisbränderierna, att högst 12 millioner liter brännvin av normalstyrka komme att tillverkas under tillverkningsåret 1916—1917. En dylik överenskommelse mellan kontrollstyrelsen och bränneriidkarna har träffats den 30 oktober 1916.

På grund av här ovan nämnda inskränkningar i brännvinsbränningen torde brännvinstillverkningen under tillverkningsåret 1916—1917 bliva den lägsta, som sedan länge förekommit i Sverige. Bortser man från tillverkningen av sulfitsprit, har tillverkningen under nedanstående tillverkningsår uppgått:

1911/12	till	35·87	millioner	liter	à	50	%
1912/13	»	40·92	»	»	»	»	»
1913/14	»	42·86	»	»	»	»	»
1914/15	»	18·47	»	»	»	»	»
1915/16	»	31·71	»	»	»	»	»

Tidigare har beräknats, att den sammanlagda tillverkningen under innevarande tillverkningsår icke skulle komma att överstiga 16 millioner liter à 50 % eller ungefär 2½ miljoner liter mindre än under tillverkningsåret 1914/15, under vilket från och med den 1 januari 1915 förbud mot brännvinsbränning var gällande. Emellertid har det visat sig, att under innevarande tillverkningsår åtskilliga brännerier icke bränt ens den myckenhet, som vid kontingenteringen kommit på deras andel, och det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida icke tillverkningen under året 1916/17 kommer att understiga jämväl den genom ovan berörda överenskommelser fastställda kvantiteten av 12 millioner liter.

Sedan brännerikampanjen vid de flesta brännerier numera avslutats — den 1 innevarande februari voro allenast 8 brännerier i gång — kan praktiskt sett ett förbud mot brännvinsbränning vid andra brännerier än pressjäst- och sulfitspritfabriker anses vara genomfört.

Vidkommande *tillverkning av maltdrycker* har Kungl. Maj:t genom förordningen den 7 november 1916 angående förbud mot mältning av spannmål föreskrivit, att för mältning av torrmalt spannmål icke må användas, utan att folkhushållningskommissionen därtill lämnat tillstånd. Enligt vad kontrollstyrelsen och socialstyrelsen inhämtat från folkhushållningskommissionens mältningsnämnd, har kommissionen lämnat tillstånd till mältning av korn till en myckenhet, motsvarande 55 % av genomsnittsmältningen för närmast föregående tre år.

Då med hänsyn till under innevarande år inträdda förhållanden importsvårigheterna ökats och landet synes bliva hänvisat att nästan uteslutande existera på de livsmedelstillgångar, som nu finnas inom detsamma, torde det vara påkallat att hädanefter upprätthålla ett ovillkorligt förbud mot mältning. Folkhushållningskommissionen lärer ej heller komma att meddela ytterligare mältningstillstånd. Däremot lärer det enligt styrelsernas mening saknas fog för att förbjuda bryggerierna att tillverka maltdrycker av det redan färdigberedda maltet. Den minskade tillgången på malt kräver emellertid enligt styrelsernas mening ett statsingripande i den riktning, att tillverkningen av maltdrycker måtte utdrygas genom ökad tillverkning av maltsvagare drycker. Då för tillverkning av viss myckenhet porter, lageröl eller pilsneröl åtgår större kvantitet malt än för tillverkning av motsvarande myckenhet alkoholsvagare maltdrycker, torde tillverkning av porter, lageröl och pilsneröl eller i allmänhet maltdrycker av en högre extrakthalt än 9·5 % förbjudas.

I fråga om *försäljning av brännvin, vin och öl* har Kungl. Maj:t genom kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl föreskrivit synnerligen stränga restriktiva åtgärder. Om man undantager de restriktionsbestämmelser, som av länsstyrelsen utfärdades under storstrejken, men vilka icke gällde under längre tid än omkring fem veckor, torde under hela 1800-talet och den förflutna delen av 1900-talet icke ens så restriktiv lagstiftning hava varit gällande som för närvarande. Särskilt gälla dessa inskränkningar brännvinshandeln. I detta avseende vilja styrelserna erinra om, att genom nådigt brev den 3 november 1916 kontrollstyrelsen anbefallts att företaga kontingentering av brännvin för olika ändamål och behov. Härvid hava reserverats för oförutsedda behov 6 millioner liter à 50 % och för tekniska behov 8 millioner liter. För dryckesändamål funnos den 1 oktober 1916 tillgängliga 12·4 millioner liter. Vid den av kontrollstyrelsen företagna kontingenteringen av brännvinet för dryckesändamål befanns för tiden den 16 november 1916—30 september 1917 tillgången på egentligt brännvin och sprit utgöra 52 % på konjak, whisky, rom och likör 78 % samt på punsch 56 % — allt i jämförelse med förbrukningen under tiden 1 januari—30 september 1916.

Den ringa tillgången på brännvin har även föranlett försäljarna därav att vidtaga ytterligare inskränkningar i försäljningen utöver de genom kungörelsen den 3 november 1916 föreskrivna.

Enligt kontroll- och socialstyrelsernas mening äro de rådande förhållandena icke av sådan natur, att med stöd av stadgandena i 35 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförord-

ningen samt 31 § 2 mom. i vin- och ölförsäljningsförordningen ett förbud mot försäljning av brännvin, vin och öl bör utfärdas.

Under hänvisning till kommerskollegii, kontrollstyrelsens och socialstyrelsens den 23 oktober 1915 avgivna utlåtande rörande införandet av tillfälligt förbud, tillåta sig styrelserna påyrka, att genomförande av ett dylikt förbud antagligen skulle komma att framkalla omfattande ersättningsanspråk. I skrivelse den 23 mars 1915 (n:r 40) i anledning av proposition med förslag om ändrad lydelse av 35 § i brännvinsförsäljningsförordningen m. m. har riksdagen uttalat »sin förvissning därom, att Kungl. Maj:t kommer att vid handhavandet av ifrågavarande befogenhet (d. v. s. att vidtaga inskränkningar i eller stadga förbud mot försäljning av alkoholhaltiga drycker) taga behörig hänsyn till de förluster, som genom de nya bestämmelsernas tillämpning kunna vållas både tillverkare och arbetare, ävensom till de befogade ersättningskrav, vilka från deras sida i anledning härav må kunna resas.» Med hänsyn härtill torde ett tillfälligt förbud icke böra genomföras under andra förhållanden än då ett dylikt förbud måste anses oundgängligen påkallat.

På grund av vad sålunda anförts, få styrelserna i underdånighet hemställa, att den förevarande framställningen icke måtte föranleda någon annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att tillverkning av maltdrycker med högre extrakthalt än 9½ % förbjudes.

Vid behandlingen av förevarande ärende anmälde ledamoten av kontrollstyrelsen Envall skiljaktig mening i nedannämnda avseende och yttrade följande:

Styrelsernas hemställan rörande förbud mot tillverkning av maltdrycker med högre extrakthalt än 9½ % avstyrkes såsom medförande ökade utgifter för statsverket med omkring 25 000 kronor per år på grund av den särskilda kontroll, som däröver måste anordnas under en tid av redan sjunkande skatteinkomster på detta område. Om inskränkningar i tillverkningen av skattepliktiga maltdrycker måste äga rum, synes mig lämpligen, att denna inskränkning göres å den krossade maltmängden per månad för varje bryggeri, i vilket fall någon ökad kostnad för kontrollen icke kommer att drabba statsverket. Genom en sådan åtgärd torde även tillverkarna föranledas att själva sänka extrakthalten för att utdryga den åt dem beviljade myckenheten malt.

Kontrollstyrelsen och brännvinskontingenteringen.

Genom nådigt beslut den 3 november 1916 anbefallde Kungl. Maj:t kontrollstyrelsen att söka för tiden intill den 1 oktober 1917 träffa uppgörelse om fördelning av tillgänglig mängd brännvin. Sedan kontrollstyrelsen slutfört omförmälda uppdrag, har styrelsen numera i nedan införda skrivelse till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet avgivit berättelse över den av styrelsen verkställda kontingenteringen.

Genom nådigt brev den 3 november 1916 anbefallde kontrollstyrelsen att söka med dem, som inom riket bedriva partihandel med brännvin, träffa uppgörelse för tiden intill den 1 oktober 1917 om fördelning av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål och behov. Härvid skulle i första rummet tillses dels att en tillräcklig

myckenhet brännvin bleve tillgänglig för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål samt för apoteksbehov, dels ock att en kvantitet motsvarande den, som den 1 oktober 1916 låg på allmänna nederlag, reserverades för oförutsedda behov. Vad som därutöver återstode av den för tiden intill den 1 oktober 1917 tillgängliga myckenheten brännvin skulle genom kontrollstyrelsens försorg å olika därtill berättigade köpare för avsalu till förtäring fördelas på sätt kontrollstyrelsen med hänsyn till förutvarande förbrukning och övriga omständigheter kunde finna lämpligt.

Till åtlydnad härav träffade kontrollstyrelsen den 22 sistlidne december överenskommelse med reningsverken samt den 9 sistlidne januari överenskommelse med Bergvik och Ala nya aktiebolag och den 17 i samma månad med Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag. Avskrifter av nämnda överenskommelser biläggas denna skrivelse. Beträffande den med reningsverken träffade överenskommelsen, i vad den avser sprit för tekniska eller industriella behov, får kontrollstyrelsen särskilt fästa uppmärksamheten vid den bestämmelsen, att reningsverken förbundit sig att aktgiva på köpare, vilka under ett kvartal inköpa större myckenhet än under motsvarande kvartal förlidet tillverkningsår. När dylik köpare, som driver industri eller teknisk fabrik, vars fabrikat möjligen kan användas för förtäringsändamål, under ett kvartal inköper större myckenhet än under motsvarande kvartal förlidet år, hava reningsverken förbundit sig att därom underrätta kontrollstyrelsen.

I och för beräkning av den intill den 1 oktober 1917 tillgängliga myckenheten brännvin införskaffade kontrollstyrelsen genom skrivelser den 7, 13 och 23 sistlidne november uppgifter rörande myckenheten olika slag av brännvin, som den 15 november 1916 tillhörde brännvinsförsäljningsbolag, restauratörer, spirituosahandlare och partihandlare. Samtidigt anhöll kontrollstyrelsen hos direktör N. P. Mathiasson om en promemoria från reningsverken med uppgift dels över tillgången å brännvin under tiden från och med den 1 oktober 1916 till och med den 30 september 1917, dels över omsättningen av brännvin under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 september 1916.

Resultatet av den företagna inventeringen, i vad den icke avser reningsverkens och sulfitspritfabrikernas lager framgår av efterföljande tablå:

Vid genomförandet av den anbefallda kontingenteringen gjordes åtskillnad mellan:

a) renat egentligt och andra slags egentligt brännvin samt sprit;

b) konjak, whisky, rom och likör; samt

c) punsch.

Arrak och glögg hava däremot icke gjorts till föremål för någon kontingentering.

Kontingenteringen avsåg tiden från och med den 16 november 1916 till och med den 30 september 1917.

a) Renat egentligt och andra slags egentligt brännvin samt sprit.

Vid fastställande av den till förtäring disponibla myckenheten av ifrågavarande slag av brännvin togs hänsyn dels till den vid inventeringen den 15 november 1916 företintliga kvantiteten, dels till reningsverkens tillgång av egentligt brännvin.

Enligt den av direktör Mathiason till kontrollstyrelsen ingivna promemorian uppgick tillgången på brännvin, bestående av lagret den 1 oktober 1916 och tillverkningen under tiden från och med den 1 oktober 1916 till och med den 30 september 1917, till 26 421 125 liter à 50 %. Då härav 6 000 000 liter ansågos böra reserveras för oförutsedda behov, återstodo alltså för tekniskt och liknande samt för förtäringsändamål en myckenhet av 20 421 125 liter. Sedan härav 8 000 000 liter avsatts för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål, kunde återstoden eller 12 421 125 liter disponeras för förtäringsändamål.

Vid fördelningen av sistnämnda kvantitet mellan olika slag av försäljningsrörelse togs hänsyn till omsättningen under de nio första månaderna av år 1916. Då enligt från reningsverken lämnad uppgift brännvinsförsäljningsbolag (inberäknat restauratörer

Brännvin i lager, på tullnederlag samt på väg från utländsk ort den 15 november 1916.

	Renat egentl. brännv.	Sprit 40 %	Andra slags egentl. brännv.	Konjak	Whisky	Arrak	Rom	Punsch	Likör	Glögg	Summa
	liter	liter	liter	liter	liter	liter	liter	liter	liter	liter	liter
Bolag	834 217	230 479	281 537	1 245 278	124 299	59 041	10 409	408 328	24 364	15 656	**3 233 608**
Restauratörer . .	11 572	131	13 218	23 568	29 455	626	646	53 665	6 717	486	**140 084**
Spirituosahandl.	52 001	427 885	90 077	1 655 619	263 281	633 363	18 899	737 264	90 185	14 031	**3 982 605**
Partihandl. . . .	—	23 862	2 943	169 045	6 774	902	341	5 925	3 817	—	**213 609**
Summa	**897 790**	**682 357**	**387 775**	**3 093 510**	**423 809**	**693 932**	**30 295**	**1 205 182**	**125 083**	**30 173**	**7 569 906**
därav: i lager .	897 790	682 357	382 268	1 326 746	287 847	103 504	23 528	1 200 232	70 802	30 173	**5 005 247**
» på tullnederlag .	—	—	—	1 169 749	133 644	577 278	5 977	4 950	40 921	—	**1 932 519**
» på väg från utländsk ort . .	—	—	5 507	597 015	2 318	13 150	790	—	13 360	—	**632 140**

och innehavare av ångfartygsrättigheter) under nämnda tid rekvirerat 15 834 770 liter och spirituosahandlare 3 415 176 liter, skulle alltså enligt denna fördelningsgrund de förra tillsammans erhålla 82·26 % och de senare 17·74 % av det till förtäringsändamål disponibla brännvinet. I följd härav tilldelades brännvinsförsäljningsbolagen 10 217 493 liter och spirituosahandlarna 2 203 632 liter. Dessa kvantiteter voro avsedda att täcka behovet under tiden från och med den 1 oktober 1916 till och med den 30 september 1917. Då emellertid enligt uppgift från reningsverken de förra under tiden från och med den 1 oktober till och med den 15 november 1916 redan erhållit 2 959 428 liter och de senare 993 306 liter, återstodo alltså för tiden från och med den 16 november 1916 till och med den 30 september 1917 för brännvinsförsäljningsbolagen 7 258 065 liter à 50 % (9 072 581 liter à 40 %) samt för spirituosahandlarna 1 210 326 liter à 50 % (1 512 908 liter à 40 %).

Utom ifrågavarande myckenhet brännvin voro till förtäringsändamål disponibla de kvantiteter, som funnos hos brännvinsförsäljningsbolag, restauratörer och partihandlare vid inventeringen den 15 november 1916. Då denna andel av tillgången uppgick till 1 397 959 liter, var alltså sammanlagda myckenheten brännvinsförsäljningsbolag och restauratörer under kontingenteringstiden tillkommande renat egentligt samt andra slags egentligt brännvin och sprit 10 470 540 liter (eller i runt tal 10 450 000 liter).

Då tillgången av ifrågavarande slag av brännvin under de nio första månaderna av år 1916 var 1 896 145 liter per månad och motsvarande myckenhet för kontingenteringstiden visade sig bliva 997 194 liter, måste alltså konsumtionen under ifrågavarande tid nedbringas till 52·6 % av den under den förstnämnda perioden.

Vid fördelningen på olika slag av försäljningsrörelse av den brännvinsförsäljningsbolagen tillkommande myckenheten av till förtäringsändamål disponibelt brännvin togs hänsyn till omsättningen under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 september 1916. I enlighet med denna tidigare förbrukning tilldelades bolagen för egen utminutering 9 734 000 liter och för egen utskänkning 436 400 liter samt restauratörerna 279 600 liter. Vid fördelningen av dessa kvantiteter mellan de resp. bolagen utgick kontrollstyrelsen beträffande utminuteringen från antalet den 10 november 1916 gällande inköpsbevis samt beträffande bolagens och restauratörernas utskänkning från omsättningen under de nio första månaderna av år 1916. Den närmare fördel-

ningen mellan resp. innehavare av överlåtna utskänkningsrättigheter på en och samma ort överlät däremot kontrollstyrelsen åt resp. brännvinsförsäljningsbolag, detta dock med föreskrift, att som grund för denna fördelning skulle läggas vederbörandes inköp under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 september 1916.

Den enligt de företagna beräkningarna spirituosahandlarna tillkommande andelen utav reningsverkens tillverkning har genom kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnds försorg fördelats mellan de olika rättighetsinnehavarna. Som grund för denna kontingentering har lagts rekvisitionerna från reningsverken under tillverkningsåret 1 oktober 1915—30 september 1916, varom uppgift infordrats från nämnda reningsverk.

b) Konjak, whisky, rom och likör.

Tillgången av ifrågavarande slag av brännvin har beräknats utgöra dels hela den vid inventeringen den 15 november 1916 funna kvantiteten (3 672 697 liter), dels den del av spirituosahandlarnas andel hos reningsverken av egentligt brännvin och sprit, som ej åtgår till punsch- och vintillverkning.

Då spirituosahandlarnas hela tillgång av reningsverkens tillverkning under tiden från och med den 16 november 1916 till och med den 30 september 1917 utgjorde 1 512 908 liter à 40 % och härav 100 000 liter ansågos böra reserveras för vintillverkning och 170 000 liter för punschtillverkning, var hela den till kontingentering disponibla kvantiteten konjak, whisky, rom och likör 4 915 605 liter (eller i runt tal 4 850 000 liter).

Tillgången av ifrågavarande slag av brännvin har befunnits vara 78·9 % av den under de nio första månaderna av år 1916.

Fördelningen på olika slag av rörelse samt mellan olika brännvinsförsäljningsbolag skedde beträffande utminuteringen efter antalet den 10 november 1916 gällande inköpsbevis samt beträffande såväl bolagens som restauratörernas utskänkning efter försäljningen under de nio första månaderna av år 1916.

För ifrågavarande slag av brännvin har dock ingen särskild kontingentering åt resp. spirituosahandlare ägt rum. Detta hade nämligen måst förutsätta särskild överenskommelse med varje enskild rättighetsinnehavare; och då såväl genom bestämmelserna i 1 § i kungl. kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl som ock uti den begränsade tillgången på ifrågavarande slag av brännvin garantier finnas för att vederbörande spirituosahandlare ej överskrida dem tillkommande andel utav tillgången, har kontingentering i detta fall ej ansetts vara av behovet påkallad. Före anvisandet av de olika brännvinsförsäljningsbolagens kontingenter har avdrag gjorts för hela den samtliga spirituosahandlare med hänsyn till tidigare omsättning tillkommande kvantiteten av ifrågavarande slag av brännvin.

c) Punsch.

Tillgången av punsch under tiden från och med den 16 november 1916 till och dem den 30 september 1917 har beräknats utgöra dels lagerbehållningen den 15 november 1916, dels tillverkningen under kontingenteringsperioden.

Då enligt inventeringen funnos på lager 1 205 182 liter och tillverkningen beräknats till 481 392 liter, utgjorde hela tillgången av punsch under tiden från och med den 15 november 1916 till och med den 30 september 1917 1 686 574 (eller i runt tal 1 650 000 liter).

Sammanställes denna kvantitet med tillgången under de nio första månaderna av år 1916, befinnes det, att konsumtionen under tiden intill den 1 oktober 1917 måste nedbringas till 56·7 % av den under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 september 1916.

Sedan från den beräknade tillgången avdrag verkställts för hela den spirituosahandlare med hänsyn till föregående omsättning tillkommande andel av densamma, företogs fördelning mellan de olika brännvinsförsäljningsbolagen och på olika slag av försäljningsrörelse. Denna kontingentering skedde efter samma norm som fördelningen av konjak, whisky, rom och likör. I detta fall lades dock även beträffande utminuteringen till grund omsättningen under de nio första månaderna under år 1916.

Stockholm den 22 februari 1917.

Fredrik Zethelius.

Einar J:son Thulin.

Avskrifter.

Till Kungl. Kontrollstyrelsen, Stockholm.

Sedan Kungl. Maj:t enligt beslut den 3 november 1916 anbefallt kontrollstyrelsen *att söka med dem, som inom riket bedriva partihandel med brännvin, träffa uppgörelse* för tiden intill den 1 oktober 1917 om fördelning av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål och behov, förbinda sig undertecknade reningsverk tillse

1:o att 6 000 000 liter 50 % brännvin reserveras för oförutsedda behov, varav 2 000 000 liter absolut sprit, 1 000 000 liter exportsprit och 3 000 000 liter sprit av andra slag;

2:o att från och med den 15 november 1916 till och med den 30 september 1917 7 258 065 liter 50 % brännvin hållas tillgängliga för de i 12 och 14 §§ brännvinsförsäljningsförordningen omförmälda bolag;

3:o att under sistnämnda tid 1 210 326 liter 50 % brännvin hållas tillgängliga för innehavare av utminuteringsrättigheter, som överlåtits av ovan omförmälda brännvinsförsäljningsbolag; samt

4:o att det övriga brännvin, som undertecknade reningsverk disponera utöver i punkterna 1:o, 2:o och 3:o omnämnda kvantiteter, eller omkring 4 300 000 liter 50 % brännvin avsättas för att hållas tillgängliga för tiden intill den 1 oktober 1917 för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål samt för apoteksbehov.

Ifråga om under punkt 4 här ovan omförmält brännvin förbinda sig undertecknade reningsverk att tillse

att rekvirenter av sprit jämlikt 2 § mom. a)—e) i kungörelsen den 25 september 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, vilken äger tillverka brännvin eller till avsalu bedriver rening därav, få sitt behov av sprit tillfullo tillgodosett,

att sprit, som av reningsverken försäljes tillsatt med allmänt denatureringsmedel, skall tillhandahållas till myckenhet, som rekvisition avser, dock ansvara undertecknade ej för större myckenhet än som enligt punkt 4 härovan angivits,

att rekvirenter av sprit, jämlikt 2 § mom. f) i nyssberörda kungörelse jämväl skola få sitt behov av sprit tillfullo tillgodosett, dock att rekvirent, beträffande vilken kontrollstyrelsen föreskrivit eller kan komma att föreskriva, att allenast viss bestämd myckenhet må till honom utlämnas, icke må bekomma större myckenhet än den sålunda bestämda.

Undertecknade reningsverk förbinda sig att aktgiva på köpare, vilka under ett kvartal inköpa större myckenhet än under motsvarande kvartal förlidet tillverkningsår. När dylik köpare, som driver industri eller teknisk fabrik, vars fabrikat möjligen kan användas för förtäringsändamål, under ett kvartal inköper större myckenhet än under motsvarande kvartal förlidet år, förbinda sig undertecknade reningsverk att därom underrätta kontrollstyrelsen.

Undertecknade reningsverk förbinda sig att från den 1 januari 1917 leverera det under punkterna 2) och 3) härovan avsedda brännvin till mottagare, som anvisas av kontrollstyrelsens pris- & inköpsnämnd, samt att tillhandahålla nämnden uppgift å ej mindre den myckenhet brännvin, som reningsverken under tiden den 16 november 1916 till och med den 31 december 1916 levererat till vart och ett av i punkt 2) härovan avsedda bolag, än även den myckenhet, som reningsverken under år 1916 levererat under tiderna den 1 januari—30 september, den 1 oktober—15 november samt den 16 november—31 december till var och en av de under punkt 3) avsedda innehavare av utminuteringsrättighet.

Undertecknade reningsverk förbinda sig att ställa sig till efterrättelse de nya eller ändrade föreskrifter, som på grund av ändrade förhållanden eller vunnen erfarenhet kunna meddelas av kontrollstyrelsen i avseende å fördelningen av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål eller behov.

Beträffande häri upptagna brännvinskvantiteter förbehålla reningsverken sig rättighet att däri göra sådana ändringar, som föranledas av mindre råbrännvinstillverkning än den i beräkningsgrunden upptagna eller av andra nu ej kända förhållanden, som rubba de beräkningar, varpå detta avtal byggts.

Stockholm den 22 december 1916.

Aktiebolaget
O. P. Anderson & Son
O. G. Ason Linton.

Reymersholms Gamla Spritförädlings
Aktiebolag
M. Mathiason.

För Uppsala Ångkvarns Aktiebolag
H. W. Söderman.

Neumans Spritfabriks Aktiebolag
Chr. Möller.

Aktiebolaget Jästfabriken Activ
Carl Jönsson.

Skånska Spritförädlings Aktiebolaget
M. Mathiason.

Till Kungl. Kontrollstyrelsen, Stockholm.

Sedan Kungl. Maj:t enligt beslut den 3 november 1916 anbefallt kontrollstyrelsen att söka med dem, som inom riket bedriva partihandel med brännvin, träffa uppgörelse för tiden intill den 1 okt. 1917 om fördelning av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål och behov, förbinda sig undertecknade dels att hålla i lager den 1 oktober 1917 lika stor myckenhet brännvin å 50 %, som av undertecknade innehades den 1 oktober 1916, dels tillse, att den kvantitet brännvin, som kan av undertecknade tillverkas intill den 1 oktober 1917, hålles tillgänglig för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål.

Vid tillhandahållande av ifrågavarande kvantitet brännvin förbinda sig undertecknade tillse, att sprit tillhandahålles rekvirent till myckenhet, som rekvisitionen avser, i den mån den av oss tillverkade kvantiteten därtill förslår, dock att rekvirent, beträffande vilken kontrollstyrelsen föreskrivit eller kan komma att föreskriva, att allenast viss bestämd myckenhet må till honom utlämnas, icke må bekomma större myckenhet än den sålunda bestämda.

Undertecknade förbinda sig att ställa sig till efterrättelse de nya eller ändrade föreskrifter, som på grund av ändrade förhållanden eller vunnen erfarenhet kunna meddelas av kontrollstyrelsen i avseende å fördelningen av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål eller behov med undantag dock för den kvantitet, cirka 1 200 000 liter, som av oss redan försålts för leverans intill den 1 oktober 1917.

Falun den 17 januari 1917.

Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag
Carl Ramstedt.

Erik Holmquist.

Till Kungl. Kontrollstyrelsen.

Sedan Kungl. Maj:t enligt beslut den 3 november 1916 anbefallt kontrollstyrelsen att söka med dem, som inom riket bedriva partihandel med brännvin, träffa uppgörelse för tiden intill den 1 oktober 1917 om fördelning av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål och behov, förbinder sig undertecknad, sulfitspritfabrik, dels att hålla i lager den 1 oktober 1917 lika stor myckenhet brännvin à 50 %, som av undertecknad innehades den 1 oktober 1916, dels tillse, att den kvantitet brännvin, som kan av undertecknad tillverkas intill den 1 oktober 1917, hålles tillgänglig för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål.

Vid tillhandahållande av ifrågavarande kvantitet brännvin förbinder sig undertecknad tillse, att sprit tillhandahålles rekvirent till myckenhet, som rekvisitionen avser, i den mån den av oss tillverkade kvantiteten därtill förslår, dock att rekvirent, beträffande vad kontrollstyrelsen föreskrivit eller kan komma att föreskriva, att allenast viss bestämd myckenhet må till honom utlämnas, icke må bekomma större myckenhet än den sålunda bestämda.

Undertecknad förbinder sig att ställa sig till efterrättelse de nya eller ändrade föreskrifter, som på grund av ändrade förhållanden eller vunnen erfarenhet kunna meddelas av kontrollstyrelsen i avseende å fördelningen av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål eller behov.

Vi tillåta oss till sist meddela, att hela vår beräknade spritproduktion för år 1917 blivit försåld för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt eller industriellt ändamål inom Sverige.

Söderhamn den 9 januari 1917.

Bergvik och Ala Nya Aktiebolag
V. Tham.

Hyreslagstiftning i Norge under kristiden.

Den 10 maj 1916 utfärdades i Norge en provisorisk lag angående reglering av bostadshyra, enligt vilken kommunalstyrelse kan besluta, att bostadshyra inom kommunen skall regleras genom en av kommunalstyrelsen utsedd hyresnämnd.[1] Lagen föreskriver bland annat, att då dylik nämnd trätt i verksamhet, hyran för bostadslägenhet ej utan nämndens samtycke må höjas samt att hyresvärden, därest nämnden vägrar tillstånd till ifrågasatt hyresförhöjning, ej kan lagligen uppsäga hyresgästen till avflyttning förrän 12 månader efter den tidpunkt, då kravet på hyresförhöjning framställdes. Sistnämnda bestämmelse visade sig snart vara otillräcklig. Hyresvärden kunde nämligen uppsäga hyresgästen utan att hava begärt hyresförhöjning, under förebärande att hyresgäster med barn ej vore önskvärda, att lägenheten skulle omändras till kontor, butik eller dylikt eller att huset

[1] Soc. medd., årg. 1916, sid. 804.

skulle säljas o. s. v. Särskilt i Kristiania och Bergen ägde sådana uppsägningar rum. På grund av dylika företeelser utfärdades den 26 augusti 1916 en provisorisk förordning angående uppsägning av hyresgäster, enligt vilken hyresgäst, då kommunalstyrelsen fattat beslut om reglering av bostadshyra jämlikt lagen av den 10 maj, ej må lagligen uppsägas utan hyresnämndens samtycke. Vid avgörande huruvida uppsägning må äga rum eller ej, skall nämnden taga särskild hänsyn till, om hyresgästen på rimliga villkor kan skaffa sig annan lämplig bostad.

På grund av denna förordning hava hyresnämnderna erhållit möjlighet att i någon mån förhindra bostadsbeståndets minskande genom omändring av bostäder till affärs- och dylika lokaler. Bestämmelsen täckte dock ej alla uppkommande fall av dylik art. Det inträffade, att lägenheter blevo lediga till avflyttning efter oktober fardag på grund av uppsägning före 26 augusti 1916 eller på grund av dödsfall, avflyttning från platsen, frivillig överenskommelse och liknande. Det kunde även tänkas, att husägare i spekulationssyfte kunde låta lägenheter stå obebodda under längre tid. I sådana fall kunde hyresnämnden ej inskrida.

För avhjälpande av denna brist utfärdades den 10 november 1916 en provisorisk förordning, som föreskriver, att lägenhet, som dittills nyttjats som bostad, ej utan hyresnämndens samtycke må användas som kontor, butik, lager, fabriks- eller verkstadslokal o. d. samt att nämnden vid avgörande, huruvida sådant tillstånd må meddelas, skall taga hänsyn till, om dylikt nyttjande kommer att medföra försämrade bostadsförhållanden inom kommunen. Den som överträder utfärdat förbud straffas med böter eller fängelse under högst tre månader.

På grund av den allvarliga bostadsnöd, som uppstod i Bergen efter den stora branden därstädes i januari 1916, blev efter hemställan av Bergens kommunalstyrelse den 15 april 1916 en lag utfärdad angående expropriation av nyttjanderätt till förenings- och församlingslokaler i Bergen. Dylik expropriation äger rum för härbärgering av husvilla efter beslut av magistraten och formandskapet. Rimlig ersättning skall lämnas, och kommunen är skyldig att återställa lokalerna i så vitt möjligt oförändrat skick.

Tillgången på förenings- och församlingslokaler var emellertid för ringa för behovets tillgodoseende, varför expropriationsförfarandet genom provisorisk förordning den 23 september 1916 utsträcktes till att gälla nyttjanderätten jämväl av obebodda bostadslägenheter. Som obebodd anses även sådan lägenhet, som ännu användes men beträffande vilken nyttjandet på grund av uppsägning eller annan omständighet skall upphöra inom 14 dagar. Förordningen stadgar bland annat vidare, att envar, som inom kommunen eller vissa delar av densamma äger hus med bostadslägenheter, som han själv icke använder, skall vara skyldig att efter beslut av magistrat och formandskap inom viss tid till magistraten inlämna skriftlig uppgift om antalet och storleken av lägenheterna jämte upplysning om hyresförhållandena. Giltigheten av dessa tvenne författningar har sedermera utsträckts till flera andra städer, däribland Kristiania och Trondhjem. Då härigenom behovet

av en vidsträcktare användning av expropriationsförfarandet blivit ådagalagt, har regeringen i proposition till stortinget den 16 februari 1917 föreslagit, att i stället för dessa specialförfattningar en lag måtte utfärdas, enligt vilken konungen på ansökning av kommunalstyrelse i städer och vissa andra stadslikt bebyggda kommuner må för härbärgerande av husvilla medgiva expropriation av nyttjanderätt av förenings- och församlingslokaler samt obebodda bostadslägenheter inom kommunen.

Hyresnämnder jämlikt lagen den 10 maj 1916 hava inrättats i 29 av landets 62 städer och köpingar samt i 24 av de 628 landskommunerna. Enligt uppgift från den norska bostadskommittén anses hyreslagstiftningen i stort sett hava verkat tillfredsställande, och den allmänna uppfattningen säges vara, att den under rådande prekära förhållanden varit av behovet påkallad. Om också hyresregleringen genomgående visat sig vara effektiv, hava dock försök till kringgående förekommit. Husägarna hava exempelvis till höga priser sålt sina hus till aktiebolag med hyresgästerna som aktieägare eller ock hava de hållit sig skadeslösa genom att överflytta kostnaderna för underhåll m. m. på hyresgästerna. Det har vidare ej sällan hänt, att gottgörelse begärts för förmedling av lediga lägenheter och att gottgörelsen hamnat i vederbörande husägares ficka. Visserligen kunna dylika försök till kringgående beivras, men straffskärpning för sådana fall anses önskvärd. Förberedelser för revision av hyresnämndslagen pågå.

I och för byggnadsverksamhetens stimulerande har utförselförbud stadgats för byggnadsmaterial, såsom vissa trävaror, mursten, cement, kalk m. m. Genom provisorisk förordning den 30 augusti 1916 vidtogs sådan ändring av maximiprislagen den 18 augusti 1914,[1] att jämväl byggnadsmaterial kunde åsättas maximipriser. Maximiprislagens revision i överensstämmelse med denna förordning har av regeringen föreslagits i proposition till stortinget den 17 februari 1917.

Den privata byggnadsverksamheten är obetydlig i vad uppförandet av bostadshyreshus angår. Men om detta beror på hyresregleringen eller andra omständigheter är enligt bostadskommittén för närvarande ej möjligt att med säkerhet avgöra. Att märka är dock, att sådan byggnadsverksamhet även före hyresregleringens införande var mycket ringa och långt under det normala, ävensom att såväl materialprisernas som arbetslönernas oerhörda stegring under de sista 2 à 3 åren ytterligare förvärrat förhållandena. En genom bostadskommitténs föranstaltande verkställd undersökning rörande byggnadskostnadernas stegring i Kristiania under tiden från år 1913 till oktober 1916 ger vid handen, att stegringen belöper sig till i genomsnitt 71·64 % eller till över två tredjedelar.

Från kommunerna har under senare år en rätt livlig verksamhet för byggnadsverksamhetens befrämjande utövats. Särskilt gäller detta i fråga om Kristiania och vissa andra av landets större städer. Tillvägagångssättet har varit något olika. Dels hava kommunerna garanterat bygg-

[1] Soc. Medd., årg. 1914, sid. 736.

nads- och inteckningslån för bostadsbyggande, dels hava de till billigt pris upplåtit iordningsställda tomter och dels hava de själva gått i författning om uppförande av bostadshus. De vidtagna åtgärderna hava dock ej på långt när varit tillräckliga för tillgodoseende av det förefintliga bostadsbehovet.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket.

I vidstående tabeller (sid. 205—206) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med januari 1917.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915 och 1916 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 243 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 206). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 4:de kvartalet 1916 en procentuell ökning från juli 1914 av 52 %, medan under januari 1917 ökningen har hunnit upp till 60 %.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Absoluta tal.

Ort	1914			1915				1916				1917
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	Januari
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	829	877	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 231	1 287
Södertälje	747	781	827	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 125	1 176
Uppsala	715	754	805	845	877	913	953	960	988	1 032	1 109	1 198
Nyköping	710	723	769	811	855	872	893	904	952	997	1 069	1 168
Eskilstuna	735	754	798	843	887	908	918	928	954	1 016	1 095	1 169
Linköping	708	730	773	824	881	901	922	929	960	1 014	1 115	1 176
Norrköping	750	774	822	854	913	934	956	961	991	1 038	1 121	1 180
Motala	672	700	724	779	865	874	886	904	950	1 001	1 080	1 146
Jönköping	705	718	752	800	854	861	915	923	955	987	1 072	1 125
Växjö	695	701	737	797	839	860	867	890	950	991	1 053	1 103
Kalmar	699	708	747	792	843	873	907	907	928	986	1 046	1 107
Västervik	716	725	750	793	822	860	866	927	948	988	1 087	1 139
Visby	733	745	774	811	848	850	915	920	948	991	1 067	1 137
Karlskrona	717	737	786	840	892	913	934	944	978	1 016	1 081	1 134
Kristianstad	672	701	746	785	846	892	925	905	945	973	1 028	1 086
Malmö	730	750	795	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 119	1 194
Lund	701	717	759	820	870	895	930	920	947	1 003	1 072	1 128
Landskrona	690	729	760	814	866	900	931	940	962	1 009	1 088	1 153
Hälsingborg	698	708	756	796	846	875	922	916	958	990	1 041	1 133
Ystad	693	698	753	803	850	875	928	914	958	982	1 042	1 089
Halmstad	700	722	764	808	871	892	915	924	957	989	1 054	1 122
Göteborg	745	747	794	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 155	1 222
Lysekil	754	757	799	825	883	905	927	948	990	1 038	1 098	1 163
Vänersborg	711	713	759	799	860	886	908	941	985	1 028	1 096	1 175
Borås	709	727	786	821	888	908	929	943	990	1 034	1 092	1 157
Tidaholm	691	699	735	797	837	862	895	927	948	994	1 063	1 108
Karlstad	723	757	800	836	879	898	919	945	993	1 043	1 103	1 167
Örebro	720	746	791	835	883	915	930	937	970	1 031	1 103	1 180
Kopparberg	705	728	752	792	839	853	882	907	935	989	1 076	1 136
Västerås	717	743	769	820	854	900	918	934	981	1 044	1 109	1 193
Falun	734	754	786	821	859	909	929	950	975	1 032	1 108	1 172
Domnarvet och Borlänge	689	698	750	781	835	883	881	906	940	989	1 083	1 149
Ludvika	716	727	756	799	843	875	891	917	938	1 024	1 095	1 144
Gävle	736	772	797	830	879	918	928	954	994	1 050	1 125	1 205
Söderhamn	724	751	799	838	888	902	928	955	977	1 030	1 132	1 192
Sundsvall: staden	782	801	844	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 218	1 280
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	765	790	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 179	1 245
Nyland	764	779	809	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 167	1 232
Östersund	793	827	844	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 234	1 270
Umeå	746	768	787	811	863	900	921	945	993	1 059	1 134	1 216
Luleå	763	785	813	837	899	934	934	952	999	1 079	1 172	1 248
Boden	744	774	811	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 158	1 236
Malmberget och Gällivare	809	833	866	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 130	1 164
Kiruna	819	846	864	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 142	1 205
Samtliga orter	**728**	**748**	**782**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 104**	**1 168**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914			1915				1916				1917
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	Januari
Stockholm	100	102·6	108·5	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	152·4	159·3
Södertälje	100	104·6	110·7	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	150·6	157·4
Uppsala	100	105·5	112·6	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	155·1	167·6
Nyköping	100	101·8	108·3	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	150·6	164·5
Eskilstuna	100	102·6	108·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	149·0	159·0
Linköping	100	103·1	109·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	157·5	166·1
Norrköping	100	103·2	109·6	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	149·5	157·3
Motala	100	104·2	107·7	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	160·7	170·5
Jönköping	100	101·8	106·7	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	152·1	159·6
Växjö	100	100·9	106·0	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	151·5	158·7
Kalmar	100	101·3	106·9	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	149·6	158·4
Västervik	100	101·3	104·7	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	151·8	159·1
Visby	100	101·6	105·6	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	145·6	155·1
Karlskrona	100	102·8	109·6	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	150·8	158·2
Kristianstad	100	104·3	111·0	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	153·0	161·6
Malmö	100	102·7	108·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	153·3	163·6
Lund	100	102·3	108·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	152·9	160·9
Landskrona	100	105·7	110·1	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	157·7	167·1
Hälsingborg	100	101·4	108·3	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	149·1	162·3
Ystad	100	100·7	108·7	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	150·4	157·1
Halmstad	100	103·1	109·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	150·6	160·3
Göteborg	100	100·3	106·6	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	155·0	164·0
Lysekil	100	100·4	106·0	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	145·6	154·2
Vänersborg	100	100·3	106·8	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	154·1	165·3
Borås	100	102·5	110·9	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	154·0	163·2
Tidaholm	100	101·2	106·4	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	153·8	160·3
Karlstad	100	104·7	110·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	152·6	161·4
Örebro	100	103·6	109·9	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	153·2	163·9
Kopparberg	100	103·3	106·7	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	152·6	161·1
Västerås	100	103·6	107·3	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	154·7	166·4
Falun	100	102·7	107·1	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	151·0	159·7
Domnarvet och Borlänge	100	101·3	108·9	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	157·2	166·8
Ludvika	100	101·5	105·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	152·9	159·8
Gävle	100	104·9	108·3	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	152·9	163·7
Söderhamn	100	103·7	110·4	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	156·4	164·6
Sundsvall: staden	100	102·4	107·9	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	155·8	163·7
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	102·0	105·3	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	157·2	166·0
Nyland	100	102·0	105·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	152·7	161·3
Östersund	100	104·3	106·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·3	143·3	155·6	160·2
Umeå	100	102·9	105·5	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	152·0	163·0
Luleå	100	102·9	106·6	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	153·6	163·6
Boden	100	104·0	109·0	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	155·6	166·1
Malmberget och Gällivare	100	103·0	107·0	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	139·7	143·9
Kiruna	100	103·3	105·5	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	139·4	147·1
Samtliga orter	**100**	**102·7**	**107·4**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**151·6**	**160·4**

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

I anslutning till i Sociala Meddelanden, årg. 1916, sid. 1180 och 1379 samt årg. 1917, sid. 29, publicerade försök till jämförande översikter av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder efter krigsutbrottet meddelas efterföljande två tabeller, som framföra den senast lämnade översikten till och med februari månad 1917. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter — måhända dock med undantag för kol. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 3—9 under den första tabellen). Av upplysningar rörande de danska prisuppgifterna beträffande förstnämnda artiklar, som benäget lämnats socialstyrelsen av Det statistiske Departement i Danmark, synes dock framgå, att de danska varuslag, som här noterats under rubrikerna »färskt nötkött», »gödkalvstek» och »salt fläsk», beteckna kvaliteter, som äro tämligen jämförbara med de i de svenska och norska varulistorna upptagna artiklarna. Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, samt under den följande tiden för juli 1916 samt januari och februari 1917. Köpenhamnsnoteringarna avse dock endast första veckan i varje månad. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna för de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli 1916 samt januari och februari 1917 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och ur »Statistisk Maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Av den första tabellen framgår, att i fråga om mjölk, smör, ägg, gula ärter och mjöl Stockholmspriserna under februari 1917 voro lägst, beträffande potatis, havregryn, bröd och kaffe däremot högst. För den viktiga artikeln potatis var prisdifferensen betydande. Då kafferegleringen i Sverige trädde i kraft först under februari 1917, visar kaffepriset i Stockholm under årets första månader abnormt höga siffror i jämförelse med de andra städerna. Margarin, som i Sverige sedan flera månader på grund av ringa tillgång be-

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad . . .	l.	17	21	24	24	19	26	[2]26	[2]27	19	24	30	30
Smör, mejeri-	kg.	246	300	[2]325	[2]338	256	330	390	390	235	301	385	389
Margarin, växt-	»	139	200	318	—	140	172	209	211	125	164	172	172
Ägg, färska	tjog	150	221	376	381	180	329	582	560	150	265	425	416
Potatis	5 l.	35	32	54	75	52	53	[2]39	[2]46	25	60	49	49
Ärter, gula	kg.	26	52	62	82	40	95	107	110	40	83	83	89
Vetemjöl	»	32	37	[1]42	[1]41	32	44	61	63	26	37	42	46
Rågmjöl	»	24	27	36	[2]35	20	39	53	55	—	—	—	—
Havregryn	»	34	49	66	87	36	54	64	70	39	73	76	76
Rågbröd	»	40	61	65	65	24	39	49	52	[3]15	[3]22	[3]22	[3]22
Vetebröd, bakat med mjölk	»	66	85	100	100	—	55	66	70	40	48	56	67
Nötkött, färskt:													
stek	»	125	261	256	235	132	327	299	292	—	[4]381	[4]275	[4]275
soppkött	»	102	197	198	189	126	298	268	258	[5]125	[5]294	[5]192	[5]195
Kalvkött, stek:													
gödkalv	»	145	242	270	250	141	325	360	315	[6]140	[6]294	[6]240	[6]235
spädkalv	»	101	162	193	171	83	226	223	184	[7]110	[7]262	[7]208	[7]200
Fläsk:													
färskt	»	149	235	286	282	145	287	359	358	[8]110	[8]120	[8]120	[8]120
salt	»	150	256	289	282	160	308	363	358	—	[9]170	[9]170	[9]170
Kaffe, Santos-	»	166	203	355	480	214	229	271	268	210	247	277	282
Socker, bit-	»	64	[2]68	[2]68	[2]68	57	108	108	110	43	52	[10]52	[10]52
Fotogen, Water White .	l.	18	27	29	29	18	29	29	29	18	21	21	21
Kol	hl.	239	525	570	650	188	660	[2]600	[2]600	170	680	695	695
Koks, gasverks-	»	133	285	293	330	165	355	355	355	125	275	275	350

[1] 75 % utmalning (maximipris fr. o. m. den 15 januari 1917). — [2] Maximipris. — [3] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [4] »Oksekød (skært Kød), laveste Pris» — [5] »Oksekød (Forkød),» genomsnitt av »højeste og laveste Pris.» — [6] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [7] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [8] »Fersk Svinekov.» (Maximipris från och med juli 1916). — [9] »Letsaltet Brystflæsk» (maximipris). — [10] (Maximipris.) Vid köp utan sockerkort är priset 18 öre högre.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917
Mjölk, oskummad . . .	l.	100	124	141	141	100	137	137	142	100	126	158	158
Smör, mejeri-	kg.	100	122	132	137	100	129	152	152	100	128	164	166
Margarin, växt-	»	100	144	229	—	100	123	149	151	100	131	138	138
Ägg, färska	tjog	100	147	251	254	100	183	323	311	100	177	283	277
Potatis	5 l.	100	91	154	214	100	102	75	88	100	240	196	196
Ärter, gula	kg.	100	200	238	315	100	238	268	275	100	208	208	223
Vetemjöl	»	100	116	131	128	100	138	191	197	100	142	162	177
Rågmjöl	»	100	113	150	146	100	195	265	275	—	—	—	—
Havregryn	»	100	144	194	256	100	150	178	194	100	187	195	195
Rågbröd	»	100	153	163	163	100	163	204	217	100	147	147	147
Vetebröd, bakat med mjölk	»	100	129	152	152	—	—	—	—	100	120	140	168
Nötkött, färskt:													
stek	»	100	209	205	188	100	248	227	221	—	—	—	—
soppkött	»	100	193	194	185	100	237	213	205	100	235	154	156
Kalvkött, stek:													
gödkalv	»	100	167	186	172	100	230	255	223	100	210	171	168
spädkalv	»	100	160	191	169	100	272	269	222	100	238	189	182
Fläsk:													
färskt	»	100	158	192	189	100	198	248	247	100	109	109	109
salt	»	100	171	193	188	100	193	227	224	—	—	—	—
Kaffe, Santos-	»	100	122	214	289	100	107	127	125	100	118	132	134
Socker, bit-	»	100	106	106	106	100	189	189	193	100	121	121	121
Fotogen, Water White .	l.	100	150	161	161	100	161	161	161	100	117	117	117
Kol	hl.	100	220	238	272	100	351	319	319	100	400	409	409
Koks, gasverks-	»	100	214	220	248	100	215	215	215	100	220	220	280
Aritmetiska medeltal		100	152	185	200	100	185	204	202	100	181	182	186

tingat jämförelsevis mycket höga priser, har i Stockholm ej noterats under februari. Priset å socker är i Kristiania anmärkningsvärt högt. I Danmark erhålles socker mot sockerkort till ett pris av 52 öre per kg., (vilken notering upptagits i tabellen), men även utan kort kan socker köpas till ett pris av 70 öre. Köpenhamn uppvisade de högsta priserna för kol.

Priserna å kött och fläsk voro lägre i Stockholm än i Kristiania. Köpenhamnsnoteringarna för dessa varuslag äro, som ovan framhållits, ej fullt jämförbara med de svenska och norska, men det synes dock med full tydlighet framgå, att prisnivån åtminstone beträffande fläsk ligger lägst i den danska huvudstaden. I Stockholm och Kristiania hava kött- och fläskpriserna sjunkit under de två första månaderna av år 1917.

Den andra tabellen åskådliggör prisstegringen sedan juli 1914 beträffande de olika varuslagen. De beräknade medeltalen för samtliga artiklar äro enkla aritmetiska medier och kunna därför ej på ett fullt tillfredsställande sätt mäta den allmänna prisstegringen, men äro ägnade att belysa priskurvans utveckling för resp. städer i jämförelse med varandra. Tabellen ger vid handen, att prisstegringen för de flesta varuslag varit kraftigast i Kristiania. Det framgår emellertid också, att densamma sedan mitten av år 1916 varit mest utpräglad i Stockholm.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

om ändrad lydelse av §§ 3 och 8 i förordningen den 10 juni 1912 angående tillämpning av förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd);

given Stockholms slott den 30 december 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, på därom gjord hemställan, funnit gott förordna, att §§ 3 och 8 i nådiga förordningen den 10 juni 1912 angående tillämpning av förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 3.

Genom vederbörande militärbefäls försorg skall vid tjänstgöringens början eller snarast möjligt därefter de värnpliktiga åtspörjas, huruvida de äro i behov av familjeunderstöd, varvid underrättelse om de i § 2 meddelade föreskrifter jämväl skall meddelas.

Ansökning om familjeunderstöd må ej göras tidigare än en månad före bestämd inryckningsdag, och skall densamma hava till vederbörande chef eller beväringsbefälhavare inkommit inom två och en halv månader efter inryckningsdagen.

§ 8.

Har ansökning gjorts om understöd åt värnpliktigs hustru eller barn, skall i § 2 nämnd chef eller beväringsbefälhavare låta innehålla en femtedel av sökanden tillkommande penningbidrag.

Har sådant innehållande ej kunnat ske under tjänstgöringstiden, minskas familjeunderstödet med motsvarande belopp.

Har ansökningen avslagits, skall innehållandet likväl fortgå, till dess beslutet vunnit laga kraft eller den värnpliktige förklarat sig icke ämna anföra besvär, varefter de innehållna medlen utbetalas på föreskrivet sätt.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 december 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

B. B. E. Mörcke.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *oktober—december* år 1916.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för oktober—december 1916.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
inspekterade arbetsställen	68	106	69	52	211	155	66	169	81	6	72	1 055
med sammanlagt arbetarantal	10 135	6 948	2 478	8 414	9 857	12 553	3 929	7 081	3 860	594	7 590	73 439
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.)	6 349	9 961	4 994	12 342	18 450	66 195	19 391	48 882	55 775	1 143	—	243 482
förrättnings- och resedagar: för yrkesinspektören	66	37	36	12	55	45	30	54	45	20	59	459
» assistenten	7	16	4	10	31	35	9	22	25	—	26	185
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	20	97	38	13	145	85	32	103	64	10	32	639
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning	22	36	16	40	58	60	12	28	22	—	—	294
mindre »	60	109	55	105	211	123	30	110	43	—	—	846
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning	—	52	4	20	—	5	—	—	—	—	—	81
mindre »	—	—	—	8	—	10	—	—	—	—	—	18
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar	21	29	9	—	38	53	51	8	—	—	—	209
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete	596	647	305	468	1 133	809	754	909	807	7	—	6 435
därav med dödlig utgång	5	3	8	5	7	11	6	13	7	—	—	65
framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	1	—	3	4	1	6	1	—	—	16
anmälningar till åtal	—	3	1	5	10	16	14	4	18	—	2	73
lämnade eftergifter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för oktober—december 1916.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	12	324	139	17	136	40	99	101	6	874
Använda eff. hästkrafter . .	102	4 356	2 260	298	1 939	542	904	778	88	11 267
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	115	66	105	54	75	29	53	54	17	568
Sysselsatta arbetare	761	226	348	167	170	68	108	110	37	1 995
Använda eff. hästkrafter . .	150	183	289	92	140	76	154	127	28	1 239
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	55	52	191	33	86	224	73	84	42	840
Sysselsatta arbetare	871	500	1 553	73	505	3 462	145	771	114	7 994
Använda eff. hästkrafter . .	105	168	1 679	334	1 070	3 234	1 611	909	812	9 922
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**182**	**442**	**435**	**104**	**297**	**293**	**225**	**239**	**65**	2 282
Sysselsatta arbetare [1]	**1 632**	**726**	**1 901**	**240**	**675**	**3 530**	**253**	**881**	**151**	9 989
Använda eff. hästkrafter . .	**357**	**4 707**	**4 228**	**724**	**3 149**	**3 852**	**2 669**	**1 814**	**928**	22 428
Förrättnings- och resedagar . .	59	104	89	28	169	122	67	84	31	753
Lämnade skriftliga meddelanden	28	59	37	5	79	33	22	24	6	293
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	18	103	68	40	91	24	17	21	4	386
mindre »	1	48	94	85	484	77	63	58	11	921

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för oktober—december 1916.

Antal	Bergmästaren i distriktet						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
inspekterade arbetsställen	2	12	17	10	—	7	48
med sammanlagt antal arbetare	383	1 143	935	964	—	158	3 583
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	730	6 390	4 446	3 635	—	688	15 889
förrättnings- och resedagar: för bergmästaren	—	14	3	4	—	7	28
» gruvingenjören	5	—	5	7	—	—	17
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	2	—	3	—	1	1	7
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	2	—	—	—	—	—	2
inkomna anmälningar om olycksfall	59	136	29	77	20	108	429
därav med dödlig utgång	—	3	2	1	—	—	6

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

31. Vid en elektrisk kraftstation inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En montör S., tillika arbetsförman, hade givit en annan montör, N., order att släppa på den elektriska strömmen för provkörning, men glömde att giva tillsägelse om strömmens brytande efter provkörningens slut. När S. så något senare skulle utbyta en isolator i en av de avdelningar, som nyss provkörts, skred han till verket i den tron, att strömmen var bruten, och slog därför icke ifrån de i avdelningen befintliga trenne linjeavskiljarna. N., som härunder befann sig i ett bredvidliggande rum, hörde en skarp smäll från den avdelning, där S. arbetade, och fann vid ankomsten dit S. liggande på golvet till utseendet livlös. Jämte en annan person företog N. genast upplivningsförsök, men utan resultat.

32. En 78-årig arbetare S., anställd vid ett renhållningsverk, skadades under arbete så svårt, att döden följde efter två dagar. Han var vid olyckstillfället sysselsatt i pudrettfabriken och hade för avsikt att rengöra en pudrettblandningsapparat, varför signal av honom gavs till maskinisten att stanna apparaten. Den i fabriken uppsatta elektriska signalanordningen var för tillfället felaktig, och när maskinisten en stund senare erhöll en ny signal eburu nu från annat håll, trodde han, att S. gav signal om igångsättning, varför han ånyo körde igång ovannämnda blandningsapparat. S., som var fullt upptagen av dennas rengöring, fick därvid högra handen bortsliten av omrörararmarna samt erhöll dessutom svåra skador i högra armen. Trots noggrann skötsel av såren inställde sig blodförgiftning, varav S., som ovan nämnts, avled.

33. Under arbete med isärkoppling av en elektrisk ledning vid en ångfärjas landningsplats blev en eldare N. dödad av elektrisk ström. Ångfärjan matas från platsens elektricitetsverk med ström av 220 volts spänning, varvid förbindelsen åstadkommes medelst en isolerad sladd med i båda ändarna fastsatta proppar, som anbringas i stickkontakter ombord på fartyget och i land vid färjläget. Vid isärkoppling brukade alltid kontaktproppen i land först urtagas, därefter kontaktproppen ombord; vid sådant förfaringssätt fanns ingen fara för överslag från propparna. Antagligen hade N. förbisett, att proppen i land icke var urtagen, ty när han skulle urtaga proppen ombord, gick han icke tillväga med nödig försiktighet, utan tog med handen omkring proppen och fick strömmen genom kroppen samt avled omedelbart. N. hade förut flera gånger utfört isärkopplingen av ovannämnda ledning, men alltid med iakttagande av det riktiga förfaringssättet.

34. En ölutkörare A. blev under arbetet svårt skadad. Han hade med sin vagn, som var förspänd med tvenne hästar, infunnit sig vid ett hotell för att avlämna öl och vid framkomsten stigit av vagnen för att öppna en port, genom vilken vagnen skulle köras in. Därvid hade en öllåda nedfallit från vagnen och skrämt hästarna, vilka ryckt till och hastigt gått några steg framåt med påföljd, att A. blivit kullkastad och överkörd. A. blev skyndsamt forslad till lasarettet, där svåra inre skador konstaterades. Döden inträdde följande dag.

35. Vid ett tegelbruk inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. Ett lag av tre arbetare, P., K. och J., voro sysselsatta vid en murstenspress, varvid P. hade till uppgift att uttaga stenarna ur pressen. Vid olyckstillfället hade den invid pressen upp-

ställda lerbråkan råkat i olag och stannat, varför även pressen stannades, medan bråkan iordningställdes av K. och J. Sedan detta var gjort, sattes bråkan och strax därefter även pressen åter i gång. I samma ögonblick observerade K., att P. stod lutad över maskinen och med högra handen undersökte, om någon sten inkommit mellan tvenne mot varandra roterande valsar, varför K. tillropade P. att genast stanna maskinen. P. hade emellertid redan fått fingrarna klämda mellan valsarna, men lyckades rycka till sig handen. Åtföljd av en kamrat begav han sig genast till lasarettet, där han erhöll vård till sin död, som inträffade fjorton dagar senare. Dödsorsaken var stelkramp.

36. En arbetare A., anställd vid en mekanisk verkstad, transporterade vid ett tillfälle några verktyg över verkstadsgården. När han kommit mitt för en c:a 6 m. hög, fyrbent ställningsbock, blev denne omkullkastad av den då rådande häftiga stormen och träffade i fallet A., som med sådan kraft slungades mot en å marken liggande järnvägsräls, att hela vänstra sidan av huvudet krossades. Tillkallad läkare kunde endast konstatera, att döden omedelbart inträtt.

37. I en pappfabrik inträffade ett olycksfall, varvid en förman G. miste livet. G., som tillika var smörjare och reparatör vid fabriken, hade av några arbetare på morgonen blivit sedd på väg till turbingropen, och när han en halvtimme senare i något ärende eftersöktes av en arbetare, återfanns han i medvetslöst tillstånd under den stora dragremmen i turbingropen. Något åsyna vittne till olyckan fanns ej, men ansågs, att olyckan tillgått sålunda, att G. ämnat tillse en läckande packningsbox på turbinaxeln och därvid gått på fel sida, varvid han erhållit ett svårt krossår å hjässan av en av dragremmens skruvar. G. avled följande dag på grund av brott å hjärnskålen.

Vid besiktning å olycksplatsen utröntes, att dragremmen är anbragt så lågt, att en person av vanlig längd icke kan stå rak under densamma. Med anledning därav föreskrev yrkesinspektören, att ifrågavarande rem skulle helt underskyddas.

38. Under husbyggnadsarbete voro trenne arbetare, C., P. och B., sysselsatta med upphissande av en järnbalk medels bockar och block. Bockarna, som voro uppställda i andra våningen, hade en höjd av 1·6 m. och en spärrvidd mellan benen av 0·82 m. Tvärs över bockarna voro lagda intill varandra tvenne bärbjälkar av trä om c:a 5 m. i längd och 5″ × 5″ i tvärsnitt, vid vilka bjälkar ett patentblock var fäst medelst en järnkätting. Under arbetet satt C. vid blocket och skötte upphissningen, medan P. och B. sutto på överkanten av en mur. Då järnbalken under upphissningen närmade sig sistnämnda arbetare, fattade B. tag i densamma för att hindra den från att släpa utefter murytan mitt emot och drog balken åt sig med sådan kraft, att bockarna gåvo med sig och togo överbalans samt störtade ned till källarvåningen. B. fick av järnbalken ett hårt slag invid vänstra örat och sjönk omedelbart tillsammans samt avled efter c:a 5 minuter. Tillkallad läkare kunde endast konstatera, att B. avlidit på grund av brott å hjärnskålen, varpå följt blödningar ur näsan, munnen och vänstra örat.

Vid polisundersökningen antecknades, att ovannämnda arbetare flerfaldiga gånger förut upphissat balkar på samma sätt som vid ifrågavarande tillfälle, utan att någon olycka inträffat.

39. En svarvare N., anställd vid en mekanisk verkstad, var vid ett tillfälle sysselsatt med att avskilja en delvis avsågad bit av 9 cm. längd från en stålstång. För detta ändamål slog han stången mot ett städ med påföljd, att den avsågade biten flög upp mot N:s kind och åstadkom ett svårt krossår. Efter ett par dagar uppstod blodförgiftning i såret, vilken orsakade N:s död fem dagar efter olycksfallet.

40. Å en järnvägsbro voro tvenne arbetare, J. och M., sysselsatta med målning. Å bron voro två spår lagda, ett för uppgående och ett för nedgående tåg. J. satt på en sliper tätt intill uppgående spåret och målade broreglarna. Vid ett tillfälle, då ett uppgående persontåg var i annalkande, blev J. av M., som samtidigt avlägsnade sig, tillsagd att lämna arbetsplatsen för att ej bliva skadad av tåget. J. åtlydde dock icke uppmaningen, troligen därför att hans arbetsplats låg endast ett par meter från brofästet och han därför ansåg sig kunna hinna undan, när tåget kom. Då ett nedgående godståg kort därefter passerade bron, torde J. på grund av det därav uppkomna bullret icke hava observerat persontåget utan blev överkörd av detsamma. J. fick huvudet krossat och avled ögonblickligen.

41. Under inspektion av en järnvägslinje blev en banvakt F. överkörd och dödad av bakifrån kommande tåg. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men av vid polisförhöret avgivna vittnesberättelser synes framgå, att olycksfallets förlopp varit följande. F. hade under inspektionen av den dubbelspåriga bansträckan farit på uppgående spåret och därvid mött två nedgående snälltåg samt med ledning därav beräknat, att något uppgående tåg från huvudstationen ännu ej var att förvänta, enär dess avgångstid var senare än de nedgående snälltågens ankomsttid till huvudstationen. Emellertid voro ovannämnda snälltåg något försenade, vilken omständighet torde hava undgått F., som blev överrumplad av det uppgående tåget, vilket avsändes från stationen på ordinarie tid. Innan F. hann avlyfta trallan, blev han påkörd av tåget och fick svåra krossskador å huvudet, brott å armar och ben samt ljöt en ögonblicklig död.

42. Vid en mindre järnvägsstation inträffade ett olycksfall, som kostade en stationskarl N. livet. Efter ett godstågs ankomst till stationen skulle växling företagas, varvid ett lokomotiv jämte tvenne vagnar backades in på ett stickspår för att sammankopplas med dels tvenne andra vagnar, dels ett längre bort på samma spår stående sätt om sex vagnar. Sedan N. av en kamrat B. erhållit order att efterse, att vagnarna i sistnämnda grupp voro sinsemellan kopplade, gick en packmästare J. bort för att koppla lokomotivsättet till de två vagnarna på stickspåret, varefter detta tågsätt sattes i rörelse mot de sex vagnarna. B., som skött signalgivningen till lokomotivet och därunder vänt ryggen till de sex vagnarna å stickspåret, vände sig nu om och varseblev då, att N. kommit mellan buffertarna och fastnat. B. skyndade genast fram och drog undan N., som likväl redan var död på grund av inre skador i bröstet.

Närmaste orsaken till olyckan synes vara den omständigheten, att de sex vagnarna, utan att N. märkte det, varit i mycket långsam rörelse mot platsen, där N. stod för att utföra kopplingen, varför han ej hastigt nog lyckades komma emellan dem och tågsättet. Dessutom är att märka, att frånvaron av växelspår vid stationen (endast ett stickspår finnes), särskilt under stor brådska, gör växlingsarbetet mer än behövligt riskabelt.

43. Å en bangård blev en banvakt S. överkörd och dödad. S. gick i sällskap med en kamrat L. längs ett växelspår, då de plötsligt observerade ett vagnssätt, som kom emot dem på nämnda spår. L. stannade utanför spåret, men S. syntes vackla in i spåret, där han blev överkörd, innan L. hann rycka undan honom. Döden följde omedelbart på grund av sönderslitning av bukhålans organ.

Enligt vittnesmål av L. hade S. under olycksfallsdagen varit i mycket nedtryckt sinnesstämning och visat sig synnerligen själsfrånvarande, vilket torde hava varit bidragande orsak till hans besinningslösa handlingssätt inför den hotande faran.

44. I en kraftstation inträffade ett olycksfall, varvid en maskinist J. dödades av elektrisk ström. Han var sysselsatt med ledningarna till anordningarna för uppvärmning av isgrindarna i kanalen, vilka anordningar befunno sig i avdelningen för 6 000 volts spänning. Nämnda avdelning är belägen i bottenvåningen och genomdrages på c:a 2 *m* höjd över golvet, längs väggen, av 3 st. horisontala för tillfället spänningsförande

ledningar för växelström, under vilka är anbragt en bred skyddshylla. De ledningar, vid vilka J. arbetade, uttagas, genom vid olyckstillfället frånslagna avskiljare, från de horisontala ledningarna samt gå lodrätt ned. Huru själva olyckan tillgått är svårt att förklara, enär J. arbetade strax intill golvet, c:a 1·5 m. från de spänningsförande ledningarna med skyddshyllan emellan.

Något åsyna vittne till olyckan fanns ej. J. hade arbetat tillsammans med en övermaskinist P., vilken avlägsnat sig i något ärende; vid sin återkomst en kvarts timme senare fann han J. liggande död på golvet med en blånad i pannan och ett brännsår av en tioörings storlek på framsidan av högra låret. De omedelbart företagna försöken att medelst konstgjord andning väcka J. till liv blevo utan resultat.

45. Under arbete med spelning i en gruvlave förolyckades en lavkarl S. Uppfordringsanordningen i laven består av tvenne varandra balanserande lingejdrade hisskorgar, försedda med räls på bottnen för mottagande av de vanliga gruvtunnorna på hjul. För hisskorgarnas kvarhållande i nivå med lavgolvet under arbete med tunnans uttagande, stjälpning och återinsättande finnes en hävstångsinrättning, medelst vilken två rälsformade järnbalkar skjutas in under hisskorgens botten, som här är fullkomligt plan. Sedan hisskorgen sålunda arreterats, drager lavkarlen tunnan ut ur hissen in på det å lavgolvet befintliga spårsystemet. Härvid användes en lång järnkrok, med vilken tunnans ena hjulaxel omfattas. Någon gång, särskildt när tunnan är svår att draga ut, brukar lavkarlen gå in i hissen bakom tunnan och med spjärn mot bakre hissväggen skjuta ut tunnan med ryggen. Detta förfaringssätt är dock förbjudet.

Enligt av gruvingenjören företagen undersökning framgick, att det senare förfaringssättet använts vid olyckstillfället. Tunnan var tungt lastad och dåligt smord, och sedan dess ena hjulpar kommit ut på lavgolvets räls, har han troligen fortsatt att spjärna mellan tunnan och väggen med påföljd, att lingejdrarna givit efter, så att hissen förskjutits bakåt, glidit av den främre stödbalken och intagit en sned ställning med hissbottnens främre kant lägre än lavgolvets plan. Tunnan vickade därvid tillbaka mot hissen och klämde S. mot bakre hissväggen. Döden följde omedelbart på grund av huvudskålens krossande av ett från vagnen nedrasande malmblock.

För att för framtiden förekomma dylika olycksfall föreskrev gruvingenjören, att hisskorgarnas bottnar skulle förses med under desamma nedskjutande kanter i form av pånitade vinkeljärn, ett framtill och ett baktill, varigenom korgarna förhindrades att glida av stödbalkarna.

46. En jordschaktare K., anställd hos en byggnadsfirma, hade vid ett tillfälle jämte en kamrat P. varit sysselsatt med iordningställande av tippvagnar, varvid de ämnade medelst en elektrisk kran upplyfta en tippvagnskorg och placera denna på ett underrede, som stod på ett spår i närheten av kranen. Denna, som var uppställd på en c:a 3·5 m. hög lastkaj, kunde även manövreras medelst handkraft. Medan K. höll på att sätta in veven, kom denna plötsligt i hastig rörelse, troligen emedan K. av tanklöshet släppt på den elektriska strömmen; härvid träffades han av veven och kastades ned från bryggan, i fallet slående huvudet så våldsamt mot marken, att han fick brott å huvudskålen och en halskota jämte avslitning av ryggmärgen, vilka skador medförde döden femton timmar senare.

Enligt vittnesmål av P. måste K. själv hava släppt på den elektriska strömmen, enär detta kunde göras endast från kranen och ingen mer än K. vistades i närheten av densamma vid olyckstillfället. Med anledning av olycksfallet har yrkesinspektören påpekat nödvändigheten av att vid kranar med bromsinrättning använda självurkopplande vevar.

47. I en mekanisk verkstad förolyckades en 66-årig filare A., då han trots ofta och uttryckligt uttalat förbud sökte att för hand pålägga en rem å en i gång varande remskiva av 15 cm. diameter. Remskivan satt å en takaxel, och för att nå dit upp

tog A. en stege, reste den mot axelledningen mitt emellan en fläns och en remskiva samt steg upp och påbörjade rempåläggningen. Härvid kom hans vänstra arm i beröring med axeln, blusärmen lindades omkring denna och A. slängdes runt samt ådrog sig brott å skulderblad, armar, ben och revben, varav döden troligen genast följde.

Vid polisförhöret upplystes, att A., som var gammal på platsen och mycket envis, tydligen ignorerat såväl uttalade förbud som kamraters och förmäns varningar, varför han måste anses hava varit själv vållande till olyckan. Yrkesinspektören, som tidigare besökt arbetsplatsen och då lämnat vissa föreskrifter till förebyggande av olycksfall, fann, att skyddsarbetena, på grund av stor brådska vid utförandet av beställningar, icke bedrivits med önskvärd fart. Efter olycksfallet hade emellertid skyddsbräden uppsatts vid den axelledning, där olyckan inträffade.

48. Vid en konstgödningsfabrik var en förman S. för tillfället sysselsatt vid linbanan under pågående lossning. Hans uppgift var att verkställa linbanekorgarnas fastkopplande i draglinan, sedan korgarna fritt passerat rälsskenan i en kurva. För detta ändamål stod han uppe på en 5 m. hög brygga; kopplingen försiggick c:a 3 à 4 m. från dess ena ända. På grund av någon svängning av korgen misslyckades en gång dennas fastkoppling vid draglinan och korgen fortsatte sin rörelse framåt. S. synes då hava försökt hålla tillbaka korgen genom att gripa tag i densamma och torde därunder hava kommit för långt ut på bryggans ända samt förlorat jämvikten och störtat ned. S., vilken så gott som omedelbart blev omhändertagen av tillskyndande kamrater, var vid anträffandet utan medvetande. Döden inträdde efter c:a tretton timmar på grund av brott å skallens bas.

Dagen efter olyckan lät arbetsledningen påbörja uppsättandet av skyddsnät vid bryggans ända.

49. Under arbete vid uppförande av en kraftverksbyggnad, tillhörig en trämassefabrik, omkom en skiftbas T. under nedan angivna omständigheter.

En trallvagn hade körts ned till tippen, lastad med en sten om c:a 0·8 tons vikt. T. och tvenne andra arbetare, J. och A., skulle därefter hjälpas åt vid nedbaxning av stenen från trallan. Därvid tillgår vanligen så, att de större stenarna baxas på trallan, tills denna är nära att väga över åt tippen till, varefter den från tippen vettande sidan av trallan upplyftes, så att stenen rullar av. För att trallan icke skall följa med stenen utför tippen, fastlåses den med en kätting, som endast medgiver trallans lyftande till en viss höjd från spåret. Vid olyckstillfället, där ovan angivna förfaringssätt användes, hade arbetarna baxat ut stenen på trallans yttersida, varvid T. stod vid trallans inre långsida samt J. och A. vid var sin ända av trallan. Under ropet »se upp» tippades stenen över kanten. Det av T. använda spettet hade då råkat fastna mellan trallan och stenen samt kom vid trallans rörelse att svänga uppåt med sin bakre ända, som fastnade i T:s kläder. T. slungades häftigt över stenen och trallan nedför branten, varpå stenen omedelbart rasade ned och rullade över T., som ljöt en ögonblicklig död på grund av brott å huvudskålen, ryggraden, högra armen och vänstra benet.

Med anledning av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att vid tippning av större stenblock finge nedbaxning från trallan ej äga rum. För att förhindra trallan från att stjälpa för tidigt på grund av blockets förflyttning borde lämpliga hakar anskaffas, medelst vilka trallan säkert fästes vid skenorna, för att sedan lossas vid trallans stjälpning.

50. Vid en trämassefabrik inträffade ett olycksfall, varvid en flottningsarbetare E. omkom genom drunkning. Enligt vittnesmål av den förolyckades kamrater har olyckan tillgått på följande sätt.

Varje höst, sedan flottningen i den förbi fabriken flytande älven är avslutad, brukar

älven avstängas med s. k. nåldammar i ändamål att spara vattnet för fabriken. Dessa nåldammar anordnas mellan stenkistorna i den över älven gående landsvägsbron och består av på kistorna lagda stadiga stockar, mot vilka »nålarna» stödjas. Olyckan inträffade vid byggandet av dammen över den 8 m. breda kungsådran. Tvärs över ådran hade lagts trenne stadiga stockar så, att avståndet mellan ytterstockarna var c:a 1 m. och avståndet till vattenytan c:a 1·25 m. På stockarna placerades tvärslag och över dessa tätt lagda längsgående bräder, bildande ordentlig gångbana. E., som var sysselsatt med påläggandet av sistnämnda plankor, hade fått halva gångbanan färdig och skulle, stående på denna med ryggen vänd mot älvens övre lopp, avsåga en planka, vilken var stödd mot vänstra knäet. Därvid råkade plankan, som var c:a 4 m. lång, komma med sin fria ända ned i vattnet, vilket fattade tag i plankan och med sådan kraft förde den mot stockarna, att E. av plankans andra ända fick en stöt i bröstet och slungades ned i älven. Försöken att bispringa den nödställde misslyckades, och han fördes utför ett c:a 5 m. högt fall samt försvann i djupet. Den döda kroppen har ännu ej återfunnits.

Vid yrkesinspektörens besök fyra dagar efter olycksfallet voro arbetena med dammbyggnaderna avslutade, vadan han inskränkte sig till att förorda anskaffandet av livräddningslinor och bälten att hållas i beredskap vid framtida arbeten av liknande art.

51. En besättningskarl L. skulle, efter att hava intagit frukost ombord på sitt fartyg, i båt återvända till ett annat fartyg, varest han var tillfälligt anställd såsom hjälp vid inlastning av virke. En stund senare observerades båten tom med den av L. för vrickning använda åran flytande på vattnet. Då det var tydligt, att L. drunknat, anställdes draggning med påföljd, att hans döda kropp anträffades efter en kort stund.

Intet åsyna vittne till olyckan fanns, men i betraktande av, att L. några månader tidigare haft flera epileptiska anfall, är det icke osannolikt, att han vid olyckstillfället träffats av ett sådant och på grund därav fallit över bord.

52. Å en bangård blev en tillfällig arbetare S. överkörd och dödad av ett lokomotiv. S., som var 75 år gammal och något döv, hade vid flera tillfällen under sitt arbete, hopsamling av obrända kol efter slaggning av lokomotiv, visat sig mycket vårdslös och obetänksam vid beträdandet av järnvägsspåren, varför han flera gånger varnats av kamraterna.

Av polisundersökningen framgick, att S. vid olyckstillfället gått in på spåret framför ett stillastående lokomotiv oeh ställt sig så tätt intill detsamma, att det var omöjligt att se honom från förarhytten. När lokomotivet så sattes i gång, blev S. överkörd och dödad.

S. hade av lokomotiveldaren tidigare blivit tillsagd att icke gå in på spåret, emedan lokomotivet snart skulle föras framåt, men S. hade tydligen icke aktat härpå, varför han måste anses hava varit själv vållande till olyckan.

53. Under uppförande av en större skorsten vid en kraftcentralanläggning, tillhörig ett järnverk, skadades en murare S. så svårt, att han avled några timmar senare på grund av brott å huvudskålen. Vid murningen använde sig S. av den vanliga invändiga ställningen, en rund lucka av trä lagd på järnbalkar, som ligga i små hål i muren. Denna ställning flyttades uppåt, allteftersom bygget fortskred. När skorstenen nått c:a 33 m. höjd, nedsteg S:s hantlangare A. på de inuti skorstenen anbragta fotstegen och hade kommit till ungefär 13 m. över marken, då träluckan kom nedfallande och träffade honom i huvudet. Han tryckte sig då tätt intill muren och undgick därigenom att träffas av en del föremål, som föllo efter luckan, men fick av S., som synes hava fallit sist, ett slag över högra handleden och nacken, så att han släppte sitt tag och föll efter ned till skorstenens botten. A., som tog mark tätt in-

till S., lyckades komma ned på fötterna och knäna samt ådrog sig endast lindriga skador.

A. berättade vid polisförhöret, att han strax vid nedstigandet hört S. ropa till hantlangarna nere på marken och begära en yxa, vilken omedelbart upphissades. Därpå hörde han ett par yxhugg, som angåvo, att S. arbetade på luckan, troligen för att göra densamma mindre; antagligen har härunder en av bjälkarna erhållit ett slag av yxan och därigenom rubbats, så att luckan ramlat och dragit S. med sig.

54. Å en bangård var en banarbetare J. sysselsatt med snöskottning uti ett järnvägsspår och blev av ett på spåret inkommande tåg påkörd och slungad åt sidan. Stöten träffade honom i huvudet så våldsamt, att hjärnskålen sprack. J. blev genast omhändertagen och med tåg forslad till närmaste lasarett, där han avled c:a fyra timmar efter olycksfallet.

55. Vid ett tegelbruk inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En växlare J. var sysselsatt med växling av tomma tippvagnar å spåret från bruket till lergruvan, vilket spår vid ändpunkten är starkt lutande uppåt, så att vagnarna å en del av spåret drivas av egen tyngd från gruvan. J. hade nyss avsänt en tom vagn och från ett stickspår inväxlat en ny, som sändes efter den förra, då han omedelbart upptäckte, att denna befann sig i drift på återväg. För att hindra sammanstötning skyndade han då fram för att hejda vagnarna, med påföljd, att han blev så svårt klämd mellan dem, att han avled åtta dagar senare på grund av inre skador i buken.

Enligt av yrkesinspektören efter inspektion lämnat meddelande skola spåren till nästa arbetsperiod omläggas med mindre lutning.

56. En elektrisk montör G., anställd vid en cementfabrik, skulle vid ett tillfälle uppsätta en ny ledning från den fabriken tillhöriga snickeriverkstaden till en belysningsstolpe å fabriksområdet. Trots verkmästarens tillsägelse hade han uraktlåtit att före arbetets början frånkoppla strömmen i den ledning, från vilken den nya skulle utgå. G. gick upp på en mot väggen ställd stege, hopsplitsade ledningarna och gick sedan med den nya ledningen i handen ned på marken samt fick vid beröringen med jorden strömmen (220 volts växelström) genom kroppen. Innan han av tillskyndande kamrater hunnit befrias från ledningen, hade han förlorat medvetandet och torde strax därefter hava avlidit, ty vidtagna energiska upplivningsförsök medförde intet resultat.

Som väsentligen bidragande orsak till den olyckliga utgången av händelsen torde kunna angivas den omständigheten, att G. led av starkt hjärtfel.

57. Under arbete med lossning av styckegods förolyckades en stuveriarbetare J. Å ett utvändigt lastplan vid ett varuskjul skulle en större låda nedsättas från en lastkran, varför J., som befann sig å ett i förhållande till detta plan högre beläget lastplan, skulle gå nedför den trappa, som förbinder de båda planen, för att mottaga lådan. Dessförinnan nedkastade han från det övre planet en plankbit, avsedd till underlag för lådan. Härvid snavade han på rälsen för kranvagnen och störtade ned på det nedre planet, i fallet krossande huvudskålen. J. avled c:a en timme senare på lasarettet.

Vid av yrkesinspektören företagen inspektion av olycksplatsen befanns, att det övre planet, som ej var avsett till förvaringsplats, vid olyckstillfället i fråga var belagt med gods, delvis till full bredd och på flera ställen så, att passage var förbunden med avsevärd fara. För undvikande av liknande olycksfall föreslogs anbringande av skyddsräcken.

58. I en älv voro förstärkningar av en dammbyggnad under utförande. En av de härmed sysselsatta arbetarna, en hantlangare E., hade vid ett tillfälle beordrats att jämte en kamrat L. bärga ställningsvirke ur älven och för detta ändamål placerat

sig på en för dykare avsedd flotte. Med sin båtshake hade han huggit tag i en förbiflytande dörr till en verktygskur, varvid dörren reste sig på tvären mot den starka strömmen. Genom den starka knyck, som därvid uppkom, rycktes E. ned i vattnet, fördes bort av forsen och drunknade, utan att något kunde göras för hans räddning.

När E. rycktes ned i vattnet, högg L. tag under hans ena arm medelst sin båtshake, men var därvid nära att ryckas med och undgick att dela E:s öde endast genom att kasta sig ned på flotten och släppa båtshaken.

59. Vid en bultfabrik var en där anställd 72-årig grovarbetare P. sysselsatt med krossning av koks i en maskin. Han började sitt arbete vid 4-tiden på eftermiddagen och återfanns död c:a 1/2 timme senare av en kamrat, som observerat, att den med krossen sammanhängande kokselevatorn stannat. Olycksfallets förlopp kan endast gissningsvis framställas, enär åsyna vittnen saknas. Troligen har P. gjort ett försök att intvinga en större koksklump mellan ståltänderna i krossvalsarna och därvid stått på knäna med kroppen lutad över påfyllningstratten. Då försöket misslyckats, har han troligen tagit upp klumpen med handen och därvid halkat samt fått armen indragen. P. återfanns med överkroppen framstupa i plåttratten med huvudet tryckt mot dennas ena kant och högra armen indragen mellan valsarna ända upp till axeln.

Någon skyddsanordning till förhindrande av arbetarnas fall ned i plåttratten fanns icke anbragt och synes heller icke kunna anordnas utan betydande hinder för arbetet.

60. En martinarbetare S., som under den tid martinverket stod tjänstgjorde som nattvakt, återfanns på morgonen liggande död på marken c:a 3·5 m. under ugnens arbetsgolv. Av polisprotokollet framgår, att S. sannolikt vistats uppe på golvet och träffats av illamående. Detta antagande bestyrkes därav, att hans mössa samt uppkastningar funnos å arbetsgolvet rätt över den plats, där S. hittades. Då han efter uppkastningarna skolat resa sig, har han troligen förlorat jämvikten och handlöst fallit under det c:a 1 m. höga skyddsräcket ned på golvet, varvid hjärnskålen krossades.

Ur protokollet kan vidare antecknas, att S., som var 58 år gammal, icke begagnade spritdrycker. Möjligen har han blivit illamående på grund av os, vilket inträffat en gång förut, c:a ett halvt år före olycksfallet.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Dyrtidshjälpen åt de mindre bemedlade i Stockholm. Genom beslut av den 20 nov. 1916 anslogo stadsfullmäktige i Stockholm 300 000 kr. att under tiden 1 dec. 1916 till 30 juni 1917 användas till lindrande av dyrtidens tryck på mindre bemedlade familjer i huvudstaden. Samtidigt uppdrogs åt en särskild kommitté att utreda, hur dessa medel jämte det för samma ändamål beviljade statsanslaget lämpligast skulle användas, ett uppdrag, som resulterade i ett av stadsfullmäktige till alla delar den 8 jan. 1916 antaget kommittéförslag, enligt vilket sålunda anslogs:

för tillhandahållande av ved och torv till billigt pris 150 000 kr.,

för utvecklande av barnkrubbeverksamheten (däri inbegripet barnavärnsverksamhet) 100 000 kr.,

för rabatt å middagsmåltider för industriarbeterskor och med dem jämställda för tiden 1/1—31/5 1917 30 000 kr. samt

för tillhandahållande av livsmedel till nedsatt pris åt mindre bemedlade under nyssnämnda tid 120 000 kr.

Vidare beslöts i enlighet med förslaget, att, såvitt det för barnbespisningen i folkskolorna avsedda anslaget å 60 000 kr. icke kunde för detta ändamål uttagas, även detta belopp skulle helt eller delvis få disponeras för rabatt å livsmedel samt hälften därav anslås för tiden $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{3}$ 1917.

Alldenstund dessa summor voro endast approximativt beräknade, beslöto stadsfullmäktige än vidare, att inom ramen av beviljat anslag och med bibehållande av den föreslagna huvudsakliga dispositionen av medlen Stockholms stads livsmedelsnämnds dyrtidskommitté skulle erhålla befogenhet *att efter behov minska eller öka den ena eller den andra av dessa summor.*

Enligt stadsfullmäktiges beslut bör rabatt å ved och torv (kol och koks hava ej medtagits) komma till godo följande grupper:

ensamstående person med intill 900 kr. i årlig inkomst,

familjeförsörjare med intill 1 200 kr. i årlig inkomst,

familjeförsörjare med intill 2 000 kr. i årlig inkomst och minst 2 personer utom sig själv att försörja,

familjeförsörjare med intill 3 000 kr. i årlig inkomst och minst 3 personer utom sig själv att försörja,

familjeförsörjare med intill 4 000 kr. i årlig inkomst och minst 5 personer utom sig själv att försörja.

För en summa av 150 000 kr. har kommittén, under förutsättning att 25 000 à 30 000 rabattkort utdelas, beräknat, att 35 öres rabatt per hektoliter ved eller torv kan lämnas, om inköpen begränsas till $^{1}/_{4}$ famn per kvartal för ensamboende och $^{1}/_{2}$ famn för familj.

Anslaget till barnkrubbe- och barnavärnsverksamheten, vilket kommittén motiverat med mödrarnas på grund av dyrtiden ökade förvärvsarbete utom hemmet, fördelades sålunda, att 80 000 kr. anslogos till befrämjandet av anstaltsvården av barn under skolåldern eller den egentliga barnkrubbeverksamheten samt 20 000 kr. till barnavärnsverksamheten, d. v. s. barnavärnens och arbetsstugornas omhändertagande av sådana barn i åldern 7—14 år, vilka efter slutad arbetsdag i skolan ingen tillsyn kunna erhålla i hemmet.

Upprättandet av nya eller utvidgning av gamla krubbor har flerstädes i Stockholm varit påtänkt men av ekonomiska skäl icke kunnat genomföras. Möjligheten att av dyrtidsanslaget kunna erhålla medel härtill har därför emotsetts med stor tillfredsställelse och ej mindre än sju nya krubbor med plats för tillsammans c:a 300 barn äro föreslagna att inrättas inom skilda församlingar.

Tack vare anslaget till barnavärn se sig trenne församlingar i stånd att utvidga denna sin verksamhet att omfatta ytterligare 75 à 100 barn.

Tillhandahållandet av billig mat åt mindre bemedlade skall ske dels genom billig middagsbespisning för ensamstående industriarbeterskor och med dem jämställda med låg arbetsförtjänst, dels genom utdelande av rabattkort, gällande vid inköp av råvaror.

Den billiga middagsbespisningen kan till en början, innan efterfrågans storlek blivit konstaterad, endast erhållas vid ett par matserveringsställen, tillhörande Södra K. F. U. K. och Stockholms folkrestaurangaktiebolag, vilka förklarat sig villiga att åt nyssnämnda arbeterskekategorier lämna en till 35 öre per måltid uppgående rabatt. Middagen skall bestå av tvenne rätter, vilkas storlek och pris ej få ändras utan i samråd med livsmedelsnämndens dyrtidskommitté.

Vad beträffar tillhandahållandet av billiga råvaror, ansågs det lämpligt att lämna största möjliga rabatt och hellre inskränka antalet varuslag till en eller ett par standardvaror, till en början endast potatis, vilka i de för försäljning av livsmedelsnämndens varor anlitade affärerna skola säljas i partier om minst 25 liter med en rabatt för denna myckenhet av 1 kr. Inköpsmängden begränsades till 50 liter per kvartal för ensamboende och 150 liter för familj. Sedan rabattkorten utdelats och således noggrannare beräkningar kunna göras, skall för eventuella disponibla medel lämnas rabatt å ännu någon viktig förnödenhetsvara, på vilken finnes god tillgång, t. ex. kornflingor eller salt sill och makrill. Vid bestämmandet av lämplig rabatt har man utgått ifrån, att sådant pris bör betalas, som ungefärligen motsvarar priset före kristidens inträdande.

Rabatt tillkommer enligt stadsfullmäktiges beslut följande personer:

ensamboende person med intill 900 kr. i årlig inkomst,

familjeförsörjare med intill 1 200 kr. i årlig inkomst samt

familjeförsörjare med intill 2 000 kr. i årlig inkomst och minst 2 personer utom sig själv att försörja.

Undantagsvis kan rabatt också tilldelas familjeförsörjare med 2 000 à 4 000 kronors inkomst, om vederbörande har minst 5 personer att utom sig själv försörja.

Bland personer att försörja räknas — och detta gäller även för erhållandet av rabatt å bränsle — icke endast hustru och minderåriga barn utan även annan i hemmet boende anhörig, vilkens uppehälle familjeförsörjaren hittills bekostat och anser sig ansvarig för, liksom även hushållerska hos man med minderåriga barn.

För rabatt vid inköp av bränsle och livsmedel göres skriftlig på heder och samvete avgiven ansökan å därför avsett formulär, upptagande utom personuppgifter även uppgift om egen och övriga hemmaboendes inkomster samt om senaste arbetsgivares namn, adress och telefonnummer. Ansökningarna avlämnas till rotemanskontoren, där de om bostad, antal familjemedlemmar m. m. givna upplysningarna kontrolleras, eventuellt kompletteras. Sedan å ansökningarna antecknats, huruvida fattigvård åtnjutes, överlämnas de till för varje rote av kommittén, särskilt med hänsyn till personalkännedom och socialt intresse, utsedda frivilliga delegerade, som med ledning av lämnade uppgifter pröva dem och till- eller avstyrka. Den fordran på detaljerade uppgifter, som ansökans formulering innebär, bör i hög grad underlätta delegerades och kommitténs möjlighet att kontrollera uppgifternas riktighet, liksom den även bör bliva till nytta vid bedömandet av hur systemet verkat. Ansökan från familjeförsörjare med mer än 2 000 kronors inkomst och stor familj prövas med avseende på livsmedelsrabatt direkt av kommittén, som även har att träffa det slutliga avgörandet av samtliga ansökningar.

Beträffande rabatt å middagsbespisning är det tillfyllest att ansökningarna därom förses med arbetsgivares anteckning om arbetsförtjänst, då det i de flesta fall torde kunna antagas, att de här ifrågakommande personerna icke äga tillgångar utöver arbetsinkomsten. Ansökningarna skola insändas direkt till kommittén.

Rabattkorten få icke överlåtas. För att underlätta kontroll förses de med innehavarens namn och adress samt ett nummer, som även antecknas på ansökningshandlingen.

Småbrukarnas insats i Norges jordbruk. Under det att antalet vid det norska jordbruket sysselsatta lönarbetare och tjänare alltjämt minskats, har under 1900-talets första årtionde de självägande jordägarnas antal betydligt ökats. Denna utveckling har egentligen haft avseende på det mindre jordbruket, i det att jordegendomar i betydlig utsträckning sönderstyckats och en mängd nya småbruk uppstått.

En av orsakerna till att jorden i Norge kunnat utstyckas i stor utsträckning, är den roll biförtjänsterna spela för brukarna. De norska småbruken hava också varit relativt väl försedda med skogs- och betesmarker, vilka lämnat en värdefull avkastning. I väsentlig grad har emellertid det mindre jordbrukets utveckling i Norge befrämjats genom statsmakternas åtgöranden i syfte att för de mindre bemedlade underlätta åtkomsten av egen jord. Särskilt har härvidlag den år 1903 upprättade »arbetarsmåbruks- och bostadsbanken», vilken nu skall omvandlas till »norska statens småbruks- och bostadsbank», varit av stor betydelse.

En statistisk undersökning, utförd av Norges kontor för socialstatistik i samverkan med nämnda bank, har bl. a. lämnat värdefulla bidrag till belysning av småbrukens avkastningsförmåga. Man har sålunda erhållit upplysningar om skördeförhållandena år 1913 för 450 representativa arbetarsmåbruk. Varje småbruk omfattade i genomsnitt 148 ar inrösningsmark, varav c:a 30 % var åker, 69 % äng och 1 % hage. En jämförelse mellan åker-, resp. ängsskördens storlek på dessa småbruk och dess storlek på samtliga i motsvarande trakter befintliga brukningsdelar återgives i följande tablå:

	Avkastningen på 450 småbruk			
	Kg. säd	Kg. potatis	Kg. hö	Totalvärde, kr.
På 10 ar åker	116	345	—	34·97
» » » äng	—	—	307	13·82

	Avkastningen på samtliga brukningsdelar			
	Kg. säd	Kg. potatis	Kg. hö	Totalvärde, kr.
På 10 ar åker	128	246	—	31·64
» » » äng	—	—	385	17·32

På 10 ar åker skulle alltså småbruken avkasta för 3·33 kr. mera än jordbruk i allmänhet. Småbruken giva betydligt mera potatis, beroende på att relativt mera av jorden användes till potatisodling, och obetydligt mindre säd. Att sädesskörden kunnat bliva tämligen stor på småbruken, trots att den åt sädesodling upplåtna jorden omfattar en väsentligt mindre areal än för jordbruken i allmänhet, beror på det mera intensiva jordbruket. Man finner i själva verket, att på 10 ar av den småbruksjord, vilken ägnats åt odling av säd, har sått i genomsnitt 58·6 liter, medan motsvarande utsädesmängd beträffande jordbruk i allmänhet endast uppgått till 39·5 liter.

Däremot synas småbrukens ängar vara av sämre beskaffenhet, vilket även haft till följd en väsentlig minskning av höskördens storlek i jämförelse med brukningsdelar i allmänhet.

Beträffande boskapsskötseln hava genom den ifrågavarande undersökningen uppgifter införskaffats från c:a 6 600 småbruk. Icke mindre än 89 % av dessa höllo nötboskap, vanligen 2 kor och kalvar. I genomsnitt kommo 13 à 16 stycken nötkreatur på 10 har småbruksmark, medan motsvarande genomsnitt för landets hela jordbruk endast uppgick till 10 (år 1907).

Hästar saknades på flertalet av de undersökta arbetarsmåbruken. Svinstocken var relativt stor, i det att på 10 har småbruksmark kommo 4 à 5·5 svin, medan motsvarande siffra för jordbruk i allmänhet var 2·7. Åtskilliga småbrukare funnos dock, vilka icke höllo något svin. Vad hönsskötseln beträffar, funnos å ena sidan många småbrukare, som icke hade några höns, å andra sidan ett betydligt antal med mera än 10 höns vardera. I Stavangers amt kommo i genomsnitt 150 à 200 höns på 10 har småbruksmark, medan motsvarande genomsnittstal för jordbruket i allmänhet i samma amt utgjorde endast 39. Beträffande får och getter äro upplysningarna mindre fullständiga; emellertid synes får- och getbeståndet i flera amt åtminstone icke hava varit mindre för småbrukens vidkommande än för jordbruken i allmänhet.

Över huvud ger undersökningen vid handen, att småbruken i allmänhet hålla, relativt sett, betydligt flera husdjur (frånsett hästar) än de större jordbruken.

Statistiken över de av arbetarsmåbruks- och bostadsbanken understödda småbruken lämnar även uppgifter rörande storleken av de från småbrukarnas sida företagna nyodlingarna under åren 1907—1913. Till varje arbetarsmåbruk har under denna tidsperiod lagts i genomsnitt 17 ar nyodlad jord. Under den lika långa perioden 1901—1907, för vilken uppgifter av motsvarande slag föreligga rörande rikets samtliga jordbruk, har nyodlingen per brukningsdel i riket i genomsnitt uppgått till endast 12 ar. Sättes den nyodlade jordens areal i förhållande till hela den odlade jordens areal, utfaller jämförelsen ännu mera till småbrukets fördel, i det att arbetarsmåbrukens relativa tillväxt av odlad jord under åren 1907—1913 varit mer än tre gånger så stor som brukningsdelarnas i allmänhet under åren 1901—1907. Även om man räknar med, att hela jordbrukets odlade jord under den senare perioden skulle hava tillväxt i hastigare tempo än under den förra — exempelvis 1½ gång så mycket — bliva småbrukens nyodlingsresultat likväl förhållandevis större än det allmänna genomsnittet.

(A. Th. Kiær i Statsøkonomisk Tidskrift.)

— Socialförsäkring. —

Den tyska sjuk-, invaliditets-, ålderdoms- och efterlevandeförsäkringens verksamhet intill den 1 juli 1916. Enligt en av riksförsäkringsämbetet gjord sammanställning hava i tyska riket t. o. m. den 30 juni 1916 beviljats 2 524 986 invaliditetspensioner, 213 445 sjukunderstöd, 557 524 ålderdomspensioner, 40 101 änkepensioner, 1 930 änkesjukunderstöd, 237 481 pensioner åt föräldralösa barn samt 98 tilläggspensioner.

På grund av dödsfall eller andra orsaker hava bortfallit 1 498 029 invaliditetspensioner, 167 364 sjukunderstöd, 474 869 ålderdomspensioner, 3 788 änkepensioner, 604 änkesjukunderstöd, 13 705 pensioner åt föräldralösa barn samt 27 tilläggspensioner, varför sålunda den 1 juli 1916 ännu voro löpande 1 026 957 invaliditetspensioner, 46 081 sjukunderstöd, 82 655 ålderdomspensioner, 36 313 änkepensioner, 1 326 änkesjukunderstöd, 223 776 understöd åt föräldralösa barn samt 71 tilläggspensioner.

Under sista kvartalet har antalet ålderdomspensioner ökats med 377, sjukunderstöden med 10 709, änkepensionerna med 2 973, änkesjukunderstöden med 156, pensionerna åt föräldralösa barn med

24 857 samt tilläggspensionerna med 9, medan däremot antalet ålderdomspensioner minskats med 295.

T. o. m. den 30 juni 1916 har engångsunderstöd beviljats åt änkor i 76 581 fall samt åt barn, i form av utrustning i 3 886 fall. (Soziale Rundschau.)

Riksförsäkringsanstalten har under januari och februari månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 85 038 (80 500 under motsvarande tid år 1916). Under samma tid hava 2 427 olycksfall anmälts till anstalten (2 191 år 1916). Till begravningshjälp för 23 dödsfall har utanordnats 1 380 kronor (år 1916 för 15 dödsfall 900 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 105 769 kronor (94 205 år 1916) samt för sjukhjälpsersättningar 67 940 kronor (66 971 kronor år 1916) tillsammans 175 089 kronor (162 075 kronor år 1916). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 8 (11 år 1916). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 68 fall (70 år 1916), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 770 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under januari 1917. Samtliga rapporter angående arbetsmarknadens läge i januari förmäla om livlig efterfrågan på arbetskraft och otillräckligt utbud.

I kolgruvorna var arbetstillgången mycket god, bättre än i december. Den kan också betecknas som mycket god i järngruvorna och fortfor att vara god i skiffer-, tenn- och blygruvorna. Arbetet i stenbrotten hindrades av dålig väderlek men var likväl tämligen livligt. Tackjärnsindustrien uppvisade god och järn- och stålverken mycket god arbetstillgång, läget var beträffande dessa industrier ännu bättre än föregående månad. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade liksom förut under högtryck med övertidsarbete i stor utsträckning. En ökning av antalet i drift varande tenn- och stålplåtsfabriker inträdde, ehuru stålbristen fortfarande gjorde sig starkt kännbar för dessa industrier. I de flesta övriga metallindustrier var arbetstillgången god. För bomullsspinnerierna var ställningen god och för väverierna ganska god. Ylleindustrien utvecklade en mycket livlig verksamhet, och linneindustrien hade god sysselsättning, fortfarande med undantag för Irland. Som god kunde arbetstillgången betecknas för jute- och trikåfabriker, kattunstryckerier, färgerier och blekerier och som tämligen god för siden- och mattindustrierna. Vid spetsfabrikerna låg produktionen av finare varor alltjämt nere, varemot tillverkningen av grövre fortgick utan inknappning. Skoindustrien arbetade forcerat med leveranser såväl för staten som för enskilda. Med undantag för ett par specialiteter var arbetstillgången inom läderindustrien fortfarande god. Beklädnadsindustrien erbjöd fortfarande i stort sett ganska goda arbetstillfällen. Särskilt gäller detta korsett- och filthattstillverkningen, varemot silkeshattmakare hade ont om sysselsättning. Inom byggnads- och tegelindustrierna hämmades verksamheten genom den kalla väderleken. Möbelindustrien och övriga grenar av trävaruindustrien uppvisade god arbetstillgång. Detsamma var fallet med den grafiska industrien och bokbinderibranschen samt, ehuru i något mindre grad, med pappersindustrien. Arbetstillgången var även god inom glasindustrien och inom lergodsindustrien med undantag för tillverkningen av tunnare tegel och allehanda porslinsvaror. Näringsämnesindustrien var alltjämt livligt sysselsatt, med övertidsarbete i stor utsträckning. Vad jordbruket beträffar, hindrades sånings- och plöjningsarbetet genom tjälen, varigenom också bristen på arbetskraft för jordbrukets del blev mindre kännbar. Fisket bedrevs ungefär som förut; det stördes dock av ogynnsamma väderleksförhållanden vid åtskilliga fiskehamnar. Hamnarbetarna hade ganska god sysselsättning, och beträffande sjömans- och eldareplatser var efterfrågan på arbetskraft större än tillgången.

Under januari månad erhöllo 660 000 arbetare löneförbättringar, vilka sammanlagt uppgingo till 42 600 £ i veckan. Största anparten härav kommo på arbetare, sysselsatta i bomullsväverier, yllefabriker, tryckerier och färgerier m. m., linne- och trikåfabriker. Lönesänkningar hava endast drabbat en del kolgruvearbetare i Northumberland och några arbetare i ett stålverk och hava i

bägge fallen inträtt som en verkan av den s. k. glidande skalan, vilken automatiskt reglerar lönerna efter produktprisen.

Under månaden utbröto 19 arbetsinställelser, vilka tillsammans med redan förut i januari pågående arbetsinställelser omfattade 6 774 arbetare (mot 36 627 föregående månad och 11 697 i januari 1916) och hade en varaktighet av 24 500 dagar (mot 157 300 föregående månad och 97 600 i januari 1916).

Antalet lediga platser anmälda på arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde i medeltal per vecka under den tid av fem veckor, som slutade den 12 januari, 35 296 (mot 39 762 de föregående fyra veckorna och 31 572 de fem veckor, vilka utgingo den 14 januari 1916). Medeltalet tillsatta lediga platser per vecka under samma period uppgick till 25 714 (mot 30 405, resp. 23 352).

Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1917. Den stora livaktighet, som under en lång följd av månader varit karakteristisk för den tyska arbetsmarknaden gav även januari månad sin prägel. En ytterligare stegring i verksamheten framträdde i olika hänseenden i jämförelse med föregående år.

Inom gruvdriften fortfor den starka efterfrågan på arbetskraft, som rått sedan månader tillbaka. Järn- och metallindustrien liksom maskinindustrien arbetade även under rapportmånaden under högtryck och uppvisade i motsats till föregående månad och framför allt föregående år en ytterligare partiell ökning i verksamheten. Inom den elektriska industrien och delvis även inom den kemiska industrien var efterfrågan betydligt större än under januari 1916. Träförädlingsindustrien företedde icke någon väsentlig olikhet med föregående månad. Byggnadsindustrien låg till följd av det hårda vintervädret till största delen nere.

Av sjukkassornas redogörelser framgår, att de i arbete varande medlemmarna från den 1 januari till den 1 februari inalles minskats med 33 563 eller 0·44 % (mot en minskning i antalet sysselsatta av 0·58 % under loppet av föregående månad). Minskningen faller endast på männen, som uppvisa en tillbakagång i antalet sysselsatta av 44 428 eller 1·16 % (mot 0·62 % föregående månad). De i arbete varande kvinnorna kunna uppvisa en ökning av 10 865 eller 0·29 %, medan under loppet av december en minskning av 0·55 % hade inträtt. I jämförelse med föregående år har under rapportmånaden tillbakagången i antalet manliga arbetare visserligen varit större, men på den kvinnliga arbetsmarknaden förmärkes å andra sidan en starkare ökning än under januari 1916. Vid bedömandet av tillbakagången i antalet manliga sysselsatta måste hänsyn tagas till det förhållandet att krigsfångearbetet icke är medräknat i sjukkassestatistiken.

Av 795 962 fackföreningsmedlemmar voro i slutet av januari 13 282 arbetslösa eller 1·7 % mot 1·6 % under föregående månad. Arbetslöshetstalet har alltså stigit något, och förmodligen är detta en följd av den under vintern nästan alltid framträdande ökningen av arbetslösa inom byggnadsfacket. Arbetslösheten var under rapportmånaden i jämförelse med januari under de tre föregående åren delvis väsentligen mindre, då den 1914 belöpte sig till 4·7, 1915 till 6·5 och under januari 1916 till 2·6 %.

Arbetsförmedlingsstatistiken uppvisar för männen en ökning i tillströmningen av arbetssökande, medan på den kvinnliga arbetsmarknaden de sökandes antal ytterligare minskats. Under januari kommo för männen på 100 lediga platser 61 arbetssökande (mot 58 under föregående månad), medan för kvinnorna antalet arbetssökande till 100 ledigförklarade platser minskats från 123 till 115.

Den till mitten av februari räckande statistik, som publiceras av »Arbeitsmarkt-Anzeiger», förmäler ej någon väsentlig förändring.

Ut- och invandring.

Utvandringen från Sverige år 1916. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under nästlidna års fjärde kvartal varit betydligt större än under motsvarande tid året förut, i det den uppgick till 1 972 personer mot 894 samma tid året förut.

Av utvandrarna under fjärde kvartalet 1916 hade 1 678 emigrerat till främmande världsdelar över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt 294 över Kristiania, Trondhjem, Bergen och Kristiansand. Dessutom hava under samma tid 712 personer från annat land utvandrat över svenska hamnar.

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under år 1916 befordrats från ovannämnda svenska och norska hamnar i följande antal:

	1916				1916	1915
	Jan.—Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa. Januari—Dec.	
Stockholm	746	85	115	51	997	652
Malmö	770	68	134	44	1 016	783
Hälsingborg	208	13	50	19	290	256
Göteborg	2 658	104	609	386	3 757	1 247
Kristiania	732	124	65	23	944	814
Trondhjem	203	55	9	11	278	307
Bergen	12	2	2	—	16	19
Kristiansand	—	—	—	3	3	—
Summa	**5 329**	**451**	**984**	**537**	**7 301**	**4 078**

Utvandringen under fjärde kvartalet år 1916 över svenska hamnar företer i jämförelse med samma tid år 1915 en ökning av 1 020 personer (från 658 till 1 678) eller 155·0 % och över norska hamnar en ökning av 58 personer (från 236 till 294) eller 24·6 %. Av utvandrarna under fjärde kvartalet 1916 befordrades 973 personer med svenska amerikalinjens ångfartyg »Stockholm» till Amerika.

Av de 1 972 svenska emigranter, som under fjärde kvartalet utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar, voro 1 069 män och 903 kvinnor.

Emigrationen från Sverige under åren 1915 och 1916 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska och norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

Län	Över svenska hamnar År 1916	Över norska hamnar År 1916	Över svenska och norska hamnar År 1916	År 1915
Stockholms stad	422	28	450	273
Stockholms län	125	6	131	78
Uppsala »	49	2	51	32
Södermanlands »	78	7	85	47
Östergötlands »	246	16	262	160
Jönköpings »	271	3	274	150
Kronobergs »	266	20	286	164
Kalmar »	556	10	566	292
Gottlands »	54	1	55	25
Blekinge »	285	12	297	156
Kristianstads »	276	6	282	165
Malmöhus »	388	6	394	235
Hallands »	444	5	449	220
Göteborgs och Bohus »	476	53	529	238
Älvsborgs »	510	91	601	317
Skaraborgs »	210	23	233	135
Värmlands »	332	382	714	558
Örebro »	121	38	159	98
Västmanlands »	47	9	56	37
Kopparbergs »	226	87	313	142
Gävleborgs »	290	66	356	152
Västernorrlands »	188	153	341	189
Jämtlands »	46	93	139	76
Västerbottens »	87	37	124	67
Norrbottens »	67	87	154	72
Hela riket	**6 060**	**1 241**	**7 301**	**4 078**
Från annat land	2 353			
Summa	**8 413**			

Från och med 1916 års början hava de månatliga uppgifterna angående emigrationen över svenska och norska hamnar kompletterats med uppgifter om utvandrarnas ålder i femårsgrupper. Utvandrarnas fördelning på vissa större åldersgrupper under år 1916 framgår av nedanstående översikt:

Åldersgrupper	Män	Kvinnor	Summa
Absoluta tal			
Under 15 år	484	446	**930**
15—20 »	2 325	943	**3 268**
20—30 »	426	1 239	**1 665**
30—40 »	292	435	**727**
40—50 »	176	168	**344**
50 år och däröver	150	217	**367**
Summa	**3 853**	**3 448**	**7 301**
Relativa tal			
Under 15 år	12·6	12·9	**12·7**
15—20 »	60·3	27·4	**44·8**
20—30 »	11·0	35·9	**22·8**
30—40 »	7·6	12·6	**10·0**
40—50 »	4·6	4·9	**4·7**
50 år och däröver	3·9	6·3	**5·0**
Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Av samtliga 7 301 utvandrare under år 1916 över svenska och norska hamnar tillhörde sålunda icke mindre än 3 268 eller 44·8 % åldersgruppen 15—20 år, 1 665 eller 22·8 % gruppen 20—30 år och 727 eller 10·0 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 12·7 % av hela antalet, och 9·7 % hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. Mer än hälften (60·3 %) av männen tillhörde åldersgruppen 15—20 år, men endast något mer än en fjärdedel (27·4 %) av kvinnorna. Åldersgruppen 20—30 år var talrikt representerad bland kvinnorna eller med 35·9 % mot 11·0 % av männen. Inom övriga åldersgrupper var skillnaden i detta hänseende mindre betydande. Av de 3 113 män, som utvandrat över *svenska* hamnar, voro 12·2 % barn under femton år, mer än hälften eller 63·6 % tillhörde åldersgruppen 15—20 år, 8·4 % åldersgruppen 20—30 år, och 15·8 % hade uppnått 30 års ålder. För de 740 män, som emigrerat över *norska* hamnar, utgjorde motsvarande siffror resp. 14·1, 46·9, 22·1 och 16·9 %. Den talrikaste åldersgruppen var sålunda i båda fallen 15—20-åringarna med resp. 63·6 och 46·9 %. Åldersgruppen 20—30 år var däremot, relativt taget, mer än dubbelt så talrikt företrädd bland utvandrarna över norska som svenska hamnar.

— Fattigvård, välgörenhet m. m. —

Kommunalt understöd utan fattigvårds karaktär. I skrivelse till Kungl. Maj:t av den 24 januari 1917 har pensionsstyrelsen anhållit, att bestämmelser måtte utfärdas, innebärande dels att kommun äger rätt att lämna tillskott i penningar eller naturaförmåner till pension, som tilldelats någon jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring av den 30 juni 1913, utan att detta tillskott anses såsom fattigvård, dels ock att kommuns andel i kostnader för genom pensionsstyrelsen föranstaltade åtgärder till förebyggande eller hävande av arbetsoförmåga ej skall anses som fattigunderstöd.

En av pensionsförsäkringsverksamhetens huvuduppgifter är, säger pensionsstyrelsen i sin motivering, att bereda försörjning under en tryggad och socialt värdig form åt sådana obemedlade och mindre bemedlade personer, vilka till följd av ålderdom eller eljest genom arbetskraftens förlust eller nedsättning blivit oförmögna att längre förskaffa sig sitt uppehälle. Den pension, som försäkringen lämnar, är sålunda avsedd att i allmänhet jämte pensionärens övriga inkomster bereda honom försörjning utan anlitande av fattigvård eller hjälp av enskilda. Denna uppgift kan försäkringen emellertid icke fylla redan från början, utan först då den nått sin fulla utveckling, d. v. s. efter 40 à 50 års förlopp. Otillräckligheten av de nu utgående pensionerna har medfört,

att en stor del av pensionärerna nödgats vända sig till fattigvården för ernående av sitt uppehälle, varigenom i själva verket syftet med försäkringen — självständig, av fattigvården oberoende försörjning — är i fara att förfuskas. Redan från början hade man förutsett denna möjlighet, och i regeringens lagförslag om allmän pensionsförsäkring till riksdagen 1913 fanns även upptagen en bestämmelse om rätt för kommun att lämna pensionstillskott utan fattigvårds karaktär, en bestämmelse, som dock av riksdagen slopades. Den erfarenhet, säger pensionsstyrelsen, som sedan dess vunnits under arbetet med försäkringslagens praktiska tillämpning, har emellertid tydligt ådagalagt bestämmelsens behövlighet.

Otillräckligheten av pensionsbeloppen har ej ensamt förorsakats av den nu rådande dyrtiden, som endast förvärrat situationen och kommit den att framträda i bjärtare dager än förut. Även under normala tider skulle detta missförhållande, om ock i mindre grad och icke så hastigt, hava gjort sig gällande. Det nu av pensionsstyrelsen framlagda förslaget avser sålunda icke blott att avhjälpa några mer eller mindre tillfälliga brister, utan syftar till lösandet av en viktig och för den svenska pensionsförsäkringen allt framgent synnerligen betydelsefull fråga.

Pensionsstyrelsens förslag innebär, att, därest det belopp, som enligt lagen om allmän pensionsförsäkring tilldelats pensionären, ej kan anses tillsammans med hans övriga inkomster vara tillräckligt för försörjning och han till följd därav är i behov av fattigvård, den kommun, till vilken pensionären i fattigvårdshänseende hör, skall äga rätt att till pensionen lämna ett tillskott i penningar eller in natura, vilket tillskott icke skall anses som fattigvård. Efter omständigheterna äger kommun dessutom att jämka eller indraga detta tillskott.

Ifrågavarande förslag är sålunda i huvudsak av samma innebörd som det av Kungl. Maj:t för 1913 års riksdag framlagda. Detta sistnämnda förslag begränsade emellertid pensionstillskotten att utgå allenast på dyrorter och innehöll på samma gång en maximigräns för dessa tillskott, resp. 150 kr. för man och 125 kr. för kvinna.

Med hänsyn till den ständiga växlingen i förhållandena på olika platser måste det ställa sig vanskligt att åstadkomma en fullt rättvis dyrortsindelning, varför styrelsen icke ansett lämpligt upptaga stadgandet, att pensionstillskott må förekomma allenast på orter med dyra levnadskostnader. Så länge pensionerna under den första verksamhetstiden utgå med relativt ringa belopp, måste det dessutom ofta förekomma fall, även på orter med billiga levnadskostnader, då ett kommunalt tillskott är erforderligt till pensionärens försörjning.

Avsikten med fastställandet i lagförslaget av år 1913 av ett maximum för pensionstillskotten torde hava varit att söka i en önskan att i någon mån förhindra ojämnhet och godtycklighet vid tillskottens beviljande. Alldenstund emellertid årskostnaderna för en torftig försörjning, enligt vad den officiella statistiken av år 1912 ger vid handen, variera högst betydligt — från omkring 100 till 500 kr. och däröver — inom olika kommuner, torde näppeligen en fullt lämplig och rättvis fördelning av tillskotten genom en sådan maximibestämmelse vara att förvänta. I stället vore av densamma att befara stora praktiska olägenheter och i många fall ett hinder för vinnandet av det ändamål, som med tillskotten avses. Enligt styrelsens mening torde det icke innebära någon fara att överlämna bestämmandet av pensionstillskottens storlek till vederbörande kommunala myndigheter.

Det innebär utan tvivel en orättvisa, säger pensionsstyrelsen, att en person, som av statens och kommunens myndigheter förklarats arbetsoförmögen för sin återstående livstid och till följd därav blir berättigad uppbära pension, skall jämställas med dem, vilka av kommunen åtnjuta fattigvård, i fall han på grund av pensionens otillräcklighet nödgas anlita även kommunens hjälp. Kommunen har ju dessutom i själva verket genom den del av pensionen, varmed densamma bidrager, lämnat pensionären ett kommunalt understöd utan fattigvårds karaktär, och det kan då knappast vara lämpligt, att det ytterligare understöd, som kommunen sedermera anser sig böra lämna honom, utgår som fattigvård och icke som pension.

Då tilldelande av pensionstillskott för vederbörande kommun innebär en rättighet och icke en skyldighet, torde det vara sannolikt, att de olika kommunerna vid dessa ärendens behandling komma att tillämpa samma ekonomiska principer, som nu läggas till grund vid utdelande av fattigunderstöd. Pensionsstyrelsens ändringsförslag kommer sålunda för kommunerna icke att medföra ökade kostnader, då det ju här gäller utgifter, som i alla fall skulle utgått fast under form av fattigvård. Kommunerna skulle visserligen beträffande pensionstillskotten förlora den

fordringsrätt gentemot understödstagare, som den äger för lämnat fattigunderstöd, men detta torde icke böra tillmätas någon nämnvärd praktisk betydelse beträffande denna klass av för all framtid arbetsoförmögna personer, vilka i allmänhet torde sakna alla förutsättningar att framdeles kunna till kommunen återbetala erhållna understöd.

Om den del av ändringsförslaget, som har avseende på naturen av kommuns andel i kostnaderna för hävande eller förebyggande av arbetsoförmåga, anför pensionsstyrelsen i sin skrivelse bl. a. följande. Enligt hittills följd praxis utfäster sig styrelsen i regel att betala endast en del av kostnaden för en persons sjukvård, därvid som villkor för utgåendet av bidrag uppställes, att återstående utgifter bestridas av vederbörande kommun eller från annat håll. Till följd härav komma i de flesta fall såväl kostnaderna för vederbörande persons utrustning samt resor till och från vårdanstalten som ock en del av vårdkostnaden att påvila kommunen och från densamma utgå i form av fattigunderstöd.

Att en del av sjukvårdskostnaderna på dylikt sätt får karaktär av fattigvård är ett förhållande, som ur åtskilliga synpunkter framstår som oegentligt. Det torde t. ex. icke kunna förnekas, att det ligger något *mycket oegentligt däri, att en person, som för sjukvårdande ändamål erhåller offentligt understöd, mottager en del av detta understöd i en form, som icke medför några* som helst för honom betungande rättsverkningar, och återstoden i en form av fattigvård, till vilken är knuten ersättningsskyldighet och övriga därmed förbundna följder. Denna ersättningsskyldighet medför också, att patienten, då han efter slutad vård eller behandling börjar att arbeta för sin och de sinas *försörjning*, gör detta under trycket av en skuld till fattigvårdssamhället och i följd därav utsätter sig för risken att genom umbäranden eller överansträngning få resultatet av sjukvården omintetgjort.

Dessa och andra synpunkter hava föranlett pensionsstyrelsen att i samband med förslaget om kommunala pensionstillskott utan fattigvårds karaktär även föreslå en bestämmelse, enligt vilken ej heller kommunens andel av sjukvårdskostnad skulle erhålla dylik karaktär.

Förslaget till ny fattigvårdslag föranleder petition till Kungl. Maj:t. Med anledning av det föreliggande förslaget till ny fattigvårdslagstiftning, som sedan den 19 februari 1915 varit föremål för bedömande och granskning av olika myndigheter, korporationer och enskilda, men som ännu avvaktar sin sista handläggning hos de lagstiftande myndigheterna, överlämnades till Konungen den 23 januari detta år en petition, undertecknad av ett sjuttiotal på fattigvårdens, välgörenhetens och det sociala arbetets fält mera kända personer.

Särskilt på två områden, fattigvårdsinspektionens och anstaltsvårdens, väntar man, säges det i petitionen, de rikaste frukterna av en ny lagstiftning. Vare sig den blivande inspektionen kommer att ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag eller enligt något av de andra förslag, som under diskussionen därom blivit framställda, skall densamma utan tvivel genom sin upplysande, vägledande, missbruk beivrande verksamhet avsevärt bidraga till höjandet av den svenska fattigvårdens effektivitet.

Det förslag, kommittén framlagt rörande anstaltsvården, avser dels att tillförsäkra alla nödställda anstaltsvård, där sådan är behövlig, dels att överflytta en väsentlig del av kommunernas fattigvårdstunga på vederbörande landsting. Genomföres detta förslag i sina väsentligare delar, lider det intet tvivel, framhålles det i petitionen, att därmed en verkligt bärande grund lagts för en framtida anstaltsvård i vårt land.

Till sist påpeka petitionärerna, att ett uppskjutande av reformens genomförande måste verka i hög grad hämmande på fattigvårdens utveckling, vilken under de sista åren tack vare frivilliga krafters medverkan visat sig särskilt löftesrik.

— Arbets- och löneförhållanden. —

Löneförhållanden vid cementfabriker under kristiden. I den i häfte 12 (sid. 1384—1385) av Soc. Medd. 1916 förekommande tablån över *arbetarantal och avlöningsförhållanden för arbetspersonalen vid vissa större industriella och kommersiella företag under kristiden* hade under beteckningen »cementfabriker m. m.» sammanförts ett antal cementfabriker jämte tvenne andra till jord- och stenindustrien hörande företag. På begäran av representanter för cement-

industrien, vilka ansett denna sammanställning ägnad att giva en missvisande bild av löneförhållandena inom sistnämnda bransch, har inom styrelsen verkställts en särskild beräkning, avseende enbart de egentliga cementfabrikerna. Resultatet härav framgår av nedanstående sammanställning:

	Juli 1914	Juli 1916	Ökning eller minskning %
Antal vid de redovisade cementfabrikerna anställda arbetare	892	827	— 7·3
Totalsumma utbetalad avlöning . . . . . Kr.	87 925	83 588	— 4·9
Utbetalad avlöning i genomsnitt per arbetare . . . . . »	98·57	101·07	+ 2·5

Såsom redan i den förut publicerade undersökningen framhållits, kunna de sålunda beräknade genomsnittssiffrorna icke läggas till grund för någon som helst jämförelse i fråga om den verkliga lönenivån inom olika industrier, enär ingen hänsyn tagits till, i vilken mån i det redovisade antalet ingått manliga eller kvinnliga, vuxna eller minderåriga, yrkes- eller grovarbetare, vilka olika grupper givetvis vid en verklig lönestatistisk undersökning måste jämföras var för sig. Däremot torde ifrågavarande siffror fylla sitt här avsedda ändamål, nämligen att giva en ungefärlig uppfattning om, i vilken riktning löneförhållandena förändrat sig under kristiden.

— Levnadskostnader. —

Mejerihanteringen i Sverige 1914. I sin nyligen utkomna berättelse över mejerihanteringen lämnar statistiska centralbyrån vissa uppgifter rörande den vid mejerierna under år 1914 anställda personalen, varav nedanstående tablå utgör en sammanfattning. För vinnande av jämförelse meddelas däri även motsvarande uppgifter för år 1913.

	Vid andelsmejerier år		Vid övriga mejerier år		Vid samtliga mejerier år	
	1913	1914	1913	1914	1913	1914
Föreståndare, män	416	350	258	294	674	644
» , kvinnor	34	45	77	60	111	105
Mejerister	108	92	178	144	286	236
Mejerskor	693	678	1 025	1 055	1 718	1 733
Maskinister	299	302	321	312	620	614
Övrig personal, män	185	180	393	291	578	471
» » , kvinnor	499	497	820	683	1 319	1 180
Summa män	**1 008**	**924**	**1 150**	**1 041**	**2 158**	**1 965**
» kvinnor	**1 226**	**1 220**	**1 922**	**1 798**	**3 148**	**3 018**
Därav under 18 år, män	37	37	26	35	63	72
» » » », kvinnor	22	26	20	48	42	74

Vid samtliga mejerier voro under redogörelseåret anställda 4 983 personer, därav vid andelsmejerierna 2 144 och vid övriga mejerier 2 839. I medeltal motsvarar detta vid andelsmejerierna och vid övriga mejerier en personal av resp. 4 och 3 personer vid varje mejeri.

Av centralbyråns redogörelse framgår ävenledes, att år 1914 i riket funnos 1 627 mejerier, varav 598 eller 36·8 % voro andelsmejerier. Motsvarande tal under föregående år voro 1 650, 590 och 35·8 %. Andelsmejerierna hava under de senaste 20 åren tillväxt betydligt raskare än övriga mejerier, sålunda utgjorde andelsmejerierna år 1895 18 % av samtliga mejerier, år 1905 var siffran 29·8 %.

Andelsmejerierna hava till antalet nått sin största utveckling inom Kristianstads, Malmöhus, Kalmar, Hallands, Kopparbergs och Västmanlands län. Däremot var antalet andelsmejerier ringa inom Stockholms, Uppsala, Göteborgs och Bohus, Jönköpings och Kronobergs län.

En ganska god mätare på andelsmejerirörelsens betydelse har erhållits genom att jämföra antalet kor i medeltal under året hos andelsmejerierna leverantörer med samtliga kor. Av denna jämförelse framgår, att c:a 20 % av samtliga kor i riket tillhörde andelsmejerierna leverantörer. Sin största utveckling hava mejeriföreningarna nått i Malmöhus, Kristianstads och Hallands län.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Januari månad år 1917.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under januari månad.

Översikt av verksamheten under *januari* månad år 1917.

Januari	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 542	2 022	1 655	2 229	2 459	1 332	**4 771**	**4 481**	**2 987**
Stockholms län	922	1 315	576	180	188	83	**1 102**	**1 503**	**659**
Uppsala län	414	550	215	216	214	146	**630**	**764**	**361**
Södermanlands län	315	353	214	195	172	102	**510**	**525**	**316**
Östergötlands län	629	742	379	477	324	206	**1 106**	**1 066**	**585**
Norrköping	491	295	250	305	230	133	**796**	**525**	**383**
Jönköpings län	144	142	73	203	107	75	**347**	**249**	**148**
Kronobergs län	28	60	23	56	48	31	**84**	**108**	**54**
Norra Kalmar län	50	75	36	78	73	45	**128**	**148**	**81**
Södra Kalmar län	74	74	49	84	48	25	**158**	**122**	**74**
Gottlands län	47	60	29	60	51	27	**107**	**111**	**56**
Blekinge län	405	369	234	282	208	130	**687**	**577**	**364**
Kristianstads län	229	261	161	217	209	105	**446**	**470**	**266**
Malmöhus län: Malmö	967	470	391	951	640	485	**1 918**	**1 110**	**876**
Malmöhus län: Lund	286	97	84	105	56	46	**391**	**153**	**130**
Malmöhus län: Landskrona	74	49	32	40	37	19	**114**	**86**	**51**
Malmöhus län: Hälsingborg	408	165	118	232	150	98	**640**	**315**	**216**
Malmöhus län: Ystad	107	54	47	74	38	25	**181**	**92**	**72**
Malmöhus län: Trälleborg	113	40	29	52	32	22	**165**	**72**	**51**
Malmöhus län: Eslöv	136	109	97	29	27	18	**165**	**136**	**115**
Malmöhus län: Skurup	34	28	22	20	27	17	**54**	**55**	**39**
Hallands län	118	94	72	93	87	61	**211**	**181**	**133**
Göteb. o. Bohus län	111	173	73	147	150	62	**258**	**323**	**135**
Göteborg	1 557	1 358	1 263	766	773	546	**2 323**	**2 131**	**1 809**
Älvsborgs län	143	135	73	31	43	15	**174**	**178**	**88**
Skaraborgs län	94	143	58	111	113	64	**205**	**256**	**122**
Värmlands län	114	196	106	109	141	73	**223**	**337**	**179**
Örebro län	300	481	236	224	232	144	**524**	**713**	**380**
Västmanlands län	379	464	190	227	244	133	**606**	**708**	**323**
Kopparbergs län	251	249	159	180	158	112	**431**	**407**	**271**
Gävle stad och län	346	313	244	181	78	63	**527**	**391**	**307**
Västernorrlands län	216	173	164	91	68	48	**307**	**241**	**212**
Jämtlands län	130	109	92	176	137	103	**306**	**246**	**195**
Västerbottens län	93	81	54	107	92	59	**200**	**173**	**113**
Norrbottens län	132	95	76	125	143	88	**257**	**238**	**164**
Tillsammans jan. 1917	**12 890**	**11 394**	**7 574**	**8 653**	**7 797**	**4 741**	**21 052**	**19 191**	**12 315**
» dec. 1916	*8 585*	*8 866*	*6 629*	*5 749*	*5 860*	*4 024*	*14 334*	*14 726*	*10 653*
» jan. 1916	14 484	9 982	7 083	8 812	6 843	4 172	23 296	16 825	11 255
» » 1915	20 548	8 149	6 448	9 272	6 635	4 020	29 820	14 784	10 468
» » 1914	10 408	7 388	5 202	6 863	6 399	3 658	17 271	13 787	8 860

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 383	4 298	1 888	445	686	238	**2 828**	**4 984**	**2 126**	57	43
därav arbetssökande personer	2 250			440			**2 690**				
II. Gruvdrift och malmförädling	83	243	122	—	—	—	**83**	**243**	**122**	34	50
därav arbetssökande personer	82			—			**82**				
III. Industri och hantverk m. m.	3 930	1 697	1 158	774	547	395	**4 704**	**2 244**	**1 553**	210	69
därav arbetssökande personer	3 452			730			**4 182**				
IV. Handel och samfärdsel	1 647	1 408	941	1 530	1 183	752	**3 177**	**2 591**	**1 693**	123	65
därav arbetssökande personer	1 525			1 473			**2 998**				
V. Husligt arbete	—	1	—	5 709	5 338	3 335	**5 709**	**5 339**	**3 335**	107	62
därav arbetssökande personer	—			4 703			**4 703**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	21	21	16	72	41	19	**93**	**62**	**35**	150	56
därav arbetssökande personer	21			70			**91**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 335	3 726	3 449	123	2	2	**4 458**	**3 728**	**3 451**	120	93
därav arbetssökande personer	2 945			106			**3 051**				
Summa för jan. 1917	**12 399**	**11 394**	**7 574**	**8 653**	**7 797**	**4 741**	**21 052**	**19 191**	**12 315**	110	64
därav arbetssökande personer	**10 275**			**7 522**			**17 797**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Jan.	Dec.	Jan.	Jan.	Dec.	Jan.
Jordbruket m. m.	1916	1916	1917	1916	1916	1917
Män	73	64	*55*	47	58	*44*
Kvinnor	73	77	*65*	36	49	*35*
Tillsammans	**73**	**66**	***57***	**45**	**57**	***43***
Övriga näringsgrenar						
Män	185	113	*141*	84	83	*80*
Kvinnor	134	100	*115*	63	71	*63*
Tillsammans	**160**	**107**	***128***	**74**	**77**	***72***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	145	97	*109*	71	75	*66*
Kvinnor	129	98	*111*	61	69	*61*
Tillsammans	**138**	**97**	***110***	**67**	**72**	***64***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under januari 1917 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 071 platser, varav 849 manliga och 222 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 840, 619 och 221 samt under nästlidna månad resp. 990, 835 och 155.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**29**	**2**	**2**	**448**	**1 244**	**534**	**143**	**363**	**114**
Därav kvinnor	9	—	—	20	51	19	17	27	8
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**4**	**3**	**3**	**1**	**1**	—	**5**	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**12**	**1**	**1**	**8**	**3**	**2**	**5**	**8**	**3**
Därav kvinnor	3	—	—						
B Metall- och maskinindustri	**297**	**156**	**105**	**28**	**14**	**7**	**27**	**7**	**4**
Därav kvinnor	35	27	19						
C Trävaruindustri	**23**	**23**	**9**	**10**	**22**	**7**	**3**	**30**	**2**
Därav kvinnor	5	1	—						
D Byggnadsverksamhet	**574**	**155**	**136**	**111**	**13**	**13**	**36**	**13**	**2**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**13**	**2**	**1**	—	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor	5	—	—						
F Textilindustri	**4**	**14**	**10**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	12	10						
G Beklädnadsindustri	**105**	**118**	**87**	**5**	**4**	**1**	**11**	—	—
Därav kvinnor	95	118	87	5	4	1	2	—	—
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**158**	**86**	**67**	**9**	**9**	**2**	**26**	**2**	**2**
Därav kvinnor	96	78	68	2	1	—	2	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**36**	**21**	**15**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	35	12	7						
J Trämasse- o. pappersindustri	**25**	**21**	**13**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	19	18	12						
K Grafisk industri	**10**	—	—	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**52**	**51**	**42**	**5**	**1**	**1**	**9**	**3**	**1**
Därav kvinnor	6	9	8						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**148**	**57**	**26**	**3**	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor	98	30	12						
B Butiks- och magasinspersonal	**383**	**165**	**111**	**26**	**6**	**2**	**4**	**4**	**1**
Därav kvinnor	141	52	20	11	3	1	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**245**	**316**	**185**	**21**	**7**	**5**	**23**	**21**	**16**
Därav kvinnor	228	303	176	15	7	5	22	21	16
D Landtransport	**191**	**346**	**144**	**26**	**24**	**16**	**16**	**33**	**15**
Därav kvinnor	17	38	9				1	2	2
E Vattentransport	**76**	**23**	**21**	**16**	**3**	**3**	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**19**	**19**	**14**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	14	14	13	1	—	—			
V. Husligt arbete	**1 378**	**1 736**	**893**	**123**	**121**	**57**	**166**	**161**	**117**
Därav kvinnor	*1 378*	*1 735*	*893*	*123*	*121*	*57*	*166*	*161*	*117*
VI. Allmän och litterär verksamhet	**44**	**22**	**12**	**5**	**1**	—	**5**	**1**	**1**
Därav kvinnor	34	12	3	3	1	—	5	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**1 004**	**1 143**	**1 090**	**252**	**29**	**7**	**156**	**112**	**82**
Därav kvinnor	5	—	—						
Summa för januari månad år 1917	**4 771**	**4 481**	**2 987**	**1 102**	**1 508**	**659**	**630**	**764**	**361**
Därav kvinnor	2 229	2 459	1 332	180	188	88	216	214	146
» » » månad år 1916	4 901	3 493	2 364	874	1 079	421	651	623	303
Därav kvinnor	2 079	1 927	998	98	156	45	198	189	120

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
110	168	74	89	70	58	287	510	183	48	87	28	13	59	17	55	113	42	I.
21	23	12	5	11	6	43	55	23	9	21	5	1	13	3	9	23	4	
—	—	—	—	—	—	4	4	4	1	10	1	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	2	—	—	14	1	—	2	2	2	—	—	—	4	—	—	*A*
19	14	13	47	14	9	26	24	11	15	7	5	1	1	1	1	3	1	*B*
						1	—	—										
4	7	4	11	49	41	14	28	18	9	12	9	1	4	2	6	2	2	*C*
25	7	4	117	17	17	66	42	28	14	1	1	1	—	—	14	11	11	*D*
—	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	*E*
—	—	—	62	11	9	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			21	11	9	2	—	—										
—	—	—	13	—	—	11	3	1	4	1	1	1	3	3	1	—	—	*H*
			9	—	—	11	3	1	2	—	—	1	3	3	1	—	—	
7	—	—	24	15	13	26	6	3	10	4	2	1	—	—	5	1	—	
5	—	—	7	9	8	16	2	1	5	1	1	1	—	—	4	1	—	*I*
—	—	—	2	6	6	—	—	—	4	2	2	—	—	—	25	28	28	*G*
									—	2	2				10	11	11	
1	—	—	5	2	1	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
1	—	—				2	1	—	1	—	—							
—	—	—	12	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			3	—	—													
32	11	7	6	5	4	12	11	7	3	—	—	—	—	—	—	2	1	*L*
6	3	3	—	3	3	1	—	—										
																		IV.
—	—	—	1	—	—	5	5	5	4	1	1	—	—	—	—	—	—	*A*
			1	—	—	2	2	2	2	—	—							
9	6	5	37	12	7	22	6	5	10	1	1	1	—	—	8	—	—	*B*
2	1	1	23	3	1	14	4	3	7	—	—	1	—	—	5	—	—	
12	15	8	16	21	16	39	27	22	14	15	12	7	3	3	17	12	9	*C*
9	11	5	13	20	15	37	27	22	11	8	8	6	3	3	17	12	9	
8	11	7	31	42	22	62	56	40	9	6	4	1	—	—	8	1	1	*D*
7	1	1	8	10	4	26	9	7										
2	7	6	22	9	9	14	2	2	2	—	—	—	—	—	3	3	3	*E*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
						1	—	—										
144	181	79	96	159	87	315	216	142	165	75	59	45	29	22	114	78	46	V.
144	181	79	96	159	87	315	216	142	165	75	59	45	29	22	114	78	46	
—	2	1	2	4	—	6	3	3	2	—	—	1	—	—	3	1	—	VI.
—	2	1	2	4	—	5	3	3	1	—	—	1	—	—	2	1	—	
137	146	108	198	89	84	176	119	111	28	25	20	11	9	6	22	19	10	VII.
			117	—	—	1	2	2										
510	525	316	796	525	383	1 106	1 066	585	347	249	148	84	108	54	286	270	155	
195	172	102	305	230	138	477	324	206	203	107	75	56	48	31	162	121	70	
683	531	312	1 182	568	464	1 305	890	550	513	370	234	113	99	62	296	247	137	
259	176	99	346	285	160	577	373	219	275	170	127	68	50	34	137	106	55	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö- Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	11	27	8	85	237	106	182	272	134	77	76	25
Därav kvinnor	3	10	3	27	41	19	39	79	20	15	23	8
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	18	13	13	25	18	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	11	25	9	57	10	10	8	10	4	6	7	7
Därav kvinnor										1	—	—
B Metall- och maskinindustri	—	3	—	16	10	8	4	4	2	63	22	18
Därav kvinnor										15	—	—
C Trävaruindustri	1	—	—	3	16	13	—	2	—	13	2	2
Därav kvinnor										4	—	—
D Byggnadsverksamhet	1	1	1	32	7	7	9	—	—	228	25	25
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	1	—	—	15	1	—
Därav kvinnor										8	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	4	4
Därav kvinnor										13	4	4
G Beklädnadsindustri	—	—	—	3	11	6	3	2	2	76	46	36
Därav kvinnor				3	7	2	3	2	2	63	44	34
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	9	1	1	9	2	2	45	25	23
Därav kvinnor				2	—	—	1	1	1	28	23	23
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	10	—	—	—	—	7	1	1
Därav kvinnor				—	10	—				1	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	8
Därav kvinnor										7	8	8
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	20	5	3	3	1	1	140	42	40
Därav kvinnor				1	—	—				86	27	26
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	2	—	—	—	—	—	—	—	—	55	11	9
Därav kvinnor										36	5	5
B Butiks- och magasinspersonal	2	—	—	8	—	—	3	1	—	140	19	14
Därav kvinnor	2	—	—	6	—	—	2	1	—	97	9	7
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	9	5	4	13	18	14	30	24	17	53	41	26
Därav kvinnor	9	5	4	13	18	14	30	23	17	47	38	26
D Landtransport	3	1	1	23	14	7	2	4	3	132	163	97
Därav kvinnor				1	2	1	1	2	1	47	84	45
E Vattentransport	—	—	—	43	15	15	4	—	—	36	7	7
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
V. Husligt arbete	46	35	20	229	130	94	140	100	63	527	373	298
Därav kvinnor	46	35	20	229	130	94	140	100	63	527	373	298
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	1	—	—	3	3	1	2	1	6	2	1
Därav kvinnor	—	1	—				1	1	1	6	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	21	13	13	145	72	64	84	21	19	275	234	234
Summa för januari månad år 1917	107	111	56	687	577	364	446	470	266	1 918	1 110	876
Därav kvinnor	60	51	27	282	208	130	217	209	105	951	640	485
» » » månad år 1916	96	80	35	823	409	308	531	358	289	2 322	957	793
Därav kvinnor	35	43	11	321	192	137	287	146	98	940	486	369

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
107	57	24	243	238	157	50	76	47	83	67	57	103	133	46	7	36	2	I.
12	13	4	25	45	18	12	20	9	17	5	3	41	31	8	1	1	—	
2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
9	20	20	4	—	—	9	2	—	25	—	—	15	—	—	2	3	—	*A*
									1	—	—							
19	5	4	28	16	12	7	8	7	96	35	27	—	10	—	25	23	13	*B*
1	—	—	1	—	—				1	1	—							
3	6	5	7	4	2	7	—	—	36	36	33	—	—	—	1	1	1	*C*
									1	—	—							
88	8	5	151	4	4	35	7	7	151	64	59	4	9	3	39	33	21	*D*
17	—	—	23	1	1	1	—	—	3	1	1	—	—	—	—	7	1	*E*
8	—	—	1	—	—				1	1	1				—	6	—	
3	2	2	4	2	2	2	1	1	19	8	7	1	—	—	—	—	—	*F*
2	2	2	4	2	2	1	—	—	11	1	—	1	—	—				
21	7	7	11	2	1	2	2	1	16	7	6	—	—	—	1	1	1	*G*
18	7	7	8	2	1	2	1	—	11	2	2							
15	1	—	5	8	6	2	2	—	41	30	15	2	7	2	2	1	1	*H*
8	1	—	—	1	—	1	1	—	23	21	11							
3	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	1	—	—	1	1	1	*I*
									1	—	—				1	1	1	
5	—	—	2	—	—	—	—	—	20	14	7	—	—	—	1	—	—	*J*
2	—	—							12	8	3							
—	1	1	1	—	—	—	—	—	5	5	1	—	—	—	—	—	—	*K*
—	1	1							—	2	—							
20	7	6	14	—	—	1	1	1	10	12	11	—	—	—	7	16	10	*L*
1	—	—																
																		IV.
1	1	1	1	1	1	—	—	—	14	18	16	2	—	—	1	1	1	*A*
			1	1	1													
10	3	2	13	4	4	3	1	1	111	78	64	7	—	—	1	—	—	*B*
6	1	—	10	3	3	2	1	1	54	10	5	3	—	—				
39	31	19	17	9	7	8	7	7	51	69	41	5	17	10	2	6	3	*C*
39	30	18	15	8	7	5	5	5	47	66	39	5	16	9	2	6	3	
33	32	13	39	26	21	9	1	1	110	195	147	13	10	5	10	3	1	*D*
10	7	4	10	4	3	4	1	1	9	35	29	10	6	4				
34	14	14	19	2	2	6	—	—	55	79	78	1	15	15	4	—	—	*E*
5	—	—	1	1	1													
—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	9	7	1	—	—	—	—	—	*F*
119	88	62	244	150	111	66	57	44	577	620	453	87	97	41	27	29	11	V.
119	88	62	244	150	111	66	57	44	577	620	453	87	97	41	27	29	11	
1	—	—	—	—	—	—	1	1	4	5	1	—	—	—	—	—	—	VI.
1	—	—				—	1	1	—	1	—							
91	31	30	244	126	126	8	12	12	890	776	775	16	25	13	43	17	21	VII.
640	315	216	1 070	594	458	211	181	133	2 323	2 131	1 809	258	323	135	174	178	88	
232	150	98	320	217	147	93	87	61	766	773	546	147	150	62	31	43	15	
749	294	217	1 133	439	340	267	173	115	2 445	2 278	1 951	304	199	113	329	307	177	
277	146	103	326	198	135	101	80	52	812	815	591	157	92	48	83	51	13	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	74	125	46	37	128	40	95	246	78	182	335	99
Därav kvinnor	11	24	10	12	22	7	21	36	7	37	63	16
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	3	4	3	14	65	21	5	44	10
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	4	5	3	4	1	1	6	3	1	—	3	2
B Metall- och maskinindustri	5	3	3	6	4	4	19	23	5	20	7	3
C Trävaruindustri	—	—	—	4	5	1	7	4	2	3	8	1
D Byggnadsverksamhet	4	5	3	9	5	4	47	19	6	42	5	5
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	6	—									
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	18	1	1	2	4	4
Därav kvinnor							3	—	—	2	4	4
H Närings- och njutningsämnesindustri	7	5	2	2	2	—	8	1	1	5	2	1
Därav kvinnor	7	5	2	1	1	—	3	1	1	2	2	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
J Trämasse- o pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	7	—	3	2	—	7	11	2	23	17	11
Därav kvinnor							2	2	—			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	—	—	—	1	1	2	1	1	—	—	—
Därav kvinnor				—	1	1						
B Butiks- o. magasinspersonal	8	7	5	1	1	—	12	1	1	2	1	—
Därav kvinnor	5	4	3	1	—	—	5	1	1	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	6	5	4	6	10	4	24	13	11	24	25	21
Därav kvinnor	4	4	3	5	9	4	21	12	11	24	25	21
D Landtransport	3	4	2	—	1	1	17	21	16	18	10	8
Därav kvinnor							2	7	6	2	2	1
E Vattentransport	—	—	—	3	—	—	3	—	—	2	1	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—
V. Husligt arbete	84	70	46	88	105	58	163	170	116	157	145	89
Därav kvinnor	84	70	46	88	105	58	163	170	116	157	145	89
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	2	3	3	4	3	2	2	3	1
Därav kvinnor				2	3	3	4	3	2	2	3	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	9	10	8	55	65	59	77	126	111	119	98	68
Summa för januari månad år 1917	205	256	122	223	337	179	524	718	380	606	708	323
Därav kvinnor	111	118	64	109	141	73	224	232	144	227	244	133
» » » månad år 1916	176	194	108	239	319	179	607	681	322	637	608	317
Därav kvinnor	83	90	47	97	117	72	268	185	122	245	250	134

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
78	74	37	48	62	35	3	14	10	84	94	79	47	51	30	10	20	14	I.
6	6	1	8	2	2	1	3	—	8	20	12	13	13	9	2	5	2	
35	62	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	II.
																		III.
5	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	*A*
9	13	5	16	10	8	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	*B*
13	22	14	19	6	6	2	—	—	1	—	—	12	9	4	3	—	—	*C*
21	21	8	70	58	45	20	6	6	5	—	2	10	8	8	14	—	—	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	*E*
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
6	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	*G*
6	—	—	1	—	—				1	—	—	1	—	—				
7	1	—	16	14	11	2	—	—	1	1	1	1	2	1	4	2	2	*H*
4	1	—	3	—	—				1	1	1	1	2	1	1	1	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
4	1	1	2	1	—	2	2	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	2	1	8	8	8	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	1	*L*
			1	2	2													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	1	1	5	2	2	—	—	—	1	—	—	*A*
						1	1	1	3	2	2							
5	—	—	4	—	—	4	—	—	6	1	1	3	1	—	4	2	1	*B*
3	—	—				1	—	—	2	—	—	3	—	—	2	2	1	
20	24	20	25	10	7	13	14	13	78	63	50	22	19	13	28	35	20	*C*
18	21	17	23	6	5	11	13	12	74	52	44	19	16	10	28	34	20	
11	20	11	24	26	14	4	1	1	10	10	5	7	2	2	12	7	4	*D*
—	1	—	1	—	—				1	1	1							
—	—	—	50	2	2	9	1	1	1	—	—	—	—	—	4	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
143	129	94	142	67	53	77	50	34	85	61	43	70	61	39	92	101	64	V.
143	129	94	142	67	53	77	50	34	85	61	43	70	61	39	92	101	64	
2	—	—	2	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	VI.
			2	1	1	—	1	1	1	—	—							
70	38	33	92	126	117	165	151	145	26	12	12	20	15	15	79	69	58	VII.
431	407	271	527	391	307	307	241	212	306	246	195	200	173	113	257	238	164	
180	158	112	181	78	63	91	68	48	176	137	103	107	92	59	125	143	88	
367	349	237	495	289	198	485	352	331	330	210	144	236	236	142	207	193	142	
170	146	104	188	71	47	79	58	48	203	98	61	94	97	46	109	105	77	

Livsmedelspriser under januari månad 1917.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 244—249), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla 44 orterna tillsammantagna (sid. 244—245), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med decemberpriserna, å 35 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad och handskummad mjölk, ost, potatis, mjöl, gryn, bröd, nöt- och kalvkött, kaffe, salt, ved samt flera slag av kol. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 11 varuslag, såsom separerad mjölk, smör, gula ärter, strömming, socker, svagdricka och fotogen. En ringa *prisnedgång* är däremot att anteckna för 9 varuslag, bland andra ägg, samt färsk och salt sill.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 246—249, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och vedpriser står dock övre Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 241, där januaripriserna 1917 angivas, jämförda med decemberpriserna 1916 samt januaripriserna 1916 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under januari 1917 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har under månaden priset ytterligare stigit å några orter, vilket förorsakat, att medelpriset å såväl oskummad som handskummad mjölk gått upp med 1 öre per liter. Å separerad mjölk är medelpriset liksom under december 9 öre.

Till följd av den i september träffade överenskommelsen mellan exportmejerierna och livsmedelskommissionen har priset å *mejerismör* inom de flesta orterna bibehållits oförändrat. *Landssmöret*, som icke varit föremål för någon prisreglering, har i allmänhet betingat ett pris, som med endast 1 öre per kg. understiger priset å mejerismöret. *Margarin* har till följd av de svårigheter, som uppstått för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror, så gott som fullständigt försvunnit ur marknaden.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Jan. 1917	Dec. 1916	Jan. 1916	Jan. 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från jan. 1914 till jan. 1917	Höjning (+) eller sänkning (—) från jan. 1916 till jan. 1917
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**21**	20	17	14	+ *50·0*	+ *23·5*
handskummad	»	**12**	11	10	8	+ *50·0*	+ *20·0*
separerad	»	**9**	9	8	6	+ *50·0*	+ *12·5*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**325**	325	304	239	+ *36·0*	+ *6·9*
mat- (lands-)	»	**324**	324	270	215	+ *50·7*	+ *20·0*
Margarin, växt-	»	**294**	291	184	138	+ *113·0*	+ *59·8*
Ägg, färska	tjog	**339**	346	253	210	+ *61·4*	+ *34·0*
Potatis: gammal	5 l.	**45**	43	29	27	+ *66·7*	+ *55·2*
»	hl.	**738**	690	458	—	—	+ *61·1*
Ärter, gula	kg.	**58**	58	56	30	+ *93·3*	+ *3·6*
Bruna bönor	»	**153**	134	102	46	+ *232·6*	+ *50·0*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**[1]) 40**	[1]) 36	38	31	+ *29·9*	+ *5·3*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**35**	32	30	21	+ *66·7*	+ *16·7*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	—	—	[2]) 32	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**61**	56	49	36	+ *69·4*	+ *24·5*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**65**	58	47	40	+ *62·5*	+ *38·3*
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**60**	56	52	41	+ *46·3*	+ *15·4*
mjukt: limpa, söt	»	**60**	52	48	38	+ *57·9*	+ *25·0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**47**	40	37	31	+ *51·6*	+ *27·0*
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	**106**	95	88	75	+ *41·3*	+ *20·5*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**67**	58	52	44	+ *52·3*	+ *28·8*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**83**	69	65	60	+ *38·3*	+ *27·7*
Nötkött, färskt: stek	»	**222**	221	150	121	+ *83·5*	+ *48·0*
soppkött	»	**196**	195	129	100	+ *96·0*	+ *51·9*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**238**	231	168	132	+ *76·5*	+ *38·7*
spädkalv	»	**144**	142	100	73	+ *97·3*	+ *44·0*
Fårkött: färskt, stek	»	**234**	234	175	131	+ *78·6*	+ *33·7*
salt, svenskt	»	**226**	227	161	117	+ *93·2*	+ *40·4*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**260**	260	220	132	+ *97·0*	+ *18·2*
salt, svenskt »	»	**278**	283	228	139	+ *100·0*	+ *21·9*
Sill, salt: prima	»	**110**	111	78	45	+ *144·4*	+ *41·0*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**325**	308	165	161	+ *101·9*	+ *97·0*
Socker, bit-	»	**69**	69	68	64	+ *7·8*	+ *1·5*
Fotogen, Water White	l.	**30**	30	25	20	+ *50·0*	+ *20·0*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**4370**	4270	3310	2600	+ *68·1*	+ *32·0*
barr-, » »	»	**3480**	3400	2630	2070	+ *68·1*	+ *32·5*
Bränntorv	100 kg.	**405**	412	364	203	+ *99·5*	+ *11·3*
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	**739**	730	711	394	+ *87·6*	+ *3·9*
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	**604**	597	472	228	+ *164·9*	+ *28·0*
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	**312**	315	263	156	+ *100·0*	+ *18·6*
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	**378**	369	305	183	+ *106·6*	+ *23·9*

[1]) 75 % utmalning. — [2]) 90 % utmalning.

Priset å *färska ägg* har sjunkit med 7 öre per tjog och utgör i medeltal för månaden 3·39 kr. per tjog mot 2·53 kr. under januari 1916 och 2·10 kr. under samma månad år 1914.

Genomsnittspriset å *mjöl* har i samband med den å detta varuslag verkställda statliga regleringen undergått en högst väsentlig förhöjning. Medelpriset å 75 % vetemjöl har stigit från 36 till 40 öre och å sammalet rågmjöl från 32 till 35 öre. Å en del orter hava emellertid detaljhandlare haft sådant mjöl i lager, som inköpts före regleringens ikraftträdande och följaktligen måst utförsäljas enligt de lägre maximiprisbestämmelserna, som fastställts genom kungl. förordning den 19 november 1916. Till följd härav hava under månaden synnerligen ojämna noteringar angivits för de olika rapportorterna, vilka oregelbundenheter dock under februari i stort sett torde komma att försvinna, enär de äldre lagren då kunna beräknas vara slut.

Vad beträffar *bröd*, så har även detta varuslag under januari månad undergått omfattande förändringar såväl i fråga om kvalitet som pris. Genom nådig förordning den 4 januari 1917 har nämligen Kungl. Maj:t anbefallt införande av enhetliga brödtyper i riket, varom för de olika länen konungens befallningshavande hade att, efter samråd med vederbörande av folkhushållningskommissionen utsedda brödbyråer ävensom representanter för bagerinäringen och under iakttagande av de lokala förhållandenas krav, fastställa pris samt typer för mjukt och, där så befunnes erforderligt, hårt hushållsbröd, dels ock typer för finare matbröd, kaffebröd, småbröd och skorpor. Folkhushållningskommissionen har ävenledes, för att såvitt möjligt för riket i dess helhet erhålla enhetliga brödtyper, efter förhandling med representanter för Sveriges bageriidkareförening förordat följande typer för hushållsbröd, nämligen:

1) ett grovt *spisbröd* med högst 5 kakor per kilogram;

2) ett *mjukt matbröd* i typer om 1 300 och 650 gram, tillverkat av sammalet rågmjöl, dock att, där omständigheterna därtill föranleda, även annat mjöl må därvid användas med iakttagande av att mera vetemjöl icke må inblandas än som motsvarar högst 50 % av det använda mjölet;

3) ett *mjukt vetebröd* i typer om 1 300 och 650 gram, vid vars tillverkning, för såvitt ej annorledes medgives, icke må användas annat mjöl än vetemjöl; och

4) en *limpa*. På åtskilliga orter torde det nämligen vara lämpligt, att bland typbröden upptages någon vanligen i orten förekommande limpa.

Vid fastställande av brödtyperna hava i stort sett de av kommissionen förordade antagits i resp. län, varvid dock, vad beträffar det fastställda maximipriset, synnerligen stora skiljaktigheter uppstått inom de olika länen ifråga om en och samma brödkvalitet. Så kan exempelvis nämnas, att 1 kg. hårt bröd i Blekinge län kostat 55 öre per kg. men i Kristianstads och Malmöhus län 65 öre per kg.

Med ledning av de rörande dessa förhållanden utfärdade länskungörelserna m. m. har det varit möjligt att inpassa de av styrelsens ombud med-

delade noteringarna i den här använda varulistan. Dock kunna till följd av den förvirring och osäkerhet, som givetvis i allra första början av den nya regleringen rådde vid försäljningen av bröd å olika orter, de meddelade brödpriserna i enskilda fall endast anses såsom ungefärliga och i vissa fall preliminära. Det för samtliga ombudsorter uträknade medelpriset torde emellertid kunna anses såsom ganska tillfredsställande. Av ifrågavarande medelpriser framgår, att å samtliga i varulistan upptagna brödkvaliteter en högst avsevärd prisfördyring ägt rum från föregående månad.

Priset å *kött*, som under föregående månader visat en bestämt vikande tendens, har under januari, vad beträffar nöt- och kalvkött, haft att uppvisa en ringa stegring. I fråga om fårkött har däremot priset bibehållits i stort sett oförändrat.

Priset å *potatis* har under månaden stigit med 2 öre per 5 liter och 48 öre per 1 hektoliter.

Å de olika slagen av *färsk fisk* har under månaden icke kunnat iakttagas någon bestämd prisförändring i den ena eller andra riktningen. *Salt sill*, varav distribueringen nästan fullständigt övertagits av livsmedelskommissionen, har haft att uppvisa en obetydlig prisminskning.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har medelpriset å fotogen bibehållits oförändrat. Vedpriserna hava företett en bestämd tendens till ökning, vilket ävenledes varit förhållandet med vissa kol- och kokskvaliteter; från åtskilliga håll rapporteras dessutom brist å sistnämnda varuslag.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg under månaderna november 1916—januari 1917 redovisas i tabellen å sid. 252—255, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 250—251. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att den under flera månader observerade prissänkningen nu upphört eller till och med i vissa fall efterträtts av en mindre prisförhöjning.

Till belysande av de förskjutningar i den *allmänna prisnivån*, som ägt rum inom detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med januari 1917, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut finnes angivet i dessa »Meddelanden» (årg. 1917, sid. 118—121).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	Jan. 1917
Aritmetiska (»oväg-da») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	185
»Vägda» medeltal .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	160

Den förra av dessa indexserier, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av de olika varuslagens (sammanförda till sex grupper) stegring, kan icke — särskilt under nuvarande förhållanden — göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelskostnadernas förändringar, men har sin betydelse för jämförelser med förhållandena i åtskilliga andra länder, där endast dylika »ovägda» prisindices publiceras. Den andra indexserien däremot, i

 [Forts. sid. 256.]

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1906—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	8	8
3	separerad	»	—	—	—	—	5	5	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	221	219	226	220	222	228	237	236
5	mat- (lands-)	»	201	199	204	198	200	205	214	213
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	150	151	156	164
7	halvfet, »	»	109	116	119	116	114	111	115	121
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	49	48	51	58
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	157	164	159	169	152	157	—
10	lägsta »	»	108	108	119	116	125	116	122	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	126	132	135
12	Ägg: svenska, färska	tjog	142	150	148	151	149	149	161	159
13	» konserverade	»					134	128	139	137
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	25	29	32	28	27	29	32	28
16	färsk	»					76	48	49	46
17	Ärter, gula	kg.	26	27	30	28	29	29	30	31
18	Bruna bönor	»	39	40	42	41	46	47	53	48
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	28	31	33	32	30	31	31
20	råg-, » »	»	19	20	23	22	20	20	22	22
21	rågsikt-, » »	»	24	26	29	28	26	25	27	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40	41
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	37	41	40	40	39	41	41
25	mjukt, limpa, söt	»	35	35	39	39	39	37	38	38
26	» » sur	»	26	26	28	28	28	27	29	30
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	65	67	73	74	76	74	76	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	44	46	51	53	45	44	45	43
29	» » mjölk	»					61	60	61	60
30	Nötkött, färskt: stek	»	98	106	109	104	98	96	111	122
31	soppkött	»	81	89	91	85	78	78	91	100
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	116	118	122	120	117	116	123	131
33	spädkalv	»	58	64	66	63	60	58	65	72
34	Fårkött: färskt, stek	»	118	125	125	121	118	115	124	133
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	103	102	105	114
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	119
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	127	123	114	121	129	120	123	133
38	salt, svenskt »	»	132	131	121	127	138	129	129	140
39	» amerikanskt	»	124	125	121	128	149	139	136	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	75
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	108
42	sill	»	34	34	28	28	31	31	32	34
43	strömming	»	40	43	37	37	36	36	36	38
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	55
45	rödspotta (»spätta»)	»	75	80	81	79	80	79	77	79
46	salt: sill, prima	»	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45
47	strömming	»	26	25	25	23	23	25	25	30
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	59	60	61	54	51	52	56
49	» » » rundskuren	»					—	—	—	76
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176	170
51	Socker, bit-	»	62	62	66	67	71	69	72	67
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	6	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17	20
55	Ved: björk- (osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360	2560
56	barr-	»	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880	2040
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185	187	196
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	318	355	388	376	378	373	397	401
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	234
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	106	126	139	134	130	132	155	165
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	159	156	177	189

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. —
höga äggpris gällde. — [6]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, för sept. två

(jan. 1916—jan. 1917) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1917 för 44 orter.

1914	1915	1916	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	[11])Jan. 1917	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
15	16	19	17	18	18	18	18	18	19	19	19	19	20	20	21	1
8	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	12	2
6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	3
239	292	310	304	301	301	304	304	304	304	292	328	330	326	325	325	4
218	260	295	270	268	276	284	287	287	286	289	317	322	324	324	324	5
162	197	257	245	249	251	254	258	258	258	257	257	261	264	269	274	6
119	149	191	185	187	190	191	190	192	194	186	189	193	194	202	209	7
60	82	127	110	106	113	121	132	117	127	130	139	142	144	146	147	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
144	170	216	184	188	188	187	190	198	206	223	235	241	266	291	294	11
171	198	237	253	222	203	196	178	197	200	216	243	273	314	346	339	12
151	169	204	196	181	174	160	148 [7])	180 [7])	165 [7])	204 [7])	215 [7])	250	267	305	293	13
—	—	526	458	462	477	494	486	474	458	434	573	606	677	690	738	14
30	36	33	29	29	30	31	31	31	31	29	37	38	42	43	45	15
80	87	76	—	—	—	—	—	—	106	45	—	—	—	—	—	16
35	57	55	56	56	55	54	54	54	54	54	54	55	57	58	58	17
49	75	111	102	103	103	105	107	107	108	109	115	118	121	134	153	18
33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	[10]) 36	[10]) 40	19
23	32	29	30	30	29	29	29	28	28	28	29	29	30	32	35	20
29	39	34	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	35	35	35	35	35	—	—	21
42	52	50	49	49	49	48	49	49	50	50	50	50	51	56	61	22
41	46	52	47	47	49	50	50	51	51	53	53	54	56	58	65	23
43	54	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	54	56	60	24
40	48	49	48	48	48	48	48	48	48	49	49	50	50	52	60	25
31	38	38	37	38	37	37	37	37	37	37	37	38	38	40	47	26
78	88	90	88	88	88	88	89	90	90	90	91	91	93	95	106	27
46	53	54	52	52	53	53	53	53	53	53	54	54	55	58	67	28
61	67	66	65	65	65	65	65	65	66	66	67	67	68	69	83	29
116	140	193	150	151	155	162	174	189	208	226	229	230	224	221	222	30
95	119	169	129	130	134	140	153	166	181	199	203	204	198	195	196	31
130	154	203	168	169	173	178	187	197	213	226	233	234	231	231	233	32
70	87	122	100	100	104	107	111	118	126	133	137	141	142	142	144	33
130	158	215	175	179	188	197	207	221	230	243	238	235	231	234	234	34
118	139	194	161	158	167	167	182	186	199	211	221	220	223	227	226	35
121	140	184	171	172	174	174 [8])	148 [8])	150	—	[8]) 170	[8]) 169	[8]) 200	[8]) 245	247	252	36
129	191	233	220	221	220	221	222	221	225	231	241	257	262	260	260	37
137	198	246	228	227	231	230	232	233	235	241	253	277	284	283	278	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
76	80	99	91	97	101	92	83	90	93	101	105	109	112	112	120	40
110	117	149	142	144	152	126	124	139	145	153	159	165	164	169	180	41
35	45	68	62	53	54	57	57	66	69	70	75	84	87	78	77	42
39	43	56	55	51	51	50	54	58	54	52	54	62	66	64	64	43
57	62	82	78	75	75	76	74	80	79	83	88	90	94	96	103	44
81	89	123	116	109	107	104	103	115	121	129	130	142	149	153	152	45
45	57	97	78	80	81	84	88	93	101	109	114	110	110	111	110	46
31	36	61	52	52	52	53	55	57	64	66	68	70	72	72	72	47
58	72	111	91	91	93	94	98	105	117	121	126	130	134	135	137	48
77	91	139	119	121	121	121	127	134	142	143	151	158	167	164	170	49
159	161	209	165	171	172	173	174	180	191	204	233	255	276	308	325	50
65	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	51
10	10	13	11	11	11	12	13	13	13	13	13	14	14	14	15	52
6	7	8	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	53
21	23	27	25	25	26	26	26	26	27	28	28	29	30	30	30	54
2680	2890	3810	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	4270	4370	55
2110	2810	3060	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	3400	3480	56
220	290	385	364	360	361	370	369	370	375	398	415	419	412	412	405	57
411	581	717	711	708	700	707	692	702	719	727	736	736	739	730	739	58
242	367	543	472	466	475	486	511	549	568	593	605	600	595	597	604	59
157	211	292	265	265	272	275	280	285	299	309	313	317	316	315	312	60
190	248	339	303	306	312	322	319	331	347	357	368	362	368	369	378	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) 75 % utmalning. — [11]) Preliminära siffror.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm	4 Södertälje	5 Uppsala	6 Nyköping	7 Eskilstuna	8 Linköping	9 Norrköping	10 Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	24	23	23	20	21	19	20	19
2	handskummad	»	11	12	11	—	—	11	11	10
3	separerad	»	11	—	10	9	9	8	10	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	325	325	325	325	325	325
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	323
6	Ost: helfet, okryddad	»	283	265	293	314	290	294	263	277
7	halvfet, »	»	232	200	248	218	205	241	227	253
8	skummjölks-, »	»	193	160	—	125	160	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	318	310	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	376	359	342	323	338	331	361	334
11	» konserverade	»	316	320	280	—	—	—	300	—
12	Potatis: gammal	5 l.	54	45	49	43	38	49	50	40
13	»	hl.	882	700	870	625	563	787	842	693
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	62	52	51	50	55	59	61	52
16	Bruna bönor	»	220	150	123	—	—	192	—	120
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1])	»	42	36	41	41	36	42	42	41
18	råg-, » » »	»	36	31	35	35	31	36	36	35
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	66	58	64	68	60	61	61	66
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	67	63	76	73	68	66	70	60
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	64	54	57	60	58	54	54	55
23	mjukt, limpa, söt	»	65	60	70	60	54	65	65	57
24	» » sur	»	—	—	43	—	—	55	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	100	150	100	80	123	125	100
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	80	60	63	78	66	78	62	67
27	ligaste sort } » » mjölk	»	100	70	72	88	76	85	77	89
28	Nötkött, färskt: stek	»	256	249	228	234	253	212	219	254
29	soppkött	»	198	209	206	191	221	196	203	216
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	270	245	226	242	256	241	255	235
31	spädkalv	»	193	148	141	—	161	—	—	120
32	Fårkött: färskt, stek	»	269	268	237	—	280	244	254	233
33	salt, svenskt	»	224	250	240	—	—	219	200	225
34	Renkött, färskt, stek	»	281	—	255	—	225	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	286	263	257	281	273	264	269	273
36	salt, svenskt »	»	289	265	260	250	270	279	275	273
37	*Fisk, färsk: abborre	»	166	110	—	99	127	122	118	100
38	gädda	»	252	195	170	164	194	186	184	193
39	sill	»	96	72	92	100	80	70	80	74
40	strömming	»	58	57	79	53	70	61	54	59
41	torsk	»	143	131	136	105	—	123	98	—
42	rödspotta (»spätta»)	»	186	140	138	170	—	139	180	151
43	salt: sill, prima	»	111	110	108	111	110	100	104	100
44	strömming	»	87	75	74	74	80	74	70	73
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	143	138	144	145	155	147	150	120
46	» » » rundskuren	»	—	150	190	—	185	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	355	325	336	334	325	348	341	324
48	Socker, bit-	»	68	68	68	70	70	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	19	15	18	16	15	20	15	15
50	Svagdricka	l.	11	10	7	9	10	9	7	8
51	Fotogen, Water White	»	29	30	29	29	29	30	28	29
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	5800	5250	5200	4300	5480	4600	5200	4390
53	barr- } 3·56 kbm.)	»	4200	3600	4000	[2])3300	4160	[3])4100	4200	3190
54	Bränntorv	100 kg.	496	—	—	—	—	—	400	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	725	718	800	750	800	725	700	725
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	570	—	—	600	638	625	550	638
57	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	293	325	287	320	260	360	320	—
58	eng. kamin- » }	»	360	—	—	—	375	—	340	350

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala sik 140 öre och vitling 70 à 100 öre; för Halmstad flundra 60 à 80, kolja 60 à 120, lake 160, långa 100, rocka 50 har under jan. betalats för grenved och ribbved 18·50 kr. per famn. — [2]) I Linköping har under jan. beribbved 20·50 kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
19	18	20	17	18	20	18	20	18	20	18	18	20	23	22	21	1
11	12	11	—	—	14	10	13	—	—	—	9	12	13	11	14	2
9	8	9	7	7	10	9	10	9	8	8	6	10	12	—	11	3
325	321	325	325	325	325	325	325	325	325	324	325	325	325	325	325	4
325	316	325	325	322	325	312	—	—	—	325	—	324	320	325	325	5
233	269	295	292	278	298	290	305	284	276	287	290	252	259	270	255	6
159	200	—	218	—	238	185	236	192	240	210	225	200	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
328	292	304	308	318	320	303	340	305	308	305	303	304	339	284	332	10
—	—	—	—	260	275	273	300	—	—	250	200	250	—	250	—	11
35	34	39	57	50	49	63	43	40	50	44	40	46	49	48	35	12
563	581	617	688	600	942	925	675	750	800	750	800	819	880	875	625	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
59	60	59	58	51	62	60	64	59	60	68	64	60	59	60	55	15
—	150	150	175	131	123	130	139	129	138	142	158	137	—	120	100	16
42	41	40	37	40	41	40	41	38	41	40	40	40	41	41	40	17
36	35	34	32	34	35	34	35	32	35	34	35	34	35	35	33	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
60	63	58	57	60	63	65	60	60	58	63	65	58	60	60	59	20
69	74	54	60	—	78	60	70	50	70	56	—	70	63	56	63	21
55	60	62	60	60	55	65	65	65	65	67	65	60	60	60	60	22
66	45	41	45	42	41	40	47	47	43	43	43	46	70	75	77	23
46	—	38	—	—	35	35	34	33	34	34	33	38	—	—	—	24
100	100	100	86	—	100	100	125	100	97	117	90	100	90	90	125	25
62	77	62	62	51	—	—	—	—	—	58	—	—	70	70	65	26
77	92	68	70	—	77	92	64	75	76	64	75	77	75	75	77	27
227	228	216	250	183	218	178	235	221	218	217	205	208	229	220	230	28
218	198	190	220	168	197	162	215	189	206	204	190	189	200	200	210	29
229	220	216	250	173	236	178	240	250	239	246	211	198	252	220	228	30
123	140	114	145	—	160	150	175	192	166	147	148	146	145	125	134	31
226	218	217	230	203	224	242	250	250	259	229	190	211	230	240	238	32
—	213	200	200	203	214	253	—	—	250	—	—	200	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	250	—	—	—	—	—	274	—	—	34
260	252	253	270	237	250	248	260	260	250	254	247	249	276	250	245	35
260	250	254	275	243	268	260	325	280	265	266	300	258	275	275	260	36
—	138	100	80	—	81	101	130	150	125	—	150	—	150	—	—	37
170	184	175	148	157	142	173	200	202	175	190	200	200	230	—	—	38
—	—	—	—	85	—	—	47	—	61	74	—	81	80	—	82	39
65	67	45	50	44	24	24	—	—	—	62	32	73	82	—	74	40
84	76	100	100	84	81	76	105	96	69	92	72	87	91	60	87	41
—	171	125	—	125	150	123	151	161	125	153	180	130	216	90	150	42
100	105	131	125	122	105	107	127	103	100	118	140	110	100	100	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
147	—	138	110	139	140	—	—	—	145	—	—	132	123	100	123	45
—	155	150	—	—	175	—	150	—	—	170	170	170	—	—	—	46
320	355	339	343	322	320	330	365	338	375	348	356	340	346	330	337	47
69	69	70	69	70	69	68	68	68	68	68	68	69	68	68	69	48
15	15	15	20	17	14	14	15	15	14	13	15	15	15	15	14	49
8	9	7	7	8	8	9	7	7	6	7	6	8	11	9	8	50
29	30	28	29	32	29	28	28	28	28	27	28	27	29	29	28	51
4300	3250	3330	3570	5230	3340	3720	5040	4690	4660	4340	4450	4020	5550	5000	4700	52
3200	2270	2790	2820	4000	—	2770	4740	4290	4390	3970	2310	[4]3280	4880	4100	3200	53
400	353	—	—	—	450	300	567	368	—	325	330	417	460	—	—	54
675	750	750	800	800	733	—	713	688	6[illegible]0	733	564	725	700	725	750	55
650	—	—	500	525	617	—	573	600	585	567	516	450	625	600	—	56
235	—	295	350	340	300	295	280	280	260	282	265	—	280	—	280	57
393	367	300	—	—	358	—	388	330	370	380	500	380	385	350	—	58

för Linköping kolja 80 à 125, lake 125 à 160 och vitling 60 à 75 öre; för Norrköping kolja 110 à 125 och vitling 60 à 110 öre; för Lysekil kolja 60 öre. — [1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) I Nyköping talats för alved 41·00 kr. per famn. — [4]) I Halmstad har under jan. betalats för bokved 43·20 och för

	1	2	27	28	29	30	31	32	33	34
	Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	20	19	22	20	20	22	22	21
2	handskummad	»	13	10	11	—	10	12	11	10
3	separerad	»	11	7	10	8	9	10	10	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	325	325	325	325	325	325
5	mat- (lands-)	»	322	325	325	325	—	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	252	280	260	300	253	288	266	277
7	halvfet, »	»	190	178	175	210	195	229	205	200
8	skummjölks-, »	»	120	123	—	—	—	145	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	317	280	362	324	350	364	395	354
11	» konserverade	»	287	—	250	—	—	—	314	325
12	Potatis: gammal	5 l.	40	40	50	45	50	41	44	42
13	»	hl.	687	580	685	683	700	500	840	786
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	61	60	62	49	55	68	58	56
16	Bruna bönor	»	154	—	—	—	—	160	180	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1])	»	41	42	41	42	40	42	39	41
18	råg-, » » »	»	35	36	35	36	34	36	33	35
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	60	60	59	56	58	—	55	55
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	70	55	71	57	62	80	68	73
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	65	54	56	56	58	51	54
23	mjukt, limpa, söt	»	77	53	64	65	63	64	70	65
24	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	83	100	125	110	100	100	100
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	65	70	75	77	70	62	65	65
27	ligaste sort » » mjölk	»	68	66	96	55	64	77	92	92
28	Nötkött, färskt: stek	»	235	247	214	215	235	233	230	234
29	soppkött	»	191	220	194	184	200	206	213	200
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	219	250	225	234	258	241	246	245
31	spädkalv	»	145	112	125	148	137	157	—	140
32	Fårkött: färskt, stek	»	232	242	243	235	244	260	247	243
33	salt, svenskt	»	—	216	—	—	—	—	275	260
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	247	—	264	250	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	248	254	255	275	256	264	260	260
36	salt, svenskt »	»	252	260	265	275	291	267	293	263
37	*Fisk, färsk: abborre	»	—	—	138	109	—	125	146	123
38	gädda	»	184	—	197	188	179	177	217	174
39	sill	»	75	80	75	75	65	65	78	65
40	strömming	»	78	60	77	69	73	65	70	67
41	torsk	»	93	120	105	105	118	135	127	115
42	rödspotta (»spätta»)	»	176	—	150	150	—	138	175	155
43	salt: sill, prima	»	100	96	108	115	114	98	113	107
44	strömming	»	—	—	—	—	70	—	68	65
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	129	140	153	120	134	137	136	150
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	178	175
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	333	300	338	333	300	325	329	327
48	Socker, bit-	»	69	68	70	68	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	15	15	17	14	13	14	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	9	7	9	—	8	8
51	Fotogen, Water White	»	28	30	29	30	30	31	29	32
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4060	3470	4500	5400	3910	4900	4200	3860
53	barr-	»	3190	2520	3650	3980	2840	3900	3240	3180
54	Bränntorv	100 kg.	350	450	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	717	750	740	800	800	700	719	750
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	700	—	700	—	650
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	325	—	310	295	—	—	—	—
58	eng. kamin- » hemkörd	»	325	400	400	400	—	325	350	400

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Tidaholm kolja öre; för Domnarvet och Borlänge kolja 100 à 120 och vitling 75 à 85 öre; för Söderhamn lake 165 öre; har under jan. betalats; i Nyland (s. k. »klant») 35·00 kr. per kbfm. (20·70 kr. per famn) ej hemkörd. — priser: i Kiruna björkved till 25·20 och barrved till 22·70 kr. per famn, antracitkol till 8·00, gasverkskoks

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Jan.	Dec.	Nov.	Okt.	
Medelpris (öre)																
22	24	21	24	22	20	23	20	20	20	23	22	**21**	20	20	19	1
—	12	12	16	16	—	14	12	11	11	—	—	**12**	11	11	11	2
11	—	10	13	11	10	—	8	—	—	—	—	**9**	9	9	8	3
325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	**325**	325	326	330	4
325	330	325	325	325	325	325	321	325	325	326	325	**324**	324	324	322	5
242	263	234	268	260	293	262	285	276	263	269	252	**274**	269	264	261	6
—	215	200	199	198	—	200	160	—	—	225	—	**209**	202	194	193	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	**147**	146	144	142	8
—	—	240	—	—	—	—	300	—	—	—	—	**294**	291	266	241	9
356	358	374	385	383	400	371	349	366	363	341	358	**339**	346	314	273	10
318	323	321	357	358	—	320	—	—	—	—	—	**293**	305	267	250	11
33	42	41	44	42	—	45	43	53	55	47	49	**45**	43	42	38	12
625	646	719	793	807	893	650	700	860	925	—	800	**738**	690	677	606	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	14
53	61	52	56	57	60	57	60	64	60	59	61	**58**	58	57	55	15
—	—	—	200	200	125	—	225	—	—	—	—	**153**	134	121	118	16
37	43	37	41	41	43	37	43	42	42	43	39	**40**	36	38	38	17
32	36	33	35	35	37	32	36	37	36	37	35	**35**	32	30	29	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	35	35	19
60	—	54	58	59	55	51	65	82	65	69	—	**61**	56	51	50	20
59	64	65	63	57	70	60	75	69	80	55	57	**65**	58	56	54	21
55	58	57	64	61	59	61	62	65	65	60	60	**60**	56	54	52	22
65	63	67	63	60	74	58	64	75	75	75	60	**60**	52	50	50	23
—	49	39	60	61	—	60	—	70	70	—	—	**47**	40	38	38	24
110	100	78	120	120	114	100	125	125	125	100	85	**106**	95	93	91	25
65	69	69	69	69	77	60	62	65	65	65	65	**67**	58	55	54	26
90	90	85	108	108	100	90	90	105	105	100	100	**83**	69	68	67	27
230	232	228	226	242	206	228	170	196	201	176	197	**222**	221	224	230	28
200	201	204	197	198	178	186	154	176	171	160	173	**196**	195	198	204	29
243	264	250	247	242	—	252	180	—	—	218	193	**233**	231	231	234	30
177	161	142	152	136	153	126	129	133	126	121	128	**144**	142	142	141	31
248	243	244	241	232	201	234	214	200	239	194	199	**234**	234	231	235	32
240	225	—	223	210	—	275	—	188	225	210	—	**226**	227	223	220	33
273	253	300	250	—	—	225	252	258	—	211	222	**252**	247	245	200	34
254	265	277	271	264	287	258	244	261	250	261	253	**260**	260	262	257	35
260	273	317	272	314	350	308	320	309	310	264	295	**278**	283	284	277	36
150	140	118	90	—	—	130	75	78	—	—	125	**120**	112	112	109	37
200	210	161	167	166	—	190	163	125	150	146	130	**180**	169	164	165	38
71	60	45	88	92	70	106	—	—	—	—	105	**77**	78	87	84	39
70	60	60	79	74	70	85	75	75	75	60	65	**64**	64	66	62	40
124	100	125	97	90	—	130	—	125	—	—	—	**103**	96	94	90	41
150	161	152	160	—	—	—	—	—	—	—	—	**152**	156	149	142	42
113	105	113	117	120	120	130	104	104	100	113	—	**110**	111	110	110	43
77	64	72	72	71	70	89	60	65	71	66	73	**72**	72	72	70	44
138	148	155	140	133	—	—	135	—	—	—	—	**137**	135	134	130	45
—	172	172	190	173	—	—	—	—	—	—	—	**170**	164	167	158	46
283	303	330	286	269	280	297	298	313	303	319	298	**325**	308	276	255	47
68	68	68	69	68	69	71	70	72	72	70	72	**69**	69	69	68	48
12	14	12	15	12	10	15	17	15	15	15	14	**15**	14	14	14	49
9	10	8	10	7	—	8	9	10	8	8	9	**8**	8	8	8	50
30	30	31	31	31	32	33	34	43	35	30	35	**30**	30	30	29	51
4370	5150	4100	4790	4410	—	4540	4200	3610	3530	2270	3150	**4370**	4270	4240	4150	52
2930	4250	3470	4250	3530	[2]) —	3780	3300	3020	3090	1510	[3])2770	**3480**	3400	3380	3310	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**405**	412	412	419	54
750	700	725	725	700	—	875	750	775	775	—	850	**739**	730	739	736	55
—	700	650	675	—	—	—	—	—	—	—	—	**604**	597	595	600	56
—	300	—	375	—	—	475	450	—	—	—	—	**312**	315	316	317	57
450	400	393	375	—	—	—	—	—	—	—	450	**378**	369	368	362	58

120 och lake 125 öre; för Örebro kolja 100 à 120 öre; för Falun kolja 110 à 125 och vitling 90 à 100 för Umeå lake 70 à 85 och sik 160 à 170 öre. — [1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) För avfallsved [3]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under jan. tillhandahållit sin personal bränsle till följande till 3·70 och engelsk kaminkoks till 4·05 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Kreatursslag	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[1])	53	54	54	46	47	50	57	61	61	94
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	48	46	40	41	42	49	55	53	77
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	45	43	36	37	36	43	50	48	71
» 3. Mindre feta[2])	36	38	35	27	28	25	34	41	36	53
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	58	60	59	52	55	58	63	66	66	93
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	51	54	52	45	44	46	54	60	58	80
» 2. Mindre feta	44	48	44	36	36	36	44	50	47	65
Tjurar:										
Extra prima[4])	55	57	56	46	49	55	62	65	63	90
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	51	54	48	42	43	46	56	62	58	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	46	49	44	38	40	43	52	58	54	76
» 3. Mindre köttiga[2])	40	38	39	32	33	33	43	50	44	60
Oxar:										
Extra prima	—	—	58	—	47	50	58	63	61	92
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	48	53	49	43	43	44	52	57	54	78
» 2. Mindre feta[5])	42	46	43	34	36	38	44	48	45	66
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6])	64	68	63	60	61	60	68	73	67	87
» (70—90 »)[6])	54	61	56	55	55	52	60	67	62	79
Skummjölkskalvar	44	46	41	39	40	41	48	57	49	69
Får:										
Yngre, feta[7])	53	54	52	50	51	51	53	58	55	70
Äldre, » [8])	44	49	46	45	45	42	48	53	47	62
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	73	66	56	69	77	64	73	82	74	129
Rena, större svin (100—170 kg.)	76	65	55	68	73	62	71	81	71	131
Suggor	66	57	46	58	67	53	60	68	58	122

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö samt för jan. 1917 endast Malmö. — holm och Malmö och för jan.—april samt juni 1916—jan. 1917 endast Malmö. — [4]) Uppgifterna för år — [5]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1906—jan. 1917.

(jan. 1916—jan. 1917) för alla tre orterna.

1916	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110
100	81	83	86	89	98	103	110	117	117	109	102	101	105
91	74	75	78	82	91	98	102	107	104	96	90	91	92
76	59	62	65	69	75	82	88	94	90	77	73	76	75
115	87	89	92	96	109	117	129	136	136	134	125	124	124
105	83	87	89	92	101	108	116	123	124	118	108	110	114
87	66	69	72	76	87	94	100	105	103	96	86	89	92
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	85	88	92	95	103	109	115	122	121	114	108	113	116
100	80	84	87	89	97	104	110	117	116	110	102	105	106
89	66	70	76	82	88	95	102	113	107	94	86	89	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	85	86	88	92	100	109	114	122	122	111	105	108	111
89	70	72	74	78	91	96	101	106	105	98	89	90	96
105	91	89	90	97	108	114	110	116	118	111	111	108	112
99	85	83	84	91	102	109	105	110	112	105	103	103	107
85	76	72	72	79	87	91	87	93	97	91	89	92	91
92	81	87	90	92	93	94	93	98	97	91	91	92	98
88	69	77	87	88	89	91	84	87	86	81	80	81	87
163	151	154	168	164	164	162	164	164	159	169	168	164	164
164	150	153	171	167	167	164	166	165	160	170	169	165	165
151	138	142	157	156	153	149	149	150	148	156	156	153	153

[1]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stock-
1911 avse endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för maj samt juli—nov. 1916 Stockholm och Göteborg.
avse endast Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för mars, april

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under nov.

Kreatursslag	Stockholm						
	Nov. 1916	Dec. 1916	4/1—10/1	11/1—17/1	18/1—24/1	25/1—31/1	Jan. 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	145	145	145	145	—	145
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	110	111	113	113	111	111	112
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	102	103	105	105	103	103	104
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	73	74	76	76	71	71	74
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	116	117	119	119	117	117	118
» 2. Mindre feta	92	93	95	95	90	90	93
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	148	145	145	145	145	—	145
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	115	116	118	118	116	116	117
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	108	109	111	111	109	109	110
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	97	98	100	100	95	95	98
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	148	145	145	145	—	145
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	115	116	118	118	116	116	117
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	92	93	95	95	90	90	93
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	114	121	125	120	115	100	115
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	99	106	110	105	100	95	103
Får:							
Yngre, feta	99	103	113	113	113	113	113
Äldre, »	89	93	103	103	103	103	103
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	178	176	174	174	174	174	174
Rena, större svin (100—170 kg.)	178	176	174	174	174	174	174
Suggor	167	165	163	163	163	163	163
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	179	186	190	190	175	175	183
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	179	186	190	190	175	175	183
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	230	236	240	240	225	225	233
Oxar: kl. 3. » »	329	336	340	340	325	325	333

priser

vande vikt)

i riket.

1916—jan. 1917.

Eskilstuna								Norrköping							
Nov. 1916	Dec. 1916	2/1—6/1	8/1—13/1	15/1—20/1	22/1—27/1	29/1—3/2	Jan. 1917	Nov. 1916	Dec. 1916	29/12—4/1	5/1—11/1	12/1—18/1	19/1—25/1	26/1—1/2	Jan. 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
97	**95**	—	—	—	—	—	—	**103**	**100**	100	105	105	110	110	**106**
150	**150**	150	150	—	150	—	**150**	—	—	—	—	—	—	—	—
87	**79**	85	85	85	95	95	**89**	**93**	**90**	90	95	95	100	100	**96**
150	**140**	140	140	—	140	—	**140**	**150**	—	—	—	150	—	—	**150**
77	**73**	78	78	78	78	78	**78**	**83**	**80**	80	85	85	85	85	**84**
140	**130**	130	130	—	—	—	**130**	**140**	—	—	—	140	—	—	**140**
71	**66**	75	75	75	75	75	**75**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
110	**90**	100	100	100	102	102	**101**	**103**	**100**	100	105	105	110	110	**106**
92	**86**	92	92	92	92	92	**92**	**93**	**90**	90	95	95	100	100	**96**
77	**71**	75	75	75	75	75	**75**	**83**	**80**	80	85	85	85	85	**84**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**108**	**108**	115	115	115	120	120	**117**
150	**150**	150	150	—	150	—	**150**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**98**	**95**	95	95	95	105	105	**99**
150	**140**	140	140	—	—	—	**140**	**150**	—	—	—	150	—	—	**150**
87	**81**	92	92	92	98	98	**94**	**88**	**85**	85	85	85	85	85	**85**
140	**130**	130	130	—	—	—	**130**	**140**	—	—	—	140	—	—	**140**
—	**72**	78	78	78	78	78	**78**	**78**	**75**	75	75	75	75	75	**75**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**103**	**100**	100	105	105	110	110	**106**
150	**150**	150	150	—	150	—	**150**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**90**	92	92	92	92	92	**92**	**93**	**90**	90	95	95	100	100	**96**
—	**140**	140	140	—	—	—	**140**	**150**	—	—	—	150	—	—	**150**
80	**80**	85	85	85	85	85	**85**	**83**	**80**	80	85	85	85	85	**84**
—	**130**	130	130	—	—	—	**130**	**140**	—	—	—	140	—	—	**140**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	**113**	120	120	120	120	120	**120**	**118**	**128**	130	135	135	135	125	**132**
91	**101**	105	105	105	105	105	**105**	**118**	**125**	125	130	130	130	120	**127**
80	**86**	92	92	92	92	92	**92**	**80**	**80**	80	85	85	85	75	**82**
100	**100**	100	100	100	100	100	**100**	**90**	**90**	90	95	95	95	95	**94**
86	**85**	88	88	88	88	88	**88**	**82**	**82**	82	87	87	87	87	**86**
111	**110**	110	110	110	—	—	**110**	—	—	—	—	—	—	—	—
162	**155**	162	162	162	165	165	**163**	**163**	**160**	160	165	165	165	165	**164**
158	**152**	160	160	160	160	160	**160**	**168**	**165**	165	170	170	173	173	**170**
153	**150**	155	155	155	155	155	**155**	**155**	**155**	155	155	155	155	155	**155**
		Kr. per styck								Kr. per styck					
—	—	—	—	—	—	—	—	**250**	**250**	250	250	250	250	250	**250**
180	**175**	200	200	200	200	200	**200**	**175**	**175**	175	175	175	175	175	**175**
155	**150**	175	175	175	175	175	**175**	**175**	**175**	175	175	175	175	175	**175**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under nov.

Kreatursslag	Malmö						
	Nov. 1916	Dec. 1916	4/1—10/1	11/1—17/1	18/1—24/1	25/1—31/1	Jan. 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	110	—	**110**
» » för export	**153**	**150**	150	150	150	150	**150**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**100**	**97**	105	95	95	95	**98**
» » » » för export	**143**	**140**	140	140	140	140	**140**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**88**	**90**	93	88	85	85	**88**
» » » » för export	**133**	**130**	130	130	130	130	**130**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**73**	**77**	80	75	75	75	**76**
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	**53**	**66**	70	65	60	65	**65**
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	**125**	**124**	125	124	124	124	**124**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**106**	**108**	115	110	110	110	**111**
» 2. Mindre feta	**85**	**89**	95	93	88	88	**91**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	**65**	**70**	75	78	70	70	**73**
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**153**	**150**	150	150	150	150	**150**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**106**	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	**143**	**140**	140	140	140	140	**140**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**102**	**102**	98	100	100	100	**100**
» » » » » för export	**145**	**133**	130	130	130	130	**130**
» 3. Mindre köttiga	**75**	**79**	80	80	80	80	**80**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**150**	**150**	150	150	150	140	**148**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**104**	**109**	105	115	—	—	**110**
» » » för export	**135**	**140**	140	140	140	—	**140**
» 2. Mindre feta	—	**88**	—	—	100	100	**100**
» » för export	—	**130**	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**103**	**97**	108	108	103	103	**106**
» (70—90 »)	**93**	**92**	103	103	98	98	**101**
Skummjölkskalvar	**80**	**81**	90	90	80	80	**85**
Får:							
Yngre, feta	**85**	**85**	85	85	85	85	**85**
Äldre, »	**73**	**73**	73	73	73	73	**73**
Lamm	**103**	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	**164**	**156**	160	160	160	167	**162**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**164**	**156**	160	160	160	167	**162**
Suggor	**149**	**145**	145	145	145	155	**148**
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):		Kr. per styck					
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

1916—jan. 1917.

Hälsingborg							Göteborg						
Nov. 1916	Dec. 1916	4/1—10/1	11/1—17/1	18/1—24/1	25/1—31/1	Jan. 1917	Nov. 1916	Dec. 1916	4/1—10/1	11/1—17/1	18/1—24/1	25/1—31/1	Jan. 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
153	**150**	150	150	150	155	**151**	**160**	**150**	150	—	150	—	**150**
92	**91**	100	98	98	100	**99**	**95**	**96**	100	103	103	108	**104**
143	**140**	140	140	140	145	**141**	**150**	**140**	140	—	140	—	**140**
83	**71**	83	83	83	88	**84**	**80**	**81**	83	86	86	86	**85**
137	**130**	130	130	130	135	**131**	**140**	**130**	130	—	130	—	**130**
68	**64**	70	70	73	73	**72**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
120	**128**	125	128	125	125	**126**	—	—	—	—	—	—	—
114	**114**	115	115	115	115	**115**	**102**	**105**	110	113	113	113	**112**
104	**103**	103	103	103	103	**103**	**82**	**85**	90	93	93	93	**92**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
153	**150**	150	150	150	155	**151**	**160**	**150**	150	—	150	—	**150**
—	—	—	—	—	—	—	**103**	**109**	112	115	115	115	**114**
143	**140**	140	140	140	145	**141**	**150**	**140**	140	—	140	—	**140**
—	—	—	—	—	—	—	**97**	**104**	105	108	108	108	**107**
137	**130**	130	130	130	135	**131**	**140**	**140**	140	—	130	—	**135**
105	**99**	105	105	105	105	**105**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	85	85	**85**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
153	**150**	150	150	150	155	**151**	**160**	**150**	150	—	150	—	**150**
109	**118**	100	—	113	113	**109**	**95**	**98**	105	108	108	108	**107**
143	**140**	140	140	140	145	**141**	**150**	**140**	140	—	140	—	**140**
94	**97**	88	93	93	93	**92**	**85**	**88**	93	96	96	96	**95**
—	—	—	—	—	—	—	**140**	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
109	**105**	105	105	105	105	**105**	**118**	**118**	118	118	118	118	**118**
101	**98**	98	98	98	98	**98**	**113**	**113**	113	113	113	113	**113**
91	**88**	88	88	88	88	**88**	**88**	**88**	88	88	88	80	**86**
—	—	—	—	—	—	—	**88**	**88**	88	98	98	98	**96**
—	—	—	—	—	—	—	**78**	**78**	78	88	88	88	**86**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**163**	**161**	155	156	156	158	**156**
—	—	—	—	—	—	—	**165**	**163**	157	159	159	161	**159**
—	—	—	—	—	—	—	**151**	**150**	146	148	148	148	**148**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
137	**140**	138	138	138	138	**138**	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

vilken talen äro »vägda» med hänsyn till storleken av de kvantiteter, varmed de särskilda varuslagen ingå i en normal årsbudget, torde få anses såsom en fullgod mätare på livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 de båda indexserierna utvisa en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å olika för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda indextalen, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras.

Enligt vad den vägda indexserien utvisar, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under januari stigit med ytterligare 8 %, och utgjorde prisstegringen från juli 1914 till januari 1917 omkring 60 %. En icke oväsentlig del av fördyringen under den sista månaden får tillskrivas de i samband med regleringen av mjöl och bröd uppkomna högre priserna å dessa varuslag.

Tillförseln till offentliga slakthus.

Januari 1917.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg [1]
Tjurar	230	17	565	17	451	157	775
Kor	115	237		150	1 638	926	2 037
Övriga nötkreatur	2 309	31		63	1 048		858
Gödkalvar	675	[2] 261	[2] 549	19	689	124	1 102
Spädkalvar	292	[3] 334	[3] 277	265	115	34	491
Får och lamm	81	21	44	16	116	67	492
Svin	910	278	248	951	2 084	431	2 085
Spädgrisar	40	2	10	3	52	—	504
Hästar och föl	95	8	27	9	96	41	191

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Januari 1917.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 415	234	509	327	828	619
Gödkalvar	5 203	200	602	130	766	296
Spädkalvar	5 349	294	521	569	704	405
Får och lamm	2 816	23	89	203	225	202
Svin	4 790	550	835	937	2 570	885
Spädgrisar	670	2	13	8	60	11
Hästar och föl	311	26	41	10	72	49

[1] Tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset.
[2] Större kalvar.
[3] Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *jan.* 1916—*jan.* 1917.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1])														
Abborre, stor	kg.	118	124	153	114	74	90	90	119	128	130	114	124	144
liten	»	80	85	105	83	51	70	62	95	112	106	90	87	110
Braxen	»	65	—	—	76	75	74	69	95	110	106	—	—	—
Gråsej	»	75	—	—	—	64	70	70	70	80	88	—	—	—
Gädda, levande	»	—	—	—	—	70	—	—	210	—	—	—	140	—
slaktad	»	110	119	140	98	89	97	100	158	164	180	153	170	201
Gös	»	—	178	188	163	153	175	182	225	234	235	203	188	270
Hälleflundra, stor	»	148	148	149	137	140	144	—	—	170	—	—	—	—
liten	»	102	110	108	110	86	85	—	—	—	—	—	—	—
Id	»	60	—	68	74	57	68	63	90	95	107	95	87	—
Kolja, svensk	»	90	70	87	75	57	70	73	78	82	76	95	88	100
norsk	»	51	55	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	98	103	85	—	—	—
Kungsflundra	»	—	—	74	80	67	72	—	—	—	—	137	135	—
Lake, insjö- stor	»	86	90	90	70	—	—	—	95	104	116	105	102	112
Lake, insjö- liten	»	110	103	110	78	55	65	—	90	—	97	94	90	—
Lax, färsk	»	310	387	440	448	353	280	285	—	—	—	360	—	—
Långa	»	63	—	85	85	—	—	—	75	—	—	—	—	—
Piggvar	»	—	175	175	175	140	125	—	—	—	—	230	250	275
Röding	»	—	—	—	175	175	183	190	112	—	222	210	190	—
Rödspotta, stor	»	99	90	90	86	79	85	—	110	112	110	143	130	128
liten	»	—	70	70	70	60	—	—	—	—	—	—	123	110
Sik, stor	»	—	—	—	114	115	130	110	160	149	149	120	134	143
liten	»	110	—	—	—	—	112	75	—	—	110	103	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	121	123	80	—	—	—
Sill, färsk	låda[2])	3520	2500	3000	—	—	—	—	—	4900	4500	6400	5450	5500
» »	kg.	37	—	—	—	50	—	—	61	65	70	—	—	—
Sjötunga, stor	»	—	155	153	155	89	95	100	145	142	161	—	—	—
liten	»	120	—	—	108	69	80	73	96	94	125	225	—	—
Slätvar	»	—	150	150	150	—	—	—	—	—	—	208	—	—
Strömming	låda[3])	2500	1550	1900	1725	950	—	—	—	—	—	—	2100	2300
»	kg.	35	20	27	20	26	37	32	36	40	42	37	39	35
Torsk, svensk m. huvud	»	40	57	59	53	44	47	44	45	49	61	63	56	65
Torsk, svensk huvudlös	»	107	91	90	83	74	86	89	90	99	101	120	93	113
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	66	50	58	62	41	54	52	49	44	54	63	54	70
liten	»	50	40	40	40	—	—	—	—	—	—	—	35	43
Ål, levande, stor	»	250	—	—	—	185	268	216	248	245	255	—	350	—
liten	»	170	—	—	—	—	175	155	204	176	181	—	260	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	1700	2050	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	750	900	950	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	230	159	148	125	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	120	95	83	85	96	—	—	140	138	—	—	—	133
Räkor, kokta små	»	—	—	—	—	—	65	60	—	—	—	—	115	90

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

$^{4}/_{1}$—$^{10}/_{1}$:	tillgång knapp,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens svävande.
$^{11}/_{1}$—$^{17}/_{1}$:	»	»	»	»
$^{18}/_{1}$—$^{24}/_{1}$:	»	»	»	fast.
$^{25}/_{1}$—$^{31}/_{1}$:	» otillräcklig,	»	livlig,	» stigande.

[1]) **Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.**
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *jan.* 1916—*jan.* 1917.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917
					Kr. per låda (c:a 85 kg.)								
Sill, stor	39·72	32·90	36·64	39·13	—	—	51·13	44·33	71·19	72·00	61·00	47·31	46·88
» blandad	27·83	25·59	27·89	30·15	—	—	34·50	38·50	45·45	—	—	27·33	34·80
» små	23·17	15·20	24·50	23·71	—	—	31·25	32·00	28·50	—	—	11·50	20·92
					Öre per kg.								
Kolja, stor	75	59	—	71	53	76	70	67	75	77	95	91	99
» halvstor	68	49	75	66	43	65	54	39	55	62	83	84	79
» liten	57	39	55	52	35	54	41	18	39	40	53	51	69
Vitling	66	40	53	49	37	54	37	34	56	52	54	38	64
Torsk, stor	80	60	58	52	50	64	68	82	74	79	84	61	78
» liten	43	46	51	45	32	50	48	33	48	45	56	45	49
Långa	57	58	76	56	53	66	59	47	59	76	88	66	—
Gråsik	50	54	51	49	44	62	61	47	58	66	81	57	77
Tunga, röd	160	203	228	133	80	112	90	129	123	148	—	218	258
» äkta	394	343	315	350	—	—	—	—	—	590	306	185	505
Rocka	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	298	280	238	202	166	—	319	450	335	287	209	261	365
Slätvar	233	187	223	154	—	—	—	—	—	251	186	171	284
Rödspotta	130	103	108	79	40	—	70	114	103	126	139	162	188
Hälleflundra	154	186	166	144	123	166	156	237	235	253	247	250	284
Havskatt	—	56	77	65	56	—	—	—	—	—	—	—	—
Marulk	—	30	—	48	57	69	—	66	—	100	109	—	—
Kummel	—	—	—	—	85	105	82	60	—	95	90	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	—	—	164	—	—	—	—	—
Haj	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	200	135	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	351	434	421	312	210	73	163	228	312	167	184	125	252
» lådor	11 414	22 795	31 763	27 407	17 588	7 349	12 232	9 020	24 686	15 220	9 889	8 422	14 357

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

Arbetsmarknaden under februari månad 1917.

Den försämring av arbetstillgången, som redan mot slutet av januari förmärktes inom åtskilliga näringsgrenar, har fortgått även under februari. Orsaken härtill har liksom föregående månad varit att söka dels i den skärpta handelsblockaden, som förorsakat rubbningar och inskränkningar av driften inom ett flertal industrier samt avbrott i sjöfarten och hamnarbetet, dels ock i den ihållande kölden, som vållat, att byggnadsverksamheten måst ligga nere i ännu större utsträckning än med hänsyn till årstiden och rådande konjunkturer eljest skulle varit nödvändigt. Depressionen synes emellertid icke hava lika starkt framträtt i alla landsdelar. Mest kännbar torde arbetslösheten hava varit i städerna i Skåne, Halland och Blekinge. Försämring av arbetstillgången konstaterades även i Stockholm och Göteborg, liksom över huvud i Mälarprovinserna, Östergötland och Västerbotten. I Västergötland, Värmland, Dalarna och Jämtland betecknades konjunkturerna däremot fortfarande såsom gynnsamma. I Gävleborgs och Västernorrlands län var arbetstillgången också bättre än vid samma tid föregående år.

De tendenser till försämring av arbetsmarknadens läge, som sålunda kommit till synes, berörde helt naturligt icke *jordbruket* och *skogshanteringen*. På detta område förefanns tvärtom alltjämt en stark efterfrågan på arbetskraft, som, särskilt vad skogsarbetare beträffar, i allmänhet endast med svårighet kunde tillgodoses. Bland de arbetargrupper, inom vilka under månaden större arbetslöshet förekommit, har emellertid funnits åtminstone en kategori, sjömännen, som ägt ganska goda förutsättningar för detta arbete. Ett avsevärt antal arbetslösa sjömän hava också särskilt i Stockholm sökt och erhållit arbete i skogarna.

Inom *industrien* är det, frånsett de vanliga säsongyrkena, i främsta rummet bageriarbetarna, som fått vidkännas arbetslöshet. Även inom andra näringsgrenar har emellertid, liksom föregående månad, kol- och råämnesbristen flerstädes gjort sig gällande. Särskilt synes i Skåne driften av denna anledning hava legat nere vid ett flertal fabriker inom olika branscher: margarin-, textil-, läder-, gummi- och bleckvarufabriker m. m. Metallindustrien i övrigt har däremot fortfarande arbetat under högkonjunktur. Inom gruvdriften har det även varit förenat med stora svårigheter att fylla behovet av arbetskraft. Såväl i Bergslagen som vid de skånska stenkolsgruvorna hava försök gjorts att i gruvarbete använda arbetslösa sjömän. Resultatet har emellertid åtminstone i en del fall blivit mindre tillfredsställande på grund av de nyantagna arbetarnas ovana vid arbetet under jord. Därtill har också kommit, att osäkerhet rått i fråga om avtals- och arbetsförhållandena vid en del gruvor, vilket gjort, att de organiserade sjömännen icke velat taga anställning där. Inom sågverksindustrien har i Västernorrland förekommit brist på arbetskraft.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbets-

förmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 124. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jordbruk m. m.	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	*57*	*59*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	*128*	*150*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	*110*	*124*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

I stort sett har tillgången å arbetskraft sålunda i förhållande till efterfrågan varit lika stor som vid motsvarande tid föregående år. Inom gruppen jordbruk och skogshushållning har bristen å arbetskraft dock varit mer framträdande än 1916, medan å andra sidan inom industrien och övriga näringsgrenar överskottet av arbetssökande varit något större än förutnämnda år. Från en del orter har också uppgivits, att antalet ansökningar om arbete sannolikt skulle blivit ännu större än nu varit fallet, därest understödsverksamhet för arbetslösa pågått i samma utsträckning som förra vintern och de arbetslösa med hänsyn därtill sett sig föranlåtna att alltid anmäla sig å arbetsförmedlingsanstalterna. I jämförelse med februari 1915 måste arbetsmarknadens läge under alla omständigheter betecknas såsom gynnsamt.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·3	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	[1] *5·4*	[1] *6·2*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 februari 1917. Arbetslösheten var då, såsom synes, fortfarande stadd i ökning, men var dock mindre än vid motsvarande tidpunkt något av de föregående år, för vilka uppgifter äro tillgängliga.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

I. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Enligt den av Kungl. Maj:t den 10 september 1914 fastställda instruktionen för de kommunala hjälpkommittéerna, skulle dessa vid utgången av varje vecka uppgöra och dels till länskommittén, dels till socialstyrelsen överlämna summarisk rapport angående antalet understödda personer inom kommunen. Denna bestämmelse om rapporter för varje vecka rörande arbetslöshetens och understödsverksamhetens omfattning syntes behövlig vid den nuvarande krisens början för att bereda erforderlig snabb översikt över arbetsmarknadens utveckling samt över de då nyinrättade lokala hjälpkommittéernas arbete. Såsom förhållandena sedermera utvecklat sig, har emellertid en så ofta återkommande rapportering icke längre ansetts vara erforderlig. Efter samråd med statens arbetslöshetskommission har därför socialstyrelsen hemställt om Kungl. Maj:ts medgivande därtill, att ifrågavarande rapporter måtte tillsvidare få avgivas allenast för varje månad, och har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 mars 1917 härtill lämnat sitt bifall.

Under februari månad 1917 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.		Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Vaxholm	346	—	Borås	87	—
Linköping	341	341	Karlstad	9	—
Jönköping	66	—	Umeå	145	64
Karlskrona	28	—	Luleå	1 922	1 471
Karlshamn	28	—	Jukkasjärvi	124	—
Ystad	1 288	413	Summa febr. 1917	8 416	2 312
Hälsingborg	542	—	» jan. 1917	3 742	1 392
Halmstad	2 903	23	» febr. 1916	183 131	91 685
Snöstorp	391	—			
Skee I	196	—			

Åtgärder mot befarad ökning av arbetslösheten. I anledning av de tendenser till ökad arbetslöshet, som under den senaste tiden framträtt inom vissa

näringsgrenar, har statens arbetslöshetskommission till arbetsgivare och arbetare m. fl. utsänt följande meddelande:

Vid överläggningar, som under undertecknads ordförandeskap hållits mellan Statens arbetslöshetskommission och representanter för lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen samt Statens industri-, livsmedels- och folkhushållningskommissioner ävensom torvkommittén, hava behandlats vissa frågor rörande det nuvarande läget och utsikterna under den närmaste framtiden inom olika näringsområden samt rörande det överskott, resp. den brist på arbetskraft inom olika delar av arbetsmarknaden, som förefinnes eller kan beräknas uppkomma.

Från industrikommissionens sida har därvid framhållits, att beträffande *industri, handel och samfärdsel* i den sedan längre tid pågående intensiva verksamheten på sista tiden inträtt en märkbar avmattning. En del tillverkningar, vilka så gott som uteslutande uppkommit på grund av krigskonjunkturen, hava begränsats eller helt avstannat. Den starka prisstegringen och den minskade tillgången på råvaror och förbrukningsartiklar hota också allt flera grenar inom industrien med driftinskränkningar eller stillestånd. En allmännare avmattning inom nyssnämnda näringsområden med därav framkallad *tilltagande arbetslöshet* är därför att befara.

Beträffande åter *jordbruket* har ytterligare konstaterats det kända faktum, att *stor brist på arbetskraft* föreligger redan för den normala produktionens vidmakthållande. Därest denna brist ej omedelbart avhjälpes, äventyras den utvidgning av livsmedelsproduktionen, som för folknäringens tryggande under nu rådande förhållanden är nödvändig. Enahanda svårigheter antagas också möta mot behövlig ökning av vedhuggning och torvupptagning till bränslebristens avhjälpande.

Den redan förefintliga ojämnheten på arbetsmarknaden — överflöd å arbetskraft inom vissa näringsgrenar, brist inom andra — hotar sålunda att ytterligare skärpas. Förändrade förhållanden kunna givetvis inträda. Men därest så ej sker och det ej lyckas, att genom lämpliga åtgärder i någon mån återställa jämvikten på arbetsmarknaden lära följderna snart visa sig i form av, om ej minskad så i allt fall icke ökad produktion av livsmedel och tilltagande arbetslöshet bland stora skaror av industriens, handelns och samfärdselns arbetstagare. Det säkraste medlet att förebygga en sådan utveckling av förhållandena är en överflyttning i stor skala av arbetare från de nyss nämnda näringsområdena till i främsta rummet jordbruket men ock till skogsbruk och torvupptagning m. m.

I förening med andra vederbörande statsmyndigheter har arbetslöshetskommissionen föranstaltat om erforderliga förberedelser för åtgärder i förenämnda syfte. Kommissionen anser sig emellertid böra omedelbart fästa arbetsgivares och arbetares uppmärksamhet på läget och vädja till deras medverkan för att i statens och deras gemensamma intresse såvitt möjligt mildra situationens vanskligheter.

För detta ändamål böra *arbetsgivare*, som se sig nödsakade företaga avskedanden, så långt möjligt behålla äldre, familjeförsörjande, lägenhetsinnehavande arbetare, för vilka särskilda svårigheter möta vid övergång till annat arbete på annan plats. Innan entledigande sker, böra arbetarna varskos och uppmanas att i tid anmäla sig hos de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

De arbetsgivare åter, hos vilka brist på arbetskraft föreligger eller förestår (inom jordbruk, skogshantering, torvupptagning m. m.), böra omedelbart anmäla sitt behov av arbetare hos arbetsförmedlingsanstalterna samt vidtaga de anordningar, som erfordras med avseende å bostäder, utspisning o. s. v. för att mottaga en ökad arbetsstyrka.

För de *arbetare*, som redan blivit eller framdeles bliva arbetslösa, bör det stå klart, att utsikterna till arbete inom stadssamhällen och andra industriorter med all sannolikhet komma att efter hand ytterligare försämras, under det att arbete i stor utsträckning finnes att tillgå å landsbygden, där bostäder och livsförnödenheter i allmänhet ställa sig billigare. Särskilt för dem, som tidigare — kanske helt nyss — tillhört

jordbruket, erbjuda sig rika tillfällen till fast och för framtiden betryggande anställning därstädes. Det ligger därför i arbetarnas eget intresse att genom anmälan hos arbetsförmedlingsanstalterna skyndsamt förvissa sig om de många platser, som inom jordbruket stå öppna för dem.

Genom naturlig återströmning till landsbygden av den under industriens hittillsvarande högkonjunktur därifrån avgångna arbetskraften kan bäst åvägabringas en utjämning å arbetsmarknaden. Såsom redan omnämnts ämnar därjämte arbetslöshetskommissionen, i samråd med andra vederbörande statsmyndigheter, förbereda sådana ytterligare åtgärder, som under de fortsatta utredningarna kunna visa sig erforderliga.

Stockholm den 17 mars 1917.

På Arbetslöshetskommissionens vägnar:

Oscar von Sydow.

Gunnar Huss.»

De i detta meddelande framlagda synpunkterna och önskemålen hava av *lantbruksstyrelsen* ytterligare framhållits i nedanstående till hushållningssällskapens förvaltningsutskott utsända cirkulär:

»Såsom framgår av bilagda meddelande från statens arbetslöshetskommission, föreligger grundad anledning befara, att avsevärd arbetslöshet inom industri, handel och samfärdsel under närmaste tiden kan komma att uppstå. Då samtidigt är känt, att brist på arbetskraft föreligger för jordbruk, skogshantering och torvupptagning, samt produktionen av brödsäd m. fl. jordbruksalster ävensom av bränsle måste i det allmännas intresse så långt möjligt ökas, har den tanken naturligt uppkommit att, genom överflyttning av inom förutnämnda näringsgrenar ledigblivande arbetskrafter till jordbruk, skogshantering och torvupptagning, bereda dessa möjlighet att motsvara de stegrade fordringarna på ökad produktion. För att i större omfattning organisera denna överflyttning har statens arbetslöshetskommission påkallat Kungl. Lantbruksstyrelsens m. fl. statsmyndigheters medverkan.

Med anledning härav får Kungl. Lantbruksstyrelsen, som finner verksamma åtgärder härutinnan vara i hög grad av behovet påkallade, vända sig till hushållningssällskapens förvaltningsutskott, med hemställan att förvaltningsutskotten ville, ett vart för sitt område,

dels, med anlitande av vederbörande lokalavdelningar, inom området eventuellt befintliga lantarbetsgivareföreningar och andra dylika korporationer, uppmana jord-, skogs- och torvmosseinnehavare att hos ortens arbetsförmedlingsanstalt omedelbart anmäla sina behov av arbetskraft såväl för stadigvarande anställning som för mera tillfälligt arbete under olika tider av året samt i samband därmed vidtaga erforderliga anordningar med avseende å bostäder för arbetarna;

dels uppmana ovannämnda lokalavdelningar och korporationer att omedelbart till förvaltningsutskottet lämna meddelande om det allmänna läget i berörda avseende;

dels sammanställa dessa meddelanden samt till Lantbruksstyrelsen så snart ske kan insända såväl sammanställningen som meddelandena (eventuellt i avskrift) för vidare bearbetning;

dels ock till Lantbruksstyrelsen meddela de vidare upplysningar eller framhålla de ytterligare synpunkter och förslag till åtgärder, som i ämnet synas förvaltningsutskottet vara av betydelse.

Det av förvaltningsutskotten åvägabragta materialet kommer att användas för närmare bedömande av frågan om lämpliga åtgärder för tillhandahållandet av erforderlig arbetskraft för tryggandet av tillgången å jordbruksprodukter och bränsle.

Ett antal exemplar av detta cirkulär bifogas för att tillställas lokalavdelningarna m. fl.

Stockholm den 14 mars 1917.

Wilhelm Flach.

Fredrik Egerström. Wilh. Heyman
föredragande.»

Vid organiserandet av den ifrågasatta överflyttningen av ledig arbetskraft från industrien till jordbruket skulle de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna bliva de centralpunkter, hos vilka anmälningar om lediga platser och förestående avskedanden skulle koncentreras. Härigenom skulle anstalterna i långt högre grad än hittills tillförsäkras översikt över arbetsmarknadens läge och kommande utveckling samt beredas möjlighet att genom ökat förmedlingsarbete verka utjämnande mellan tillgång och efterfrågan å arbetskraft. Socialstyrelsen har också ansett sig böra fästa anstalternas uppmärksamhet på de skärpta krav, som härigenom uppenbarligen komme att ställas på deras arbetsförmåga, samt hemställt till övervägande, huruvida några särskilda åtgärder kunna vara erforderliga med hänsyn till den ökade arbetsbörda, som måste vara att emotse. Särskilt har härvid framhållits, att de lokala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna hava till uppgift bland annat att, i den mån så behöves, tjäna såsom organ för ortens arbetsförmedlingsanstalt, varför det torde vara lämpligt att vid bedömande av frågan om utvidgning av arbetsförmedlingsverksamheten o. d. samråda med dessa kommittéer.

2. Statens livsmedelskommission.

Statsunderstöd åt behövande familjeförsörjande stenarbetare i Blekinge. Den 5 december 1916 ingav konungens befallningshavande i Blekinge län till Kungl. Maj:t en framställning från länshjälpkommittén i nämnda län med ansökning om ett anslag å 20 000 kr. ur det av 1916 års riksdag beviljade anslaget till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor för att genom länshjälpkommitténs förmedling användas till förbilligande av mjöl, potatis, mjölk, ved, skodon och kläder för nödlidande familjeförsörjande stenarbetare, boende inom Sturkö, Tjurkö, Torhamns, Listerby, Aspö-Hasslö, Jämshögs, Rödeby och Fridlevstads kommuner i Blekinge län.

Sedan statens arbetslöshetskommission yttrat sig över framställningen och förordat bifall till densamma, avgav statens livsmedelskommission den 20 februari 1917 yttrande i ärendet, varvid jämväl livsmedelskommissionen tillstyrkte den gjorda ansökningen. Kommissionen framhöll visserligen, att statsbidraget jämlikt kungl. kungörelsen den 13 oktober 1916[1] syntes

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1112.

böra direkt tilldelas respektive kommuner såsom ett extra ordinärt tillägg till det redan för vissa kommuner medgivna statsbidraget, men av praktiska skäl och då länshjälpkommittén ansågs på ett fullt betryggande sätt kunna handhava kontrollen över verksamheten samt nedlägga ett intresserat och målmedvetet arbete för saken, ansåg kommissionen, att beloppet lämpligen borde ställas till kommitténs förfogande.

Kungl. Maj:t beslöt den 2 mars 1917 i huvudsaklig överensstämmelse med livsmedelskommissionens förslag. Genom nådigt brev samma dag anbefalldes statskontoret att till livsmedelskommissionen utbetala det begärda beloppet. Enligt brevet skall länshjälpkommittén eller Blekinge läns landsting tillskjuta sammanlagt minst 7 000 kr. Medlen skola komma behövande stenarbetare till godo, såväl inom kommuner, som redan erhållit statsbidrag på grund av ansökningar enligt bestämmelserna i ovanberörda nådiga kungörelse den 13 oktober 1916, som ock inom kommuner, vilka icke kommit i åtnjutande av dylikt statsbidrag. Verksamheten skall anordnas i samarbete och samförstånd med den verksamhet, som inom vederbörande kommuner bedrives med anlitande av förenämnda kungörelse den 13 oktober 1916. Understöd har icke fattigvårds karaktär. Länshjälpkommittén skall till livsmedelskommissionens prövning ingiva förslag angående anslagets fördelning å kommuner inom länet, och skall vid anslagets fördelning hänsyn särskilt tagas till behovet inom de kommuner, som icke erhållit bidrag enligt kungörelsen den 13 oktober 1916 på grund av att kommunens ekonomiskt betryckta läge omöjliggjort uppfyllandet av förutsättningarna för sökande och erhållande av statsbidrag enligt nämnda kungörelse.

Spannmålsimport. Den 27 februari 1917 ställde Kungl. Maj:t ett ytterligare belopp å högst 7 000 000 kr. till livsmedelskommissionens förfogande för inköp av spannmål i utlandet.

Under tiden från krigsutbrottet och intill nämnda dag har Kungl. Maj:t anbefallt utanordnande av sammanlagt 34 millioner kronor för sådant ändamål.

Återkallande av vissa undantag från gällande utförselförbud. Genom nådigt brev till livsmedelskommissionen den 9 februari 1917 förklarade Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t på förekommen anledning funnit gott förordna, att sådant undantag från gällande utförselförbud, som av Kungl. Maj:t beviljats före den 1 december 1917, tills vidare icke må tillämpas, förrän Kungl. Maj:t på därom gjord underdånig ansökning prövat undantaget fortfarande böra gälla.

Reglering av handeln med vissa gödningsämnen. På livsmedelskommissionens hemställan den 2 mars 1917 beslöt Kungl. Maj:t den 6 i samma månad, att av det förslagsanslag å 4 millioner kr., som riksdagen å extra stat beviljat för nedbringande av priset å superfosfat och chilesalpeter,[1] till livsmedelskommissionens förfogande ställa ett belopp av ytterligare 3 millioner kr.[2]

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 1, sid. 9.
[2] Jfr Soc. Medd., årg. 1917, h. 2, sid. 162.

Åtgärder för befordrande av odlingen av brödsäd (minimipriser). Hos statens livsmedelskommission hade lantbruksstyrelsen anhållit, att kommissionen måtte med eget yttrande till Kungl. Maj:t överlämna en lantbruksstyrelsens underdåniga skrivelse den 29 januari 1917, i vilken styrelsen efter att hava överlagt i ämnet med dels ombud för vissa hushållningssällskap dels ock med folkhushållningskommissionen hemställde, att Kungl. Maj:t ville i huvudsaklig överensstämmelse med vad i skrivelsen funnes angivet, dels bemyndiga lantbruksstyrelsen att träffa avtal med enskilda jordbrukare om odling av vårvete, dels ock bemyndiga folkhushållningskommissionen att till i skrivelsen angivna priser under instundande konsumtionsår för kronans räkning inköpa till kronan hembjudet vårvete och korn av 1917 års skörd. Förslaget innebär, att vissa *minimipriser* skulle garanteras å ena sidan jordbrukare, som med kronan ingått avtal om odling av vårvete, å andra sidan sådana jordbrukare, som utan att hava ingått dylikt avtal under instundande skördeperiod odla till brödsäd lämpligt korn.

Den 30 januari 1917 överlämnade livsmedelskommissionen till Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsens berörda skrivelse jämte eget yttrande, vari kommissionen helt anslöt sig till lantbruksstyrelsens framställning. Denna har i huvudsak följande lydelse:

»Under särskilt den senaste delen av den gångna kristiden har det varit förenat med växande svårigheter att på fullt betryggande sätt bereda tillräcklig tillgång till brödföda åt landets inbyggare; och grundad anledning finnes befara, att dessa svårigheter, om kriget kommer att fortfara under större eller mindre del av nästa konsumtionsår, ytterligare skola ökas. Sålunda kommer bristen på tonnage för import av brödsäd tvivelsutan att bliva allt mera kännbar. På grund av otjänlig väderlek under fjolårets höstsådd blevo stora för höstsäd avsedda arealer inom skilda delar av landet icke besådda, och fara föreligger nu, att höstsädesbrodden inom stora delar av mellersta Sverige skall taga allvarlig skada under ett tjockt snötäcke på ofullständigt tjälad mark. Under sådana förhållanden synes det vara oavvisligen nödvändigt att i god tid vidtaga de kraftigaste åtgärder för att i så stor utsträckning som möjligt utöka tillgången på för brödsäd användbar spannmål. Till en början torde dessa åtgärder böra inriktas på den stundande vårsådden, därvid frågan närmast gäller en utökning av de med vårvete och korn besådda arealerna.

Efter överläggningar i ämnet dels med ombud från de hushållningssällskap, inom vilkas områden vårveteodling visat sig kunna bedrivas med gynnsamt resultat, dels ock med statens folkhushållningskommission, har lantbruksstyrelsen i samråd med nämnda kommission funnit sig böra för Eders Kungl. Maj:t framlägga följande förslag till uppnående av det åsyftade målet.

För åstadkommande av en mera omfattande odling av *vårvete* innevarande år synes den lämpligaste och mest verksamma åtgärden vara, att avtal om dylik odling träffas mellan kronan och de jordbrukare, vilkas gårdar på grund av jordmån, klimat och andra lokala förhållanden kunna antagas lämpa sig härför.

Att — såsom kanske närmast skulle låta tänka sig — därvid endast låta avtalet omfatta viss, närmare angiven areal utöver den under föregående år besådda, torde vara tekniskt outförbart, bland annat på grund av svårigheten att särskilja och kontrollera, huru mycket som skördats å den sålunda kontrakterade arealen. Därtill kommer såsom ett ännu mera tungt vägande skäl mot en dylik anordning, att följden därav lätt skulle kunna bliva den, att närboende jordbrukare, vilka av en eller annan anledning ej kunna utöka sin vårveteodling och sålunda icke skulle bliva i tillfälle att komma i åt-

njutande av den fördel ett avtal sådant som det ifrågasatta innebär, komme att mer eller mindre inskränka denna sin odling och i stället öka t. ex. den jämförelsevis säkrare och utan en prisreglering av vårvete mera vinstgivande odlingen av havre eller blandsäd. På grund härav bör enligt såväl lantbruksstyrelsens som kommissionens och ovannämnda hushållningssällskaps ombuds mening avtalet omfatta hela den areal, varom en jordbrukare kan vilja avsluta dylikt odlingsavtal.

Såsom mellanhand mellan staten och resp. odlare torde hushållningssällskapen böra anlitas. Den, som har för avsikt att instundande vår beså viss areal med vårvete, bör hos sitt hushållningssällskap därom göra anmälan enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär med uppgift på den härför avsedda arealen m. m. De sålunda inkomna ansökningarna granskas och prövas av vederbörande hushållningssällskap genom sällskapets jordbrukskonsulent eller annan för ändamålet lämplig person eller nämnd, därvid endast sådana jordbrukare böra godkännas såsom odlare, vilka hava tillgång till för ändamålet tjänlig jord och hos vilka goda förutsättningar i övrigt för dylik odling förefinnas. De godkända ansökningarna översändas därefter till lantbruksstyrelsen för slutlig fastställelse.

Då man med visshet torde kunna antaga, att de flesta förutvarande odlare vid försäljning av fjolårets skörd undantagit för egen normal odling erforderligt utsäde och då det i regel torde bliva dessa, med vilka överenskommelse kommer att träffas, synes det icke vara av behovet påkallat, att särskilda åtgärder från statens sida vidtagas för anskaffande av utsäde. God tillgång därpå för den *ökade* arealen torde komma att instundande vår förefinnas, då enligt till lantbruksstyrelsen intill den 20 januari inkomna uppgifter icke mindre än 1 200 ton redan blivit av olika utsädesaffärer inköpta. Hela det normala utsädesbehovet uppgår till endast omkring 1 600 ton.

För att förebygga att avtal avslutas om odling av större areal än som verkligen besås bör vederbörande odlare styrka, att han förfogar över eller kan åt sig anskaffa tillräcklig kvantitet utsäde för den i ansökningen angivna arealen. Ett oeftergivligt villkor för att nå vad man här närmast avser synes vara, att de jordbrukare, med vilka avtal träffas, med full säkerhet kunna påräkna att till på förhand bestämt minimipris finna avsättning för sin inhöstade gröda. Härför kräves, att kronan förbinder sig att till visst i avtalet angivet pris inköpa vad som skördas av fullgod beskaffenhet å den avtalade arealen. Någon skyldighet för odlaren att helt eller delvis hembjuda skörden till kronan torde däremot ej behöva ifrågakomma, då avsikten med de träffade anordningarna endast är att få en ökad vårveteodling till stånd på därtill särskilt tjänlig jord. Då emellertid denna jord i många fall torde väl lämpa sig för en i regel mera givande odling av korn, har det under de i ämnet förda överläggningarna framhållits, att det kontrakterade priset bör ställas i viss relation till priset å sistnämnda säde och för fullgod välbärgad vara icke bestämmas lägre än till 5 kr. över det vid varans övertagande gällande priset å prima foderkorn, dock icke under 28 kr. per 100 kg. fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vårvetets odlingsort. Detta jämförelsevis höga pris betingas dels av att årets höstveteskörd redan på grund av den minskning i höstvetearealen, som föranletts av den ogynnsamma väderleken under såningstiden, torde bliva mindre än under normala år och till följd av växande importsvårigheter huvudsakligen torde kunna utökas genom ökad skörd av vårvete, dels ock av att vårvete av fullgod beskaffenhet kan vid mjöltillverkning i viss mån ersätta importerat vete. Ännu större hänsyn torde härvid böra tagas till den risk, varmed vårveteodling alltid är förbunden, vilket gör, att priset måste sättas jämförelsevis högt, om odling därav i större utsträckning skall kunna påräknas. Det ifrågasatta minimipriset på vårvete har sålunda ansetts böra bestämmas oberoende av priset på höstvete.

Då även *korn* med fördel kan, om så behöves, finna användning till brödföda och då detsamma på lämplig jord lämnar en rik avkastning, har det synts såväl lantbruksstyrelsen som folkhushållningskommissionen och hushållningssällskapens omförmälda om-

bud vara nödvändigt och av synnerligen stor vikt, att särskilda åtgärder vidtagas för åstadkommande jämväl av en utsträckt odling instundande vår av detta säde.

Den verksammaste åtgärden vore tvivelsutan även här att — såsom i fråga om vårvete — på överenskommelsens väg söka nå målet. På grund av den omfattning, vari kornodlingen bedrives i vårt land, torde emellertid en dylik anordning i föreliggande fall möta praktiska svårigheter, som om möjligt böra undvikas. Därtill kommer, att redan det bistånd, som vid vårveteodlingen kräves av hushållningssällskapen, säkerligen kommer att vålla många av dem ett icke obetydligt arbete. Om under sådana förhållanden härtill nu ytterligare skulle läggas det förvisso mångdubbelt större arbete, som träffandet av särskilda avtal om odling av korn måste medföra, kan man hava grundad anledning befara, att det hela därigenom skulle förorsakas skada och det åsyftade målet icke på önskvärt sätt kunna uppnås. Vid de förda överläggningarna har det på grund härav ansetts nödvändigt att inskränka de av staten vidtagna åtgärderna till kornodlingens utökning till att kronan endast utfäster sig att av odlare av korn instundande höst till visst minimipris inköpa minst 50 % av vad han å egen jord bevisligen skördat under förutsättning, att det hembjudna partiet utgöres av till förmalning lämplig vara av fullgod beskaffenhet. Någon fara för att kronan på grund av nämnda utfästelse skulle nödgas övertaga alltför stora kvantiteter torde knappast föreligga, då korn i stor utsträckning odlas till förbrukning å egen gård och då de jordbrukare, vilkas jord lämpar sig för odling av maltkorn, säkerligen böra för detta korn kunna betinga sig högre pris än det kronan betalar. Ifrågasättas kan, huruvida icke i utfästelsen skall inrymmas bestämmelse om, att hembjudet parti skall utgöras av viss närmare angiven minimikvantitet.

Samma skäl, som talar för att priset å vårvete ställes i visst förhållande till priset å korn, kan åberopas för att på samma sätt låta priset på havre bliva grundläggande för kornpriset. Därigenom vinnes ytterligare den fördelen, att en viss på grund av rådande förhållanden på brödsädesmarknaden lämplig och önskvärd relation mellan prisen å nämnda tre vårsädesslag till god ledning för landets jordbrukare vid stundande vårsådd, blir på förhand fastslagen.

Vid överläggningar i ämnet med folkhushållningskommissionen och hushållningssällskapens ombud har uttalats den meningen, till vilken lantbruksstyrelsen odelat ansluter sig, att priset bör bestämmas för fullgod välbärgad vara till minst 3 kronor över gällande havrepris, dock icke under 23 kronor fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som ligger närmast kornets odlingsort. Här föreslagna utfästelser angående inköp av vårvete och korn böra givetvis endast gälla intill viss i avtalet närmare angiven tidpunkt.» — — —

Den 2 mars 1917 ingick livsmedelskommissionen till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari kommissionen framhöll nödvändigheten av att åtgärder jämväl bleve vidtagna, dels för att avkastningen av skörden av höstvete och höstråg under nästkommande skördeperiod måtte såvitt möjligt uppdrivas, dels ock för att sädesproduktionen för konsumtionsåret 1918—1919 måtte stimuleras. Efter att hava erinrat om de åtgärder, som föreslagits i lantbruksstyrelsens ovan meddelade skrivelse, anförde kommissionen bland annat följande:

»Ehuru det kan förväntas, att genom dessa åtgärders genomförande en viss ökning av de under instundande höst för folkhushållningen tillgängliga kvantiteter vårvete och korn skall bliva en följd, synes det kommissionen emellertid oundgängligen nödvändigt tillse, att dels den i höst inbärgade grödan av jämväl höstvete och höstråg, dels ock den kvantitet höstsäd, som skall skördas för konsumtionsåret 1918/19, må bliva så stor, som under förhandenvarande förhållanden överhuvud är möjligt. För vinnande av detta syfte torde det vara nödvändigt att träffa särskilda föranstaltningar, varigenom jordbrukarens intresse för brödsädesodlingen stegras.

Väl kan för 1917 års höstsädesskörd någon ökad areal icke nu tagas i anspråk, men genom en tillräcklig övergödsling av den växande höstsäden torde sannolikt en ökning av årsskörden kunna ernås. En dylik stegrad användning av kvävegödselmedel, vilken i år torde vara dubbelt nödvändig för de mångenstädes på grund av ogynnsam väderlek mindre lovande höstsädesfälten, ökar emellertid produktionskostnaden för brödsäden och torde sålunda, om icke särskilda garantier ställas i utsikt för jordbrukaren, endast bliva vidtagen i otillräcklig omfattning.

Vad åter beträffar den för konsumtionsåret 1918/19 avsedda brödsädesodlingen, för vilken sådden skall ske i höst, så är det givetvis ett intresse av största vikt, att denna om möjligt ökas utöver sin hittillsvarande omfattning. En utökning av denna odling torde kunna ske, utan att annan sädesodling i väsentlig grad inskränkes. Den kan — i varje fall inom landets södra delar — i stor utsträckning äga rum genom uppplöjning av klövervall ett år tidigare än annars skulle varit fallet, ävensom genom tagande av en tidig höskörd, varvid jorden sedan behandlas såsom halvträda före höstsådden. Genom en dylik brödsädesodling komme sålunda odling av annan säd icke alls eller endast i ringa mån att inskränkas.

Då höstsäden emellertid är dyrare att frambringa än vad fallet är med vårsäden — den skall åtminstone i större delen av mellersta och norra delarna av landet oftast täcka kostnaderna för två års jordränta, varjämte dess produktion kräver såväl större arbets- som gödslingskostnad — synes det vara nödvändigt att till uppmuntran av denna odling bereda jordbrukaren trygghet för, att den skall lämna ett tillfredsställande ekonomiskt resultat.»

För närmare utredning av de sålunda framställda spörsmålen om vilka åtgärder borde vidtagas för åstadkommande av ökad brödsädesodling hade kommissionen såsom sakkunnig tillkallat professorn H. Juhlin Dannfelt, vilken i ämnet avgivet följande till kommissionens underdåniga skrivelse fogade utlåtande:

»Om åtgärder för åstadkommande av ökad tillgång på brödspannmål genom inländsk odling.

Under beteckningen brödspannmål eller brödsäd i den betydelse, ordet har i de remitterade skrivelserna, falla alla slag av stråsäd, vilka ifrågakomma för beredande av bröd och annan mjölmat åt människor, således alla de fyra i vårt land odlade stråsädesslagen, vete, råg, korn och havre. Men om dessa ock alla användas för beredande av dylik föda, så hava de dock olika värde för detta ändamål.

Främst står i detta avseende vete genom sin begärlighet till människoföda och genom sin egenskap att lämna en kraftigt uppjäsande deg, varför ock inblandning därav gör bröd av andra sädesslag lättare och hälsosammare. I andra rummet följer i detta avseende råg och därefter korn, under det att havre är minst lämpligt och minst skattat som material för brödberedning, om än omtyckt som gryn och mjöl för matlagning.

De olika sädesslagens värde som brödsäd beror ock på deras olika halt av för människonäring användbara delar. Under det att vete och råg hava så tunt skal, att de med fördel kunna malas till sammalet mjöl, d. v. s. utan avskiljande av skaldelar, utgör den till mjöl användbara kärnan hos korn 88—91 och hos havre endast 70—75 procent av sädeskornen.

Då fråga är om åtgärder för att öka tillgången på brödsäd, bör hänsyn därför tagas till dessa egenskaper jämte de olika sädesslagens olika avkastningsförmåga.

1. Vilka sädesslags odling bör i främsta rummet uppmuntras?

Bland alla sädesslag giver höstvete över allt, där dess odling är lämplig, den högsta skördemängden på viss arealenhet. Det står dock främst bland sädesslagen, om hänsyn tages till förmågan att lämna största mängd människonäring, endast där det kan odlas utan föregående ren träda. Där så ej kan ske och dess skördeavkastning således skall delas på två år, är höstvete i avseende på alstrad mängd människonäring per hektar och år underlägset vårsäd.

Detta är fallet med *råg*, även då den följer på föregående gröda utan mellankommande rent träde, ty dess skörd per hektar är i regel lägre än korns och blandsäds, även om endast skalfri kärna räknas.

På grund av vetes och rågs nyss framhållna större värde och begärlighet som brödsäd är dock dessas odling som höstsäd avgjort önskvärd i största utsträckning i de delar av landet, där de i regel giva säkra och tillfredsställande skördar, d. v. s. höstvete i slättbygderna t. o. m. Mälare-, Hjälmare- och Vänernsområdena, och höstråg i hela södra och mellersta Sverige upp till Hälsinglands och Dalarnes mellersta delar.

Norr om dessa sistnämnda trakter bör däremot odling av råg knappt uppmuntras, om fråga är att skaffa största mängd brödsäd, emedan korn, såsom redan nämnts, giver så betydligt större skörd per år och arealenhet räknat och dessutom inom detta område allmänt användes till bröd.

Vårvete är så fordrande i avseende på klimat och jordmån samt jordens odlingstillstånd, att dess odling ej bör ifrågasättas annat än på särdeles god jord i gynnsamt läge, huvudsakligen i Skåne, Halland och Östergötland, de tre landskap, där dess odling haft mest framgång. Det passar egentligen blott på god kornjord; även under gynnsammaste förhållanden plägar det emellertid lämna betydligt mindre skördemängd än korn men kräver mera utsäde (omkring 250 kg. per hektar mot 175—200 kg.). Även om hänsyn tages till kornets större skalhalt och blott skördemängderna av till människoföda användbar skalfri kärna beräknas, är vårvete i regel underlägset korn. Det är därför endast vetets redan påpekade begärlighet och särskilt fördelaktiga egenskaper som brödsäd, som kan göra det lämpligt att söka framkalla en ökad odling av vårvete på korns bekostnad.

Vårråg är det minst givande av våra stråsädesslag och så avgjort underlägsen havre, med vilken den närmast tävlar, att intet under nuvarande förhållanden synes böra åtgöras för att öka dess odling.

Av övriga vårsädesslag står *korn* avgjort främst såväl i värde som brödsäd som också i allmänhet i skördemängd. Korn lämnar i medeltal för hela riket och i de flesta delar av landet för sig betraktat större skörd än havre, men överträffas ej sällan något av blandsäd. Om avdrag göres för sädens skalhalt, 9—12 procent hos korn, 25—30 procent hos havre, framstår kornets större produktionsförmåga än mer, och korn överträffar då i de flesta fall även blandsäd i skörd av till människoföda duglig kärna. Endast i några få län (S. Älvsborgs, Skaraborgs, N. Kalmar) och särdeles på kalkfattig, mager fast jord samt å mossjord plägar havre lämna lika stor eller större skörd av mänsklig näring.

2. Vilka åtgärder böra ifrågakomma för att i önskvärd riktning påverka odlingen och befordra skördens tillhandahållande?

I en av de remitterade skrivelserna framhålles som ett medel att befordra odlingen av brödsäd att genom lag stadga skyldighet för varje jordbrukare att odla viss minsta mängd brödsäd, en åtgärd, som också påyrkats i den offentliga pressen.

Detta medel är dock helt visst icke ägnat att leda till det önskade målet. En tvungen odling av vissa växtarter skulle icke framkalla odlarens iver att åstadkomma bästa

möjliga resultat, utan helt visst motsatsen, och vid ett sådant allmänt påbuds tillämpning skulle svårligen hänsyn kunna tagas till olika trakters och jordmåners lämplighet för det ena eller det andra sädesslaget.

Lika liten framgång skulle helt visst en annan tvångsåtgärd, vartill i Tyskland och Österrike möjlighet beretts genom särskilda lagar, nämligen brukning för statens räkning av sådana jordegendomar, vilkas brukning av enskild innehavare icke synes vara tillfredsställande. Utom de stora praktiska svårigheter, som en sådan åtgärds genomförande skulle medföra, talar mot densamma, att det säkerligen skulle bliva ett allt annat än vinstgivande företag för staten.

De enda åtgärder, som kunna på allvar ifrågasättas i syfte att befordra odlingen av brödsäd och att bringa skörden därav i marknaden torde vara fastställande av maximi- eller minimipris jämte andra prisreglerande åtgärder.

Maximipris, bestämda till belopp, som av producenterna anses otillfredsställande, verka enligt sakens natur och erfarenhetens vittnesbörd så, att de minska hågen att producera varan och att vad av densamma redan är producerat undanhålles marknaden. Den för producenten ogynnsamma prisregleringen synes vara orättvis, då den utgör en dyrtidshjälp åt de mindre bemedlade, vilken borde bekostas av hela samhället och ej blott av producenterna av den med maximipris belagda varan.

Denna kan svårligen framtvingas i marknaden annat än genom statsbeslag å densamma, vilket därför är ett snart sagt nödvändigt komplement till lågt satta maximipris, men en sådan åtgärd är ägnad att ytterligare skärpa olusten för varans produktion.

Om ej maximipris å brödsäd sålunda skola motverka produktionen och varans tillhandahållande, böra de vara så höga, att de giva odlaren utsikt till ersättning för produktionskostnaderna jämte skälig vinst samt fullt motsvara den inkomst, som kan erhållas av jorden genom annan odling. Maximipriset bör tillika ej vara lägre än de pris, vartill säden kan realiseras på annat sätt än genom försäljning, och i motsatt fall bör dess användning för annat ändamål än det önskvärda förbjudas. Det fastställda maximipriset bör vara fastställt för hela konsumtionsåret för att giva jordbrukaren önskvärd säkerhet för hans ekonomiska beräkningar.

Om sålunda från odlarens synpunkt skäliga maximipris synas vara alltför betungande för konsumenterna, får det allmänna träda emellan genom andra åtgärder än nedsättning av maximipriset, så att nödhjälpen bekostas av alla rikets skattdragare och ej verkar hämmande på produktionen.

Så länge tillgången på en oumbärlig vara, såsom brödsäd, understiger den normala förbrukningen, är all utsikt, att maximipriset, om det, såsom nyss anförts, måste anses tillfredsställande, också blir det gällande marknadspriset. Om däremot tillgången på varan avsevärt ökas, vare sig genom större skörd eller genom införsel, får marknadspriset benägenhet att sjunka, och endast om en dylik eventualitet icke synes vara antaglig under konsumtionsåret, kan maximipriset beräknas utöva sin fulla på produktionen upplivande verkan.

Minimipris, bestämt för hela konsumtionsåret, är ägnat att giva producenten en önskvärd säkerhet beträffande produktionens räntabilitet. Om det är satt så högt, att det synes betala produktionskostnaderna och giva skälig vinst, så bör det sporra produktionen; om det också är högre än det pris, vartill varan kan realiseras genom användning för annat ändamål än genom direkt försäljning, så bör man också kunna påräkna, att varan villigt tillhandahålles å den allmänna marknaden.

Verkan av ett minimipris bör vara kraftigast, om staten förbinder sig att med sagda pris betala *allt*, som hembjudes staten, och i samma mån ett sådant åtagande gäller större del av skörden, bör minimipriset komma att inverka på det allmänna marknadspriset. Om tillgången är knapp och staten förbinder sig att inlösa t. ex. hälften av skörden, torde all antaglighet vara, att det minimipris, staten utfäst för den vara, den åtagit sig inlösa, också blir gällande marknadspris för återstoden av samma vara och kvalitet.

Minimipris skulle visserligen kunna förväntas i högre grad än maximipris verka upplivande på produktionen, då det förra ju ej som det senare hindrar en stegring av marknadspriset. Men om det är nödvändigt att begränsa prisstegringen genom åsättande av även ett maximipris, för att hindra en samhällsskadlig spekulation, så skall ett minimipris, som är lägre än detta maximipris, säkerligen icke hava någon nämnvärd verkan, och så länge brist på varan råder, torde ett fastställt tillfredsställande maximipris enbart verka lika upplivande på produktionen som en vid detsamma fogad garanti för prisets uppnående genom statsinköp eller på annat sätt. Detta gäller dock endast under förutsättning, att säkerhet finnes för, att marknadspriset ej kommer att nedgå.

Så länge brist på ett slag av spannmål råder, torde ett fastställt pris bliva lika verksamt som sporre till odling och utbud, vare sig det är maximipris eller minimipris, om det anses tillfredsställande och säkerhet råder för att marknadspriset ej kommer att nedgå under maximipriset vare sig genom ökad tillgång eller genom av regeringen vidtagna prisreglerande åtgärder i för odlaren ogynnsam riktning.

I det fall, att sålunda ett visst pris kan antagas få samma verkan, vare sig det fastställes som maximipris eller minimipris, är det förra naturligtvis från det allmännas synpunkt att föredraga, emedan det icke förutsätter statens ekonomiska inblandning i handeln med därmed följande risk och andra olägenheter. Som sådana måste räknas den stora apparat, som måste bliva nödvändig för affärstransaktioner med statens inblandning och för därvid nödig kontroll, vare sig minimipriset garanteras genom statens åtagande att till det fastställda priset inköpa allt av en gröda, som hembjudes, eller viss del av densamma eller genom tillskott av statsmedel för vad som försäljes, om marknadspriset går ned under det garanterade minimipriset.

Huruvida den kostnad, som kan komma att drabba staten genom åtagandet att övertaga säd till ett bestämt minimipris eller genom nödvändigheten att genom dyrtidshjälp lindra verkningarna av ett till samma belopp fastställt, från jordbrukarens synpunkt skäligt, maximipris, torde vara omöjligt att på förhand avgöra och ligger i alla händelser utanför ramen för denna utredning.

Andra prisreglerande åtgärder än fastställande av maximi- eller minimipris äro naturligtvis ägnade att motverka produktionen av brödsäd i samma mån som de anses komma att nedtrycka prisen å densamma, men de kunna vara nödvändiga komplement till prisfastställelserna för att framtvinga spannmålen i marknaden och hindra dess användning till andra ändamål än till direkt människoföda.

Av de synpunkter och därav dragna slutsatser, som här ovan anförts, synes framgå, att de enda åtgärder, som kunna ifrågasättas, i syfte att betrygga och öka tillgången på brödsäd under nuvarande kristid, då reglering av prisen å dessa oumbärliga varor synes vara nödvändig för att stävja en samhällsskadlig spekulation och dessa varors undandragande ur marknaden, äro *maximi-* eller *minimipris*, *fastställda så höga, att de böra giva odlaren ersättning för produktionskostnaderna jämte under normala förhållanden skälig vinst samt tillika göra odlingen av brödsäden fördelaktigare än odlingen av andra växtslag.* För att brödsädens användning till andra ändamål än brödföda skall förekommas, fordras tillika, att de fastställda prisen äro *så höga, att de fullt motsvara eller överstiga dem, vartill spannmålen på dessa andra sätt kan realiseras*, varvid dock även särskilda åtgärder, — (såsom utfodrings-, mältnings- och bränningsförbud eller reglering av prisen å sådana varor, vid vars framställande spannmål användes) — kunna vara nödvändiga.

Då lantbruket är en näring, som kräver lång tid i förväg vidtagna förberedelser och som ej kan hastigt omläggas, är tillika av största betydelse, att alla åtgärder av nu antydd art fastställas i god tid och att, såvitt möjligt är, säkerhet lämnas, att de bliva gällande under det konsumtionsår, som följer på den skörd, vars produktion och användning åtgärderna äro avsedda att påverka.

3. Vilka av de ifrågakommande åtgärderna anses hava företräde beträffande de särskilda slagen av brödsäd och huru böra de tillämpas?

Av *vete* och *råg* kan landets skörd med full visshet antagas under de närmaste åren icke komma att på långt när motsvara den vanliga förbrukningen. Den brist i den inhemska tillgången, som sålunda är att räkna med, synes mig ej heller rimligen kunna väntas bliva fylld genom införsel från utlandet till pris, som kunna understiga de pris, som måste erkännas vara för jordbrukaren lönande.

På grund av ökad efterfrågan samtidigt med genom kriget framkallad minskning i den odlade jordvidden och underlägsenheten av 1916 års världsskörd i jämförelse med medelskörden (9·1 procent underskott under medelskörden 1909—1913 i de länder, varifrån officiella statistiska uppgifter föreligga) är för närvarande världsmarknadens tillgång på vete och råg knapp, vilket i förening med de högt uppdrivna fraktprisen gör, att prisen å införd spannmål av dessa slag ställer sig betydligt högre än de pris, vartill dessa sädesslag enligt av professor Nils Hansson och mig tidigare gjord utredning även under mindre gynnsamma förhållanden kunna odlas i vårt land (omkring 25 kronor per dt. vete eller råg).

Även om kriget skulle upphöra under innevarande år och god världsskörd skulle erhållas, torde med full visshet kunna antagas, att tillgången på dessa sädesslag å världsmarknaden under innevarande och det närmast följande året bliver knapp och frakterna fortfarande så höga, att det icke är att vänta, att någon införd vara skall kunna säljas här utan förlust till pris, som närma sig nämnda pris 25 kronor. Detta antagande synes vara ganska väl grundat, även om en större behållning av spannmål under krigsåren skulle hava samlats i Ryssland, ty den allmänna knappheten på världsmarknaden i förening med transportsvårigheter torde säkerligen komma att hålla prisen uppe, och vad Ryssland kan hava att avlåta torde antagligen i främsta rummet komma dess allierade till godo.

Under sådana förhållanden synes all sannolikhet tala för, att, såsom ovan anförts, ett fastställt, från jordbrukarens synpunkt skäligt och för konsumenten ej oskäligt betungande pris kommer att verka ungefär lika kraftigt normerande på marknadspriset, vare sig det är maximipris eller minimipris, under förutsättning att staten icke nedtrycker priset genom försäljning av införd vara till underpris.

Då en utfästelse av minimipris komme att ådraga staten risk samt föranleda andra olägenheter, synes företräde avgjort böra givas åt fastställande av ett för jordbrukaren skäligt maximipris, räknat för ett år från hösten 1917.

För att även under nu alltmer försämrade produktionsförhållanden giva producenterna skälig vinst och uppmuntran till ökade ansträngningar att stegra brödsädesproduktionen samt för att undanröja lockelsen att använda brödsäden till annat ändamål än till människoföda, torde ett blivande maximipris å vete och råg böra sättas något högre än det produktionspris omkring 25 kronor, som av professor Hansson och mig beräknats som för närvarande tillfredsställande även för dem, som arbeta under mindre gynnsamma förhållanden. Som lämpligt och till produktion uppmuntrande maximipris å vete och råg torde 26 à 27 kronor kunna anses.

Skulle mot all antaglighet marknadspriset under nämnda tid komma att sjunka under det fastställda maximipriset, utan att det föranledes genom statsimport och försäljning till underpris, så torde skillnaden i alla händelser bliva så ringa, att jordbruket väl kan bära den följden av kristiden, om det under den föregående tiden haft tillfälle att sälja sina produkter till gynnsamma pris.

Om ock sålunda en utfästelse för staten att till visst minimipris inköpa råg eller vete icke i allmänhet synes vara att förorda, så synes dock farhågan, att innevarande års veteskörd blir mindre än vanligt samt vetemjöls ovan påpekade särskilt stora värde för brödbakning och för att höja andra mjölsorters bakningsduglighet kunna giva anledning att om möjligt framlocka en ökning av vetetillgången genom åtagande för staten,

såsom Kungl. Lantbruksstyrelsen föreslagit, att till visst högt pris inlösa under året skördat *vårvete.*

Den risk, som staten påtager sig genom den föreslagna överenskommelsen synes ej heller vara avskräckande, då vårveteodlingen på grund av sin kända osäkerhet icke torde komma att få någon större anslutning och en eventuell förlust genom minimiprisets högre läge än marknadspriset genom fastställande av lämpliga maximipris å vete och korn kan hållas inom måttliga gränser.

Det av Lantbruksstyrelsen föreslagna minimipriset av 5 kronor över priset på korn och lägst 28 kronor per dt. är icke mer än tillräckligt för att göra vårveteodlingen ekonomiskt likställd med kornodlingen, om man utgår från senare årens vårvete- och kornskördar per hektar.

För att vete- och rågskördarna skola komma i marknaden och så fullständigt som möjligt komma till användning till människoföda, måste uppenbarligen gällande förbud mot dessa sädesslags användning till utfodring bibehållas gällande.

Beträffande *korn* kan säkerheten, att marknadspriset ej kommer att nedgå under ett fastställt maximipris, kanske synas mindre än beträffande råg och vete, emedan en rik skörd av detta sädesslag ju kan komma att närma sig eller överstiga den inhemska efterfrågan. Från denna synpunkt skulle fastställande av ett tillfredsställande minimipris visserligen antagas säkrare än samma belopp som maximipris verka befordrande på odlingen av detta sädesslag, och Kungl. Lantbruksstyrelsens förslag, att staten skulle förbinda sig att till visst minimipris inköpa minst hälften av det korn, som odlare skördat å egen jord, under förutsättning att det vore till förmalning lämpligt, kan på grund därav synas vara ändamålsenligt. Skulle en sådan bestämmelse bliva fastställd, bör uttryckligen sägas, att det även gäller korn, som uttages ur blandsäd, då denna ju ofta giver större skörd än rent korn och genom odling av blandsäd även en ökad skörd av de i näringsvärde än högre ärterna kan framkallas.

Då emellertid rikets kornskörd redan under vanliga förhållanden är högst betydlig — den har vissa år närmat sig 400 000 ton och den kan ju genom ett utlovat högt pris komma att ökas än mer, vartill kommer det korn, som kan uttagas ur blandsäden — synes en utfästelse av garanterat minimipris komma att medföra så omfattande, hinderliga och dyrbara anordningar för affärsuppgörelser och kontroll, att förslaget härom väl kan framkalla tvekan.

Det är då säkerligen lämpligare att fastställa ett så högt maximipris, att detsamma blir lika uppmuntrande till produktion och utbud, och detta synes då på goda skäl kunna sättas i det förhållande till blivande maximipris å vete och råg, som kornets näringsvärde betingar eller omkring 5 procent under vetets pris.

Troligen skulle redan ett fastställande av maximipris med nu föreslagna beloppet 3 kronor överstigande priset å havre och icke lägre än 23 kronor verka lockande att odla korn i stället för havre, då kornskördarna, såsom redan nämnts, i regel, med undantag av vissa trakter, och särskilt på myrjord och mager sandjord äro avsevärt högre än havre och ungefär lika höga som skördarna av blandsäd.

Mot det föreslagna minimiprisets belopp är för övrigt intet att invända, då det står i någorlunda rätt förhållande till det förut förordade priset av ungefär 25 kronor för vete och råg och sålunda någorlunda motsvarar dess relativa värde som brödsäd. Att kornpriset är högt torde icke göra någon skada, då de industrier, som använda korn som råvara (mälterier, bryggerier och brännerier), väl kunna betala det, och det är önskvärt, att kornet i nuvarande tid av brist mer kommer till användning till människoföda än till utfodring.

Även om ett så högt maximipris åsättes kornet som 3 kronor över havrens pris och lägst 23 kronor, vilket jag sålunda anser vara lämpligt, eller förslaget om samma minimipris blir fastställt, så är därmed icke säkerhet vunnen, att skörden till önskvärd utsträckning kommer i marknaden och blir tillgänglig till människoföda. Därför fordras, att antingen annan användning av korn än till brödsäd inskränkes genom laga förbud, vilket beträffande utfodring svårligen torde kunna ske, eller ock prisen på sådana

varor, för vars produktion kornet användes — i främsta rummet fläsk — regleras så, att denna produktion icke kan betala ett så högt pris som det fastställda minimi- eller maximipriset.

Beträffande alla ifrågakommande hit hörande bestämmelser rörande maximi- eller minimipris är slutligen på det högsta önskvärt, att de bestämmas och kungöras i god tid och att så vitt möjligt säkerhet lämnas, att de icke genom statens åtgärder rubbas under det efter skörden följande konsumtionsåret. För vårsäden böra bestämmelserna utfärdas så fort som möjligt, och senast den 20 mars, så att jordbrukaren i tid — åtminstone omedelbart sedan arrendetillträdanden skett — kan bestämma, vad han skall odla, och anskaffa därför nödigt utsäde och konstgödsel, fördela kreatursgödseln på lämpligt sätt samt i tid vidtaga efter den blivande grödans art lämplig bearbetning av jorden.

För höstsäden äro prisbestämmelserna lika brådskande, om prissättningen skall inverka uppmuntrande att genom övergödsling öka den nu sådda höstsädens avkastning; om åter hänsyn skall tagas endast till den höstsäd, som sås under innevarande år, är prisbestämmandet ju ej så brådskande, men om inga särskilda hinder möta för deras fastställande samtidigt som rörande vårsäden, vore det önskvärt, då det gåve jordbrukaren möjlighet att för hela året bestämma valet av gröda för varje fält samt i god tid planera för höstsädens odling, men senast till början av juni, så att tillfälle bereddes för lantmannen att planera för uppbrytande av vallar för höstsådd.

Stockholm den 27 februari 1917.

H. Juhlin Dannfelt.

Vid överläggningen rörande de i detta utlåtande föreslagna åtgärder beslöt kommissionen att hos Kungl. Maj:t föreslå ett *minimipris* å 25 kr. per 100 kg. för höstvete och höstråg av 1917 och 1918 års skörd. Kommissionen yttrade i detta ämne i skrivelsen den 2 mars följande:

»Efter prövning av de förslag, som hr Juhlin Dannfelt i nämnda utlåtande framställt, och efter ytterligare ingående granskning av frågan, har kommissionen funnit, att den åtgärd, som bör bereda jordbrukaren den bästa tryggheten för hans produktions räntabilitet, är garanterande från statens sida av vissa med hänsyn härtill fastställda minimipris för den odlade höstsäden. En dylik garanti skulle innebära säkerhet för jordbrukaren att till det fastställda minimipriset finna avsättning för sin gröda, i sista hand, om så befinnes erforderligt, genom försäljning till kronan.

Såsom för sådant ändamål lämpligt avvägt minimipris finner sig kommissionen kunna förorda 25 kronor för såväl vete som råg för fullgod vara, allt per 100 kg. fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort. Då ett garanterat minimipris' uppgift är att åstadkomma en ökad produktion, synes nämligen kommissionen övervägande skäl tala för att icke vid minimipriset garanterande någon skillnad göres mellan de båda sädesslagen. Detta pris torde vara tillräckligt högt för att uppmuntra såväl till den för bästa möjliga avkastning av årets gröda nödiga övergödslingen under instundande vår som till vidmakthållande i full utsträckning eller ökning av brödsädesarealen för nästa odlingsår. Å andra sidan torde icke heller lägre pris böra ifrågasättas. Till jämförelse må nämnas, att England, som nyligen genomfört en liknande åtgärd, därvid fastställt för det under år 1917 bärgade vetet ett pris av omkring 25 kronor (efter normalt kursvärde) och för vetet av 1918 års skörd omkring 23 kronor. Det förstnämnda beloppet överensstämmer sålunda med det av kommissionen för det svenska vetets vidkommande föreslagna priset. Kommissionen har dock icke funnit sig böra följa Englands exempel att fastställa ett lägre pris för 1918 års skörd, enär det med fog kan befaras, att en dylik fallande skala skulle motverka åtgärdernas syfte. Det viktigaste synes nämligen kommissionen vara att nu bestämma ett minimipris, som innebär den bästa möjliga uppmuntran till

en omfattande odling instundande höst, vilket näppeligen torde vinnas genom att fastslå ett *lägre* pris för 1918 än för 1917 års brödsädesskörd.

Det är givet, att varje garanterande från statens sida av ett minimipris innebär en ekonomisk risk för statsverket i samma mån som det kan befaras, att marknadspriset sjunker under minimiprisets nivå. Någon dylik risk torde, såvitt nu kan bedömas, icke rimligen kunna ifrågasättas beträffande den i år bärgade höstsädesgrödan. Även om ett fredsslut skulle inträffa före eller under konsumtionsåret 1917/18, torde knappheten på vara och transportmedel inom världsmarknaden hava till följd en så hög prisnivå å brödsäd, att det av kommissionen föreslagna minimipriset näppeligen torde komma att beteckna annat än en undergräns för prisbildningen. För konsumtionsåret 1918/19 kunna motsvarande förhållanden komma att te sig annorlunda. En statsgaranti för vissa pris kan för nämnda år under sådana omständigheter betyda en väsentlig, nu oberäknelig ekonomisk uppoffring från statens sida. Emellertid står det i statens makt att helt eller delvis befria sig från en dylik risk av priskonkurrens med utländsk vara genom importmonopol, tullskydd eller andra statsfinansiella åtgärder. Kommissionen anser sig icke nu närmare kunna ingå på en diskussion av denna sida av problemet, enär dess förutsättningar ännu äro alltför svävande och okända. Emellertid vill kommissionen erinra om, att det redan av andra skäl kan befinnas nödvändigt att även under någon tid efter krigets slut bibehålla en statlig organisation av den in- och utländska spannmålshandeln, varigenom givetvis genomförandet av åtgärder av här antytt slag skulle väsentligt underlättas.

Det har i hr Juhlin Dannfelts ovan åberopade utredning ifrågasatts att i stället för minimipris fastställa maximipris till för produktionen betryggande belopp å de sädesslag, vilkas odling man vill uppmuntra. Detta förslag har jämväl varit föremål för överläggning inom kommissionen, bland annat även av den anledning, att det kunde synas önskvärt att nu fixera en övergräns för prisbildningen, till skydd för konsumtionens berättigade intressen. Ehuru kommissionen finner denna synpunkt synnerligen beaktansvärd, har kommissionen likväl icke funnit sig böra för närvarande framställa förslag i sådan riktning, enär kommissionen finner det hart när omöjligt att nu avgöra ens om maximipris kunna befinnas erforderliga för här ifrågavarande års grödor, och än mindre bestämma storleken av sådana eventuella pris, vilka vore avsedda att gälla icke blott under någon del av detta år, utan under hela år 1918 och större delen av år 1919. Endast så mycket torde nu kunna sägas, att dylika maximipris, vilka givetvis kunna bestämmas när helst så under här ifrågavarande period kan anses av behovet påkallat, därvid icke rimligen böra fastställas lägre än det minimipris, om vilket kommissionen i det föregående framställt förslag och i varje fall tillräckligt högt för att täcka de med odlingen vid tiden för prisens fixerande förenade kostnader.

På grund av vad sålunda anförts, vill statens livsmedelskommission hemställa, att Eders Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag ville träffa åtgärder för att det svenska jordbruket må garanteras ett minimipris för 1917 och 1918 års skörd av höstvete och höstråg å 25 kronor per 100 kg. fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort.»

I behandlingen av detta ärende deltogo kommissionens samtliga ledamöter samt ledamoten av livsmedelsrådet Sederholm, vilka alla voro om beslutet ense.

På grund av vad i ärendet förekommit, ingick Kungl. Maj:t den 20 mars 1917 till riksdagen med nådig proposition angående minimipris å brödsäd m. m. (n:r 135), vari Kungl. Maj:t med i propositionen närmare angiven motivering föreslog riksdagen att

dels medgiva, att utfästelse meddelas att för statens räkning inköpa

ej mindre från de odlare inom landet, vilka, i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, hos vederbörande hushållningssällskap gjort godkänd anmälan, att de ämna innevarande

år odla vårvete, de partier hos dem odlat vårvete, som till staten hembjudas före den 1 februari 1918, till ett pris av 30 kronor för 100 kilogram;

än även eljest från odlare inom landet de hos dem odlade partier vårvete, vårråg, höstvete och höstråg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till ett pris av 26 kronor för vårvete och höstvete samt 25 kronor för vårråg och höstråg, för 100 kilogram räknat;

allt fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort;

dels ock meddela, huruvida från riksdagens sida något är att erinra mot ett förklarande, att, därest för korn finnes böra föreskrivas maximipris, sådant pris icke skall, vad beträffar tiden från den 1 september 1917 intill den 1 juni 1918, sättas till lägre belopp än 24 kronor för 100 kilogram.

Sedan riksdagens jordbruksutskott tillstyrkt framställningen, beslöt riksdagen den 29 mars att för sin del godkänna Kungl. Maj:ts förslag i fråga om minimiprisen på vete och råg men återremittera ärendet till jordbruksutskottet i vad det gällde prisreglering å korn.

Åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. I sin ovan berörda underdåniga skrivelse den 29 januari 1917 angående åtgärder för befordrande av odling av vårvete och korn framhöll lantbruksstyrelsen jämväl nödvändigheten av att staten måtte lämna sin medverkan till befrämjande av potatisodlingen under instundande vår. Statsingripande i detta syfte syntes styrelsen vara så mycket mera av behovet påkallat, som brist på utsäde i vår kunde befaras uppstå av flera samverkande orsaker, nämligen fjolårets jämförelsevis svaga skörd, ökad konsumtion till följd av otillräcklig tillgång på andra nödvändighetsvaror, härav föranledda höga priser, som locka till försäljning av sättpotatis för andra ändamål än till utsäde, samt den omständigheten, att potatisen av 1916 års skörd vid förvaring visat sig taga skada genom röta i högre grad än som plägar vara fallet. Med anledning därav ansåg styrelsen, att tillgången på utsädespotatis först och främst borde tryggas.

På lantbruksstyrelsens förslag har Kungl. Maj:t sedermera i en till riksdagen den 20 mars 1917 avgiven proposition (n:r 133) föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att för lån, som av statsmedel beviljas hushållningssällskap intill ett belopp av 1 million kr. för anskaffande och tillhandahållande av utsädespotatis våren 1917, räntefrihet må åtnjutas för tiden intill fastställd återbetalningsdag, som dock icke må sättas senare än den 1 december 1917.

Statens livsmedelskommission, som jämväl överväger åtgärder, som från det allmännas sida kunna vidtagas för potatisodlingens främjande, har anmodat vissa personer att såsom sakkunniga biträda kommissionen för verkställande av utredning rörande eventuell anläggning av potatistorkerier samt övriga åtgärder, som kunna befinnas nödvändiga för tryggande av potatistillgången. Kommissionen, som vid behandling av hithörande spörsmål jämväl anlitat professor H. Juhlin Dannfelt som sakkunnig, har även anmodat följande personer, nämligen doktor Carl von Scheele, Kristianstad, sekreteraren i Kristianstads läns hushållningssällskap V. Ekeroth, Kristianstad,

sekreteraren i kungl. kommerskollegium Berndt Forsgrén, Stockholm, godsägaren Ernst Lundell, Torestorp, Vreten och godsägaren Nils Kleen, Valinge, Stigtomta, att biträda vid nämnda utredning, och skola de sålunda anmodade äga att under arbetets gång i erforderlig utsträckning rådfråga sig med på området sakkunniga personer.

Reglering av handeln med potatismjöl. Genom nådigt brev den 6 februari 1917 hade Kungl. Maj:t medgivit livsmedelskommissionen rätt att under hand till vissa angivna pris uppköpa erforderliga mängder av de genom nådigt brev den 26 januari 1916 beslagtagna förråd av vetestärkelse, majsstärkelse, majsena, potatisstärkelse och risstärkelse för att därmed kunna tillgodose vissa slag av konsumenter.[1] I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 februari 1917 anförde kommissionen bland annat, att de möjligheter till fördelning av tillgängliga förråd av stärkelse, som lämnats kommissionen genom ifrågavarande bemyndigande, i visst avseende torde böra ytterligare utvidgas, för att varornas fördelning måtte kunna äga rum utan onödig omgång och med vederbörlig skyndsamhet. Kommissionen förmenade, att den i sådant hänseende borde utrustas med befogenhet att i de fall, då så kunde visa sig lämpligt, lämna tillstånd till varans levererande till vederbörande konsument, utan att kommissionen därför ställt sig som köpare till varupartiet ifråga. Det skulle därvid åligga kommissionen att för tillståndets meddelande uppställa sådana villkor, att icke syftet med de av Kungl. Maj:t meddelade prisbestämmelserna för av kommissionen gjorda inköp bleve förfelat.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde kommissionen, att Kungl. Maj:t ville dels förordna om hävande av beslag å stärkelse, i den mån varupartier levereras i enlighet med av kommissionen eller å dess vägnar för varje särskilt fall uppställda villkor, dels ock bemyndiga kommissionen att lämna tillstånd för sådana leveranser av nu nämnt slag samt att därvid i varje särskilt fall med tillämpning av de i förut omförmälda brev den 6 februari 1917 stadgade bestämmelser meddela de villkor och föreskrifter, som kunna anses erforderliga.

Genom nådigt brev den 20 februari 1917 biföll Kungl. Maj:t denna kommissionens hemställan.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 februari 1917 anförde livsmedelskommissionen, att det vid tillämpningen av det genom nådiga brevet den 6 februari 1917 meddelade bemyndigandet att till vissa fastställda pris uppköpa partier av beslagtagen stärkelse i flera fall visat sig förenat med svårigheter att få innehavare av stärkelse att sälja varan till kommissionen på de erbjudna villkoren. På grund därav syntes det kommissionen nödvändigt, att den finge möjlighet att utan den tidsutdräkt, som skulle förorsakas av en framställning i varje särskilt fall, erhålla dispositionsrätt till beslagtagna varupartier genom tillämpning av förfoganderättslagen. I anledning härav hemställde livsmedelskommissionen, att Kungl. Maj:t måtte dels förordna, att innehavare av beslagtagen stärkelse, som vägrar att sälja densamma till sta-

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 2, sid. 161.

tens livsmedelskommission på de honom erbjudna villkor, skall vara pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen, dels bemyndiga statens livsmedelskommission att i fråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag, vilka föreskrifter genom kommissionens försorg skola delgivas varans innehavare, dels förordna, att, i de fall då vara sålunda avstått till kronan, räkning därå skall, om ersättning påfordras, av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till statens livsmedelskommission, dels ock föreskriva, att, därest räkningen icke godkännes till betalning, det ena exemplaret ofördröjligen skall till sökanden återställas jämte meddelande, att han har om den fordrade ersättningens utbekommande hos Kungl. Maj:ts befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen samt att det andra exemplaret av räkningen skall insändas till Kungl. Maj:ts befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts, ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

Genom nådigt brev den 2 mars 1917 biföll Kungl. Maj:t denna hemställan.

Statsuppköp av fläsk för lagring. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 mars 1917 hemställde livsmedelskommissionen, under åberopande av en av kommissionens varuförmedlingsbyrå verkställd utredning i ämnet, att Kungl. Maj:t måtte till kommissionens förfogande ställa ett belopp av 7 500 000 kr. för uppköp av fläsk till lagring och salt därtill samt för bestridande av övriga med lagringen förbundna kostnader. Varuförmedlingsbyråns utredning var av följande lydelse:

»På grund av den minskade tillgång på fodermedel, som uppkommit dels genom det beslag, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut av den 19 februari detta år lagts på havre och andra sädesslag, samt utfodringsförbudet å potatis av samma dag, dels ock genom de svårigheter, som uppstått för fortsatt import av fodermedel, kan en avsevärd nedslaktning utöver den normala av svin och nötkreatur med säkerhet väntas under de närmaste två månaderna. Det är naturligtvis omöjligt att exakt beräkna omfattningen av denna nedslaktning. Emellertid är det antagligt, att den i högre grad kommer att gå ut över svin- än över nötkreatursstammen, då nämligen tillgången på stråfoder i de flesta delar av landet är relativt riklig, varigenom den senare bör utan större decimering kunna bevaras, tills betestiden är inne.

Enligt den officiella statistiken uppgår landets svinstam till omkring 1 200 000 djur. Om man antager, att nyssnämnda nedslaktning kommer att omfatta omkring 15 % härav eller omkring 180 000 djur, skulle produktionen av fläsk efter en medelslaktvikt av 72 kg. per djur uppgå till 13 000 000 kg. utöver den normala. Med ledning av uppgifter från Kungl. medicinalstyrelsen har beräknats, att hälften av denna kvantitet kommer att uppslaktas direkt av producenterna eller av privatslaktare för att lagras hos konsumenterna själva. Under förutsättning att den normala slaktkvantiteten på sätt, som tidigare skett, tages i anspråk dels för omedelbar konsumtion, dels för export, måste alltså för undvikande av ökad export särskilda åtgärder vidtagas för upplagring

av de 6 500 000 kg. fläsk, som beräknas bliva uppslaktade vid exportslakterierna och de kommunala slakthusen.

För att utreda möjligheterna för upplagring av fläsk och kött har varuförmedlingsbyrån på kommissionens anmodan tillkallat sakkunniga, nämligen ordföranden i charkuteriidkarnas riksförbund, direktören R. Olin, ledamoten av Stockholms stads livsmedelsnämnd, direktören M. Sandeborg och kylteknikern, civilingenjören A. Börjeson. Efter inom byrån med dessa sakkunniga förda överläggningar får byrån härmed i föreliggande ärende anföra följande.

Konservering av kött och fläsk kan verkställas antingen genom frysning eller genom saltning. Då genom saltning nötkött förlorar mera i smak och näringsvärde och då möjligheterna för frysning, vilka för närvarande äro under utredning, synas vara ganska begränsade, böra dessa reserveras för köttet, och sålunda fläsket i huvudsak lagras i saltat tillstånd.

Då anordningar för saltning i allmänhet saknas hos dem, som kunna komma i fråga såsom mottagare av fläsk för lagring, bör fläsket levereras i sådant tillstånd, att det kan bevaras torrt i salt utan anskaffande av kärl. Vid sådan torrsaltning kunna vanliga, tillräckligt svala källarlokaler användas. Fläsksidorna uppstaplas på varandra med ett lager salt mellan varje varv och närmast väggar och golv. Därpå överhälles ytterligare så mycket salt, att luften hindras att intränga. För tillhandahållande av härför lämpligt fläsk lämnas möjlighet genom den bestämmelse i gällande avtal med exportslakterierna, enligt vilken dessa förbundit sig att till den mängd varuförmedlingsbyrån bestämmer leverera baconsaltat fläsk.

I första rummet kan påräknas, att en ganska avsevärd kvantitet kan lagras hos de lokala livsmedelsnämnderna. Visserligen hava dessa gjort gällande, att i saknad av lämpliga saltningsanordningar fläsket icke hos dem skulle kunna förvaras någon längre tid friskt, men enligt vad ovan nämnts är denna svårighet i huvudsak undanröjd genom att fläsket nu kan levereras baconsaltat. Det har också från nämndernas sida framhållits, att de sakna kapital för ifrågavarande ändamål. Då emellertid upplagring av fläsk hos nämnderna är nödvändig icke blott för att bevara det nu uppkommande överskottet utan även därför, att fläskbrist är att befara under sommarmånaderna, är det av vikt, att sådant kapital anskaffas. Detta bör kunna ske genom anslag av de kommunala myndigheterna själva, som utan tvivel äga tillräcklig kredit för att kunna upptaga eventuellt erforderliga lån. Det är emellertid att förutse, att i många fall de kommunala myndigheterna skola visa ringa förståelse för denna sak, varför en vädjan från regeringen i ifrågavarande syfte torde vara önskvärd. För att ytterligare stegra intresset borde samtidigt ställas i utsikt möjlighet för livsmedelsnämnderna att för detta ändamål erhålla bidrag ur femmillionersfonden, vilka bidrag i så fall huvudsakligen skulle användas till att nedbringa utförsäljningspriset å det hos nämnden lagrade fläsket.

Beräknar man, att nämnderna sålunda kunna komma att upplagra i genomsnitt ett halvt kg. per individ, bli alltså inemot 3 000 000 kg. på detta sätt disponerade för kommande inhemsk förbrukning.

Det är även av vikt, att vissa statsinstitutioner själva upplagra fläsk för mötande av nyssnämnda befarade framtida knapphet i tillgången. Byrån har med tanke härpå i denna sak avlåtit skrivelser till Kungl. armé- och marinförvaltningarna samt medicinal- och fångvårdsstyrelserna. Dessutom har byrån tillskrivit landstingens sekreterare med hemställan, att dessa ville för landstingen underlydande inrättningar framhålla önskvärdheten av att de utöver det löpande behovet genom byråns försorg inköpa fläsk för lagring.

Hos dessa myndigheter och inrättningar beräknas sålunda 700 000 kg. kunna placeras.

Det utrymme för saltning, beräknat för omkring 1 900 000 kg., varöver exportslakterierna förfoga, kommer med säkerhet att tagas i anspråk för de första två veckornas lakesaltning. Det kan dock antagas, att genom utnyttjande av befintliga utrymmen vid

sidan av de egentliga saltningskaren här dessutom kan beredas plats för 500 000 kg. torrsaltat fläsk.

Charkuteristerna kunna i sina lokaler upplagra avsevärda kvantiteter. Visserligen komma de lokala livsmedelsnämnderna, särskilt i städerna, säkerligen att i stor utsträckning begagna sig härav, men dessutom torde, enligt av direktören R. Olin lämnade uppgifter, finnas utrymme för lagring av cirka 1 000 000 kg.

För att kunna verkställa en ytterligare upplagring fordras förhyrande av särskilda lokaler. Av sådana komma närmast i fråga de bryggerier, som för närvarande icke användas för sitt ändamål. Det har meddelats, att i Nürnbergs bryggeri i Stockholm finnes disponibel en golvyta av 2 000 kvm., varpå 1 500 000 kg. kunna lagras, och att i Stora bryggeriet i Stockholm finnas tillgängliga 80 stycken liggare, rymmande tillsammans 80 000 kg. Även i bryggerier utom Stockholm torde finnas tillgängligt och för ändamålet lämpligt utrymme.

Sammanfattas sålunda vad ovan anförts angående de möjligheter, som finnas för lagring, synas ifrågavarande 6 500 000 kg. fläsk kunna uppdelas på följande sätt:

1) Livsmedelsnämnderna	3 000 000 kg.
2) Statsinstitutioner	700 000 »
3) Exportslakterierna	500 000 »
4) Charkuteristerna	1 000 000 »
5) Saltning för statens räkning	1 300 000 »
Summa	**6 500 000** kg.

Kapital för inköp av de kvantiteter, som lagras hos livsmedelsnämnderna och förutnämnda statsinstitutioner och inrättningar, synas böra anskaffas av dessa mottagare själva.

Det fläsk däremot, som upplagras hos exportslakterierna (utom ovannämnda 1 900 000 kg.), charkuteristerna och i de särskilt av staten förhyrda lokalerna, måste enligt byråns mening av staten inköpas. Redan genom lakesaltningen, som tager en tid av 14 dagar, bindes exportslakteriernas kapital i så stor utsträckning, att det icke rimligtvis kan begäras, att de skola utsätta sig för en ytterligare ränteförlust genom lagring därutöver. Då slakterierna även skulle bära ansvaret för förskämning och viktförlust, har för tre månaders lagring ersättningen beräknats böra utgå med 4 % av värdet av den hos dem upplagrade kvantiteten, beräknat efter kr. 2·50 per kg. Vad beträffar charkuteristerna, för vilka dessutom fraktkostnader och viktförlust under transport tillkomma, torde motsvarande ersättning böra fastställas till 8 % av det på samma sätt beräknade värdet, då lagringen pågår under en tid av en månad, samt ytterligare 1 % för varje månad, som lagringstiden därutöver omfattar.

För ovannämnda statsinköp av fläsk, uppgående alltså till en kvantitet av 2 800 000 kg., erfordras, efter ett pris av kr. 2·50 per kg., ett kapital av omkring 7 000 000 kr. Den erforderliga saltmängden, i allt omkring 200 000 kg., finnes att tillgå inom landet.

På grund av vad sålunda anförts, får byrån föreslå kommissionen att hos Kungl. Maj:t hemställa, dels att ett belopp av 7 500 000 kr. måtte ställas till kommissionens förfogande för inköp av fläsk till lagring och av salt därtill samt för bestridande av övriga med lagringen förbundna kostnader, dels ock att Kungl. Maj:t ville till de kommunala myndigheterna rikta en uppmaning att ställa nödigt kapital för inköp och lagring av fläsk till livsmedelsnämndernas förfogande.»

Åtgärder för tillgodoseende av industriens behov av fettämnen. Uti en till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet ställd skrivelse av den 12 mars 1917 anförde livsmedelskommissionen bland annat följande:

»De svårigheter, som i allt större omfattning möta vid tillgodoseendet av befolkningens behov av olika slag av livsmedel, nödvändiggöra ett utnyttjande i största möjliga utsträckning av landets egna tillgångar på näringsmedel samt ett bevarande i de fall, då så kan visa sig möjligt, av sådana till människoföda användbara ämnen, vilka hittills fått förbrukas på annan väg än såsom näringsmedel. Därav framstår även såsom en given följd, att ökad uppmärksamhet måste ägnas åt spörsmålen om ersättningsmedel för de råämnen, som sålunda kunde komma att berövas olika industrigrenar.

En av de frågor, som ur nämnda synpunkter särskilt blivit föremål för uppmärksamhet inom statens livsmedelskommission, är frågan om säkerställande av tillgången på fettämnen. Det måste nämligen framstå som synnerligen angeläget, att åtgärder i tid vidtagas för tillgodoseende av industriens behov av fett såsom råämne för framställning av olika produkter, särskilt tvål och såpa, utan att detta i större mån skall behöva inkräkta på inom landet disponibla kvantiteter fettämnen, vilka i sin helhet torde kunna komma att behöva utnyttjas såsom näringsmedel.»

Kommissionen anmälde vidare, att den i sådant syfte vidtagit åtgärder för igångsättande av en utredning genom sakkunniga rörande möjligheterna av ett tillvaratagande av avfallsfett, särskilt av tillgodogörande av fett ur kloakvatten, en utväg, som icke utan framgång lär hava kommit till användning i utlandet.[1] Kommissionen hemställde, att genom statsrådets förmedling ett belopp på 6 000 kr. måtte ställas till kommissionens förfogande för bestridande av de med ifrågavarande utredning förenade kostnaderna.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet under januari och februari 1917. För det fläskavtal, som gällde till den 26 februari 1917, har redogörelse förut lämnats.[2] Sistnämnda dag trädde nytt avtal i kraft, i huvudsak innebärande en prolongation av det föregående. Av nya bestämmelser förtjänar dock framhållas ett förbud för slakterierna att utföra annat fläsk än sådant, som under minst 14 dagar genomgått saltning.

Köttexporten utgjorde under vardera månaden 15 % av normalexporten, kompensationsskyldigheten 100 % av den exporterade mängden och kompensationspriset 85 öre per kg. Liksom under slutet av föregående år medgavs endast export av djur i slaktat tillstånd och icke av hudar.

Förmedlingen av färsk västkustfisk samt av färsk sill från Göteborg och Arkösund fortgick som förut, dock med åtskilliga avbrott på grund av att fiskefartygen av is hindrades att utlöpa. Några smärre partier salt strömming från Karlshamn hava även fördelats.

Försäljningen av sill (islandssill och norsk slofetsill), klippfisk och salt makrill fortsattes.

Återstoden av det kaffeförråd, varöver varuförmedlingsbyrån förfogade, fördelades mellan de lokala livsmedelsnämnderna.

Sedan statsbeslag den 29 januari lagts å potatismjöl och en del andra slag av stärkelse, erhöll statens livsmedelskommission den 6 februari rätt att till visst pris inköpa partier av dessa varor. Med anledning härav på-

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1916, sid. 746.
[2] » » » » 1917, » 10.

började av varuförmedlingsbyrån en omfattande förmedling av stärkelse dels till de lokala livsmedelsnämnderna och dels till industriella företag av olika slag.

Husdjursräkning. Genom skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 mars 1917 har livsmedelskommissionen hemställt, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt statistiska centralbyrån att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som skedde år 1916 och i enlighet med plan, som av byrån måtte närmare uppgöras, även under instundande sommar utföra en allmän räkning av landets samtliga husdjur.

Ny konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna. Sedan förutvarande konsulenten för de lokala livsmedelsnämnderna, aktuarien Hugo Heyman, såsom ledamot av folkhushållningskommissionen avsagt sig uppdraget att vara konsulent, har livsmedelskommissionen, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande genom nådigt brev den 1 februari 1916, den 8 mars 1917 utsett amanuensen hos Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium, fil. kand. Gustav Hilding Nordström att tills vidare vara kommissionens konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna.

6. Folkhushållningskommissionen.

Priser å av folkhushållningskommissionen tillhandahållet mjöl. I den av Kungl. Maj:t den 4 januari 1917 utfärdade kungörelsen rörande tillägg till och ändring i gällande föreskrifter angående maximipris å spannmål och mjöl[1] stadgas bland annat, att de i gällande författningar fastställda maximipriserna ej skola äga tillämpning i fråga om vete-, råg- eller kornmjöl, som tillhandahålles av folkhushållningskommissionen, samt att Konungen för sådant mjöl tid efter annan bestämmer maximipriser för grosshandeln. Den 9 januari 1917 fastställde Kungl. Maj:t första gången maximipriser å av kommissionen tillhandahållet mjöl. De trädde i kraft den 15 januari 1917. Dessa nya engrospriser skilja sig från de priser beträffande handel med mjöl, som ej tillhandahålles av folkhushållningskommissionen, därutinnan, att de äro beräknade för försäljning icke vid kvarn utan vid de av kommissionen i landets olika delar anordnade mjöldepåerna, till vilka mjölet av kommissionen transporteras. Redan härav måste givetvis följa förhöjning av priserna, vilket förhållande dock i stort sett icke kommer att beröra den förbrukande allmänheten, eftersom denna höjning uppväges av en motsvarande minskning i den fraktkostnad, som vid utförsäljningen av mjölet till allmänheten pålägges varan. För att priset å det av kommissionen tillhandahållna mjölet skall komma att stå i skäligt förhållande till kostnaden för mjölets tillhandahållande på försäljningsorten, har landet indelats i zoner med olika priser, avpassade efter

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 1, sid. 12.

kostnaden för mjölets transport till de inom zonerna belägna depåerna. Zonerna äro tre, nämligen:

Zon I, omfattande Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län;

Zon II, omfattande Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gottlands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Västmanlands län, samt

Zon III, omfattande Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Mjöl från depå inom zon III har ansetts böra betinga 2 kr. och från depå inom zon II 1 kr. per 100 kg. mera än mjöl från depå inom zon I.

De priser, som folkhushållningskommissionen må äga att tills vidare åsätta mjöl, som tillhandahålles av kommissionen, bestämdes av Kungl. Maj:t sålunda, att priset för 100 kg. ej må överstiga, då mjölet av kommissionen tillhandahålles från mjöldepå inom

Zon I,	å	vetemjöl	36 kr.
	»	rågmjöl och kornmjöl	30 »
Zon II,	»	vetemjöl	37 »
	»	rågmjöl och kornmjöl	31 »
Zon III,	»	vetemjöl	38 »
	»	rågmjöl och kornmjöl	32 »

Den ganska ansenliga förhöjning i förhållande till de förut fastställda maximipriserna, som sålunda ansetts erforderlig, uppväges, såsom redan nämnts, delvis av minskning uti den fraktkostnad, som vid försäljning pålägges mjölet. En särskild anledning till förhöjningen har varit, att de fraktkostnader m. m., som belöpa på spannmålen, äro på grund av nödvändigheten att uppsamla även en stor mängd obetydliga spannmålsförråd mera ansenliga än eljest. Vidare har i mjölpriset inbegripits kommissionens administrationskostnader, beräknade till något mera än ½ öre per kg. Den förnämsta anledningen till prisförhöjningen är emellertid att finna i den omständigheten, att det icke ansetts möjligt att låta statsverket i fortsättningen bära hela den allt större förlust, som är förenad med den av staten importerade spannmålens tillhandahållande till anskaffningskostnaden. För begränsande av denna förlust, vilken alltjämt stegras, har det nu ansetts nödigt att pålägga mjölpriset en del av differensen mellan priset för den svenska spannmålen och kostnaden för den utländska spannmålens anskaffande.

Jämlikt ovannämnda kungl. kungörelse den 4 januari 1917 må minuthandelspriset ej överstiga det av konungen fastställda partipriset med mer än 4 öre, per ett kg. räknat.

Brödsädsregleringen. I samband med den reglering av brödsädsförbrukningen, som anbefallts den 19 december 1916, hade Kungl. Maj:t, i syfte att erhålla en noggrann kännedom om brödsädstillgången inom landet, förordnat,

att en allmän inventering av landets brödsädsförråd skulle verkställas den 8 januari 1917.[1]

Sedan en preliminär bearbetning och sammanställning av de inkomna inventeringsuppgifterna verkställts inom folkhushållningskommissionen, visade det sig, att landets totalförråd av vete, råg och korn samt därav framställt mjöl, icke obetydligt understeg, vad folkhushållningskommissionen, med utgångspunkt från statistiska centralbyråns på grundvalen av skördeuppgifterna hösten 1916 verkställda beräkningar och efter vidtagna ytterligare reduceringar i desamma, ansett sig kunna förvänta skola vid inventeringstillfället förefinnas. Den väsentliga anledningen till att de vid inventeringen framkommande siffrorna så avsevärt understego beräkningarna torde vara att söka i det förhållandet, att 1916 års skörd, såsom ofta visat sig vara fallet under våtår, vid tröskning lämnat ett betydligt sämre resultat i kärna än man ansett sig äga grundad anledning förvänta. Särskilt rågen har lämnat ett förvånansvärt dåligt kärnutbyte. Till tillgångens knapphet torde i ej ringa mån hava bidragit, att konsumtionen, särskilt för utfodringsändamål, varit mer än vanligt omfattande.

På grund av den härav uppkomna genom inventeringen konstaterade knappheten i de förråd, med vilka man räknat vid brödsädsregleringens igångsättande, måste nya åtgärder vidtagas för tryggande av bröd- och mjöltillgången under regleringsperioden. Då det under nu rådande förhållanden uppenbarligen ej vore förenligt med tillbörlig förtänksamhet att räkna med möjligheten att genom import täcka bristen, har man endast att fästa avseende vid de tillgångar, som finnas inom landets gränser.

I en till Kungl. Maj:t den 14 februari 1917 av folkhushållningskommissionen med anledning av den genom inventeringen den 8 januari 1917 klarlagda ställningen avlåten skrivelse anför kommissionen beträffande de åtgärder, som den ansett böra vidtagas, bland annat följande:

»Vid sådant förhållande stå i huvudsak allenast tvenne vägar öppna för lösande av den föreliggande uppgiften: å ena sidan begränsning av den tidigare beräknade ransoneringstiden samt av de f. n. utgående ransonernas storlek, ävensom, så långt ske kan, av de reserverade utsädeskvantiteterna, å andra sidan indragning i viss utsträckning under regleringen av den hittills utom densamma fallande spannmålen och produkter därav. Kommissionen har efter ingående överläggningar i ämnet med ett flertal sakkunniga funnit sig böra förorda ett framgående på båda dessa vägar.

Att minska ransonernas storlek kan visserligen med hänsyn till de klagomål, vilka från åtskilliga håll försports rörande nu gällande ransoners otillräcklighet, synas ägnat att framkalla rätt starka betänkligheter. Kommissionen har emellertid ansett dess genomförande böra verkställas på sådant sätt, att ransonsminskningen i hela dess utsträckning komme att drabba i främsta rummet dem, för vilka densamma bleve minst kännbar, nämligen dels de ekonomiskt bättre ställda befolkningsgrupperna och dels de enligt den högre beräkningsgrunden tillgodosedda självhushållarna. Enligt vad erfarenheten visat är den nu gällande brödkortsransonen om 250 gram mjöl per dag såsom regel ganska rikligt tilltagen för de bättre situerade klassernas behov, och torde en minskning ned till 200 gram utan större svårighet låta sig göra för dessas del. Att

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 1, sid. 14 ff.

avskilja dem i en grupp för sig med lägre ranson låter sig, såsom i samband med regleringssystemets genomförande utrönts, endast med de största svårigheter göra. Däremot är det lättare att genomföra en anordning, varigenom å ena sidan brödkortsransonen för alla sänkes till nyss angivna gräns samt å den andra påbrödskortens antal väsentligen ökas, så att större möjlighet beredes att tillgodose av olika anledningar framträdande behov av ökad ranson. Beträffande de självhushållare, vilka icke erhållit tilldelning i enlighet med brödkortsransonerna utan av innehavda förråd tillgodonjuta en kvantitet spannmål av 12 kg. pr månad och hushållsmedlem (i Norrland därutöver 3 kg. mjöl), torde en minskning av sagda myckenhet spannmål med 2 kg. per person och månad ej heller bliva allför betungande.

På grund av spannmålens mindre goda beskaffenhet flerstädes i landet med därav följande mindre tillfredsställande utmalningsresultat har kommissionen ej ansett sig böra förorda en ännu längre gående nedsättning i de självhushållande jordbruksidkarnas ransoner, något, som under andra förhållanden borde hava ägt rum.

Kommissionen anser sig således böra hemställa, att i de åtgärder till spannmålstillgångarnas utdrygande, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt bemyndiga kommissionen att vidtaga, måtte innefattas jämväl reduktioner av ransonerna i huvudsaklig överensstämmelse med de nu antydda grunderna.

Den sålunda ifrågasatta ransonsbegränsningens ikraftträdande synes emellertid först böra ske vid en något senare tidpunkt — kommissionen har tänkt sig början av april — då man i det väsentliga har bakom sig den kallare årstiden med dess otvivelaktigt större näringsbehov samt nalkas sommaren, under vilken grönsaksodlingen bereder tillfälle till utökning av födan.»

Mot kommissionens beslut till förslag beträffande ransonen för självhushållande jordbrukare reserverade sig kommissionens ledamöter herrar Eriksson och Heyman, vilka ansågo, att ransonen borde nedsättas till 9 kg. spannmål per månad och att den mängd mjöl, som härigenom komme att besparas, skulle användas för att i lämplig form öka ransonen för de mest behövande kroppsarbetande klasserna. Även för hårt arbetande personer tillhörande jordbrukssjälvhushållen skulle man då kunna bereda någon lindring i form av extra tilldelning. — Kommissionen yttrade vidare:

»Såsom antytts äro icke nu angivna åtgärder ensamt för sig tillfyllest för att trygga behovet av bröd och mjöl, intill dess den nya skörden börjar komma i marknaden. Härtill kräves jämväl en utökning av det tillgängliga brödsädsförrådet. I främsta rummet kommer helt naturligt för sådant syfte i fråga det ännu icke under beslag liggande kornet i landets södra delar. Jämlikt det av kommissionen till Eders Kungl. Maj:t härmed överlämnade förslag till förordning angående ytterligare åtgärder för reglering av brödsädsförbrukningen skall beslag läggas å förråd av sådant korn till den del förrådet överstiger 200 kg:s vikt, dock med rätt för innehavare av sådan vara att utan hinder av beslaget använda intill en fjärdedel av förrådet till utfodring av djur, som av honom underhållas. Kommissionen skall enligt förslaget för statens räkning äga uppköpa erforderliga myckenheter av den beslaglagda varan. Då emellertid inventeringsresultatet giver vid handen, att de kvantiteter korn, som på sådan väg kunna tillgodogöras folknäringen, komma att visa sig förhållandevis ringa, har kommissionen sett sig nödsakad jämväl föreslå beslaggläggande av hälften av de i rikets mellersta och södra delar befintliga förråd av havre samt tidigare icke beslaglagd blandsäd, i den mån förråden överstiga 500 kg.; och skulle kommissionen enligt förslaget i fråga om havren tilläggas samma inköpsrätt som beträffande kornet. Jämväl inom riket befintliga förråd av majs och majsmjöl, försåvitt de icke äro avsedda till foder åt av sådant förråds innehavare underhållna djur, skola enligt förslaget läggas under beslag och bliva föremål för inköp. Vidare föreslås havremjöls, kornmjöls och av sådant mjöl

framställt bröds likställande med annat under regleringen liggande mjöl och bröd; försäljning av dessa varor skall alltså hädanefter kunna ske allenast mot av kommissionen godkänd rekvisition eller brödkortskupong.

Nu berörda åtgärder äro otvivelaktigt av synnerligen ingripande art.

På grund av de väsentliga olägenheter deras vidtagande obestridligen måste medföra för hela befolkningen — för både producenter och konsumenter och även för andra näringar än jordbruket — har kommissionen först efter det allra allvarligaste övervägande och under trycket av den hårda nödvändigheten framlagt dessa sina förslag. Samtidigt vill kommissionen emellertid hava betonat, att några andra utvägar än de nu föreslagna näppeligen stå till buds, därest man vill vinna full trygghet för att befolkningens oundgängliga behov av brödsäd verkligen skall bliva säkerställt, till dess den nya skörden blir tillgänglig. Genom en omsorgsfull fördelning av det ökade antalet påbrödskort avses att tillgodose de mest behövande konsumenterna. Och vad produktionsintresset angår, skall det bliva kommissionens oavlåtliga strävan att söka så genomföra de nya åtgärderna, att de skador, som genom dem komma att drabba jordbruket och kreatursskötseln, i varje fall icke skola bliva mera svårartade än nödigt är. Det kommer att vid upphandlingen av vårsäden, vilken bör ske i samråd med jordbrukets förtroendemän och de kommunala myndigheterna, noga tillses, att kreatursstammen i möjligaste mån skyddas.

Kommissionen vill tillika hava framhållit, att de föreslagna åtgärderna med all sannolikhet komma att bliva för sitt ändamål fullt tillräckliga; om längre gående ingripanden i här ifrågavarande hänseenden torde icke böra bliva tal.

Kommissionen vill i detta sammanhang såsom sin mening uttala, att de förråd, vilka, i händelse förslaget genomföres, skola stå till kommissionens rådighet, skola befinnas vara av sådan betydenhet, att den beslagtagna varan icke skall behöva tillfullo tagas i anspråk. I den mån förhållandena det medgiva, kommer givetvis lindring av beslaget, särskilt å havren, att ofördröjligen äga rum.»

Kommissionen föreslog, att jämväl befintliga förråd av gryn och flingor av vete, korn eller havre samt risgryn skulle läggas under beslag och anförde härför följande motivering:

»Härmed sammanhänger, att kommissionen, såsom jämväl förut åberopade författningsförslag utvisar, föreslagit beslagläggande av befintliga förråd av gryn och flingor av vete, korn eller havre samt risgryn. Det är tydligt, att, i samma ögonblick kontingenteringen utsträckes till att omfatta allt korn ävensom en betydande del av havreförrådet, ett inryckande av redan befintliga produkter av dessa varor i systemet härav bör bliva en naturlig följd. Risgrynet bör, såsom närstående övriga gryner, på samma gång ingå i ransoneringen. Genom att dessa högt skattade näringsmedel läggas under det nu gällande brödkortsystemet vinnes redan före den direkta ransonnedsättningen en begränsning av ransonen, i främsta rummet för de mera bemedlade, samt i mjölåtgången över huvud.»

Till vad folkhushållningskommissionen sålunda hemställt lämnade Kungl. Maj:t sitt bifall, och den 15 februari 1917 utfärdades i ärendet följande förordning.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående ytterligare åtgärder för reglering av brödsädsförbrukningen;

given Stockholms slott den 15 februari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om

förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen —, förordna som följer:

§ 1.

För säkerställande av befolkningens behov av livsmedel skola i anslutning till den genom förordningen den 19 december 1916 föreskrivna reglering av brödsädsförbrukningen de ytterligare åtgärder vidtagas, varom i denna förordning stadgas.

§ 2.

Från och med den 19 februari 1917 är med undantag, som nedan sägs, beslag lagt å följande varor, i den mån de icke tillhöra staten, nämligen:

1) alla vid nämnda dags början inom riket befintliga förråd av korn och kornmjöl, som icke äro inbegripna i det enligt förordningen den 19 december 1916 lagda beslag;

2) hälften av varje vid nämnda tidpunkt inom riket med undantag av Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom Södra Hälsinglands, Norra Hälsinglands och Västra Hälsinglands fögderier av Gävleborgs län befintligt förråd av havre och sådan blandsäd, som icke är inbegripen i det enligt förordningen den 19 december 1916 lagda beslag; samt

3) alla vid sagda tidpunkt inom riket befintliga förråd av havremjöl, av gryn och flingor av vete, korn eller havre samt av risgryn.

Beslag å spannmål, varom ovan förmäles, omfattar såväl tröskad som otröskad vara samt jämväl spannmål i krossad eller gröpad form.

Från beslag, som ovan sägs, äro undantagna *dels* förråd av korn, till den del förrådet icke överstiger 200 kilogram, *dels* förråd av havre och blandsäd, till den del förrådet därav icke överstiger 500 kilogram, *dels ock* förråd av kornmjöl och havremjöl, av gryn och flingor av vete, korn eller havre samt av risgryn, till den del förrådet av varje av nämnda varuslag icke överstiger 10 kilogram. Det i fråga om förråd av havre och blandsäd stadgade undantaget skall tillämpas så, att, då förrådet överstiger 500 kilogram, denna myckenhet icke tages i betraktande vid beräkning av den hälft, som skall vara belagd med beslag.

Innehavare av beslagtaget korn, varom ovan förmäles, må utan hinder av beslaget använda intill en fjärdedel av förrådet till utfodring av djur, som av honom underhållas; dock med iakttagande därav, att till sådan utfodring skall i första hand användas den sämre delen av förrådet och att under inga omständigheter därtill tages korn, som med hänsyn till beskaffenhet och sortering är att anse såsom utsädesvara eller maltkorn.

Beträffande beslaget å havre och blandsäd skall iakttagas, att, med undantag för sedvanligt utsäde för innehavarens eget behov, i den del av förrådet, som innefattas under beslaget, skall i första hand ingå den blandsäd, som är av fullgod beskaffenhet, och den havre, som bäst lämpar sig för förmalning till människoföda, innehavaren obetaget att, om han så önskar, frånskilja trindsäd, utan att likväl därigenom må minskas den myckenhet, som skall vara under beslag.

I den mån korn, havre eller blandsäd, som tagits i beslag, tröskas, upphör beslaget att gälla den uttröskade halmen.

§ 3.

I den mån Konungen icke medgiver undantag, åligger dels en var, som innehar vara av i § 2 omförmält slag till sådan myckenhet, att någon del av förrådet är jämlikt sagda paragraf beslagtagen, dels ock en var innehavare av minst 500 kilogram potatis

att lämna uppgift angående hela det förråd av varan, som hos honom förefanns klockan fem förmiddagen den 19 februari 1917.

Uppgifterna skola senast den 5 mars 1917 eller inom den senare tid, som folkhushållningskommissionen kan i fråga om glest bebodda trakter af landet finna skäligt bestämma, inlämnas till ortsmyndighet, som i § 13 av förordningen den 19 december 1916 sägs, och skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställes av folkhushållningskommissionen och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att de uppgiftspliktiga tillhandahållas.

§ 4.

Sedan uppgift, varom i § 3 förmäles, i behörig ordning till ortsmyndigheten inlämnats, vare beslaget hävt;

dels i fråga om till utsäde avsett korn, som innehaves av utsädeshandlande, vilken av folkhushållningskommissionen meddelats tillstånd att idka handel med utsäde, i den mån denne försäljer kornet i den i § 9 stadgade ordning;

dels i fråga om till utsäde avsett korn, som innehaves av jordbrukare, i den mån denne enligt av vederbörande kommunala myndighet meddelat tillstånd antingen använder kornet såsom utsäde inom av honom idkat jordbruk eller ock försäljer detsamma i den i § 9 stadgade ordning;

dels i fråga om till utsäde avsedd havre och blandsäd, som innehavas av utsädeshandlande, vilken av folkhushållningskommissionen meddelats tillstånd att idka handel med utsäde, i den mån denne för utsädesändamål försäljer havren eller blandsäden;

dels i fråga om mjöl av korn eller havre, gryn och flingor av vete, korn eller havre samt risgryn, som innehavas av handlande, i den mån denne försäljer varan i den i § 9 stadgade ordning;

dels och i fråga om mjöl av korn eller havre, gryn och flingor av vete, korn eller havre samt risgryn, som innehavas av restaurang eller annat dylikt näringsställe, i den mån varan kommer till användning inom näringsstället och för dess behov.

§ 5.

Folkhushållningskommissionen äger att för statens räkning av de i § 2 omförmälda varuslag uppköpa så stor myckenhet, som kommissionen finner erforderligt för förbrukningsregleringens genomförande.

Det inköpspris och de övriga villkor, som härvid skola å statens vägnar erbjudas, bestämmas av kommissionen enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

§ 6.

Vägrar den, som innehar vara av i § 2 omförmält slag, att sälja densamma till kommissionen på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att ifråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom kommissionens försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 7.

Finner folkhushållningskommissionen nödigt föranstalta om tröskning av spannmål, som jämlikt § 6 skall avstås till kronan, och vägrar innehavare av verktyg och bygg-

nader, som erfordras för tröskningsarbetet, att på villkor, som kommissionen erbjuder, verkställa eller låta verkställa arbetet, vare pliktig att mot ersättning vidtaga eller tåla sådana åtgärder med avseende å verktygens och byggnadernas användande för tröskningens utförande, som omförmälas i § 4 förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att ifråga om åtgärder, som nu sagts, meddela de föreskrifter, som avses i § 7 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom kommissionens försorg delgivas egendomens innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar beträffande egendomens användande meddela de närmare anvisningar, vilka finnas erforderliga.

§ 8.

Har enligt § 6 vara avstått till kronan eller enligt § 7 förfogande ifråga om tröskning av spannmål vidtagits, skall, om ersättning påfordras, räkning däråv av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda paragrafer förmäles.

Godkännes räkningen till betalning, skall ersättningen erläggas kontant eller genom av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar utställd anvisning.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara eller egendom, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 9.

Från och med den 17 februari 1917 må icke utan medgivande av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar havremjöl, bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, gryn eller flingor av vete, korn eller havre eller risgryn säljas annorledes än mot rekvisition, som är av kommissionen eller å dess vägnar godkänd, eller mot bekommande av för ändamålet giltig kupong till kort, som enligt bestämmelse av kommissionen medför rätt till inköp av sådan vara.

Vad nu stadgats gäller jämväl försäljning av kornmjöl och bröd, som tillverkats av dylikt mjöl, i den mån försäljningen därav icke reglerats genom förordningen den 19 december 1916.

Försäljning av korn, i den mån densamma icke reglerats genom förordningen den 19 december 1916, må från och med den 17 februari 1917 icke utan medgivande av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar ske annorledes än mot utsädeskort eller eljest i den ordning, som av kommissionen bestämmes.

§ 10.

Folkhushållningskommissionen åligger att av vara, som kommissionen med stöd av det i § 5 givna bemyndigande inköpt, under villkor, som, i den mån föreskrifter därom icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, avyttra för tillgodoseende av befolkningens behov erforderliga myckenheter.

§ 11.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt § 3 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

§ 12.

Den, som vid försäljning, varom i § 9 förmäles, icke iakttager vad där stadgats, straffes med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den sålda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna paragraf omförmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 13.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 14.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 15.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelser icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräftat låtit. Stockholms slott den 15 februari 1917.

GUSTAF.

(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Förbud mot utfodring av potatis. Då den genom förordningen angående ytterligare åtgärder för reglering av brödsädsförbrukningen den 15 februari 1917 vidtagna inskränkningen av rätten att fritt förfoga över fodersäd med skäl kunde befaras föranleda ökad användning av potatis till foderändamål, utfärdades samtidigt med nyss anförda förordning, på folkhushållningskommissionens hemställan, förbud mot utfodring av potatis genom efterföljande nådiga förordning.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot utfodring av potatis m. m.;

given Stockholms slott den 15 februari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med hänsyn till bestämmelserna i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över

viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, funnit gott, i anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, förordna som följer:

§ 1.

Mom. 1. Till utfodring av hästar, nötkreatur, får eller svin må ej användas potatis, vare sig hel eller i krossad form och vare sig potatisen är rå, kokt eller torkad.

Mom. 2. Utan hinder av vad i mom. 1 stadgas må till utfodring användas potatis, som i genomskärning är mindre än ett tvåöresmynt eller som till följd av förskämning eller eljest är uppenbarligen oduglig till människoföda.

§ 2.

Det åligger envar, som innehar potatis, att omsorgsfullt taga vård om densamma.

Potatis må ej skalas, innan den kokas, och skall även i övrigt iakttagas noggrann hushållsaktighet vid användandet av potatis.

§ 3.

Den, som av det i § 1 stadgade förbudet hindras att till utfodring använda potatis, vare berättigad att få potatisen inlöst av staten i den ordning, som i §§ 13 och 14 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden stadgas rörande avstående jämlikt nämnda lag av vara till kronan.

§ 4.

Den, som handlar i strid mot det i § 1 stadgade förbud eller som uppsåtligen så förfar med potatis, att den förstöres eller endast kan användas till kreatursföda, straffes med böter, svarande mot fyra gånger potatisens värde, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna paragraf sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 5.

För förseelse, som i § 4 omförmäles, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, barn, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 6.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 7.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 8.

Det åligger i Stockholm överståthållarämbetet samt eljest magistrater, stadsstyrelser och kommunalnämnder att var inom sitt område på lämpligt sätt sprida kännedom om denna förordning och övervaka dess noggranna efterlevnad.

Jämväl hålle Konungens befallningshavande i länen allvarlig hand över iakttagande av vad i denna förordning är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 17 februari 1917 och gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 15 februari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Tillägg till förordningen angående förbud mot utfodring av vete och råg. Genom nådig kungörelse den 6 februari 1917 fogades följande moment till § 1 i förordningen den 3 november 1916 angående förbud mot utfodring av vete och råg m. m.[1]

»Mom. 3. Efter tillstånd av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar må ock, utan hinder av vad i mom. 1 stadgats, till utfodring användas sådant mjöl eller bröd av i samma mom. omförmälda slag, som till följd av förskämning eller eljest är odugligt till människoföda.»

Reglering av kaffeförbrukningen. Genom nådig förordning den 16 februari 1917 har Kungl. Maj:t förordnat, att alla den 19 februari 1917 inom riket befintliga, staten icke tillhöriga förråd av kaffe skola beslagtagas, samt uppdragit åt folkhushållningskommissionen att reglera förbrukningen av varan. Förordningen lyder som följer:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående reglering av kaffeförbrukningen;

given Stockholms slott den 16 februari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission och folkhushållningskommissionen, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen — förordna som följer:

§ 1.

För åstadkommande av den hushållning med landets förråd av kaffe, som betingas av rådande förhållanden, samt av en jämn fördelning av denna vara skall förbrukningen därav regleras genom statens försorg, på sätt i denna förordning stadgas.

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 1114.

Folkhushållningskommissionen har att i enlighet med föreskrifterna i denna förordning jämte övriga av Konungen givna bestämmelser genomföra regleringen.

§ 2.

Från och med den 19 februari 1917 är beslag lagt å alla vid nämnda dags början inom riket förefintliga, staten icke tillhöriga förråd av till n:r 155 och 156 A i gällande statistiska varuförteckning hänförligt kaffe; dock att i fråga om förråd, som innehaves av enskilt hushåll, från beslaget är undantaget så mycket, som motsvarar intill fem kilogram för varje av hushållets medlemmar.

§ 3.

I den mån Konungen icke medgiver undantag, åligger envar innehavare av beslagtaget kaffe att lämna uppgift angående hela det förråd av kaffe, som hos honom förefanns klockan fem förmiddagen den 19 februari 1917.

Förvaras kaffeparti av annan än ägaren, skall uppgift, varom nu sägs, lämnas av innehavaren. I sådan uppgift skall tillika angivas, vem partiet tillhör.

Kaffeparti, som befinnes i tullverkets vård, skall uppgivas av den, för vars räkning detsamma därstädes förvaras.

Kaffeparti, som vid beslagets ikraftträdande befinnes under transport, skall omedelbart efter framkomsten uppgivas av mottagaren.

§ 4.

Uppgifter, som i § 3 omförmälas, skola senast den 26 februari 1917 eller inom den senare tid, som folkhushållningskommissionen kan ifråga om glest bebodda trakter av landet finna skäligt bestämma, inlämnas i Stockholm till överståthållarämbetet, i andra städer till magistraten eller stadsstyrelsen och på landet till kommunalnämnden, samt skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställas av folkhushållningskommissionen och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att de uppgiftspliktiga tillhandahållas.

Kommunal myndighet, som ovan sagts, skall, i den mån uppgifter inkomma, oförd röjligen översända dem till vederbörande fördelningsnämnds sockerbyrå.

§ 5.

Sedan uppgift, varom i § 3 förmäles, lämnats, skall beslaget vara hävt:

i fråga om kaffe, som innehaves av handlande, i den mån handlanden, efter det folkhushållningskommissionen meddelat tillstånd till kaffets avyttrande, försäljer detsamma i den i § 9 stadgade ordning; och

i fråga om kaffe, som innehaves av restaurang eller annat dylikt näringsställe, i den mån kaffet kommer till användning inom näringsstället och för dess behov.

Beslag upphör i övrigt att gälla, i den mån innehavaren av den beslagtagna varan i vederbörlig ordning erhåller rätt att förfoga över densamma.

§ 6.

Folkhushållningskommissionen äger att för statens räkning uppköpa så stor del av de enligt § 2 beslagtagna partier kaffe, som kommissionen finner erforderligt för regleringens genomförande.

Det inköpspris och de övriga villkor, som härvid skola å statens vägnar erbjudas, bestämmas av folkhushållningskommissionen enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

§ 7.

Vägrar innehavare av enligt § 2 beslagtagen vara att sälja densamma till folkhushållningskommissionen på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att ifråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom folkhushållningskommissionens försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 8.

Har enligt § 7 vara avstått till kronan, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda paragraf förmäles.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 9.

Från och med den 19 februari 1917 må försäljning av kaffe i handeln icke ske annorledes än mot rekvisition, som är av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar godkänd, eller mot uppvisande av kort, som enligt bestämmelse av kommissionen medför rätt till inköp av kaffe, eller eljest i den ordning, som av kommissionen bestämmes.

§ 10.

Folkhushållningskommissionen åligger att av kaffe, som av kommissionen förvärvats, under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, avyttra för tillgodoseende av befolkningens behov erforderliga myckenheter.

§ 11.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt §§ 3 och 4 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

§ 12.

Den, som vid försäljning, varom i § 9 förmäles, icke iakttager vad där stadgas, straffes med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den sålda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna paragraf omförmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 13.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 14.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 15.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelser icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 16 februari 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Den kaffereglering, som på grundvalen av denna förordning genomförts av folkhushållningskommissionen, är av ganska provisorisk karaktär. Kafferegleringen har kombinerats med sockerregleringen på så sätt, att gällande sockerkort kunna användas för köp av kaffe, och erhåller varje person 3 hg. kaffe, bränt eller obränt, per månad mot markering å sockerkortet samt varje handlande 30 kg. kaffe för 100 kg. socker, i den mån vederbörande sockerrekvisition styrkts med sockerkortskuponger. Men dessutom förekommer tilldelning av kaffe till handlande på grund av redovisade inköpsrekvisitioner från restauranger och kaféer, mässar, offentliga inrättningar o. d. till en myckenhet, motsvarande redovisade inköpsrekvisitioner, varvid rostat kaffe summeras för sig och orostat för sig.

Detaljhandlaren skall vid försäljning av kaffe tillse, att vederbörande enskilda kaffeköpare även inköpa enligt regleringen motsvarande sockerkvantitet hos honom. Detta gäller alltså endast, om kaffet köpes för hushållsförbrukning. Därest handlande uraktlåter att iakttaga detta, måste honom tilldelat lager utsinas, utan att nytt kaffe kan erhållas i stället, enär sockerkupongerna från hans kaffekunder icke tillfalla honom utan den köpman, hos vilken dessa kunder köpt sitt socker. För kund, som icke är av handlande känd, måste således den fordran uppställas, att kaffe icke säljes utan köp av socker. Regleringsmyndigheten har däremot icke ansett sig böra fordra, att kaffe och socker under alla förhållanden köpes samtidigt för månaden, då detta kunde bliva ekonomiskt betungande för mindre bemedlade och köpmännen i det stora antal fall, då de känna sin kundkrets, i alla händelser tämligen väl kunna kontrollera, att såväl kaffe som socker köpes uteslutande hos dem.

Om handlande sålunda vid försäljning måste kräva, att både socker och kaffe, som uttages mot sockerkort, köpes hos honom och erhåller sin tilldelning på grund av denna anordning, är detaljhandlare däremot vid köp av kaffe oförhindrad att vända sig till vilken grossist han önskar.

Priset å kaffe — frånsett lyxkaffe — är hos grossist kr. 2·80 per kg. för orostad och kr. 3·55 för rostad vara. Handlande äger vid försäljning betinga sig ett pris av högst 3 kr. för orostat och kr. 3·90 för rostat kaffe, vilka priser gälla, även om försäljningen sker i mindre partier än 1 kg. I priset ingår ersättning för emballage, varemot handlanden till detsamma äger lägga gottgörelse för fraktkostnader från grossists station till sin affär.

För att få bedriva partihandel med kaffe kräves särskilt tillstånd av folkhushållningskommissionen. Vid utverkandet av dylikt tillstånd skall grossisten förbinda sig att ställa sig följande bestämmelser till efterrättelse:

»1) Grossist må icke sälja kaffe annorledes än mot rekvisition, godkänd av folkhushållningskommissionen eller någon dess sockerbyrå.

2) Grossist må icke köpa kaffe här i riket annorledes än genom folkhushållningskommissionens handelsavdelning för diverse varor. Vid rekvisition av kaffe hos handelsavdelningen åligger grossist att bifoga till honom inkomna, vederbörligen godkända rekvisitioner å minst samma myckenhet kaffe, som i grossistens egen rekvisition innefattas. Handelsavdelningen förbehålles full frihet att pröva, huruvida eller i vad mån grossists rekvisition skall föranleda leverans av kaffe.

3) Grossist är skyldig att till handelsavdelningen erlägga kontant betalning för i inlämnad rekvisition upptagen myckenhet kaffe med rätt att, därest eller i den mån rekvisitionen . ej godkännes, återfå vad av betalningen, som motsvarar den till leverans ej godkända myckenheten.

4) Grossist äger att vid försäljning, utöver det av handelsavdelningen debiterade pris, betinga sig ersättning för sin befattning med varan med högst 10 öre per kg. att levereras fritt antingen säljarens närmaste järnvägsstation eller hamn eller ock köparens lagerlokal, om denna är belägen inom samma samhälle som säljarens.

5) Grossist, som efter tillstånd av handelsavdelningen bränner (rostar) genom handelsavdelningen inköpt kaffe, äger att härför tillgodoräkna sig ytterligare förhöjning i det av handelsavdelningen debiterade pris med 20 procent av sagda pris. Emellertid är grossist skyldig att i mot efterfrågan svarande omfattning tillhandahålla rått kaffe och att ställa sig kommissionens bestämmelser i detta avseende till noggrann efterrättelse.

6) I den mån handelsavdelningen bestämmer, är grossist skyldig att av sitt innehavda lager spediera vara till annan ort mot skälig ersättning.

7) Grossist är skyldig *att* till folkhushållningskommissionen avgiva de uppgifter angående grossistens handel med kaffe, som av kommissionen äskas, *att* på sätt, som av kommissionen godkännes, föra såväl bok över sitt kaffelager som bok över sina inköp och försäljningar av kaffe ävensom *att* vid anfordran hålla såväl kaffelagret som berörda böcker tillgängliga för kommissionen och dess ombud; och är grossist jämväl i övrigt underkastad de kontrollföreskrifter, vilka varda av kommissionen meddelade.

8) Grossist är förpliktad att icke importera kaffe utan att därom underrätta handelsavdelningen.

9) Innan grossist godkännes såsom sådan av folkhushållningskommissionen, skall han på heder och samvete förbinda sig att ställa sig förestående bestämmelser till noggrann efterrättelse; kommissionen dock obetaget att avstänga sådan grossist från handel med kaffe, när helst kommissionen finner, att grossisten i sin handel med kaffe icke motsvarar kommissionens förtroende.»

Reglering av handeln med matärter och mjöl av sådana ärter. I en den 22 mars 1917 till Kungl. Maj:t av folkhushållningskommissionen och statens livsmedelskommission gemensamt avlåten skrivelse framhölls, att såväl de genomförda restriktionerna av olika slag i fråga om brödsädsförbrukningen som de statliga förfogandena beträffande vårsäden hade förorsakat, att vissa vegetabiliska födoämnen, vilka hållits utanför den offentliga regleringen, blivit föremål dels för en synnerligen besvärande prisstegring och dels för användning för olika ändamål, som från allmän synpunkt måste anses vådlig. I särskilt hög grad hade dylika förhållanden iakttagits i fråga om matärter. Priset å denna vara hade undergått en omotiverad och oregelbunden stegring, som synbarligen påverkats av spekulation. För stävjande av densamma föreslog kommissionen, att maximipriser måtte fastställas för varan. Vid uppgörandet av förslag till prissatser hade kommissionen å ena sidan ansett, att hänsyn borde tagas till den inträdda höjningen av den av de senaste förfogandena i och för brödsädsregleringen förorsakade höjningen av prisnivån för varan, men å andra sidan, att den egenartade prisbildningen under de sista två veckorna därvid borde lämnas utan avseende. Efter att hava tagit del av de lokala värderingsnämndernas under hösten 1916 fastställda taxor för ärter (se härom nedan) samt inhämtat upplysningar från sakkunniga beslöto kommissionerna att föreslå, att maximipriset å ärter måtte bestämmas till 55 kr. för 100 kg. netto, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning och äger rum annorledes än direkt till allmänheten i öppen bod. Detta pris skulle grosshandlaren vara berättigad höja till 58 kr. för 100 kg. brutto, och till sistnämnda pris skulle vid minutförsäljningen få göras ett tillägg av 8 öre per kg. Härtill skulle på vanligt sätt göras ytterligare tillägg för fraktkostnad, diskonträntа och säck

För att i möjligaste mån förhindra förmalning av ärter till mjöl föreslogo kommissionerna, att maximipriset för ärter skulle gälla jämväl för ärtmjöl.

Beträffande höjden av dessa av kommissionerna föreslagna maximipriser anförde ordföranden i folkhushållningskommissionen och ledamoten av livsmedelskommissionen herr Elmquist, med vilken ledamoten av livsmedelsrådet herr Svensson instämde, avvikande mening. Herr Elmquist avgav ett särskilt yttrande i frågan av följande lydelse:

»Kommissionens förslag i vad det avser fastställandet av så höga maximipriser å matärter som 55, resp. 58 och 66 öre har jag icke kunnat biträda. Då maximipriser å en vara måste tillgripas, bör det vara synnerligen angeläget att i görligaste mån taga hänsyn till ej mindre produktionskostnaderna än även prissättningen å andra närbesläktade varor. Ett maximipris för matärter å 55 öre, samtidigt som maximipriset å brödsäden är, med tröskningstillägg, 23, resp. 24 öre, måste därför enligt min mening betecknas såsom alldeles för högt. Såsom ett ytterligare stöd för denna min mening vill jag åberopa den ännu gällande prissättning å varan, som, enligt av riksvärderingsnämnden meddelade uppgifter, under förliden höst verkställts av de lokala värderingsnämnderna, vilka helt naturligt icke torde hysa benägenhet att åsätta lantmannaprodukter för låga priser. Sålunda är priset å matärter fastställt för ett län (Älvsborgs) till 35 öre, för ett annat län (Gottlands) till 38 öre och för icke mindre än 10 områden (flertalet sådana, inom vilka odling av ärter äger rum) till 40 öre; för 12 områden (därav samtliga de norrländska, där ingen eller obetydlig odling av matärter äger rum) är priset

50 öre och endast för tvenne av Smålandslänen har priset satts så högt som till 55 öre. Tilläggas må, att matärter före kriget noterades till 16 1/2 öre, i mars månad 1916 till 32 öre och ännu så sent som i januari 1917, d. v. s. endast för två månader sedan, till 40 öre.

Hade ett maximipris å matärter, såsom ur flera synpunkter varit önskvärt, fastställts redan vid konsumtionsårets början, synes mig detsamma skäligen hava bort bestämmas till 35 öre, eller allra högst 40 öre (hos odlaren, resp. 43 öre i grosshandeln och 51 öre i minuthandeln). Ehuru jag även för min del erkänner riktigheten av att, då maximering av priset å en vara först vidtages under konsumtionsårets senare del, någon hänsyn tages till den under den fria prisbildningen inträdda höjningen i prisnivån, kan jag å andra sidan icke finna det tillrådligt att sträcka denna hänsyn så långt, att det åsatta maximipriset såväl i och för sig som i förhållande till maximipriset å andra varor blir oskäligt högt. Då priset först nu skulle fastställas för återstående delen av innevarande konsumtionsår, torde sålunda priset för denna tid och under uttryckligt framhållande, att detsamma icke får bliva prejudicerande för ett kommande år, kunna fastställas något högre än till 35 öre (och möjligen även något högre än till 40 öre), men under inga förhållanden högre än till 45 öre (resp. 48 och 56 öre). Hellre än att med hänsyn till det uppjobbade priset bestämma ett ännu högre maximipris — kommissionernas förslag avser ett engrospris, som med mera än 300 % överstiger det under viss del av år 1914 noterade priset — synes mig tanken på att fastställa maximipriser å matärter böra för innevarande år övergivas, huru beklagligt det än måste vara, att jobberiet under sådana förhållanden icke kan bliva stävjat i vidare mån än som kan ske därigenom, att vissa partier av varan genom beslag bringas i folkhushållningskommissionens hand och sedermera försäljas på av kommissionen bestämda villkor.»

De i det föregående åberopade av lokala värderingsnämnder fastställda taxor rörande priser å ärter (gula ärter) hade i sin helhet följande utseende:

Stockholms stad	kg.	40 öre
Stockholms län	»	40 »
Uppsala län	»	40 »
Södermanlands län	»	40 »
Östergötlands läns landstingsområde	»	40 »
Norrköpings stad	»	40 »
Jönköpings län	»	55 »
Kronobergs län	»	55 »
Kalmar läns norra landstingsområde	»	40 »
» » södra » minutpris	»	55 »
» » » » partipris	»	50 »
Gottlands län, minutpris	»	50 »
» » partipris	»	38 »
Blekinge län	»	40 »
Kristianstads län, minutpris	»	55 »
» » partipris	»	50 »
Malmöhus läns landstingsområde	»	50 »
Malmö stad	»	48 »
Hallands län	»	50 »
Göteborgs och Bohus läns landstingsområde	»	50 »
Göteborgs stad	»	50 »
Älvsborgs län	»	35 »

Skaraborgs län	kg. 40 öre
Värmlands län	ej prissatta
Västmanlands län	kg. 40 öre
Örebro län	» 40 »
Kopparbergs län	» 46 »
Gävleborgs läns landstingsområde	» 50 »
Gävle stad	» 50 »
Västernorrlands län	» 50 »
Jämtlands län	» 50 »
Västerbottens län	» 50 »
Norrbottens län	» 50 »

Kungl. Maj:ts beslut i ärendet fattades den 27 mars 1917. I fråga om priserna följde Kungl. Maj:t en medelväg mellan kommissionernas och reservantens förslag, såsom närmare framgår av den nådiga förordning, som i ämnet utfärdats och som är av följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris å matärter och mjöl av sådana ärter;

given Stockholms slott den 27 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission och folkhushållningskommissionen, funnit gott att, med stöd av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av matärter (pisum sativum), såväl gula som gröna, må, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning samt äger rum annorledes än direkt till allmänheten i öppen bod, priset för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto), ej överstiga 50 kronor.

§ 2.

Vid frivillig försäljning av matärter annorledes än av odlaren eller för hans räkning eller av mjöl av sådana ärter må, då försäljningen sker i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod, priset för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto), ej överstiga 53 kronor.

§ 3.

Vid frivillig försäljning av matärter eller mjöl av sådana ärter direkt till allmänheten i öppen bod må priset för kilogram ej överstiga 61 öre.

§ 4.

Till de i §§ 1 och 2 bestämda maximiprisen, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast ärternas odlingsort eller mjölets tillverkningsort, eller till det i § 3 bestämda maximipriset må tillägg icke göras i vidare mån än i §§ 5—7 här nedan medgives.

§ 5.

Å ort på längre avstånd från ärternas odlingsort eller mjölets tillverkningsort än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

§ 6.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 7.

För säck, som av säljaren tillhandahålles, må, där säcken säljes jämte varan, ej göras högre tillägg till maximipriset än som motsvarar gångbart pris för sådan säck. Dylikt tillägg må ej överstiga en krona, såvida ej säljaren förbinder sig att återtaga säcken till ett mot tillägget svarande pris. Utlämnas säcken endast såsom lån, må tillägget ej vara högre än att det motsvarar säckhyra av 10 öre jämte kostnad för säckens återsändande.

§ 8.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 1—7 meddelade stadgandena må del av öre räknas såsom helt öre.

§ 9.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas äger, vid försäljning genom mäklare eller agent, köparen ersätta denne med vanligt mäklararvode, dock högst med 1/4 procent av köpeskillingen.

§ 10.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 11.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning med avseende å vara, som visas vara av utländskt ursprung, ej heller å vara, som med hänsyn till dess beskaffenhet och omständigheterna, varunder den säljes, uppenbarligen är avsedd till utsäde.

Denna förordning träder i kraft den 30 mars 1917 och gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 mars 1917.

GUSTAF.

(L. S.)

JOHAN BECK-FRIIS.

I sin underdåniga skrivelse den 22 mars yttrade kommissionerna vidare, att det sedan maximipriser för ärter blivit fastställda syntes nödvändigt, att tillförseln och fördelningen av ärter bleve reglerade genom statens försorg. I sådant syfte föreslogo kommissionerna, att förråd av matärter och mjöl av

sådana ärter, som uppginge till minst 500 kg. och icke innehades av odlaren, måtte beslagläggas. Beslaget skulle sålunda i stort sett endast träffa sådana handlande, som för försäljning innehade lager av ärter och ärtmjöl om minst 500 kg. Det skulle vara hävt, i den mån innehavaren antingen säljer varan i enlighet med av folkhushållningskommissionen meddelat tillstånd eller ock använder densamma såsom utsäde inom eget jordbruk. Kommissionerna föreslogo vidare, att folkhushållningskommissionen måtte erhålla befogenhet att för underlättande av den förbrukningsreglering, som är åt kommissionen överlämnad, uppköpa och försälja ärter och ärtmjöl under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, skulle bestämmas av kommissionen. Kommissionerna, som förutsatte, att folkhushållningskommissionens åtgärder i detta avseende ej skulle för statsverket medföra några eller i varje fall icke några mera betydande kostnader, hemställde slutligen, att Kungl. Maj:t måtte medgiva folkhushållningskommissionen att av omhänderhavda medel bestrida de utgifter, som av dess åtgärder å ifrågavarande område kunde komma att föranledas.

I samband med fastställande av maximipriser för matärter utfärdade Kungl. Maj:t den 27 mars 1917 nådig förordning angående vissa åtgärder för reglering av handeln med matärter och mjöl av sådana ärter i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionernas förslag. Förordningen är av följande lydelse.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående vissa åtgärder för reglering av handeln med matärter och mjöl av sådana ärter;

given Stockholms slott den 27 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sverige, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission och folkhushållningskommissionen, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen — förordna som följer:

§ 1.

Från och med den 30 mars 1917 är beslag lagt å varje vid nämnda dags början inom riket förefintligt, staten icke tillhörigt förråd av matärter (pisum sativum), såväl gula som gröna och jämväl i krossad eller gröpad form, samt mjöl av sådana ärter, därest förrådet uppgår till minst 500 kilogram och icke innehaves av odlaren av ärterna.

§ 2.

I den mån Konungen icke medgiver undantag, åligger en var innehavare av jämlikt § 1 beslagtagen vara att lämna uppgift angående det förråd, som hos honom förefanns klockan fem förmiddagen den 30 mars 1917.

§ 3.

Uppgifter, som i § 2 omförmälas, skola senast den 7 april 1917 inlämnas i Stockholm till överståthållareämbetet, i andra städer till magistraten eller stadsstyrelsen och

på landet till vederbörande kronofogde samt skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställas av folkhushållningskommissionen och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att de uppgiftspliktiga tillhandahållas.

Myndighet, som ovan sägs, skall, i den mån uppgifter inkomma, ofördröjligen översända dem till folkhushållningskommissionen.

§ 4.

Sedan uppgift, varom i § 3 förmäles, lämnats, skall beslaget vara hävt, i den mån innehavaren av den beslagtagna varan antingen säljer densamma i enlighet med av folkhushållningskommissionen meddelat tillstånd eller ock använder den såsom utsäde inom eget jordbruk.

§ 5.

För underlättande av den förbrukningsreglering, vars genomförande är åt folkhushållningskommissionen överlämnad, äger kommissionen att under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, uppköpa och försälja matärter och mjöl av sådana ärter.

§ 6.

Vägrar innehavare av matärter eller mjöl av sådana ärter att sälja varan till folkhushållningskommissionen på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att ifråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom folkhushållningskommissionens försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 7.

Har enligt § 6 vara avstått till kronan, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda § förmäles.

Godkännes räkningen till betalning, skall ersättningen erläggas kontant eller genom av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar utställd anvisning.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 8.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt §§ 2 och 3 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst 6 månader.

§ 9.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i § 8 sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 10.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 11.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelser icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 mars 1917.

GUSTAF.

(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Sedan genom nådig förordning den 15 februari 1917 beslag lagts å en avsevärd del av landets förråd av brödsäd, hade matärter blivit i icke oväsentlig utsträckning använda till utfodring. I sin underdåniga skrivelse den 22 mars 1917 framhöllo livsmedels- och folkhushållningskommissionerna detta förhållande samt höllo före, att sådan utfodring borde stävjas, framför allt med hänsyn därtill, att tillgången å utsädesärter eljest kunde komma att över hövan begränsas. Kommissionerna föreslogo därför, att förbud måtte stadgas mot utfodring av matärter samt mjöl eller andra produkter, som därav framställts, till hästar, nötkreatur, får och svin. I huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag utfärdades den 27 mars även följande nådiga förordning:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot utfodring av matärter m. m.;

given Stockholms slott den 27 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med hänsyn till bestämmelserna i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, funnit gott, i anledning av framställning av statens livsmedelskommission och folkhushållningskommissionen, förordna som följer:

§ 1.

Mom. 1. Till utfodring av hästar, nötkreatur, får eller svin må ej användas matärter (pisum sativum), vare sig gula eller gröna och vare sig blandade med annat eller icke, ej heller sådana ärter i krossad eller gröpad form eller därav framställt mjöl eller andra produkter.

Mom. 2. Utan hinder av vad i mom. 1 stadgats må till utfodring användas blandsäd, som till högst femton procent av vikten består av matärter, vilka bevisligen odlats tillsammans med den övriga säden, ävensom matärter, som äro skrumpna eller skadade och som uppenbarligen äro även efter rensning otjänliga att användas till människoföda.

Mom. 3. Efter tillstånd av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar må ock, utan hinder av vad i mom. 1 stadgats, till utfodring användas sådant mjöl av matärter, som till följd av förskämning eller eljest är odugligt till människoföda.

§ 2.

Med matärter eller mjöl av sådana ärter må ej uppsåtligen så förfaras, att varan förstöres eller endast kan användas till kreatursföda.

§ 3.

Den, som av det i § 1 stadgade förbudet hindras att till utfodring använda matärter eller mjöl av sådana ärter, vare berättigad att få varan inlöst av staten i den ordning, som i §§ 13 och 14 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden stadgas rörande avstående jämlikt nämnda lag av vara till kronan.

§ 4.

Handlar någon i strid mot i § 1 eller 2 stadgat förbud, straffes med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 5.

För förseelse, som i § 4 omförmäles, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, barn, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 6.

Förseelse, som ovan omförmäles, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 7.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 8.

Det åligger i Stockholm överståthållareämbetet samt eljest magistrater, stadsstyrelser och kommunalnämnder att var inom sitt område på lämpligt sätt sprida kännedom om denna förordning och övervaka dess noggranna efterlevnad.

Jämväl hålle Konungens befallningshavande i länen allvarlig hand över iakttagande av vad i denna förordning är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 30 mars 1917 och gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 mars 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Genom nådig förordning den 1 december 1916 hade på framställning av folkhushållningskommissionen förbud utfärdats mot användande av spannmål och sockerbetor för tillverkning av kaffesurrogat annorledes än till husbehov utan att folkhushållningskommissionen därtill lämnat tillstånd. Livsmedels- och folkhushållningskommissionerna anförde emellertid i sin underdåniga skrivelse den 22 mars 1917, att, enligt vad kommissionerna hade sig bekant, beteckningen »spannmål» i den förordning, i vilken ovannämnda förbud finnes stadgat, av vissa kaffesurrogattillverkare tolkats så, att däri icke vore innefattad s. k. trindsäd, d. v. s. ärter, vicker och bönor. I följd därav hade åtskillig trindsäd utan tillstånd blivit förarbetad till kaffesurrogat. Med anledning därav föreslogo kommissionerna, att, ehuru nämnda tolkning givetvis vore oriktig, det till förekommande av vidare missförstånd måtte uttryckligen förklaras, att ifrågavarande förbud har avseende jämväl å ärter, vicker och bönor. Då det kunde befaras, att tillverkarna av kaffesurrogat under sitt sökande efter användbara råämnen, som i förbudet icke innefattas, skola rikta sig även på mjöl, väl i första hand på ärtmjöl, som ej är underkastat förbrukningsreglering, föreslogo kommissionerna därjämte, att förbudet att använda spannmål för tillverkning av kaffesurrogat måtte utsträckas till att omfatta jämväl av spannmål framställt mjöl.

Genom nådig kungörelse den 27 mars 1917 med förklaring i visst avseende av ävensom tillägg till bestämmelserna i förordningen den 1 december 1916 angående förbud mot användning av spannmål eller sockerbetor för tillverkning av kaffesurrogat förordnade Kungl. Maj:t i enlighet med kommissionernas sistberörda förslag.

Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1916.

I. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge.

Vid 1916 års början funnos inalles 35 arbetsförmedlingsanstalter, av vilka 24 voro länsanstalter och de återstående 11 fristående kommunala anstalter. Bland de sistnämnda äro emellertid inräknade Malmöhus läns anstalter, 8 till antalet, vilka från länets landsting åtnjuta årligt anslag. Endast 3 anstalter, Stockholms, Norrköpings och Göteborgs, kunna alltså anses vara uteslutande kommunala. Erinras bör dessutom, att åtskilliga till länsanstalterna hörande avdelningskontor även uppbära kommunala anslag, varjämte samtliga anstalter åtnjuta statsanslag.

Någon förändring av antalet anstalter inträffade icke under året. Däremot upprättades, såsom nämnts i 1915 års redogörelse, ett avdelningskontor under Jönköpings läns arbetsförmedlingsanstalt i Nässjö ävensom ett avdelningskontor under Skaraborgs läns arbetsförmedlingsanstalt i Skövde, där, såsom i föregående årsredogörelse omnämndes, ett provisoriskt kontor redan hösten 1914 tidvis fungerat. Det nya kontoret har under året visat sig fylla en viktig uppgift särskilt vid förmedlingen av värnpliktiga till skördearbete. Tvenne avdelningskontor, i Harmånger och Boden, hava under året nedlagts, vadan hela antalet dylika kontor, som vid årets början uppgick till 84, vid årets slut utgjorde 83.

Vad de kommunala anstalterna beträffar, är det alltjämt endast Stockholmsanstalten, som upprättat avdelningskontor.

Hela antalet offentliga arbetsförmedlingskontor utgjorde således vid årets utgång 118. Några anstalter hava, utom filialkontor, även ett eller flera ombud anställda.

Tablån å sid. 310 visar, på vilka orter den offentliga arbetsförmedlingen under hela året 1916 eller någon del av detsamma hade kontor (huvud- eller avdelningskontor). Det framgår av tablån, att offentliga arbetsförmedlingsanstalter numera finnas inom rikets samtliga län.

Såsom supplement till tablån lämnas här nedan en kortfattad redogörelse för arbetsförmedlingens utveckling och nuvarande läge inom olika landsdelar.

Stockholms stad. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes sedan år 1905. Verksamheten bedrevs under flera år vid allenast *ett* kontor, beläget å Norrmalm, men år 1910 beviljades av stadsfullmäktige medel till upprättande av ett filialkontor å Södermalm, vilket öppnades under år 1911. — Stockholmsanstalten har sedan 1912 fungerat såsom distriktskontor, avseende den offentliga arbetsförmedlingen i Stockholms stad, Stockholms län, Uppsala län och Södermanlands län.

Stockholms län. Sedan fråga om inrättande av en för Stockholms stad och län gemensam arbetsförmedling förfallit, beslöt hushållningssällskapets förvaltningsutskott 1913 föreslå upprättandet av en för länet fristående offentlig arbetsförmedling med huvudkontor i Stockholm och minst två filialkontor inom länet, därav ett i Södertälje och ett i Norrtälje. Kostnaderna skulle bestridas av hushållningssällskapet och landstinget. Förslaget godkändes av båda parterna, och verksamheten begynte under år 1914 å ovannämnda tre platser.

Översikt av Sveriges offentliga arbetsförmedling

å olika orter i riket vid början av år 1916.

Landsdel	*Kontor i verksamhet*
Stockholms stad	*Stockholm*, avdelningskontor å Södermalm.
Stockholms län	*Stockholm*, Södertälje, Norrtälje.
Uppsala »	*Uppsala*, Enköping, Skutskär, Tierp.
Södermanlands »	*Eskilstuna*, Nyköping, Strängnäs, Flen, Katrineholm, Gnesta.
Östergötlands »	*Norrköping; Linköping*, Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Ö. Husby, Finspång, Borensberg.
Jönköpings »	*Jönköping*, Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Gislaved, Nässjö.
Kronobergs »	*Växjö*, Ljungby, Älmhult.
Kalmar läns norra landstingsområde	*Västervik*, Vimmerby.
» » södra »	*Kalmar*, Nybro, Torsås.
Gottlands län	*Visby*.
Blekinge »	*Karlskrona*, Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg.
Kristianstads »	*Kristianstad*, Hässleholm, Ängelholm, Tomelilla, Åstorp.
Malmöhus »	*Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trelleborg, Eslöv, Skurup.*
Hallands »	*Halmstad*, Laholm, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka.
Göteborgs o. Bohus »	*Göteborg; Uddevalla*, Strömstad, Lysekil, Kungälv, Marstrand.
Älvsborgs »	*Vänersborg*, Alingsås, Borås, Trollhättan.
Skaraborgs »	*Skara*, Mariestad, Tidaholm, Vara, Skövde.
Värmlands »	*Karlstad*, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Säffle.
Örebro »	*Örebro*, Askersund, Lindesberg, Karlskoga, Kopparberg.
Västmanlands »	*Västerås*, Köping, Arboga, Sala
Kopparbergs »	*Falun*, Avesta, Mora, Leksand, Ludvika.
Gävleborgs »	*Gävle*, Hudiksvall, Söderhamn, Storvik, Ljusdal, Bollnäs, Harmånger (nedlagt).
Västernorrlands »	*Sundsvall*, Härnösand, Sollefteå.
Jämtlands »	*Östersund*, Strömsund, Sveg.
Västerbottens »	*Umeå*, Skellefteå.
Norrbottens »	*Luleå*, Piteå, Kiruna, Boden (nedlagt).

Mellan de båda anstalterna i Stockholm har den arbetsfördelningen genomförts, att länsanstalten huvudsakligen sysslar med arbetsförmedling för jordbruket, medan den kommunala anstalten förmedlar platser inom industri, handel o. d.

Uppsala län. Uppsala stads och läns arbetsförmedling har varit i verksamhet sedan år 1908, till en början endast genom kontor i Uppsala men från och med år 1910 även genom avdelningskontor i Enköping, Skutskär och Tierp. Kostnaderna fördelas på landsting, hushållningssällskap och vederbörande kommuner.

Södermanlands län. Länsförmedling med huvudkontor i Eskilstuna och avdelningskontor i Nyköping och Flen trädde i verksamhet i början av år 1911. Under år 1914 öppnades ytterligare tre filialkontor, nämligen i Strängnäs, Katrineholm och Gnesta.

Östergötlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes i Norrköping sedan år 1906. — Östergötlands läns arbetsförmedling, upprättad av landstinget, med huvudkontor i Linköping samt filialkontor å ett flertal platser inom länet (Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Östra Husby, Finspång och Borensberg), började sin verksamhet under år 1908. Anstalten, som samarbetar med Norrköpingskontoret, där en särskild avdelning för förmedling av jordbruksarbetare under säsongtiden finnes inrättad, underhålles av landstinget med bidrag från de flesta kommuner, dit kontor äro förlagda. — Huvudkontoret i Linköping har sedan år 1910 fungerat såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län.

Jönköpings län. Från och med år 1910 är Jönköpings läns arbetsförmedling i verksamhet. Huvudkontoret är förlagt till Jönköping, och avdelningskontor äro upprättade i Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö och Gislaved. Anslag lämnas av landstinget, hushållningssällskapet och Jönköpings stad.

Kronobergs län. Vid 1911 års landsting beslöts inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Växjö och filialkontor i Ljungby. Beslutet fattades under villkor att medel ansloges jämväl av hushållningssällskapet och staden Växjö. Anstalten började sin verksamhet i maj 1912. Under år 1915 trädde ytterligare ett avdelningskontor i verksamhet, nämligen i Älmhult.

Kalmar län. Inom länets norra landstingsområde är sedan början av år 1910 en offentlig arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Västervik. Kostnaderna härför fördelas lika mellan staden, länets landsting och hushållningssällskap samt nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1913 öppnades filialkontor i Vimmerby. — Inom länets södra landstingsområde har nämnda förening haft en arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Kalmar. Landstinget beviljade år 1910 anslag för utveckling av verksamheten vid denna anstalt samt till upprättande av filialer i Oskarshamn, Borgholm, Mönsterås, Nybro och Torsås. Av dessa trädde under år 1911 avdelningskontoren i Nybro och Torsås i verksamhet. Till kontoret i Kalmar hava medel anslagits jämväl av stadsfullmäktige i Kalmar.

Gottlands län. Under sommaren och hösten 1914 inrättades av drätselkammaren i Visby en provisorisk arbetsförmedlingsanstalt, vilken dock snart upphörde Vid årets landsting återupptogs den förut flera gånger förfallna frågan om inrättandet av anstalt för länet, vartill såväl landstinget som stadsfullmäktige i Visby beviljade anslag för år 1915, under förutsättning att jämväl erforderligt anslag av statsmedel kunde utverkas. Anstalten började sin verksamhet under loppet av år 1915.

Blekinge län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt upprättades i Karlskrona år 1906. Länsförmedling med huvudkontor i Karlskrona och avdelningskontor i Karlshamn trädde i verksamhet under år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner, och den kommunala anstalten i Karlskrona har uppgått i länsanstalten. Under år 1912 tillkom ett avdelningskontor, nämligen i Ronneby, samt under år 1914 ett i Sölvesborg.

Kristianstads län. Arbetsförmedlingen för länet trädde i verksamhet i början av år 1908 med huvudkontor i Kristianstad och avdelningskontor i Simrishamn, Ängelholm och Hässleholm. Den 1 april 1909 tillkommo ytterligare avdelningskontor i Tomelilla och Osby, vilket sistnämnda kontor likväl med 1911 års utgång indrogs. Under år 1913 indrogs kontoret i Simrishamn, varemot ett nytt kontor öppnades i Åstorp. Ombud äro anställda å skilda orter inom länet.

Malmöhus län. Kommunala arbetsförmedlingsanstalter finnas i Hälsingborg sedan 1902 samt i Malmö och Lund sedan 1905. Dessa erhålla emellertid numera bidrag även av landstinget. Under år 1909 beslöto vederbörande kommuner att med bidrag från landstinget inrätta arbetsförmedlingsanstalter i Ystad, Eslöv, Skurup, Landskrona och Trälleborg. I sistnämnda stad började

verksamheten dock först under år 1911. Till centralanstalt för länets förmedlingskontor har bestämts den kommunala anstalten i Malmö, vilken jämväl fungerar som distriktskontor för Skåne och Blekinge.

Hallands län. Länsarbetsförmedling med huvudkontor i Halmstad och avdelningskontor i Falkenberg, Varberg och Kungsbacka jämte en del sockenombud trädde i verksamhet i början av år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner samt av nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1911 öppnades ett avdelningskontor även i Laholm.

Göteborgs och Bohus län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt är i Göteborg i verksamhet sedan år 1902. Under år 1912 började anstalten fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Göteborgs och Bohus, Hallands och Skaraborgs län. Den nyupprättade anstalten i Älvsborgs län tillhör ock Göteborgs-distriktet. — I enlighet med beslut av 1909 års landsting, trädde under år 1910 en länsförmedlingsanstalt i verksamhet med huvudkontor i Uddevalla, filialkontor i Strömstad, Lysekil och Kungälv samt ombud å ett flertal orter inom länet. Under år 1911 tillkom ännu ett filialkontor, nämligen i Marstrand.

Älvsborgs län. Allt sedan år 1907 hade fråga om inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet tid efter annan väckts, ehuru något beslut därom ej fattats. Den av krigsutbrottet år 1914 förorsakade ekonomiska krisen gav likväl anledning till att länets södra hushållningssällskap i augusti sistnämnda år upprättade en huvudsakligen för skördearbete avsedd provisorisk förmedlingsanstalt i Borås, varjämte Trollhättans kommun ungefär samtidigt öppnade förmedlingskontor. Landstinget beslöt emellertid att med bidrag av vederbörande kommuner anslå medel till upprättandet av en provisorisk anstalt för länet med huvudkontor i Vänersborg samt avdelningskontor i Borås, Alingsås och Trollhättan. Anstalten började genast sin verksamhet. Frågan om anstaltens överförande på ordinarie stat har även vid 1916 års landsting förfallit, och arbetsförmedlingen åtnjuter från landstinget intet annat understöd än ett bidrag ur det till länshjälpkommitténs förfogande ställda anslaget för arbetslöshetens bekämpande.

Skaraborgs län. Sedan en av hushållningssällskapet beslutad arbetsförmedlingsanstalt för länet med kontor i Skara under år 1910 trätt i verksamhet, beslöt samma års landsting att lämna understöd till densamma. Bidrag lämnas jämväl av Skara stad. Avdelningskontor öppnades under år 1911 i Lidköping och Vara, av vilka dock det förra fr. o. m. år 1912 tills vidare nedlades. Under år 1913 öppnades ett avdelningskontor i Mariestad, varjämte i samband med 1914 års kris kontor öppnades i Tidaholm och provisorisk arbetsförmedling anordnades i Skövde. Under år 1916 har även i sistnämnda stad upprättats permanent kontor.

Värmlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 funnits i Karlstad. — Enligt beslut vid 1911 års landsting inrättades arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Karlstad, avdelningskontor i Kristinehamn, Filipstad och Arvika samt ortsombud i Säffle och Norra Råda, allt under förutsättning av anslag från resp. kommuner. Länsförmedlingen med tillhörande avdelningskontor och ortsombud har från och med år 1912 trätt i verksamhet, varvid den kommunala anstalten i Karlstad uppgått i länsanstalten. Den i Norra Råda bedrivna verksamheten nedlades med 1913 års utgång.

Örebro län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har i Örebro varit i verksamhet sedan den 1 mars 1909. — Landstinget beslöt år 1911 upprätta en länsarbetsförmedling med centralanstalt i Örebro och med filialer i andra länets kommuner, där sådana kunde anses behövliga. Medel beviljades under förutsättning av anslag från vederbörande kommuner. Länsförmedlingen har från och med år 1912 trätt i verksamhet och den kommunala anstalten i Örebro uppgått i länsanstalten. Filialkontor öppnades under år 1913 i Askersund och Lindesberg samt under 1914 i Karlskoga och Kopparberg. — Örebroanstalten fungerar sedan 1912 som distriktskontor för den offentliga arbetsförmedlingen i Värmlands, Örebro och Västmanlands län.

Västmanlands län. En offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet började sin verksamhet i Västerås under november 1909 med understöd av landstinget och Västerås stad. Under år 1911 tillkommo två avdelningskontor, i Köping och i Arboga, och under år 1913 ett dylikt kontor i Sala.

Kopparbergs län. På förslag av de utav landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda kommitterade beslöt 1909 års landsting inrätta en offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Falun och 5 filialkontor (i Borlänge, Ludvika, Avesta Järna och Mora) under förutsättning av bidrag från hushållningssällskapet och vederbörande kommuner. Kontoret i Falun började sin verksamhet under år 1910, och avdelningskontor öppnades i Avesta, Mora och Leksand under loppet av år 1911, i Ludvika under år 1912.

Gävleborgs län. I Gävle har sedan år 1907 funnits en kommunal arbetsförmedlingsanstalt. En av 1909 års landsting beslutad provisorisk länsförmedlingsanstalt har varit i verksamhet fr. o. m. år 1910, med huvudkontor förlagt till den kommunala anstalten i Gävle samt avdelningskontor i Storvik, Söderhamn, Ljusdal och Hudiksvall. Avdelningskontor öppnades under år 1914 jämväl i Bollnäs och Harmånger (det sistnämnda nedlagt 1916). — Anstalten i Gävle började under år 1912 fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län.

Västernorrlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 varit i verksamhet i Sundsvall. På grund av vid 1911 års landsting fattat beslut trädde länsförmedling med huvudkontor i Sundsvall i verksamhet från och med år 1912. Avdelningskontor öppnades, enligt landstingets beslut, under år 1913 i Härnösand och under år 1915 i Sollefteå. Från och med år 1917 har ytterligare ett dylikt kontor trätt i verksamhet i Ånge.

Jämtlands län. Arbetsförmedling för länet började sin verksamhet i juni 1911 vid huvudkontoret i Östersund. Därjämte hava avdelningskontor öppnats i Ragunda, Strömsund och Sveg. Av dessa har emellertid kontoret i Ragunda under år 1913 indragits.

Västerbottens län. 1911 års landsting beslöt att, med villkor av anslag från hushållningssällskapet, år 1912 upprätta en offentlig länsarbetsförmedlingsanstalt med huvudkontor i Umeå och avdelningskontor eller ombud å lämpliga platser, ävensom att anslå medel härför. Sedan hushållningssällskapet beslutit lämna bidrag till föreslaget belopp, trädde länsförmedlingen i verksamhet i maj 1912. Avdelningskontor öppnades under samma år i Skellefteå.

Norrbottens län. Länsförmedling trädde i verksamhet vid början av år 1909 med huvudkontor i Luleå samt ombud i Boden, Malmberget och Kiruna. På grund av de obetydliga resultaten indrogos emellertid kontoret i Boden fr. o. m. den 1 oktober 1910 samt kontoret i Malmberget fr. o. m. 1912. Under sistnämnda år har avdelningskontor öppnats i Piteå. I Boden har verksamheten upptagits under kortare tider åren 1915 och 1916, men åter nedlagts.

II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1916.

Arbetsförmedlingsanstalternas verksamhet har, för så vitt densamma kan mätas med antalet lediga och tillsatta platser, under året alltjämt ökats. Att antalet ansökningar om arbete däremot i jämförelse med närmast föregående år minskats, är en given följd av den goda arbetstillgång, som under året varit rådande, på grund varav överskott av arbetskraft annat än tillfälligtvis knappast förekommit inom något arbetsområde. Huvudresultaten

av verksamheten, jämförda med motsvarande uppgifter för några föregående år, framgå av *tab. A.* Den procentuella ökningen (minskningen) av frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna under åren 1914—1916 framträder i följande siffersammanställning:

Ökning (minskning) av antalet

	Manliga avdeln.			Kvinnliga avdeln.			Tillsammans		
	1914	1915	1916	1914	1915	1916	1914	1915	1916
Arbetsansökningar .	+ 29·9	+ 22·3	— 10·9	+ 18·6	+ 24·0	— 13·6	+ 25·1	+ 23·0	— 12·0
Lediga platser . . .	+ 14·8	+ 26·3	+ 39·1	+ 7·5	+ 2·4	+ 19·9	+ 11·0	+ 14·4	+ 30·5
Tillsatta platser . .	+ 18·9	+ 26·9	+ 15·6	+ 15·0	+ 8·5	+ 3·6	+ 17·2	+ 18·8	+ 10·8

Ökningen av antalet såväl lediga som tillsatta platser har under 1916 liksom de två närmast föregående åren varit störst å manliga avdelningen. I fråga om lediga platser uppvisar emellertid även kvinnliga avdelningen under redogörelseåret en i jämförelse med föregående år mycket framträdande stegring. Antalet tillsatta platser har däremot på grund av den minskade tillgången å arbetskraft icke på någondera avdelningen kunnat ökas i samma grad som föregående år.

Huru antalet arbetsansökningar samt lediga och tillsatta platser fördelat sig på årets olika månader, framgår av följande översikt:

Tab. A. Antalet arbetsansökningar, lediga och tillsatta platser under olika månader.

Månad	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser[1]	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser[1]	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser[1]	Tillsatta platser
Januari	14 484	9 982	7 083	8 812	6 843	4 172	**23 296**	**16 825**	**11 255**
Februari	13 805	10 809	7 527	8 638	7 334	4 500	**22 443**	**18 143**	**12 027**
Mars	13 542	10 871	7 909	10 013	10 721	6 073	**23 555**	**21 592**	**13 982**
April	12 753	12 494	8 389	9 880	12 776	6 908	**22 633**	**25 270**	**15 297**
Maj	14 259	15 638	10 822	8 294	11 007	6 132	**22 553**	**26 645**	**16 954**
Juni	11 504	11 741	8 341	6 755	8 173	4 614	**18 259**	**19 914**	**12 955**
Juli	13 429	16 878	10 238	6 899	7 871	4 281	**20 328**	**24 749**	**14 519**
Augusti	16 592	18 324	11 484	9 284	11 033	5 745	**25 876**	**29 357**	**17 229**
September	13 827	18 225	11 049	12 088	14 556	8 077	**25 915**	**32 781**	**19 126**
Oktober	18 521	22 017	14 871	12 549	13 522	8 446	**31 070**	**35 589**	**23 317**
November	12 564	12 911	9 236	9 460	7 841	5 352	**22 024**	**20 752**	**14 588**
December	8 585	8 866	6 629	5 749	5 860	4 024	**14 334**	**14 726**	**10 653**
Hela året 1916	**163 865**	**168 756**	**118 578**	**108 421**	**117 537**	**68 324**	**272 286**	**286 293**	**181 902**
» » 1915	183 829	121 355	98 240	125 457	98 039	65 931	**309 286**	**219 394**	**164 171**
» » 1914	150 344	96 106	77 398	101 177	95 707	60 764	**251 521**	**191 813**	**138 162**
» » 1913	115 704	83 680	65 077	85 319	89 047	52 854	**201 023**	**172 727**	**117 931**
» » 1912	112 643	75 261	59 043	77 520	77 284	45 989	**190 163**	**152 545**	**105 032**

Det gångna året företer i stort sett de normala fluktuationerna i frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna. Augusti, september och oktober, under vilka

[1] Talen för varje särskild månad angiva hela det under månaden disponibla antalet lediga platser, således med inräknande även av dem, som kvarstått aktuella från föregående månad. Dessa sistnämnda platser hava däremot i siffrorna för hela året inräknats endast en gång, varav förklaras, att dessa äro mindre än de enskilda månadernas siffror tillsammantagna.

månader säsongen inträffar inom såväl jordbruket som flera industriella och kommersiella yrken samt för övrigt ombytet av anställning är som livligast, utvisa ett väsentligt större antal lediga och tillsatta platser än övriga månader. Under förra halvåret inträffade den största frekvensen under maj månad, medan detta eljest merendels är fallet med april. Även sistnämnda månad företer emellertid en relativt hög siffra. Mindre antal lediga och tillsatta platser än föregående år uppvisade endast december månad. Antalet ansökningar om arbete har däremot blott under två månader, maj och oktober, varit större än år 1915. Mest framträdande har nedgången varit under årets tre första månader, då arbetslösheten vanligen har störst omfattning.

Ännu tydligare belyses arbetsmarknadens läge under årets olika månader av de tal, som angiva proportionen mellan å ena sidan antalet lediga platser samt å andra sidan antalet arbetsansökningar och antalet tillsatta platser. Dessa proportionstal återfinnas i nedanstående tablå, som upptager motsvarande siffror jämväl för 1915:

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete						*Tillsatta platser*					
	Män		Kvinnor		Tillsammans		Manliga		Kvinnliga		Tillsammans	
	1915	1916	1915	1916	1915	1916	1915	1916	1915	1916	1915	1916
Januari . . .	252	145	140	129	**202**	**138**	79	71	61	61	**71**	**67**
Februari . . .	212	128	140	118	**181**	**124**	79	70	63	61	**72**	**66**
Mars	189	125	107	93	**147**	**109**	77	73	58	57	**67**	**65**
April	152	102	100	77	**125**	**90**	75	67	58	54	**67**	**61**
Maj	129	91	106	75	**118**	**85**	79	69	62	56	**71**	**64**
Juni	139	98	131	83	**135**	**92**	79	71	64	56	**72**	**65**
Juli	132	80	136	88	**134**	**82**	77	61	60	54	**70**	**59**
Augusti . . .	123	91	121	84	**122**	**88**	75	63	59	52	**68**	**59**
September . .	110	76	109	83	**110**	**79**	75	61	61	55	**68**	**58**
Oktober . . .	105	84	115	93	**110**	**87**	74	68	68	62	**71**	**66**
November . .	134	97	151	121	**141**	**106**	78	72	72	68	**76**	**70**
December . .	116	97	108	98	**113**	**97**	81	75	70	69	**77**	**72**
Hela året	**151**	**97**	**128**	**92**	**141**	**95**	**81**	**67**	**67**	**58**	**75**	**64**

Under det att samtliga månader år 1915 uppvisade överskott av arbetskraft å såväl manliga som kvinnliga avdelningen, inträdde under redogörelseåret underskott å kvinnliga avdelningen redan i mars och å manliga avdelningen i maj. Detta förhållande har sedan fortgått under hela året med undantag av november, då antalet ansökningar om arbete å kvinnliga avdelningen översteg antalet lediga platser. I fråga om tillsättningsresultatet förete de olika månaderna ingen mera väsentlig olikhet. I september tillsattes det relativt lägsta antalet platser 58 % samt i november och december det högsta antalet, resp. 70 och 72 %.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under året 21 914 platser, varav 17 221 manliga och 4 693 kvinnliga. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom respektive län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

III. Verksamheten vid de särskilda anstalterna.

Upplysningar rörande verksamhetens omfattning vid de olika anstalterna inhämtas av *tab. B.* De största siffrorna gälla såsom vanligt Stockholms, Göteborgs och Malmö stads anstalter. En jämförelse med 1915 års siffror visar, att samtliga anstalter, med undantag av Södermanlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Västerbottens, under år 1916 nått högre slutresultat, d. v. s. större antal tillsatta platser än föregående år.

Tab. B. Verksamheten vid de särskilda anstalterna under år 1916.

Anstalter	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	31 126	27 541	22 433	26 061	28 739	17 186	**57 187**	**56 280**	**39 619**
Stockholms län	12 332	14 331	8 664	1 711	3 343	1 016	**14 043**	**17 674**	**9 680**
Uppsala län	7 113	6 559	4 456	2 467	2 637	1 867	**9 580**	**9 196**	**6 323**
Södermanlands län	4 464	5 042	3 147	2 611	2 560	1 472	**7 075**	**7 602**	**4 619**
Östergötlands län	9 402	8 650	6 212	7 246	5 899	3 869	**16 648**	**14 549**	**10 081**
Norrköping	6 114	3 914	3 374	3 957	3 416	2 162	**10 071**	**7 330**	**5 536**
Jönköpings län	2 608	2 547	1 547	2 520	2 167	1 390	**5 128**	**4 714**	**2 937**
Kronobergs län	452	697	330	805	774	500	**1 257**	**1 471**	**830**
Norra Kalmar län	681	760	474	643	765	450	**1 324**	**1 525**	**924**
Södra Kalmar län	1 158	975	830	1 100	815	553	**2 258**	**1 790**	**1 383**
Gottlands län	797	732	511	483	637	266	**1 280**	**1 369**	**777**
Blekinge län	4 622	3 669	2 837	3 835	2 942	2 268	**8 457**	**6 611**	**5 105**
Kristianstads län	3 616	4 619	3 004	3 201	3 619	2 092	**6 817**	**8 238**	**5 096**
Malmöhus län: Malmö	11 360	7 506	5 848	12 081	9 299	6 709	**23 441**	**16 805**	**12 557**
Malmöhus län: Lund	2 887	1 562	1 299	1 335	827	587	**4 222**	**2 389**	**1 886**
Malmöhus län: Landskrona	1 659	1 400	1 098	516	477	293	**2 175**	**1 877**	**1 391**
Malmöhus län: Hälsingborg	4 693	2 798	2 286	2 973	2 496	1 712	**7 666**	**5 294**	**3 998**
Malmöhus län: Ystad	1 220	669	598	1 288	504	404	**2 508**	**1 173**	**1 002**
Malmöhus län: Trälleborg	1 344	1 470	931	489	483	295	**1 833**	**1 953**	**1 226**
Malmöhus län: Eslöv	1 767	1 410	1 265	711	635	524	**2 478**	**2 045**	**1 789**
Malmöhus län: Skurup	752	820	584	332	393	266	**1 084**	**1 213**	**850**
Hallands län	1 756	2 236	1 234	1 293	1 552	903	**3 049**	**3 788**	**2 137**
Göteb. och Bohus län	1 759	1 882	1 357	1 425	1 641	691	**3 184**	**3 523**	**2 048**
Göteborg	21 122	21 349	19 228	10 621	13 688	8 870	**31 743**	**35 037**	**28 098**
Älvsborgs län	1 977	2 215	1 208	404	472	263	**2 381**	**2 687**	**1 471**
Skaraborgs län	3 094	3 547	2 671	1 124	1 343	681	**4 218**	**4 890**	**3 352**
Värmlands län	1 223	1 707	1 032	1 270	1 695	1 005	**2 493**	**3 402**	**2 037**
Örebro län	3 632	5 269	2 558	3 081	2 768	1 917	**6 713**	**8 037**	**4 475**
Västmanlands län	5 151	5 838	2 813	2 857	3 611	1 975	**8 008**	**9 449**	**4 788**
Kopparbergs län	2 520	3 177	1 777	2 236	2 228	1 412	**4 756**	**5 405**	**3 189**
Gävle stad och län	4 581	4 073	3 172	1 608	1 362	906	**6 189**	**5 435**	**4 078**
Västernorrlands län	3 037	2 542	2 003	1 319	998	699	**4 356**	**3 540**	**2 702**
Jämtlands län	1 517	2 345	1 183	1 731	1 671	1 223	**3 248**	**4 016**	**2 406**
Västerbottens län	1 187	1 200	749	1 614	1 272	820	**2 801**	**2 472**	**1 569**
Norrbottens län	1 142	1 583	865	1 473	1 374	1 078	**2 615**	**2 957**	**1 943**
Tillsammans år 1916	**163 865**	**156 634**	**113 578**	**108 421**	**109 102**	**68 324**	**272 286**	**265 736**	**181 902**

Förhållandet under år 1916 mellan å ena sidan de lediga platsernas antal och å andra sidan dels antalet ansökningar om arbete, dels antalet tillsatta platser vid de olika anstalterna framgår av efterföljande tablå:

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Män	Kvinnor	Tillsammans	Manl.	Kvinnl.	Tillsammans
Stockholms stad	113	91	**102**	81	60	**70**
Stockholms län	86	51	**79**	60	30	**55**
Uppsala län	108	94	**104**	68	71	**69**
Södermanlands län	89	102	**93**	62	58	**61**
Östergötlands län	109	123	**114**	72	66	**69**
Norrköping	156	116	**137**	86	63	**76**
Jönköpings län	102	116	**109**	61	64	**62**
Kronobergs län	65	104	**85**	47	65	**56**
Norra Kalmar län	90	84	**87**	62	59	**61**
Södra Kalmar län	119	135	**126**	85	68	**77**
Gottlands län	109	76	**93**	70	42	**57**
Blekinge län	126	130	**128**	77	77	**77**
Kristianstads län	78	88	**83**	65	58	**62**
Malmöhus län. Malmö	151	130	**139**	78	72	**75**
Malmöhus län. Lund	185	161	**177**	83	71	**79**
Malmöhus län. Landskrona	119	108	**116**	78	61	**74**
Malmöhus län. Hälsingborg	168	119	**145**	82	69	**76**
Malmöhus län. Ystad	182	256	**214**	89	80	**85**
Malmöhus län. Trälleborg	91	101	**94**	63	61	**63**
Malmöhus län. Eslöv	125	112	**121**	90	83	**87**
Malmöhus län. Skurup	92	84	**89**	71	68	**70**
Hallands län	79	83	**80**	55	58	**56**
Göteb. och Bohus län	93	87	**90**	72	42	**58**
Göteborg	99	78	**91**	90	65	**80**
Älvsborgs län	89	86	**89**	55	56	**55**
Skaraborgs län	87	84	**86**	75	51	**69**
Värmlands län	72	75	**73**	60	59	**60**
Örebro län	69	111	**84**	49	69	**56**
Västmanlands län	88	79	**85**	48	55	**51**
Kopparbergs län	79	100	**88**	56	63	**59**
Gävle stad och län	112	118	**114**	78	67	**75**
Västernorrlands län	119	132	**123**	79	70	**76**
Jämtlands län	65	104	**81**	50	73	**60**
Västerbottens län	99	127	**113**	62	64	**63**
Norrbottens län	72	107	**88**	55	78	**66**
Tillsammans år 1916	**105**	**99**	**102**	**73**	**63**	**68**
» » 1915	151	128	141	81	67	75

Den anstalt, som uppvisat det i förhållande till antalet lediga platser avgjort största antalet arbetsansökningar, är Ystad. Arbetsmarknaden i denna stad har under nästan hela året kännetecknats av en från landet i övrigt märkbart avvikande depression, tydligen en följd av rubbningarna i sjöfartens vanliga vägar. Även Lund uppvisar en ganska hög siffra, för manliga arbetssökande till och med högre än Ystad. Relativt minsta antalet arbetsansökningar har förekommit i Värmlands och Stockholms län. Dessa minima ligga dock betydligt närmare riksmedeltalet än de förutnämnda maximisiffrorna.

IV. Verksamheten inom olika yrkesgrupper.

Verksamhetens fördelning på olika yrkesgrenar framgår av *tab. C.* I vad mån förskjutningar i fråga om de större huvudgrupperna under de senaste åren ägt rum, utvisas av sammanställningen å sid. 319.

Tab. C. Verksamheten inom olika yrkesgrupper.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	45 926	62 456	39 319	7 795	12 916	6 173	53 721	75 372	45 492	71	60
II. Gruvdrift och malmförädling	951	1 637	735	1	—	—	952	1 637	735	58	45
III. Industri och hantverk m. m.											
A Jord-, sten- och glasindustri	4 149	2 999	2 122	43	72	54	4 192	3 071	2 176	137	71
B Metall- och maskinindustri	9 310	6 178	3 769	363	348	235	9 673	6 526	4 004	148	61
C Trävaruindustri . .	2 964	3 526	2 258	104	45	33	3 068	3 571	2 291	86	64
D Byggnadsverksamhet	22 056	16 452	12 708	—	2	2	22 056	16 454	12 710	134	77
E Läder-, hår-, gummio. d. industri . . .	511	326	195	205	81	52	716	407	247	176	61
F Textilindustri . . .	945	351	178	863	348	176	1 808	699	354	259	51
G Beklädnadsindustri .	957	263	150	2 754	2 250	1 500	3 711	2 513	1 650	148	66
H Närings- och njutningsämnesindustri .	2 314	1 288	873	2 275	1 747	972	4 589	3 035	1 845	151	61
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri .	600	714	667	339	373	284	939	1 087	951	86	87
J Trämasse- o. pappersindustri	422	508	386	268	543	294	690	1 051	680	66	65
K Grafisk industri . .	402	102	74	76	78	49	478	180	123	266	68
L Industri o. hantverk ej särskilt specif. .	3 574	2 170	1 656	453	403	353	4 027	2 573	2 009	157	78
IV. Handel och samfärdsel.											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal .	1 156	522	316	1 114	331	215	2 270	853	531	266	62
B Butiks- o. magasinspersonal	4 728	3 703	2 823	3 222	1 461	840	7 950	5 164	3 663	154	71
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse . .	1 136	911	604	8 909	10 394	6 032	10 045	11 305	6 636	89	59
D Landtransport . . .	9 856	10 129	6 118	2 569	2 138	1 101	12 425	12 267	7 219	101	59
E Vattentransport . .	4 634	3 970	3 654	32	29	22	4 666	3 999	3 676	117	92
F Handel o. samfärdsel ej särskilt specif. .	162	282	226	31	472	377	193	754	603	26	80
V. Husligt arbete . . .	77	18	2	74 088	74 447	49 193	74 165	74 465	49 195	100	66
VI. Allmän och litterär verksamhet	415	742	667	812	510	283	1 227	1 252	950	98	76
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp .	46 620	37 387	34 078	2 105	114	84	48 725	37 501	34 162	130	91
Summa för år 1916	**163 865**	**156 694**	**113 578**	**108 421**	**109 102**	**68 324**	**272 286**	**265 786**	**181 902**	**102**	**68**

Relativa antalet tillsatta platser inom olika yrkesgrupper:

		1902—12 %	1913 %	1914 %	1915 %	1916 %
I.	Jordbruk och skogshushållning . . .	19·5	23·9	23·1	22·5	25·0
II.	Gruvdrift och malmförädling	0·1	0·2	0·3	0·6	0·4
III.	Industri och hantverk	16·5	15·0	15·3	15·6	16·0
IV.	Handel och samfärdsel	14·4	14·1	14·3	13·2	12·3
V.	Husligt arbete	33·6	33·9	32·7	28·7	27·0
VI.	Allmän och litterär verksamhet . . .	0·3	0·6	0·8	0·4	0·5
VII.	Arbete, ej hänförligt till annan grupp	15·6	12·3	13·5	19·0	18·8
	Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Jordbrukets procentsiffra, som under åren 1906—1912 var i oavbrutet stigande, men därefter under några år gått tillbaka, har under redogörelseåret åter stegrats. Inom gruvdrift, industri och hantverk har relativa antalet tillsatta platser under krisåren sakta men säkert ökats, medan inom grupperna handel och samfärdsel samt husligt arbete en motsvarande tillbakagång gjort sig gällande. Å andra sidan har ett ökat antal platser av mer tillfällig art under de två senaste åren redovisats under rubriken »arbete, ej hänförligt till annan grupp».

Antalet ansökningar om arbete var i förhållande till antalet lediga platser störst inom kontorsbranschen samt grafiska och textilindustrien (259—266 ansökningar per 100 platser), minst däremot inom malmförädlingen (58), pappersindustrien (66) och jordbruket (71 ansökningar per 100 platser). Förhållandet mellan antalet lediga och tillsatta platser, vilket för bedömande av tillgången å arbetskraft torde vara av större värde, var däremot gynnsammast inom grupperna vattentransport, kemisk-teknisk industri och byggnadsverksamhet, vilka uppvisade resp. 92, 87 och 77 tillsatta platser per 100 lediga. Lägst i förevarande avseende kom åter malmförädlingen med 45 och textilindustrien med 51 tillsatta platser per 100 lediga.

V. Förmedlingen av arbetskraft till jordbruket.

Förmedlingen av arbetskraft till jordbruket och därmed sammanhängande yrkesgrenar har sedan länge utgjort en av den offentliga arbetsförmedlingens viktigaste uppgifter. Förmedlingsverksamhetens omfattning i detta hänseende under år 1916 framgår av *tab. D.* Tabellen visar, att av de under året gjorda 272 286 arbetsansökningarna 53 721 eller 19·7 % gällde jordbruket, samt att 28·4 % av de lediga platserna och 25·0 % av de tillsatta avsågo nämnda näringsgren. En jämförelse med närmast föregående år, då motsvarande siffror voro resp. 16·6, 24·3 och 22·5 %, giver vid handen, att jordbruksförmedlingens andel i den totala verksamheten 1916 ur alla synpunkter ökats, och detsamma gäller i fråga om den absoluta omfattningen av denna gren av förmedlingsverksamheten. Å kvinnliga avdelningen har jordbruksförmedlingen alltjämt spelat en relativt underordnad roll. Antalet kvinnliga arbetsansökningar och lediga platser inom jordbruket har relativt taget något

Tab. D. Omfattningen av förmedlingen till jordbruket.

Anstalter	Ansökningar om arbete			Lediga platser			Tillsatta platser		
	Hela antalet	Därav till jordbruket		Hela antalet	Därav till jordbruket		Hela antalet	Därav till jordbruket	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Stockholms stad . .	57 187	584	1·0	56 280	176	0·3	39 619	127	0·3
Stockholms län . . .	14 043	7 295	51·9	17 674	13 350	75·5	9 680	7 744	80·0
Uppsala län	9 580	5 041	52·6	9 196	5 258	57·2	6 323	3 796	60·0
Södermanlands län .	7 075	2 395	33·9	7 602	3 458	45·5	4 619	1 861	40·3
Östergötlands län . .	16 648	6 120	36·8	14 549	7 153	49·2	10 081	4 947	49·1
Norrköping	10 071	1 496	14·9	7 330	1 785	24·4	5 536	1 503	27·1
Jönköpings län . . .	5 128	1 231	24·0	4 714	1 534	32·5	2 937	736	25·1
Kronobergs län . . .	1 257	299	23·8	1 471	517	35·1	830	251	30·2
Norra Kalmar län . .	1 324	287	21·7	1 525	514	33·7	924	222	24·0
Södra Kalmar län . .	2 258	652	28·9	1 790	778	43·5	1 383	551	39·8
Gottlands län	1 280	613	47·9	1 369	735	53·7	777	456	58·7
Blekinge län	8 457	1 922	22·7	6 611	2 289	34·6	5 105	1 672	32·8
Kristianstads län . .	6 817	3 138	46·0	8 238	4 805	58·3	5 096	2 749	53·9
Malmöhus län. Malmö	23 441	1 594	6·8	16 805	2 568	15·3	12 557	1 593	12·7
Malmöhus län. Lund	4 222	1 027	24·3	2 389	1 198	50·1	1 886	842	44·6
Malmöhus län. Landskrona . . .	2 175	582	26·8	1 877	725	38·6	1 391	501	36·0
Malmöhus län. Hälsingborg . . .	7 666	1 428	18·6	5 294	1 648	31·1	3 998	1 237	30·9
Malmöhus län. Ystad	2 508	513	20·5	1 173	487	41·5	1 002	371	37·0
Malmöhus län. Trälleborg	1 833	740	40·4	1 953	1 025	52·5	1 226	574	46·8
Malmöhus län. Eslöv	2 478	1 168	47·1	2 045	1 273	62·2	1 789	1 114	62·3
Malmöhus län. Skurup	1 084	800	73·8	1 213	922	76·0	850	641	75·4
Hallands län	3 049	996	32·7	3 788	1 870	49·4	2 137	879	41·1
Göteb. och Bohus län	3 184	918	28·8	3 523	1 192	33·8	2 048	618	30·2
Göteborg	31 743	1 221	3·8	35 037	1 537	4·4	28 098	1 135	4·0
Älvsborgs län . . .	2 381	367	15·4	2 687	535	19·9	1 471	283	19·2
Skaraborgs län . . .	4 218	2 784	66·0	4 890	3 280	67·1	3 352	2 439	72·8
Värmlands län . . .	2 493	597	23·9	3 402	1 065	31·3	2 037	532	26·1
Örebro län	6 713	1 733	25·8	8 037	2 843	35·4	4 475	1 112	24·8
Västmanlands län . .	8 008	3 304	41·3	9 449	5 141	54·4	4 788	2 265	47·3
Kopparbergs län . .	4 756	713	15·0	5 405	1 184	21·9	3 189	591	18·5
Gävle stad och län .	6 189	485	7·8	5 435	854	15·7	4 078	511	12·5
Västernorrlands län .	4 356	105	2·4	3 540	303	8·6	2 702	147	5·4
Jämtlands län . . .	3 248	934	28·8	4 016	2 083	51·9	2 406	999	41·5
Västerbottens län . .	2 801	387	13·8	2 472	595	24·1	1 569	273	17·4
Norrbottens län . . .	2 615	252	9·6	2 957	692	23·4	1 943	220	11·3
Samtliga anstalter	**272 286**	**53 721**	**19·7**	**265 736**	**75 372**	**28·4**	**181 902**	**45 492**	**25·0**
Därav: män	163 865	45 926	28·0	156 634	62 456	39·9	113 578	39 319	34·6
kvinnor . . .	108 421	7 795	7·2	109 102	12 916	11·8	68 324	6 173	9·0

ökats, antalet tillsatta platser har åter procentuellt gått något tillbaka, ehuru den absoluta siffran varit högre än år 1915.

Vid de olika anstalterna var jordbruksförmedlingen naturligen av mycket växlande omfattning. Maximum utvisar Stockholms län med 80 %, minimum åter Stockholms stad, där endast 0·3 % av de tillsatta platserna avsett jordbruket. Frånsett dessa båda anstalter, mellan vilka såsom förut är nämnt, en viss arbetsfördelning är fastställd, var jordbruksförmedlingen av relativt största betydelse vid de kommunala anstalterna i Skurup (75·4 %) och Eslöv (62·3 %) samt länsanstalterna i Skaraborgs (72·8 %), Uppsala (60 %), Gottlands (58·7 %) och Kristianstads län (53·9 %), medan förhållandevis minsta antalet

jordbruksplatser förmedlades vid anstalterna i Göteborg (4 %) och Västernorrlands län (5·4 %).

Svårigheterna för tillgodoseende av jordbrukets behov av arbetskraft hava under 1916 liksom föregående år ökats därigenom, att ett osedvanligt stort antal värnpliktiga under sommaren och hösten varit inkallade till tjänstgöring.[1] För säkerställande av skördens inbärgning hava emellertid även detta år vissa lättnader beretts jordbruksarbetare ävensom andra värnpliktiga, vilka förklarat sig villiga antaga genom den offentliga arbetsförmedlingen mottagna anbud å tillfälligt jordbruksarbete. Sålunda medgavs genom generalorder den 1 september, att högst 14 dagars tjänstledighet under september och oktober finge beviljas i krigstjänstgöring varande värnpliktiga, vilka genom behörigt intyg styrkte sig vara behövliga för deltagande i skördearbete, gällande därvid intyg jämväl från arbetsförmedlingsanstalt. Den 23 september medgav Kungl. Maj:t ytterligare, att åt värnpliktiga, som fullgjorde den för fredsutbildning åliggande repetitionsövning och å vilka förutnämnda order sålunda icke ägde tillämpning, under oktober månad efter avslutade fälttjänstövningar finge beviljas tjänstledighet för brådskande jordbruksarbete i högst 3 dagar. För detta ändamål ägde arbetsförmedlingsanstalt direkt hos vederbörande regementschef rekvirera erforderligt antal värnpliktiga med angivande av erbjudna platser och villkor, ävensom verkställa fördelningen och placeringen av de permitterade på de anvisade arbetsplatserna samt vid behov förskottera förekommande resekostnader från förläggningsorten till arbetsplatserna. Genom arbetsfördelningens försorg kontrollerades också, att åtaget jordbruksarbete fullgjordes.

Då på grund av det ihållande regnvädret ytterligare svårigheter framträdde särskilt för betupptagningen i Skåne, befallde Kungl. Maj:t den 20 oktober, att genom generalorder den 1 september medgiven tjänstledighet vid första arméfördelningens truppförband — i den mån den ännu icke blivit beviljad — i första hand skulle beredas för arbete på rekvisition av arbetsförmedlingsanstalt. Samtidigt medgavs att, i den utsträckning sådant för tillmötesgående av rekvisition från arbetsförmedlingsanstalt vore erforderligt, ytterligare tjänstledighet finge vid sagda truppförband under återstående del av oktober månad beviljas i krigstjänstgöring varande värnpliktiga för biträde med betupptagning enligt i generalordern den 23 september angivna grunder. Detta medgivande utsträcktes sedermera att gälla även under november månad för såväl första arméfördelningen som i Småland förlagda, andra arméfördelningen tillhörande truppförband.

Inalles har genom den offentliga arbetsförmedlingen för betupptagningen i Skåne anskaffats 1 016 arbetare, därav 545 värnpliktiga, fördelade på följande anstalter:

Malmö	97	Trelleborg	21
Lund	47	Eslöv	27
Hälsingborg	83	Kristianstad	30
Landskrona	29	Jönköping	179
Ystad	32	Summa	545

[1] Jämför Soc. Medd., årg. 1916, sid. 731.

VI. Arbetsförmedlingsanstalternas personal.

Antalet vid den offentliga arbetsförmedlingen under år 1916 fast anställda löntagare utgjorde 181, därav 39 kvinnor. Personalens fördelning på de särskilda anstalterna samt varje befattningshavares dagliga expeditionstid och kontanta inkomst under år 1916 framgå av *tab. E.* Till belysning av lönevillkoren kan följande sammanställning anföras.

	Antal befattningshavare med en kontant inkomst av							Hela antalet
	under 1 000 kr.	1 000— 1 499 kr.	1 500— 1 999 kr.	2 000— 2 499 kr.	2 500— 2 999 kr.	3 000— 3 999 kr.	minst 4 000 kr.	
Föreståndare för:								
huvudkontor	1	5	6	7	8	4	4	**35**
avdelningskontor . .	69	8	2	—	—	—	—	**79**
Övrig personal	17	19	17	7	3	4	—	**67**
Summa	**87**	**32**	**25**	**14**	**11**	**8**	**4**	**181**

De stora växlingarna i fråga om lönevillkoren äro givetvis i främsta rummet beroende därpå, att arbetsbördan vid de särskilda kontoren är av helt olika omfattning. Särskilt gäller detta tydligen avdelningskontoren. För bedömande av arbetets omfattning kan viss ledning hämtas av de i tab. E meddelade uppgifterna om expeditionstidens längd. Vid huvudkontoren utgör den dagliga expeditionstiden merendels 6—7 timmar, vid några anstalter endast 4—5 timmar, men i vissa fall också 8—9 timmar. Vid avdelningskontoren växlar expeditionstiden mellan 1 och 6 timmar.

I viss mån äro växlingarna i fråga om lönevillkoren även beroende därpå, att befattningshavarna utöver den för tjänsten fastställda grundlönen kommit i åtnjutande av ålderstillägg. Vid bedömande av löneförhållandena vid de särskilda anstalterna måste fördenskull hänsyn tagas till anställningstidens längd, vilken också framgår av de i tab. E meddelade uppgifterna. Under år 1916 har dessutom personalen vid åtskilliga anstalter kommit i åtnjutande av dyrtidstillägg. I vissa fall hava dylika tillägg enligt inkomna uppgifter beviljats från och med år 1917, vadan alltså lönerna under detta år utgå med högre belopp, än i tabellen angivits.

VII. Arbetsförmedlingsinspektionens verksamhet m. m.

Genom nådigt beslut den 3 december 1915 hade socialstyrelsen blivit av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva yttrande beträffande erfarenheterna av statens medverkan vid den offentliga arbetsförmedlingens utveckling samt rörande frågan, huruvida någon omläggning eller jämkning härutinnan kunde vara lämplig. I samband härmed skulle ock övervägas verkningarna och lämpligheten av de hos styrelsen sommaren 1915 vidtagna provisoriska åtgärderna för ordnandet av samarbetet mellan de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

Tab. E. Arbetsförmedlingsanstalternas personal år 1916.

Huvudkontor betecknas med kursiv stil. — Där ej annan befattning är angiven, avses föreståndare. — * utmärker kvinnlig befattningshavare.

	Anställningsår	Daglig expeditionstid Timmar	Kontant inkomst Kr.
Stockholms stad	1907	7	5 300
I assistent	1906	7	3 750
II »	1907	7	3 120
II »	1912	7	2 640
I » *	1905	7	3 120
II » *	1907	7	2 600
II » *	1916	7	2 000
skrivbiträde	—	7	1 800
» *	—	7	1 500
» *	—	7	1 200
I vaktmästare	1905	7	2 200
II »	1909	7	1 540
bitr. »	1912	7	780
avdelningskontor I assistent	1911	7	3 000
avdelningskontor I » *	1911	7	2 400
avdelningskontor vaktmästare	1911	7	1 400
Stockholms län	1914	7	4 000
I assistent	1914	7	1 800
II »	1915	7	1 500
skrivbiträde	1916	7	1 200
Södertälje	1914	4	1 200
Norrtälje	1914	[1] 2	600
Uppsala	1908	6 (8)	2 500
assistent *	1908	6	1 500
Enköping	1910	5	1 800
Tierp	1910	1	350
Skutskär	1910	1	350
Eskilstuna	1911	7	2 200
assistent *	1911	7	1 000
Nyköping	1911	3	1 200
Flen	1911	2	[2] 1 000
Strängnäs *	1914	4	[2] 900
Gnesta	1914	[3] 4	[2] 350
Katrineholm	1914	[3] 4	[2] 350
Norrköping	1906	7	3 650
assistent	1913	7	1 400
» *	1906	7	1 800
vaktmästare	1906	7	1 700
Linköping	1908	7	2 620
assistent	1909	7	1 440
» *	1915	7	1 320
vaktmästare	1911	7	1 380
Motala	1910	5	[2] 1 430
Söderköping *	1910	2	[2] 792
Skänninge	1908	2	[2] 660
Vadstena	1908	2	[2] 550
Valdemarsvik	1912	2	[2] 550
Finspång	1913	2	[2] 440
Östra Husby	1908	1	[2] 275
Kisa	1908	2	[2] 275
Åtvidaberg	1908	2	[2] 220
Borensberg	1908	2	[2] 220
Ödeshög	1909	2	[2] 110
Jönköping	1910	7	2 650
assistent *	1910	7	1 650
Tranås	1910	2	500
Eksjö	1910	2	500
Vetlanda	1910	2	500
Värnamo	1915	3	500
Gislaved	1910	2	250
Nässjö	1913	2	250
Växjö *	1912	6	1 200
Ljungby	1913	4	400
Älmhult	1915	4	300
Västervik	1910	4	1 350
Vimmerby	1913	2	250
Kalmar	1911	6	1 500
Torsås	1911	2	200
Nybro	1911	2	200
Visby	1915	4	1 000
Karlskrona	1906	6	2 800
skrivbiträde *	1908	6	300
Karlshamn	1910	6	1 500
Ronneby	1912	6	900
Sölvesborg	1914	2	400
Kristianstad	1908	6	2 500
assistent *	1915	6	1 000
Tomelilla	1909	—	1 000
Åstorp *	1913	—	1 000
Ängelholm	1911	—	500
Hässleholm	1912	—	500
Malmö	1905	7	4 200
I assistent	1908	7	2 400
II »	1909	7	2 300
I » *	1905	7	2 100
II » *	1909	7	1 320
vaktmästare	1908	7	[4] 1 510
skrivbiträde *	1910	7	900
kontorsvakt	1915	7	480
kontorsbiträde	1916	7	480
Lund	1905	7	2 200
assistent	1912	7	540
Landskrona	1910	7	1 800
skrivbiträde *	1910	7	780
Hälsingborg	1902	7	3 000
assistent	1903	7	1 500
» *	1906	7	1 400
Ystad	1909	6	1 900
Trälleborg	1911	6	1 400
Eslöv *	1909	6	1 500

[1] Endast onsdagar och lördagar.
[2] Inberäknat hyresersättning.
[3] Endast lördagar.
[4] Dessutom fri bostad, ljus och värme.

	Anställningsår	Daglig expeditionstid Timmar	Kontant inkomst Kr.
skrivbiträde	—	6	300
Skurup	1908	6	1 000
Halmstad	1910	7	1 800
assistent *	1910	7	1 100
Laholm	1911	2	550
Falkenberg	1910	2	550
Varberg	1910	3	550
Kungsbacka	1910	2	350
Göteborg	1902	7	4 500
I assistent	1902	7	2 800
II »	1916	7	1 800
I » *	1902	7	2 200
II » *	1913	7	1 800
vaktmästare	1902	8	1 575
skrivbiträde	1910	7	1 500
»	1914	7	1 500
»	—	7	1 500
» *	1912	7	1 200
» *	1912	7	1 000
Uddevalla	1910	5	2 200
assistent *	1910	5	925
Lysekil	1910	5	530
Strömstad	1910	5	200
Munkedal	1910	5	170
Vänersborg	1914	5	900
Trollhättan	1914	4	300
skrivbiträde *	1914	4	600
Alingsås	1914	1	200
Borås	1914	2	600
Skara	1910	5 (8)	3 000
assistent	1910	5 (8)	1 080
Vara	1911	4	[1] 500
Mariestad	1913	4	[1] 855
Tidaholm	1914	4	[1] 580
Skövde	1915	4 (6)	800
Karlstad	1905	8	3 000
assistent *	1912	8	1 200
Filipstad	1912	2	300
Kristinehamn	1912	2	300
Arvika	1912	2	300
Säffle	1912	2	200
Örebro	1909	6 (8)	2 000
assistent	1914	6 (8)	670
» *	1914	6 (8)	1 117
vaktmästare	1911	6 (8)	216
Askersund	1913	2	500
Lindesberg	1913	2	500
Karlskoga	1914	1	240
Kopparberg	1914	1	240
Västerås	1909	5	2 000
assistent *	1910	5	1 400
skrivbiträde *	1913	5	810
Arboga	1911	5	[1] 600
Köping	1913	5	[1] 600
Sala *	1913	5	[1] 1 000
Falun	1910	5½	[2] 2 700
skrivbiträde *	1911	5½	600
Avesta	1911	4	600
Mora	1912	2	500
Leksand *	1911	1	300
Ludvika	1914	2	300
Gävle	1907	9	2 600
assistent *	1916	6	1 300
vaktmästare	1910	8	[3] 700
Söderhamn	1911	2	300
Hudiksvall	1910	2	300
Bollnäs	1914	2	250
Ljusdal	1910	2	250
Storvik	1910	2	250
Sundsvall	1905	6	2 200
skrivbiträde	—	6	500
Härnösand	1913	6	1 300
Sollefteå	1915	3	500
Östersund	1911	6 (8)	2 500
assistent *	1915	6	900
Umeå	1912	5	1 800
Skellefteå	1912	4	[1] 500
Luleå	1909	7	2 200
Piteå	1912	1	[4] 300
Kiruna	1909	1	[4] 300
Boden	—	1	[5] 260

Efter att från de särskilda arbetsförmedlingsanstalternas styrelser hava inhämtat uttalanden rörande vissa i detta sammanhang föreliggande frågor, har socialstyrelsen den 17 april 1916 till Kungl. Maj:t avgivit det infordrade utlåtandet. En redogörelse för det huvudsakliga innehållet i detta utlåtande har förut meddelats i Sociala Meddelanden.[6]

Bland de frågor, som för den offentliga arbetsförmedlingens fortsatta utveckling vore av största betydelse, hade socialstyrelsen särskilt framhållit åtgärder för främjande av den interlokala förmedlingsverksamheten samt inrättande av fackarbetsanvisningar. Dessa frågor hava även vunnit beaktade i de av Kungl. Maj:t den 30 juni 1916 utfärdade kungörelserna

[1] Inberäknat hyresersättning. — [2] Dessutom hyresbidrag: 150 kronor. — [3] Arvode för 7 månaders tjänstgöring. — [4] Dessutom kr. 1·50 för varje fast tillsatt plats. — [5] Under tiden 1/1—30/9.
[6] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 555.

angående bidrag av statsmedel till täckande av viss del av resekostnaden för medellösa arbetssökande samt till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket.[1] Genom förstnämnda kungörelse bestämdes, att offentlig arbetsförmedlingsanstalt, som förskotterat eller bekostat medellös arbetssökandes resa för tillträdande av honom å annan ort anvisad anställning, under vissa förutsättningar må åtnjuta bidrag av statsmedel till täckande av hälften av berörda resekostnad. Den sistnämnda kungörelsen fastställer åter, att understöd, utöver vad förut enligt kungörelsen av den 5 februari 1915 varit gällande, må erhållas även till bestridande av kostnaderna för avlöning av sådan personal, som särskilt anställts för förmedling av arbete inom vissa yrkesspecialiteter.

På framställning av statens arbetslöshetskommission bemyndigade Kungl. Maj:t socialstyrelsen att fr. o. m. den 1 juli 1915 tills vidare hos sig anställa dels en extra byråassistent för handläggning av arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsfrågor, dels en med praktiska arbetsförhållanden förtrogen biträdande tjänsteman. Sedan 1916 års riksdag i enlighet med av Kungl. Maj:t avlåten proposition höjt anslaget till befrämjande av den offentliga arbetsförmedlingen från 65 000 till 70 000 kronor, hava medel anvisats för dessa befattningars upprätthållande jämväl under år 1917.

Till extra byråassistent har under redogörelseåret varit förordnad aktuarien Otto Järte, vilken i denna egenskap bland annat företagit tjänsteresor till Gävle för ordnande av samarbetet mellan den offentliga arbetsförmedlingen och arbetsledningen vid ostkustbanebygget, till Malmö för organiserande av liknande samarbete med de skånska betodlarna samt till Köpenhamn för deltagande i den därstädes den 29 oktober 1916 anordnade skandinaviska arbetsförmedlingskonferensen.

Som biträdande tjänsteman har även under år 1916 varit förordnad extra tjänstemannen vid Stockholms stads arbetsförmedling Wiktor Karlsson. Denne har liksom byråassistenten tagits i anspråk för resor till Gävle, Hudiksvall och Sundsvall (ostkustbanan) samt de skånska betodlingsdistrikten. Dessutom hava av honom tjänsteresor företagits till stenhuggeridistrikten i Blekinge, Hallands och Bohus län, för undersökning av möjligheten att genom den offentliga arbetsförmedlingen bereda lämpligt arbete åt de arbetslösa stenarbetarna därstädes, ävensom till Strömsund i Jämtlands län, för ordnande av interlokal förmedling av arbetskraft till därstädes i större skala bedriven kolvedshuggning. I samband med dessa resor hava besök avlagts å de offentliga arbetsförmedlingskontoren å följande platser: Södertälje, Nyköping, Gnesta, Flen, Katrineholm, Norrköping, Linköping, Finspång, Åtvidaberg, Jönköping, Nässjö, Eksjö, Värnamo, Ljungby, Västervik, Vimmerby, Karlskrona, Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg, Kristianstad, Hässleholm, Ängelholm, Åstorp, Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Halmstad, Göteborg, Uddevalla, Lysekil, Strömstad, Gävle, Storvik, Söderhamn, Hudiksvall, Sundsvall, Östersund och Strömsund.

[1] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 940.

Yrkesgrupper	Stockholms stad			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	584	185	127	7 295	13 350	7 744	5 041	5 812	3 796
II. Gruvdrift och malmförädling	23	18	13	33	82	24	12	50	12
III. Industri och hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	201	131	81	162	307	187	60	132	60
B Metall- och maskinindustri	3 191	1 801	1 040	349	177	82	154	107	43
C Trävaruindustri	411	420	206	193	192	138	50	83	45
D Byggnadsverksamhet	7 354	4 065	2 997	1 378	650	370	311	413	227
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	135	121	63	15	1	1	3	1	1
F Textilindustri	133	60	29	18	83	18	1	—	—
G Beklädnadsindustri	1 545	1 359	899	34	4	3	60	8	7
H Närings- och njutningsämnesindustri	1 253	772	433	156	77	43	150	98	50
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	245	276	211	5	12	—	2	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	186	371	172	12	11	6	—	—	—
K Grafisk industri	162	56	27	20	4	4	4	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	699	600	474	106	37	23	62	74	29
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1 147	456	229	16	2	1	2	5	2
B Butiks- och magasinspersonal	3 306	2 701	1 701	143	57	39	95	65	37
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	2 670	3 264	1 517	204	184	85	166	216	144
D Landtransport	3 333	4 681	2 448	204	63	32	151	172	72
E Vattentransport	762	987	878	174	83	60	10	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	120	531	387	6	—	—	2	5	3
V. Husligt arbete	18 295	22 207	12 956	1 005	1 901	539	1 739	1 799	1 254
VI. Allmän och litterär verksamhet	578	728	554	41	20	14	12	11	6
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	10 854	12 680	12 177	2 474	418	267	1 493	882	535
Tillsammans	**57 187**	**58 470**	**39 619**	**14 043**	**17 715**	**9 680**	**9 580**	**9 933**	**6 323**

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			
			Norrköping			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
2 395	3 728	1 861	1 496	1 882	1 503	6 120	7 948	4 947	1 231	1 791	736	299	530	251	I.
—	7	3	17	7	7	39	25	19	1	—	—	—	35	16	II.
															III.
21	17	15	76	61	50	136	157	92	105	342	183	16	53	22	*A*
251	236	175	382	172	115	211	169	87	255	250	119	23	51	19	*B*
60	124	72	180	155	114	140	219	117	98	85	42	16	37	13	*C*
243	210	127	1 161	399	326	540	607	285	168	159	91	25	14	5	*D*
1	3	3	23	12	4	14	13	6	13	23	15	—	—	—	*E*
13	6	3	877	213	129	50	13	7	4	5	4	—	—	—	*F*
8	5	5	131	58	36	177	77	34	26	48	39	5	13	4	*G*
34	55	25	218	166	112	204	126	57	102	55	43	7	14	9	*H*
—	1	—	31	13	9	5	8	4	72	19	12	2	15	3	*I*
5	4	3	63	36	23	5	2	2	23	27	10	—	—	—	*J*
1	2	1	95	35	28	8	2	1	8	2	2	—	1	—	*K*
340	222	157	72	35	25	103	72	41	70	17	13	12	1	1	*L*
															IV.
1	—	—	22	5	5	83	39	33	39	14	13	—	—	—	*A*
66	32	18	261	209	153	150	90	67	77	24	17	16	5	5	*B*
120	161	88	293	371	219	466	637	408	244	268	195	75	94	48	*C*
175	153	106	371	484	272	854	459	282	115	99	74	17	17	13	*D*
52	76	62	347	118	113	87	134	111	18	3	2	2	—	—	*E*
—	3	2	—	—	—	3	3	2	1	8	4	—	—	—	*F*
1 951	1 909	1 080	1 089	2 467	1 439	4 813	4 283	2 520	1 946	1 612	1 008	603	536	373	V.
14	13	8	14	29	15	78	82	60	24	20	16	9	7	2	VI.
1 324	1 115	805	2 852	883	839	2 362	1 050	899	488	382	299	130	134	46	VII.
7 075	**8 082**	**4 619**	**10 071**	**7 810**	**5 536**	**16 648**	**16 215**	**10 081**	**5 128**	**5 253**	**2 937**	**1 257**	**1 557**	**830**	

Yrkesgrupper	Kalmar län						Gottlands län			Blekinge län		
	Norra			Södra								
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	287	566	222	652	834	551	613	935	456	1 922	2 492	1 672
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	54
III. Industri och hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	—	5	—	39	6	6	40	62	26	991	387	295
B Metall- och maskinindustri	22	14	8	50	25	18	13	9	3	141	138	150
C Trävaruindustri	5	6	1	32	30	25	—	—	—	38	82	63
D Byggnadsverksamhet	13	18	10	166	179	170	7	2	2	281	426	336
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	2	4	3	1	—	—	—	—	—	9	1	1
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
G Beklädnadsindustri	5	7	5	6	—	—	1	1	1	24	18	8
H Närings- och njutningsämnesindustri	14	18	6	41	25	21	2	27	—	57	61	44
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	290	295	292	17	3	3	2	2	2	3	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	10	13	10	—	—	—	5	1	—	1	13	8
K Grafisk industri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	5	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	24	30	4	39	63	63	5	—	—	166	72	60
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	7	3	—	15	1	1	2	1	—	1	1	1
B Butiks- och magasinspersonal	10	4	2	59	12	8	19	8	2	117	28	18
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	19	45	22	103	73	56	47	55	29	273	317	251
D Landtransport	6	10	3	102	27	22	39	18	9	249	166	118
E Vattentransport	18	16	11	27	1	—	1	1	1	273	78	73
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	1	—	—	1	2	1	2	2	2
V. Husligt arbete	466	557	277	804	517	365	372	411	201	2 706	1 922	1 367
VI. Allmän och litterär verksamhet	3	3	1	3	4	4	9	7	4	—	9	8
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	123	62	47	99	77	70	102	67	40	1 194	750	576
Tillsammans	**1 324**	**1 676**	**924**	**2 258**	**1 877**	**1 383**	**1 280**	**1 609**	**777**	**8 457**	**7 085**	**5 105**

Kristianstads län			Malmöhus län												
			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
3 138	5 120	2 749	1 594	3 324	1 593	1 027	1 273	842	582	751	501	1 428	1 818	1 237	I.
14	236	154	4	40	—	2	—	—	16	—	—	147	37	37	II.
															III.
154	243	170	72	142	56	55	17	17	33	126	111	103	114	112	*A*
61	61	18	723	451	256	125	49	43	46	62	43	277	109	66	*B*
11	33	13	184	110	44	17	4	4	4	11	5	45	39	27	*C*
144	170	91	2 219	1 096	830	567	143	132	91	162	116	690	295	255	*D*
1	1	—	161	41	34	45	10	10	8	11	9	135	16	10	*E*
17	—	—	154	26	19	54	2	2	—	—	—	77	14	5	*F*
38	42	25	693	555	330	44	11	11	21	1	1	113	42	22	*G*
93	69	38	497	225	139	30	7	6	41	8	6	312	116	60	*H*
1	2	2	81	35	32	—	—	—	1	2	1	29	76	73	*I*
—	—	—	52	57	44	1	1	1	1	—	—	16	6	2	*J*
2	1	1	35	9	6	4	—	—	—	—	—	9	—	—	*K*
11	12	7	1 249	508	439	15	5	5	14	14	10	144	82	77	*L*
															IV.
1	—	—	622	101	79	4	2	2	3	1	1	16	2	—	*A*
46	17	11	1 356	324	215	29	1	1	25	23	22	137	36	21	*B*
396	488	301	912	859	480	68	29	29	40	43	26	423	488	263	*C*
79	81	53	2 155	1 934	926	155	61	61	103	51	39	641	326	171	*D*
24	1	1	389	111	109	22	—	—	61	—	—	354	140	138	*E*
—	—	—	26	18	18	—	—	—	—	—	—	1	3	3	*F*
2 007	1 809	1 190	7 079	5995	4 391	1 114	634	466	369	360	228	1 762	1 704	1 168	V.
50	7	6	41	27	18	8	3	3	1	9	8	11	3	2	VI.
398	330	266	3 143	2 510	2 499	886	251	251	715	304	264	796	261	249	VII.
6 817	**8 723**	**5 096**	**23 441**	**18 498**	**12 557**	**4 222**	**2 503**	**1 886**	**2 175**	**1 939**	**1 391**	**7 666**	**5 727**	**3 998**	

Yrkesgrupper	Malmöhus län											
	Ystad			Trelleborg			Eslöv			Skurup		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	513	673	371	740	1 025	574	1 168	1 423	1 114	800	1 030	641
II. Gruvdrift och malmförädling	2	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	3	17	17	13	21	12	14	70	64	10	11	6
B Metall- och maskinindustri	70	36	36	38	51	19	24	28	8	17	11	10
C Trävaruindustri	12	6	6	13	23	12	12	7	5	2	2	2
D Byggnadsverksamhet	117	70	70	133	161	110	48	36	23	28	29	16
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	7	7	6	20	30	14	1	—	—	—	2	—
F Textilindustri	1	—	—	—	5	—	2	7	7	—	—	—
G Beklädnadsindustri	18	3	3	3	10	4	25	35	29	5	6	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	129	22	22	12	8	7	13	26	18	15	12	8
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—
J Trämasse- och pappersindustri	5	3	3	1	—	—	—	—	—	1	2	1
K Grafisk industri	1	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	8	12	12	126	65	60	17	4	3	—	—	—
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	21	4	4	22	30	16	11	5	2	17	11	10
C Hotell- kafé- och restaurangrörelse	61	52	52	16	5	5	17	35	28	1	1	—
D Landtransport	288	56	56	90	57	55	149	32	29	12	13	8
E Vattentransport	17	—	—	2	3	2	2	—	—	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	931	388	264	398	327	228	457	347	235	144	158	115
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	1	1	—	—	—	23	1	1	—	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	301	76	76	206	131	108	490	223	222	31	31	31
Tillsammans	**2 508**	**1 429**	**1 002**	**1 833**	**1 953**	**1 226**	**2 478**	**2 280**	**1 789**	**1 084**	**1 321**	**850**

Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			Skaraborgs län			
			Göteborg			Övriga anstalter									
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
996	2 021	879	1 221	1 708	1 135	918	1 315	618	367	854	283	2 784	3 651	2 439	I.
—	—	—	13	—	—	—	22	7	21	10	5	—	—	—	II.
															III.
247	30	20	686	217	188	376	86	67	103	97	28	95	218	92	*A*
79	201	110	1 863	1 164	899	18	57	43	149	233	53	50	81	37	*B*
25	51	27	593	796	730	6	5	—	12	21	2	2	2	2	*C*
167	228	146	1 764	2 625	2 397	91	258	183	768	1 131	571	74	100	65	*D*
8	6	—	50	85	44	—	—	—	4	2	1	—	1	—	*E*
39	48	17	303	160	73	9	5	—	23	57	22	2	34	2	*F*
34	15	10	300	197	59	10	12	6	25	50	18	5	1	1	*G*
39	50	25	544	521	332	25	55	18	40	37	18	90	124	42	*H*
1	6	4	93	302	285	37	3	3	1	15	—	—	—	—	*I*
7	9	6	112	304	214	37	87	87	15	29	6	—	2	—	*J*
3	—	—	100	82	50	4	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
5	5	3	142	112	83	4	19	13	71	192	60	8	14	2	*L*
															IV
8	1	—	168	212	135	5	1	—	8	3	3	25	14	14	*A*
39	32	24	1 354	1 387	1 105	36	29	18	8	4	1	48	15	11	*B*
82	112	68	760	1 049	323	115	273	120	14	50	9	63	91	44	*C*
179	135	87	1 337	2 444	1 379	183	87	54	58	40	20	25	21	10	*D*
30	—	—	1 093	1 977	1 939	15	28	28	30	18	10	—	—	—	*E*
1	22	13	12	175	160	10	8	7	2	1	—	—	—	—	*F*
932	936	609	8 603	11 918	8 096	871	957	443	366	642	236	828	977	485	V.
3	24	21	162	90	67	8	22	8	—	7	—	4	2	—	VI.
125	77	68	10 470	8 475	8 405	406	382	325	296	360	125	115	142	106	VII.
3 049	**4 009**	**2 187**	**31 743**	**36 000**	**28 098**	**3 184**	**3 711**	**2 048**	**2 381**	**3 853**	**1 471**	**4 218**	**5 490**	**3 352**	

Yrkesgrupper	Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län			Kopparbergs län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	597	1 232	532	1 733	4 236	1 112	3 304	5 939	2 265	713	1 322	591
II. Gruvdrift och malmförädling	27	65	29	42	400	55	48	180	62	255	444	180
III. Industri och hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	43	79	47	89	48	21	24	29	10	49	60	36
B Metall- och maskinindustri	82	52	23	172	1 040	101	357	175	109	141	243	103
C Trävaruindustri	41	74	29	48	78	32	59	133	48	134	224	110
D Byggnadsverksamhet	106	131	74	309	324	134	413	363	221	224	378	229
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	14	13	9	12	15	4	3	1	1	1	1	1
F Textilindustri	3	—	—	—	12	2	—	9	6	6	4	2
G Beklädnadsindustri	4	10	4	253	34	27	18	20	15	3	5	5
H Närings- och njutningsämnesindustri	16	33	12	77	53	41	79	124	63	55	58	42
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1	1	1	2	2	2	1	9	4	—	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	6	14	6	4	25	1	2	7	2	4	4	3
K Grafisk industri	1	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	9	11	4	150	93	74	107	82	40	27	20	19
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	5	1	1	9	2	1	5	2	1	2	—	—
B Butiks- och magasinspersonal	15	15	7	116	18	15	61	34	27	34	21	12
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	83	183	94	233	239	161	233	346	214	254	351	234
D Landtransport	25	72	30	172	243	141	215	181	89	141	166	116
E Vattentransport	11	6	1	30	—	—	21	3	2	1	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	1 018	1 371	774	2 334	2 125	1 451	1 905	2 092	1 168	1 776	1 711	1 041
VI. Allmän och litterär verksamhet	9	11	6	12	25	13	13	17	15	14	34	24
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	423	468	354	915	1 475	1 086	1 139	730	426	922	635	441
Tillsammans	**2 498**	**3 842**	**2 087**	**6 718**	**10 488**	**4 475**	**8 008**	**10 476**	**4 788**	**4 756**	**5 681**	**3 189**

Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbett	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
485	919	511	105	371	147	934	2 180	999	387	728	273	252	1 599	220	I.
55	40	23	5	1	1	—	—	—	3	6	3	39	65	30	II.
															III.
59	58	39	91	33	26	1	2	—	13	15	12	12	14	8	*A*
268	157	120	79	58	27	6	8	2	12	10	4	24	22	15	*B*
344	315	154	85	205	66	23	30	18	117	148	86	56	48	33	*C*
1 229	1 286	1 111	847	784	706	92	129	80	154	217	114	134	168	90	*D*
12	1	1	4	2	2	1	—	—	13	11	4	—	—	—	*E*
17	2	2	—	—	—	1	8	5	—	—	—	—	—	—	*F*
37	35	24	11	4	4	8	5	5	17	10	3	4	1	1	*G*
103	44	29	85	41	33	19	41	28	29	28	10	8	11	5	*H*
14	5	5	1	1	1	—	1	1	—	—	—	2	—	—	*I*
34	5	4	16	34	11	3	10	6	63	59	49	—	—	—	*J*
7	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
139	216	179	32	21	16	12	8	4	30	10	5	9	8	4	*L*
															IV.
7	1	1	5	—	—	26	4	2	10	6	4	4	2	2	*A*
54	32	23	47	14	9	48	20	12	64	30	17	43	15	13	*B*
187	249	164	143	179	126	587	629	430	323	268	163	354	359	240	*C*
372	320	230	86	106	33	104	68	33	137	89	58	103	165	90	*D*
584	65	57	189	54	43	4	1	—	23	23	5	43	172	30	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1 228	1 041	687	1 047	803	484	998	905	665	1 134	1 069	576	1 075	1 249	816	V.
8	39	30	7	18	8	31	23	13	31	25	13	5	1	1	VI.
996	795	683	1 468	1 154	959	350	152	103	241	196	170	448	507	345	VII.
6 189	**5 627**	**4 078**	**4 356**	**3 883**	**2 702**	**3 248**	**4 224**	**2 406**	**2 801**	**2 948**	**1 569**	**2 615**	**4 406**	**1 943**	

De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter åren 1913—1915.

I den inom socialstyrelsen utarbetade redogörelsen för den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet under dess första tioårsperiod lämnades en översikt över anstalternas inkomster och utgifter intill år 1912.[1] I anslutning härtill meddelas i tabellerna å sid. 335—338 motsvarande siffror för åren 1913—1915. För år 1916 har någon dylik statistik ännu icke kunnat sammanställas.

De olika inkomstposternas andel i det samlade inkomstbeloppet har under de tre ifrågavarande åren ej undergått någon mera utpräglad förändring. Statsbidraget har samtliga år utgjort omkring 17 % av inkomsterna, anslagen från landsting 28—29 %, från hushållningssällskap 4—5 % och från kommuner 48—50 %, medan övriga inkomster tillsammans ej uppgått till fullt 1 %.

Bland utgifterna hava avlöningarna samtliga år utgjort den största posten, 58—59 % av sammanlagda beloppet. Post-, telegraf- och telefonavgifter hava dragit 8—9 % av utgifterna, formulär och blanketter c:a 4 %, skrivmaterial m. m. 2—3 %, lokalhyra o. d. c:a 17 % och annonsering c:a 4 %. De under rubriken övriga utgifter redovisade beloppen hava år från år företett något större växlingar än övriga utgiftsposter, beroende på att här ingått utgifter för nyanskaffning av inventarier m. m. Dessa utgifter hava dock för samtliga år hållit sig mellan 4 och 6 % av hela utgiftssumman.

Statsanslaget till den offentliga arbetsförmedlingen avser i främsta rummet att täcka anstalternas utgifter för postporto, abonnemang å rikstelefon, telegram och interurbana telefonsamtal samt tryckning av formulär och blanketter. Dessutom kan efter prövning i varje särskilt fall understöd erhållas till bestridande av kostnaderna för de särskilda anordningar, som vidtagits för arbetsförmedling för landsbygdens behov, för samarbetet mellan särskilda anstalter samt — från år 1915 — för anställande i arbete av värnpliktiga och fast anställt manskap i armén och marinen efter avslutad militärtjänstgöring. Av tabellen framgår, huru stor del av det varje anstalt tilldelade statsanslaget, som avsetts för sistnämnda ändamål.

---

[1] »Den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige 1902—1912», sid. 53—60.

De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas utgifter under åren 1913—1915.

Arbetsförmedlingen i		Kostnader för styrelsen och avlöning för personal	Postporto, telegr.-avgifter, abonnemang å rikstel., avgift för telefonsamtal	Tryckning av formulär och blanketter	Tryckning av årsberättelse, skrivmaterial o. dyl.	Lokalhyra, ved och lyse, städning och renhållning av lokal	Annonser, reklamskyltar o. dyl.	Övriga utgifter (däribland bidrag till arbetares resekostnader)	Summa utgifter
Stockholm	1913	33 619·67	1 727·54	1 215·30	1 847·33	11 970·01	2 486·77	4 727·32	57 593·94
	1914	36 599·60	2 042·67	2 134·60	2 402·24	12 091·91	2 039·95	2 907·39	60 218·36
	1915	43 797·40	2 378·19	1 214·47	1 928·26	13 494·19	2 135·02	2 990·02	67 937·55
Stockholms län . .	1914	6 445·80	670·40	1 374·50	250·00	2 150·00	718·00	1 566·30	13 175·00
	1915	8 907·80	636·40	770·09	—	3 560·28	—	149·00	14 023·57
Uppsala län . . .	1913	6 100·00	660·74	443·50	185·50	2 775·00	294·77	704·02	11 163·53
	1914	7 012·66	756·95	460·75	185·81	2 731·25	361·06	458·52	11 967·00
	1915	6 500·00	659·95	386·00	204·15	2 853·67	397·01	1 258·65	12 259·43
Södermanlands län .	1913	5 839·60	773·92	142·00	247·39	1 450·76	461·29	665·94	9 580·90
	1914	7 185·85	1 009·89	295·04	229·50	1 355·50	254·39	848·02	11 178·19
	1915	7 225·05	1 063·93	197·50	267·84	1 966·17	459·34	405·52	11 585·35
Östergötlands län .	1913	12 024·75	3 004·79	657·35	541·60	2 006·99	777·46	2 320·28	21 333·22
	1914	12 889·22	2 904·54	941·95	694·44	2 394·81	517·47	1 173·95	21 516·38
	1915	13 150·68	3 018·50	869·65	470·90	2 437·07	884·46	1 433·50	22 264·76
Norrköping	1913	6 851·25	701·42	225·45	281·35	2 321·55	194·61	1 919·74	12 495·37
	1914	7 817·75	623·52	252·75	285·30	3 057·80	98·62	348·87	12 484·61
	1915	7 943·25	618·91	279·00	291·34	3 029·77	81·28	260·47	12 504·02
Jönköpings län . .	1913	5 530·00	1 475·70	44·50	349·03	919·50	536·32	360·03	9 215·08
	1914	5 537·80	1 535·77	269·40	297·52	1 062·75	526·45	160·90	9 390·59
	1915	5 584·40	1 687·06	238·50	465·07	1 090·92	498·60	899·74	10 414·29
Kronobergs län . .	1913	1 075·00	416·72	19·50	91·30	400·00	73·98	76·70	2 153·20
	1914	1 200·00	476·31	45·00	109·22	400·00	10·00	—	2 240·53
	1915	1 626·00	634·15	53·50	43·53	400·00	43·90	54·74	2 855·82
Norra Kalmar län .	1913	1 625·00	394·33	75·40	58·85	400·00	288·60	337·25	3 179·43
	1914	1 725·00	434·60	69·00	71·75	400·00	33·75	304·07	3 038·17
	1915	1 750·00	270·39	72·00	76·35	400·00	190·77	262·85	3 022·36
Södra Kalmar län .	1913	1 900·00	392·89	217·45	86·61	440·25	193·50	198·11	3 428·81
	1914	1 990·00	432·37	149·00	100·72	430·30	261·58	51·35	3 415·32
	1915	1 900·00	439·68	114·75	115·64	473·75	144·02	193·80	3 381·64
Gottlands län . . .	1915	836·16	169·40	277·80	—	675·00	152·26	493·05	2 603·67
Blekinge län . . .	1913	4 700·00	797·17	223·00	87·51	1 489·00	654·98	205·55	8 157·21
	1914	5 233·30	1 251·60	282·50	264·78	1 389·00	679·48	295·49	9 396·10
	1915	5 436·00	1 095·93	266·00	285·96	1 289·00	392·87	445·20	9 210·96
Kristianstads län .	1913	6 175·90	1 112·29	228·00	258·09	1 436·28	476·78	95·55	9 782·89
	1914	6 431·95	1 043·16	110·00	322·63	1 293·98	310·17	44·05	9 555·94
	1915	6 603·96	1 051·32	284·00	212·85	1 802·88	562·88	162·19	10 679·58
Malmö	1913	13 888·00	1 650·61	1 963·20	839·40	4 781·32	648·26	1 066·73	24 837·52
	1914	14 518·00	1 650·61	1 963·20	848·42	5 320·55	634·86	791·71	25 727·35
	1915	14 828·00	1 746·93	1 874·40	503·81	5 589·76	477·71	3 350·75	28 371·36
Lund	1913	2 360·00	348·74	213·75	303·83	798·80	429·56	37·75	4 492 43
	1914	2 760·00	398·52	249·25	177·05	803·30	376·76	55·35	4 820·23
	1915	2 710·00	363·78	209·00	333·27	769·85	277·88	76·94	4 740·72
Landskrona	1913	2 000·00	221·68	163·00	27·95	846·74	230·60	15·00	3 504·97
	1914	2 580·00	227·65	165·50	22·38	725·40	90·13	—	3 811·06
	1915	2 580·00	229·52	123·65	44·06	916·62	82·45	4·86	3 981·16
Hälsingborg . . .	1913	5 400·00	525·64	291·40	338·79	1 821·47	24·91	101·70	8 503·91
	1914	5 500·00	547·90	288·20	443·25	1 801·04	55·95	219·45	8 855·79
	1915	5 900·00	497·89	301·00	356·55	1 959·91	67·22	124·95	9 207·52
Ystad	1913	1 550·00	293·27	82·50	63·60	548·85	59·40	98·59	2 696·21
	1914	1 800·00	277·06	85·00	83·30	540·90	73·28	106·04	2 965·53
	1915	1 750·00	231·94	165·00	58·85	564·39	85·00	77·10	2 932·28

Arbetsförmedlingen i		Kostnader för styrelsen och avlöning för personal	Postporto, telegr.-avgifter, abonnemang å rikstel., avgift för telefonsamtal	Tryckning av formulär och blanketter	Tryckning av årsberättelse, skrivmaterial o. dyl.	Lokalhyra, ved och lyse, städning och renhållning av lokal	Annonser, reklamskyltar o. dyl.	Övriga utgifter (däribland bidrag till arbetares resekostnader)	Summa utgifter
Trälleborg	1913	1 200·00	136·77	148·50	76·50	607·30	166·80	28·90	2 364·77
	1914	1 200·00	132·47	87·00	82·40	656·30	155·83	47·50	2 361·50
	1915	1 400·00	127·39	45·00	70·25	697·80	152·20	43·64	2 536·28
Eslöv	1913	1 620·00	278·56	230·50	53·50	500·00	118·18	73·36	2 874·10
	1914	1 920·00	267·75	229·50	72·50	800·00	56·51	45·74	3 392·00
	1915	1 960·00	265·42	209·00	25·41	911·27	55·54	362·32	3 788·96
Skurup	1913	1 000·00	211·26	[1] 83·65	—	522·95	44·27	21·50	1 883·63
	1914	1 000·00	207·95	[1] 178·90	—	526·70	10·00	—	1 923·55
	1915	1 000·00	179·51	[2] 174·10	11·45	525·10	10·00	—	1 900·16
Hallands län . . .	1913	4 412·40	1 079·08	195·25	183·75	957·21	417·85	123·35	7 368·89
	1914	4 613·70	1 006·48	187·80	148·80	934·58	390·82	233·94	7 516·12
	1915	4 620·00	964·92	185·85	192·88	1 108·57	329·35	303·61	7 705·18
Göteb. o. Bohus län	1913	2 797·29	1 875·67	109·61	150·34	751·20	316·82	162·93	6 163·86
	1914	3 229·72	1 945·45	370·71	129·54	853·00	299·34	75·85	6 903·61
	1915	3 507·98	1 939·88	201·31	165·75	908·50	350·96	474·72	7 549·10
Göteborg	1913	16 737·50	1 427·01	1 648·28	444·24	3 355·08	1 132·53	625·07	25 369·71
	1914	19 110·00	1 345·96	1 295·34	719·18	3 745·66	892·89	880·82	27 989·85
	1915	21 830·00	1 257·86	2 191·16	508·78	4 062·82	1 124·63	1 870·58	32 845·78
Älvsborgs län . . .	1914	550·00	48·31	279·75	81·90	136·83	83·00	82·65	1 262·44
	1915	3 300·00	596·22	136·50	120·57	1 345·00	388·83	81·30	5 968·42
Skaraborgs län . .	1913	4 650·00	654·95	70·65	—	700·00	456·97	325·70	6 858·27
	1914	4 602·60	725·50	48·00	—	800·00	670·40	121·67	6 968·17
	1915	6 688·00	1 047·58	17·00	—	665·80	780·63	[3] 679·77	9 878·78
Värmlands län . .	1913	5 428·00	402·51	260·40	290·60	1 412·00	496·63	578·07	8 868·21
	1914	5 135·40	402·66	85·75	114·00	1 412·00	476·80	211·10	7 837·71
	1915	5 334·80	428·78	94·00	86·00	1 412·00	281·81	174·93	7 812·32
Örebro län	1913	3 551·30	957·55	427·00	164·49	1 051·45	358·21	1 935·86	8 445·36
	1914	4 042·30	962·55	571·25	133·47	1 185·55	369·95	1 740·10	9 005·17
	1915	4 713·30	929·16	489·40	128·24	1 323·18	264·00	1 669·73	9 517·01
Västmanlands län .	1913	5 251·75	722·62	273·00	124·59	1 984·42	356·12	205·71	8 918·21
	1914	5 809·35	787·84	261·75	113·47	2 059·86	286·62	186·07	9 504·96
	1915	6 346·60	778·81	263·00	147·58	2 163·70	222·62	181·41	10 103·72
Kopparbergs län . .	1913	4 417·28	999·34	150·50	228·08	913·53	331·17	349·90	7 389·80
	1914	4 739·84	952·34	128·20	160·00	1 044·19	332·32	661·97	8 018·86
	1915	5 011·58	976·23	93·50	127·15	1 225·70	254·53	424·40	8 113·09
Gävle stad o. län .	1913	5 041·30	805·72	439·00	138·90	1 359·41	708·40	553·45	9 046·18
	1914	5 739·27	837·89	393·00	166·86	1 322·87	725·13	54·06	9 239·08
	1915	5 613·65	884·89	528·00	128·10	1 406·76	529·33	65·38	9 156·11
Västernorrlands län	1913	3 052·16	703·82	142·60	267·08	1 503·33	166·89	766·30	6 602·18
	1914	3 509·50	664·50	362·15	117·50	1 702·50	163·37	244·15	6 763·47
	1915	4 330·66	965·32	390·35	313·52	1 967·62	57·35	1 164·22	9 189·04
Jämtlands län . . .	1913	2 783·25	1 078·33	217·75	265·38	712·45	72·65	162·58	5 292·39
	1914	2 772·50	1 266·64	550·00	110·85	867·35	134·25	217·47	5 919·06
	1915	2 983·75	1 317·44	365·75	160·84	891·00	101·04	373·78	6 193·55
Västerbottens län .	1913	2 569·70	770·65	307·50	42·35	527·42	282·45	114·91	4 614·98
	1914	2 436·70	801·58	405·50	198·12	546·61	347·75	112·07	4 848·33
	1915	2 545·10	806·50	151·75	182·24	595·25	370·20	372·78	5 023·82
Norrbottens län . .	1913	2 600·00	750·33	48·50	104·85	649·71	33·50	270·00	4 456·89
	1914	2 692·33	924·29	139·00	186·97	631·51	98·50	91·70	4 764·30
	1915	2 950·00	1 412·09	113·75	435·72	925·15	58·50	561·98	6 457·14
Tillsammans	1913	177 751·10	27 351·62	10 957·99	8 142·78	51 913·98	13 291·23	19 227·35	308 636·05
	1914	200 330·14	29 563·68	14 709·24	9 323·67	57 174·00	12 535·28	14 338·32	337 974·33
	1915	223 114·12	31 671·87	13 345·73	8 462·86	65 408·45	12 263·69	21 447·78	375 714·50

[1] Häri ingå utgifter till tryckning av årsberättelse, skrivmaterial o. dyl.
[2] Häri ingår utgift för tryckning av årsberättelse.
[3] Häri ingå utgifter till skrivmaterial, ved, lyse, städning och renhållning av lokal.

De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster under åren 1913—1915.

Arbetsförmedlingen i		Anslag från staten inalles	därav för interlokal verksamhet m. m.	vederbörande landsting	vederbörande hushållningssällskap	vederbörande kommuner	nationalföreningen mot emigrationen m. fl.	Upplupen ränta m. m.	Summa inkomster
Stockholm	1913	4 195·58	1 100·00	—	—	55 400·00	—	—	59 595·58
	1914	5 189·77	1 100·00	—	—	54 400·00	—	—	59 589·77
	1915	4 747·66	1 200·00	—	—	64 200·00	—	—	68 947·66
Stockholms län	1914	1 730·90	500·00	6 625·00	4 750·00	—	—	—	13 105·90
	1915	3 065·91	1 800·00	8 125·00	5 000·00	250·00	—	11·86	16 452·77
Uppsala län	1913	2 004·24	900·00	4 300·00	1 500·00	3 800·00	—	128·46	11 732·70
	1914	2 117·70	900·00	4 300·00	1 500·00	3 800·00	—	123·12	11 840·82
	1915	1 954·95	950·00	4 300·00	1 500·00	3 800·00	—	124·09	11 679·04
Södermanlands län	1913	1 515·92	600·00	8 000·00	—	1 000·00	—	44·04	10 559·96
	1914	2 004·93	700·00	8 000·00	—	1 000·00	—	43·76	11 048·69
	1915	2 061·43	800·00	8 500·00	—	1 400·00	—	33·91	11 995·34
Östergötlands län	1913	5 862·24	2 200·00	12 000·00	—	2 450·00	—	25·53	20 337·77
	1914	6 246·49	2 400·00	13 005·62	—	2 450·00	—	9·14	21 711·25
	1915	6 201·80	2 500·00	13 560·84	—	2 450·00	—	7·43	22 219·57
Norrköping	1913	1 926·87	1 000·00	900·00	—	9 075·00	—	33·59	11 935·46
	1914	1 876·27	1 000·00	900·00	—	10 050·00	—	16·92	12 843·19
	1915	1 947·91	1 050·00	900·00	—	9 850·00	—	23·01	12 720·92
Jönköpings län	1913	1 820·20	300·00	3 712·50	2 887·50	1 710·00	—	103·46	10 233·66
	1914	2 111·02	350·00	3 375·00	2 625·00	1 640·00	—	128·67	9 879·69
	1915	2 325·56	400·00	3 015·00	2 345·00	1 540·00	—	87·59	9 313·15
Kronobergs län	1913	536·22	100·00	675·00	675·00	450·00	—	64·56	2 400·78
	1914	622·56	100·00	750·00	750·00	500·00	—	80·94	2 703·50
	1915	813·65	150·00	900·00	900·00	600·00	—	87·40	3 301·05
Norra Kalmar län	1913	668·61	200·00	600·00	600·00	600·00	600·00	31·47	3 100·08
	1914	809·10	200·00	600·00	600·00	600·00	600·00	14·58	3 223·68
	1915	793·16	200·00	600·00	600·00	600·00	600·00	21·85	3 215·01
Södra Kalmar län	1913	860·84	200·00	1 200·00	300·00	700·00	500·00	30·31	3 590·65
	1914	831·37	200·00	1 200·00	300·00	700·00	500·00	29·24	3 560·61
	1915	737·43	200·00	1 200·00	300·00	700·00	500·00	47·36	3 484·79
Gottlands län	1915	[1] 1 047·20	—	1 000·00	500·00	500·00	—	28·60	3 075·80
Blekinge län	1913	1 520·17	500·00	2 700·00	—	4 000·00	—	126·10	8 346·27
	1914	2 134·10	600·00	3 150·00	—	4 250·00	—	79·00	9 613·10
	1915	2 346·78	900·00	3 200·00	—	4 150·00	—	143·25	9 840·03
Kristianstads län	1913	2 290·29	950·00	7 600·00	—	—	—	135·96	10 026·25
	1914	2 152·66	1 000·00	5 250·00	—	—	—	129·23	7 531·89
	1915	2 435·82	1 100·00	9 250·00	—	—	—	142·77	11 828·09
Malmö	1913	4 813·81	1 200·00	3 000·00	—	16 624·77	—	24·32	24 462·90
	1914	5 010·17	1 200·00	3 000·00	—	17 811·93	—	6·70	25 828·80
	1915	4 737·33	1 200·00	3 000·00	—	20 590·00	—	45·67	28 373·00
Lund	1913	1 037·49	500·00	1 000·00	—	2 132·17	—	—	4 169·66
	1914	1 272·77	625·00	1 000·00	—	2 757·74	—	—	5 030·51
	1915	1 197·78	625·00	1 000·00	—	2 492·75	—	—	4 690·53
Landskrona	1913	384·68	—	1 000·00	—	2 000·00	—	9·18	3 393·86
	1914	398·15	—	1 000·00	—	3 000·00	—	9·32	4 402·47
	1915	345·52	—	1 000·00	—	2 000·00	—	4·68	3 350·20
Hälsingborg	1913	1 417·04	600·00	1 000·00	—	6 720·00	—	—	9 137·04
	1914	1 461·10	650·00	1 000·00	—	6 720·00	—	—	9 181·10
	1915	1 437·89	650·00	1 000·00	—	7 270·00	—	—	9 707·89
Ystad	1913	375·77	—	1 000·00	—	1 400·00	—	23·66	2 799·43
	1914	362·06	—	1 000·00	—	1 400·00	—	—	2 762·06
	1915	396·94	—	1 000·00	—	1 500·00	—	60·54	2 957·48

[1] Organisationsanslag 600 kr.

Arbetsförmedlingen i		Anslag från staten inalles	Anslag från staten därav för interlokal verksamhet m. m.	Anslag från vederbörande landsting	Anslag från vederbörande hushållningssällskap	Anslag från vederbörande kommuner	Anslag från nationalföreningen mot emigrationen m. fl.	Upplupen ränta m. m.	Summa inkomster
Trälleborg	1913	298·77	80·00	1 000·00	—	814·86	—	—	2 113·63
	1914	294·47	75·00	1 000·00	—	1 062·25	—	—	2 356·72
	1915	238·33	75·00	1 000·00	—	1 241·81	—	—	2 480·14
Eslöv	1913	909·06	400·00	1 000·00	—	1 200·00	—	42·25	3 151·31
	1914	947·25	450·00	1 000·00	—	1 500·00	—	41·19	3 488·44
	1915	961·92	500·00	1 000·00	—	1 500·00	—	45·50	3 507·42
Skurup	1913	284·76	—	1 000·00	—	575·00	—	—	1 859·76
	1914	377·70	—	1 000·00	—	530·00	—	—	1 907·70
	1915	320·51	—	1 000·00	—	530·00	—	—	1 850·51
Hallands län . .	1913	1 774·33	500·00	3 958·46	—	1 450·00	178·00	38·24	7 399·03
	1914	1 694·28	500·00	4 325·67	—	1 350·00	—	74·54	7 444·49
	1915	1 654·92	550·00	7 450·00	—	1 350·00	—	101·35	10 556·27
Göteb. o. Boh. län	1913	2 364·88	300·00	3 900·00	—	—	—	53·02	6 317·90
	1914	2 378·61	290·00	3 900·00	—	700·00	—	57·79	7 036·40
	1915	2 509·23	400·00	3 970·00	—	700·00	—	60·62	7 239·85
Göteborg	1913	3 809·99	1 000·00	—	—	22 325·00	—	—	26 134·99
	1914	3 874·28	1 000·00	—	—	24 325·00	—	—	28 199·28
	1915	4 024·62	1 100·00	—	—	[1] 28 075·00	—	—	32 099·62
Älvsborgs län . .	1914	284·06	—	2 800·00	—	3 750·00	—	—	6 834·06
	1915	577·07	—	[2] 2 500·00	—	4 322·02	—	—	7 399·09
Skaraborgs län .	1913	918·60	200·00	2 000·00	3 000·00	—	—	42·31	5 960·91
	1914	985·35	250·00	3 000·00	4 000·00	375·00	—	107·76	8 468·11
	1915	1 364·58	300·00	3 000·00	4 000·00	375·00	50·00	73·30	8 862·88
Värmlands län . .	1913	839·16	200·00	4 450·00	—	3 200·00	—	108·59	8 597·75
	1914	738·41	250·00	4 450·00	—	3 100·00	—	101·38	8 389·79
	1915	822·78	300·00	4 450·00	—	3 100·00	—	102·94	8 475·72
Örebro län . . .	1913	1 684·55	300·00	3 000·00	—	2 194·00	—	2·03	6 880·58
	1914	1 642·55	450·00	4 006·03	—	2 192·00	—	7·17	7 847·75
	1915	1 771·66	600·00	5 145·93	—	2 193·00	—	32·50	9 143·09
Västmanlands län	1913	1 395·62	400·00	4 600·00	—	2 650·00	—	50·92	8 696·54
	1914	1 499·59	450·00	5 000·00	—	2 900·00	—	36·81	9 436·40
	1915	1 741·91	700·00	5 500·00	—	2 900·00	—	37·58	10 179·49
Kopparbergs län .	1913	1 224·84	75·00	3 700·00	1 500·00	1 000·00	—	239·25	7 664·09
	1914	1 272·54	75·00	3 550·00	1 500·00	1 000·00	—	280·64	7 603·18
	1915	1 156·23	100·00	1 500·00	1 000·00	1 000·00	—	117·85	4 774·08
Gävle stad och län	1913	1 494·72	250·00	2 567·70	—	5 350·00	—	—	9 412·42
	1914	1 480·89	250·00	3 000·00	—	4 950·00	—	—	9 430·89
	1915	1 712·89	300·00	3 000·00	—	5 200·00	—	—	9 912·89
Västernorrl. län .	1913	946·42	100·00	2 000·00	1 000·00	4 500·00	—	—	8 446·42
	1914	1 026·65	—	2 000·00	1 000·00	4 500·00	—	—	8 526·65
	1915	1 837·42	500·00	2 470·00	1 230·00	4 930·00	—	—	10 467·42
Jämtlands län . .	1913	1 596·08	300·00	1 500·00	1 500·00	1 000·00	—	12·11	5 608·19
	1914	2 141·64	350·00	1 500·00	1 500·00	1 000·00	—	5·47	6 147·11
	1915	1 988·59	400·00	1 500·00	1 500·00	1 000·00	—	0·42	5 989·01
Västerbottens län	1913	1 278·15	200·00	2 300·00	325·00	1 025·00	—	40·23	4 968·38
	1914	1 407·08	200·00	2 300·00	325·00	1 045·00	—	42·89	5 119·97
	1915	1 358·25	400·00	2 300·00	325·00	930·00	—	42·60	4 945·85
Norrbottens län .	1913	798·83	—	2 400·00	—	1 400·00	—	86·19	4 685·02
	1914	1 163·29	100·00	2 400·00	—	1 400·00	200·00	93·07	5 256·36
	1915	[3] 1 573·09	—	2 400·00	—	1 400·00	—	85·05	5 458·14
Tillsammans	1913	52 848·23	14 655·00	88 063·66	13 287·50	156 745·80	1 278·00	1 495·78	313 718·97
	1914	59 534·76	16 215·00	99 387·32	18 850·00	166 758·92	1 300·00	1 519·33	347 350·33
	1915	64 207·72	19 950·00	109 736·77	19 200·00	184 629·58	1 150·00	1 569·72	380 493·79

[1] Därav förskott å 1916 års anslag 4 250 kr. — [2] Av länshjälpkommittén; anslaget utgår av från landstinget anvisade medel till arbetslöshetens bekämpande. — [3] Häri ingår till Överkalix sockens arbetsförmedling 47·25.

Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1916.

I n:r 11 av Sociala Meddelanden för 1916 redogjordes för Sveriges redarförenings förhyrningsverksamhet under föregående års tre första kvartal. Sedan liknande uppgifter från samtliga i föregående redogörelse omnämnda förhyrningskontor numera ingått även för fjärde kvartalet, lämnas härnedan en sammanfattning av antalet under år 1916 förhyrda sjömän:

	Antal förhyrda sjömän		Därav utlänningar	
	IV kvart.	Hela året	IV kvart.	Hela året
Befälhavare	2	2	—	—
Styrmän	18	74	—	—
Maskinister	9	34	—	—
Besättningsmän:				
Däckspersonal	1 685	8 403	59	261
Maskinpersonal	1 516	6 768	43	134
Kökspersonal	424	2 122	6	34
Summa	**3 654**	**17 403**	**108**	**429**

Av utlänningarna voro 145 finnar, 112 norrmän, 96 danskar och 76 av annan nationalitet.

Tillgången på arbetskraft har under fjärde kvartalet i allmänhet angivits vara normal; dock har överflöd uppgivits vara rådande i Göteborg, Hudiksvall, Sölvesborg och Västervik samt brist i Gävle, Härnösand, Landskrona, Luleå, Malmö, Norrköping, Sundsvall, Söderhamn och Umeå.

På vart och ett av de 29 förhyrningskontoren kommer ett medeltal av 600 förmedlade anställningar, som emellertid i verkligheten fördela sig synnerligen ojämnt, vilket är en naturlig följd av sjöfartens större eller mindre livlighet i de olika hamnarna. Sålunda komma på Göteborg 7 991, Stockholm 2 360, Hälsingborg 2 026, Malmö 686, Gävle 554 och Sundsvall 541 förmedlade anställningar, medan de lägsta siffrorna återfinnas för Simrishamn (0), Umeå med 6, Örnsköldsvik 13 och Hudiksvall 34 platser. För de övriga förhyrningskontoren ligga motsvarande summor mellan 47 och 452, vilka siffror uppnåtts av resp. förhyrningskontor i Luleå och Kalmar.

De under året förmedlade 17 403 platserna fördela sig på följande yrkeskategorier: befälhavare 2, styrmän 74, maskinister 34, bästemän 99, konstaplar 50, båtsmän 302, timmermän 293, segelmakare 3, matroser 2 717, lättmatroser 2 608, jungmän 2 257, annan däckspersonal 49, donkeymän 247, smörjare 42, motormän 55, eldare 5 259, kollämpare 1 137, annan maskinpersonal 28, stuertar 422, kockar 814, annan köks- och uppassarpersonal 886, ej uppgiven befattning 25.

Enligt från redarföreningen ingången uppgift förmedlades under 1915 c:a 11 000 platser, vilket vid jämförelse med förhyrningsverksamheten under 1916 visar en ökning av över 6 000 förmedlade platser för det sistnämnda året. Denna ökning torde vara att tillskriva de oroliga tiderna på sjöfartens område, enär desamma föranlett ett livligt ombyte av fartygsbesättningar, dels till följd

av sjömännens inkallande till mobiliseringstjänst, dels på grund av de direkta krigsriskerna, som i många fall givit anledning till täta avmönstringar.

Skånska lantmännens framställning om åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft.

Styrelsen för skånska lantmännens arbetsgivareförening inkom den 13 november 1916 till Kungl. Maj:t med följande framställning:

Emedan lantmännen, efter de stora svårigheter de under innevarande år i än högre grad än under de närmast föregående åren till följe av bristande arbetskraft vid såväl sädskörden som ännu mera vid sockerbetsodlingen haft att bekämpa, helt naturligt icke under sådana förhållanden kunna fortfarande odla sockerbetor i lika stor utsträckning som hitintills, utan tvingas att, såvida de icke erhålla så betryggande garanti som möjligt för att tillräcklig arbetskraft kan erhållas, begagna sig av den bestämmelsen i sina kontrakt med sockerfabrikerna, som medgiver minskning av sockerbetsarealen, för den händelse tillräcklig arbetskraft till skäligt pris icke finnes att tillgå, tillåter styrelsen sig härmed i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder snarast vidtaga åtgärder för anskaffande av erforderlig utländsk arbetskraft och dessutom i nåder underlätta det enskilda arbete i samma syfte, som styrelsen i så fall omedelbart vill gå i författning om.

Det är av största vikt, att styrelsen på sin härmed gjorda underdåniga hemställan fortast möjligt erhåller nådigt utlåtande, emedan det dels tager lång tid att få frågan ordnad i utlandet och dels lantmännen i god tid måste kunna bestämma sig i fråga om sockerbetsarealen. Malmö den 13 november 1916.

Underdånigst

För Skånska lantmännens Arbetsgivareförenings Styrelse:

Jac. Bennet.

Gust. Persson.

Sedan statens livsmedelskommission på nådig befallning genom skrivelse den 22 november 1916 anhållit om socialstyrelsens yttrande över denna framställning, har socialstyrelsen efter verkställd utredning till livsmedelskommissionen den 23 sistlidna januari avlåtit en skrivelse, vari anföres följande:

I det underdåniga utlåtande, som styrelsen efter hörande av statens arbetslöshetskommission den 26 sistlidna juli avgav över en av skånska lantmännens arbetsgivareförening hos Kungl. Maj:t gjord framställning, vari nämnda förening hemställde om medverkan från Kungl. Maj:ts sida för införande i riket av c:a 800 huvudsakligen kvinnliga galiziska arbetare att användas i jordbruksarbete hos föreningens medlemmar, hade styrelsen efter noggrann prövning funnit övervägande skäl tala för avslag på densamma.

Med ledning av från arbetsförmedlingsföreståndarna i Skåne inhämtade upplysningar hade styrelsen sålunda kommit till den uppfattningen, att goda utsikter funnos för, att betupptagningen under hösten icke skulle behöva äventyras genom bristande tillgång på arbetskraft. Vidare framhölls i utlåtandet, att, även om för det dåvarande konjunkturerna på vår arbetsmarknad voro synnerligen goda, förhållandena därutinnan hastigt nog kunde väsentligen förändras, och erinrade styrelsen i sådant avseende om den av statens handelskommission under juni månad 1916 offentliggjorda framställningen angående den handelspolitiska situationen, i vilken kommissionen bland annat uttryckte sina farhågor, att de växande svårigheterna för råvaruimporten skulle komma att medföra tvungna inskränkningar i driften inom vissa industrigrenar. Då möjligheten för

att en omfattande arbetslöshet inom en snar framtid skulle kunna uppstå inom industrien sålunda var långt ifrån utesluten, innebar detta för styrelsen, vilken vid sitt bedömande av det föreliggande spörsmålet hade att taga hänsyn till ställningen på arbetsmarknaden såsom en helhet, ett tungt vägande skäl mot införsel av utländsk arbetskraft. En sådan skulle också medföra sanitära vådor samt ovillkorligen under en tid av stigande varupris och i följd därav också ökade arbetspris verka lönenedpressande för den inhemska arbetskraften, mot vilket styrelsen ställde sig så mycket mer betänksam som styrelsen i underdånig skrivelse den 4 april 1916 ifrågasatt vissa lagliga åtgärder för att bevara den inhemska arbetskraften för landets egna behov. Redan under vanliga förhållanden dragande större kostnad än den svenska arbetskraften, skulle anställningen av galizier på grund av den korta tiden och de av medicinalstyrelsen påfordrade sanitära anordningarna nu ställa sig ännu dyrare, vilken merkostnad enligt styrelsens mening lämpligare torde böra anslås såsom tillägg i avlöningen åt den inhemska arbetskraften, och höll styrelsen före, att möjligheterna att i erforderlig utsträckning anskaffa inhemsk arbetskraft säkerligen skulle för sådant fall betydligt ökas. Dylikt tillägg ansåg dessutom styrelsen redan av den anledningen påkallat, att, enligt vad i utlåtandet förebragt statistik utvisade, de genomsnittliga sommardaglönerna för ifrågavarande kategori av jordbruksarbetare, nämligen tillfälliga arbetare, under de sista åren varit väsentligen mindre i det bördiga Skåne än motsvarande genomsnittstal för landet i dess helhet.

Det torde i detta sammanhang förtjäna erinras, att, då i den nu föreliggande framställningen starkt betonas angelägenheten av att i mycket god tid förbereda anskaffandet av främmande arbetare, någon utsikt till erhållande av sådana arbetare icke förefanns sistlidna sommar, även om det då sökta medgivandet blivit beviljat, något som styrelsen också framhöll i sitt meromnämnda utlåtande.

Höstens händelser hava enligt styrelsens uppfattning icke jävat den ovanstående argumenteringen. Styrelsen vill gärna medgiva, att det svenska näringslivet, dessbättre i stort sett ostört av de handelspolitiska förvecklingar av svårare art, som handelskommissionen befarat, under årets arbetsbrådaste månader utvecklade en sådan produktionskapacitet, att, såsom närmare framgår av *nedanstående* statistik över de offentliga arbetsförmedlingsanstalternas verksamhet, bristen på arbetskraft under oktober månad 1916 nådde en hittills osedd höjd i vårt land. På 100 lediga platser kommo nämligen följande antal arbetsansökningar:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902—1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	50	116	103	144	96	118	107	99	134	82
Augusti	87	95	105	70	101	156	130	99	101	96	133	122	88
September . . .	75	96	87	58	94	130	119	89	93	89	121	110	79
Oktober	77	94	75	67	108	145	127	102	104	98	128	110	87
November . . .	96	116	84	66	141	217	165	126	141	129	192	141	106
December . . .	92	130	84	66	122	189	119	107	134	117	182	113	97

Av den inom jordbruket behövliga arbetskraften stod sålunda enligt arbetsförmedlingsstatistikens vittnesbörd under oktober månad 1916 endast $^2/_3$ till buds mot c:a $^3/_4$ föregående år. De uppgifter angående tillgången på lantarbetare i rikets kommuner, som årligen insändas till socialstyrelsen av kommunalordförandena, gingo också i samma riktning. Under åren 1914 och 1915, d. v. s. efter krigsutbrottet försiggick till följd av då förefintlig arbetslöshet inom stadsmannanäringarna, särskilt byggnadsverksamheten, ett tydligt återvändande av arbetskraft till landsbygden, varemot under år 1916 detta lämnat rum för en rörelse i den hävdvunna, motsatta riktningen, vilken av allt att döma tycks vara starkare än någonsin förut i vår befolkningshistoria.

Att under sådana förhållanden även brist på betfolk skulle yppa sig i Skåne var naturligt. Den 10 oktober 1916 inkom också styrelsen för skånska lantmännens arbetsgivareförening i en skrivelse till Kungl. Maj:t med anmälan, att, trots anlitande av den offentliga arbetsförmedlingen, hos namngivna medlemmar av föreningen rådde en brist på tillhopa 924 sockerbetsupptagare; övriga lantmän i Skåne, som icke tillhörde föreningen, uppgåvos i skrivelsen hava en minst lika stor brist, och sades denna icke allenast vara förefintlig vid de större gårdarna utan även i hög grad vid de mindre. »Denna stora arbetarbrist», hette det vidare i skrivelsen, »vilken till fullo bekräftar det berättigade i arbetsgivareföreningens påstående om nödvändigheten av utländsk arbetskrafts anlitande vid jordbrukets säsongarbeten, medför en mycket stor sannolikhet för att en större del sockerbetor ej kunna hinna upptagas, innan vintern på allvar inträder, vilket i denna sockerbristens tid innebär en allvarlig fara, icke allenast för sockerbetsodlarna, utan även för landet i dess helhet och detta så mycket mera som årets sockerskörd oaktat den ökade arealen icke kan väntas bliva större än förra årets skörd — om ens så stor.»

Med anledning av den hotande bristen på betfolk vidtog socialstyrelsen omedelbart de åtgärder, som på den kunde ankomma, för att skaffa mera arbetskraft till betfälten. Den inom styrelsen anställde byråassistenten för arbetsmarknads- och arbetsförmedlingsärenden nedreste till Malmö och avhöll där söndagen den 15 oktober en konferens med samtliga arbetsförmedlingsföreståndare i Skåne, varvid det brydsamma läget på ifrågavarande arbetsmarknad och möjligheterna att bistå betodlarna i deras iråkade trångmål voro föremål för ingående överläggning.

De uppgifter, som därvid lämnades av arbetsförmedlingsföreståndarna, vilka äro fullt förtrogna med förhållandena envar på sin ort, tillika med de upplysningar, som inhämtades av skånska lantmännens arbetsgivareförening, gåvo följande bild av läget:

Den brist på betfolk, som gjorde sig gällande i Skåne, var i stort sett föranledd av den på grund av den förmånliga krigskonjunkturen framkallade, allmänna åtstramningen på arbetsmarknaden, vilken givetvis förvärrades därav, att samtidigt (d. v. s. från början av september till den 13 oktober) icke mindre än 4 årsklasser värnpliktiga (minst 100 000 man) voro samlade under fanorna. Det fanns intet skäl antaga, att betodlarna skulle i detta avseende hava det svårare än övriga lantarbetsgivare. Tvärtom föreföll det sannolikare, att betodlarna haft det relativt bättre ställt, ty av de c:a 20 000 personer, som under höstarna äro sysselsatta med socker- och foderbetsupptagning vid 11 à 12 000 skånska gårdar och småbruk, torde under mitten av oktober hava förefunnits en faktisk brist på allenast c:a 2 000, d. v. s. ungefär 10 %, medan motsvarande procenttal i arbetsförmedlingsstatistiken för jordbrukets arbetsmarknad för riket i dess helhet vid samma tidpunkt utgjorde i genomsnitt 33 %. Vissa omständigheter hade emellertid tillstött, som ytterligare skärpt de olägenheter, som vållats av arbetarbristen, och som till sina följder läto denna få en större omfattning än som i verkligheten var fallet.

Rådande *väderlek* hade nämligen den största andelen i att ställningen blivit så tillspetsad. Genom det ogynnsamma bärgningsvädret hade alla jordbruksarbeten blivit ett par veckor försenade, vilket synnerligen störande ingrep i den tillgängliga arbetskraftens fördelning till betfälten. Då upptagningen som vanligt skulle begynna under den första veckan i oktober, pågingo ännu runtom på skånska landsbygden tröskning och

sådd, vilka togo i anspråk den arbetskraft, som eljest brukar kunna disponeras för betfälten. I Smålands, Blekinge och norra Skånes skogsbygder hade av samma orsak de småbrukare, torpare o. dyl., som eljest regelbundet brukat resa ned till betfälten för att samla en sparpenning till vintern, ännu ej hunnit slutföra sitt eget jordbruksarbete; potatisen, som i dessa trakter odlas i stor omfattning, var sålunda ännu icke upptagen, och detta band folket vid hemmet. Även där upptagningen kunde pågå, måste densamma flerstädes inställas på den grund, att betorna ej kunde bortföras från fälten; fordonen fastnade i den uppblötta leran.

Huru ogynnsamt väderleksförhållandena ställde sig, framgår klarast av en undersökning rörande nederbördsmängden. På grundval av de från meteorologiska centralanstalten erhållna medeltalen för nederbörden vid de 26 meteorologiska stationerna i Skåne hava uppgjorts följande för spörsmålet belysande tablå rörande nederbörden under de senaste 10 åren:

Nederbörden i Skåne under oktober och november.

Medeltal för 26 meteorologiska stationer åren 1907—1916

(Millimeter)

	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
Oktober . .	28·4	15·2	41·8	11·2	82·5	56·8	65·9	51·0	20·8	96·5
November .	26·2	46·6	60·4	100·3	88·8	71·6	79·1	63·8	45·7	50·0

Tablån utvisar, att nederbörden, som under oktober månad år 1910 visade ett minimum av endast 10 mm. och år 1915 uppgick till 20 mm., under nästlidna oktober företedde ett maximum av 96·5 mm., vilken mängd är mer än dubbelt så stor som medeltalet (47 mm.) för hela tioårsperioden. Då dessutom större delen av denna ovanligt starka nederbörd ägde rum under första hälften av månaden, gingo tvenne veckor förlorade. Härigenom blev den tid, som vanligen brukat användas för betupptagningen, minskad med ungefär 1/3, vilket i sin tur innebär, att behovet av arbetskraft växte med lika mycket. I medio av oktober började nämligen temperaturen att sjunka, såsom närmare framgår av bifogade bilaga över femdagarsmedierna av temperaturen i Lund under oktober och november månader åren 1907—1916.[1] Av oro för att bliva överraskad av tidig vinter med betorna kvarsittande i jorden ville nu varje odlare påskynda upptagningen och önskade följaktligen mer arbetskraft än vanligt. Man skyndade därför att genom beställningar hos de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna och de privata kommissionärerna samt genom annonser i tidningar söka tillförsäkra sig ett maximum av arbetskraft. Då de förefintliga reserverna av arbetskraft naturligtvis icke kunde förslå att omedelbart tillfredsställa denna plötsligt stegrade efterfrågan, växte vederbörandes förklarliga nervositet därhän, att en ytterlig konkurrens om arbetskraften uppkom. Enligt redogörelser från ledande betodlare antog denna konkurrens mindre tilltalande former, i det att lantbrukarna sökte vid järnvägsstationerna, ja, även ute på betfälten tubba folk, som tagit anställning hos andra.

Genom denna starka efterfrågan, som blott i mindre mån kunde tillgodoses av motsvarande utbud, bragtes emellertid *arbetsprisen* att hastigt stiga, vilket spelade en viktig roll för framlockande av reserverna på arbetsmarknaden. Lönefrågans läge vid säsongens början hade eljest icke varit ägnad att göra detta. Medlemmarna av skånska lantmännens arbetsgivareförening erbjödo nämligen först endast 3 kronor per ruta jämte 1 kg. potatis och 1 liter söt mjölk om dagen, fri bostad och bränsle samt en fri resa, vilket blott innebar en obetydlig ökning av de pris, som varit gällande under en följd

[1] Meteorologiska iakttagelser i Sverige, utgivna av Meteorologiska centralanstalten,

av år. Med hänsyn till den innevarande dyrtiden med dess långt större stegring av arbetslönerna på andra områden var denna ökning för obetydlig. Vid den samtidigt skedda prolongationen av kollektivavtalen inom byggnadsyrkena hade t. ex. grovarbetarlönerna i de skånska städerna höjts från 44 till 51 öre i timmen. Det visade sig också enligt uppgift från vederbörande arbetsförmedlingsanstalter, att de småbrukare, torpare o. dyl. i skogsbygderna, vilka efter avslutandet av egna skördearbeten blevo oförhindrade att som vanligt begiva sig till betfälten, på grund av erbjudna låga löner ej kände sig hågade därtill. Till följd av goda intäkter på sitt eget lilla jordbruk, särskilt svinuppfödningen, samt höga arbetsförtjänster vid torvmossar och i skogarna förklarade de sig icke »hava lust att till vilken lön som helst ligga och rota i den skånska leran». Under intrycket av den ovan skildrade nervositet, som under senaste hälften av oktober gjorde sig gällande bland arbetsgivarna, höjde nu dessa sina löneanbud till 4 kronor pr ruta, på styvare lerjord t. o. m. 5 kronor, samt utfäste sig därjämte understundom att hålla arbetarna i egen kost, på vilken senare förmån dessa, särskilt under nuvarande livsmedelsförhållanden, satte stort värde. Med sådana förhöjningar blev det givetvis lättare att få arbetskraft, helst som väderleken efter hand blev bättre.

Bland de åtgärder att bispringa betodlarna, som vid ovan nämnda konferens voro föremål för övervägande och vilka därefter vidtogos, må främst nämnas *skördepermission av militär*. På Kungl. Maj:ts initiativ och genom tillmötesgående från militärmyndigheternas sida lyckades det också att tillföra betfälten en välkommen förstärkning av arbetskraften. På grund av generalorder den 1 september 1916, som medgav 14 dagars skördepermission under september och oktober månader för värnpliktiga, tillhörande den i krigstjänstgöring kvarhållna årsklassen 1915, åtnjöto c:a 450 man från de i Skåne förlagda truppförbanden under oktober sådan ledighet, i de flesta fall till hemorten utan den offentliga arbetsförmedlingens medverkan. Genom ny generalorder den 20 oktober 1916, som för I. arméfördelningens truppförband dels förlängde redan beviljad tjänstledighet för skördearbete till oktober månads slut, dels föreskrev, att nypermittering endast beviljades för betupptagning på rekvisition av offentlig arbetsförmedlingsanstalt, bereddes möjlighet att permittera ytterligare 480 man. Anmälan härtill var emellertid frivillig och gick i början tämligen trögt, fastän betalningen ställde sig mycket förmånlig; de stora betgårdarna i Luggude härad erbjödo sålunda militärer 4·50 kr. per ruta och allting fritt samt tillhandahöllo trätofflor och lämpliga arbetskläder. Denna motvillighet från de värnpliktiges sida att befatta sig med den onekligen mycket mödosamma och vid regnväder synnerligen prövande betupptagningen möter man överallt hos de skikt inom arbetarklassen, som uppnått en viss standard. Sålunda avrådde råsockerfabrikerna enhälligt ifrån den framkastade tanken att i nödfall försöka få ut kampanjarbetarna (råsockerfabrikerna sysselsätta under denna tid 7—8 000 grovarbetare) på betfälten, för den händelse avverkningen skulle avstanna av brist på råvara. I samband härmed vill socialstyrelsen påpeka, att det förefaller, som om betupptagningen i den inhemska, högre stående arbetarbefolkningens ögon i viss mån kommit att ringaktas just genom användningen av galizisk arbetskraft.

Det lyckades emellertid arbetsförmedlingsanstalterna att från de skånska regementena förmedla 366 man militär till betfälten — och däribland även några studenter — för vilka sedermera tjänstledigheten förlängdes först till medio av november och därefter till nämnda månads slut. Då det kunde antagas, att större villighet för betupptagning kunde förefinnas hos de värnpliktiga vid småländska truppförband, ingick skånska lantmännens arbetsgivareförening till Kungl. Maj:t med anhållan om att skördepermission för betupptagning måtte beviljas vid i Jönköping och Eksjö förlagda regementen, vilken framställning, på tillstyrkan av socialstyrelsen, även blev bifallen. Vid dessa garnisonsorter anmälde sig 179 man villiga och nedsändes omedelbart genom arbetsförmedlingens försorg till några större egendomar i Skåne.

Förutom dessa 545 militärer anvisades genom de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna 1 016 personer till betupptagning. Verksamheten var därvid centraliserad hos distriktskontoret i Malmö, vilket, liksom övriga ifrågakommande arbetsförmedlingsan-

stalter, nedlade ett energiskt och intresserat arbete på att bringa reda i de något förvirrade förhållandena på denna arbetsmarknad. Att fastställa, huru mycket folk varje arbetsgivare i verkligheten behövde samt det tillgängliga bostadsutrymmets beskaffenhet, vållade ofta ett större besvär än själva förmedlingsarbetet och var en nödvändig förutsättning för detta. Från arbetarhåll har nämligen städse klagan förts över bostadsförhållandena på de skånska gårdarna, vilka anses vara sämre än på andra håll i landet, en omständighet, som ju icke heller var ägnad att göra arbetet mera eftersträvat. Genom det stegrade behov av arbetskraft, som gjorde sig gällande under hösten 1916, kom bostadsfrågan att vålla ökat bryderi; bostadsutrymmet blev ännu knappare för det större arbetarantalet.

Distriktskontoret i Malmö stod i daglig förbindelse med socialstyrelsen, som upprepade gånger lät vederbörande tjänstemän undersöka förhållandena på ort och ställe. En god ledning för bedömandet av läget med avseende å betupptagningens fortskridande erbjödo de telegrafiska veckorapporter om bettillförseln till råsockerfabrikerna, som sockerfabriksaktiebolaget beredvilligt ställde till socialstyrelsens förfogande.

En lättnad å arbetsmarknaden inträdde redan efter den 13 oktober, då de trenne årsklasser av infanteriet, som varit inkallade till en månads repetitionsövning, utryckte och därigenom ökade tillgången på arbetskraft. Denna fördel motvägdes dock i viss mån därav, att den 17 oktober en äldre årsklass inkallades till ett par veckors reservtruppsövning. Nya svårigheter för betodlarna tillstötte under sista veckan i oktober, då en mängd av det fast anställda folket flyttade, vilket givetvis mycket störande ingrep i arbetets gilla gång.

Esomoftast inträffade också alltjämt regndagar, som så hindrade upptagningen, att åtskilliga av råsockerfabrikerna tidvis måste inskränka eller nedlägga driften på grund av avstannad bettillförsel. Men så snart torrväder inträffade, kunde upptagningen forceras och bettillförseln till fabrikerna ökas. Till all lycka var väderleken under hela november månad mycket blid. Termometern sjönk i Skåne ingen gång under — 6 grader, i vilket fall och för den händelse kylan fortsätter, de i jorden kvarsittande betorna lära löpa fara att bliva frostskadade. Hade detta skett, såsom bifogade bilaga[1] utvisar hava varit fallet i medio av november under åren 1908, 1909 och 1914, kunde givetvis genom betupptagningens försenande utöver nämnda tidpunkt, då den under normala förhållanden eljest brukar vara avslutad, någon del av skörden riskerats. I och för sig anses det, enligt uppgift, eljest endast vara till båtnad för sockerbetornas kvalitet, om de, så länge temperaturen tillåter, kunna bliva kvarsittande i jorden.

Vid denna tidpunkt var dock bristen på arbetskraft i huvudsak hävd. I den mån betupptagningen avslutats på mindre gårdar, blev som vanligt arbetskraft ledig att insättas på de större egendomar, särskilt i Hälsingborgs- och Landskronatrakten, där förseningen var störst. Den 18 november 1916 voro endast 61 lediga platser till betfälten anmälda vid arbetsförmedlingens distriktskontor i Malmö, och dessa kunde omedelbart besättas med tillgänglig arbetskraft. Samtidigt ingick till statens arbetslöshetskommission meddelande om att efter avslutade tillfälliga sommararbeten omkring 100 stenhuggare i sina hemorter i Bohuslän anmält sig för erhållande av arbetslöshetsunderstöd. Såsom villkor för dettas eventuella erhållande längre fram på vintern föreskrevs, att de först måste antaga erbjudet arbete vid betfälten i Skåne, vartill också ett sextiotal genast förklarade sig villiga. Vid underrättelse härom ville emellertid varken lantarbetsgivareföreningen eller enskilda betodlare i Skåne reflektera på anbudet, enär förhandenvarande arbetskraft nu ansågs tillräcklig för behovet. Den milda väderleken fortsatte, och vid början av december var betupptagningen i huvudsak avslutad.

Även detta år hade sålunda betskörden i Skåne blivit upptagen utan annat bistånd av utländsk arbetskraft än de c:a 400 galizier, vilka kvarstannat i landet sedan hösten 1914. Att betskörden under hösten 1915 fick ett så lugnt förlopp, berodde till väsentlig del på den synnerligen gynnsamma väderlek, som rådde under oktober månad

[1] Jämför noten å sid. 343.

samma år. Till den goda utgången bidrog också den omständigheten, att den offentliga arbetsförmedlingen särskilt genom att använda enkla och lättfattliga kontrakt redan på våren 1915 fick ett större inflytande på arbetaranskaffningen än den hade under fjolårets kampanj, då arbetsgivareföreningen i sina avtal med arbetarna ville tillämpa mera komplicerade och i vissa punkter skärpta kontraktsbestämmelser, vilka ökat arbetarnas ohåga att i förväg binda sig till höstens betupptagning. Otvivelaktigt har, förutom den ovanligt hindersamma väderleken, jämväl den hittills i vårt land enastående bristen på arbetskraft gjort 1916 års kampanj till den bekymmersammaste, som den skånska betodlingen haft att genomgå.

Vid sådant förhållande skulle givetvis de 800 galizier, om vilkas införskaffande skånska lantmännens arbetsgivareförening hemställde sistlidna sommar, utgjort en välbehövlig förstärkning av den inhemska arbetskraften. Huruvida deras närvaro skulle gjort det möjligt för betodlarna att i nämnvärd mån undvika den försening, som betecknade årets betupptagningssäsong, förefaller styrelsen mycket tvivelaktigt. Väderleken var, såsom förut framhållits, så ogynnsam, att nästan allt arbete på betfälten under första hälften av oktober månad omöjliggjordes. Vid den brådska, som därefter vidtog under de alltjämt i fortsättningen tämligen sparsamt förekommande vackra dagarna, voro enligt styrelsens övertygelse de skördepermitterade militärerna, vilka enligt vederbörande myndigheters mening skulle utgöra en ersättning för de uteblivna galizierna, betodlarna till större gagn än dessa.

Såsom ovan blivit nämnt, framhöll socialstyrelsen i utlåtandet den 26 juli 1916, att värvningen av galiziska arbetare alltid brukat ordnas redan tidigt på våren och att det därför på grund av den då långt framskridna tiden vore tvivelaktigt, huruvida galiziska arbetare över huvud taget skulle kunna hitkomma, innan skördearbetet blivit avslutat. I den nu föreliggande framställningen från arbetsgivarhåll betonas också skarpt vikten av att erforderliga åtgärder i sådant syfte utan dröjsmål vidtagas. Belysande för de härvid mötande svårigheterna är, att Danmarks regering redan på våren 1916 mot lämpligt vederlag begärde att erhålla 6 000 galizier från Österrike-Ungern. Överenskommelse träffades om 3 000, men av dessa anlände, enligt uppgift från danska inrikesministeriet, på grund av olika svårigheter, bland annat månadslång karantän i Tyskland, sent omsider endast 1 400 till Danmark. Därest en motsvarande svensk framställning under augusti månad 1916 om anskaffning av 800 galizier kunnat leda till praktisk påföljd, och under antagande att densamma rönt samma reducering som den danska, hade blott ett par hundra galizier kunnat importeras, d. v. s. knappt 1 % av hela den erforderliga arbetsstyrkan, vilket skulle varit till fördel för betupptagningen vid några enskilda gårdar, men eljest utan inverkan på ifrågavarande arbetsmarknad i dess helhet. Enligt styrelsens förmenande uppvägde enbart de 179 i allmänhet vid betarbete vana skördepermitterade värnpliktige, som erhöllos från Jönköpings län, mer än väl några hundratal kvinnor och minderåriga från de galiziska flyktingslägren.

Den omständigheten, att betarealen i Skåne för år 1916 ökats med inemot 8 000 tunnland, kan icke heller tillmätas avgörande vitsord beträffande galizierimportens betydelse. Ökningen av betarealen motsvarar nämligen icke utan vidare ett behov av 4 000 nya arbetskrafter, enär densamma väsentligen fallit på de mindre gårdarna, vilka i huvudsak reda sig med eget folk. Men givetvis blev totalbehovet av arbetskraft därigenom större, och detta utgör en av förklaringsgrunderna till att 1916 års betupptagningssäsong ställde sig så avsevärt svårare för de skånska lantmännen än fallet hade varit år 1915.

Med avseende å frågan om följderna av en eventuell galizierimport under nuvarande förhållanden vill styrelsen göra en erinran av principiell natur. Utan att ingå på det i och för sig nog så betydelsefulla och svårlösta spörsmålet, huruvida den kompensation för erhållande av exportlicens av galizier, som säkerligen skulle krävas jämväl av Sverige, skulle bekostas antingen av staten eller av de 80 större gårdar i Skåne, som bruka använda galizier vid betskötseln, eller av bägge i förening, vill likväl styrelsen

framhålla, att närvaron av galiziska arbetare är ägnad att nedpressa den inhemska lönenivån. Hade sålunda galizisk arbetskraft funnits till förfogande i tillräckligt antal under höstsäsongen, skulle den naturliga reglering av lönerna uppåt i jämnhöjd med övriga gällande arbetspris, som nu ägde rum, kunnat delvis förhindras. Skulle staten därtill ensamt burit hela kostnaden för vederlaget till ifrågavarande utländska makt, så skulle detta i verkligheten hava inneburit, att det allmänna med egen ekonomisk uppoffring förskaffat viss del av betodlingen billigare arbetskraft än som för andra delar av densamma kunnat uppdrivas. Därvid är icke heller den möjligheten utesluten, att kompensationen kunnat komma att stå den svenska folkhushållningen så dyr, att den, använd till att öka arbetslönen till erforderlig höjd eller till beredande av arbetsvillkor i form av bättre bostäder och kosthåll, skulle varit i stånd att framlocka tillräckligt med arbetskraft inom landet. Socialstyrelsen är fullt medveten därom, att nyssnämnda synpunkter i praktiskt hänseende måste eftersättas för tryggandet av landets sockerhehov, men har styrelsen ändå icke kunnat underlåta att framföra desamma.

Då socialstyrelsen nu, med ledning av ovan angivna erfarenheter och synpunkter, har att bedöma den föreliggande, förnyade framställningen av styrelsen för skånska lantmännens arbetsgivareförening om införskaffande av erforderlig utländsk arbetskraft för jordbrukets behov, vill styrelsen bestämt betona sin uppfattning om den synnerliga vikten av att under nuvarande vanskliga förhållanden söka uppmuntra och trygga produktionen av alla slags livsmedel. Då en viktig förutsättning härför är tillgång på behövlig arbetskraft och då jordbrukets förseende med sådan för närvarande möter stora svårigheter, synas nog så starka skäl tala för ett tillmötesgående av den gjorda framställningen.

Det nuvarande läget på arbetsmarknaden är emellertid beroende på en ostörd fortgång av den nu i vårt land rådande utomordentliga krigskonjunkturen, som sätter industrien och stadsmannanäringarna i övrigt i stånd till att — och merendels på jordbrukets bekostnad — draga till sig tusentals nya arbetare. Utsikterna för en fortsatt dylik utveckling förefalla dock mera osäkra än någonsin förut under kriget. När som helst kunna händelser på det handelspolitiska området inträffa, vilka kunna få de mest vittgående följder för arbetsmarknaden och medföra ett läge rakt motsatt det nuvarande. Tillbud härtill förekomma dagligen, men hava råvaruknappheten och kolbristen ännu icke skärpts därhän, att de framtvungit mera långvariga driftsinskränkningar med ty åtföljande massarbetslöshet. Den redan genomförda konsumtionsregleringen av socker och bröd synes även hava givit upphov till kännbar arbetsbrist inom därav berörda tillverkningsgrenar, och torde den möjligheten icke vara utesluten, att likartade åtgärder inom andra områden av näringslivet kunna medföra enahanda verkningar.

Då sålunda allvarlig risk föreligger för att arbetslöshet i större omfattning framdeles under loppet av innevarande år skulle kunna uppkomma på den svenska arbetsmarknaden, måste givetvis starka betänkligheter resa sig mot varje åtgärd, som kan framkalla ett sådant tillstånd i landet, att utländska arbetare sysselsättas i jordbruket, medan inom andra näringar arbetslösa, kanske nyss komna från lantarbetet, understödjas med allmänna medel. Denna synpunkt lärer kräva allvarligt beaktande vid prövningen av den föreliggande framställningen. Bedömandet av det kommande läget inom näringslivet, som huvudsakligen blir beroende av de handels- och sjöfartspolitiska förhållandenas utveckling i samband med världshändelsernas gestaltning i övrigt, torde emellertid icke ankomma på socialstyrelsen.

Styrelsen har vidare ansett sig böra, i den mån förhållandena medgiva, söka bilda sig en uppfattning om möjligheten att utifrån anskaffa arbetskraft för den skånska betskötselns behov. Vad då närmast Österrike beträffar, så lära, då ryssarna alltjämt hålla mera än 28 000 kvadratkilometer av Bukowina och Ost-Galizien besatta, ruteniska flyktingar ännu förefinnas i stort antal inom Österrike. På grund av den brist på arbetskraft, som alltmer gör sig gällande i samtliga krigförande länder, Österrike-Ungern inberäknat, torde det dock möta väsentligt ökade svårigheter att i år utverka sådant

tillstånd. I nämnda länder tillämpades redan vid krigsutbrottet en år 1912 antagen lag, som stadgade viss arbetsplikt vid krigsmaterialindustrien; för jordbrukets vidkommande infördes ett slags kommunalt produktionstvång, vilket ålägger staten viss förpliktelse att sörja för att landskommunerna äga tillgång på nödig arbetskraft. Bristen på arbetskraft hade under hösten 1916 nått en sådan höjd i Tyskland, att den 5 december en lag antogs av riksdagen, som införde *allmän tjänsteplikt* för hemmavarande män mellan 17—60 år i bl. a. jordbruket. Utan bistånd av de hundratusentals krigsfångar, som arbeta inom jordbruket hos centralmakterna, skulle detta på grund av den stora personalbristen omöjligen kunnat vidmakthållas. Beträffande sockerbetsodlingen i Tyskland må dessutom meddelas, att genom förordningen av förbundsrådet den 2 december 1916 stadgats, att råsockerfabrikerna hava rätt att fordra av betodlarna, att dessa under år 1917 skola odla sockerbetor i samma utsträckning som under föregående år. Samtidigt härmed har emellertid staten utfäst sig att tillhandahålla betodlarna kvävehaltiga gödningsämnen och erforderlig arbetskraft (krigsfångar och tjänstepliktiga), varjämte betpriset blivit höjt.

I de stater, som tillhöra det andra krigförande lägret, äro förhållandena på arbetsmarknaden icke väsentligt annorlunda. Frankrike och England, som redan använda en myckenhet färgad arbetskraft bakom fronten, synas på väg att följa det av Tyskland givna exemplet av lagstadgad tjänsteplikt. Italien har militariserat hela sin rustningsindustri samt kommunikationer och sjöfart, inklusive hamnarbete, samt nyligen inkallat tvenne årsklasser, som voro över värnpliktsåldern, för att fullgöra sådana civila arbeten. I själva det människorika Ryssland har uppstått sådan brist på arbetskraft, att med sibiriska järnvägen månatligen befordras tusentals kineser till Ryssland och även till Finland. Då denna trafik efter hand fått sådan omfattning, att Kina begynt göra svårigheter, har Ryssland övergått till att värva kulis i Korea.

Under ett sådant världsläge och så länge det människo- och materialförödande kriget fortsätter, lärer det sålunda komma att möta större svårigheter än någonsin att utifrån anskaffa arbetskraft; i varje fall kommer säkerligen att som villkor för sådant tillstånd så betydande vederlag avfordras Sverige, att fördelen ur landets synpunkt endast skulle bliva skenbar. Vid sådant förhållande torde det därför tyvärr icke vara görligt att lämna »den betryggande garanti för erhållande av nödig arbetskraft», vilken skånska lantmännens arbetsgivareförening förutsätter för sommarens betodling, liksom en motsvarande garanti för industriens förseende med kol och råvaror ej heller torde ligga inom möjlighetens gränser.

En viss garanti för anskaffandet av arbetskraft för betskötseln ligger emellertid i åvägabringandet av en bättre organisation av ifrågavarande arbetsmarknad. En bidragande orsak till arbetarbristen på detta område är det oordnade tillstånd, som här är rådande. Inom betodlingen i Skåne har man sålunda ännu icke kunnat ena sig om ett enhetligt system och ett gemensamt organ ifråga om arbetaranskaffningen eller ens om lika grunder för arbetsprisets beräknande. På Öland t. ex. hava betodlarna med fördel överenskommit att tillämpa lika pris och mått vid betskötseln, och detta föredöme borde även kunna följas i Skåne. Någon översikt över behovet och någon riktig fördelning av tillgänglig arbetskraft kan icke ernås beträffande den skånska betodlingen, förrän dess arbetarfråga med systematiskt anlitande av alla till buds stående medel ordnas enligt rationella arbetsmarknadsprinciper. På annat sätt kan icke heller förefintlig reserv av arbetskraft i andra delar av landet planmässigt uppsökas och användas. Under förutsättning av aktiv medverkan från jordbrukets utövare och organisationer i Skåne lärer åtskilligt vara att vinna på denna väg, och äro socialstyrelsen och Sveriges offentliga arbetsförmedling för sin del beredda att därvid lämna sitt biträde.

Stockholm den 23 januari 1917.

Gunnar Huss.

Otto Järte.

Livsmedelskommissionen, som den 24 januari fått till sig remitterad en av skånska lantmännens arbetsgivareförening ingiven förnyad framställning i samma ämne, avgav den 6 februari till Kungl. Maj:t följande yttrande:

Genom nådiga remisser den 16 november 1916 samt 24 januari 1917 har statens livsmedelskommission anmodats att efter hörande av socialstyrelsen avgiva underdånigt utlåtande med anledning av en framställning från skånska lantmännens arbetsgivareförenings styrelse angående åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft.

Med översändande av socialstyrelsens utlåtande i ärendet får kommissionen för sin del anföra följande.

Såsom av socialstyrelsens utlåtande i ämnet framgår, synes en av de väsentligaste orsakerna till den brist på arbetskraft, vilken skulle fyllas genom införande till landet av utländska arbetare, ligga i den omständigheten, att arbetsmarknaden på här ifrågavarande område icke är organiserad efter tillfredsställande principer. Den viktigaste åtgärd, som för avhjälpande av denna brist därför synes kommissionen nu böra vidtagas, är en auktoritativ undersökning av, huruvida icke det behov av arbetskraft, som årligen förefinnes för den svenska betodlingen, kan fullt tillgodoses genom på förhand vidtagna anordningar, varigenom ett systematiskt samarbete etableras mellan de arbetsgivare, arbetare och arbetsförmedlingsorgan, vilka äro främst intresserade i denna frågas tillfredsställande lösning. Kommissionen vill av sådan anledning hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville låta genom särskilt sakkunniga eller i annan lämplig ordning skyndsammast utreda denna sida av problemet. Dels av nu nämnda anledning, dels ock av hänsyn därtill, att det för den omhandlade arbetareutförseln nödvändiga medgivandet från utländsk makts sida icke torde lämnas annat än under sådana villkor, vilkas fyllande kunna för vår folkhushållning bliva mera betungande än vinsten av den hitsända arbetskraftens utnyttjande inom vårt land, anser kommissionen icke, att den remitterade framställningen bör vinna Eders Kungl. Maj:ts bifall annat än såsom en ren nödfallsutväg, därest man icke hoppas, att på andra vägar kunna nå det åsyftade målet. Kommissionen vill likväl, av hänsyn till den för vårt lands livsmedelstillgång synnerligen viktiga fråga, för vars tillfredsställande lösning de begärda åtgärderna ifrågasatts, icke helt avstyrka, att åtgärder i den remitterade framställningens syfte under sist angivna förutsättningar må vidtagas.

Underdånigst

Hugo Hamilton.

Carl Mannerfelt.

Statens arbetslöshetskommission samt statens industrikommissions arbetsutskott, som den 12 februari ävenledes anbefallts att yttra sig över den föreliggande framställningen, avgåvo den 22 februari följande utlåtande:

Genom nådig remiss den 12 innevarande månad hava statens arbetslöshetskommission samt statens industrikommissions arbetsutskott anbefallts att skyndsamt avgiva underdånigt utlåtande över en av skånska lantmännens arbetsgivareförenings styrelse gjord framställning om åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft, över vilken framställning statens livsmedelskommission efter hörande av socialstyrelsen den 6 i samma månad inkommit med anbefallt underdånigt yttrande.

I anledning härav få kommissionerna, med återställande av remissakten, anföra följande.

I likhet med socialstyrelsen finna kommissionerna frågan om tillgången på arbetskraft för den skånska betodlingens behov vara beroende av arbetsmarknadens blivande läge under instundande sommar och höst. Den under nästlidne år uppkomna bristen

på arbetskraft, som mycket kännbart drabbat jordbruket, har uppenbarligen sin förklaring i den med krisförhållandena sammanhängande starka utvecklingen inom flertalet industriella näringar samt affärsväsendet och samfärdseln. Skulle dessa konjunkturer fortfara, torde arbetsmarknaden även i fortsättningen bliva ansträngd och jordbruket jämväl under innevarande år möta allvarliga svårigheter att få sina behov å arbetskraft tillgodosedda. Ehuruväl bedömandet av den kommande utvecklingen är beroende på åtskilliga faktorer, som nu ej kunna fullt beräknas, torde enligt industrikommissionens uppfattning utsikterna vara ganska små för en fortsatt industriell högkonjunktur.

En allvarlig fara härutinnan innebär redan den begränsade tillgången på kol, vilken för stora delar av vår industri och samfärdsel är en oundgänglig förutsättning för driftens vidmakthållande. De nu förefintliga lagren äro visserligen avsevärda men mycket ojämnt fördelade och torde under vissa förutsättningar böra till stor del reserveras för alldeles oundgängliga behov, i vilket fall starka begränsningar för andra ändamål kunna bliva nödvändiga. Den tillförsel av kol, som för närvarande är att påräkna, lärer icke heller bliva så betydande, att de mötande svårigheterna därigenom i större mån undanröjas.

Jämväl med avseende å andra för industrien viktiga förbrukningsartiklar samt åtskilliga råvaror har till följd av krisförhållandena uppkommit stor knapphet, som redan framtvingat begränsningar eller rent av inställande av driften vid vissa arbetsställen. Ehuruväl i anledning härav statliga regleringsåtgärder vidtagits eller torde komma att vidtagas i syfte bland annat att bereda tillgång till och för produktionens behov jämnare fördela de förefintliga förråden, lärer den möjligheten icke vara utesluten, att verklig brist uppstår beträffande åtskilliga för industrien nödvändiga varor.

Med hänsyn till dessa omständigheter samt till de i hög grad ovissa utsikterna att genom import komplettera förråden å dylika varor anser industrikommissionen en fortgående avmattning inom den industriella produktionen vara att befara.

Beträffande det nuvarande läget å arbetsmarknaden har arbetslöshetskommissionen inhämtat, att tecken till inträdande arbetslöshet redan mångenstädes förmärkts, oavsett den säsongarbetslöshet, som särskilt inom byggnadsfacken brukar regelbundet inträda under vintermånaderna. Bland de organiserade bageriarbetarna uppgå de arbetslösa redan till mer än 700, och härtill kommer ett icke ringa antal oorganiserade arbetare och självförsörjare. Vid flere eller färre arbetsställen inom gummi-, läder- och korkindustrierna är driften redan helt nedlagd eller starkt begränsad. Liknande är förhållandet med avseende å vissa på krigstidskonjunkturerna direkt inriktade arbetsföretag. Den nyss inträdda stagnationen inom sjöfarten har framkallat ganska omfattande arbetslöshet bland sjöfolk och hamnarbetare. Inom gatstensindustrien äro för närvarande några tusental äldre och familjeförsörjande arbetare sysselsatta, nästan uteslutande vid den av staten förmedlade tillverkningen för kommunala behov, vilken i huvudsak torde vara avslutad vid början av instundande sommar. En icke oväsentlig reserv av arbetskraft förefinnes sålunda redan för mötande behov, och torde densamma, ehuru den delvis föga lämpar sig för användning inom arbetsområden, som nu äro i behov av arbetskraft — exempelvis skogsbruk och gruvhantering — likväl utgöra ett beaktansvärt tillskott till den normala tillgången å arbetskraft, för den händelse betskötseln och betupptagningen skulle kräva sådant.

Den allmännare avmattning inom vissa delar av näringslivet, som enligt vad ovan anförts är att befara, gör det enligt kommissionernas mening sannolikt, att den tidigare dragningen av arbetare till industrien skall upphöra och avlösas av entlediganden i avsevärd omfattning. Under sådant läge och då den av statsmakterna anordnade understödsverksamheten för arbetslösa är i huvudsak begränsad till familjeförsörjare samt beroende på bristande tillgång till arbetstillfällen, synes den ledigblivande arbetskraften vara i huvudsak hänvisad till att söka sitt uppehälle inom jordbruket eller i skogarna genom vedhuggning. Enär avskedanden av arbetare i regel främst träffa de nyanställda, som i stor utsträckning av de hittillsvarande konjunkturerna lockats från lantbruket, lärer detta också här finna användbar reservkraft. I likhet med vad skedde under år

1915, då efter vinterns arbetslöshet inom industrien jordbruket erfor en betydande lättnad å sin arbetsmarknad, kan sålunda nu förutses en återströmning av arbetskraft från stadssamhällena till landsbygden, varigenom tillgodoseendet av jordbrukets behov underlättas. Det synes under sådana förhållanden mindre välbetänkt att söka införskaffa utländska arbetare, vilkas underhållande sannolikt även under nästa vinter skulle ytterligare försvåra vår bekymmersamma folkhushållning.

Med den kännedom, som föreligger rörande bristen på arbetskraft i de länder, därifrån sådan påräknats, finna kommissionerna vidare i hög grad osannolikt, att några utsikter föreligga för att erhålla sådan av lämplig beskaffenhet. Under sådana förhållanden kan med skäl ifrågasättas ändamålsenligheten av åtgärder i det i den föreliggande framställningen avsedda syftet, då alltid stor risk måste föreligga för att, även om vederbörligt medgivande kan utverkas av vederbörande främmande makt, den begärda arbetsstyrkan likväl helt eller delvis utebliver eller icke blir disponibel vid den tidpunkt densamma behöves.

Då slutligen i varje fall lärer komma att uppställas krav på avsevärda kompensationer, som med hänsyn till redan föreliggande svårigheter i detta avseende skulle verka ytterligare tyngande, anse sig kommissionerna böra avstyrka den ifrågavarande framställningen.

Kommissionerna vilja emellertid i anledning av densamma erinra, att frågan om import för den skånska betodlingens behov av ett jämförelsevis ringa antal utländska arbetare icke kan i mera betydande mån inverka på arbetsmarknadens allmänna läge, av vilket såväl betodlingen som vår jordbruksproduktion i dess helhet dock äro beroende. Dennas säkerställande måste under nuvarande förhållanden anses såsom en nationell angelägenhet av sådan vikt, att den påkallar särskild uppmärksamhet från statens sida. För det fall, att de ekonomiska konjunkturerna och med dem arbetsmarknaden utveckla sig på annat sätt än här ovan förutsatts, lära genomgripande åtgärder bliva nödvändiga för att, även med åsidosättande av andra intressen, tillgodose tillgången på den för folknäringen tryggande erforderliga arbetskraften. Stockholm den 22 februari 1917.

Underdånigst

För Industrikommissionens arbetsutskott: *A. Lindman.*

För arbetslöshetskommissionen: *F. W. H. Pegelow.*

Kungl. Maj:ts beslut i frågan framgår av följande, från statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet till socialstyrelsen den 9 mars 1917 avlåtna skrivelse:

Hos Kungl. Maj:t har skånska lantmännens arbetsgivareförenings styrelse gjort framställning om vidtagande av åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft för jordbrukets behov ävensom för underlättande av det enskilda arbete i samma syfte, om vilket styrelsen i så fall omedelbart ville gå i författning.

Sedan statens livsmedelskommission den 6 februari 1917 avgivit infordrat utlåtande över ifrågavarande framställning och därvid tillika överlämnat ett av Eder i ämnet avgivet yttrande av den 23 januari 1917, har, till följd av remiss, statens industrikommissions arbetsutskott och statens arbetslöshetskommission den 22 februari 1917 avgivit gemensamt utlåtande i ärendet.

I Edert förenämnda yttrande har Ni anfört, att någon översikt över behovet och någon riktig fördelning av tillgänglig arbetskraft icke kunde ernås beträffande den skånska betodlingen, förrän dess arbetarfråga med systematiskt anlitande av alla till buds stående medel ordnats enligt rationella arbetsmarknadsprinciper samt att icke heller förefintlig reserv av arbetskraft i andra delar av landet på annat sätt plan-

mässigt kunde uppsökas och användas; och har Ni förklarat, att Ni och Sveriges offentliga arbetsförmedling för sin del vore beredda att därvid lämna biträde.

Vid föredragning denna dag av detta ärende har Kungl. Maj:t funnit nu förevarande framställning icke föranleda någon annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att det skall ankomma på Eder att, efter samråd med jordbrukets utövare och organisationer i Skåne, uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder Ni må finna erorderliga för åvägabringandet av en bättre organisation av arbetsmarknaden för betodlingen i Skåne.

Johan Beck-Friis.

Hjalmar Almgren.

Statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

Enligt nådigt bemyndigande den 8 juli 1916 uppdrog statsrådet och chefen för finansdepartementet samma dag åt dåvarande landshövdingen A. Hammarström, ledamöterna av riksdagens andra kammare greve R. Hamilton, frih. E. Palmstierna och lantbrukaren E. O. Magnusson samt revisionssekreteraren E. Lilienberg att i egenskap av sakkunniga utreda, huruvida provisoriska åtgärder kunde vidtagas för åvägabringande av skattelindring i kommuner med oskäligt hög utdebitering för kommunala ändamål. De sakkunniga hava den 3 februari 1917 avlämnat ett efter samråd med kommunalskattekommitterade utarbetat förslag till bestämmelser om statsunderstöd åt dylika kommuner, för vars genomförande ett anslag av 600 000 kronor under år 1918 beräknats vara erforderligt.

Då det gällt att bestämma, vilka omständigheter skola anses avgörande för frågan om behovet av understöd, har skattetrycket inom kommunen synts de sakkunniga kunna betraktas såsom utslagsgivande. Undantag härifrån har dock gjorts för det fall, att et höga skattetrycket i en kommun kan anses hava väsentligen förorsakats därav, att rdbruksfastigheterna taxerats lägre än vad inom länet i allmänhet i sådant hänseende gäller, eller att kommunen vidtagit med avsevärda utgifter förenade anstalter, vilka icke varit av trängande behov påkallade, eller beslutat med skattemedel täcka utgifter, vilka enligt normal hushållning bort bestridas av lånemedel. Under övervägande har jämväl tagits, huruvida bostads- och livsmedelskostnaderna inom kommunen skulle tillmätas någon betydelse vid bedömande av understödsbehovet. De sakkunniga hava med hänsyn härtill från socialstyrelsen inhämtat uppgifter angående levnadskostnaderna i sådana kommuner, som under något av åren 1912, 1913 och 1914 beslutat kommunalskatt å 10 kronor eller därutöver för 100 kronor inkomst. Den av socialstyrelsen på grund härav verkställda undersökningen har givit vid handen, att, om hänsyn tages endast till livsmedel och bostad, 97 % av ifrågakommande kommuner låge under riksmedeltalet. Då de skattetyngda kommunerna sålunda icke i allmänhet synts erbjuda något särskilt iögonenfallande med avseende å levnadskostnadernas höjdläge, hava de sakkunniga vid förslagets utarbetande ansett sig böra lämna nu omhandlade synpunkt åsido.

Vid bedömande av skattetrycket och det därav föranledda understödsbehovet måste naturligtvis i första hand hänsyn tagas till kommunalskatten, d. v. s. kommunens egna utskylder, vare sig de beslutats å kommunalstämma eller å kyrkostämma. Även andra utskylder gives det emellertid, som kunna olika hårt tynga den ena kommunen i förhållande till den andra. Bland dessa är det särskilt landstingsskatten och vägskatten, som vid skattetryckets bedömande kunna anses förtjäna beaktande. Vid övervägande av frågan, vilket mått av skattetryck bör föreligga, för att en kommun må anses vara av skatt synnerligen betungad, hava de sakkunniga stannat vid att föreslå, att trycket av nämnda tre skatter tillsammans skall i medeltal för tre på varandra följande år överstiga 10 kronor för 100 kronor inkomst.

Enär statsunderstödet bör avse att bringa lättnad allenast i sådana utgifter, som tillika kunna anses avse statsändamål, har det också befunnits lämpligt att föreskriva, att kostnader för dylika ändamål till ett visst minimibelopp skola ingå i de utgifter, som den kommunala beskattningen avsett att täcka. I främsta rummet komma härvid

i betraktande utgifterna för folkskola och fattigvård, vilka för rikets samtliga landskommuner i medeltal uppgå till c:a 70 % av de kommunala utgifterna och genomsnittligen kunna beräknas kräva en uttaxering av 4 kronor 50 öre för 100 kronor inkomst. Då någon anledning icke kan anses föreligga att lätta den kommunala skattebördan på denna punkt, utöver vad landskommunerna i allmänhet få vidkännas, hava de sakkunniga som villkor för statsunderstöd fastslagit, att uttaxeringen för folkskole- och fattigvårdsväsen befunnits motsvara ett belopp av mer än 4 kronor 50 öre.

Statsunderstödet skall utgå med det belopp, som erfordras för att skattetrycket för 100 kronor inkomst må kunna, till den del det föranletts av utgifter för folkskole- och fattigvårdsväsen, nedbringas till ovan angivna belopp av 4 kronor 50 öre. Dock må understödet icke utgå med högre belopp än som erfordras för att skattetrycket må kunna lättas med högst

40 %, i den mån det överstiger 10, men icke 11 kronor;
50 %, » » » » » 11, » » 12 »
60 %, » » » » » 12, » » 16 »
75 %, » » » » » 16 kr. för 100 kr. inkomst.

De genom ett antagande av de sakkunnigas förslag föranledda kostnaderna för statsverket hava, med stöd av tillgängliga uppgifter om de kommunala uttaxeringarna under år 1914, beräknats till 520 000 kronor. Då emellertid de kommunala utgifterna under de senaste åren på grund av penningvärdets fall med flera orsaker avsevärt ökats, hava kostnaderna för år 1918 ansetts böra upptagas till ett belopp av 600 000 kronor. Statsunderstödets fördelning på de olika länen är synnerligen ojämn. Av hela understödsbeloppet skulle ej mindre än 17·7 % komma på kommuner i Göteborgs och Bohus län, 15 % i Älvsborgs och 12 % i Norrbottens län. Av hela antalet landskommuner bleve enligt 1914 års uppgifter i Norrbottens län 77 % understödsberättigade, i Blekinge län 49 %, i Göteborgs och Bohus län 48 % och i Älvsborgs län 39 %. Inalles skulle, därest trycket av sagda år beslutade skatter enligt föreslagna grunder skolat lättas, 424 landskommuner (17·6 % av samtliga) kommit i åtnjutande av understöd. Nedanstående sammanställning utvisar, i vad mån detta statsunderstöd för ifrågavarande kommuner skulle åvägabragt lindring med avseende å dels kommunalskatt, dels ock sammanlagd kommunal-, landstings- och vägskatt:

Skattebelopp för 100 kronor inkomst	*Kommunalskatten* Antal kommuner före skatteutjämningen	*Kommunalskatten* Antal kommuner efter skatteutjämningen	*Alla tre skatterna* Antal kommuner före skatteutjämningen	*Alla tre skatterna* Antal kommuner efter skatteutjämningen
6·01—9 kronor	97	148	—	—
9·01—10 »	116	176	—	—
10·01—11 »	70	67	101	190
11·01—12 »	54	20	116	138
12·01—13 »	30	7	76	55
13·01—15 »	29	5	75	35
15·01—17 »	14	—	26	5
17·01—20 »	10	—	19	—
över 20 »	4	1	11	1
Summa	424	424	424	424

Ansökan om statsunderstöd skall, ställd till Kungl. Maj:t, ingivas till Konungens befallningshavande i vederbörande län. Därest understöd beviljats, skola de skattskyldiga vid påföljande uppbörd erhålla motsvarande avkortning av dem påförda skattebelopp.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

I vidstående tabeller (sid. 356—357) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med en årlig utgiftsstat av c:a 2 000 kronor å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med februari 1917.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915, 1916 och 1917 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 409 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 357). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 4:e kvartalet 1916 en procentuell ökning från juli 1914 av omkring 52 %, medan under februari 1917 ökningen har hunnit upp till mer än 66 %.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Absoluta tal.

Ort	1914			1915				1916				1917
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	Febr.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	829	877	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 231	1 332
Södertälje	747	781	827	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 125	1 235
Uppsala	715	754	805	845	877	913	953	960	988	1 032	1 109	1 238
Nyköping	710	723	769	811	855	872	893	904	952	997	1 069	1 195
Eskilstuna	735	754	798	843	887	908	918	928	954	1 016	1 095	1 232
Linköping	708	730	773	824	881	901	922	929	960	1 014	1 115	1 210
Norrköping	750	774	822	854	913	934	956	961	991	1 038	1 121	1 217
Motala	672	700	724	779	865	874	886	904	950	1 001	1 080	1 159
Jönköping	705	718	752	800	854	861	915	923	955	987	1 072	1 170
Växjö	695	701	737	797	839	860	867	890	950	991	1 053	1 139
Kalmar	699	708	747	792	843	873	907	907	928	986	1 046	1 145
Västervik	716	725	750	793	822	860	866	927	948	988	1 087	1 190
Visby	733	745	774	811	848	850	915	920	948	991	1 067	1 156
Karlskrona	717	737	786	840	892	913	934	944	978	1 016	1 081	1 187
Kristianstad	672	701	746	785	846	892	925	905	945	973	1 028	1 140
Malmö	730	750	795	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 119	1 220
Lund	701	717	759	820	870	895	930	920	947	1 003	1 072	1 168
Landskrona	690	729	760	814	866	900	931	940	962	1 009	1 088	1 182
Hälsingborg	698	708	756	796	846	875	922	916	958	990	1 041	1 154
Ystad	693	698	753	803	850	875	928	914	958	982	1 042	1 147
Halmstad	700	722	764	808	871	892	915	924	957	989	1 054	1 167
Göteborg	745	747	794	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 155	1 275
Lysekil	754	757	799	825	883	905	927	948	990	1 038	1 098	1 212
Vänersborg	711	713	759	799	860	886	908	941	985	1 028	1 096	1 207
Borås	709	727	786	821	888	908	929	943	990	1 034	1 092	1 205
Tidaholm	691	699	735	797	837	862	895	927	948	994	1 063	1 134
Karlstad	723	757	800	836	879	898	919	945	993	1 043	1 103	1 207
Örebro	720	746	791	835	883	915	930	937	970	1 031	1 103	1 215
Kopparberg	705	728	752	792	839	853	882	907	935	989	1 076	1 153
Västerås	717	743	769	820	854	900	918	934	981	1 044	1 109	1 205
Falun	734	754	786	821	859	909	929	950	975	1 032	1 108	1 211
Domnarvet och Borlänge	689	698	750	781	835	883	881	906	940	989	1 083	1 176
Ludvika	716	727	756	799	843	875	891	917	938	1 024	1 095	1 170
Gävle	736	772	797	830	879	918	928	954	994	1 050	1 125	1 229
Söderhamn	724	751	799	838	888	902	928	955	977	1 030	1 132	1 258
Sundsvall: staden	782	801	844	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 218	1 315
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	765	790	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 179	1 290
Nyland	764	779	809	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 167	1 282
Östersund	793	827	844	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 234	1 339
Umeå	746	768	787	811	863	900	921	945	993	1 059	1 134	1 247
Luleå	763	785	813	837	899	934	934	952	999	1 079	1 172	1 284
Boden	744	774	811	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 158	1 278
Malmberget och Gällivare	809	833	866	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 130	1 264
Kiruna	819	846	864	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 142	1 225
Samtliga orter	**728**	**748**	**782**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 104**	**1 209**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914			1915				1916				1917
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	Febr.
Stockholm	100	102·6	108·5	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	152·4	164·9
Södertälje	100	104·6	110·7	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	150·6	165·3
Uppsala	100	105·5	112·6	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	155·1	173·1
Nyköping	100	101·8	108·3	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	150·6	168·3
Eskilstuna	100	102·6	108·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	149·0	167·6
Linköping	100	103·1	109·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	157·5	170·9
Norrköping	100	103·2	109·6	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	149·5	162·3
Motala	100	104·2	107·7	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	160·7	172·5
Jönköping	100	101·8	106·7	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	152·1	166·0
Växjö	100	100·9	106·0	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	151·5	163·9
Kalmar	100	101·3	106·9	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	149·6	163·8
Västervik	100	101·3	104·7	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	151·8	166·2
Visby	100	101·6	105·6	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	145·6	157·7
Karlskrona	100	102·8	109·6	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	150·8	165·6
Kristianstad	100	104·3	111·0	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	153·0	169·6
Malmö	100	102·7	108·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	153·3	167·1
Lund	100	102·3	108·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	152·9	166·6
Landskrona	100	105·7	110·1	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	157·7	171·3
Hälsingborg	100	101·4	108·3	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	149·1	165·3
Ystad	100	100·7	108·7	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	150·4	165·5
Halmstad	100	103·1	109·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	150·6	166·7
Göteborg	100	100·8	106·6	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	155·0	171·1
Lysekil	100	100·4	106·0	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	145·6	160·7
Vänersborg	100	100·3	106·8	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	154·1	169·8
Borås	100	102·5	110·9	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	154·0	170·0
Tidaholm	100	101·2	106·4	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	153·8	164·1
Karlstad	100	104·7	110·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	152·6	166·9
Örebro	100	103·6	109·9	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	153·2	168·8
Kopparberg	100	103·3	106·7	112·8	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	152·6	163·5
Västerås	100	103·6	107·3	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	154·7	168·1
Falun	100	102·7	107·1	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	151·0	165·0
Domnarvet och Borlänge	100	101·3	108·9	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	157·2	170·7
Ludvika	100	101·5	105·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	152·9	163·4
Gävle	100	104·9	108·3	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	152·9	167·0
Söderhamn	100	103·7	110·4	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	156·4	173·8
Sundsvall: staden	100	102·4	107·9	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	155·8	168·2
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	102·0	105·3	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	157·2	172·0
Nyland	100	102·0	105·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	152·7	167·8
Östersund	100	104·3	106·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·8	143·3	155·6	168·9
Umeå	100	102·9	105·5	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	152·0	167·2
Luleå	100	102·9	106·6	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	153·6	168·3
Boden	100	104·0	109·0	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	155·6	171·8
Malmberget och Gällivare	100	103·0	107·0	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	139·7	156·2
Kiruna	100	103·3	105·5	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	139·4	149·6
Samtliga orter	**100**	**102·7**	**107·4**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**151·6**	**166·1**

Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen åren 1914 och 1915.[1]

Nästan allt sedan sin tillkomst har kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik (sedermera socialstyrelsen) genom att införskaffa uppgifter rörande antalet nytillkomna boningshus och bostadslägenheter sökt följa byggnadsverksamhetens utveckling inom en alltjämt vidgad krets av svenska stadssamhällen. Härför nödiga uppgifter hava erhållits från vederbörande byggnadsnämnder, vilka genom den befogenhet, som byggnadsstadgan för rikets städer giver dem, äro i tillfälle att ingående följa byggnadsverksamheten, åtminstone med avseende på ny- och ombyggnader inom resp. samhällens planlagda delar.

T. o. m. år 1911 omfattade ifrågavarande statistik, varav huvudresultaten tid efter annan återgivits i denna tidskrift[2], endast nybyggnader av boningshus, bostadslägenheter samt däri befintliga boningsrum och kök. Byggnadsstatistikens lokala omfattning och nybyggnadsverksamhetens intensitet under det senaste årtiondet framgår av följande tablå:

		År 1906	År 1907	År 1908	År 1909	År 1910	År 1911	År 1912	År 1913	År 1914	År 1915
Antal	orter	163	201	211	213	224	230	231	244	234	242
	inv. (1 000)	1 352	1 432	1 512	1 537	1 610	1 622	1 658	1 738	1 736	1 806
Antal nybyggda rum per 10 000 inv.		238	196	136	119	133	127	146	142	125	81

I ögonen fallande är den förhållandevis svaga bostadsproduktionen under de i ekonomiskt avseende mycket goda åren 1911—1913, ävensom byggnadsverksamhetens starka avmattning under inverkan av den i augusti 1914 inbrytande världskrisen.

Sedan under de senaste åren bostadsfrågan blivit föremål för ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida, har gjort sig gällande ett allt starkare behov att söka utveckla den officiella byggnadsstatistiken därhän, att den gåve en mera fyllig och trogen bild av bostadsproduktionens faktiska, årliga resultat. Så har ock skett fr. o. m. 1912, och jämväl i förevarande framställning redogöres ej blott för nytillkomna hus, lägenheter och rum, utan, i den mån tillgängliga uppgifter det medgiva, även för genom rivning o. d. avgångna sådana, varigenom möjliggöres en beräkning av bo-

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen med denna titel.

[2] Se Medd. 1906, s. 323 ff.; 1908, s. 156 ff.; 1911, s. 274 ff.; 1912, s. 391 ff. och 1 011 ff.; 1914, s. 331 ff.; 1915, s. 534 ff.

stadsproduktionens årliga nettoresultat. Vidare har hänsyn tagits även till ombyggnadsverksamhetens betydelse för beredandet av nya bostäder. Slutligen har ett försök gjorts att lämna en möjligast konkret och detaljerad skildring av de hustyper och lägenhetskategorier, på vilka byggnadsverksamheten i olika orter företrädesvis inriktar sig.

Under åren 1914 och 1915 hade i de resp. 234 och 242 stadssamhällen, varifrån uppgifter föreligga, resp. 2 222 och 1 962 byggnader, varav över 2/3 boningshus, varit föremål för sådan byggnadsverksamhet, att antalet däri befintliga rum och lokaler blivit ökat.

Nybyggda (eller från grunden ombyggda) hava under de båda åren blivit resp. 1 265 och 1 050 boningshus, till vilka byggnadsmaterialet i resp. 33·4 % och 29·8 % huvudsakligen utgjordes av sten. Förhållandet är dock mycket växlande i olika landsdelar, ty medan i storstaden Stockholm samt i det skogfattiga Sydsverige det övervägande flertalet byggnader uppföres av sten, dominerar i övriga landsdelar lika avgjort trähuset, framför allt vad de mindre samhällena beträffar.

Av upplysningarna om de ny- och ombyggda boningshusens våningshöjd framgår, att år 1914 14·2 % och år 1915 18·0 % voro envåningshus, medan resp. 56·4 % och 60·4 % räknade två, resp. 15·1 % och 12·7 % tre och resp. 14·3 % och 8·9 % fyra eller flera våningar i höjd. En jämförelse med föregående års siffror ger vid handen en markerad stegring av relativa antalet lägre hustyper inom samtliga ortsgrupper, vilket tyder på, att produktionen av boningshus under de båda krisåren väsentligen inriktat sig på uppförande av smärre hus, varigenom egnahemsbyggandet i viss utsträckning kommit att ersätta det spekulativa uppförandet av större hyreshus.

Medan boningshusens våningsantal ger en ganska god bild av deras byggnadstyp, framträder byggnadernas betydelse ur bostadssynpunkt klarast, om de fördelas efter antalet i dem befintliga, uteslutande eller huvudsakligen till bostad avsedda lägenheter. Det framgår av undersökningen, att enfamiljshuset av husbyggarna föredragits framför andra hustyper. Av stor betydelse för alla storleksklasser av orter med undantag av den högsta är även tvåfamiljshuset. Ej mindre än resp. 75·7 % och 79·4 % av alla i småsamhällena under redogörelseåren tillkomna boningshus inrymma högst två lägenheter. Å orter med över 5 000 inv. äro motsvarande procenttal resp. 51·5 % och 58·4 %, vilka tal dock beteckna en avsevärd stegring i jämförelse med föregående år.

En bearbetning av materialet för att utröna nybyggnadernas rumsantal ger vid handen, att av de nytillkomna boningshusen resp. 9·9 % och 11·8 % innehöllo 1—3 rum (inkl. kök) per hus, resp. 38·0 % och 39·8 % 4—7, resp. 30·2 % och 32·3 % 8—19, resp. 21·9 % och 16·1 % 20 och flera rum.

Av ännu större betydelse än kännedomen om boningshusens storlek och art är för bedömande av 1914 och 1915 års bostadsproduktion uppgifterna om de nytillkomna bostadslägenheternas beskaffenhet och fördelning på olika kategorier. Med lägenhet förstås därvid varje rum eller grupp av rum, som byggnadstekniskt bildar ett sammanhängande helt.

Genom den husbyggnadsverksamhet, som ägt rum under åren 1914 och 1915, tillkommo resp. 7 488 och 5 132 bostadslägenheter. Vad de olika lägenhetskategorierna beträffar, framgår deras relativa omfattning av följande tablå:

Lägenhetskategori:		Enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök
År 1914						
Antal lägenheter	abs. tal	846	2 370	1 791	864	1 617
	rel. tal (%)	11·3	31·7	23·9	11·5	21·6
År 1915						
Antal lägenheter	abs. tal	748	1 470	1 326	547	1 041
	rel. tal (%)	14·6	28·6	25·8	10·7	20·3

Denna tablå utvisar, att gruppen 1 rum och kök är talrikast företrädd, vilket givetvis sammanhänger därmed, att ifrågavarande kategori inom större delen av vårt land är typen för en enkel arbetarbostad. Beträffande Sydsverige och Småland samt vissa delar av västra Sverige bekräftar undersökningen det kända förhållandet, att motsvarande plats där intages av lägenheten om 2 rum och kök. Inom bostadstillskottet för olika storleksklasser av samhällen är lägenheternas kategorifördelning tämligen likformig. Anmärkningsvärd är den nära överensstämmelsen mellan de relativa tal, som beteckna produktionen av smålägenheter, i det lägenheterna t. o. m. 2 rum och kök såväl i storstäder som å mindre orter i genomsnitt utgöra omkring $^2/_3$ av samtliga nytillkomna bostäder.

I de under åren 1914 och 1915 tillkomna lägenheterna förefunnos resp. 25 304 och 17 111 boningsrum och kök. Ställas dessa siffror i relation till invånarantalet, erhålles ett uttryck för byggnadsverksamhetens kvantitativa omfattning på olika orter. För olika storleksklasser av sådana belyses förhållandet genom följande tablå:

Ortens storleksklass:		40 000 inv. och däröver	20 000—40 000 inv.	10 000—20 000 inv.	5 000—10 000 inv.	under 5 000 inv.	Samtliga orter
Antal tillkomna rum per 10 000 inv.	år 1914	169	126	77	144	165	**146**
	år 1915	102	65	72	115	107	**95**

Undersökningen har jämväl ådagalagt, att den förut omnämnda starka nedgång, som bostadsproduktionen under undersökningsåren företer i jämförelse med t. ex. åren 1912 och 1913, ingalunda varit likformig, utan att den företrädesvis drabbat de delar av landet, där produktionen av bostäder före krisen haft den största omfattningen. Däremot ha de landsdelar, där bostadsbyggandet redan före kristiden var föga livligt, lidit föga eller intet. Krisen synes sålunda hava nivellerat bostadsproduktionen över hela landet ned till den låga ståndpunkt den tidigare intog i de i detta hänseende sämst lottade delarna av riket.

Förevarande framställning redovisar icke endast bruttotillskottet av hus, lägenheter och rum av olika slag, utan söker även beräkna undersökningsårens nettotillskott genom att utröna avgången av hus, lägenheter och rum.

Å de 226 orter, varifrån uppgifter om denna negativa sida av byggnadsverksamheten föreligga, utgjorde år 1914 nettotillskottet c:a 83 % av totalantalet tillkomna boningshus, medan för bostadslägenheter och boningsrum motsvarande jämförelsetal voro resp. 91 % och 92 % eller ungefär samma siffror som under åren 1912 och 1913. Motsvarande tal för de 224 orter, för vilka uppgifter i detta hänseende förefinnas beträffande år 1915, äro resp. 78 %, 85 % och 86 %.

I jämförelse med genomsnittet för åren 1912 och 1913 företer byggnadsverksamhetens totala nettoresultat för år 1914 en avmattning med c:a 10 % och för år 1915 med ungefärligen 40 % från vad som kunde anses normalt under tiden före innevarande krisperiod.

Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1917.

Genom beslut den 9 februari 1917 har Kungl. Maj:t fördelat det av riksdagen beviljade anslaget av 192 000 kronor till understöd för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningskurser i folkbildningssyfte, varvid nedanstående anstalter och föreningar tilldelats följande belopp för år 1917:

	Kr.
i Stockholms stad:	
Stockholms arbetarinstitut 1 400 kronor och till filial vid Värtan 300 kronor	1 700
Stockholms arbetarförening	1 200
Stockholms borgarskola	1 300
Södermalms arbetarinstitut	750
Brännkyrka föreläsningsanstalt	325
Bromma föreläsningsförening	300
i Stockholms län:	
Södertälje arbetarinstitut	450
Norrtälje föreläsningsförening	375
Östhammars föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 40 kronor)	290
Öregrunds föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 90 kronor)	340
Spånga föreläsningsanstalt	375
Djursholms folkbildningsförening	325
Solna föreläsningsförening	300
Nacka folkbildningsförening	250
Botkyrka föreläsningsförening	300
Ekerö föreläsningsförening	250
Länna föreläsningsanstalt	250
Vaxholms föreläsningsanstalt	275
Ösmo föreläsningsanstalt	200
Nynäshamns föreläsningsanstalt	300
Sigtuna föreläsningsanstalt	275
Lidingö föreläsningsanstalt	250
Stocksunds föreläsningsförening	250
Västerhanninge föreläsningsanstalt	275
Turinge föreläsningsförening	225
Sollentuna föreläsningsförening	200
Rimbo föreläsningsanstalt	250
Dalarö föreläsningsanstalt	200
Sundbybergs föreläsningsanstalt	300
Vätö föreläsningsanstalt	175

	Kr.
i Uppsala län:	
Uppsala arbetarinstitut	725
Enköpings arbetarföreläsningsförening	350
Tiunda folkbildningsförening	350
Österby bruks föreläsningsanstalt	250
Söderfors bruks föreläsningsanstalt	250
Vattholma föreläsningsanstalt	250
Gimo bruks föreläsningsanstalt	250
Lövsta bruks föreläsningsanstalt	250
Dannemora gruvors föreläsningsanstalt	250
Tobo föreläsningsanstalt	250
Älvkarleby föreläsningsförening	400
Veckholms pastorats föreläsningsanstalt	300
Karlholms bruks föreläsningsanstalt	250
Skutskärs föreläsningsanstalt	300
i Södermanlands län:	
Katrineholms föreläsningsförening	550
Eskilstuna arbetarinstitut	725
Torshälla och Nyby bruks föreläsningsförening	375
Kila föreläsningsanstalt	200
Lunda föreläsningsanstalt	225
Floda föreläsningsförening	450
Oxelösunds föreläsningsförening	400
Malmköpings föreläsningsförening	250
Nyköpings föreläsningsanstalt	450
Sköldinge föreläsningsanstalt	300
Julita templares och kyrkliga ungdomsrörelses föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 50 kronor)	325
Lerbo föreläsningsanstalt	225
Flens föreläsningsanstalt	325
Östra Vingåkers föreläsningsanstalt	325

	Kr.
Sparreholms föreläsningsanstalt	200
Västra Vingåkers föreläsningsanstalt	450
Strängnäs föreläsningsanstalt	300
Lilla Mellösa föreläsningsanstalt	275
Vrena föreläsningsanstalt	250
Trosa stads föreläsningsanstalt	250
Nävekvarns föreläsningsanstalt	250

i Östergötlands län:

Norrköpings arbetarinstitut	1 300
Linköpings föreläsningsanstalt	550
Motala stads och verkstads med omnejd föreläsningsanstalt	500
Mjölby föreläsningsanstalt	500
Vadstena föreläsningsanstalt	450
Boxholms föreläsningsanstalt	325
Åtvids föreläsningsförening	450
Kvillinge föreläsningsanstalt	275
Skänninge och Allhelgona föreläsningsförening	300
Kisa föreläsningsanstalt	300
Finspångs föreläsningsförening	400
Östra Eneby föreläsningsanstalt	250
Vreta Klosters och Ljungs föreläsningsanstalt	325
Östra Husby föreläsningsanstalt	275
Veta föreläsningsanstalt	275
Kullerstads föreläsningsanstalt	250
Valdemarsviks föreläsningsanstalt	400
Kimstads sockens föreläsningsförening	225
Ringarums föreläsningsanstalt	250
Godegårds föreläsningsanstalt	250

i Jönköpings län:

Jönköpings arbetarinstitut	600
Eksjö föreläsningsförening	375
Gränna stads- och landsförsamlings föreläsningsanstalt	350
Huskvarna arbetarinstitut	425
Nässjö föreläsningsförening	325
Tranås-Säby föreläsningsanstalt	300
Vetlanda föreläsningsförening	375
Norrahammars föreläsningsförening	375
Värnamo föreläsningsanstalt	400
Smålands Annebergs föreläsningsanstalt	325
Gislaveds föreläsningsförening	350
Mariannelunds föreläsningsanstalt	300
Bruzaholms föreläsningsanstalt	325
Forserums föreläsningsanstalt	225
Sävsjö föreläsningsanstalt	300

	Kr.
Vaggeryds föreläsningsanstalt	275
Tenhults föreläsningsanstalt	275
Anderstorps föreläsningsanstalt	250
Reftele föreläsningsförening	250
Norra Sandsjö föreläsningsförening	250
Burseryds föreläsningsanstalt	225
Villstads föreläsningsanstalt	250
Malmbäcks föreläsningsanstalt	250
Hylte bruks föreläsningsanstalt	275

i Kronobergs län:

Växjö föreläsningsanstalt	425
Alvesta föreläsningsanstalt	375
Lessebo föreläsningsanstalt	350
Älmhults föreläsningsförening	325
Kosta föreläsningsförening	275
Strömsnäs bruks föreläsningsanstalt	250
Ljungby föreläsningsanstalt	275
Vislanda föreläsningsanstalt	250
Nottebäcks föreläsningsförening	250
Markaryds föreläsningsanstalt	250
Skatelövs föreläsningsanstalt	225
Tingsås föreläsningsanstalt	250
Hovmantorps föreläsningsförening	275
Åsheda föreläsningsförening	250
Östra Torsås föreläsningsförening	250
Hemmesjö föreläsningsförening	250
Stenbrohults i Diö föreläsningsförening	250
Älghults föreläsningsanstalt	275
Moheda föreläsningsförening	250
Ryds föreläsningsanstalt	250

i Kalmar län:

Kalmar föreläsningsinstitut	725
Oskarshamns föreläsnings- och biblioteksförening	425
Västerviks föreläsningsanstalt	675
Borgholms föreläsningsanstalt	250
Tjusts föreläsningsanstalt i Gamleby	375
Odensvi föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 60 kronor)	460
Överums föreläsningsanstalt	325
Ljungby föreläsningsanstalt	375
Nybro och Madesjö föreläsningsanstalt	325
Lofta föreläsningsförening	300
Västra Eds sockens föreläsningsförening	300
Gunnebo föreläsningsanstalt	275
Emmaboda föreläsningsanstalt	275
Vissefjärda föreläsningsanstalt	275
Mönsterås föreläsningsanstalt	250

	Kr.
Dörby föreläsningsanstalt	250
Högsby föreläsningsanstalt	250
Ryssby föreläsningsanstalt	275
Föreläsningsföreningen Johan Skytte i Ålem	250
Hagby föreläsningsanstalt	275
Lönneberga föreläsningsanstalt	250
Torsås föreläsningsförening	250
Hjorteds föreläsningsanstalt	275
Arby föreläsningsanstalt	250
Karlslunda föreläsningsförening	250
Storebro föreläsningsförening	250
Örsjö föreläsningsförening	200
Fagerhults föreläsningsförening	250
Mörbylånga köpings föreläsningsförening	275
Vimmerby föreläsningsanstalt	300
Virserums föreläsningsanstalt	250
Hultsfreds föreläsningsförening	275
Gärdserums föreläsningsförening	250
Ottenby föreläsningsanstalt	250
Hallingebergs föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 80 kronor)	380
Halltorps föreläsningsförening	250
Kråksmåla föreläsningsförening	250
Törnesfalla föreläsningsanstalt	250
Degerhamns föreläsningsanstalt	250
Köping—Egby föreläsningsanstalt	250

i Gottlands län:

Visby arbetarförenings föreläsningsanstalt	450
Roma föreläsningsförening	325

i Blekinge län:

Karlskrona föreläsningsförening	725
Karlshamns föreläsningsförening	400
Ronneby föreläsningsförening	425
Olovströms föreläsningsförening	250
Bräkne-Hoby församlings föreläsningsanstalt	250
Johannishus föreläsningsanstalt	250
Kyrkhults föreläsningsförening	250
Lyckeby föreläsningsanstalt	300
Mjällby föreläsningsanstalt	275
Blekinge godtemplares folkhögskoleförenings föreläsningsanstalt	850
Sölvesborgs föreläsningsförening	275
Kallinge föreläsningsanstalt	250

i Kristianstads län:

Kristliga föreningens av unga män i Kristianstad föreläsningsanstalt	525
Ängelholms föreläsningsanstalt	475
Simrishamns föreläsningsanstalt	350
Hässleholms föreläsningsanstalt	375
Klippans föreläsningsanstalt	300
Vinslövs föreläsningsanstalt	250
Knislinge föreläsningsanstalt	275
Riseberga föreläsningsanstalt	275
Tollarps med omnejd föreläsningsanstalt	250
Åhus församlings föreläsningsanstalt	300
Båstads föreläsningsförening	250
Åstorps föreläsningsanstalt	250
Tomelilla föreläsningsanstalt	275
Degebergaortens föreläsningsanstalt	250
Östra Sönnarslövs föreläsningsanstalt	250
Örkelljunga föreläsningsanstalt	250
Perstorps föreläsningsanstalt	250
Hammenhögsortens föreläsningsanstalt	250
Kvidinge föreläsningsanstalt	275
Ivetofta sockens föreläsningsanstalt	275
Broby och Emitslövs föreläsningsförening	275
Simris och Östra Nöbbelövs föreläsningsanstalt	300
Maglehemsortens föreläsningsanstalt	250
Osby föreläsningsförening	250
Barkåkra föreläsningsanstalt	250
Önnestads föreläsningsförening	250
Hyllinge föreläsningsanstalt	275
Bjärnums föreläsningsanstalt	250
Torekovs föreläsningsanstalt	275
Munka Ljungby föreläsningsanstalt	250

i Malmöhus län:

Malmö biblioteks- och föreläsningsförening	1 500
Sofielunds föreläsningsförening	325
Landskrona föreläsningsanstalt	775
Hälsingborgs föreläsningsförening	500
Ystads föreläsningsanstalt	400
Lunds arbetarinstitut	325
Trälleborgs föreläsningsanstalt	375
Eslövs föreläsningsanstalt	325
Billesholm-Bjuvs föreläsningsanstalt	450
Höganäs föreläsningsanstalt	375
Hörby föreläsningsanstalt	250
Limhamns biblioteks- och föreläsningsförening	325
Svedala föreläsningsförening	400
Örtofta föreläsningsförening	250
Arlövs föreläsningsanstalt	325
Lackalänga föreläsningsanstalt	275
Kävlinge föreläsningsanstalt	275
Härslövs föreläsningsanstalt	275
Jordberga föreläsningsanstalt	275
Skurups föreläsningsanstalt	300
Reslövs föreläsningsanstalt	325

	Kr.
Hörs föreläsningsanstalt	325
Lomma föreläsningsanstalt	300
Allerums föreläsningsanstalt	275
Svalövs föreläsningsförening	275
Dalby föreläsningsanstalt	250
Röstånga föreläsningsanstalt	250
Barsebäck-Hofterups föreläsningsanstalt	250
Sjöbo med omnejd föreläsningsanstalt	250
Vellinge föreläsningsanstalt	250
Mörarps och omnejd föreläsningsanstalt	250
Anderslöv-Grönby föreläsningsanstalt	250
Asks föreläsningsanstalt	250
Teckomatorpsortens föreläsningsförening	275
Billeberga föreläsningsanstalt	225
Billinge föreläsningsanstalt	200
Skivarps föreläsningsanstalt	275
Kågeröds föreläsningsförening	250
Norra Vrams föreläsningsanstalt	275
Mjöhults föreläsningsanstalt	250
Kvistofta föreläsningsanstalt	275
Löberöds föreläsningsanstalt	200
Kastberga föreläsningsanstalt	225
Öveds föreläsningsanstalt	200
Stora Köpinge föreläsningsanstalt	250
Torna-Hällestads föreläsningsanstalt	250
Sövestads och Bromma föreläsningsförening	250
Södra Sallerups föreläsningsförening	200
Sydslättens föreläsningsanstalt	250
Hököpinge föreläsningsanstalt	250

i Hallands län:

Halmstads föreläsningsanstalt	775
Himle föreläsningsanstalt	600
Varbergs föreläsningsanstalt	550
Kungsbacka föreläsningsanstalt	250
Oskarsströms föreläsningsanstalt	375
Harplinge föreläsningsanstalt	500
Falkenbergs föreläsningsanstalt	500
Getinge föreläsningsanstalt	250
Renneslövs föreläsningsförening	250
Ätradalens föreläsningsanstalt	300
Slöinge och närgränsande socknars föreläsningsförening	400
Morups föreläsningsförening	275
Laholms föreläsningsanstalt	325
Tjärby föreläsningsanstalt	250
Östra Karups, Skummeslövs och Hasslövs föreläsningsanstalt	275
Eldsberga föreläsningsanstalt	250
Trönninge föreläsningsanstalt	250
Söndrums föreläsningsanstalt	225
Rydö föreläsningsanstalt	250
Vinbergs föreläsningsanstalt	250
Ullareds föreläsningsförening	200
Stafsinge föreläsningsanstalt	250
Gunnarps föreläsningsförening	250
Knäreds föreläsningsanstalt	250
Ysby föreläsningsanstalt	250
Hishults föreläsningsanstalt	225

i Göteborgs och Bohus län:

Göteborgs arbetarinstitut 1 400 kronor och till en filial 250 kronor	1 650
Göteborgs fögderis föreläsningsförening	1 300
Lundby arbetarinstitut	550
Gårda föreläsningsförening	425
Krokslätts föreläsningsförening	500
Kungälvs föreläsningsförening	325
Jonsereds föreläsningsförening	275
Uddevalla samhällsförbunds föreläsningsförening	400
Godtemplarnas i Gräbbestad föreläsningsförening	300
Tjörns godtemplares föreläsningsförening	300
Vendelsbergs föreläsningsförening	325
Marstrands föreläsningsförening	375
Munkedals föreläsningsförening	425
Bovallstrands föreläsningsförening	250
Ljungskile föreläsningsanstalt	200
Kville föreläsningsförening	250
Strömstads föreläsningsförening	350
Tanums föreläsningsanstalt	250
Lysekils föreläsningsförening	550
Gravarne-Tångens föreläsningsanstalt	250

i Älvsborgs län:

Borås arbetarinstitut	650
Vänersborgs arbetarinstitut	500
Åmåls arbetarinstitut	500
Ulricehamns arbetarinstitut	350
Trollhättans föreläsningsinstitut	450
Kinna-Örby föreläsningsanstalt	400
Rånnums föreläsningsinstitut	300
Melleruds föreläsningsförening	350
Mjöbäcks pastorats föreläsningsförening	300
Lilla Edets föreläsningsförening	325
Herrljunga föreläsningsförening	300
Bollebygds härads föreläsningsanstalt	275
Brändefors föreläsningsanstalt	225
Svenljunga föreläsningsanstalt	325
Limmareds föreläsningsanstalt	275

	Kr.
Örsås med omnejd föreläsningsanstalt	225
Östra Frölunda föreläsningsförening	200
Torrskogs föreläsningsanstalt	250
Lerums föreläsningsanstalt	250
Rölanda sockens föreläsningsanstalt	200
Bäcke föreläsningsförening	225
Kretslogen Riksgränsens föreläsningsanstalt	250
Brålanda föreläsningsanstalt	225
Tranemo föreläsningsanstalt	250

i Skaraborgs län:

Skövde föreläsningsförening	525
Mariestads föreläsningsanstalt	500
Falköpings föreläsningsförening	350
Lidköpings föreläsningsanstalt	325
Hjo föreläsningsanstalt	325
Styrelsens för Vulcans skol- och biblioteks hus i Tidaholm föreläsningsanstalt	325
Stora Hovtraktens föreläsningsförening	450
Karlsborgs föreläsningsanstalt	300
Ullervad-Leksberg-Utby föreläsningsanstalt	225
Skara föreläsningsförening	400
Excelsiorförbundets föreläsningsanstalt i Skaraborgs län	475
Excelsiorföreningen Facklans i Vara föreläsningsanstalt	300

i Värmlands län:

Karlstads föreläsningsanstalt	625
Filipstads bergslags föreläsningsanstalt	550
Arvika föreläsningsanstalt	425
Eds sockens föreläsningsanstalt	400
Grums föreläsningsförening	325
Säffle föreläsningsförening	300
Hagfors föreläsningsförening	300
Forshaga föreläsningsförening	350
Hammarö föreläsningsförening	325
Nyeds föreläsningsförening	275
Kils föreläsningsförening	250
Ransäters föreläsningsförening	275
Nedre Ulleruds föreläsningsförening	200
Silbodals föreläsningsförening	250
Töcksmarks föreläsningsanstalt	250
Nykroppa föreläsningsanstalt	300
Storfors föreläsningsanstalt	350
Karlanda föreläsningsanstalt	200
Eda sockens föreläsningsanstalt	300
Järnskog-Skillingmarks föreläsningsförening	275
Värmlands godtemplares folkhögskoleförenings föreläsningsanstalt	600

	Kr.
Edsvalla föreläsningsanstalt	200
Fryksände föreläsningsanstalt	300
Väse föreläsningsanstalt	200
Lekvattnets föreläsningsförening	250

i Örebro län:

Örebro föreläsningsanstalt	675
Kumla föreläsningsförening	450
Bofors godtemplares föreläsningsförening	300
Askers föreläsningsanstalt	250
Fellingsbro föreläsningsanstalt	325
Glanshammars m. fl. socknars föreläsningsförening	250
Nora godtemplares föreläsningsanstalt	350
Degerfors föreläsningsanstalt	275
Lindesbergs föreläsningsanstalt	500
Kopparbergs föreläsningsförening	400
Tysslinge m. fl. socknars föreläsningsanstalt	250
Hallsbergs föreläsningsförening	325
Askersunds föreläsningsanstalt	375
Vikers föreläsningsanstalt	250
Laxå föreläsningsanstalt	375
Bo föreläsningsanstalt	250
Sköllersta-Ekeby-Gällersta föreläsningsanstalt	300
Götlunda föreläsningsanstalt	325
Stora Mellösa fosterländska förening	200
Fjugesta föreläsningsanstalt	250
Hällefors sockens föreläsningsanstalt	275
Lerbäcks föreläsningsanstalt	325
Ramsbergs föreläsningsförening	250
Nora sockens föreläsningsanstalt	400
Kungl. Svea trängkårs nykterhetsförenings föreläsningsanstalt, Örebro	200
Järnboås föreläsningsförening	225
Karlskoga föreläsningsförening	500
Hasselfors föreläsningsanstalt	250
Guldsmedshytte föreläsningsanstalt	250
Kungl. Livregementets grenadjärers föreläsningsförening, Örebro	200
Öskeviks föreläsningsförening	250
Ljusnarsbergs föreläsningsanstalt	350

i Västmanlands län:

Västerås arbetarinstitut	850
Köpings föreläsningsförening	350
Arboga föreläsningsanstalt	350
Norbergs arbetarinstitut	550
Sala stads föreläsningsförening	425
Ramnäs föreläsningsförening	275

	Kr.
Sura sockens föreläsningsförening	250
Västanfors föreläsningsförening	400
Kungsörs föreläsningsförening	350
Skultuna föreläsningsförening	350
Kolbäcks, Svedvi och Bergs föreläsningsförening	700
Väster-Lövsta föreläsningsförening	350
Kumla föreläsningsförening	300
Siende härads jämte närgränsande socknars föreläsningsförening	500
Björskogs föreläsningsförening	250
Malma och Bro föreläsningsförening	325
Väster-Våla föreläsningsförening	225
Skinnskattebergs föreläsningsanstalt	300
Karmansbo föreläsningsförening	225
Norrby föreläsningsförening	225
Kila föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 20 kronor)	270
Säterbo och Arboga socknars föreläsningsanstalt	275
Odensvi föreläsningsförening	250
Vittinge församlings föreläsningsanstalt	250
Östervåla föreläsningsanstalt	250
Gunnilbo föreläsningsförening	250

i Kopparbergs län:

Falu föreläsningsförening	500
Hedemora föreläsningsanstalt	450
Avesta-Grytnäs föreläsningsförening	500
Mora föreläsningsanstalt	500
Borlänge föreläsningsanstalt	250
Husby föreläsningsanstalt	475
Leksands föreläsningsförening	375
Lima föreläsningsförening	325
Sävsnäs föreläsningsanstalt	300
Transtrands föreläsningsförening	250
Nås föreläsningsanstalt	300
Norrbärke föreläsningsanstalt	300
Domnarvets föreläsningsanstalt	275
Orsa centralkommittés föreläsningsanstalt	300
Malungs föreläsningsanstalt	300
Grangärde föreläsningsförening	350
Stora Tuna föreläsningsförening	250
Als föreläsningsanstalt	300
Krylbo föreläsningsanstalt	250
Dala-Järna föreläsningsanstalt	275
Vika-Hosjö föreläsningsanstalt	275
Venjans kommuns föreläsningsanstalt	250
Vikmanshytte—Turbo föreläsningsförening	250
Säters föreläsningsanstalt	300
Vansbro föreläsningsanstalt	300

	Kr.
Sollerö föreläsningsförening	250
Folkärna föreläsningsanstalt	250
Ore föreläsningsförening	250
Rättviks föreläsningsförening	250
Söderbärke föreläsningsanstalt	250

i Gävleborgs län:

Gävle arbetarinstitut	1 050
Söderhamns arbetarinstitut	600
Hudiksvalls arbetarinstitut	670
Norra Hälsinglands föreläsningsförening	300
Bomhus föreläsningsanstalt	575
Hanebo föreläsningsanstalt	300
Ockelbo föreläsningsförening	325
Strömsbro föreläsningsförening	325
Valbo föreläsningsförening	275
Forsbacka föreläsningsförening	225
Hamrånge föreläsningsanstalt	250
Bollnäs föreläsningsanstalt	325
Ljusne-Ala föreläsningsanstalt	250
Ovansjö-Torsåkers föreläsningsförening	425
Vallviks föreläsningsförening	250
Färila föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 35 kronor)	335
Ovanåkers föreläsningsförening	300
Öster Färnebo föreläsningsförening	250
Årsunda föreläsningsanstalt	200

i Västernorrlands län:

Sundsvalls föreläsningsförening	600
Alnösundets föreläsningsförening	775
Gudmundrå föreläsningsförening	625
Sollefteå föreläsningsförening	400
Torps föreläsningsförening	350
Örnsköldsviks föreläsnings- och biblioteksförening	250
Alby föreläsningsförening	325
Fjällsjö föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 15 kronor)	315
Stöde föreläsningsförening	250
Bodums föreläsningsförening	225
Härnösands föreläsningsförening	425
Njurunda föreläsningsanstalt	300
Attmars föreläsningsförening	250

i Jämtlands län:

Östersunds arbetarinstitut	900
Jämtlands läns ungdomsförbunds föreläsningsförening	400
Järpens föreläsningsanstalt	300

	Kr.
Näskotts föreläsningsförening	200
Bräcke föreläsningsanstalt	200
Sundsjö föreläsningsförening	250
Ragunda-Hällesjö-Stugunds föreläsningsanstalt	300
i Västerbottens län:	
Föreläsningsföreningen Minerva i Umeå	500
Föreläsningsföreningen Iduna i Sandvik	325
Robertsfors-Sikeå föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 15 kronor)	290
Nordmalings föreläsningsanstalt	400
Lycksele föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 125 kronor)	650
Åsele folkbildnings- och hembygdsförenings föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 125 kronor)	450
Hörnefors föreläsningsanstalt	250
Bureå föreläsningsanstalt	300
Vindelns föreläsningsförening	250
Skellefteå föreläsningsanstalt	300
Mo ångsågs föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 65 kronor)	315

	Kr.
Burträsks föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 20 kronor)	270
Vännäs föreläsningsanstalt	250
Obbola föreläsningsanstalt	250
i Norrbottens län:	
Tekniska skolans i Luleå föreläsningsanstalt	350
Malmbergets föreläsningsförening	550
Bodens föreläsningsanstalt	725
Kiruna föreläsningsanstalt	425
Piteå föreläsningsförening	450
Gällivare föreläsningsanstalt	550
Koskullskulle föreläsningsanstalt	325
Svartö föreläsningsanstalt	350
Haparanda föreläsningsanstalt	300
Råneå föreläsningsanstalt	275
Murjeks föreläsningsanstalt	250
Abisko föreläsningsanstalt	250
Riksgränsens föreläsningsanstalt	250
Jockmocks föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 40 kronor)	340
Porjus föreläsningsanstalt	250

Vidare har Kungl. Maj:t till centralbyråer och andra sammanslutningar för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar för år 1917 beviljat understöd med följande belopp:

till Folkbildningsförbundet i Stockholm	kr. 4 000
» Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar	» 2 400
» Västra Sveriges folkbildningsförbund i Göteborg	» 1 700
» Norrbottens läns föreläsningsförbund i Luleå	» 350
» Västerbottens läns föreläsningsförbund i Umeå	» 300
» Värmlands föreläsningsförbund i Karlstad	» 250
» Excelsiorförbundets folkbildningsbyrå i Skövde	» 150
» Örebro läns föreläsningsförbund i Hallsberg	» 250
» Västmanlands läns föreläsningsförbund i Strömsholm	» 150
» Östergötlands läns föreläsningsförbund i Norrköping	» 200
» Jämtlands läns föreläsningsförbund i Östersund	» 100
» Norra Kalmar läns föreläsningsförbund i Västervik	» 200
» Södra Kalmar läns föreläsningsförbund i Kalmar	» 250
» Jönköpings läns föreläsningsförbund i Sävsjö	» 200
» Hallands läns föreläsningsförbund i Halmstad	» 200
» Södermanlands läns föreläsningsförbund i Åsa, Kantorp	» 100
» Blekinge läns föreläsningsförbund i Ronneby	» 100
» Kronobergs läns föreläsningsförbund i Växjö	» 150
» Dalarnas föreläsningsförbund i Mora	» 200
» Medelpads föreläsningsförbund i Fränsta	» 100

Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1915.

Ur pensionsstyrelsens årsberättelse för 1915, som för någon tid sedan utkommit, meddelas här nedan en del uppgifter, vilka torde vara av mera allmänt intresse.

Avgiftsbetalningen. Av de i berättelsen lämnade uppgifterna angående inbetalning av grundavgifter framgår bland annat, att antalet försäkrade personer utgjorde i runt tal för städerna 890 000 och för landsbygden 2 350 000 eller resp. 92 och 95 % av den mantalsskrivna befolkningen i åldern 15—66 år. Antalet från avgiftsplikt undantagna personer utgjorde alltså för städerna 8 % och för landsbygden 5 %. De påförda avgifterna uppgingo till för städerna 2·67 och för landsbygden 7·05 eller sammanlagt 9·72 millioner kronor. Summan av de avgifter, som redovisats såsom inbetalade av de försäkrade, utgjorde inalles för städerna 1 961 000 kronor och för landsbygden 6 244 000 kronor eller tillsammans för hela riket omkring 8·20 millioner kronor.

Det belopp — motsvarande av de avgiftspliktiga icke erlagda grundavgifter — som kommunerna varit skyldiga att redovisa och inbetala till pensionsförsäkringsfonden, utgjorde för städerna 711 000 kronor och för landsbygden 805 000 kronor, alltså sammanlagt omkring 1·52 millioner kronor eller ungefär 16 % av summan av påförda grundavgifter. Restantierna hava uppgått till relativt betydligt högre belopp i städerna än å landsbygden, nämligen för städerna till 27 % och för landsbygden till 11 % av det påförda beloppet.

Vad tilläggsavgifterna beträffar, utgjorde antalet personer, som påförts dylik avgift, i runt tal för städerna 375 000 och för landsbygden 659 000 eller resp. 39 och 27 % av den mantalsskrivna befolkningen i åldern 15—66 år. De påförda tilläggsavgifterna uppgingo för städerna till 2·44 och för landsbygden till 3·17 eller sammanlagt 5·61 millioner kronor. Summan av inbetalade avgifter utgjorde inalles för städerna 2 004 000 kronor och för landsbygden 2 912 000 kronor eller tillsammans för hela riket 4·92 millioner kronor. Restantierna utgjorde alltså sammanlagt för hela riket omkring 0·69 millioner kronor eller ungefär 12 % av summan av påförda tilläggsavgifter. Restantierna uppgingo, liksom vid grundavgifterna, till relativt betydligt högre belopp i städerna än på landsbygden, nämligen för städerna till 18 % och för landsbygden till 8 % av det påförda beloppet.

Pension (understöd). Under år 1915 inkommo till pensionsstyrelsen 137 342 ansökningar om pension eller understöd eller om ändring därav, avseende 156 612 personer, därav 56 972 män och 99 640 kvinnor. Av de under året till definitivt avgörande upptagna avslogos ansökningarna för 7 973 personer.

Under år 1915 utfärdades pensionsbrev för 103 394 personer, varav 67 545 eller 65·3 % för kvinnor. Sammanlagda årliga pensionsbeloppet utgjorde 6 219 000 kronor eller 60·15 kronor i medeltal för varje pensionär. Medeltalen för manliga och kvinnliga pensionärer utgjorde resp. 61·32 och 59·52 kronor. I nyssnämnda summa pensionsbelopp ingå avgiftspensioner till ett belopp av 6 982 kronor.

Den sjukvårdande verksamheten. Efter därom av pensionsstyrelsen gjord framställning fastställde Kungl. Maj:t den 30 oktober 1914 grunder för denna verksamhet, som dock först under år 1915 kunde påbörjas.

Under året inkommo 1 481 ansökningar om sjukvård, varav 753 för män och 728 för kvinnor.

Styrelsen har därjämte beträffande personer, som sökt pension, på eget initiativ upptagit frågan om vidtagande av sjukvårdande åtgärder i 688 fall, därav 331 fall gällt män och 357 kvinnor. Till förnyad prövning upptagna ärenden hava under året utgjort 7.

I 761 fall har beslut fattats om lämnande av bidrag för åtgärder till förebyggande eller hävande av arbetsoförmåga, och har i 346 av dessa fall behandling under året ägt rum.

Styrelsen har beslutat bidrag för bekostande av vård å kurort, tuberkulossjukhus, kustsanatorium samt lasarett, vård och yrkesutbildning samt anskaffande av bandageanordning å vanföreanstalter, ävensom för inackordering å lupushem under den tid patienten åtnjutit behandling för lupus. Vidare hava beslutats bidrag för utbildning vid statens hantverksskola för blinda i Kristinehamn, yrkesutbildning hos privata yrkesidkare (skräddare, skomakare, sömmerskor) ävensom för genomgående av handelsskolor eller dylikt.

Av det för åren 1914—1915 anvisade anslaget å 200 000 kronor för ifrågavarande ändamål hava utbetalats 15 712 kronor, varav för sjukvård eller yrkesutbildning 12 954 kronor, för läkarutlåtanden 2 410 och i resekostnader för patienter 348 kronor. Såsom härav framgår, har den sjukvårdande verksamheten under år 1915 haft en ganska ringa omfattning. Detta har till en del haft sin orsak i bristen på sjukvårdsplatser, lämpade för den behandling, som i de särskilda fallen erfordrats.

Pensionsnämnder och ombud. Enligt lag skall varje socken å landet samt varje stad ävensom varje köping, som utgör egen kommun, bilda ett pensionsdistrikt. Där på grund av kommuns vidsträckthet eller folkmängd eller andra förhållanden så prövas lämpligt, må kommun fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. För varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av ordförande jämte suppleant samt ett jämnt antal ledamöter, högst 6. Vid 1915 års utgång hade 92 kommuner beslutat uppdelning i två eller flera pensionsdistrikt, och utgjorde dessas sammanlagda antal vid nämnda tid 2 658. Ledamöternas antal utgjorde sex i 1 018 distrikt, fyra i 1 505 distrikt och två i 135 distrikt.

I pensionsförsäkringslagen, enligt dess ursprungliga lydelse, var föreskrivet, att pensionsnämnd skulle sammanträda minst en gång var tredje månad och dessutom, på kallelse av ordföranden, så ofta han med avseende å in-

komna ärendens antal och vikt funne det nödigt. Genom lag den 8 juni 1915 ändrades nämnda bestämmelse därhän, att pensionsnämnd skall sammanträda, så ofta ordföranden med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt, dock minst en gång varje kalenderhalvår.

Sammanlagda antalet sammanträden för pensionsnämnderna i riket har under år 1915 utgjort omkring 11 000. Vid åtskilliga pensionsnämndssammanträden hava pensionsstyrelsens ledamöter eller tjänstemän närvarit.

Enligt lag skall för varje pensionsdistrikt finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud, dock att samma person må kunna förordnas till ombud för flera pensionsdistrikt. I enlighet med denna bestämmelse förordnade pensionsstyrelsen för år 1914 s. k. ortsombud till ett antal av 1 224. Ortsombuden hade till huvudsaklig uppgift att, förutom att iakttaga det allmännas rätt, övervaka pensionsärendenas behöriga handläggning av de till ombudets distrikt hörande pensionsnämnderna.

Då organisationen med ett stort antal ortsombud visat sig mindre lämplig, verkställde styrelsen i slutet av år 1914 med vederbörligt medgivande en omläggning av ombudsinstitutionen att gälla från och med 1915 års ingång. Landet uppdelades därvid i 160 ombudsområden, vart och ett sålunda i medeltal omfattande ungefär 16 pensionsdistrikt, och ombud förordnades till ett antal av 143, av vilka sålunda några förestodo två ombudsområden. Under år 1915 ägde ytterligare ett par sammanslagningar av ombudsområden rum, så att ombudens antal vid slutet av året utgjorde 141. Den nya ombudsorganisationen synes hava verkat på ett tillfredsställande sätt och hava varit ägnad att befordra en enhetlig behandling av ansökningarna.

Efter därom av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd anordnade styrelsen under året sammanlagt 19 möten med ombud och nämnder inom olika delar av landet.

Enligt lag äger även landsting att utse ombud för pensionsdistrikt inom landstingsområdet. Endast ett fåtal av landstingen hava emellertid begagnat sig av denna rätt.

Familjeunderstöd vid tjänstgöring för rikets försvar. Förutom de uppgifter, som åligga styrelsen jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913, har styrelsen år 1914 fått sig ålagt att handlägga även ärenden angående understöd åt familj till sådan värnpliktig, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar.

Ansökningar om familjeunderstöd, vilka ansökningar i första hand prövas av pensionsnämndsordförandena och i andra och sista hand av pensionsstyrelsen, hava under år 1915 till styrelsen inkommit till ett antal av 54 707. Styrelsen har under året utfärdat 46 384 understödsbevis, vartill komma 19 623 bevis om tilläggsunderstöd, avseende i de flesta fall en senare tjänstgöringsperiod. Antalet avslagna eller återkallade ansökningar hava under året uppgått till 8 009.

För handläggningen av ifrågavarande ärenden har inom styrelsen varit upprättad en särskild avdelning, som stått under närmaste ledning av en av styrelsens tjänstemän.

Utbetalningen av de utanordnade understöden har verkställts av postsparbanken genom postanstalterna. Enligt vad styrelsen inhämtat hava under år 1915 till understödsberättigade av ifrågavarande slag utbetalats sammanlagt 4 653 317 kronor.

Arbetstidens längd vid herrfrisersalonger (rakstugor), damfrisersalonger och badinrättningar. (Forts.)

III. Arbetstidens längd vid badinrättningar.[1]

Enligt de genom konungens befallningshavande i riket införskaffade förteckningarna över badinrättningar uppgick hela antalet för resp. polismyndigheter i orterna vid slutet av år 1913 kända företag av detta slag till 588. Häri ingå emellertid utom egentliga varmbadanstalter även åtskilliga mindre varmbadinrättningar utan särskild badpersonal samt de offentliga kallbadanstalterna. Endast *248 varmbadanstalter*, som bedrivit rörelsen under minst fem dagar per vecka och vid vilka särskild badpersonal varit anställd, hava här gjorts till föremål för närmare undersökning. Av dessa bedrevo 143 badanstalter rörelsen under hela eller så gott som hela året (årsföretag), medan 105 badanstalter voro öppna endast under sommaren (sommarföretag).

Antalet egentlig badpersonal vid årsföretagen uppgick till 740 personer och vid sommarföretagen till 705 personer. Av den vid årsföretagen anställda badpersonalen voro 23·8 % män och 76·2 % kvinnor. Motsvarande procenttal för sommarföretagen voro 6·8 % och 93·2 %. Endast ett fåtal minderåriga (under 18 år) voro anställda vid hithörande företag.

Tiden för badlokalernas öppethållande. Å vardagar öppnades badlokalerna, vad beträffar årsföretagen, kl. 8 f. m. vid omkring en tredjedel av samtliga redovisade företag, omfattande mer än hälften av hela badpersonalen. I övrigt öppnades badlokalerna vid relativt många företag kl. 9 och kl. 11 f. m. I fråga om sommarföretagen öppnades badlokalerna vid nära hälften av samtliga redovisade företag, omfattande mer än tre femtedelar av badpersonalen, kl. 8 f. m.

Med avseende å stängningstiden märkes, att omkring hälften av de redovisade årsföretagen stängde badlokalerna kl. 8 e. m. Åtskilliga årsföretag, särskilt bland de större, tillämpade dock en senare stängningstid, nämligen kl. 8·30 och kl. 9 e. m. Vid sommarföretagen voro kl. 8 e. m. och kl. 7 e. m. de vanligaste stängningstiderna.

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet, vad badinrättningarna beträffar, av den i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *Arbetstidens längd vid frisersalonger och badinrättningar i Sverige.*

I efterföljande tablå angives omfattningen av badlokalernas öppethållande å vardagar.

Tid för badlokalernas öppethållande å vardagar	Årsföretag		Sommarföretag	
	Antal företag	Antal badpersonal	Antal företag	Antal badpersonal
	%	%	%	%
Mindre än 9 tim.	24·4	11·5	13·7	7·4
9—9 ½ tim.	15·0	13·6	11·3	10·7
10—10 ½ »	14·2	7·0	13·7	11·7
11—11 ½ »	12·6	8·0	28·8	32·5
12—12 ½ »	18·9	19·6	30·0	32·5
13 tim. och däröver	14·9	40·3	2·5	5·2

Beträffande badlokalernas öppethållande å söndagar framgår av utredningen, att sådant öppethållande förekom i långt större utsträckning vid sommarföretagen än vid årsföretagen, vilket närmare belyses av nedanstående tablå. Vid årsföretagen har öppethållandet i regel endast gällt ett fåtal timmar på förmiddagen, medan vid sommarföretagen badlokalernas öppethållande i stor utsträckning omfattat ett avsevärt antal timmar, fördelade på såväl för- som eftermiddagen.

Tid för badlokalernas öppethållande å söndagar	Årsföretag		Sommarföretag	
	Antal företag	Antal badpersonal	Antal företag	Antal badpersonal
	%	%	%	%
Badlokalerna helt stängda	77·6	43·3	37·0	19·5
» öppna i 1—1 ½ tim.	5·2	6·4	—	—
» » » 2—3 ½ »	10·5	16·4	7·6	8·9
» » » 4—5 ½ »	6·0	33·8	10·9	10·4
» » » 6—7 ½ »	0·7	0·1	18·5	12·7
» » » 8—9 ½ »	—	—	11·9	25·1
» » » 10—11 ½ »	—	—	8·7	16·6
» » » 12 tim. och däröver	—	—	5·4	6·8

Det är huvudsakligen de större badanstalterna, som hålla badlokalerna även å söndagarna tillgängliga för allmänheten.

Arbetstidens längd. Badpersonalens bruttoarbetstid och tiden för arbetets avslutning sammanfaller icke ens tillnärmelsevis med resp. badlokalernas öppethållande och badlokalernas stängning. Efter tidpunkten för badlokalernas stängning fortgår nämligen serveringen av bad inom badlokalernas olika avdelningar, till dess samtliga kunder, som vid stängningsdags erhållit tillträde till badlokalerna, blivit betjänade samt badpersonalen åliggande rengöringsarbete blivit utfört. Dessutom märkes, att, särskilt vid de större badanstalterna, skiftande arbetstider tillämpas å olika veckodagar för olika grupper av badpersonalen eller för enstaka medlemmar av densamma.

Svårigheten att exakt fastställa tidpunkten för arbetets verkliga avslutning har medfört, att beträffande denna del av undersökningen såväl de från

företagens innehavare inkomna uppgifterna som ock motsvarande direkt från personalen vid ett mindretal av samma företag inhämtade uppgifter särskilt bearbetats. Av den efterföljande sammanställningen framgår också tydligt de båda uppgiftseriernas bristande överensstämmelse, beroende i första hand på företagsinnehavarnas benägenhet att underskatta och personalens att överskatta kvällsarbetets omfattning. De här meddelade uppgifterna avse förhållandena å vardagar. Å söndagar förekom kvällsarbete endast i relativt ringa utsträckning och nästan undantagslöst endast vid sommarföretag.

Tid för arbetets avslutning å vardagskvällar	Antal badpersonal vid årsföretag enl. uppgifter från		Antal badpersonal vid sommarföretag enl. uppgifter från	
	företagens innehavare	personalen	företagens innehavare	personalen
	%	%	%	%
Arbetet avslutas före kl. 9 e. m.	15·2	6·9	78·2	72·6
» kl. 9—9·30 e. m.	27·8	18·9	20·5	27·0
» 9·30—10	20·2	27·9	1·1	—
» 10—10·30	28·1	24·7	0·2	0·4
» 10·30—11 »	2·7	14·8	—	—
» 11 och senare	6·0	6·8	—	—

Vad slutligen beträffar *nettoarbetstidens längd per vecka* hänvisas till i nedanstående tablå meddelade uppgifter.

Nettoarbetstid per vecka	Antal badpersonal vid årsföretag enl. uppgifter från		Antal badpersonal vid sommarföretag enl. uppgifter från	
	företagens innehavare	personalen	företagens innehavare	personalen
	%	%	%	%
Mindre än 60 tim.	19·2	7·7	15·7	1·8
60—66	17·7	4·7	24·1	6·6
66—72	28·7	30·7	20·9	24·1
72—78	15·9	26·0	16·7	12·0
78—84	12·0	22·2	9·8	9·9
84—90	5·9	6·8	5·8	29·9
90 tim. och däröver	0·6	1·9	7·0	15·7

Den *genomsnittliga* nettoarbetstiden per vecka utgjorde vid årsföretagen enligt innehavarnas uppgifter 67·6 tim. och enligt personalens uppgifter 73·4 tim. Vid sommarföretagen voro motsvarande tal resp. 69·0 tim. och 79·2 tim.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.

(Preliminär redogörelse.)

Fjärde kvartalet.

Under fjärde kvartalet av år 1916 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 43 arbetsinställelser, varav 22 påbörjade under oktober, 12 under november och 9 under december. Inalles berörde dessa 43 arbetsinställelser 69 arbetsgivare och 3 318 arbetare. Av konflikterna voro 41 strejker, 1 lockout och 1 av blandad karaktär.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 43 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp	Antal arbetsinställelser	Antal arbetsgivare	Antal arbetare
Malmbrytning och metallindustri	5	5	356
Jord- och stenindustri	2	2	132
Trävaruindustri	5	5	613
Pappers- och grafisk industri	2	2	597
Livsmedelsindustri	8	22	270
Textil- och beklädnadsindustri	2	2	55
Läder-, hår- och gummivaruindustri	2	2	47
Byggnadsverksamhet	14	22	818
Land- och sjötransport	2	6	400
Annan yrkesrörelse	1	1	30
Summa	**43**	**69**	**3 318**

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till c:a 69 000.

Arbetsgivarna voro i 28 fall *organiserade* och i 15 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 30 fall helt eller delvis facklig organisation; i 13 fall voro de däremot oorganiserade.

Arbetsinställelsernas lokala utbredning framgår av följande översikt:

Stockholms stad	2	Malmöhus län	9	Gävleborgs län	1
Uppsala län	1	Hallands län	3	Västernorrlands län	5
Östergötlands län	3	Göteborgs o. Bohus län	4	Jämtlands län	2
Kalmar län	2	Älvsborgs län	3	Norrbottens län	1
Gottlands län	1	Värmlands län	1	*Summa*	**43**
Blekinge län	2	Västmanlands län	1		
Kristianstads län	1	Kopparbergs län	1		

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av sammanställningen å sid. 382.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Fjärde

ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud. mag. = magistrat.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
175	1 okt.	—	—	Strejk.	Stuveriarbetare.	Härnösand.	Löneförhöjning.
176	2 okt.	8 nov.	38	Strejk.	Skogsarbetare.	Uddeholm (Värml. l.).	Fråga om 1) retroaktiv utbetalning av krigstidstillägg; 2) inställande av avhysningsåtgärder mot vissa a.
177	3 okt.	6 okt.	4	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Halmstad.	Löneförhöjning.
178	3 okt.	17 okt.	15	Strejk.	Nåtlerskor vid skofabrik.	Ramlösa (Malmöh. l.).	Missnöje med en nytillsatt föreståndarska.
179	5 okt.	—	—	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Fritsla (Älvsb. l.).	Ag:s åtgärd att avfordra a. frejdebetyg.
180	7 okt.	10 okt.	4	Strejk.	Hamnbyggnadsarbetare.	Landskrona.	Löneförhöjning.
181	7 okt.	2 nov.	27	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Söderhamn.	Tvist om ackordspris.
182	16 okt.	18 okt.	2	Strejk.	Betupptagare.	Arlöv (Malmöh. l.).	Löneförhöjning.
183	16 okt.	26 okt.	11	Strejk.	Arbetare vid kalkbrott.	Lockne (Jämtl. l.).	Tvist om beräkningen av ackordspriset för ett arbete.
184	16 okt.	7 dec.	53	Strejk.	Pappersbruksarbetare.	Munkedal (Göt.o.Boh.l.).	Löneförhöjning.
185	17 okt.	24 okt.	8	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Torpshammar (Västern. l.).	Löneförhöjning.
186	19 okt.	20 okt.	1	Strejk.	Minderåriga a. vid lådfabrik.	Stockvik (Västern. l.).	Löneförhöjning.
187	19 okt.	—	—	Strejk.	Minderåriga a. vid spinneri.	Borås.	Löneförhöjning.
188	21 okt.	23 okt.	3	Strejk.	Byggnadssnickare.	Varberg.	Begäran om dyrtidstillägg.

i Sverige, påbörjade under år 1916.

kvartalet.

k.(m.)ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
5	300	—	Ja.	Delvis.	Konflikten var vid skeppningens slut olöst. A. hava bildat koop. stuveriförening.	ag.	[175]) Kollektivavtal, gällande för säsongen 1916, hade förut upprättats (arbetsinst. n:r 62).	175
1	443	—	Ja.	Delvis.	1) Ag:s villkor. 2) A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[176]) Bland de strejkande voro 236 arrendatorer hos ag.	176
1	15	—	Nej.	Nej.	Förhöjning av timlönen från 50 till 55 öre.	ag., a.		177
1	42	—	Ja.	Ett fåtal.	Kompromiss. (Den ifrågav. förest. skulle biträda med arbetets fördeln., men ej intaga förmansställning.)	ag., a.		178
1	59	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag.	[179]) De nya a. erhöllo en av de strejkande i samband med arbetsnedläggelsen fordrad förhöjning av timlönen med 5 öre.	179
1	60	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.		180
1	130	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	ag., a., omb.	[181]) Ett av konflikten indirekt berört sågverksbolag åtog sig att utbetala a:s fordran.	181
1	57	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., k.ordf.		182
1	27	—	Ja.	Nej.	A. godkände ag:s beräkningsgrunder, men tillerkändes höjning av ackordspriset.	ag.		183
1	380	—	Ja.	Ja.	Löneförhöjning i huvudsaklig överensstämmelse med ett av statens förlikningsman framlagt medlingsförslag.	fm.	[184]) Förlikningsmannens medlingsförslag hade vid förhandling mellan parternas organisationer den 7/11 preliminärt antagits, men godkändes ej av ag.; Sv. arbetsg.-fören. indrog därefter understödet till ag.	184
1	55	—	Nej.	Ja.	De lägst avlönade a. erhöllo en mindre löneförhöjning.	ag.		185
1	17	—	Nej.	Nej.	Förhöjning av timlönen med 2 öre.	ag., a., omb.	[186]) 30 a. indirekt berörda.	186
1	42	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag., a., omb.	[187]) 71 a. indirekt berörda.	187
2	24	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a., mag.		188

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige,

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
189	21 okt.	4 nov.	15	Strejk.	Arbetare vid betvåg.	Simrishamn.	Löneförhöjning.
190	22 okt.	5 nov.	15	Strejk.	Arbetare vid sockerfabrik.	Karlshamn.	Löneförhöjning.
191	23 okt.	31 okt.	9	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Bromma (Stockholm).	Retroaktiv utbetalning av lönetillägg.
192	24 okt.	1 nov.	9	Strejk.	Gipsrörare.	Göteborg.	Löneförhöjning.
193	26 okt.	29 okt.	4	Strejk.	Betlossare vid sockerfabrik.	Linköping.	Löneförhöjning.
194	27 okt.	28 okt.	1	Strejk.	Arbetare vid broddfabrik.	Norrköping.	Löneförhöjning (20 %).
195	27 okt.	30 okt.	4	Strejk.	Betlossare vid sockerfabrik.	Genevad (Hall. l.).	Löneförhöjning.
196	27 okt.	7 nov.	12	Strejk.	Murare och hantlangare.	Linköping.	Löneförhöjning.
197	1 nov.	11 nov.	11	Strejk.	Lärlingar vid mek. verkstad.	Ystad.	Fråga om a:s skyldighet att utföra visst arbete.
198	1 nov.	28 nov.	28	Strejk.	Arbetare vid stålverk.	Vikmanshyttan (Kopparb. l.).	Förflyttning av en a. till lägre avlönat arbete.
199	2 nov.	4 nov.	3	Strejk.	Stuveriarbetare.	Malmö.	Löneförhöjning.
200	4 nov.	5 nov.	2	Strejk.	Lastningsarbetare vid sockerfabrik.	Roma (Gottl. l.).	Löneförhöjning.
201	8 nov.	20 febr. 1917	105	Strejk.	Arbetare vid kraftverksbyggnad.	Fagersta (Västm. l.).	Löneförhöjning m. m.
202	10 nov.	21 nov.	12	Strejk.	Gruvarbetare.	Vattholma (Uppsala l.).	Löneförhöjning.
203	11 nov.	—	—	Strejk.	Mälteriarbetare.	Hälsingborg.	Löneförhöjning.
204	15 nov.	3 jan. 1917	50	Strejk.	Stenhuggare.	Brunflo (Jämtl. l.).	Dyrtidstillägg (gift a. 10 och ogift 8 öre per timme).

påbörjade under år 1916: fjärde kvartalet. (Forts.)

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
1	35	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a., mag.	[190]) 116 a. indirekt berörda. De strejkande vägrade erkänna ett med fabrikens oorg. a. förut träffat kollektivavtal.	189
	65	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.		190
1	25	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[191]) *Statens förlikningsman medlade.*	191
3	15	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades med någon jämkning.	ag., a.	[191 192]) A:s krav grundade sig på en med Centr. ag.-förb. den 13/9 träffad överenskommelse, vars tillämpning a. ville utsträcka även till utomstående ag.	192
1	26	—	Ja.	Nej.	Dyrtidstillägg (2·50 per vecka) beviljades såväl de strejkande som fabrikens övriga a.	ag., a.		193
1	80	—	Nej.	Nej.	En del av a. beviljades 8—10 % lönetillägg.	omb.		194
1	24	—	Ja.	Nej.	Nya a. antogos.	ag., omb.	[195]) 180 a. indirekt berörda.	195
4	32	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[196]) Jämför [191 192]).	196
1	34	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	ag., a., omb.		197
1	62	—	Ja.	Ja.	Den berörde a. beviljades ersättning, motsvarande den minskade förtjänsten under sex veckor.	ag., a.	[198]) *Statens förlikningsman medlade.*	198
1	100	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	a., omb.	[199]) Konflikten omfattade endast extra a.	199
1	7	—	Ja.	Nej.	Nya a. antogos.	ag., a., omb.	[200]) Ca 200 a. indirekt berörda.	200
1	47	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning av ackordspris från 2 kr. till 2·75 pr kbm. m. m.	ag.	[201]) Arbetet återupptogs först efter vårfloden.	201
1	20	—	Nej.	Nej.	A. erhöllo dyrtidstillägg (50 öre per dag) samt garanti för en dagsinkomst av 6 kr.	k.ordf.		202
1	4	—	Ja.	Ja.	Nya a. antogos.	ag., a.	[203]) Fackf., som hade kollektivavtal med ag., stod utom konflikten.	203
1	105	—	Nej.	Nej.	Dyrtidstillägget fastställdes till 4 kr. för gift och 2·50 för ogift a. per vecka.	ag.	[204]) *Statens förlikningsman medlade.*	204

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige,

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
205	17 nov.	18 nov.	2	Strejk.	Arbetare vid mek. verkstad.	Sjöbo (Malmöh. l.).	Ag:s vägran att underskriva ingånget kollektivavtal.
206	18 nov.	4 dec.	16	Strejk.	Väveriarbetare.	Borås.	Löneförhöjning.
207	28 nov.	6 dec.	9	Strejk o. lockout.	Charkuteriarbetare.	Göteborg.	Begäran om kollektivavtal m. m.
208	29 nov.	30 nov.	2	Strejk.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Nedertorneå (Norrb. l.).	Kontrollåtgärder mot obehöriga raster under arbetet.
209	2 dec.	9 dec.	8	Strejk.	Arbetare vid lådfabrik.	Göteborg.	Reglering av löner vid införande av ackordsystem.
210	4 dec.	5 dec.	1	Strejk.	Elektriska montörer.	Kalmar.	Löneförhöjning.
211	4 dec.	11 jan. 1917	38	Strejk.	Sågverksarbetare.	Skaftet (Kalm. l.).	Fastställande av ersättning för indragna bostadsförmåner.
212	6 dec.	10 jan. 1917	36	Strejk.	Elektriska montörer.	Karlshamn m. fl. orter.	Löneförhöjning.
213	7 dec.	13 dec.	7	Strejk.	Arbetare vid gummifabrik.	Trälleborg.	Missnöje med ett nytt ackordsystem.
214	8 dec.	18 dec.	10	Strejk.	Arbetare vid sulfatfabrik.	Dynäs (Västern. l.).	Utsträckning av rätten till dyrtidstillägg.
215	17 dec.	29 jan. 1917	44	Strejk.	Elektriska montörer.	Landskrona.	Löneförhöjning (tillämpning av elektriska industriens riksavtal).
216	18 dec.	20 dec.	3	Strejk.	Arbetare vid kraftverksbyggnad.	Gide åbacka (Västern. l).	Löneförhöjning, förkortning av arbetstiden m. m.
217	21 dec.	27 dec.	7	Lockout.	Fönsterputsningsarbetare.	Stockholm.	Reglering av arbetstiden m. m.

påbörjade under år 1916: fjärde kvartalet. (Forts.)

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	160	—	Ja.	Ja.	Ag. bekräftade det ingångna avtalet.	a.	[205]) Ag. hade efter avtalets preliminära fastställande ingått i Verkstadsföreningen och ansåg sig därför endast	205
1	13	—	Ja.	Ja.	Ag:s villkor.	ag., omb.	bunden av föreningens riksavtal.	206
16	19	33	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades i huvudsak.	ag., a.	[207]) Partiell strejk [28]/[10]–[30]/[11] (4 ag., 13 a.). Lockout och utvidgad strejk från [1]/[12]. Lockouten hävdes [5]/[12], strejken [6]/[12].	207
1	120	—	—	Delvis.	Reglering av a:s kafferaster och ordnande av kafélokal å arbetsplatsen.	ag., a.	[208]) Ag. var järnvägsstyrelsen.	208
1	16	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades med vissa jämkningar.	ag., a.		209
1	10	—	Nej.	Ja.	Det begärda lönetillägget beviljades i form av dyrtidstillägg.	ag., a.		210
1	122	—	Ja.	Ja.	Fria bostäder, intill dess frågan om hyresersättning ordnats.	ag., a.	[211]) *Statens förlikningsman medlade.*	211
1	28	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a., mag.		212
1	5	—	Ja.	Ja.	Kompromiss. (Det nya systemet skulle under 2 mån. försöksvis tillämpas.)	ag., a.		213
1	217	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag.		214
3	19	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[215]) Ag., som tillhörde Verkstadsföreningen, hade hävdat, att denna organisations riksavtal	215
1	194	—	Ja.	Delvis.	Förhöjning av timlönen med 5 öre.	ag.	vore tillämpligt å a.	216
1	—	30	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades med vissa jämkningar.	ag., a.	[217]) Lockouten avsåg, enligt ag:s uppgift, att förekomma en från a:s sida tillämnad strejk.	217

Arbetsinställelsernas huvudorsaker	Arbetsinställelsernas resultat						
	Arbetsgivarens villkor	Kompromiss: Huvudsaklig. ag:s villkor	Kompromiss: Lika eftergifter	Kompromiss: Huvudsaklig. arb:s fordr.	Arbetarnas fordringar	Oavgjort eller okänt	Hela antalet arbetsinställelser
Begäran om löneförhöjning	7	2	5	4	12	1	31
Andra lönefrågor	—	—	3	—	—	—	3
Begäran om kollektivavtal	—	—	—	1	1	—	2
Personliga förhållanden	—	—	3	—	—	1	4
Tvist om arbetstiden	—	—	—	1	—	—	1
Arbetares antagande och avskedande	—	—	1	—	—	—	1
Fråga om arbetets anordning	1	—	—	—	—	—	1
Summa	8	2	12	6	13	2	43

Statens förlikningsmän hava i 4 fall medverkat vid biläggande av konflikter. För övrigt kan anmärkas, att enligt de föreliggande uppgifterna 12 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 31 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott å arbetarnas sida hava enligt arbetsgivarnas uppgifter förekommit vid ej mindre än 17 arbetsinställelser; avtalsbrotten motiveras i 12 fall med kollektivavtal och i 5 fall med personliga avtal (därav i ett fall lärlingskontrakt och i ett fall arrendekontrakt). Avtalsbrotten uppgivas vid 2 konflikter hava bestått däri, att arbetarna uppställt fordringar, som varit i strid med arbetsgivarnas befogenhet i fråga om arbetets ledning m. m. (Svenska arbetsgivareföreningens § 23). I ett av dessa fall ansågo arbetarna å sin sida, att arbetsgivaren gjort sig skyldig till avtalsstridigt förfarande genom att vägra tvistefrågans hänskjutande till förhandling mellan parternas organisationer. Flertalet övriga uppgivna avtalsbrott bestodo däri, att arbetarna fordrade dyrtidstillägg eller annan löneförhöjning utöver vad i gällande avtal var medgivet. Från arbetarna har som förklaring merendels anförts den osäkerhet, som rått i fråga om organisationsförhållanden. I vissa fall hava de strejkande varit oorganiserade eller syndikalister, som ej ansett sig bundna av de med vederbörande fackförbund träffade avtalen. Å andra sidan har också förekommit, att en nybildad fackförening fordrat kollektivavtal och löneförhöjning utan hänsyn till det avtal, som arbetsgivaren förut förmått fabrikens arbetare att såsom oorganiserade underskriva. Vidare hava konflikter uppstått därigenom, att arbetsgivare, som utgått ur sin organisation, vägrat biträda mellan huvudorganisationerna träffad överenskommelse om löneförhöjning.

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 24 fall, endast från arbetsgivare i 13 fall och från arbetare i 3 fall samt allenast från socialstyrelsens ombud i 1 fall, från statens förlikningsman i 1 fall och från kommunalnämndens ordförande i 1 fall.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående ändrad lydelse av § 5 mom. 1 och § 10 i förordningen den 5 maj 1916 om medling i vissa hyrestvister m. m.;

given Stockholms slott den 27 februari 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi funnit gott i nåder förordna, att § 5 mom. 1 och § 10 i förordningen den 5 maj 1916 om medling i vissa hyrestvister m. m. skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Mom. 1. Hyresnämnd äger, för vinnande av upplysningar uti av densamma handlagd hyrestvist, kalla envar, som för egen räkning eller såsom vice värd för annan inom staden uthyrd smålägenhet, likasom envar i staden bosatt hyresgäst att personligen eller, där nämnden finner sådant utan olägenhet kunna ske, genom befullmäktigat, i saken kunnigt ombud inställa sig vid sammanträde inför nämnden. Sådan kallelse, i vilken må utsättas vite för uteblivande från och med två till och med etthundra kronor, bör, såvitt möjligt, delgivas i god tid förut och senast dagen före sammanträdet.

§ 10.

Mom. 1. Därest av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan så beslutes, har hyresnämnd att med stöd av anmälningar, varom i mom. 2 förmäles, söka förmedla uthyrning av lediga smålägenheter, därvid nämnden bör i främsta rummet söka anskaffa bostäder i sådana fall, då ömmande omständigheter föreligga, såsom åt mindre bemedlade familjer med många barn.

Mom. 2. Har hyresnämnd att söka förmedla uthyrning av lediga smålägenheter, skall det åligga envar, som inom staden eller den del därav, för vilken nämnden blivit tillsatt, för egen eller annans räkning uthyr dylik lägenhet, att inom tid och på sätt, som nämnden genom offentligt kungjorda anmaningar bestämmer, till nämnden anmäla hyresledighets inträde eller upphörande. Sådan anmälan må icke förenas med någon avgift för hyresvärd eller hyressökande.

Mom. 3. Försummar någon att fullgöra honom enligt mom. 2 åliggande anmälningsskyldighet eller lämnar han vid anmälan mot bättre vetande oriktig uppgift, böte från och med fem till och med femhundra kronor.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 februari 1917.

GUSTAF.

(L. S.)

Oscar von Sydow.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående statsbidrag till uppförande av bostadshus med smålägenheter;

given Stockholms slott den 13 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att sedan riksdagen, med anledning av Vår i ämnet gjorda framställning, på extra stat för år 1918 anvisat ett förslagsanslag, högst fyra miljoner kronor, att användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, med rätt för Oss att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet, Vi funnit gott att beträffande bidrag av nämnda medel förordna som följer:

§ 1.

Har stad, köping eller municipalsamhälle eller ock landskommun, som innesluter tätare bebyggt område, på grund av rådande stegring av byggnadskostnaderna beviljat understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, må sådant samhälle, här nedan benämnt kommun, kunna för ändamålet tilldelas statsbidrag under förutsättning

att fråga är om uppförande av bostadshus utav mera varaktigt slag och icke provisoriska bostäder eller s. k. baracker;

att ifrågavarande bostadshus utgöras antingen av hyreshus, huvudsakligen inrymmande smålägenheter, varmed här förstås bostadslägenheter om högst tre rum, kök däri inbegripet, eller ock av egnahemsbyggnader med ett byggnadsvärde, icke överstigande 10 000 kronor;

att byggnadsföretaget påbörjats icke tidigare än den 1 januari och icke senare än den 31 december 1917 samt att det slutföres före den 1 oktober 1918;

att bostadsbyggnaderna så förvaltas, att avkastningen under minst tio år från det byggnaderna tagas i bruk ej överstiger viss procent å det nedlagda kapitalet, i vilket syfte annan ägare till sådan byggnad än kommun skall tillförbindas att underkasta sig kommunal myndighets kontroll med särskild hänsyn till att hyressumman ej må ökas utöver det belopp, som av nyss angivna vinstbegränsning betingas; samt

att genom ifrågavarande byggnadsverksamhet icke befordras en av förhållandena ej ovillkorligen påkallad inflyttning från landsbygden.

§ 2.

Statsbidraget må ej utgå med större belopp än att detsamma jämte sådant kommunalt bidrag, som i § 1 avses, motsvarar en tredjedel av sammanlagda byggnadskostnaderna, med iakttagande att, där nämnda kostnader i något fall kunna antagas ej hava efter den 1 augusti 1914 i motsvarande grad stegrats, skälig jämkning av statsbidraget bör äga rum.

Statsbidraget må ej heller utgå med mera än två tredjedelar av det sammanlagda belopp, som inom kommunen användes för det i § 1 angivna ändamål. Undantagsvis och i fråga om mindre, hårt skattetyngda kommuner med stor bostadsbrist må dock statsbidraget kunna höjas intill tre fjärdedelar av samma belopp. Likaledes må beträffande större och mera bärkraftiga kommuner, vilka för bostadsändamål förfoga över mera betydande medel, och särskilt sådana, som ej under den rådande kristiden gjort mera betydande ekonomiska uppoffringar för bostadsproduktionens befrämjande, statens bidrag kunna nedsättas intill hälften av det inom kommunen för ändamålet använda beloppet.

§ 3.

Statens bidrag utgår såsom understöd utan ränte- eller återbetalningsskyldighet. Såsom bidrag från kommuns sida må jämväl godtagas lån med ränte- och amorteringsfrihet under minst tio år ävensom annat motsvarande bidrag, såsom understöd in natura i form av tomtmark, byggnadsmaterial och dylikt, dock under förutsättning, att härvidlag värdet icke upptages högre än det verkliga.

Kostnad, som bestrides av till kommunens förfogande ställt enskilt bidrag, må vid bestämmande av statsbidrags storlek icke tagas i beräkning i annat fall, än då det enskilda bidraget eljest icke skulle kommit kommunen till godo.

§ 4.

Ansökning om erhållande av statsbidrag skall ställas till Konungen samt snarast möjligt och senast den 10 april 1917 ingivas till statens industrikommission. I ansökningen skall redogörelse lämnas för bostadsfrågans läge inom kommunen och särskilt det förefintliga behovet av nya bostadshus med smålägenheter, därvid hänsyn må tagas endast till sådan inflyttning till kommunen, som är av förhållandena oundgängligen påkallad. Ansökningen skall vidare innehålla uppgifter om de ungefärliga sammanlagda kostnaderna för byggnadsföretag, för vilka statsbidrag sökes, det begärda statsbidragets belopp, i den mån detta kan angivas, om och i så fall på vilka villkor lån kunnat anskaffas ur pensionsförsäkringsfonden, byggnadernas belägenhet samt det antal bostadslägenheter, som däri skola inrymmas, jämte dessas storlek, tidpunkten för företagets beräknade påbörjande och avslutande, byggnadsföretagarens namn, innehållet av de bestämmelser om vinstbegränsning, varom i § 1 stadgas, samt arten och storleken av det kommunala bidrag, som kommer att föreslås.

Sedan kommun erhållit underrättelse, att utsikt till statsbidrags erhållande förefinnes, böra, i och för ansökningens slutprövning, ansökningshandlingarna snarast möjligt fullständigas medelst nödiga ritningar och byggnadsbeskrivningar samt entreprenadkontrakt eller kostnadsberäkningar, åtföljda av specificerad och av kommunal myndighet bestyrkt materialprislista, upptagande dels de avtalade priserna, dels de priser, som å orten voro rådande omedelbart före den 1 augusti 1914. Vidare bör bevis bifogas om beviljat kommunalt bidrag samt angående storleken och arten av detsamma.

Statens industrikommission åligger att ofördröjligen med eget utlåtande till Kungl. Maj:t insända de inkomna ansökningarna.

§ 5.

Kommun, som erhållit statsbidrag, är ansvarig för att den statsunderstödda byggnadsverksamheten anordnas på lämpligaste sätt såväl vad angår byggnadsmaterialets anskaffande som beträffande företagets planläggning, utförande och förvaltning, ävensom att verksamheten äger rum under erforderlig kontroll.

Kostnaderna för den kommunala organisationen och kontrollen skola bestridas av vederbörande kommun utan anlitande av statsbidraget.

§ 6.

Sedan statsbidrag blivit beviljat, äger kommunen att hos statens industrikommission göra framställning om statsbidragets utbetalande. Kommunen skall därvid avgiva förbindelse, att bidraget kommer att till byggnadsföretagare utanordnas endast i mån av understött byggnadsföretags fortskridande, ävensom att bidraget återbäres, i den mån detsamma icke efter fastställda grunder kommit till användning. Framställningen skall ock åtföljas av kostnadsberäkning för varje särskilt byggnadsföretag, så att därav tyd-

ligt framgår, huruvida vederbörande kommunala myndighet beslutit att därför av kommunens medel eller av sådant enskilt bidrag, som enligt § 3 får vid statsbidrags utfående tagas i beräkning, utgiva så mycket, som motsvarar den mot statsbidraget enligt Kungl. Maj:ts beslut svarande, kommunen åliggande kostnad.

Efter granskning av inkommen framställning utbetalar statens industrikommission till vederbörande kommun vad densamma tillkommer av det kommunen beviljade statsbidraget.

Det åligger kommun att till statens industrikommission och å av denna fastställda tider insända rapporter rörande statsunderstött byggnadsföretags fortskridande och fullbordande samt statsbidragets utbetalande.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt däråmeddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 13 mars 1917.

GUSTAF.

(L. S.)

Oscar von Sydow.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

61. En 81-årig sågverksarbetare O., som tjänstgjorde som nattvakt vid de sågverket tillhöriga kolmilorna, saknades en dag av sina kamrater. På grund av vissa omständigheter misstänkte dessa, att en olyckshändelse drabbat O., och vid undersökning av en mila funno de hans döda kropp på c:a 1 m. djup. O. hade enligt vittnens uppgift stigit upp på milan för att släcka där uppkommen eld och hade tydligen genom milans sättning fallit ned i ett hål med ovannämnda sorgliga påföljd. Kroppen var totalt förbränd med undantag av huvudet samt en del av magpartiet.

62. Under arbete med omläggning av en landsväg förolyckades en arbetare M. Han var jämte sex kamrater sysselsatt med grusschaktning från en grusbacke, utgörande en hög slänt, vars översta lager bestod av en c:a 0·5 m. tjock tjälskorpa, som måste spettas lös. På förmiddagen hade hela arbetslaget sysslat med sådan spettning och fått lös en försvarlig mängd grus, vilken följande eftermiddag skulle bortforslas i tippvagnar. Då sista lasset för dagen lastades, lossnade helt plötsligt ett tjälblock av c:a 1 kbm. rymd från sluttens övre del och föll över M. samt begravde honom. Kamraterna skyndade genast till och välte undan blocket samt läto forsla M., som då ännu var vid liv, till närmaste lasarett. Vid framkomsten var M. redan död. Dödsorsaken konstaterades vara brott å högra lårbenet, krossår å huvudet samt inre skador i bröstet och buken.

Gent emot ögonvittnenas sammanstämmande vittnesmål, vari de angåvo som sin uppfattning, att det inträffade måste anses som en ren olyckshändelse, framgår tydligt av polisprotokollet, att underminering av slänten ägt rum och således tillbörlig försiktighet icke iakttagits under arbetet.

63. Tvenne arbetare P. och N., som voro anställda vid ett järnverk, hade en dag av en förman erhållit order att stänga en lucka i valsverksväggen, men samtidigt förbjudits att betjäna sig av den i valsverket befintliga elektriska traverskranen. Luckan befann sig på en höjd av 4 m. över marken, och var det förmannens mening, att stängningen skulle på vanligt sätt företagas med tillhjälp av en trästör. Trots förbudet gingo de båda arbetarna upp på traversen, som gick på 7 m. höjd över golvet, varvid P. begav sig till förarkorgen och förde fram traversen till väggen. För att sedan komma åt luckan måste P. passera över traversen och stiga ned på en balk i väggen, varvid han fattade tag i de elektriska ledningarna samt fick strömmen genom kroppen. Härigenom blev han en stund hängande i ledningen och föll sedan till golvet med påföljd, att huvudskålen krossades. Döden inträdde efter en kort stund.

Vid polisförhöret upplystes, att P. flera gånger förbjudits använda traversen, enär han ännu ej fyllt 18 år. Vittnena hade sig dock bekant, att P. en och annan gång manövrerat nämnda travers.

64. Vid ett järngjuteri var en arbetare R. sysselsatt med att undersöka lämpligaste stället för anbringande av en remledare vid drivremmen till en renskvarn. Remmen, som var av bomull, visade nämligen benägenhet att gå emot en på taktransmissionen invid drivremskivan anbragt axelkoppling och hade härigenom blivit så nött utefter ena kanten, att trådarna hängde. R., som för utförandet av undersökningen använde sig av en mot ett skyddsjärn under axelledningen stödd stege, skulle just nedstiga igen, då vänstra armen fattades av remmen, som under tiden gått av renskvarnens remskiva och hängde lös på den drivande axeln. De från remmen hängande trådarna fastnade i axelkopplingens oinskyddade bulthuvuden, remmen lindades upp och R. följde med. På hans tillrop stannade kamraterna genast den elektriska motor, som drev transmissionen, och i samma ögonblick föll R. ned med armen avsliten mellan armbågs- och axellederna. R. forslades omedelbart till lasarettet, där han fortfarande vårdas.

Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade ålagt arbetsledningen att förse ifrågavarande axelledning med friktionsremskiva med broms, inkläda alla utstående delar å kopplingen samt tillse, att kantslitna remmar av bomull eller dylikt repareras eller utbytas mot nya.

65. Under rensning av järnvägsspåren vid en hamnbana blev en arbetare G. överkörd och dödad. Omständigheterna voro följande.

Ett växellokomotiv, som hade en fart av c:a 6 km. per timme, nalkades den spårväxel, vilken G. var sysselsatt med att rensa. Föraren observerade, att G. stod vänd emot lokomotivet och trodde givetvis, att G. blivit varse detsamma, varför han icke gav någon signal med ångvisslan. Då lokomotivet var c:a 8 m. från G., begav sig denne, som förut stått vid sidan av spåret, in i detsamma, synbarligen för att hämta en där liggande skyffel. Föraren bromsade genast, men, enär G. rörde sig mycket långsamt och lokomotivet halkade på de för tillfället glatta skenorna, kunde han icke förebygga, att G. blev omkullslagen och överkörd. Döden följde omedelbart på grund av brott å halskotpelaren.

Vid polisförhöret upplystes, att spårrensarna i hamnen hade för vana att arbeta i spåren in i sista ögonblicken före lokomotivens passerande, samt att särskilt G. var svår att få att flytta sig. Möjligen torde härtill hava bidragit den omständigheten, att G. på grund av sin ålder, 65 år, icke var så rörlig.

66. En arbetare K., anställd vid en skifferoljefabrik, återfanns en dag liggande medvetslös på botten av en hisstrumma. Ingen hade åsett själva olyckan, men av polisförhöret framgår, att förloppet troligen varit följande. K. hade jämte ett par kamrater varit sysselsatt med att påfylla en 11 m. hög skifferugn och hade därvid stått på en å toppen anbragt, med skyddsräcken försedd plattform, till vilken löpte den hiss, som förmedlade råämnestillförseln till ugnen. Vid vissa vindriktningar brukade gaserna

från ugnen driva mot arbetarna på plattformen, varvid dessa kände yrsel och mattighet. Tidigt på morgonen hade K. sagt till en kamrat, att han haft ett svindelanfall på grund av inandning av ugnsgaserna. Vid olyckstillfället synes K. hava blivit illamående och därför gått fram till planet vid hisstrumman samt, i det han lutat sig in över korsstaget till trumman, förlorat jämvikten och störtat ned. Döden inträffade två dagar senare på grund av skador i huvudet.

67. I ett magasin hade en skorsten, som sträckte sig från ett maskinrum i magasinets bottenvåning genom hela magasinet, blivit nedriven. En av de därvid sysselsatta arbetarna, transportarbetaren N., hade några timmar efter arbetets fullbordande av förmannen O. beordrats att sopa och rengöra gårdsplanen och omedelbart avlägsnat sig för att fullgöra sitt uppdrag, under det att O. gick hem för att äta middag. När O. två timmar senare återkom till magasinet, möttes han av en arbetare P., som berättade, att han varit uppe i andra våningen och ropat på N., som han en stund förut sett sysselsatt med stängning av fönsterluckor, men icke erhållit något svar. Misstänkande en olycka hade han då gått fram till den öppning, som uppstått i golvet efter skorstenen, och tittat ned genom densamma, varvid han sett N. ligga på golvet i maskinrummet till utseendet livlös. O. lät tillkalla läkare, som konstaterade, att döden omedelbart inträtt på grund av brott å huvudskålen.

68. Några arbetare vid ett pappersbruk voro sysselsatta med flyttning av slipstenar. För detta ändamål skulle de med tillhjälp av en provisorisk träställning lyfta stenarna för att sedan skjuta en vagn under dem. Ställningen, som ett par dagar tidigare blivit uppförd, bestod av tvenne saxar som stöd för en horisontalt liggande stock, vilken uppbar ett differentialblock. Vardera saxen stöttades av en sträva i samma vertikalplan som stocken. När arbetet med lyftningen av stenarna tog sin början, observerade ingen, att den ena ändstöttan var borta, och när den första stenen lyfts några tum, gick hela ställningssystemet över ända åt det håll, där strävan saknades. Samtliga arbetare hunno undan utom en, P., som träffades av ena ändan av den närmaste saxen. P. blev svårt skadad i ryggen; huruvida brott uppstått å kotpelaren, kunde läkaren icke genast avgöra.

Vid med anledning av olyckan företaget polisförhör kunde ingen upplysning vinnas om vem som borttagit stöttan eller om orsaken till denna åtgärd.

69. Å en bangård inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En stationskarlsaspirant J. var sysselsatt med vagnsväxling och stod vid ett tillfälle på fotsteget till en vagn, som skulle inväxlas på ett sidospår, då han observerade, att växeln till detta låg fel. I avsikt att lägga den rätt hoppade han av, men råkade därvid halka på en vid spåret varande glatt förhöjning av is och snö. J. föll med överkroppen tvärs över rälsen och blev krossad av vagnshjulen samt avled inom få ögonblick.

Som bidragande orsaker till olyckan torde få antecknas dels närvaron av den glatta snövallen, dels den omständigheten, att J. på grund av synnerligen ihållande tjänstgöring var mycket uttröttad, varöver han även klagat för sina kamrater.

70. En stenarbetare E., som var anställd vid en järnvägsbyggnad, erhöll under arbetet så svåra skador, att han avled efter en halv timme. Han var jämte tvenne arbetare sysselsatt med uppförande av en s. k. glacismur, och vid olyckstillfället skulle ett större stenblock inpassas i murens nedersta lager. E. stod ovanför blocket för att fylla utrymmet mellan blocket och muren med lösa stenar, under det att blocket hölls i läge av kamraterna. Under detta arbete stod han framåtlutad med ryggen mot backens krön och märkte därför ej, att en del grus, som under de tvenne föregående dagarnas töväder lossnat från banken, började glida ned åt det håll, där han befann sig. Ett större stenblock, som låg överst på den c:a 2 m. höga banken, kom samtidigt i rörelse och inseende den fara, som hotade E., ropade en av kamraterna åt honom att

hoppa åt sidan. Stenblocket kom emellertid nedrullande med sådan hastighet, att E. icke hann sätta sig i säkerhet, utan träffades i veka livet av blocket, som fastklämde honom mot det block, som han arbetade med. Kamraterna lyckades med förenade krafter efter c:a 1 minut lösgöra E., som under tiden var vid full sans. Strax efteråt förlorade han likväl medvetandet och avled, som ovan nämnts. Dödsorsaken var inre skador i buken.

71. Vid ett sågverk var en brädgårdsarbetare H. jämte en kamrat W. sysselsatt med att sopa och sanda de landgångar, som från brädgårdsbanan leda upp till staplarna. Härunder gick W. före och sopade, varefter H. omedelbart sandade. Då W. sopat färdig en av tre st. 11-tums plankor bestående landgång, avlägsnade han sig från platsen, och då han efter c:a 3 à 4 minuter återkom, fick han av ett par ynglingar höra, att H. fallit ned från den c:a 5 m. höga landgången. H. avforslades omedelbart till lasarettet, men avled på vägen dit på grund av inre skador i buken.

Anledningen till H:s fall har icke kunnat utrönas. Landgången var synnerligen väl lagd, och H. var försedd med nya tygskor av en typ, som visat sig mycket tillförlitlig. Enda tänkbara förklaringen till olyckan är, att H. på grund av den mindre tillfredsställande belysningen råkat trampa vid sidan av landgången. Yrkesinspektören föreskrev därför, att flyttbara stolpar med elektriska lampor skulle uppställas vid landgångarna.

72. Under påläggning av rem å remskiva under gång blev en arbetare Ö. svårt skadad. Olyckan inträffade i en sulfitfabriks vedrenseri. Ö., som var huggmaskinskötare, hade även till uppgift att tillse den remtransportör, som forslar den barkade kubben fram till huggmaskinen. Då det ofta brukade hända, att ifrågavarande transportör stannade på grund av överbelastning, vilket hade till följd, att dess drivrem slirade av remskivan i taktransmissionen, och då ingen lösskiva eller annan frånslagningsanordning fanns, måste antingen ångmaskinen i kraftcentralen stoppas för varje rempåläggning eller också remmen påläggas under gång. På grund av de med maskineriets stoppande förenade stora olägenheterna hade det därför blivit praxis att använda det senare tillvägagångssättet. Vid olyckstillfället hade remmen slirat utav, och Ö. begav sig därför upp på smörjarplattformen till ovannämnda taktransmission. Axeln, som gjorde c:a 80 varv per minut, vilade i hänglager och stack ut c:a 75 mm. utanför det yttersta lagret. Ö. stod under rempåläggningen med bröstet mot axeländan, vilken grep tag i hans blus och drog honom med runt några varv. Händelsen observerades omedelbart av några andra arbetare, av vilka en sprang in i maskinrummet för att stanna ångmaskinen, under det att de andra skyndade upp på plattformen för att bispringa Ö. Denne satt då så fastklämd mot lagerbocken genom att blusen åtdragits kring kroppen, att axeln måste vridas tillbaka två varv, innan Ö. kunde lösgöras. Han hade då erhållit svåra kontusioner i ansiktet och inre skador i bröstet.

Vid yrkesinspektörens efter olycksfallet avlagda besök hade den utskjutande axeländan avkapats. För att undvika rempåläggning under gång föreskrevs, att nollskiva eller annan lämplig frånslagningsanordning skulle uppsättas vid ifrågavarande transmission. Därjämte borde signalledning anordnas till kraftcentralen samt på lämpliga ställen anslag uppsättas med förbud mot av- och påläggning av remmar under maskineriets gång.

73. Vid en kraftverksbyggnad inträffade ett olycksfall, som kostade en förman L. livet. Omständigheterna vid olyckstillfället voro följande.

Ett s. k. storskott om c:a 8 kg. dynamit hade fem dagar före olycksfallsdagen skjutits i ett borrhål om 3·5 m. djup och beläget c:a 2 m. från ett schakts vertikala vägg. Skottet gick ut nedtill i schaktet, så att omkring 2 m. borrhål återstod ovanför. Följande dag laddades detta hål på nytt med ungefär 1 kg. dynamit, men vid den därpå följande skjutningen var det klart för samtliga närvarande arbetare, att endast en del av skottet »gick». Övre delen av borrhålet var efter sista skottlossningen fortfa-

rande helt. På olycksfallsdagens morgon voro två av de stensprängare, som utgjorde L:s lag, sysselsatta med borrning av ett nytt hål omkring 2 m. från det gamla, som L. just höll på med att rensa med tillhjälp av en stålborr, vilken fördes ned genom hålet. Plötsligt exploderade den i hålet kvarvarande dynamiten och kastade L. flera meter upp i luften. När kamraterna, som trots stenregnet blevo fullkomligt oskadade, skyndade fram, funno de L. med krossad panna och utslagna ögon. L. fördes fortast möjligt till närmaste lasarett, men avled under vägen.

Olycksfallet måste helt och hållet tillskrivas L:s oförsiktighet att med stålborr söka rensa upp ett gammalt borrhål, i synnerhet som han måste vara medveten om, att detta ej var fritt från dynamit.

För att förebygga ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att förbud skulle utfärdas mot upprensning och omladdning av gamla borrhål. Därjämte borde på lämpliga ställen anslag uppsättas med säkerhetsföreskrifter beträffande sprängningsarbeten.

74. En skomakare B., som var sysselsatt som tillfällig arbetare hos en stuverifirma, ådrog sig under arbetet så svåra skador, att han efter tvenne dagar avled på lasarettet. Klockan 6·30 f. m. på olycksfallsdagen, då arbetet med lastning av trävaror å en dubbeldäckad ångare, som påbörjats föregående dag, skulle fortsättas, hade först lastluckorna på övre däcket borttagits. Innan arbetet därmed var färdigt, hade B. av någon anledning — måhända för att söka sig en god plats under arbetet i lastrummet — gått ned på mellandäcket, som då endast sparsamt belystes av skenet från de på övre däcket liggande flyttbara lysskärmarna. Mellandäcksluckorna till undre lastrummet hade varit öppna sedan föregående dag, och hade B. troligen under sökandet efter den från mellandäcket ned till lastrummet ledande stegen stigit miste och fallit ned i det c:a 4 m. djupa lastrummet, där han något senare anträffades i medvetslöst tillstånd. B. forslades omedelbart till lasarettet, där han, som nämnts, avled. Dödsorsaken var inre skador i bröstet.

75. Under arbete med sönderkilning av sten blevo tvenne arbetare H. och Ö. svårt skadade. Omständigheterna vid olycksfallet voro följande.

H., Ö. och en tredje arbetare S. hade dagen före olycksfallet sprängt sönder en sten av c:a 4—5 kbm. rymd genom användande av 4 dynamitpatroner om tillsammans c:a 135 gr. Dynamiten, som av Ö. medförts hemifrån, hade under natten legat i en öppen lada och som temperaturen var —30° C. måste dynamiten före användandet upptinas, vilket verkställdes sålunda, att dynamiten lades i en järnskovel, som upphettades i en vanlig fältässja. Sedan de lössprängda delarna bortskaffats, skulle arbetarna på olycksfallsdagen försöka få loss stenens bas. Därvid voro H. och Ö. sysselsatta på den sida av stenen, där borrhålet varit anbragt, och försökte att kila loss stenen med användande av stålkilar, som sattes i en därstädes befintlig spricka, under det att S. medelst järnspett sökte bända upp den frusna jorden runt stenen. Under arbetet med kilningen råkade de träffa på nedre delen av borrhålet och bragte därigenom till explosion en patron, som vid skottlossningen föregående dag ej exploderat. H. och Ö., som båda stodo framåtlutade, kastades upp i luften och nedföllo på rygg. S. blev även omkullkastad, men erhöll inga skador. Sedan han sett om sina kamrater, vilkas ansikten voro en enda blodig massa, anskaffade han hjälp. H. och Ö. fördes till närmaste lasarett, där H. avled tre timmar efter händelsen, under det att Ö. kvarligger. Huruvida han kan räddas till livet, är ännu ovisst.

Orsaken till olyckan ligger antagligen däruti, att endast den första av de patroner, med vilka borrhålet laddades, kom ned i botten av hålet, de övriga torde hava fastnat högre upp i någon spricka, av vilka stenen var full. Den arbetare, som laddade hålet, har troligen ej heller vågat stöta till patronerna tillräckligt hårt, med tanke på att de på grund av den stora kölden måste stelna till under laddandet. Enligt uppgift voro samtliga tre arbetare vana vid stenarbete.

För att i möjligaste mån förebygga sprängningsolyckor föreskrev yrkesinspektören, att säkerhetsföreskrifter skulle uppsättas på lämpliga ställen och delgivas alla arbetarna. Särskilt skulle påpekas, att dynamiten icke finge upptinas i annat än därför avsedda dynamitvärmare.

Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket. (Forts.).

45. En ångare, som kollastad befann sig på resa från England till Danmark, råkade i Nordsjön ut för svårt väder med hög brytande sjö. En del å däck befintliga inventarier lösslogos av brottsjöarna, och under arbete med fastsurrning spolades en lättmatros *J. överbord. I samma ögonblick olyckan* observerades slogs stopp och back i maskinen, tvenne livbojar utkastades och babords livbåt sattes omedelbart i sjön för att om möjligt rädda den nödställde. Båten roddes till olycksplatsen, men trots ivrigt sökande under en timmes tid i den höga sjön kunde endast livbojarna återfinnas, varför, sedan livbåt och räddningsmanskap ombordtagits, ångaren fortsatte sin resa till destinationsorten.

46. Å en mindre passagerarångare i skärgårdsfart inträffade en olyckshändelse, förorsakad av att ångröret mellan pannan och glasrörsstället brast, varvid kokande vatten och ånga rusade ut i maskinrummet, där en maskinist och en eldare för tillfället uppehöllo sig. Båda blevo svårt skadade, i synnerhet maskinisten, som under försök att avstänga en å röret befintlig kran ådrog sig allvarliga brännskador å ansikte, bröst och armar, varemot eldaren slapp lindrigare undan. Av en mötande ångare infördes de skadade till närmaste stad, där de intogos på sjukhus, varifrån de utskrevos fullt återställda efter resp. 11 dagars och $5^1/_2$ månaders vård. Rörande orsaken till olyckan har vid efter händelsen skedd undersökning framgått, att röret, å vars yttre yta inga felaktigheter kunnat upptäckas, däremot å insidan var svårt anfrätt, vilket skulle berott på galvanisk inverkan.

47. Under livbåtsmanöver å en större ångare, liggande i en utländsk hamn, förolyckades en av de ombord anställda besättningsmännen, lättmatrosen N. Styrbords båtbesättning hade fått order att företaga sjösättningsmanöver med densamma tilldelad livbåt, varvid efter erhållande av nödiga instruktioner ovannämnda lättmatros placerades vid firningsanordningen av en Schmidts patentdävert. Båten firades till jämnhöjd med båtdäcket, där besättningen, åtta man, embarkerade, varefter nedfirningen fortsattes. Då båten befann sig cirka två fot över vattenytan, bräcktes helt plötsligt firningsanordningen, varvid ett stycke därav träffade J. i huvudet, förorsakande en ögonblicklig död. Vid verkställd besiktning av den söndersprungna delen av däverten befanns, att olyckan var att tillskriva felaktighet i gjutgodset.

48. En större kollastad ångare överfölls under resa från England till Medelhavet av storm, som i förening med den höga sjön förorsakade, att fartyget utsattes för våldsam rullning. Däcksmanskapet var sysselsatt med rengöringsarbete, varvid en matros H., som stod på styrbords sida av bryggdäcket och halade vatten, vid en häftig rullning av fartyget förlorade jämvikten och föll överbord. En livboj utkastades genast.

På grund av farvattnets beskaffenhet och den hårda strömmen kunde varken backas eller giras styrbord hän, varför rodret lades hårt babord för att bringa ångaren till kontrakurs, allt under det skarp utkik hölls efter såväl den överbordfallne som livbojen, utan att man dock lyckades upptäcka någondera. Upprepade försök att utsätta en av livbåtarna anställdes, men misslyckades till följd av den höga sjön och fartygets våldsamma rörelser. Sedan sökandet fortsatts till mörkrets inbrott, men intet kunnat upptäckas, fortsattes resan.

49. En å en större linjeångare, vilken för reparation var upplagd vid skeppsvarv, för tillfället som dagvaktman anställd 2:dre styrman O. råkade, då han efter landpermission återvände ombord, stöta emot räckverket av en över stapelbäddarna ledande bro med påföljd, att räcket brast och O. från 3 à 4 meters höjd störtade ned på den underliggande cementgrunden. Av tillstädeskomna personer bringades den skadade, som var sanslös och erhållit ett större krossår i huvudet, från stapelbädden upp på kajen, varifrån han med tillkallad ambulansvagn forslades till sjukhus för erhållande av vård. O. avled på tionde dagen till följd av de vid olyckshändelsen ådragna skadorna.

50. En eldare, anställd å en ångare, som lossade trävaror i en engelsk hamn, befann sig efter mörkrets inbrott på väg ombord efter besök i land, då han antagligen tog miste om landgången och föll i dockan. Tillskyndande vaktman och besättningsmän från ångaren lyckades bringa den förolyckade på det torra, men han var då sanslös, varför upplivningsförsök medelst konstgjord andning omedelbart anställdes. Tillkallad läkare, som själv under en timmes tid ledde behandlingen, konstaterade därefter, att livet flytt. Olyckshändelsen får tillskrivas det i dockan rådande mörkret, i det all belysning på grund av befarade luftskeppsanfall var släckt.

51. Under resa mellan England och Frankrike med en medelstor kollastad ångare inträffade nattetid en svårare explosion. En del av akterdäcket med luckor och ventilatorer blev fullständigt söndersprängd, och en ombord anställd donkeyman E., som vid tillfället befann sig i propelleraxeltunneln, ådrog sig så allvarsamma skador, att fartyget måste söka närmaste hamn i avsikt att bereda den skadade nödig vård. Vid den sjöförklaring, som avgivits med anledning av olyckan, framgick, att E., försedd med en brinnande s. k. blosslampa varit sysselsatt med att i tunneln efterse smörjningsanordningarna till propelleraxeln och hade därvid tyckt sig förmärka gaslukt, vilket han meddelat vakthavande maskinisten. Denne synes emellertid ej hava beaktat meddelandet, ty då E. ett par timmar senare återigen begav sig in i tunneln och hunnit till det tredje bärlagret, flammade lampan plötsligt upp, samtidigt med att en explosion inträffade. Härefter följde ännu tvenne explosioner, av vilka den sista var svårast. Maskinen stoppades, och den skadade, som krypande kunnat rädda sig ut ur tunneln in i maskinrummet, omhändertogs och ägnades lämplig omvårdnad. Någon närmare förklaring på anledningen till olyckan framkom ej vid sjöförklaringen, men man har all anledning förmoda, att i kollasten bildade explosiva gaser genom befintliga läckor inträngt i tunneln och där antänts av den brinnande blosslampan. Säkerhetslampa fanns icke ombord.

52. Å en större linjeångare, som låg under lossning i utrikes hamn, föll en matros S. under arbete med iskärande av en göling å en av masterna från riggen ned i däck, varvid han erhöll så svåra skador, att han måste transporteras till sjukhus där han vårdats under flera månader. Vid olyckstillfället tillgick så, att den skadade med gölingen äntrade uppför en bardun och hunnen till c:a två meter från toppen helt plötsligt syntes få kramp och började glida nedför, först sakta och sedan allt hastigare, tills han på omkring tio meters höjd över relingen släppte taget och handlöst föll i däcket.

53. En ombord å en mindre bogserångare anställd besättningsman F., som tillsammans med en kamrat J. var sysselsatt att medelst presenningar täcka en lastad pråm, föll härvid i vattnet och drunknade. De båda sjömännen, vilka under det nämnda arbetets utförande befunno sig på pråmen, där de gående å relingen, en å vardera sidan och skymda från varandra av den höga, av pappersbalar bestående lasten, drogo en presenning mellan sig, då S., som uppehöll sig å landsidan, helt plötsligt hörde ett plaskande i vattnet. Han skyndade då över till andra sidan och upptäckte, att F. fallit i vattnet och redan befann sig ett gott stycke under ytan. Som J. ej med handen kunde räcka den förolyckade, skyndade han genast efter en båtshake, men återkommen därmed kunde han ej upptäcka F. Då vattnet vid tillfället var mycket kallt, hade han antagligen omedelbart gripits av kramp, enär han ej givit något ljud ifrån sig, då han föll i. Pråmkanten, som de hade gått på under arbetets utförande, var belagd med is och mycket glatt.

54. Å en mindre seglare, som med last av järn befann sig på resa i Östersjön, föll befälhavaren genom olyckshändelse överbord och drunknade. Fartyget, en slätskonare om c:a 100 tons dödvikt, hade öster om Fårö råkat ut för storm och därvid fått storsegelbommen avbräckt. Under länsning gippade storseglet plötsligt över åt styrbord, och befälhavaren, som för tillfället befann sig vid rodret, fick antagligen ett slag av seglet och slungades överbord. Som ingen av den övriga besättningen befann sig akterut, då olyckan inträffade, märktes det skedda först, då den överbordfallne ropade på hjälp. Han syntes då på omkring 35 meters avstånd akterut, varför en livboj utkastades, men i skymningen och halvdiset kunde man ej iakttaga, om befälhavaren fick fatt i bojen, vilket dock ej är troligt, då avståndet var så stort. Alla försök att få fartyget upp i vinden misslyckades, och livbåten kunde på grund av den våldsamma sjön ej utsättas, varför den omkomne måste lämnas åt sitt öde.

55. Under hamnarbetarstrejk i en svensk hamn var besättningen å en ångare sysselsatt med lossning av fartygets kollast. Härvid hade 2:dre styrmannen F. till uppgift att störta kolen, som med en av fartygets ångvinschar upphyvades med korgar från lastrummet i en vid fartygets sida förtöjd pråm. F., som därunder varit stående på en i höjd med relingen uppbyggd plattform, hade, sedan han störtat kolen ur en strax förut uppvinschad kolkorg, av den tomma korgen erhållit ett så kraftigt slag över ryggen, att han förlorade balansen och störtade ned i lastrummet från en höjd av c:a 3 meter, varvid han avbröt högra underbenet vid fotleden. Den skadade, som omedelbart upptogs ur lastrummet, forslades till sjukhus för erhållande av vård och var fem månader efter det olyckan inträffade ännu icke återställd.

56. Vid lossning av kol från en i svensk hamn liggande ångare sköttes vinscharna som vanligt av fartygets egen besättning. En lättmatros J., som tilldelats dylikt arbete vid vinschen n:r 3, blev härunder allvarligt skadad av ett nedfallande ginblock. Vid upphyvningen av en fullastad korg fångade nämligen denna under luckkarmen, varvid en stropp å lastbommen brast, och det däri hängande blocket föll ned och slog J. i huvudet med den påföljd, att ett större sår uppstod och mannen blev sanslös. I efterskickad ambulansvagn sändes den skadade till sjukhus. Vid undersökning av den brustna tågstroppen fann man, att denna, utan att någon märkt det, skamfilats mot en skarp kant, varigenom den så försvagats, att den ej kunde uthärda den extra påkänning, som uppstod, då kolkorgen fångade under luckkarmen.

57. Under reparationsarbete å en galeas, som var uppdragen på slip, blev fartygets befälhavare K., vilken deltog i arbetet, genom olyckshändelse så illa skadad, att han avled. K. var jämte en varvstimmerman under arbete med en skarndäcksplanka stående på en kring fartyget uppsatt ställning, vilken helt plötsligt störtade samman med den påföljd, att K. vid fallet i marken slog ihjäl sig. Det framgick vid undersökningen rö-

rande olyckshändelsen, att den 3 meter höga ställningen vid tillfället icke var utsatt för någon extra påkänning, utan gav vika utan föregående varning.

58. Å en kanalångare inträffade vid passerande av en landsvägsbroöppning en olyckshändelse, i det en däckskarl B. föll överbord och drunknade. Vid olyckstillfället tillgick så, att B., som ämnade sig upp på däckslasten midskepps om babord, därvid klättrade upp från sidan, men råkade släppa taget och föll överbord. Ångaren, som hade mycket liten fart, stoppades genast, och en tross utkastades till den nödställde, som dock ej hann få fatt däri, utan nästan omedelbart gick till botten. Som räddningsbåt ej kunde utsättas, så länge ångaren låg i broöppningen och ingen annan båt fanns på platsen, måste ångaren gå fram ett stycke, varefter båten sattes i vattnet och draggning omedelbart vidtogs. Efter 15 à 20 minuter anträffades den förolyckade, som då redan var död. Befälhavaren hade vid upprepade tillfällen förbjudit besättningen att taga den väg, som B. använt, upp på däckslasten, utan i stället använda sig av en dit ledande trappa.

Kortare meddelanden.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets första kvartal utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 118 201 (103 479 under motsvarande tid år 1916). Under samma tid hava 3 823 olycksfall anmälts till anstalten (3 371 år 1916). Till begravningshjälp för 32 dödsfall har utanordnats 2 100 kronor (år 1916 för 17 dödsfall 1 020 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 108 246 kronor (96 781 kronor år 1916) samt för sjukhjälpsersättningar 107 268 kronor (101 761 kronor år 1916), tillsammans 217 614 kronor (199 562 kronor år 1916). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 18 (31 år 1916). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 97 fall (99 år 1916), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 799 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under februari 1917. Alla viktigare näringsgrenar hade full sysselsättning även i februari, och mycket övertidsarbete blev nödvändigt. Bristen på arbetskraft skärptes genom än flera arbetares inträde i militärtjänst.

I kolgruvorna var arbetstillgången god, ehuru sämre än i januari. Den var också god i skiffer-, tenn- och blygruvorna och mycket god i järngruvorna. I stengruvorna var den i det hela ganska god. Tackjärnsindustrien uppvisade fortfarande god och järn- och stålverken mycket god arbetstillgång. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade alltjämt under högtryck, med övertidsarbete i stor utsträckning. Antalet i drift varande tenn- och stålplåtsfabriker minskades till följd av stålbristen, men de flesta övriga metallindustrier voro fullt verksamma. För bomullsspinnerierna var ställningen liksom förut god och för väverierna ganska god. Ylleindustrien utvecklade en livlig verksamhet, och linneindustrien hade god sysselsättning, fortfarande med undantag för Irland. Som god kunde arbetstillgången betecknas för jute- och trikåfabriker, kattuntryckerier, blekerier och färgerier, från vilka industrier otillräcklig arbetskraft rapporterats, och som tämligen god för siden- och mattindustrier. Vid spetsfabrikerna låg produktionen av finare varor alltjämt nere, varemot tillverkningen av grövre fortgick utan inknappning. Skoindustrien arbetade intensivt, och fabrikanterna mälde för liten tillgång på arbetare. Inom läderindustrien var arbetstillgången fortfarande god med undantag för ett par specialiteter. Även beklädnadsindustrien erbjöd i stort sett ganska goda arbetstillfällen. Särskilt gäller detta korsett- och filthattstillverkningen, varemot silkeshattmakare hade ont om sysselsättning.

För den visserligen till följd av årstiden redan förut reducerade arbetsstyrkan inom byggnads- och tegelindustrierna fanns i allmänhet tillräckligt med arbete. Möbelindustrien hade ökad sysselsättning, och inom övriga grenar av trävaruindustrien var i allmänhet arbetstillgången god. Den var även god inom den grafiska industrien och ganska god inom pappersindustrien. En allmän brist på arbetskraft gjorde sig kännbar inom dessa industrier. Glas- och lergodsindustrierna uppvisade god arbetstillgång, utom beträffande tillverkningen av tunnare tegel och allehanda porslinsvaror. Näringsämnesindustrien var i allmänhet som förut livligt sysselsatt, med mycket övertidsarbete. Jordbruksarbetets igångsättande försenades genom tjälen, som hindrade såning och plöjning under större delen av månaden. Fisket kunde bedrivas något livligare än föregående

månad. Hamnarbetarna hade på det hela taget ganska god sysselsättning, och på sjömän och eldare var efterfrågan liksom föregående månad större än tillgången.

Under februari månad erhöllo över 660 000 arbetare löneförbättringar (krigstidstillägg medräknade), vilka uppgingo till nära 57 000 £ i veckan. Höjda krigstidstillägg tilldelades kolgruvearbetarna i Cumberland, Yorkshire, Lancashire och the Midlands samt bomullsspinnarna i Lancashire och skoarbetarna i Northamptonshire.

Under månaden utbröto 27 arbetsinställelser, vilka tillsammans med redan pågående arbetsinställelser omfattade 11 165 arbetare (mot 6 744 föregående månad och 12 831 i februari 1916) och hade en varaktighet av 43 300 dagar i februari (mot 24 500 föregående månad och 102 600 i februari 1916).

Antalet lediga platser anmälda till arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde i medeltal per vecka under den tid av fyra veckor, som slutade den 9 februari, 42 004 (mot 35 216 under de föregående fem veckorna och 45 948 under de fyra veckor, som slutade den 11 februari 1916). Medeltalet tillsatta lediga platser per vecka under samma period uppgick till 33 856 (mot 25 714, resp. 28 902).

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1917. Arbetsmarknadens gynnsamma läge undergick under februari månad icke några väsentliga förändringar. Vid jämförelse med februari i fjol visade sig en ytterligare stegring i verksamheten på olika områden hava inträtt.

Inom gruvdriften gjorde sig samma starka efterfrågan på arbetskraft gällande som under de föregående månaderna. Läget inom denna näringsgren kan dock icke i stort sett betraktas som bättre än i fjol. Järn- och metallindustrien ävensom maskinindustrien uppvisade däremot på många håll ett uppsving utöver den livliga verksamheten i februari 1916. Analoga förhållanden rådde inom den elektriska industrien. Inom den kemiska industrien, som i allmänhet höll sig uppe på föregående månads nivå, var likaledes på skilda håll arbetstillgången bättre än i februari 1916. Närings- och njutningsämnesindustrien åter visar i det hela tillbakagång.

Av sjukkassornas redogörelse framgår, att antalet i arbete varande medlemmar från den 1 februari till den 1 mars 1917 ökats med inalles 29 334 eller 0·37 % (mot en minskning i antalet arbetande av 0·44 % under föregående månad). Ökningen gäller såväl den manliga som den kvinnliga arbetskraften, likvisst i högre grad den sistnämnda. De i arbete varande männens antal har sålunda ökats med 4 226 eller 0·11 % (mot en minskning av 1·16 % månaden förut) och de i arbete varande kvinnornas med 25 108 eller 0·64 % (mot en ökning av 0·29 % under föregående månad). Den totala ökningen av antalet arbetande blev större än under motsvarande månad 1916, då icke blott de arbetande männens antal minskades, utan även ökningen av antalet arbetande kvinnor var svagare. Att märka är, att krigsfångearbetet icke är medräknat i sjukkassestatistiken, vilken alltså icke fullt mäter den verkliga arbetstillgången inom riket.

Rapporter från 36 fackförbund med 813 584 medlemmar visa, att av dessa 12 797 eller 1·6 % voro arbetslösa i slutet av februari. Motsvarande procenttal vid det föregående månadsskiftet var obetydligt högre, eller 1·7. I jämförelse med februari månad under åren 1914, 1915 och 1916 har arbetslösheten sjunkit väsentligt, i det att den då utgjorde resp. 3·7, 5·1 och 2·8 %.

Arbetsförmedlingsstatistiken uppvisar liksom föregående månad för männen en ringa ökning i tillströmningen av arbetssökande, medan på den kvinnliga arbetsmarknaden de sökandes antal ytterligare minskats. Vad beträffar männen, kommo 62 arbetssökande på 100 lediga platser mot 61 under föregående månad, och för kvinnornas vidkommande hade antalet arbetssökande på 100 lediga platser minskats från 115 till 112.

Den till mitten av mars räckande statistik, som publiceras av »Arbeitsmarkt-Anzeiger», förmäler ej någon väsentlig förändring.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetsförmedling. —

Arbetsförmedlingen för jordbruket i Örebro. Enligt överenskommelse mellan styrelserna för Örebro läns arbetsförmedlingsanstalt och den av Örebro läns hushållningssällskap understödda lantmännens arbetsförmedlingsbyrå i Örebro har sistnämnda byrå från den 1 april 1917 förenats med länsanstalten, inom vilken den kommer att utgöra en specialavdelning för förmedling av arbetskraft till jordbruket.

Offentlig arbetsförmedling för sjöfolk i Norge. Såsom i Sociala Meddelanden vid ett föregående tillfälle omnämnts,[1] hava vid en del offentliga arbetsförmedlingsanstalter i Norge upprättats särskilda avdelningar för förhyrning av sjömän. Utvecklingen av denna verksamhetsgren vid arbetskontoren i Kristiania och Stavanger under åren 1913—1916 framgår av nedanstående tabell:

	Ansökningar om arbete				Lediga platser				Tillsatta platser			
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916
Kristiania.												
Styrmän och däcksfolk .	604	1 634	2 892	4 323	307	823	2 126	2 971	285	657	1 559	2 238
Maskinpersonal	754	1 205	1 935	2 959	345	531	1 124	1 616	329	463	935	1 264
Stuertar och kockar . .	149	—	—	—	69	—	—	—	62	—	—	—
Stavanger.												
Befälhavare och styrmän .	122	133	148	153	97	77	140	163	53	53	92	100
Maskinister	186	203	211	231	137	127	144	177	91	95	93	126
Däcksfolk	781	933	885	907	434	500	728	690	311	422	550	530
Eldare	454	565	566	798	286	371	447	451	214	296	341	361
Stuertar och kockar . .	213	219	256	222	194	179	228	218	142	145	186	167
Summa	**3 263**	**4 892**	**6 893**	**9 523**	**1 869**	**2 608**	**4 937**	**6 286**	**1 487**	**2 131**	**3 756**	**4 786**

[1] Soc. Medd., årg. 1914, sid. 229.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Februari månad år 1917.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under februari månad.

Översikt av verksamheten under *februari* månad år 1917.

Februari	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 547	1 668	1 325	2 040	2 049	1 291	**4 587**	**3 717**	**2 616**
Stockholms län	1 059	1 072	727	148	152	68	**1 207**	**1 224**	**795**
Uppsala län	428	369	160	174	183	116	**602**	**552**	**276**
Södermanlands län	307	383	196	186	166	86	**493**	**549**	**282**
Östergötlands län	602	557	290	531	391	222	**1 133**	**948**	**512**
Norrköping	606	255	189	286	210	132	**892**	**465**	**321**
Jönköpings län	163	193	101	194	137	81	**357**	**330**	**182**
Kronobergs län	20	32	17	70	64	36	**90**	**96**	**53**
Norra Kalmar län	52	47	24	60	52	21	**112**	**99**	**45**
Södra Kalmar län	78	77	54	102	59	37	**180**	**136**	**91**
Gottlands län	71	33	25	43	46	22	**114**	**79**	**47**
Blekinge län	350	234	173	331	188	118	**681**	**422**	**291**
Kristianstads län	209	249	135	218	216	113	**427**	**465**	**248**
Malmöhus län: Malmö	1 049	432	327	900	631	481	**1 949**	**1 063**	**808**
Malmöhus län: Lund	310	53	42	83	59	30	**393**	**112**	**72**
Malmöhus län: Landskrona	84	57	39	34	34	17	**118**	**91**	**56**
Malmöhus län: Hälsingborg	378	129	86	195	159	106	**573**	**288**	**192**
Malmöhus län: Ystad	147	37	29	95	35	25	**242**	**72**	**54**
Malmöhus län: Trälleborg	173	50	39	46	28	20	**219**	**78**	**59**
Malmöhus län: Eslöv	116	99	81	33	37	24	**149**	**136**	**105**
Malmöhus län: Skurup	49	38	33	35	30	20	**84**	**68**	**53**
Hallands län	304	166	110	103	104	62	**407**	**270**	**172**
Göteb. o. Bohus län	172	182	128	121	96	59	**293**	**278**	**187**
Göteborg	1 934	1 353	1 252	697	756	471	**2 631**	**2 109**	**1 723**
Älvsborgs län	88	113	57	20	29	11	**108**	**142**	**68**
Skaraborgs län	122	237	91	136	156	81	**258**	**393**	**172**
Värmlands län	101	162	87	97	147	78	**198**	**309**	**165**
Örebro län	338	432	188	234	214	123	**572**	**646**	**311**
Västmanlands län	358	343	164	185	210	110	**543**	**553**	**274**
Kopparbergs län	266	272	173	139	131	78	**405**	**403**	**251**
Gävle stad och län	257	182	158	137	91	61	**394**	**273**	**219**
Västernorrlands län	188	123	109	72	54	38	**260**	**177**	**147**
Jämtlands län	83	83	56	142	126	87	**225**	**209**	**143**
Västerbottens län	61	82	38	110	94	57	**171**	**176**	**95**
Norrbottens län	119	101	75	118	128	83	**237**	**229**	**158**
Tillsammans febr. 1917	**13 189**	**9 895**	**6 778**	**8 115**	**7 262**	**4 465**	**21 304**	**17 157**	**11 243**
» jan. 1917	*12 399*	*11 394*	*7 574*	*8 653*	*7 797*	*4 741*	*21 052*	*19 191*	*12 315*
» febr. 1916	13 805	10 809	7 527	8 638	7 334	4 500	22 443	18 143	12 027
» » 1915	18 705	8 830	6 957	9 249	6 589	4 135	27 954	15 419	11 092
» » 1914	9 195	5 779	4 086	6 934	6 936	3 740	16 129	12 715	7 826

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 454	4 064	2 122	413	813	268	**2 867**	**4 877**	**2 390**	59	49
därav arbetssökande personer	2 342			406			**2 748**				
II. Gruvdrift och malmförädling	101	279	153	—	—	—	**101**	**279**	**153**	36	55
därav arbetssökande personer	101			—			**101**				
III. Industri och hantverk m. m.	4 360	1 436	1 036	653	433	316	**5 013**	**1 869**	**1 352**	268	72
därav arbetssökande personer	4 026			607			**4 633**				
IV. Handel och samfärdsel	2 484	1 145	659	1 293	1 008	656	**3 777**	**2 153**	**1 315**	175	61
därav arbetssökande personer	2 348			1 234			**3 582**				
V. Husligt arbete	3	1	—	5 573	4 971	3 203	**5 576**	**4 972**	**3 203**	112	64
därav arbetssökande personer	3			4 552			**4 555**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	15	15	14	69	33	19	**84**	**48**	**33**	175	69
därav arbetssökande personer	15			69			**84**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 772	2 955	2 794	114	4	3	**3 886**	**2 959**	**2 797**	131	95
därav arbetssökande personer	2 672			100			**2 772**				
Summa för febr. 1917	**13 189**	**9 895**	**6 778**	**8 115**	**7 262**	**4 465**	**21 304**	**17 157**	**11 243**	124	66
därav arbetssökande personer	**11 507**			**6 968**			**18 475**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Febr. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Febr. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917
Jordbruket m. m.						
Män	70	55	*60*	50	44	*52*
Kvinnor	59	65	*51*	40	35	*33*
Tillsammans	**68**	**57**	***59***	**49**	**43**	***49***
Övriga näringsgrenar						
Män	164	141	*184*	82	80	*80*
Kvinnor	126	115	*119*	64	63	*65*
Tillsammans	**145**	**128**	***150***	**73**	**72**	***72***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	128	109	*133*	70	66	*68*
Kvinnor	118	111	*112*	61	61	*61*
Tillsammans	**124**	**110**	***124***	**66**	**64**	***66***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under februari 1917 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 094 platser, varav 872 manliga och 222 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 065, 802 och 263 samt under nästlidna månad resp. 1 071, 849 och 222.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**31**	**7**	**7**	**583**	**1 040**	**677**	**154**	**298**	**100**
Därav kvinnor	11	4	4	25	44	15	18	35	12
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**29**	**26**	**1**	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**7**	**8**	**5**	**12**	**1**	**1**	**6**	—	—
Därav kvinnor	2	5	3						
B Metall- och maskinindustri	**291**	**105**	**80**	**35**	**9**	**8**	**43**	**11**	**6**
Därav kvinnor	25	14	9						
C Trävaruindustri	**29**	**19**	**11**	**18**	**29**	**24**	**6**	**20**	**18**
Därav kvinnor	5	2	2						
D Byggnadsverksamhet	**476**	**81**	**66**	**87**	**7**	**5**	**41**	**11**	**5**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**20**	**3**	**1**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	8	1	—						
F Textilindustri	**6**	**3**	**1**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	3	1						
G Beklädnadsindustri	**64**	**88**	**59**	**4**	**1**	**1**	**7**	**6**	**4**
Därav kvinnor	56	86	59	2	1	1	—	6	4
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**296**	**51**	**26**	**8**	**8**	**5**	**56**	**3**	**1**
Därav kvinnor	73	37	20	—	3	—	10	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**21**	**5**	**4**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	14	2	2						
J Trämasse- o. pappersindustri	**18**	**12**	**6**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	14	9	5						
K Grafisk industri	**14**	—	—	**2**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**66**	**39**	**35**	**15**	**4**	**3**	**12**	**3**	**1**
Därav kvinnor	3	22	21						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**114**	**36**	**20**	**3**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	53	19	12						
B Butiks- och magasinspersonal	**240**	**148**	**104**	**13**	**4**	**2**	**7**	**3**	**2**
Därav kvinnor	88	32	19	3	1	—	3	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**242**	**232**	**171**	**20**	**15**	**10**	**13**	**17**	**12**
Därav kvinnor	226	222	163	19	15	10	13	17	12
D Landtransport	**168**	**383**	**146**	**21**	**3**	**2**	**12**	**13**	**6**
Därav kvinnor	9	28	4				—	2	1
E Vattentransport	**147**	**5**	**5**	**92**	—	—	**2**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**11**	**39**	**33**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	34	28	1	—	—			
V. Husligt arbete	**1 411**	**1 522**	**934**	**95**	**88**	**42**	**127**	**122**	**86**
Därav kvinnor	1 408	1 522	934	95	88	42	127	122	86
VI. Allmän och litterär verksamhet	**37**	**18**	**12**	**3**	—	—	**3**	—	—
Därav kvinnor	29	10	4	3	—	—	3	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**878**	**884**	**864**	**193**	**15**	**15**	**113**	**45**	**35**
Därav kvinnor	4	2	1						
Summa för februari månad år 1917	**4 587**	**3 717**	**2 616**	**1 207**	**1 224**	**795**	**602**	**552**	**276**
Därav kvinnor	2 040	2 049	1 291	148	152	68	174	183	116
» » » månad år 1916	**4 767**	**3 584**	**2 567**	**965**	**1 127**	**614**	**542**	**530**	**269**
Därav kvinnor	1 904	1 896	1 103	109	144	48	120	143	81

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
109	250	80	105	120	87	334	466	207	61	136	41	20	37	17	68	114	50	I.
13	32	9	2	16	9	48	77	34	12	37	13	5	13	5	12	32	4	
—	3	3	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
1	—	—	4	1	1	3	2	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	*A*
			1	—	—													
30	14	13	42	13	8	12	12	4	28	19	16	1	2	1	3	8	7	*B*
			—	5	4													
9	18	11	16	14	10	5	16	7	2	9	4	—	—	—	9	9	6	*C*
26	6	6	128	21	19	54	17	15	8	2	1	1	—	—	5	1	1	*D*
1	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	1	1	*E*
									3	—	—							
—	—	—	70	5	3	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			12	5	3	2	—	—										
—	—	—	14	2	1	23	6	1	3	2	2	—	—	—	2	—	—	*G*
			8	1	1	23	5	1	3	2	2				2	—	—	
15	2	1	56	11	9	28	6	2	19	2	—	1	—	—	18	2	—	*H*
4	—	—	14	10	8	14	2	1	6	1	—	1	—	—	5	2	—	
—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	6	6	6	*I*
															2	2	2	
—	—	—	5	—	—	2	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	—	*J*
						1	—	—										
—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	*K*
			7	—	—										—	1	—	
25	3	3	11	5	4	19	10	5	6	4	3	—	—	—	5	7	7	*L*
9	2	2	1	2	2													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	4	3	1	4	—	—	—	—	—	1	—	—	*A*
						1	—	—	3	—	—							
3	5	5	26	11	7	20	4	2	6	2	2	2	2	2	6	1	1	*B*
1	—	—	16	3	2	11	1	—	4	1	1	2	2	2	3	1	1	
8	11	9	19	10	4	54	33	21	10	9	6	5	8	4	10	12	6	*C*
8	10	8	16	10	4	54	31	19	8	8	5	5	6	4				
8	9	6	86	83	10	45	36	18	12	7	5	1	—	—	3	6	2	*D*
1	1	1	2	11	5	22	10	6							10	12	6	
2	1	1	50	—	—	15	—	—	2	—	—	—	—	—	10	2	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
147	120	65	98	144	91	349	261	157	153	87	59	57	43	25	128	60	45	V.
147	120	65	98	144	91	349	261	157	153	87	59	57	43	25	128	60	45	
3	1	1	—	5	4	6	4	4	3	1	1	—	—	—	1	1	—	VI.
3	1	1	—	3	3	5	2	2	2	1	1				—	1	—	
106	106	78	182	70	63	157	71	65	32	44	38	2	4	4	15	4	4	VII.
			109	—	—	1	2	2										
493	549	282	892	465	321	1 183	948	512	357	330	182	90	96	53	292	235	136	
186	166	86	286	210	132	581	391	222	194	137	81	70	64	36	162	111	58	
627	563	340	1 041	585	371	1 394	990	615	461	364	212	129	129	67	301	253	145	
267	190	121	334	261	153	615	427	250	265	204	130	92	91	48	186	152	82	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö- Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	18	21	10	108	183	121	141	246	111	76	86	33
Därav kvinnor	2	8	2	33	44	22	32	75	24	13	16	5
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	19	15	22	40	22	—	9	9
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	2	—	—	32	—	—	8	—	—	3	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	5	2	—	3	3	2	54	11	7
Därav kvinnor										9	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	2	14	8	1	6	—	9	4	4
Därav kvinnor										3	—	—
D Byggnadsverksamhet	6	4	2	20	9	7	11	1	1	316	39	36
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	—	—
Därav kvinnor										14	—	—
F Textilindustri	—	—	—	2	—	—	2	—	—	15	5	5
Därav kvinnor				2	—	—				12	5	5
G Beklädnadsindustri	—	—	—	2	2	—	2	2	2	54	31	24
Därav kvinnor				2	2	—	2	2	2	49	31	24
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	1	—	28	1	1	13	6	6	75	15	12
Därav kvinnor				2	—	—	1	—	—	18	11	10
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—
Därav kvinnor										5	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	4
Därav kvinnor										8	4	4
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—
Därav kvinnor										2	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	—	—	26	—	—	3	—	—	106	76	74
Därav kvinnor				9	—	—				83	66	66
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	13	8
Därav kvinnor										31	8	6
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	14	2	2	6	1	—	135	20	12
Därav kvinnor				10	—	—	5	1	—	91	12	7
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	—	—	—	25	11	8	24	23	16	58	42	29
Därav kvinnor				24	10	7	24	22	15	50	42	29
D Landtransport	—	—	—	14	11	7	3	3	2	97	143	48
Därav kvinnor				—	1	1	2	2	2	30	76	27
E Vattentransport	—	—	—	47	—	—	7	—	—	47	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	41	38	20	246	131	88	152	114	70	529	358	297
Därav kvinnor	41	38	20	246	131	88	152	114	70	529	358	297
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	3	—	—	—	—	—	2	2	1
Därav kvinnor				3	—	—				2	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	45	15	15	106	37	34	28	20	16	274	205	205
Summa för februari månad år 1917	114	79	47	681	422	291	427	465	248	1 949	1 063	808
Därav kvinnor	43	46	22	331	188	118	218	216	113	900	631	481
» » » månad år 1916	62	83	32	804	474	352	477	440	262	2 129	1 006	830
Därav kvinnor	22	59	14	368	255	175	264	197	121	979	517	414

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
65	67	33	220	226	133	53	143	68	54	86	64	63	107	60	9	39	7	I.
11	13	3	30	55	18	15	32	11	11	8	1	31	23	10				
3	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	20	9	—	—	—	II.
																		III.
4	5	5	2	1	1	8	—	—	22	27	27	5	—	—	—	12	7	*A*
									1	—	—							
32	4	1	37	20	15	6	2	1	112	47	33	1	1	—	2	10	1	*B*
									2	—	—							
4	4	4	6	6	3	7	4	4	27	18	15	—	—	—	—	—	—	*C*
66	8	3	236	10	10	44	32	32	155	67	66	12	35	34	37	22	20	*D*
15	—	—	23	8	7	1	—	—	4	1	1	—	—	—	—	—	—	*E*
10	—	—	2	—	—													
5	—	—	5	3	3	3	2	—	7	11	8	3	—	—	2	—	—	*F*
3	—	—	2	3	3	2	2	—	5	4	2	2	—	—				
13	—	—	9	3	1	4	5	5	14	10	3	—	—	—	1	—	—	*G*
7	—	—	4	1	—	3	5	5	5	5	1							
24	3	2	29	17	16	11	2	1	103	17	11	2	—	—	3	—	—	*H*
6	2	2	4	1	1	6	1	1	27	10	6							
1	—	—	—	4	4	—	—	—	3	4	3	1	—	—	—	1	1	*I*
			—	1	1				1	—	—				—	1	1	
1	2	—	1	—	—	—	—	—	7	6	3	—	—	—	—	—	—	*J*
1	2	—							3	6	3							
1	—	—	1	1	—	—	—	—	9	3	2	—	—	—	—	—	—	*K*
									1	1	1							
14	4	4	14	3	3	3	—	—	4	5	5	—	—	—	12	16	10	*L*
									—	2	2							
																		IV.
2	2	1	—	—	—	1	—	—	13	10	6	—	—	—	—	—	—	*A*
									—	1	1							
11	5	5	15	1	1	6	—	—	114	60	44	1	1	1	—	—	—	*B*
8	4	4	10	—	—	2	—	—	43	20	12	1	—	—				
34	28	19	18	10	9	7	1	1	63	56	23	10	10	7	1	—	—	*C*
34	27	18	17	10	9	6	1	1	61	54	21	10	10	7	1	—	—	
82	27	14	26	10	7	8	1	1	99	157	112	8	7	6	7	2	1	*D*
8	9	5	9	3	3	2	—	—	6	11	7	4	5	5				
53	7	7	80	—	—	165	2	2	448	41	39	101	6	6	2	—	—	*E*
2	—	—																
—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	6	4	—	—	—	—	—	—	*F*
105	102	74	246	147	99	66	62	43	528	633	413	72	58	37	19	28	10	V.
105	102	74	246	147	99	66	62	43	528	632	413	72	58	37	19	28	10	
—	—	—	2	4	4	1	1	1	7	3	2	1	—	—	—	—	—	VI.
			2	2	2	1	1	1	3	2	1	1	—	—				
88	18	18	235	82	82	18	11	11	836	841	839	18	33	27	18	12	11	VII.
573	288	192	1 205	557	399	407	270	172	2 631	2 109	1 723	293	278	187	108	142	68	
195	159	106	826	228	186	103	104	62	697	756	471	121	96	59	20	29	11	
544	317	231	1 237	718	527	277	270	190	2 505	2 474	2 089	309	255	147	324	336	183	
221	557	107	877	244	144	115	98	66	808	819	578	120	99	45	51	52	82	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**113**	**230**	**90**	**57**	**125**	**48**	**91**	**311**	**81**	**180**	**264**	**102**
Därav kvinnor	18	51	15	13	33	12	15	64	10	18	56	15
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**2**	**50**	**11**	**3**	**16**	**8**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**7**	**17**	**6**	**2**	—	—	**16**	**1**	**1**	**1**	—	—
B Metall- och maskinindustri	**2**	**15**	**1**	**2**	—	—	**20**	**18**	**1**	**20**	**12**	**10**
C Trävaruindustri	—	—	—	**4**	**13**	**2**	**7**	**5**	**2**	**5**	**20**	**8**
D Byggnadsverksamhet	**4**	**1**	**1**	**4**	**2**	**1**	**39**	**15**	**12**	**24**	**6**	**2**
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—				—	1	1
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**27**	**3**	**3**	**3**	**1**	**1**
Därav kvinnor							4	2	2	3	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	**13**	**11**	**6**	**5**	**4**	**3**	**28**	**1**	**1**	**38**	**5**	**4**
Därav kvinnor	9	10	6	4	2	1	8	—	—	2	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**1**	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**1**	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**1**	**1**	**1**	—	—	—	**10**	**12**	**10**	**12**	**10**	**4**
Därav kvinnor							4	6	4			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**2**	**2**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B Butiks- o. magasinspersonal	**1**	**1**	**1**	—	—	—	**19**	**3**	**3**	**2**	**1**	—
Därav kvinnor	1	1	1				7	1	1	2	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**7**	**9**	**4**	**10**	**12**	**11**	**16**	**11**	**11**	**18**	**24**	**16**
Därav kvinnor	7	9	4	9	11	10	12	8	8	18	24	16
D Landtransport	—	**1**	—	**2**	**2**	**2**	**23**	**15**	**11**	**9**	**16**	**11**
Därav kvinnor				1	1	1	3	3	3	1	1	1
E Vattentransport	—	—	—	**1**	—	—	**6**	—	—	**2**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**98**	**84**	**54**	**70**	**99**	**54**	**176**	**130**	**95**	**140**	**124**	**75**
Därav kvinnor	98	84	54	70	99	54	176	130	95	140	124	75
VI. Allmän och litterär verksamhet	**3**	**1**	**1**	—	**1**	—	**5**	—	—	**1**	**3**	**1**
Därav kvinnor	3	1	1	—	1	—	5	—	—	1	3	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**7**	**20**	**7**	**40**	**50**	**43**	**84**	**70**	**68**	**84**	**50**	**31**
Summa för februari månad år 1917	**258**	**393**	**172**	**198**	**300**	**165**	**572**	**646**	**311**	**543**	**553**	**274**
Därav kvinnor	186	156	81	97	147	78	284	214	123	185	210	110
» » » månad år 1916	212	262	114	209	261	153	604	948	365	554	611	284
Därav kvinnor	100	118	49	89	127	70	237	224	128	207	243	130

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
43	71	28	20	48	34	6	34	30	46	72	46	23	30	12	16	20	13	I.
4	9	2	3	6	2	1	3	1	4	11	2	11	11	6	2	5	2	
66	65	32	2	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	II.
																		III.
—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	6	—	—	5	—	—	*A*
18	13	7	13	9	8	3	4	2	3	1	1	1	1	1	—	—	—	*B*
5	12	12	8	11	9	2	10	—	—	2	—	6	11	4	4	—	—	*C*
12	26	20	28	25	21	22	14	14	3	5	—	7	7	7	10	2	2	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	*E*
2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
2	2	2																
1	—	—	2	1	1	—	4	3	1	—	—	2	—	—	1	—	—	*G*
1	—	—	2	1	1	—	4	3	1	—	—	2	—	—				
18	2	—	30	3	3	29	—	—	1	1	—	4	1	1	3	2	2	*H*
3	2	—							—	1	—				1	1	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
2	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	10	1	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
11	4	4	8	8	8	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3	3	2	*L*
1	1	1																
																		IV.
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
—	—	—	3	1	1	6	1	1	3	1	—	4	3	1	1	1	1	*B*
			2	—	—	3	—	—	2	1	—	1	—	—	1	1	1	
18	21	16	17	14	8	8	8	6	60	60	48	26	22	20	28	33	21	*C*
14	14	12	15	11	5	7	7	5	54	56	45	22	20	18	28	33	21	
15	18	12	23	28	22	—	—	—	8	11	8	4	6	3	7	5	3	*D*
			4	2	2				1	2	1							
—	—	—	70	—	—	24	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
118	102	61	111	70	50	61	40	29	79	54	39	73	63	33	86	88	58	V.
113	102	61	111	70	50	61	40	29	79	54	39	73	63	33	86	88	58	
1	1	—	—	1	1	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	VI.
1	1	—	—	1	1				1	1	—	1	—	—				
85	65	56	57	39	38	96	61	61	19	1	1	12	21	12	73	65	56	VII.
405	403	251	894	278	219	260	177	147	225	209	143	171	176	95	287	229	158	
139	131	78	137	91	61	72	54	38	142	126	87	110	94	57	118	128	83	
340	336	190	535	340	262	457	270	204	236	236	147	202	183	127	199	198	138	
168	132	82	152	80	59	114	72	49	146	125	87	113	109	67	105	109	72	

Livsmedelspriser under februari månad 1917.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 410—415), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla 44 orterna tillsammantagna (sid. 410—411), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med januaripriserna, å 33 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas mejerismör, potatis, ärter, vetemjöl, gryn, flera slag av bröd och färsk fisk, kaffe samt lyse och bränsle. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 9 varuslag, såsom mjölk, sammalet rågmjöl, hårt rågbröd och sötlimpa samt socker, salt och svagdricka. En om ock ringa *prisnedgång* är däremot att anteckna för 12 varuslag, bland andra färska ägg, nöt- och kalvkött samt sill och strömming.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 412—415, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och vedpriser står dock övre Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 407, där februaripriserna 1917 angivas, jämförda med januaripriserna 1917 samt februaripriserna 1916 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under februari 1917 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad 1916 och 1914.

Vad först *mjölken* beträffar, så har medelpriset sedan föregående månad bibehållits oförändrat för såväl oskummad som skummad och separerad mjölk. Medelpriset under februari utgjorde resp. 21, 12 och 9 öre per liter, medan motsvarande priser för ett år sedan belöpte sig till 18, 10 och 8 öre per liter.

Genom nådig förordning den 23 februari har Kungl. Maj:t fastställt, att vid försäljning till statens livsmedelskommission av mejerismör av fullgod beskaffenhet med en vattenhalt, icke överstigande 16 procent, priset i minuthandeln må uppgå till 3 kronor och 75 öre per kilogram. Till följd härav hava för den senaste delen av februari månad noteringarna å *mejerismör* för flertalet rapportorter gått upp till den stadgade maximigränsen. Medelpriset för månaden utgör 3·35 kr. per kg. *Landssmöret* betingar under månaden ett medelpris av 3·25 kr. per kg. *Margarin* har till följd av de svårigheter, som uppstått för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror, fullständigt försvunnit ur marknaden.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Febr. 1917	Jan. 1917	Febr. 1916	Febr. 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från febr. 1914 till febr. 1917	Höjning (+) eller sänkning (—) från febr. 1916 till febr. 1917
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	21	21	18	14	+ 50·0	+ 16·7
handskummad	»	12	12	10	8	+ 50·0	+ 20·0
separerad	»	9	9	8	6	+ 50·0	+ 12·5
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	335	325	301	234	+ 43·2	+ 11·3
mat- (lands-)	»	325	324	268	210	+ 54·8	+ 21·3
Margarin, växt-	»	—	294	188	138	—	—
Ägg, färska	tjog	330	339	222	175	+ 88·6	+ 48·6
Potatis: gammal	5 l.	52	45	29	27	+ 92·6	+ 79·3
»	hl.	852	738	462	—	—	+ 84·4
Ärter, gula	kg.	68	58	56	31	+ 119·4	+ 21·4
Bruna bönor	»	167	153	103	46	+ 263·0	+ 62·1
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	[1]) 42	[1]) 40	38	31	+ 35·5	+ 10·5
råg-, svenskt, bästa sort	»	35	35	30	21	+ 66·7	+ 16·7
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	—	—	32	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	76	61	49	36	+ 111·1	+ 55·1
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	82	65	47	40	+ 105·0	+ 74·5
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	60	60	52	41	+ 46·3	+ 15·4
mjukt: limpa, söt	»	60	60	48	38	+ 57·9	+ 25·0
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	44	43	38	30	+ 46·7	+ 15·8
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	110	106	88	75	+ 46·7	+ 25·0
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	69	67	52	44	+ 56·8	+ 32·7
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	82	83	65	60	+ 36·7	+ 26·2
Nötkött, färskt: stek	»	219	222	151	120	+ 82·5	+ 45·0
soppkött	»	194	196	130	99	+ 96·0	+ 49·2
Kalvkött, stek: gödkalv	»	231	233	169	131	+ 76·3	+ 36·7
spädkalv	»	143	144	100	73	+ 95·9	+ 43·0
Fårkött: färskt, stek	»	236	234	179	133	+ 77·4	+ 31·8
salt, svenskt	»	227	226	158	118	+ 92·4	+ 43·7
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	259	260	221	131	+ 97·7	+ 17·2
salt, svenskt »	»	279	278	227	138	+ 102·2	+ 22·9
Sill, salt: prima	»	109	110	80	46	+ 137·0	+ 36·3
Kaffe (obränt), prima Santos	»	380	325	171	160	+ 137·5	+ 122·2
Socker, bit-	»	69	69	68	64	+ 7·8	+ 1·5
Fotogen, Water White	l.	31	30	25	20	+ 55·0	+ 24·0
Ved: björk-, osågad, hemkörd (hemkörd)	famn	4510	4370	3360	2600	+ 73·5	+ 34·2
barr-, » » (hemkörd)	»	3620	3480	2650	2060	+ 75·7	+ 36·6
Bränntorv	100 kg.	428	405	360	209	+ 104·8	+ 18·9
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	761	739	708	395	+ 92·7	+ 7·5
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	668	604	466	228	+ 193·0	+ 43·3
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	345	312	265	154	+ 124·0	+ 30·2
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	430	378	306	184	+ 133·7	+ 40·5

[1] 75 % utmalning.

Priset å *färska ägg* har sjunkit med 9 öre per tjog och utgör i medeltal för månaden 3·30 kr. per tjog mot 2·22 kr. under februari 1916 och 1·75 kr. under samma månad år 1914.

Vad beträffar genomsnittspriserna å *mjöl*, framhölls i rapporten rörande prisförhållandena under januari, att under denna månad synnerligen ojämna noteringar insänts till följd av att vissa detaljhandlare haft sådant mjöl i lager, som inköpts före ikraftträdandet av den statliga regleringen å detta varuslag och som måst utförsäljas enligt de lägre maximipris, som fastställdes genom kungl. förordning den 19 november 1916. Mjöl av dessa äldre lager har under februari icke saluförts och till följd härav har medelpriset för de olika orterna i allmänhet stigit till den gräns, som fastslagits av folkhushållningskommissionen (se detta häfte, sid. 285). För samtliga orter tillsammantagna utgör medelpriset för månaden för 75 % vetemjöl 42 öre per kg. och för sammalet rågmjöl 35 öre.

Medelpriset för de olika slagen av *bröd* har i jämförelse med föregående månad ej varit underkastat några nämnvärda förändringar, vilket särskilt gäller rågbröd. Genom den av folkhushållningskommissionen fastställda mängden av råg och vetemjöl, som tillställes de olika brödbyråerna i riket, hava dessa senare i många fall för att inskränka på konsumtionen av det mera begärliga vetemjölet utfärdat förbud mot att saluhålla rena vetebrödssorter inom distriktet. För några orter hava till följd härav noteringar å vetebröd upphört att insändas. Slutligen förtjänar det påpekas, att tillbakagången av medelpriset å vetebröd bakat med mjölk endast är skenbar, beroende på den omständigheten, att för en del orter med höga noteringar under januari inga sådana kunnat insändas under februari. Å ingen ort, där denna brödsort saluförts under båda månaderna, har prissänkning inträffat.

Priset å *kött*, som under de senaste månaderna av föregående år visat en bestämt vikande tendens, men som under januari, vad beträffar nöt- och kalvkött, kännetecknats av en ringa stegring, har under februari för dessa kvaliteter åter gått tillbaka. I fråga om fårkött har däremot priset haft att uppvisa en obetydlig förhöjning.

Medelpriset för *potatis* har under månaden stigit med 7 öre per 5 liter och 1·14 kr. per 1 hektoliter.

Å de olika slagen av *färsk fisk* har under månaden kunnat iakttagas en bestämd tendens till prisförhöjning utom för sill och strömming. *Salt sill*, varav distribueringen nästan fullständigt övertagits av livsmedelskommissionen, harävenledes denna månad varit kännetecknad av en obetydlig prisminskning.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har medelpriset å såväl fotogen som kol och koks till följd av den allt mer tillstramade handeln med utlandet varit underkastat en avsevärd ökning. För ett flertal rapportorter hava noteringarna för ved likaledes skjutit i höjden. I medeltal har priset å björkved gått upp i jämförelse med föregående månad från 43·70 kr. till 45·10 kr. per famn samt vad beträffar barrved från 34·80 till 36·20 kr. per famn.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg under månaderna december 1916—februari 1917 redovisas i tabellen å sid. 418—421, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 416—417. Bägge dessa tabeller giva vid handen, i likhet med vad ovan anförts om detaljhandelspriserna, att i jämförelse med föregående månad en mindre tillbakagång kunnat konstateras i fråga om prisnoteringarna å nötkreatur. Fårpriserna hava däremot kännetecknats av en mindre ökning. För svin är prisförhöjningen synnerligen iögonenfallande i Malmö och Göteborg.

Till belysande av de förskjutningar i den *allmänna prisnivån*, som ägt rum inom detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med februari 1917, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut finnes angivet i dessa »Meddelanden» (årg. 1917, sid. 118—121).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	Jan. 1917	Febr. 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	185	191
»Vägda» medeltal . .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	160	166

Den förra av dessa indexserier, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av de olika varuslagens (sammanförda till sex grupper) stegring, kan icke — särskilt under nuvarande förhållanden — göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelskostnadernas förändringar, men har sin betydelse för jämförelser med förhållandena i åtskilliga andra länder, där endast dylika »ovägda» prisindices publiceras. Den andra indexserien däremot, i vilken talen äro »vägda» med hänsyn till storleken av de kvantiteter, varmed de särskilda varuslagen ingå i en normal årsbudget, torde få anses såsom en fullgod mätare på livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 de båda indexserierna utvisa en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å olika för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda indextalen, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras.

Enligt vad den vägda indexserien utvisar, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse sedan januari stigit med ytterligare 6 %, och utgjorde prisstegringen från juli 1914 till februari 1917 66 %. En icke oväsentlig del av fördyringen under den sista månaden får tillskrivas den ovan påpekade stegringen av bränslepriserna.

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1906—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	8	8
3	separerad	»	—	—	—	—	5	5	6	6
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	221	219	226	220	222	228	237	236
5	mat- (lands-)	»	201	199	204	198	200	205	214	213
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	150	151	156	164
7	halvfet, »	»	109	116	119	116	114	111	115	121
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	49	48	51	58
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	157	164	159	169	152	157	—
10	lägsta »	»	108	108	119	116	125	116	122	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	126	132	135
12	Ägg: svenska, färska	tjog	142	150	148	151	149	149	161	159
13	» konserverade	»					134	128	139	137
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	25	29	32	28	27	29	32	28
16	färsk	»					76	48	49	46
17	Ärter, gula	kg.	26	27	30	28	29	29	30	31
18	Bruna bönor	»	39	40	42	41	46	47	53	48
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	28	31	33	32	30	31	31
20	råg-, » » »	»	19	20	23	22	20	20	22	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	26	29	28	26	25	27	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1]) 31	[1]) 32	[1]) 33	[1]) 33	34	32	36	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2]) 58	[2]) 59	[2]) 59	[2]) 60	39	39	40	41
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	37	41	40	40	39	41	41
25	mjukt, limpa, söt	»	35	35	39	39	39	37	38	38
26	» » sur	»	26	26	28	28	28	27	29	30
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	65	67	78	74	76	74	76	76
28	mjukt, billigaste sort {bakat med vatten	»	44	46	51	53	45	44	45	43
29	» » mjölk	»					61	60	61	60
30	Nötkött, färskt: stek	»	98	106	109	104	98	96	111	122
31	soppkött	»	81	89	91	85	78	78	91	100
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	116	118	122	120	117	116	123	131
33	spädkalv	»	58	64	66	63	60	58	65	72
34	Fårkött: färskt, stek	»	118	125	125	121	118	115	124	133
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	103	102	105	114
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	119
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	127	123	114	121	129	120	123	133
38	salt, svenskt »	»	132	131	121	127	138	129	129	140
39	» amerikanskt	»	124	125	121	128	149	139	136	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	75
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	108
42	sill	»	34	34	28	28	31	31	32	34
43	strömming	»	40	43	37	37	36	36	36	38
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	55
45	rödspotta (»spätta»)	»	75	80	81	79	80	79	77	79
46	salt: sill, prima	»	40	41	38	37	[3]) 39	[3]) 39	[3]) 41	[3]) 45
47	strömming	»	26	25	25	23	23	25	25	30
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	59	60	61	54	51	52	56
49	» » » rundskuren	»					—	—	—	76
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4]) 117	[4]) 116	[4]) 116	[4]) 115	125	155	176	170
51	Socker, bit-	»	62	62	66	67	71	69	72	67
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	6	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 18	[5]) 18	17	15	17	20
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360	2560
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880	2040
57	Bränntorv	100 kg.	[6]) 70	[6]) 78	[6]) 80	[6]) 74	187	185	187	196
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	318	355	388	376	378	378	397	401
59	eng. hushålls- (fyrkol)	»	—	—	—	—	—	—	—	234
60	Koks: gasverks- (okrossad)	»	106	126	139	134	130	132	155	165
61	eng. kamin- »	»	—	—	—	—	159	156	177	189

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — höga äggpris gällde. — [4]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, för sept. två,

(febr. 1916—febr. 1917) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1917 för 44 orter.

1914	1915	1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	[11])Jan. 1917	[11])Febr. 1917	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
15	16	19	18	18	18	18	18	19	19	19	19	20	20	21	21	1
8	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	12	12	2
6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	3
239	292	310	301	301	304	304	304	304	292	328	330	326	325	325	335	4
218	260	295	268	276	284	287	287	286	289	317	322	324	324	324	325	5
162	197	257	249	251	254	258	258	258	257	257	261	264	269	274	279	6
119	149	191	187	190	191	190	192	194	186	189	193	194	202	209	210	7
60	82	127	106	113	121	132	117	127	130	139	142	144	146	147	151	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
144	170	216	188	188	187	190	198	206	223	235	241	266	291	294	—	11
171	198	237	222	203	196	178	197	200	216	243	273	314	346	339	330	12
151	169	204	181	174	160	148	[7]) 180	[7]) 165	[7]) 204	[7]) 215	[7]) 250	267	305	293	302	13
—	—	526	462	477	494	486	474	458	434	573	606	677	690	738	852	14
30	36	33	29	30	31	31	31	31	29	37	38	42	43	45	52	15
80	87	76	—	—	—	—	—	106	45	—	—	—	—	—	—	16
35	57	55	56	55	54	54	54	54	54	54	55	57	58	58	68	17
49	75	111	103	103	105	107	107	108	109	115	118	121	134	153	167	18
33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	[10]) 36	[10]) 40	[10]) 42	19
23	32	29	30	29	29	29	28	28	28	29	29	30	32	35	35	20
29	39	34	[9]) 32	35	35	35	35	35	35	35	35	35	—	—	—	21
42	52	50	49	49	48	49	49	50	50	50	50	51	56	61	76	22
41	46	52	47	49	50	50	51	51	53	53	54	56	58	65	82	23
48	54	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	54	56	60	60	24
40	48	49	48	48	48	48	48	48	49	49	50	50	52	60	60	25
31	38	38	38	37	37	37	37	37	37	37	38	38	40	47	44	26
78	88	90	88	88	88	89	90	90	90	91	91	93	95	106	110	27
46	53	54	52	53	53	53	53	53	53	54	54	55	58	67	69	28
61	67	66	65	65	65	65	65	66	66	67	67	68	69	83	82	29
116	140	193	151	155	162	174	189	208	226	229	230	224	221	222	219	30
95	119	169	130	134	140	153	166	181	199	203	204	198	195	196	194	31
130	154	203	169	173	178	187	197	213	226	233	234	231	231	233	231	32
70	87	122	100	104	107	111	118	126	133	137	141	142	142	144	143	33
130	158	215	179	188	197	207	221	230	243	238	235	231	234	234	236	34
118	139	194	158	167	167	182	186	199	211	221	220	223	227	226	227	35
121	140	184	172	174	174	[8]) 148	[8]) 150	—	[8]) 170	[8]) 169	[8]) 200	[8]) 245	247	252	262	36
129	191	233	221	220	221	222	221	225	231	241	257	262	260	260	259	37
137	198	246	227	231	230	232	233	235	241	253	277	284	283	278	279	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
76	80	99	97	101	92	83	90	93	101	105	109	112	112	120	126	40
110	117	149	144	152	126	124	139	145	153	159	165	164	169	180	196	41
35	45	68	53	54	57	57	66	69	70	75	84	87	78	77	70	42
39	43	56	51	51	50	54	58	54	52	54	62	66	64	64	60	43
57	62	82	75	75	76	74	80	79	83	88	90	94	96	103	115	44
81	89	123	109	107	104	103	115	121	129	130	142	149	153	152	170	45
45	57	97	80	81	84	88	93	101	109	114	110	110	111	110	109	46
31	36	61	52	52	53	55	57	64	66	68	70	72	72	72	71	47
58	72	111	91	93	94	98	105	117	121	126	130	134	135	137	138	48
77	91	139	121	121	121	127	134	142	148	151	158	167	164	170	176	49
159	161	209	171	172	173	174	180	191	204	233	255	276	308	325	380	50
65	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	69	51
10	10	13	11	11	12	13	13	13	13	14	14	14	14	15	15	52
6	7	8	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	53
21	23	27	25	26	26	26	26	27	28	28	29	30	30	30	31	54
2630	2890	3810	3360	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	4270	4370	4510	55
2110	2310	3060	2650	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	3400	3480	3620	56
220	290	385	360	361	370	369	370	375	398	415	419	412	412	405	428	57
411	531	717	708	700	707	692	702	719	727	736	736	739	730	739	761	58
242	367	543	466	475	486	511	549	568	593	605	600	595	597	604	668	59
157	211	292	265	272	275	280	285	299	309	313	317	316	315	312	345	60
190	248	339	306	312	322	319	331	347	357	368	362	368	369	378	430	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) 75 % utmalning. — [11]) Preliminära siffror.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	24	23	23	20	21	20	20	19
2	handskummad	»	11	12	12	—	—	11	11	10
3	separerad	»	11	—	10	9	9	8	10	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	338	325	350	338	338	338	338	338
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	285	283	293	313	290	296	267	290
7	halvfet, »	»	214	225	257	207	205	226	228	253
8	skummjölks-, »	»	—	175	200	130	160	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	381	345	345	294	321	318	336	311
11	» konserverade	»	322	325	280	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	75	50	60	40	50	60	50	47
13	»	hl.	1192	800	950	657	625	1000	883	893
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	82	58	61	64	67	61	69	67
16	Bruna bönor	»	220	—	123	—	—	183	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1])	»	41	42	41	41	43	42	41	41
18	råg-, » » »	»	35	36	35	35	36	36	35	35
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	87	85	75	95	75	70	66	80
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	84	73	101	100	95	74	82	80
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	64	57	54	60	58	54	54	55
23	mjukt, limpa, söt	»	65	59	71	60	54	68	65	57
24	» » sur	»	—	—	41	—	—	50	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	—	150	150	100	108	128	125	100
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	80	61	62	78	76	77	62	67
27	ligaste sort } » » mjölk	»	100	70	75	88	87	85	77	87
28	Nötkött, färskt: stek	»	235	243	224	233	246	203	208	231
29	soppkött	»	189	206	205	190	211	187	192	201
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	250	242	228	240	253	221	241	221
31	spädkalv	»	171	133	116	—	163	—	—	108
32	Fårkött: färskt, stek	»	271	263	229	—	280	239	256	229
33	salt, svenskt	»	230	225	240	—	—	215	—	225
34	Renkött, färskt, stek	»	285	—	255	—	225	300	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	282	260	256	287	269	260	265	265
36	salt, svenskt »	»	282	263	260	250	270	280	270	270
37	*Fisk, färsk: abborre	»	180	110	113	110	159	115	119	—
38	gädda	»	246	246	188	170	198	200	198	227
39	sill	»	97	78	89	75	79	62	69	63
40	strömming	»	50	47	82	49	63	53	39	60
41	torsk	»	130	135	133	127	—	126	115	100
42	rödspotta (»spätta»)	»	159	—	145	—	—	134	—	—
43	salt: sill, prima	»	108	110	106	111	110	100	104	103
44	strömming	»	85	75	74	69	80	64	75	70
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	135	143	144	148	180	146	150	123
46	» » » rundskuren	»	160	—	190	—	200	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	480	430	325	390	410	418	443	325
48	Socker, bit-	»	68	68	68	70	70	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	19	17	18	20	20	20	15	15
50	Svagdricka	l.	11	10	9	9	10	9	8	8
51	Fotogen, Water White	»	29	30	32	32	32	29	28	29
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	6080	5250	5200	4400	5610	4800	5500	4390
53	barr- }	»	4400	3600	4000	3200	4160	[2])4100	4500	3190
54	Bränntorv	100 kg.	575	—	—	—	—	—	450	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	743	750	800	750	800	725	775	770
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	650	—	—	600	650	—	650	650
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	330	400	337	320	315	385	400	455
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	460	—	435	—	500	—	430	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala kolja 120 150 öre; för Norrköping kolja 125 à 150 och vitling 80 à 90 öre; för Halmstad flundra 100, kolja 100 köping har under febr. betalats för ribbved 28·00, för ytved 35·40 och för alved 40·00 kr. per famn. — talats för bokved 45·80 och för ribbved 20·70 kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
19	18	20	17	18	20	20	20	18	20	18	18	20	24	23	21	1
11	12	11	—	—	15	12	13	—	—	—	9	12	14	13	15	2
9	8	9	8	7	11	10	10	9	8	8	6	10	13	12	11	3
325	338	338	338	338	338	338	338	338	338	337	338	338	338	350	338	4
325	325	325	325	323	325	325	—	—	—	325	—	324	325	325	324	5
267	269	293	293	286	298	290	321	278	274	290	290	263	265	270	253	6
—	200	—	220	195	248	185	239	184	—	214	225	216	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
322	285	301	308	325	328	305	330	273	283	306	278	293	346	288	308	10
—	—	—	—	—	290	273	310	—	—	—	—	—	—	250	—	11
42	43	50	75	50	56	65	46	49	61	48	50	56	61	50	43	12
621	738	800	875	600	1200	933	844	800	875	817	800	1012	1110	975	817	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
70	75	74	63	53	88	78	66	61	69	70	70	80	71	63	59	15
—	150	—	—	139	220	150	146	132	120	148	170	148	—	120	—	16
42	41	40	40	41	41	40	41	41	41	40	40	40	40	41	43	17
36	35	34	34	35	35	34	35	36	35	35	34	34	34	35	36	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	80	58	90	64	75	78	64	65	75	67	—	60	70	85	60	20
—	84	74	92	65	100	88	75	60	117	70	—	—	76	70	80	21
55	60	65	64	60	55	65	65	65	65	65	65	60	60	60	60	22
66	45	41	45	42	41	48	47	48	47	47	42	46	66	68	76	23
46	—	38	—	—	35	35	34	33	34	34	33	38	43	50	46	24
100	100	100	86	—	100	100	125	100	97	125	90	100	90	90	125	25
62	77	62	62	51	—	—	—	—	—	58	—	—	70	70	61	26
77	92	—	70	—	77	92	64	75	76	68	75	77	81	75	77	27
226	224	215	248	182	213	178	233	215	217	211	202	195	221	220	223	28
215	199	188	218	170	192	158	213	187	206	200	186	179	195	200	196	29
229	220	213	248	172	241	176	240	250	244	245	212	198	250	215	224	30
124	138	115	143	—	163	145	173	192	175	147	139	148	139	125	133	31
229	218	216	234	206	232	250	253	250	258	230	190	208	238	240	235	32
—	200	200	215	200	203	252	—	—	250	—	—	193	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	—	—	34
260	250	254	268	241	251	248	260	260	250	250	252	250	266	250	240	35
260	250	253	283	250	263	260	335	280	270	266	287	261	275	280	265	36
—	155	125	94	—	86	106	140	150	—	—	150	—	150	—	—	37
200	198	213	156	—	164	197	213	238	175	203	200	—	250	—	200	38
60	65	65	—	60	—	—	71	—	62	65	40	79	63	52	78	39
65	74	55	50	47	32	28	43	—	—	66	35	73	78	—	70	40
93	79	125	98	99	116	80	130	142	79	155	88	113	115	60	106	41
—	185	—	—	—	175	124	210	200	119	182	188	200	259	90	—	42
100	105	127	113	122	105	108	110	115	95	119	130	110	100	100	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
150	—	153	110	139	165	—	140	—	145	—	—	137	134	110	123	45
—	175	—	—	—	175	—	—	—	—	175	173	200	—	—	—	46
500	448	409	413	400	400	333	416	420	388	408	387	444	420	370	380	47
69	69	70	69	70	69	68	68	68	68	68	68	69	68	68	69	48
15	15	15	20	18	18	14	15	15	14	14	15	15	15	15	14	49
8	9	7	7	8	8	9	7	7	7	8	7	8	11	9	8	50
29	30	28	29	32	29	30	28	28	28	27	29	27	29	29	28	51
4350	3250	3570	3570	5230	3420	3720	5130	4990	4660	4340	4730	4290	5830	5000	4700	52
3200	2270	2790	2820	[3]4000	—	2710	4790	4640	4390	3970	4450	[4]3580	5100	4100	3300	53
400	353	—	—	—	450	315	—	433	—	400	330	594	480	—	—	54
675	800	775	800	800	700	—	738	750	775	750	900	700	750	750	750	55
650	—	—	650	525	650	—	718	733	704	634	725	785	785	600	—	56
235	—	295	460	340	390	315	280	280	280	282	285	—	280	—	320	57
393	425	313	—	—	448	—	460	463	460	450	413	460	460	400	—	58

och lake 150 öre; för Linköping kolja 80 à 150, lake 160 à 180, sjötunga 200 à 300 och vitling 70 à à 150, lake 140 och vitling 80 à 130 öre; för Lysekil kolja 60 öre. — [1]) 75 % utmalning. — [2]) I Lin- [3]) I Visby har under febr. betalats för alved 46·10 kr. per famn. — [4]) I Halmstad har under febr. be-

1	Varuslag	2 Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	20	19	22	20	20	22	22	21
2	handskummad	»	13	10	11	—	10	12	11	11
3	separerad	»	11	7	10	8	9	10	10	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	338	338	338	338	325	338	325	325
5	mat- (lands-)	»	324	325	325	325	—	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	252	280	255	300	293	288	264	287
7	halvfet, »	»	200	178	175	210	—	229	230	230
8	skummjölks-, »	»	123	123	—	—	—	145	160	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	328	283	347	319	328	353	359	328
11	» konserverade	»	300	—	270	—	—	—	285	307
12	Potatis: gammal	5 l.	53	40	55	56	50	41	48	42
13	»	hl.	810	600	—	1000	700	500	908	798
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	75	77	69	68	71	68	63	66
16	Bruna bönor	»	135	—	250	—	—	160	—	175
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	41	41	41	42	41	42	42	42
18	råg-, » » »	»	35	35	35	36	36	36	36	36
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	70	60	76	65	71	85	82	85
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	94	100	87	70	65	80	83	85
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	60	58	56	56	58	57	57
23	mjukt, limpa, söt	»	76	53	56	67	62	64	70	70
24	» » sur	»	46	—	55	—	49	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	90	100	150	106	100	—	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	65	—	75	77	70	62	—	—
27	ligaste sort } » » mjölk	»	77	70	96	55	58	77	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	233	239	215	205	232	227	226	225
29	soppkött	»	188	209	194	177	204	197	206	200
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	217	247	225	223	250	234	247	249
31	spädkalv	»	140	107	125	130	124	150	143	—
32	Fårkött: färskt, stek	»	225	230	243	232	225	259	253	250
33	salt, svenskt	»	—	218	240	—	—	—	230	250
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	280	300	255	250	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	244	250	255	275	260	260	265	258
36	salt, svenskt »	»	246	266	260	275	254	267	289	267
37	*Fisk, färsk: abborre	»	—	—	150	129	—	124	150	124
38	gädda	»	236	—	214	228	200	188	235	181
39	sill	»	77	71	74	64	50	70	81	66
40	strömming	»	75	53	72	46	55	55	69	62
41	torsk	»	126	120	141	124	110	135	135	118
42	rödspotta (»spätta»)	»	214	—	150	200	—	138	175	160
43	salt: sill, prima	»	100	100	107	118	94	98	113	103
44	strömming	»	—	—	—	—	75	—	69	70
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	130	140	150	120	136	137	140	130
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	176	143
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	425	380	433	390	337	325	376	325
48	Socker, bit-	»	69	68	70	68	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	15	15	17	14	14	14	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	9	7	9	—	8	8
51	Fotogen, Water White	»	28	30	29	30	30	31	30	32
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4320	3540	4540	5680	3910	4900	4260	4260
53	barr- }	»	3380	2520	3530	4400	2960	3900	3290	2950
54	Bränntorv	100 kg.	350	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	762	800	767	800	750	700	750	750
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	—	—	—	700	—	700	700	600
57	Koks: gasverks- (okrossad)	»	—	—	310	315	450	325	—	—
58	eng. kamin- »	»	475	450	—	425	—	400	425	375

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Tidaholm lake 125 öre; länge kolja 110 och vitling 90 öre; för Umeå lake 70 à 125 och sik 160 à 180 öre; för Boden sik 150 öre. — febr. tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved till 25·20 och barrved till

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Febr.	Jan.	Dec.	Nov.	
Medelpris (öre)																
22	24	23	24	22	20	23	20	20	20	23	22	**21**	21	20	20	1
—	12	12	16	16	—	14	11	11	11	—	—	**12**	12	11	11	2
11	—	10	—	11	10	—	8	—	—	—	—	**9**	9	9	9	3
325	329	325	338	329	325	338	329	350	325	325	332	**335**	325	325	326	4
325	325	325	325	325	325	325	323	325	325	325	325	**325**	324	324	324	5
264	279	251	272	268	300	259	253	289	283	265	278	**279**	274	269	264	6
200	210	—	203	203	—	150	160	—	—	200	—	**210**	209	202	194	7
—	—	—	—	—	—	—	140	—	—	—	—	**151**	147	146	144	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	294	291	266	9
342	361	355	373	380	390	363	358	368	371	351	343	**330**	339	346	314	10
293	317	318	323	320	—	320	—	—	—	—	325	**302**	293	305	267	11
33	48	41	56	58	—	60	50	70	69	53	50	**52**	45	43	42	12
650	750	800	950	905	929	750	900	1140	1038	—	—	**852**	738	690	677	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
58	66	65	68	58	70	67	68	72	69	64	67	**68**	58	58	57	15
—	—	—	200	200	—	—	225	—	—	—	—	**167**	153	134	121	16
43	43	43	43	43	43	42	43	43	43	43	41	**42**	40	36	38	17
34	37	37	36	36	37	35	37	37	37	37	36	**35**	35	32	30	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	19
—	—	100	—	75	—	65	80	94	88	80	—	**76**	61	56	51	20
63	84	80	84	76	80	79	100	88	81	71	65	**82**	65	58	56	21
57	57	57	65	65	65	64	62	65	65	65	65	**60**	60	56	54	22
70	63	64	63	63	62	60	64	75	75	75	60	**60**	60	52	50	23
—	49	—	60	60	—	60	—	—	—	—	—	**44**	47	40	38	24
118	100	100	124	121	115	110	128	125	125	100	90	**110**	106	95	93	25
—	69	70	83	83	80	75	—	65	65	65	65	**69**	67	58	55	26
—	90	91	—	—	—	90	—	105	110	100	100	**82**	83	69	68	27
230	221	226	220	236	229	229	178	199	215	190	205	**219**	222	221	224	28
200	197	202	193	200	199	200	157	179	180	172	177	**194**	196	195	198	29
242	261	249	250	243	—	260	183	—	—	219	203	**231**	233	231	231	30
180	162	143	151	140	156	150	139	136	130	140	132	**143**	144	142	142	31
246	241	247	252	248	200	250	208	213	—	208	232	**236**	234	234	231	32
240	250	—	240	220	—	275	—	—	—	209	—	**227**	226	227	223	33
285	256	300	255	—	250	231	258	246	—	235	229	**262**	252	247	245	34
244	260	278	275	266	290	250	248	262	250	244	255	**259**	260	260	262	35
275	268	321	284	302	350	315	320	325	318	260	320	**279**	278	283	284	36
155	150	127	88	80	—	130	—	88	88	—	126	**126**	120	112	112	37
205	238	160	168	163	—	193	170	150	150	151	134	**196**	180	169	164	38
72	66	51	79	80	—	110	—	—	—	—	—	**70**	77	78	87	39
58	53	60	75	73	70	81	75	75	75	65	55	**60**	64	64	66	40
98	114	126	110	—	—	129	—	125	—	—	—	**115**	103	96	94	41
—	169	157	167	—	—	—	—	—	—	—	—	**170**	152	153	149	42
115	109	112	124	122	115	139	100	100	99	111	103	**109**	110	111	110	43
67	67	70	72	74	70	79	60	64	68	60	83	**71**	72	72	72	44
138	144	145	140	133	—	125	—	150	—	110	—	**138**	137	135	134	45
—	177	160	180	175	—	—	—	—	—	—	—	**176**	170	164	167	46
310	323	343	338	307	313	388	350	325	325	310	330	**380**	325	308	276	47
68	70	70	69	69	74	71	70	72	72	70	72	**69**	69	69	69	48
12	14	12	15	12	10	15	17	15	15	15	14	**15**	15	14	14	49
10	10	8	11	8	6	10	9	10	8	8	9	**8**	8	8	8	50
30	30	34	33	33	35	32	34	35	38	42	37	**31**	30	30	30	51
4220	5350	4100	4470	4410	4500	4540	4400	4100	3590	—	2770	**4510**	4370	4270	4240	52
2960	4350	3470	3940	3530	—	4030	3400	3020	3090	—	[2])2520	**3620**	3480	3480	3380	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**428**	405	412	412	54
750	700	700	688	—	—	875	750	773	—	—	850	**761**	739	730	739	55
—	650	650	675	—	—	—	—	—	—	—	—	**668**	604	597	595	56
—	325	—	375	—	—	475	450	—	—	—	—	**345**	312	315	316	57
400	375	460	388	—	—	—	—	460	—	—	450	**430**	378	369	368	58

[1]) Uppgifterna avse fr. o. m. dec. 1916 75 % utmalning. — [2]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under för Örebro kolja 100 à 150 öre; för Falun kolja 110 à 125 och vitling 90 à 125 öre; för Domnarvet och Bor-
22·70 kr. per famn, antracitkol till 8·00, gasverkskoks till 3·70 och engelsk kaminkoks till 4·00 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Kreatursslag	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[1])	53	54	54	46	47	50	57	61	61	94
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	48	46	40	41	42	49	55	53	77
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	45	43	36	37	36	43	50	48	71
» 3. Mindre feta[2])	36	38	35	27	28	25	34	41	36	53
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	58	60	59	52	55	58	63	66	66	93
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	51	54	52	45	44	46	54	60	58	80
» 2. Mindre feta	44	48	44	36	36	36	44	50	47	65
Tjurar:										
Extra prima[4])	55	57	56	46	49	55	62	65	63	90
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)[5])	51	54	48	42	43	46	56	62	58	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	46	49	44	38	40	43	52	58	54	76
» 3. Mindre köttiga[2])	40	38	39	32	33	33	43	50	44	60
Oxar:										
Extra prima	—	—	58	—	47	50	58	63	61	92
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	48	53	49	43	43	44	52	57	54	78
» 2. Mindre feta[6])	42	46	43	34	36	38	44	48	45	66
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7])	64	68	63	60	61	60	68	73	67	87
» (70—90 »)[7])	54	61	56	55	55	52	60	67	62	79
Skummjölkskalvar	44	46	41	39	40	41	48	57	49	69
Får:										
Yngre, feta[8])	53	54	52	50	51	51	58	58	55	70
Äldre, » [9])	44	49	46	45	45	42	48	53	47	62
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	78	66	56	69	77	64	73	82	74	129
Rena, större svin (100—170 kg.)	76	65	55	68	78	62	71	81	71	131
Suggor	66	57	46	58	67	53	60	68	58	122

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö samt för jan. 1917 endast Malmö. — holm och Malmö och för febr.—april samt juni 1916—febr. 1917 endast Malmö. — [4]) Uppgifterna för juni, juli, aug. och dec. 1916 samt under jan. och febr. 1917. — [6]) Uppgifterna avse för maj samt juli — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse

priser

vande vikt)

Göteborg 1906—febr. 1917.

(febr. 1916—febr. 1917) för alla tre orterna.

1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—
100	83	86	89	98	103	110	117	117	109	102	101	105	103
91	75	78	82	91	98	102	107	104	96	90	91	92	92
76	62	65	69	75	82	88	94	90	77	73	76	75	74
115	89	92	96	109	117	129	136	136	134	125	124	124	122
105	87	89	92	101	108	116	123	124	118	108	110	114	113
87	69	72	76	87	94	100	105	103	96	86	89	92	90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	88	92	95	103	109	115	122	121	114	108	113	116	115
100	84	87	89	97	104	110	117	116	110	102	105	106	105
89	70	76	82	88	95	102	113	107	94	86	89	89	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	86	88	92	100	109	114	122	122	111	105	108	111	111
89	72	74	78	91	96	101	106	105	98	89	90	96	93
105	89	90	97	108	114	110	116	118	111	111	108	112	108
99	83	84	91	102	109	105	110	112	105	103	103	107	103
85	72	72	79	87	91	87	93	97	91	89	92	91	82
92	87	90	92	93	94	93	98	97	91	91	92	98	99
88	77	87	88	89	91	84	87	86	81	80	81	87	88
168	154	168	164	164	162	164	164	159	169	168	164	164	168
164	153	171	167	167	164	166	165	160	170	169	165	165	169
151	142	157	156	153	149	149	150	148	156	156	153	153	157

[3]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stock- år 1911 avse endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse endast Stockholm och Göteborg under mars, april, —nov. 1916 Stockholm och Göteborg. — [6]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. endast Göteborg samt för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under dec.

Kreatursslag	Stockholm						
	Dec. 1916	Jan. 1917	1/2—7/2	8/2—14/2	15/2—21/2	22/2—28/2	Febr. 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	145	152	152	152	—	152
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	111	112	111	111	106	106	109
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	103	104	103	103	98	98	101
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	74	74	71	71	66	66	69
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	117	118	117	117	112	112	115
» 2. Mindre feta	93	93	90	90	85	85	88
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	145	152	152	152	—	152
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	116	117	116	116	111	111	114
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	109	110	109	109	104	104	107
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	98	98	95	95	90	90	93
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	148	145	152	152	152	—	152
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	116	117	116	116	111	111	114
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	93	93	90	90	85	85	88
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	121	115	105	105	105	105	105
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	106	103	85	85	85	85	85
Får:							
Yngre, feta	103	113	113	113	113	113	113
Äldre, »	93	103	103	103	103	103	103
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	176	174	174	174	172	172	173
Rena, större svin (100—170 kg.)	176	174	174	174	172	172	173
Suggor	165	163	163	163	161	161	162
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	186	183	175	175	150	150	163
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	186	183	175	175	150	150	163
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	236	233	225	225	200	200	213
Oxar: kl. 3. » »	336	335	325	325	300	300	313

priser

vande vikt)

i riket.

1916—febr. 1917.

Eskilstuna							Norrköping						
Dec. 1916	Jan. 1917	5/2—10/2	12/2—17/2	19/2—24/2	26/2—3/3	Febr. 1917	Dec. 1916	Jan. 1917	2/2—8/2	9/2—15/2	16/2—22/2	23/2—1/3	Febr. 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
95	—	—	—	—	—	—	100	106	110	110	100	100	105
150	150	157	—	—	—	157	—	—	—	157	—	—	157
79	89	95	88	88	88	90	90	96	100	100	90	90	95
140	140	147	—	—	—	147	—	150	—	147	—	—	147
78	78	78	75	75	75	76	80	84	85	85	75	75	80
130	130	137	—	—	—	137	—	140	—	—	—	—	—
66	75	75	70	70	70	71	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90	101	102	95	95	95	97	100	106	110	110	100	100	105
86	92	92	88	88	88	89	90	96	110	100	90	90	98
71	75	75	75	75	75	75	80	84	85	85	75	75	80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	108	117	120	120	110	110	115
150	150	157	—	—	—	157	—	—	—	157	—	—	157
—	—	—	—	—	—	—	95	99	105	105	95	95	100
140	140	147	—	—	—	147	—	150	—	147	—	—	147
81	94	98	88	88	88	91	85	85	85	85	75	75	80
130	130	137	—	—	—	137	—	140	—	—	—	—	—
72	78	78	75	75	75	76	75	75	75	75	65	65	70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	100	106	110	110	100	100	105
150	150	157	—	—	—	157	—	—	—	157	—	—	157
90	92	92	90	90	90	91	90	96	100	100	90	90	95
140	140	147	—	—	—	147	—	150	—	147	—	—	147
80	85	85	80	80	80	81	80	84	85	85	75	75	80
130	130	137	—	—	—	137	—	140	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
118	120	120	110	110	110	113	128	132	125	130	130	120	126
101	105	105	98	98	98	100	125	127	120	125	125	115	121
86	92	92	85	85	85	87	80	82	75	80	80	80	79
100	100	100	100	100	100	100	90	94	95	95	95	95	95
85	88	88	88	88	88	88	82	86	87	87	87	87	87
110	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
155	163	165	165	165	165	165	160	164	165	163	165	160	163
152	160	160	160	160	160	160	165	170	173	173	173	168	172
150	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	150	154
			K r. p e r s t y c k							K r. p e r s t y c k			
—	—	—	—	—	—	—	250	250	250	250	250	250	250
175	200	200	175	175	175	181	175	175	175	175	175	175	175
150	175	175	150	150	150	156	175	175	175	175	175	175	175
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under dec.

Kreatursslag	Malmö						
	Dec. 1916	Jan. 1917	1/2—7/2	8/2—14/2	15/2—21/2	22/2—28/2	Febr. 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	110	—	—	—	—	—
» » för export	150	150	157	157	157	157	157
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	97	98	95	100	95	95	96
» » » » för export	140	140	147	147	147	147	147
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	90	88	88	93	88	85	89
» » » » för export	130	130	137	137	137	137	137
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	77	76	75	83	78	78	79
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	66	65	60	75	65	68	67
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	124	124	124	125	120	120	122
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	108	111	110	115	108	105	110
» 2. Mindre feta	89	91	88	93	85	85	88
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	70	73	70	75	65	65	69
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	150	157	157	157	157	157
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	140	140	147	147	147	147	147
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	102	100	100	105	95	95	99
» » » » » för export	133	130	137	137	137	137	137
» 3. Mindre köttiga	79	80	80	90	85	85	85
» 4. Magra, simpla	—	—	—	80	70	70	73
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	148	157	—	—	—	157
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	109	110	—	—	—	—	—
» » » för export	140	140	147	—	—	—	147
» 2. Mindre feta	88	100	95	—	—	—	95
» » för export	130	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	97	106	98	103	93	98	98
» (70—90 »)	92	101	93	98	88	93	93
Skummjölkskalvar	81	85	80	85	75	80	80
Får:							
Yngre, feta	85	85	85	85	85	85	85
Äldre, »	73	73	73	73	73	73	73
Lamm	—	—	—	—	—	225	225
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	156	162	170	172	170	160	168
Rena, större svin (100—170 kg.)	156	162	170	172	170	160	168
Suggor	145	148	157	160	160	155	158
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):		Kr. per styck					
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

1916—febr. 1917.

Hälsingborg							Göteborg						
Dec. 1916	Jan. 1917	1/2—7/2	8/2—14/2	15/2—21/2	22/2—28/2	Febr. 1917	Dec. 1916	Jan. 1917	1/2—7/2	8/2—14/2	15/2—21/2	22/2—28/2	Febr. 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	**151**	157	157	157	157	**157**	**150**	**150**	155	—	157	—	**156**
91	**99**	100	100	90	90	**95**	**96**	**104**	108	103	103	101	**104**
140	**141**	147	147	147	147	**147**	**140**	**140**	145	—	147	—	**146**
71	**84**	88	88	78	78	**83**	**81**	**85**	86	86	86	84	**86**
130	**131**	137	137	137	137	**137**	**130**	**130**	—	—	—	—	—
64	**72**	73	78	70	68	**72**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
128	**126**	125	125	125	125	**125**	—	—	—	—	—	—	—
114	**115**	115	115	110	110	**113**	**105**	**112**	113	113	113	111	**113**
103	**103**	103	105	100	100	**102**	**85**	**92**	93	93	93	91	**93**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	**151**	157	157	157	157	**157**	**150**	**150**	155	—	157	—	**156**
—	—	—	—	—	—	—	**109**	**114**	115	115	115	113	**115**
140	**141**	147	147	147	147	**147**	**140**	**140**	145	—	147	—	**146**
—	—	—	—	—	—	—	**104**	**107**	108	108	108	106	**108**
130	**131**	137	137	137	137	**137**	**140**	**135**	—	—	—	—	—
99	**105**	105	105	95	95	**100**	—	—	—	—	—	—	—
—	**85**	88	88	83	83	**86**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	**151**	157	157	157	157	**157**	**150**	**150**	155	—	157	—	**156**
118	**109**	113	113	113	113	**113**	**98**	**107**	108	108	108	106	**108**
140	**141**	147	147	147	147	**147**	**140**	**140**	145	—	147	—	**146**
97	**92**	93	103	98	93	**97**	**88**	**95**	96	96	96	94	**95**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	**105**	105	105	105	105	**105**	**118**	**118**	118	118	118	118	**118**
98	**98**	98	98	98	98	**98**	**113**	**113**	113	113	113	113	**113**
88	**88**	88	88	83	88	**87**	**88**	**86**	80	80	80	80	**80**
—	—	—	—	—	—	—	**88**	**96**	98	98	98	103	**99**
—	—	—	—	—	—	—	**78**	**86**	88	88	88	93	**89**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**161**	**156**	158	163	163	163	**162**
—	—	—	—	—	—	—	**163**	**159**	161	166	166	166	**165**
—	—	—	—	—	—	—	**150**	**148**	148	153	153	153	**152**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
140	**138**	138	138	138	138	**138**	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

Februari 1917.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg [1])
Tjurar	280	16	593	22	356	105	937
Kor	113	239		157	1 330	792	2 178
Övriga nötkreatur	2 772	22		53	859		868
Gödkalvar	761	[2]) 264	[2]) 558	21	510	95	1 145
Spädkalvar	223	[3]) 285	[3]) 242	199	91	25	462
Får och lamm	64	17	30	20	42	32	286
Svin	2 104	360	697	2 346	3 242	682	3 033
Spädgrisar	68	18	1	4	238	—	413
Hästar och föl	71	18	18	8	48	21	214

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Februari 1917.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 610	119	542	323	707	411
Gödkalvar	5 121	180	623	107	609	267
Spädkalvar	3 786	285	456	554	510	309
Får och lamm	1 830	17	69	144	92	124
Svin	5 610	525	1 100	1 656	2 582	921
Spädgrisar	1 505	18	7	20	255	32
Hästar och föl	158	18	31	8	49	24

[1]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset.
[2]) Större kalvar.
[3]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *febr.* 1916—*febr.* 1917.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor	kg.	124	153	114	74	90	90	119	128	130	114	124	144	161
liten	»	85	105	83	51	70	62	95	112	106	90	87	110	112
Braxen	»	—	—	76	75	74	69	95	110	106	—	—	—	110
Gråsej	»	—	—	—	64	70	70	70	80	88	—	—	—	85
Gädda, levande	»	—	—	—	70	—	—	210	—	—	—	140	—	255
slaktad	»	119	140	98	89	97	100	158	164	180	153	170	201	223
Gös	»	178	188	163	153	175	182	225	234	235	203	188	270	263
Hälleflundra, stor	»	148	149	137	140	144	—	—	170	—	—	—	—	—
liten	»	110	108	110	86	85	—	—	—	—	—	—	—	—
Id	»	—	68	74	57	68	63	90	95	107	95	87	—	—
Kolja, svensk	»	70	87	75	57	70	73	78	82	76	95	88	100	118
norsk	»	55	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	98	103	85	—	—	—	—
Kungsflundra	»	—	74	80	67	72	—	—	—	—	137	135	—	—
Lake, stor	»	90	90	70	—	—	—	95	104	116	105	102	112	136
insjö- liten	»	103	110	78	55	65	—	90	—	97	94	90	—	—
Lax, färsk	»	387	440	448	353	280	285	—	—	—	360	—	—	
Långa	»	—	85	85	—	—	—	75	—	—	—	—	—	—
Piggvar	»	175	175	175	140	125	—	—	—	—	230	250	275	—
Röding	»	—	—	175	175	183	190	112	—	222	210	190	—	—
Rödspotta, stor	»	90	90	86	79	85	—	110	112	110	143	130	128	172
liten	»	70	70	70	60	—	—	—	—	—	—	123	110	125
Sik, stor	»	—	—	114	115	130	110	160	149	149	120	134	143	150
liten	»	—	—	—	—	112	75	—	—	110	103	—	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	121	123	80	—	—	—	—
Sill, färsk	låda[2]	2500	3000	—	—	—	—	—	4900	4500	6400	5450	5500	4067
» »	kg.	—	—	—	50	—	—	61	65	70	—	—	—	48
Sjötunga, stor	»	155	153	155	89	95	100	145	142	161	—	—	—	—
liten	»	—	—	108	69	80	73	96	94	125	225	—	—	—
Slätvar	»	150	150	150	—	—	—	—	—	—	208	—	—	—
Strömming	låda[3]	1550	1900	1725	950	—	—	—	—	—	—	2100	2300	2200
»	kg.	20	27	20	26	37	32	36	40	42	37	39	35	33
Torsk, m. huvud	»	57	59	53	44	47	44	45	49	61	63	56	65	96
svensk huvudlös	»	91	90	83	74	86	89	90	99	101	120	93	113	126
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	50	58	62	41	54	52	49	44	54	63	54	70	80
liten	»	40	40	40	—	—	—	—	—	—	—	35	43	—
Ål, levande, stor	»	—	—	—	185	268	216	248	245	255	—	350	—	—
liten	»	—	—	—	—	175	155	204	176	181	—	260	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	—	—	1700	2050	—	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	750	900	950	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	230	159	148	125	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	95	83	85	96	—	—	140	138	—	—	—	133	—
kokta små	»	—	—	—	—	65	60	—	—	—	—	115	90	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

1/2—7/2:	tillgång otillräcklig,	efterfrågan mycket livlig,	tendens stigande.
8/2—14/2:	» knapp,	» livlig,	» svävande.
15/2—21/2:	» »	» »	» »
22/2—28/2:	» god,	» »	» fallande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *febr.* 1916—*febr.* 1917.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917
				Kr.	per	låda	(c:a	85	kg.)				
Sill, stor	32·90	36·64	39·13	—	—	51·13	44·33	71·19	72·00	61·00	47·31	46·88	42·73
» blandad	25·59	27·89	30·15	—	—	34·50	38·50	45·45	—	—	27·33	34·80	33·03
» små	15·20	24·50	23·71	—	—	31·25	32·00	28·50	—	—	11·50	20·92	24·25
				Öre	per	kg.							
Kolja, stor	59	—	71	53	76	70	67	75	77	95	91	99	140
» halvstor	49	75	66	43	65	54	39	55	62	83	84	79	120
» liten	39	55	52	35	54	41	18	39	40	53	51	69	88
Vitling	40	53	49	37	54	37	34	56	52	54	38	64	78
Torsk, stor	60	58	52	50	64	68	82	74	79	84	61	78	87
» liten	46	51	45	32	50	48	33	48	45	56	45	49	75
Långa	58	76	56	53	66	59	47	59	76	88	66	—	96
Gråsik	54	51	49	44	62	61	47	58	66	81	57	77	72
Tunga, röd	203	228	133	80	112	90	129	123	148	—	218	258	267
» äkta	343	315	350	—	—	—	—	—	590	306	—	505	600
Rocka	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	280	238	202	166	—	319	450	335	287	209	261	365	495
Slätvar	187	223	154	—	—	—	—	—	251	186	171	284	—
Rödspotta	103	108	79	40	—	70	114	103	126	139	162	188	222
Hälleflundra	186	166	144	123	166	156	237	235	253	247	250	284	341
Havskatt	56	77	65	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marulk	30	—	48	57	69	—	66	—	100	109	—	—	—
Kummel	—	—	—	85	105	82	60	—	95	90	—	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	—	164	—	—	—	—	—	—
Haj	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	135	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	434	421	312	210	73	163	228	312	167	184	125	252	224
lådor	22 795	31 763	27 407	17 588	7 349	12 232	9 020	24 686	15 220	9 889	8 422	14 357	31 179

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

Arbetsmarknaden under mars månad 1917.

Den förbättring av arbetstillgången, som med mars månad i allmänhet brukar inträda, har innevarande år på åtskilliga orter icke alls eller endast i ringa mån kunnat skönjas. Den ovanligt kalla och långvariga vintern har även i landets södra delar alltjämt lagt hinder i vägen för alla av väderleken beroende vårarbeten, och de av kriget vållade svårigheterna beträffande utrikeshandeln hava dessutom framkallat rubbningar också inom sådana näringsgrenar, som eljest arbeta oberoende av årstiderna. För sådana arbetargrupper i hamnstäderna, vilkas arbetstillgång är beroende av sjöfarten, har på grund av båda dessa omständigheter ställningen varit ganska bekymmersam.

Inom *jord-* och *skogsbruket* har efterfrågan å arbetskraft på flertalet orter alltjämt överstigit tillgången. Särskilt har riklig tillgång på platser för drängar i åldern 15—17 år förefunnits vid arbetsförmedlingsanstalterna. I vissa landsdelar, bl. a. Kristianstads och Kopparbergs län, har dock något överskott av arbetskraft förekommit av den anledning, att skogsavverkningen under månaden avslutats, medan å andra sidan jordbruksarbetet ännu ej kunnat igångsättas. I Norrland har timmerdrivningen på en del platser måst inställas tidigare, än eljest skulle varit fallet, till följd av bristen å havre till hästarna. I Skåne och på Gottland hava rekvisitioner å arbetskraft till betskötseln under månaden börjat inkomma, men har detta tydligen ej kunnat utöva något egentligt inflytande å arbetsmarknaden, enär ifrågavarande arbete först under maj månad tager sin början. I Bohuslän hava en del arbetslösa gifta stenhuggare antagit statplatser eller övertagit torplägenheter.

Inom *industrien* har god arbetstillgång fortfarande förefunnits för yrkesskickliga metall- och maskinarbetare; för yngre, ovana arbetare har däremot arbetstillgången även inom denna industri varit tämligen knapp. Järnbruken hade vid början av månaden stort behov av arbetskraft; de sedan en längre tid pågående löneförhandlingarna ledde emellertid den 19 mars till öppen konflikt med arbetsnedläggelse vid en del verk. Kalkindustrien har erbjudit rikliga arbetstillfällen; torv- och tegelindustrierna synas även under den stundande säsongen komma att taga en stor arbetsstyrka i anspråk. Inom trävaruindustrien har i Gävleborgs och Västerbottens län framträtt brist å arbetskraft; i Västernorrland har efterfrågan däremot icke varit så stor som under februari. Inom livsmedels-, beklädnads-, läder-, gummi- och kemisktekniska industrierna hava liksom föregående månader driftsinskränkningar måst företagas i ett flertal av utländsk råvarutillförsel beroende branscher.

Byggnadsverksamheten hade under månaden i allmänhet ännu ej tagit sin början, varför arbetslöshet inom hithörande fack förekom även å sådana orter, där större byggnadsföretag för innevarande säsong blivit planerade. Sämst voro utsikterna för måleriarbetarna, vilka befarades gå miste om många arbetstillfällen på grund av den rådande linoljebristen.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 118. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jordbruk m. m.	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	*57*	*59*	*64*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	*128*	*150*	*140*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	*110*	*124*	*118*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

I förhållande till tillgången å lediga platser var antalet ansökningar om arbete, efter vad härav framgår, större än under åren 1913, 1914 och 1916, men i det närmaste lika med medeltalet för åren 1902—1912. Den i jämförelse med sistlidna februari månad framträdande förbättringen i arbetsmarknadens läge måste med hänsyn till årstiden betecknas såsom ganska obetydlig. Minskningen av den övertaliga arbetskraften inom industrien motväges i viss mån av en ökning av relativa antalet arbetssökande inom jordbruket, ett förhållande, som även framträdde år 1916, då emellertid tillgången å jordbruksarbetare redan i april åter började sjunka. Huruvida utvecklingen innevarande år skall gå i samma riktning, torde bliva beroende av, huru allvarligt den befarade industriella krisen kommer att göra sig gällande.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	[1] *5·4*	[1] *6·2*	[1] *5·5*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 mars 1917. Arbetslösheten var då, såsom synes, fortfarande mindre än vid motsvarande tidpunkt något av de föregående år, för vilka uppgifter äro tillgängliga.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under mars månad 1917 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Uppsala	306	—
Enköping	82	—
Linköping	304	304
Skänninge	49	24
Jönköping	52	—
Karlskrona	133	4
Ystad	2 249	547
Hälsingborg	3 124	—
Halmstad	1 203	—
Snöstorp	10	—
Göteborg	2 313	—
Skee I	198	—
Skee II	475	—
Borås	81	—
Karlstad	66	—
Gävle	11	11
Umeå	29	—
Luleå	1 232	998
Summa mars 1917	11 917	1 888
» febr. 1917	8 656	2 312
» mars 1916	27 463	10 860

6. Folkhushållningskommissionen.

Beslag å vissa förråd av majs och ris m. m. I sin underdåniga framställning den 14 februari 1917 angående ytterligare åtgärder för reglering av brödsädsförbrukningen[1] hade folkhushållningskommissionen hemställt, att beslag matte läggas å bland annat inom riket befintliga förråd av majs, i den mån de ej voro avsedda till foder åt av innehavaren underhållna djur. I ett utlåtande över detta folkhushållningskommissionens förslag yttrade statens livsmedelskommission, att den med hänsyn till de omständigheter, under vilka den i riket befintliga majsen blivit dit införd, ansåge sig böra payrka, att majs undantoges från beslaget. I överensstämmelse med livsmedelskommissionens uppfattning beslöt Kungl. Maj:t, med godkännande i övrigt av folkhushållningskommissionens förslag, att ifrågavarande beslag ej skulle innefatta majs.

[1] Soc. Medd. årg 1917, h. 3, sid. 287 ff.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 april 1917 anförde folkhushållningskommissionen, att det av inventeringen av landets förråd av korn, havre och blandsäd framgått, att dessa förråd voro knappare än som varit anledning antaga och att förhoppningarna, att beslaget skulle kunna hävas å en avsevärd del av vårsädsförråden,[1] för den skull ej torde kunna infrias. Under sådana förhållanden ansåg sig kommissionen böra ånyo underställa Kungl. Maj:t frågan om beslag å och upphandling för statens räkning av vissa förråd av majs. Kommissionen föreslog, att i sådant syfte beslag — med vissa undantag — skulle läggas på alla inom riket förefintliga förråd av majs, jämväl i krossad eller gröpad form, som uppginge till minst 100 kg. Då enligt vad som kommit till kommissionens kännedom icke oansenliga förråd av fodermajs hade förmalts till mjöl, avsett till människoföda, ansåg kommissionen, att beslaget borde omfatta jämväl alla förråd av majsmjöl, som uppginge till minst 10 kg., dock att i fråga om förråd, som innehades av enskilt hushåll, från beslaget skulle vara undantaget så mycket, som motsvarade intill 5 kg. för varje av hushållets medlemmar.

Vidare föreslog kommissionen, att motsvarande åtgärder måtte vidtagas beträffande ris och rismjöl, ävensom gryn av majs (polentagryn) samt flingor av majs och ris.

Sedan genom inventering kännedom erhållits om de beslagtagna förråden av angivna varor, borde det enligt förslaget tillkomma kommissionen att under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelats av Kungl. Maj:t, bestämmas av kommissionen, verkställa uppköp av de inom riket förefintliga förråden av sagda varor. Vad som sålunda komme att uppköpas skulle användas till utdrygning av det mjöl, vars distribuering är åt kommissionen överlämnad.

Huvudsakligen i syfte att skapa möjlighet för kommissionen att vinna inflytande över fördelningen av de varukvantiteter, som efter beslaget må inkomma till riket, föreslog kommissionen vidare ett stadgande, enligt vilket försäljning i handeln av ifrågavarande varor ej må äga rum utan kommissionens tillstånd.

I huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag utfärdades den 4 april 1917 följande nådiga förordning i ämnet.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående beslag å vissa förråd av majs och ris m. m.;

given Stockholms slott den 4 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen — förordna som följer:

[1] Soc. Medd. årg. 1917, h. 3, sid. 289.

§ 1.

Från och med den 11 april 1917 är beslag lagt å följande vid nämnda dags början inom riket förefintliga förråd av majs, ris, majsmjöl, rismjöl, gryn och flingor av majs samt flingor av ris, i den mån förråden icke tillhöra staten, nämligen:

1) förråd av majs, jämväl i krossad eller gröpad form, som uppgår till minst 100 kilogram, dock med undantag av förråd, som innehaves av jordbrukare och under tiden intill den 1 september 1917 är behövligt för utfodring av djur, som av förrådets innehavare underhållas;

2) förråd av ris, som uppgår till minst 100 kilogram; samt

3) förråd av mjöl och flingor av majs eller ris ävensom gryn av majs, därest förrådet av varan uppgår till minst 10 kilogram; dock att i fråga om förråd av varje av nu nämnda varuslag, som innehaves av enskilt hushåll, från beslaget är undantaget så mycket, som motsvarar intill 5 kilogram för varje av hushållets medlemmar.

§ 2.

I den mån Konungen icke medgiver undantag, åligger envar innehavare av beslagtaget förråd av vara av i § 1 omförmält slag att lämna uppgift angående hela det förråd av varan, som hos honom förefanns klockan fem förmiddagen den 11 april 1917.

§ 3.

Uppgifter, som i § 2 omförmälas, skola senast den 18 april 1917 inlämnas i Stockholm till överståthållarämbetet, i andra städer till magistraten eller stadsstyrelsen och på landet till vederbörande kronofogde samt skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställas av folkhushållningskommissionen och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att de uppgiftspliktiga tillhandahållas.

Myndighet, som ovan sägs, skall, i den mån uppgifter inkomma, ofördröjligen översända dem till folkhushållningskommissionen.

§ 4.

Sedan uppgift, varom i § 2 förmäles, lämnats, skall beslaget vara hävt, i den mån innehavaren av den beslagtagna varan använder eller försäljer densamma i enlighet med av folkhushållningskommissionen meddelat tillstånd.

§ 5.

För underlättande av den förbrukningsreglering, vars genomförande är åt folkhushållningskommissionen överlämnad, äger kommissionen att under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, för statens räkning uppköpa och försälja varor, som i § 1 omförmälas.

§ 6.

Vägrar innehavare av vara, som i § 1 sägs, att sälja varan till folkhushållningskommissionen på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att i fråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom folkhushållningskommissionens försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 7.

Har enligt § 6 vara avstått till kronan, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda § förmäles.

Godkännes räkningen till betalning, skall ersättningen erläggas kontant eller genom av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar utställd anvisning.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 8.

Från och med den 11 april 1917 må försäljning i handeln av icke beslagtagen vara av i § 1 omförmält slag ske allenast i enlighet med av folkhushållningskommissionen meddelat tillstånd.

§ 9.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt §§ 2 och 3 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

§ 10.

Sker försäljning, som i § 8 avses, utan tillstånd av folkhushållningskommissionen, straffes säljaren med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den sålda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § omförmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 11.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 12.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 13.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelser icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den

11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 4 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Användningen av mjöl m. m. till industriellt bruk. I en underdånig skrivelse den 2 april 1917 anförde folkhushållningskommissionen bland annat följande:

»För ett ordnat och konsekvent genomförande av regleringen av brödsädstillgången synes det folkhushållningskommissionen alltmera nödvändigt, att åt kommissionen är överlämnad ej endast själva fördelningen av mjöl framställt av brödsäd, utan ock kontrollen av förbrukningen av mjöl av alla slag.

Vad först angår förbrukningen av mjöl till framställning av livsmedel, framför allt bröd och andra bakverk, är det synnerligen hinderligt, att kommissionen ofta nog är ur stånd att, på sätt finnes nödigt, reglera denna förbrukning. Ej sällan inträffar det, att bageriidkare vägrar att ställa sig kommissionens föreskrifter till efterrättelse, och i sådana fall, där dylik bageriidkare innehar större förråd av mjöl, merendels anskaffat före regleringens början, har kommissionen ej annan utväg att skaffa sig åtlydnad än att uppköpa, eventuellt expropriera mjölet — en utväg, som emellertid från flera synpunkter är föga tilltalande. Bättre skulle vara, om kommissionen ägde myndighet att, på sätt kommissionen funne lämpligt, begränsa mjölets användning genom att icke meddela tillstånd till användning utöver viss gräns.

Knappheten i tillgången till det under reglering lagda mjölet har orsakat, att särskilt inom bageri- och konditoriindustrien mjöl av andra slag är synnerligen efterfrågat. Mjöl av majs, ris och ärter användas numera mycket inom bageri- och konditoriyrkena och betalas med särdeles höga pris. Detta förhållande ökar svårigheterna för kommissionen att hava regleringen till fullo i sin hand. Vidare åstadkommes därigenom, att värdefulla livsmedelstillgångar stundom erhålla en användning, som med hänsyn till situationen måste anses mindre tillfredsställande.

Vad angår användningen av mjöl för annan förbrukning än beredning av livsmedel eller således för tekniska ändamål, såsom beredning av klister och dylikt, har kommissionen i samförstånd med statens industrikommission vidtagit anordningar för att på ett enhetligt och såvitt möjligt rättvist sätt ordna tilldelningen av mjöl för dylika ändamål. Så länge befogenheten i detta avseende är begränsad till att omfatta allenast sådant mjöl, som faller under konsumtionsregleringsföreskrifterna, kunna emellertid anordningarna icke bliva till fyllest. En rättvis fördelning kan icke genomföras, ej heller kan förhindras, att avsevärda myckenheter såsom födoämne synnerligen önskvärt mjöl av varjehanda slag, såsom av majs och ris, tillföras den tekniska industrien, vars behov vid fullt ordnad reglering av industriförbrukningen skulle kunna tillgodoses medelst andra för folknäringen mera umbärliga produkter.

Vad ovan är sagt rörande mjöl gäller i väsentliga delar jämväl i fråga om stärkelse.»

Den lämpligaste utvägen till avhjälpande av berörda olägenheter syntes kommissionen vara, att genom nådig förordning förbud meddelades mot användning utan tillstånd av mjöl, ävensom av stärkelse och kli för industriell eller hantverksmässig tillverkning. I samråd med industrikommissionen hade folkhushållningskommissionen uppgjort förslag till dylik förordning, vilken ock i allt väsentligt blev av Kungl. Maj:t godkänd och utfärdad den 14 april 1917. Den är av följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot användning utan tillstånd av mjöl, stärkelse och kli för industriell eller hantverksmässig tillverkning;

given Stockholms slott den 14 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedels- och industrikommissioners hörande, funnit gott förordna följande att gälla tills vidare:

§ 1.

För industriell eller hantverksmässig tillverkning av vare sig livsmedel eller andra varor må icke utan tillstånd av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar användas mjöl, stärkelse eller kli, som framställts av spannmål eller annat till näringsmedel hänförligt växtämne.

Beträffande av spannmål framställt mjöls användning för tillverkning av kaffesurrogat gälle dock vad därom är särskilt stadgat.

§ 2.

Folkhushållningskommissionen har att meddela erforderliga föreskrifter angående ordning och villkor för erhållande av tillstånd, varom i första stycket av § 1 förmäles; åliggande det kommissionen att, där fråga är om framställning av annan vara än livsmedel, samråda med statens industrikommission, innan tillstånd lämnas.

§ 3.

Den, som utan tillstånd eller i strid mot föreskrifterna i meddelat tillstånd använder mjöl, stärkelse eller kli, varom i första stycket av § 1 förmäles, för ändamål, som där sägs, straffes med böter, svarande mot fyra gånger det använda mjölets, stärkelsens och kliets värde, dock minst femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 4.

För förseelse, som i § 3 sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 5.

Förseelse, varom i § 3 förmäles, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

§ 6.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 24 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 14 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Reglering av handeln med potatis samt maximipris å potatis. Den 16 april 1917 ingick folkhushållningskommissionen till Kungl. Maj:t med följande underdåniga skrivelse:

»Under den senaste tiden har potatismarknaden kännetecknats av tilltagande knapphet och en prisstegring, som bragt priset å varan upp till en höjd, vilken väl näppeligen tidigare nåtts. Enligt vad folkhushållningskommissionen inhämtat har i dagarna potatis vid inköp i parti i landets sydligare delar betingat ett pris av från omkring 20 ända upp till 26 kr. per 100 kg.; i minut har varan i Stockholm försålts till 35 öre per liter. Samtidigt inlöpa från hushållningssällskapens utsädesnämnder anmälningar om, att det icke är dem möjligt att anskaffa utsädespotatis i en mot efterfrågan svarande omfattning.

En dylik knapphet och stegring upp till det flerdubbla av det normala priset å ett livsmedel av potatisens betydelse måste uppenbarligen äga en högst allvarlig innebörd, särskilt för de av dyrtiden tryckta och av livsmedelsransoneringen i sin rörelsefrihet i fråga om kosthållets sammansättning starkt begränsade breda lagren av den icke jordbruksidkande delen av befolkningen. Mycken oro och talrika yttringar av missnöje hava också redan givit sig tillkänna. Man ser sig ställd inför utsikten av en tilltagande knapphet, som synes utmynna i verklig brist och som åtföljes av en prisstegring upp emot det rent olidliga. Än större bekymmer väckes av utsikterna till att det för betryggandet av en tillfredsställande årsskörd nödvändiga utsädet icke skall kunna anskaffas. I detta avseende synes läget så mycket betänkligare, som sättningstiden snart står för dörren.

Folkhushållningskommissionen, som icke kunnat undgå att allvarligt uppmärksamma nu antydda förhållanden, har under de senaste dagarna ägnat frågan en ingående granskning, i samband varmed kommissionen berett sig tillfälle att samråda såväl med representanter från lantbruksstyrelsen som med personer, vilka företrätt potatishandelns intressen.

Den i samband med inventeringen av vårsädestillgången företagna potatisinventeringen har ådagalagt, att vid inventeringstillfället landets totalförråd av potatis var visserligen icke rikligt men dock någorlunda tillfredsställande, särskilt med avseende å utsädestill-

gången. Under den tid, som sedan dess förflutit, kan näppeligen konsumtionen hava fortgått i sådan utsträckning, att man nu skulle stå inför verklig brist på varan. Det bör märkas, att under angivna tidrymd, ungefär två månader, rått förbud mot utfodring av kreatur med potatis, samtidigt som användandet av potatis för brännvinsframställning varit väsentligen alldeles upphörd. Härmed äro i själva verket tvenne mycket betydande konsumtionsfaktorer ur räkningen. Vidare har av kända orsaker stärkelseberedningen varit starkt inskränkt. Å andra sidan har det från flera håll uppgivits, att potatisen under den tilländagångna hårda vintern i stor utsträckning, särskilt i de södra landsdelarna, skadats av frost, om ock från sakkunnigt håll bestritts, att dylika skador skulle förekommit i sådan omfattning, att någon mera betydlig del av landsförrådet därigenom blivit förstörd.

Vad särskilt angår potatisutsädesfrågan, torde förenämnda inventering utvisa, att de deklarerade förråden av utsädespotatis uppgå till en sammanlagd myckenhet av något mera än 200 000 ton. Om vidare hänsyn tages till att inventeringen icke omfattat de förråd, vilka den 19 februari understego 500 kg. och bland vilkas innehavare huvudparten av de synnerligen talrika smärre potatisodlarna torde vara att finna, lärer den slutsatsen kunna med tämligen stor säkerhet dragas, att rikets totala utsädestillgång är mer än tillfyllest för att tillgodose det till 250 000 ton uppskattade behovet av utsädespotatis för jordbruket. Såväl av inventeringen som av övriga kommissionen tillhandakomna uppgifter framgår emellertid, att i några landsdelar knapphet, i vissa fall till och med brist på utsäde är rådande redan bland den jordbruksidkande befolkningen. Därtill kommer, att de för varje år allt talrikare brukarna av koloniträdgårdar och liknande odling givetvis i allmänhet ännu icke tillgodosett sig för vårsådden. Det föreligger alltså i detta avseende ett behov, vilket, såsom förut nämnts, även vitsordas av flera av hushållningssällskapens utsädesnämnder. Utan allt tvivel försvåra de rådande prisen å potatis i väsentlig mån jämväl anskaffningen av utsädesvara. Och det abnorma prisläget utgör även ur den synpunkten en allvarlig fara för utsädesbehovets täckande och potatisodlingens utvidgning, att innehavarna av utsäde frestas att med begagnande av den rådande konjunkturen helt eller delvis försälja sitt för eget utsäde avsedda förråd.

I betraktande av det anförda torde man väl våga antaga, att genom lämpliga åtgärder behovet av utsädespotatis bör kunna bliva tillgodosett. Däremot torde väsentliga svårigheter i varje fall möta beträffande fyllandet av konsumtionsbehovet. Den rådande knappheten på potatis, till vilken väl bidragit den mindre goda hållbarheten av förra årets skörd och vinterns ogynnsamma väderlek med härav föranledd förstöring av varan i större omfattning än vanligt, kan tyvärr befaras komma att framträda i alltmera stegrad mån. Det gäller således att nu söka träffa sådana anstalter, att å ena sidan erforderligt utsäde kan tillhandahållas sådana platser, å vilka brist är rådande, samt å andra sidan av det förefintliga sannolikt ganska knappa förrådet vissa partier framskaffas och på lämpligt sätt fördelas för tillgodoseende av det mest trängande konsumtionsbehovet, ävensom att i båda fallen en begränsning ernås av den våldsamma prisuppskruvning, som utgör den rådande bekymmersamma situationens ena, i och för sig mycket betänkliga sida. Flera åtgärder i sådant syfte hava av kommissionen förehafts till prövning.

Genom ett med stadganden om maximipris förbundet allmänt beslag kunde det visserligen synas, som om staten skulle bliva i stånd att på det mest verksamma sätt få varan i sin hand och utdryga densamma. Men det torde icke, med hänsyn till varans ömtåliga beskaffenhet, vara alldeles visst ens, att så skulle bliva förhållandet. Den stockning, som måste inträda i handeln, och det minskade intresse att väl vårda varan, som kunde befaras, om staten skulle övertaga densamma, kan lätteligen leda därtill, att en myckenhet, som skulle komma den konsumerande allmänheten tillgodo, skulle bliva mindre än under andra omständigheter. Mot ett allmänt beslag göra sig emellertid, även bortsett härifrån, andra allvarliga betänkligheter gällande. Ett sådant beslag förutsätter i främsta rummet en genomförd uppköpsorganisation med en central

riksbyrå, lokala läns- eller distriktsbyråer samt under dessa sorterande uppköpskommissionärer i orterna. För distributionen skulle de lokala livsmedelsnämnderna kunna tagas i anspråk. Men mot en sådan anordning kan med fog riktas den allvarliga anmärkningen, att densamma för sitt genomförande kräver alltför lång tid. En något så när fast och effektiv uppköpsorganisation bygges, enligt vad de under brödransoneringen vunna erfarenheterna visa, icke upp på en dag, utan torde för sitt iordningställande kräva åtminstone några veckor. Men under tiden för en sådan organisations uppbyggande skulle i händelse av ett allmänt beslag potatishandeln ligga lamslagen, och fara vore, att en fullständig brist på varan uppstode för den icke potatisproducerande delen av befolkningen. Jämväl ifråga om ransoneringen till olika orter möta synnerligen betydande svårigheter med hänsyn bland annat till tidsutdräkten, innan resultatet av den nya inventeringen kunde föreligga, samt till nödvändigheten att i ett genomfört dylikt system, vars tillfredsställande anordnande för övrigt bleve förbundet med mycket betydande svårigheter, inbegripa jämväl producenterna. Det bör ej heller förbises, att genom åtgärder av angiven art anspråk och förhoppningar oundvikligen skulle komma att framkallas, vilka det med stor sannolikhet ej bleve möjligt att fylla.

Kommissionen måste alltså bestämt frånråda ett försök till lösning av det föreliggande problemet genom ett allmänt beslag, då kommissionen på angivna grunder icke anser *en dylik lösning av något så när tillfredsställande art möjlig att ernå.*

Emot ett beslag, som träffade allenast viss del av befintliga förråd över viss storlek, kunna riktas anmärkningar av i det väsentliga samma innebörd som de ovan angivna. Visserligen vore då möjligheten till fortsatt handel med den beslagsfria delen av förråden lämnad öppen, och övergångstidens svårigheter kunde på sådan väg tänkas bliva mildrade. Men effekten av ett dylikt partiellt beslag på benägenheten att bringa den fria delen av förråden i marknaden måste enligt sakens natur bliva ganska svårberäknelig. Någon visshet för att icke beslaget skulle verka därhän, att handeln jämväl med beslagsfri potatis väsentligen upphörde, kan alldeles icke hysas; enligt kommissionens mening torde det till och med vara övervägande sannolikt, att så bleve fallet. Men vidare bleve denna handel, i den mån den verkligen komme till stånd, från det allmännas sida alldeles okontrollerad, något som självfallet omöjliggjorde en genomförd ransonering. Tyvärr kan man heller icke alldeles förbise möjligheten för att icke säga sannolikheten av att felaktiga deklarationer i mycket stor utsträckning skulle komma att avgivas. Uppenbart är nämligen, att det, när viss del av förrådet skall vara fritt, är alldeles omöjligt att kontrollera, huruvida verkligen blott den tillåtna delen eller tilläventyrs mera avyttras.

Kommissionen har vidare haft under övervägande en med beslag icke förbunden anordning med enbart maximipris och detta enligt fallande skala, varigenom skulle åstadkommas, att vara för konsumtionens tillgodoseende omedelbart komme i marknaden. Häremot har emellertid från sakkunnigt håll gjorts gällande, att följden av en sådan anordning kunde bliva den, att en alltför stark tillströmning av potatis till marknaden komme att äga rum under den första prisperioden, medan däremot brist inträdde under de senare perioderna. Kommissionen har, av hänsyn bland annat härtill, ej heller ansett sig kunna förorda denna utväg.

Mot ett med beslag icke förbundet fastställande av maximipris resa sig självfallet samma anmärkningar, som över huvud gälla varje maximiprisstadgande utan beslagsförfarande. Innebär maximipriset en mera avsevärd sänkning av rådande marknadspris, har det till följd en förlamning av den legitima handeln i anledning av bristande tillförsel, varefter knappheten på varan föranleder en trafik i klar eller förtäckt strid med de givna bestämmelserna. Där åter maximipriset föga avviker från det vid dess sättande gällande marknadspriset, är den med detsamma avsedda effekten i samma mån minskad; med tilltagande varuknapphet blir även i detta fall utvecklingsgången densamma, som nyss antytts. Gentemot dessa anmärkningar har gjorts gällande, att, så som förhållandena ligga beträffande potatisen, särskild anledning torde vara att förvänta, att ett väl avvägt maximipris dock kunde bliva av betydelse. De nu erhållna prisen å

potatis sägas nämligen även i producentkretsar betraktas såsom i upprörande grad för höga, och man kunde därför måhända äga anledning antaga, att sättandet av ett skäligt maximipris skulle hälsas med tillfredsställelse även i dessa kretsar samt med hänsyn till detta faktum icke menligt inverka på benägenheten att föra varan i marknaden. Från samma sida göres även gällande, att den omständigheten, att statliga åtgärder för potatishandelns reglerande nu äro allmänt motsedda, utgör en återhållande faktor av avsevärd betydelse för den trots de höga prisen knappa tillförseln, samt att ett avgörande i och för sig och den därigenom vunna tryggheten för en ostörd verksamhet inom de utstakade gränserna kunde väntas få ett gynnsamt inflytande på benägenheten att sälja.

Folkhushållningskommissionen är böjd för att tillmäta senast anförda synpunkter ett visst värde och har för den skull ansett sig böra jämsides med ett förslag, för vilket kommissionen i det följande vill redogöra och vilket kommissionen för sin del förordar, jämväl framlägga förslag till nådig förordning angående maximipris å potatis, dock utan att förorda detsamma till omedelbart antagande.

I detta förslag har kommissionen med hänsyn till de under den sista tiden rådande synnerligen höga prisen å potatis ävensom till den ovan antydda risken av ett för lågt maximipris utgått från ett partipris hos odlaren av 15 kronor för 100 kg., vilket pris vid försäljning av grossist må överskridas med 10 procent. I detaljhandeln skulle vidare grossistpriset få ökas med ytterligare 10 procent, varjämte, i anslutning till rådande förhållanden i denna handel, ett ytterligare tillägg av 10 procent å grossistpriset skulle medgivas vid försäljning av smärre myckenheter upptill 3·5 kg. eller 5 liter. Undantag från maximiprisbestämmelserna skulle medgivas, förutom för utländsk vara, dels beträffande under detta år frambragt vara, dels ock vid försäljning av utsädesvara till eller av folkhushållningskommissionen eller hushållningssällskap eller eljest enligt kommissionens medgivande. Dylikt medgivande skulle lämnas allenast till livsmedelsnämnd, utsädeshandlande eller annan, som för sin försäljning av varan uppställer verkligt betryggande garantier. Kommissionen vill hava tillagt, att vid ett eventuellt fastställande av ifrågavarande maximipriser desamma beträffande detaljhandeln torde böra träda i tillämpning först vid en något senare tidpunkt än de övriga.

Kommissionen håller emellertid för sin del före, att genom nedan angivna åtgärder ett tillfredsställande resultat med större sannolikhet skulle stå att vinna än medelst en maximering av potatisprisen. Den anordning kommissionen tänkt sig är i korthet följande.

Inom kommissionen inrättas en byrå för potatishandeln, vilken till föreståndare erhåller en erfaren fackman. Till uppköpare antages ett antal i potatishandeln verksamma män, och dessa anlita åter i mån av behov såsom sina kommissionärer personer i skilda delar av landet. Byrån påbörjar omedelbart i lämplig skala en uppköpsverksamhet, i första hand för tillgodoseende av det från hushållningssällskap och livsmedelsnämnder anmälda behov av utsäde, men jämväl, i mån av behov och så långt ske kan, för att trygga tillförseln av potatis till de större konsumtionsorterna och övriga delar av landet, i vilka knapphet på varan råder. De pris, som vid uppköpen må för kommissionens räkning erläggas, bestämmas för korta tidsperioder av kommissionen. Till en början torde priset med hänsyn till rådande uppdrivna marknadspris böra sättas, om ock något under sistnämnda pris, så dock relativt högt för att sedermera efter hand sänkas. I den mån vara erhålles, ställes den till kommissionens självkostnadspris till lokala livsmedelsnämnders eller hushållningssällskaps förfogande. Där dessa efter kommissionens bestämmande utförsälja utsädespotatis till pris, som understiger av dem erlagt inköpspris, erhålla de av statsmedel gottgörelse för prisskillnaden; såvitt kommissionen kunnat finna, bör ett anslag å 100 000 à 200 000 kronor bliva tillfyllest till detta ändamål. Livsmedelsnämnder, vilka på sätt och under villkor, som av folkhushållningskommissionen godkännas, till nedsatt pris försälja potatis för konsumtionsändamål, tillförsäkras från statens sida genom anlitande av dyrtidsanslaget till kommunerna eller, där så skulle erfordras, annat särskilt anslag, gottgörelse med ett belopp, mot-

svarande 3/4 av den uppkomna förlusten. Det torde kunna förväntas, att dessa i betydande omfattning skeende försäljningar till pris, understigande det gällande skola åstadkomma en sänkning av marknadspriset eller åtminstone förebygga fortsatt prisstegring. För den händelse emellertid vid uppköp för kommissionens räkning benägenhet för fortsatt prisstegring ändock skulle visa sig, bör möjlighet vara kommissionen beredd att tillgripa tvångsköp jämlikt förfoganderättslagen, och tillåter sig kommissionen att för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till författning i detta avseende. Därest befogenhet av däri angiven beskaffenhet tillägges kommissionen, torde den näppeligen behöva komma till användning, utan lärer i förekommande fall det vara tillfyllest, att dess begagnande ställes i utsikt i händelse av fortsatt vägran att till rimligt pris tillhandahålla varan. Det pris, som vid en tvångsförsäljning ifrågakommer, bleve ju nämligen det, som fastställts av vederbörande lokala värderingsnämnder, och, enligt vad kommissionen inhämtat, utgör det högsta av sådan nämnd satta pris å potatis för närvarande 12 kronor för 100 kg.

Det lärer bliva nödvändigt, att från kommissionens sida en ganska noggrann kontroll anordnas däröver, att den potatis, som genom kommissionens försorg tillhandahålles livsmedelsnämnderna för utsädesändamål, också verkligen finner sådan användning. I detta syfte torde för leverans av utsädespotatis krav på garantier i angiven riktning böra av kommissionen uppställas. Det synes vidare böra träffas såvitt möjligt betryggande anordningar för att den av livsmedelsnämnderna med tillhjälp av statsbidrag till underpris försålda varan verkligen kommer den omedelbara konsumtionen och främst de mindre bemedlade tillgodo och icke letar sig väg ut i marknaden. Åt folkhushållningskommissionen lärer lämpligen böra givas i uppdrag att hålla hand däröver, att de av livsmedelsnämnderna vidtagna anstalterna i kontrollavseende bliva i görligaste mån betryggande.

Kommissionen vill hava betonat, att den ingalunda tänkt sig, att den genom dess potatisbyrå bedrivna uppköpsverksamheten skall tillgodose mera än en mindre del av totalbehovet. Då marknaden i sin helhet förbleve fri, skulle envar — livsmedelsnämnd, hushållningssällskap eller enskild — fortfarande hava att i första hand själv söka tillgodose sitt behov. Allenast i den mån svårigheterna härför visade sig oöverkomliga, skulle bistånd kunna påräknas från potatisbyrån, vilkens främsta uppgift i övrigt bleve att verka som en regulator på marknadspriset. I detta sammanhang vill kommissionen hava uttalat, att det bör kunna förväntas, att de industriföretag, vilka under krigstidskonjunkturen skördat och skörda vinster av enastående storlek, också skola befinnas beredda att, särskilt för tryggande av det betydelsefulla utsädesbehovet, tillhandahålla sina underlydande potatis till nedsatt pris.

Med åberopande av det anförda får kommissionen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels utfärda nådig förordning angående vissa åtgärder för reglering av handeln med potatis enligt av kommissionen bifogat förslag;

dels föranstalta därom, att hushållningssällskap och lokala livsmedelsnämnder, vilka på sätt och under villkor, som av kommissionen godkänts, utförsälja utsädespotatis till pris understigande det av dem erlagda inköpspris, skola äga att av statsmedel utbekomma gottgörelse för prisskillnaden;

dels ock medgiva, att lokala livsmedelsnämnder, vilka under förutsättning, som nyss sagts, för konsumtionens tillgodoseende utförsälja potatis till pris, som understiger inköpspriset, av statsmedel skola erhålla gottgörelse för tre fjärdedelar av prisskillnaden.

Slutligen vill kommissionen hava meddelat, att de för kommissionens förstärkande av Eders Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga ledamöter av riksdagen, vilka haft tillfälle att taga del av förslaget, uttryckt farhågor för att detsamma icke skulle medföra en tillfredsställande lösning av potatisfrågan samt i stället uttalat sig för en maximering

av priset i ungefärlig överensstämmelse med det av kommissionen i detta avseende utarbetade förslag.»

Med anledning av denna framställning utfärdade Kungl. Maj:t den 16 april 1917 dels förordning angående vissa åtgärder för reglering av handeln med potatis, dels förordning angående maximipris å potatis i enlighet med det förslag, som kommissionen framlagt men då ej förordat. Ifrågavarande förordningar återgivas här nedan.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående vissa åtgärder för reglering av handeln med potatis;

given Stockholms slott den 16 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen — förordna som följer:

§ 1.

För beredande av tillgång till potatis såväl för utsädesändamål som för hushållsförbrukning äger folkhushållningskommissionen att under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, uppköpa och försälja potatis.

§ 2.

Vägrar innehavare av potatis att sälja densamma till folkhushållningskommissionen på de honom erbjudna villkor, vare, om varan uppenbarligen icke är för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövlig, pliktig att mot ersättning avstå varan till kronan enligt förfoganderättslagen.

Folkhushållningskommissionen äger att i fråga om sådant avstående meddela de föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom folkhushållningskommissionens försorg delgivas varans innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga varan.

§ 3.

Har enligt § 2 vara avstått till kronan, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda paragraf förmäles.

Godkännes räkningen till betalning, skall ersättningen erläggas kontant eller genom av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar utställd anvisning.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret av densamma till sökanden återställas jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningens utbekommande hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke god-

känts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 4.

I avseende å ämnen, som i denna förordning behandlas och beträffande vilka de här meddelade bestämmelser icke överensstämma med föreskrifterna i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen, vare sistnämnda förordning icke gällande.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 16 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris å potatis;

given Stockholms slott den 16 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av potatis må, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning samt äger rum annorledes än direkt till allmänheten i öppen bod, priset ej överstiga för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto), 15 kronor och för hektoliter 10 kronor 50 öre.

§ 2.

Vid frivillig försäljning av potatis annorledes än av odlaren eller för hans räkning må, då försäljningen sker i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod, priset ej överstiga för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto), 16 kronor 50 öre och för hektoliter 11 kronor 50 öre.

§ 3.

Vid frivillig försäljning av potatis direkt till allmänheten i öppen bod må priset ej överstiga för kilogram 18 öre och för liter 12·5 öre; dock att vid försäljning av myckenhet av högst tre och ett halvt kilogram eller högst fem liter må betingas ett pris av högst 20 öre för kilogram och högst 14 öre för liter.

§ 4.

Till de i §§ 1 och 2 bestämda maximiprisen, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast potatisens odlingsort, eller till det i § 3 bestämda maximipriset må tillägg icke göras i vidare mån än i §§ 5—7 här nedan medgives.

§ 5.

Å ort på längre avstånd från potatisens odlingsort än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

§ 6.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande räntcavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 7.

För säck, som av säljaren tillhandahålles, må, där säcken säljes jämte varan, ej göras större tillägg till maximipriset än som motsvarar gångbart pris för sådan säck. Dylikt tillägg må ej överstiga en krona, såvida ej säljaren förbinder sig att återtaga säcken till ett mot tillägget svarande pris. Utlämnas säcken endast såsom lån, må tillägget ej vara högre än att det motsvarar säckhyra av 10 öre jämte kostnad för säckens återsändande.

§ 8.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 1—7 meddelade stadgandena må del av öre räknas såsom helt öre.

§ 9.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas äger, vid försäljning genom mäklare eller agent, köparen ersätta denne med vanligt mäklararvode, dock högst med 1/4 procent av köpeskillingen.

§ 10.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 11.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning med avseende å potatis, som visas vara skördad under år 1917, ej heller vid försäljning av utsädespotatis till eller av folkhushållningskommissionen eller hushållningssällskap eller eljest efter medgivande av folkhushållningskommissionen; ägande folkhushållningskommissionen jämväl att, där särskilda förhållanden därtill föranleda, uppköpa och försälja matpotatis till högre pris än de i denna förordning föreskrivna maximipris.

Denna förordning träder i kraft den 20 april 1917 och gäller till och med den 30 april 1917; dock att vad i § 3 är stadgat icke skall äga tillämpning förrän den 24 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 16 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Nya maximipriser å socker och sirap. Den 27 mars 1917 utfärdades nådig förordning angående maximipris å socker och sirap, vilken förordning trädde i kraft den 1 april 1917, vid vilken tid förordningen den 27 juni 1916 angående maximipris å socker och sirap[1] upphörde att gälla. Den nya förordningen lyder som följer:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris å socker och sirap;

given Stockholms slott den 27 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av gjord framställning och efter inhämtande av yttranden av folkhushållningskommissionen och statens livsmedelskommission, funnit gott att, med stöd av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av socker eller sirap annorledes än av tillverkaren eller för hans räkning må priset icke överstiga

	vid försäljning	
	i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod	direkt till allmänheten i öppen bod
	öre per kg.	öre per kg.
å råsocker, vitt (Skivarps)	54·5	62
» råsocker, annat	52	59
sirap, golden	55	70
» sirap, mörk	45	60
» kandisocker	69	76
» canary raffinad, löstopp, i toppar om 3½ eller 7½ kilogram	60	67

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 722.

	vid försäljning	
	i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod	direkt till allmänheten i öppen bod
	öre per kg.	öre per kg.
å fin raffinad, löstopp, i toppar om 3½ eller 7½ kilogram	59	66
» kristallbitsocker, stora bitar	59·5	67
» kristallbitsocker, små bitar	59·5	67
» bitsocker, stora bitar	59·5	67
» bitsocker, små bitar	59·5	67
» bitsocker i paket	61·5	69
» kaksocker	59·5	67
» siktad raffinad	59	66
» malen raffinad	57	64
» perlsocker	60	67
» krossad melis, III, IV, V eller VI	56	63
» vitt krossocker, K. S. eller K. S. O.	57	64
» vitt krossocker, B. B. eller *B. B.* stort eller O. smått	58	65
» crushed (syltsocker)	57	64
» vitt pudersocker	55	62
» gult bastard	53	60
» brunt bastard	50	57

Vid försäljning av tillverkaren eller för hans räkning skall å priset göras avdrag med minst 2 procent.

Ovan angivna maximipris gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord.

Till dessa maximipris må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 2—4 medgives.

§ 2.

Å ort på längre avstånd från tillverkningsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort. Dock må dylikt tillägg icke ske för mer än hälften av den kostnad, som belöper på varans sjötransport — däri inbegripen sjöförsäkring men ej krigsriskförsäkring — till följande orter, nämligen: Stockholm, Gävle, Stugsund, Hudiksvall, Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik, Holmsund, Skellefteå hamn och Luleå.

Vid försäljning i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod må till maximipris för raffinerat socker eller sirap, som tillverkats vid fabrik i Stockholm, tillägg göras med 1 krona och för dylik vara, tillverkad vid fabrik i Göteborg, med 50 öre för 100 kilogram.

§ 3.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 4.

För emballage, som av säljaren tillhandahålles, må, där detta säljes jämte varan, ej göras högre tillägg till maximipriset än för

Helsäckar

2 kr. 20 öre för linnesäckar, bomullssäckar eller dubbelsäckar,
2 » » jutesäckar;

Halvsäckar

1 kr. 30 öre för linnesäckar, bomullssäckar eller dubbelsäckar,
1 » 20 » » jutesäckar;

Toppsockersäckar

80 öre för begagnade säckar för toppsocker;

Toppsockerfat

1 kr. 50 öre för furufat per 100 kilogram toppsocker;

Sirapsfat

15 kr. för fat om cirka 250 kilogram;

Sirapsdunkar

1 kr. 25 öre för bleckkärl om 25 kilogram;

Bitsockerlådor

50 öre för låda om 25 à 30 kilogram bitsocker; samt

Paketbitsockerlådor

1 kr. för låda om cirka 100 kilogram paketpackat bitsocker;

med skyldighet för säljaren att återköpa emballaget fraktfritt i oskadat skick för ovanstående pris.

§ 5.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 6.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning med avseende å socker eller sirap, som framställts i utlandet och efter tillstånd av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar försäljes under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Kungl. Maj:t, bestämmas av kommissionen.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1917, vid vilken tid förordningen den 27 juni 1916 angående maximipris å socker och sirap skall upphöra att gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 mars 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Socialstyrelsens utlåtande angående utredning om arbetarsemester.

I anledning av tvenne inom riksdagens kamrar väckta motioner om åvägabringande av utredning, huru en allmän arbetarsemester må kunna genomföras i Sverige, hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva yttrande i frågan. Sådant yttrande har den 18 april 1917 avlåtits, och anföres häri följande:

Det intensiva, ensidiga och stundom i viss mån hälsofarliga utnyttjandet av den mänskliga arbetskraften, som betingas av den moderna maskindriften och arbetsfördelningen, har framkallat krav på en reglering av arbetstiden, vilka krav ock i viss utsträckning blivit tillgodosedda i kollektiva överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare, genom arbetarskyddslagstiftningen, genom arbetsgivarnas frivilliga tillmötesgående eller genom statliga och kommunala myndigheters beslut.

I ett avseende har emellertid ännu endast jämförelsevis litet blivit åtgjort, nämligen ifråga om beredande av årlig ledighet för arbetare med bibehållen lön, s. k. *semester*. Även denna fråga måste dock anses vara av stor betydelse. Läkare, som särskilt ägnat sig åt studiet av fabrikshygieniska förhållanden, hava sålunda gång efter annan framhållit såsom det bästa medlet att förebygga den förtidiga utslitning av nervsystemet och den deformerande inverkan på olika kroppsdelar, som medföljer vissa arbeten, att bereda arbetaren någon tids ombyte av arbete eller fullkomlig ledighet från arbetet. Det har även visat sig, enligt uttalanden av arbetsgivare och yrkesinspektörer i länder, där arbetarsemester förekommit i någon avsevärdare utsträckning, att ett sådant avbrott i arbetet har en välgörande inverkan jämväl i psykiskt avseende. Tydligtvis måste ock redan utsikten att varje år få tillbringa någon tid i annan omgivning än den vanliga och därunder ägna sig åt vila eller annan sysselsättning vara ägnad att i avsevärd mån hålla arbetarens själsspänstighet uppe även under det enformigaste arbete. Och att alla åtgärder, som kunna främja arbetslusten och därmed arbetsintensiteten, också äro av den största betydelse för produktionen ligger i öppen dag.

För att arbetarsemestern skall medföra de kropps- och själsstärkande verkningar, som här blivit antydda, är emellertid en oundgänglig förutsättning, att den användes på ett ändamålsenligt sätt. I syfte att bereda möjlighet härtill hava ock flerstädes i utlandet av arbetsgivare, arbetarorganisationer eller andra intresserade upprättats semesterhem, där arbetarna kunna erhålla billig inackordering. Vidare förekommer det, att arbetarorganisationerna anordna semesterresor för sina medlemmar samt bilda feriekassor m. m. Därjämte hava gjorts försök att bereda unga industriarbetare någon tids vistelse på landet med sysselsättning inom jordbruket, och synas dessa försök hava ur rekreationssynpunkt givit ett tillfredsställande resultat.

För semesters beviljande plägar uppställas som villkor, att vederbörande arbetare varit anställd en viss tid vid samma företag. Den större stabilitet inom arbetarstammen, som härigenom åsyftas, har ansetts innebära en fördel även i det avseendet, att därigenom främjas bofasthet och ett ordnat familjeliv.

Om än sålunda, såsom ovan utvecklats, arbetarsemestern otvivelaktigt måste anses av stor betydelse, kan det emellertid ej förnekas, att vissa invändningar kunna göras mot dess allmänna genomförande. Dessa äro främst av ekonomisk art. Från arbets-

givarhåll betonas sålunda, att Sveriges relativt unga industri icke kan, med hänsyn till utlandets konkurrens, belastas med en sådan utgift, som skulle följa av en allmän arbetarsemester, med mindre de stora konkurrerande industriländerna även bevilja sina arbetare samma förmån. Beträffande vissa fack är vidare semesterfrågan svår att lösa med hänsyn till det inom desamma förekommande hemarbetet. Inom andra näringsgrenar åter uppvisar arbetarstammen så stora växlingar, att det på grund härav erbjuder svårigheter att på ett enhetligt sätt reglera semesterfrågan. Hit höra säsongyrkena, för vilka för övrigt bekämpandet av den ofrivilliga arbetslediglieten är en angelägnare uppgift än vinnande av ökad ledighet. Slutligen möter det inom vissa industrier i tekniskt avseende hinder — med hänsyn till upprätthållandet av kontinuerlig drift — att undan för undan permittera en större del av arbetspersonalen. I sammanhang härmed må erinras, att en del av dessa industrier just under sommaren — den särskilt under våra klimatiska förhållanden lämpligaste semestertiden — utveckla sin livligaste verksamhet.

I avseende på semesterfrågans nuvarande läge i vårt land hänvisas till de uppgifter, som härom lämnats i en inom socialstyrelsen utarbetad P. M., vilken såsom bilaga är fogad till första kammarens andra tillfälliga utskotts vid 1914 års senare riksdag avgivna utlåtande n:r 9. Därutöver må tilläggas, att, vad angår statsförvaltningen, principen om semester åt arbetare med mera stadigvarande anställning inom densamma numera måste, enligt vad riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 augusti 1914 anfört, anses godtagen. Beträffande frågan, i vad mån denna princip skall tillämpas, har riksdagen uttalat sig för, att semesterförmån må beviljas under villkor, att vederbörande arbetare är fullt upptagen av arbetet i statens tjänst och har detta till sin uteslutande eller full arbetsdag krävande sysselsättning, att arbetaren haft oavbruten anställning i statens tjänst med full sysselsättning under minst fyra år samt att tidpunkten, då arbetare må erhålla semester, i varje fall bestämmes av arbetsledningen, därvid hänsyn bör tagas till att ledigheterna förläggas till tid, då de vålla minst avbräck i arbetets gång, och att arbetet sålunda ordnas på det sätt, att semesterkostnaderna bliva för det allmänna minst betungande.

I vad mån semesterrätt för närvarande tillkommer inom statsförvaltningen anställda arbetare och med dem jämställda, vilka icke äro att hänföra till ordinarie befattningshavare, framgår av de i anledning av riksdagens ovanberörda skrivelse från vederbörande ämbetsverk infordrade utlåtanden.

Därav inhämtas bland annat, att, vad angår statens trafikerade järnvägar, extra ordinarie tjänstemän av lägre grad åtnjuta rätt till tjänstledighet med bibehållen avlöning de två första åren efter antagandet under 5 dagar, året därpå under 10 dagar och därefter under 15 dagar. Verkstads- och förrådsarbetare, som efter fyllda 21 år innehaft stadigvarande anställning i fulla tre år, äga rätt till semester under 5 dagar och efter ytterligare tre års anställning under 10 dagar. Arbetare i Kiruna eller å ort vid linjen Kiruna—Riksgränsen erhåller, då han fyller ovan angivna betingelser, avdragsfri tjänstledighet under 10, resp. 15 dagar för kalenderår. Dessa bestämmelser hava varit gällande från den 1 juli 1914. Även banarbetare äro numera från den 1 januari 1917 berättigade till semester, i det sådana arbetare, som innehaft anställning vid statens järnvägar under 36 månader i följd, erhålla tjänstledighet med bibehållen avlöning under 4 dagar för varje kalenderår och efter ytterligare anställning under 36 månader i följd dylik tjänstledighet under 6 dagar. Den till tjänstemannagruppen hörande extra personalen vid statens järnvägsbyggnader åtnjuter semester efter enahanda grunder, som, enligt vad ovan sagts, äro fastställda för extra ordinarie personal vid statens trafikerade järnvägar.

Vad angår de under vattenfallsstyrelsen lydande verk och arbetsföretag, hava de å extra stat anställda montörerna, maskinisterna och vakterna vid kraftverken rätt till semester under högst 15 dagar. Extra månadsavlönade arbetare, som vid ovannämnda verk och arbetsföretag äro anställda för drift och underhåll, äro till större delen be-

rättigade att å tid, som vederbörande arbetsbefäl bestämmer, årligen åtnjuta 8 dagars semester.

De vid mynt- och justeringsverket anställda extra ordinarie tjänstemän ävensom verkmästare, arbetare och biträden äga rättighet att åtnjuta 14 dagars semester.

Vidare har lotsstyrelsen lämnat medgivande åt lotskapten att i vissa fall bevilja ledighet med bibehållen avlöning åt extra fyrbiträden å fyrskepp under tid, som motsvarar den för ordinarie fyrbiträde bestämda semester, d. v. s. 15 dagar à två och en halv månader.

Slutligen äro daglönare vid flottans varv enligt nådiga breven den 20 mars och 10 juli 1914 berättigade att erhålla 6 dagars semester efter 4 års anställning.

Vad angår de i kollektivavtalen förekommande bestämmelser om semester, har utvecklingen under det senaste decenniet gått i sådan riktning, att ifrågavarande förmån tillerkänts allt flera arbetare. Medan år 1908 avtalsmässigt reglerad semester tillkom 14 500 arbetare, beräknas detta antal år 1914 till ungefär 30 000, och det torde nu vara uppe vid cirka 38 000. Häri ingår de enskilda järnvägarnas personal med 20 000, varav den ordinarie linjepersonalen åtnjuter 15 dagars semester utan löneavdrag jämte rätt till ledighet ytterligare 15 dagar mot 50 % avdrag, medan extra personal, som fyllt 21 år, har 6 à 14 dagars ledighet utan löneavdrag samt eventuellt rätt till ytterligare 6 dagars ledighet med 50 % avdrag. Verkstads- och banarbetare åtnjuta efter tre, resp. sex års anställning, räknad från fyllda 21 år, 5 resp. 10 dagars semester. Vidare märkas 6 800 typografer, av vilka de, som fyllt 20 år, hava 2 veckors semester och de övriga en veckas. Därtill komma 1 800 bageriarbetare med i regel en veckas semester efter ett års anställning, 1 400 ångfartygsmaskinister med 14 dagars semester, 1 300 vid enskilda spårvägar anställda, vilka åtnjuta en veckas eller, efter längre tids anställning, 10 à 15 dagars semester, samt 700 barberare och 600 bryggeriarbetare med i regel en veckas semester. Slutligen hava 1 100 vid kommunala företag anställda arbetare sin semesterrätt garanterad i kollektivavtal.

Utan att någon sådan rätt blivit arbetarna genom avtal tillerkänd, förekommer det dessutom i åtskilliga fall, att dels kommuner och dels enskilda arbetsgivare bevilja sina arbetare semester. Vidare må erinras, att de affärsanställda i stor utsträckning åtnjuta regelbunden sommarledighet.

Vad beträffar förhållandena i utlandet, synes semesterrörelsen hava slagit rot och vara stadd i utveckling i flera stater.

I *England* har sålunda semesterledighet inom ett flertal kategorier av arbetare och anställda förefunnits sedan lång tid tillbaka.

För ungefär tjugo år sedan började semester för arbetare och privatanställda även införas i *Tyskland*, varest denna anordning, enligt den av motionärerna åberopade utredningen, sedermera vunnit insteg inom näringslivets olika områden.

Av de i *Österrike* under åren 1907—1910 ingångna kollektivavtalen innehöllo 155, eller 6·1 % av samtliga under denna tid träffade sådana avtal, bestämmelser om semester, gällande för 22 556 arbetare. Enligt den österrikiska lagen om handelsbiträdens arbetsavtal skall årligen efter sex månaders oavbruten anställningstid beviljas en semester av minst 10 dagar, efter 5 år av minst 2 veckor och efter 15 år av minst 3 veckor utan förlust av lön.

En förhållandevis stor utbredning synes även semesteridén hava erhållit i *Schweiz*. Under år 1910 beviljade sålunda 949 industriföretag semester åt 26 156 arbetare, motsvarande resp. 12 % av hela antalet företag och 8 % av samtliga fabriksarbetare. Omkring 97 % av de semesterberättigade arbetarna behöllo sin lön helt, 3 % delvis. C:a 10 % av desamma hade en semester av högst 3 dagar, 47 % av 4—6 dagar och 9 % över en vecka. Av de inom handel, samfärdsel och förvaltning anställda beräknades ungefär 123 000 personer vara i åtnjutande av semester, vartill kommo 7 000 lärlingar inom olika arbetsområden.

Frågan om beredande av semester åt arbetare och andra anställda har slutligen varit föremål för behandling inom internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd.

Vid sjätte delegerademötet i Lugano den 25—28 september 1910 beslöt föreningen utarbetande av en översikt av den i olika länder gällande lagstiftningen på området jämte statistik i ämnet. Då frågan vid delegerademötet i Zürich den 10—12 september 1912 återupptogs, beslöt föreningen att till sina olika sektioner rikta en hemställan att ingå till vederbörande regeringar med framställningar till komplettering av det vid mötet framlagda utredningsmaterialet.

Då, enligt vad ovan anförts, gagnet av semestervila synes obestridligt, men det med hänsyn till de svårigheter, som dess genomförande å vissa håll måste möta, och vikten av att för detta genomförande finna bästa möjliga former måste anses önskvärt att vinna en mer ingående kännedom om de erfarenheter och åsikter i ämnet, som förefinnas hos dem, saken närmast angår, vill socialstyrelsen förorda en allsidig utredning av förevarande spörsmål. Vid en sådan utredning borde givetvis medverkan sökas från såväl arbetsgivare och arbetare som andra å förevarande område sakkunniga.

I detta sammanhang vill emellertid styrelsen anmärka, att det i avseende på vissa undersökningar, vilkas utförande uppdragits åt socialstyrelsen och som i likhet med den nu förevarande falla inom området för arbetstidens reglering, nämligen beträffande söndagsvila och nattarbete, från såväl arbetsgivar- som arbetarhåll påyrkats, att för desammas verkställande måtte avvaktas inträdandet av mera normala förhållanden på arbetsmarknaden än de nu rådande.

Även med hänsyn till nu föreliggande fråga synes kunna ifrågasättas, om ej, för att undersökningen skall kunna lämna resultat, som äga allmän giltighet och sålunda kunna läggas till grund för en fortsatt utveckling på förevarande område, utredningen borde uppskjutas, till dess någorlunda normala förhållanden återinträtt. Om denna utredning kunde verkställas i samband med de nyss berörda, skulle tydligtvis åtskilliga kostnader och arbeten i avseende å primäruppgifternas insamlande kunna besparas.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit tjänsteförrättande generaldirektören Huss, byråchefen Bergsten, tjänsteförrättande byråcheferna Molin och Bjurstedt, aktuarien Arnoldsson samt socialfullmäktige von Sydow och Lindqvist.

Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914.

Göteborg.

Av den för närvarande inom socialstyrelsen pågående undersökningen av levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914 har numera offentliggjorts en andra lokalmonografi, avseende *Göteborg*.[1] Under hänvisning till denna publikation meddelas här nedan endast några av de viktigare däri förekommande data.

Hushållens sammansättning m. m. Undersökningens primärmaterial utgöres för Göteborgs vidkommande av 201 under loppet av ett helt år förda hus-

[1] Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. II. Göteborg.

hållsböcker. De 201 hushållen fördelade sig med hänsyn till årsutgiftens storlek sålunda:

Årsutgift:	Under 1 250 kr.	1 250— 1 500 kr.	1 500— 1 750 kr.	1 750— 2 000 kr.	2 000— 2 500 kr.	2 500— 3 000 kr.	3 000— 4 000 kr.
Antal hushåll	7	32	52	51	46	11	2

Av hushållsföreståndarna voro 133 arbetare och 68 lägre tjänstemän.

Antalet familjemedlemmar inom samtliga hushåll utgjorde 885 eller i medeltal 4·4 per familj. Inneboende utan spisning funnos i 14 familjer, helinackorderade i 17 och enbart spisande gäster i 3 familjer. Endast 10 familjer hade under kortare eller längre tid använt sig av tjänarinna. Bostaden utgjordes för 150 hushåll av 1 rum och kök, för 44 hushåll av 2 rum och kök samt för 7 hushåll av 3 rum och kök.

Översikt av hushållens inkomster och utgifter. Totala inkomstbeloppet under räkenskapsåret för samtliga 201 hushåll utgjorde 373 990 kr. Den minsta årsinkomsten var 1 019 kr. och den högsta 3 838 kr. I genomsnitt för samtliga hushåll uppgick årsinkomsten till 1 861 kr. Utgifterna belöpte sig för samtliga hushåll till 370 318 kr. Den minsta utgiftssumman utgjorde 1 079 kr., den största 3 850 kr. samt genomsnittsutgiften 1 842 kr. Den kontanta behållningen vid räkenskapsårets början resp. slut utgjorde i genomsnitt per hushåll resp. 27 och 35 kr.

För något mer än hälften av hushållen hade utgifterna överstigit inkomsterna. Lägre tjänstemannahushållen hade i genomsnitt större överskott än arbetarhushållen.

Inkomsterna. För de i undersökningen inbegripna 201 hushållen uppgick, som ovan nämnts, årsinkomsten i genomsnitt till 1 861 kr. Av de olika inkomsttitlarna var givetvis inkomst av arbete den viktigaste, utgörande ej mindre än 1 740 kr. eller 93·50 % av hela inkomstbeloppet. Mannens huvudinkomst av arbete, vartill hänförts inkomsten av hans anställning eller sysselsättning inom hans speciella yrke, uppgick i genomsnitt till 1 577 kr. eller 84·73 % av årsinkomsterna, mannens biinkomst (ersättning för arbete, som faller utom hans egentliga yrke) till 66 kr. (3·55 %), hustruns arbetsinkomst till 44 kr. (2·39 %) och barnens bidrag av deras arbetsinkomst till 53 kr. (2·83 %).

Inkomsten av inackordering eller uthyrning — siffrorna avse bruttoinkomsten — var jämförelsevis obetydlig, i genomsnitt 43 kr. eller 2·31 %.

Inkomsterna av sjukhjälp, pension o. d. samt gåvor utgjorde resp. 23 och 32 kr. eller resp. 1·22 och 1·73 % av årsinkomsterna. Ränteinkomsten var en obetydlighet, i genomsnitt 3 kr. per hushåll eller 0·15 %. Övriga ej särskilt specificerade inkomster uppgingo i medeltal till 20 kr. eller 1·09 % av samtliga inkomster. I främsta rummet bland de kontanta inkomsterna kom mobiliseringsavlöning med 0·19 % samt därefter lotterivinst med 0·17 %. Inkomst i form av mobiliseringsbidrag hade 33 familjer haft, och 17 hade vunnit på lotteri.

26 familjer hade egen eller hyrd trädgårdstäppa eller koloniträdgård, och utgjorde nettoinkomsten, sedan hyresavgifter, utgifter för frö, sättpotatis, gödsling m. m. frångragits, 0·16 % av inkomsterna. Genom fiske och bärplockning hade 29 familjer bidragit med 419·70 kr. eller 0·11 % av samtliga familjers inkomster.

Utgifterna. Det största intresset vid undersökningar av ifrågavarande slag knyter sig till utgiftssidan och de särskilda utgiftsposternas absoluta och relativa fördelning inom hushåll av olika ekonomisk och social karaktär.

I tabellen å sid. 451 meddelas en översikt i absoluta och relativa tal av de genomsnittliga årsutgifternas fördelning på 18 huvudtitlar.

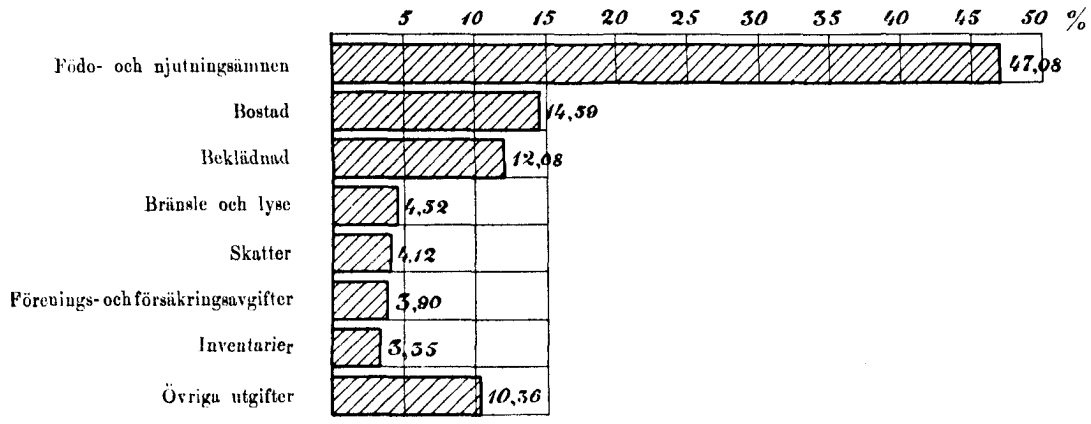
Utgifterna utgjorde i medeltal för samtliga 201 familjer 1 842 kr. Den absolut och relativt största utgiften kom på gruppen födo- och njutningsämnen, nämligen i genomsnitt 867 kr. eller 47·08 % av samtliga utgifter. Därefter följde utgifter för bostad med 269 kr. eller 14·59 % och för beklädnad med 223 kr. eller 12·08 %. Närmast efter dessa utgiftsposter kommo utgifterna för bränsle och lyse, som uppgingo till 83 kr. eller 4·52 % av årsutgifterna, för skatter med 76 kr. eller 4·12 %, för förenings- och försäkringsavgifter med 72 eller 3·90 % samt för inventarier med 62 kr. eller 3·35 %. Tillsammans åtgick för nämnda utgiftsposter 1 652 kr. eller 89·64 %. I tabellen ej närmare specificerade utgifter belöpte sig i medeltal till endast 10 kr. (0·54 %). De större utgiftsposternas relativa storlek åskådliggöres närmare av diagrammet å nästföljande sida.

Utgifternas fördelning inom arbetar- och lägre tjänstemannahushållen företer vissa olikheter. Av årsutgifterna, som för dessa familjer i genomsnitt utgjorde resp. 1 765 och 1 994 kr., kom efterföljande andel på de viktigare utgiftsposterna.

	Arbetarhushåll	Lägre tjänstemannahushåll
Födo- och njutningsämnen	48·64 %	44·37 %
Bostad	13·78 »	15·99 »
Bränsle och belysning	4·46 »	4·61 »
Inventarier	3·89 »	3·27 »
Beklädnad	11·76 »	12·64 »
Övriga utgifter	17·97 »	19·12 »
Summa	100·00 %	100·00 %

Utgifterna för födo- och njutningsämnen drogo alltså en relativt större andel av årsbudgeten bland arbetarfamiljerna än bland funktionärerna, medan förhållandet var omvänt beträffande utgifterna för bostad och beklädnad. För bränsle och belysning samt inventarier och deras underhåll utgavs jämförelsevis ungefär lika mycket inom båda hushållskategorierna.

De viktigaste utgiftsposternas relativa storlek.

I fråga om de olika utgiftsposterna må följande påpekas.

Utgifterna för *bostad* utgjorde i medeltal 269 kr. eller något mer än en sjundedel av samtliga utgifter under året. Hyressumman för olika lägenhetskategorier var i medeltal per år för ett rum och kök 224 kr., för två rum och kök 354 kr. samt för tre rum och kök 461 kr. Enligt vad 1913—1914 års allmänna bostadsräkning givit vid handen, uppgick årsmedelhyran i Göteborg för lägenheter om ett rum och kök till 192 kr., för lägenheter om två rum och kök till 355 kr. samt för lägenheter om tre rum och kök till 543 kr.

För *bränsle och belysning* erlades under räkenskapsåret i genomsnitt 83 kr. eller 4·52 % av utgifterna. Vad särskilt ved beträffar, åtgick härför i genomsnitt 17 kr. eller något mer än en femtedel (20·6 %) av ifrågavarande utgifter. Härav kom ett betydligt större belopp på utgifter för björkved (7·5 %) än för barrved (1·1 %). Utgifterna för kol och koks uppgingo i genomsnitt till 24 kr. (28·5 %), för gas till 9 kr. (10·7 %), för fotogen till 24 kr. (28·7 %), för elektriskt ljus till 6 kr. (7·3 %) samt för annan bränsle- och belysningsmateriel till 3 kr. (3·4 %).

För anskaffning och underhåll av *inventarier* utgåvos i genomsnitt 62 kr. eller 3·35 % av årsbudgeten.

Utgiften för *beklädnad* var, vad storleken beträffar, den tredje i ordningen av de olika utgiftsposterna och utgjorde i genomsnitt 223 kr. eller 12·08 % av årsbudgeten. Särskilt för kläder utgåvos i medeltal 155 kr. samt för skodon, såväl nyanskaffning som underhåll, 68 kr. eller icke fullt en tredjedel (30·4 %) av beklädnadsutgifterna.

Utgifterna för *tvätt och renhållning* utgjorde i genomsnitt 22 kr. eller 1·18 % av årsutgifterna. Härav kom drygt en tredjedel på tvätt och stryk ning utom hemmet samt nära två tredjedelar på tvål, såpa o. d.

Utgifter i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

	Absoluta tal		Relativa tal	
	Per hushåll	Per konsumtionsenhet	Per hushåll	Per konsumtionsenhet
	Kr.	Kr.	%	%
Utgifter i allt	1 842·38	734·75	100·00	100·00
I. Föde- och njutningsämnen	867·37	345·41	47·08	47·01
1. Matvaror	778·99	310·10	42·28	42·20
2. Dryckesvaror	37·02	14·79	2·01	2·01
3. Tobak	12·64	5·05	0·69	0·69
4. Förtäring utom hemmet	38·72	15·47	2·10	2·11
II. Bostad	268·81	101·45	14·59	13·81
III. Bränsle och lyse	83·17	31·68	4·52	4·31
IV. Inventarier	61·62	25·12	3·35	3·42
V. Beklädnad	222·59	90·75	12·08	12·35
VI. Tvätt och renhållning	21·66	8·83	1·18	1·20
VII. Hygien	34·01	13·87	1·85	1·89
VIII. Utgifter för intellektuella ändamål	29·18	11·89	1·58	1·62
IX. Förenings- och försäkringsavgifter	71·93	29·33	3·90	3·99
X. Gåvor, understöd till anhöriga	21·62	8·82	1·17	1·20
XI. Skatter	75·96	30·97	4·12	4·22
XII. Nöjen och förströelser	14·75	6·01	0·80	0·82
XIII. Resor	42·33	17·26	2·30	2·35
XIV. Ränta å lån	2·03	0·83	0·11	0·11
XV. Telefon, post- o. skrivutensilier	4·95	2·02	0·27	0·27
XVI. Lottsedlar	6·65	2·71	0·36	0·37
XVII. Utgifter för tjänare och hjälp	3·75	3·72	0·20	0·51
XVIII. Övriga utgifter	10·00	4·08	0·54	0·55

För *hygien* utgjorde utgifterna i medeltal 34 kr. eller 1·85 % av totalbudgeten. Av detta belopp kom något mer än tre fjärdedelar på sjukvård, läkare och medicin samt något mindre än en fjärdedel på hälsovård.

För *intellektuella ändamål* utgåvos i medeltal 29 kr. eller 1·58 % av genomsnittsbudgeten. Av hithörande poster drogo utgifterna för tidningar och böcker i medeltal 20 kr. eller inemot två tredjedelar, medan blott något mer än en tredjedel kom på utgifter för barnens skolgång.

Förenings- och försäkringsavgifter utgjorde i medeltal 72 kr. eller 3·90 % av budgeten. Av denna utgiftspost kom största beloppet, 31 kr. eller 43·3 %, på liv- och kapitalförsäkring, varefter följde avgifter till sjuk- och begravningskassor med 22 kr. (30·4 %), fackföreningskontingenter med 9 kr. (12·3 %)

samt pensionsavgifter med 4 kr. (5·5 %). Till övriga föreningar, vari inbegripits nykterhets- och politiska organisationer o. d. samt för brandförsäkring uppgick den genomsnittliga årsutgiften till resp. ungefär 3 kr. För olycksfallsförsäkring utbetalades i genomsnitt 1 kr.

På *gåvor* kom i medeltal 22 kr. eller 1·17 % av utgifterna.

I *skatter*, vilken utgiftspost i anseende till storleken var den femte i ordningen, erlades under året i genomsnitt 76 kr. eller 4·12 % av budgeten.

Till *nöjen och förströelser* gingo i medeltal 15 kr. (0·80 % av utgifterna)

Av utgifterna för *resor*, som i medeltal uppgingo till 42 kr. (2·30 % av årsutgifterna), kom något mer än hälften (57·81 %) på resor utom staden.

*Ränte*utgifterna belöpte sig i medeltal till 2 kr. (0·11 %) samt utgifterna för *telefon, post- och skrivutensilier* till 5 kr. (0·27 %).

Lottsedlar inköptes under året till ett belopp av i medeltal 7 kr. eller 0·36 % av budgeten. Tillsammans 140 familjer eller nära tre fjärdedelar av samtliga hade utgifter på detta konto. Av dessa utgåvo 70 vardera ett belopp understigande 5 kr., 27 från 5—10, 29 från 10—25, 10 från 25—50 samt 4 från 50—100 kr. Hela det belopp, som nämnda 140 familjer betalte för lottsedlar, uppgick till 1 336·83 kr. Enligt uppgifter i hushållsböckerna hade 17 av dessa familjer eller ungefär var åttonde vunnit tillsammans 634·38 kr. eller ej ens hälften av vad som utbetalts.

Utgifterna för *tjänare* voro en obetydlighet, i medeltal för samtliga hushåll ej uppgående till 4 kr. (0·20 %).

Övriga i tabellen ej närmare specificerade utgifter utgjorde i medeltal endast 10 kr. eller 0·54 % av årsutgifterna. Av detta belopp kom icke mindre än 0·53 % på blommor, begravningskransar o. d., medan endast 0·01 % ej närmare specificerats, ett kriterium så gott som något på den noggrannhet och det intresse, varmed bokförarna omfattat undersökningen.

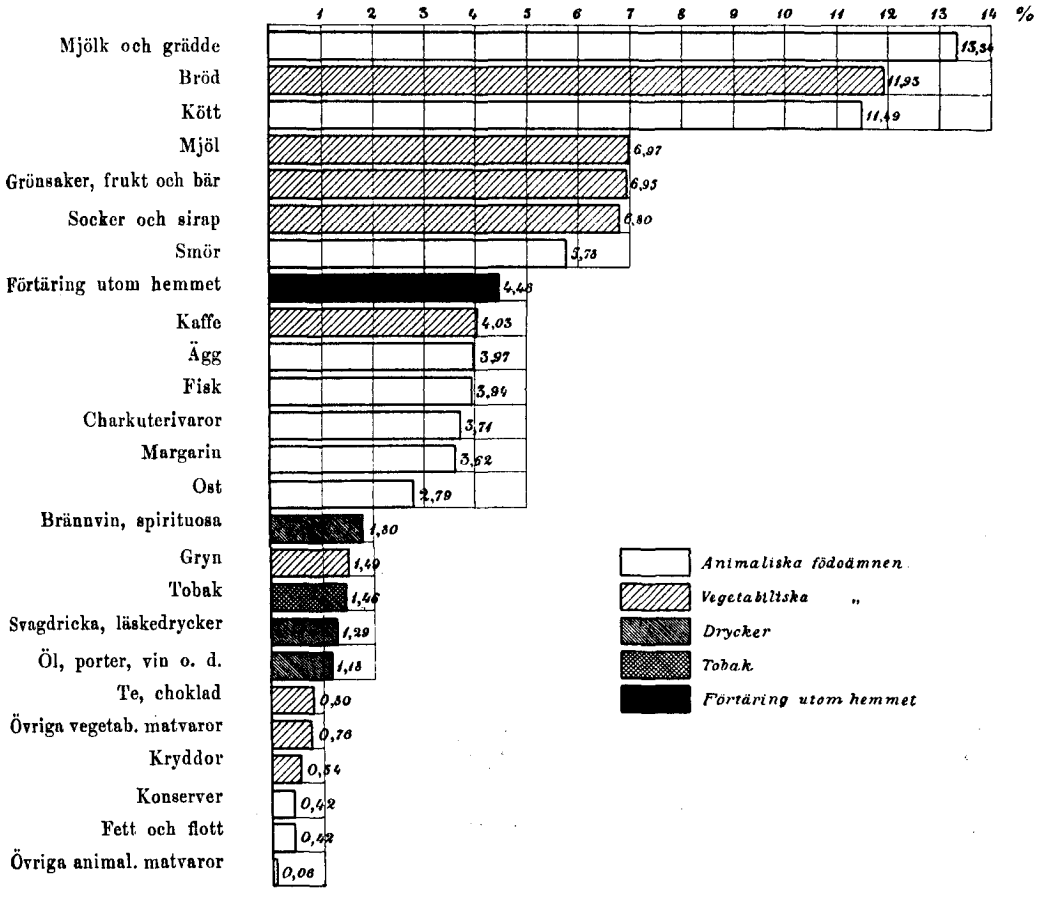
Födans sammansättning efter kostnad. Diagrammet å nästa sida åskådliggör den relativa betydelsen av olika slags födo- och njutningsämnen med hänsyn till kostnaden.

Av *samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen, uppgående till 867 kr.*, kommo utgifterna för matvaror i främsta rummet med 779 kr. eller 89·81 % varefter följde förtäring utom hemmet med 39 kr. (4·46 %) och dryckesvaror med 37 kr. (4·27 %). För tobak utgavs i genomsnitt 13 kr. (1·46 %).

Bland matvarorna drog mjölk och grädde den största utgiften, 116 kr. eller 13·34 % av födoämnesbudgeten. Närmast härefter i betydelse kom bröd med 103 kr. eller 11·93 %, kött med 100 kr. eller 11·49 %, mjöl med 60 kr. eller 6·97 % samt grönsaker (inkl. potatis), frukter, bär m. m. med ävenledes omkring 60 kr. eller 6·95 %. Dessa fem artiklar upptogo tillsammans hälften (50·68 %) av samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen. För socker utgavs 59 kr. (6·80 %), för smör 50 kr. (5·78 %), för kaffe 35 kr. (4·03 %), för ägg 34 kr. (3·97 %), för fisk ävenledes omkring 34 kr. (3·94 %) samt för charkuterivaror och margarin resp. 32 kr. (3·71 %) och 31 kr. (3·62 %).

Av utgifterna för kött kommo något mer än fyra femtedelar (80·95 %) på färskt och något mindre än en femtedel (19·05 %) på konserverat kött.

Födans sammansättning efter kostnad.

Bland de olika köttsorterna gick mer än en tredjedel (36·72 %) till färskt oxkött. Omkring två femtedelar (41·15 %) av hela utgiftsbeloppet för kött kommo på fläsk, varav något mer på färskt än på salt och rökt fläsk.

Största delen (61·9 %) av utgifterna för charkuterivaror gick till korv och sylta, återstoden (38·1 %) till färdiglagad mat och uppskuret.

I det närmaste tre fjärdedelar (74·51 %) av utgifterna för fisk gingo till färsk fisk. Av de olika fisksorterna kom sill (färsk och saltad) i första rummet med mer än en fjärdedel (27·65 %) av samtliga utgifter för fisk.

Av utgifter för mjölk och grädde användes omkring två tredjedelar (66·07 %) till oskummad mjölk, något mer än en femtedel (21·19 %) till skummjölk samt 12·76 % till grädde.

Utgifterna för bröd visade stigande procentuell andel av födoämnesutgifterna för de olika utgiftsgrupperna, medan förhållandet var omvänt beträffande

utgifterna för mjöl. Av utgifterna för bröd kom på mjukt rågbröd en tredjedel (33·14 %), på kaffebröd, bakelser o. d. en fjärdedel (24·83 %), på skorpor 17·34 % samt på vetebröd och hårt rågbröd resp. 13·43 och 10·84 %.

Vad de olika mjölsorterna beträffar, drog vetemjölet den största utgiften eller 74·97 %, varefter kom rågmjöl med 19·26 och annat mjöl med 5·77 %.

Av utgifterna för gryn användes något mer än två tredjedelar (67·72 %) till havregryn, något mer än en femtedel (22·45 %) till risgryn samt 9·83 % till andra grynsorter.

Bland utgifterna för grönsaker, frukter, bär m. m. kommo 40·43 % på frukt och bär samt 39·42 % på potatis.

Av utgifterna för dryckesvaror, som i genomsnitt belöpte sig till 37 kr., användes mer än två femtedelar (42·06 %) till brännvin och andra spirituösa drycker, 30·17 % till svagdricka och alkoholfria drycker samt 27·77 % till öl, porter och vin.

Vad slutligen beträffar utgifterna för förtäring utom hemmet, som i genomsnitt utgjorde 39 kr., kom den ojämförligt större delen (86·39 %) på måltider samt endast 13·64 % på annan förtäring.

Konsumerade kvantiter av vissa varuslag. I tabellen å nästföljande sida lämnas en översikt över de konsumerade kvantiteterna av vissa varuslag per hushåll och konsumtionsenhet.

De i tabellen angivna kvantitetstalen hänföra sig i fråga om genomsnittskonsumtionen till ett hushåll om c:a 1 800 kronors årsutgift och 4·4 familjemedlemmar.

Jämförelse mellan inkomsternas och utgifternas fördelning bland mindre bemedlade i Göteborg och Stockholm. Bearbetningen av det föreliggande materialet har så långt sig göra låtit gått ut på att möjliggöra en jämförelse mellan de av riksundersökningen berörda orterna och Stockholm, vars levnadskostnader redan åren 1907—1908 voro föremål för en av Stockholms stads statistiska kontor verkställd undersökning. En omständighet, som härvid erbjudit vissa vanskligheter, ligger däri, att undersökningarna i fråga ej avse samma tid, varför förändringar i prisnivån, som ägt rum under de mellanliggande sex åren, kunna inverka på resultatet av jämförelsen. Det må dock nämnas, att prisstegringen i Stockholm å viktigare livsmedel samt bränsle och lyse under tiden 1907—1908 till 1913—1914 ej beräknats uppgå till mer än c:a 7 %.

Inkomsterna utgjorde i genomsnitt 1 861 kr. för göteborgshushållen och 2 140 kr. för stockholmsfamiljerna. Då årsutgifterna för de förra belöpte sig till 1 842 kr., uppkom sålunda ett överskott på 19 kr., medan de senare uppvisade en brist på i medeltal 40 kr. Av inkomsterna utgjorde arbetsinkomsten en relativt något större andel i Göteborg än i Stockholm eller 93·50 % i den förra mot 92·59 % i den senare staden. Även mannens och barnens arbetsinkomst voro större i Göteborg, eller resp. 88·28 och 2·83 % mot resp. 87·05 och 2·56 % i Stockholm. Omvänt var däremot förhållandet

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

	Kvantitet	Per hushåll	Per konsumtionsenhet
I. Matvaror.			
1. Kött	kg.	76·14	30·29
A. Färskt kött	»	62·48	24·85
Oxkött	»	32·92	13·09
Kalvkött	»	9·34	3·72
Får- och lammkött	»	2·93	1·16
Fläsk	»	17·29	6·88
B. Konserverat kött	»	13·66	5·44
Nötkött	»	0·35	0·14
Fläsk	»	13·31	5·30
2. Fisk: salt sill	»	12·08	4·80
kabeljo	»	1·69	0·67
3. Mjölk	l.	837·16	333·01
A. Oskummad mjölk	»	506·11	201·32
B. Skummad mjölk	»	331·05	131·69
4. Smör	kg.	22·93	9·12
5. Margarin	»	22·88	9·10
6. Ost	»	16·49	6·56
7. Ägg	st.	510·38	203·02
8. Bröd: rågbröd, hårt	kg.	23·39	9·30
rågbröd, mjukt	»	95·26	37·89
vetebröd	»	34·91	13·89
skorpor	»	25·63	10·19
9. Mjöl	»	202·55	80·57
A. Vetemjöl	»	147·91	58·84
B. Rågmjöl	»	46·38	18·45
C. Potatismjöl	»	4·13	1·64
D. Havremjöl	»	2·31	0·92
E. Ej spec.	»	1·82	0·72
10. Gryn	kg.	30·66	12·19
A. Havregryn	»	22·26	8·86
B. Risgryn	»	5·87	2·33
C. Korngryn	»	0·52	0·20
D. Mannagryn	»	0·95	0·38
E. Ej spec.	»	1·06	0·42
11. Ärter, gula, gröna	»	6·91	2·75
12. Bruna bönor	»	1·93	0·77
13. Potatis	l.	437·00	173·83
14. Socker	kg.	91·11	36·24
15. Kaffe	»	15·26	6·07
II. Drycker.			
1. Maltdrycker (öl, porter)	l.	28·50	11·39
2. Vin	»	0·27	0·11
3. Brännvin o. spirituosa	»	8·30	3·31
III. Bränsle o. belysningsmaterial.			
1. Ved	famn	0·23	0·08
A. Björkved	»	0·19	0·07
B. Barrved	»	0·04	0·01
2. Kol	hl.	5·11	1·92
3. Koks	»	7·83	2·94
4. Gas	kbm.	87·62	32·92
5. Fotogen	l.	135·99	51·10
6. Elektrisk kraft	kilow.	17·13	6·44

beträffande hustruns arbetsinkomst, som i Göteborg uppgick till 2·39 men i Stockholm till 2·68 % av totalinkomsten. Inackordering och uthyrning såsom inkomstkälla spelade större roll i Stockholm än i Göteborg (resp. 4·17 och 2·31 %). Inackorderade och inneboende förekommo i Stockholm hos nära hälften av samtliga hushåll mot endast 15·4 % av göteborgsfamiljerna.

Av de olika utgiftsposterna kommo födo- och njutningsämnen i främsta rummet med 47·08 % av årsutgifterna för göteborgsfamiljerna och något mindre

eller 43·74 % för stockholmsfamiljerna. Den lägre procentsiffran för de senare beror därpå, att utgifterna för matvaror för göteborgsfamiljerna drogo ej mindre än 42·28 % mot endast 38·92 % för stockholmarna. På drycker depenserade de senare relativt mera än de förra (resp. 2·44 mot 2·01 %), medan förhållandet däremot var omvänt beträffande utgifterna för tobak och förtäring utom hemmet, vilka uppgingo i Göteborg till resp. 0·69 och 2·10 % och i Stockholm till resp. 0·47 och 1·91 %.

En betydande skillnad förefanns med avseende på storleken av bostadsutgifterna, vilka för göteborgsfamiljerna uppgingo till 14·59 % men för stockholmsfamiljerna till 19·04 % av årsbudgeten. Då skillnaden beträffande bostadslägenheternas storlek var oväsentlig — i genomsnitt för Stockholm 2·5 och för Göteborg 2·3 eldstäder per lägenhet — framträda de dyra bostadsförhållandena i Stockholm. Även i fråga om beklädnadsutgifterna var skillnaden mellan de båda budgeterna ej oväsentlig fast i omvänt förhållande mot bostadsutgifterna. Under det att göteborgsborna härför kunde utgiva 12·08 %, uppgingo de för stockholmarna till endast 10·94 %. Utgifterna för bränsle och belysning voro relativt störst i Göteborg eller 4·52 % mot 4·23 % i Stockholm. I sistnämnda stad voro däremot kostnaderna för inventarier av en relativt något större betydelse än i Göteborg (3·68 mot 3·35 %), ett omdöme, som däremot icke gäller skatteutgifterna, vilka i Stockholm uppgingo till 4·47 % och i Göteborg till 4·12 %. Utgifterna för tvätt och renhållning samt intellektuella ändamål ävensom förenings- och försäkringsavgifter drogo i Stockholm en något större andel av årsbudgeten än i Göteborg, medan förhållandet var omvänt beträffande utgifterna för hygien. Gåvokontot var för göteborgsfamiljerna något större än för stockholmsfamiljerna eller 1·17 och 0·99 %. Göteborgsfamiljerna offrade även något mera på nöjen och förströelser (0·80 och 0·69 %), resor (2·30 och 1·75 %) samt lottsedlar (0·36 och 0·24 %). Utgifterna för telefon etc. och tjänare voro däremot relativt taget större i Stockholm än i Göteborg. Övriga utgifter belöpte sig till 0·65 % för Göteborg och 0·45 % för Stockholm.

Vad matvarorna beträffar, spelade de animaliska produkterna en vida viktigare roll i stockholms- än i göteborgsbudgeten. I de senare hushållen gingo endast 49·54 % av utgifterna för födo- och njutningsämnen till animalisk föda, i stockholmshushållen åter 54·08 %. I fråga om vegetabilierna var förhållandet däremot omvänt. Dessa drogo nämligen i Göteborg 40·27 % och i Stockholm endast 34·91 % av årsutgifterna för födo- och njutningsämnen. Utgifterna för kött uppgingo i göteborgsbudgeten till 11·49 % av födoämnesutgifterna men i den stockholmska till 15·16 %. De senare hushållen utgåvo även relativt mera för mjölk och grädde (15·55 och 13·34 %), smör (7·63 och 5·79 %) samt fett och flott (0·64 och 0·42 %). Relativt lika stora voro däremot utgifterna för charkuterivaror och ägg. Göteborgshushållen använde å andra sidan mera till fisk (3·94 och 3·77 %), margarin (3·62 och 1·47 %) och ost (2·79 och 2·00 %).

Av vegetabilierna kommer i främsta rummet bröd med relativt något mindre utgiftskonto för stockholms- än för göteborgsfamiljerna (resp. 11·53

och 11·93 %). En större andel av födoämnesbudgeten åtgick även i Göteborg till mjöl (resp. 6·97 och 5·01 %), gryn (resp. 1·49 och 1·09 %), potatis (resp. 2·74 och 2·51 %), socker och sirap (resp. 6·80 och 5·32 %) samt kaffe (resp. 4·03 och 2·83 %). Blott utgifterna för frukt och bär voro i Göteborg något mindre än i Stockholm. Av ungefär samma betydelse för de båda städernas hushåll voro rotfrukter och grönsaker exkl. potatis samt te och choklad, för vilka båda produktgrupper utgåvos i Stockholm resp. 1·44 och 0·79 % samt i Göteborg resp. 1·40 och 0·80 %.

Beträffande förbrukningen av olika slags drycker uppvisade de båda budgeterna en del anmärkningsvärda olikheter. Dessa utgifters fördelning i genomsnitt per hushåll i Göteborg och Stockholm belyses närmare av nedanstående tablå.

	Göteborg		Stockholm	
	kr.	%	kr.	%
Drycker i allt	37·02	100·0	53·26	100·0
Brännvin och annan spirituosa	15·57	42·0	17·77	34·2
Öl, porter och vin	10·28	27·8	28·06	52·1
Svagdricka och läskedrycker	11·17	30·2	7·43	13·7

Av ifrågavarande utgifter, som i Stockholm sammanlagt uppgingo till 53 kr. mot endast 37 kr. i Göteborg, använde göteborgsfamiljerna icke mindre än 30·2 % till alkoholfria drycker och svagdricka, medan motsvarande siffra för stockholmarna utgjorde endast 13·7 %. De senare hushållen använde å andra sidan mer än hälften (52·1 %) av dessa utgifter för starkare maltdrycker och vin mot endast något mer än en fjärdedel (27·8 %) för göteborgsborna. För brännvin och andra spirituösa drycker utgåvo stockholmsfamiljerna absolut taget något mer än göteborgsfamiljerna eller resp. 18 och 16 kr. Av samtliga utgifter för dryckesvaror åtgick emellertid för de senare familjerna 42·0 % till brännvin o. s. v., men endast en tredjedel (34·2 %) för stockholmarna.

Det torde emellertid böra framhållas, att de här anförda siffrorna rörande utgifterna för dryckesvaror, som endast avse förbrukningen i hemmet och i varje fall för såväl göteborgs- som stockholmsfamiljerna säkerligen äro minimisiffror, icke kunna anses såsom typiska för de mindre bemedlades genomsnittliga årsutgift för alkoholhaltiga drycker redan av den anledningen, att ifrågavarande familjer icke kunna betraktas såsom typiska på alkoholförbrukningens område.

Förändringar i livsmedelskostnaderna i Göteborg under tiden 1905—1916. Frågan om växlingarna i levnadskostnaderna kan betraktas dels med hänsyn tagen till levnadsstandardens förändring allt efter skilda tidsperioder och orter med deras olika vanor, smakriktningar och sociala förhållanden, och dels med hänsyn till en oföränderlig levnadsstandard. För ett bedömande av förändringarna i levnadskostnaderna ur den förra synpunkten föreligger för Sveriges vidkommande tillsvidare icke erforderligt material. I det senare fallet, då man bortser från de förändringar, som de konsumerade varorna

undergått med avseende på kvantitet och kvalitet, bliva variationerna i levnadskostnaderna beroende av fluktuationerna i det allmänna prisläget. Vid föreliggande redogörelse för förändringarna i livsmedelskostnaderna i Göteborg har anlagts denna sistnämnda synpunkt på så sätt, att man antagit, att den konsumerade kvantiteten varit oföränderlig. De utförda beräkningarna omfatta vidare endast de viktigaste slagen av livsmedel samt grunda sig på de sedan år 1905 i Sociala Meddelanden publicerade prisuppgifterna på sådana livsmedel. För bestämmande av vilken betydelse de olika livsmedlen skola tillmätas i hushållsstatistiskt avseende komma de i förevarande undersökning framkomna kvantitetstalen för Göteborg att tillämpas. Ifrågavarande kvantitetsuppgifter, som avse förbrukningen i ett genomsnittshushåll om 4·4 personer (man, hustru och 2 à 3 barn) med en årlig utgiftsstat av c:a 1 800 kr., hava multiplicerats med årsmedelpriserna för Göteborg å resp. varuslag, varigenom sålunda storleken av ett dylikt hushålls utgifter för nämnda livsförnödenheter kunnat beräknas för varje år.

I efterföljande tablå lämnas en översikt av livsmedelskostnadernas växlingar, beräknade på ovan angivet sätt, under åren 1905—1916, varvid jämte de absoluta talen för de olika åren även angivas indextal, vilka beräknats ed utgångspunkt från summan för år 1905, som satts = 100·0.

Enligt medelpriserna under	Utgifter för de viktigaste slagen av livsmedel, kr.	Indextal (1905 = 100·0)	Indextal (närmast föregående år = 100·0)
1905	529·77	100·0	—
1906	546·24	103·1	103·1
1907	561·65	106·0	102·8
1908	570·39	107·7	101·6
1909	561·78	106·0	98·5
1910	571·04	107·8	101·6
1911	553·62	104·5	96·9
1912	578·79	109·3	104·5
1913	591·49	111·7	102·2
1914	590·66	111·5	99·9
1915	736·59	139·0	124·7
1916	837·71	158·1	113·7

I jämförelse med utgångsåret 1905 utvisade, såsom framgår av tablån, utgifterna för de viktigaste slagen av livsmedel under de tre närmast följande åren en oavbruten ökning till resp. 103·1, 106·0 samt 107·7 %. Prisnivån, jämförd med utgångsåret, sjunker därefter år 1909 till 106·0 % för att efter en kortvarig stegring år 1910 till 107·8 % gå ned ända till 104·5 % år 1911. Följande år, 1912, utmärker sig däremot för en utomordentligt kraftig ökning uppgående till 9·3 % i jämförelse med år 1905 och 4·8 % i jämförelse med år 1911 — en stegring, som fortgick även under 1913 till 11·7 % utöver 1905 års nivå.

Trots världskriget ligger prisnivån år 1914 i jämförelse med föregående år något lägre (0·1 %), ett förhållande, som får sin förklaring genom de på grund av foderbristen och den försvårade tillförseln från utlandet av fodermedel reducerade köttpriserna ävensom nedgången i jämförelse med år 1913 av priserna på salt sill och potatis.

År 1915 har däremot att uppvisa en oerhörd prisstegring uppgående till icke mindre än 24·7 % i jämförelse med år 1914. Prisnivån stiger därefter än ytterligare under år 1916, vars indextal i förhållande till 1905 års är 58·1 % samt i förhållande till 1915 års 13·7 % högre. För samma livsmedelsförbrukning, som år 1905 kostade en göteborgsfamilj 530 kr., belöpte sig utgifterna 1915 till 737 kr. och 1916 till icke mindre än 838 kr. Den mest betydande stegringen av livsmedelskostnaderna har sålunda ägt rum efter krigets utbrott. I jämförelse med år 1913 var utgiftsökningen år 1915 24·5 % och år 1916 41·6 %.

Utgifterna för fisk — endast salt sill och kabeljo äro här medtagna — och kött förete den största ökningen i jämförelse med år 1905 eller resp. 180 och 134 %. Grupperna omfattande mejeriprodukter, ägg och margarin samt bröd, mjöl och gryn hava från samma tid ökats med resp. 67 och 33 %. Femte gruppen, som bl. a. omfattar kaffe och socker visar den minsta relativa ökningen med endast 18 %.

I jämförelse med år 1914 visade utgifterna för samtliga varugrupper under år 1915 större eller mindre stegring. Samma tendens gjorde sig även gälande år 1916 med undantag allenast för bröd, mjöl och gryn, som kunde uppvisa någon utgiftsminskning i jämförelse med år 1915.

Beträffande spörsmålet, i vilken grad göteborgsfamiljen genom inskränkningar i och omläggning av konsumtionen, köp av kompensationsvaror o. s. v. förmått neutralisera här ovan angivna dyrtidstryck, har redogörelse förut lämnats i Soc. Medd. årg. 1916, häfte 12, sid. 1367 ff.

Den privata arbetsförmedlingen i Sverige under år 1916.

Genom Kungl. Maj:ts den 5 maj 1916 (Soc. Medd. årg. 1916, sid. 651) utfärdade kungörelse angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning har den privata platsförmedlingsverksamheten på ett effektivare sätt, än förut varit fallet, blivit underställd offentlig kontroll. Sålunda har i denna författning uttryckligen fastslagits, att tillstånd till utövande av kommissionärsverksamhet icke endast bör göras beroende därav, att den sökande innehar föreskrivna formella kvalifikationer, utan att hänsyn jämväl skall tagas till, *huruvida behov av dylik förmedlingsverksamhet kan anses å orten föreligga.* Vidare hava kommissionärerna ålagts att föra förteckningar över arbetssökande och lediga platser enligt av socialstyrelsen fastställda

formulär ävensom att för varje månad till vederbörande polismyndighet lämna uppgifter angående sin verksamhet. Dessa uppgifter skola av polismyndigheten omedelbart insändas till socialstyrelsen. Det statistiska material, som sålunda inkommit, är, såsom man kunnat förutse, ännu behäftat med åtskilliga brister, i främsta rummet beroende på uppgiftslämnarnas ovana vid att föra ordentlig bokföring och statistik över sin verksamhet. De inkomna uppgifterna angående antalet arbetssökande och lediga platser synas av denna orsak åtminstone tills vidare icke lämpa sig för statistisk bearbetning. Uppgifterna om antalet tillsatta platser torde ej kunna tillmätas någon större tillförlitlighet, särskilt så till vida, att eventuella dubbelräkningar i de olika månadsrapporterna därvidlag kunna befaras inverka som felkälla. Antalet kommissionärer, från vilka användbara uppgifter föreligga, ävensom antalet genom dessa *tillsatta platser* under de fem månader av det gångna året, för vilka uppgifter inkommit, framgår av nedanstående tabell:

1916	Hela riket				Därav i Stockholm			
	Antal uppgifter	Antal tillsatta platser			Antal uppgifter	Antal tillsatta platser		
		manl.	kvinnl.	Summa		manl.	kvinnl.	Summa
Augusti	*169*	1 320	2 712	**4 032**	*52*	520	1 229	**1 749**
September	*171*	974	3 795	**4 769**	*47*	431	1 626	**2 057**
Oktober	*208*	1 423	4 789	**6 212**	*52*	576	2 245	**2 821**
November	*203*	1 184	2 981	**4 165**	*53*	555	1 440	**1 995**
December	*192*	675	1 775	**2 450**	*52*	398	933	**1 331**
Summa	—	**5 576**	**16 052**	**21 628**	—	**2 480**	**7 473**	**9 953**

Efter vad av tabellen framgår, hava av de tillsatta platserna omkring $^2/_3$ varit kvinnliga, ett förhållande, som tydligen beror på, att ett flertal av kommissionärerna specialiserat sig på förmedling av tjänarinneplatser. Någon närmare yrkesfördelning kan på grund av uppgifternas ofullständighet icke lämnas.

Hela antalet kommissionärer, från vilka rapporter inkommit — inräknat sådana, vilkas uppgifter varit för statistisk bearbetning obrukbara — utgjorde under här redovisade månader resp. 206, 213, 236, 234 och 220. Kommissionärernas fördelning på olika landsdelar framgår av nedanstående översikt.

Stockholms stad 58	Gottlands län 1	Skaraborgs län 7
Uppsala län 2	Blekinge län 4	Värmlands län 5
Södermanlands län 11	Kristianstads län 6	Örebro län 11
Östergötlands län 13	Malmöhus län 65	Västmanlands län 1
Jönköpings län 4	Hallands län 5	Gävleborgs län 4
Kronobergs län 4	Göteborgs och Bohus län . 30	Västernorrlands län 8
Kalmar län 3	Älvsborgs län 5	Jämtlands län 1

Av här ifrågavarande kommissionärer voro, som synes, c:a 1/4 verksamma enbart i Stockholm och flertalet av återstoden hemmahörande i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Av de förmedlade platserna kommo nära hälften på huvudstaden.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

I vidstående tabeller (sid. 462—463) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med en årlig utgiftsstat av c:a 2 000 kronor å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med mars 1917.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915, 1916 och 1917 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 513 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 463). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 1:a kvartalet 1917 en procentuell ökning från juli 1914 av omkring 66 %, medan under mars 1917 ökningen har hunnit upp till mer än 70 %.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Absoluta tal.

Ort	1914		1915				1916				1917	
	Juli	2:dra halvåret	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	Mars
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	853	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 231	1 331	1 375
Södertälje	747	804	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 125	1 233	1 287
Uppsala	715	780	845	877	913	953	960	988	1 032	1 109	1 241	1 287
Nyköping	710	746	811	855	872	893	904	952	997	1 069	1 198	1 231
Eskilstuna	735	776	843	887	908	918	928	954	1 016	1 095	1 225	1 275
Linköping	708	752	824	881	901	922	929	960	1 014	1 115	1 217	1 265
Norrköping	750	798	854	913	934	956	961	991	1 038	1 121	1 218	1 258
Motala	672	712	779	865	874	886	904	950	1 001	1 080	1 173	1 215
Jönköping	705	735	800	854	861	915	923	955	987	1 072	1 170	1 216
Växjö	695	719	797	839	860	867	890	950	991	1 053	1 130	1 148
Kalmar	699	728	792	843	873	907	907	928	986	1 046	1 147	1 189
Västervik	716	738	793	822	860	866	927	948	988	1 087	1 184	1 222
Visby	733	760	811	848	850	915	920	948	991	1 067	1 160	1 188
Karlskrona	717	762	840	892	913	934	944	978	1 016	1 081	1 174	1 202
Kristianstad	672	724	785	846	892	925	905	945	973	1 028	1 127	1 154
Malmö	730	773	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 119	1 224	1 258
Lund	701	738	820	870	895	930	920	947	1 003	1 072	1 157	1 174
Landskrona	690	745	814	866	900	931	940	962	1 009	1 088	1 178	1 199
Hälsingborg	698	732	796	846	875	922	916	958	990	1 041	1 158	1 186
Ystad	693	726	803	850	875	928	914	958	982	1 042	1 137	1 175
Halmstad	700	743	808	871	892	915	924	957	989	1 054	1 154	1 174
Göteborg	745	771	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 155	1 260	1 284
Lysekil	754	778	825	883	905	927	948	990	1 038	1 098	1 201	1 227
Vänersborg	711	736	799	860	886	908	941	985	1 028	1 096	1 200	1 219
Borås	709	757	821	888	908	929	943	990	1 034	1 092	1 196	1 227
Tidaholm	691	717	797	837	862	895	927	948	994	1 063	1 126	1 135
Karlstad	723	779	836	879	898	919	945	993	1 043	1 103	1 215	1 271
Örebro	720	769	835	883	915	930	937	970	1 031	1 103	1 211	1 239
Kopparberg	705	740	792	839	853	882	907	935	989	1 076	1 160	1 190
Västerås	717	756	820	854	900	918	934	981	1 044	1 109	1 217	1 252
Falun	734	770	821	859	909	929	950	975	1 032	1 108	1 214	1 258
Domnarvet och Borlänge	689	724	781	835	883	881	906	940	989	1 083	1 181	1 217
Ludvika	716	742	799	843	875	891	917	938	1 024	1 095	1 188	1 250
Gävle	736	785	830	879	918	928	954	994	1 050	1 125	1 233	1 265
Söderhamn	724	775	838	888	902	928	955	977	1 030	1 132	1 240	1 271
Sundsvall: staden	782	823	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 218	1 309	1 333
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	778	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 179	1 287	1 327
Nyland	764	794	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 167	1 269	1 292
Östersund	793	836	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 234	1 321	1 355
Umeå	746	778	811	863	900	921	945	993	1 059	1 134	1 254	1 298
Luleå	763	799	837	899	934	934	952	999	1 079	1 172	1 292	1 343
Boden	744	793	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 158	1 271	1 300
Malmberget och Gällivare	809	850	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 130	1 236	1 280
Kiruna	819	855	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 142	1 231	1 264
Samtliga orter	**728**	**765**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 104**	**1 205**	**1 238**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av ca 2 000 kronor 1914—1917.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914		1915				1916				1917	
	Juli	2:dra halvåret	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	Mars
Stockholm	100	105·6	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	152·4	164·7	170·2
Södertälje	100	107·6	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	150·6	165·1	172·3
Uppsala	100	109·1	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	155·1	173·6	180·0
Nyköping	100	105·1	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	150·6	168·7	173·4
Eskilstuna	100	105·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	149·0	166·7	173·5
Linköping	100	106·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	157·5	171·9	178·7
Norrköping	100	106·4	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	149·5	162·4	167·7
Motala	100	106·0	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	160·7	174·6	180·8
Jönköping	100	104·3	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	152·1	166·0	172·5
Växjö	100	103·5	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	151·5	162·6	165·2
Kalmar	100	104·1	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	149·6	164·1	170·1
Västervik	100	103·1	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	151·8	165·4	170·7
Visby	100	103·7	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	145·6	158·3	162·1
Karlskrona	100	105·3	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	150·8	163·7	167·6
Kristianstad	100	107·7	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	153·0	167·7	171·7
Malmö	100	105·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	153·3	167·7	172·3
Lund	100	105·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	152·9	165·0	167·5
Landskrona	100	108·0	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	157·7	170·7	173·8
Hälsingborg	100	104·9	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	149·1	165·9	169·9
Ystad	100	104·8	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	150·4	164·1	169·6
Halmstad	100	106·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	150·6	164·9	167·7
Göteborg	100	103·5	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	155·0	169·1	172·3
Lysekil	100	103·2	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	145·6	159·3	162·7
Vänersborg	100	103·5	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	154·1	168·8	171·4
Borås	100	106·8	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	154·0	168·7	173·1
Tidaholm	100	103·8	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	153·8	163·0	164·3
Karlstad	100	107·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	152·6	168·0	175·8
Örebro	100	106·8	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	153·2	168·2	172·1
Kopparberg	100	105·0	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	152·6	164·5	168·8
Västerås	100	105·4	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	154·7	169·7	174·6
Falun	100	104·9	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	151·0	165·4	171·4
Domnarvet och Borlänge	100	105·1	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	157·2	171·4	176·6
Ludvika	100	103·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	152·9	165·9	174·6
Gävle	100	106·7	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	152·9	167·5	171·9
Söderhamn	100	107·0	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	156·4	171·3	175·6
Sundsvall: staden	100	105·2	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	155·8	167·4	170·5
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	103·7	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	157·2	171·6	176·9
Nyland	100	103·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	152·7	166·1	169·1
Östersund	100	105·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·8	143·3	155·6	166·6	170·9
Umeå	100	104·3	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	152·0	168·1	174·0
Luleå	100	104·7	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	153·6	169·3	176·0
Boden	100	106·6	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	155·6	170·8	174·7
Malmberget och Gällivare	100	105·1	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	139·7	152·8	158·2
Kiruna	100	104·4	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	139·4	150·3	154·8
Samtliga orter	**100**	**105·1**	**112·5**	**121·4**	**125·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**151·6**	**165·5**	**170·1**

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

I anslutning till i Sociala Meddelanden, årg. 1916, sid. 1180 och 1379 samt årg. 1917, sid. 29 och 207 publicerade försök till jämförande översikter av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder efter krigsutbrottet meddelas efterföljande två tabeller, som framföra den senast lämnade översikten till och med mars månad 1917. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter — måhända dock med undantag för kol. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 3—9 samt not 12 under den första tabellen). De danska varuslag, som här noterats under rubrikerna »färskt nötkött», »gödkalvstek» och »salt fläsk», torde dock beteckna kvaliteter, som äro tämligen jämförbara med de i de svenska och norska varulistorna upptagna artiklarna. Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, och under den följande tiden för juli 1916 samt januari, februari och mars 1917. Köpenhamnsnoteringarna avse dock endast första veckan i varje månad. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna för de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli 1916 samt januari, februari och mars 1917 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och »Statistisk Maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Av den första tabellen framgår, att i fråga om mjölk, smör, gula ärter, nötkött och koks Stockholmspriserna under mars 1917 voro lägst, beträffande potatis, kaffe och fotogen däremot högst. För potatis var prisdifferensen mellan Stockholm å ena sidan samt Kristiania och Köpenhamn å den andra betydande. Margarin, som i Sverige under flera månader på grund av ringa tillgång betingat relativt mycket höga priser, har i Stockholm ej noterats sedan januari 1917. Priserna å socker och koks voro i

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm					Kristiania					Köpenhamn				
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Mars 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Mars 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Mars 1917
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad	l.	17	21	24	24	26	19	26	[1]26	[1]27	[1]27	19	24	30	30	30
Smör, mejeri- . .	kg.	246	300	[1]325	[1]338	[1]375	256	330	390	390	389	235	301	385	389	389
Margarin, växt- .	»	139	200	318	—	—	140	172	209	211	210	125	164	172	172	172
Ägg, färska . . .	tjog	150	221	376	381	325	180	329	582	560	392	150	265	425	416	285
Potatis	5 l.	35	32	54	75	91	52	53	[10]39	[10]46	[10]46	25	60	49	49	49
Ärter, gula . . .	kg.	26	52	62	82	85	40	95	107	110	113	40	83	83	89	92
Vetemjöl	»	32	37	[2]42	[2]41	[2]41	32	44	61	63	66	26	37	42	46	50
Rågmjöl	»	24	27	36	[1]35	[1]35	20	39	53	55	59	—	—	—	—	—
Havregryn . . .	»	34	49	66	87	—	36	54	64	70	75	39	73	76	76	76
Rågbröd	»	40	61	65	65	73	24	39	49	52	56	[3]15	[3]22	[3] 22	[3] 22	[3] 22
Vetebröd, bakat med mjölk . .	»	66	85	100	100	[12]—	—	55	66	70	70	40	48	56	67	67
Nötkött, färskt:																
stek	»	125	261	256	235	223	132	327	299	292	291	—	[4]381	[4] 275	[4] 275	[4] 271
soppkött . . .	»	102	197	198	189	182	126	298	268	258	259	[5]125	[5]294	[5] 192	[5] 195	[5] 194
Kalvkött, stek:																
gödkalv	»	145	242	270	250	239	141	325	360	315	302	[6]140	[6]294	[6] 240	[6] 235	[6] 226
spädkalv . .	»	101	162	193	171	170	83	226	223	184	201	[7]110	[7]262	[7] 208	[7] 200	[7] 198
Fläsk:																
färskt	»	149	235	286	282	280	145	287	359	358	361	[8]110	[8]120	[8] 120	[8] 120	[8] 120
salt	»	150	256	289	282	283	160	308	363	358	358	—	[9]170	[9] 170	[9] 170	[9] 170
Kaffe, Santos- . .	»	166	203	355	480	325	214	229	271	268	276	210	247	277	282	281
Socker, bit- . . .	»	64	[1]68	[1]68	[1]68	[1]68	57	108	108	110	112	43	52	[1] 52	[1] 52	[1] 52
Fotogen, Water White	l.	18	27	29	29	32	18	29	29	29	29	18	21	21	21	25
Kol	hl.	239	525	570	650	650	188	660	[1]600	[1]600	[1]600	170	680	695	695	695
Koks, gasverks- .	»	133	285	293	330	330	165	355	355	355	[11]410	125	275	275	350	350

[1] Maximipris. — [2] 75 % utmalning (maximipris fr. o. m. den 15 januari 1917). — [3] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [4] »Oksekød (skært Kød), laveste Pris». — [5] »Oksekød (Forkød)», genomsnitt av »højeste og laveste Pris». — [6] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [7] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [8] »Fersk Svinebov.» (Maximipris från och med juli 1916.) — [9] »Letsaltet Brystflæsk» (maximipris). — [10] Maximipris; fr. o. m. den 20 mars höjdes detta till 53 öre. — [11] Fr. o. m. den 26 mars kr. 8·00. — [12] Sedan den statliga regleringen av brödsädsförbrukningen genomförts i Sverige, saluföres där ej rent vetebröd. En brödtyp, vari jämte vetemjöl en viss mängd rågmjöl ingår, redovisas i den svenska prisstatistiken under rubriken »vetebröd, bakat med vatten». Medelpriset i Stockholm per kg. för sådant bröd utgjorde under juli 1914 51 öre, under juli 1916 73 öre samt under januari, februari och mars månader 1917 resp. 80, 80 och 96 öre. Indextalet för sistnämnda månad med 1914 års julipris såsom bas utgjorde 188.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm					Kristiania					Köpenhamn				
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Mars 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Mars 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Februari 1917	Mars 1917
Mjölk, oskummad	l.	100	124	141	141	153	100	137	137	142	142	100	126	158	158	158
Smör, mejeri- . .	kg.	100	122	132	137	152	100	129	152	152	152	100	128	164	166	166
Margarin, växt- .	»	100	144	229	—	—	100	123	149	151	150	100	131	138	138	138
Ägg, färska . . .	tjog	100	147	251	254	217	100	183	323	311	218	100	177	283	277	190
Potatis	5 l.	100	91	154	214	260	100	102	75	88	88	100	240	196	196	196
Ärter, gula . . .	kg.	100	200	238	315	327	100	238	268	275	283	100	208	208	223	230
Vetemjöl	»	100	116	131	128	128	100	138	191	197	206	100	142	162	177	192
Rågmjöl	»	100	113	150	146	146	100	195	265	275	295	—	—	—	—	—
Havregryn	»	100	144	194	256	—	100	150	178	194	208	100	187	195	195	195
Rågbröd	»	100	153	163	163	183	100	163	204	217	233	100	147	147	147	147
Vetebröd, bakat med mjölk . .	»	100	129	152	152	—	—	—	—	—	—	100	120	140	168	168
Nötkött, färskt:																
stek	»	100	209	205	188	178	100	248	227	221	220	—	—	—	—	—
soppkött . . .	»	100	193	194	185	178	100	237	213	205	206	100	235	154	156	155
Kalvkött, stek:																
gödkalv	»	100	167	186	172	165	100	230	255	223	214	100	210	171	168	161
spädkalv . . .	»	100	160	191	169	168	100	272	269	222	242	100	238	189	182	180
Fläsk:																
färskt	»	100	158	192	189	188	100	198	248	247	249	100	109	109	109	109
salt	»	100	171	193	188	189	100	193	227	224	224	—	—	—	—	—
Kaffe, Santos- . .	»	100	122	214	289	196	100	107	127	125	129	100	118	132	134	134
Socker, bit- . . .	»	100	106	106	106	106	100	189	189	193	196	100	121	121	121	121
Fotogen, Water White	l.	100	150	161	161	178	100	161	161	161	161	100	117	117	117	139
Kol	hl.	100	220	238	272	272	100	351	319	319	319	100	400	409	409	409
Koks, gasverks- .	»	100	214	220	248	248	100	215	215	215	248	100	220	220	280	280
Aritmetiska medeltal		100	152	185	200	195	100	185	204	202	202	100	181	182	186	183

Kristiania anmärkningsvärt höga (jfr ifråga om koks not 11 under tabellen). Köpenhamn uppvisade de högsta priserna för kol.

Den andra tabellen åskådliggör prisstegringen sedan juli 1914 beträffande de olika varuslagen. De beräknade medeltalen för samtliga artiklar äro enkla aritmetiska medier och kunna därför ej på ett fullt tillfredsställande sätt mäta den allmänna prisstegringen, men äro ägnade att belysa priskurvans utveckling för resp. städer i jämförelse med varandra. Tabellen ger vid handen, att prisstegringen för de flesta varuslag varit kraftigast i Kristiania. Det framgår emellertid också, att densamma sedan mitten av år 1916 varit mest utpräglad i Stockholm. Medeltalen för mars 1917 äro för Stockholm och Köpenhamn något lägre än februarisiffrorna, under det att medeltalet för Kristiania är oförändrat. Priserna å några artiklar, i första rummet ägg och vissa sorter av kött, hava nämligen sjunkit i alla tre städerna.

Den nationalekonomiska betydelsen av allmänt rusdrycksförbud.

Såsom ett första led i den utredning rörande allmänt rusdrycksförbud, som uppdragits åt nykterhetskommittén, föreligger sedan någon tid en undersökning av docenten vid Lunds universitet, Fritz H:son Brock om den nationalekonomiska betydelsen av ett sådant förbud.

I ett första kapitel behandlar författaren alkoholkonsumtionens ekonomiskt skadliga samhällsverkningar och totalförbudet och sysselsätter sig därvid främst med en beräkning av de summor, som givas ut för spritkonsumtionen. Ehuru det utskänkta brännvinet genomgående ställer sig dyrare än det utminuterade, har vid beräkningen det förra likväl åsatts det senares medelpris. Det belopp, som i utskänkningsrörelsen betalas för spirituösa drycker utöver utminuteringspriset, kan nämligen knappast, menar författaren, sägas utgöra betalning för själva spriten, utan snarare för användande av sällskapslokaler, servering etc. Med denna beräkningsgrund når man för år 1911 en utgiftssumma för spritdrycker av mellan 75 à 76 millioner kronor. Till detta belopp skola emellertid även läggas utgifterna för öl och vin. Ett tillförlitligt fastställande av dessa utgiftsposter erbjuder betydande svårigheter. Efter vissa överväganden stannar författaren vid 46 resp. 12 millioner kronor. Från den sammanlagda utgiften cirka 127 millioner kr. avgår emellertid statens skatteinkomst, som år 1911 uppgick till 52 790 000 kr. De nationalekonomiska utgifterna för rusdrycksförbrukningen skulle således i runt tal kunna uppskattas till minst några och 70 millioner kr.

Man kan emellertid, säger författaren, knappast påräkna hela detta belopp som en vinst av ett eventuellt rusdrycksförbud. När spritkonsumtionen väl upp-

hört, skulle nämligen andra former av lyxförbrukning med säkerhet starkt tilltaga. Den direkta vinsten torde därför knappast komma att överstiga 40 millioner kr. Detta är visserligen en betydande siffra, men såväl kaffe- som tobakskonsumtionen uppvisar därmed jämförbara och skulle således ur denna synpunkt jämväl kräva ett ingripande. Om kampen mot ett överdrivet användande av kaffe och tobak emellertid varken är så mäktig eller av så gammalt datum som nykterhetsrörelsen, så är orsaken därtill att söka i de betänkliga verkningar av social och hygienisk natur, som allt klarare framstå som den rikliga alkoholförbrukningens följder, verkningar, som också ha en ekonomisk sida. Om emellertid det redan är förenat med svårigheter att tillnärmelsevis beräkna alkoholens direkta kapitalförstörande verkan och angiva de summor, som vid ett förbud skulle kunna inbesparas, synes det vara rentav omöjligt att med siffror mäta den ekonomiska skada denna konsumtion förorsakar genom sin oomtvistliga inverkan på arbetskraft, livslängd, sjukdom, olycksfall, fattigvårdsbehov och brottslighet, åtminstone så länge en mera omfattande undersökning angående dryckenskapen och dess sociala följder icke föreligger för vårt land. Författaren begränsar sig därför till ett kritiskt referat av in- och utländska rön i nämnda hänseenden. Alkoholens roll som degenerationsfaktor och som försämrare av arbetsresultatet genom nedsättande av arbetarens levnadsstandard beröres också. Författaren avslutar sitt referat med en erinran om att i Förenta Staterna — industrilandet par préférence — vid en 1897 företagen undersökning det befanns, att av 6 892 utfrågade arbetsgivare mer än hälften förbjöd antingen samtliga sina underlydande eller åtminstone vissa, som utförde viktigare arbeten, varje användning av alkoholhaltiga drycker under arbetstiden och att mer än ¼ av hela antalet av sin personal fordrade total avhållsamhet även under fritiderna. Men även inom de andra stora industriländerna göra sig — om än ej i samma omfattning — liknande strävanden gällande, och det vill därför synas, som om man alltmer kommer till insikt om, att en av de viktigaste förutsättningarna för att bestå i den industriella tävlingskampen mellan nationerna är en ökad folknykterhet.

Kunde nu detta mål, säger författaren, uppnås genom införande av totalförbud, och ledde inga andra vägar till i huvudsak samma resultat, vore otvivelaktigt ett sådant förbud att på det varmaste förorda. Mot totalförbudet hava emellertid gjorts vissa invändningar, och då allt efter den vikt man tillmäter dessa naturligtvis också omdömet om totalförbudets önskvärdhet även ur ekonomiska synpunkter utfaller olika, upptar författaren dem i korthet till behandling, då de inte utan vidare kunna avvisas.

För påståendet, att andra och skadligare njutningsmedel vid ett totalförbud skulle träda i alkoholens ställe, giva erfarenheterna från de nordamerikanska förbundsstaterna vissa belägg, men även om man för vårt lands del kan bortse från denna fara, måste man dock samtidigt med ett förbuds införande även vidtaga åtgärder för att röja ur vägen de många sociala orsaker till alkoholbruket, vilka nu förefinnas. Alkoholbruket har nämligen icke sin grund enbart i självsvåld eller njutningslystnad, utan bottnar ofta i ett tvingande behov av att döva de olustkänslor, som framkallats av de samhälleliga förhållandena. Bland

sådana reformer nämner författaren exempelvis en skyddslagstiftning, föreskrivande att för arbetare, som äro sysselsatta ute i kallt och fuktigt väder, skola finnas uppvärmda lokaler, i vilka de på fritiden, om arbetsplatsen är långt från hemmet, kunna inta sin föda och vila och som påbjuder, att vid vissa slag av arbete skola om möjligt gratis eller till självkostnadspriser tillhandahållas för arbetarna lämpliga läskedrycker (havrevatten, kaffe etc.). Ytterligare reformer vore: matlagningskurser för arbetarklassens kvinnor, rationell bostadspolitik och alkoholfria klubblokaler. De psykiskt defekta alkoholisternas skara får man söka reducera genom rashygieniska åtgärder.

Men även om man anser sig hava rätt förmoda, att ett totalförbud, kompletterat med dessa reformer, genom vilka de sociala orsakerna till alkoholbehovet kunde minskas, skulle efter hand kunna göras relativt effektivt, måste man dock, säger författaren, först söka utröna, huruvida ej andra vägar kunna leda till en tillfredsställande folknykterhet. Om sådana vägar finnas, därom kan endast erfarenheten giva upplysning. Innan de sociala experiment med försäljningsområden och individuell kontroll, som nu satts i scen, fått visa sin effektivitet, synes ett slutgiltigt omdöme om totalförbudets berättigande därför icke kunna angivas.

I det följande kapitlet behandlas totalförbudet och näringslivet. Till en början refereras några sifferuppgifter beträffande vissa näringar, vilka komma att beröras av ett eventuellt rusdrycksförbud, uppgifter, som förut publicerats i kommerskollegii, kontrollstyrelsens och socialstyrelsens gemensamma utlåtande rörande tillfälligt rusdrycksförbud av den 23 oktober 1915. Det i alkoholindustrien bundna kapitalet är så stort och de därav beroende löntagarna så många, att, om man skulle finna ett totalförbud önskvärt, den enda väg, som praktiskt taget bör komma i fråga, är ett avskrivande av rusdrycksindustrien så småningom och på sådant vis, att ersättningsbelopp må — utan brott mot billigheten — kunna reduceras till det minsta möjliga och för varje fall betalas ur den för sådant ändamål bildade rusdrycksmedelsfonden. De restriktioner, som med riksdagens medverkan införts, komma att hava den påföljd, att — åtminstone för så vitt de verka i enlighet med sitt syfte — alkoholkonsumtionen inskränkes och de band, som förena näringslivet i allmänhet med rusdryckshanteringen, försvagas. Ett sådant övergångsstadium måste föregå ett totalförbud, därest detta sedermera för folknykterhetens höjande skulle visa sig nödvändigt.

Skola dessa bestämmelser förutom sitt huvudsyfte att direkt främja folknykterheten även avse att bereda väg för ett eventuellt totalförbud, böra de vara så avfattade, att de samtidigt i görligaste mån frigöra rusdryckshanteringen från det privata vinstintresset och i stället överföra förtjänsten av denna hantering till rusdrycksmedelsfonden. Härigenom vinnes nämligen den dubbla fördelen, att man vid genomförandet av totalförbudet dels kommer att stå inför relativt små privata ersättningsanspråk, dels ock kommer att äga tillräckliga eller mer än tillräckliga medel till förfogande för täckandet av de utgifter ett tillmötesgående av dessa anspråk skulle medföra.

Författarens framställning sysselsätter sig därför ej endast med vad inver-

kan de omhandlade näringarna skulle röna av ett totalförbud utan jämväl med frågan, huru en övergång till ett dylikt förbud på de partiella reformernas väg och under hänsynstagande till näringsidkarnas och statskassans intressen lämpligast skulle kunna försiggå.

De näringar, som endast indirekt beröras av totalförbudet, böra — åtminstone bortsett från jordbruket — om någon övergångstid lämnas dem, lätt kunna anpassa sig efter de nya förhållandena. Författaren har därför i huvudsak begränsat sin undersökning till direkt berörda näringar, bland vilka brännerihanteringen först upptages till behandling.

Vad beträffar denna hantering vid *pressjästfabrikerna*, har dess betydelse för dessa fabrikers ekonomi tack vare förbättrade tillverkningsmetoder avsevärt minskats. Någon ersättning åt dem från statens sida föreslår författaren därför icke. Vad åter vidkommer sulfit- och lantbruksbrännerier, underkänner författaren det av kommerskollegium och nykterhetskommittén framställda förslaget att reservera framställningen av förtäringssprit åt lantbruksbrännerierna. Nationalekonomiskt synes förslaget betänkligt, och skulle denna företrädesrätt bibehållas, komme utan tvivel från dessa bränneriers och jordbrukarnas inom bränneridistrikten sida stora skadeersättningsanspråk att framställas vid ett eventuellt förbud. Måste åter lantbruksbrännerierna vika under lojal konkurrens med sulfitspritfabrikanterna, vilket är antagligt på grund av dessa senares billigare produktionskostnader hava lantbruksbrännerierna — enligt de principer, varpå vår rättsordning är fotad — icke ens skuggan av ett anspråk på ersättning.

För att åt brännerierna lämna en av billighetsskäl motiverad frist att avveckla sin rörelse föreslår emellertid författaren, att beslut fattas därom, att sulfitspritfabrikanterna till en början årligen endast må framställa en mindre kvantitet förtäringssprit, som sedermera efter hand utökas. Det är av vikt, att sulfitspritfabrikernas framställning av förtäringssprit redan från början göres för varje år beroende av myndigheternas medgivande. På så vis blir det nämligen möjligt att i en framtid efter behag inskränka eller förbjuda framställandet av förtäringssprit utan att från sulfitspritfabrikanternas sida mötas av mer eller mindre grundade privata ersättningsanspråk.

Odlarna av bränneripotatis skulle under vissa betingelser utan större förluster kunna övergå till odling av matpotatis. I reningsverken har — som så ofta är fallet med högt tullskyddade näringar — nedlagts onödigt mycket kapital, och den nationalekonomiska skadan, d. v. s. det produktiva kapital, som berövades landets näringsliv genom reningsverkens nedläggande, skulle knappast utgöra mer än ett par millioner kronor. Någon större arbetslöshet skulle ett förbud icke medföra. Hela antalet anställda utgör nämligen endast 200 personer.

Vid ett förbud föreligger icke skäl att förutom gottgörelsen åt personalen bevilja ersättning för annat än värdeminskning å fabriker och inventarier. Enklast kunde ersättningsfrågan lösas genom en överenskommelse med reningsverken, enligt vilken dessa finge beräkna sig samma vinst som hittills för reningen, men mot villkor, att av det intjänade beloppet endast en viss

summa, motsvarande 6 à 7 % å i verksamheten använt eget kapital, finge tillgodoräknas som verklig årsvinst och återstoden betraktas som avbetalning å den ersättningssumma staten efter förhandlingar med reningsverkens ägare förpliktade sig att betala för den privata reningsverksamhetens nedläggande. Detsamma gäller även vad beträffar den inhemska fabrikationen av bär- och fruktviner.

Ölbryggeriernas svårigheter vid ett eventuellt totalförbud vill författaren minska dels genom att höja svagdricksgränsen till 2·8 volymprocent dels, genom medgivande av tillverkning och försäljning även efter förbudets införande av s. k. halvstarka maltdrycker, varmed författaren förstår maltdrycker, vilka innehålla mellan 2·8 och 3·6 volymprocent alkohol, inbryggda med stamvört, vilkens extrakthalt ej överstiger 9½ %.

Den privata försäljningen av rusdrycker torde redan före det eventuella förbudet hava upphört. Att finna sysselsättning för bolagspersonalen skulle vid en nedläggning efter hand genom tillämpning av det lokala vetot ej heller erbjuda större svårigheter. Annan ersättning till innehavare av restaurangrörelse än en lämplig övergångstid förutsättes ej.

I slutkapitlet om totalförbudet och statskassan diskuteras möjligheten att genom nya skatter finna ersättning för den brist i statsinkomsterna ett totalförbud skulle framkalla. Efter en övergångstid på 30 år torde, menar författaren, denna brist helt kunna täckas av maltskatt, nöjesskatt, höjd kaffetull och jordvärdestegringsskatt.

Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer år 1916.

I denna tidskrift har förut lämnats en kortfattad översikt över byggnadsverksamheten i Sveriges större städer åren 1912—1915, varvid även redogjorts för kristidens inverkan på bostadsproduktionens omfattning under åren 1914 och 1915.[1]

Huru förhållandena i detta avseende gestaltat sig under år 1916 i jämförelse med föregående år, framgår av omstående, på socialstyrelsens årliga byggnadsverksamhetsstatistik grundade tabell, vilken avser Sveriges samtliga större städer (med över 10 000 invånare), d. v. s. i huvudsak de orter i vårt land, där en verklig bostadsmarknad existerar och en kontinuerlig, på spekulation anlagd byggnadsverksamhet äger rum. Beträffande denna tabell, vilken för orterna i fråga redovisar antalet under åren 1912—1916 tillkomna bostadslägenheter, må anmärkas, att beträffande år 1912 uppgifter saknas för Söderhamn, under det att i fråga om övriga år sådana föreligga för samtliga 32 städer.[2] För full jämförbarhets vinnande måste sålunda uppgifterna för förstnämnda stad frånräknas.

[1] Soc. Medd., årg. 1916, sid. 272 ff.

[2] Hiträknas borde rätteligen även Trollhättan, som blev stad 1 januari 1916, men har så ej kunnat ske, då endast ofullständiga uppgifter rörande byggnadsverksamheten föreligga för staden.

I övriga 31 städer tillkommo genom ny-, om- och tillbyggnad under åren 1912 och 1913 resp. 5 664 och 5 827 bostäder. Betraktas byggnadsverksamheten under dessa båda år som typisk för bostadsproduktionens omfattning under tiden omedelbart före världskrigets utbrott och betecknas genomsnittliga årsresultatet 1912—1913 med 100, utgöra jämförelsetalen för åren 1914, 1915 och 1916 resp. 90, 59 och 66. Denna talserie åskådliggör bostadsbyggandets allmänna tillbakagång under inflytande av kristidens materialfördyring och kreditsvårigheter.

Undersökes närmare utvecklingen å de särskilda orterna, befinnes i många städer bostadsproduktionen hava bringats ned till en ytterligt låg nivå Ett exempel härpå erbjuder huvudstaden, vars jämförelsetal för åren 1912—1913, 1914, 1915 och 1916 äro resp. 100, 91, 57 och 43. Göteborg visar däremot talföljden 100, 111, 100 och 145, sålunda en markerad stegring av bostadsproduktionen under år 1916.

Anledningarna till denna, jämväl i fråga om vissa andra städer, såsom Södertälje, Landskrona, Västerås m. fl., framträdande utveckling, äro emellertid i regel att söka antingen i särskilda åtgärder från resp. kommunalförvaltningars sida eller i forcerad arbetarbostadsproduktion såsom led i av konjunkturerna framkallad industriell expansion eller ock i båda dessa förhållanden i förening.

Det är nämligen ett för 1916 års bostadsproduktion mycket karakteristiskt drag, att den enskilda, spekulativa byggnadsverksamheten blivit till väsentlig del ersatt genom sådan *allmännyttig* bostadsproduktion, vilken icke avser direkt ekonomisk vinst av bostadsbyggnadsverksamhet eller bostadsuthyrning utan fullföljer andra, sociala syften. Ifrågavarande byggnadsverksamhets omfattning i våra större städer under de senare åren framgår av följande, genom särskild bearbetning av byggnadsverksamhetsstatistikens individualuppgifter erhållna översikt:

	År 1914	År 1915	År 1916
Antal tillkomna bostadslägenheter	5 200	3 414	3 799
Därav (i %) i boningshus uppförda genom			
kommunen	2·3	4·8	9·4
bostadsföreningar och -aktiebolag	6·6	7·7	11·7
industriella företag	1·8	0·6	3·7

Medan år 1914 c:a 11 % och år 1915 c:a 13 % av totala bostadsproduktionen åstadkommits genom allmännyttig byggnadsverksamhet, hade år 1916 dennas andel ökats till 24·8 %, nämligen 9·4 % genom direkt kommunal bostadsproduktion, 3·7 % genom industriens bostadsbyggnadsverksamhet samt 11·7 % genom bostadsföreningar och -aktiebolag, i regeln bildade under medverkan av kommunalförvaltningar och industriella företag. Angivna siffror torde

jämväl beteckna minimital, enär desamma egentligen borde ökas med exempelvis den icke oväsentliga del av egnahemsbyggnadsverksamheten, som möjliggjorts genom kommunalt eller industriellt understöd. Under år 1917 finnes anledning att förvänta en ytterligare ökning av det allmännyttiga bostadsbyggandet, särskilt genom det statsunderstöd årets riksdag beviljat för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten under år 1916 inom rikets större städer var nästan uteslutande lokaliserad till de tolv städer, för vilka nedanstående tablå meddelar denna byggnadsverksamhets omfattning:

Städer	Antal tillkomna bostadslägenheter	Därav i boningshus uppförda av		
		kommunen	bostadsföreningar och -aktiebolag	industriella företag
Stockholm	1 069	83	—	—
Södertälje	180	—	66	75
Nyköping	28	9	2	—
Eskilstuna	75	14	1	20
Norrköping	100	6	—	—
Karlskrona	33	—	28	—
Malmö	137	30	25	—
Landskrona	145	82	—	28
Halmstad	16	—	8	—
Göteborg	1 149	105	262	8
Uddevalla	30	—	—	6
Västerås	136	24	50	—

Det framgår av denna tablå, att även inom de här redovisade orterna den allmänna byggnadsverksamhetens betydelse för bostadstillskottet var mycket växlande. Medan i Stockholm dess anpart av totalproduktionen år 1916 endast utgjorde 7·8 %, uppgick denna i Göteborg till 32·6 %, i Malmö till 40·1 %, i Södertälje till 78·3 %, i Eskilstuna till 46·7 %, i Landskrona till 75·9 % och i Västerås till 54·4 %. Vad beträffar Göteborg, har, som nämnts, den betydande allmännyttiga byggnadsverksamheten bringat upp bostadsproduktionen betydligt över de senare årens genomsnittliga nivå, så att antalet tillkomna lägenheter därstädes under år 1916 var större än i Stockholm, under det att storleken av bostadsproduktionen i dessa båda städer åren 1912 och 1913 förhöll sig ungefär som 1 : 3.

Hur byggnadsverksamheten gestaltade sig i de fyra största städerna under år 1916, framgår av följande översikt:

Antal tillkomna bostadslägenheter under

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Städer	Invånarantal den 31 dec. 1916	År 1912						År 1913					
		Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa
1 Stockholm	408 792	306	629	542	284	419	**2 180**	593	916	680	221	410	**2 820**
2 Södertälje	14 000	3	2	4	—	1	**10**	6	7	10	10	9	**42**
3 Uppsala	27 976	38	53	59	25	53	**228**	14	23	33	18	26	**114**
4 Nyköping	11 138	6	11	10	6	—	**33**	1	9	13	1	2	**26**
5 Eskilstuna	30 111	18	98	39	15	24	**194**	9	47	9	4	9	**78**
6 Linköping	25 629	3	23	24	40	44	**134**	10	63	43	21	41	**178**
7 Norrköping	55 623	28	37	28	15	12	**120**	17	40	18	19	12	**106**
8 Jönköping	28 765	1	14	42	4	11	**72**	3	4	26	5	19	**57**
9 Kalmar	16 523	8	10	46	18	7	**89**	3	—	8	4	8	**23**
10 Västervik	11 545	3	2	4	2	2	**13**	2	3	5	2	8	**20**
11 Visby	10 115	2	1	5	3	6	**17**	—	—	3	3	—	**6**
12 Karlskrona	28 556	14	5	31	32	25	**107**	8	11	22	11	9	**61**
13 Kristianstad	12 693	10	—	12	8	10	**40**	4	5	38	31	5	**83**
14 Malmö	111 823	43	109	184	107	212	**655**	19	92	77	74	162	**424**
15 Lund	23 100	40	16	26	30	82	**194**	34	7	22	6	25	**94**
16 Landskrona	17 304	—	—	6	—	1	**7**	3	3	18	—	4	**28**
17 Hälsingborg	35 783	4	3	3	5	13	**28**	6	2	9	8	8	**33**
18 Ystad	11 869	14	17	24	19	15	**89**	9	12	33	8	29	**91**
19 Trelleborg	11 051	10	—	7	2	5	**24**	13	2	9	9	17	**50**
20 Halmstad	18 879	2	2	1	—	1	**6**	1	—	3	4	1	**9**
21 Göteborg	191 535	22	301	125	74	200	**722**	14	424	157	53	209	**857**
22 Uddevalla	13 581	2	5	4	8	11	**30**	2	10	4	7	6	**29**
23 Borås	23 840	9	—	9	7	16	**41**	12	44	34	13	14	**117**
24 Karlstad	18 778	3	9	3	1	7	**23**	2	5	2	2	4	**15**
25 Örebro	34 453	31	159	118	43	48	**399**	15	44	53	21	51	**184**
26 Västerås	25 408	4	14	17	12	10	**57**	2	80	17	19	12	**130**
27 Falun	11 966	10	6	14	4	2	**36**	6	4	10	4	8	**32**
28 Gävle	36 623	10	11	1	—	—	**22**	5	8	2	2	2	**19**
29 Söderhamn	11 436	.	.	.	.	.	.	—	4	1	1	3	**9**
30 Härnösand	10 025	3	5	—	—	1	**9**	7	9	1	—	—	**17**
31 Sundsvall	16 651	1	4	2	5	3	**15**	2	4	8	6	2	**22**
32 Östersund	10 118	6	10	14	15	25	**70**	1	13	11	15	22	**62**
Samtliga	**1 815 689**	**654**	**1 556**	**1 404**	**784**	**1 266**	**5 664**	**823**	**1 895**	**1 379**	**602**	**1 137**	**5 836**

åren 1912—1916 i Sveriges större städer.

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	
År 1914						År 1915						År 1916 (prel. siffror)						
Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	
280	731	532	182	543	**2 268**	327	359	313	111	318	**1 428**	300	303	154	53	259	**1 069**	1
5	4	4	4	5	**22**	6	20	7	4	1	**38**	14	134	22	3	7	**180**	2
4	21	18	10	5	**58**	12	33	23	4	26	**98**	1	5	8	5	7	**26**	3
6	18	10	—	12	**46**	18	12	7	1	—	**38**	3	5	8	1	11	**28**	4
6	67	14	3	7	**97**	1	3	2	2	—	**8**	53	10	6	3	3	**75**	5
19	10	29	15	56	**129**	—	8	10	—	18	**36**	11	25	15	10	19	**80**	6
19	77	34	18	13	**161**	9	39	22	7	16	**93**	16	39	19	3	23	**100**	7
—	31	32	14	16	**93**	2	4	8	5	21	**40**	—	2	5	10	29	**46**	8
3	6	2	4	15	**30**	1	6	14	13	25	**59**	—	—	—	4	5	**9**	9
3	2	3	2	3	**13**	2	1	3	—	—	**6**	2	—	—	—	3	**5**	10
1	1	2	4	5	**13**	2	1	—	1	—	**4**	—	1	2	3	1	**7**	11
7	22	21	9	20	**79**	—	3	6	3	6	**18**	1	22	10	—	—	**33**	12
7	2	26	13	—	**48**	6	20	32	5	5	**68**	—	2	9	8	—	**19**	13
2	39	32	67	64	**204**	5	7	15	7	3	**37**	11	52	30	3	41	**137**	14
16	21	25	3	15	**80**	9	1	5	—	6	**21**	3	6	6	3	18	**36**	15
6	—	7	12	5	**30**	8	5	7	4	7	**31**	3	42	54	22	24	**145**	16
3	5	5	12	11	**36**	1	2	4	3	2	**12**	1	6	10	1	14	**32**	17
7	20	29	5	4	**65**	6	20	17	9	6	**58**	1	6	10	4	8	**29**	18
1	—	—	1	—	**2**	1	—	—	—	1	**2**	2	—	6	2	1	**11**	19
8	—	1	5	4	**18**	—	1	1	6	1	**9**	—	5	3	6	2	**16**	20
41	376	127	97	235	**876**	62	339	160	80	145	**786**	86	674	215	56	118	**1 149**	21
6	10	16	3	8	**43**	—	6	9	3	16	**34**	2	14	6	6	2	**30**	22
13	34	47	13	43	**150**	18	34	72	21	38	**183**	22	17	41	11	24	**115**	23
—	17	24	11	4	**56**	—	2	3	—	2	**7**	—	1	4	3	—	**8**	24
16	62	40	12	33	**163**	—	18	18	4	6	**46**	4	17	14	4	18	**57**	25
11	111	30	21	40	**213**	4	14	17	5	11	**51**	11	85	17	7	16	**136**	26
12	6	8	6	5	**37**	6	14	6	15	9	**50**	4	6	5	7	21	**43**	27
1	11	5	—	19	**36**	18	10	7	3	20	**58**	4	8	54	6	11	**83**	28
—	4	1	—	11	**16**	—	—	—	—	3	**3**	3	2	1	—	—	**6**	29
—	—	—	—	2	**2**	11	4	5	7	2	**29**	—	5	1	—	1	**7**	30
9	6	10	3	5	**33**	2	15	11	1	9	**38**	2	10	22	8	6	**48**	31
17	4	10	10	42	**83**	4	—	1	3	17	**25**	1	1	4	10	18	**34**	32
529	**1 718**	**1 144**	**559**	**1 250**	**5 200**	**541**	**1 001**	**805**	**327**	**740**	**3 414**	**561**	**1 505**	**761**	**262**	**710**	**3 799**	

	Medelantalet tillkomna lägenheter åren 1912—1913	Tillkomna lägenheter år 1916	
		antal	indextal (1912—1913 =100)
Stockholm	2 500	1 069	43
Göteborg	790	1 149	145
Malmö	540	137	25
Norrköping	113	100	89

Man får emellertid av dessa siffror icke draga den slutsatsen, att bostadsbristen i Stockholm och Malmö skulle vara mera svårartad än i Göteborg och Norrköping, ty förstnämnda båda städer torde vid krisens början förfogat över ett ganska stort antal outhyrda bostäder, medan för Göteborgs och Norrköpings vidkommande ledighetsprocenten synes hava närmat sig noll.

Huvudtabellen ger jämväl möjlighet att undersöka, i vad mån de olika *slagen* av bostadslägenheter drabbats av byggnadsverksamhetens tillbakagång. Detta åskådliggöres genom följande tablå:

	Av 100 tillkomna lägenheter utgjordes följande av:				
	enkelkök, enkelrum o. d.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 o. fl. rum o. kök
År 1912	11·5	27·5	24·8	13·9	22·3
» 1913	14·1	32·5	23·6	10·3	19·5
» 1914	10·2	33·0	22·0	10·8	24·0
» 1915	15·8	29·3	23·6	9·6	21·7
» 1916	14·8	39·6	20·0	6·9	18·7

Byggnadsverksamheten under år 1916 har sålunda, under inverkan av de starkt stegrade byggnadskostnaderna, i långt högre grad än under föregående år inriktat sig på de allra minsta bostadstyperna, ty medan de nytillkomna lägenheterna om ett enda rum med kakelugn, spis, kokvrå eller kök åren 1912—1914 utgjorde omkring 43 % av samtliga, uppgår deras andel i 1916 års bostadstillskott till över 54 %.

Samtliga i det föregående anförda siffror avse endast bostadsproduktionens bruttoresultat, och för att erhålla det *faktiska bostadstillskottet* böra talen reduceras med hänsyn till den avgång av äldre lägenheter, som ägt rum genom rivnings- och ombyggnadsarbeten. Verkställda beräkningar hava givit vid handen, att totalantalet tillkomna bostäder i normala fall bör nedskrivas med c:a 10 %, därest bruttotalen skola förvandlas till nettotal. Denna beräkningsgrund synes emellertid ej vara tillämplig för perioder med icke normal byggnadsverksamhet. Sålunda hava under åren 1915 och 1916 husrivningarna försiggått i så starkt tempo, att nettotillskottet av lägenheter, som under tiden 1912—1914 utgjorde c:a 90 % av bruttotillskottet, åren 1915 och 1916 endast utgjorde resp. 84 och 88 % därav. Detta innebär, att årliga nettoantalet tillkomna bostäder utgjorde 5 175 åren 1912—1913 och 4 700 år 1914, men blott 2 878 år 1915 och 3 338 år 1916. Betecknas genomsnittliga nettotillkomsten åren 1912—1913 med 100, utgör motsvarande tillskott åren 1914, 1915 och 1916 resp. 91, 56 och 65. Om nettotillskottet åren 1912—1913

anses som normalt, skulle i Sveriges större städer det sammanlagda underskottet i bostadsproduktionen under åren 1914, 1915 och 1916 uppgå till över 4 500 lägenheter.

Under det sålunda tillkomsten av nya bostäder under kristidens förlopp blivit allt mindre i våra större städer, synes det genom nybildning och inflyttning av hushåll (utöver de upplösta och bortflyttade) betingade *behovet* icke avtagit utan snarare ökats. Något exakt statistiskt mått härå finnes visserligen icke, men torde de årliga ökningstalen för stadsbefolkningen giva en ungefärlig bild av förhållandena, under förutsättning att nödig korrektion göres för befolkningstillväxten genom inkorporeringar, vilka ju tillföra resp. städer icke blott nya innevånare utan även nya bostäder. Tages hänsyn härtill, ökades de större städernas befolkning år 1912 med 18 380 och år 1913 med 19 951 personer. Under år 1914 utgjorde ökningen visserligen endast 16 759 personer, men år 1915 höjde sig med en befolkningstillväxt av 18 413 personer till de föregående »normala» årens nivå. År 1916 sprang ökningstalet upp till ej mindre än 25 269 personer, vilket motsvarar omkring en tredjedel större befolkningstillväxt än under åren 1912 och 1913.

Då sålunda det genom tillkomsten av nya hushåll och avgången av äldre lägenheter betingade behovet av nya bostäder under de senaste tre åren t. o. m. torde varit större än normalt, medan tillskottet av nya lägenheter efter hand blivit allt mindre, har disproportionen mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden under kristiden blivit allt mer framträdande. Medan i de större städerna nettoantalet tillkomna lägenheter per 10 000 invånare åren 1912 och 1913 utgjorde c:a 43, nedgick jämförelsetalet till 38 år 1914 samt till endast 23 år 1915 och 25 år 1916. Resultatet av bostadsproduktionens sålunda ackumulerade underskott måste bliva och har också faktiskt blivit å ena sidan växande trångboddhet och bostadsknapphet, för vissa orter och socialgrupper stegrad till verklig bostadsnöd, såsom resultaten av 1916 års oktoberflyttning visa, å den andra allt större och mera omfattande prisstegringar på hyresmarknaden.

Förslag till lag mot oskälig hyresstegring m. m.

I maj 1916 utfärdade Kungl. Maj:t, efter hemställan från bostadskommissionen, en förordning om inrättande av hyresnämnder med uppgift att medla i tvister om förhöjning av hyra för smålägenhet (varmed förstås lägenhet om högst 4 rum, kök däri inbegripet), och i februari 1917 kompletterades denna förordning på sådant sätt, att anmälningsskyldighet i och för utövande av kommunal bostadsförmedling kan införas, där stadsfullmäktige så besluta. Hyresnämnder hava på grundval av denna författning inrättats och trätt i verksamhet i ett tjugotal stadssamhällen.

Med hänsyn till de fortsatta hyresstegringarna särskilt i huvudstaden under de senaste månaderna hava emellertid bostadskommissionen och socialstyrelsen i ett i dagarna till Kungl. Maj:t avgivet gemensamt utlåtande föreslagit vissa utvidgningar av hyresnämndernas befogenhet.

I utlåtandet konstateras, hurusom å ena sidan behovet av nya bostäder under kristiden hållit sig vid det normala, medan däremot å andra sidan tillskottet av nya lägenheter till följd av de enormt stegrade byggnadskostnaderna efter hand blivit allt mindre, varigenom disproportionen mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden blivit allt större. Medan i de större städerna antalet nytillkomna lägenheter per 10 000 invånare åren 1912 och 1913 utgjorde c:a 42, nedgick motsvarande siffra till 38 år 1914 och till endast 22 år 1915; för år 1916 har den uppskattats till 25. Resultatet av bostadsproduktionens sålunda ackumulerade underskott har blivit dels växande trångboddhet och bostadsknapphet, dels allt större och mera omfattande hyresstegringar. Enligt en approximativ beräkning, utförd för rikets städer och en del mera betydande industriorter, skulle de å vissa lägenhetskategorier inträffade hyresstegringarna, fördelade på hela bostadsbeståndet, under tiden 1914—1916 i genomsnitt hava utgjort 7—8 %; särskilt för lägenheter med centraluppvärmning beräknas ökningen hava uppgått till 10—11 %. Tendenser till hyresstegringar, vilka vida överstigit nämnda belopp, hava emellertid under de senaste månaderna yppat sig på flera orter och framför allt i huvudstaden. Den genomsnittliga begärda hyresökningen i de fall, som kommit under Stockholms hyresnämnders handläggning i mars 1917, uppgick till icke mindre än c:a 30 %; för de enskilda fallen växlade ökningen mellan 5 och 60 %. Vad övriga städer beträffar, utröntes genom en av socialstyrelsen nyligen verkställd enquête, att i ett sjuttiotal städer hyresstegringar kunde förväntas den 1 april eller den 1 oktober 1917, i flertalet fall uppgivna till 10—15 %, ehuru för olika orter och lägenhetskategorier växlande mellan 5 och 50 %.

I utlåtandet framhålles faran av att genom en våldsam höjning av hyrorna fastighetsspekulationen stimuleras och fastighetsvärdena uppdrivas till en nivå, som blir ohållbar, när normala förutsättningar för byggnadsverksamheten återinträda. Den hyresstegring, som under krisen kan komma att äga rum, bör i görligaste mån begränsas till vad som nödvändigt betingas av de ökade utgifterna för fastigheten, såsom räntor, underhållskostnader och andra förvaltningskostnader m. m., eller som motsvarar minskningen av värdet av ägarens behållning av fastigheten.

Såväl bostadskommissionen som socialstyrelsen finna det emellertid uppenbart, att hyresnämnderna med deras nuvarande begränsade befogenhet icke kunna mycket uträtta för att hindra oskäliga hyresstegringar. De nyss omförmälda betydande höjningar av hyrorna, vilka vidtagits eller planerats för år 1917, hava i ett anmärkningsvärt litet antal fall föranlett anmälningar till förefintliga hyresnämnder, vilket torde bero på allmänhetens misstro till den nuvarande institutionens förmåga att göra något till gagn för hyresgästerna. Bostadskommissionen och socialstyrelsen föreslå nu en sådan utvidgning av nämndernas befogenhet, varigenom dessa skulle kunna i vissa

fall med rättsligt bindande verkan fastställa hyra. De av bostadskommissionen förut hysta betänkligheterna mot en dylik tvångsreglering av hyrorna, med hänsyn till den ogynnsamma påverkan byggnadsverksamheten därav kunde röna, finner kommissionen vara hävda, då de oerhört stegrade materialpriserna i varje fall så gott som omöjliggöra all bostadsproduktion utan kommunens eller statens understöd. I utlåtandet anmärkes, hurusom redan under år 1916 den spekulativa byggnadsverksamheten blivit till väsentlig del ersatt genom sådan allmännyttig bostadsproduktion, som icke avser direkt ekonomisk vinst.

I det följande gives ett kortfattat referat av de viktigaste bestämmelserna i det framlagda förslaget, för vilket den danska och norska lagstiftningen om hyresreglering i flera avseenden tjänat till ledning.

Förslaget avser en omedelbar tillämpning av hyresregleringen i städer med mera än 15 000 invånare. Beträffande mindre städer samt stadsliknande samhällen skall Kungl. Maj:t efter hörande av ortens beslutande myndighet kunna förordna om lagens tillämpning.

I fråga om hyresregleringens organisation ansluter sig förslaget i huvudsak till gällande förordning om medling i hyrestvister. De starka ingrepp den nya lagstiftningen komme att medföra i fastighetsägarnas rättigheter hava emellertid föranlett en uttrycklig bestämmelse, att hyresnämndens ena valda ledamot skall vara ägare av hyresfastighet.

Hyresregleringen avser att omfatta alla slag av omöblerade lägenheter och rum, som vid lagens ikraftträdande äro eller varit uthyrda, vare sig till bostäder, butiker och kontor, verkstäder eller andra ändamål, direkt av fastighetsägaren eller i andra hand. Fråga om fastställande av hyra skall upptagas, när för dylik lägenhet förhöjning av hyra fordras eller avtalas och någon av parterna gör anmälan härom eller ock hyresnämnden finner fallet böra bli föremål för prövning. Avsikten med den sist anförda bestämmelsen är att möjliggöra dels en systematisk reglering av hyrorna i en hel fastighet, från vilken en eller annan anmälan ingått, dels upptagandet även av sådana fall, där hyresgäst ej vågat göra anmälan. För varje särskilt fall skall hyresnämnden fastställa den hyra, som med hänsyn till ökade utgifter för fastigheten (räntor, underhåll och andra omkostnader) eller förhållandena i övrigt (exempelvis penningvärdets fall, hyrans storlek i förhållande till de på orten gängse hyrorna) kan anses skälig. Den föreslagna hyresregleringen är sålunda endast riktad mot fall av oskälig hyresstegring. Under hyra skall inbegripas varje ekonomisk gottgörelse, som hyresvärd uppbär eller fordrar för hyresupplåtelsen. Den utomordentliga stegringen av bränslepriserna har föranlett en särskild bestämmelse, att frågan om gottgörelse för uppvärmning skall prövas särskilt för sig vid bedömande av hyresstegring.

I syfte att göra hyresnämndens kontroll över hyresstegringarna så fullständig som möjligt har föreskrivits, att, om avtal träffas om högre hyra än förut gällande, det avtalade hyresbeloppet icke kan mot hyresgästens bestridande utsökas eller utdömas till större del än som motsvarar en stegring intill en viss gräns, därest det icke av hyresnämnden prövats. Gränsen har

satts till 15 % för hyresstegringar från tiden före den 1 oktober 1915 för lägenheter, som före nämnda datum varit uthyrda, och till 5 % för hyresstegringar från den 1 oktober 1915 eller från senare datum för lägenheter, som först vid den nämnda tidpunkten eller senare uthyrts; för lägenheter med fri värme höjas dock procentsatserna med 5 %. Ifrågavarande bestämmelse åsyftar att förmå fastighetsägarna att underställa hyresnämnd alla hyresförhöjningar utöver den givna gränsen. Stadgandet innebär desslikes en indirekt uppmaning till hyresgästerna att icke utan särskilda skäl hänskjuta till hyresnämnds prövning lägre hyresstegringar, ehuru förslaget visserligen icke vill hindra upptagandet även av sådana.

I fråga om hyresförhöjningar överskridande den angivna gränsen har det i lagförslaget stadgats, att hyresnämnd äger prövningsrätt, även när avtalen ingåtts under de fyra närmaste månaderna före lagens ikraftträdande. Om sådana redan avtalade hyresstegringar skall även den ovan anförda bestämmelsen gälla, att de endast till den del de understiga normalgränsen bliva utsökbara, såvida de icke av hyresnämnd prövats.

Vissa bestämmelser i lagförslaget avse att inskränka hyresvärds rätt till uppsägning. I detta syfte har stadgats, att hyresvärds uppsägning av hyresavtal för att erhålla laga verkan skall kräva hyresnämnds godkännande, om icke antingen hyresgästen skriftligen förklarat sig villig att avflytta eller ingått avtal om fortsatt förhyrning eller ock det kan visas, att fall föreligger, som berättigar till uppsägning enligt vissa stadganden i 1907 års hyreslag, i den mån dessa stadganden icke modifierats genom den nu föreslagna lagen. En modifikation av 1907 års lagbestämmelser uppkommer sålunda givetvis därigenom, att försummelse att erlägga den del av hyra, som icke blir utsökbar, icke kan erkännas som laga uppsägningsgrund. Såsom en annan modifikation föreslås, att i hyresregleringslagen må ingå en bestämmelse, enligt vilken underlåtenhet att enligt träffat avtal erlägga hyra i förskott för längre tid än en månad icke må i fråga om småhyresgästen berättiga till uppsägning, så länge hyran ordentligt erlägges månadsvis. Vid prövning av frågor rörande uppsägning åläggas nämnden att särskilt tillse, i vad mån densamma medför svårighet för hyresgästen att erhålla annan lämplig bostad.

I likhet med nu gällande förordning om medling i hyrestvister upptager det framlagda lagförslaget bestämmelser om skyldighet för hyresvärd att anmäla hyresledighets inträde eller upphörande samt om bostadsförmedling. Hyresvärden skall därjämte åläggas att i sin anmälan om hyresledighet uppgiva förut betingad hyra, hyresanspråk för förnyad uthyrning och vid sådan uthyrning betingad hyra, ävensom varje med förutvarande hyresgäst träffat avtal om fortsatt hyresupplåtelse mot höjd hyra. Ehuru sålunda uppsägning av hyresavtal endast under vissa nyss angivna förutsättningar kräver hyresnämnds godkännande, kommer likväl under alla förhållanden såväl uppsägningen som i samband därmed stående hyresförhöjning till hyresnämndens kännedom. Hyresnämnderna erhålla därigenom en nyttig överblick över hyres-

marknaden och dess utvecklingstendenser, utan att lagen behövt — såsom ock blivit ifrågasatt — ålägga dem en prövning av alla hyresavtal.

I lagförslaget hava slutligen upptagits vissa bestämmelser till skydd för bostadsbeståndet. Utan hyresnämnds samtycke skall sålunda icke byggnad, innehållande bostadslägenhet, kunna rivas, och icke heller ändringsarbete av sådan omfattning, att det påkallar lägenhetens utrymmande eller som åsyftar att sammanslå flera lägenheter eller att inreda bostadslägenhet eller del därav till annat ändamål, kunna företagas, såvida icke ifrågavarande arbete av vederbörande myndighet ansetts vara i den allmänna säkerhetens eller hälsovårdens intresse nödvändigt. Tillåtelse av hyresnämnd skall ock krävas för varje upplåtelse av bostadslägenhet för annat ändamål. Hyresnämnds beslut i frågor av angiven art skola emellertid kunna överklagas hos Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t har sedermera till riksdagen avlämnat proposition i huvudsaklig överensstämmelse med det här refererade förslaget. En del mindre väsentliga ändringar hava föranletts av inom justitiedepartementet och lagrådet föreslagna förtydliganden av eller smärre tillägg till vissa bestämmelser.

Sålunda utsträckes hyresnämndernas ovan omförmälda retroaktiva prövningsrätt till att gälla även hyresförhöjningar understigande den angivna normalgränsen.

I propositionens lagtext förklaras emellertid uttryckligen, att den prövningsrätt hyresnämnd tillerkännes i fråga om avtal, som ingåtts före lagens ikraftträdande, givetvis icke gäller hyran för tid före lagens ikraftträdande. Ett liknande förtydligande har gjorts beträffande retroaktiviteten i fråga om bestämmelsen, att, om hyresbeloppet ej blivit av hyresnämnd prövat, avtal om förhöjd hyra endast inom den bestämda gränsen får mot hyresgästs bestridande göras gällande.

Bestämmelsen, att under vissa förutsättningar uppsägning kräver hyresnämnds godkännande för att ernå laga verkan, har vidare, i syfte att för varje fall hyresgästen må givas tillfälle att bereda sig på en eventuell avflyttning, skärpts därhän, att godkännandet skall vara lämnat på förhand.

Enligt den kungliga propositionen skola slutligen även sådana rivningsarbeten, vilka, ehuru de icke kräva lägenhetens utrymmande, äro ägnade att föranleda avsevärd förhöjning i hyresavgiften, endast med hyresnämnds samtycke få företagas.

Bemanningen å svenska handelsfartyg.

Med ledning av till socialstyrelsen från kommerskollegium meddelade rapporter har företagits en utredning av bemanningsförhållandena å svenska handelsångare under 1916 i avsikt att utröna, huruvida någon förändring i berörda hänseende inträtt sedan socialstyrelsens senaste undersökning rörande sjömansyrket i Sverige.

Fart	Dräktighetsgrupp Brutto Reg. ton	Antal fartyg	Brutto Reg. ton	Ind. Hkr.	Däckspersonal											
					Befälhavare		Styrmän		Båtsmän, timmermän, rorgängare		Matroser		Lättmatroser		Jungmän	
					Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal
Ocean . . .	1 000—2 000	24	39 238	18 044	24	1·0	52	2·2	20	0·8	53	2·2	45	1·9	29	1·2
	2 000—3 000	12	30 953	11 725	12	1·0	26	2·2	20	1·6	35	2·9	25	2·1	25	2·1
	över 3 000	9	34 678	14 800	9	1·0	26	2·9	15	1·7	38	4·3	21	2·3	13	1·4
	Summa	45	104 869	44 569	45	1·0	104	2·3	55	1·2	126	2·8	91	2·0	67	1·5
Nordsjö . .	100— 200	2	385	180	2	1·0	2	1·0	1	0·5	—	—	2	1·0	2	1·0
	200— 300	13	3 064	1 590	13	1·0	13	1·0	8	0·6	10	0·8	26	2·0	8	0·6
	300— 400	5	1 721	990	5	1·0	6	1·2	3	0·6	4	0·8	7	1·4	5	1·0
	400— 500	6	2 788	1 698	6	1·0	8	1·3	4	0·7	3	0·5	12	2·0	8	1·3
	500— 700	10	6 031	3 620	10	1·0	17	1·7	7	0·7	16	1·6	18	1·8	7	0·7
	700—1 000	16	13 902	7 839	16	1·0	31	1·9	11	0·7	33	2·1	27	1·7	18	1·1
	1 000—2 000	28	40 271	18 854	28	1·0	55	2·0	19	0·7	62	2·2	52	1·9	43	1·5
	2 000—3 000	3	7 098	4 550	3	1·0	7	2·3	4	1·3	10	3·3	5	1·7	5	1·7
	över 3 000	1	3 969	1 450	1	1·0	2	2·0	2	2·0	2	2·0	4	4·0	2	2·0
	Summa	84	79 229	40 771	84	1·0	141	1·7	59	0·7	140	1·7	153	1·8	98	1·1
Östersjö -	und. 100	4	307	330	4	1·0	4	1·0	2	0·5	2	0·5	1	0·2	2	0·5
	100— 200	23	3 870	2 878	23	1·0	22	1·0	10	0·4	15	0·6	33	1·4	20	0·9
	200— 300	10	2 287	2 020	10	1·0	11	1·1	8	0·8	12	1·2	12	1·2	10	1·0
	300— 400	1	309	200	1	1·0	1	1·0	1	1·0	5	5·0	1	1·0	—	—
	400— 500	1	484	410	1	1·0	2	2·0	—	—	2	2·0	2	2·0	1	1·0
	500— 700	2	1 290	850	2	1·0	4	2·0	2	1·0	2	1·0	6	3·0	2	1·0
	700—1 000	1	727	500	1	1·0	2	2·0	1	1·0	2	2·0	2	2·0	2	2·0
	1 000—2 000	3	3 631	3 137	3	1·0	7	2·3	1	0·3	8	2·7	4	1·3	3	1·0
	2 000—3 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	över 3 000	1	3 062	5 800	1	1·0	4	4·0	2	2·0	15	15·0	—	—	—	—
	Summa	46	15 967	16 125	46	1·0	57	1·2	27	0·6	63	1·4	61	1·3	40	0·9
Kust- och inre- . . .	und. 100	17	1 130	1 236	17	1·0	8	0·5	1	0·1	10	0·6	6	0·3	3	0·2
	100—200	20	3 263	2 404	20	1·0	21	1·0	8	0·4	39	2·0	22	1·1	5	0·2
	200—300	4	848	986	4	1·0	4	1·0	1	0·3	7	1·8	2	0·5	5	1·2
	Summa	41	5 241	4 626	41	1·0	33	0·8	10	0·3	56	1·4	30	0·7	13	0·3
	S:a sum.	216	205 306	106 091	216	1·0	335	1·6	151	0·7	385	1·7	335	1·6	218	1·0

Summa däcks-personal		Maskinpersonal								Summa maskin-personal		Kökspersonal				Summa köks-personal		Hela bemanningen	
		Maskinister		Donkeymän och smörjare		Eldare		Kollämpare				Manliga		Kvinnliga					
Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal	Antal	Medeltal
223	9·3	54	2·2	16	0·7	93	3·9	25	1·0	188	7·8	41	1·7	17	0·7	58	2·4	469	19·5
143	11·9	32	2·7	10	0·8	46	3·8	24	2·0	112	9·3	28	2·3	7	0·6	35	2·9	290	24·1
122	13·6	27	3·0	7	0·8	73	8·1	12	1·3	119	13·2	27	3·0	7	0·8	34	3·8	275	30·6
488	10·8	113	2·5	33	0·7	212	4·7	61	1·4	419	9·3	96	2·1	31	0·7	127	2·8	1 034	22·9
9	4·5	2	1·0	—	—	2	1·0	—	—	4	2·0	1	0·5	2	1·0	3	1·5	16	8·0
78	6·0	25	1·9	—	—	27	2·1	—	—	52	4·0	—	—	25	1·9	25	1·9	155	11·9
30	6·0	9	1·8	—	—	11	2·2	—	—	20	4·0	2	0·4	6	1·2	8	1·6	58	11·6
41	6·8	10	1·7	1	0·2	13	2·2	1	0·1	25	4·2	4	0·7	6	1·0	10	1·7	76	12·7
75	7·5	19	1·9	—	—	27	2·7	1	0·1	47	4·7	11	1·1	8	0·8	19	1·9	141	14·1
136	8·5	32	2·0	2	0·1	58	3·6	3	0·2	95	5·9	15	0·9	21	1·4	36	2·3	267	16·7
259	9·3	57	2·0	14	0·5	113	4·0	21	0·8	205	7·3	38	1·4	41	1·4	79	2·8	543	19·4
34	11·3	7	2·3	5	1·7	14	4·7	7	2·3	33	11·0	4	1·3	6	2·0	10	3·3	77	25·6
13	13·0	3	3·0	1	1·0	8	8·0	1	1·0	13	13·0	3	3·0	—	—	3	3·0	29	29·0
675	8·0	164	2·0	23	0·3	273	3·2	34	0·4	494	5·9	78	0·9	115	1·4	193	2·3	1 362	16·2
15	3·7	3	0·8	—	—	3	0·7	—	—	6	1·5	3	0·8	—	—	3	0·8	24	6·0
123	5·3	26	1·1	2	0·1	41	1·8	—	—	69	3·0	7	0·3	30	1·3	37	1·6	229	9·9
63	6·3	18	1·8	1	0·1	21	2·1	—	—	40	4·0	3	0·3	14	1·4	17	1·7	120	12·0
9	9·0	2	2·0	—	—	3	3·0	—	—	5	5·0	—	—	5	5·0	5	5·0	19	19·0
8	8·0	2	2·0	—	—	2	2·0	—	—	4	4·0	—	—	4	4·0	4	4·0	16	16·0
18	9·0	4	2·0	—	—	7	3·5	—	—	11	5·5	1	0·5	5	2·5	6	3·0	35	17·5
10	10·0	2	2·0	—	—	4	4·0	—	—	6	6·0	—	—	6	6·0	6	6·0	22	22·0
26	8·6	7	2·4	1	0·3	15	5·0	—	—	23	7·7	5	1·7	4	1·3	9	3·0	58	19·3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	22·0	6	6·0	7	7·0	12	12·0	2	2·0	27	27·0	5	5·0	20	20·0	25	25·0	74	74·0
294	6·4	70	1·5	11	0·2	108	2·3	2	0·1	191	4·1	24	0·5	88	1·9	112	2·4	597	12·9
45	2·7	10	0·6	—	—	10	0·6	—	—	20	1·2	1	0·1	10	0·5	11	0·6	76	4·5
115	5·7	22	1·1	—	—	28	1·4	—	—	50	2·5	2	0·1	41	2·1	43	2·2	208	10·4
23	5·8	4	1·0	—	—	8	2·0	—	—	12	3·0	—	—	9	2·2	9	2·2	44	11·0
183	4·5	36	0·9	—	—	46	1·1	—	—	82	2·0	3	0·1	60	1·4	63	1·5	328	8·0
1640	**7·6**	**883**	**1·8**	**67**	**0·3**	**639**	**3·0**	**97**	**0·4**	**1 186**	**5·5**	**201**	**0·9**	**294**	**1·4**	**495**	**2·3**	**3 321**	**15·4**

Den föreliggande utredningen omfattar 216 ångfartyg om sammanlagt 205 306 tons bruttodräktighet och en maskinkraft om 106 091 indikerade hästkrafter samt med en besättningsstyrka av 3 321 personer. För att kunna tjäna till jämförelse med den härovan nämnda, huvudsakligen hösten 1911 avseende undersökningen i ämnet, har uppdelningen i fart- och tonnagegrupper bibehållits oförändrad, vilket även är förhållandet med personalfördelningen, som emellertid utökats med en del siffror angivande besättningens antal i medeltal per fartyg för de olika manskapsspecialiteterna.

För närmare detaljer hänvisas till omstående tabell, varav framgår, att av ångfartygen användas 45 stycken om sammanlagt 104 869 tons bruttodräktighet och med en maskinstyrka av 44 569 indikerade hästkrafter i *oceanfart*. Hela bemanningen å dessa fartyg uppgick till 1 034 personer eller 22·9 per fartyg. Motsvarande medeltal i 1911 års undersökning var 22·2. Vid en jämförelse av besättningsstyrkan per fartyg för de olika manskapskategorierna vid de båda utredningarna, finner man, att en om ock obetydlig ökning inträtt särskilt ifråga om antalet matroser, för vilka medeltalet är 2·8 mot 2·0. En motsvarande nedgång av medeltalen för lättmatroser och jungmän från 2·2 och 1·7 till resp. 2·0 och 1·5 giver vid handen, att fullbefaret sjöfolk kommit till något större användning än förut. Vad maskinpersonalen beträffar, äro förändringarna obetydliga och inskränka sig huvudsakligast till kategorien eldare, för vilka en obetydlig ökning från 4·3 till 4·7 är att anteckna.

Inom gruppen *nordsjöfart* hava 84 ångare om sammanlagt 79 229 bruttotons och 40 771 indikerade hästkrafter samt med en besättningsstyrka på 1 362 personer varit föremål för undersökning. Bemanningens medelstyrka uppvisar ingen förändring från den tidigare utredningen, utan uppgår i båda fallen till 16·2 personer per fartyg. De olika huvudkategorierna förete emellertid någon olikhet, i det medeltalet för däckspersonal nedgått från 8·2 till 8·0, för maskinpersonal ökats från 5·8 till 5·9 och för kökspersonal från 2·2 till 2·3. Emellertid framträder även inom denna fartgrupp en kvalitativ förbättring rörande däcksmanskapet, i det medeltalet för matroser stigit från 1·2 till 1·7, samtidigt med att siffrorna för lättmatroser och jungmän från 1·9 och 1·5 gått ned till resp. 1·8 och 1·1. Även ifråga om eldarna föreligger en ökning från 3·0 till 3·2 och för kvinnlig kökspersonal från 1·2 till 1·4.

Av de inkomna rapporterna avse 46 stycken ett lika stort antal ångare sysselsatta i *östersjöfart* med en sammanlagd bruttodräktighet av 15 967 tons och en maskinkraft av 16 125 indikerade hästkrafter samt en besättningsstyrka av 597 personer. Bemanningens medelstyrka per fartyg är inom denna grupp 12·9 mot 13·4 vid den tidigare utredningen. Minskningen är huvudsakligast att hänföra till däckspersonalen, som nedgått från 6·9 till 6·4, medan maskin- och kökspersonal förblivit i det närmaste oförändrade.

För de i *kust- och inre fart* sysselsatta fartygen, av vilka 41 stycken berörts av den senaste utredningen, har bemanningens medeltal per fartyg nedgått från 8·8 till 8·0. Minskningen faller på maskin- och kökspersonalen,

då däremot däckspersonalen uppvisar samma siffra för båda utredningarna, eller 4·5 personer per fartyg.

Då för närvarande bemanningsfrågan och speciellt den del därav, som berör däcksmanskapets såväl kvalitativa som kvantitativa sammansättning, är föremål för stor uppmärksamhet inom sjöfartskretsar, torde det vara av speciellt intresse att med ledning av föreliggande utredning söka utröna, huruvida det av socialstyrelsen i yttrande till justitieombudsmannen[1] uppställda önskemålet om minst sex man å däck — förutom befäl — å alla ångfartyg över ett visst tonnage och i viss fart i någon större utsträckning uppfyllts.

Härvid framgår, att detta är förhållandet med alla ångare i *oceanfart*, där däcksmanskapets antal varierar mellan 6·1 och 9·7 man per fartyg, varav den lägre siffran avser tonnagegruppen 1 000—2 000 tons och den högre fartyg över 3 000 tons.

Å ångfartygen i *nordsjöfart* är det vida sämre ställt, i det medeltalet för samtliga ångare under 1 000 tons icke hinner upp till 6, utan från 2·5 för tonnagegruppen 100—200 stiger till endast 5·6 för gruppen 700—1 000 tons. Å samtliga ångare över 1 000 tons utgöres emellertid däcksbesättningen av 6 man eller däröver, varierande mellan medeltalen 6·3 och 12·0 för resp. grupper 1 000—2 000 tons och över 3 000 tons.

Å fartyg i *östersjöfart* under 300 bruttotons funnos av däcksmanskap 3·4 man per fartyg, å fartyg på 300—500 tons 6 man, 500—700 tons 6 man, 700—1 000 tons 7 man samt å ångare över 1 000 tons 8·2 man. Inom denna fartgrupp är det sålunda betydligt bättre ställt för de mindre fartygen än inom näst föregående grupp, där medeltalssiffran ej nådde upp till 6 förrän vid inträdande 1 000 tons bruttodräktighet.

För *kust- och inre fart*, där utredningen endast omfattat mindre fartyg, vilkas ruter och resetider i allmänhet äro av den art, att någon fordran på minimiantal av däcksmanskap knappast kan uppställas, hålla sig medeltalen i allmänhet på samma nivå som vid föregående utredning.

Oaktat den föreliggande undersökningen omfattar endast en femtedel av det antal ångare, som var föremål för socialstyrelsens tidigare statistiska utredning i ämnet, torde man dock av de erhållna siffrorna få en ganska tillförlitlig uppfattning om bemanningsförhållandena å svenska handelsångare, enär sådana från alla tonnage- och fartgrupper varit representerade. En allmän jämförelse med tidigare förhållanden giver vid handen, att blott en obetydlig förändring till det bättre inträtt. Dock visar sig inom ocean- och nordsjöfart någon tendens till en kvalitativ förbättring av däcksmanskapet, vilken omständighet torde få tillskrivas fartygsinspektionens ingripande i ett fåtal fall, där underbemanning varit alldeles påtaglig.

Det hade givetvis varit av stort intresse att även för segelfartygens vidkommande kunna företaga en jämförelse mellan tidigare och nuvarande bemanningsförhållanden, men som det tillgängliga materialet i detta hänse-

[1] Soc. Medd. n:r 4, 1916.

ende är alltför ofullständigt för att kunna göras till föremål för en tillfredsställande bearbetning, måste en dylik undersökning uppskjutas, tills ett större antal rapporter inkommit.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

76. Under sprängningsarbete i gruva förolyckades en ortdrivare A. Han hade antänt 4 skott, av vilka 3 hördes explodera i normal tid. Vid lossning av flera skott inträffar ofta, att tvenne avbrinna samtidigt och höras som ett skott. Troligen i tanke att så var fallet vid ovannämnda tillfälle gick A. 4 min. efter det sista skottet tillbaka till arbetsplatsen, då det fjärde skottet i detsamma gick, varvid A. av kringflygande stenskärvor skadades så svårt, att han avled så gott som omedelbart.

Vid undersökning av den återstående delen av den A. tilldelade stubintråden kunde ingen bristfällighet upptäckas. Troligt är dock, att den del därav, som använts vid det sist exploderande skottet, fått sin krutsträng delvis skadad av de tre första skotten, så att en långsam förbränning av den skadade partens omhölje ägt rum, tills den oskadade delen av krutsträngen uppnåtts och förbränningen åter blivit normal. Härigenom hade skottets antändande försenats.

För att förebygga olycksfall genom felaktig stubin har bergmästaren föreslagit tillverkaren av densamma att preparera det material, varav stubinen förfärdigas, med en substans, som ökar materialets förbränningshastighet, eller ock genom impregnering göra stubinens hölje obrännbart, så att skottet icke går, om krutsträngen blir skadad.

77. En smörjare L. vid ett järnverk blev under arbetet så svårt skadad, att döden genast inträdde. L. skulle vid olyckstillfället smörja valsverksaxelns lager och gick för detta ändamål in i växelhuset samt råkade där trycka en skärm av trä mot valsverksaxelns stora kugghjul, för vilket skärmen avsåg att utgöra skydd. Kugghjulets armar höggo tag i skärmens tvärslag, revo upp skärmen och kastade L. över axellagret mot en axelkoppling, där han av kamraterna återfanns på golvet med huvudet intill kopplingen och benen i kugghjulsgraven. Dödsorsaken var brott å båda benen nedom knäna, intryckning av bröstkorgen och upprivning av magen samt krossning av huvudet, så att hjärnan blottades.

Vid efter olycksfallet företagen polisundersökning har det icke kunnat utrönas, varför träskyddet gav vika. Skärmen var tillverkad av, som det ansågs, tillräckligt grova dimensioner. För att söka förebygga ett upprepande av olycksfallet har en ny skärm av mycket kraftigt virke uppförts.

78. Vid en masugn inträffade ett olycksfall, som kostade en malmkrossare E. livet. Den kross, vid vilken E. arbetade, hade sent på kvällen på något sätt fått sin käft fastlåst, vilket han skulle avhjälpa medelst ett spett på så sätt, att detta anbringades mellan lagerhängslet och tuggkäften, som därigenom kunde brytas isär. Enär E. var ensam, då olyckan inträffade, kan icke olycksfallets förlopp bestämt angivas, men troligen hade E. av misstag satt in spettets ända mellan lagerhängslet och svänghjulet, vars armar slogo till spettet, så att dess bakre ända med våldsam fart träffade E. i huvudet och krossade detta. E. avled omedelbart.

Då E. företog sig att reparera krossen utan att tända ljus och utan att stanna maskineriet, måste olycksfallet till stor del tillskrivas hans egen oförsiktighet.

De för belysningen använda blosslamporna skola nu utbytas mot elektrisk belysning.

79. Å en bangård var en transportarbetare J. sysselsatt med växling av godsvagnar. Sedan J. omlagt en växel, hoppade han upp och satte sig på den främsta vagnens buffert med ena foten stödd mot koppelkroken för att sålunda medfölja det backande vagnssättet. Detta hade varit igång endast en kort stund, då en växlare B. märkte, att en av vagnarna hoppade på spåret och fick vid efterforskning av orsaken härtill se J. ligga tvärs över ena rälsen, till utseendet livlös. B. stoppade skyndsamt lokomotivet, som dock icke hann stanna förr än även detsamma gått över J. Denne, som genast omhändertogs av kamraterna, befanns dock redan vara död på grund av inre skador i bröstet och buken. Orsaken till olyckan ansågs av de närvarande ligga däri, att J. förlorat stödet emot kopplet och på grund därav fallit ned.

Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade gjort framställning hos vederbörande trafikförvaltning om anbringande av fotsteg och handtag vid godsvagnarnas buffertbalkar, enär växlarna eljest knappast torde kunna förhindras att åka på buffertarna, ett tillvägagångssätt, som enligt ovan relaterade olycksfall måste anses som synnerligen riskabelt.

80. En vid ett järnverk anställd maskinist S. hade en dag gått in i turbinrummet för att tillse maskineriet. Då det dröjde ovanligt länge, innan han kom tillbaka, misstänkte hans kamrater, att en olycka inträffat, och vid undersökning upptäcktes en brinnande lampa på botten av gropen för maskineriets svänghjul. Turbinerna stoppades genast, och en man gick ned i gropen, där han fann S. till utseendet livlös, med en stark blånad över vänstra tinningen och blod sipprande ur vänstra örat. S. avled c:a en timme efter olycksfallet.

Maskinrummet, där olyckan inträffade, består av en inne i valsverket uppförd trång överbyggnad över turbinerna och valsverksaxlarnas tvenne svänghjul, vilka rotera i en c:a 3 m. djup grop. Mellan svänghjulen är utlagd en lös landgång tvärs över gropen, vilken landgång vid olyckstillfället, på grund av fuktigheten i maskinrummet och den då rådande starka kölden, var något isbelagd. Troligen har S. halkat på landgången och därigenom störtat ned i gropen samt i fallet slagit huvudet mot svänghjulet eller gropens botten.

Yrkesinspektören föreskrev, efter besök på olycksplatsen, att landgången skulle göras fast och förses med räcke av järn.

81. Å en bangård voro trenne arbetare F., V. och L. sysselsatta med att fastsätta en buffert å en vagn, som jämte andra vagnar var avställd å ett mindre använt spår å bangården. Arbetarna hade baxat vagnarna ifrån varandra just så mycket som fordrades, för att arbetarna skulle kunna komma emellan för utförandet av sin uppgift. L. lyfte upp buffertskivan med densamma stödd mot bröstet, under det att V. var inkrupen under vagnen för att insätta bultarna och F. stod vid sidan för att påsätta och åtdraga muttrarna. L. stod under arbetet med ryggen stödd mot bakomvarande vagns buffert. Under tiden hade vagnsväxlingsavdelningen fått i uppdrag att avhämta några vagnar, som stodo på ovannämnda spår. Den växlings- och lokomotivpersonal, som skulle verkställa detta uppdrag, sågo ej de mellan vagnarna arbetande männen, vilka ej heller på något sätt säkrat sig mot vagnarnas försättande i rörelse. När därför lokomotivet vid kopplingen gav vagnarna en knuff framåt, vilket gick så tyst, att arbetarna intet hörde, blev L. klämd mellan buffertarna och föll ned mellan spåren. Han hade då fått hela bröstkorgen intryckt och avled efter ett par timmar.

Järnvägsförvaltningen har förut utfärdat föreskrifter för vinnande av säkerhet under arbete vid vagnar å spår, men dessa föreskrifter voro icke iakttagna. Stoppskivor för utvisande av att ett spår icke är klart finnas tillgängliga, men voro icke utplacerade; ej heller hade framför hjulen anbragts bromsskor, ehuru sådana i tillräcklig mängd finnas å bangården.

Vid sitt besök å olycksplatsen föreskrev yrkesinspektören, att intet arbete får utföras på vagnar o. d. stående å bangården med mindre ovan angivna försiktighetsåtgärder vidtagits.

82. En förman K. vid en snickerifabrik var jämte en arbetare J. sysselsatt med iordningställande av en vattenpump, placerad på väggen i fabrikens undervåning. På ett avstånd av 1 m. från väggen och 0·75 m. från golvet går en axelledning. K. stod mellan denna och väggen för att lägga en rem på pumpens remskiva och tog härunder ett steg tillbaka med påföljd, att hans rock, som var försedd med sprund i ryggen, fastnade på en krysskil i den på axeln fästade remskivan, som svarade mot pumpens remskiva. Rocken lindades om axeln, och K. slungades runt samt fick benen nästan fullständigt sönderslagna och dessutom krossår i huvudet. Sedan maskineriet så gott som omedelbart stannats, blev K. lösgjord och var då ännu vid liv, men avled efter en kort stund.

Vid yrkesinspektörens besök på platsen ett par dagar efter olycksfallet voro både pumpen och krysskilen avlägsnade. Enligt föreskrift, som utfärdats vid tidigare inspektioner, skulle transmissionerna i undre våningen inskyddas, men den förolyckade, som själf skulle ombestyra arbetets utförande, hade underlåtit detta. Arbetsledningen ålades nu att ordentligt inskydda samtliga transmissioner.

83. I en kolgruva inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En kolhuggare P. var ensam sysselsatt i en smalort, då han träffades av ett från taket nedfallande sandstensblock av sådan storlek, att det måste kilas sönder, innan han kunde framdragas. P. var då redan död, enligt läkarens utsago troligen på grund av kvävning.

Vid av bergmästaren företagen undersökning framgick, att blocket lossnat från taket utefter två vertikala, i ortriktningen gående sprickor, vilka förr varit vattenförande, men nu voro torra. På grund av blockets storlek kunde icke konstateras, huruvida stämplingen för takets understödjande vid olycksplatsen varit bristfällig eller ej.

84. Ett olycksfall av liknande art som det ovan skildrade inträffade i en annan kolgruva. Arbetet vid denna olycksplats bedrevs såsom pelarhuggning, och hade de därstädes sysselsatta fyra kolhuggarna vid tillfället ifråga suttit och ätit frukost vid mynningen av utfraktsorten, då en dragare H. sällat sig till dem och stannat för att vänta på att få en vagn lastad. En av kolhuggarna märkte då, att smärre sandstensbitar började falla från taket och varnade därför de andra närvarande, vilka samtliga hunno undan det strax därpå inträffande raset med undantag av H., som fick ett stort sandstensblock över sig. De övriga lyfte genast undan blocket och läto omedelbart forsla H. till lasarettet, där han tidigt följande dag avled på grund av bäckenbrott.

Orsaken till olycksfallet konstaterades vara en i sandstenstaket uppkommen, snett uppåt gående spricka, som förorsakade, att sandstenen i sitt fall fick en sidorörelse, varvid en del av stämplingen föll omkull. Då sprickan var ny och dess uppkomst icke kunde förutses samt stämplingen var omsorgsfullt utförd, måste det hela betraktas som en ren olyckshändelse.

85. Under stuveriarbete ombord å en ångare inträffade ett olycksfall, varvid en arbetare W. skadades så svårt, att döden inträdde efter sex dagar. Vinschmannen hade vid ett tillfälle avlägsnat sig, och luckbasen intog därför hans post, dock utan att själv ersättas av annan person vid luckan. Efter utstötande av ett varningsrop nedfirade han i lastrummet en länga, vilken träffade W. i huvudet och åstadkom brott å skallens bas.

Enligt vittnesmål av arbetarna i rummet hade intet varningsrop uppfattats av dem. Härtill torde nog delvis hava bidragit den omständigheten, att arbetarna, som utan raster varit sysselsatta från kl. 8 e. m. till 5 f. m., då olyckan inträffade, voro tämligen uttröttade. Möjligen har vinschmannen utstött varningsropet först sedan vinschen satts igång.

86. En elektrisk montör J. hade vid ett tillfälle stigit upp i en stolpe för att verkställa inkoppling å en strömförande elektrisk ledning för 3 × 220 volts trefas växelström. På grund av att det denna dag regnade var stolpen våt, och när J. skulle stiga ned från densamma, halkade stolpskon, varvid J. fattade tag i en av fasledningarna med påföljd, att han fick strömmen genom kroppen och omedelbart avled.

Spänningar av ovannämnda storlek anses knappast livsfarliga för andra än med hjärtfel behäftade. Vid polisförhöret upplystes, att H. hade svårt hjärtfel, varför man häri får söka orsaken till den olyckliga utgången av olycksfallet.

87. Vid ett pappersbruk hade is fastnat på stöttorna till en träbro, som leder över en av avloppskanalerna. En arbetare P., som erhållit i uppdrag att spetta bort isen, hade under arbetet ställt sig på bräder, som av honom utlagts på isflaket, och utförde spettningen därifrån. Plötsligt lossnade flaket och drog P. med sig genom den strida kanalen ut i älven, där han drunknade, utan att något av kamraterna kunde åtgöras till hans räddning.

P. hade av förmannen flera gånger tillsagts att använda säkerhetslina, men hade icke åtlytt tillsägelsen, enär han förmenade, att ingen fara var förhanden, då han flera gånger utfört dylikt arbete, utan att olyckstillbud inträffat.

88. Å en bangård voro några stationskarlar sysselsatta med rangering av vagnar. Ett sätt på tre vagnar, bland vilka även befann sig en ångfinka, hade nyss hopkopplats av en av karlarna, H., varvid en vagnsputsare V., som observerade, att den genom värmeledningsslangarna utströmmande ångan generade H., ämnade hopkoppla slangarna. I sin iver att utföra detta trängde han sig oförsiktigt nog mellan buffertarna, och som det samtidigt uppstod ett ryck i vagnssättet med åtföljande hopdragning av vagnarna, blev V. klämd över bröstet, varigenom han ådrog sig svåra skador i de inre organen. V. forslades i ambulansvagn till lasarettet, där han avled något mer än en timme efter olyckshändelsen.

89. Vid en cementfabrik inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. För magasinering av under natten behövligt kolstybb användes en c:a 10 m. hög silo av betong med ett tvärsnitt av 4 × 6 m. Vid det vid silons botten placerade vertikala uttaget sitter en frammatningsvals för överförande av stybb till en elevator. Under dagens lopp påmatas ständigt stybb i silon, vilken så småningom fylles till c:a 7 m. höjd. Tiden närmast före olycksfallet hade förmärkts en betydlig försämring av stybben så till vida, att den var ovanligt finkornig och dessutom våt, vilket gjorde, att den visade benägenhet att bilda valv eller bryggor inne i silon, speciellt i närheten av uttaget. Vid olycksfallsdagen hade icke förmärkts något uppehåll i utströmningen, men en arbetare S. gick ändå upp till silons krön för att därifrån stöta på stybbytan. Antagligen rasade en dylik brygga ned, just som han stötte med spettet i massan, varvid han förlorade jämvikten och drogs med samt kvävdes av stybben. Den elektriska lampan var nedhissad i silon, vilket tyder på, att S. möjligen lämnat den med tvärstag försedda vertikala stolpe, som användes som stöd vid massans nedstörtande, och stigit ut på själva massan. Att raset sträckte sig ända ned till silons botten framgår därav, att S. fick c:a 4 à 5 m. stybb över sig.

Till förekommande av att dylika olyckshändelser upprepas, bestämde yrkesinspektören i samråd med arbetsledningen dels att ingen fick gå ned i silon utan säkerhetslina om livet och en man uppe på bryggan vid denna lina och dels att en brygga skulle uppsättas nere i silon på 4 m. djup samt förses med ordentliga ledstänger, från vilken brygga nedstötning av stybben kan ske, då denna sjunkit under detta djup.

90. I en sulfitfabrik inträffade under nedan angivna omständigheter ett olycksfall, som kostade en arbetare J. livet. J. hade till uppgift att jämte en annan arbetare kärra fram kol till de utanför ångpannehusets vägg belägna öppningarna för de elevatorer, som transportera kol till ångpannorna. Dagen före olycksfallsdagen hade efter en längre period av kyla inträtt blidväder, som kom den på pannhusets tak liggande snön att smälta och delvis rasa ned. En del isblock blevo dock kvarliggande utefter takkanten ovanför elevatoröppningarna. Olycksfallsdagens morgon tillsades de båda arbetarna av en förman att iakttaga försiktighet, och anmodades de att genom slag på takets innersida försöka få isen att rasa ned, vilket också utan framgång försöktes av J. Emellertid steg temperaturen ytterligare under dagens lopp, och vid 3-tiden på middagen inträffade ett ras. J., som då stod omedelbart inunder, hörde raset komma och kastade sig ut från väggen, men fick därigenom ismassan över sig och erhöll så svåra skador i huvudet, att han avled efter åtta timmar.

Taket, som var alldeles slätt, hade en lutning av 30° samt saknade takränna och barriär, som kunde förhindra ett ras.

För att förebygga liknande olycksfall framhöll yrkesinspektören för arbetsledningen, att skottning av taken borde äga rum efter varje snöfall, varjämte föreslogs, att ovanför arbetsplatser, dörrar eller andra platser, där personer vistas eller passera, borde anordnas takrännor eller barriärer eller ock vidtagas andra betryggande åtgärder.

91. På en bangård hade en stationskarl G., som var sysselsatt med växlingsarbete, just omlagt en växel och gick sedan framför den vagn, som av lokomotivet backades in på spåret, då han fick en knuff av vagnen, så att han halkade omkull och föll över rälsen. Vagnens hjul gingo över G. mellan bröstet och magen. Döden torde omedelbart hava inträtt.

92. Tvenne arbetare, som voro anställda vid en tändsticksfabrik, skulle en dag skjuta ut en järnvägsvagn från fabriksområdet. För att fortskaffa vagnen hade de placerat sig med axlarna mot en av de främre buffertarna och sköto på dylikt sätt vagnen framåt. En av arbetarna, N., gick framåtlutad med huvudet nedböjt framför bufferten och observerade ej i denna ställning en ett stycke framför på samma spår stående vagn, utan fick vid sammanstötningen huvudet fullständigt krossat mellan buffertarna. Döden följde ögonblickligen.

93. Vid en snickerifabrik blev en arbetare K. genom olycksfall så svårt skadad, att döden troligen omedelbart inträdde. Åsyna vittne till olyckan fanns ej. K. var sysselsatt med kantning av bräder, och hans medhjälpare bortförde ribborna efter kantningen. Då denne vid ett tillfälle återvände till kantbänken, fann han K. liggande på rygg på golvet bakom sågbordet. Tvenne bräder lågo då på bordet. Troligen har olycksfallet tillgått sålunda, att, när K. drog tillbaka bordet, kom den ena brädan emot klingan och kastades med våldsam fart mot K., som träffades i huvudet och bröstet med ovannämnda sorgliga påföljd.

Skyddstaket över klingan hade före olyckan varit på sin plats, men hade nu kastats upp av brädan. Klyvknivarna, som förut funnits vid sågen, hade vid något tidigare tillfälle borttagits av den förolyckade.

Vid yrkesinspektörens besök på platsen efter olycksfallet voro klyvknivarna åter uppsatta, och ansåg yrkesinspektören, att olyckan icke hade inträffat, om icke knivarna varit borttagna.

94. Under lossning av plank från prämar inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. Vid ifrågavarande arbete användes en portalkran, och en arbetare S. hade till

uppgift att varsko kranföraren för manöver. Sedan en planklänga avlagts å bockar, som voro uppställda över ett järnvägsspår, skulle kranföraren hissa upp kättingen, varvid kroken hakade fast i ena rälsen. Till följd av sträckningen av kättingen stjälptes bockarna med plankorna över ända, och S. fick huvudet krossat emellan den ena rälsen och det nedramlande virket. Döden inträdde efter tio minuter.

95. En banvakt B., som var ute på inspektion av en dubbelspårig bansträcka, blev därunder överkörd och dödad av ett tåg. B. åkte på sin dressin på norra spåret, som var avsett för uppgående tåg. Ett på det södra spåret kommande nedgående tåg gav ljudsignal vid passerandet av en hållplats, och B., som hörde signalen, fick tydligen den uppfattningen, att signalen härrörde sig från ett på norra spåret annalkande tåg, ty han försökte hastigt avlyfta sin dressin från spåret, enligt vad märken i snön vid undersökningen utvisade. Härunder fick han av det annalkande tåget en stöt i huvudet, så att hjärnskålen krossades och döden omedelbart följde. Att ej B. observerade tåget, torde hava berott därpå, att banan vid olycksplatsen gör en skarp kurva.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Socialstyrelsens utlåtande angående väckt motion om statsbidrag till bosättningshjälp. Socialstyrelsen har avgivit ett utlåtande i anledning av en inom riksdagens första kammare väckt motion, n:r 55, om åvägabringande av utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skall kunna lämnas som hjälp till personer, vilka ämna ingå äktenskap.

I utlåtandet konstateras, hurusom nativiteten under senare tid befunnit sig i ett stadigt sjunkande inom alla kulturstater. En redogörelse lämnas för olika förslag, som framkommit för att råda bot på det onda och vilka antingen gått ut på en direkt premiering av barnalstringen eller ock velat indirekt främja densamma genom att uppmuntra äktenskapsbildningen.

Vad särskilt Sverige beträffar, visar statistiken, att vårt land numera befinner sig bland de allra sista ifråga om såväl äktenskapsfrekvens som nativitet. T. o. m. det absoluta antalet årligen födda visar en kraftig tendens att gå tillbaka.

En närmare undersökning av förhållandena i Sverige ger vid handen, att äktenskapsfrekvensen är lägst i fråga om jordbruksbefolkningen, väsentligen till följd av den starka strömningen av de giftasvuxna åldrarna till städerna, men att å andra sidan familjerna i regeln äro barnrikare på landsbygden än i städerna. Beträffande särskilt jordbruksbefolkningen ter sig sålunda en höjning av äktenskapsfrekvensen såsom både mest av behovet påkallad och mest önskvärd. Socialstyrelsen framkastar därför som ett uppslag att överväga möjligheten av att förbinda den av motionären förordade bostadshjälpen med statens låneverksamhet för beredande av jordbruksegnahem. Staten kunde exempelvis till dem, som ämnade gifta sig och samtidigt stode i begrepp att mottaga jordbruksegnahem, förutom lån enligt fastställda villkor för inköp av vederbörande fastighet även lämna bidrag till inköp av inventarier. Sistnämnda belopp finge icke sättas alltför lågt åtminstone icke under 300 kr.

Även inom den yrkesgrupp, som utgöres av de i allmän tjänst anställda, visar sig äktenskapsfrekvensen vara abnormt låg, vilket jämväl ogynnsamt återverkar på nativiteten. Som en utväg att åstadkomma bättring läte det tänka sig, att rätt till ålderstillägg skulle kunna inträda tidigare för den gifta statstjänaren än för den ogifta, exempelvis efter 3 års tjänst för den förra men först efter 5 års för den senare.

Genom att åtgärderna sålunda begränsades till vissa grupper av landets invånare, kunde hjälpen erhålla en viss effektivitet utan att behöva alltför kännbart betunga statsbudgeten. Vill man emellertid söka underlätta bosättningen för den stora massan av befolkningen och samtidigt undvika stora kostnader för staten, anser socialstyrelsen det kunna ifrågasättas, huruvida icke för detta ändamåls vinnande spartvång borde åläggas alla ogifta män, exempelvis mellan 16 och 30 år. Ett sådant sparsystem skulle möjligen kunna organiseras i samband med den allmänna pensionsförsäkringen.

Socialstyrelsen betonar, att den endast diskussionsvis antytt vissa möjliga utvägar för befrämjande av äktenskapsbildningen, utan att i frågans nuvarande läge vilja förorda några bestämda åtgärder. Styrelsen finner dock en viss sannolikhet tala för att man genom anlitande av metoder sådana som de föreslagna, eventuellt även av andra, skall kunna ernå gynnsamma resultat och anser sig därför kunna tillstyrka ett omedelbart igångsättande av en utredning av frågan.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt; given Stockholms slott den 30 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen bifallit en av Oss i ämnet gjord framställning, Vi funnit gott förordna som följer:

1 §.

Vid 1917 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt må här i riket mantalsskriven svensk medborgare, som icke taxeras till inkomst- och förmögenhets-

skatt för ett belopp av mera än 3 000 kronor och som har att på grund av försörjningsplikt underhålla ett eller flera barn, som vid årets början icke fyllt 15 år, av taxeringsmyndighet, efter prövning av behovet i varje fall, medgivas särskilda avdrag, enligt vad här nedan sägs.

2 §.

Vid bevillningstaxeringen må den i skattskyldigs mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § i gällande bevillningsförordning återstående beskattningsbara inkomst nedsättas, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad i enlighet med 10 § i de vid nämnda förordning fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen», ej uppgår till 1 200 kronor, med högst 20 procent för varje barn, om årsinkomsten uppgår till 1 200 kronor men ej till 1 800 kronor, med högst 15 procent för varje barn samt, om samma inkomst uppgår till 1 800 kronor men ej till 2 400 kronor, med högst 10 procent för varje barn, dock ej i något fall med mera än 80 procent.

3 §.

Den nedsättning i det taxerade beloppet, som enligt 19 § 2 mom. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt tillkommer skattskyldig, må ökas till högst 300 kronor för varje barn till och med tre samt till högst 500 kronor för varje barn därutöver, dock för barn, som självt åtnjuter inkomst, allenast om och i den mån barnets inkomst understiger beloppet av den för barnet ifrågakommande nedsättning.

Särskilt avdrag, varom nu är sagt, må i fall, som jämväl är hänförligt till 2 §, icke medgivas, med mindre samtidigt tillämpas där omförmäld nedsättning.

4 §.

Är fråga om äkta makar, skall i tillämpliga delar gälla vad beträffande makars taxering stadgas i bevillningsförordningen och förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

5 §.

Över prövningsnämnds beslut i fråga om tillämpningen av denna förordning må klagan icke föras.

6 §.

Har avdrag enligt denna förordning medgivits, åligger det taxeringsnämnden att införa uppgift därom i inkomstlängdens kolumn för anteckningar med angivande jämväl av avdragens särskilda belopp, och skall, då fråga är om avdrag enligt 2 §, i kolumnen för antagen beskattningsbar inkomst upptagas det efter sådant avdrag återstående belopp.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava V detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 mars 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

AXEL VENNERSTEN.

— Kollektivavtal, arbetsavtal m. m. —

Kollektivavtal i Nederländerna år 1916. Den första undersökningen angående i Nederländerna gällande kollektiva avtal företogs den 1 januari 1911, då, enligt den i Sociala Meddelanden förut refererade redogörelsen, förefunnos 81 i kraft varande avtal.[1] Såsom redan i denna redogörelse framhölls, kunde den då införskaffade avtalssamlingen emellertid ej göra anspråk på att vara alldeles fullständig, och senare inkomna uppgifter hava också givit vid handen, att avtalsbeståndet vid den avsedda tidpunkten rätteligen uppgick till 87. Under år 1911 ökades

[1] Soc. Medd., årg. 1914, sid. 48.

antalet avtal till 119, under 1912 till 176, under 1913 till 481 och under 1914 till 618. Krisåret 1915 medförde någon nedgång, men under år 1916 har antalet avtal åter avsevärt ökats, såsom av nedanstående sammanställning framgår:

	Antal under år 1916 ingångna avtal	Antal under år 1916 utgångna avtal	Antal gällande avtal $^1/_1$ 1916	Antal gällande avtal $^1/_1$ 1917
Gruvdrift	6	7	1	—
Metallindustri	25	30	70	65
Jord- och stenindustri	3	1	3	5
Trävaruindustri	9	4	18	23
Pappers- och grafisk industri	2	5	10	7
Livsmedelsindustri	93	33	231	291
Textil- och beklädnadsindustri	146	68	91	169
Läder-, hår- och gummivaruindustri	3	—	2	5
Kemisk-teknisk industri	2	1	1	2
Byggnadsverksamhet	81	62	73	92
Handel- och varulager	18	4	40	54
Land- och sjötransport	52	13	34	73
Försäkringsrörelse	—	—	1	1
Jordbruk	62	24	24	62
Summa	**502**	**252**	**599**	**849**

(Maandschrift van het central bureau voor de statistiek.)

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1915 och 1916. I Sociala Meddelanden har förut lämnats redogörelse för arbetsinställelserna i Nederländerna under år 1913 jämte preliminära uppgifter för år 1914.[1] Nederländska centralbyrån för statistik har nu publicerat motsvarande berättelse för år 1915 jämte preliminära uppgifter för år 1916. I nedanstående översikt hava, jämsides med uppgifterna för de två sistnämnda åren, även upptagits de definitiva siffrorna för år 1914, vilka något avvika från de förut återgivna uppgifterna.

Arbetsinställelsernas *antal och omfattning* framgår av nedanstående sammanställning:

År	Antal strejker	Antal därav berörda arbetsg.	Antal därav berörda arbetare	Förlorade arbetsdagar	Antal lockouter	Antal därav berörda arbetsg.	Antal därav berörda arbetare	Förlorade arbetsdagar
1916	355	991	15 650	—	19	73	1 001	—
1915	259	911	14 373	170 402	10	42	806	17 639
1914	250	844	13 953	309 479	21	294	1 706	60 113

Arbetsinställelsernas *orsaker* belysas av följande tablå:

Orsaker:	Strejker 1916 %	Strejker 1915 %	Strejker 1911—15 %	Lockouter 1916 %	Lockouter 1915 %	Lockouter 1911—15 %
Begäran om löneförhöjning	40·6	38·0	37·4	21·1	—	17·3
Lönesänkning	3·8	6·7	5·3	7·9	15·4	5·8
Andra lönefrågor	12·6	10·8	12·0	15·8	—	11·6
Arbetstiden	8·5	4·9	9·7	10·5	7·7	13·3
Föreningsrätten	2·0	2·1	2·0	10·5	7·7	6·4
Företräde för organiserade arbetare	1·0	0·8	1·3	—	—	—
Arbetares avskedande	6·7	9·5	7·7	—	—	—
Arbetets anordning	3·6	4·6	2·6	2·6	—	1·7
Begäran om kollektivavtal	5·8	2·6	5·2	7·9	15·4	12·7
Andra orsaker	10·6	17·7	15·4	18·4	53·8	31·2
Okända orsaker	4·8	2·3	1·4	5·3	—	—
	100·0	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

[1] Soc. Medd., årg. 1914, sid. 52, årg. 1915, sid. 895.

Arbetsinställelserna under åren 1915 och 1916 berörde följande näringsgrupper:

	1916	1915		1916	1915
Gruvdrift	3	10	Kemisk-teknisk industri	5	2
Metallindustri	42	24	Byggnadsverksamhet	95	81
Jord- och stenindustri	24	15	Belysningsverk	—	1
Trävaruindustri	17	4	Handel och varulager	14	8
Pappers- och grafisk industri	12	12	Land- och sjötransport	59	55
Livsmedelsindustri	44	13	Jordbruk och fiske	23	22
Textil- och beklädnadsindustri	28	19	Fria yrken	1	1
Läder-, hår- och gummivaruindustri	7	2	Summa arbetsinställelser	**374**	**269**

Nedanstående översikt utvisar de under åren 1914—1916 påbörjade *strejkernas resultat:*

Resultat:	Procent av samtliga strejker			Procent av samtliga strejkande		
	1916	1915	1914	1916	1915	1914
Arbetarnas fordringar	23·2	27·6	23·8	—	22·6	13·1
Arbetsgivarnas villkor	26·4	27·9	33·9	—	17.3	36·0
Kompromiss	38·7	37·8	35·9	—	57·8	46·7
Okänt eller oavgjort	11·7	6·7	6·4	—	2·3	4·2

Rörande de strejkande arbetarnas fördelning i förevarande hänseende äro uppgifter för 1916 ännu ej tillgängliga.

Av de 10 *lockouterna* under år 1915 bilades 5 på arbetsgivarnas och 2 på arbetarnas villkor samt 1 genom kompromiss, medan i övriga 2 fall resultatet är obekant. För de 19 lockouterna under år 1916 voro motsvarande siffror resp. 8, 1, 7 och 3.

(Maandschrift van het central bureau voor de statistiek.)

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna fyra månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 133 243 (118 238 under motsvarande tid år 1916). Under samma tid hava 4 922 olycksfall anmälts till anstalten (4 356 år 1916). Till begravningshjälp för 38 dödsfall har utanordnats 2 520 kronor (år 1916 för 26 dödsfall 1 560 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 109 074 kronor (98 837 kronor år 1916) samt för sjukhjälpsersättningar 138 731 kronor (131 062 kronor år 1916), tillsammans 250 325 kronor (231 459 kronor år 1916). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 22 (34 år 1916). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 139 fall (127 år 1916), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 841 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetstillgången inom målaryrket i Stockholm. På grund av hos Stockholms arbetslöshetskommitté gjord framställning om åtgärders vidtagande för lindrande av arbetslösheten inom måleriyrket anordnade kommittén i början av april månad utredning rörande arbetstillgången inom måleriyrket.

För detta ändamål gjordes till 350 yrkesutövare i Stockholm hänvändelse med förfrågan om, huruvida reducering av arbetsstyrkan, i jämförelse med motsvarande tid föregående år, vidtagits samt huruvida orsaken till sådan inskränkning vore att söka i brist å beställningar, materialbrist eller andra förhållanden.

Härå hava ingått 210 svar, därav ett 60-tal från s. k. självförsörjande måleriarbetare. Av dessa självförsörjande måleriarbetare torde, att döma av lämnade upplysningar, flertalet vara i saknad av arbete och återfinnas bland de å anstalten redan inregistrerade arbetslösa. Av övriga —147 personer — torde de flesta kunna anses som arbetsgivare.

Antalet hos dessa 147 målarmästare anställda arbetare utgjorde under sistlidna mars månad 598, mot 866 samma månad 1916, alltså en minskning med 31 %. Under april beräknades 612 arbetare kunna beredas sysselsättning, mot 1 124 föregående år, sålunda 45 % minskning.

Såsom orsak till minskningen av arbetsstyrkan angavs i 45 fall materialbrist, i 30 fall brist på beställningar, i 51 fall båda dessa orsaker och i 6 fall jämväl andra orsaker (vinterkölden m. m.); endast 15 arbetsgivare sysselsatte oförminskad arbetsstyrka eller hade åtminstone ej angivit några konjunkturorsaker såsom förklaring till verksamhetens inskränkning.

För utrönande av arbetslösheten inom måleriyrket riktade stadens arbetsförmedling på uppdrag av Stockholms arbetslöshetskommitté, genom offentlig kungörelse i flera tidningar, en uppmaning till i huvudstaden mantalsskrivna, arbetslösa måleriarbetare att den 2—4 april anmäla sig å arbetsförmedlingen. Anmälningstiden utsträcktes sedermera att omfatta även den 5 april.

Vid inskrivningen antecknades, förutom sedvanliga uppgifter, dels huru länge den sökande arbetat i måleriyrket, dels huruvida han tidigare arbetat inom annat yrke och i så fall vilket, dels huruvida han under den s. k. döda säsongen eller av annan anledning inträffad ledighet sysslat med skogs-, lant- eller annat arbete. I de fall prästbetyg utvisat, att en måleriarbetare tidigare varit skriven i landsorten, blevo särskilt sådana arbetare utfrågade rörande deras förtrogenhet med i synnerhet skogs- och lantarbete.

Inalles 512 arbetslösa måleriarbetare infunno sig nyssnämnda dagar på anstaltens kontor. Antalet i huvudstaden mantalsskrivna utgjorde 466; de övriga 46 voro skrivna i grannkommunerna — företrädesvis i Solna. Även dessa senare uppgåvo sig i regel hava haft kondition hos Stockholmsmästare; endast till följd av bostadsbrist och dryga hyror hade de tvingats bosätta sig utanför staden. Av de inskrivna måleriarbetarna voro 181 födda i Stockholm.

Bland de 512 arbetslösa voro 192 ungkarlar eller andra utan försörjningsplikt, medan 320 hade anhöriga att draga försorg om. Sammanlagt voro 715 personer — arbetarna själva ej medräknade — beroende av deras arbetsförtjänst.

För 294 av de anmälda arbetarna hade arbetslösheten varat sedan årets början, i de flesta fall ända från november månad förra året; 79 arbetare hade uppgivit sig hava varit arbetslösa under 9—11 veckor, 55 under 5—8 veckor, 45 under 1—4 veckor samt 39 under kortare tid än en vecka.

I endast ringa utsträckning synas anmälda måleriarbetare tidigare haft annan sysselsättning. Merendels hava de allt ifrån ungdomen arbetat inom yrket. Endast 47 personer hava under tidigare år arbetat inom annat yrke: 6 hava varit jordbruks- eller skogsarbetare, 10 fabriks- eller verkstadsarbetare, 3 snickare, 2 bagare, 1 sadelmakare, 1 skoarbetare, 2 bokbindare, 1 typograf, 3 sjömän, 3 körkarlar, 2 transportarbetare, 6 affärsanställda och 7 diversearbetare.

Huruvida dessa nu lämpa sig för annat arbete än måleriyrket, torde kanske vara tvivel underkastat, då de en längre följd av år arbetat uteslutande som måleriarbetare. Av dessa 47 personer hava nämligen icke mindre än 29 arbetat inom måleriyrket över 10 år, 14 under 6—10 och 4 under 4—6 år.

Under den döda säsongen hava endast 99 personer förklarat sig bruka hava sysselsättning. Detta torde emellertid utgöra en minimisiffra, då arbetarna i regel visat en viss obenägenhet att härom lämna upplysning. Primäruppgifterna i denna del lämna därför synnerligen liten ledning vid bedömandet av de arbetslösas lämplighet för skogs- och lantarbete samt diversearbete vid bruk, gruvor o. d., de enda arbetstillfällen, som för närvarande stå till buds. Efter vad av uppgifterna framgår, hava 58 personer sysslat med snöskottningsarbete, 4 med snickeriarbete, 18 med diversearbete samt 5 med »egna arbeten», 7 haft anställning i vedaffär, 4 i andra affärer, och 3 vid järnväg eller post.

Till jämförelse har från stadens arbetsförmedling meddelats, att under mars och april månader år 1915 antalet inskrivna måleriarbetare, mantalsskrivna i huvudstaden, utgjorde resp. 499 och 349. Arbetslösa måleriarbetare kommo då i åtnjutande av offentligt arbetslöshetsunderstöd, vilket

givetvis medförde, att i stort sett alla förefintliga fall av arbetslöshet kommo till arbetsförmedlingens kännedom.

Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1917. Den tyska krigsindustrien arbetade under mars 1917 med samma intensitet som förut. Det uppsving, som under februari kunde konstateras inom vissa näringsgrenar vid jämförelse med samma tid i fjol eller närmast föregående månad, framträdde än starkare under mars. Gruvdriften och järnverksindustrien företedde ingen väsentlig förändring vid jämförelse med närmast föregående månad. Ej heller metallindustrien hade i stort sett undergått några avsevärda förändringar; från en del järngjuterier och särskilt stål- och valsverk samt rör- och järntrådsfabriker rapporterades dock större arbetstillgång än vid samma tid i fjol eller under närmast föregående månad. Maskinindustrien samt de elektriska och kemiska industrierna hade delvis utvidgat sin verksamhet. Inom träindustrien var situationen i allmänhet oförändrad. Livsmedels- och njutningsämnesindustrierna däremot visade tillbakagång, varemot byggnadsverksamheten mot slutet av månaden å vissa orter företedde större livaktighet.

De i arbete varande medlemmarna av sjukkassorna hade under tiden 1 mars—1 april 1917 ökats med 98245 eller 1·17 % (mot en ökning av 0·37 % under februari). Ökningen fördelade sig på männen med 43501, motsvarande 1·04 % (föregående månad en ökning på 0·11 %) samt på kvinnorna med 54744 eller 1·80 % (föregående månad en ökning på 0·64 %). Den starka tillväxten beror delvis på att ungdom efter avslutad skolgång tagits i anspråk av näringslivet. Vid bedömandet av den manliga arbetskraftens förändringar med ledning av dessa siffror bör ihågkommas, att krigsfångar ej inbegripas i sjukkassestatistiken.

Av 813015 fackförbundsmedlemmar voro vid slutet av mars 11039 eller 1·4 % arbetslösa mot 1·6 % en månad tidigare samt 2·2 % i mars 1916, 3·3 % i mars 1915 och 2·8 % i mars 1914.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under mars på 100 lediga platser för män 60 arbetssökande mot 62 under februari och på 100 lediga platser för kvinnor 104 arbetssökande mot 112 föregående månad. (Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i England under mars 1917. Nästan alla viktigare näringsgrenar hade full sysselsättning även under mars, och mycket övertidsarbete förekom.

I kolgruvorna var arbetstillgången god med undantag för Northumberland, där den var ringa, samt Durham och Fifeshire, där den var endast tämligen god. Den fortfor att vara mycket god i järngruvorna och god i skiffer-, tenn- och blygruvorna. I stenbrotten var sysselsättningen på det hela taget ganska god. Tackjärnsindustrien uppvisade fortfarande god och järn- och stålverken mycket god arbetstillgång; läget var beträffande bägge dessa industrier ännu bättre än under föregående månad. Maskin- och skeppbyggnadsindustrierna arbetade alltjämt under högtryck, med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom tennplåtsindustrien hindrades arbetet till följd av stålbristen; stålplåtsindustrien företedde dock en livligare verksamhet. De flesta övriga metallindustrier voro fortfarande fullt verksamma och inom mässings- och bleckindustrien arbetades på övertid i stor utsträckning. Vad beträffar bomullsindustrien var arbetstillgången fortfarande god i spinnerierna och ganska god i väverierna. Ylleindustrien utvecklade livlig verksamhet. Inom linneindustrien fortfor sysselsättningen att vara god i Skottland och på det hela taget ganska god i Irland. Som god kunde arbetstillgången betecknas för jute- och trikåfabriker, blekerier, kattunstryckerier och färgerier; inom siden- och mattindustrierna fortfor den att vara tämligen god. Vid spetsfabrikerna låg produktionen av finare varor alltjämt nere, varemot tillverkningen av grövre fortgick utan inknappning. Skoindustrien arbetade mycket intensivt. Inom läderindustrien var arbetstillgången i allmänhet god; för sadelmakarna ökades sysselsättningen, men i Walsall tillämpades fortfarande förkortad arbetstid. Arbetstillgången var ganska god inom konfektionsbranschen och inom industrien för skjortor, kragar, kappor, kostymer och blusar. Den var god inom korsettindustrien och ganska god inom filthattsindustrien, varemot silkeshattmakare fortfarande hade ont om sysselsättning. Byggnads- och tegelindustrierna hindrades något av dålig väderlek, men eljest fanns för de, som kvarstodo i yrket, i allmänhet tillräckligt med arbete. För sågverken och vagntillverkningen fortfor arbetstillgången att vara god och för möbel- och tunnbinderiindustrierna ganska god. Den var god inom den grafiska industrien och pappersindustrien, och mycket god inom bokbinderibranschen

med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom glasindustrien var sysselsättningen i allmänhet god, likaså på det hela taget inom lergodsindustrien, ehuru förkortad arbetstid förekom vid tillverkningen av tunnare tegel och allehanda porslinsvaror. Den fortfor att vara god inom näringsämnesindustrien och inom några branscher arbetades mycket på övertid. Jordbruksarbetet hindrades av ogynnsam väderlek. Arbetstillfällena för hamnarbetarna voro färre; för fiskarna inträdde däremot en förbättring. Antalet sjömän, som mönstrade i de stora hamnarna, uppvisade en ökning i jämförelse med såväl februari 1917 som mars 1916.

Under mars månad erhöllo över 80 000 arbetare löneförbättringar (krigstidstillägg medräknade), uppgående till nära 6 500 £ i veckan. Största anparten härav kom på krukmakarna i North Staffordshire. Betydande tillägg tilldelades under senare delen av mars även maskinarbetarna på den nordöstra kusten samt järn- och stålarbetarna i South Wales, men, som dessa tillägg bestämdes före mars, äro de ej medtagna i föregående siffror.

Under månaden utbröto 29 arbetsinställelser, vilka tillsammans med redan pågående arbetsinställelser omfattade 28 916 arbetare (mot 11 165 föregående månad och 58 388 i mars 1916) och hade en varaktighet av 202 000 dagar (mot 43 300 i februari 1917 och 327 300 i mars 1916).

Antalet lediga platser anmälda till arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde i medeltal per vecka under de fyra veckor, som slutade den 9 mars, 44 608 (mot 42 004 under de föregående fyra veckorna och 35 337 under de fyra veckor, som slutade den 10 mars 1916). Medeltalet tillsatta lediga platser per vecka under samma period uppgick till resp. 35 824, 33 856 och 27 417.

(Labour Gazette.)

Den kommunala arbetslöshetsfonden i Paris. Den i enlighet med förordningen av den 20 aug. 1914[1] i Paris upprättade kommunala arbetslöshetsfonden har under sin verksamhet från den 22 aug. 1914 till den 31 dec. 1916 dragit en kostnad av 115 316 129 francs, varav 31 601 582 francs täckts genom statsbidrag. Omfattningen av fondens verksamhet i avseende på såväl antalet understödda arbetslösa som bidragens storlek under tiden 30 okt.—31 dec. 1916, jämförd med motsvarande tid år 1915 (28 okt.—30 dec. 1915), belyses av följande översikt:

	28 okt—30 dec. 1915	30 okt.—31 dec. 1916	Minskning absolut	Minskning i %
Antal understödda arbetslösa (medeltal baserat på perioder om 15 dagar)	91 292	38 395	52 897	57·9
Därav män	16 464	6 108	10 356	62·9
» kvinnor	74 828	32 287	42 541	56·8
Stadens bruttoutgifter	6 436 951	2 688 927	3 748 024	58·2
Statsbidrag	1 787 408	716 715	1 020 693	58·7
Stadens nettoutgifter	4 699 543	1 972 212	2 727 331	58·0

Man finner, att medeltalet understödda arbetslösa under perioden 30 okt.—31 dec. 1916 varit 57·9 % mindre än motsvarande medeltal under perioden 28 okt.—30 dec. 1915; för speciellt de arbetslösa männens vidkommande utgör minskningen 62·9 % och för kvinnornas 56·8 %. Minskningen har fortgått oavbrutet under hela året 1916. Från oktober 1914, då medeltalet understödda arbetslösa nådde sitt maximum (293 824), till den 31 dec. 1916 har antalet minskats med 86·9 %. Stadens bruttoutgifter för understödsverksamheten hava, såsom framgår av tablån, från 28 okt.—30 dec. 1915 till motsvarande tid 1916 minskats med 58·2 %, statsbidraget med 58·7 % och stadens nettoutgifter med 58 %.

Inom samtliga industrier har minskningen i antalet understödda arbetslösa från slutet av år 1915 till slutet av år 1916 varit avsevärd (över 50 %). Den har, vad männen beträffar, varit störst inom gruvindustrien och metallurgien, handeln, konstindustrien, de fria yrkena och den mekaniska industrien. För kvinnorna har den största nedgången konstaterats inom textilindustrien, metallurgien, handeln och träindustrien.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1914, sid. 1182.

Under de sista två månaderna av år 1916 hava från de understödda av olika anledningar (erhållande av arbete, avresa från staden etc.) avförts 8 042, bland dem 3 640 på den grund, att de erhållit arbete; i 2 036 fall har detta förskaffats genom de av arbetsgivare och arbetare sammansatta byråerna. Motsvarande avgångssiffror för hela året 1916 belöpa sig till resp. 79 607, 54 803 och 16 565.

— Arbetsförmedling. —

Arbetsförmedlingsanstalt i Vaxholm. Stockholms läns arbetsförmedling har från och med den 15 april 1917 inrättat ett avdelningskontor i Vaxholm för att tillmötesgå önskemålet att lämna värnpliktiga anvisning på lediga platser efter avslutad värnpliktstjänst. Kontoret kommer att hållas öppet två dagar i veckan med undantag, när utryckning av värnpliktiga äger rum, då kontoret hålles öppet varje dag under tiden närmast före och efter utryckningen.

— Bostadsförhållanden. —

Bostadspriser i Stockholm vid början av år 1917. Stockholms stads statistiska kontor har publicerat en undersökning av bostadspriserna i Stockholm vid årsskiftet 1916/17. Undersökningen är grundad på samma primärmaterial som de allmänna bostadsräkningarna, nämligen de huvudförteckningar med lägenhetsuppgifter, som i samband med mantalsskrivningen skola av fastighetsägarna avlämnas.

Sammanlagda antalet uthyrda bostadslägenheter, som ingå i undersökningen, utgör 84 494. Härav ligga 78 299 inom Stockholms stads gamla område samt resp. 5 183 och 1 012 i Brännkyrka och Bromma. Att märka är, att endast sådana lägenheter medtagits, som varit upplåtna enligt vanligt hyresavtal, alltså icke t. ex. vissa arbetar- och tjänstebostäder, i fråga om vilkas hyrespriser särskilda omständigheter medverkat.

Vid årsskiftet 1916/17 var medelhyran per lägenhet inom Stockholms stads gamla område 685 kr.; särskilt för lägenheter utan centralvärme utgjorde motsvarande genomsnitt 612 kr. och för lägenheter med centralvärme 1 393 kr. De vanligaste lägenhetskategorierna inom samma område uppvisa följande medelhyror per lägenhet: 1 rum 231 kr., 1 rum och kök 336 kr., 2 rum och kök 540 kr., 3 rum och kök 816 kr. samt 4 rum och kök 1 091 kr. Inom de inkorporerade områdena, Brännkyrka och Bromma, utgjorde medelhyrorna endast c:a $^2/_3$ eller ännu mindre del av dem i den egentliga staden.

Under år 1916 har medelhyran per lägenhet inom Stockholms stads gamla område ökats med 4·9 %. Sedan år 1894 har medelhyran per lägenhet ökats med 92·4 %, således nära fördubblats. Hyresstegringen var störst under perioden 1894—1900, då den utgjorde 36·8 %. Under åren 1900—1905 sjönk den till 11·7 % för att under den därpå följande 5-årsperioden åter stiga till 15·8 %. Under perioden 1910—1915 sjönk den emellertid ned till 3·7 %; 1915 års stegring utgjorde endast 0·6 %. Den under år 1916 inträdande allmänna hyresförhöjningen betecknar alltså ett skarpt avbrott mot de närmast föregående årens utveckling.

1916 års ökning av hyran har varit störst för lägenheter med centralvärme, beträffande vilka den uppgått till i genomsnitt icke mindre än 9·7 %, medan motsvarande medeltal för övriga lägenheter utgjort 3·9 %. Nästan alla lägenhetskategorier uppvisa ökning, ehuru av varierande storlek; för enkelrummen samt lägenheterna om 1 rum och kök till 5 rum och kök utgör genomsnittsökningen c:a 2 à 3 %.

Begagnas eldstaden (d. v. s. rum eller kök) såsom enhet, befinnes medelhyran per eldstad inom Stockholms stads gamla område hava utgjort 218 kronor vid årsskiftet 1916/17, vilket betecknar en ökning under år 1916 med 3·8 % och sedan år 1894 med 84·7 %. Beträffande särskilt lägenheter med centralvärme uppgick medelhyran per eldstad till 346 kr. och för lägenheter utan sådan till 200 kr. Den betydande merkostnaden för de förra (78 %) förklaras dock delvis genom att centralvärmesanordning även åtföljes av andra bekvämligheter (t. ex. varmt vatten) samt huvudsakligen förekommer i större lägenheter. Hyran per eldstad stiger nämligen med lägenhetens storlek, enär de större lägenheterna i regeln äro bättre inredda. För lägenheter om 1 rum och kök

utgjorde sålunda medelhyran per eldstad 168 kr. och för lägenheter om 15 och flera rum och kök 459 kr. Priset per eldstad i våningar om 4 rum och kök motsvarar medelpriset för staden, 218 kr.

Bland församlingarna är Oscars församling den dyraste, i det att medelhyran per eldstad där utgjorde 283 kr. Den billigaste stadsdelen är, om man bortser från Bränukyrka och övriga områden utom stadsplanen, staden inom broarna, varest medelhyran utgjorde 161 kr.

Den av konjunkturerna orsakade hyresstegringen väntas emellertid få sitt väsentliga uttryck först i hyressiffrorna för årsskiftet 1917/18.

— Levnadskostnader. —

Levnadskostnadernas stegring under kristiden. I yttrande över en i andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa åtgärder för tillgodoseende av befolkningens behov av livsförnödenheter har socialstyrelsen bl. a. meddelat vissa uppgifter om levnadskostnadernas stegring under kristiden. I fråga om stegringen av samtliga utgifter för en normalfamilj med 2 000 kronors utgiftssumma från maj 1914 till och med februari 1917 visar följande tablå storleken av årsbudgetens huvudposter samt stegringens relativa storlek.

	Utgifter, maj 1914	Beräknad ökning	Beräknade utgifter. febr. 1917
	Kr.	%	Kr.
Födo- och njutningsämnen	876	64·4	1 440
Bostad	300	8·0	324
Bränsle och lyse	97	78·2	173
Beklädnad	219	60·0	350
Skatter	122	8·5	132
Övriga utgifter	386	25·0	483
Summa	**2 000**	**45·1**	**2 902**

Beräkningen, som verkställts under förutsättning av oförändrad levnadsstandard, ger sålunda vid handen, att den totala utgiftsbudgeten å 2 000 kronor från maj 1914 till februari 1917 svällt ut till en summa av 2 902 kronor, vilket innebär en ökning av 45·1 %.

Levnadsvillkoren i Tyskland under april månad 1916. Krigskommittén för konsumentintressenas tillgodoseende igångsatte i april 1916 en första mera betydande undersökning rörande stadsfamiljernas levnadsförhållanden under krigstiden. C:a 4 000 familjer fingo på utsända frågeformulär anteckna dels utgifterna, fördelade på olika poster (bostad, kläder, föda av olika slag, värme m. m.), dels förbrukningen av olika födoämnen. Uppgifter begärdes även angående hushållsinnehavarens yrke, antalet medlemmar i familjen och dessas fördelning på skilda åldersklasser samt den under april månad av familjen uppburna arbetsförtjänsten.

Omkring 900 svar erhöllos, och av dessa voro 858 användbara. Av de ifrågavarande hushållen, genom vilka såväl högre och lägre tjänstemän som arbetare blevo representerade, hade endast 25 under månaden intjänat en lägre arbetsinkomst än 100 mark, medan 319 uppburit 100—200 m. och 271 200—300 m.; för de övriga 243 hade förtjänsten överstigit 300 m. Antalet familjemedlemmar tillhörande de 858 hushållen utgjorde 4 079, varav 2 261 voro vuxna (över 16 år), 758 barn i åldern 11—16 år, 986 barn i åldern 1—10 år och 74 spädbarn. Mera än hälften av familjerna bodde i storstäder.

Nedanstående sammanställning anger för samtliga 858 hushåll genomsnittsutgifterna per konsumtionsenhet. Barn under 11 år hava räknats som en halv konsumtionsenhet.

Utgifter för	Mk	%
föde- och njutningsämnen	39·04	52·14
hyra	7·99	10·67
kläder och tvätt	7·14	9·53
värme och belysning	2·70	3·61
andra ändamål	18·00	24·05
Summa	74·87	100·00

Det höga procenttalet för utgifterna för föda — 52·14 — är betecknande för krigstidens förhållanden. Enligt den officiella undersökningen rörande i huvudsak mindre bemedlade tyska familjers levnadsvillkor år 1907 var motsvarande relation icke högre än 45·57 %. Med sjunkande inkomster stiga emellertid ytterligare de relativa utgifterna för föda: de belöpte sig i april 1916 till icke mindre än c:a 55 % av samtliga hushållsutgifter inom inkomstklassen 200—300 m. och till nära 60 % inom inkomstklassen 100—200 m.

I andra rummet komma, som av tablån framgår, utgifterna för hyra, med 10·67 % av totalsumman, därefter utgifterna för kläder, med 9·53 %, och för värme, med 3·61 %. Bland övriga utgifter, representerande 24·05 %, märkas främst skatt, 3·1 %, försäkringsavgifter, 3 %, och gåvor, 2·6 %; den sistnämnda postens storlek förklaras genom fältpostförsändelserna till anhöriga vid fronten. Sammanfattas utgifter för böcker, tidningar, läkare, apoteksinköp, bad etc., försäkring, föreningsväsen, nöjen och sport under den gemensamma benämningen kulturutgifter, hava dessa i genomsnitt utgjort inemot 9 % av samtliga utgifter. Beträffande särskilt inkomstklassen 100—200 m. blir motsvarande procenttal 7·8, beträffande de högre inkomstklasserna c:a 9·5 %. Den obetydliga skillnaden mellan dessa procenttal synes antyda, att även bättre ställda familjer fått sin budget hårt belastad genom de stegrade utgifterna för de nödvändigaste behoven.

Av de 39·04 m., vilka i genomsnitt utgivits för födo- och njutningsämnen, komma 35·50 m. på inom hemmet förbrukade födoämnen. Av dessa hava 18·5 % utgivits för färskt kött och 3·3 % för köttkonserver. Den sistnämnda tämligen höga siffran är betecknande för krigstiden. För smör och fett etc. har av den nämnda totalsumman utgivits 11·7 %, för bröd 9·7 %, för ägg 6·7 % och för mjölk 6·3 %. Karakteristisk är den höga utgiftsprocenten för potatis (5·8; i fredstid 3 à 4). Marmelad o. d., som delvis får ersätta smöret, och kex och kakor, vilka behövas för att utfylla den knappa brödfödan, upptaga tillsammans 5·3 %. Icke mindre än 3·2 % hava utgivits för färsk fisk och 1·3 % för fiskkonserver, medan i fredstid utgifterna för fiskföda belöpte sig till högst 1 à 2 % av födoämnesbudgeten. Utgifterna för färska grönsaker hava utgjort 3·8 % och för grönsakskonserver mera än hälften så mycket, eller 2·06 %. Sammanläggas alla utgifter för konserver och ersättningsmedel (inkl. kaffesurrogat etc.), hava dessa uppgått till 12·2 % av födoämnesbudgeten.

De uppgifter, som genom undersökningen erhållits rörande förbrukningsmängderna per konsumtionsenhet av inom hemmet konsumerade födoämnen, äro av särskilt intresse, då tillförlitliga dylika uppgifter knappast förut funnits tillgängliga. Genom ransoneringen av vissa födoämnen och över huvud genom den strängare hushållningen under krigstiden hava emellertid förbrukningsmängderna kommit att mera beaktas.

I främsta rummet bland de inom hemmet konsumerade födoämnena kommer i avseende på förbrukningsviktmängden potatisen, med 16·79 kg. per konsumtionsenhet i genomsnitt för de 858 hushållen. Brödförbrukningen har inknappats till mindre än hälften härav, eller 8·30 kg. Tredje platsen intages av grönsaksfödan, inkl. konserver, med 2·26 kg., fjärde av köttet, inkl. konserver, med 1·90 kg. Förbrukningen av fisk, inkl. konserver, uppgick till nära hälften härav, eller 857 gr., vilket betecknar en stark ökning, jämfört med förbrukningen i fredstid.

En jämförelse mellan familjer i olika inkomstklasser bekräftar den allbekanta erfarenheten, att potatis- och brödkonsumtionen minskas, i den mån inkomsterna stiga, medan köttkonsumtionen ökas. För de högsta inkomstklassernas vidkommande (arbetsinkomster över 400 mark) kunde åter iakttagas en minskad förbrukning av köttkonserver. Konsumtionen av grönsaker och grönsakskonserver ävensom av marmelad, socker och kakao tilltog däremot med stigande välstånd.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Mars månad år 1917.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under mars månad.

Översikt av verksamheten under *mars* månad år 1917.

Mars	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 794	1 638	1 319	2 260	2 550	1 349	**5 054**	**4 188**	**2 668**
Stockholms län	1 303	1 240	862	243	321	137	**1 546**	**1 561**	**999**
Uppsala län	531	476	251	227	252	158	**758**	**728**	**409**
Södermanlands län	354	460	248	246	282	126	**600**	**742**	**374**
Östergötlands län	678	687	409	657	580	327	**1 335**	**1 267**	**736**
Norrköping	715	296	231	308	251	134	**1 023**	**547**	**365**
Jönköpings län	172	178	86	242	214	124	**414**	**392**	**210**
Kronobergs län	21	64	16	83	93	56	**104**	**157**	**72**
Norra Kalmar län	38	39	23	49	73	40	**87**	**112**	**63**
Södra Kalmar län	68	89	59	130	86	65	**198**	**175**	**124**
Gottlands län	50	56	26	49	93	31	**99**	**149**	**57**
Blekinge län	408	293	198	461	293	212	**869**	**586**	**410**
Kristianstads län	276	288	189	337	306	191	**613**	**594**	**380**
Malmöhus län: Malmö	1 338	427	357	1 260	859	587	**2 598**	**1 286**	**944**
Malmöhus län: Lund	283	56	33	123	95	59	**406**	**151**	**92**
Malmöhus län: Landskrona	126	74	53	67	71	37	**193**	**145**	**90**
Malmöhus län: Hälsingborg	484	178	124	252	223	116	**736**	**401**	**240**
Malmöhus län: Ystad	215	49	38	99	88	20	**314**	**87**	**58**
Malmöhus län: Trälleborg	119	98	74	42	38	27	**161**	**136**	**101**
Malmöhus län: Eslöv	109	98	83	59	56	38	**168**	**154**	**121**
Malmöhus län: Skurup	42	52	35	29	45	26	**71**	**97**	**61**
Hallands län	162	153	87	154	163	104	**316**	**316**	**191**
Göteb. o. Bohus län	167	161	108	126	156	56	**293**	**317**	**164**
Göteborg	1 980	1 145	1 027	934	990	638	**2 914**	**2 135**	**1 665**
Älvsborgs län	129	119	77	19	49	16	**148**	**168**	**93**
Skaraborgs län	122	345	84	174	203	101	**296**	**548**	**185**
Värmlands län	95	126	84	119	232	90	**214**	**358**	**174**
Örebro län	323	473	235	283	323	182	**606**	**796**	**417**
Västmanlands län	417	425	219	244	343	146	**661**	**768**	**365**
Kopparbergs län	241	206	136	224	301	169	**465**	**507**	**305**
Gävle stad och län	265	228	187	161	121	91	**426**	**349**	**278**
Västernorrlands län	187	126	100	141	128	67	**328**	**254**	**167**
Jämtlands län	79	72	58	157	167	124	**236**	**239**	**182**
Västerbottens län	59	120	39	153	156	77	**212**	**276**	**116**
Norrbottens län	101	102	71	122	135	87	**223**	**237**	**158**
Tillsammans mars 1917	**14 451**	**10 687**	**7 226**	**10 284**	**10 286**	**5 808**	**24 685**	**20 923**	**13 034**
» febr. 1917	*13 189*	*9 895*	*6 778*	*8 115*	*7 262*	*4 465*	*21 304*	*17 157*	*11 243*
» mars 1916	13 542	10 871	7 909	10 013	10 721	6 073	23 555	21 592	13 982
» » 1915	18 578	9 826	7 544	10 904	10 166	5 895	29 482	19 992	13 439
» » 1914	9 873	6 935	4 733	8 015	9 384	4 836	17 388	16 319	9 569

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 233	4 809	2 683	671	1 323	475	**3 904**	**6 132**	**3 158**	64	52
därav arbetssökande personer	3 078			661			**3 739**				
II. Gruvdrift och malmförädling	124	252	160	—	—	—	**124**	**252**	**160**	49	63
därav arbetssökande personer	122			—			**122**				
III. Industri och hantverk m. m.	4 897	1 689	1 119	975	492	320	**5 872**	**2 181**	**1 439**	269	66
därav arbetssökande personer	4 569			908			**5 477**				
IV. Handel och samfärdsel	2 471	1 161	703	1 438	1 222	734	**3 909**	**2 383**	**1 437**	164	60
därav arbetssökande personer	2 822			1 385			**3 707**				
V. Husligt arbete	4	4	2	6 938	7 196	4 246	**6 942**	**7 200**	**4 248**	96	59
därav arbetssökande personer	4			5 810			**5 814**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	12	18	12	86	50	30	**98**	**68**	**42**	144	62
därav arbetssökande personer	12			88			**95**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 710	2 704	2 547	126	3	3	**3 836**	**2 707**	**2 550**	142	94
därav arbetssökande personer	2 703			111			**2 814**				
Summa för mars 1917	**14 451**	**10 637**	**7 226**	**10 284**	**10 286**	**5 808**	**24 685**	**20 923**	**13 034**	118	62
därav arbetssökande personer	**12 810**			**8 958**			**21 768**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Mars 1916	Febr. 1917	Mars 1917	Mars 1916	Febr. 1917	Mars 1917
Jordbruket m. m.						
Män	80	60	*67*	56	52	*56*
Kvinnor	56	51	*51*	43	33	*36*
Tillsammans	**74**	**59**	*64*	**53**	**49**	*52*
Övriga näringsgrenar						
Män	151	184	*192*	83	80	*78*
Kvinnor	99	119	*107*	59	65	*60*
Tillsammans	**121**	**150**	*140*	**69**	**72**	*67*
Samtliga yrkesgrenar						
Män	125	133	*136*	73	68	*68*
Kvinnor	93	112	*99*	57	61	*56*
Tillsammans	**109**	**124**	*118*	**65**	**66**	*62*

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under mars 1917 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 275 platser, varav 906 manliga och 369 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 462, 978 och 484 samt under nästlidna månad resp. 1 094, 872 och 222.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**27**	**9**	**6**	**827**	**1 254**	**858**	**227**	**376**	**184**
Därav kvinnor	4	2	1	59	114	44	27	37	18
II. Gruvdrift och malmförädling	**1**	**16**	**15**	—	—	—	**5**	**24**	**6**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**8**	**12**	**6**	**16**	**20**	—	**11**	**1**	**1**
Därav kvinnor	7	11	5						
B Metall- och maskinindustri	**269**	**102**	**71**	**33**	**8**	**5**	**33**	**8**	**4**
Därav kvinnor	25	25	17						
C Trävaruindustri	**22**	**23**	**18**	**17**	**27**	**24**	**6**	**9**	**4**
Därav kvinnor	1	1	—						
D Byggnadsverksamhet	**689**	**101**	**87**	**101**	**15**	**6**	**83**	**12**	**8**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**19**	**5**	**2**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	6	1	1						
F Textilindustri	**6**	**3**	**3**	**3**	**15**	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	3	3	2	15	—			
G Beklädnadsindustri	**89**	**92**	**49**	**2**	**2**	**2**	**12**	**1**	**1**
Därav kvinnor	81	92	49	2	2	2	—	1	1
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**379**	**48**	**30**	**23**	**10**	**6**	**44**	**2**	**1**
Därav kvinnor	80	43	25	5	4	2	8	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**24**	**8**	**7**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	18	6	6						
J Trämasse- o. pappersindustri	**12**	**11**	**2**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	12	9	1						
K Grafisk industri	**10**	**5**	**1**	**4**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	2	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**60**	**42**	**40**	**19**	—	—	**16**	**2**	**1**
Därav kvinnor	1	29	28	5	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**101**	**38**	**23**	—	**9**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	62	22	18						
B Butiks- och magasinspersonal	**269**	**180**	**144**	**18**	**2**	—	**6**	—	—
Därav kvinnor	88	32	15	3	—	—	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**289**	**250**	**162**	**31**	**35**	**13**	**12**	**12**	**10**
Därav kvinnor	272	242	156	30	35	13	10	11	9
D Landtransport	**184**	**408**	**156**	**30**	**9**	**3**	**15**	**23**	**12**
Därav kvinnor	13	31	6				—	2	1
E Vattentransport	**140**	—	—	**74**	—	—	**1**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**11**	**32**	**25**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	29	22						
V. Husligt arbete	**1 520**	**1 955**	**992**	**135**	**149**	**75**	**179**	**199**	**127**
Därav kvinnor	1 520	1 958	992	135	149	75	179	199	127
VI. Allmän och litterär verksamhet	**56**	**28**	**17**	**8**	**2**	**1**	**2**	**1**	**1**
Därav kvinnor	52	16	8	2	2	1	2	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**869**	**820**	**812**	**210**	**4**	**4**	**106**	**58**	**49**
Därav kvinnor	6	1	1						
Summa för mars månad år 1917	**5 054**	**4 188**	**2 068**	**1 546**	**1 561**	**999**	**758**	**728**	**409**
Därav kvinnor	2 260	2 550	1 349	248	821	137	227	252	158
» » » månad år 1916	**4 738**	**4 337**	**2 761**	**982**	**964**	**618**	**672**	**670**	**393**
Därav kvinnor	2 088	2 647	1 807	113	202	78	229	289	174

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
188	353	150	110	215	146	440	622	323	80	151	39	21	47	21	66	151	81	I.
29	44	14	8	23	9	60	121	51	20	50	15	8	29	11	22	57	29	
—	4	3	—	—	—	1	1	1	3	8	3	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
1	—	—	6	—	—	3	2	—	—	1	1	1	30	—	2	2	1	*A*
14	8	6	51	5	5	24	6	3	19	11	10	—	—	—	4	5	5	*B*
9	11	9	18	3	3	9	19	12	4	2	1	—	—	—	3	10	10	*C*
40	9	9	204	12	12	70	31	17	6	4	3	—	—	—	12	—	—	*D*
—	—	—	3	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	*E*
			1	—	—													
—	—	—	72	13	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			22	13	11	2	—	—										
—	—	—	16	2	—	16	5	4	2	—	—	2	2	2	1	—	—	*G*
			9	2	—	15	4	4	2	—	—	2	2	2	1	—	—	
8	1	1	52	5	2	28	5	5	17	3	2	1	—	—	7	4	1	*H*
2	1	1	6	4	1	17	4	4	7	1	1	1	—	—	1	4	1	
—	—	—	1	1	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	3	3	3	*I*
			—	1	1										1	1	1	
1	—	—	4	1	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
1	—	—							5	—	—							
—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			6	—	—													
28	24	14	8	1	1	13	9	5	3	4	2	1	1	1	4	—	—	*L*
5	2	—																
																		IV.
—	—	—	—	1	1	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			—	1	1	3	—	—										
2	4	1	26	8	5	18	6	4	5	1	1	1	1	1	9	—	—	*B*
1	—	—	8	2	1	11	3	2	4	1	1	1	1	1	7	—	—	
6	10	6	18	15	6	45	48	27	19	23	14	2	11	4	6	5	5	*C*
4	8	4	18	15	6	45	48	27	19	20	12	2	9	3	6	5	5	
15	14	13	40	31	21	43	37	25	9	13	13	1	1	1	5	2	1	*D*
5	3	3	7	12	5	21	13	9	—	1	1							
1	—	—	58	1	1	8	—	—	7	—	—	—	—	—	11	3	1	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
199	224	104	103	176	97	482	384	227	184	140	93	68	52	39	141	92	69	V.
199	224	104	103	176	97	482	384	227	184	140	93	68	52	39	141	92	69	
—	—	—	—	2	2	4	3	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	VI.
			—	2	2	1	1	1	1	1	1	1	—	—				
88	80	58	214	55	51	119	86	81	47	30	27	5	12	3	11	9	9	VII.
			120	—	—	—	2	2										
600	742	374	1 023	547	365	1 335	1 267	736	414	392	210	104	157	72	285	287	187	
246	282	126	308	251	184	657	580	327	242	214	124	88	93	56	179	159	105	
562	566	335	1 042	703	518	1 412	1 260	781	451	492	255	162	186	104	314	355	216	
232	228	117	356	319	182	658	628	304	288	287	175	118	107	78	178	205	115	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	17	56	4	208	252	156	213	274	153	111	78	39
Därav kvinnor	4	34	—	72	95	52	57	81	40	20	16	6
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	22	13	16	22	16	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	7	11	3	37	1	1	3	1	—	5	1	1
Därav kvinnor										1	—	—
B Metall- och maskinindustri	—	1	—	10	10	4	5	2	2	87	9	8
Därav kvinnor										27	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	—	12	2	2	—	—	11	4	2
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	19	2	2	7	7	7	364	28	27
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	285	1	1
Därav kvinnor										224	—	—
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10	3	2
Därav kvinnor				1	—	—				9	3	2
G Beklädnadsindustri	—	1	—	3	—	—	4	3	3	53	49	32
Därav kvinnor				3	—	—	4	3	3	45	47	31
H Närings- och njutningsämnesindustri	1	3	1	24	2	1	23	6	5	190	11	11
Därav kvinnor	—	2	—	3	—	—	9	4	3	34	6	6
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
Därav kvinnor										2	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	2
Därav kvinnor										8	3	2
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—
Därav kvinnor										—	1	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	1	—	30	7	5	5	—	—	104	50	46
Därav kvinnor				7	1	1				31	37	36
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	8	8
Därav kvinnor										34	2	2
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	11	1	—	4	1	1	140	29	22
Därav kvinnor				9	—	—	3	1	1	100	21	15
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	3	4	2	46	16	13	28	41	20	78	54	31
Därav kvinnor	3	4	2	44	15	13	28	41	20	72	54	31
D Landtransport	5	2	1	22	16	11	9	9	7	85	137	32
Därav kvinnor							3	3	3	26	87	32
E Vattentransport	—	—	—	55	6	6	6	—	—	69	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
V. Husligt arbete	42	53	29	322	182	146	233	173	121	619	580	423
Därav kvinnor	42	53	29	322	182	146	233	173	121	619	579	422
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	2
Därav kvinnor										8	3	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	22	17	17	80	57	50	55	55	45	305	234	234
Summa för mars månad år 1917	99	149	57	869	586	410	613	594	380	2 598	1 286	944
Därav kvinnor	49	93	31	461	293	212	337	306	191	1 260	859	587
» » » månad år 1916	72	81	35	1 083	734	605	643	641	421	2 108	1 381	1 015
Därav kvinnor	37	64	24	487	388	296	330	308	199	1 028	826	571

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
86	83	35	237	299	153	72	154	80	63	80	49	97	131	48	19	35	11	I.
5	14	1	40	78	27	17	34	16	9	10	3	47	47	9	—	2	—	
11	9	9	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
11	10	10	3	13	9	5	1	1	17	55	55	26	—	—	9	5	5	A
			2	—	—				2	—	—							
47	4	—	28	9	9	3	1	1	96	51	43	2	1	1	14	18	3	B
2	3	—	6	6	4	3	3	—	34	29	23	—	—	—	—	—	—	C
									1	—	—							
86	41	40	237	25	24	15	17	17	165	111	101	7	32	30	29	8	10	D
18	1	—	7	8	8	1	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	E
10	—	—	2	2	2													
5	—	—	12	—	—	4	—	—	8	8	5	—	—	—	—	4	2	F
3	—	—	8	—	—	4	—	—	3	3	—				—	4	2	
14	2	—	13	8	8	4	2	—	20	14	4	—	—	—	—	—	—	G
8	1	—	6	7	7	3	—	—	15	8	3							
35	4	1	30	22	21	5	2	1	119	30	19	1	2	2	2	—	—	H
10	4	1	7	6	6	3	2	1	48	25	17	—	2	2				
8	—	—	1	—	—	—	—	—	4	6	6	—	—	—	—	1	1	I
			1	—	—				2	3	3							
7	1	1	1	—	—	—	—	—	9	12	4	—	—	—	—	—	—	J
6	—	—							7	9	4							
1	—	—	1	—	—	—	—	—	4	4	1	—	—	—	—	—	—	K
1	—	—							1	—	—							
13	—	—	8	4	4	4	—	—	6	12	8	1	1	1	9	25	20	L
																		IV.
2	1	1	—	—	—	1	—	—	18	10	5	1	—	—	—	—	—	A
17	4	3	10	5	4	4	—	—	118	57	44	2	—	—	—	—	—	B
12	2	2	6	4	3	2	—	—	42	15	6							
24	31	22	17	10	10	9	15	10	76	52	25	8	13	5	—	1	—	C
24	31	22	17	9	9	8	15	10	73	45	21	6	12	4	—	1	—	
26	21	8	32	19	11	4	9	4	105	124	84	2	2	1	3	2	1	D
2	6	—	6	1	1	2	4	4	7	18	13	1	—	—				
43	4	4	73	2	2	60	—	—	596	38	38	29	4	—	8	—	—	E
2	—	—																
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	F
169	165	90	327	236	152	114	108	73	722	852	568	71	92	40	19	42	14	V.
169	165	90	324	236	152	114	108	73	722	852	568	71	92	40	19	42	14	
—	1	1	—	—	—	1	—	—	4	3	—	1	3	1	—	—	—	VI.
						1	—	—	2	2	—	1	3	1				
111	16	15	269	104	104	7	4	4	728	583	581	45	36	35	36	27	26	VII.
786	401	240	1 313	770	523	316	316	191	2 914	2 135	1 665	293	317	164	148	168	93	
252	228	116	419	348	207	154	163	104	934	990	638	126	156	56	19	49	16	
611	494	299	1 226	870	609	286	380	211	2 576	2 793	2 236	285	282	190	239	266	128	
245	270	142	469	376	225	140	182	114	970	1 206	812	142	133	73	89	69	15	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**118**	**241**	**76**	**74**	**141**	**68**	**155**	**358**	**139**	**246**	**404**	**151**
Därav kvinnor	29	63	18	19	54	17	34	82	26	24	97	16
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**1**	**1**	**1**	**4**	**26**	**9**	**3**	**5**	**5**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**18**	**152**	**16**	—	**1**	—	**9**	**2**	**1**	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	**4**	**4**	**4**	**1**	—	—	**18**	**25**	**7**	**17**	**7**	**4**
C Trävaruindustri	—	**1**	—	**2**	—	—	**5**	**11**	**6**	**6**	**8**	**7**
D Byggnadsverksamhet	**2**	**2**	**2**	**1**	—	—	**40**	**16**	**13**	**44**	**7**	**7**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**20**	**4**	**1**	**1**	—	—
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	8	4	1	1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	**13**	**6**	**5**	**3**	**3**	**3**	**19**	**4**	**1**	**15**	**2**	**2**
Därav kvinnor	13	5	5	1	1	1	7	1	1	3	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**1**	**1**	**1**	**12**	**5**	**4**	**8**	**5**	**2**
Därav kvinnor							7	4	4	—	1	1
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**4**	**3**	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	**2**	**1**	**1**	—	—	—	**7**	**1**	**1**	**4**	**1**	**1**
Därav kvinnor	2	1	1				4	1	1	2	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**14**	**15**	**12**	**4**	**14**	**6**	**26**	**27**	**23**	**20**	**32**	**18**
Därav kvinnor	14	15	12	4	14	6	24	25	21	19	32	18
D Landtransport	**1**	**2**	**1**	**4**	**7**	**2**	**15**	**17**	**10**	**10**	**18**	**11**
Därav kvinnor				2	3	1	1	4	—	—	2	1
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	**4**	—	—	**6**	**2**	**2**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**115**	**120**	**66**	**92**	**159**	**65**	**195**	**199**	**125**	**191**	**204**	**105**
Därav kvinnor	114	119	65	92	159	65	195	199	125	191	204	105
VI. Allmän och litterär verksamhet	**2**	—	—	**1**	**1**	—	**3**	**3**	**3**	**3**	**3**	**1**
Därav kvinnor	2	—	—	1	1	—	3	3	3	3	3	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**3**	**1**	**1**	**30**	**30**	**28**	**73**	**98**	**74**	**85**	**69**	**48**
Summa för mars månad år 1917	**296**	**548**	**185**	**214**	**358**	**174**	**606**	**796**	**417**	**661**	**768**	**365**
Därav kvinnor	174	203	101	119	232	90	283	323	182	244	343	146
» » » månad år 1916	289	408	190	267	383	220	584	900	368	654	722	344
Därav kvinnor	126	188	74	138	199	96	292	387	169	281	349	167

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
81	114	58	30	51	33	5	54	27	56	71	51	23	63	18	7	15	6	I.
26	65	24	3	4	1	3	23	4	11	21	11	12	22	10	2	4	2	
60	45	33	14	47	39	—	—	—	—	—	—	1	10	1	4	10	6	II.
																		III.
3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
8	4	4	14	3	2	5	7	6	—	—	—	1	1	1	1	—	—	*B*
2	6	3	13	45	40	18	16	5	—	2	—	19	31	17	5	2	2	*C*
12	21	8	29	12	8	12	2	—	3	3	3	3	—	—	10	9	7	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	3	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	2	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	*G*
												1	—	—	1	—	—	
3	1	—	18	2	1	38	5	5	3	2	1	3	4	1	2	8	7	*H*
—	1	—				2	—	—	1	2	1							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
3	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	3	3	3	10	8	1	1	1	1	—	—	1	2	—	2	—	—	*L*
3	3	3	1	—	—													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	1	*A*
															2	1	1	
1	—	—	8	2	2	4	1	1	3	—	—	6	3	2	1	—	—	*B*
1	—	—	2	1	1	3	1	1	1	—	—	3	—	—	1	—	—	
29	29	24	8	23	14	24	21	13	58	60	52	30	27	17	26	29	19	*C*
26	26	22	8	21	12	23	20	12	49	51	44	28	26	17	24	26	18	
9	13	8	28	26	21	4	2	2	3	3	3	5	4	3	12	5	2	*D*
			8	6	6	2	2	2	2	3	3							
—	—	—	51	—	—	19	6	5	—	—	—	2	3	—	2	1	—	*E*
						3	3	3										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
167	202	118	138	88	70	105	77	43	92	89	64	106	104	47	92	104	66	V.
167	202	118	138	88	70	105	77	43	92	89	64	106	104	47	92	104	66	
2	5	3	1	1	1	—	2	2	1	1	1	4	5	4	—	—	—	VI.
1	4	2	1	1	1	—	2	2	1	1	1	3	4	3				
81	59	45	68	38	38	92	60	57	15	8	7	6	7	5	56	50	42	VII.
465	507	305	426	349	278	328	254	167	236	239	182	212	276	116	223	237	158	
224	301	169	161	121	91	141	128	67	157	167	124	153	156	77	122	135	87	
463	478	282	619	332	277	536	273	193	197	187	143	258	230	131	224	224	154	
263	264	148	181	119	101	159	95	59	139	132	97	155	157	74	137	147	92	

Livsmedelspriser under första kvartalet 1917.

I efterföljande tabeller meddelas en översikt för första kvartalet 1917 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, vidare av kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt slutligen av tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus. För livsmedelspriserna under januari och februari hava förut i Soc. Medd. (årg. 1917, sid. 118 ff. och sid. 240 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 518—519), visar det sig, att medelpriserna för orterna tillsammantagna även under årets första kvartal undergått betydande förändringar beträffande det stora flertalet varuslag. I genomsnitt *oförändrade* under kvartalet hava endast förblivit priserna å de mindre betydande varuslagen vetebröd bakat med mjölk, salt strömming och kabeljo (med fenor och stjärt), ävensom å salt fläsk, socker och salt. *Prisnedgång* har noterats för ägg, nötkött, kalvkött och salt fårkött, färskt fläsk, vissa slag av fisk samt kaffe. Samtliga övriga varuslag förete *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas mjölk, smör, ost, potatis, mjöl, de flesta slag av bröd samt lyse och bränsle. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å nästföljande sida, där marspriserna 1917 återgivas jämförda med februaripriserna 1917 och marspriserna 1916 och 1914 samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under mars 1917 angives i förhållande till motsvarande månad åren 1916 och 1914.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen lämnas å sid. 512 en översikt rörande de procentiska förändringarna hos de olika varugrupperna, varvid såsom utgångspunkt för jämförelsen valts juli månad 1914, alltså tiden närmast före krigsutbrottet. De beräknade medelpriserna för denna månad hava vart för sig satts = 100, och medelpriserna för följande kvartal eller månader hava reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava sedan sammanförts till sex grupper, varefter de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för juli 1914 = 100. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränn-

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Mars 1917	Febr. 1917	Mars 1916	Mars 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från mars 1914 till mars 1917	Höjning (+) eller sänkning (—) från mars 1916 till mars 1917
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	22	21	18	14	+ 57·1	+ 22·2
handskummad	»	13	12	10	8	+ 62·5	+ 30·0
separerad	»	10	9	8	6	+ 66·7	+ 25·0
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	372	335	301	233	+ 59·7	+ 23·6
mat- (lands-)	»	325	325	276	210	+ 54·8	+ 17·8
Margarin, växt-	»	—	—	188	138	—	—
Ägg, färska	tjog	286	330	203	138	+ 107·2	+ 40·9
Potatis: gammal	5 l.	65	52	30	27	+ 140·7	+ 116·7
»	hl.	1065	850	477	—	—	+ 123·3
Ärter, gula	kg.	73	68	55	31	+ 135·5	+ 32·7
Bruna bönor	»	175	167	103	46	+ 280·4	+ 69·9
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	[1]) 42	[1]) 42	38	31	+ 35·5	+ 10·5
råg-, svenskt, bästa sort	»	36	35	29	21	+ 71·4	+ 24·1
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	—	—	35	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	76	75	49	36	+ 111·1	+ 55·1
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	84	81	49	39	+ 115·4	+ 71·4
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	61	61	52	41	+ 48·8	+ 17·3
mjukt: limpa, söt	»	61	60	48	39	+ 56·4	+ 27·1
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	45	44	37	31	+ 45·2	+ 21·6
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	114	112	88	75	+ 52·0	+ 29·5
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	69	68	53	44	+ 56·8	+ 30·2
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	83	82	65	60	+ 38·3	+ 27·7
Nötkött, färskt: stek	»	214	219	155	120	+ 78·3	+ 38·1
soppkött	»	188	194	134	99	+ 89·9	+ 40·3
Kalvkött, stek: gödkalv	»	229	231	173	132	+ 73·5	+ 32·4
spädkalv	»	141	143	104	73	+ 93·2	+ 35·6
Fårkött: färskt, stek	»	240	236	188	135	+ 77·8	+ 27·7
salt, svenskt	»	223	227	167	118	+ 89·0	+ 33·5
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	258	259	174	130	+ 98·5	+ 48·3
salt, svenskt »	»	278	279	220	137	+ 102·9	+ 26·4
Sill, salt: prima	»	108	109	81	45	+ 140·0	+ 33·3
Kaffe (obränt), prima Santos	»	315	380	172	159	+ 98·1	+ 83·1
Socker, bit-	»	69	69	68	64	+ 7·8	+ 1·5
Fotogen, Water White	l.	33	31	26	20	+ 65·0	+ 26·9
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	4570	4490	3420	2690	+ 69·9	+ 33·6
barr-, » »	»	3700	3600	2760	2080	+ 77·9	+ 34·1
Bränntorv	100 kg.	452	428	361	209	+ 116·3	+ 25·2
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	706	761	700	395	+ 93·9	+ 9·1
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	671	668	475	227	+ 195·6	+ 41·3
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	356	345	272	158	+ 125·3	+ 30·9
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	466	430	312	182	+ 156·0	+ 49·4

[1]) 75 % utmalning.

Varugrupper	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	101	110	112	114	124	141	143	146	152	170
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	109	118	124	135	133	124	124	125	126	131
Kött (8 varuslag)	100	98	95	106	122	137	140	144	157	182	193
Fisk (9 varuslag)	100	102	102	103	102	118	142	150	152	176	196
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	103	112	128	135	129	130	137	138	150	168
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	107	108	112	119	135	151	159	167	187	192

Varugrupper	1:a kvartalet 1917	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	179	145	148	150	158	163	171	176	179	176	182
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	159	125	126	126	127	128	130	135	152	161	164
Kött (8 varuslag)	192	164	174	184	189	194	193	193	193	193	190
Fisk (9 varuslag)	203	161	169	176	184	192	199	197	200	204	205
Övriga födoämnen (6 varuslag)	202	141	146	147	156	160	167	176	186	206	214
Bränsle och lyse (7 varuslag)	207	175	182	187	191	190	193	193	195	210	216

torv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt och potatis i hl., som icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal inom fem av ovanstående varugrupper i förhållande till föregående kvartal högst väsentligt ökade genomsnittspriser. Särskilt påfallande hög är ökningen för andra gruppen: bröd, mjöl och gryn, vilket är en följd av den betydande prisstegring, som en tid efter årsskiftet inträdde på dessa varuslag i samband med den statliga regleringen av brödsäd. Även den femte gruppen »övriga födoämnen», i vilken ingår bland annat potatis, ärter och kaffe, har företett en avsevärd ökning. Med juli månad 1914 tagen som utgångspunkt kan man för icke mindre än tre av ovanstående varugrupper konstatera mer än fördubbling av medelpriset å däri ingående varor. För ytterligare en grupp, »kött», är ökningen 92 %; även här kan man alltså i det närmaste tala om en fördubbling av priset.

Det ligger givetvis nära till hands att på grundval av dessa sex varu-

gruppers prisökning uträkna ett medeltal för att härigenom finna ett uttryck för den allmänna prisstegring, som drabbat de viktigaste slagen av livsmedel, lyse och bränsle under kristiden. Ett enkelt aritmetiskt medeltal kan dock, särskilt under nuvarande abnorma förhållanden, icke göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet, enär vid ifrågavarande beräkning ingen hänsyn är tagen till storleken av de kvantiteter, varmed de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget. Däremot hava dessa medeltal den förtjänsten, att de äro rätt väl *jämförbara med åtskilliga andra länders prisindices*, varför de jämväl ansetts böra här bibehållas. Inom socialstyrelsen har emellertid, med ledning av de under de senare åren gjorda levnadskostnadsundersökningarna, även verkställts en uträkning över livsmedelskostnadernas stegring för ett normalhushåll, med hänsyn tagen till de olika varuslagens kvantitativa vikt i hushållets budget. Denna undersökning, som omfattar styrelsens samtliga ombudsorter, finnes publicerad i detta häfte å sid. 463. Den härvid för orterna tillsammantagna erhållna serien av »vägda» medeltal återgives här nedan tillika med serien för ovannämnda aritmetiska (»ovägda») medeltal:

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	Mars 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	195
»Vägda» medeltal . . .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	170

Man märker, hurusom dessa serier nästan täcka varandra ända till tredje kvartalet 1915, men sedan på ett alltmer påfallande sätt skilja sig åt, uppenbarligen under inflytande av den abnorma prisrörelsen i fråga om vissa för hushållsbudgeten mera bestämmande varuslag. Medelökningen för de sex varugrupperna, som intill tredje kvartalet 1915 utgjorde alldeles samma procenttal, nämligen 21 %, vare sig hänsyn tages till den vägda eller ovägda indexserien, belöpte sig däremot för första kvartalet 1917 till 95 % enligt den ovägda men endast till 70 % enligt den vägda indexserien, utvisande alltså en skillnad av 25 enheter emellan de båda indexserierna.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under 1917 års första kvartal, finner man, att den förut påpekade tendensen till utjämning de olika landsdelarna emellan fortfarande gör sig gällande.

Vad först *mjölken* beträffar, så har även under detta kvartal kunnat konstateras den starka tendens till prisförhöjning, som så kraftigt framträdde i slutet av föregående år. I medeltal har från januari till mars priset för samtliga mjölkslag gått upp med 1 öre per liter. För enstaka orter har dock ökningen varit betydligt starkare. Sålunda hava Stockholm, Nyköping, Eskilstuna, Norrköping, Motala, Västervik, Malmö m. fl. att uppvisa en prisstegring av 3 öre per liter för oskummad mjölk, och i Linköping och Jönköping har denna ökning till och med uppgått till 4 öre per liter.

Som synes är det huvudsakligen de östra delarna av riket, som under detta kvartal varit drabbade av förhöjda priser. Från mars månad föregående år har oskummad mjölk i medeltal stigit från 18 till 21, handskummad från 10 till 12 och separerad mjölk från 8 till 10 öre per liter.

Genom nådig förordning den 23 februari har Kungl. Maj:t fastställt, att vid försäljning till statens livsmedelskommission av *mejerismör* av fullgod beskaffenhet med en vattenhalt, icke överstigande 16 procent, priset i minuthandeln må uppgå till 3 kronor och 75 öre per kilogram. Till följd härav hava för den senaste delen av februari och under mars månad noteringarna å detta varuslag för flertalet rapportorter gått upp till den stadgade maximigränsen. Medelpriset utgjorde under februari 3·35 och under mars 3·72 öre per kg. *Landssmöret* betingade under januari 3·24 och under de båda senare månaderna av kvartalet ett medelpris av 3·25 kr. per kg. Å en del sydsvenska orter finnes ej längre landssmör i marknaden. *Margarin* har till följd av de svårigheter, som uppstått för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror, fullständigt försvunnit ur marknaden.

Samtliga slag av *ost* hava såsom en naturlig följd av de stegrade mjölk- och smörpriserna varit underkastade en oavbruten prisstegring.

Genomsnittspriset å *potatis* hade redan under sista kvartalet föregående år börjat förete en tendens till förhöjning, som varit utan motsvarighet för detta varuslag under kristiden. Till följd av de under början av detta år alltmer tillstramade förhållandena å livsmedelsmarknaden och framför allt efter införandet av ransonering av socker, mjöl, bröd, gryn m. m. har efterfrågan å potatis blivit allt starkare. När sedermera vid källossningen avsevärda partier befunnos vara förfrusna, steg efterfrågan flerstädes till den grad, att t. o. m. oroligheter på några håll uppstått och potatisförsäljarna fråntagits sina torgförda varor. Producenter och återförsäljare hava även begagnat tillfället och höjt utförsäljningspriset till belopp, som stundom varit mångdubbelt högre än de normala. Särskilt var detta förhållandet under början av andra kvartalet, innan statsmakterna funnit sig föranlåtna att fastställa maximipris å potatis.

Potatispris vid köp av	Månad och år	Stockholm	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter
5 liter	mars 1914 . .	30	28	25	25	26	29	27
	» 1915 . .	50	44	37	46	40	35	40
	» 1916 . .	35	26	28	30	31	33	30
	febr. 1917 . .	75	50	52	54	52	52	52
	mars 1917 . .	91	63	61	69	64	63	65
1 hektoliter	mars 1916 . .	533	410	390	465	526	527	477
	febr. 1917 . .	1 192	789	727	896	878	877	852
	mars 1917 . .	1 460	971	921	1 145	1 048	1 149	1 072

Till följd av dessa säregna förhållanden har det ansetts lämpligt att meddela förestående tabellariska sammanställning över potatispriserna för såväl 5 liter som 1 hl. (hektoliterpriserna hava endast inhämtats från början av år 1916), varvid den sedvanliga landsdelsindelningen följts. (Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 64—65.)

Genomsnittspriset å *mjöl* har i samband med den å detta varuslag verkställda statliga regleringen undergått en högst väsentlig förhöjning under kvartalet samt har i allmänhet vid dess slut nått upp till den gräns, som fastslagits av folkhushållningskommissionen (se Soc. Medd. 1917, sid. 285—286). Å en del orter hava emellertid vissa detaljhandlare haft sådant mjöl i lager, som inköpts före regleringens ikraftträdande och följaktligen måst utförsäljas enligt de lägre maximiprisbestämmelser, som fastställts genom kungl. förordning den 19 november 1916. Till följd härav hava under januari avgivits synnerligen ojämna noteringar för de olika rapportorterna, medan under februari och mars i stort sett endast förts sådant mjöl, som saluförts enligt det högre priset. Medelpriset å 75 % vetemjöl utgjorde under december 36, januari 40 samt under februari och mars 42 öre per kg. Sammalet rågmjöl betingade under resp. månader ett medelpris av 32, 35, 35 och 36 öre per kg. Rågsikt har till följd av tidigare utfärdat siktningsförbud ej saluförts under kvartalet.

Vad beträffar *bröd*, så har även detta varuslag under kvartalet undergått omfattande förändringar såväl i fråga om kvalitet som pris. Genom nådig förordning den 4 januari 1917 har nämligen Kungl. Maj:t anbefallt införande av enhetliga brödtyper i riket, varå för de olika länen konungens befallningshavande hade att, efter samråd med vederbörande av folkhushållningskommissionen utsedda brödbyråer ävensom representanter för bagerinäringen och under iakttagande av de lokala förhållandenas krav, fastställa pris samt typer för mjukt och, där så befunnes erforderligt, hårt hushållsbröd, dels ock typer för finare matbröd, kaffebröd, småbröd och skorpor. Folkhushållningskommissionen har ävenledes, för att såvitt möjligt för riket i dess helhet erhålla enhetliga brödtyper, efter förhandling med representanter för Sveriges bageriidkareförening förordat vissa typer för hushållsbröd (se Soc. Medd., årg. 1917, sid. 242).

Vid fastställande av brödtyperna hava i stort sett de av kommissionen förordade antagits i resp. län, varvid dock, vad beträffar det fastställda maximipriset, synnerligen stora skiljaktigheter uppstått inom de olika länen i fråga om en och samma brödkvalitet. Med ledning av de rörande dessa förhållanden utfärdade länskungörelserna m. m. har det varit möjligt att inpassa de av styrelsens ombud meddelade noteringarna i den här använda varulistan, vilket till följd av den förvirring och osäkerhet, som givetvis i allra första början av den nya regleringen rådde vid försäljningen av bröd å olika orter, varit förenat med ganska stora svårigheter. Dessa hava under senare delen av kvartalet ytterligare ökats därigenom, att folkhushållningskommissionen, för att minska konsumtionen av det mera begärliga vetemjölet, sett sig föranlåten att fastställa proportionen mellan de kvantiteter av olika mjöl-

sorter, som tilldelats de olika brödbyråerna i riket (40 % vetemjöl och 60 % rågmjöl i södra och mellersta Sverige, 50 % vetemjöl och 50 % rågmjöl i Norrland). Dessa lokala myndigheter hava i sin tur, för att hålla tillbaka konsumtionen av vetemjöl, i många fall utfärdat förbud mot att saluföra rena vetebrödstyper inom distriktet. Inom andra åter får sådant bröd allt fortfarande försäljas. Med anledning härav hava under mars samt delvis även under februari upptagits noteringar å vetebröd, som icke fullt motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna, enär stundom en viss mängd rågmjöl (vanligen c:a 25 %) finnes inblandat däri. Stor omsorg har emellertid nedlagts för att så vitt möjligt meddela noteringar å sådana brödtyper, som närmast motsvara dem, varöver tidigare priser meddelats. Ovan angivna förhållanden torde i huvudsak kunna utgöra en förklaringsgrund till de språngartade förändringar av priserna, som flerstädes kunnat konstateras under kvartalet.

Med avseende å *gryn* har under kvartalet inträtt synnerligen avsevärda prisförhöjningar, närmast såsom en följd av den så gott som totala brist, som uppstått i detaljhandeln, sedan den statliga regleringen måst utsträckas till att omfatta även hithörande varuslag. Havregryn hava under kvartalet stigit med 15, risgryn med 19 öre per kg.

Gula ärter hava under kvartalet i medeltal stigit med 15 öre per kg.; likaledes har priset å bruna *bönor* visat en fortgående stegring, beroende på den ringa tillförseln.

Priset å *färska ägg* har sjunkit från februari till mars med 44 öre per tjog och utgjorde för sistnämnda månad i medeltal 2·86 kr. per tjog mot 2·03 under samma månad 1916 och 1·38 under mars 1914. Den ytterligare förhöjning, som äggpriserna genomgått, torde åtminstone delvis bero på, att hönsstammen måst nedslaktas till följd av ringa tillgång på havre och vete.

Den under föregående kvartal iakttagna sänkningen av *kött*priserna har även detta kvartal kunnat konstateras. För såväl nöt- som kalvkött har en jämn tillbakagång försiggått. Vid själva årsskiftet inträdde dock en periodisk förhöjning, vilket haft till följd, att januaripriserna i allmänhet äro ett eller annat öre högre än decemberpriserna. För fårkött har däremot icke inträffat någon bestämd prisförändring i den ena eller andra riktningen.

Priset å såväl salt som färskt *fläsk* har likaledes under kvartalet bibehållits vid ungefär konstant prisläge.

Av de noterade *fisk*sorterna hava samtliga med undantag av sill och strömming varit underkastade prisförhöjning. Orsaken till nämnda undantagsförhållande för sill och strömming torde huvudsakligen sökas i den omständigheten, att under kvartalet strömmingsfisket givit ett osedvanligt rikt utbyte, samt däri att distribueringen av *salt sill* numera fullständigt övertagits av statens livsmedelskommission.

Även *kaffe* har under kvartalet blivit infört under den statliga regleringen, varöver i detalj förut är redogjort i dessa meddelanden (årg. 1917, sid. 295—299). Anledningen härtill har liksom för övriga varor, som underkastats reglering, varit alltmer minskade importmöjligheter samt uppjobbade priser.

Regleringen å kaffe trädde i kraft genom nådig förordning den 16 februari, men dessförinnan hade under månadens lopp å en del orter kunnat iakttagas fullkomligt svindlande priser. Det högsta medelpris, som rått å någon ombudsort, var i Jönköping, varest priset uppgivits till 5 kr. per kg. På grund av från folkhushållningskommissionen utfärdade maximiprisbestämmelser, genom vilka, förutom vissa tillägg för fraktkostnader, detaljhandelspriset fastställdes till 3 kr. för sådant orostat kaffe, som tillhandahållits genom kommissionen, och 3 kronor 25 öre för kaffe av äldre lager, hava emellertid för samtliga orter noteringarna under mars gått tillbaka högst väsentligt. De utgjorde i medeltal för riket under denna månad 3·15 mot 3·80 under februari och 3·25 kr. per kg. under januari.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har medelpriset å såväl fotogen som kol och koks till följd av den allt mer tillstramade handeln med utlandet varit underkastat en avsevärd ökning. För ett flertal rapportorter hava noteringarna å ved likaledes skjutit i höjden. I medeltal har priset under kvartalet gått upp för björkved från 44·10 till 45·80 och för barrved från 35·50 till 37 kr. per famn.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under första kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 530—531 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg, under det att i tabellen å sid. 532—535 sammanställts månadspriser under första kvartalet samt under mars jämväl veckomedelpriser för dessa tre städer ävensom för Eskilstuna, Norrköping och Hälsingborg, från vilka orter noteringar numera även avlämnas.

En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att den under de två föregående kvartalen observerade sänkningen av köttpriserna upphörde ungefär vid årsskiftet samt efterträddes av en icke oväsentlig prisökning under januari, vilket särskilt gäller de högre kvaliteterna. Under februari och mars har en om ock svag tendens till sjunkande priser kunnat konstateras. Fårpriserna förete däremot under hela kvartalet en oavbruten uppgång. Sålunda utgjorde medelpriset för de tre större städerna å yngre feta får under december 92, januari 98, februari 99 och mars 105 öre per kg. levande vikt. Svinpriserna hava ävenledes haft att uppvisa alltjämt stigande noteringar under kvartalet.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 532 prisrörelsen å de sex orter, varifrån noteringar erhållas, visar det sig, att densamma varit rätt olikformig för *nötkreatur*. Sålunda har i Stockholm i regel priserna sjunkit från januari till februari men sedan åter stigit under mars. Göteborg ger intryck av i stort sett motsatta prisförhållanden; här har nämligen februari att uppvisa priser, som i regel äro högre än föregående och efterföljande månader. I de övriga städerna hava priserna varit jämförelsevis oförändrade, och någon tendens till ändring i den ena eller andra riktningen har knappast kunnat iakttagas. Kalvpriserna hava dock under kvartalet haft

(Forts. å sid. 536.)

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1906—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	8	8
3	separerad	»	—	—	—	—	5	5	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	221	219	226	220	222	228	237	236
5	mat- (lands-)	»	201	199	204	198	200	205	214	213
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	150	151	156	164
7	halvfet, »	»	109	116	119	116	114	111	115	121
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	49	48	51	58
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	157	164	159	169	152	157	—
10	lägsta »	»	108	108	119	116	125	116	122	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	126	132	135
12	Ägg: svenska, färska	tjog	142	150	148	151	149	149	161	159
13	» konserverade	»					134	128	139	137
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	25	29	32	28	27	29	32	28
16	färsk	»					76	48	49	46
17	Ärter, gula	kg.	26	27	30	28	29	29	30	31
18	Bruna bönor	»	39	40	42	41	46	47	53	48
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	28	31	33	32	30	31	31
20	råg-, » » »	»	19	20	23	22	20	20	22	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	26	29	28	26	25	27	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40	41
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	37	41	40	40	39	41	41
25	mjukt, limpa, söt	»	35	35	39	39	39	37	38	38
26	» » sur	»	26	26	28	28	28	27	29	30
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	65	67	73	74	76	74	76	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	44	46	51	53	45	44	45	43
29	» » mjölk	»					61	60	61	60
30	Nötkött, färskt: stek	»	98	106	109	104	98	96	111	122
31	soppkött	»	81	89	91	85	78	78	91	100
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	116	118	122	120	117	116	123	131
33	spädkalv	»	58	64	66	63	60	58	65	72
34	Fårkött: färskt, stek	»	118	125	125	121	118	115	124	133
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	103	102	105	114
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	119
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	127	123	114	121	129	120	123	133
38	salt, svenskt »	»	132	131	121	127	138	129	129	140
39	» amerikanskt	»	124	125	121	128	149	139	136	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	75
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	108
42	sill	»	34	34	28	28	31	31	32	34
43	strömming	»	40	43	37	37	36	36	36	38
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	55
45	rödspotta (»spätta»)	»	75	80	81	79	80	79	77	79
46	salt: sill, prima	»	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45
47	strömming	»	26	25	25	23	23	25	25	30
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	59	60	61	54	51	52	56
49	» » » rundskuren	»					—	—	—	76
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176	170
51	Socker, bit-	»	62	62	66	67	71	69	72	67
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	6	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17	20
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2860	2560
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880	2040
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187	196
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	318	355	388	376	373	373	397	401
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	234
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	106	126	139	134	130	132	155	165
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	159	156	177	189

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — höga äggpris gällde. — [4]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, för sept. två, regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluföras, avse de meddelade prigivna kvaliteterna.

(mars 1916—mars 1917) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1917 för 44 orter.

1914	1915	1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
15	16	19	18	18	18	18	19	19	19	19	20	20	21	21	22	1
8	9	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	12	12	13	2
6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	10	3
239	292	310	301	304	304	304	304	292	328	330	326	325	325	335	372	4
218	260	295	276	284	287	287	286	289	317	322	324	324	324	325	325	5
162	197	257	251	254	258	258	258	257	257	261	264	269	274	279	286	6
119	149	191	190	191	190	192	194	186	189	193	194	202	210	209	222	7
60	82	127	113	121	132	117	127	130	139	142	144	146	147	151	160	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
144	170	216	188	187	190	198	206	223	235	241	266	291	294	—	—	11
171	198	237	203	196	178	197	200	216	243	273	314	346	339	330	286	12
151	169	204	174	160	148	[7] 180	[7] 165	[7] 204	[7] 215	[7] 250	267	305	293	302	263	13
—	—	526	477	494	486	474	458	434	573	606	677	690	738	850	1065	14
30	36	33	30	31	31	31	31	29	37	38	42	43	45	52	65	15
80	87	76	—	—	—	—	106	45	—	—	—	—	—	—	—	16
35	57	55	55	54	54	54	54	54	54	55	57	58	58	68	73	17
49	75	111	103	105	107	107	108	109	115	118	121	134	153	167	175	18
33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	[9] 36	[9] 40	[9] 42	[9] 42	19
23	32	29	29	29	29	28	28	28	29	29	30	32	35	35	36	20
29	39	34	35	35	35	35	35	35	35	35	35	—	—	—	—	21
42	52	50	49	48	49	49	50	50	50	50	51	56	61	75	76	22
41	46	52	49	50	50	51	51	53	53	54	56	58	65	81	84	23
43	54	53	52	52	52	52	52	52	52	52	54	56	60	61	61	24
40	48	49	48	48	48	48	48	49	49	50	50	52	60	60	61	25
31	38	38	37	37	37	37	37	37	37	38	38	40	43	44	45	26
78	88	90	88	88	89	90	90	90	91	91	93	95	106	112	[10] 114	27
46	53	54	53	53	53	53	53	53	54	54	55	58	67	68	[10] 69	28
61	67	66	65	65	65	65	66	66	67	67	68	69	83	82	[10] 83	29
116	140	193	155	162	174	189	208	226	229	230	224	221	222	219	214	30
95	119	169	134	140	153	166	181	199	203	204	198	195	196	194	188	31
130	154	203	173	178	187	197	213	226	233	234	231	231	233	231	229	32
70	87	122	104	107	111	118	126	133	137	141	142	142	144	143	141	33
130	158	215	188	197	207	221	230	243	238	235	231	234	234	236	240	34
118	139	194	167	167	182	186	199	211	221	220	223	227	226	227	223	35
121	140	184	174	174	[8] 148	[8] 150	—	[8] 170	[8] 169	[8] 200	[8] 245	247	252	262	262	36
129	191	233	220	221	222	221	225	231	241	257	262	260	260	259	258	37
137	198	246	231	230	232	233	235	241	253	277	284	283	278	279	278	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
76	80	99	101	92	83	90	93	101	105	109	112	112	120	126	129	40
110	117	149	152	126	124	139	145	153	159	165	164	169	180	196	206	41
35	45	68	54	57	57	66	69	70	75	84	87	78	77	70	67	42
39	43	56	51	50	54	58	54	52	54	62	66	64	64	60	59	43
57	62	82	75	76	74	80	79	83	88	90	94	96	103	115	121	44
81	89	123	107	104	103	115	121	129	130	142	149	153	152	170	169	45
45	57	97	81	84	88	93	101	109	114	110	110	111	110	109	108	46
31	36	61	52	53	55	57	64	66	68	70	72	72	72	71	72	47
58	72	111	93	94	98	105	117	121	126	130	134	135	137	138	137	48
77	91	139	121	121	127	134	142	143	151	158	167	164	170	176	179	49
159	161	209	172	173	174	180	191	204	233	255	276	308	325	380	315	50
65	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	69	69	51
10	10	13	11	12	13	13	13	13	14	14	14	14	15	15	15	52
6	7	8	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	9	53
21	23	27	26	26	26	26	27	28	28	29	30	30	30	31	33	54
2630	2890	3810	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	4270	4410	4490	4570	55
2110	2310	3060	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	3400	3550	3600	3700	56
220	290	385	361	370	369	370	375	398	415	419	412	412	405	428	452	57
411	531	717	700	707	692	702	719	727	736	736	739	730	739	761	766	58
242	367	543	475	486	511	549	568	593	605	600	595	597	604	668	671	59
157	211	292	272	275	280	285	299	309	313	317	316	315	314	345	356	60
190	248	339	312	322	319	331	347	357	368	362	368	369	378	430	466	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 75 % utmalning. — [10]) Å de orter, där i samband med den statliga serna under mars samt delvis även under februari sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan an-

1	Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm Jan.	4 Stockholm Febr.	5 Stockholm Mars	6 Södertälje Jan.	7 Södertälje Febr.	8 Södertälje Mars	9 Uppsala Jan.	10 Uppsala Febr.	11 Uppsala Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	24	24	26	23	23	24	23	23	25
2	handskummad	»	11	11	13	12	12	15	11	12	14
3	separerad	»	11	11	13	—	—	—	10	10	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	338	375	325	325	375	325	350	375
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: holfet, okryddad	»	283	285	290	265	283	300	293	293	294
7	halvfet, »	»	232	214	247	200	225	250	248	257	247
8	skummjölks-, »	»	193	—	—	160	175	200	—	200	200
9	Margarin, växt-	»	318	—	—	310	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	376	381	325	359	345	311	342	345	291
11	» konserverade	»	316	322	—	320	325	—	280	280	242
12	Potatis: gammal	5 l.	54	75	91	45	50	68	49	60	84
13	»	hl.	882	1192	1460	700	800	870	870	950	1375
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	62	82	85	52	58	67	51	61	61
16	Bruna bönor	»	220	220	220	150	—	—	123	123	123
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	42	41	41	36	42	42	41	41	41
18	råg-, » » »	»	36	35	35	31	36	36	35	35	35
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	66	87	—	58	85	—	64	75	75
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	67	84	81	63	73	70	76	101	101
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	64	64	64	54	57	57	57	54	54
23	mjukt, limpa, söt	»	65	65	73	60	59	66	70	71	71
24	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	41	41	41
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	—	141	100	150	150	150	150	148
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	80	80	96	60	61	77	63	62	62
27	ligaste sort » » mjölk	»	100	100	—	70	70	—	72	75	74
28	Nötkött, färskt: stek	»	256	235	223	249	243	242	228	224	197
29	soppkött	»	198	189	182	209	206	206	206	205	179
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	270	250	239	245	242	245	226	228	233
31	spädkalv	»	193	171	170	148	133	136	141	116	104
32	Fårkött: färskt, stek	»	269	271	279	268	263	269	237	229	236
33	salt, svenskt	»	224	230	240	250	225	230	240	240	240
34	Renkött, färskt, stek	»	281	285	280	—	—	—	255	255	257
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	286	282	280	263	260	264	257	256	263
36	salt, svenskt »	»	289	282	283	265	263	265	260	260	270
37	*Fisk, färsk: abborre	»	166	180	221	110	110	—	—	113	110
38	gädda	»	252	246	287	195	246	238	170	188	186
39	sill	»	96	97	93	72	78	75	92	89	80
40	strömming	»	58	50	52	57	47	46	79	82	72
41	torsk	»	143	130	159	131	135	128	136	133	139
42	rödspotta (»spätta»)	»	186	159	156	140	—	150	138	145	163
43	salt: sill, prima	»	111	108	110	110	110	108	108	106	104
44	strömming	»	87	85	90	75	75	73	74	74	75
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	143	135	142	138	143	140	144	144	145
46	» » » rundskuren	»	—	160	160	150	—	—	190	190	196
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	355	480	325	325	430	300	336	325	325
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	19	19	19	15	17	18	18	18	18
50	Svagdricka	l	11	11	11	10	10	13	7	9	9
51	Fotogen, Water White	»	29	29	32	30	30	33	29	32	32
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	5800	6080	6100	5250	5250	5500	5200	5200	5200
53	barr-	»	4200	4400	4400	3600	3600	4200	4000	4000	4000
54	Bränntorv	100 kg.	496	575	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	725	743	767	713	750	800	800	800	800
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	570	650	650	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	293	330	330	325	400	390	287	337	337
58	eng. kamin- » hemkörd	»	360	460	460	—	—	500	350	435	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under jan. kolja 80 à 125, lake 125 à 160 och vitling 60 à 75 öre, under febr. kolja 80 à 150, lake 160 à 180, sjööre; för Norrköping under jan. kolja 110 à 125 och vitling 70 à 100 öre, under febr. kolja 125 à 150 och malning. — [2]) I Nyköping har under jan. betalats för grenved och ribbved 18·50 kr. per famn. — [3]) I 35·40 och för alved 40·00 kr. per famn och under mars för ytved och ribbved 36·00 och för ekved 42·00 kr.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
20	20	23	21	21	24	19	20	23	20	20	23	19	19	22	19	19	23	1
—	—	—	—	—	—	11	11	14	11	11	13	10	10	12	11	11	15	2
9	9	10	9	9	11	8	8	10	10	10	12	8	8	10	9	9	11	3
325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	325	325	4
325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	323	325	325	325	325	325	5
314	323	338	290	290	290	294	296	313	263	267	275	277	290	293	233	267	264	6
218	207	225	205	205	240	241	226	216	227	228	230	253	253	264	185	185	185	7
125	130	155	160	160	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
323	294	273	338	321	298	331	318	258	361	336	291	334	311	258	328	322	301	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	11
40	40	48	38	50	58	49	60	72	50	50	75	40	47	50	35	42	48	12
625	657	657	563	625	719	787	1000	1200	842	883	1250	693	893	947	563	621	833	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
50	64	69	55	67	68	59	61	70	61	69	74	52	67	68	59	70	75	15
—	—	—	—	—	—	92	183	173	—	—	200	120	—	—	—	—	—	16
41	41	41	36	43	43	42	42	42	42	42	42	41	41	41	42	42	42	17
35	35	35	31	36	37	36	36	36	36	36	36	35	35	35	36	36	36	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
68	95	—	60	75	80	61	70	68	61	66	—	66	80	—	60	—	—	20
73	100	100	68	95	95	66	74	80	70	82	80	60	80	80	69	—	97	21
60	60	60	58	58	58	54	58	58	54	54	54	55	58	58	55	65	67	22
60	60	70	54	54	64	65	68	68	65	65	64	57	57	65	66	66	66	23
—	—	—	—	—	—	55	50	50	—	—	54	—	—	—	46	46	46	24
100	100	103	80	108	109	123	128	128	125	125	77	100	100	—	100	100	100	25
78	78	76	76	76	76	78	77	70	62	62	61	67	67	67	62	62	62	26
88	88	87	86	87	90	85	85	85	77	77	85	87	87	90	77	77	77	27
234	233	228	253	246	242	212	203	195	219	208	196	254	231	231	227	226	226	28
191	190	190	221	211	202	196	187	183	203	192	176	216	201	196	218	215	215	29
242	240	230	256	253	244	241	221	220	255	241	243	235	221	215	229	229	234	30
—	—	—	161	163	158	—	—	—	—	—	—	120	108	106	123	124	129	31
—	—	255	280	280	271	244	239	248	254	256	252	233	229	226	226	229	233	32
—	—	—	—	—	—	219	215	228	200	—	—	225	225	210	—	—	—	33
—	—	—	225	225	253	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
281	287	280	273	269	269	264	260	270	269	265	268	273	265	265	260	260	260	35
250	250	—	270	270	270	279	280	283	275	270	270	273	270	274	260	260	260	36
99	110	90	127	159	158	122	115	180	118	119	118	100	—	—	—	—	—	37
164	170	170	194	198	200	186	200	226	184	198	219	193	227	224	170	200	165	38
100	75	50	80	79	65	70	62	57	80	69	60	74	63	65	—	60	64	39
53	49	48	70	63	65	61	53	55	54	39	48	59	60	60	65	65	61	40
105	127	180	—	—	180	123	126	155	98	115	125	—	100	124	84	93	88	41
170	—	170	—	—	—	139	134	170	180	—	202	151	—	—	—	—	200	42
111	111	111	110	110	108	100	100	100	104	104	104	100	103	109	100	100	100	43
74	69	55	80	80	80	74	64	73	70	75	75	73	70	63	—	—	—	44
145	148	148	155	180	170	147	146	148	150	150	158	120	123	124	147	150	138	45
—	—	—	185	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
334	390	325	325	410	325	348	418	310	341	443	300	324	325	325	320	500	325	47
70	70	70	70	70	70	69	69	69	68	68	68	69	69	69	69	69	69	48
16	20	20	15	20	20	20	20	20	15	15	15	15	15	15	15	15	15	49
9	9	10	10	10	10	9	9	9	7	8	8	8	8	8	8	8	8	50
29	32	32	29	32	32	30	29	32	28	28	31	29	29	31	29	29	32	51
4300	4400	4200	5480	5610	5710	4600	4800	5200	5200	5500	5700	4390	4390	4390	4300	4350	4320	52
[3]3300	3200	3200	4160	4160	4280	[3]4100	[3]4100	[3]4500	4200	4500	4550	3190	3190	3190	3200	3200	3200	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	450	575	—	—	—	400	400	400	54
750	750	750	800	800	800	725	725	795	700	775	775	725	770	803	675	675	675	55
600	600	600	638	650	650	625	—	750	550	650	650	638	650	—	650	650	650	56
320	320	320	260	315	265	360	385	445	320	400	400	—	455	470	235	235	235	57
—	—	—	375	500	500	—	—	485	340	430	430	350	—	550	393	393	393	58

sik 140 öre, under febr. kolja 120 och lake 150 öre, under mars kolja 140 öre; för Linköping under jan. tunga 200 à 300 och vitling 70 à 150 öre, under mars kolja 90 à 170, lake 150 à 180 och vitling 70 à 100 vitling 80 à 90 öre, under mars kolja 125 à 150 och vitling 90 à 125 öre. — [3]) Uppgifterna avse 75 % ut-Linköping har under jan. betalats för alved 41·00 kr. per famn, under febr. för ribbved 28·00, för ytved per famn.

1	Varuslag	2 Kvantitet	30 Växjö Jan.	31 Växjö Febr.	32 Växjö Mars	33 Kalmar Jan.	34 Kalmar Febr.	35 Kalmar Mars	36 Västervik Jan.	37 Västervik Febr.	38 Västervik Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	18	18	18	20	20	22	17	17	20
2	handskummad	»	12	12	12	11	11	13	—	—	—
3	separerad	»	8	8	8	9	9	9	7	8	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	321	338	375	325	338	375	325	338	375
5	mat- (lands-)	»	316	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	269	269	305	295	293	307	292	293	290
7	halvfet, »	»	200	200	225	—	—	—	218	220	250
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	300	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	292	285	227	304	301	244	308	308	278
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	34	43	43	39	50	68	57	75	78
13	»	hl.	581	738	738	617	800	972	688	875	1188
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	60	75	70	59	74	79	58	63	74
16	Bruna bönor	»	150	150	150	150	—	—	175	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	41	41	41	40	40	40	37	40	40
18	råg-, » » »	»	35	35	35	34	34	33	32	34	34
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	63	80	—	58	58	58	57	90	—
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	74	84	84	54	74	75	60	92	125
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	60	60	62	65	65	60	64	63
23	mjukt, limpa, söt	»	45	45	54	41	41	46	45	45	—
24	» » sur	»	—	—	—	38	38	38	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	100	100	100	100	146	86	86	90
26	mjukt, bil- | bakat med vatten	»	77	77	77	62	62	—	62	62	—
27	ligaste sort/ » » mjölk	»	92	92	92	68	—	69	70	70	70
28	Nötkött, färskt: stek	»	228	224	225	216	215	215	250	248	240
29	soppkött	»	198	199	199	190	188	189	220	218	210
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	220	220	220	216	213	215	250	248	240
31	spädkalv	»	140	138	139	114	115	115	145	143	135
32	Fårkött: färskt, stek	»	218	218	218	217	216	215	230	234	230
33	salt, svenskt	»	213	200	210	200	200	200	200	215	215
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	252	250	255	253	254	254	270	268	269
36	salt, svenskt »	»	250	250	250	254	253	255	275	283	275
37	Fisk, färsk: abborre	»	138	155	81	100	125	—	80	94	99
38	gädda	»	184	198	188	175	213	241	148	156	160
39	sill	»	—	65	70	—	65	69	—	—	—
40	strömming	»	67	74	71	45	55	56	50	50	51
41	torsk	»	76	79	107	100	125	110	100	98	100
42	rödspotta (»spätta»)	»	171	185	124	125	—	—	—	—	—
43	salt: sill, prima	»	105	105	105	131	127	124	125	113	115
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	138	153	153	110	110	110
46	» » » rundskuren	»	155	175	—	150	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	355	448	325	339	409	304	343	413	300
48	Socker, bit-	»	69	69	69	70	70	70	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	15	15	15	15	15	15	20	20	20
50	Svagdricka	l.	9	9	8	7	7	7	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	30	30	32	28	28	30	29	29	31
52	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	3250	3250	3340	3330	3570	3900	3570	3570	4040
53	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2270	2270	2390	2790	2790	3380	2820	2820	—
54	Bränntorv	100 kg.	353	353	353	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	750	800	900	750	775	700	800	800	750
56	eng. hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	—	—	—	—	—	—	500	650	600
57	Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	—	—	—	295	295	295	350	460	410
58	eng. kamin- » (hemkörd)	»	367	425	550	300	313	418	—	—	—

[1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) I Visby har under febr. betalats för alved 46·10 kr. per famn.

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
18	18	18	20	20	22	18	20	20	20	20	23	18	18	18	20	20	21	1
—	—	—	14	15	16	10	12	12	13	13	15	—	—	—	—	—	—	2
7	7	7	10	11	12	9	10	10	10	10	11	9	9	9	8	8	9	3
325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	4
322	323	325	325	325	325	312	325	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
278	286	288	298	298	298	290	290	310	305	313	311	284	278	278	276	274	291	6
—	195	—	238	248	248	185	185	200	236	239	239	192	184	193	240	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
318	325	255	320	328	240	303	305	235	340	330	240	305	273	217	308	283	232	10
260	—	—	275	290	—	273	273	185	300	310	—	—	—	—	—	—	—	11
50	50	75	49	60	60	63	65	75	43	46	81	40	49	69	50	61	65	12
600	600	960	942	1100	1075	925	933	1150	675	844	1350	750	800	1200	800	875	1067	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
51	53	63	62	88	88	60	78	80	64	66	79	59	61	71	60	69	77	15
131	139	144	123	220	220	130	150	143	139	146	151	129	132	120	138	120	122	16
40	41	41	41	41	41	40	40	40	41	41	41	38	41	41	41	41	41	17
34	35	35	35	35	35	34	34	34	35	35	35	32	36	36	35	35	35	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
60	64	—	63	75	—	65	78	78	60	64	—	60	65	—	58	75	—	20
—	65	65	78	100	100	60	88	88	70	75	—	50	60	65	70	75	75	21
60	60	60	55	55	55	65	65	65	65	69	69	65	65	68	65	65	73	22
42	42	42	41	41	41	48	48	48	47	47	47	47	48	46	43	47	43	23
—	—	—	35	35	35	35	35	35	34	34	34	33	33	33	34	34	32	24
—	—	—	100	100	100	100	100	100	125	125	125	100	100	—	97	97	—	25
51	51	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	77	77	77	92	92	92	64	64	64	75	75	—	76	76	—	27
183	182	180	218	213	204	178	178	175	235	233	225	221	215	218	218	217	219	28
168	170	167	197	192	180	162	158	158	215	213	205	189	187	190	206	206	211	29
173	172	166	236	241	245	178	176	183	240	240	238	250	250	260	239	244	242	30
—	—	128	160	163	169	150	145	148	175	173	160	192	192	190	166	175	173	31
203	206	207	224	232	248	242	250	239	250	253	261	250	250	251	259	258	264	32
203	200	198	214	203	213	253	252	232	—	—	—	—	—	—	250	250	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	—	—	—	—	—	—	—	—	34
237	241	244	250	251	250	248	248	250	260	260	260	260	260	260	250	250	250	35
243	250	250	268	263	263	260	260	250	325	335	—	280	280	280	265	270	290	36
—	—	—	81	86	100	101	106	—	130	140	125	150	150	—	125	—	—	37
157	—	—	142	164	176	173	197	216	200	213	238	202	238	248	175	175	210	38
85	60	—	—	—	—	—	—	—	47	71	60	—	—	—	61	62	55	39
44	47	48	24	32	32	24	28	26	—	43	60	—	—	—	—	—	—	40
84	99	134	81	116	—	76	80	112	105	130	127	96	142	146	69	79	93	41
125	—	—	150	175	—	123	124	125	151	210	203	161	200	217	125	119	127	42
122	122	122	105	105	105	107	108	108	127	110	118	103	115	110	100	95	100	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
139	139	139	140	165	—	—	—	—	—	140	—	—	—	—	145	145	145	45
—	—	—	175	175	175	—	—	—	150	—	168	—	—	—	—	—	—	46
322	400	325	320	400	310	330	333	300	365	416	300	338	420	300	375	388	300	47
70	70	70	69	69	69	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	48
17	18	19	14	18	18	14	14	14	15	15	15	15	15	15	14	14	14	49
8	8	8	8	8	10	9	9	10	7	7	7	7	7	7	6	7	8	50
32	32	35	29	29	31	28	30	30	28	28	29	28	28	29	28	28	29	51
5230	4710	4880	3340	3420	3460	3720	3720	3850	5040	5130	5330	4690	4990	4990	4660	4660	4880	52
4000	[3]3300	3520	—	—	—	2770	2710	2710	4740	4790	4840	4290	4640	4590	4390	4390	4640	53
—	—	—	450	450	450	300	315	325	567	—	—	368	433	621	—	—	—	54
800	800	800	733	700	700	—	—	—	713	738	738	688	750	780	650	775	770	55
525	525	650	617	650	650	—	—	—	573	718	718	600	733	725	585	704	715	56
340	340	350	300	390	400	295	315	315	280	280	315	280	280	280	260	280	290	57
—	—	—	358	448	460	—	—	—	388	460	460	330	463	509	370	460	506	58

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	18	18	20	18	18	20	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	9	9	10	12	12	12
3	separerad	»	8	8	10	6	6	7	10	10	10
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	324	337	374	325	338	375	325	338	375
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	—	—	—	324	324	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	287	290	289	290	290	290	252	263	260
7	halvfet, »	»	210	214	227	225	225	225	200	216	200
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	305	306	229	303	278	240	304	293	226
11	» konserverade	»	250	—	—	200	—	—	250	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	44	48	68	40	50	63	46	56	73
13	»	hl.	750	817	1221	800	800	950	819	1012	1250
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	68	70	82	64	70	74	60	80	80
16	Bruna bönor	»	142	148	151	158	170	200	137	148	180
17	Mjöl: vete- svenskt, bästa sort [1]	»	40	40	41	40	40	40	40	40	40
18	råg-, » » »	»	34	35	35	35	34	34	34	34	34
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	63	67	—	65	—	—	58	60	60
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	56	70	70	—	—	—	70	—	—
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	67	65	65	65	65	71	60	60	60
23	mjukt, limpa, söt	»	43	47	44	43	42	42	46	46	48
24	» » sur	»	34	34	34	33	33	33	38	38	38
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	117	125	125	90	90	90	100	100	100
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	58	58	59	—	—	—	—	—	—
27	ligaste sort » » mjölk	»	64	68	68	75	75	—	77	77	77
28	Nötkött, färskt: stek	»	217	211	203	205	202	197	208	195	197
29	soppkött	»	204	200	192	190	186	179	189	179	176
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	246	245	245	211	212	217	198	198	199
31	spädkalv	»	147	147	142	148	139	132	146	148	147
32	Fårkött: färskt, stek	»	229	230	252	190	190	195	211	208	220
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	200	193	215
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	254	250	250	247	252	250	249	250	250
36	salt, svenskt »	»	266	266	268	300	287	287	258	261	264
37	*Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	150	150	150	—	—	—
38	gädda	»	190	203	226	200	200	200	200	—	225
39	sill	»	74	65	75	—	40	40	81	79	72
40	strömming	»	62	66	63	32	35	37	73	73	71
41	torsk	»	92	155	125	72	88	112	87	113	67
42	rödspotta (»spätta»)	»	153	182	187	180	188	188	130	200	111
43	salt: sill, prima	»	118	119	120	140	130	130	110	110	110
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	—	—	—	132	137	128
46	» » » rundskuren	»	170	175	—	170	173	170	170	200	200
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	348	408	303	356	387	300	340	444	325
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	13	14	14	15	15	17	15	15	15
50	Svagdricka	l.	7	8	8	6	7	7	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	27	27	29	28	29	29	27	27	29
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4340	4340	4710	4450	4730	4870	4020	4290	4170
53	barr-	»	3970	3970	4340	—	4450	4450	[2]3280	[2]3580	[2]3280
54	Bränntorv	100 kg.	325	400	475	330	330	330	417	594	594
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	733	750	750	564	900	900	725	700	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	567	634	634	516	725	—	450	785	785
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	282	282	338	265	285	285	—	—	—
58	eng. kamin- » hemkörd	»	380	450	450	500	413	413	380	460	460

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad under flundra 100, kolja 100 à 150, lake 140 och vitling 80 à 130 öre, under mars flundra 50 à 125, kolja 75 à under mars 60 à 90 öre; för Tidaholm kolja under jan. 120 öre, lake under jan. och febr. 125 öre. — ribbved 20·50 kr. per famn, under febr. för bokved 45·80 och för ribbved 20·70 kr. per famn och under

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			**Lysekil**			**Vänersborg**			**Borås**			**Tidaholm**			**Karlstad**			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
23	24	25	22	23	24	21	21	24	20	20	22	19	19	19	22	22	24	1
13	14	14	11	13	14	14	15	—	13	13	15	10	10	10	11	11	—	2
12	13	13	—	12	12	11	11	12	11	11	13	7	7	7	10	10	12	3
325	338	375	325	350	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	325	338	375	4
320	325	325	325	325	325	325	324	324	322	324	325	325	325	325	325	325	325	5
259	265	274	270	270	255	255	253	250	252	252	252	280	280	280	260	255	289	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	190	200	200	178	178	178	175	175	175	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	123	123	123	123	123	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
339	346	268	284	288	235	332	308	250	317	328	256	280	283	268	362	347	307	10
—	—	—	250	250	250	—	—	—	287	300	—	—	—	—	250	270	—	11
49	61	65	48	50	60	35	43	60	40	53	61	40	40	40	50	55	86	12
880	1110	1190	875	975	1000	625	817	1100	687	810	1067	580	600	630	685	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
59	71	75	60	63	75	55	59	68	61	75	82	60	77	73	62	69	91	15
—	—	—	120	120	120	100	—	—	154	135	—	—	—	—	—	250	275	16
41	40	40	41	41	41	40	43	43	41	41	41	42	41	41	41	41	41	17
35	34	34	35	35	35	33	36	36	35	35	35	36	35	35	35	35	36	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
60	70	—	60	—	75	59	60	60	60	70	—	60	60	—	59	76	—	20
63	76	97	56	70	69	63	80	90	70	94	94	55	100	—	71	87	100	21
60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	67	54	58	58	22
70	66	68	75	68	68	77	76	63	77	76	76	53	53	50	64	56	52	23
—	43	43	—	50	50	—	46	48	—	46	46	—	—	—	—	55	54	24
90	90	91	90	90	90	125	125	120	125	125	125	83	90	90	100	100	100	25
70	59	58	70	70	70	65	61	61	65	65	54	—	—	—	75	75	—	26
75	81	88	75	75	76	77	—	—	68	77	77	66	70	70	96	96	—	27
229	221	225	220	220	220	230	223	215	235	233	232	247	239	232	214	215	211	28
200	195	198	200	200	200	210	196	182	191	188	184	220	209	206	194	194	191	29
252	250	245	220	215	220	228	224	215	219	217	207	250	247	249	225	225	222	30
145	139	135	125	125	132	134	133	130	145	140	130	112	107	111	125	125	125	31
230	238	253	240	240	240	238	235	235	232	225	248	242	230	245	243	243	243	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	216	218	228	—	240	250	33
274	285	280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
276	266	273	250	250	250	245	240	238	248	244	247	254	250	250	255	255	261	35
275	275	270	275	280	280	260	265	245	252	246	250	260	266	270	265	260	270	36
150	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138	150	151	37
230	250	256	—	—	—	—	200	175	184	236	248	—	—	—	197	214	206	38
80	63	75	—	52	48	82	78	68	75	77	68	80	71	67	75	74	68	39
82	78	89	—	—	—	74	70	70	78	75	73	60	53	65	77	72	66	40
91	115	103	60	60	77	87	106	100	93	126	87	120	120	—	105	141	138	41
216	259	228	90	90	106	150	—	213	176	214	208	—	—	—	150	150	187	42
100	100	100	100	100	100	110	110	110	100	100	95	96	100	90	108	107	105	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
123	134	132	100	110	110	123	123	123	129	130	130	140	140	140	153	150	150	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
346	420	300	330	370	305	337	380	325	333	425	325	300	380	315	338	433	317	47
68	68	68	68	68	68	69	69	69	69	69	69	68	68	68	70	70	70	48
15	15	15	15	15	15	14	14	14	15	15	15	15	15	15	17	17	17	49
11	11	11	9	9	10	8	8	8	9	9	9	6	6	6	9	9	9	50
29	29	32	29	29	32	28	28	30	28	28	30	30	30	32	29	29	31	51
5550	5830	5970	5000	5000	5000	4700	4700	4900	4060	4320	4530	3470	3540	3700	4500	4540	4540	52
4880	5100	5200	4100	4100	4100	3200	3300	3200	3190	3380	3390	2520	2520	2710	3650	3530	3700	53
460	480	500	—	—	—	—	—	—	350	350	350	450	—	—	—	—	—	54
700	750	750	725	750	700	750	750	750	717	762	750	750	800	800	740	767	767	55
625	785	785	600	600	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56
280	280	330	—	—	—	280	320	320	325	—	—	—	—	—	310	310	350	57
385	460	460	350	400	460	—	—	—	325	475	—	400	450	425	400	—	—	58

jan. flundra 60 à 80, kolja 60 à 120, lake 160, långa 100, rocka 50 och vitling 60 à 110 öre, under febr. 110, långa 100, piggvar 300 och vitling 70 à 125 öre; för Lysekil kolja under jan. och febr. 60 öre och

[1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) I Halmstad har betalats under jan. för bokved 43·20 och för mars för bokved 44·70 och ribbved 20·70 kr. per famn

1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
		Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
		Medelpris (öre)								
1 Mjölk: oskummad	l.	20	20	22	20	20	20	22	22	24
2 handskummad	»	—	—	—	10	10	10	12	12	14
3 separerad	»	8	8	10	9	9	9	10	10	12
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	338	375	325	325	375	325	338	375
5 mat- (lands-)	»	325	325	325	—	—	325	325	325	325
6 Ost: helfet, okryddad	»	300	300	310	253	293	268	288	288	281
7 halvfet, »	»	210	210	210	195	—	—	229	229	222
8 skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	145	145	135
9 Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Ägg: svenska, färska	tjog	324	319	271	350	328	298	364	353	304
11 » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Potatis: gammal	5 l.	45	56	70	50	50	60	41	41	50
13 »	hl.	683	1000	1100	700	700	810	500	500	750
14 färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Ärter, gula	kg.	49	68	68	55	71	74	68	68	58
16 Bruna bönor	»	—	—	—	—	—	—	160	160	160
17 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1])	»	42	42	42	40	41	41	42	42	42
18 råg-, » » »	»	36	36	36	34	36	36	36	36	36
19 rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	56	65	70	58	71	—	85	85	100
21 ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	57	70	70	62	65	69	80	80	85
22 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	56	56	56	56	56	56	58	58	58
23 mjukt, limpa, söt	»	65	67	67	63	62	62	64	64	64
24 » » sur	»	—	—	—	—	49	49	—	—	—
25 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	150	132	116	106	106	100	100	100
26 mjukt, bil- | bakat med vatten	»	77	77	76	70	70	63	62	62	62
27 ligaste sort/ » » mjölk	»	55	55	55	58	58	61	77	77	77
28 Nötkött, färskt: stek	»	215	205	192	235	232	224	233	227	224
29 soppkött	»	184	177	163	200	204	191	206	197	192
30 Kalvkött, stek: gödkalv	»	234	223	209	258	250	234	241	234	230
31 spädkalv	»	148	130	123	137	124	119	157	150	149
32 Fårkött: färskt, stek	»	235	232	231	244	225	250	260	259	256
33 salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34 Renkött, färskt, stek	»	247	280	280	—	300	300	264	255	274
35 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	275	275	285	256	260	253	264	260	264
36 salt, svenskt »	»	275	275	275	291	254	269	267	267	267
37 *Fisk, färsk: abborre	»	109	129	129	—	—	140	125	124	—
38 gädda	»	188	228	246	179	200	250	177	188	200
39 sill	»	75	64	65	65	50	50	65	70	72
40 strömming	»	69	46	54	73	55	50	65	55	49
41 torsk	»	105	124	123	118	110	—	135	135	—
42 rödspotta (»spätta»)	»	150	200	163	—	—	170	138	138	128
43 salt: sill, prima	»	115	118	114	114	94	90	98	98	96
44 strömming	»	—	—	—	70	75	75	—	—	70
45 Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	120	120	120	134	136	144	137	137	140
46 » » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47 Kaffe (obränt), prima Santos	»	333	390	300	300	337	306	325	325	325
48 Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	68	68	68
49 Salt (matsalt)	»	14	14	14	13	14	14	14	14	15
50 Svagdricka	l.	7	7	7	9	9	9	—	—	9
51 Fotogen, Water White	»	30	30	30	30	30	34	31	31	32
52 Ved: björk- | osågad, hemkörd (per	famn	5400	5680	6250	3910	3910	4410	4450	4450	5040
53 barr- | »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	»	3980	4400	4690	2840	2960	3150	3600	3600	3840
		× 0·89 m. = 3·56 kbm.)								
54 Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55 Kol: antracit- (»valnöt») | hem-	hl.	800	800	895	800	750	840	700	700	750
56 eng. hushålls- (fyrkol) | körd	»	700	700	—	—	—	—	700	700	650
57 Koks: gasverks- (okrossad) |	»	295	315	335	—	450	550	—	325	—
58 eng. kamin- » |	»	400	425	590	—	—	590	325	400	425

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja under å 125 och vitling 90 à 100 öre, under febr. kolja 110 à 125 öre, under mars kolja 125 à 150 och vitling febr. kolja 110 och vitling 90 öre, under mars kolja 110 à 125 och vitling 90 öre. — [1]) Uppgifterna avse

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			**Domnarvet o. Borlänge**			**Ludvika**			**Gävle**			**Söderhamn**			**Sundsvall:** staden			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
M e d e l p r i s (ö r e)																		
22	22	25	21	21	24	22	22	25	24	24	24	21	23	23	24	24	25	1
11	11	13	10	11	12	—	—	—	12	12	12	12	12	12	16	16	16	2
10	10	11	—	9	11	11	11	14	—	—	—	10	10	10	13	—	—	3
325	325	375	325	325	375	325	325	375	325	329	375	325	325	363	325	338	375	4
325	325	325	325	325	325	325	325	325	330	325	325	325	325	325	325	325	325	5
266	264	281	277	287	290	242	264	280	263	279	290	234	251	251	268	272	281	6
205	230	208	200	230	230	—	200	210	215	210	233	200	—	—	199	203	200	7
—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240	—	—	—	—	—	9
395	359	321	354	328	314	356	342	326	358	361	335	374	355	333	385	373	328	10
314	285	278	325	307	—	318	293	300	323	317	—	321	318	—	357	323	—	11
44	48	58	42	42	55	33	33	54	42	48	74	41	41	56	44	56	63	12
840	908	—	786	798	—	625	650	1050	646	750	1125	719	800	1033	793	950	1200	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
58	63	78	56	66	70	53	58	65	61	66	79	52	65	67	56	68	67	15
180	—	—	—	175	175	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	200	200	16
39	42	43	41	42	42	37	43	43	43	43	43	37	43	43	41	42	42	17
33	36	37	35	36	36	32	34	36	36	37	37	33	37	37	35	36	37	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
55	82	—	55	85	—	60	—	100	—	—	70	54	100	—	58	—	—	20
68	83	81	73	85	95	59	63	63	64	84	90	65	80	88	63	74	87	21
51	57	57	54	57	55	55	57	57	58	57	58	57	57	57	64	65	65	22
70	70	70	65	70	70	65	70	70	63	63	63	67	64	64	63	63	62	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	49	49	39	—	—	60	60	60	24
100	150	150	100	150	150	110	118	150	100	100	100	78	100	100	120	124	124	25
65	62	62	65	62	62	65	—	—	69	69	69	69	70	70	69	83	83	26
92	—	—	92	—	—	90	—	—	90	90	—	85	91	92	108	—	116	27
230	226	227	234	225	223	230	230	227	232	221	223	228	226	225	226	220	203	28
213	206	200	200	200	199	200	200	200	201	197	199	204	202	203	197	193	184	29
246	247	247	245	249	244	243	242	240	264	261	254	250	249	242	247	250	250	30
—	143	161	140	—	150	177	180	170	161	162	155	142	143	144	152	151	154	31
247	253	253	243	250	244	248	246	247	243	241	242	244	247	247	241	252	252	32
275	230	250	260	250	250	240	240	—	225	250	220	—	—	—	223	240	233	33
250	250	250	—	—	—	273	285	275	253	256	275	300	300	—	250	255	255	34
260	265	270	260	258	251	254	244	230	265	260	259	277	278	265	271	275	282	35
293	289	293	263	267	260	260	275	277	273	268	265	317	321	313	272	284	281	36
146	150	150	123	124	125	150	155	160	140	150	150	118	127	113	90	88	90	37
217	235	238	174	181	200	200	205	213	210	238	225	161	160	162	167	168	170	38
78	81	75	65	66	68	71	72	67	60	66	64	45	51	59	88	79	73	39
70	69	67	67	62	63	70	58	58	60	53	48	60	60	59	79	75	72	40
127	135	139	115	118	124	124	98	140	100	114	113	125	126	131	97	110	101	41
175	175	169	155	160	150	150	—	—	161	169	175	152	157	153	160	167	175	42
113	113	109	107	103	98	113	115	110	105	109	101	113	112	113	117	124	118	43
68	69	68	65	70	70	77	67	67	64	67	69	72	70	70	72	72	73	44
136	140	131	150	130	130	138	138	132	148	144	149	155	145	150	140	140	160	45
178	176	177	175	143	178	—	—	—	172	177	185	172	160	160	190	180	185	46
329	376	323	327	325	325	283	310	319	303	323	313	330	343	320	286	338	310	47
68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	70	70	68	70	70	69	69	69	48
12	12	12	12	12	12	12	12	12	14	14	15	12	12	15	15	15	15	49
8	8	8	8	8	8	9	10	10	10	10	10	8	8	8	10	11	11	50
29	30	32	32	32	32	30	30	35	30	30	33	31	34	35	31	33	33	51
4200	4260	4320	3860	4260	3750	4370	4220	4190	5150	5350	5450	4100	4100	4000	4790	4470	4790	52
3240	3290	3180	3180	2950	2820	2930	2960	2960	4250	4350	4500	3470	3470	3370	4250	3940	4100	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
719	750	725	750	750	725	750	750	750	700	700	700	725	700	713	725	688	688	55
—	700	—	650	600	600	—	—	—	700	650	650	650	650	650	675	675	675	56
350	—	350	—	—	—	—	—	—	300	325	325	—	—	—	375	375	375	57
—	425	—	400	375	400	450	400	475	400	375	400	393	460	470	375	388	375	58

jan. 100 à 120 öre, under febr. 100 à 150 öre, under mars 120 à 140 öre; för Falun under jan. kolja 110 100 à 110 öre; för Domnarvet och Borlänge under jan. kolja 100 à 120 och vitling 75 à 85 öre, under 75 % utmalning.

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	22	22	25	20	20	20	23	23	23
2	handskummad	»	16	16	16	—	—	—	14	14	14
3	separerad	»	11	11	—	10	10	10	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	329	375	325	325	325	325	338	373
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	260	268	272	293	300	307	262	259	264
7	halvfet, »	»	198	203	213	—	—	—	200	150	200
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	383	380	338	400	390	347	371	363	340
11	» konserverade	»	358	320	—	—	—	—	320	320	—
12	Potatis: gammal	5 l.	42	58	74	—	—	—	45	60	60
13	»	hl.	807	905	1307	893	929	1465	650	750	750
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	57	58	66	60	70	70	57	67	71
16	Bruna bönor	»	200	200	220	125	—	—	—	—	—
17	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort [1]	»	41	43	43	43	43	43	37	42	42
18	råg-, » »	»	35	36	36	37	37	37	32	35	36
19	rågsikt, » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	59	75	75	55	—	—	51	65	—
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	57	76	86	70	80	93	60	79	73
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	61	65	64	59	65	66	61	64	64
23	mjukt, limpa, söt	»	60	63	60	62	62	—	58	60	61
24	» » sur	»	60	60	60	—	—	53	60	60	61
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	120	121	116	114	115	102	100	110	110
26	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	69	83	83	77	80	84	60	75	76
27	ligaste sort / » » mjölk	»	108	—	110	100	—	—	90	90	88
28	Nötkött, färskt: stek	»	242	236	222	206	239	200	228	229	223
29	soppkött	»	198	200	185	178	199	169	186	200	185
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	242	243	249	—	—	—	252	260	266
31	spädkalv	»	136	140	143	153	156	135	126	150	150
32	Fårkött: färskt, stek	»	232	248	247	201	200	175	234	250	235
33	salt, svenskt	»	210	220	230	—	—	—	275	275	275
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	250	250	225	231	250
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	264	266	258	287	290	255	258	250	264
36	salt, svenskt »	»	314	302	301	350	350	350	308	315	313
37	*Fisk, färsk: abborre	»	—	80	—	—	—	—	130	130	143
38	gädda	»	166	163	166	—	—	—	190	193	200
39	sill	»	92	80	74	70	—	—	106	110	83
40	strömming	»	74	73	71	70	70	65	85	81	62
41	torsk	»	90	—	150	—	—	—	130	129	120
42	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	—	—	194
43	salt: sill, prima	»	120	122	114	120	115	115	130	139	140
44	strömming	»	71	74	74	70	70	70	89	79	85
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	133	133	130	—	—	—	—	125	125
46	» » rundskuren	»	173	175	171	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	269	307	308	280	313	325	297	388	315
48	Socker, bit-	»	68	69	70	69	74	74	71	71	71
49	Salt (matsalt)	»	12	12	12	10	10	10	15	15	15
50	Svagdricka	l.	7	8	8	6	6	6	8	10	10
51	Fotogen, Water White	»	31	33	35	32	35	35	33	32	32
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	4410	4410	4330	—	4500	4500	4540	4540	4540
53	barr- } × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	3530	3530	3590	—	—	—	3780	4030	4030
54	Bränntorv	100 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	700	—	700	—	—	—	875	875	875
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hem-	»	—	—	—	—	—	—	475	475	475
58	eng. kamin- » } körd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Söderhamn lake sik 160 à 180 öre, under mars lake 85 à 90 och sik 165 à 180 öre; för Boden sik under febr. och mars hållit sin personal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved under jan. och febr. till 25·20 och under under jan., febr. och mars till 8·00, gasverkskoks under jan., febr. och mars till 3·70 och engelsk kamin- den statliga regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper utan inblanddning av rågmjöl ej saluföras, avse de de i varulistan angivna kvaliteterna.

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
Medelpris (öre)																		
20	20	20	20	20	20	20	20	21	23	23	24	22	22	22	**21**	**21**	**22**	1
12	11	12	11	11	11	11	11	11	—	—	—	—	—	—	**12**	**12**	**13**	2
8	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**9**	**9**	**10**	3
325	329	375	325	350	375	325	325	375	325	325	350	325	332	375	**325**	**335**	**372**	4
321	323	325	325	325	325	325	325	325	326	325	325	225	325	325	**324**	**325**	**325**	5
285	253	306	276	289	296	263	283	278	269	265	275	252	278	293	**274**	**279**	**286**	6
160	160	255	—	—	—	—	—	—	225	200	250	—	—	—	**210**	**209**	**222**	7
—	140	164	—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	**147**	**151**	**160**	8
300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**294**	—	—	9
349	358	331	366	368	337	363	371	330	341	351	344	358	343	332	**339**	**330**	**286**	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	325	325	**293**	**302**	**263**	11
43	50	60	53	70	75	55	69	75	47	53	53	49	50	58	**45**	**52**	**65**	12
700	900	1034	860	1140	1233	925	1038	1333	—	—	—	800	—	1000	**738**	**850**	**1065**	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
60	68	71	64	72	76	60	69	72	59	64	65	61	67	72	**58**	**68**	**78**	15
225	225	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**153**	**167**	**175**	16
43	43	43	42	43	42	42	43	42	43	43	43	39	41	41	**40**	**42**	**42**	17
36	37	37	37	37	36	36	37	36	37	37	37	35	36	36	**35**	**35**	**36**	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
65	80	—	82	94	100	65	88	—	69	80	—	—	—	—	**61**	**75**	**76**	20
75	100	105	69	88	85	80	81	84	55	71	84	57	65	55	**65**	**81**	**84**	21
62	62	62	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	64	**60**	**61**	**61**	22
64	64	64	75	75	75	75	75	78	75	75	75	60	60	65	**60**	**60**	**61**	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**43**	**44**	**45**	24
125	128	125	125	125	125	125	125	125	100	100	100	85	90	95	**106**	**112** [3]	**114** [3]	25
62	62	62	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	—	**67**	**68** [3]	**69** [3]	26
90	92	92	105	105	105	105	110	110	100	100	100	100	100	—	**83**	**82** [3]	**83** [3]	27
170	178	180	196	199	199	201	215	215	176	190	197	197	205	202	**222**	**219**	**214**	28
154	157	154	176	179	179	171	180	178	160	172	178	173	177	178	**196**	**194**	**188**	29
180	183	185	—	—	—	—	—	—	218	219	219	193	203	190	**233**	**231**	**229**	30
129	139	127	133	136	135	126	130	140	121	140	151	128	132	129	**144**	**143**	**141**	31
214	208	—	200	213	—	239	—	—	194	208	225	199	232	218	**234**	**236**	**240**	32
—	—	—	188	—	180	225	—	190	210	209	213	—	—	—	**226**	**227**	**223**	33
252	258	265	258	246	252	—	—	—	211	235	234	222	229	228	**252**	**262**	**262**	34
244	248	246	261	262	263	250	250	250	261	244	235	253	255	255	**260**	**259**	**258**	35
320	320	320	309	325	300	310	318	313	264	260	269	295	320	303	**278**	**279**	**278**	36
75	—	—	78	88	88	—	88	89	—	—	—	125	126	125	**120**	**126**	**129**	37
163	170	176	125	150	150	150	150	—	146	151	160	130	134	135	**180**	**196**	**206**	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	105	—	80	**77**	**70**	**67**	39
75	75	75	75	75	70	75	75	65	60	65	64	65	55	48	**64**	**60**	**59**	40
—	—	—	125	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	**103**	**115**	**121**	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**152**	**170**	**169**	42
104	100	105	104	100	104	100	99	97	113	111	110	—	103	95	**110**	**109**	**108**	43
60	60	66	65	64	68	71	68	70	66	60	65	73	83	75	**72**	**71**	**72**	44
135	—	—	—	150	—	—	—	—	—	110	115	—	—	—	**137**	**138**	**137**	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**170**	**176**	**179**	46
298	350	325	313	325	325	303	325	325	319	310	325	298	330	314	**325**	**380**	**315**	47
70	70	70	72	72	72	72	72	72	70	70	70	72	72	72	**69**	**69**	**69**	48
17	17	17	15	15	15	15	15	15	15	15	15	14	14	14	**15**	**15**	**15**	49
9	9	13	10	10	10	8	8	8	8	8	8	9	9	9	**8**	**8**	**9**	50
34	34	38	43	35	42	35	38	40	30	42	40	35	37	45	**30**	**31**	**33**	51
4200	4400	4400	3610	4100	4480	3530	3590	3400	—	—	3020	[2])3150	[2])2770	)3020	**4410**	**4490**	**4570**	52
3300	3400	3670	3020	3020	3910	3090	3090	2810	—	—	2520	[2])2770	[2])2520	[2])2520	**3550**	**3600**	**3700**	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**405**	**428**	**452**	54
750	750	750	775	773	700	775	—	—	—	—	—	[2])850	[2])850	[2])850	**739**	**761**	**766**	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**604**	**668**	**671**	56
450	450	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[2]) —	[2]) —	[2]) —	**314**	**345**	**356**	57
—	—	—	—	460	460	—	—	—	—	—	—	[2])450	[2])450	[2])450	**378**	**430**	**466**	58

under jan. 165 öre; för Umeå under jan. lake 70 à 85, sik 160 à 170 öre, under febr. lake 70 à 125 och 150 öre. — [1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har tillhandamars till 30·20, barrved under jan. och febr. till 22·70 och under mars till 25·20 kr. per famn, antracitkol koks under jan. till 4·05 och under febr. och mars till 4·00 kr. per hl. — [3]) Å de orter, där i samband med meddelade priserna under mars samt delvis även under februari sådana brödslag, som närmast motsvara

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Kreatursslag	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[1])	53	54	54	46	47	50	57	61	61	94
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	48	46	40	41	42	49	55	53	77
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	45	43	36	37	36	43	50	48	71
» 3. Mindre feta[2])	36	38	35	27	28	25	34	41	36	53
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3])	58	60	59	52	55	58	63	66	66	93
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	51	54	52	45	44	46	54	60	58	80
» 2. Mindre feta	44	48	44	36	36	36	44	50	47	65
Tjurar:										
Extra prima[4])	55	57	56	46	49	55	62	65	63	90
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)[5])	51	54	48	42	43	46	56	62	58	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	46	49	44	38	40	43	52	58	54	76
» 3. Mindre köttiga[2])	40	38	39	32	33	33	43	50	44	60
Oxar:										
Extra prima	—	—	58	—	47	50	58	63	61	92
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	48	53	49	43	43	44	52	57	54	78
» 2. Mindre feta[6])	42	46	43	34	36	38	44	48	45	66
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7])	64	68	63	60	61	60	68	73	67	87
» (70—90 »)[7])	54	61	56	55	55	52	60	67	62	79
Skummjölkskalvar	44	46	41	39	40	41	48	57	49	69
Får:										
Yngre, feta[8])	53	54	52	50	51	51	58	58	55	70
Äldre, » [9])	44	49	46	45	45	42	48	53	47	62
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	73	66	56	69	77	64	73	82	74	129
Rena, större svin (100—170 kg.)	76	65	55	68	78	62	71	81	71	131
Suggor	66	57	46	58	67	53	60	68	58	122

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö samt för jan. 1917 endast Malmö. — holm och Malmö och för febr.—april samt juni 1916—mars 1917 endast Malmö. — [4]) Uppgifterna för juni, juli, aug. och dec. 1916 samt under jan. och mars 1917. — [5]) Uppgifterna avse för maj samt juli — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse

priser

vande vikt)

Göteborg 1906—mars 1917.

(mars 1916—mars 1917) för alla tre orterna.

1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—
100	86	89	98	103	110	117	117	109	102	101	105	103	103
91	78	82	91	98	102	107	104	96	90	91	92	92	91
76	65	69	75	82	88	94	90	77	73	76	75	74	75
115	92	96	109	117	129	136	136	134	125	124	124	122	123
105	89	92	101	108	116	123	124	118	108	110	114	113	112
87	72	76	87	94	100	105	103	96	86	89	92	90	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	92	95	103	109	115	122	121	114	108	113	116	115	113
100	87	89	97	104	110	117	116	110	102	105	106	105	103
89	76	82	88	95	102	113	107	94	86	89	89	89	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	88	92	100	109	114	122	122	111	105	108	111	111	109
89	74	78	91	96	101	106	105	98	89	90	96	93	93
105	90	97	108	114	110	116	118	111	111	108	112	108	104
99	84	91	102	109	105	110	112	105	103	103	107	103	99
85	72	79	87	91	87	93	97	91	89	92	91	82	79
92	90	92	93	94	93	98	97	91	91	92	98	99	105
88	87	88	89	91	84	87	86	81	80	81	87	88	95
168	168	164	164	162	164	164	159	169	168	164	164	168	168
164	171	167	167	164	166	165	160	170	169	165	165	169	170
151	157	156	153	149	149	150	148	156	156	153	153	157	159

[3]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för år 1913 avse Stock- år 1911 avse endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse endast Stockholm och Göteborg under mars, april, —nov. 1916 Stockholm och Göteborg. — [7]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. endast Göteborg samt för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under jan.

Kreatursslag	Stockholm						
	Jan. 1917	Febr. 1917	1/3—7/3	8/3—14/3	15/3—21/3	22/3—28/3	Mars 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	152	152	152	152	—	152
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	112	109	111	111	111	109	111
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	104	101	103	103	103	101	103
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	74	69	71	71	71	69	71
» » *för export*	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	118	115	117	117	117	115	117
» 2. Mindre feta	93	88	90	90	90	88	90
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	152	152	152	152	—	152
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	117	114	116	116	116	114	116
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	110	107	109	109	109	107	109
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	98	93	95	95	95	93	95
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	145	152	152	152	152	—	152
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	117	114	116	116	116	114	116
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	93	88	90	90	90	88	90
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	115	105	105	105	105	105	105
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	103	85	85	85	85	85	85
Får:							
Yngre, feta	113	113	113	118	118	118	117
Äldre, »	103	103	103	108	108	108	107
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	174	173	174	179	179	179	178
Rena, större svin (100—170 kg.)	174	173	174	179	179	179	178
Suggor	163	162	163	168	168	168	167
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	183	163	175	175	175	165	173
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	183	163	175	175	175	165	173
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	233	213	225	225	225	215	223
Oxar: kl. 3. » »	333	313	325	325	325	315	323

priser

vande vikt)

i riket.

—mars 1917.

Eskilstuna							Norrköping						
Jan. 1917	Febr. 1917	5/3—10/3	12/3—17/3	19/3—24/3	26/3—31/3	Mars 1917	Jan. 1917	Febr. 1917	2/3—8/3	9/3—15/3	16/3—22/3	23/3—29/3	Mars 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	106	105	110	110	110	110	110
150	157	157	—	—	—	157	—	157	—	—	—	—	—
89	90	88	88	88	92	89	96	95	100	100	100	100	100
140	147	147	—	—	—	147	150	147	—	—	157	157	157
78	76	75	75	75	80	76	84	80	85	85	85	85	85
130	137	137	—	—	—	137	140	—	—	—	147	147	147
75	71	70	70	70	75	71	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101	97	92	92	92	97	93	106	105	110	110	110	110	110
92	89	82	82	82	87	83	96	98	100	100	100	100	100
75	75	70	70	70	75	71	84	80	85	85	85	85	85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	117	115	120	120	120	120	120
150	157	157	—	—	—	157	—	157	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	99	100	105	105	105	105	105
140	147	147	—	—	—	147	150	147	—	—	157	157	157
94	91	88	88	88	92	89	85	80	85	85	85	85	85
130	137	137	—	—	—	137	140	—	—	—	147	147	147
78	76	75	75	75	80	76	75	70	75	75	75	75	75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	106	105	110	110	110	110	110
150	157	157	—	—	—	157	—	157	—	—	—	—	—
92	91	85	85	85	90	86	96	95	100	100	100	100	100
140	147	147	—	—	—	147	150	147	—	—	157	157	157
85	81	80	80	80	85	81	84	80	85	85	85	85	85
130	137	137	—	—	—	137	140	—	—	—	147	147	147
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
120	113	105	105	105	105	105	132	126	130	130	130	130	130
105	100	92	92	92	92	92	127	121	125	125	125	125	125
92	87	80	80	80	80	80	82	79	90	90	90	90	90
100	100	100	100	100	100	100	94	95	95	95	95	95	95
88	88	88	88	80	88	86	86	87	87	87	87	87	87
110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
163	165	160	160	160	160	160	164	163	160	160	165	165	163
160	160	158	158	158	158	158	170	172	168	168	173	173	171
155	155	150	150	150	150	150	155	154	150	150	155	155	153
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	250	250	250	250	250	250	250
200	181	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175
175	156	150	150	150	150	150	175	175	175	175	175	175	175
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under jan.

Kreatursslag	Malmö						
	Jan. 1917	Febr. 1917	1/3—7/3	8/3—14/3	15/3—21/3	22/3—28/3	Mars 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	110	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	157	157	157	155	155	156
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	98	96	100	97	—	93	97
» » » » för export	140	147	147	147	145	145	146
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	88	89	90	89	85	85	87
» » » » för export	130	137	137	137	135	135	136
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	76	79	80	80	75	78	78
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	65	67	65	70	65	70	68
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	124	122	125	125	120	123	123
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	111	110	110	108	105	105	107
» 2. Mindre feta	91	88	90	85	85	85	86
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	73	69	65	70	65	70	68
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	157	157	157	155	155	156
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	140	147	147	147	145	145	146
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	100	99	100	100	95	90	96
» » » » » för export	130	137	137	137	135	135	136
» 3. Mindre köttiga	80	85	85	85	80	80	83
» 4. Magra, simpla	—	73	70	68	65	70	68
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	148	157	157	157	155	155	156
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	110	—	—	105	105	—	105
» » » för export	140	147	147	147	145	145	146
» 2. Mindre feta	100	95	95	95	93	93	94
» » för export	—	—	—	137	135	—	136
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	106	98	93	93	85	85	89
» (70—90 »)	101	93	88	88	78	80	84
Skummjölkskalvar	85	80	75	75	70	70	73
Får:							
Yngre, feta	85	85	95	95	95	95	95
Äldre, »	73	73	85	85	85	85	85
Lamm	—	225	225	225	225	225	225
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	162	168	160	160	160	165	161
Rena, större svin (100—170 kg.)	162	168	160	160	160	170	163
Suggor	148	158	155	155	155	160	156
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):			Kr. per styck				
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

—mars 1917.

Hälsingborg							Göteborg						
Jan. 1917	Febr. 1917	1/3—7/3	8/3—14/3	15/3—21/3	22/3—28/3	Mars 1917	Jan. 1917	Febr. 1917	1/3—7/3	8/3—14/3	15/3—21/3	22/3—28/3	Mars 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	157	157	157	155	155	156	150	156	—	157	157	155	156
99	95	95	95	95	95	95	104	104	101	103	103	98	101
141	147	147	147	145	145	146	140	146	—	147	147	145	146
84	83	80	80	80	80	80	85	86	84	86	86	81	84
131	137	137	137	135	135	136	130	—	—	137	—	—	137
72	72	68	68	68	68	68	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
126	125	125	125	125	120	124	—	—	—	—	—	—	—
115	113	115	115	115	115	115	112	113	111	113	113	108	111
103	102	100	100	100	100	100	92	93	91	93	93	85	91
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	157	157	157	155	155	156	150	156	—	157	157	155	156
—	—	—	—	—	—	—	114	115	113	103	113	108	109
141	147	147	147	145	145	146	140	146	—	147	147	145	146
—	—	—	—	—	—	—	107	108	106	106	106	101	105
131	137	137	137	135	135	136	135	—	—	—	—	—	—
105	100	95	95	95	95	95	—	—	—	—	—	—	—
85	86	83	83	80	80	82	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	157	157	157	155	155	156	150	156	—	157	157	155	156
109	113	113	113	113	113	113	107	108	106	108	108	103	106
141	147	147	147	145	145	146	140	146	—	147	147	145	146
92	97	93	93	93	93	93	95	96	94	96	96	91	94
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	105	105	105	105	105	105	118	118	118	118	118	118	118
98	98	98	98	98	98	98	113	113	113	113	113	113	113
88	87	83	83	83	83	83	86	80	80	80	80	80	80
—	—	—	—	—	—	—	96	99	103	103	103	108	104
—	—	—	—	—	—	—	86	89	93	93	93	98	94
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	156	162	163	163	165	167	164
—	—	—	—	—	—	—	159	165	166	166	169	172	168
—	—	—	—	—	—	—	148	152	153	153	155	158	155
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
138	138	138	138	138	138	138	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

att uppvisa en betydande sänkning i Stockholm, Eskilstuna och Malmö. För de andra rapportorterna hava däremot kunnat konstateras stillastående priser. Priskurvan för *får* har i allmänhet varit stigande utom i Eskilstuna, varest priserna bibehållits oförändrade. *Svin*priserna hava även visat tendens till stigning å de flesta orterna. I Malmö och Eskilstuna har emellertid under mars inträffat en betydande prissänkning.

I tabellerna å sid. 537 meddelas uppgifter rörande *tillförsel* och *konsumtion* under kvartalet av kött- och fläskvaror i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg (endast tillförsel). Uppgifterna rörande tillförseln till de offentliga slakthusen hava närmast till ändamål att belysa styrkan av omsättningen å resp. orter under olika tidpunkter. Konsumtionssiffrorna angående kött- och fläskvaror måste naturligtvis betraktas såsom endast ungefärliga. Vissa mängder av dessa varor såväl tillföras som bortföras från resp. städer utan att komma till vederbörandes kännedom. Detta torde speciellt gälla de förmedelst ångbåtar transporterade varorna; dock har från sakkunnigt håll upplysts, att de icke registrerade varumängderna kunna anses såsom jämförelsevis små samt att till- och utförsel i här berörda avseende ungefär uppväga varandra. Att de här offentliggjorda siffrorna giva en ganska god föreställning om den verkliga platsförbrukningen, torde framgå därav, att konsumtionssiffrorna för såväl nötkreatur som svin under både detta och föregående kvartal ställa sig ungefär likartade i förhållande till folkmängden för de olika orterna. Jämfört med föregående kvartal har detta att uppvisa högst avsevärd stegring av tillförseln för såväl nötkreatur som svin. Särskilt påfallande hög är tillförseln under mars, då förutom ökad export även det av staten gjorda beslaget å havre m. m. synes hava medfört en ökad nedslaktning av djur. Den ofantliga nedslaktningen av spädgrisar i Malmö synes särskilt anmärkningsvärd.

Rörande *fisk*priserna lämnas i tabellerna å sid. 538—539 en sammanställning av noteringarna från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission samt från Göteborgs stads fiskhamnsauktioner. För den säkerligen viktigaste av våra fiskslag, sillen, har för Göteborg noterats i stort sett sjunkande priser, vilket synbarligen står i samband med de allt mera tillstramade exportmöjligheterna. För de flesta slag av övrig västkustfisk är februari kännetecknad av högre priser än föregående och efterföljande månad, beroende på de svåra isförhållanden, som under större delen av denna månad i hög grad försvårade fisket. För insjö- och östersjöfisket hava inga mera framträdande prisförändringar ägt rum. Stockholm har under kvartalet haft att uppvisa starkt sjunkande strömmingspriser till följd av den ovanligt rika tillförseln av detta fiskslag.

Tillförseln till offentliga slakthus.

Januari—mars 1917.

Kreatursslag		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	[1]) Göteborg
Tjurar	Mars	428	45		53	652	227	1 488
	Januari—mars	*938*	*78*		*92*	*1 459*	*489*	*3 200*
Kor	Mars	44	304	843	214	2 258		2 849
	Januari—mars	*272*	*780*	*2 001*	*521*	*5 226*	1 806	*7 064*
Övriga nötkreatur	Mars	3 059	60		75	1 288	*3 524*	1 304
	Januari—mars	*8 140*	*113*		*191*	*3 195*		*3 030*
Gödkalvar	Mars	875	[2]) 312	[2]) 686	27	560	122	1 683
	Januari—mars	*2 311*	*837*	[2])*1 793*	*67*	*1 759*	*341*	*3 930*
Spädkalvar	Mars	224	[3]) 315	[3]) 347	302	109	37	613
	Januari—mars	*739*	[3]) *934*	[3]) *866*	*766*	*315*	*96*	*1 566*
Får och lamm	Mars	92	23	26	11	57	21	400
	Januari—mars	*237*	*61*	*100*	*47*	*215*	*120*	*1 178*
Svin	Mars	1 579	451	663	1 093	2 456	652	4 115
	Januari—mars	*4 593*	*1 089*	*1 608*	*4 390*	*7 782*	*1 765*	*9 233*
Spädgrisar	Mars	99	23	8	4	2 221	6	462
	Januari—mars	*207*	*43*	*19*	*11*	2 511	*6*	*1 379*
Hästar och föl	Mars	95	16	26	8	31	23	222
	Januari—mars	*261*	*42*	*71*	*25*	*175*	*85*	*627*

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Januari—mars 1917.

Kroppar av		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	Mars	4 380	323	559	401	884	483
	Januari—mars	*13 405*	*676*	*1 610*	*1 051*	*2 419*	*1 513*
Gödkalvar	Mars	5 457	271	[2]) 790	134	637	314
	Januari—mars	*15 781*	*651*	[2])*2 015*	*371*	*2 012*	*877*
Spädkalvar	Mars	3 852	315	[3]) 647	713	605	432
	Januari—mars	*12 987*	*894*	[3])*1 624*	*1 836*	*1 819*	*1 146*
Får och lamm	Mars	1 452	23	64	106	97	109
	Januari—mars	*6 098*	*63*	*222*	*453*	*414*	*435*
Svin	Mars	4 450	840	1 576	1 135	3 756	1 239
	Januari—mars	*14 850*	*1 915*	*3 511*	*3 728*	*8 908*	*3 045*
Spädgrisar	Mars	992	23	17	4	197	41
	Januari—mars	*3 167*	*43*	*37*	*32*	*512*	*84*
Hästar och föl	Mars	175	16	45	9	32	30
	Januari—mars	*644*	*60*	*117*	*27*	*153*	*103*

[1]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *mars* 1916—*mars* 1917.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor	kg.	153	114	74	90	90	119	128	130	114	124	144	161	150
liten	»	105	83	51	70	62	95	112	106	90	87	110	112	95
Braxen	»	—	76	75	74	69	95	110	106	—	—	—	110	—
Gråsej	»	—	—	64	70	70	70	80	88	—	—	—	85	120
Gädda, levande	»	—	—	70	—	—	210	—	—	—	140	—	255	—
slaktad	»	140	98	89	97	100	158	164	180	153	170	201	223	235
Gös	»	188	163	153	175	182	225	234	235	203	188	270	263	263
Hälleflundra, stor	»	149	137	140	144	—	—	170	—	—	—	—	—	—
liten	»	108	110	86	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id	»	68	74	57	68	63	90	95	107	95	87	—	—	—
Kolja, svensk	»	87	75	57	70	73	78	82	76	95	88	100	118	128
norsk	»	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	98	103	85	—	—	—	—	—
Kungsflundra	»	74	80	67	72	—	—	—	—	137	135	—	—	156
Lake, stor	»	90	70	—	—	—	95	104	116	105	102	112	136	129
insjö- liten	»	110	78	55	65	—	90	—	97	94	90	—	—	100
Lax, färsk	»	440	448	353	280	285	—	—	—	360	—	—	—	—
Långa	»	85	85	—	—	—	75	—	—	—	123	110	125	175
Piggvar	»	175	175	140	125	—	—	—	—	230	250	275	—	300
Röding	»	—	175	175	183	190	112	—	222	210	190	—	—	—
Rödspotta, stor	»	90	86	79	85	—	110	112	110	143	130	128	172	150
liten	»	70	70	60	—	—	—	—	—	—	123	110	125	125
Sik, stor	»	—	114	115	130	110	160	149	149	120	134	143	150	—
liten	»	—	—	—	112	75	—	—	110	103	—	—	—	—
Siklöja	»	—	—	—	—	—	121	123	80	—	—	—	—	—
Sill, färsk	låda[2]	3000	—	—	—	—	—	4900	4500	6400	5450	5500	4067	4650
»	kg.	—	—	50	—	—	61	65	70	—	—	—	48	—
Sjötunga, stor	»	153	155	89	95	100	145	142	161	—	—	—	—	—
liten	»	—	108	69	80	73	96	94	125	225	—	—	—	—
Slätvar	»	150	150	—	—	—	—	—	—	208	—	—	—	190
Strömming	låda[3]	1900	1725	950	—	—	—	—	—	—	2100	2300	2200	1900
»	kg.	27	20	26	37	32	36	40	42	37	39	35	33	30
Torsk, m. huvud	»	59	53	44	47	44	45	49	61	63	56	65	96	89
svensk huvudlös	»	90	83	74	86	89	90	99	101	120	93	113	126	138
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	58	62	41	54	52	49	44	54	63	54	70	80	79
liten	»	40	40	—	—	—	—	—	—	—	35	43	—	60
Ål, levande, stor	»	—	—	185	268	216	248	245	255	—	350	—	—	—
liten	»	—	—	—	175	155	204	176	181	—	260	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	—	1700	2050	—	—	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	750	900	950	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	230	159	148	125	—	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	83	85	96	—	—	140	138	—	—	—	133	—	155
kokta små	»	—	—	—	65	60	—	—	—	—	115	90	—	110

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror					
1/3—7/3:	tillgång otillräcklig,	efterfrågan livlig,	tendens stigande.		
8/3—14/3:	»	»	»	mycket livlig,	»	»
15/3—21/3:	»	knapp,	»	medelmåttig,	»	svävande.
22/3—28/3:	»	»	»	»	»	»

[1]) **Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.**
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *mars* 1916—*mars* 1917.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	36·64	39·13	—	—	51·13	44·33	71·19	72·00	61·00	47·31	46·88	42·73	38·61
» blandad	27·89	30·15	—	—	34·50	38·50	45·45	—	—	27·33	34·80	33·03	27·45
» små	24·50	23·71	—	—	31·25	32·00	28·50	—	—	11·50	20·92	24·25	16·53
	Öre per kg.												
Kolja, stor	—	71	53	76	70	67	75	77	95	91	99	140	136
» halvstor	75	66	43	65	54	39	55	62	83	84	79	120	118
» liten	55	52	35	54	41	18	39	40	53	51	69	88	81
Vitling	53	49	37	54	37	34	56	52	54	38	64	78	79
Torsk, stor	58	52	50	64	68	82	74	79	84	61	78	87	104
» liten	51	45	32	50	48	33	48	45	56	45	49	75	80
Långa	76	56	53	66	59	47	59	76	88	66	—	96	103
Gråsik	51	49	44	62	61	47	58	66	81	57	77	72	87
Tunga, röd	228	133	80	112	90	129	123	148	—	218	258	267	237
» äkta	315	350	—	—	—	—	—	590	306	—	505	600	570
Rocka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	238	202	166	—	319	450	335	287	209	261	365	495	293
Slätvar	223	154	—	—	—	—	—	251	186	171	284	—	250
Rödspotta	108	79	40	—	70	114	103	126	139	162	188	222	194
Hälleflundra	166	144	123	166	156	237	235	253	247	250	284	341	271
Havskatt	77	65	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marulk	—	48	57	69	—	66	—	100	109	—	—	—	—
Kummel	—	—	85	105	82	60	—	95	90	—	—	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	—	164	—	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	421	312	210	73	163	228	312	167	184	125	252	224	186
» lådor	31 763	27 407	17 588	7 349	12 232	9 020	24 686	15 220	9 889	8 422	14 357	31 179	13 696

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik införas, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Nya formulär.

Pensionsstyrelsen har nu fastställt nya formulär för ansökning om pension och för pensionsnämnds utlåtande över dylik ansökning. De nya formulären, som skola gälla tills vidare och varav ett exemplar av varje tillställes pensionsnämndsordförande och Styrelsens ombud med detta nummer av tidskriften, skilja sig ganska obetydligt från de gamla. De huvudsakliga olikheterna äro följande.

Beträffande ansökning om pension. I ansökningen för icke gift person har under frågan 1 i förekommande fall begärts uppgift om, sedan vilken tid sökanden är änkling, änka eller frånskild. Frågan 13 A har såtillvida utökats, att uppgift begärts dels om understöd utgår från fattigvården, dels ock om understödets belopp. Vid frågorna 14 b, 16 i vad den angår inkomsterna under år 1913 samt 17 har genom en not meddelats, att dessa frågor behöva besvaras, endast om sökanden anses varaktigt oförmögen till arbete redan vid 1914 års ingång och är född före år 1899. Den mellersta kolumnen i frågan 16 skall nu innehålla uppgift om sökandens inkomster under året närmast före det, under vilket han ingivit sin pensionsansökan. I frågan 17 begäres särskilda svar, om understöd åtnjutits a) av kommun eller välgörenhetsinrättning och b) av enskilda. Under 18 har uteslutits frågan om sökanden erlagt obligatoriska pensionsavgifter. Denna fråga har överlåtits till nämnden att besvara. Slutligen skall sökanden under 19 jämväl uppgiva, om sjukvård förut sökts för honom hos Pensionsstyrelsen och i så fall när.

Beträffande nämndsutlåtandet. Frågan 1 har omformulerats. Särskilt är att märka, att uppgift nu skall lämnas om sökandens mantalsskrivningsort under *de tre senaste åren*, detta för att möjliggöra för styrelsen att återfinna honom i förteckningarna enligt 14 § pensionsförsäkringslagen och sålunda få visshet om avgiftsbetalningen. Under 2 har nämnden jämväl fått att besvara frågan, om det anses möjligt att genom sjukvård eller yrkesutbildning varaktigt återställa eller i väsentlig grad höja sökandens arbetsförmåga. Under 3 a) hava särskilda svar begärts på frågorna om full försörjning under sammanlagt mer än 4 månader år 1913 åtnjutits 1) av fattigvård eller välgörenhetsinrättning, 2) av enskilda personer eller 3) till en del av fattigvård eller välgörenhetsinrättning och till återstående del av enskilda personer. Frågan 4 i det gamla formuläret har helt uteslutits. Inkomstfrågan har nu n:r 4, och såsom n:r 5 kommer en helt ny fråga om pensionsavgiftsbetalningen under de tre senaste åren. Med »de tre senaste åren» förstås de tre år, som närmast föregått det, under vilket pension sökts, såvida ej under sistberörda år avgift redan erlagts, då detta år inberäknas i de tre åren, som då avse ansökningsåret och de närmast föregående två åren. Frågorna 6 och 7 äro oförändrade, men under 8 frågas nu allenast, från och med vilken månad pension eller understöd bör utgå. Frågan under 8 b) i gamla formuläret har helt uteslutits. Den gamla frågan 9 motsvaras nu av frågan 10, före vilken i nya formuläret inskjutits en ny fråga med n:r 9 rörande sökandens inkomster dels sedan den tid, från vilken nämnden ansett pension eller understöd böra utgå, dels ock under de 12 sista månaderna före samma tid.

En närmare förklaring rörande anledningen till de vidtagna ändringarna synes överflödig. Här må särskilt påpekas, att kvitton eller andra bevis om erlagda pensionsavgifter böra bifogas för de *tre* senaste åren. Rörande vad därmed förstås har förklaring lämnats här ovan. Det är av stor vikt, att *dagen för avgiftsbetalningen* är utsatt å dessa kvitton.

Det har ifrågasatts, att särskilda formulär skulle fastställas till användning för dem, som söka endast avgiftspension. Styrelsen har emellertid ansett, att på grund av särskilda omständigheter måste med avgörandet av denna fråga något anstå. De nu fastställda formulären skola sålunda tills vidare användas även för ansökning om avgiftspension. I ansökningen behöva då emellertid endast frågorna 1—7 samt 18—21 i formuläret för ogift person besvaras. Ansökningen skall i vanlig ordning underskrivas och ingivas till nämnden, som behandlar den på ett sammanträde och avgiver utlåtande på fastställt formulär, därvid endast frågorna 1 och 2, 5 och 6 samt 8 och 10 behöva besvaras. I övrigt förfares på samma sätt som vid vanliga pensionsansökningar. Prästbevis och kvitton å erlagda avgifter skola givetvis bifogas. Söker någon enbart avgiftspension vid fyllda 67 år, erfordras icke läkarintyg, och invaliditetsfrågan kan besvaras i största korthet. Annat är förhållandet, om någon söker enbart avgiftspension före fyllda 67 år under uppgift, att han är varaktigt oförmögen till arbete. Detta måste då noga styrkas, helst med läkarintyg, och nämnden måste pröva invaliditetsfrågan med samma omsorg som vid ansökningar om pensionstillägg och understöd.

Pension på grund av frivilliga avgifter bör sökas samtidigt och på samma formulär som avgiftspension.

Vid ansökning om jämkning av pension eller understöd skola ock de nu fastställda formulären användas.

För att erhålla enbart avgiftspension måste man som bekant (30 § pensionsförsäkringslagen) hava erlagt så stort belopp i pensionsavgifter, att pensionsbeloppet uppgår till minst sex kronor om året. Enligt 1 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av pensionsförsäkringslagen utgår för vissa årsklasser avgiftspensionen med lägre procent av avgiften än i 6 § av sistnämnda lag stadgas. Då det således ej alltid är så enkelt att säga, huru mycket en person skall hava erlagt i pensionsavgifter för att avgiftspensionen skall uppgå till 6 kronor meddelas detta här nedan (beloppen äro avrundade uppåt till hela krontal):

Födelseår	Erlagda pensionsavgifter man kr.	kvinna kr.
1850—1868	30	38
1869—1878	27	34
1879—1883	24	30
1884—1888	22	28
1889—	20	25

Anmärkas kan, att om en person, som är till arbete varaktigt oförmögen, söker avgiftspension *och pensionstillägg*, men nämnden finner hans framtida årsinkomst för hög för att erhålla pensionstillägg, nämnden icke bör utan vidare avslå hela ansökningen, utan se till, om han erlagt pensionsavgifter till så stort belopp, att enbart avgiftspensionen kan utgå, samt i så fall förklara honom berättigad därtill.

Slutligen får Pensionsstyrelsen i detta sammanhang uppmana pensionsnämndernas ordförande att, då de mottaga en pensionsansökning, noga tillse, att alla frågor i ansökningen äro ordentligt besvarade. Särskilt har det visat sig, att sökandena ofta lämna synnerligen ofullständiga svar på inkomstfrågorna.

De nya formulären erhållas efter rekvisition hos Hasse W. Tullberg, Kungsbroplan, Stockholm. Styrelsen har därjämte utsänt formulären till nedanstående tryckerier, vilka eventuellt komma att tillhandahålla desamma, nämligen: Svenska skolmaterialaktiebolaget, Gävle, P. Lidbergs blankettförlag, Skurup, boktryckarefirman A. Lindgren & söner, Rosenlundsgatan 14, Göteborg, boktryckaren H. Brusewitz, Kungsgatan 1, Göteborg, M. H. B. Larssons tryckeri, Broaryd, samt Aktiebolaget Umeå tryckerier, Umeå.

Arbetsmarknaden under april månad 1917.

Ställningen å arbetsmarknaden synes ännu under april månad i stort sett hava gestaltat sig gynnsammare än man kunnat vänta efter de oroande tecken, som på flera områden framträtt. I åtskilliga landsdelar har arbetstillgången betecknats såsom fullt ut lika god som vid motsvarande tid föregående år. Att ställningen i sin helhet från och med sistlidna februari avgjort *försämrats* i jämförelse med det enastående gynnsamma fjolåret, framgår dock påtagligt av den efterföljande arbetsförmedlingsstatistiken. Konjunkturförsämring och därmed följande arbetslöshet synes hava gjort sig gällande huvudsakligen i de större städerna, särskilt Göteborg, där utrikeshandelns avstängning medfört en kännbar depression inom hela näringslivet.

Inom *jordbruket* betecknades bristen å arbetskraft i vissa landsdelar, såsom Södermanland och Jämtland, som större än någonsin förut. Även inom riket i övrigt var tillgången efter vanligheten vida mindre än efterfrågan. I Skåne förekom dock ett överskott av daglönare, vilka detta år synts särdeles angelägna att tillförsäkra sig månadsplatser eller andra mer stadigvarande anställningar, med fri kost hos arbetsgivaren. Behovet av betfolk ansågs i mellersta Skåne — Kristianstad, Eslöv, Lund och Landskrona — tämligen väl tillgodosett, varemot brist å detta område framträdde i nordvästra och södra delarna av samma provins samt på Gottland.

För *skogsarbetare* förefanns fortfarande god arbetstillgång i många orter, ehuruväl den egentliga vintersäsongen avslutats. I Västernorrland framträdde en omfattande, ehuru för årstiden icke ovanlig arbetslöshet bland säsongarbetarna, som efter timmerdrivningens slut strömmat ner till kustlandet för att deltaga i stuveriarbetet, vilket på grund av det kvarliggande isbandet ännu icke kommit i gång. Även i Dalarna rådde åtminstone i början av månaden överflöd på skogs- och kolningsarbetare.

Inom *industrien* förekom fortfarande god arbetstillgång för yrkesskickliga metall- och träarbetare samt gruvarbetare. Kalk-, torv- och tegelindustrierna ökade alltjämt sin arbetsstyrka, i den mån så med hänsyn till de på arbetsplatserna ofta rådande provianteringssvårigheterna var möjligt. Bland bageriarbetarna hade arbetsbristen å vissa platser ökats, men motvägdes detta i andra fall därav, att de arbetslösa efter hand erhållit sysselsättning på andra områden. Inom beklädnadsindustrien förefanns god arbetstillgång för kvinnliga arbetare i både Stockholm, Göteborg och Malmö. Vid margarin- och gummifabrikerna låg driften i stort sett nere liksom föregående månad.

Bland *byggnadsarbetarna* voro målarna fortfarande mest drabbade av arbetslöshet; för trä- och grovarbetare började arbetstillgången förbättras, i den mån den ihållande vintern givit vika, så att nya arbeten kunde igångsättas.

För *transportarbetarna* inträdde i och med islossningen ökad arbetstillgång i östersjöhamnarna (Norrköping, Ystad m. fl.). Även i Stockholm gjorde sig en viss förbättring gällande, ehuruväl där ännu avsevärd arbetslöshet var rådande. Vid norrlandskusten låg sjöfarten fortfarande nere och å västkusten

var trafiken på grund av blockaden mycket inskränkt. I Göteborg och Uddevalla sysselsattes stuveriarbetarna i stor utsträckning med nödhjälpsarbeten.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 108. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jordbruk m. m.	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	*57*	*59*	*64*	*58*	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	*128*	*150*	*140*	*132*	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	*110*	*124*	*118*	*108*	—	—	—	—	—	—	—	—

I förhållande till tillgången å lediga platser hade antalet ansökningar om arbete, efter vad härav framgår, minskats sedan föregående månad inom såväl jordbruket som övriga näringsgrenar. Förskjutningen var dock inom båda grupperna mindre framträdande än vad under de föregående åren brukat vara fallet. För jordbrukets vidkommande var relativa tillgången å arbetskraft i stort sett lika stor som vid samma tid 1916, under det januari, februari och mars företett betydligt lägre siffror än motsvarande månader föregående år. Inom industrien och näringslivet i övrigt förekom, i motsats mot 1916, ett avsevärt överskott av arbetssökande, men var detsamma å andra sidan mindre än under samma årstid 1915.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·8	2·2
1917	*5·4*	*5·9*	*5·5*	[1]*5·9*	—	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 april 1917. Arbetslösheten var då, såsom synes, något större än vid motsvarande tidpunkt år 1916 och företedde likaledes ökning i jämförelse med den 1 mars innevarande år.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

I. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under april månad 1917 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.		Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Stockholm	7 960	—	Halmstad	1 577	—
Uppsala	320	—	Göteborg	13 463	—
Enköping	11	—	Skee I	370	—
Norrköping	11 379	11 226	Skee II	118	—
Linköping	53	12	Borås	81	—
Jönköping	134	—	Sundsvall	748	738
Växjö	62	—	Umeå	59	—
Karlskrona	289	34	Luleå	507	401
Hällaryd	228	—	Jukkasjärvi	73	39
Kristianstad	104	—	Summa april 1917	55 686	12 589
Malmö	11 021	—	» mars 1917	33 658	2 160
Hälsingborg	6 333	92	» april 1916	10 162	4 324
Ystad	796	47			

Överflyttning av kvinnlig arbetskraft till jordbruket. Statens arbetslöshetskommission har påkallat länshjälpkommittéers (och genom dem vissa kommunala hjälpkommittéers) samt arbetsförmedlingsanstalters m. fl. medverkan för vidtagande av åtgärder i syfte att underlätta tillfällig överflyttning under sommaren av smärre grupper av industriarbeterskor till arbete inom jordbruk och skogsbruk (upptagning av skogsavfall o. d.), vid insamling av skogsbär och medicinalväxter o. s. v. Riktlinjerna för denna verksamhet hava framlagts i nedanstående, av yrkesinspektrisen K. Hesselgren utarbetade promemoria:

»Arbetslösheten bland kvinnliga industriarbetare torde, så vitt man kan se, bliva ganska stor under den kommande tiden. Särskilt när det gäller yngre och ogifta arbeterskor, synes det angeläget att söka vidtaga åtgärder för att förebygga de faror och svårigheter, som en längre tids overksamhet med ty åtföljande nöd skulle medföra.

I tidigare offentliggjort meddelande från Statens arbetslöshetskommission framhålles det stora behovet av arbetskraft på landsbygden såsom en utväg att kunna i viss mån utjämna den arbetsbrist, som alltmer gör sig kännbar inom industrien. Man har här-

vid i första rummet tänkt på manliga arbetare, men bland de på landsbygden till buds stående arbetena finnas även sådana, vartill kvinnliga arbetare lämpligen kunna användas och vilka de därför böra vara villiga att utföra.

Att överflytta arbetare från städer och industrisamhällen till landsbygden är emellertid förknippat med avsevärda svårigheter, och icke minst torde detta vara förhållandet, då det gäller kvinnor.

För att utan allvarsamma olägenheter sådan överflyttning gruppvis av arbeterskor skall kunna ske, bör densamma om möjligt planmässigt ordnas av arbetslöshetskommittéerna och arbetsförmedlingsanstalterna i samråd med för saken intresserade enskilda personer och organisationer. I sådant fall skulle städernas mer eller mindre undernärda och bleksiktiga unga kvinnor kunna i större skala utan olägenhet förflyttas till ett sunt, i fria luften försiggående arbete och därav hämta hälsa och krafter samt en för deras framtida utveckling synnerligen nyttig erfarenhet.

Genom samarbete med allmännyttiga organisationer — sådana som Kvinnornas uppbåd, Kristliga föreningen för unga kvinnor och Stugfolket m. fl. — ävensom med fackföreningar för kvinnor skulle de arbetssökande ordnas upp i grupper om 20 à 30 arbeterskor under ledning av ett par för sin uppgift väl lämpade personer. Av dessa organisationer borde arbeterskor kunna intresseras för anslutning till dylika kolonier, och bör vid dessas ordnande så vitt möjligt hänsyn tagas till, att arbeterskorna tillhöra samma arbetsplats eller hava andra förutsättningar för ett gott samarbete.

Ledarna böra vara personer, som på grund av föregående verksamhet kunna tänkas hava arbeterskornas förtroende och i övrigt vara lämpade att verka som den sammanhållande kraften i den lilla kolonien. Mycket beror under alla förhållanden på deras förmåga att skapa sammanhållning och en anda av glad och frimodig arbetslust. Dessa ledare skulle ordna bostads- och matförhållanden och vara mellanhänder vid uppgörelser med arbetsgivarna. Till en sådan arbeterskekoloni med ansvariga ledare i spetsen kunde t. ex. kommunerna utlämna lediga skollokaler till bostäder. I brist på sådana kunna andra ledigstående lokaler å landsbygden apteras till inkvarteringsställen.

Gemensam mathållning skulle icke blott ställa sig billigare utan även tillförsäkra arbeterskorna en sundare och kraftigare kost, som utgör ett nödvändigt villkor, om de skola kunna utföra lantarbete. Även med de bästa anordningar för kost och logi måste man emellertid vara beredd på, att dessa vid arbete inomhus vana stadsflickor under de första veckornas lantvistelse bliva trötta och föga dugliga till arbete. Utan förståndiga ledare komma de att förlora tålamodet och hoppet om dräglig arbetsförtjänst och tröttna på arbetet. Under övergångstiden borde därför arbeterskorna få kortare arbetsdag, ja helst ett par lediga dagar, för att vänja sig vid lantluften och de ovana förhållandena, varefter arbetstiden småningom kunde ökas till normal arbetsdag.

Givetvis kan en sådan koloni ej skickas ut till vilket lantarbete som helst. En uppgörelse måste först träffas med vederbörande arbetsgivare om möjligheten att bereda kolonien jämt arbete under en längre tidsperiod. Detta torde endast låta sig göra med större egendomar, där man exempelvis kan tänkas utfylla tiden mellan rotfrukternas rensning och upptagning med trädgårdsarbete eller någon form av lättare skogs- eller torvmossarbete. Å andra sidan torde man väl kunna hoppas, att den på sina håll befintliga obenägenheten mot att använda kvinnliga industriarbeterskor till lantarbete skulle minskas, om dessa stode under tillsyn av ansvariga ledare, vilkas uppgift det vore att söka reda upp och minska de svårigheter, som kunna befaras.

Ett annat område, där denna anordning med fördel borde kunna komma till användning, är vid insamlingen av skogsbär och medicinalväxter o. dyl., för vilkas tillvaratagande och utnyttjande särskilda åtgärder under instundande sommar torde komma att vidtagas.

Vissa kostnader måste givetvis beräknas för en anordning av detta slag. Ledarna måste avlönas. Att härför räkna med helt frivilliga krafter torde vara uteslutet, om de rätta personerna skola kunna erhållas. Medel böra dessutom ställas till deras förfogande för att i förväg kunna resa till platsen för att göra upp med arbetsgivaren,

ordna bostads- och matförhållanden m. m. och söka komma i kontakt med personer, som kunna vara intresserade att hjälpa dem med råd och anvisningar.

Vidare behöva de medel till de kostnader, som skulle uppstå genom att på ovan antytt sätt avpassa arbetet efter arbeterskornas krafter under de första prövande veckorna och till dess de uppnått nödig yrkesskicklighet för att kunna förtjäna normal dagspenning.

Till bestridande av dessa kostnader torde man i vissa fall kunna räkna med något understöd från fabriksägare, vilkas personal på detta sätt sammanhölles och bereddes lämplig sysselsättning, under den tid driften ligger nere.

Där sådant understöd ej är att påräkna, torde nu berörda kostnader kunna bestridas med kommunala medel från den kommun, där arbeterskorna hava sin fasta anställning. I särskilda fall torde anslag av statsmedel för ändamålet kunna ifrågakomma.

Halva kostnaden för resa till den nya arbetsplatsen lär i allmänhet den nya arbetsgivaren vidkännas, den andra hälften kan jämlikt gällande bestämmelser genom arbetsförmedlingsanstalterna betalas med statsmedel.

Med en på detta sätt anordnad rekrytering av tillfällig kvinnlig arbetskraft till lantarbete torde man icke blott kunna undvika befarade olägenheter av att utsända kvinnliga industriarbetare till landsbygden utan ock vinna avsevärda fördelar såväl för lantbruket som för industrien.»

2. Statens livsmedelskommission.

Spannmålsimport. På livsmedelskommissionens hemställan den 3 maj 1917 beslöt Kungl. Maj:t den 12 i samma månad att förutom de belopp om sammanlagt 41 000 000 kr., som förut anvisats för likviderande av i utlandet inköpta partier spannmål, en summa om högst 5 000 000 kr. skulle ställas till kommissionens förfogande för samma ändamål.

Minimipriser å brödsäd. Sedan riksdagen beslutat godkänna Kungl. Maj:ts förslag om inköp för statens räkning av vete och råg till vissa priser[1] samt medgivit, att korn, som av odlare hembjudes staten före den 1 juni 1918, må inköpas till ett pris av 23 kr. per 100 kg., i stället för att sådant pris enligt Kungl. Maj:ts förslag icke skulle, vad beträffar tiden från den 1 september 1917 intill den 1 juni 1918, sättas lägre än till 24 kr. per 100 kg., och sedan Kungl. Maj:t för sin del godkänt detta riksdagens beslut, utfärdades den 30 mars och den 27 april 1917 följande tvenne nådiga kungörelser i ämnet:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse
angående inköp av vete och råg för statens räkning;

given Stockholms slott den 30 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen bifallit vad Vi i en till riksdagen avlåten proposition föreslagit i fråga om utfästelse att för statens räkning inköpa vete och råg, Vi funnit gott förklara, att för statens räkning kommer att inköpas

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 3, sid. 279.

ej mindre från de odlare inom landet, vilka, i den ordning här nedan stadgas, hos vederbörande hushållningssällskap gjort godkänd anmälan, att de ämna innevarande år odla vårvete, de partier hos dem odlat vårvete, som till staten hembjudas före den 1 februari 1918, till ett pris av 30 kronor för 100 kilogram;

än även eljest från odlare inom landet de hos dem odlade partier vårvete, vårråg, höstvete och höstråg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, för pris av 26 kronor för vårvete och höstvete samt 25 kronor för vårråg och höstråg, för 100 kilogram räknat;

allt fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast vetets eller rågens odlingsort.

I fråga om ovannämnda anmälan om odling av vårvete innevarande år hava Vi funnit gott föreskriva, att till hushållningssällskap inkomna anmälningar skola granskas av vederbörande jordbrukskonsulent eller annan för ändamålet av hushållningssällskapet utsedd person eller nämnd, varvid anmälan bör godkännas endast därest anmälaren har tillgång till för ändamålet tjänlig jord och för övrigt goda förutsättningar för dylik odling förefinnas samt anmälaren styrker, att han förfogar över eller kan åt sig anskaffa tillräcklig mängd utsäde för den anmälda arealen. Godkännande av anmälan meddelas av den, som verkställt granskningen, och skall bevis därom lämnas såväl till anmälaren som till statens livsmedelskommission.

Lantbruksstyrelsen äger meddela närmare anvisningar för granskningens verkställande och för meddelande av godkännande.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 mars 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående inköp av korn för statens räkning;

given Stockholms slott den 27 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen anmält det beslut riksdagen fattat i anledning av vad Vi i en till riksdagen avlåten proposition föreslagit i fråga om visst pris å korn, Vi, som godkänt riksdagens beslut i vad det skiljer sig från Vårt förslag, funnit gott förklara, att för statens räkning kommer att inköpas från odlare inom landet de hos dem odlade partier korn, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1918, till ett pris av 23 kronor för 100 kilogram fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast kornets odlingsort.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. Sedan riksdagen för sin del godkänt Kungl. Maj:ts förslag, att räntefria lån till ett belopp av sammanlagt högst 1 million kr. skulle av statsmedel beviljas hushållningssällskap för anskaffande och tillhandahållande av utsädespotatis åt vissa odlare[1], utfärdades i ämnet den 30 mars 1917 följande nådiga kungörelse:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående lån av statsmedel för anskaffande av utsädespotatis;

given Stockholms slott den 30 mars 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av en utav lantbruksstyrelsen gjord framställning, vari statens livsmedelskommission instämt, och sedan riksdagen bifallit vad Vi i fråga om räntefrihet å nedan omförmälda lån föreslagit, funnit gott förordna som följer:

1:o.

Av statsmedel må i den ordning nedan sägs och intill ett sammanlagt belopp av högst 1 miljon kronor lån utlämnas till hushållningssällskap för anskaffande och tillhandahållande under våren år 1917 av utsädespotatis åt odlare, som finnas vara därav i behov och i första rummet åt sådana, som äro villiga att utöka den vanliga arealen för sin potatisodling.

2:o.

Ansökningar om lån må av hushållningssällskapen ingivas till lantbruksstyrelsen, som har att efter prövning bestämma lånebeloppen.

Beviljat lånebelopp utbetalas till hushållningssällskap av statskontoret mot hushållningssällskapets förskrivning därå.

3:o.

Lyftat lånebelopp skall senast den 1 december 1917 återbetalas till statskontoret, dock att vad av lånet icke före den 1 juli 1917 blivit av hushållningssällskapet använt för avsett ändamål skall omedelbart återbetalas.

Å lyftat lånebelopp må ränta icke beräknas för tid före de sålunda bestämda förfallodagarna, men för tid, som efter förfallodag förflyter intill dess betalning sker, skall gäldas ränta efter sex för hundra om året å det till betalning förfallna beloppet.

4:o.

Hushållningssällskap åligger att till odlare utlämna medelst erhållet lån anskaffad utsädespotatis till pris, icke överstigande sällskapets kostnader för densamma, samt mot förbindelse av odlaren att dels använda potatisen till utsäde innevarande år och dels erlägga betalning för densamma å tid, som hushållningssällskapet bestämmer, men som icke må sättas till tidigare dag än den 1 november 1917.

5:o.

Lantbruksstyrelsen äger att vid beviljande av lån meddela de ytterligare föreskrifter, som må finnas erforderliga för kontroll å lånerörelsen och vad därmed sammanhänger.

---

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 3, sid. 279.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 mars 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Såsom i Sociala Meddelanden förut omförmälts[1], hade statens livsmedelskommission tillkallat vissa personer att såsom sakkunniga verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för potatisodlingens befrämjande. De sakkunniga avgåvo den 23 mars 1917 följande utlåtande i ärendet.

»Då det till följd av nuvarande förhållanden blivit en tvingande nödvändighet att söka framkalla en ökad inhemsk produktion av i främsta rummet livsmedel för landets befolkning men därjämte av foder för dess kreatursstock, bör synnerlig uppmärksamhet ägnas åt odling av potatis. Denna växt kan nämligen lämna en större mängd direkt användbar mänsklig näring i förhållande till den använda jordvidden än någon annan av våra odlade växter och är därjämte synnerligen användbar till kreatursfoder och som råmaterial för viktiga industrier.

En ökning av landets produktion av potatis borde ock jämförelsevis lätt kunna åstadkommas, emedan den odlas av varje jordbrukare över hela vårt land, så långt odling når, men i större delen av landet på jämförelsevis liten del av jorden, samt den med fördel kan odlas på så gott som alla jordslag, och den skördemängd, som i allmänhet erhålles på arealenhet, är så pass låg, att den utan svårighet bör kunna ökas. De förbättringar i odlingen, som härför fordras, — val av lämplig sort, förbättrad brukning av jorden och bättre vård av grödan under växandet samt rikligare gödsling och åtgärder mot potatissjuka — äro ock på det hela taget så säkra till sin verkan, att det ej borde möta större svårigheter att få dem allmänt genomförda.

Men trots allt detta torde benägenheten att öka potatisarealen eller vidtaga särskilda åtgärder för skördens ökning icke vara synnerligt stor bland massan av odlare. Erfarenheten har lärt, att till följd av höga transportkostnader och svårighet att avsätta potatis på avlägsnare orter en ökning av skörden lätt medför lokal överproduktion och starkt prisfall, varjämte den av kristidens förhållanden föranledda inskränkningen i potatisens användning till industriell bearbetning och till utfodring ytterligare ökat folkets misstro till säkerheten för en lönande realisation av ökade skördemängder, under det å andra sidan de starkt stegrade odlingskostnaderna avskräcka från vidtagande av åtgärder för skördarnas höjande. Då slutligen det för närvarande oerhört högt uppdrivna priset på potatis lockar till att hellre begagna denna konjuktur till försäljning av inneliggande förråd än att använda en större mängd potatis än vanligt till sättning, så kan det till och med vara att befara, att en inskränkning av odlingen under det vanliga skall inträda.

På grund av nu anförda förhållanden torde kraftiga åtgärder behöva vidtagas, om odlingens bibehållande i oförminskad omfattning eller helst en ökning av den för potatisodling använda jordvidden och av skördarna på arealenhet skall kunna påräknas.

---

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 3, sid. 279.

Dessa åtgärder böra avse en uppmuntran till ökad och förbättrad odling, undanrödjande av de hinder och svårigheter, som kunna stå i vägen härför, samt spridande av upplysning om potatisens värde och användbarhet, om sättet att höja odlingens avkastning och om de åtgärder, som vidtagits för att främja odlingen och potatisens avsättning.

Beträffande åtgärder för att liva hågen att öka och förbättra odlingen av potatis, så torde en premiering av framstående odlingar eller pristävlan med sådana, vilka ju i vissa trakter med stor framgång använts för rotfruktsodlingens främjande, icke lämpligen böra bliva föremål för någon statens åtgärd. Den skulle nämligen lätt antagna alltför stora proportioner, då den berör en odling, som redan bedrives av alla jordbrukare, och dessutom icke vara ägnad att framkalla den omedelbara ökning i skördarna, som frågan nu gäller. Där förhållandena synas giva anledning till att använda detta medel för potatisodlingens främjande, synes det böra helt och hållet bero på vederbörande hushållningssällskap, vilka redan äga medel och organ för anordnande av denna inom dess verksamhetsområde fallande åtgärd. Staten synes däremot bäst kunna uppmuntra till en ökad och förbättrad odling genom att giva odlarna trygghet för att odlingen skall bliva lönande. Att härvid, i likhet med vad beträffande spannmål föreslagits, utfästa ett visst minimipris, till vilket staten skulle förbinda sig att övertaga skörden eller viss del därav, synes svårligen kunna komma i fråga. Ett övertagande av potatisen på hösten synes vara omöjligt, emedan tiden för uppgörelse, innan frost hindrar förrådens omhändertagande, är för kort och oviss samt potatisförråds förvaring under vintern, utan risk att en oproportionerlig del kunde komma att förfaras, synes överkomlig endast för odlarna själva.

En utfästelse åter att till ett tillfredsställande minimipris övertaga potatis på våren, såsom i en kungl. proposition till det norska stortinget ifrågasatts, skulle visserligen befria staten från svårigheten och risken av vinterförvaringen, men skulle kunna göra odlarna obenägna att på hösten och vintern bringa potatisen i marknaden till lägre pris än det för våren fastställda minimipriset. Det över den antagliga direkta konsumtionens behov möjligen förefintliga överskottet skulle härigenom till en större del komma att förvaras över vintern i stället för att ju förr dess hellre komma till användning till teknisk förarbetning och till utfodring för att därigenom förlust genom minskning av stärkelsehalten och genom förruttnelse under vinterförvaringen så mycket som möjligt skulle undvikas.

Däremot torde ett fastställande av ett minimipris för vissa industriella produkter, som framställas av potatis, nämligen för stärkelse och torkad potatis (flingor och möjligen snitsel) icke böra föranleda några tekniska svårigheter, då dessa varor äro obegränsat hållbara och lätt transportabla. Ej heller torde en dylik utfästelse om varans övertagande till tillfredsställande minimipris innebära stor ekonomisk risk. Så länge brist råder på brödsäd, vilket tyvärr är att förvänta under flera år efter krigets slut, skall helt visst torkad potatis villigt betalas med pris, som icke avsevärt understiger priset å mjöl av spannmål, vilket den nämnda varan i stor utsträckning kan ersätta, och detta pris bör fullt täcka det nedan närmare angivna, för jordbrukaren tillfredsställande priset å potatis och kostnaden för torkningen. Om nämligen, såsom nu är föreslaget, ett minimipris sättes å vete och råg, som med minst 2·5 öre per kilogram överstiger nuvarande maximipris, och mjölpriset undergår motsvarande stegring, så blir detta senare pris högre än potatisflingors antagliga produktionskostnad vid nedan beräknade potatispris. Stärkelse skulle med samma potatispris komma att i produktionskostnad stå avgjort högre i förhållande till ett antagligt mjölpris än dess näringsvärde betingar, men då stärkelse i marknadspris alltid står högre än mjöl i förhållande till bådas näringsvärde och icke har karaktären av ett oumbärligt livsmedel, torde från förbrukarnas sida intet vara att invända mot det minimipris å stärkelse, som kan anses skäligt, och dessutom är ju önskvärt, att stärkelseberedningen inskränkes till förmån för potatistorkningen, då den förra blott delvis men den senare fullständigt bevarar potatisens innehåll av närande ämnen.

I de trakter, där överskottet av potatis över ortens behov till direkt förbrukning till föda skulle kunna få avsättning för beredning av torkad potatis och stärkelse, skulle ett garanterat tillfredsställande minimipris å dessa varor innebära en stor trygghet för en lönande avsättning av potatis, och möjlighet skulle också finnas att med potatisindustriens tillhjälp fastställa ett minimipris å den potatis, som där funne användning som råvara. Om nämligen, såsom här nedan närmare skall anföras, fabriksmässig teknisk bearbetning av potatis blir föremål för kontingentering, skulle licens för all fabriksmässig förarbetning av potatis kunna förbindas med skyldighet att betala potatisen med visst lägsta pris i förhållande till dess stärkelsehalt.

I avseende på de minimipris, som sålunda böra åsättas potatis och därav beredda produkter, böra följande omständigheter beaktas.

Om sättpotatisens mängd antages till vad den officiella statistiken för åren 1903—1915 angiver eller 16·5 deciton och skörden till 116 deciton per hektar, så motsvarar den inträdda stegringen i potatispriset från omkring 8 till för närvarande omkring 20 kronor per deciton en ökning i utsädeskostnad av 1 krona 72 öre per deciton av skörden. Övriga produktionskostnader eller arbete och gödselkostnader hava också stegrats, och då potatis under senaste åren före krigstiden vid brännerier betalats med i medeltal 2 kronor 50 öre per hektoliter eller 3 kronor 50 öre per deciton beräknat efter 18 procents stärkelsehalt, synes man vid nu ifrågavarande prissättning böra utgå från ett pris av minst 5 kronor per hektoliter eller omkring 7 kronor per deciton potatis, motsvarande 38 öre per procent stärkelse i 1 deciton potatis.

Motsvarande pris på industriella produkter beredda av potatis kunna ej beräknas utan kännedom om bränslekostnaden, vilken utgör den ojämförligt största delen av tillverkningskostnaden utöver materialkostnaden men för närvarande är oberäknelig för även en kort tid framåt.

Vid fastställandet av minimipris på ifrågavarande produkter, vilket torde böra uppdragas åt en nämnd, vari industriens intresse är på ett för densamma betryggande sätt representerat, bör hänsyn tagas ej blott till produktionskostnaden utan även till ifrågakommande licensavgifter, vilka under den senast gångna tiden uppgått till avsevärda belopp.

I de landsdelar, där fabriksmässig förarbetning av potatis förekommer, plägar priset på matpotatis, trots dennas i allmänhet lägre stärkelsehalt, icke vara lägre än på fabrikspotatisen, och ett tillfredsställande minimipris å den senare kan därför betraktas som betryggande för även den förras lönande avsättning.

I de delar av mellersta och norra Sverige, där ortens egen odling icke fyller behovet, bör ett pris av lägst 5 kronor per hektoliter i överskottsorterna verka betryggande för odlarna, synnerligen som den från annan ort tillförda potatisens pris ökas med fraktkostnaderna, som från Skåne utgöra till Stockholm omkring 1 krona och till exempelvis Umeå ungefär 1 krona 50 öre per deciton, samt med mellanhandskostnaderna, som före kristiden i Stockholm beräknades till 60—70 öre per deciton.

I vissa trakter av mellersta Sverige, som ligga något avlägsna från Stockholm och andra goda avsättningsplatser och sakna fabriker för industriell förarbetning av potatis, har en tillfällig överproduktion stundom medfört svårighet för en lönande avsättning av överskottet. Denna svårighet borde numera vara minskad, sedan erfarenheten lärt, att potatis kan användas till utfodring åt hästar och andra husdjur med så god foderverkan, att 3 kilogram potatis med omkring 18 procents stärkelse kunna ersätta 1 kilogram havre, ett förhållande som vid nuvarande pris å kraftfoder motsvarar över 6 kronor per deciton potatis. Avsättningen av potatis till lönande pris bör emellertid även inom dessa orter i någon mån kunna tryggas genom anläggande av torkerier, vilka dock ej kunna betala den i dessa landsdelar alstrade stärkelsefattigare potatisen med samma pris per hektoliter, som ovan beräknats för den stärkelserikare i södra Sverige. För att ytterligare utjämna den skillnad i realisationspris, som kan förekomma mellan olika orter, är det önskvärt, att en nedsättning i de i förhållande till

varans värde höga fraktprisen för potatis å statens järnvägar bleve genomförd åtminstone under kristiden.

Kraftigast reglerande på potatispriset skulle dock antagligen verka, om staten fastställde ett visst lägsta pris, ej understigande 5 kronor för hektoliter, som staten skulle betala vid inköp av potatis för allmänt behov.

Framför allt synes dock önskvärt, att för utjämnande av prisförhållandena samt för åstadkommande av en planmässig fördelning av skörden en central myndighet bleve inrättad, vilken det skulle åligga dels att omedelbart vid skörden införskaffa möjligast noggranna uppgifter om potatistillgången i rikets alla delar, dels att vidtaga åtgärder för en ändamålsenlig fördelning av denna, så att såväl jordbrukare som industriens och handelns män finge visshet om, vilka mängder potatis de kunde påräkna under konsumtionsåret, och säkerhet mot oberäknade påbud om inskränkningar i användningen av potatis.

Denna central borde hava att på grund av tillgången på potatis bestämma, hur mycket därav finge användas för olika tekniska ändamål, och genom licenser fördela detta på de olika fabrikerna på grund av dessas avverkningskapacitet och deras ortliga fördelning, så att avsättning av råvaran kunde ske med minsta möjliga frakter. Samma myndighet borde också hava uppmärksamheten riktad på underlättandet av matpotatisens jämna fördelning genom reglering av fraktpriser och handelns ordnande, varvid hänsyn borde tagas särskilt till de orter, där avsättningen av överskott möter svårigheter. För det senare ändamålet borde den stå i samverkan med de lokala livsmedelsnämnderna samt anordna förbindelse mellan dessa och föreningar av odlare.

För att potatisskörden till så stor del som möjligt måtte komma att fylla bristen på människonäring är det synnerligen önskvärt, att en omfattande potatistorkningsindustri kunde komma till stånd i alla de delar av landet, där lokal överproduktion plägar förekomma. Denna industri har särskilt för nuvarande tid det företräde framför bränneri- och stärkelsefabriksindustri, att den fullständigt tillvaratager hela potatisens näringsinnehåll och därav bereder människoföda. Den är ock särskilt beaktansvärd därför, att den skulle bereda odlarna i bränneridistrikten trygghet för fortfarande löpande avsättning av potatisen, även om bränneriindustrien komme att starkt inskränkas.

Då en sådan industris ekonomiska bärighet under normala förhållanden är mycket osäker, har den hittills icke nått någon avsevärd utveckling, i det att endast ett torkeri varit i gång under senast förflutna år.

Även om man ej kan våga hoppas på en sådan utveckling av potatistorkningsindustrien i Sverige som den nått i Tyskland, där potatisen har i medeltal högre stärkelsehalt och bränsleprisen äro lägre än i Sverige, är det dock antagligt, att denna industri skulle kunna bära sig hos oss, om sådant stöd lämnades densamma, att anläggningskostnaderna bleve amorterade under kristiden, då avsättning till högt pris finnes för dess produkter.

Dylika anläggningar borde sedan så mycket lättare kunna bära sig, som deras produkter hunne bliva inarbetade i marknaden och komma i allmän användning under den tid bristen på människoföda är rådande. Det behövliga stödet synes lämpligast böra givas därigenom, att staten dels lämnar anslag uppgående till viss del av anläggningskostnaden, dels garanterar avsättning av produkten till sådant pris och under så lång tid, att anläggningskostnaden under denna tid hinner att bliva amorterad. Ett anslag till anläggningskostnaden vore desto mer befogat, som anläggningen för att motverka den rådande bristen på livsmedel skulle ske på en tid, då såväl byggnadskostnader som maskinpris äro högt uppdrivna över den normala prisnivån. Om staten lämnade ett anslag utan återbetalningsskyldighet, uppgående till halva anläggningskostnaden, synes garantien för den beredda produktens avsättning till visst skäligt pris kunna inskränkas till två år, vilket i betraktande av de små utsikterna till ökad tillgång av människonäring under de närmast följande åren, såsom redan framhållits, icke

synes innebära stor ekonomisk risk. I samma mån garantitiden inskränkes eller ökas, bör understödet bliva högre eller minskas.

Då torkerierna synas böra i främsta rummet förläggas till de trakter, där potatisodlingen nått största utsträckning utöver ortens behov av människoföda och kreatursfoder, eller de båda skånska länen och Blekinge, kunna dessa läns skördemängder och behov av potatis lämpligen läggas till grund för en beräkning av behövligt antal torkerier utan att härvid förbises, att liknande anläggningar kunna vara önskvärda även i andra landsdelar. Skörden av potatis i dessa tre län har i medeltal för de 4 senaste åren uppgått till 719 000 ton. Om en ökning av 5 procent skulle uppnås, skulle skörden under innevarande eller närmast följande år kunna beräknas till 755 000 ton. Under antagande av en förbrukning till direkt människoföda av 200 kilogram per person och år, skulle för en befolkning av 860 000 personer erfordras ungefär 172 000 ton. Till utsäde för den med 5 procent ökade odlingen skulle erfordras 83 000 ton. För tillverkning av 11 000 ton stärkelse 64 700 ton och till bränning av 12 miljoner liter brännvin av normal styrka 50 000 ton, motsvarande hälften à en tredjedel av den för detta ändamål under åren närmast före kristiden använda potatismängden. Slutligen kan för utfodring beräknas lika mycket som till människoföda eller 172 000 ton.

Sammanställas dessa siffror för förbrukningen

till människoföda	172 000	ton
» utsäde	83 000	»
» stärkelse	64 700	»
» brännvin	50 000	»
» utfodring	172 000	»
eller tillsammans	541 700	ton,

skulle av skörden, 755 000 ton, återstå 213 300 ton. Härav skulle efter det låga utbytet av 26 kilogram flingor per deciton potatis kunna beredas omkring 55 000 ton flingor. För denna fabrikation skulle erfordras ett antal av 46 torkerier med en årlig avverkningsförmåga av 1 200 ton, de största som hittills ifrågasatts i Sverige.

I avseende på arten av dessa anläggningar (förtorkning av flingor eller snitslar), torkningsmaskineriets konstruktion samt anläggningskostnaderna kan för närvarande föga sägas i brist på tillförlitliga underrättelser om denna industris senaste utveckling.

Ifrågakommande nyanläggningar torde böra förenas med redan förefintligt bränneri eller stärkelsefabrik, emedan därigenom kostnaden för särskild ångpanneanläggning kan inbesparas och emedan dessa fabriker redan hava skapat en krets av potatisleverantörer i sin omgivning.

Den enda nu i brukbart skick varande anläggningen, å Löberöd i Skåne, vilken är förenad med därvarande bränneri och använder dettas ångpanna, är beräknad för en årlig tillverkning av 600 ton flingor och uppgives hava kostat 35 000 kronor, varav 19 500 kronor för det vid Hässleholms mekaniska verkstad tillverkade maskineriet.

För en anläggning, vari även ångpanneanläggning ingår, under år 1915 planerad av Sveriges bränneriidkareförening för en tillverkning av 1 200 ton flingor, beräknades kostnaden till 75 000 kronor.

Då potatistorkningsindustrien är högst utvecklad i Tyskland och antagligen åtskilliga förbättringar i dess teknik och driftsanordningar i övrigt där kommit till stånd under kriget, vore det för sakens främjande synnerligen önskvärt, att någon eller några sakkunniga personer ofördröjligen bleve utsända för att studera den därvarande potatistorkningsindustrien och inhämta underrättelser om och till vilket pris erforderligt maskineri därifrån skulle kunna erhållas, vilket pris troligen skulle kunna bliva lägre än de svenska fabriker, som tillverka dylika maskiner, äro villiga att erbjuda.

För potatisodlingens befordran under innevarande år är tillgången av konstgödsel och utsäde till skäligt pris en förutsättning. Dock synes ej vara lämpligt att ifrågasätta, att det allmänna härvidlag skulle träda emellan som direkt understödjande utan blott genom sådana regleringsåtgärder, som kunna åstadkommas. Beträffande konstgödsel har detta redan skett så till vida, som priset å chilesalpeter och superfosfat reglerats genom statens åtgärder, men då tillgången på chilesalpeter är så knapp, att detta gödselmedel blott i mycket ringa mängd torde bliva tillgängligt för potatisodlare, synes det vara så mycket mer önskvärt, att åtgärder kunde vidtagas för att andra kvävegödselmedel, Norges salpeter, svavelsyrad ammoniak och kalkkväve, bleve tillgängliga till pris, som motsvara det å chilesalpeter fastställda. Det synes ej vara uteslutet, att staten skulle kunna i år likasom under år 1916 inverka på fabrikanter och försäljare av kalkkväve, så att detta för potatisodling lämpliga gödselmedel bleve tillgängligt till pris, som stode i det förhållande till priset å chilesalpeter, som betingas av kvävets värde i dessa båda gödselmedel, och bleve detta pris sålunda reglerat, torde priset på svavelsyrad ammoniak utan särskild åtgärd komma att inställa sig någorlunda i samma förhållande.

Anskaffning av utsäde torde i år kanske komma att möta svårigheter, särskilt då det gäller att skaffa i avkastning framstående sorter och i större mängd än vanligt för odlingens utsträckning. Denna ytterst viktiga angelägenhet har dock redan beaktats, i det att lantbruksstyrelsen efter inhämtande från hushållningssällskapen av underrättelse om tillgången på potatis hos Konungen gjort framställning om räntefria lån åt hushållningssällskapen för anskaffande av sättpotatis åt odlare inom sällskapets respektive distrikt, varför här blott må ytterligare framhållas den grundläggande betydelse den föreslagna åtgärden kan hava för åstadkommande av potatisodlingens utsträckning och önskvärdheten av att hushållningssällskapen måtte ägna denna viktiga angelägenhets befordran sin kraftiga medverkan.

Slutligen må även erinras om behovet av spridande till lantmännens bredaste lager av upplysning i den fråga, som nu behandlats. Skördeavkastning av potatis har visserligen på senare år stigit, så att den för hela riket plägar växla mellan 10 och 12 ton per hektar, men denna skördesiffra är lägre än motsvarande tal för alla våra grannland utom Finland. Således har enligt tillgängliga officiella statistiska uppgifter medelskörden av potatis under åren 1906—1915 varit

i Norge	153	deciton	per	hektar
i Storbritannien	144	»	»	»
i Danmark	141	»	»	»
i Tyskland	137	»	»	»
i Sverige	107	»	»	»

Även mellan Sveriges olika län äro skillnaderna i medelskördarna så stora, att intet tvivel kan råda därom, att en betydlig ökning av potatisfältens avkastning med lätthet skulle kunna nås genom val av bättre sorter, genom förbättrad behandling av jorden och den växande grödan samt genom rikligare och ändamålsenligare gödsling.

Upplysning om dylika förbättringar och agitation för deras genomförande liksom ock upplysning rörande potatisodlingens stora betydelse för folkhushållningen och den möjlighet den innebär att lindra de nu rådande näringsbekymren samt slutligen om de åtgärder, som från det allmännas sida vidtagits, och det biträde, som erbjudes för odlingens främjande, är helt visst av stor betydelse för sakens framgång.

Detta upplysningsarbete har redan under den senast gångna tiden ökats och tilltagit i intensitet genom tidskriftsartiklar och flygblad, men det ligger stor vikt på att det föres vidare ut bland den stora massan av odlare, vilka man svårligen når genom tryckta skrifter. Upplysning och agitation ute i bygderna bör därför nu omedelbart komma till stånd i ökad utsträckning, och det synes vara skäl, att hushållningssällskapen anmodas att genom sina konsulenter påtaga sig detta arbete.

På grund av vad sålunda anförts må såsom önskvärda åtgärder för befordrande av ökad och förbättrad potatisodling framhållas:

för producenten tillfredsställande minimipris garanteras för följande konsumtionsår för stärkelse och torkad potatis, vilka pris böra fastställas av en nämnd, vari producentintresset bör på ett betryggande sätt vara representerat, och vilket bör avpassas så, att odlaren kan påräkna ett pris av 5 kronor per hektoliter av potatis med 18-procentig stärkelsehalt;

för beredning av brännvin, stärkelse och torkad potatis meddelas i lämplig utsträckning licenser, vid vilka som villkor fogas bestämmelse om skyldighet att betala den potatis, som användes som råvara, med ett pris ej understigande det nyss anförda;

utfästelse, att staten vid inköp av potatis för allmänt behov betalar minst 5 kronor per hektoliter;

järnvägsfrakterna för längre transporter böra om möjligt nedsättas;

en central myndighet inrättas för att leda fördelningen av potatisskördens användning till människoföda, utfodring och industriellt bruk samt för att i samverkan med lokala livsmedelsnämnder och jordbrukarföreningar organisera handeln, så att prisen bliva så mycket som möjligt utjämnade och omsättningen må ske utan onödiga omgångar och kostnader;

för nyanläggning av torkerier beviljas statsanslag för halva anläggningskostnaden samt garanteras avsättning av den torkade potatisen till fastställt minimipris under två år, vilket minimipris årligen bör fastställas på sätt ovan angivits;

en eller flera sakkunniga utsändas omedelbart till Tyskland för att studera potatistorkningsindustrien för att sålunda möjliggöra fullt moderna torkeriers anläggning redan under innevarande år;

åtgärder vidtagas om möjligt för nedbringande snarast möjligt av priset på kalkkväve; samt

hushållningssällskapen anmodas att vart och ett inom sitt område ofördröjligen anordna en energisk upplysnings- och agitationsverksamhet för att befordra en ökad och förbättrad potatisodling.»

Den 29 mars 1917 överlämnade livsmedelskommissionen detta utlåtande till statsrådet och chefen för Kungl. jordbruksdepartementet med en skrivelse, vari kommissionen förklarade sig till alla delar instämma i vad de sakkunniga anfört. Kommissionen framhöll för sin del särskilt önskvärdheten av att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt vidtaga åtgärder i syfte att minimipris måtte bliva garanterade i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag å torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos samt de kvantiteter potatis, som staten för allmänt behov kunde komma att inköpa.

Vad beträffar storleken av det statsbidrag, som kunde ifrågakomma för nyanläggning av torkerier i enlighet med de sakkunnigas förslag, ansåg sig kommissionen för det dåvarande ej kunna angiva någon exakt summa. I utredningen beräknas det högsta möjliga antalet torkerier (med årlig avverkningsförmåga av 1 200 ton potatis) till 46, men kommissionen ansåg, att antalet fabriker, som verkligen kunde tänkas bliva anlagda, näppeligen komme att överstiga 30. Då enligt de sakkunnigas förslag statsanslag skulle utgå för endast hälften av anläggningskostnaderna, vilka i medeltal per torkeri av den omfattning, som i framställningen föreslagits, kunde uppskattas till cirka 50 000 kr., torde, enligt kommissionen, totala kostnaden kunna beräknas till omkring 750 000 kr.

I nådig proposition till 1917 års riksdag (nr 243) upptog Kungl. Maj:t de sakkunnigas förslag om garanterande av minimipris åt odlare av potatis samt om understöd för anläggande av potatistorkerier. De sakkunniga hade föreslagit ett minimipris av 5 kr. per hl., men med hänsyn till den starka prisstegring för potatis, som ägt rum sedan förslaget avlämnats, ansåg Kungl. Maj:t, att minimipriset borde höjas till 7 kr. per hl. Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att

»*dels* medgiva, att utfästelse meddelas att för statens räkning från vederbörande tillverkare inköpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som till staten hembjudas före den 1 juni 1918, till pris, som fastställes av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t må äga föreskriva, och vilket pris avpassas så, att odlare av potatis kan påräkna ett pris av 7 kronor för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet och med 18 procents stärkelsehalt, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast potatisens odlingsort;

dels medgiva, att utfästelse meddelas, att vid inköp före den 1 juni 1918 av potatis för statens räkning priset för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast potatisens odlingsort, icke må understiga 7 kronor per hektoliter;

dels till understöd för anläggande av potatistorkerier å extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag, högst 750 000 kronor, att under de närmare villkor Kungl. Maj:t bestämmer för ändamålet användas med iakttagande, att understöd ej må utgå med belopp överstigande halva anläggningskostnaden, ävensom medgiva att Kungl. Maj:t må under innevarande år låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna detta belopp;

dels ock medgiva, att, beträffande de vid sådant med understöd av statsmedel anlagt torkeri framställda produkter, utfästelse om inköp, som i första punkten härovan förmäles, må meddelas att gälla under två år från den dag, då understödet av Kungl. Maj:t beviljats, skolande i detta fall inköpspriset årligen fastställas.»

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag utom vad beträffar det garanterade minimiprisets höjd. Med hänsyn till den omständigheten, att minimipriset kunde antagas bliva normerande för det pris, till vilket varan i fråga torde komma att i marknaden tillhandahållas konsumenterna, ansåg riksdagen, att priset ej borde sättas till högre belopp än 6 kr. per hl., vilket pris också ansågs vara ägnat att främja en önskvärd ökning av produktionen. Sedan Kungl. Maj:t för sin del godkänt riksdagens beslut i vad det skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, utfärdades i ämnet den 4 maj 1917 följande nådiga kungörelse:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående inköp för statens räkning av vissa potatisprodukter m. m. samt understöd för anläggande av potatistorkerier;

given Stockholms slott den 4 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen i huvudsak bifallit vad Vi föreslagit i en till riksdagen avlåten proposition angående åtgärder för befordrande av potatisodlingen samt i sådant hänseende, bland annat, till understöd för anläggande av potatistorkerier å extra stat för år

1918 anvisat såsom förslagsanslag, högst 750 000 kronor, att under de närmare villkor Vi bestämma för ändamålet användas med iakttagande, att understöd ej må utgå med belopp överstigande halva anläggningskostnaden, ävensom medgivit, att Vi må under innevarande år låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna detta belopp, Vi funnit gott förklara,

dels att för statens räkning komma att från vederbörande tillverkare inom landet inköpas de partier av svensk potatis framställda torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos av fullgod beskaffenhet, som till staten hembjudas före den 1 juni 1918, till pris, som fastställes av en nämnd, utsedd på sätt Vi vilja framdeles föreskriva, och vilket pris avpassas så, att odlare av potatis kan påräkna ett pris av 6 kronor för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet och med 18 procents stärkelsehalt, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast potatisens odlingsort;

dels beträffande produkter, framställda vid något med understöd av statsmedel anlagt potatistorkeri, att inköp av för statens räkning till ett, enligt vad ovan är sagt, fastställt och avpassat pris kommer att äga rum av de partier av fullgod beskaffenhet, som till staten hembjudas inom två år från den dag, då understödet av Oss beviljats, skolande i detta fall inköpspriset årligen fastställas;

dels och att vid inköp före den 1 juni 1918 av potatis för statens räkning priset för hektoliter inom landet odlad potatis av fullgod beskaffenhet, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast potatisens odlingsort, icke må understiga 6 kronor.

Tillika hava Vi funnit gott föreskriva, att ansökning om understöd av statsmedel för anläggning av potatistorkeri skall, ställd till Oss, ingivas till folkhushållningskommissionen, som har att med eget yttrande till Oss överlämna densamma.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 4 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Den 25 maj utfärdades efterföljande nådiga kungörelse angående villkor och bestämmelser för understöd av statsmedel för anläggande av potatistorkerier.

Kungl. Maj:ts nåd. kungörelse

angående villkor och bestämmelser för understöd av statsmedel för anläggande av potatistorkerier;

given Stockholms slott den 25 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, som den 4 maj 1917 utfärdat kungörelse angående inköp för statens räkning av vissa potatisprodukter m. m. samt understöd för anläggande av potatistorkerier, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen funnit gott förordna, att beträffande understöd, som nu är nämnt, skola gälla följande villkor och bestämmelser:

1) Ansökning om understöd av statsmedel för anläggande av potatistorkeri skall, ställd till Konungen, ingivas till folkhushållningskommissionen senast den 20 juni 1917.

Sådan ansökning skall avse visst belopp, ej överstigande halva anläggningskostnaden för torkeriet.

I ansökningen, som skall upprättas enligt av folkhushållningskommissionen fastställt formulär, skola uppgivas:

a) beskaffenheten av den torkningsmaskin, som är avsedd att komma till användning vid torkeriet, samt, där sökanden önskar anskaffande genom statens försorg av potatiskokare och kontrollinstrument, beskaffenheten av dessa;

b) den tilltänkta anläggningens belägenhet och dess avstånd från närmaste järnvägsstation eller hamn;

c) huruvida torkeriet är avsett att utgöra ett självständigt företag eller att drivas i anslutning till annat företag;

d) namn å person eller firma, som skall leverera sådan maskinell utrustning eller verkställa sådan montering, som ej ombesörjes av staten;

e) det sätt, varpå behovet av vatten till torkeriet skall tillgodoses;

f) det område, varifrån tillförseln av den för torkeriets verksamhet erforderliga potatis är avsedd att äga rum;

g) huruvida torkeriet är avsett för produktion av flingor eller av snitsel; samt

h) den användning, för vilken torkeriet må vara avsett å tid, då potatis för torkning ej finnes att tillgå.

Vid ansökningen skall sökanden foga plan och beskrivning över anläggningen samt beräkning rörande kostnaderna för densamma.

2) Till potatistorkeri, för vars anläggande understöd av statsmedel beviljats, skall, där ej annorlunda av Kungl. Maj:t bestämmes, den för anläggningen erforderliga torkningsmaskin anskaffas genom statens försorg.

3) Beviljat understöd må, efter avdrag av statsverkets kostnader för anskaffande av maskiner m. m. till anläggningen, lyftas på en gång eller i skilda delar i den ordning folkhushållningskommissionen föreskriver.

Innan någon del av understödet utgives till sökanden, skall ej mindre mellan sökanden och kommissionen upprättas kontrakt, vari upptagas de nedan under 4) angivna bestämmelser jämte föreskrift därom, att möjligen uppkommande tvister rörande tillämpningen av kontraktets bestämmelser skola avgöras av skiljemän i enlighet med gällande lag om skiljemän samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum, än även av sökanden till kommissionen avlämna säkerhet, som av kommissionen godkännes, för fullgörande av de sökanden enligt kontraktet åliggande förpliktelser.

4) Såsom villkor för åtnjutande av understöd, som i denna författning avses, skall gälla,

att anläggning, för vilken understöd beviljats, skall vara försatt i driftfärdigt skick senast den 15 oktober 1917 eller den senare dag, då en månad förflutit efter det genom statens försorg anskaffade maskiner ankommit till den närmast anläggningen belägna järnvägsstation eller hamn;

att, där ej folkkushållningskommissionen medgiver undantag, anläggningen ej får under två år från den dag, understödet beviljats, användas för annat ändamål än det, för vilket understödet avsetts, och att ej heller, med mindre kommissionen sådant medgiver, driften får under nämnda tid nedläggas, så länge råmaterial till torkning finnes att tillgå inom tillförselområdet;

att under nyssnämnda två år sökanden skall med avseende å den anläggning, för vilken understöd erhållits, vara underkastad den kontroll, som av folkhushållningskommissionen bestämmes; samt

att sökanden, där han icke fullgör honom sålunda åliggande förpliktelser, skall vara skyldig att, i den mån folkhushållningskommissionen ej finner skäl till eftergift, till statsverket återbära vad han av understödet må hava utbekommit kontant eller i levererade maskiner.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt däråmeddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamlingen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 25 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

De sakkunniga hade bland annat föreslagit, att en eller flera kompetenta personer skulle utsändas till Tyskland för att studera potatistorkningsindustrien därstädes. Sedan Kungl. Maj:t den 4 april 1917 bemyndigat kommissionen att utsända sakkunniga personer i angivet syfte, utsåg kommissionen professor H. Juhlin Dannfelt och ingenjören Carl Mårtensson, Kristianstad, att för kommissionens räkning företaga nu nämnda studieresa, från vilken de återkommo vid slutet av april månad. Omedelbart efter de sakkunnigas återkomst från Tyskland utsände kommissionen till rikets samtliga brännerier ett cirkulär med anhållan, att vissa uppgifter måtte till kommissionen insändas beträffande resp. fabrikers tillstånd och maskinella utrustning. Ändamålet med detta cirkulär var att från de brännerier eller stärkelsefabriker, med vilka torkerier lämpligen kunna förenas och vilkas ägare ville begagna sig av tillfället att med statens medverkan anlägga potatistorkerier, erhålla sådana uppgifter, som möjliggöra bestämmandet av de för ifrågavarande anläggningar lämpliga maskiners och apparaters typ och storlek. Kommissionen har jämväl genom ovannämnde ingenjören Carl Mårtensson meddelat behövliga upplysningar till de industriföretag, som äro betänkta att anlägga potatistorkerier.

I sitt utlåtande hade de sakkunniga även föreslagit, att en central myndighet skulle inrättas för att leda fördelningen av potatisskörden samt organisera handeln, och livsmedelskommissionen hade i sin ovan omnämnda skrivelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 29 mars anmält, att — därest Kungl. Maj:t lämnade sitt bifall till de sakkunnigas förslag i ärendet och utsåge livsmedelskommissionen att handlägga ärenden, som skulle tillkomma den föreslagna centralen — kommissionen hade för avsikt att inrätta en särskild avdelning inom kommissionen för handläggande av ifrågakommande uppgifter. Ävenledes ansåg kommissionen, att det vore lämpligt uppdraga åt en dylik avdelning eller byrå att handhava jämväl den närmaste ledningen med igångsättande av anläggning av potatistorkerier, pröva ansökningar om statsbidrag för dessas anläggande, kontrollera deras verksamhet samt över huvud taget utföra det arbete, som från det allmännas sida kan ifrågakomma beträffande potatisfrågan och vad därmed sammanhänger. Emellertid hava de med potatisfrågan sammanhängande ärendena blivit över-

lämnade till folkhushållningskommissionen, inom vilken en potatisavdelning blivit för ändamålet upprättad.

Förbud mot utförsel från riket av fläsk, kräftdjur m. m. I en underdånig skrivelse den 23 april 1917 erinrade livsmedelskommissionen därom, att praktiskt taget alla våra livsmedel voro underkastade utförselförbud. Om man undantoge fläsk (annat än saltat, amerikanskt), beträffande vilken vara exporten likväl dittills hade kunnat kontrolleras dels på grund av med exportslakterierna och de kommunala slakthusen träffad överenskommelse, dels ock tack vare bestämmelser i nådiga förordningen den 10 oktober 1913 angående kontroll vid utförsel av kött, voro sålunda endast vissa slag av frukter, bär, köksväxter samt ett fåtal artiklar, vilka spela en underordnad roll som näringsmedel, fortfarande fria från utförselförbud. Kommissionen hölle emellertid före, att det med hänsyn till den begränsade tillgången på vissa livsmedel vore synnerligen önskvärt, att samtliga varor, som på något sätt kunna vinna användning som livsmedel eller fodermedel, även om deras betydelse härför vore synnerligen ringa, bleve underkastade exportförbud. Härigenom skulle även vinnas större överskådlighet över samt möjligheter för ökad effektivitet vid utförselkontrollen över huvud taget. Vad särskilt angår fläsk, ville kommissionen framhålla, att — sedan gällande avtal mellan kommissionen och exportslakterierna uppsagts av de senare — det ur kommissionens synpunkt icke vore något att erinra mot utfärdandet av exportförbud även för detta livsmedel. Vidare ifrågasattes, att exportförbuden å gödselmedel kompletterades med förbud jämväl mot utförsel av kalksalpeter.

I överensstämmelse med i ifrågavarande skrivelse av kommissionen framställt förslag utfärdades den 27 april 1917 följande nådiga kungörelse i ämnet:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående förbud mot utförsel från riket av fläsk, kräftdjur m. m.;

given Stockholms slott den 27 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, på därom av statens livsmedelskommission gjord framställning, funnit gott att, med upphävande av de genom nådiga kungörelser den 9 juli och den 2 november 1915, den 10 mars, den 14 augusti och den 24 november 1916 samt den 27 januari 1917 stadgade förbuden mot utförsel från riket av vissa varor, hänförliga till rubrikerna 56, 106, 107 och 120—122 i gällande statistiska varuförteckning, förordna som följer:

§ 1.

Från och med den 3 maj 1917 och tills vidare må utförsel till utrikes ort icke äga rum, vare sig sjö- eller landvägen, av följande, i gällande statistiska varuförteckning under nedanstående nummer upptagna varor:

Nummer i statistiska varuförteckningen	V a r u s l a g.
55 och 56	Fläsk.
66 A—C	Kräftdjur, såsom hummer, räkor och kräftor, okokta eller kokta.
91 C	Gräs, ej särskilt nämnt.
93	Humle.
106, 107, 111—113, 117 A	Frukter (av träd) och bär: färska eller enbart kokade, även krossade eller på annat sätt sönderdelade; torkade: kokosnötter (111), kopra (112), nötter (113 A och B), kastanjer (113 C); inlagda i sprit, ättika eller olja (117 A).
118—123	Köksväxter, ej särskilt nämnda.
124	Svampar, ätbara.
126	Manioka-, tapioka-, kassava- eller arrowrot.
143	Torskrom i tunnor, saltad, men utan vidare bearbetning.
144 A	Kaviar och saltad fiskrom, ej särskilt nämnd, även utgående i hermetiskt tillslutna kärl.
144 B	Gåsleverpastej, i bakverk eller i s. k. terriner, även utgående i hermetiskt tillslutna kärl.
145	Kräftstjärtar.
147 B	Soja och såser.
165—166	Lakrits.
Ur 185 D	Absint.
186—190	Vin.
194	Mineralvatten.
1 259 A	Kalksalpeter.

Utan hinder av vad nu är stadgat må dock vara av förenämnt slag, som blivit före klockan 12 natten mellan den 2 och 3 maj 1917 med bestämmelse till utrikes ort inlastad i fartyg eller järnvägsvagn, ur riket utföras, där ej varan även enligt hittills gällande bestämmelser är till utförsel förbjuden.

§ 2.

I fråga om det i denna kungörelse stadgade förbud skall nådiga förordningen den 3 mars 1916 om straff för olovlig varuutförsel m. m. äga tillämpning.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Förbud mot användning av naturligt smör till annat ändamål än människoföda. Sedan livsmedelskommissionen i en underdånig skrivelse den 10 maj 1917 hemställt, att, då naturligt smör hade använts för vissa tekniska ändamål,

såsom ersättning för konsistensfett samt för framställning av tvål, Kungl. Maj:t ville utfärda förbud mot användande av naturligt smör för annat ändamål än förtäring såsom människoföda eller beredning av livsmedel, utfärdades den 12 maj 1917 dylikt förbud genom nådig förordning, som trädde i kraft den 16 maj 1917.

Import av smör från Danmark. I underdånig skrivelse den 4 april 1917 anmälde livsmedelskommissionen, att kommissionen efter förhandlingar med representanter för det danska jordbruket träffat överenskommelse om inköp i Danmark av 140 ton smör i veckan under en tidrymd av 6 månader för ett pris av kr. 3·45 per kg., fob Malmö. Beträffande likvideringen anförde kommissionen, att densamma förmodades kunna ordnas på så sätt, att kommissionen av vederbörande i Danmark erhölle 10 dagars kredit, inom vilken tid kommissionen ansåg sig kunna återförsälja smöret inom landet.

Den 30 april 1917 anmälde kommissionen, att den lyckats träffa preliminärt avtal angående inköp från Danmark under den närmaste tiden av ytterligare partier smör, vilka med sannolikhet ansågos kunna beräknas till ungefär 140 ton per vecka.

Genom särskilda beslut den 5 och den 23 april 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t livsmedelskommissionen, att där omständigheterna sådant påkallade, av de medel, som förut ställts till kommissionens förfogande för spannmålsimport, disponera dels ett belopp av intill 1 miljon kr. för likviderande av från Danmark inköpta mängder smör, dels ock ett belopp av intill 435 000 kr. att användas för inköp av viss myckenhet smör, avsedd att upplagras, samt för lagrets skötsel och därmed sammanhängande utgifter under ett år.

Sedan emellertid livsmedelskommissionen meddelat, att de medel som sålunda ställts till förfogande för spannmålsimport möjligen redan under maj månad 1917 kunde komma att i sin helhet tagas i anspråk för inlösande av i Amerika inköpta partier spannmål samt att på grund av den i det föregående omnämnda senare överenskommelsen om inköp av smör i Danmark ytterligare 1 miljon kr. torde bliva behövliga för betalning av dessa smörkvantiteter, beslöt Kungl. Maj:t den 12 maj 1917 att ställa till livsmedelskommissionens förfogande ett belopp av 2 500 000 kr. för inköp och lagring av smör.

Förbud mot användande av mjölk för tillverkning av ost m. m. I en underdånig skrivelse den 1 maj 1917 anförde livsmedelskommissionen följande:

»Vid olika tillfällen under senare tid har till Statens livsmedelskommission inkommit ett antal framställningar med förslag angående inskränkning i tillverkningen av helfet ost. Till grund för dessa framställningar har i allmänhet legat en önskan att genom en dylik inskränkning möjliggöra en ökad smörberedning.

Sedan emellertid importen av smör från Danmark numera blivit ordnad för en tid framåt och relativt stora kvantiteter smör för varje vecka tillföras den svenska marknaden, är läget å densamma för tillfället ganska gynnsamt, och några trängande skäl för att genom inskränkning i osttillverkningen möjliggöra en ökad produktion av smör föreligga sålunda icke.

Däremot torde förhållandena å mjölkmarknaden, vilka nu äro synnerligen otillfredställande, nödvändiggöra åtgärder för inskränkning i tillverkningen av ost för att därigenom söka öka tillgången av mjölk för direkt konsumtion.

Av de rapporter rörande livsmedelstillgången i landet, som från 44 orter i riket ingivas till Statens livsmedelskommission, framgår, att mjölktillgången flerstädes betecknas såsom otillräcklig, och angives den allt mer tilltagande ystningen såsom orsak härtill.

Det är också till fullo ådagalagt, att ett antal mejerier, vilka förut tillverkat smör, övergått till osttillverkning eller att mejerier, vilka förut tillverkat ost i mindre utsträckning, utökat densamma liksom ock att nya ysterier uppstått här och var i landsorten.

Ehuruväl åtgärder i här antydd riktning komma att avsevärt ingripa i den fria användningen av mejeriernas mjölktillförsel, finner Statens livsmedelskommission det dock vara ofrånkomligt, att åtgärder vidtagas för att om möjligt frambringa mera mjölk för direkt konsumtion.

Den utväg, som först synes kunna tillgripas för att stävja den allt mera tilltagande ostberedningen, synes vara utfärdandet av ett förbud för användning av mjölk för tillverkning av helfet ost.

Då emellertid tillgången av sötmjölk för direkt konsumtion icke i nämnvärd grad påverkas genom enbart inskränkning i tillverkningen av helfet ost, enär den helfeta osten säkerligen komme att ersättas med magrare sorter, och den för ostberedningen använda mjölkmängden i stort sett förblir oförändrad, är det tydligt, att en eventuell minskning av ostproduktionen för erhållandet av större mjölktillgång även måste omfatta de magrare ostslagen.

Det effektivaste och tillika det för rättsuppfattningen mest tilltalande medlet för att dels stävja ostproduktionen vid redan nu befintliga mejerier, dels ock för att förhindra uppkomsten av nya ysterier synes alltså vara tillgripandet av ett förbud för användning av mjölk för tillverkning av alla sorters ost, ett förbud, från vilket givetvis bör meddelas vidsträckta undantag för vissa mejerier eller vissa områden, vilka sedan gammalt tillverkat ost.

Givetvis skulle även vissa lokala förbud för varje särskilt fall eller förbud för vissa nystartade mejerier att tillverka ost kunna tillgripas. Då emellertid dylika förbud synas innebära en viss orättvisa liksom ej häller vara ägnade att så verksamt som önskligt vore bidraga till ökandet av tillgången till mjölk för direkt konsumtion, har kommissionen icke velat framlägga förslag härutinnan.

Det generella förbud för tillverkning av alla sorters ost, vilket här ovan omnämnts och vilket kommissionen för sin del vill tillstyrka, skulle givetvis vara förenat med ett licenssystem i ganska stor utsträckning. Sålunda skulle tillstånd för användande av mjölk för ostberedning utan hinder av förbudet komma att meddelas alla mejerier, vilka före en viss tidpunkt tillverkat ost, och böra licenser härvidlag i främsta rummet meddelas mejerier i de landsdelar, varest ostproduktionen sedan gammalt hör hemma och där jämväl bristen å mjölk för direkt konsumtion icke gjort sig så starkt gällande. Vid licensgivningen torde dock i varje särskilt fall böra undersökas, huruvida mjölkförhållandena å ifrågavarande orter påkalla någon inskränkning i tillverkningen av ost eller icke. Licenserna torde böra lämnas på vissa, av Statens livsmedelskommission närmare angivna villkor, särskilt beträffande avsättningsförhållandena samt de pris, till vilka tillverkad vara bör försäljas.

Statens livsmedelskommission, som har för avsikt att inom den närmaste tiden till Eders Kungl. Maj:t inkomma med ytterligare underdåniga förslag angående förbud för användande av mjölk till vissa andra ändamål, får dock redan nu, med stöd av vad här ovan anförts, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t snarast möjligt ville utfärda förordning angående förbud mot användning av mjölk för tillverkning av ost, ostmassa och kasein i enlighet med härjämte bifogade förslag.»

I överensstämmelse med detta förslag utfärdades den 2 maj 1917 följande nådiga förordning:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot användning av mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein;

given Stockholms slott den 2 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission, funnit gott förordna följande att gälla tillsvidare:

§ 1.

För tillverkning till avsalu vid mejeri eller eljest av ost, ostmassa eller kasein må från och med den 21 maj 1917 mjölk av nötkreatur (oskummad eller skummad) icke användas utan att statens livsmedelskommission därtill lämnat tillstånd; ägande kommissionen att vid meddelande av sådant tillstånd föreskriva de villkor, under vilka tillståndet må utövas.

§ 2.

Ansökan om tillstånd, varom i § 1 förmäles, skall skriftligen göras hos statens livsmedelskommission.

I ansökningen skola angivas dels de myckenheter mjölk av nötkreatur (oskummad och skummad) sökanden vill använda, dels ock de myckenheter ost (helfet, halvfet, kvartsfet och skumost) eller kasein, som beräknas därav bliva framställda.

Har sökanden under tiden efter den 1 januari 1913 använt mjölk av nötkreatur på sätt ansökningen avser, skola, såvitt ske kan, tillika lämnas styrkta, för kalenderkvartal uppgjorda uppgifter angående dels de myckenheter mjölk sökanden sålunda använt, dels ock de myckenheter ost eller kasein, som därav blivit framställda.

§ 3.

Använder någon mjölk i strid mot det i § 1 stadgade förbud eller bryter någon, som erhållit tillstånd enligt samma §, mot villkor, som vid tillståndets meddelande föreskrivits, straffes med böter, svarande mot fyra gånger värdet av den vara, som i strid mot förbudet tillverkats eller med vilken förfarits i strid mot något vid meddelat tillstånd fästat villkor, dock minst 50 kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits fällas till särskilt ansvar.

§ 4.

Åtal jämlikt nästföregående § anhängiggöres vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 5.

Av böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt däråmeddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 2 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Genom en samtidigt med ovanstående förordning utfärdad nådig kungörelse stadgades, att mejeri, som erhåller sådant tillstånd att använda mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein, som i ifrågavarande förordning förmäles, är skyldig att för tillståndet lösa bevis, och erlägges lösen för detsamma med 10 kr.

Ystningsförbudet enligt förordningen trädde i kraft den 21 maj 1917. Sedan det emellertid visat sig, att de för produktionens och avsättningens förändringar nödiga förberedelserna ej utan svårighet kunde före nämnda tidpunkt vidtagas inom vissa delar av landet, förordnades genom nådig kungörelse den 19 maj 1917, att förbudet ej skulle inom Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens län äga tillämpning under tiden intill den 1 juni 1917.

Sedan förordningen angående ystningsförbud utfärdats, satte sig livsmedelskommissionen i förbindelse med landets samtliga ostmejerier, varvid mejeristerna anmodades att dels för tremånadersperioden 21 maj—21 augusti 1917 till kommissionen inkomma med sådan ansökan, som i paragraf 1 av förordningen sägs, dels lämna sådana uppgifter rörande mjölktillförseln och tillverkningen, som i förordningens andra paragraf omförmälas. Mejeristerna anmodades tillika att förbinda sig att beträffande ostproduktion och densammas märkning samt försäljning ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som av kommissionen kunde komma att meddelas (§ 1 i förordningen).

Samtidigt med infordrandet av dessa uppgifter och förbindelser utsände livsmedelskommissionen en cirkulärskrivelse till mejerierna, i vilken bland annat meddelande lämnades om de ostkvaliteter, som finge tillverkas, de priser, vartill osten finge försäljas, samt det sätt, varpå de olika kvaliteterna borde märkas för att kunna särskiljas i handeln. Ifrågavarande skrivelse var av följande lydelse:

»Stockholm den 7 maj 1917.

Jämte det Statens livsmedelskommission härmed till Eder översänder dels Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående förbud mot användning av mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein den 2 maj 1917, dels ock blankett för ansökan om tillstånd att utan hinder av ifrågavarande förbud fortfarande få tillverka ost samt därtill hörande blankett för statistiska uppgifters avgivande, får kommissionen lämna följande upplysningar och föreskrifter:

Denna för mejerihanteringen djupt ingripande åtgärd, som Kungl. Maj:t på förslag av kommissionen vidtagit, är uteslutande föranledd av en förhoppning att genom förbudet kunna åvägabringa en ökad tillgång av mjölk för direkt konsumtion. Kommissionen håller nämligen före, att det är för folknäringen viktigast, att de kvantiteter mjölk, vilka under nu rådande förhållanden produceras inom landet, i främsta rummet tillhandahållas allmänheten för direkt konsumtion.

Emellertid är det icke meningen att med den tillkomna förordningen helt förbjuda tillverkningen av ost utan endast att begränsa densamma. För den skull har kommissionen vid avgivandet av förslag i ärendet hos Kungl. Maj:t hemställt, att undantag från ifrågavarande förbud måtte få meddelas.

För att möjliggöra en så skyndsam licensgivning som önskvärt är, har kommissionen härjämte närslutit de ovannämnda blanketterna, och ligger det i mejeriets intresse att *omgående* avgiva dessa handlingar vederbörligen ifyllda, så att bevis om tillstånd för fortsatt tillverkning av ost, därest sådant kan lämnas, kan vara vederbörande mejeri tillhanda före den 21 maj, då förbudet träder i kraft.

Det är kommissionens avsikt att meddela undantag från det utfärdade förbudet främst åt sådana mejerier, vilka sedan gammalt tillverkat ost. Däremot hava mejerier, vilka utökat sin ostberedning under senare tid, samt nytillkomna ysterier icke samma utsikt att erhålla licens för fortsatt tillverkning, för den händelse de äro så belägna, att deras mjölk lämpligen kan försäljas till direkt konsumtion, och sådan försäljning skulle visa sig vara av behovet påkallad.

Licenserna komma ävenledes att vara förenade med vissa villkor, särskilt beträffande de priser, till vilka tillverkad vara får försäljas.

Kommissionen vill därjämte meddela, att den för erhållande av större likformighet i handeln med ost och för att underlätta prissättningen ansett lämpligt uppdela osten i följande tre klasser, därvid utgående från ostens fetthalt hänförd till dess torrsubstans:

Klass I helfet ost med en fetthalt i ostens torrsubstans ej understigande 45 %.
» II halvfet ost med en fetthalt i ostens torrsubstans ej understigande 30 %.
» III mager ost med en fetthalt i ostens torrsubstans understigande 30 %.

För desssa klasser äro följande priser fastställda:

	Pris vid försäljning i parti om minst 100 kg. fritt mejeriets station högst Kr. per kg.	Pris vid minutförsäljning högst Kr. per kg.
Klass I helfet ost:		
Ost, som genom respektive hushållningssällskaps försorg stämplas och vid försäljning garanteras en ålder av minst 8 månader, t. ex. Västerbottens kronstämplade	3·10	3·90
Annan helfet ost	2·80	3·00
Klass II halvfet ost	1·80	2·30
Klass III mager ost	1·30	1·70

För att ost ur de olika klasserna lätt skall kunna särskiljas i handeln åligger det mejerierna att märka varje ost på följande sätt:

Ost hänförlig till klass I, märkes i *röd* färg å ena sidan med den bokstav och det nummer, som i licensbeviset finnes angivet, å andra sidan med siffran *45*, utvisande minimifetthalten i ostens torrsubstans.

Ost, hänförlig till klass II, märkes i *blå* färg å ena sidan med en bokstav och det nummer, som i licensbeviset finnes angivet, å andra sidan med siffran *30*.

Ost hänförlig till klass III märkes icke.

Därjämte lämnas mjuka ostsorter (såsom brie och camembert) omärkta.

Till ledning vid bedömandet av fetthalten i ostens torrsubstans vill kommissionen

meddela, att ost, framställd av mjölk med en naturlig fetthalt av omkring 3 % eller däröver och under iakttagande av vanlig omsorg, håller en fetthalt i torrsubstansen av över 45 %.

För att erhålla ost med en fetthalt i torrsubstansen av minst 30 % bör ystmjölken hålla en fetthalt av minst 1·5 %, det vill säga om lika delar oskummad mjölk med en fetthalt av c:a 3 % och separerad mjölk blandas, erhålles en ystmjölk av ifrågavarande fettprocent.

Ansökan om tillstånd att utan hinder av ovannämnda förbud fortfarande få tillverka ost bör insändas till Statens livsmedelskommissions smörbyrå, Munkbrogatan 2, Stockholm.

Statens livsmedelskommission

HUGO HAMILTON

M. von Wachenfelt.»

Behandlingen av inkomna ansökningar om tillstånd att utan hinder av här ifrågavarande förbud använda mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein (§§ 1 och 2 i ovan återgivna förordning) uppdrog kommissionen den 7 maj åt ledamöterna i dess smörbyrå, bitr. sekreteraren M. von Wachenfelt och ingenjören Carl Hultman samt godsägaren Ernst Lundell, Torestorp, Vreten och statskonsulenten G. E. Liljhagen. Därjämte anmodade kommissionen den 24 maj riksdagsmännen Anders Andersson i Råstock och Gustaf V. Källman i Sundbyberg att jämväl biträda vid handläggningen av nyssnämnda licensärenden.

I en den 4 juni 1917 dagtecknad cirkulärskrivelse till livsmedelsnämderna (kommunalnämnderna) i riket har livsmedelskommissionen närmare angivit de villkor, under vilka försäljning av ost må äga rum. Mejeri, som erhållit tillstånd att tillverka ost, skall tillförbindas att vid partiförsäljning av ost endast sälja till livsmedelsnämnd, till av kommissionen godkända köpare eller till av livsmedelsnämnd godkänd minuthandlare. Skrivelsen har i det väsentliga följande lydelse:

»Sedan Kungl. Maj:t på förslag av Statens livsmedelskommission utfärdat förordning angående förbud mot användning av mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein den 2 maj detta år samt uppdragit åt kommissionen att föreskriva de villkor, under vilka undantag från detta förbud må beviljas, har kommissionen för att erhålla större likformighet i handeln med ost och för att underlätta tillämpningen av de av kommissionen fastställda priserna på denna vara för avsikt dels att träffa avtal med partihandlare i ost (s. k. godkända köpare) rörande försäljningen till minuthandlare av denna vara, dels ock att vid meddelandet av tillstånd till mejeri att utan hinder av ifrågavarande förbud få tillverka ost uppställa det villkor, att mejeriet vid partiförsäljning av ost endast får sälja till kommunal livsmedelsnämnd, till av kommissionen godkända partihandlare eller till av livsmedelsnämnd godkänd minuthandlare. I ovannämnda avtal med partihandlare skola dessa förbinda sig att vid försäljning till detaljhandlare endast försälja till dylika, vilka företo intyg från vederbörande livsmedelsnämnd, att de äro av nämnden godkända såsom utförsäljare av ost och hava till nämnden avgivit förbindelse att vid utförsäljningen av inköpta kvantiteter ost tillämpa högst här nedan angivna minuthandelspriser.

Med anledning härav får kommissionen anhålla, att livsmedelsnämnden omedelbart ville träffa avtal med de minuthandlare i ost inom nämndens område, vilka nämnden godkänner såsom sådana, samt avfordra dem förbindelse i enlighet med bifogade av kommissionen godkända formulär.

Skulle dylik handlande bryta mot ifrågavarande bestämmelser och försälja ost till högre pris än de av kommissionen fastställda, bör hans tillstånd att vara godkänd minuthandlare ofördröjligen återkallas.

Partihandlare i ost bör för att av kommissionen kunna godkännas såsom sådan vid sin ansökan härom foga en rekommendation från livsmedelsnämnden å den ort, varest han är bosatt. Kommissionen får därför hemställa, att, därest från partihandlare anhållan göres om sådan rekommendation, dylik lämnas endast i sådana fall, då nämnden kan vitsorda sökandens redbarhet och anseende såsom firma.»

Partihandlare i ost, som godkänts av statens livsmedelskommission, skall till kommissionen avgiva följande förbindelse:

»Undertecknad förbinder sig härmed:

1) *att* vid inköp av ost från tillverkare eller för hans räkning varken direkt eller indirekt, såsom genom överbetalning medelst gåvor, s. k. provisioner, transport- och andra kostnadsbidrag eller genom varuutbyten eller på något som helst annat sätt betala högre priser fritt å banvagn eller fob mejeris närmaste järnvägs- respektive ångbåtsstation än som av statens livsmedelskommission fastställts och som angivas å omstående sida,
2) *att* vid egen minutförsäljning av ost varken direkt eller indirekt betinga mig eller mottaga betalning efter högre priser än å omstående sida säges,
3) *att* vid försäljning av ost i parti till detaljhandlare endast försälja till dylika, vilka förete intyg från vederbörande livsmedelsnämnd, att de äro av nämnden godkända såsom utförsäljare av ost och hava till nämnden avgivit förbindelse att vid utförsäljning av inköpta kvantiteter ost tillämpa högst de å omstående sida angivna minuthandelspriserna, samt
4) *att* noga tillse att all ost blivit fullt tydligt märkt enligt å omstående sida upptagna bestämmelser.

Denna förbindelse är för mig gällande, så länge Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående förbud mot användning av mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein den 2 maj 1917 äger tillämpning, och förklarar jag mig hava förverkat det mig lämnade tillståndet att vara av kommissionen godkänd partihandlare i ost, därest jag skulle bryta mot någon i denna förbindelse gjord bestämmelse.

Därjämte förbinder jag mig att om det skulle komma till min kännedom, att tillverkare av ost eller minuthandlare i denna vara bryter mot gällande föreskrifter angående handeln med ost, därom omedelbart underrätta statens livsmedelskommission samt i senare fallet jämväl vederbörande livsmedelsnämnd.»

Minuthandlare i ost skall till vederbörande livsmedelsnämnd avgiva följande förbindelse:

»Undertecknad förbinder sig härmed:

1) *att* vid inköp av ost från tillverkare eller för hans räkning varken direkt eller indirekt, såsom genom överbetalning medelst gåvor, s. k. provisioner, transport- och andra kostnadsbidrag eller genom varuutbyte eller på något som helst annat sätt betala högre priser fritt å banvagn eller fob mejeris närmaste järnvägs- respektive ångbåtsstation än som av Statens livsmedelskommission fastställts och som angivas å omstående sida,
2) *att* vid egen minutförsäljning av ost varken direkt eller indirekt betinga mig eller mottaga betalning efter högre priser än å omstående sida säges,
3) *att* icke förbinda dylik försäljning av ost med något som helst köptvång av andra varor, samt
4) *att* noga tillse att all ost blivit fullt tydligt märkt enligt å omstående sida upptagna bestämmelser.

Denna förbindelse är för mig gällande, så länge Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående förbud mot användning av mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ost-

massa eller kasein den 2 maj 1917 äger tillämpning, och förklarar jag mig hava förverkat det mig lämnade tillståndet att vara av nämnden godkänd minuthandlare i ost, därest jag skulle bryta mot någon i denna förbindelse gjord bestämmelse.»

Slutligen har kommissionen beslutat, att de för ost fastställda priserna skola för ost tillverkad före den 21 maj 1917, tillämpas först från och med den 1 nästkommande augusti. Denna anordning har vidtagits för att bereda möjlighet för de mejerier och handlande, som ligga inne med lager av ost, tillverkad före den 21 maj, att utan större förluster realisera dessa. De den 1 augusti eventuellt kvarliggande partier ost kunna efter framställning hos kommissionen på innehavarens bekostnad stämplas i enlighet med gällande bestämmelser, i vilket fall innehavaren dock bliver ansvarig för att osten innehåller den åsatta fettprocenten.

Maximipris å kalvkött. Det i närmast föregående omnämnda ystningsförbudet hade föranletts av nödvändigheten att åtgärder bleve vidtagna för att mjölken i största möjliga utsträckning bleve föremål för direkt konsumtion. Av samma skäl hemställde livsmedelskommissionen i en underdånig skrivelse den 10 maj 1917, att det gällande höga priset å kalvkött skulle nedbringas genom att varan åsattes ett maximipris, som ej skulle innebära någon lockelse till förbrukning av mjölk i och för kalvuppgödning. Kommissionen anförde i ifrågavarande skrivelse följande:

»På grund av den för närvarande inom riket rådande relativa knappheten å kraftfodermedel samt den i följd härav inträffade minskningen i mjölktillgången framträder alltmera nödvändigheten av, att åtgärder vidtagas i syfte att leda produktionen av ladugårdsprodukter i sådan riktning, som med hänsyn till folknäringens tryggande är att anse som den mest ändamålsenliga. Härvid torde det enligt statens livsmedelskommissions förmenande i första hand gälla att söka i görligaste mån säkerställa tillgången å mjölk för direkt mänsklig konsumtion. I sådant avseende torde det emellertid med hänsyn till den rådande knappa fodertillgången utan tvivel vara nödvändigt, att förbrukningen av mjölk för vissa andra ändamål i motsvarande grad bliver inskränkt. I detta sammanhang tillåter sig kommissionen hänvisa till den åtgärd, som efter framställning från kommissionen numera vidtagits, i det att Eders Kungl. Maj:t den 2 innevarande maj utfärdat förbud mot användning av mjölk för tillverkning av ost, ostmassa och kasein.

Emellertid synes det även bliva nödvändigt att därutöver åvägabringa ytterligare inskränkning i användningen av mjölk för andra ändamål än till direkt människoföda. Närmast torde det här gälla spörsmålet om förbrukning av mjölk i och för djuruppfödning, särskilt kalvgödning. I avseende på denna fråga, som är föremål för livsmedelskommissionens synnerliga uppmärksamhet, har det synts kommissionen olämpligt, att det i öppna marknaden nu gällande höga priset å gödkalvstek bibehålles, enär detsamma utan tvivel torde äga en icke ringa betydelse såsom direkt inbjudande till produktionen av gödkalvkött. Enligt socialstyrelsens veckonoteringar rörande minuthandelspriser i rikets viktigare orter belöpte sig under första veckan av innevarande maj priset å gödkalvstek i medeltal till 2 kronor 32 öre per kilogram, under det att priset under maj månad 1914 endast var 1 krona 32 öre. Här föreligger sålunda en prisstegring av icke mindre än cirka 75 %. Till vinnande av ytterligare belysning av förevarande fråga har inom kommissionen genom godsägaren G. Sederholms försorg åvägabragts en utredning, varav framgått, att ett maximipris å kalvkött av 1 krona 50 öre per kilogram torde kunna återföra kalvgödningen till att användas endast där kommunikations- eller andra förhållanden i hög grad försvåra eller fördyra mjölkens

realiserande på annat sätt. Ett dylikt maximipris av 1 krona 50 öre per kilogram torde böra gälla för all handel, således även för minuthandeln, och torde detsamma böra avse allt slags kött av kalv, inklusive de mer värdefulla delarna av djuret. Kommissionen har emellertid varit tveksam, huruvida nu ifrågasatta pris bör omfatta jämväl spädkalvkött, enär dagens pris å denna vara endast uppgår till 1 krona 37 öre per kilogram i minuthandeln. Emellertid har kommissionen icke funnit det lämpligt att för närvarande åsätta spädkalvkött något annat maximipris, särskilt på grund av de svårigheter, som otvivelaktigt här skulle uppstå med avseende å särskiljandet av omförmälda varuslag från varandra, därest olika maximipris bleve gällande för spädoch gödkalvkött.»

Med anledning av denna skrivelse utfärdades i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag den 19 maj 1917 följande förordning:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris på kalvkött;

given Stockholms slott den 19 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission, funnit gott att, med stöd av lagen den 27 april 1917 angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna, att vid frivillig försäljning av kalvkött av varje slag priset, däri inberäknade samtliga kostnader för försäljningen, icke må, även då försäljningen sker direkt till allmänheten i öppen bod, överstiga en krona 50 öre för kilogram; skolande vad sålunda stadgats gälla jämväl vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

Denna förordning träder i kraft den 1 juni 1917 och gäller tills vidare till och med den 30 april 1918.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 19 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Husdjursräkning. Sedan livsmedelskommissionen hos Kungl. Maj:t hemställt, att statistiska centralbyrån måtte erhålla i uppdrag att verkställa en husdjursräkning för år 1917[1] och Kungl. Maj:t bifallit denna hemställan, utfärdades den 23 april 1917 i ämnet efterföljande nådiga kungörelse:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående uppgifter för husdjursräkning år 1917;

given Stockholms slott den 23 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi funnit gott förordna som följer:

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 3, sid. 285.

§ 1.

Angående de hästar, nötkreatur, får, getter, svin, fjäderfän och bisamhällen, som den 1 juni 1917 finnas inom riket, skola uppgifter lämnas på sätt i denna kungörelse stadgas.

§ 2.

Uppgiftsskyldighet åligger envar fastighetsägare eller boställshavare beträffande alla de honom själv eller andra tillhöriga husdjur av i § 1 nämnt slag, som finnas å hans fastighet eller därifrån utsläppts för bete å allmänning eller annan samfälld mark, dock att, därest jordbruksfastighet är upplåten till åbo eller arrendator, uppgiftsskyldigheten åligger fastighetens innehavare samt att beträffande sådan statens fastighet, som icke är upplåten till åbo, arrendator eller boställshavare, uppgiftsskyldigheten åligger den myndighet, som omhänderhar den närmaste förvaltningen av fastigheten.

Uppgift skall lämnas för varje särskild fastighet, vare sig husdjur finnes eller icke, dock att beträffande fastighet inom stads planlagda område, köping, municipalsamhälle eller annan tätt bebyggd ort, för vilken Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande sådant medgiver, uppgift icke erfordras i annat fall, än då husdjur verkligen förefinnes.

§ 3.

Här ovan föreskrivna uppgifter skola angiva antalet av ifrågavarande husdjur vid den i § 1 nämnda tid enligt den specifikation, statistiska centralbyrån finner erforderlig, samt skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställes av centralbyrån och som genom förmedling av Kungl. Maj:ts befallningshavande av centralbyrån utdelas till vederbörande magistrater, stadsstyrelser, kronolänsmän och polisuppsyningsmän för att av dessa tillställas de uppgiftsskyldiga.

§ 4.

Uppgifterna skola av de uppgiftsskyldiga senast den 5 juni 1917 inlämnas eller med posten insändas till vederbörande magistrat, stadsstyrelse, kronolänsman eller polisuppsyningsman, vilken det åligger att under jämförelse med mantalslängderna, som i den mån så ske kan, böra för sådant ändamål av vederbörande häradsskrivare utlånas till kronolänsmän och polisuppsyningsmän, tillse, att uppgifter inkommit från samtliga uppgiftsskyldiga, samt, där lämnad uppgift innehåller uppenbara fel eller oegentligheter, söka åstadkomma rättelse.

§ 5.

De lämnade uppgifterna skola av magistrater, stadsstyrelser, kronolänsmän och polisuppsyningsmän senast den 20 juni 1917 insändas till statistiska centralbyrån jämte ett å tjänstens vägnar utfärdat intyg, att uppgifter inkommit från alla uppgiftsskyldiga, eller, i annat fall, förteckning å de fastigheter, för vilka uppgifter felas, jämte uppgift å ungefärliga antalet å desamma befintliga husdjur av olika slag, enligt de upplysningar, som kunna härom införskaffas.

§ 6.

Uppgiftsskyldig, som underlåter att avgiva honom åliggande uppgift eller mot bättre vetande avgiver oriktig sådan, straffes med böter, högst ettusen kronor.

§ 7.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i § 6 sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

Förseelse åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 8.

Av böter, som enligt denna kungörelse ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av ådömda böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

§ 9.

Vad i denna kungörelse stadgas om magistrat skall beträffande Stockholm gälla överståthållarämbetet.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 23 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet under mars och april 1917. De under mars och april månader 1917 gällande fläskavtalen hava i huvudsak endast inneburit en förlängning av avtalet den 26 februari 1917.[1] På grund av rådande fodermedelsbrist har emellertid nedslaktningen av svin ökats vida utöver det normala. Då exporten av fläsk från att hava blivit begränsad till suggfläsk, under april fullständigt inställts, har varuförmedlingsbyrån vidtagit åtgärder för nedsaltning av det överskott av fläsk, som i färskt tillstånd ej kunnat distribueras till livsmedelsnämnderna.

Sedan vissa hushållningssällskap medgivits rätt till export av levande smågrisar under mars och april, har varuförmedlingsbyrån till de lokala livsmedelsnämnderna distribuerat av nämnda hushållningssällskap i kompensation levererade spädgrisar.

På grund av den av fodermedelsbristen förorsakade forcerade nedslaktningen av nötkreatur ökades även tillgången på kött. Export av nötkött medgavs på grund härav under mars och april månader, så att utförselsiffran för denna tid blev något större än under närmast föregående månader. Kompensationsvillkoren voro desamma som förut.

Förmedling av färsk sill från Göteborg och Arkösund fortgick; i likhet med vad förhållandet var i fråga om all färsk västkustfisk motsvarade dock ej tillgången den efterfrågan, varan ränte.

Orsaken till den minskade tillförseln till den svenska fiskmarknaden torde i väsentlig mån bero på att våra fiskare trots gällande författning till högre pris kunnat försälja sina varor på Danmark.

För att göra islandssillen och den salta makrillen mera åtkomlig, sänktes priset den 1 april med kr. 21 per tunna. I övrigt har försäljningen av norsk slofetsill och klippfisk fortgått.

[1] Soc. Medd., årg. 1917, h. 3, sid. 284.

Maximipris- och förfoganderättslagarna år 1917.

Den 9 oktober 1914 utfärdades *lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara*,[1] gällande till och med den 30 april 1915. Enligt denna lag kunde maximipriser åsättas livsförnödenheter, fodervaror och bränsle samt under vissa förutsättningar expropriation av varor, för vilka maximipris blivit fastställt, verkställas för kronans räkning. Sedan lagens giltighetstid utlöpt, utfärdades den 3 juni 1915 *lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden*, vilken med vissa förändringar utgör en förnyelse på ett år av 1914 års ovan anförda lag.[2] Då lagen ånyo upphört att gälla, förlängdes bestämmelserna under ytterligare ett år. Denna gång uppdelades emellertid lagen i tvenne författningar, nämligen dels *lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.* den 30 maj 1916 (maximiprislagen),[3] dels *lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden* den 9 juni 1916 (förfoganderättslagen).[4] Lagarna gällde till och med den 30 april 1917.

Då de förhållanden, som utgöra förutsättningarna för dessa lagar, alltjämt äro för handen, hava deras giltighet efter beslut av Kungl. Maj:t och 1917 års riksdag ånyo utsträckts under ett år. Maximiprislagen av år 1916 förlängdes i oförändrad form genom följande den 27 april 1917 utfärdade lag:

Lag

angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

given Stockholms slott den 27 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna, att lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m. skall äga fortsatt tillämpning till och med den 30 april 1918. Av Konungen eller Konungens befallningshavande före den 1 maj 1917 givet förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara må ock, utan hinder av vad i sagda lag är därom annorlunda stadgat, fortfarande lända till efterrättelse; dock må varken dylikt förordnande eller sådant, som gives efter den 30 april 1917, gälla längre än till och med den 30 april 1918. Vad nu är stadgat skall äga tillämpning även i fråga om bestämmelser, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. Beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 6 eller 7 §, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter den 30 april 1918.

[1] Soc. Medd., årg. 1914, sid. 887.
[2] » » » 1915, » 781.
[3] » » » 1916, » 660.
[4] » » » » » 663.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 april 1917.

GUSTAF.

(L. S.)

Steno Stenberg.

Förfoganderättslagen framträder i delvis ny gestalt. Bland de nytillkomna bestämmelserna må här framhållas paragraf 4, som medgiver Konungen rätt att förordna om expropriation av varor, som tillverkats även efter det förordnande om expropriation meddelats (»löpande beslag»), samt paragraf 5, som avser att tydligare än vad som framgick av den förutvarande avfattningen möjliggöra ett sådant förordnande, genom vilket innehavare av fastighet, byggnad eller anläggning ålägges produktionstvång även i andra fall, än då han kan sägas »med densamma» utföra arbete, såsom t. ex. ett förpliktande för ägare av skogsfastighet att avverka skog, för ägare av jordbruk att så, plöja och skörda etc. I sitt utlåtande över förslaget till lagen yttrade lagutskottet bland annat rörande denna paragraf: »I fråga om förevarande paragraf måste man utgå från att all möjlig hänsyn kommer att tagas därtill, att större ingrepp icke sker i den enskildes rätt än som av föreliggande behov oundgängligen föranledes och att särskilt den växande skogen tages i anspråk med synnerlig varsamhet. Men utskottet har dock, med avseende på sistnämnda fall och då anledning synes föreligga att på grund av förfoganderättslagen skogsavverkning redan under innevarande år kan ifrågakomma i avsevärd utsträckning, ansett lämpligt, att i lagen intages en särskild erinran i detta hänseende.»

Den nya förfoganderättslagen utfärdades den 27 april. Samtidigt utfärdades nådig förordning med närmare bestämmelser för verkställighet av denna lag. De båda författningarna avtryckas här nedan.

Lag

om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

given Stockholms slott den 27 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, äge Konungen, på sätt i denna lag stadgas, påfordra, att egendom avstås eller eljest tages i anspråk för ändamål, varom nedan sägs.

2 §.

Finnes erforderligt,

antingen för tillgodoseende inom riket eller någon del därav eller å särskild ort av befolkningens behov av livsmedel, foder för kreatur, vara som är avsedd att genom

sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan för befolkningen viktig förnödenhet,

eller för beredande av tillgång till vara, som är behövlig för krigsbruk eller annat statens ändamål, för kommun eller allmän inrättning eller eljest för något särskilt ändamål av betydelse för det allmänna,

att vara, som nu är nämnd eller som kan användas för åstadkommande, beredande, iståndsättande, tillhandahållande eller transport av dylik vara, ställes till kronans förfogande,

vare innehavaren av sådan vara pliktig att, om Konungen så förordnar, till kronan mot ersättning avstå varan, i den mån denna uppenbarligen ej är oundgängligt behövlig för innehavaren eller den som av honom njuter kost eller stat.

Är vara, som på grund av meddelat förordnande skall avstås till kronan, ej i så berett skick som erfordras för varans användande till det därmed avsedda ändamålet, vare innehavaren, enligt vad Konungen förordnar, pliktig att innan varan avstås eller därefter låta den undergå nödig beredning, i den mån denna enligt gängse förfarande med varan och ortens sed skulle hava verkställts av innehavaren, om varan ej tagits i anspråk för kronans räkning.

Varan skall avstås till kronan inom tid, som i förordnandet av Konungen bestämmes. Närmare föreskrifter om tid för avståendet samt om tid och ort inom länet för varans avlämnande meddelas av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat; och vare innehavare av varan pliktig att, där så finnes nödigt, mot ersättning av kronan ombesörja varans forsling till orten för avlämnandet.

3 §.

I den omfattning och för den tid Konungen bestämmer, må jämväl förordnas, att vara, som, efter det förordnandet meddelats, tillverkas eller eljest framvinnes, skall avstås till kronan; och äge å sådant förordnande vad i 2 § stadgas motsvarande tillämpning.

4 §.

Uppkommer fråga om att angående viss vara meddela förordnande, som i 2 § första stycket eller 3 § sägs, må Konungen i avbidan på frågans slutliga prövning förordna om beslag å varan. Har sådant förordnande meddelats, må innehavare av sådan vara eller, om beslaget avser vara, som någon därefter tillverkar eller framvinner, denne icke utan medgivande av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat förfoga över varan annorledes än till eget bruk eller till bruk för den som av honom njuter kost eller stat.

Har ej inom trettio dagar från det sådant beslag blev gällande innehavaren förpliktats avstå varan till kronan, och ingiver han till Konungens befallningshavande en till Konungen ställd ansökning om beslagets hävande, skall beslaget upphöra att gälla, där ej sådant förpliktande sker inom lika tid från utgången av nyssnämnda trettio dagar eller från det ansökningen därefter ingavs.

5 §.

Där det för tillgodoseende av sådant behov av vara, som i 2 § avses, prövas nödigt att kronan förfogar över fastighet, byggnad eller annan anläggning eller järnväg, fartyg eller annat transportmedel utan att samma egendom avstås till kronan, vare ägare eller innehavare av egendomen pliktig att, i den mån Konungen så förordnar, till kronan mot ersättning ej mindre upplåta egendomen med tillhörande inredning eller utrustning än även tåla eller vidtaga erforderlig ändring eller förflyttning av inredning eller utrustning, som nu är nämnd. Vad sålunda är stadgat gälle ock om byggnad, som erfordras till bostad åt driftspersonal, samt om mark eller byggnad för upplag.

Erfordras för ändamål, som nu är sagt,

att från fastighet tillhandahålles vara, som där frambringas eller finnes tillgänglig,

eller att vid fabrik eller annan anläggning tillverkas, beredes eller iståndsättes viss vara,

eller att med järnväg, fartyg eller annat transportmedel verkställes forsling av viss vara eller av arbetare eller driftspersonal, som för varans framställning eller tillhandahållande erfordras,

utan att kronan i övrigt förfogar över egendomen,

vare ägare eller innehavare av sådan egendom pliktig att, efter ty Konungen därom förordnar, mot ersättning vidtaga de åtgärder, som för varans frambringande, beredande, tillverkning, iståndsättande eller tillhandahållande erfordras, eller verkställa forsling, som nyss är sagd. Av vara, som å fastighet frambringas, äge dock innehavaren av fastigheten att tillgodogöra sig vad som uppenbarligen är oundgängligen behövligt för honom eller den som av honom njuter kost eller stat.

Tages genom förfogande, som i denna § avses, i anspråk växande skog, bör ej utan tvingande skäl avverkning av kronan bedrivas eller innehavaren åläggas i större omfattning än som med god skogshushållning är förenligt.

6 §.

Förordnande eller beslag, varom i 2, 3, 4 eller 5 § förmäles, må avse alla eller blott vissa innehavare av egendom av angivet slag. Sådant förordnande eller beslag vare mot innehavaren gällande när han därav fått del; dock att beslag, som avser vara, vilken någon efter beslagets delgivande tillverkar eller framvinner, skall gälla från det varan tillverkats eller framvunnits.

7 §.

Konungen eller den därtill av Konungen förordnats äge på särskild framställning pröva, huru mycket innehavare av vara, i fall som i 2, 3, 4 eller 5 § sägs, må enligt där givna eller av Konungen meddelade bestämmelser behålla eller använda av varan.

Ej må sådan prövning avse lagligheten av åtgärd, som varuinnehavaren dessförinnan vidtagit.

Har beslut härom meddelats av annan än Konungen, må innehavaren sist å tjugonde dagen från det han erhållit del av beslutet däröver anföra besvär hos Konungen; dock lände beslutet utan hinder av anförda besvär till efterrättelse, om ej Konungen annorlunda förordnar.

8 §.

Innehavare av vara, som skall avstås till kronan eller är ställd under beslag, vare pliktig upplägga, förvara och vårda den; och varde nödig kostnad härför honom av kronan gottgjord.

9 §.

Skall vara jämlikt 2 eller 3 § avstås till kronan, och möter ej genom innehavarens förvållande hinder att varan tages i besittning för kronans räkning, stånde kronan faran för att varan av våda förstöres, försämras eller minskas.

Häves beslag, som enligt 4 § meddelats, eller upphör det eljest att gälla utan att varan avstås till kronan, och har varan lidit skada till följd av beslaget, gälde kronan ersättning för skadan.

10 §.

Är tid inne, då vara jämlikt 2 eller 3 § skall avstås till kronan, vare, ändå att ersättningen för varan ej erlagts eller bestämts, kronan ägare av varan.

Vad sålunda är stadgat gälle även, då vara, som åstadkommits genom arbete vartill någon enligt 5 § förpliktats, för kronans räkning tagits i besittning enligt vad Konungen bestämmer.

11 §.

Anspråk på ersättning av kronan, som av denna lag föranledas, skola med iakttagande av vad i andra och tredje styckena av denna § sägs prövas enligt de grunder, om vilka förmäles i gällande lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov; och skall angående sätt och tid för ersättningens bestämmande och erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

Förordnar Konungen om avstående av vara, varde den innehavaren enligt 2 § tillkommande ersättning för varan bestämd till det värde, som gällde vid tiden för förordnandets meddelande, eller, om varans avstående föregåtts av beslag, till det värde, som gällde, då förordnande om beslaget gavs; för vara, som i 3 § avses, bestämmes ersättningen efter det värde, som gällde vid tiden för tillverkningen eller framvinnandet.

Har vara jämlikt förordnande, som i 2 § andra stycket sägs, undergått beredning, skall ersättningen utgå med hänsyn till det värde, som gällde, när beredningen fullbordats.

12 §.

Har vara, som borgenär hade såsom pant eller eljest under panträtt i handom, avstått till kronan, eller har borgenär, som, då vara avstods, hade panträtt i varan utan att hava den under panträtt i handom eller ägde rätt att till säkerhet för sin fordran hålla varan kvar, hos den, som det tillkommer att gälda ersättningen för varan, innan sådant skett framställt yrkande att undfå betalning ur ersättningen, varde denna överlämnad till överexekutor i den ort, där varan avstods; och äge beträffande överexekutors förfarande med ersättningen bestämmelserna om fördelning hos utmätningsman av köpeskilling för utmätningsvis såld lös egendom motsvarande tillämpning.

13 §.

Meddelas förordnande, varom i 2 § första stycket, 3 § eller 5 § stadgas, äge Konungen, i den mån så prövas nödigt, föreskriva, att egendom skall avstås eller upplåtas eller arbete utföras icke åt kronan utan åt annan, som i förordnandet bestämmes; och skall, då sådan föreskrift meddelats, vad ovan i denna lag stadgas om kronan i tillämpliga delar gälla beträffande den, som sålunda sättes i kronans ställe. Fullgöres ej inom stadgad tid honom åliggande skyldighet att gälda ersättning, som enligt denna lag skall utgå, vare kronan pliktig att, på ansökning av den till ersättningen berättigade, densamma gälda.

14 §.

Det åligger envar att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning, huruvida och i vilken myckenhet han innehar i 2 § nämnd vara.

Vägrar någon vid sådan förfrågan att lämna den begärda upplysningen eller söker han vilseleda om sitt innehav av varan, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, varöver han förfogar, samt taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Vad vid sådan undersökning inhämtas må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med undersökningen avsedda ändamål.

15 §.

Den, som med vetskap därom, att förordnande enligt 2, 3 eller 5 § eller beslag enligt 4 § meddelats, olovligt förfogar över, undansticker, skadar eller förstör vara eller annan egendom, som förordnandet eller beslaget avser, eller eljest åsidosätter vad på honom ankommer till fullgörande av förordnande enligt 2, 3 eller 5 § eller av eljest enligt denna lag behörigen meddelade föreskrifter eller ock att fullgöra honom enligt

8 § åliggande skyldighet att taga hand om sådan vara, varde dömd till böter från och med etthundra till och med tiotusen kronor eller till fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må dömas till straffarbete i högst två år. Lag samma vare, om någon vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt vägrar att lämna upplysning, varom i 14 § förmäles, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, som i samma § avses, söker vilseleda om sitt innehav av någon i 2 § nämnd vara.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

16 §.

Genom denna lag göres ej inskränkning i den rätt till rekvisition, som enligt gällande författningar tillkommer militär myndighet.

17 §.

Konungen äge meddela bestämmelser om delgivning, genom kungörelse eller annorledes, och om verkställighet av förordnande eller beslag, varom i 2, 3, 4 eller 5 § är stadgat, samt om användande för det avsedda behovet av vad enligt denna lag tagits i anspråk, så ock i övrigt giva de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1917 och gäller till och med den 30 april 1918. Konungen äge före den 1 maj 1917 utfärda förordnande eller beslag med avseende å vara eller annan egendom, beträffande vilken motsvarande beslut enligt äldre lag länder till efterrättelse till och med den 30 april 1917, att oberoende av delgivning äga giltighet från och med den 1 maj 1917. I fråga om sålunda meddelat beslag skall den i 4 § andra stycket först stadgade tid av trettio dagar räknas från tiden för det första beslaget eller, där beslaget avser vara, som efter beslagets meddelande av någon tillverkas eller framvinnes, från tillverkningen eller framvinnandet; och skola i det avseende, varom förmäles i 11 §, där givna föreskrifter äga motsvarande tillämpning. Har den 30 april 1918 förordnande om varas avstående till kronan ännu ej blivit mot innehavaren gällande, vare förordnandet utan verkan. Beslag enligt 4 § eller förordnande enligt 5 § gälle ej längre än till sist angivna tid. I fråga om ersättning, vartill någon enligt de i lagen meddelade bestämmelser vid sistnämnda tid är berättigad, så ock beträffande ansvar för dessförinnan begången förseelse, som i 15 § avses, skall vad i denna lag stadgas fortfarande äga tillämpning.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Steno Stenberg.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 27 april 1917 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

given Stockholms slott den 27 april 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, som denna dag utfärdat lag om förfogande över viss egendom under utomor-

dentliga, av krig föranledda förhållanden — nedan benämnd förfoganderättslagen — med tillämpning av 17 § i nämnda lag funnit gott förordna som följer:

§ 1.

Har Konungen jämlikt förfoganderättslagen förordnat om avstående av vara eller om beslag å vara och varder ej åt särskild myndighet lämnat sådant uppdrag, som här nedan i § 2 sägs, översändes förordnandet till Konungens vederbörande befallningshavande, som har att, så snart ske kan, ombesörja, att förordnandet varder, på sätt i § 8 stadgas, delgivet den, som förordnandet avser, ävensom vidtaga de övriga åtgärder för förordnandets verkställande, vilka jämlikt § 3 eller eljest på befallningshavanden ankomma.

§ 2.

Där Konungen vid meddelande av förordnande om avstående av vara prövar lämpligt uppdraga åt statskommission eller annan särskild myndighet att meddela föreskrifter om den ort, till vilken varan skall forslas, om den tid, då sådant skall verkställas, samt om övriga med förfogandet sammanhängande ämnen, skall förordnandet överlämnas till nämnda myndighet; och åligger det denna att översända förordnandet, jämte eget beslut i ärendet, till Konungens befallningshavande, som därvid, med iakttagande av att jämväl sistnämnda beslut skall vederbörande delgivas, förfar på sätt i § 1 föreskrives.

Uppdrag, som nu nämnts, må icke avse ersättningsfrågor.

§ 3.

Har Konungen förordnat om avstående av vara och har i förordnandet eller genom beslut av myndighet, varom i § 2 sägs, blivit bestämt, att varan skall forslas till ort utom det län, där den finnes, tillkommer det Konungens befallningshavande att genom beslut, som delgives vederbörande på sätt i § 8 är stadgat, bestämma den plats inom länet och den tid, å vilken varan skall avlämnas.

Skall varan från den plats, där den i enlighet med vad i första stycket sägs blivit avlämnad, forslas vidare, ombesörjer Konungens befallningshavande eller den, som särskilt därtill bemyndigats, de åtgärder, som för sådant ändamål erfordras. Kostnaden härför gäldas av statsmedel.

§ 4.

Har Konungen förordnat om beslag å all inom riket eller inom någon del därav eller å viss ort befintlig eller viss innehavare tillhörig vara av angivet slag eller å vara, som efter förordnandets meddelande tillverkas eller eljest framvinnes, åligger det den, som av förordnandet beröres, att lämna uppgift angående det förråd av varan, som hos honom förefanns vid den tidpunkt, från vilken förordnandet skall vara mot honom gällande, samt huru mycket av det förefintliga förrådet, som han anser vara för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, oundgängligen behövligt för varje vecka eller eljest för tidrymd, beträffande vilken uppgift i förordnandet begärts. Uppgiften skall senast å sjunde dagen efter ovan angivna tidpunkt inlämnas eller med posten insändas till finansdepartementet eller den myndighet, som må hava i förordnandet bestämts. Erfordras förnyad uppgift, vill Konungen därom särskilt förordna.

§ 5.

Har jämlikt § 4 i förfoganderättslagen ansökning gjorts hos Konungens befallningshavande om hävande av beslag, skall befallningshavanden ofördröjligen med eget yttrande insända ansökningen till Konungen.

§ 6.

Har Konungen meddelat förordnande jämlikt 5 § i förfoganderättslagen och varder ej åt särskild myndighet lämnat sådant uppdrag, som i § 7 här nedan omförmäles, översändes förordnandet till Konungens vederbörande befallningshavande för delgivning på sätt i § 8 sägs.

§ 7.

Där Konungen vid meddelande av förordnande, som i § 6 avses, prövar lämpligt uppdraga åt statskommission eller annan särskild myndighet att meddela föreskrifter om den tidrymd varunder och den omfattning vari industriell anläggning, jordbruks- eller skogsfastighet, järnväg, fartyg, byggnad eller annan egendom skall tagas i anspråk, om arten av det arbete, som skall med egendomen eller å densamma bedrivas, om den förändring eller förflyttning med avseende å egendomens inredning eller utrustning, som erfordras, därest förändring eller förflyttning i sådant avseende i förordnandet påbjudits, om tid för fullgörandet av leveranser och transporter samt om övriga med förfogandet sammanhängande ämnen, överlämnas förordnandet till nämnda myndighet, som har att översända detsamma jämte eget beslut i ärendet till Konungens befallningshavande för förordnandets och beslutets delgivning på sätt i § 8 sägs.

Uppdrag, som nu nämnts, må icke avse ersättningsfrågor.

§ 8.

Förordnande, som jämlikt förfoganderättslagen meddelas av Konungen, så ock beslut, som enligt denna förordning meddelas av Konungens befallningshavande eller särskild myndighet, skola, där ej annorlunda bestämmes, delgivas, om förordnandet eller beslutet avser all egendom av angivet slag inom hela riket eller någon del därav eller å viss ort, genom kungörelse, som anslås å lämpliga platser inom den eller de kommuner, som av förordnandet beröras, men eljest på sätt som om delgivning av stämning är stadgat; dock att, där i sistnämnda fall den, vilken förordnande eller beslut skall delgivas, ej genast kan träffas och saken ej tål uppskov, delgivning må ske därigenom, att förordnandet eller beslutet varder i besannad avskrift fästat å hans husdörr och uppläst för hans husfolk, om sådant finnes. Kostnaden för delgivningen gäldas av statsmedel.

Då kungörelse anslås eller förordnande eljest delgives, skall Konungens befallningshavande tillse, att exemplar av förfoganderättslagen, denna förordning, rekvisitionslagen och rekvisitionsförordningen finnas å samma plats anslagna eller på annat lämpligt sätt hållas för vederbörande tillgängliga.

§ 9.

Då jämlikt § 5 i förfoganderättslagen fastighet, anläggning eller annan egendom ställes till kronans förfogande för längre tid än fyrtioåtta timmar, skall före begagnandet beskrivning å egendomen upprättas, där utredning om egendomens då varande skick antages eljest icke sedermera kunna förebringas och något avsevärt dröjsmål icke finnes genom förfarandet för kronan uppstå. Sådan beskrivning skall alltid upprättas, då förändring av egendomens inredning eller utrustning föreskrivits. Beskrivningen skall genom Konungens befallningshavandes försorg upprättas i två exemplar, vilka underskrivas och utväxlas av avlämnaren och befallningshavanden.

§ 10.

Då på grund av förordnande vara till kronan avstått eller ock fastighet, anläggning eller annan egendom jämlikt § 5 i förfoganderättslagen tagits i anspråk, skall bevis

härom meddelas i förra fallet av Konungens befallningshavande och i senare fallet av befallningshavanden eller, därest åt särskild myndighet lämnats sådant uppdrag, som i § 7 här ovan sägs, av denna.

§ 11.

I fråga om de grunder, efter vilka ersättning skall utgå, samt tid och sätt för ersättningens bestämmande och erläggande skola, jämte det stadgandena i gällande rekvisitionslag och rekvisitionsförordning i tillämpliga delar lända till efterrättelse, tillika gälla här nedan i §§ 12 och 13 meddelade bestämmelser.

§ 12.

Har vara jämlikt förfoganderättslagen tagits i beslag, tillkommer det den av de i rekvisitionslagen omförmälda värderingsnämnder, efter vars taxa eller prövning ersättning skall utgå, om varan avstås, att avgöra av beslaget föranledda ersättningsanspråk.

§ 13.

1. Där jämlikt förfoganderättslagen vara, tjänstbarhet eller annat tagits i anspråk eller beslag meddelats, skall, om ersättning påfordras, räkning härå ingivas till Konungens befallningshavande eller i de fall, då Konungen så bestämmer, till statskommission eller annan särskild myndighet.

2. Är pris å det, för vilket ersättning yrkas, upptaget i taxa, som uppgjorts jämlikt rekvisitionslagen eller eljest behörigen fastställts, varde, sedan Konungens befallningshavande eller särskild myndighet, som i mom. 1 omförmäles, prövat och bestämt ersättningens belopp, denna genast mot kvitto, som må tecknas å räkningen, utbetald till den ersättningsberättigade eller ock, om denne ej är tillstädes, med allmänna posten mot mottagningsbevis till vederbörande översänd.

3. Menar någon, att tillämpning av taxa i fråga om honom tillerkänd ersättning för vara har på grund av särskilda omständigheter innefattat synnerlig obillighet, och vill han, med begagnande av den honom i sådant fall tillkommande rätt, draga sitt anspråk å ytterligare ersättning under riksvärderingsnämndens prövning, göre hos riksvärderingsnämnden ansökan om sådan ytterligare ersättning genom skriftlig inlaga, vilken bör ingivas till nämndens ordförande inom tjugu dagar från det ersättningen enligt taxan blivit klaganden tillerkänd; och bör klaganden vid denna inlaga foga de handlingar, han vill åberopa till stöd för sin talan.

4. Avser yrkande, som i mom. 1 sägs, ersättning för sådan egendom, som icke finnes i gällande taxa upptagen, skall Konungens befallningshavande eller den i nämnda mom. omförmälda särskilda myndighet, sedan i de fall, då sådant kan vara erforderligt, besiktning eller undersökning ägt rum, överlämna ansökningen eller utdrag av densamma i erforderliga delar jämte eget utlåtande och andra till ärendet hörande handlingar till vederbörande lokala värderingsnämnd. Den lokala värderingsnämnden åligger att pröva och avgöra ärendet, dock att nämnden, om den jämlikt stadgandet i § 12 i rekvisitionslagen finner ärendet vara av beskaffenhet att böra avgöras av riksvärderingsnämnden, har att ofördröjligen inhämta besked från denna, huruvida sådan förundersökning eller förhandling, som i § 20 mom. 3 i rekvisitionsförordningen sägs, i ärendet erfordras eller ej, och, där dylik handläggning av ärendet icke tarvas eller sedan densamma avslutats, utan uppehåll överlämna handlingarna i ärendet till riksvärderingsnämnden.

5. Är framställningen om ersättning föranledd av beslag, åligger det Konungens befallningshavande eller den särskilda myndighet, som i mom. 1 sägs, att, sedan erforderlig besiktning eller undersökning ägt rum, överlämna handlingarna jämte eget yttrande till den värderingsnämnd, som efter ty i § 12 här ovan sägs skall pröva anspråket.

6. Är taxa, som uppgjorts jämlikt rekvisitionslagens bestämmelser, helt eller delvis avsedd att användas uteslutande vid tillämpning av förfoganderättslagen och har Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer förordnat, att stadgandena i § 26 av rekvisitionsförordningen angående taxas offentliggörande icke skola tillämpas beträffande sådan taxa eller del av taxa, vare den, som deltagit i upprättandet av dylik taxa eller del av taxa eller eljest å tjänstens vägnar därmed tagit sådan befattning, att han om innehållet äger kännedom, förbjudit att något därav yppa.

§ 14.

Ersättning, som i förfoganderättslagen avses, skall, där så ske kan, erläggas kontant, vartill nödiga medel rekvireras från statskontoret, men eljest genom anvisning, varom i § 14 mom. 1 av rekvisitionslagen sägs. Anvisning må utställas, förutom av statskontoret, jämväl av Konungens befallningshavande och av sådan särskild myndighet, varom i §§ 2 och 7 här ovan sägs. Anvisningar skola numreras i fortlöpande nummerföljd.

Till gäldande av sådan kostnad och gottgörelse, varom i §§ 3, 8 och 17 förmäles, äge Konungens befallningshavande, när behöriga verifikationer föreligga, rekvirera nödiga medel från statskontoret.

§ 15.

Konungens befallningshavande och den särskilda myndighet, åt vilken uppdrag jämlikt § 2 eller 7 här ovan lämnats, skola föra förteckning över de jämlikt förfoganderättslagen och denna förordning meddelade, till myndigheten överlämnade förordnanden och beslut. Har annan myndighet än statskontoret utställt anvisning, som i § 14 sägs, åligger det myndigheten att inom tio dagar därefter till statskontoret insända uppgift om anvisningens nummer, det belopp, varå den lyder, dagen för dess utställande samt den, till vilken anvisningen blivit utställd.

§ 16.

1. Då järnväg, kanal eller slussverk tages i anspråk utan att hava helt och hållet ställts till kronans förfogande, bör uti sådan anläggnings förmåga att betjäna allmänheten icke göras större intrång, än behovet oundgängligen kräver.

2. Då i mom. 1 omnämnd anläggning ställes till kronans förfogande eller dess förmåga att betjäna allmänheten inskränkes för utförande av transporter med mera dylikt för kronans räkning, skall anläggningens innehavare meddela Konungens befallningshavande underrättelse om den enskilda trafikens upphörande eller inskränkande.

§ 17.

Därest de Konungens befallningshavande enligt denna förordning åliggande tjänsteförrättningar icke skulle med de hos befallningshavanden anställda tjänstemän medhinnas, skall befallningshavanden förordna extra tjänstemän till erforderligt antal.

Konungens befallningshavande eller sådan särskild myndighet, som i § 10 omförmäles, äger åt någon under befallningshavanden lydande tjänsteman uppdraga att utfärda bevis, som i nämnda § avses; och skall vad i § 17 mom. 2 av gällande rekvisitionsförordning är stadgat angående kvitto å fullgjord rekvisition i tillämpliga delar gälla om sådant bevis.

Vid upprättande av beskrivning, varom i § 9 sägs, ävensom, där så erfordras, vid utfärdande av bevis enligt § 10 bör sakkunnig person biträda; och njute han gottgörelse av allmänna medel efter ty Konungens befallningshavande prövar skäligt.

§ 18.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt § 4 åliggande uppgiftsskyldighet eller i fall, som i nämnda § sägs, mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift eller som med vetskap om föreskrift, som blivit jämlikt bestämmelserna i denna förordning meddelad, åsidosätter nämnda föreskrift eller underlåter att vidtaga åtgärd, som på honom ankommer för dess behöriga fullgörande, dömes, där ej gärningen eljest är med straff belagd, till böter från och med tio till och med tiotusen kronor.

§ 19.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i § 18 sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 20.

Av böter, som enligt denna förordning ådömts, tillfalla en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 21.

Skulle för särskilt fall finnas lämpligt, att från denna förordning avvikande bestämmelser meddelas i ämne, som i förordningen avses, vill Konungen därom stadga.

Denna förordning träder i kraft den 1 maj 1917 och gäller till och med den 30 april 1918. Beträffande sådan under förordningens giltighetstid begången förseelse, varom i § 18 förmäles, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivet och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 april 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Steno Stenberg.

Arbetstillgången under första kvartalet 1917

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetstillgången grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 20 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 267 arbetsgivare med 291 842 arbetare, varav *2 239* arbetsgivare med *281 923* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetning av de inkomna svaren kan för bedömande av *arbetstillgången under första kvartalet 1917 inom industri och hantverk* följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom		
		mycket god	god eller medelgod	mindre än medelgod
1917				
1:sta kv.	*281 923*	*33*	*53*	*14*
1916				
4:de kv.	277 208	39	56	5
3:dje »	289 387	39	55	6
2:dra »	282 373	38	57	5
1:sta »	277 505	33	61	6
1915				
4:de kv.	267 912	29	64	7
3:dje »	269 636	29	63	8
2:dra »	271 210	20	68	12
1:sta »	249 403	20	65	15

	Antal arbetare	Mycket god	God eller medelgod	Mindre än medelgod
1914				
4:de kv.	245 003	13	64	23
3:dje »	251 145	7	61	32
2:dra »	262 988	18	76	6
1:sta »	253 324	16	76	8
1913				
4:de kv.	257 916	17	78	5
3:dje »	273 375	20	75	5
2:dra »	266 560	21	76	3
1:sta »	250 336	20	74	6
1912				
4:de kv.	200 918	19	75	6
3:dje »	203 578	21	74	5
2:dra »	202 407	18	77	5
1:sta »	184 711	13	75	12

Det visade sig även, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 407 arbetsgivare med 54 512 arbetare (19 %), såsom *oförändrad* av 1 372 arbetsgivare med 179 759 arbetare (64 %) samt som *sämre* av 460 arbetsgivare med 47 652 arbetare (17 %).

Med ledning av tabellen å sid. 590—591, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under första kvartalet 1917.

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom								
	mycket god			god eller medelgod			mindre än medelgod		
	1917 1 kv.	1916 4 kv.	1916 1 kv.	1917 1 kv.	1916 4 kv.	1916 1 kv.	1917 1 kv.	1916 4 kv.	1916 1 kv.
Malmbrytning och metallindustri	*59*	61	53	*36*	36	43	*5*	3	4
Jord- och stenindustri	*14*	26	29	*61*	56	55	*25*	18	16
Trävaruindustri	*26*	40	19	*64*	57	77	*10*	3	4
Pappers- och grafisk industri	*12*	24	12	*74*	74	86	*14*	2	2
Livsmedelsindustri	*4*	13	7	*69*	79	85	*27*	8	8
Textil- och beklädnadsindustri	*20*	24	31	*72*	72	66	*8*	4	3
Läder-, hår- och gummivaruindustri	*5*	13	20	*61*	69	74	*34*	18	6
Kemisk-teknisk industri	*14*	23	55	*40*	75	44	*46*	2	1

Malmförädlings- och metallindustrien var fortfarande den näringsgrupp, som uppvisade de gynnsammaste konjunkturerna. Av mera betydande företag var det liksom föregående kvartal endast de nordsvenska malmfälten, som betecknade arbetstillgången såsom mindre god. Inom gruvdriften i övrigt samt vid järnverken rådde över allt tillfredsställande arbetstillgång. Vid några av de större verken låg emellertid driften nere under senare delen av mars månad till följd av konflikt mellan järnbruksförbundet och metallindustriarbetarförbundet (bilagd 27 april). Inom järn- och stålmanufakturen hava bleckslagerier och bleckvarufabriker i allt större utsträckning nödgats inskränka eller, där så kunnat ske, omlägga driften på grund av materialbrist. Vid en del mekaniska och elektriska verkstäder samt skeppsvarv har av samma orsak reducering av arbetsstyrka eller arbetstid måst vidtagas. I stort sett har dock arbetstillgången inom dessa branscher varit god och brist å duglig arbetskraft flerstädes gjort sig gällande. Av övriga hithörande specialindustrier hava bland annat kapsylfabrikerna arbetat under mindre goda konjunkturer.

Jord- och stenindustrien utvisade i jämförelse med föregående kvartal en tydlig försämring, som i främsta rummet får tillskrivas den av det engelska importförbudet framkallade krisen inom glasindustrien. Vid stenhuggerierna var läget oförändrat; inom gatstensbranschen synes det allenast hava varit de kommunala leveranserna, som möjliggjort någon produktion. Vid torvfabrikerna låg driften flerstädes nere, beroende i en del fall därpå,

att all för säsongen tillgänglig råvara blivit avverkad, men i viss mån också på den rådande bristen å järnvägsvagnar. Tegelbruken hade i allmänhet starkt reducerat sin arbetsstyrka, men syntes emotse god arbetstillgång under den stundande sommaren; flerstädes uttrycktes dock farhågor för brist å bränsle och arbetskraft. Kalkindustrien arbetade, såsom redan i de preliminära månadsöversikterna framhållits, under utpräglat goda konjunkturer, och detsamma var givetvis även fallet med stenkolsindustrien.

Trävaruindustrien synes fortfarande vara den grupp, som näst metallindustrien haft den bästa arbetsmarknaden. Dock har skärpningen av blockadkriget även här visat sina verkningar. I främsta rummet har därav drabbats den huvudsakligen på export grundade träförädlingsindustrien å öst- och västkusten. Av de inalles omkring 3 200 sågverks- och snickeriarbetare, för vilka arbetstillgången betecknats såsom mindre än medelgod, kommo 1 300 enbart på Göteborg. De stora norrländska sågverken hade däremot med ett fåtal undantag god arbetstillgång även under detta kvartal, och detsamma gällde i stort sett också den för inrikes avsättning arbetande möbelindustrien. Vid korkfabrikerna var driften på grund av råvarubrist flerstädes helt eller delvis nedlagd.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* hava särskilt pappersbruken måst vidtaga mycket betydande driftinskränkningar till följd av exportens avstängning samt brist å svavel och andra råvaror. Trämassefabrikerna synas i mindre grad hava haft känning av dessa svårigheter, men rönte i stället flerstädes olägenheter på grund av vattenbrist. Inom bokbinderi- och tryckeriyrkena förekommo inga mer anmärkningsvärda konjunkturförändringar.

Inom *livsmedelsindustrien* var ställningen långt ifrån tillfredsställande. Kvarnarna hade nästan överallt otillräcklig arbetstillgång, och bagerierna måste som bekant efter brödregleringens genomförande i stor utsträckning reducera sin arbetsstyrka. Choklad- och konfektfabrikerna hade även stora svårigheter att bekämpa på grund av den knappa tilldelningen av råvaror. Råsockerfabrikerna avslutade under januari den s. k. efterkampanjen, varpå en del säsongarbetare blevo entledigade; i övrigt var arbetstillgången inom denna industri normal. Detsamma gällde i stort sett även bryggerinäringen, ehuruväl mältningsförbudet i åtskilliga fall där vållade svårigheter. Margarinindustrien låg fortfarande helt och hållet nere, och även konservfabrikerna hade i åtskilliga fall måst inskränka driften.

Textil- och beklädnadsindustrien företedde i jämförelse med senare halvåret 1916 ingen mer utpräglad förskjutning. Relativa antalet arbetare, för vilka arbetstillgången betecknades som otillfredsställande, var mindre än inom flertalet övriga näringsgrupper. Inom bomullsindustrien var det endast en vaddfabrik, som rapporterade mindre än medelgod arbetstillgång. Mera framträdande var råvarubristen inom linne-, jute- och ylleindustrierna; inom den sistnämnda branschen var det dock huvudsakligen en del mindre företag, som sett sig föranlåtna att vidtaga driftinskränkningar. Trikåfabrikerna arbetade med ett par undantag under fullt tillfredsstäl-

lande konjunkturer. Inom skrädderi- och sömnadsyrket gjorde sig bristen å vissa material särskilt gällande inom en del specialbranscher (kravatt- och korsettfabriker m. m.).

Inom gruppen *läder-, hår- och gummivaruindustri* befunno sig särskilt gummifabrikerna i en synnerligen vansklig situation; samtliga större fabriker inom branschen hade på grund av råvarubrist måst helt eller åtminstone i det närmaste nedlägga driften. Läder- och skofabrikerna rapporterade även i många fall försämrad arbetstillgång till följd av att material antingen ej kunnat anskaffas eller ock stigit oskäligt högt i pris. I allmänhet hade man dock kunnat stanna vid smärre inskränkningar av arbetsstyrkan eller arbetstiden. Övriga hithörande branscher — päls-, handsk- och borstfabriker, m. m. — uppvisade ganska ojämna konjunkturer, beroende på de olika fabrikernas större eller mindre råvarutillgångar.

Kemisk-tekniska industrien hade i främsta rummet tändsticksfabrikerna att tacka för föregående kvartals relativt gynnsamma totalsiffror. Redan då visade sig emellertid tecken till en depression, som under de senaste månaderna allt starkare framträtt. Av de inom denna näringsgren sysselsatta arbetarna kommo nu nära $^2/_3$ på fabriker, som betecknat arbetstillgången såsom mindre god. Svårigheter på grund av råvarubrist gjorde sig även starkt gällande vid ljus- och tvålfabrikerna samt framför allt oljeslagerierna, av vilka åtskilliga måst helt inställa driften. Under gynnsamma konjunkturer arbetade däremot bl. a. sprängämnes-, träkols- och superfosfatindustrierna.

Byggnadsverksamheten var å de flesta orter av obetydlig omfattning. I främsta rummet synes detta dock hava berott på de under kvartalet rådande ogynnsamma väderleksförhållandena; under sommaren förväntades arbetstillgången flerstädes bliva bättre än förra året. Sämst voro konjunkturerna för måleriarbetarna, på grund av den inom detta fack kännbara bristen å linolja. Minst torde arbetslöshet däremot hava förekommit bland träarbetarna, vilka i sitt arbete varit relativt oberoende av temperaturen, och för vilka på många håll yppats nya arbetstillfällen med uppförande av bostadsbaracker, fabriksutvidgningar och andra anläggningar av mera provisorisk art.

För *transportarbetarna* var arbetstillgången inom åkeriyrket tämligen god, inom stuveri- och sjömansyrkena däremot genomgående dålig till följd av blockadkriget och den starka kölden, som avstängde kusttrafiken icke blott i Norrland, utan även inom åtskilliga eljest relativt isfria kustområden i södra Sverige.

Inom *jordbruket* var efterfrågan å tjänstefolk för sommarhalvåret synnerligen stark och efter vanligheten större än tillgången. För daglönare var arbetstillgången däremot ringa, ett förhållande, som särskilt gjorde sig kännbart i Skåne, där vårarbetet under blida vintrar brukar igångsättas redan under mars månad.

Inom landets övriga delar torde all tillgänglig arbetskraft på landsbygden hava tagits i anspråk av *skogshanteringen*, som under hela vintern bedrivits i osedvanligt stor omfattning och för därtill lämpliga arbetare erbjudit vida

högre förtjänster än de flesta andra näringsgrenar. I Norrland har emellertid timmerdrivningen på en del platser måst inställas tidigare, än eljest skulle varit fallet, till följd av den genom spannmålsransoneringen framkallade foderbristen till hästarna. De härav berörda skogsarbetarna hava i stället delvis tagits i anspråk för vedhuggning.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

	1:sta kvartalet 1917			4:de kvartalet 1916			1:sta kvartalet 1916		
	mars	febr.	jan.	dec.	nov.	okt.	mars	febr.	jan.
Jordbruket m. m.	64	59	57	66	66	67	74	68	73
Övriga näringsgrenar	140	150	128	107	126	102	121	145	160
Samtliga »	118	124	110	97	106	87	109	124	138

Relativa tillgången å arbetskraft var, efter vad härav framgår, under januari mindre än vid samma tid föregående år, under februari ungefär lika med 1916, men under mars något större än nämnda år. För jordbrukets vidkommande var antalet ansökningar om arbete under samtliga berörda månader mindre än förra året.

Enligt den statistiska sammanställningen å sid. 585 voro bland de av rapporteringen berörda 281 923 arbetarna 33 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, under det att 14 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1916 resp. 33 och 6 %, 1915 resp. 20 och 15 %, 1914 resp. 16 och 8 %, 1913 resp. 20 och 6 % samt 1912 resp. 13 och 12 %. Efter de utomordentligt gynnsamma konjunkturer, som under hela förra året voro rådande på arbetsmarknaden, har, såsom härav framgår, en omisskännlig försämring inträtt. Relativa antalet arbetare, för vilka arbetstillgången angivits såsom mycket god, har dock inom tvenne näringsgrupper, metall- och trävaruindustrierna, varit större än under första kvartalet 1916. Det är, såsom av den föregående översikten över de särskilda industrigrenarna framgår, i främsta rummet bristen å utländska råvaror av olika slag, som vållat rubbningar och nödvändiggjort inskränkningar av produktionen. Industriens avsättningsmöjligheter hava däremot, om man frånser vissa fabriksklasser, såsom pappers- och glasbruk, i allmänhet betecknats såsom tillfredsställande och i många fall såsom synnerligen gynnsamma. Av denna orsak hava, liksom föregående kvartal, omfattande justeringar måst vidtagas i från arbetsgivarna inkomna primäruppgifter, där arbetstillgången betecknats såsom god eller mycket god, ehuru samtidigt meddelats, att större reduktion av arbetsstyrkan eller förkortning av arbetstiden vidtagits på grund av råvarubrist.

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	51	11 065	14	2 550	28	5 648	7	486	2	2 381
Malmförädlingsverk	71	24 945	33	18 573	32	5 546	6	826	—	—
Järn- och stålmanufaktur	96	9 088	27	3 780	38	3 581	10	653	13	150
Mekaniska verkstäder	235	41 761	110	27 101	105	12 435	12	1 199	8	1 026
Skeppsvarv	24	9 068	13	4 843	8	3 910	1	164	1	76
Elektromekanisk industri	25	9 121	11	5 442	5	2 323	4	344	5	1 012
Annan metallindustri	45	4 990	18	2 210	17	2 232	4	148	6	400
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	3 210	6	1 650	3	1 521	1	39	—	—
Torvindustri	21	319	2	52	6	115	5	54	6	72
Stenhuggerier	50	4 175	2	100	8	411	15	800	7	350
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	20	2 858	1	272	10	2 387	8	181	1	18
Tegelbruk	80	2 651	7	179	33	1 788	23	518	11	86
Glasbruk	31	3 605	2	130	12	1 125	8	977	8	1 318
Annan jord- och stenindustri	31	3 649	7	487	14	2 006	4	643	3	474
Trävaruindustri:										
Sågverk	208	22 950	30	4 293	110	12 474	45	4 132	16	1 741
Snickerifabriker och annan träförädling	174	9 704	63	4 230	68	3 177	25	1 149	11	471
Korkfabriker	4	264	—	—	—	—	1	44	1	39
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	75	11 753	10	1 813	42	6 325	19	3 241	3	261
Pappersbruk	37	8 734	3	380	18	4 809	4	435	10	2 913
Bokbinderier	29	2 220	4	136	17	1 658	5	311	3	115
Boktryckerier och litografiska anstalter	98	6 277	11	1 110	52	3 222	27	1 589	8	356
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	21	977	—	—	1	38	1	20	10	430
Bagerier	44	1 296	—	—	9	381	12	439	14	348
Sockerindustri	25	3 071	—	—	6	1 151	15	1 693	4	227
Choklad- och konfektfabriker	18	1 767	2	54	2	420	3	217	4	200
Bryggerier och brännerier	70	3 529	5	401	34	1 987	20	691	8	182
Tobaksfabriker	4	1 112	—	—	4	1 112	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	35	1 070	1	11	16	597	8	177	5	130
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	38	10 426	8	1 888	24	6 852	5	1 628	1	58
Jute- och linneindustri	9	2 363	3	937	3	636	—	—	3	790
Ylleindustri	51	8 286	8	1 093	24	4 176	8	2 026	6	506
Trikåfabriker	16	3 156	2	214	10	2 328	2	436	—	—
Annan textilindustri	34	2 090	6	434	18	970	6	447	3	75
Skrädderi- och sömnadsyrket	47	6 715	11	2 447	24	3 020	7	941	5	307
Annan beklädnadsindustri	26	1 811	2	123	14	1 203	8	388	2	97
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	25	1 482	3	215	6	241	7	339	4	296
Skofabriker	48	6 572	2	153	25	3 182	12	1 820	8	1 124
Gummivarufabriker	7	1 380	1	34	1	74	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	33	1 825	3	145	15	995	7	268	6	329
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	27	981	2	55	9	301	3	86	9	435
Tändsticksfabriker	15	8 260	1	580	5	1 736	3	665	6	5 279
Annan kemisk-teknisk industri	34	3 717	7	1 171	13	1 119	9	1 229	5	198
Byggnadsverksamhet	94	7 230	4	776	17	3 178	34	2 413	23	650
Handel och varulager	45	1 879	4	184	16	962	10	385	9	251
Land- och sjötransport	26	4 501	1	23	5	1 180	3	204	6	2 258
Kraft-, belysnings- och vattenverk	32	4 020	3	1 431	11	1 053	11	633	7	903
Summa 1:sta kv. 1917	**2 239**	**281 923**	**453**	**91 700**	**938**	**115 585**	**428**	**35 078**	**271**	**28 332**
» 4:de » 1916	2 252	277 908	620	107 150	1 094	129 813	323	27 247	133	9 019
» 3:dje » »	2 371	289 387	711	112 741	1 121	131 750	344	26 057	119	13 634
» 2:dra » »	2 294	282 373	651	106 501	1 112	136 653	361	25 207	106	7 204
» 1:sta » »	2 246	277 505	477	92 244	1 033	126 556	473	40 920	152	7 912

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	12	3 259	36	7 523	3	283	32	8 803	19	2 262	—	—
—	—	15	8 713	56	16 232	—	—	29	19 193	41	5 696	1	56
8	924	12	1 744	56	5 614	28	1 730	20	3 556	73	5 221	3	311
—	—	70	9 892	148	28 661	17	3 208	88	18 499	144	22 829	3	433
1	75	4	1 448	18	7 469	2	151	12	5 921	12	3 147	—	—
—	—	4	826	19	8 237	2	58	4	3 844	20	5 268	1	9
—	—	12	2 215	24	2 273	9	502	17	2 032	26	2 886	2	72
—	—	1	145	9	3 065	—	—	5	1 287	5	1 923	—	—
2	26	—	—	13	191	8	128	4	99	17	220	—	—
18	2 514	10	672	22	1 922	18	1 581	5	125	31	1 908	14	2 142
—	—	6	235	11	1 702	3	921	1	813	16	1 935	3	110
6	80	19	529	55	2 030	6	92	11	410	67	2 195	2	46
1	55	—	—	16	1 375	15	2 230	6	787	21	2 139	4	679
3	39	9	599	17	2 464	5	586	9	622	22	3 027	—	—
7	310	50	5 798	133	14 496	25	2 656	35	3 896	158	16 918	15	2 136
7	677	52	3 282	101	5 005	21	1 417	43	2 591	128	7 017	3	96
2	181	—	—	—	—	4	264	—	—	2	83	2	181
1	113	11	2 364	54	7 904	10	1 485	14	1 573	57	9 057	4	1 123
2	197	5	944	17	4 087	15	3 703	4	455	28	7 303	5	976
—	—	7	490	17	1 401	5	329	4	404	23	1 771	2	45
—	—	20	1 537	64	4 144	14	596	8	1 205	88	5 039	2	38
9	489	—	—	3	83	18	894	—	—	11	368	10	609
9	128	5	205	14	264	25	827	—	—	15	637	29	659
—	—	—	—	23	2 974	2	97	—	—	24	3 012	1	59
7	876	1	42	5	587	12	1 138	—	—	15	1 551	3	216
3	268	10	963	49	2 010	11	556	6	344	59	2 874	5	311
—	—	1	781	3	331	—	—	—	—	4	1 112	—	—
5	155	2	124	23	663	10	283	—	—	29	840	6	230
—	—	2	1 268	36	9 158	—	—	8	3 313	30	7 113	—	—
—	—	—	—	8	2 213	1	150	—	—	7	1 617	2	746
5	485	4	735	38	6 510	9	1 041	2	204	46	7 886	3	196
2	178	2	223	8	2 102	6	831	2	214	14	2 942	—	—
1	164	5	308	25	1 684	4	98	2	167	32	1 923	—	—
—	—	8	1 079	36	5 398	3	238	6	216	40	6 446	1	53
—	—	3	143	18	1 459	5	209	1	70	25	1 741	—	—
5	391	2	135	11	468	12	879	1	84	19	957	5	441
1	293	3	339	33	4 293	12	1 940	2	224	40	5 594	6	754
5	1 272	1	34	1	74	5	1 272	—	—	3	425	4	955
2	88	3	156	28	1 388	2	281	1	52	29	1 620	3	153
4	104	4	154	9	223	14	604	—	—	21	809	6	172
—	—	—	—	5	1 699	10	6 561	—	—	15	8 260	—	—
—	—	2	339	21	2 343	11	1 035	6	699	25	2 720	3	298
16	213	19	1 959	35	2 758	40	2 513	1	210	61	6 032	32	988
6	97	3	77	28	1 460	14	342	—	—	35	1 655	10	224
11	836	2	83	7	1 259	17	3 159	1	23	16	2 144	9	2 334
—	—	6	673	19	2 563	7	784	1	33	23	3 258	8	729
149	**11 228**	**407**	**54 512**	**1 372**	**179 759**	**460**	**47 652**	**391**	**81 968**	**1 636**	**181 380**	**212**	**18 575**
82	4 679	690	96 537	1 316	160 092	246	21 279	608	117 445	1 566	154 994	78	5 469
76	5 205	812	105 126	1 304	154 673	255	29 588	945	150 490	1 375	134 414	51	4 483
64	6 808	784	107 970	1 313	156 849	197	17 554	662	115 978	1 557	158 258	75	8 137
111	9 873	732	106 274	1 291	152 633	223	18 598	297	58 242	1 752	200 860	197	18 403

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1917.

I arbetslöshetsrapporteringen för första kvartalet av år 1917 hava deltagit 30 fackförbund. Förutom i föregående kvartalsöversikt redovisade organisationer har tillkommit tobaksarbetareförbundet, från vilket uppgifter förut alltsedan tobaksmonopolets genomförande saknats. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1917 utgjorde resp. 75 000, 77 101 och 79 174. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 5·4, 5·9 och 5·5 %. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år, denna undersökning pågått, framgå av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915		1916		1917	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7	75 000	5·4
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0	77 101	5·9
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7	79 174	5·5
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2	—	—
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7	—	—
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3	—	—
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	67 026	2·7	—	—
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	66 801	2·7	—	—
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	65 430	2·2	—	—
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	72 335	2·2	—	—
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	72 843	2·3	—	—
December.	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	71 169	2·2	—	—

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å nästföljande sida är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1917.

Fackförbund	Januari			Februari			Mars		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	914	70	7·7	910	116	12·7	1 014	167	16·5
» bleck- och plåtslagareförbundet	981	66	6·7	1 459	110	7·5	1 469	170	11·6
» bokbindare »	767	16	2·1	988	19	1·9	941	12	1·3
» bryggeriarbetare »	1 485	31	2·1	1 562	100	6·4	1 595	55	3·4
De förenade förbunden	1 722	46	2·7	1 553	71	4·6	1 688	94	5·6
Sv. gjutare förbundet	2 737	5	0·2	3 192	15	0·5	2 894	55	1·9
» grov- och fabriksarbetare »	11 904	2 099	17·6	9 721	1 294	13·3	10 322	1 005	9·7
» gruvarbetare »	919	—	—	682	—	—	307	1	0.3
» handelsarbetare »	113	2	1·8	566	9	1·6	562	15	2·7
» handskarbetare »	165	—	—	171	—	—	173	—	—
» hattarbetare »	130	20	15·4	84	20	23·8	123	12	9·8
» kommunalarbetare »	1 215	50	4·1	1 945	81	4·2	1 856	37	2·0
Intern. litografiska »	261	4	1·5	263	3	1·1	258	3	1·2
Sv. metallindustriarbetare »	29 551	307	1·0	28 780	343	1·2	32 437	383	1·2
Därav:									
Järnbruksarbetare	5 816	24	0·4	6 325	27	0·4	6 454	19	0·3
Mek. verkstadsarbetare	23 735	283	1·2	22 455	316	1·4	25 983	364	1·4
Sv. murare förbundet	1 034	172	16·6	1 581	923	58·4	1 499	767	51·2
» måleriarbetare »	1 266	278	22·0	1 328	461	34·7	1 206	520	43·1
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	991	23	2·3	1 027	32	3·1	1 062	32	3·0
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 106	6	0·3	2 483	16	0·6	1 524	55	3·6
» skrädderiarbetare »	1 057	18	1·7	1 044	45	4·3	972	41	4·2
» stenindustriarbetare »	1 465	230	15·7	1 447	202	14·0	1 442	158	11·0
» sågverksindustriarbetare »	5 255	257	4·9	4 931	132	2·7	5 061	138	2·7
Intern. tobaksarbetare »	—	—	—	2 318	1	0·0	2 382	2	0·1
Sv. transportarbetare »	156	36	23·1	170	33	19·4	136	20	14·7
» träarbetare »	5 078	153	3·0	4 961	334	6·7	5 215	446	8·6
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	323	110	34·1	589	109	18·5	544	66	12·1
» elektriska arbetare »	659	9	1·4	660	13	2·0	419	18	4·3
» slakteri- och charkuteriarbetare »	662	11	1·7	650	11	1·7	—	—	—
» stuckatör »	52	21	40·4	54	16	29·6	35	19	54·3
» textilarbetare »	1 380	1	0·1	1 344	18	1·3	1 285	25	1·9
» typograf »	652	9	1·4	638	22	3·4	753	22	2·9
Summa	**75 000**	**4 050**	**5·4**	**77 101**	**4 549**	**5·9**	**79 174**	**4 338**	**5·5**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar[1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	14	815	14	85	914
» bleck- och plåtslagare »	41	859	122	—	981
» bokbindare »	7	376	68	323	767
» bryggeriarbetare »	18	943	28	514	1 485
De förenade förbunden	27	1 362	125	235	1 722
Sv. gjutare förbundet	72	2 396	333	8	2 737
» grov- och fabriksarbetare »	130	10 751	464	689	11 904
» gruvarbetare »	13	891	28	—	919
» handelsarbetare »	3	83	5	25	113
» handskarbetare »	1	123	—	42	165
» hattarbetare »	4	109	12	9	130
» kommunalarbetare »	28	1 185	25	5	1 215
Intern. litografiska »	11	237	24	—	261
Sv. metallindustriarbetare »	45	—	—	—	29 551
Därav: Järnbruksarbetare	15	—	—	—	5 816
Mek. verkstadsarbetare	30	—	—	—	23 735
Sv. murare förbundet	18	990	44	—	1 034
» måleriarbetare »	19	1 200	66	—	1 266
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	25	831	132	28	991
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	16	1 382	285	439	2 106
» skrädderiarbetare »	24	815	48	194	1 057
» stenindustriarbetare »	55	1 232	233	—	1 465
» sågverksindustriarbetare »	58	4 840	415	—	5 255
Intern. tobaksarbetare »	—	—	—	—	—
Sv. transportarbetare »	4	150	6	—	156
» träarbetare »	80	4 670	389	19	5 078
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	9	323	—	—	323
» elektriska arbetare »	18	609	50	—	659
» slakteri- och charkuteriarbetare »	13	511	60	91	662
» stuckatör »	3	52	—	—	52
» textilarbetare »	14	831	86	513	1 380
» typograf »	14	482	145	25	652
Summa	784	[2] —	[2] —	[2] —	75 000

[1] Jfr noten å sid. 593. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 januari 1917.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under december 1916			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
67	2	1	70	7·7	70	—	22	—	34	—	56	12	902	70	1 339
58	8	—	66	6·7	62	4	25	—	40	—	65	16	609	64	1 013
3	—	13	16	2·1	12	4	17	—	13	2	32	3	529	16	354
6	5	20	31	2·1	29	2	59	—	15	3	77	2	170	29	723
44	—	2	46	2·7	46	—	65	—	59	—	124	5	333	33	687
5	—	—	5	0·2	5	—	107	—	141	9	257	2	282	2	20
1 836	212	51	2 099	17·6	1 086	1 013	401	6	481	236	1 124	71	5 604	1 804	16 426
—	—	—	—	—	—	—	40	2	43	1	86	—	—	—	—
1	—	1	2	1·8	2	—	—	—	3	22	25	1	56	1	25
—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—	5	—	—	—	—
14	—	6	20	15·4	1	19	1	—	1	—	2	2	74	20	504
46	—	4	50	4·1	49	1	32	—	26	30	88	3	359	49	842
4	—	—	4	1·5	4	—	5	—	10	—	15	2	164	4	100
—	—	—	307	1·0	—	—	—	—	—	—	—	20	11 327	90	1 991
—	—	—	24	0·4	—	—	—	—	—	—	—	7	3 132	16	370
—	—	—	283	0·6	—	—	—	—	—	—	—	13	8 195	74	1 621
170	2	—	172	16·6	139	33	14	—	30	3	47	8	628	117	2 109
267	11	—	278	22·0	253	25	9	—	45	—	54	14	1 112	258	5 141
23	—	—	23	2·3	23	—	12	—	38	—	50	9	444	22	229
3	3	—	6	0·3	6	—	29	—	49	—	78	3	364	6	175
3	—	15	18	1·7	8	10	31	—	21	—	52	4	572	18	228
214	16	—	230	15·7	133	97	106	4	65	38	213	11	271	144	2 970
189	68	—	257	4·9	64	193	142	92	265	16	515	4	440	249	2 418
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	—	—	36	23·1	36	—	2	—	—	—	2	1	102	34	1 054
149	4	—	153	3·0	142	11	177	—	159	77	413	29	2 754	138	2 645
110	—	—	110	34·1	35	75	13	—	6	—	19	4	172	74	959
8	1	—	9	1·4	2	7	14	17	41	2	74	1	70	2	82
5	1	5	11	1·7	11	—	2	—	22	4	28	5	213	11	297
21	—	—	21	40·4	21	—	—	—	—	—	—	3	52	21	299
1	—	—	1	0·1	1	—	52	—	31	5	88	1	9	1	24
5	4	—	9	1·4	9	—	16	—	34	5	55	5	414	9	199
[2] —	[2] —	[2] —	4 050	5·4	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	241	28 026	3 286	42 803

[2] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar[1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	12	817	42	51	**910**
» bleck- och plåtslagare »	40	1 253	206	—	**1 459**
» bokbindare »	8	466	66	456	**988**
» bryggeriarbetare »	18	979	34	549	**1 562**
De förenade förbunden	21	1 265	95	193	**1 553**
Sv. gjutare förbundet	81	2 759	424	9	**3 192**
» grov- och fabriksarbetare »	116	8 783	358	580	**9 721**
» gruvarbetare »	10	667	15	—	**682**
» handelsarbetare »	11	433	46	87	**566**
» handskarbetare »	1	120	—	51	**171**
» hattarbetare »	3	73	2	9	**84**
» kommunalarbetare »	29	1 918	22	5	**1 945**
Intern. litografiska »	11	248	15	—	**263**
Sv. metallindustriarbetare »	50	—	—	—	**28 780**
Därav: Järnbruksarbetare	25	—	—	—	**6 325**
Mek. verkstadsarbetare	25	—	—	—	**22 455**
Sv. murare förbundet	23	1 471	110	—	**1 581**
» måleriarbetare »	20	1 264	64	—	**1 328**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	25	860	138	29	**1 027**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 574	332	577	**2 483**
» skrädderiarbetare »	25	798	51	195	**1 044**
» stenindustriarbetare »	55	1 299	148	—	**1 447**
» sågverksindustriarbetare »	55	4 461	467	3	**4 931**
Intern. tobaksarbetare »	6	395	15	1 908	**2 318**
Sv. transportarbetare »	5	165	5	—	**170**
» träarbetare »	77	4 553	390	18	**4 961**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	11	587	2	—	**589**
» elektriska arbetare »	19	614	46	—	**660**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	11	497	68	85	**650**
» stuckatör »	3	54	—	—	**54**
» textilarbetare »	15	909	34	401	**1 344**
» typograf »	11	482	138	18	**638**
Summa	**789**	[2] —	[2] —	[2] —	**77 101**

[1] Jfr noten å sid. 593. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 februari 1917.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under januari 1917			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
113	2	1	**116**	**12·7**	94	22	8	—	30	—	**38**	11	898	116	**2 235**
105	5	—	**110**	**7·5**	110	—	31	1	62	3	**97**	21	1 156	108	**2 214**
10	—	9	**19**	**1·9**	12	7	25	—	26	3	**54**	2	623	19	**234**
37	7	56	**100**	**6·4**	86	14	58	—	23	—	**81**	5	344	77	**1 200**
57	—	14	**71**	**4·6**	71	—	36	—	45	—	**81**	3	316	14	**298**
15	—	—	**15**	**0·5**	13	2	130	1	158	5	**294**	4	375	9	**64**
1 182	50	62	**1 294**	**13·3**	816	478	372	17	345	134	**868**	45	3 675	1 174	**17 830**
—	—	—	—	—	—	—	29	—	34	—	**63**	—	—	—	—
9	—	—	**9**	**1·6**	9	—	8	—	16	—	**24**	2	286	9	**150**
—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	—	**5**	—	—	—	—
15	—	5	**20**	**23·8**	20	—	2	—	—	—	**2**	1	25	20	**480**
76	—	5	**81**	**4·2**	80	1	54	9	33	24	**120**	7	562	81	**1 466**
3	—	—	**3**	**1·1**	3	—	5	—	7	—	**12**	2	165	3	**75**
—	—	—	**343**	**1·2**	—	—	—	—	—	—	—	14	8 382	104	**1 172**
—	—	—	**27**	**0·4**	—	—	—	—	—	—	—	8	1 950	13	**272**
—	—	—	**316**	**1·4**	—	—	—	—	—	—	—	6	6 432	91	**900**
877	46	—	**923**	**58·4**	371	552	21	—	36	3	**60**	15	1 219	777	**11 247**
447	14	—	**461**	**34·7**	389	72	8	—	30	—	**38**	18	1 170	414	**8 939**
32	—	—	**32**	**3·1**	32	—	20	—	36	1	**57**	8	540	32	**473**
16	—	—	**16**	**0·6**	16	—	15	—	28	—	**43**	5	343	16	**256**
33	—	12	**45**	**4·3**	33	12	34	—	22	1	**57**	7	398	39	**783**
185	17	—	**202**	**14·0**	169	33	67	24	65	56	**212**	13	440	156	**3 023**
118	14	—	**132**	**2·7**	126	6	127	1	240	52	**420**	13	704	119	**2 868**
—	—	1	**1**	**0·0**	1	—	122	—	12	3	**137**	1	127	1	**24**
33	—	—	**33**	**19·4**	33	—	9	—	7	—	**16**	2	116	31	**1 168**
313	9	12	**334**	**6·7**	305	29	168	—	161	8	**337**	33	2 928	311	**4 927**
109	—	—	**109**	**18·5**	96	13	45	—	26	—	**71**	8	480	109	**2 082**
12	1	—	**13**	**2·0**	10	3	15	—	29	1	**45**	4	169	9	**118**
6	3	2	**11**	**1·7**	11	—	1	—	27	—	**28**	8	573	11	**264**
16	—	—	**16**	**29·6**	16	—	2	—	1	—	**3**	2	32	16	**325**
4	—	14	**18**	**1·3**	18	—	43	—	21	5	**69**	3	535	17	**217**
16	5	1	**22**	**3·4**	22	—	12	—	30	5	**47**	4	428	21	**453**
[2] —	[2] —	[2] —	**4 549**	**5·9**	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	**261**	**27 009**	**3 813**	**64 585**

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar[1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	15	903	16	95	1 014
» bleck- och plåtslagare »	44	1 277	192	—	1 469
» bokbindare »	6	439	51	451	941
» bryggeriarbetare »	18	1 000	44	551	1 595
De förenade förbunden	23	1 404	100	184	1 688
Sv. gjutare förbundet	74	2 515	375	4	2 894
» grov- och fabriksarbetare »	121	9 358	380	584	10 322
» gruvarbetare »	4	297	10	—	307
» handelsarbetare »	10	432	43	87	562
» handskarbetare »	1	122	—	51	173
» hattarbetare »	4	107	12	4	123
» kommunalarbetare »	28	1 829	22	5	1 856
Intern. litografiska »	11	241	17	—	258
Sv. metallindustriarbetare »	44	—	—	—	32 437
Därav: Järnbruksarbetare	17	—	—	—	6 454
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	25 983
Sv. murare förbundet	20	1 375	124	—	1 499
» måleriarbetare »	18	1 145	61	—	1 206
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	28	897	139	26	1 062
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	16	951	196	377	1 524
» skrädderiarbetare »	22	728	50	194	972
» stenindustriarbetare »	55	1 291	151	—	1 442
» sågverksindustriarbetare »	53	4 590	462	9	5 061
Intern. tobaksarbetare »	6	395	14	1 973	2 382
Sv. transportarbetare »	4	131	5	—	136
» träarbetare »	77	4 782	415	18	5 215
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	542	2	—	544
» elektriska arbetare »	17	394	25	—	419
» slakteri- och charkuteriarbetare »	—	—	—	—	—
» stuckatör »	2	35	—	—	35
» textilarbetare »	14	842	41	402	1 285
» typograf »	12	559	173	21	753
Summa	757	[2] —	[2] —	[2] —	79 174

[1] Jfr noten å sid. 593. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 mars 1917.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under februari 1917			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
138	5	24	167	16·5	158	9	13	13	43	—	69	14	968	164	3 970
163	7	—	170	11·6	163	7	51	—	70	3	124	26	1 263	168	3 726
4	—	8	12	1·3	8	4	31	2	25	4	62	2	640	12	180
15	5	35	55	3·4	7	48	70	7	12	1	90	5	339	55	1 274
77	1	16	94	5·6	94	—	85	—	56	3	144	6	731	44	724
49	6	—	55	1·9	10	45	128	—	151	9	288	5	398	52	392
925	28	52	1 005	9·7	749	256	428	4	350	79	861	45	4 009	916	16 310
1	—	—	1	0·3	—	1	15	—	9	—	24	—	—	—	—
15	—	—	15	2·7	15	—	10	—	20	—	30	1	228	31	212
—	—	—	—	—	—	—	5	—	2	—	7	—	—	—	—
9	—	3	12	9·8	—	12	2	—	—	—	2	1	14	12	288
32	—	5	37	2·0	27	10	51	—	48	—	99	4	334	27	423
2	1	—	3	1·2	3	—	4	—	6	3	13	2	116	3	58
—	—	—	383	1·2	—	—	—	—	—	—	—	13	12 145	108	1 623
—	—	—	19	0·3	—	—	—	—	—	—	—	4	2 220	13	342
—	—	—	364	1·4	—	—	—	—	—	—	—	9	9 925	95	1 281
699	68	—	767	51·2	464	303	23	—	33	4	60	12	846	450	7 217
501	19	—	520	43·1	335	185	10	—	32	—	42	16	1 054	456	8 801
32	—	—	32	3·0	32	—	19	1	39	4	63	8	588	32	353
54	1	—	55	3·6	55	—	25	—	29	3	57	3	258	4	84
32	1	8	41	4·2	41	—	29	—	20	1	50	6	617	34	712
141	17	—	158	11·0	123	35	105	3	58	26	192	12	350	100	2 049
115	20	3	138	2·7	117	21	139	—	224	12	375	9	1 191	131	2 939
1	—	1	2	0·1	2	—	107	—	10	3	120	2	214	2	45
20	—	—	20	14·7	20	—	6	—	5	—	11	1	60	6	154
421	13	12	446	8·6	419	27	183	7	185	4	379	32	2 784	409	7 172
66	—	—	66	12·1	55	11	21	1	17	—	39	8	467	66	1 298
18	—	—	18	4·3	18	—	9	—	23	1	33	6	203	14	267
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	—	—	19	54·3	19	—	—	—	—	—	—	2	35	19	452
11	—	14	25	1·9	25	—	54	—	28	11	93	6	809	25	420
19	2	1	22	2·9	22	—	14	—	34	6	54	4	512	19	402
[2] —	[2] —	[2] —	4 338	5·5	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	251	31 173	3 359	61 545

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Förslag till gruppering av orter (kommuner) i riket efter levnadskostnadernas storlek.

Genom nådigt brev den 5 maj 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att för den s. k. 1915 års avlöningskommissions räkning verkställa en utredning rörande levnadskostnadernas storlek å orter, där allenast personal, tillhörande statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller skogsstaten vore stationerad. Sedermera har Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 9 juni 1916 (meddelat i skrivelse till statskontoret av samma datum) på framställning av socialstyrelsen bemyndigat styrelsen att utsträcka ifrågavarande utredning till att omfatta samtliga kommuner i riket. Sedan styrelsen numera slutfört sitt arbete, har styrelsen som resultat av detsamma till kommissionen överlämnat efterföljande »förslag till dyrortsgruppering» (sid. 603—615), upptagande *dels* samtliga orter, där personal, tillhörande post-, telegraf- och tullverken, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och skogsstaten är stationerad, *dels* samtliga landskommuner i riket (sammanförda häradsvis), med fördelning av ovannämnda orter och kommuner i 7 storleksgrupper allt efter levnadskostnadernas storlek.

Utredningen har verkställts på i huvudsak samma sätt som år 1909 med avseende på post- och telegrafstationsorterna, varöver redogörelse lämnats i häfte 1, årg. 1910 av Sociala Meddelanden. Dock må påpekas följande avvikelser.

Vid beräkning av utgifterna för livsmedel har man denna gång haft tillgång ej blott till Stockholmsbudgeten, utan till särskilda budgeter för olika delar av riket (södra Sverige, mellersta Sverige och norra Sverige).

Med avseende på hyrorna har man haft en fast utgångspunkt i 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar. För de orter och kommuner, som icke berörts av nämnda bostadsräkningar, hava hyresuppgifter erhållits genom de kommunala myndigheterna. Beträffande ett stort antal orter å landsbygden, där inga eller blott enstaka hyreslägenheter förekomma och där det alltså icke kan vara tal om någon som helst hyresmarknad, har man utgått från vissa minimihyror, olika för jordbrukskommuner och för industrikommuner samt beräknade med ledning av kommunalnämndernas uppgifter tillsammantagna. Ehuru en dylik genomsnittsberäkning för *det stora flertalet orter* får anses giva ett rättvisande resultat, torde det dock, oaktat man vid metodens tillämpning i praktiken sökt i görligaste mån beakta orternas särskilda förhållanden, icke alltid hava kunnat undvikas, att den beräknade hyresprisnivån kommit att bliva något högre, resp. lägre, än som motsvaras av de för tillfället rådande faktiska hyresvillkoren. Det må emellertid framhållas,

att när det gäller så små samhällen som de här ifrågavarande, betingas hyresvillkoren ofta av tillfälliga och snabbt skiftande förhållanden. En av ökad arbetstillgång e. d. orsakad inflyttning kan medföra en hastig prisstegring på de fåtaliga tillgängliga hyreslägenheterna, men det behöves blott ett par av omständigheterna föranledda husbyggnader eller av arbetstillfällenas minskning förorsakade utflyttningar, för att bostadsbristen skall förbytas i bostadsöverflöd och hyresprisen hastigt reduceras till landsbygdens allmänna låga nivå.

Vad skatterna beträffar, avse desamma *samtliga* slag av skatter, erlagda för en inkomst av 2 000 kronor under år 1916. I många fall hava de höga skatterna föranlett, att vederbörande ort kommit i en högre dyrortsgrupp än eljest med hänsyn till livsmedels- och bostadspriser skulle hava ägt rum.

För att kunna mäta de olika orternas och kommunernas dyrhet med hänsyn till här ifrågavarande slag av levnadskostnader, nämligen viktigare slag av livsförnödenheter, hyror och skatter, har det givetvis varit av vikt att erhålla ett så riktigt begrepp som möjligt om, huru utgiftsbeloppet för berörda levnadskostnader ställer sig i genomsnitt för riket i dess helhet (innefattande såväl landsbygd som städer) eller med andra ord att få ett »riksmedeltal» för levnadskostnadernas storlek. Man har då i första hand den utvägen att helt enkelt taga ett aritmetiskt genomsnitt av samtliga orters utgiftstal. Men i så fall skulle den minsta ort på landsbygden komma att inverka på riksmedeltalet lika mycket som t. ex. Stockholm, vilket ju näppeligen vore rättvist. Då det emellertid just är av vikt att lära känna, i vilken grad den eller den ortens befolkning lever under billigare eller dyrare villkor än rikets invånare i genomsnitt, har man sökt erhålla ett i förhållande till folkmängden vägt riksmedeltal. Härvid har det likväl icke ansetts nödvändigt att taga hänsyn till varje särskild orts folkmängd, utan har man funnit det för ändamålet fullt betryggande att tillämpa ett mera summariskt tillvägagångssätt. Sålunda hava inom varje län — Stockholm för sig — samtliga orter sammanförts i tre grupper: jordbrukskommuner, industrikommuner samt städer och stadsliknande samhällen, varefter medeltalen för varje grupp (= aritmetiska genomsnitten av de till gruppen hörande orternas utgiftstal) multiplicerats med gruppens folkmängd och sedan sammanslagits till en summa för hela riket, vilken summa slutligen dividerats med rikets folkmängd.

Riksmedeltalet för livsmedel, bostad och skatter, vägt med hänsyn till folkmängden, har beräknats utgöra 1 297 kr. (det aritmetiska medeltalet blir 1 260 kr.). Detta tal har satts lika med 1 000, varefter orterna och kommunerna (häradsvis), allt efter dyrheten i fråga om livsmedel, bostäder och skatter, ordnats i storleksgrupper omkring detsamma, börjande med indextalsgruppen 1 200 och däröver (d. v. s. minst 20 % *över* riksmedeltalet) samt slutande med gruppen under 950 (minst 5 % *under* riksmedeltalet).

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t rörande anordnandet av förevarande utredning yttrade socialstyrelsen följande:

»Det har naturligtvis icke undgått styrelsens uppmärksamhet, att de nu föreslagna levnadskostnadsundersökningarna, vilka skulle verkställas på un-

gefär enahanda sätt som förut (år 1909) ägt rum med avseende på post- och telegrafstationsorterna och varom en utförlig redogörelse lämnats i Sociala Meddelanden, häfte 1 för 1910, endast hava en mera provisorisk karaktär och blott kunna i mera grova drag åskådliggöra dyrhetsförhållandena i olika delar av riket.»

De nu slutförda undersökningarna hava, särskilt med hänsyn till vanskligheten att för de mindre orterna fastställa några säkra hyrespriser, bekräftat styrelsens ovan återgivna antagande. Man har därför med ledning av undersökningsmaterialet endast ansett sig kunna inordna resp. orter och kommuner i vissa större dyrhetsgrupper och ändock måst reservera sig mot, att icke en eller annan ort möjligen kan hava kommit i en högre, resp. lägre grupp än den egentligen bort tillhöra. Gränsfall måste ju emellertid alltid förekomma vid grupperingar av här ifrågavarande slag.

Det må till slut uttryckligen framhållas, vad styrelsen i sin ovanberörda skrivelse till Kungl. Maj:t jämväl påpekat, nämligen att förevarande levnadskostnadsundersökningar visserligen torde få anses tillräckliga för de syftemål, vilka de nu närmast avsett att fylla (att tjäna till ledning för 1915 års avlöningskommission vid dess arbeten), men att, därest de för framtiden skola fortsättas och bliva av verkligt allmängiltig betydelse, de då böra anordnas på det mera systematiska och rationella sätt, som framlagts i en av styrelsen på sin tid till civilministern avgiven P. M. (tryckt i Soc. Medd., häfte 9, årg. 1916).

Förslag till dyrortsgruppering

omfattande *dels* samtliga städer, köpingar och municipalsamhällen ävensom övriga orter, där personal tillhörande statens affärsdrivande verk är placerad, *dels* samtliga landskommuner (sammanförda häradsvis).

Riksmedelkostnaden (avseende viktigare slag av livsmedel, hyra och skatter för ett normalhushåll med c:a 2 000 kronors inkomst år 1916) har beräknats till 1 297 kr. per år och här satts = 1 000.

s = stad; k = köping; m = municipalsamhälle.

Grupp 1.

(Indextal 1 200 och däröver = minst 20 % *över* riksmedeltalet.)

Stockholms stad.

Stockholms län:
Djursholm (s)
Sundbyberg (k)
Stocksund (k)
Lidingö (k)
Saltsjöbaden (k)
Solhem (m)
Hesselby villastad (m)
Hagalund (m)
Nya Huvudsta (m)
Lilla Alby (m)
Råsunda (m)
Albano
Enskede
Liljeholmen
Järva
Neglinge
Storängen
Tanto
Tomteboda
Älvsjö

Östergötlands län:
Norrköping (s)

Göteborgs o. Bohus län:
Göteborg (s)
Lunden (m)
Gårda (m)
Krokslätt (m)
Olskroken
Sannegården

Västernorrlands län:
Sundsvall (s)

Jämtlands län:
Östersund (s)
Odenslund (m)
Hornsbergs villastad (m)

Norrbottens län:
Luleå (s)
Boden (m)
Gällivare kyrkostad (m)
Malmberget (m)
Kiruna (m)
Karungi

Grupp 2.

(Indextal 1 150—1 199 = 15 intill 20 % *över* riksmedeltalet.)

Stockholms län:
Södertälje (s)
Vaxholm (s)
Nynäshamn (k)
Duvbo (m)
Bromsten (m)
Hörningsnäs villastad (m)

Uppsala län:
Uppsala (s)

Södermanlands län:
Nyköping (s)
Eskilstuna (s)

Blekinge län:
Karlskrona (s)

Malmöhus län:
Malmö (s)
Limhamn
Östervärn

Göteborgs o. Bohus län:
Marstrand (s)
Lysekil (s)
Långedrag (m)
Slätten (m)
Stocken (m)
Klädesholmen o. Koholmen (m)
Väjern (m)
Hogenäs näs (m)
Smögen (m)
Gravarne o. Bäckevik (m)
Partille

Älvsborgs län:
Trollhättan (s)

Värmlands län:
Karlstad (s)

Örebro län:
Örebro (s)

Västmanlands län:
Västerås (s)

Gävleborgs län:
Gävle (s)
Hudiksvall (s)
Bollnäs (k)
Strömsbro

Västernorrlands län:

Härnösand (s)
Örnsköldsvik (s)
Sollefteå (k)
Skönsmon (m)
Skönsberg (m)
Nyland (m)
Töva
Ånge

Jämtlands län:

Strömsund (m)
Svegsmon (m)
Sveg
Klövsjö

Västerbottens län:

Umeå (s)

Norrbottens län:

Haparanda (s)
Arvidsjaurs kyrkostad (m)
Svartöstaden (m)
Kuouka
Mattisudden
Morjärv
Murjek
Notviken
Porjus
Puottaure
Randijaur
Tjåmotis
Tärendö
Vuollerin

Grupp 3.

(Indextal 1 100—1 149 = 10 intill 15 % *över* riksmedeltalet.)

Stockholms län:

Enebybergs villastad (m)
Dalarö (m)
Huddinge

Södermanlands län:

Strängnäs (s)
Oxelösund (m)
Katrineholm (m)

Östergötlands län:

Linköping (s)
Borgs villastad (m)
Fiskeby
Kneippbaden

Malmöhus län:

Hälsingborg (s)

Hallands län:

Gällared

Göteborgs o. Bohus län:

Uddevalla (s)
Ellös (m)
Hälleviksstrand (m)
Edshultshall (m)
Skärhamn (m)
Bleket (m)
Åstol (m)
Flatholmen (m)
Bovallstrand (m)
Hunnebostrand (m)
Malmön (m)
Hasselösund (m)
Tången (m)
Fjällbacka (m)
Gräbbestad (m)
Kornö
Känsö
Lur
Nordkoster
Pilegården
Styrsö
Varekil
Vinga
Älvsborgs tullb.

Älvsborgs län:

Vänersborg (s)
Borås (s)
Vängdala.

Skaraborgs län:

Skövde (s)

Värmlands län:

Arvika (s)

Kopparbergs län:

Falun (s)
Ludvika (k)
Krylbo (m)

Gävleborgs län:

Söderhamn (s)
Stugsund

Västernorrlands län:

Alby (m)
Gångviken (m)
Kramfors (m)
Frånö
Långsele
Nedansjö
Stöde
Viskan
Ålandsbro

Jämtlands län:

Bräcke (m)
Krokom
Storlien
Vemdalen
Åre
Sunne tingslag

Västerbottens län:

Skellefteå (s)
Vännäs (m)
Tärna by

Norrbottens län:

Kalix (m)
Abborrträsk
Bäverbäcken
Gammelstad
Glommersträsk
Hedenäset
Koivukylä
Kukkola
Lappträsk
Lommkärr
Mattila
Muoskosel
Nickala
Niemis
Sammelstad
Sunderby
Vittaniemi
Vojakala
Övertorneå
Nederluleå tingslag
Jokkmokks »
Nedertorneå »

Grupp 4.

(Indextal 1 050—1 099 = 5 intill 10 % *över* riksmedeltalet.)

Stockholms län:

Norrtälje (s)
Rimbo (m)
Flysta (m)

Tumba (m)
Rönninge (m)
Järna (m)
Drottningholm
Huvudskär
Igelsta
Norrviken
Rotebro
Tureberg

Uppsala län:
Enköping (s)
Tierp (m)

Södermanlands län:
Gnesta (m)

Östergötlands län:
Söderköping (s)
Mjölby (m)
Åtvidaberg (m)
Arkösund
Eksund
Krokek

Jönköpings län:
Jönköping (s)
Nässjö (s)
Tranås (k)
Tranås kvarn (m)

Kalmar län:
Kalmar (s)
Västervik (s)
Spårösund

Gottlands län:
Visby (s)
Rone
Ronehamn

Blekinge län:
Långö (m)
Hasslö

Kristianstads län:
Kristianstad (s)

Malmöhus län:
Lund (s)
Landskrona (s)
Ystad (s)
Trälleborg (s)
Mölle (m)
Borstahusen
Pålsjö

Hallands län:
Halmstad (s)
Varberg (s)
Nyhem (m)
Frillesås
Gottskär
Kyvik
Onsala
Särö
Söndrum
Tyludden
Tönnersjö
Åsa

Göteborgs o. Bohus län:
Strömstad (s)
Mölndal (m)
Hagen (m)
Tingstad (m)
Hälsö (m)
Kalvsund (m)
Knipplan (m)
Hönö-Klåva (m)
Östersidan (m)
Gullholmen (m)
Mollösund (m)
Stora Dyrön (m)
Tjörnekalv (m)
Kyrkesund o. Björholmen (m)
Björneröd o. Kroken (m)
Sannäs (m)
Almedal
Dyngö
Frölunda
Fässberg
Hogstorp
Håve
Hättan
Kode
Lillhagen
Rabbalshede
Sandviken
Skee
Stenungsund
Svanösund
Svenshögen
Säve
Sävenäs
Ytterby
Överby
Östra Hisings härad
Orusts östra »
Orusts västra »
Stångenäs »
Sörbygdens »
Sotenäs »
Vätte »
Kville »

Älvsborgs län:
Alingsås (s)
Ulricehamn (s)
Åmål (s)
Mellerud (k)
Lilla Edet (m)
Alfhem
Björkstorp
Jonsered
Lerum

Skaraborgs län:
Lidköping (s)
Skara (s)
Falköping (s)
Falköping-Ranten
Halna

Värmlands län:
Kristinehamn (s)
Kil (m)
Charlottenberg (m)
Haga (m)
Sunne (m)
Torsby (m)

Örebro län:
Kopparberg (k)
Karlskoga (m)

Västmanlands län:
Sala (s)
Köping (s)
Arboga (s)
Norbergs by (m)
Tärnsjö.

Kopparbergs län:
Borlänge (k)
Avesta (k)
Morastrand (k)
Rättvik (m)
Vansbro (m)
Grängesberg

Gävleborgs län:

Ljusdal (k)

Bönan
Rengsjö
Rönnskär

Västernorrlands län:

Erikslund
Fränsta
Johannisberg
Kovland
Torpshammar
Vattjom
Vivstavarv
Östavall
Österås

Sköns tingslag

Jämtlands län:

Järpen (m)

Alsen
Brunflo
Bäljom
Duved
Enafors
Funäsdalen
Gevsjön
Glöte
Hammarstrand
Hede
Hotagen
Hoverberg
Hålland
Häggenås
Kall
Ljusnedal
Mattmar
Medstugan
Munkflohögen
Melen
Mörsil
Norderåsen
Offerdal
Ragunda
Rödingsberg
Rönnöfors
Trångsviken
Täng
Tännäs
Ulriksfors
Undersåker
Våle
Ånn
Åskott
Ång

Undersåkers tingslag
Offerdals »
Hede »

Västerbottens län:

Lycksele (m)

Bastuträsk
Botsmark
Jörn
Vilhelmina

Norrbottens län:

Piteå (s)

Abisko
Arjeploug
Avafors
Bergfors
Bergnäsudden
Bjurå
Björkliden
Brännberg
Degerselet
Fjällåsen
Gunnarsbyn
Gäddmyr
Hackasbyn
Harrträsk
Harrå
Hataträsk
Hednoret
Holmfors
Hundsjö
Jukkasjärvi
Kalixfors
Kaisepakte
Kilvo
Kopparåsen
Korpikå
Korpilombolo
Koskivara
Koskullskulle
Krokvik
Kuivakangas
Lappberg
Linaälv
Ljusâ
Markitta
Matarengi
Moskojärvi
Nattavara
Niemisel
Norra Bergnäs
Nuoksujärvi
Nuortikon
Orrbyn
Pello
Polcirkeln
Rautas
Rensjön
Ripats
Risbäck
Räktjärv
Sikträsk
Stenbacken
Stordalen
Svanstein
Sågbäcken
Sävast
Teurajärvi
Torneträsk
Trångfors
Ulatti
Vassijaure
Vitvattnet
Älvsbyn
Östra Flakaträsk

Arvidsjaurs lappmarks tingslag
Nederkalix tingslag
Övertorneå »
Korpilombolo »

Grupp 5.

(Indextal 1 000—1 049 = 1 intill 5 % *över* riksmedeltalet.)

Stockholms län:

Öregrund (s)
Sigtuna (s)

Furusund
Grisslehamn
Gustavsberg
Landsort
Märsta
Mölnbo
Rosersberg
Stäket
Tullinge
Uttran
Väsby

Sotholms härad
Vallentuna »

Uppsala län:

Älvkarleö

Södermanlands län:

Mariefred (s)
Trosa (s)
Torshälla (s)
Malmköping (k)
Vingåker (m)
Valla (m)
Flen (m)
Hällberga
Hävringe
Jönåker
Sparreholm
Sjösa
Västerljung
Åkers styckebruk
Hölebo härad

Östergötlands län:

Motala (s)
Vadstena (s)
Skänninge (s)
Valdemarsvik (k)
Boxholm (m)
Finspång
Mem
Ökna

Jönköpings län:

Huskvarna (s)
Eksjö (s)
Vetlanda (k)
Värnamo (k)
Sävsjö (m)
Mohärad

Kronobergs län:

Växjö (s)
Älmhult (k)
Ryd (m)
Alvesta (m)
Strömsnäs (m)

Kalmar län:

Oskarshamn (s)
Borgholm (s)
Gamleby (k)
Mönsterås (k)
Bergkvara
Gräsgård
Gårdby
Åkerbo härad

Gottlands län:

Burgsvik
Hejde
Kappelshamn

Blekinge län:

Karlshamn (s)
Kristianopel (k)
Hällevik
Hörvik
Konungshamn
Vilshult
Östra Hästholmen
Östra härad

Kristianstads län:

Ängelholm (s)
Hässleholm (s)
Båstad (k)
Åhus (k)
Åstorp (m)
Vilan (m)
Smedstorp (m)

Malmöhus län:

Eslöv (s)
Skanör (s)
Falsterbo (s)
Hörby (k)
Skurup (k)
Svedala (m)
Vällinge (m)
Raus plantering (m)
Köpinge (m)
Höganäs (m)
Arild (m)
Kävlinge (m)
Åkarp (m)
Arlöv (m)
Lomma (m)
Hör (m)
Sjöbo (m)

Hallands län:

Falkenberg (s)
Kungsbacka (s)
Anneberg
Galtabäck
Lindome
Lis
Slättåker
Svartskär
Tvååker
Åskloster
Fjäre härad

Göteborgs o. Bohus län:

Kungälv (s)
Donsö (m)
Brännö (m)
Vrångö (m)
Asperö (m)
Käringön (m)
Bullaren
Dingle
Fotösund
Grohed
Hålviken
Hälle
Hällesö
Hällevadsholm
Jörlanda
Korungeröd
Kragenäs
Kållered
Ledsundsholmen
Lervik
Ljungskile
Lunneviken
Långnäs
Orrekläpp
Rörö
Saltbacken
Ström
Svartejan
Svinesund
Södra Vammen
Tanum
Vallen
Vassbotten
Åkerström
Askims härad
Västra Hisings »
Sävedals »
Inlands Södre »
Inlands Nordre »
Inlands Fräkne »
Tjörns »
Lane »
Tanums »
Bullarens »

Älvsborgs län:

Herrljunga (m)
Axelfors
Bengtsfors
Brinkebergskulle
Högstorp
Källeryd

Lagmansholm
Nol
Sjömarken
Strängsered
Svenljunga
Sätila
Vårgårda
Västra Bodarne
Öxnered
Flundre härad
Väne »
Ale »
Marks »

Skaraborgs län:
Mariestad (s)
Hjo (s)
Tidaholm (s)
Grästorp (k)
Vara (k)
Kvänum (m)
Frambo
Gustaf Adolf
Kleva
Odensberg

Värmlands län:
Filipstad (s)
Säffle (k)
Forshaga (m)
Alster
Skåre
Köla
Väse
Årjäng
Ölme
Väse härad
Karlstads »

Örebro län:
Lindesberg (s)
Hallsberg (k)
Kumla (m)
Fjugesta (m)
Jannelund (m)
Frövi (m)
Hovsta

Västmanlands län:
Kungsör (k)
Heby (m)
Dingtuna
Runhällen
Ramnäs

Kopparbergs län:
Säter (s)
Hedemora (s)
Leksandsnoret (m)
Orsa kyrkoby (m)
Smedjebacken (m)
Dala Finnhyttan
Garpenberg
Horndal
Korsnäs

Gävleborgs län:
Arbrå (m)
Forsa
Fågelsjö
Hamra
Järvsö
Kårböle
Lingbo
Lottefors
Los
Mobodarna
Näsviken
Rogsta
Sandvikens bruk
Tallåsen
Tandsjö
Vallsta
Bergsjö o. Forsa tingslag
Ljusdals »

Västernorrlands län:
Backe
Gideåberg
Helgum
Hoting
Husum
Junsele
Lavsjön
Lidensboda
Ramsele
Täsjö
Ullånger
Medelpads västra domsagas tingslag
Njurunda tingslag
Indals »
Ljustorps »
Ångermanlands södra domsagas tingslag
Boteå tingslag
Sollefteå »
Nordingrå »

Jämtlands län:
Gillhov
Gäddede
Gällö
Hackås
Hedeviken
Jämtlands Sikås
Köfra
Laxsjö
Lit
Nälden
Oviken
Ytterhogdal
Revsunds, Brunflo o. Näs tingslag
Ovikens tingslag
Svegs »
Bergs »

Västerbottens län:
Djupviken (m)
Åsele (m)
Bjurholm
Blattnikselе
Brännland
Byske
Gargnäs
Holmsund
Kallholmen
Norrfors
Norsjö
Nästansjö
Siksjöhöjden
Skansholm
Sorsele
Stensele
Ursviken

Norrbottens län:
Bredsel
Bölebyn
Fagerheden
Gransjö
Gråträsk
Gullträsk
Gyljen
Harads
Kaunisvaara
Koler
Korsträsk
Lahti
Lakaträsk
Landsjärv
Lillpite Åträsk

Långträsk
Muonionalusta
Näsberg
Pajala
Riksgränsen
Roknäs
Risnabben
Rödupp
Sandträsk
Storsund
Vistträsk
Vittangi
Öjebyn
Överkalix
Piteå tingslag
Älvsby »
Arjeplougs lappmarks tingslag
Överluleå tingslag
Råneå »
Överkalix »
Pajala »
Gällivare lappmarks tingslag
Jukkasjärvi lappmarks tingslag
Karesuando lappmarks tingslag

Grupp 6.

(Indextal 950—999 = 1 intill 5 % *under* riksmedeltalet.)

Stockholms län:

Östhammar (s)
Knivsta
Mörby
Sandhamn
Åkersberga
Ärlinghundra härad
Semminghundra »
Lyhundra »
Frötuna o. Länna skeppslag
Sollentuna härad
Färentuna »
Danderyds skeppslag
Värmdö »
Svartlösa tingslag
Öknebo »

Uppsala län:

Bergsbrunna
Brunna
Järlåsa
Marma
Rasbokil
Åkerby
Åland
Örsundsbro
Bro härad
Trögds »
Åsunda »
Hagunda »
Bälinge »
Vaksala »
Rasbo »

Södermanlands län:

Baggetorp
Belgviken
Björnlunda
Byringe
Eklången
Hällby Brunn
Högsjö
Hölö
Kantorp
Läggesta
Lästringe
Råby
Skebokvarn
Stavsjö
Stjärnhov
St. Sundby
Strångsjö
Stålboga
Svärtagård
Taxinge-Näsby
Tullgarn
Tystberga
Vagnhärad
Ålberga
Ändebol
Ärla
Daga härad
Oppunda »
Västerrekarne »
Österrekarne »
Åkers »
Selebo »

Östergötlands län:

Kisa (m)
Borensberg
Graversfors
Kimstad
Lillie
Malmslätt
Norsholm
Rydsnäs
Simonstorp
Skönnarbo
Strålsnäs
Västra Husby
Åby
Hanekinds härad
Björkekinds »
Lösings »
Bråbo »
Memmings »
Göstrings »

Jönköpings län:

Gränna (s)
Forserum (m)
Vaggeryd (m)
Bottnaryd
Gripenberg
Grimstorp
Ingatorp
Landeryd
Långaryd
Mariannelund
Rörvik
Sandsjö
Sommen
Stockaryd
Tenhult
Våthult
Södra Vedbo härad

Kronobergs län:

Markaryd (k)
Ljungby (k)
Vislanda (m)
Åseda (m)

Kalmar län:

Påskallavik (k)
Mörbylånga (k)
Emmaboda
Färjestaden
Hornsö
Knivingaryd
Kråkelund
Möckhult
Skorpetorp
Svartö
Torsås
Stranda härad

Möckleby härad
Gräsgårds »

Gottlands län:

Hemse (m)

Katthammarsvik
Klinte
Klintehamn
Slite

Gottlands norra härad
Gottlands södra »

Blekinge län:

Ronneby (s)
Sölvesborg (s)

Bräkne-Hoby
Falkvik
Pukavik
Tärnö

Medelstads härad
Bräkne »
Listers »

Kristianstads län:

Simrishamn (s)
Örkelljunga (m)
Åby-Klippan (m)
Vinslöv (m)
Sösdala (m)
Hästveda (m)
Osby (m)
Tollarp (m)
Kivik (m)
Vitemölla (m)
Skillinge (m)
Tomelilla (m)
Brantevik (m)
Baskemölla (m)

Ballingslöv
Bjärnum
Duvhult
Förslöv
Grevie
Killeberg
Ljungbyhed
Lönsboda
Ormastorp
Torekov
Vik

Malmöhus län:

Rå (m)
Bjuv (m)
Teckomatorp (m)
Furulund (m)

Anderslöv
Barsebäck
Billesholms gruvor
Borgeby
Böste
Domsten
Ekeby
Fosie by
Gyhult
Hasslarp
Hittarp
Höganäs nedre
Ingelstråde
Jordholmen
Kattarp
Kingelstad
Klagstorp
Lerberget
Mjöhult
Norra Vram
Ottarp
Rögle
Svalöv
Satserup
Soflero
Stehag
Sjöholmen
Tygelsjö
Vegeholm
Viken
Vikhög
Västraby
Önneköp
Östra Grevie

Hallands län:

Laholm (s)
Oskarström (m)

Backa
Bua
Eldsberga
Fjärås
Glommen
Grimsholmen
Guldbrandstorp
Harplinge
Heberg
Himle
Johansfors
Långås
Skrea
Särdal
Tofta

Halmstads härad
Tönnersjö »
Årstads »
Faurås »
Himle »
Viske »

Göteborgs o. Bohus län:

Munkedal

Inlands Torpe härad
Tunge härad

Älvsborgs län:

Edsleskog
Floda
Fristad
Fritsla
Kinna
Lilleskog
Norsesund
Smedberg
Rånnum
Sollebrunn
Sparsör
Stenkullen
Sundals-Ryr
Torp
Västra Tunhem

Bjärke härad
Vättle »
Kullings »
Ås »
Gäsene »
Kinds »
Vedens »
Bollebygds »
Nordals »
Sundals »
Valbo »
Tössbo »

Skaraborgs län:

Töreboda (k)
Axvall (m)
Lundsbrunn (m)

Bergsmossen
Finnerödja
Floby
Forshem
Furubacken
Gårdsjö
Götene

Habo
Hasslerör
Hovsta
Håkantorp
Igelstorp
Karlsborg
Kålltorp
Kättilstorp
Moholm
Mölltorp
Sandhem
Skultorp
Stenstorp
Svanvik
Tidan
Valtorp
Vartofta
Väring
Äskekärr

Hasslerörs härad
Kåkinds »
Frökinds »
Skånings »
Vilske »
Åse »
Viste »
Barne »
Laske »
Kinnefjärdings »
Kållands »

Värmlands län:

Åmot (m)
Björneborg
Boda
Bogen
Brunnsberg
Eda
Edane
Fageräs
Fryksta
Gullspång
Helgebodafors
Långserud
Molkom
Ottebol
Persberg
Råda
Skattkärr
Stavnäs
Uddeholm

Färnebo härad
Ölme »
Kils »
Grums härad
Gillbergs »
Näs »
Jösse »
Fryksdals härads nedre tingslag
Nyeds härad

Örebro län:

Askersund (s)
Nora (s)
Fellingsbro (m)
Degerfors
Dylta bruk
Ervalla
Garphyttan
Glanshammar
Gropen
Grythyttan
Gräveby
Hidingebro
Järle
Karlslund
Kvistbro
Latorps bruk
Laxå
Lerbäck
Mosås
Mullhyttemo
Rockesholm
Strömtorp
Svartå
Vintrosa

Glanshammars härad
Örebro »
Hardemo »
Nora o. Hjulsjö bergslag

Västmanlands län:

Baggå
Broddbo
Dagarn
Fagersta
Forshammar
Gisslarbo
Hallstahammar
Karbenning
Kolbäck
Kolsva
Krampen
Kärrgruvan
Morgongåva
Munktorp
Näverkärret
Rosshyttan
Skinnskatteberg
Skultuna
Snyten
Surahammar
Uttersberg
Vittinge
Västerfärnebo
Västanfors
Ängelsberg

Tuhundra härad
Siende »
Yttertjurbo »
Snevringe »
Åkerbo »
Skinnskattebergs bergslag
Norrbo härad
Gamla Norbergs bergslag
Torstuna härad
Simtuna »
Övertjurbo »
Våla »

Kopparbergs län:

Byvalla
Fors
Jularbo
Malingsbo
Malung
Morshyttan
Nyhammar
Ornäs
Särna
Söderbärke
Älvdalen

Södra tingslaget
Hedemora tingslag
Folkare »
Mora »
Västerbergslags »

Gävleborgs län:

Bergvik
Delsbo
Fredriksfors
Hennan
Holmsveden
Hybo
Karsjö
Kinstaby
Ljusne
Långbacka
Lörstrand

Myssjö
Nybo
Ockelbo
Oslättfors
Ramsjö
Simeå
Skästra
Storvik
Söderala
Österfärnebo

Gästriklands östra tingsl.
Ala »
Enångers »
Delsbo »
Arbrå o. Järvsö »

Västernorrlands län:

Aspeå
Bjästa
Björna
Bodum
Gottne
Graninge
Hemling
Hemsön
Kvarnån
Kölsillre
Laxsjö
Mellansel
Moälven
Näsåker
Resele
Selsjön
Själevad
Skorped
Trehörningsjö
Viksjö
Östergraninge

Fjällsjö tingslag
Ramsele o. Resele »
Själevads o. Arnäs »

Jämtlands län:

Dockmyr
Bispgården
Dysjön
Bispfors
Fågelberget
Gimdalsby
Gärdnäsbyn
Götinge
Hallviken
Hammerdal
Håsjö
Jormvattnet
Kälarne
Lidsjöberg
Lockne
Lövberga
Norderön
Nyhem
Pilgrimstad
Rätansbyn
Sjulsåsen
Stavre
Tavnäs
Tännviken
Vågen
Ytterån
Österede

Ragunda tingslag
Lits o. Rödöns tingslag
Hammerdals »
Hallens »

Västerbottens län:

Nordmalings kyrkovall(m)
Bergsholmen
Björksele
Blåviksstrand
Bratten
Burträsk
Dorotea
Ekträsk
Finnforsfallet
Granö
Gunnarn
Hällnäs
Kattisavan
Klutmark
Knaften
Krångfors
Kusfors
Källbomark
Liksele
Lövånger
Malåträsk
Medle
Myrheden
Robertsfors
Rusksele
Ruskträsk
Sikeå
Spöland
Storbränna
Mellansjö
Storkåge
Strykfors-Fällfors
Tvärålund
Ulvaskog
Vindelgransele
Vindeln
Åmsele
Åsträsk
Örträsk
Österjörn

Nordmalings o. Bjurholms tingslag
Umeå tingslag
Lycksele lappmarks tingslag
Burträsks tingslag
Skellefteå »
Norsjö o. Malå »

Grupp 7.

(Indextal 950 och därunder = minst 5 % *under* riksmedeltalet.)

Stockholms län:

Hallsta
Hargshamn

Långhundra härad
Frösåkers »
Närdinghundra »
Väddö o. Haverö skepps- o. tingslag
Sjuhundra härad
Bro o. Vätö skeppslag
Åkers skeppslag

Uppsala län:

Bålsta
Dannemora
Knaby
Olands-Stavby
Vattholma
Örbyhus

Håbo härad
Lagunda »
Ulleråker »
Norunda »
Örbyhus »
Olands »

Södermanlands län:

Enstaberga
Larslund

Jönåkers härad
Rönö »
Villåttinge »

Östergötlands län:

Alvastra
Bankeberg
Barösund
Degerön
Fågelsta
Gammalkil
Gistad
Godegård
Karlsby
Linghem
Mantorp
Maspelösa
Norra Vi
Stjärnorp
Sya
Tjällmo
Ulrika
Ödeshög
Östra Husby
Kinda härad
Ydre »
Vifolka »
Valkebo »
Gullbergs »
Åkerbo »
Bankekinds »
Hammarkinds »
Skärkinds »
Finspånga läns »
Östkinds »
Lysings »
Aska »
Dals »
Bobergs »

Jönköpings län:

Gislaved (m)
Aneby
Bankeryd
Bratteborg
Flisby
Frinnaryd
Kyrkotorp
Smål. Burseryd
Solberga
Visingsö
Vrigstad
Tveta härad
Vista »
Mo »
Norra Vedbo »
Östra Vedbo »
Västra Vedbo »
Östbo »
Västbo »

Kronobergs län:

Diö
Eneryda
Gåvetorp
Hovmantorp
Ingelstad
Kosta
Lamhult
Lidnäs
Liatorp
Moheda
Möckeln
Nottebäck
Orrefors
Ryssby
Räppe
Tutaryd
Konga härad
Uppvidinge »
Kinnevalds »
Norrvidinge »
Allbo »
Sunnerbo »

Kalmar län:

Vimmerby (s)
Figeholm (k)
Pataholm (k)
Nybro (k)
Almvik
Böda
Degerhamn
Hjorted
Hultsfred
Högsby
Järnforsen
Kårehamn
Källskär
Rockneby
Solvesta
Timmernabben
Tuna
Norra Tjusts härad
Södra Tjusts »
Sevede härad
Tunaläns »
Handbörds »
Norra Möre »
Södra Möre »
Runstens »
Slättbo »
Algutsrums »
Aspelands »

Gottlands län:

Fårösund
Gottska Sandön
Kyllej
Ljugarn

Blekinge län:

Dragsnäs

Kristianstads län:

Broby kyrkoby (m)
Borrby
Barkåkra
Heagård
Hörja
Kaffatorp
Knäbäck
Kåseberga
Nyvång
Ramsjö
Skeldervíken
Skepparkroken
Spannarp
Tjörnarp
Yngsjö
Åsphult
Norra Åsbo härad
Södra Åsbo »
Bjäre »
Västra Göinge »
Villands »
Östra Göinge »
Gärds »
Albo »
Ingelstads »
Järrestads »

Malmöhus län:

Marieholm (m)
Löberöd (m)
Abbekås.
Arrie
Axelvold
Böketofta

Dalby
Flädie
Kungshult
Kågeröd
Källtorp
Lockarp
Norrvidinge
Röstånga
Skytts Vemmerlöv
Skåre
Slågarp
Smyge
Snogeröd
Stureholm
Stångby
Stävie
Säby
Södervidinge
Södra Åby
Uppåkra
Vadensjö
Ven
Ålabodarne
Ödåkra
Önnerup
Örtofta

Oxie härad
Skytts »
Luggude »
Rönnebergs »
Onsjö »
Harjagers »
Torna »
Bara »
Frosta »
Färs »
Vemmenhögs »
Ljunits »
Herrestads »

Hallands län:

Brännarp
Genevad
Getinge
Knäred
Laxvik
Mellby
Skottorp
Slöinge
Snapparp
Trönninge
Vallberga
Veinge
Voxtorp

Höks härad

Älvsborgs län:

Fåglavik
Högen
Jakobsrud
Limmared
Ljung
Loviseholm
Mon
Nössemark
Skene
Älvsered
Redvägs härad
Vedbo »

Skaraborgs än:

Kavlås
Korsberga
Mullsjö
Tibro
Älgarås

Hova tingslag
Binnebergs o. Valla tingslag
Gudhems härad
Vartofta »
Valle »
Kinne »

Värmlands län:

Bjurberget
Blomskog
Fastnäs
Fonka
Fågelvik
Lekvattnet
Medskogen
Norra Finnskoga
Röjdåfors
Skillingmark
Stöllet
Södra Finnskoga
Trankil
Töcksmark
Vassgårda
Värmlandsbro
Östervallskog
Östmark

Visnums härad
Nordmarks »
Fryksdals »

Älvdals härads övre tingslag
Älvdals härads nedre tingslag

Örebro län:

Asker
Blixterboda
Dalkarlsberg
Fagersanna
Grängen
Gyttorp
Hasselfors
Hjortkvarn
Kilsmo
Kloten
Kåfalla
Kårberg
Mariedam
Näsby
Porla
Pålsboda
Ramsberg
Rönneshyttan
Spannarboda
Striberg
Sällinge
Vanneboda
Vretstorp
Åsbro
Östansjö

Askers härad
Sköllersta »
Kumla »
Grimstens »
Edsbergs »
Sundbo »
Grythytte o. Hällefors bergslag
Karlskoga bergs- och tingslag
Nya Kopparbergs bergslag
Lindes o. Ramsbergs tingslag
Fellingsbro härad

Västmanlands län:

Valskog

Vagnsbro härad

Kopparbergs län:

Fulunäs
Idre

Lima
Limedsforsen
Nås
Rörbäcksnäs
Storsätern
Svenska Lördalen
Sörsjön
Särnaheden
Transtrand
Älvdalsåsen
Norra tingslaget
Rättviks tingslag
Leksands o. Gagnefs tingslag
Älvdals tingslag
Särna o. Idre tingslag
Nås tingslag
Malungs »
Orsa »

Gävleborgs län:
Granbo
Hedsjön
Hästbo
Järbo
Kilafors
Landa
Lobonäs
Medskogsheden
Sibo
Storviks Hammarby
Toretorp
Torsåker
Åshammar
Gästriklands västra tingslag
Bollnäs tingslag

Västernorrlands län:
Bredbyn
Seltjärn
Nätra tingslag

Västerbottens län:
Avaträsk
Bygdeå
Fredrika
Hällaström
Högland
Hörnsjö
Lillögda
Lomsjö
Mo o. Hörnefors
Nyåker
Ormsjö
Torvsjö
Degerfors tingslag
Åsele lappmarks tingslag
Nysätra tingslag

Levnadskostnadernas allmänna stegring under kristiden.

I Sociala Meddelanden hava regelbundet plägat meddelas uppgifter rörande *livsmedels*kostnadernas förändringar å vissa orter i riket, och även i detta häfte förekomma å sid. 618—620 dylika uppgifter. Då emellertid utgifterna för livsmedel (inberäknat bränsle och lyse) endast utgöra omkring 50 % av hushållsbudgeten för en normalfamilj med c:a 2 000 kronors utgiftsstat, har det givetvis ansetts i hög grad önskvärt att kunna erhålla ett siffermässigt uttryck för stegringen (eventuellt minskningen) även av övriga poster i budgeten och därigenom av levnadskostnadernas förändringar i det hela. Oaktat de svårigheter, som äro förknippade med hithörande beräkningar, hava likväl sådana förut kunnat verkställas, avseende tidpunkterna maj 1914, december 1916 och februari 1917 (med användande dock för sistnämnda tidpunkt av nya siffror endast i fråga om födo- och njutningsämnen, bränsle och lyse), samt publicerats i Sociala Meddelanden 1917, häfte 1 (sid. 24 ff.) och häfte 4 (sid. 500). I efterföljande tablå hava ifrågavarande beräkningar fullföljts fram till maj 1917 (varvid nya uppgifter införskaffats jämväl rörande kläder och vissa övriga utgifter), utvisande i fråga om stegringen av *samtliga* utgifter för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med 2 000 kronors utgiftssumma från maj 1914 till maj 1917 storleken av årsbudgetens huvudposter samt stegringens relativa storlek.

	Utgifter, maj 1914	Beräknad ökning	Beräknade utgifter maj 1917
	Kr.	%	Kr.
Födo- och njutningsämnen	876	73·7	1 520
Bostad	300	8·0	324
Bränsle och lyse	97	90·0	186
Beklädnad	219	70·0	374
Skatter	122	8·5	132
Övriga utgifter	386	30·0	501
Summa	**2 000**	**51·9**	**3 037**

Ovanstående beräkning, som avser förhållandena i städer och stadsliknande samhällen, ger sålunda vid handen, att den totala utgiftsbudgeten å 2 000 kronor från maj 1914 till maj 1917 svällt ut till en summa av 3 037 kronor, vilket innebär en ökning av 51·9 %. Det bör emellertid härvid noga ihågkommas, att denna stegring är beräknad under förutsättning av *en oförändrad levnadsstandard* och att sålunda de besparingar och omläggningar i hushållningen, som överallt i större eller mindre utsträckning kunnat och givetvis även måst göras, här äro lämnade helt utom räkningen.

I fråga om sättet för ifrågavarande beräkningars utförande torde få hänvisas till 1:a häftet (sid. 24 ff.) av Sociala Meddelanden 1917. Närmare uppgifter rörande särskilt *livsmedels*kostnaderna återfinnas, som förut nämnts, å sid. 618 ff. i föreliggande häfte, och rörande särskilt utgifterna för *kläder* å nästföljande sida.

Priser å vissa beklädnadsartiklar.

Till komplettering av de i häfte 12 (sid. 1377 ff.) av Sociala Meddelanden 1916 förekommande uppgifterna angående »priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden» meddelas i efterföljande tabell liknande uppgifter för maj 1917, sammanställda med de förut angivna. De beräknade medelprisen grunda sig även denna gång på uppgifter, inhämtade genom socialstyrelsens ombud å ett 40-tal orter i riket samt avse genomgående medelgoda kvaliteter.

Medelpris för 40 orter i olika delar av riket.

Beklädnadsartiklar	Maj 1914	Oktober 1916	Maj 1917	Prisstegring maj 1914—maj 1917
	Kr.	Kr.	Kr.	%
A) *Tyger och garner:*				
1. Ylletyg (till damklädning) . . . . pr meter	2·50	5·00	6·50	+ 160·0
2. Bomullstyg (till dito) . . . . . » »	0·50	0·80	1·00	+ 100·0
3. Yllegarn . . . . . » kg.	6·50	20·00	23·00	+ 253·8
B) *Herrkläder:*				
1. Herrkostym (av ylletyg), beställd	65·00	90·00	110·00	+ 69·2
» » konfektion . . .	40·00	60·00	75·00	+ 87·5
2. Vinteröverrock, beställd	70·00	95·00	110·00	+ 57·1
» konfektion	40·00	60·00	70·00	+ 75·0
3. Bomullsskjorta, mans-	2·00	3·00	3·75	+ 87·5
4. Ylletröja, »	3·50	6·50	8·50	+ 142·9
5. Yllekalsonger, »	3·50	6·50	8·25	+ 135·7
6. Yllestrumpor, »	1·25	2·50	2·75	+ 120·0
C) *Skodon:*				
1. Kängor, snörläder	9·50	16·50	19·50	+ 105·3
2. Stövlar	16·50	31·50	36·50	+ 121·2
3. Kängor av boxkalv, mans-	13·00	19·50	23·50	+ 80·8
» » » dam-	11·50	17·00	21·00	+ 82·6
» » » barn-	7·00	10·50	12·50	+ 78·6
4. Halvsulning och klackning	3·50	5·50	6·50	+ 85·7

Ifrågavarande tabell ger vid handen, att en utomordentligt stark och omfattande prisstegring gjort sig gällande sedan krigets början å de olika slagen av beklädnadsartiklar. Att emellertid få på ett fullt tillförlitligt

sätt konstaterat, i vilken grad denna prisstegring inverkat på hithörande utgifter för det enskilda hushållet, är givetvis mycket vanskligt, då man icke i detalj känner, i vilken utsträckning de olika artiklarna ingå i en normalbudget. Med ledning av de siffror, som sammanställts i ovanstående tabell, synes man dock vara berättigad att draga den slutsatsen, att utgifterna för kläder och skodon, under förutsättning av oförändrad standard, numera ställa sig i genomsnitt *minst* 70 % högre än före krigsutbrottet.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

I vidstående tabeller (sid. 619—620) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med april 1917.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915, 1916 och 1917 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 685 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 620). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Absoluta tal.

Ort	1914		1915				1916				1917	
	Juli	2:dra halvåret	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	April
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	853	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 231	1 331	1 417
Södertälje	747	804	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 125	1 233	1 309
Uppsala	715	780	845	877	913	953	960	988	1 032	1 109	1 241	1 306
Nyköping	710	746	811	855	872	893	904	952	997	1 069	1 198	1 278
Eskilstuna	735	776	843	887	908	918	928	954	1 016	1 095	1 225	1 291
Linköping	708	752	824	881	901	922	929	960	1 014	1 115	1 217	1 297
Norrköping	750	798	854	913	934	956	961	991	1 038	1 121	1 218	1 309
Motala	672	712	779	865	874	886	904	950	1 001	1 080	1 173	1 246
Jönköping	705	735	800	854	861	915	923	955	987	1 072	1 170	1 246
Växjö	695	719	797	839	860	867	890	950	991	1 053	1 130	1 190
Kalmar	699	728	792	843	873	907	907	928	986	1 046	1 147	1 218
Västervik	716	738	793	822	860	866	927	948	988	1 087	1 184	1 253
Visby	733	760	811	848	850	915	920	948	991	1 067	1 160	1 207
Karlskrona	717	762	840	892	913	934	944	978	1 016	1 081	1 174	1 242
Kristianstad	672	724	785	846	892	925	905	945	973	1 028	1 127	1 226
Malmö	730	773	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 119	1 224	1 306
Lund	701	738	820	870	895	930	920	947	1 003	1 072	1 157	1 265
Landskrona	690	745	814	866	900	931	940	962	1 009	1 088	1 178	1 270
Hälsingborg	698	732	796	846	875	922	916	958	990	1 041	1 158	1 229
Ystad	693	726	803	850	875	928	914	958	982	1 042	1 137	1 233
Halmstad	700	743	808	871	892	915	924	957	989	1 054	1 154	1 200
Göteborg	745	771	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 155	1 260	1 365
Lysekil	754	778	825	883	905	927	948	990	1 038	1 098	1 201	1 302
Vänersborg	711	736	799	860	886	908	941	985	1 028	1 096	1 200	1 220
Borås	709	757	821	888	908	929	943	990	1 034	1 092	1 196	1 249
Tidaholm	691	717	797	837	862	895	927	948	994	1 063	1 126	1 148
Karlstad	723	779	836	879	898	919	945	993	1 043	1 103	1 215	1 263
Örebro	720	769	835	883	915	930	937	970	1 031	1 103	1 211	1 279
Kopparberg	705	740	792	839	853	882	907	935	989	1 076	1 160	1 203
Västerås	717	756	820	854	900	918	934	981	1 044	1 109	1 217	1 275
Falun	734	770	821	859	909	929	950	975	1 032	1 108	1 214	1 308
Domnarvet och Borlänge	689	724	781	835	883	881	906	940	989	1 083	1 181	1 261
Ludvika	716	742	799	843	875	891	917	938	1 024	1 095	1 188	1 280
Gävle	736	785	830	879	918	928	954	994	1 050	1 125	1 233	1 334
Söderhamn	724	775	838	888	902	928	955	977	1 030	1 132	1 240	1 311
Sundsvall: staden	782	823	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 218	1 309	1 379
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	778	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 179	1 287	1 382
Nyland	764	794	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 167	1 269	1 387
Östersund	793	836	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 234	1 321	1 379
Umeå	746	778	811	863	900	921	945	993	1 059	1 134	1 254	1 313
Luleå	763	799	837	899	934	934	952	999	1 079	1 172	1 292	1 354
Boden	744	793	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 158	1 271	1 295
Malmberget och Gällivare	809	850	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 130	1 236	1 321
Kiruna	819	855	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 142	1 231	1 283
Samtliga orter	**728**	**765**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 104**	**1 205**	**1 276**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914		1915				1916				1917	
	Juli	2:dra halvåret	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	April
Stockholm	100	105·6	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	152·4	164·7	175·4
Södertälje	100	107·6	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	150·6	165·1	175·2
Uppsala	100	109·1	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	155·1	173·6	182·7
Nyköping	100	105·1	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	150·6	168·7	180·0
Eskilstuna	100	105·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	149·0	166·7	175·6
Linköping	100	106·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	157·5	171·9	183·2
Norrköping	100	106·4	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	149·5	162·4	174·5
Motala	100	106·0	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	160·7	174·6	185·4
Jönköping	100	104·3	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	152·1	166·0	176·7
Växjö	100	103·5	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	151·5	162·6	171·2
Kalmar	100	104·1	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	149·6	164·1	174·2
Västervik	100	103·1	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	151·8	165·4	175·0
Visby	100	103 7	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	145·6	158·3	164·7
Karlskrona	100	103·3	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	150·8	163·7	173·2
Kristianstad	100	107·7	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	153·0	167·7	182·4
Malmö	100	105·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	153·3	167·7	178·9
Lund	100	105·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	152·9	165·0	180·5
Landskrona	100	108·0	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	157·7	170·7	184·1
Hälsingborg	100	104·9	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	149·1	165·9	176·1
Ystad	100	104·8	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	150·4	164·1	177·9
Halmstad	100	106·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	150·6	164·9	171·4
Göteborg	100	103·5	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	155·0	169·1	183·2
Lysekil	100	103·2	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	145·6	159·3	172·7
Vänersborg	100	103·5	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	154·1	168·8	171·6
Borås	100	106·8	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	154·0	168·7	176·2
Tidaholm	100	103·8	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	153·8	163·0	166·1
Karlstad	100	107·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	152·6	168·0	174·7
Örebro	100	106·8	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	153·2	168·2	177·6
Kopparberg	100	105·0	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	152·6	164·5	170·6
Västerås	100	105·4	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	154·7	169·7	177·8
Falun	100	104·9	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	151·0	165·4	178·2
Domnarvet och Borlänge	100	105·1	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	157·2	171·4	183·0
Ludvika	100	103·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	152·9	165·9	171·8
Gävle	100	106·7	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	152·9	167·5	181·3
Söderhamn	100	107·0	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	156·4	171·3	181·1
Sundsvall: staden	100	105·2	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	155·8	167·4	176·3
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	103·7	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	157·2	171·6	184·3
Nyland	100	103·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	152·7	166·1	181·5
Östersund	100	105·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·3	143·3	155·6	166·6	173·9
Umeå	100	104·3	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	152·0	168·1	176·0
Luleå	100	104·7	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	153·6	169·3	177·5
Boden	100	106·6	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	155·6	170·8	174·1
Malmberget och Gällivare	100	105·1	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	139·7	152·8	163·3
Kiruna	100	104·4	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	139·4	150·3	156·7
Samtliga orter	**100**	**105·1**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**151·6**	**165·5**	**175·3**

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 1:a kvartalet 1917 en procentuell ökning från juli 1914 av 65·5 %, medan under april 1917 ökningen har hunnit upp till mer än 75 %.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

I anslutning till i Sociala Meddelanden, årg. 1916, sid. 1180 och 1379 samt årg. 1917, sid. 29, 207 och 464 publicerade försök till jämförande översikter av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder efter krigsutbrottet meddelas efterföljande två tabeller, som framföra den senast lämnade översikten till och med april månad 1917. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 3—9 samt not 12 under den första tabellen). De danska varuslag, som här noterats under rubrikerna »färskt nötkött», »gödkalvstek» och »salt fläsk», torde dock beteckna kvaliteter som äro tämligen jämförbara med de i svenska och norska varulistorna upptagna artiklarna. Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, och under den följande tiden för juli 1916 samt januari, mars och april 1917. Köpenhamnsnoteringarna avse dock endast första veckan i varje månad. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna för de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli 1916 samt januari, mars och april 1917 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och »Statistisk Maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Av den första tabellen framgår, att i fråga om mjölk, gula ärter, mjöl och nötkött Stockholmspriserna under april 1917 voro lägst, beträffande potatis, kaffe och fotogen däremot högst. Prisnivån låg i regel högst i Kristiania. För potatis var prisdifferensen mellan Stockholm å ena sidan samt Kristiania och

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm					Kristiania					Köpenhamn				
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Mars 1917	April 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Mars 1917	April 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Mars 1917	April 1917
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad	l.	17	21	24	26	26	19	26	[1]26	[1]27	[1]27	19	24	30	30	30
Smör, mejeri- . .	kg.	246	300	[1]325	[1]375	[1]375	256	330	390	389	389	235	301	385	389	338
Margarin, växt- .	»	139	200	318	—	—	140	172	209	210	215	125	164	172	172	192
Ägg, färska . . .	tjog	150	221	376	325	287	180	329	582	392	401	150	265	425	285	248
Potatis	5 l.	35	32	54	91	141	52	53	[10]39	[10]46	[10]53	25	60	49	49	49
Ärter, gula . . .	kg.	26	52	62	85	61	40	95	107	113	118	40	83	83	92	97
Vetemjöl	»	32	37	[2]42	[2]41	[2]41	32	44	61	66	72	26	37	42	50	54
Rågmjöl	»	24	27	36	[1]35	[1]35	20	39	53	59	62	—	—	—	—	—
Havregryn . . .	»	34	49	66	—	64	36	54	64	75	80	39	73	76	76	76
Rågbröd	»	40	61	65	73	76	24	39	49	56	59	[3]15	[3]22	[3]22	[3]22	[3]22
Vetebröd, bakat med mjölk . .	»	66	85	100	[12]—	[12]—	—	55	66	70	84	40	48	56	67	83
Nötkött, färskt:																
stek	»	125	261	256	223	233	132	327	299	291	288	—	[4]381	[4]275	[4]271	[4]268
soppkött . . .	»	102	197	198	182	187	126	298	268	259	254	[5]125	[5]294	[5]192	[5]194	[5]192
Kalvkött, stek:																
gödkalv	»	145	242	270	239	252	141	325	360	302	335	[6]140	[6]294	[6]240	[6]226	[6]223
spädkalv . .	»	101	162	193	170	173	83	226	223	201	183	[7]110	[7]262	[7]208	[7]198	[7]187
Fläsk:																
färskt	»	149	235	286	280	279	145	287	359	361	358	[8]110	[8]120	[8]120	[8]120	[8]120
salt	»	150	256	289	283	282	160	308	363	358	366	—	[9]170	[9]170	[9]170	[9]170
Kaffe, Santos- . .	»	166	203	355	[1]325	[1]325	214	229	271	276	286	210	247	277	281	286
Socker, bit- . . .	»	64	[1]68	[1]68	[1]68	[1]68	57	108	108	112	123	43	52	[1]52	[1]52	[1]52
Fotogen, Water White	l.	18	27	29	32	32	18	29	29	29	29	18	21	21	25	25
Kol	hl.	239	525	570	650	750	188	660	[1]600	[1]600	—	170	680	695	695	—
Koks, gasverks- .	»	133	285	293	330	330	165	355	355	410	[11]800	125	275	275	350	—

[1] Maximipris. — [2] 75 % utmalning (maximipris fr. o. m. den 15 januari 1917). — [3] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [4] »Oksekød (skært Kød), laveste Pris». — [5] »Oksekød (Forkød)», genomsnitt av »højeste og laveste Pris». — [6] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [7] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [8] »Fersk Svinebov.» (Maximipris från och med juli 1916.) — [9] »Letsaltet Brystflæsk» (maximipris). — [10] Maximipris; fr. o. m. den 20 mars höjdes detta till 53 öre. — [11] Notering, men leverans kunde i allmänhet ej äga rum. — [12] Sedan den statliga regleringen av brödsädsförbrukningen genomförts i Sverige, saluföres där ej rent vetebröd. En brödtyp, vari jämte vetemjöl en viss mängd rågmjöl ingår, redovisas i den svenska prisstatistiken under rubriken »vetebröd, bakat med vatten». Medelpriset i Stockholm per kg. för sådant bröd utgjorde under juli 1914 51 öre, under juli 1916 73 öre samt under januari, mars och april månader 1917 resp. 80, 96 och 98 öre. Indextalet för sistnämnda månad med 1914 års julipris såsom bas utgjorde 192.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm					Kristiania					Köpenhamn				
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Mars 1917	April 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Mars 1917	April 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	Mars 1917	April 1917
Mjölk, oskummad	l.	100	124	141	153	153	100	137	137	142	142	100	126	158	158	158
Smör, mejeri- . .	kg.	100	122	132	152	152	100	129	152	152	152	100	128	164	166	144
Margarin, växt- .	»	100	144	229	—	—	100	123	149	150	154	100	131	138	138	154
Ägg, färska . . .	tjog	100	147	251	217	191	100	183	323	218	223	100	177	283	190	165
Potatis	5 l.	100	91	154	260	403	100	102	75	88	102	100	240	196	196	196
Ärter, gula . . .	kg.	100	200	238	327	235	100	238	268	283	295	100	208	208	230	243
Vetemjöl	»	100	116	131	128	128	100	138	191	206	225	100	142	162	192	208
Rågmjöl	»	100	113	150	146	146	100	195	265	295	310	—	—	—	—	—
Havregryn	»	100	144	194	—	188	100	150	178	208	222	100	187	195	195	195
Rågbröd	»	100	153	163	183	190	100	163	204	233	246	100	147	147	147	147
Vetebröd, bakat med mjölk . .	»	100	129	152	—	—	—	—	—	—	—	100	120	140	168	208
Nötkött, färskt:																
stek	»	100	209	205	178	186	100	248	227	220	218	—	—	—	—	—
soppkött	»	100	193	194	178	183	100	237	213	206	202	100	235	154	155	154
Kalvkött, stek:																
gödkalv	»	100	167	186	165	174	100	230	255	214	238	100	210	171	161	159
spädkalv . . .	»	100	160	191	168	171	100	272	269	242	220	100	238	189	180	170
Fläsk:																
färskt	»	100	158	192	188	187	100	198	248	249	247	100	109	109	109	109
salt	»	100	171	193	189	188	100	193	227	224	229	—	—	—	—	—
Kaffe, Santos- . .	»	100	122	214	196	196	100	107	127	129	134	100	118	132	134	136
Socker, bit- . . .	»	100	106	106	106	106	100	189	189	196	216	100	121	121	121	121
Fotogen, Water White	l.	100	150	161	178	178	100	161	161	161	161	100	117	117	139	139
Kol	hl.	100	220	238	272	314	100	351	319	319	—	100	400	409	409	—
Koks, gasverks- .	»	100	214	220	248	248	100	215	215	248	485	100	220	220	280	—
Aritmetiska medeltal		100	152	185	195	196	100	185	204	202	221	100	181	182	183	165

Köpenhamn å den andra betydande. Margarin, som i Sverige under flera månader på grund av ringa tillgång betingat relativt mycket höga priser, har i Stockholm ej noterats sedan januari 1917. Priset å socker var i Kristiania anmärkningsvärt högt. Prisuppgifter för kol och koks förekommo för april månad blott i Stockholm. I Kristiana noterades visserligen koks —

till ett pris nära dubbelt så högt som marspriset — men varan fanns i allmänhet ej att tillgå.

Den andra tabellen åskådliggör prisstegringen sedan juli 1914 beträffande de olika varuslagen. De beräknade medeltalen för samtliga artiklar äro enkla aritmetiska medier och kunna därför ej på ett fullt tillfredsställande sätt mäta den allmänna prisstegringen, men äro ägnade att belysa priskurvans utveckling för resp. städer i jämförelse med varandra. Tabellen ger vid handen, att prisstegringen för de flesta varuslag varit kraftigast i Kristiania. Vid mitten av år 1916 började priserna i Stockholm stegras i snabbare takt än i de andra städerna, men under den allra sista tiden synes prisläget därstädes hava hållit sig något så när stabilt, under det att stegringen tagit ny fart i Kristiania.

Förnyade inskränkningar i utskänkning och utminutering av brännvin.

Genom nådigt brev den 23 april 1917 anbefallde Kungl. Maj:t kontrollstyrelsen att, så snart ske kunde, *dels* verkställa utredning rörande den förefintliga tillgången inom landet av brännvin av alla slag och den kvantitet egentligt brännvin, som vid inställande av brännvinstillverkningen i allmänhet under kampanjen 1917—1918 skulle kunna påräknas som biprodukt vid jästtillverkning eller ock såsom produkt av vara, som varken omedelbart eller medelbart kunde komma folknäringen till godo, och vidare inkomma med uppgift om den kvantitet brännvin, som skulle för allmänna ändamål, varom i nådiga brevet den 3 november 1916 förmäles, böra hållas tillgänglig för tiden till hösten 1918, *dels* med stöd av nämnda utredningar angiva, huru stor kvantitet brännvin kan anses intill samma tid bliva disponibel för förtäring av allmänheten, *dels och* slutligen utarbeta förslag till de inskränkningar i avseende å detaljhandeln med brännvin, som utöver vad i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl stadgas kunde finnas erforderliga.

I anledning härav anförde kontrollstyrelsen i utlåtande den 18 maj 1917 följande:

I. Tillgången inom landet av brännvin av alla slag.

Uppgifter angående tillgången inom landet av brännvin av alla slag har infordrats 1) från Reymersholms gamla spritförädlingsaktiebolag, som jämväl lämnat uppgift om lagret hos övriga spritförädlingsfabriker, 2) från brännvinsförsäljningsbolagen, som jämväl inhämtat uppgifter angående lagret hos innehavare av överlåtna utminuterings- och utskänkningsrättigheter — här nedan kallade spirituosahandlare respektive restauratörer — 3) från handlande, vilka sälja brännvin i parti utan att utöva minuthandel, 4) från kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd, 5) från Kungl. Maj:ts befallningshavande i fråga om innehavare av rättigheter, som antingen utövas på grund av 9 eller 10 § i brännvinsförsäljningsförordningen eller meddelats jämlikt 14 § 2 mom. eller 16 i samma förordning, 6) från i gång varande sulfitspritfabriker, samt 7) från vissa enskilda innehavare av sprit, inköpt från sulfitspritfabriker.

Uppgifter hava inkommit från samtliga reningsverk, brännvinsförsäljningsbolag, spirituosahandlare och sulfitspritfabriker samt pris- och inköpsnämnden. Med några få undantag hava uppgifter inkommit från restauratörer och partihandlare; med största sannolikhet innehava emellertid de restauratörer och partihandlare, för vilka uppgifter saknas, icke nämnvärt något lager av brännvin. Från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs och Norrbottens län hava de infordrade uppgifterna inkommit så sent, att de icke kunnat medtagas i sammandragen, och från befallningshavandena i några andra län endast mer eller mindre fullständigt; de saknade uppgifterna torde emellertid icke hava något nämnvärt inflytande på inventeringsresultatet.

De lämnade uppgifterna avse i allmänhet den 26 april 1917 vid kontorstidens slut.

Lagren *egentligt brännvin och sprit*, reducerade till 50 % voro

vid reningsverken och hos sulfitspritfabrikerna . . .	(bil A)		8 417 415 liter
varav hos sulfitspritfabrikerna	(bil. C)	243 669 liter	
hos bolagen			
» spirituosahandlare			
» restauratörer	(bil. B)		1 081 053 »
» partihandlare			
» pris- och inköpsnämnden			
» fristående rättighetsinnehavare			
» vissa enskilda innehavare av sulfitsprit	(bil. D)		328 847 »
			Summa 9 827 315 liter

Av detta lager utgjorde *prima sprit* 8 783 513 liter, *sekunda* (denaturerbar och denaturerad) *sprit* 1 043 802 liter.

Lagret av *konjak* av olika slag, i allmänhet angivna till 50 %, uppgick till 2 792 126 liter, vari jämväl ingå 740 100 liter, som uppgivits vara på väg från utlandet.

Lagret av nedanstående varuslag var av

whisky	299 817 liter
arrak och *rom*	504 308 »
punsch	1 350 683 »
likör och *glögg*	118 537 »
	Summa 2 273 345 liter

Den sammanlagda tillgången av brännvin av alla slag i riket utgjorde alltså omkring 14 900 000 liter.

I denna tillgång är emellertid icke inbegripet de lager av denaturerad sprit, som kunna finnas hos åtskilliga handlande och enskilda personer, och ej heller det brännvin, avsett för förtäring, som finnes i enskilda personers lager. Även om dessa lager vid inventeringen hade medräknats, torde inventeringsresultatet icke i någon nämnvärd grad förskjutits upppåt.

II. Tillverkningen av egentligt brännvin intill den 1 oktober 1918.

Beräknandet av den tillverkning av brännvin, som kan komma att äga rum intill den 1 oktober 1918, har visat sig vara förenad med betydande svårigheter. Såväl tillverkningen av s. k. jästbrännvin som framställningen av sulfitsprit äro nämligen underkastade fluktuationer i olika avseenden.

Då jästbrännvinet utgör en biprodukt vid fabrikation av pressjäst, är den tillverkade brännvinskvantitetens storlek beroende av pressjästfabrikationen. Denna fabrikation återigen är beroende av efterfrågan å pressjäst för bakning. På grund av nuvarande

ringa tillgång på brödsäd har brödbakningen inskränkts, och i följd härav efterfrågan å jäst blivit mindre. Med hänsyn härtill hava, enligt vad för kontrollstyrelsen uppgivits, jästfabrikanterna inskränkt fabrikationen av pressjäst och därmed också tillverkningen av brännvin.

Framställningen av sulfitsprit är för närvarande underkastad betydande fluktuationer. Då nämligen sulfitluten, varur sulfitsprit framställes, utgöres av en biprodukt vid pappersmassetillverkning, är sulfitspritfabrikationen i hög grad beroende av pappersmassefabrikationens omfattning. Enligt vad för styrelsen uppgivits umgås pappersmassefabrikanterna, som på grund av rådande förhållanden icke kunna exportera pappersmassa, med planer att inskränka fabrikationen av pappersmassa till hälften av normal tillverkning. Inskränkningar i fabrikationen hava redan företagits vid några sulfitfabriker. I följd härav skulle jämväl tillverkningen av sulfitsprit komma att betydligt inskränkas.

För att hållas i gång äro vissa sulfitfabriker beroende av tillgång på kol. På grund av kolbrist har en nyligen igångsatt sulfitspritfabrik vid Göta sulfitfabrik, tillhörig fabriksaktiebolaget Sulfitsprit, under en längre tid varit nedlagd.

Såsom härav framgår, torde en beräkning beträffande storleken av brännvinstillverkningen intill den 1 oktober 1918, även om vederbörlig försiktighet iakttages, lätt kunna rubbas genom omläggningar i produktionen, som nu icke kunna förutses.

Det är emellertid icke alldeles uteslutet, att brännvin under nästinstundande kampanj kan komma att tillverkas även av andra varor, som varken medelbart eller omedelbart kunna komma folknäringen till godo, än sulfitlut. Kontrollstyrelsen vill sålunda erinra därom, att under de svåra missväxtåren i slutet av 1860-talet brännvin tillverkades av renlav; under året 1868—1869 användes något mer än 65 000 centner dylik lav för framställning av brännvin. Enligt vad kontrollstyrelsen inhämtat, har Reymersholms gamla spritförädlingsaktiebolag låtit igångsätta undersökning för utrönande av möjligheten att tillverka brännvin av renlav.

Under en följd av år har brännvinstillverkningen vid jästfabrikerna uppgått till i medeltal 3 500 000 liter à 50 %. Vid beräknandet av den myckenhet jästbrännvin, som skulle komma att tillverkas under tillverkningsåret $^{1}/_{10}$ 1916—$^{30}/_{9}$ 1917, utgick kontrollstyrelsen förliden höst från att tillverkningen skulle uppgå till nyssnämnda myckenhet.

Till och med den 24 april 1917 hava jästfabrikerna till förädlingsverken levererat 1 922 300 liter brännvin à 50 %. Jästfabrikerna skulle alltså hava att intill den 1 oktober detta år ytterligare till förädlingsverken leverera 1 577 700 liter. På grund av den minskade fabrikationen av pressjäst torde försiktigheten bjuda, att man räknar med en minskning av jästbrännvinskvantiteten med 10 % eller 157 700 liter. I enlighet härmed beräknas jästfabrikerna under innevarande tillverkningsår komma att leverera till förädlingsverken 1 420 000 liter brännvin à 50 %.

Vid beräknandet av tillverkningen av jästbrännvin under tillverkningsåret 1917—1918 har kontrollstyrelsen utgått från en minskning av 15 % i förhållande till den normala tillverkningskvantiteten. Tillverkningen under nästinstundande tillverkningsår skulle alltså icke komma att överskrida 3 000 000 liter brännvin à 50 %.

Under tiden från och med den 25 april 1917 till och med den 30 september 1918 torde sålunda tillverkningen av jästbrännvin kunna uppskattas till i runt tal 4 400 000 liter à 50 %. Av denna myckenhet beräknas vid rektificering bliva 3 080 000 liter prima sprit och 1 320 000 liter sekunda (denaturerbar) sprit, allt till 50 %.

Enligt från sulfitspritfabrikerna inhämtade uppgifter beträffande tillverkningen under tiden från och med den 26 april 1917 till och med den 30 september 1918 beräkna:

Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag att vid Skutskär och Kvarnsveden tillverka 3 400 000 liter brännvin à 50 %,

Bergvik och Ala nya aktiebolag att vid Bergvik tillverka 3 086 000 liter brännvin à 50 % samt

fabriksaktiebolaget Sulfitsprit att vid Göta sulfitspritfabrik tillverka 2 850 000 liter brännvin à 50 %.

Såsom förut framhållits är det emellertid synnerligen ovisst, huruvida sulfitsprittillverkningen kan fortgå i normal omfattning. Då någon tillverkning vid Göta sulfitspritfabrik icke för närvarande äger rum, synes försiktigheten bjuda att icke räkna med någon tillverkning vid denna fabrik. Ej heller har kontrollstyrelsen ansett sig böra räkna med någon tillverkning vid de sulfitspritfabriker, som för närvarande äro under anläggning vid Skoghall, Svartvik och Ström och som inför styrelsen uppgivits skola bliva färdiga under nästkommande september månad; tillverkningskapaciteten vid dessa fabriker antages komma att bliva mellan 5 à 6 miljoner liter à 50 %.

Med hänsyn till ovanberörda förhållanden har kontrollstyrelsen ansett försiktigheten bjuda att räkna med en tillverkning intill den 1 oktober 1918 av endast omkring 6 500 000 liter sulfitsprit à 50 % eller den tillverkning, som uppgivits skola äga rum vid Skutskär, Kvarnsveden och Bergvik.

Den sammanlagda tillverkningen av brännvin intill den 1 oktober 1918 torde sålunda böra beräknas till 3 080 000 liter prima brännvin à 50 % och 7 820 000 liter denaturerbart och denaturerat brännvin à 50 %.

Tillgången — d. v. s. lager och tillverkning — av egentligt brännvin från och med den 25/26 april 1917 till och med den 30 september 1918 skulle alltså uppgå i runda tal

av prima egentligt brännvin à 50 % till . . . . . 11 863 500 liter
» denaturerbart och denaturerat brännvin à 50 % till . 8 863 800 »

III. Den kvantitet brännvin, som bör hållas tillgänglig för allmänna ändamål.

Enligt den överenskommelse, som den 22 december 1916 träffades mellan kontrollstyrelsen å ena sidan och reningsverken och sulfitspritfabrikerna å den andra, skola 6 000 000 liter brännvin à 50 % reserveras för oförutsedda behov. Denna reserv består, enligt vad direktör N. P. Mathiasson i sin P. M. av den 12 maj 1917 (bil. A) uppgivit, av i runt tal 4 000 000 liter exportsprit och absolut sprit samt 2 000 000 liter denaturerbar och denaturerad sprit — med absolut sprit och exportsprit avses vad som i detta utlåtande benämnts prima sprit. Då denna reserv jämlikt nådigt beslut den 6 mars 1917 icke får användas annat än för visst av Kungl. Maj:t angivet ändamål, är det erforderligt att med denna kvantitet minska den nuvarande tillgången på egentligt brännvin för att erhålla den till förbrukning för olika ändamål disponibla myckenheten brännvin. I enlighet härmed är för tiden från och med den 26 april 1917 till och med den 30 september 1918 tillgängliga för förbrukning 7 863 500 liter prima sprit à 50 % och 6 863 800 liter sekunda (denaturerbar och denaturerad) sprit à 50 %.

För att erhålla uppgift å den myckenhet brännvin, som kan vara erforderlig för allmänna ändamål — härmed har kontrollstyrelsen förstått vetenskapliga, medicinska, farmaceutiska, tekniska, industriella och likartade ändamål — anhöll kontrollstyrelsen hos statsrådet och chefen för finansdepartementet, att uppgifter måtte infordras genom statsdepartementen om det behov av brännvin à 50 volymprocent, renat eller denaturerat, som intill den 1 oktober 1918 kunde förefinnas hos de under respektive departement lydande verk och inrättningar. De inkomna uppgifterna äro sammanställda i bil. E.

Vidare har kontrollstyrelsen genom Reymersholms gamla spritförädlingsaktiebolag erhållit uppgifter från samtliga spritförädlingsfabriker i Sverige rörande deras försäljning av brännvin à 50 % för andra ändamål än förtäring under tillverkningsåren 1913—1914, 1914—1915 och 1915—1916. Enär intill den 1 oktober 1916, praktiskt sett, allt för nyssnämnda ändamål avsett brännvin försåldes genom reningsverken, torde

de erhållna uppgifterna med de reservationer, som nedan angivas, kunna läggas till grund för beräkningen av behovet av brännvin för allmänna ändamål.

En sammanställning av de lämnade uppgifterna lämnas i bil. F.

Av denna sammanställning framgår, att reningsverkens försäljning av brännvin à 50 % för andra ändamål än förtäring uppgick

år 1913—1914	till	6 084 858 liter
» 1914—1915	»	6 405 607 »
» 1915—1916	»	6 499 867 »
eller i medeltal	»	6 300 611 »

För att erhålla den totala kvantiteten av brännvin, som förbrukats för andra ändamål än förtäring, torde till dessa kvantiter läggas dels 175 000 liter, som Bageriidkarnas jästaktiebolag årligen direkt sålt och levererat till aktiebolaget Th. Winborg & C:o, Stockholm, för ättikfabrikation, dels omkring 100 000 liter, som brännvinsförsäljningsbolagen, enligt inom styrelsen gjorda beräkningar, försälja i mindre poster för tekniska och och likartade ändamål.

I de siffror, som äro återgivna i sammanställningen under bil. F, är inbegripen jämväl den myckenhet brännvin, som åtgått för de behov, varom genom statsdepartementen uppgifter införskaffats.

Såsom framgår av sammanställningen har under tillverkningsåret 1915—1916 förbrukning av sprit för andra ändamål än förtäring ökats, i jämförelse med förbrukningen under tillverkningsåret 1913—1914, med ej mindre än omkring 400 000 liter. Den väsentligaste delen av denna ökning faller på förbrukningen av sprit vid krutfabrikerna; ökningen uppgår till omkring 275 000 liter. Förbrukningen av sprit vid kemisk-tekniska fabriker och hos färghandlare har ökats med omkring 130 000 liter.

De genom reningsverken erhållna siffrorna angående förbrukningen av sprit för andra ändamål än förtäring torde kunna läggas till grund för beräknandet av spritåtgången för allmänna ändamål för tiden intill den 1 oktober 1918. Framhållas må emellertid, att under en tid, då betydande förskjutningar i konsumtionen äga rum, fullt säkra beräkningar äro synnerligen vanskliga att åstadkomma. På grund av den minskade tillgången på bränsle kan sålunda förbrukningen av sprit för bränsleändamål komma att ökas. Likaså kan en eventuellt uppkommande brist på bensin och därmed jämförliga motoroljor föranleda, att sprit kommer att användas som motorbränsle; enligt vad för kontrollstyrelsen uppgivits användes för närvarande sprit för detta ändamål endast i mycket begränsad omfattning. I båda de nu angivna avseendena är emellertid frågan om ökad förbrukning av sprit väsentligen beroende av tillgången på bränsle, som antingen frambringas inom landet eller hit importeras, och kontrollstyrelsen, som saknar uppgifter om, huruvida för olika ändamål erforderligt bränsle kan anskaffas, kan med hänsyn härtill icke bedöma, om sprit bör reserveras för bränsleändamål utöver de bränslebehov, för vilka spriten hittills tagits i bruk. Det synes därför vara påkallat, att den av Eders Kungl. Maj:t nyligen tillsatta bränslekommissionens utlåtande infordras i nyssnämnda avseende.

Då styrelsen alltså icke är i tillfälle att bedöma, huruvida sprit kan erfordras för sådana behov, vartill sprit hittills icke använts, har kontrollstyrelsen vid beräknande av behovet av sprit för andra ändamål än förtäring utgått från de av reningsverken lämnade uppgifterna om försäljningen av sprit för dessa ändamål under tillverkningsåret 1915—1916 eller 6 500 000 liter à 50 %. Härtill bör läggas dels 100 000 liter prima sprit, som försålts av brännvinsförsäljningsbolagen för tekniska ändamål, och 175 000 liter sekunda sprit, som försålts av Bageriidkarnas jästaktiebolag till aktiebolaget Th. Winborg & C:o (jämför ovan). Utöver den sålunda erhållna kvantiteten 6 775 000 liter à 50 % för år torde ytterligare 500 000 liter 50 %, varav 100 000 liter prima sprit och 400 000 liter sekunda sprit, böra avsättas för här avsedda ändamål. Behovet

av sprit för andra ändamål än förtäring beräknas alltså av styrelsen för år till 7 275 000 liter 50 % eller för tiden från och med den 26 april 1917 till och med den 30 september 1918 (= 17 månader) till omkring 10 300 000 liter 50 %, varav omkring 1 700 000 liter prima sprit och omkring 8 600 000 liter sekunda sprit. Då emellertid tillgången sekunda sprit allenast är 6 863 800 liter 50 %, måste det erforderliga behovet härutöver eller 1 736 200 liter 50 % fyllas med den dyrare prima spriten. På grund härav åtgår av den till förbrukning disponibla kvantiteten prima sprit, 7 863 500 liter 50 % (jämför ovan), 3 436 200 liter 50 % för andra ändamål än förtäring och återstå alltså för förtäringsändamål i runt tal 4 425 000 liter 50 % egentligt bränvin.

I den överenskommelse, som träffades mellan kontrollstyrelsen å ena och reningsverken å den andra sidan den 22 december 1916 angående fördelningen av bränvin för olika ändamål, förbundo sig reningsverken dels att tillse, att rekvirenter av sprit jämlikt 2 § mom. a)—e) i kungörelsen den 25 september 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, som äger tillverka bränvin eller till avsalu bedriver rening därav, få sitt behov av sprit tillfullo tillgodosett, dels att sprit, som av reningsverken försäljes tillsatt med allmänt denatureringsmedel, skall tillhandahållas till myckenhet, som rekvisitionen avser, dels ock att rekvirenter av sprit jämlikt 2 § mom. f) i nyssberörda kungörelse jämväl skola få sitt behov av sprit tillfullo tillgodosett, dock att rekvirent, beträffande vilken kontrollstyrelsen föreskrivit eller kan komma att föreskriva, att allenast viss bestämd myckenhet må till honom utlämnas, icke må bekomma större myckenhet än den sålunda bestämda. Reningsverken förbundo sig också att aktgiva på köpare, vilka under ett kvartal inköpt större myckenhet än under motsvarande kvartal förlidet tillverkningsår. När dylik köpare, som dreve industri eller teknisk fabrik, vars fabrikat möjligen kunde användas för förtäringsändamål, under ett kvartal inköpte större myckenhet än under motsvarande kvartal förlidet år, förbundo sig reningsverken att underrätta kontrollstyrelsen.

Såsom härav framgår finnas sålunda för närvarande redan vissa regler rörande fördelningen av den för andra ändamål än förtäring avsatta spriten samt beträffande övervakandet av dess användning.

Med hänsyn till den synnerligen begränsade sprittillgången och de ovissa förhållanden, som råda beträffande bränvinstillverkningen, anser emellertid kontrollstyrelsen, att särskilda åtgärder böra vidtagas beträffande distribueringen av den för andra ändamål än förtäring avsatta spriten. Härigenom bör kunna förhindras dels att sprit upplägges på lager i spekulationssyfte, dels ock att användning av sprit för lyxändamål och till fabrikat, vilka enligt vad erfarenheten giver vid handen lätt kunna missbrukas såsom rusmedel, i behörig grad inskränkes. Vid denna distribuering kan en gradering av de olika behoven äga rum med hänsyn till dessa behovs samhälleliga betydelse. Sålunda torde behovet av sprit för apotek, sjukhus, vetenskapliga institutioner och museer samt för ammunitionstillverkning böra tillfullo tillgodoses. Däremot synes försäljningen av sprit för ättikfabriker samt till kemisk-tekniska fabriker och färghandlare möjligen böra underkastas vissa inskränkningar. I varje fall bör försäljning av sprit till näringsidkare tillhörande sistnämnda kategorier icke få överstiga försäljningen i medeltal under åren 1913—1914, 1914—1915 och 1915—1916. Då reningsverken innehava fullständiga uppgifter rörande försäljningen av sprit till varje näringsidkare under dessa år, kan fastställande av berörda medeltal icke vara förenat med någon svårighet. Däremot torde bedömandet av i vilken omfattning försäljningen skall minskas under dessa medeltal till vissa näringsidkare kräva särskilt övervägande. För uppgörande av regler i detta avseende ävensom för fastställande av de spritkvantiteter, som varje näringsidkare har att erhålla för tiden intill den 1 oktober 1918, bör enligt kontrollstyrelsens mening en särskild kommission tillsättas. Till ledamöter i denna kommission torde böra utses en representant för förädlingsverken, en för sulfitspritfabrikerna, en för industrikommissionen samt en för kontrollstyrelsen. Med hänsyn till mängden av göro-

mål inom kontrollstyrelsen, finner sig nämligen styrelsen sakna tillfälle att fördela den för andra ändamål än förtäring avsedda spriten och övervaka användningen av densamma.

Enligt vad som framgår av de till kontrollstyrelsen lämnade uppgifterna hava Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag och Bergvik och Ala nya aktiebolag försålt hela den kvantitet sulfitsprit, som kan komma att tillverkas under innevarande år. Då fördelningen av den för tekniska behov tillgängliga kvantiteten brännvin kan föranleda, att en köpare av sulfitsprit erhåller mindre kvantitet än vad han genom avtal med ifrågavarande sulfitspritfabriker betingat sig, torde fall komma att inträffa, då ingångna avtal om leverans av sulfitsprit måste hävas. Lämpligast vore givetvis, om godvillig överenskommelse härom kunde träffas. Skulle emellertid detta icke ske, bör den ifrågasatta kommissionen bemyndigas att tillämpa förfogandelagen.

IV. Kvantiteten brännvin disponibel för förtäring av allmänheten intill den 1 oktober 1918.

Såsom framgår av vad som anförts under III finnes för förtäringsändamål tillgängligt 4 425 000 liter egentligt brännvin à 50 % eller 5 540 000 liter à 40 %. Vidare finnas, såsom framgår av vad som anförts under avdelning I, 2 792 126 liter konjak i allmänhet med en alkoholhalt av 50 % och 2 273 345 liter whisky, arrak och rom, punsch samt likör och glögg.

a. Egentligt brännvin.

Enligt inventeringen funnos i lager den 26 april 1917 tillsammans 1 351 316 liter egentligt brännvin och sprit à 40 %. Av denna kvantitet utgjorde spirituosahandlarnas lager 236 272 liter à 40 %, vilken myckenhet närmast torde komma att användas till förskäring och tillverkning av s. k. bättre spirituosa.

Enligt den på grund av nådiga brevet den 3 november 1916 uppgjorda fördelningen skulle spirituosahandlarna äga att bekomma en viss kvantitet brännvin, varav ännu återstå outtagna 375 000 liter à 40 %. Tillsammans med deras lager den 26 april 1917 skulle alltså spirituosahandlarnas tillgång för tiden intill den 1 oktober 1918 utgöra 611 272 liter à 40 % eller i runt tal 600 000 liter.

Till övriga försäljares disposition intill den 1 oktober 1918 skulle alltså, sedan 240 000 liter à 40 % avsatts såsom reserv, finnas i runt tal 4 700 000 liter à 40 % egentligt brännvin och sprit, varav 1 115 044 liter à 40 % på lager den 26 april 1917.

b. Konjak.

Enligt inventeringen fanns i lager samt på väg från utlandet den 26 april 1917 2 792 126 liter, till större delen utgörande 50-procentig vara.

För att erhålla hela den till förtäring intill den 1 oktober 1918 disponibla kvantiteten bör till förenämnda kvantitet läggas dels den del av spirituosahandlarnas egna lager och andel hos reningsverken av egentligt brännvin, som ej åtgår för förskäring av vin m. m. samt till punschtillverkning, dels ock den myckenhet, som efter den 26 april 1917 kan komma att införas till riket, men som icke har medtagits i vid inventeringen lämnade uppgifter om vad som är på väg till riket. Kontrollstyrelsen har icke ansett sig böra räkna med att bolagen i någon nämnvärd utsträckning själva komma att förskära konjak med brännvin, alldenstund de för försäljning tillgängliga kvantiterna egentligt brännvin äro så små, att de icke torde medgiva användning till förskäring.

I fråga om fastställandet av den myckenhet till spirituosahandlarnas disposition stående myckenhet brännvin, som åtgår för förskäring av konjak, vin m. m. samt tillverkning av punsch, vill kontrollstyrelsen anföra följande.

För tillverkning av 100 liter punsch åtgå i allmänhet 22 liter arrak och 28 liter sprit à 40 %. Då hela tillverkningen under år 1916 kan beräknas till 250 000 liter för månad och försiktigheten torde bjuda, att tillverkningen under tiden intill den 1 oktober 1918 beräknas till endast 1/5 av den normala eller 50 000 liter för månad, vilket för en tillverkningstid av omkring 15 månader utgör 750 000 liter, torde 210 000 liter egentligt brännvin à 40 % böra beräknas åtgå för punschtillverkning under nämnda tid. För förskäring av vin m. m. torde böra beräknas en kvantitet av 140 000 liter egentligt brännvin. Då spirituosahandlarnas hela tillgång på egentligt brännvin är i runt tal 600 000 liter à 40 % återstår för konjaksförskäring, sedan de för tillverkning av punsch och förskäring av vin beräknade kvantiterna frändragits, 250 000 liter egentligt brännvin à 40 % eller 200 000 liter à 50 %.

I fråga om införsel till riket av konjak har vid inventeringen uppgivits, att 740 100 liter konjak med i allmänhet 50 % alkoholhalt ligga i utlandet inköpta av svenska handlande. Största delen härav befinner sig i Frankrike och avvaktas fartygslägenhet för partiernas hittransporterande. Av svenska handlande i utlandet uppköpt konjak torde emellertid uppgå till betydligt större myckenhet än den vid inventeringen uppgivna, men torde i flera fall handlandena ansett sig icke böra deklarera för partier, vilkas införsel i landet på grund av rådande sjöfartssvårigheter äro mycket ovissa. Enligt vad verkställande direktören för kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd uppgivit har emellertid nyligen till Kristiania med ångaren Galicia inkommit betydande, av handlande i Sverige köpta konjakspartier; ifrågavarande partier uppgå till 700 ton, motsvarande mer än 800 000 liter 50-procentig vara. Såvitt kontrollstyrelsen kunnat utröna hava vid inventeringen endast 200 000 liter deklarerats såsom på väg från utlandet av de 800 000 liter, som med Galicia inkommit till Kristiania från utlandet. Med hänsyn härtill har styrelsen ansett, att ytterligare 600 000 liter konjak à 50 % böra läggas till den vid inventeringen uppgivna konjakstillgången.

Hela tillgången av konjak utgör sålunda för tiden intill den 1 oktober 1918:

	fatkonjak 50 %	buteljkonjak	förskuren vara
uppgiven tillgång 26 april	1 651 888	310 295	829 943
egentligt brännvin till förskäring	200 000	—	—
i Kristiania liggande	600 000	—	—
	2 451 888	**310 295**	**829 943**

Enligt vad som uppgivits hava åtskilliga bolag övergått till att nedsätta konjaken till en styrka av 40 %, och kontrollstyrelsen har för avsikt att upptaga till övervägande frågan, huruvida icke föreskrift bör utfärdas, att all förskuren konjak skall hålla en alkoholstyrka av 40 %. Med hänsyn härtill har kontrollstyrelsen ansett sig böra räkna med såsom om här ovan angivna kvantitet å 2 451 888 liter à 50 % kommer att försäljas i 40-procentigt skick; förvandlad till 40 % blir denna kvantitet i runt tal 3 000 000 liter.

Den sammanlagda tillgången på konjak skulle alltså intill den 1 oktober 1918 utgöra 4 100 000 liter försäljningsfärdig vara.

c. Övriga slag av spirituosa.

Av *whisky* funnos den 26 april 1917 i lager och på väg från utländsk ort 299 817 liter, samt av *likör och glögg* 118 537 liter, vilka kvantiteter torde böra anses utgöra hela tillgången av dessa varuslag intill den 1 oktober 1918.

Av *rom och arrak* funnos den 26 april 1917 i lager samt på väg från utländsk ort 504 308 liter. Härav beräknas åtgå för punschtillverkning 175 000 liter. I runt tal återstår för konsumtion 325 000 liter.

Lagret av *punsch* uppgavs den 26 april 1917 till 1 350 683 liter. Härtill bör läggas en beräknad tillverkning av 750 000 liter för tiden intill den 1 oktober 1918. Tillgången på punsch intill nämnda tid torde alltså kunna beräknas till 2 100 000 liter.

d. Sammanfattning.

Hela tillgången av brännvin för förtäringsändamål intill den 1 oktober 1918 kan alltså i avrundade tal upptagas till

	$^{1}/_{6}$ 1917—$^{30}/_{9}$ 1918	för månad
	liter	liter
Egentligt brännvin å 40 %	4 700 000	293 000
Konjak	4 100 000	256 000
Whisky	290 000	18 000
Arrak och rom	325 000	20 000
Punsch	2 100 000	130 000
Likör och glögg	110 000	7 000
Summa	**11 625 000**	**724 000**

Under de nio första månaderna av år 1916 var förbrukningen av olika slag av brännvin i medeltal för månad följande:

	liter
Egentligt brännvin	1 915 000
Konjak	536 000
Whisky	48 000
Arrak och rom	12 000
Punsch	283 000
Likör och glögg	9 700
Summa	**2 803 700**

Tillgången för månad från den 1 juni 1917 till och med den 30 september 1918 utgör alltså omkring 25 % av förbrukningen i medeltal för månad under de tre första kvartalen av år 1916.

I jämförelse med förbrukningen per månad under de tre första kvartalen 1916 utgör tillgången för månad under tiden intill den 1 oktober 1918 av

	%
Egentligt brännvin	15·3
Konjak	47·8
Whisky	37·5
Arrak och rom	166·7
Punsch	45·9
Likör och glögg	72·2

Därest Kungl. Maj:t beslutar att detaljhandel med brännvin må äga rum från och med den 1 juni 1917, torde med hänsyn till den ringa tillgången av brännvin för förtäring, en fördelning av den tillgängliga brännvinskvantiteten böra äga rum i likhet med vad

som skedde på grundvalen av nådiga brevet den 3 november 1916. Vid ifrågavarande fördelning, som lämpligen utföres inom kontrollstyrelsen, bör i huvudsak samma grunder tillämpas som vid den tidigare verkställda fördelningen, varom kontrollstyrelsen genom skrivelse den 22 februari 1917 till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet avlämnat redogörelse.

Enligt ifrågavarande grunder skulle fördelningen av den tillgängliga brännvinskvantiteten på olika slag av rörelse, nämligen bolagens egen utminuteringsrörelse, den överlåtna utminuteringsrörelsen, bolagens egen utskänkningsrörelse och den överlåtna utskänkningsrörelsen äga rum i förhållande till vad som i medeltal för månad inom dessa rörelser förbrukats under de tre första kvartalen av år 1916. I enlighet härmed skulle på utminuteringsrörelserna belöpa 84 % och på utskänkningsrörelserna 16 % av den sammanlagda brännvinstillgången för månad. Då enligt kontrollstyrelsens mening en mindre jämkning bör ske till utskänkningsrörelsernas förmån, så att på utskänkningsrörelserna belöpa 20 % och på utminuteringsrörelserna 80 % av tillgången, skulle alltså för varje månad bliva tillgängligt för utminutering 80/100 × 724 000 liter = 579 200 liter. Då antalet inköpsbevis för närvarande utgör omkring 900 000 stycken skulle alltså bliva för varje inköpsbevis tillgängligt 0·643 liter för månad. I enlighet härmed borde inköpsmaximum vid utminutering sättas till $1^3/_4$ liter per kalenderkvartal.

Emellertid kan på grund av vunnen erfarenhet förutsättas, att icke alla kunder uttaga den myckenhet, som på dem belöper. Vidare torde det nuvarande antalet inköpsbevis, som sedan den 10 november 1916 ökats med i runt tal 100 000, kunna nedbringas, dels genom att höja åldersgränsen för dem, som skulle vara berättigade att innehava inköpsbevis, dels genom att uppställa skärpta kvalifikationer för innehav av inköpsbevis. Slutligen synes en utökning av den disponibla kvantiteten egentligt brännvin kunna erhållas genom en lämplig nedsättning av alkoholstyrkan hos detta brännvin; åtgärder härutinnan har kontrollstyrelsen för avsikt att med det snaraste taga under övervägande.

Med hänsyn till nu angivna omständigheter torde inköpsmaximum vid utminutering kunna sättas till 2 liter för kalenderkvartal.

Kontrollstyrelsen vill till sist erinra därom, att ej få innehavare av rättigheter, som utövas på grund av 2 eller 10 § i brännvinsförsäljningsförordningen eller meddelats jämlikt 14 § 2 mom. och 16 § i samma förordning, visat sig vid den företagna inventeringen vara innehavare av större lager av olika slag av brännvin, än de på grund av fördelningsplanen bliva berättigade att utskänka. Vid dylikt förhållande torde de böra avstå från de delar av sitt lager, som de sålunda ej må utskänka till sådana försäljare, som för sin försäljning lida brist på brännvin. Därest de icke godvilligt avstå från överskjutande del av sitt lager torde kontrollstyrelsen böra bemyndigas att gentemot dem tillämpa förfogandelagen.

V. Förslag till inskränkningar i avseende å detaljhandeln med brännvin.

Med hänsyn till den ringa tillgången på brännvin torde ytterligare restriktioner utöver de i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin m. m. föreskrivna vara erforderliga. Inom styrelsen har därför utarbetats förslag till ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i nämnda kungörelse, vilket förslag är intaget under bil. G. och tillåter sig styrelsen att här nedan paragrafvis motivera de av styrelsen framställda ändringsförslagen.

1 §.

1 mom. I enlighet med vad styrelsen ovan anfört föreslår styrelsen, att utminuteringsmaximum sättes till två liter i kalenderkvartalet. Då styrelsen ansett, att den,

som icke alls eller endast till en del uttager honom tillkommande myckenhet, icke bör äga att uttaga återstående myckenhet under ett följande kvartal, har styrelsen uteslutit orden »som motsvarar» i den nu gällande bestämmelsen.

2 mom. På grund av den synnerligen ringa tillgången på brännvin har styrelsen ansett vissa åtgärder böra vidtagas för att inskränka antalet nu gällande inköpsbevis. I detta avseende föreslår styrelsen, att den, som icke fyllt 25 år, ej skall vara berättigad att utminuteringsvis inköpa brännvin. Bestämmelser av dylikt innehåll tillämpas redan av några bolag och åtskilliga bolag försälja endast en mindre kvantitet till personer, som icke fyllt 25 år.

Vidare har kontrollstyrelsen ansett, att till den, som häftar för oguldna kommunalutskylder, brännvin icke må utminuteras, därest han ej kan visa, att han på grund av långvarig sjukdom, arbetslöshet eller likartad anledning varit ur stånd att betala utskylderna. Ett stort antal bolag tillämpa redan en dylik regel. En inom kontrollstyrelsen under förra hälften av år 1916 upprättad P. M. beträffande bolagens ställning i detta avseende bifogas under bil. H. Visserligen avslog 1916 års riksdag en inom första kammaren väckt motion, nr 65, i syfte att person, som häftade för utskylder, icke finge utminuteringsvis inköpa brännvin, men riksdagens båda kamrar godkände ett till bevillningsutskottets betänkande, nr 26, som bifogas under bil. I, fogat reservationsvis framfört uttalande av innehåll, att med avslaget icke avsågs att åstadkomma, att brännvinsförsäljningsbolagen skulle anse sig förhindrade att bibehålla fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att inköpa brännvin.

Då onekligen ett stort antal av de personer, som häfta för oguldna utskylder, i ekonomiskt avseende äro mindre ordentliga, torde de kunna anses i fråga om ekonomisk vederhäftighet stå synnerligen nära den kategori personer, som avses i 1 § 2 mom. i kungörelsen den 3 november 1916 och som åtnjuta understöd av allmänna medel eller brista i fullgörande av dem åliggande försörjningsplikt. Styrelsen har emellertid icke ansett, att varje person, som häftar för utskylder, bör avstängas. Det kan sålunda tänkas, att en person på grund av vissa omständigheter, varöver han icke kan råda, kommit i den belägenheten, att han icke kan betala utskylderna. Till dylika omständigheter torde i främsta rummet böra räknas långvarig sjukdom och arbetslöshet.

I regel torde de personer, som häfta för utskylder, icke hava erlagt vare sig krono- eller kommunalutskylder. Med hänsyn härtill och då det skulle föranleda bolagen synnerligen stort besvär att undersöka, vilka av bolagets kunder häfta för både krono- och kommunalutskylder, har styrelsen ansett, att föreskriften bör inskränkas att avse häftande för kommunalutskylder.

3 mom. I detta moment som motsvarar 1 § 2 mom. i kungörelsen den 3 november 1916 har kontrollstyrelsen icke föreslagit någon förändring.

2 §.

2 mom. Enligt gällande bestämmelser får utskänkning av egentligt brännvin äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 50 öre och utskänkning av andra slag av brännvin allenast åt gäst, som i samband därmed intager måltid till ett pris av minst 1 krona. I måltid, som avses i kungörelsen av den 3 november 1916, skall jämlikt 6 § ej inräknas betalning för i måltiden ingående alkoholhaltig dryck.

Gentemot dessa bestämmelser har, särskilt omedelbart efter det kungörelsen trädde i kraft, anmärkningar framställts. Sålunda gjorde förbundet för medborgarfrihet framställning om att den i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin m. m. »stadgade tvångskonsumeringen av livsmedel i samband med spritutskänkningen måtte borttagas». Över ifrågavarande framställning, som remitterades till kontrollstyrelsen den 15 november 1916, avgav kontrollstyrelsen utlåtande den 3 februari 1917, varav en avskrift bifogas (bil. K.). Kontrollstyrelsen, som tagit frågan om måltidstvånget vid brännvinsutskänkningen under förnyat över-

vägande, har, efter att hava i ärendet konfererat med bland andra, representanter för restauratörerna, icke funnit anledning att frångå den uppfattning, som styrelsen i sitt nyssnämnda utlåtande uttalat. Styrelsen har under dessa överläggningar undersökt möjligheten av tillämpandet av andra inskränkningar, såsom förkortning av utskänkningstiderna, införandet av kort, som berättiga att å utskänkningsställe erhålla en viss kvantitet brännvin m. m., men samtliga dessa inskränkningar hava visat sig vara förenade med betydande olägenheter, samtidigt som de skulle bliva mindre effektiva.

Den ringa mängd brännvin, som intill den 1 oktober 1918 finnes tillgänglig för utskänkningsrörelsen, bör sålunda enligt kontrollstyrelsens mening förbehållas de personer, som å utskänkningsställena intaga *verkliga måltider*. Med hänsyn härtill har kontrollstyrelsen föreslagit en skärpning av bestämmelserna om måltidens beskaffenhet. Måltiden skall bestå av lagad mat, som, då det gäller utskänkning av egentligt brännvin, skall betinga minst 75 öre, och, då det gäller utskänkning av andra slag av brännvin, minst en krona 50 öre. Genom denna bestämmelse torde servering av s. k. »restriktionsrätter» bliva förhindrad. Kontrollstyrelsen håller också före, att den knappa tillgången på brännvin redan verkat och i ännu högre grad framdeles kommer att verka därhän, att innehavarna av utskänkningsrättigheterna finna med sin egen fördel förenligt att icke servera »restriktionsrätter». Då nämligen utskänkningsinnehavarens totala vinst å brännvinsförsäljningen på grund av den ringa tillgången väsentligt minskas, är det av ett tydligt intresse för honom att erhålla ökad vinst å andra varor än brännvin. Då tillgången å vin och öl är ganska knapp och möjligheten att erhålla ökad vinst å försäljningen av dessa varor torde vara av övergående beskaffenhet, ligger det i hans intresse att erhålla ökad vinst å omsättningen av mat och alkoholfria drycker. Härvid har emellertid staten att tillse, att detta intresse icke drives därhän, att berättigade anmärkningar kunna framställas, att omläggningen av utskänkningsinnehavarnas vinstintresse framkallar slöseri med livsmedel. Styrelsen har tagit denna synpunkt under särskilt övervägande och vill uttala som sin uppfattning, att, därest den av kontrollstyrelsen föreslagna bestämmelsen om måltidens beskaffenhet tillämpas, något slöseri med mat icke kommer att äga rum. Visserligen kan det tänkas, att förbrukningen av mat å restaurangerna kommer att något ökas, men denna konsumtionsökning torde motsvaras av en minskad förbrukning i hemmen. Något förstörande av mat torde icke bland annat med hänsyn till de skärpta kvalifikationerna å och prisen för måltid kunna väntas förekomma annat än i de sällsynta undantagsfall, då en person, som är missnöjd med restriktionsbestämmelserna, genom matförstöring söker giva uttryck åt detta missnöje. Dylika undantagsfall torde man praktiskt sett alldeles kunna lämna ur räkningen.

Såsom framgår av vad tidigare anförts är bristen å brännvin betydande. Med hänsyn härtill föreslår styrelsen, att av alla slag av brännvin ej må till en och samma gäst utskänkas mer än 15 centiliter, däri inbegripet punsch, som ej bör få utskänkas i större myckenhet än $^1/_6$ liter, vilken myckenhet anses motsvara $7^1/_2$ centiliter. Av egentligt brännvin må till en och samma gäst ej utskänkas mera än 5 centiliter. Den föreslagna maximikvantiteten torde i regel ej med hänsyn till den knappa brännvinstillgången kunna komma att utskänkas till en och samma gäst, utan torde i allmänhet utskänkningsinnehavarna få vidtaga ytterligare inskränkningar. Då emellertid en utskänkningsinnehavare av särskilda omständigheter, såsom någon större festlig tillställning, möjligen någon gång kan finna anledning att medgiva utskänkning av en myckenhet intill maximikvantiteten, har styrelsen ansett, att inom de av styrelsen angivna gränserna utskänkningsinnehavare själv må vara befogad att ordna utskänkningen.

3 mom. Gentemot handhavandet av brännvinsutskänkningen å passagerarfartyg har sedan en längre tid tillbaka framställts anmärkningar. Då detta slags utskänkning är synnerligen svår att effektivt övervaka och under nuvarande förhållanden icke kan anses vara av något behov påkallad, torde ett förbud mot utskänkning av brännvin å passagerarfartyg böra utfärdas. Styrelsen tillåter sig att erinra därom, att i det av riksdagen godkända förslaget till förordning angående försäljning av rusdrycker utskänk-

ning av brännvin å andra passagerarfartyg än sådana, som förmedla regelbunden persontrafik till utländsk hamn, icke får äga rum.

På grund av vad sålunda anförts får kontrollstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte

dels besluta

1) att 10 300 000 liter egentligt brännvin à 50 % skola hållas tillgängliga för tiden intill den 1 oktober 1918 för allmänna ändamål;

2) att en kommission tillsättes för att, bland annat, fastställa de kvantiteter brännvin, som för olika allmänna ändamål må användas samt att denna kommission erhåller bemyndigande att i fall av behov tillämpa förfogandelagen;

3) att 5 540 000 liter egentligt brännvin à 40 % samt disponibla kvantiteter konjak, whisky, arrak, rom, punsch, likör och glögg skola hållas tillgängliga för tiden intill den 1 oktober 1918 för förtäringsändamål;

4) att ej mindre uppdraga åt kontrollstyrelsen att verkställa fördelningen av den för förtäring tillgängliga kvantiteten brännvin av olika slag på därtill berättigade försäljare än även bemyndiga styrelsen att tillämpa förfogandelagen gentemot försäljare, som icke godvilligt avstå från de delar av sitt lager, som överskjuta dem vid fördelningen tillkommande kontingenter;

dels och vidtaga de av styrelsen föreslagna ändringarna i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin m. m.

Ändamål	1913—1914		1914—1915		1915—1916		I medeltal	
	Prima sprit	Sekunda sprit	Prima sprit	Sekunda sprit	Prima sprit	Sekunda sprit	Prima sprit	Sekunda sprit
Apotek	400 436	66 792	399 805	60 711	421 051	54 494	407 097	60 666
Sjukhus	48 951	7 464	58 447	8 166	53 387	11 432	53 595	9 021
Vetenskapliga institutioner och museer .	13 017	4 334	18 276	—	20 105	—	17 133	1 445
Krutfabriker	13 562	302 936	14 585	365 367	16 397	577 448	14 848	415 250
Ättikfabriker	—	144 801	—	95 231	14 153	85 775	4 717	108 602
Kemisk-tekniska fabriker och färghandl. .	448 750	4 633 815	483 719	4 901 300	485 174	4 760 451	472 548	4 765 189
Summa	**924 716**	**5 160 142**	**974 832**	**5 430 775**	**1 010 267**	**5 489 600**	**969 938**	**5 360 173**
	6 084 858		**6 405 607**		**6 499 867**		**6 330 111**	

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl.

1 §.

1 mom. Brännvin må icke utminuteras till någon i större myckenhet än två liter i kalenderkvartalet. Härvid skall en liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volym-

procent eller däröver räknas som två liter brännvin av annat slag. Utan hinder av vad nu är stadgat må, på de villkor kontrollstyrelsen bestämmer, brännvin utminuteras i större myckenhet än två liter i kvartalet för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål eller för apoteksbehov.

2 mom. Brännvin må icke utminuteras till

1) den, som icke fyllt 25 år, och

2) den, som häftar för oguldna kommunalutskylder, därest han ej kan visa, att han på grund av långvarig sjukdom, arbetslöshet eller likartad anledning varit ur stånd att dem betala.

3 mom. Brännvin må ej utminuteras eller utskänkas eller vin eller öl försäljas till den, som veterligt åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

2 §.

1 mom. Utminutering av brännvin må å dag före sön- eller helgdag icke äga rum efter klockan 2 eftermiddagen.

Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen.

2 mom. Brännvin må utskänkas allenast åt spisande gäst, som å utskänkningsstället vid samma besök intager eller därstädes omedelbart förut intagit verklig måltid, bestående av lagad mat, som, då det gäller utskänkning av egentligt brännvin, skall betinga minst 75 öre och, då det gäller utskänkning av andra slag av brännvin, minst en krona 50 öre.

Åt en och samma gäst må utskänkas högst 15 centiliter brännvin; dock må av egentligt brännvin åt gästen ej utskänkas mer än 5 centiliter och av punsch ej mer än 1/6 liter, vilken sistnämnda myckenhet skall anses motsvara 7 1/2 centiliter brännvin av annat slag.

3 mom. Utskänkning av brännvin å passagerarfartyg vare förbjuden.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juni 1917.

I avseende å det i 1 § 1 mom. stadgade förbud mot utminutering till någon av mera brännvin än två liter i kalenderkvartalet skall den vid denna kungörelses ikraftträdande återstående delen av andra kvartalet räknas som halft kalenderkvartal.

P. M.

angående villkor om fullgjord skatteplikt för inköp utminuteringsvis av brännvin.

Genom cirkulärskrivelse den 14 mars 1916 infordrade kontrollstyrelsen från bolagen uppgifter, huruvida bolagen uppställt som villkor för inköp utminuteringsvis av brännvin, att vederbörande kund fullgjort sin skatteplikt. Det vid denna enquête använda frågeformuläret bilägges P. M. under bil. X.

Vid den förelagda tidens utgång hade svar inkommit från 121 av 124 bolag (svar ej inkomna från bolagen i Nybro, Skurup och Gävle). Resultaten av undersökningen framgå av tab. I till denna P. M. På frågan 1) i frågeformuläret hava 47 bolag svarat, att de uppställt som regel att såsom kund ej godkänna person, som häftar för oguldna utskylder, under det att 74 bolag svarat, att de icke uppställt någon dylik regel. Av de 3 bolag, som ännu icke besvarat frågoformuläret, torde 2, nämligen bolagen i Gävle och Nybro, hava uppställt som regel att icke godkänna person, som icke

fullgjort skatteplikt. Av de 123 bolag, vilkas bestämmelser i här ifrågavarande avseende äro kända, äro 29 belägna i Skåne. Bland Skånebolagen hava emellertid endast 2 besvarat fråga 1) med ja och de övriga 27 besvarat denna fråga nekande. Frändragas Skånebolagen från hela antalet bolag, blir ställningen alltså i den övriga delen av landet, att 47 bolag i regel avstänga personer, som ej fullgjort skatteplikt, samt att 47 bolag i regel icke vidtaga dylik åtgärd.

Bland de bolag, som räknats till ja-gruppen, är bolaget i Linköping, som visserligen besvarat fråga 1) med nej, men på grund av 10 § i bolagets kontrollbestämmelser ansetts böra föras till ja-gruppen. I nämnda § stadgas nämligen bland annat: »I den mån röstlängder över föregående års oguldna kommunalutskylder, uppställda i alfabetisk ordning, för försumliga skattebetalare av vederbörande tillhandahålles bolaget, avstänges desamma från inköp av brännvin, intill dess de med kvitterad debetsedel visa, att resterande kommunalskatt erlagts.» Jämväl bolaget i Norrtälje har besvarat fråga 1) nekande, men har förts till ja-gruppen på grund av ett enquêteformuläret bifogat styrelsebeslut av den 29 december 1915 innebärande, att bolaget på framställning av vederbörande kommuner och efter mottagande av förteckning vägrar försäljning av brännvin till personer, som häfta för oguldna kommunalutskylder och pensionsavgifter.

I regel synas personer avstängas från brännvinsinköp, om de häfta allenast för ett års utskylder. I några fall sker emellertid avstängning, först när upprepad försummelse föreligger, d. v. s. när personen i fråga under två eller flera år i följd blivit uppförd å restlängd (t. ex. bolagen i Vaxholm, Torshälla, Nybro, Ulricehamn, Falköping, bolagen i Värmland utom Filipstad samt bolaget i Härnösand). Bolagen i Vimmerby och Härnösand avstänga allenast de personer, som ej fullgjort sin skatteplikt till resp. stad.

Några av de bolag, som besvarat fråga 1) med ja, hava ännu icke börjat avstänga personer, som ej fullgjort sin skatteplikt (t. ex. bolaget i Uddevalla). Andra bolag (t. ex. bolagen i Skara, Eskilstuna och Lysekil), som hava besvarat fråga 1) nekande, hava emellertid upplyst, att de ännu icke tagit definitiv ståndpunkt till spörsmålet, huruvida fullgjord skatteplikt skall uppställas såsom regel för brännvinsinköp.

Åtskilliga av de bolag, som hava besvarat fråga 1) med nej, hava emellertid meddelat, att de vid prövning av framställning om erhållande av inköpsbevis taga hänsyn till, huruvida vederbörande person häftar för oguldna utskylder. Till denna grupp äro att föra bolagen i Stockholm, Öregrund, Norrköping, Motala, Vadstena, Skänninge, Mönsterås, Höganäs i Väsby socken, Dalby, Veberöd, Skanör, Lövestad, Lysekil, Strömstad, Alingsås, Askersund, Söderhamn och Haparanda.

Aktiebolaget Stockholmssystemet meddelar, att dess styrelse den 5 maj beslutat, »att, när kommunal myndighet gör hemställan rörande försumliga skattebetalares utestängande från rätten att hemköpa spirituosa, motbok må indragas eller inskränkas med hänsyn till inköpsmöjligheten, där det visas, att vederbörande upprepade gånger underlåtit att fullgöra sina förpliktelser till det allmänna och därigenom kan med sannolikhet antagas, att han ej är skickad att, med tillämpning av gällande kontrollföreskrifter för minuthandel av brännvin, handhava personlig inköpsrätt utan inskränkning». Jämväl rörande person, bosatt i sådan kommun, från vilken särskild hemställan i denna sak icke ingått, har allt mera den praxis hos Aktiebolaget Stockholmssystemet utbildat sig, att person, vilken upprepade gånger underlåtit att betala honom påförda utskylder härigenom anses hava ådagalagt — såvida ej motsatsen uppvisas — att han lever under så fattiga förhållanden, att bolaget i betraktande av dess syfte icke torde till honom böra försälja brännvin i samma myckenhet som till kunder i allmänhet. Därest eljest omständigheter föreligga, fylleriförseelser etc., vilka äro av den beskaffenhet, att de göra frågan om utlämnande av inköpsbevis tvivelaktig, kan uppgiften, att vederbörande upprepade gånger uraktlåtit att betala skatt, komma att utgöra en bidragande orsak därtill, att inköpsbevis över huvud taget icke utlämnas. Bolaget i *Alingsås* synes tillämpa i stort sett samma förfarande som bolaget i Stockholm. Det förstnämnda bolaget uppgiver sig nämligen vid prövning av framställning om erhållande av inköpsbe-

vis taga hänsyn till att vederbörande häftar för oguldna utskylder, om personen i fråga bor inom kommun, vilkens myndigheter gjort framställning om dylik prövning och tillhandahålla bolaget förteckning över försumliga skattebetalare.

De bolag, vilka uppställt såsom regel, att såsom kund ej godkänna person, som häftar för oguldna utskylder, torde i allmänhet gå till väga på följande sätt. De kommuner, som önska att avstänga försumliga skattebetalare från inköp av brännvin, få lämna en förteckning på dessa till vederbörande bolag, varefter bolaget vidtager åtgärd. Avstängningen upphör först när vederbörande med kvitterad debetsedel styrker sig hava fullgjort sin skatteplikt. Med detta förfarande är det sålunda egentligen icke bolaget utan vederbörande kommun, som bestämmer, vilka försumliga skattebetalare, som skola avstängas; inkommer en kommun icke med uppgift på försumliga skattebetalare, även om sådana finnas, få dessa alltså fortfarande inköpa brännvin.

Enligt vad de inkomna uppgifterna giva vid handen, hava framställningar om avstängning av försumliga skattebetalare från brännvinsinköp framställts av 43 kommunala myndigheter i stad (vanligen stadsfullmäktige, i några fall drätselkammare och ordförande i stadsstyrelsen) samt från ett stort antal landskommuner. Vanligen hava framställningar i ämnet från stadsfullmäktige föranlett bolaget att avstänga försumliga skattebetalare. I några fall hava emellertid stadsfullmäktiges framställningar avslagits av bolaget. Sålunda anförde bolaget i Lidköping, att bolaget icke ansåg sig berättigat att utfärda en dylik restriktion mot samhällets invånare, men att, om stadsfullmäktige funne lämpligt att besluta införa en dylik restriktion att tillämpas, därest brännvinshandel inom staden skulle få äga rum, så komme bolaget att ställa sig ett sådant beslut till efterrättelse från den dag, som av stadsfullmäktige föreskreves. Stadsfullmäktiges i Ystad framställning, att försumliga skattebetalare skulle avstängas, har av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län avslagits och är efter anförda besvär av stadsfullmäktige återförvisat till Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl;

given Stockholms slott den 25 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, efter vederbörandes hörande, funnit gott, att, med stöd av stadgandena i 35 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin förordna, att 1 och 2 §§ i kungörelsen den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

1 mom. Brännvin må icke utminuteras till någon i större myckenhet än två liter i kalenderkvartalet. Härvid skall en liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver räknas som två liter brännvin av annat slag. Utan hinder av vad nu är stadgat må, på de villkor kontrollstyrelsen bestämmer, brännvin utminuteras i större myckenhet än två liter i kvartalet för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål eller för apoteksbehov.

2 mom. Brännvin må icke utminuteras till den, som icke fyllt tjugufem år; ej heller må brännvin utminuteras eller utskänkas eller vin eller öl försäljas till den, som veterligen åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

2 §.

1 mom. Utminutering av brännvin må å dag före sön- eller helgdag icke äga rum efter klockan 2 eftermiddagen.

Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen.

2 mom. Brännvin må utskänkas allenast åt gäst, som å utskänkningsstället vid samma besök intager eller omedelbart förut därstädes intagit verklig måltid, bestående av lagad mat till ett pris, då det gäller utskänkning av egentligt brännvin, av minst 75 öre och, då det gäller utskänkning av annat slag av brännvin, av minst en krona 50 öre.

Åt en och samma gäst må ej utskänkas mera än femton centiliter brännvin, därav högst fem centiliter egentligt brännvin; dock må åt gäst utskänkas högst en sjättedels liter punsch, vilken myckenhet skall anses motsvara sju och en halv centiliter brännvin av annat slag, när sådant vid samma besök förtäres.

3 mom. Utskänkning av brännvin å annat passagerarfartyg än sådant, som förmedlar regelbunden persontrafik till utländsk hamn, vare förbjuden.

. . . . . .

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juni 1917.

I avseende å det i 1 § 1 mom. stadgade förbud mot utminutering till någon av mera brännvin än två liter i kalenderkvartalet skall, oavsett vad förut under årets andra kvartal må vara till någon utminuterat, den vid denna kungörelses ikraftträdande återstående delen av samma kvartal räknas som halvt kalenderkvartal.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 25 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Conrad Carleson.

Lag

med vissa bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.;

given Stockholms slott den 25 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

Lagens tillämplighetsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning i stad, köping och municipalsamhälle, vars mantalsskrivna folkmängd vid 1916 års ingång översteg 5 000.

Konungen äger ock förordna, att lagen skall tillämpas i annan stad eller köping eller annat municipalsamhälle, så ock eljest i kommun eller del av kommun, varest uthyrning av omöblerade lägenheter för bostads-, affärs- eller annat ändamål förekommer i större utsträckning. Sådant förordnande varder ej meddelat, innan den myndighet, som utövar kommunens, köpingens eller municipalsamhällets beslutanderätt, yttrat sig i frågan.

Om hyresnämnd.

2 §.

För område, där denna lag äger tillämpning, skall finnas en hyresnämnd. Den myndighet, som utövar kommunens, köpingens eller municipalsamhällets beslutanderätt, äge dock bestämma, att inom området skola inrättas flera hyresnämnder, envar för viss del av området.

Hyresnämnd består av ordförande och fyra ledamöter. För envar av dem skall finnas suppleant.

Ordföranden och hans suppleant, vilka vad angår hyresnämnd i stad skola vara lagfarna, förordnas av Konungens befallningshavande för viss tid, Konungens befallningshavande obetaget att när som helst återkalla förordnandet. Samma person må förordnas till ordförande eller suppleant för ordförande i flera hyresnämnder.

De fyra ledamöterna och deras suppleanter utses av den myndighet, som utövar kommunens, köpingens eller municipalsamhällets beslutanderätt, att tjänstgöra tills vidare eller viss tid. Av dessa ledamöter och suppleanter skola två ledamöter och suppleanter för dem äga eller förvalta till uthyrning avsedd fastighet. Övriga två ledamöter och suppleanter för dem, vilka ej må äga eller förvalta fastighet som nyss sagts, skola äga kännedom om ortens hyresmarknad och åtminstone den ene ledamoten och den ene suppleanten särskilt om de mindre bemedlades bostadsförhållanden. I övrigt skall om valbarhet till hyresnämnd, så ock om rätt för den, som blivit vald, att avsäga sig uppdraget gälla vad i enahanda avseenden är stadgat i fråga om hälsovårdsnämnd.

Stadsläkare och bostadsinspektör, där sådan finnes, äga att närvara vid hyresnämnds sammanträden, om vilka underrättelse skall meddelas dem i god tid förut, samt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten. De hava att tillhandagå hyresnämnd med det tjänstebiträde, som av nämnden påkallas.

3 §.

Vid handläggning hos hyresnämnd av frågor, om vilka i 6, 8 och 11 §§ sägs, skall beträffande jäv mot nämndens ordförande och ledamöter i tillämpliga delar gälla vad allmän lag stadgar om domarjäv.

Hyresnämnd må ej fatta beslut med mindre den är fulltalig. Som beslut gäller den mening, som efter jämkning, där sådan erfordras och kan ske, omfattas av mer än halva antalet av de röstande. Finnes ingen sådan mening, gäller den, som erhållit flera röster än någon annan, eller, därest två sådana meningar finnas, den som efter förnyad omröstning mellan dem erhåller de flesta rösterna. Har var röstande sin mening, gäller ordförandens.

Finner nämnden, att dess beslut på grund av förelupet förbiseende eller meddelade oriktiga eller missvisande upplysningar blivit i avsevärd mån felaktigt, äge nämnden att förordna om den rättelse, som därav må föranledas.

Vid hyresnämnds sammanträde föres protokoll, upptagande nämndens beslut; och skall riktigheten av detta protokoll granskas senast vid nästa sammanträde. Så snart dylik granskning skett, skall protokollet vara tillgängligt för allmänheten. Sker ej granskningen genast, skall besked om nämndens beslut omedelbart lämnas part, som sådant begär.

4 §.

De uppgifter, som lämnas hyresnämnd vid handläggning av frågor, om vilka i 6 och 8 §§ förmäles, må ej mot vederbörande uppgiftslämnares önskan upptagas i nämndens protokoll eller skrivelser i vidare mån, än som för avfattande av nämndens beslut är oundgängligen erforderligt. Ej heller må de i annan mån av nämndens ordförande, ledamöter eller tjänstemän yppas.

5 §.

Frågor om tjänstebefattningar hos hyresnämnd, om gottgörelse till nämnden och dess tjänstemän samt om anvisande av övriga för nämndens verksamhet erforderliga medel avgöras av den myndighet, som utövar kommunens, köpingens eller municipalsamhällets beslutanderätt.

I enahanda ordning må instruktion för hyresnämnd antagas.

Om hyresbelopp och uppsägning av hyresavtal.

6 §.

Fordras för omöblerad lägenhet, vartill i denna lag räknas jämväl omöblerat rum, som är uthyrt eller avsett att uthyras av husägaren eller eljest, högre hyra, än den som enligt senast gällande hyresavtal varit för lägenheten betingad, ankommer på hyresnämnden att, efter framställning av hyresvärd, hyresgäst eller hyressökande, eller där nämnden eljest finner anledning därtill, fastställa den hyra, varje gång för högst ett år, som med hänsyn till höjda räntor för intecknad gäld, ökade utgifter för fastighetens underhåll, ökning av andra omkostnader för fastigheten och förhållandena i övrigt må anses skälig. Lag samma vare, där hyresavtal träffas om omöblerad lägenhet, innefattande höjning av hyran utöver senast gällande hyresbelopp, så ock där sådant avtal träffats under loppet av de sista etthundratjugu dagarna förrän denna lag blivit gällande för det område, där fastigheten ligger; dock att i sistnämnda fall nämndens prövning ej må avse hyran för tid före lagens trädande i tillämpning inom området.

För lägenhet, vars uppvärmning besörjes av hyresvärden, skall nämnden särskilt fastställa hyresbeloppet för lägenheten utan uppvärmning. I fråga om ersättning för uppvärmningen må bestämmas, att densamma skall utgå antingen med visst belopp eller efter grund, som nämnden finner skälig.

Under hyra inbegripes varje ekonomisk gottgörelse, som för upplåtelsen tillkommer hyresvärden.

7 §.

Har jämlikt 6 § hyresnämnd för viss tid fastställt hyra för lägenhet, gälle avtal, däri högre hyra för lägenheten betingats, såsom om hyran för nämnda tid överenskommits till det fastställda beloppet. Är hyresbeloppet icke av hyresnämnden fastställt, må avtal, som avses i 6 § icke, såvitt angår hyra för tid efter det denna lag vunnit tillämpning inom området, mot hyresgästens bestridande göras gällande i vad hyresbeloppet bestämts högre än som motsvarar,

därest lägenheten varit uthyrd för tid före den 1 oktober 1915, den därvid senast betingade hyran, ökad med 10 procent, och

därest första uthyrningen av lägenheten avsett senare tid, den därvid för lägenheten betingade hyran, ökad med 5 procent,

dock att i fråga om lägenhet, vars uppvärmning bekostas av hyresvärden, ökningen utöver förut betingad hyra må utgöra i förra fallet 15 procent och i det senare 10 procent.

Finner nämnden med hänsyn till förhållandena inom dess verksamhetsområde, att större förhöjning av förut betingade hyresbelopp bör gälla utan att särskilt underställas nämndens prövning, äge nämnden att därom förordna.

8 §.

Uppsägning från hyresvärds sida av hyresavtal om omöblerad lägenhet vare utan verkan, med mindre hyresgästen skriftligen förklarar sig villig att låta avtalet upphöra eller hyresnämnden på förhand lämnat sitt samtycke till densamma eller fall föreligger,

som enligt bestämmelserna i 1 kap. 3 § andra stycket eller i 3 kap. 21—24 §§ av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom berättigar till uppsägning.

Där för lägenhet, som omfattar högst fyra rum, kök däri inbegripet, och helt eller delvis är avsedd till bostad, hyran enligt avtalet skall erläggas i förskott för längre tid än en månad, berättigar underlåtenhet härutinnan icke till uppsägning, så länge hyresgästen sist å andra söckendagen av varje månad till fullo erlägger den på samma månad belöpande hyran.

Vid prövning av uppsägning skall hyresnämnd beakta ej mindre de av hyresvärden för uppsägningen anförda skäl än även, i vilken mån uppsägningen medför svårighet för hyresgästen att erhålla lämplig bostad å tid, därtill hyresavtalet uppsagts.

Har framställning om samtycke till uppsägning, varom ovan förmäles, inkommit till hyresnämnden minst tjugu dagar före den dag, då uppsägning sist kan ske, men har icke hyresnämndens beslut i ämnet meddelats senast å tredje dagen före nämnda dag, skall samtycke till uppsägningen anses lämnat.

9 §.

Vad i 6—8 §§ stadgats skall ej gälla beträffande lägenhet, som icke vid denna lags ikraftträdande är för då löpande hyrestid uthyrd och ej heller tidigare varit uthyrd.

Om skyldighet att hörsamma hyresnämnds bud.

10 §.

Envar, som inom hyresnämnds verksamhetsområde för egen eller annans räkning uthyr omöblerad lägenhet, likasom envar hyresgäst eller hyressökande inom området vare, på hyresnämnds kallelse, skyldig att personligen eller, där nämnden finner sådant utan olägenhet kunna ske, genom befullmäktigat, i saken kunnigt ombud inställa sig inför nämnden. Sådan kallelse, i vilken må utsättas vite för uteblivande från och med två till och med etthundra kronor, skall delgivas i god tid förut och senast dagen före den, då inställelse skall ske.

Lägenheter inom hyresnämnds verksamhetsområde, uthyrda eller avsedda att uthyras, skola, på nämndens anfordran, av hyresvärden eller hyresgästen hållas tillgängliga för nämnden.

Ägare av fastighet inom hyresnämnds verksamhetsområde vare pliktig att, då hyresnämnd det begär, i den ordning nämnden angiver lämna uppgift angående hyran vid olika tidpunkter för de inom fastigheten inrymda lägenheterna ävensom de andra uppgifter angående fastigheten, som nämnden må påfordra.

Om rivning av byggnader m. m.

11 §.

Utan samtycke av hyresnämnd må byggnad, inrymmande bostadslägenhet, ej rivas, ej heller i sådan lägenhet företagas ändringsarbete, som påkallar lägenhetens utrymmande eller är ägnat att leda till avsevärd höjning av hyran eller åsyftar att sammanslå flera lägenheter eller att inreda bostadslägenhet eller del därav till annat ändamål, allt såvida icke åtgärden av vederbörande myndighet prövas vara med hänsyn till allmän säkerhet eller hälsovård erforderlig.

Lägenhet, som, då denna lag vinner tillämpning inom området, användes till bostad, må ej utan hyresnämnds medgivande tagas i bruk för annat ändamål; ej heller må utan nämndens medgivande lägenhet uthyras möblerad, vilken icke vid nyssnämnda tid varit uthyrd i sådant skick.

Vid prövning av nu angivna frågor skall hänsyn tagas till de av hyresvärden för åtgärdens företagande anförda skäl, till åtgärdens inverkan på hyresförhållandena i allmänhet i orten samt till svårigheterna för vederbörande hyresgäster att erhålla andra lämpliga bostäder.

Över hyresnämnds beslut i fråga, varom i denna § förmäles, må klagan föras hos Konungens befallningshavande inom trettio dagar efter erhållen del av beslutet. I Konungens befallningshavandes beslut må ändring sökas hos Konungen genom besvär, vilka skola vara inkomna till civildepartementet inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

På ansökan av hyresnämnd äge överexekutor meddela handräckning till återställande av olagligen rubbat förhållande, varom i denna § förmäles; och gälle därom enahanda bestämmelser, som för det i 191 § utsökningslagen avsedda fall äro stadgade.

Om skyldighet att anmäla hyresledighet och hyresavtal.

12 §.

Envar, som inom hyresnämnds verksamhetsområde för egen eller annans räkning uthyr omöblerad lägenhet, är pliktig att hos nämnden anmäla ej mindre hyresledighets inträde och upphörande med angivande av senast betingad hyra samt i förra fallet hyresanspråk för förnyad uthyrning och i senare fallet den vid uthyrningen betingade hyran, än ock varje med förutvarande hyresgäst träffat avtal om fortsatt hyresupplåtelse mot höjd hyra, åvenledes med angivande av den förutvarande och den höjda hyrans belopp.

Om tiden och sättet för sådan anmälan förordnas av nämnden.

Om bostadsförmedling.

13 §.

Inom stad, där denna lag äger tillämpning, skall med ledning av de i 12 § omförmälda anmälningar genom hyresnämnden eller annan kommunal myndighet avgiftsfritt förmedlas uthyrning av omöblerade lägenheter, som omfatta högst fyra rum, kök däri inbegripet, och helt eller delvis äro avsedda till bostad.

Vid sådan kommunal bostadsförmedling skall särskilt eftersträvas att bereda barnrika familjer lämpliga bostäder.

Huru dylik bostadsförmedling närmare skall ordnas, därom beslutes av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmänna rådstugan.

Ansvarsbestämmelser.

14 §.

Hyresvärd, som med vetskap därom, att hyresnämnd för lägenhet fastställt visst hyresbelopp, ändock fordrar eller mottager högre belopp i hyra, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

15 §.

Bryter någon mot vad i 11 § första eller andra stycket är stadgat, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

16 §.

För överträdelse av de i 4 § givna stadgandena vare straffet böter från och med fem till och med femhundra kronor.

17 §.

Utebliver någon, som kallats att inställa sig inför hyresnämnd, utan laga förfall, varde fälld till vite, där sådant varit honom av nämnden förelagt, eller till böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Till enahanda ansvar av böter vare den förfallen, som bryter mot vad i 10 § andra eller tredje stycket är stadgat, eller som försummar att i föreskriven tid och ordning göra anmälan, som föreskrives i 12 §.

Har någon i dylik anmälan eller eljest inför hyresnämnd emot bättre vetande lämnat oriktig uppgift, vare straffet böter från och med femtio till och med ettusen kronor; dock att straff, som här stadgas, ej må tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

18 §.

Förseelser, som avses i 14—17 §§, skola åtalas av allmän åklagare, de i 17 § första och andra styckena angivna vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol och de övriga vid allmän domstol.

19 §.

Böter och viten, vilka ådömas enligt denna lag, tillfalla kommunen, köpingen eller municipalsamhället.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller vite, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

20 §.

De närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpning av denna lag, rörande hyresnämnds verksamhet eller eljest, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt däråa meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till den 1 oktober 1918. Vad i lagen är stadgat angående förseelse, som omförmäles i 14 §, skall fortfarande äga giltighet, så ock bestämmelserna i 7 §, såvitt angår hyresbelopp, som blivit fastställt av hyresnämnd eller, där hyran icke prövats av nämnden, belöper på tid före nyssnämnda dag. Beträffande annan än i 14 § omförmäld, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, varå straff- eller vitespåföljd i lagen är bestämd, skall vad därutinnan i lagen är stadgat fortfarande gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 25 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

STENO STENBERG.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst;

given Stockholms slott den 29 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen i skrivelse den 23 maj 1917 anmält, att riksdagen, i anledning av Vår framställning i ämnet och vissa i ärendet väckta motioner, *ej mindre* å 1918 års stat anvisat medel för beredande under år 1917 av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst samt medgivit, dels att i fråga om befattningshavare vid institution, för vilken särskilt anslag för ändamålet icke beräknats, krigstidstillägg och krigstidshjälp finge utgå av de medel, av vilka institutionens omkostnader i övrigt bestredes, dels ock att till krigstidstillägg och krigstidshjälp erforderligt belopp finge av Oss under år 1917 förskjutas av tillgängliga medel, *än även* godkänt vissa allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående, hava Vi funnit gott, i överensstämmelse med riksdagens beslut, fastställa följande

Allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående:

A. Krigstidstillägg till befattningshavare, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.

§ 1.

Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, med nedan i §§ 2, 3, 4, 12, 13, 14 och 15 angivna begränsningar och undantag, uppbära krigstidstillägg med femton procent å följande i samma avlöning ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön;
tjänstgöringspenningar;
ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;
arvode;
ålderstillägg;
bostads-, bränsle-, inkvarterings- och beklädnadsersättning;
inkvarterings- och servisbidrag;
dagavlöning vid armén och marinen samt portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;
extra lönetillägg;
provisoriskt avlöningstillägg;
tillfällig löneförbättring;
tillfälligt lönetillägg; och
stadgat minimibelopp av uppbördsprovision vid telegrafverket.

Om en befattningshavares krigstidstillägg skulle understiga 250 kronor för år räknat, höjes detsamma till detta belopp, dock under iakttagande, att krigstidstillägget icke må överstiga tjugufem procent av de kontanta avlöningsförmåner, på vilka det beräknas.

Ingen befattningshavares krigstidstillägg får överstiga 800 kronor för år räknat.

§ 2.

Krigstidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas krigstidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att krigstidstillägg åt befattningshavare vid universiteten och de allmänna läroverken beräknas å hela det belopp, vartill ovan angivna slags avlöningsförmåner uppgå, utan avseende därå, att till bestridande av universitetens och läroverkens utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, varjämte krigstidstillägg även beräknas å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

§ 3.

Krigstidstillägg till den, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en av dessa, nämligen för den, som medför högsta avlöningen, eller, därest avlöningarna äro lika, för den av dessa befattningar, till vilken han först blivit befordrad.

§ 4.

Krigstidstillägg må tillkomma befattningshavare allenast till så stort belopp, att detta tillhopa med hans från en eller flera befattningar i statens tjänst härflytande inkomster av ovan uppräknade slag jämte värdet av bostad, då sådan åtnjutes, icke överstiger 9 800 kronor.

§ 5.

Krigstidstillägget anses tillhöra lönen och utgår odelat till befattnings innehavare, även om han under tjänstledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag avstår lönen helt eller delvis.

B. Krigstidstillägg åt andra befattningshavare.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas krigstidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

§ 7.

Till andra befattningshavare i statens tjänst må, under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—4 meddelade bestämmelserna, den myndighet, som äger bestämma befattningshavarnas avlöning, lämna krigstidstillägg — dock i intet fall överstigande vad som i § 1 föreskrives — därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat; och må jämväl till sådana icke-ordi-

narie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, efter vederbörande myndighets beprövande krigstidstillägg utgå med högst femton procent av dem tilldelade belopp.

C. Krigstidshjälp.

§ 8.

Krigstidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, och dels för barn under 15 års ålder, vilka han vid samma tidpunkt underhöll, utgår, med här nedan i §§ 9, 12, 13, 14 och 15 angivna undantag och förbehåll,

till befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1917 innehade *ordinarie* anställning; samt

till sådana i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1917 innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

§ 9.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas:

1:o) befattningshavare, som jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, vilken under år 1917 äger rum, har att erlägga dylik skatt för högre belopp än 3 000 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade;

2:o) kvinnlig befattningshavare, som vid årets ingång var gift, såvida ej med intyg utav två trovärdiga personer styrkes, att hennes man under år 1916 haft högst 600 kronors inkomst;

3:o) befattningshavare, som lämnar statstjänsten före den dag, då kungörelse om krigstidshjälpens utbetalande träder i kraft.

§ 10.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes i förhållande till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, på sätt nedanstående tabell utvisar:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1917 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.	Krigstidshjälp åt befattningshavare					
	för hustru	för 1 barn	för 2 barn	för 3 barn	för 4 barn	för 5 eller flera barn
	Kronor					
Högst 1 000 kronor	100	50	100	150	200	250
från 1 000 till och med 2 000 kronor	80	40	80	120	160	200
» 2 000 » » » 3 000 »	60	30	60	90	120	150

§ 11.

Befattningshavare må icke på grund av tjänstledighet för allmänt uppdrag eller för inkallelse till militär tjänstgöring förlora rätten till krigstidshjälp.

Ej heller må icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1916 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst sex månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Gemensamma bestämmelser.

§ 12.

Sammanlagda beloppet av en befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp under året må icke överstiga 800 kronor.

§ 13.

Från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp undantagas:

1:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt

2:o) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk; varjämte

3:o) avlöning från allmänna indragningsstaten utan tjänstgöringsskyldighet icke medför någon rätt till krigstidstillägg eller krigstidshjälp.

§ 14.

Ämneslärare och arbetslärare vid statens blindundervisningsanstalter, vilka under år 1917 åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt kungl. kungörelsen den 23 september 1916, skola vid uppbärande av krigstidstillägg och krigstidshjälp vidkännas ett mot berörda tillfälliga löneförbättring och däråt belöpande krigstidstillägg svarande avdrag.

§ 15.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas krigstidstillägg och krigstidshjälp efter enahanda grunder, som gälla för befattningshavare i statens tjänst; dock med iakttagande att krigstidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för krigstidstillägg och krigstidshjälp bestrides av vederbörande kommun.

§ 16.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till krigstidstillägg och krigstidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning, innehavare av docentstipendier vid statens högskolor samt indelt manskap vid krigsmakten; skolande vid beräkning av nämnda docenters krigstidstillägg dem tillkommande docentstipendier anses likställda med de i § 1 uppräknade avlöningsförmånerna.

§ 17.

Om befattningshavare under året avlidit innan honom tillkommande krigstidstillägg och krigstidshjälp till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

Till stärbhus efter befattningshavare, som avled under år 1916, innan krigstidshjälp till honom utbetalats, utgår krigstidshjälp till det belopp, som befattningshavaren skulle hava erhållit, därest han levat vid tidpunkten då 1916 års krigstidshjälp utbetalades.

§ 18.

Krigstidstillägget och krigstidshjälpen utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Tillika hava Vi, som vilja framdeles besluta om utbetalning av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och tekniska skolan i Eskilstuna, efter statskontorets hörande funnit gott, såvitt angår övriga nu ifrågavarande befattningshavare, meddela följande

Föreskrifter beträffande utbetalning av krigstidstillägg och krigstidshjälp.

A. Krigstidstillägg.

Krigstidstillägg utbetalas så snart ske kan i en summa för innevarande års sex första månader till ordinarie befattningshavare och till övriga, som äga uppbära lön i förskott, samt för årets fem första månader till andra befattningshavare. För den återstående delen av året utbetalas krigstidstillägget i samband med avlöningen.

B. Krigstidshjälp.

Befattningshavare, som anser sig berättigad till krigstidshjälp, har att senast före 1917 års utgång till den myndighet eller tjänsteman, som utbetalar hans avlöning, ingiva ansökning i enlighet med bifogade formulär, försedd med intyg från vederbörande förrättare av debitering av inkomst- och förmögenhetsskatt eller annan behörig myndighet dels angående det beräknade belopp, för vilket sökanden har att under år 1917 erlägga dylik skatt, dels huruvida sökanden vid samma års ingång var gift, ogift eller änkling (änka), dels ock angående antalet av de barn under 15 års ålder, som sökanden den 1 januari 1917 på grund av försörjningsplikt underhöll, vilket intyg skall avgiftsfritt lämnas.

Dessutom skall befattningshavare, som anser sig berättigad till krigstidshjälp för andra barn än dem, han vid årets början på grund av försörjningsplikt underhöll, vid ansökningen foga ett av två trovärdiga män utfärdat intyg rörande antalet av de barn under 15 års ålder, vilka han vid 1917 års ingång på grund av frivilligt åtagande underhöll; varjämte kvinnlig befattningshavare, som vid årets ingång var gift och som gör anspråk på krigstidshjälp, skall förete ett av två trovärdiga män utfärdat intyg, att hennes man under år 1916 icke haft högre inkomst än 600 kronor.

För utbetalande av den krigstidshjälp, som utgår jämlikt andra punkten i § 17, gälla i tillämpliga delar de bestämmelser, som meddelats genom kungl. kungörelsen den 8 juli 1916 angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst; dock att tiden, inom vilken dylik krigstidshjälp skall sökas, utsträckes till 1917 års utgång.

Krigstidshjälpen skall, så snart efter ansökningens ingivande ske kan, i en summa utbetalas förskottsvis av under händer varande medel.

Blanketter till ansökningar om krigstidshjälp åt personal vid statens affärsdrivande verk tryckas och tillhandahållas av verkens styrelser. Dylika blanketter för övriga statsinstitutioners personal tryckas genom statskontorets försorg och utlämnas på rekvisition till vederbörande myndigheter.

C. Gemensamma bestämmelser.

Utgiften för krigstidstillägg och krigstidshjälp skall efter 1918 års ingång avföras av de affärsdrivande verken å deras driftkostnader (resp. utgifter för kapitalökning) för sist nämnda år och av postsparbanken, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, patent- och registreringsverket, mynt- och justeringsverket, bankinspektionen, flottans pensionskassa samt folkskollärarnas pensionsinrättning å de medel, varifrån vid dessa institutioner övriga omkostnader bestridas, samt för övriga verk och myndigheter å de på extra stat för år 1918 under 2—9 huvudtitlarna för ändamålet uppförda förslagsanslag.

Statskontoret skall till sistberörda verk och inrättningar, i den mån dessa ej äga att direkt å statsverkets giroräkning utfärda anvisningar, på rekvisition ställa till förfogande för ändamålet erforderliga belopp.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juni 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 29 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

Conrad Carleson.

Bilaga.

Formulär:

Ansökning om krigstidshjälp.

Till .....

Under åberopande av nedanstående intyg får undertecknad, som den 1 januari 1917 innehade $\frac{\text{ordinarie}}{\text{icke ordinarie}}$ anställning såsom .....

vid ....., härmed anhålla om utbekommande av krigstidshjälp, beräknad jämlikt kungl. kungörelsen den 29 maj 1917 för

hustru, ... barn.

hustru och ..... barn.

För innevarande år är jag mantalsskriven i ..... $\frac{\text{stad, köping}}{\text{municipalsamhälle}}$

..... $\frac{\text{församling,}}{\text{socken}}$ kvarteret .....

huset n:r ..... med adressnummer ..... vid ..... gatan; ..... roten.

..... den ..... 1917.

.....

Intyg A.

Att sökanden, som vid 1917 års ingång var $\frac{\text{ogift, gift}}{\text{änkling, änka}}$ har att under år 1917 jämlikt samma år av $\frac{\text{taxeringsnämnd}}{\text{prövningsnämnd}}$ verkställd taxering erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för ett beräknat belopp av ..... kronor,
(bokstäver)
äkta makars taxeringar sammanräknade, samt att sökanden vid 1917 års ingång på grund av försörjningsplikt underhöll ..... barn under 15 års ålder, intygas.
(bokstäver)

..... den ..... 1917.

.....

Intyg B.

Att sökanden dessutom vid 1917 års ingång på grund av frivilligt åtagande underhöll ..... barn under 15 års ålder, intygas.
(bokstäver)

..... den ..... 1917.

....

....

Intyg C.

Att sökandens man under år 1916 icke haft högre inkomst än 600 kronor, intygas.

..... den ..... 1917.

....

....

Sökanden tillkommande krigstidshjälp utanordnas med ett belopp av . . . . . kronor.

.....

.....

.....

..... kronor kvitteras.

.....

Anm. Ansökningen ställes och avlämnas till den myndighet eller tjänsteman, som har att utbetala sökandens avlöning, och bör vara inkommen före 1917 års utgång.

Intyget A. bör vara utfärdat å landet av vederbörande häradsskrivare och i stad av den tjänsteman, som verkställer debiteringen av inkomst- och förmögenhetsskatten (stadskassör, uppbördskommissarie), och erhålles avgiftsfritt.

Intygen B. och C. böra vara utfärdade av två trovärdiga män.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *januari—mars* år 1917.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för januari—mars 1917.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
inspekterade arbetsställen	88	71	111	56	209	82	65	61	51	10	50	**854**
med sammanlagt arbetarantal	13 819	7 507	3 784	2 048	5 414	7 481	3 821	2 150	5 757	1 234	6 274	**59 289**
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.)	61 978	15 038	9 069	2 672	18 175	17 218	7 858	5 484	22 464	1 276	—	**161 232**
förrättnings- och resedagar: för yrkesinspektören	67	29	33	14	54	50	28	30	35	26	61	**427**
» assistenten	15	18	13	12	41	5	10	—	1	—	23	**138**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	33	38	72	46	91	62	19	49	42	34	37	**523**
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning	54	41	18	35	43	34	33	40	29	16	—	**343**
mindre »	51	124	67	75	126	107	49	123	89	3	—	**814**
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	**2**
mindre »	—	1	—	17	—	12	13	—	12	—	—	**55**
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar	53	66	55	3	115	143	133	6	4	—	—	**578**
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete	557	769	356	459	1 033	1 030	860	955	780	6	—	**6 805**
därav med dödlig utgång	6	9	4	3	6	6	4	13	11	1	—	**63**
framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	1	4	4	3	1	—	—	—	—	**13**
anmälningar till åtal	—	3	—	4	—	23	11	3	22	—	1	**67**
lämnade eftergifter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för januari—mars 1917.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	34	36	12	155	20	54	68	18	**397**
Använda eff. hästkrafter . .	—	617	608	325	1 899	265	572	653	198	**5 137**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	83	82	39	13	111	88	52	152	37	**657**
Sysselsatta arbetare	447	230	88	34	225	250	127	302	89	**1 792**
Använda eff. hästkrafter . .	119	271	104	27	236	207	135	360	105	**1 564**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	89	102	146	30	102	168	68	156	50	**911**
Sysselsatta arbetare	1 177	618	522	81	390	988	155	492	155	**4 578**
Använda eff. hästkrafter . .	156	1 133	2 788	275	1 858	292	1 421	2 059	768	**10 750**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**172**	**218**	**221**	**55**	**368**	**276**	**174**	**376**	**105**	**1 965**
Sysselsatta arbetare [1]	**1 624**	**848**	**610**	**115**	**615**	**1 238**	**282**	**794**	**244**	**6 370**
Använda eff. hästkrafter . .	**275**	**2 021**	**3 500**	**627**	**3 993**	**764**	**2 128**	**3 072**	**1 071**	**17 451**
Förrättnings- och resedagar . .	56	86	68	23	145	101	70	86	42	**677**
Lämnade skriftliga meddelanden	—	37	45	5	33	25	19	22	13	**199**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	9	46	57	66	42	7	20	7	5	**259**
mindre »	1	23	107	77	151	24	36	36	27	**482**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för januari—mars 1917.

Antal	Bergmästaren i						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
	distriktet						
inspekterade arbetsställen	—	8	15	—	3	14	**40**
med sammanlagt antal arbetare	—	252	568	—	183	1 215	**2 218**
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	—	799	1 900	—	793	2 653	**6 145**
förrättnings- och resedagar: för bergmästaren	—	5	3	—	2	9	**19**
» gruvingenjören	—	3	5	—	—	9	**17**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	—	2	—	—	3	**5**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	—	—	—	2	—	—	**2**
inkomna anmälningar om olycksfall	53	159	43	95	17	164	**531**
därav med dödlig utgång	3	2	1	2	1	2	**11**

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

96. Tvenne arbetare P. och H. voro en dag sysselsatta med stensprängning. P., som var förman för arbetslaget och tillika laddarbas, hade dagen förut jämte en annan arbetare G. borrat ett hål av c:a 3 m. djup och laddat detsamma med dynamit. Innan skottet var färdigladdat hade laddstaken, som var av trä, fastnat i hålet och var omöjlig att få loss. Följande morgon hade P. och H. försökt få ut laddstaken, men förgäves, varför de företogo sig att upptina den frusna dynamiten genom att ihälla varmt vatten i hålet. Därpå gjordes nya likaledes resultatlösa försök att avlägsna staken. Då beslöto de sig för att i stället skjuta in staken i hålet för att genom antändande av en dynamitpatron i hålets mynning möjligen få skottet att gå. Medan de med tillhjälp av en annan laddstake inskjöto den fastnade staken, gick skottet med påföljd, att P. omedelbart dödades under det att H. undkom med brott å vänstra armen jämte en del krossår å armar och ben.

97. En arbetare N., anställd vid ett skeppsvarv, var jämte en kamrat sysselsatt med bortforsling av is på s. k. släpor från skeppsdockan till öppna sjön. Härvid måste de passera under tvenne ej färdigbyggda traverser, på vilka arbetet för tillfället var inställt med anledning av rådande stark storm. När så arbetarna vid ett tillfälle passerade traverserna kom en plankbit nedfallande och träffande N. i huvudet så hårt, att han genast förlorade medvetandet. N. avled kort efter framkomsten till lasarettet, dit han omedelbart forslades.

Orsaken till olyckan får troligen sökas i den omständigheten, att brädan, som var försedd med spikar, på denna grund icke låg dikt mot traversens golv, utan bildade vindfång, varigenom den av den starka blåsten bortfördes från sin plats.

98. Vid ett kalkbruk var en förman L. sysselsatt med att medelst en skottkärra framforsla skiffer till en kalkugn. Skottkärran framfördes på en bana, 1·4 m. bred och 3·6 m. hög. På marken vid banans ena sida gick ett järnvägsspår. Vid ett tillfälle inträffade, att L. under körningen utan synbar anledning föll ned från banan och slog huvudet mot rälsen med sådan kraft, att han genast avled.

Vid polisförhöret kunde icke orsaken till olyckan fastställas. Genom sammanstämmande vittnesmål konstaterades, att banan var fullkomligt fri från is och snö och att L. var allmänt känd såsom en frisk och nykter person. Enda förklaringen till det inträffade synes vara, att en sten fallit ned från kärran och lagt sig framför hjulet samt förorsakat att kärran tippat, varigenom L. förlorat jämvikten och störtat ned.

Yrkesinspektören föreskrev, att banan skulle förses med stadiga räcken på båda sidor.

99. Under arbete i ett järnverks hytta skadades en tillfällig arbetare P. så svårt, att han avled följande dag. P. var sysselsatt med att spetta loss malm i ett malmbås å hyttkransen. Under tiden frånslogs blästern i hyttan, varvid inträffade att godset, som under blåsningen hängt upp sig i pipan, satte sig, varigenom luft insögs och med ugnsgaserna bildade en blandning, som exploderade. P. fick sina kläder antända och erhöll svåra brännskador innan kamraterna hunno bringa hjälp.

Då godset började sätta sig hade kamraterna utstött varningsrop, vilka dock troligen icke uppfattades av P. Vid polisförhöret upplystes, att dylika explosioner voro rätt vanliga, men sällan förorsakade olycksfall, enär arbetarna varskoddes genom en vid sättningen uppkommande rökbildning.

Till undvikande av liknande olycksfall har arbetsledningen beslutat anordna signalledning till hyttkransen i ändamål att varsko därvarande arbetare när blästern slås ifrån.

100. I ett tryckeri inträffade ett olycksfall, varvid en maskintryckare G. ljöt döden. G. stod vid en duplex-rotationspress och justerade en del ojämnheter å deckel och tryckrullar, då pressen av okänd anledning satte sig igång, varvid G. fastklämdes mellan vagnen och stativets ändstag och fick bröstkorgen krossad.

Yrkesinspektören, som med anledning av olycksfallet verkställde undersökning å arbetsplatsen, konstaterade därvid följande. Tryckpressens igångsättningsapparat, som utgöres av remledaren, är kombinerad med broms och säkras automatiskt medelst en spärrhake, då drivremmen föres över från den fasta till den lösa skivan (nollskivan); för igångsättning måste först spärrhaken fråntrampas. I ändamål att få pressen att stanna hastigt hade G. å bromsen anbragt några pappskivor, vilka orsakade, att spärrhaken icke föll ned i sitt avstängningsläge utan ett kraftigt ryck i remledarspaken. Några minuter före olyckstillfället hade en annan arbetare på G:s anmodan stannat maskinen och uppgav sig hava säkrat densamma på vanligt sätt. En undersökning utvisade, att drivremmen icke av sig själv kunde gå över från nollskivan till den fasta skivan, ej ens om remledaren var osäkrad, men att remmen under mycket obetydligt tryck åt den fasta skivan till gick över på denna. Då drivremmen är belägen vid sidan av tryckpressen och ej var förskyddad, är det troligt, att olyckan tillgått så, att G. oavsiktligt kommit att beröra densamma och därigenom fört den upp på den fasta skivan. Detta förutsätter emellertid att remledaren ej var på vederbörligt sätt säkrad, vilket av undersökningen att döma förefaller mycket troligt.

För undvikande av oavsiktlig igångsättning föreskrev yrkesinspektören, att ett fast räcke skulle anbringas omkring remmen. Dessutom skulle anbringas en haspel för fasthållande av remledarspaken.

101. Å en bangård var en stationskarl W. sysselsatt med vagnsväxling och hade, innan han efter verkställd koppling hunnit komma ut under buffertarna, givit signal med sin lykta, att vagnarna voro kopplade. Dessa sattes omedelbart i gång av lokomotivet, och när W. försökte krypa ut, fastnade troligen kläderna i någon krok eller annat föremål på en av vagnarna, varigenom han kom under hjulen och fick båda benen överkörda. W. avled följande dag på lasarettet.

102. En 71-årig grovarbetare L., som var anställd vid ett järnbruk, var en dag på väg till sitt arbete och begagnade sig därvid av brukets järnvägsspår som genväg mellan landsvägen och martinverket. Vid martinverksbyggnaden går spåret i en kurva, där lokomotiven alltid giva varningssignal. Vid ifrågavarande tillfälle hade även ett ankommande lokomotiv avgivit signal, men hade denna troligen icke uppfattats av L., som på grund av sin höga ålder led av dålig hörsel, varför han blev omkullkastad och fick ena armen och båda benen överkörda samt avled efter 20 minuter.

103. Å en bangård blev en 62-årig arbetare O. överkörd och omedelbart dödad. O. hade rengjort en växel från is och snö och skulle fortsätta sitt arbete vid en annan, då ett tåg i detsamma inkom på ett spår bakom honom. För att varna O. gav lokomotivföraren signal, som tydligen gjorde O. nervös, ty i stället för att hastigt vika undan sprang han in på spåret för det ankommande tåget. Enär detta var mycket nära O., hann det icke stanna förrän olyckan inträffat. Dödsorsaken var avklippning av båda armarna och ena benet samt svåra krossår i huvudet.

104. Under arbete med körning av timmer blev en hemmansägare L. så svårt skadad, att han troligen omedelbart avled. L. satt framp å ett timmerlass, som befann sig i en utförsbacke, och hade troligen icke tillräckligt hårt åtdragit bindkedjorna om stockarna, ty dessa lossnade av den starka farten i backen och gledo fram samt krossade L:s huvud.

105. Vid en ångsåg inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En 70-årig arbetare B., som tjänstgjorde som nattvakt i kolgården, brukade därunder ensam sköta milorna. Vid $^1/_2$ 6-tiden på olycksfallsdagens morgon, hade B. gått upp på en mila för att täcka ett fräthål, och med anledning av dettas plats — i milans periferi — hade han icke brytt sig om att undersöka huruvida milan på detta ställe var undermineraa, enär det ej brukade vara fallet i milans kanter. Emellertid uppstod ras och B. föll ned samt lyckades först efter tre försök taga sig upp ur milan. Han hade då erhållit svåra brännskador å ben, fötter, armar och händer samt i ansiktet, munnen och svalget. Döden följde efter två dagar.

Yrkesinspektören påpekade det olämpliga uti att använda personer av så hög ålder vid utförande av dylikt arbete.

106. En 58-årig arbetare P., anställd vid ett täljstensbrott, blev genom olycksfall så svårt skadad, att döden omedelbart följde. Omständigheterna vid olycksfallet voro följande.

Nedfraktningen av täljstenen från brottet försiggår i lådor av trä, löpande på en av två parallella timmerslanor bestående bana. Vid mitten av banan och på dess yttre sidor äro på c:a 10 m. längd utlagda tvenne slanor som i bågform höja sig över banan och äro avsedda för den tomma lådan, som drages upp på grund av den nedåtgående lastade lådans tyngd. Lådorna äro förbundna medelst en spellina, som är lagd några varv kring hisstrumman i en vinsch, försedd med bandbroms. Enär spelanordningen visat sig vara för klen och bromsen otillräcklig för reglering av hastigheten, måste för ytterligare bromsning användas ett par spakar, med vilka linparterna tryckas ned mot ett par underliggande träklotsar.

Vid olyckstillfället hade lådorna på grund av att banan genom is och snö blivit slipprig, fått så stark fart, att alla försök att bromsa dem voro fruktlösa. När den tomma lådan kom rusande uppåt sökte de vid spelet sysselsatta arbetarna skynda sig undan, vilket lyckades för alla utom för P., som träffades av lådan och slungades ett stycke utför bergväggen, där han blev liggande till utseendet livlös. Tillkallad läkare kunde endast konstatera, att P. avlidit på grund av brott å skallens bas.

Enligt vittnesmål av den förolyckades kamrater hade även P. säkert hunnit rädda sig om han icke snavat och fallit framstupa mot lådan.

Yrkesinspektören, som senare besökte olycksplatsen, föreskrev att vinschen skulle utbytas mot en kraftigare sådan, försedd med en effektiv bromsanordning, samt att en stadig och väl förankrad stoppinrättning skulle anordnas vid banans nedersta ände.

107. Vid ett järnverk inträffade ett olycksfall, varvid en rostugnsarbetare J. miste livet. J. hade till åliggande att frakta malm från malmbacken till rostugnen. Härunder hade ett överhängande parti av den frusna malmen om c:a 10 tons vikt rasat ned och fullständigt krossat J.

Dagen för olycksfallet hade masmästaren L. besökt malmbacken och då ej funnit malmhögens beskaffenhet farlig för arbetets bedrivande. Olycksfallsdagen hade L. däremot icke besökt ovannämnda arbetsplats. En hyttarbetare B. hade på morgonen denna dag meddelat L., att malmhögens övre, överhängande del, som var sammanfrusen, borde undanskaffas genom skjutning. L., som icke hade sprängämne tillgängligt för ändamålet, hade vidtagit anstalter för anskaffande av sådant och gick sedan att intaga sin frukost. Härunder inträffade olyckan.

Angående orsakerna till raset sade sig L. hava den uppfattningen, att den med

malmmull blandade, frusna malmhögen, som låg mot de stolpar, vilka uppburo ett järnvägsspår, å vilket fyra med c:a 30 ton malm lastade järnvägsvagnar passerat strax innan olyckan inträffade, på grund av härigenom uppkommen skakning erhållit någon spricka.

108. Under arbete med målning i en transformatorstation, tillhörig en sulfitfabrik, blev en minderårig arbetare K. svårt bränd å händerna och i ansiktet. När han anträffades av arbetskamraterna, var han nästan medvetslös och kunde icke lämna någon upplysning om olycksfallets förlopp. Vid företagen polisundersökning framgick, att K., som stått på en bockställning, av någon anledning förlorat jämvikten och gripit tag uti en i närheten varande strömförande kraftledning och sålunda erhållit skadorna.

K., som omedelbart forslades till närmaste lasarett, fick där efter en tids förlopp båda armarna amputerade, men kunde ändock icke räddas, utan avled nära ett år efter olycksfallet.

109. Vid en mekanisk verkstad drabbades en plåtslagare B. av ett olycksfall, som hade döden till följd. Han var jämte tre kamrater sysselsatt med att, efter avslutad borrning av en i en ångpannemantel inpassad gavel av c:a 500 kg. vikt, uttaga gaveln för vidare behandling. Manteln utspändes något och de gaveln fasthållande skruvarna borttogos utom den nedersta. Härigenom förlorade gaveln jämvikten och föll ut. Arbetarna hunno alla rädda sig utom B., vilken just då, för att taga upp en dorn, som låg framför pannan, hade böjt sig över en träbock och av denna orsak icke varsnade faran i tid, utan träffades av gaveln. B. avled efter en kort stund på grund av skada i hjärtat samt blödning i vänstra lungsäcken.

Yrkesinspektören, som efteråt besökte arbetsplatsen, betecknade hela förfaringssättet vid arbetets utförande såsom oriktigt. Föreskrift lämnades arbetsledningen, att vid liknande arbeten använda lämpliga lyftanordningar, såsom block, kran eller dylikt.

110. I en gruva skulle en arbetare L. från en bro i ett gruvschakt nedåka till schaktets botten och råkade, då han efter påringning om nedfart skulle skynda sig att taga plats i hisstunnan, med sin oljerock fastna i en invid schaktöppningen å bron stående tom tunna samt kom härigenom i fara att dragas från den nedgående hisstunnan och störta ned i gruvan. Med tillhjälp av en kamrat, som förut tagit plats i hisstunnan, lyckades emellertid L. hålla sig fast vid hisslinan, varigenom den tomma tunnan vickade omkull och föll ned i schaktet, där den träffade en arbetare K. så hårt, att han avled samma dag på grund av brott å högra foten och underbenet, vänstra höftbenet samt ländkotpelaren med skada å ryggmärgen.

Bergmästaren, som med anledning av det inträffade besökte arbetsplatsen, ålade arbetsgivaren att tillse, att schaktbroarna ej belamrades med redskap o. d. invid schaktöppningen. Enär vid polisförhöret uppgivits, att hisstunnan sattes igång omedelbart efter signalen och L:s påstigande därigenom kom att ske alltför hastigt, påpekades lämpligheten av att maskinisten genom tydlig signalering underrättades när personer medföljde hisstunnan, varvid igångsättning av tunnan ej fick ske omedelbart, utan först en stund efter det signalen givits.

Kortare meddelanden.

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i England år 1916. Under år 1916 nedgick antalet arbetsinställelser i England ytterligare och var mindre än under något av de sex föregående åren. Hela antalet arbetsinställelser var 525 omfattande 268 376 arbetare. Arbetsinställelsernas sammanlagda varaktighet utgjorde 2 1/2 million arbetsdagar, eller mindre än en fjärdedel av medeltalet för de nio föregående åren. Nedanstående tabell meddelar en jämförelse mellan arbetsinställelserna under åren 1915 och 1916 för olika yrken:

	1915			1916		
	Antal arbetsinställelser	Däri deltagande arbetare	Förlorade arbetsdagar	Antal arbetsinställelser	Däri deltagande arbetare	Förlorade arbetsdagar
Byggnadsindustri	66	15 935	135 204	77	8 071	172 400
Kolindustri	79	297 801	1 640 899	61	57 018	287 400
Annan gruvindustri	6	337	15 550	8	1 182	16 500
Maskinindustri	97	24 468	227 768	58	52 068	263 300
Skeppsbyggeri	46	6 839	49 741	26	20 980	74 700
Annan metallindustri	48	15 403	88 199	20	3 643	8 300
Textilindustri	69	33 107	373 451	58	57 572	1 156 900
Beklädnadsindustri	40	5 525	27 629	36	13 655	154 700
Transportverksamhet	86	26 600	177 522	53	34 180	140 800
Övriga industrier	169	26 556	302 171	128	20 057	306 900

Som synes var under år 1916 antalet deltagare i arbetsinställelser och arbetsinställelsernas sammanlagda varaktighet störst inom textilindustrien. Detta berodde till största del på en strejk av 30 000 jutearbetare i Dundee, vilken varade från den 24 mars till den 8 juni. Kolindustrien var relativt fri från konflikter och antalet deltagande arbetare var mindre än en femtedel av de från 1915 rapporterade. Arbetsinställelserna inom maskin- och skeppsbyggeriindustrien voro färre i antal än under 1915, men omfattade flera arbetare och hade något längre varaktighet. En betydlig ökning av arbetsinställelsernas varaktighet märkes inom beklädnadsbranschen.

(Labour Gazette.)

Socialförsäkring. —

Pensionsförsäkringsfondens förvaltning. Ur den berättelse över sin verksamhet under tiden 1 juli—31 december 1916, som fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden avgivit till chefen för civildepartementet, må anföras följande:

Beslutade placeringar:

Statsobligationer:

Fullmäktige hava för fondens räkning övertagit nominellt 500 000 kronor av 1916 års senare 5 % svenska statslån till en kurs av 99 ½ %. Beloppet har mot inskrivning i statsskuldboken till riksgäldskontoret inbetalts med kronor 497 500

Kommunlån:

Ansökningar och förfrågningar om lån hava inkommit från 75 kommuner. Lån hava beviljats eller erbjudits 37 kommuner, och fördela sig dessa lån på följande sätt:

Ändamål	Antal	Belopp kronor	
Tillgodoseende av behovet av smålägenheter	25	6 383 000	
Anläggning av vatten- och avloppsledningar, elektriska anläggningar och dylikt	7	1 119 000	
Uppförande av ålderdomshem	3	142 000	
Sanitära anordningar och dylikt	2	300 000	
	Summa 37		7 944 000

Inteckningslån:

Ansökningar om lån mot säkerhet av inteckning i fast egendom hava inkommit från fyra enskilda låsökande, och hava för två av dessa sökande beviljats lån till ändamål, som avse att i pensionsförsäkringens intresse befordra folkhälsan, med sammanlagt kronor 200 000

Summa beslutade placeringar kronor 8 641 500

De förenämnda lånen hava lämnats mot olika räntefot, varierande från 4·05 % och till 5·25 %.

Pensionsförsäkringsfondens räkenskaper:

Pensionsförsäkringsfondens inkomster och utgifter för senare halvåret 1916 hava uppgått till följande belopp:

Inkomster:

Pensionsavgifter (med avdrag för restituerade avgifter)	kronor	8 347 465: 13
Statens tillskott till den frivilliga försäkringen	»	1 471: 62
Räntor	»	1 239 487: 75
Kursvinst för utlånade obligationer	»	2 093: 86
	Summa kronor	9 590 517: 86

Utgifter:

Pensioner	kronor	9 098: 03
Förvaltningsutgifter	»	6 840: —
Fondens ökning	»	9 574 579: 83
	Summa kronor	9 590 517: 86

Fondens ställning den 31 december 1916 framgår av följande översikt:

Tillgångar:

Statsobligationer	kronor	16 819 853: 75
Sveriges allm. hypoteksbanks eller Konungarikets Sveriges stadshypotekskassas obligationer	»	2 428 158: 82
Obligationer, utfärdade eller garanterade av landsting eller kommuner	»	14 285 559: 82
Lån till landsting och kommuner eller till enskilda mot kommunal garanti . . .	»	8 148 000: —
Lån mot säkerhet av inteckning i fastighet	»	10 681 600: —
Preferensaktier i Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet	»	12 000 000: —
Innestående i riksbanken	»	1 454 014: 66
Innestående i enskilda bankinrättningar	»	12 712 000: —
Upplupna, oguldna räntor	»	591 296: 26
	Summa kronor	78 615 483: 31

Skulder:

Fondens förpliktelse till de grupper av personer, som blivit delaktiga av försäkringen genom lagen den 8/6 1915, jämte 4 % ränta för år 1916	kronor 28 560 480: —
Återstående fonderat belopp	» 45 055 003: 31
Summa	kronor 73 615 483: 31

Riksförsäkringsanstalten har under årets fem månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 144 484 (129 255 under motsvarande tid år 1916). Under samma tid hava 5 991 olycksfall anmälts till anstalten (5 443 år 1916). Till begravningshjälp för 43 dödsfall har utanordnats 2 880 kronor (år 1916 för 29 dödsfall 1 740 kronor), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 222 825 kronor (201 236 år 1916) samt för sjukhjälpsersättningar 172 716 kronor (164 034 kronor år 1916) tillsammans 398 421 kronor (367 010 kronor år 1916). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 24 (37 år 1916). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 166 fall (160 år 1916), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 868 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetstillgången inom hamnarbetaryrket i Stockholm. På grund av hos Stockholms arbetslöshetskommitté gjord framställning om åtgärders vidtagande för lindrande av arbetslösheten inom hamnarbetaryrket, föranstaltade kommittén i början av mars månad en utredning rörande arbetstillgången inom detta yrkesområde.

Härav framgick, att arbetstillgången i hamnen, på grund av is- och krigsblockaden, var synnerligen begränsad. Antalet utropade arbetstillfällen (vart och ett i genomsnitt motsvarande 2 arbetsdagar) uppgick under februari till 1 294, mot 2 717 under samma månad föregående år. Även om hänsyn tages till, att trafiken under februari 1916 var avsevärt livligare än under vanliga år — det normala för denna månad torde vara omkring 2 000 utrop — så giva de anförda siffrorna dock ofrånkomligt vid handen, att arbetsbrist inom hamnarbetaryrket måste hava förekommit.

För utrönande av arbetslöshetens omfattning uppmanades arbetslösa hamnarbetare att den 19—21 mars anmäla sig å arbetskontoren i Stadsgården och å Skeppsbron. Såsom arbetslösa antecknades under dessa dagar 407 personer, varav 125 utan försörjningsplikt och 282 familjeförsörjare; de sistnämnda hade utom sig själva sammanlagt 834 anhöriga att försörja.

Av de 407 arbetslösa hade 93 varit sysselsatta i hamnarbetaryrket under 1—5 år, 99 under 6—10 år, 173 under 11—20 år samt 42 under längre tid än 20 år. I de allra flesta fall hade de ifrågavarande hamnarbetarna tidigare haft annan sysselsättning. Sålunda uppgåvo sig 2 hava varit jordbruksarbetare, 17 järnbruksarbetare, 30 andra järnarbetare, 38 fabriksarbetare, 24 gasverksarbetare, 79 väg- och vattenbyggnadsarbetare, 33 körkarlar, 62 sjömän, 95 grovarbetare och 27 diversearbetare.

Arbetsmarknaden i England under april 1917. Så gott som samtliga industrier hava under april haft full sysselsättning och övertidsarbete har förekommit i stor utsträckning. Utom dessa ökade tillfällen till förtjänst hava arbetslönerna för nära 1½ million arbetare förbättrats, och utgör nettoökningen 300 000 £ per vecka.

I kolgruvorna har arbetstillgången varit god, utvisande en förbättring mot föregående månad. Arbetstillgången kan också betecknas som god i tenn- och blygruvorna samt stenbrotten, och mycket god i järn- och skiffergruvorna.

Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade liksom förut under högtryck med övertidsarbete i stor utsträckning. En reduktion av antalet i drift varande tennfabriker inträdde på grund av att man i ökad utsträckning börjat använda stålplåt. Inom de flesta övriga metallindustrier

var arbetstillgången god med mycket övertidsarbete i synnerhet inom koppar- och stålplåtsindustrierna.

Vid bomullsspinnerierna och i stort sett även vid väverierna fortsatte den goda arbetstillgången. Ylleindustrien har varit fullt sysselsatt. Som god kunde arbetstillgången betecknas även för jute- och trikåfabriker, kattunstryckerier, färgerier och blekerier och som tämligen god för siden- och mattindustrierna. Vid spetsfabrikerna var arbetstillgången god i vad som avser tillverkning av grövre varor, mindre god vid gardintillverkningen och dålig vid den finare spetstillverkningen. Inom skoindustrien var arbetstillgången god. Beklädnadsindustrien erbjöd fortfarande i stort sett ganska goda arbetstillfällen. Särskilt gäller detta korsett- och filthattstillverkningen, varemot silkeshattmakare hade ont om sysselsättning.

Inom byggnads- och tegelindustrien rådde god, inom cementindustrien mycket god arbetstillgång. Möbelindustrien och övriga grenar av trävaruindustrien uppvisade god arbetstillgång. Detsamma var fallet med den grafiska industrien och bokbinderibranschen samt, ehuru i något mindre grad, med pappersindustrien. Arbetstillgången var även god inom glasindustrien och lergodsindustrien.

Näringsämnesindustrien gav full sysselsättning med undantag för sockertillverkningen, där arbetstillfällena voro mindre rikliga.

Vid slutet av månaden igångsattes jordbruksarbetet, som förut hindrats av otjänlig väderlek. Hamnarbetarna hade ganska god sysselsättning. Fisket bedrevs ungefär som förut, och beträffande sjömans- och eldarplatser var efterfrågan på arbetskraft lika stor som tillgången.

Under april månad erhöllo 1 470 000 arbetare löneförbättringar, vilka sammanlagt uppgingo till 300 000 £ i veckan. Detta är den största löneförhöjning departementet kunnat anteckna för någon månad. Största anparten härav kommer på järnvägs- och skeppsbyggnadsarbetarna samt på de kvinnor och flickor, som sysselsättas med ammunitionstillverkning. Även metallarbetarna i allmänhet hava erhållit löneförbättringar.

Under månaden utbröto 29 arbetsinställelser, vilka omfattade 25 534 arbetare (mot 28 916 föregående månad och 54 656 i april 1916) och hade en varaktighet av 82 900 dagar (mot 202 000 föregående månad och 654 600 i januari 1916).

Antalet lediga platser anmälda på arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde i medeltal per vecka under den tid av fem veckor, som slutade den 13 april 1917 39 967 (mot 44 698 de föregående fyra veckorna och 38 734 de fem veckor, vilka utgingo den 14 april 1916). Medeltalet tillsatta lediga platser per vecka under samma period uppgick till 32 096 (mot 35 824, resp. 29 507).

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1917. Under april 1917 företedde den tyska industrien i allmänhet ett än starkare uppsving än under närmast föregående månad. Inom bergsbruket och järnverksindustrien rådde delvis starkare avsättning än under mars 1917 och april 1916. Även inom metall- och maskinindustrierna, vilka liksom förut voro ytterst strängt upptagna, kunde ytterligare uppsving konstateras. Samma omdöme gäller beträffande den elektriska industrien och delvis även den kemiska. Beklädnadsindustrien förblev i stort sett oförändrad. Inom byggnadsverksamheten förmärktes blott sporadiska förbättringar.

Antalet redovisade arbetande sjukkassemedlemmar ökades under tiden 1 april—1 maj 1917 med 232 366 eller 2·93 % mot en ökning av 1·17 % under föregående månad. Ökningen belöpte sig på männen med 118 796 eller 3·01 % (mot en ökning på 1·30 % under föregående månad) och på kvinnorna med 113 570 eller 2·85 % (mot en ökning på 1·04 % under föregående månad). Att tillväxten av de sysselsatta männen var större än motsvarande tal för kvinnornas vidkommande är så mycket mera anmärkningsvärt, som sedan den 1 mars 1917 antalet av sjukkassorna redovisade sysselsatta kvinnor och flickor är något större än antalet sysselsatta män. Vid bedömandet av den manliga arbetskraftens förändringar med sjukkassestatistikens tillhjälp bör ihågkommas, att krigsfångarnas arbete ej beröres av denna statistik. Arbetarantalets ökning beror delvis på att barn efter skolpliktsålderns slut tillförts näringslivet. Tillväxten har emellertid nu varit kraftigare än vid samma tid föregående år.

Av 856 131 redovisade medlemmar av 35 fackförbund voro vid slutet av april månad 8 742

eller 1·0 % arbetslösa mot 1·3 % vid slutet av närmast föregående månad samt resp. 2·3, 2·9 och 2·8 % under april månad åren 1916, 1915 och 1914.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo på 100 lediga platser för män 56 arbetssökande mot 60 under föregående månad, under det att antalet arbetssökande kvinnor på 100 lediga platser utgjorde 107 mot 104 under mars.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Den transoceana utvandringen från Sverige under år 1916. Förut har socialstyrelsen publicerat uppgifter angående den transoceana utvandringen från Sverige över svenska och norska hamnar under år 1916. Sedan numera jämväl uppgifter rörande samma utvandring över Danmark av Det statistiske departement i Köpenhamn tillställts socialstyrelsen, kan man erhålla kännedom rörande hela omfattningen av den svenska utvandringen över havet under förlidet år.

Vad först beträffar den svenska transoceana utvandringen över danska hamnar under år 1916, uppgick densamma till 650 personer, av vilka 559 (86·0 %) män och 91 (14·0 %) kvinnor. Detta är något mera än under år 1915, då 621 personer utvandrade över Danmark, men betydligt mindre än under något av de föregående 14 åren, för vilka uppgifter föreligga.

Samtliga svenska utvandrare under år 1916 befordrades via Köpenhamn; 545 män och samtliga 91 kvinnor befordrades direkt med danska fartyg till Amerika, medan 14 män över dansk hamn reste vidare över annan europeisk hamn till sin bestämmelseort.

Sammanställas siffrorna för utvandringen över Danmark med de förut publicerade siffrorna för utvandringen över svenska och norska hamnar, blir resultatet för de senaste åtta åren såsom nedanstående översikt utvisar.

År	Antal utvandrare över svenska hamnar	norska hamnar	danska hamnar	Summa
1909	15 802	2 212	2 376	20 390
1910	20 162	3 853	3 619	27 634
1911	18 413	2 422	2 798	18 633
1912	11 615	1 854	2 160	15 629
1913	13 595	2 750	3 043	19 388
1914	7 212	1 739	2 015	10 966
1915	2 938	1 140	621	4 699
1916	6 060	1 241	650	7 951
	Summa 90 797	**17 211**	**17 282**	**125 290**

Hela den transoceana utvandringen enligt förenämnda uppgifter belöpte sig under år 1916 till sammanlagt 7 951 personer och översteg sålunda föregående års utvandring med 3 252 personer eller med mer än två tredjedelar (69·2 %). I jämförelse med år 1915 hade utvandringen över svenska hamnar mer än fördubblats (från 2 938 till 6 060 personer), medan ökningen av densamma över norska hamnar utgjorde endast 8·9 % och över danska 4·7 %.

Av utvandrarna över svenska hamnar befordrades tillsammans 3 115 eller 51·4 % med svenska amerikalinjens ångfartyg »Stockholm» till Amerika.

Under olika kvartal ter sig utvandringen under de senaste sex åren på följande sätt:

År	januari—mars	april—juni	juli—september	oktober—december	Summa
1911	4 448	6 917	4 728	2 540	18 633
1912	2 657	4 729	5 105	3 138	15 629
1913	4 014	6 894	5 360	3 120	19 388
1914	2 562	4 500	2 156	1 748	10 966
1915	995	1 419	1 290	995	4 699
1916	1 144	2 100	2 679	2 028	7 951

Som synes, var emigrationen över havet under år 1916 störst under tredje kvartalet. Under alla de föregående fem åren med undantag av 1912 var emellertid emigrationssiffran högst under andra kvartalet.

Av utvandrarna under år 1916 voro 4 412 eller 55·5 % män och 3 539 eller 44·5 % kvinnor. Under år 1915 var männens antal 55·2 %, under år 1914 62·6, år 1913 64·9, år 1912 59·1, år 1911 62·5, år 1910 66·8 och år 1909 66·7 % av hela utvandringen. Det fanns sålunda bland utvandrarna under de båda senaste åren ett jämförelsevis mycket större antal kvinnor än under något av de föregående sju åren.

Beträffande utvandrarnas fördelning efter kön förefinnas betydande skiljaktigheter mellan utvandringen över svenska hamnar å ena samt norska och danska hamnar å andra sidan. Männens andel i procent av hela utvandringen över ovannämnda hamnar framgår av efterföljande översikt.

	Män i procent av utvandringen över		
	svenska hamnar	norska hamnar	danska hamnar
1909—1913	59·1	73·9	84·4
1914	54·4	74·6	81·7
1915	47·9	59·7	81·6
1916	51·4	59·6	86·0

Av utvandrarna under femårsperioden 1909—1913 över svenska hamnar utgjorde sålunda männen nära tre femtedelar men över norska hamnar bortåt tre fjärdedelar och över danska hamnar mer än fem sjättedelar. Männens starkt framträdande övertalighet bland den av norska och i synnerhet danska myndigheter redovisade utvandringen bestyrker det kända förhållandet, att utvandringen över Norge och särskilt över Danmark till stor del varit av olaglig natur. Under år 1914 sjönk männens andel av utvandringen över svenska och danska hamnar och var ungefär densamma över norska hamnar som genomsnittet för de föregående fem åren. För år 1915 visade procentsiffran för männens andel av utvandringen över svenska och norska hamnar en betydande nedgång men var för samma utvandring över Danmark lika stor som år 1914. Under fjolåret ökades motsvarande siffra för utvandringen över svenska och danska hamnar men var lika stor som år 1915 för utvandringen över Norge. Som bekant vidtog Kungl. Maj:t i början av år 1915 vissa åtgärder för att förhindra utvandring av män i värnpliktsåldern, som skäligen kunde antagas avflytta från riket utan att vederbörligt tillstånd därtill utverkats. Från ungefär samma tid öva även vederbörande norska myndigheter — efter hemställan från svenska regeringen — kontroll över emigrationen från Sverige i avsikt att förekomma den olagliga utvandringen härifrån. Att denna skärpta tillsyn över den manliga utvandringen ej varit utan effekt, torde förestående siffror oförtydbart giva vid handen.

Från och med 1916 års början hava förenämnda uppgifter angående emigrationen över svenska, norska och danska hamnar kompletterats med uppgifter om utvandrarnas ålder i femårsgrupper. Utvandrarnas fördelning på vissa större åldersgrupper framgår av efterföljande översikt.

Åldersgrupper	Män		Kvinnor		Summa	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Under 15 år	496	11·2	463	13·1	959	12·1
15—20 »	2 460	55·8	961	27·2	3 421	43·0
20—30 »	706	16·0	1 264	35·7	1 970	24·8
30—40 »	388	8·8	453	12·8	841	10·6
40—50 »	202	4·6	172	4·9	374	4·7
50 år och däröver	154	3·5	221	6·2	375	4·7
Ej uppgiven ålder	6	0·1	5	0·1	11	0·1
Summa	**4 412**	**100·0**	**3 539**	**100·0**	**7 951**	**100·0**

Av samtliga 7 951 utvandrare under år 1916 tillhörde sålunda icke mindre än 3 241 eller 43·0 % åldersgruppen 15—20 år, 1 970 eller 24·8 % gruppen 20—30 år och 841 eller 10·6 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 12·1 % av hela antalet och 9·4 % hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. Mer än hälften (55·8 %) av männen tillhörde åldersgruppen 15—20 år, men endast något mer än en fjärdedel (27·2 %) av kvinnorna. Åldersgruppen 20—30 år var talrikast representerad bland kvinnorna, nämligen 35·7 % mot endast 16·0 % av männen. Inom övriga åldersgrupper var skillnaden i detta hänseende mindre betydande.

Av särskilt intresse är att undersöka åldersfördelningen bland de män, som under året emigrerat över antingen svenska, norska eller danska hamnar. I detta hänseende var skillnaden ganska betydande, såsom närmare synes av efterföljande översikt.

	Antal manliga utvandrare över		
	svenska	norska	danska
	h a m n a r		
Antal utvandrare	**3 113**	**740**	**559**
Därav under 15 år	12·2 %	14·0 %	2·1 %
15—20 år	63·5 »	46·9 »	24·1 »
20—30 »	8·5 »	22·2 »	49·9 »
30—40 »	7·1 »	9·5 »	17·2 »
40—50 »	4·7 »	4·2 »	4·7 »
50 år och däröver	4·0 »	3·2 »	0·9 »
Utan uppgiven ålder	—	—	1·1 »

Av de män, som under fjolåret emigrerat över svenska eller norska hamnar, tillhörde flertalet eller resp. 63·5 och 46·9 % åldersgruppen 15—20 år men endast en fjärdedel (24·1 %) av utvandrarna över Danmark. Bland dessa senare var däremot nästföljande åldersgrupp, 20—30 år, talrikast representerad med hälften av hela antalet mot blott 8·5 % av utvandrarna över svenska och 22·2 % över norska hamnar. Även åldersgruppen 30—40 år var jämförelsevis talrik bland utvandrarna över Danmark. Inom övriga åldersgrupper var den procentiska fördelningen ungefär densamma beträffande utvandrarna över svenska och norska hamnar, medan barn under 15 år samt de, som uppnått 50 års ålder, voro synnerligen svagt representerade bland utvandrarna över Danmark.

De tjugu årsklasserna 20—40 år utgjorde tillsammans av de manliga utvandrarna över svenska hamnar ej ens en sjättedel (15·6 %), över norska hamnar inemot en tredjedel (31·7 %) och över Danmark två tredjedelar (67·1 %). Den stora olikhet i förevarande avseende, varom anförda siffror bära vittne, torde knappast kunna förklaras på annat sätt än att åtskilliga av de män i värnpliktsåldern, som under året emigrerat över våra grannländer och i synnerhet över Danmark, synas hava avrest utan att därtill erhållit vederbörligt tillstånd.

— Arbetsförmedling. —

Arbetsförmedlingen av sjömän under första kvartalet 1917. Den av Sveriges redareförening bedrivna förhyrningsverksamheten för sjömän har under årets tre första månader omfattat 2 555 förmedlade platser, varav 52 besatts av utlänningar. Fördelningen på olika specialiteter ställer sig som följer:

	Antal förhyrda sjömän		Därav utlänningar	
	jan.—mars 1917	jan.—mars 1916	jan.—mars 1917	jan.—mars 1916
Styrmän	6	24	—	—
Maskinister	7	9	—	—
Besättningsmän:				
Däckspersonal	1 822	2 413	28	60
Maskinpersonal	922	1 789	16	24
Kökspersonal	298	528	8	12
	2 555	**4 763**	**52**	**96**

Vid jämförelse med förhyrningsverksamheten under föregående års första kvartal finner man att antalet förmedlade platser, som då uppgick till 4 763, nedgått med ej mindre än 2 208 eller över 46 procent. Denna våldsamma nedgång är givetvis att tillskriva den sedan februari månads ingång skärpta tyska u-båtsblockaden, som praktiskt taget föranlett den svenska utrikessjöfartens nästan fullständiga nedläggande.

Under det att januari för båda åren endast har att uppvisa obetydlig skiljaktighet — 2 298 år 1916 mot 2 023 innevarande år — ställa sig nämligen motsvarande siffror för februari och mars helt annorlunda; antalet förmedlade platser, som under dessa månader 1916 var resp. 1 324 och 1 141, har under innevarande år gått ned till 251 och 281.

Nedgången har givetvis varit märkbar i alla de hamnstäder, där redareföreningen driver förhyrningsverksamhet — å ej mindre än 18 platser har den till och med helt legat nere — och man får ett talande bevis för arbetsmarknadens svåra läge inom sjömansyrket vid en jämförelse mellan siffrorna för landets två största hamnstäder, Göteborg och Stockholm, under månaderna februari och mars föregående och innevarande år. Å den förstnämnda platsen förmedlades nämligen genom redareföreningen 713 platser i februari och 611 i mars 1916 mot resp. 185 och 159 år 1917, och å den senare har det varit ännu sämre ställt, enär motsvarande siffror där voro 132 och 110 år 1916 mot 1 och 18 innevarande år.

— Kooperation. —

Utvecklingen av de tyska konsumtionsföreningarna under kriget. I den tyska tidskriften »Konsumgenossenschaftliche Rundschau» har på grundval av uppgifter från centralförbundet för de tyska konsumtionsföreningarna (Zentralverband deutscher Konsumvereine) gjorts en sammanställning rörande dessas utveckling under krigsåren. Huvuddragen av denna utveckling torde framgå av nedanstående tabellariska översikt:

	1914	1915	1916
Antal konsumtionsföreningar	2 418 st.	2 400 st.	2 376 st.
Antal medlemmar	2 400 000 »	2 550 000 »	2 750 000 »
Omsättning	685 334 000 mark	675 655 650 mark	773 668 500 mark
Tillverkningsvärdet av egna produkter	131 328 000 »	145 586 150 »	195 112 500 »
Medlemmarnas insatser	46 401 600 »	48 628 500 »	52 487 000 »
Fonder	35 580 000 »	40 318 050 »	43 925 750 »
Sparkassan m. m.	105 026 400 »	108 030 750 »	126 453 250 »

Antalet medlemmar i de tyska konsumtionsföreningarna har under de två krigsåren 1915 och 1916 stigit från 2 400 000 vid 1914 års slut till 2 750 000 vid årsskiftet 1916—1917. Av medlemmarna höra mer än 2 millioner till sådana föreningar, som äro anslutna till konsumtionsföreningarnas centralförbund. Av de övriga c:a 700 000 äro omkring 325 000 medlemmar av föreningar, som tillhöra allmänna förbundet (Allgemeine Verband der deutschen Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften).

Konsumtionsföreningarnas antal har emellertid gått något tillbaka under krigsåren. Tillbakagången torde emellertid endast vara skenbar och mindre bero på kriget än på centralförbundets strävan att sammanslå närliggande föreningar, varigenom de ekonomiska resurserna bättre kunna utnyttjas. Att den kooperativa rörelsen verkligen gått framåt torde ovan angivna ökning av medlemssiffran tydligt ådagalägga.

Omsättningen visar någon tillbakagång under första krigsåret, vilket i främsta rummet kan tillskrivas den omständigheten, att flera hundratusen av de mest köpkraftiga konsumenterna inkallats under fanorna. År 1916 har emellertid medfört en betydlig ökning i omsättningen. Försäljningssumman har nämligen från föregående år gått upp med i det närmaste 100 millioner. Denna ökning har visserligen i icke ringa mån sin orsak i den stegring av livsmedelspriserna, som särskilt starkt gjorde sig förnimbar under andra krigsåret, men samtidigt får man hålla i minne, att inkallelserna till krigstjänst även under detta år hårt drabbat konsumtionsföreningarnas medlemmar och att en del viktiga varor ransonerats eller försvunnit ur den fria handeln, vilket givetvis bidragit till att minska försäljningssumman. Att omsättningen det oaktat företetett en så betydande stegring visar, vilken solidaritet medlemmarna hava haft mot sina egna företag samt att de så vitt möjligt begagnat sig av dessa för sin livsmedelsanskaffning.

Även beträffande tillverkningsvärdet av egna produkter, medlemmarnas insatser, fonder m. m hava de kooperativa föreningarna haft att uppvisa oavbruten framgång, vilket otvetydigt vittnar om rörelsens ytterligare utbredning bland folkets breda lager under krigsåren samt den ekonomiskt kloka politik, som bedrivits från ledande håll inom den tyska kooperationen.

— Bostadsförhållanden. —

Industriens arbetarbostadsfråga. Under kristiden har som bekant byggnadsverksamheten alltmera inskränkts, och från och med 1916 har till följd av de enorma stegringarna av byggnadsmaterialpriserna den enskilda, i förvärvssyfte bedrivna produktionen av småhägenheter nästan helt avstannat. Sättes bostadsbyggandets genomsnittliga årsresultat 1912—13 lika med 100, så utgöra jämförelsetalen för 1914 90, för 1915 60 och för 1916 66. Då samtidigt folkökningen i stadssamhällena rätt normalt fortgått och i vissa orter på grund av gynnsamma industriella konjunkturer till och med påskyndats, har tillgången på lediga bostadslägenheter i städerna blivit allt mindre, mångenstädes har verklig bostadsbrist uppstått.

Dessa betänkliga missförhållanden hava ända sedan krisens början starkt tagit stadskommunernas uppmärksamhet i anspråk och föranlett betydande uppoffringar från deras sida. Jämväl från statens sida hava åtgärder vidtagits för att trygga bostadsproduktionens fortgång och stödja kommunernas strävan i detta syfte. Sedan mitten av förra året utlämnas sålunda för bostadsändamål till kommunerna lån ur pensionsförsäkringsfonden på förmånliga villkor, varjämte, som bekant, riksdagen i år beviljat ett anslag av 4 millioner kr. att utgå som direkt understöd för uppförande av bostadshus med småhägenheter.

Trots de möjligheter, som härigenom vunnits att genom kommunal medverkan på förmånliga villkor erhålla billiga byggnadslån och tomter, torde emellertid bostadsproduktionen på grund av de ofantligt stegrade byggnadsmaterialpriserna icke kunna uppehållas, därest icke den kommunala bostadspolitiken i största möjliga omfattning vinner understöd från industriens sida, ett understöd, vilket det uppenbarligen ligger i vederbörande industriföretags eget intresse att lämna.

Kommunala centralbyrån har därför tillställt Sveriges industriförbund en skrivelse med bilagor, behandlande frågan om samverkan mellan industrien och städerna för en ökning av tillgången å arbetarbostäder. Kommunala centralbyrån rekommenderar därvid åt industrien att ingå som delägare i allmännyttiga bostadsföretag, vilka sedan genom kommunal medverkan kunna erhålla billiga

tomter, lån ur pensionsförsäkringsfonden och till och med direkta statssubventioner, vilket senare möjliggjorts genom riksdagens ovannämnda beslut. För att utröna, i vilken utsträckning samarbete mellan kommun och enskilda, särskilt industriföretag, redan ägt rum genom dylika halvkommunala bostadsbolag eller under andra former, vände sig kommunala centralbyrån i början av november förra året till drätselkamrarna i ett antal städer med förfrågan, huruvida och i vilken form sådan samverkan kommit till stånd. Nedanstående tabell utgör en sammanfattning av de inkomna uppgifterna.

Bostadsorganisationens namn	Aktiekap. (i 1 000 kr.)		Av det inb. aktiekap. utgör		Det planerade bost.-byget drager en beräknad kostnad (i 1 000-tal kr.) av c:a	Av inteckningsbelåningen äro pensionsfondsmedel representerade till belopp av (i 1 000 kr.)	Antal lägenheter (byggda och planerade)	Beräkn. eller åsatt hyra för 1 rum och kök, kr.	Utdeln. begränsad till %
	lägst	inbet.	kommunens andel, %	industriföretagens andel, %					
A.-b. arb.-bost. i Västerås	300	300	83	17	1 200	250	600	—	4 3/4
A.-b. bostäder i Norrköping	100	108	46	54	600	300	28	276	5
A.-b. bostäder i Södertälje	125	125	29	70	[1] 290	[1] 174	66	290	5
A.-b. egna hem i Borås	100	105	29	71	—	—	—	—	5
A.-b. Eskilstuna arb.-bost	75	128	13	87	80	320	128	290—300	5 1/2
A.-b. småhägenheter i Örebro . . .	60	64	50	50	330	200	80	[3] 290	5
Bostads-a.-b. Framtiden i Göteborg .	250	[2] 331	70	[2]	—	250	41	—	4 1/2
Byggnadsfören. arb.-bost. i Trollhättan	100	100	25	75	500	200	—	—	—
Oskarshamns fastighets-a.-b.	50	90	11	89	—	175	100—120	—	6
Stockholms koop. bostadsförening . .	—	12	—	—	[4] 220 [5] 1 500	65 450	575	375	4

Som synes är industriens andel av det inbetalta aktiekapitalet i allmänhet större än kommunens. Givetvis ligger tyngdpunkten av kommunernas medverkan i deras förmedling av lånen ur pensionsförsäkringsfonden. Av inteckningsbelåningen äro medel ur pensionsförsäkringsfonden representerade till betydande belopp. I förhållande till de planerade bostadsbyggenas kostnad har under sådana omständigheter industriens egen penninginsats blivit tämligen obetydlig. För Södertälje springer den dock upp till 33·9 %. De övriga procenttalen röra sig inom 4·2 (Västerås) och 15·0 (Trollhättan).

Bortsett från Stockholm, där den beräknats till 375 kr., är den kalkylerade eller åsatta hyran tämligen konstant och utgör omkring 285 kr. för 1 rum och kök. Utdelningen är i samtliga företag begränsad, och det kommunala inflytandet har i flera fall tryggats genom att stadsfullmäktige berättigats insätta en eller två ledamöter i bolagets styrelse.

— Föreningsväsen. —

Svenska arbetsgivareföreningen år 1916. Antalet delägare i föreningen uppgick den 1 januari 1916 till 1 157, med sammanlagt 171 636 arbetare. Härav avgingo under året 31 arbetsgivare med 917 arbetare, medan å andra sidan tillkommo 437 arbetsgivare med 12 603 arbetare. Antalet hos förutvarande delägare anställda arbetare hade dessutom under året ökats med 4 014,

[1] Sedermera har stadens lån ur pensionsfonden höjts till 300 000 kr. för ytterligare bostadsbygge genom a.-b. Bostäder.

[2] Av enskilda intresserade personer har tecknats 90 700 kr., utgörande 27 %.

[3] Beräknad hyra för 2 rum och kök 425 kr., för 2 rum och kokvrå 325 kr., för 1 rum och kokvrå 175 kr.

[4] Beloppet avser det redan igångsatta företaget i kvarteret Motorn.

[5] Beloppet avser det planerade bostadsföretaget.

medan antalet delägare på grund av sammanslagning av affärer minskats med 8, vadan hela antalet vid årets slut utgjorde 1 555 med tillsamman 187 336 arbetare.

Under året har ett av de till föreningen anslutna yrkesförbunden, Svenska cigarrfabrikantföreningen, i samband med införande av statsmonopol upphört varemot tillkommit fyra nya yrkesförbund, nämligen Sveriges litografiska tryckeriägares förbund, Sveriges tryckeriers arbetsgivareförbund, Sveriges skräddarmästares centralförening och Mellansvenska gruvförbundet. Sistnämnda organisation utgör i huvudsak en sammanslutning av förut till föreningens allmänna grupp anslutna exportgruvor (de för malmförädling inom riket arbetande gruvorna tillhöra som förut järnbruksförbundet). De övriga trenne nytillkomna yrkesförbunden bestå däremot huvudsakligen av arbetsgivare, som förut icke varit delägare av svenska arbetsgivareföreningen. Skräddarmästarnas centralförening har förut utgjort en fristående riksorganisation för utövare av det s. k. beställningsskrädderiet (konfektionsindustrien har i flera år sorterat under svenska arbetsgivareföreningen). Även de litografiska tryckeriägarnas förbund har förut bestått såsom självständig organisation, under det tryckeriernas arbetsgivareförbund bildats genom utbrytning av vissa civiltryckerier ur svenska boktryckarföreningens firmaavdelning.

Från och med 1917 års början har arbetsgivareföreningens omfattning ytterligare ökats genom en nyanslutning av ännu större betydelse, nämligen från Sveriges verkstadsförening, om vars inträde som yrkesförbund under december månad 1916 definitiv överenskommelse träffats.

— Nykterhetsrörelsen. —

Aktiebolaget Stockholmssystemets verksamhet under år 1916. Enligt den av bolagsstyrelsen utgivna förvaltningsberättelsen för år 1916 — bolagets tredje verksamhetsår — utlämnades under nämnda år 19 420 motböcker, och hava sålunda från försäljningssystemets början till och med 1916 års slut utlämnats 120 707 motböcker. 3 594 böcker omstämplades till s. k. partiböcker med rätt att inköpa spirituosa högst 4 à 6 gånger om året, 1 660 omstämplades till s. k. halv partibok.

Av de 19 420 motböcker, som utlämnades under 1916, utställdes 18 598 å män och 822 å kvinnor. 2 661 ansökningar från män och 2 239 från kvinnor avslogos. Av förut avslagna ansökningar godkändes efter särskild prövning 984 från män och 386 från kvinnor. Av indragna motböcker tillhörde endast 115 kvinnor, de övriga 5 763 män. Bland anledningar till motboks indragning må nämnas: avflyttning till annat kontrollområde 1 040, dödsfall 684, av kunderna själva återlämnade 46, fylleriförseelser 1 400, framställning från offentlig myndighet 999, ägaren uppträtt berusad i bolagets affär 34, ombud uppträtt berusad i bolagets affär 39, styrkt utlåning av motbok 93 o. s. v.

Motböcker, gällande den 31 december 1916, uppgingo till 102 781. Bolagets centralregister omfattade vid nämnda tidpunkt kort å 161 636 personer. Det förtjänar framhållas, att i centralregistret, som är ordnat i bokstavsordning, uppgifter inrymmas icke blott rörande de personer, som äro innehavare av motbok med bolaget, utan jämväl sådana, som innehaft motbok, men mistat rätten därtill, ävensom uppgifter å avslagna ansökningar om motbok m. m.

Av de förvaltningsberättelsen bifogade statistiska uppgifterna rörande omsättningen i spritdrycksbandeln i Stockholm framgår, att systembolagets i Stockholm försäljning under åren 1914—1916 i förhållande till stadens mantalsskrivna folkmängd uppgått till följande kvantiteter:

Antal försålda liter per år och invånare

Försäljningsår	Samtliga slag av spritdrycker			Därav renat brännvin à 40 %		
	å utskänkningsställena	å utminuteringsställena	Summa	å utskänkningsställena	å utminuteringsställena	Summa
1914	1·34	7·79	**9·13**	1·28	7·18	**8·46**
1915	0·84	8·02	**8·86**	0·59	6·63	**7·22**
1916	1·06	7·71	**8·77**	0·65	6·10	**6·75**

Motsvarande siffror för åren 1877—1913 framgå av tabellen i Sociala Meddelanden, årg. 1916, sid. 429.

Omsättningen i den överlåtna utskänkningsrörelsen uppgick till 3 liter, i utminuteringsrörelsen åter till endast 1·9 liter per invånare, vadan totalförsäljningen av spirituosa sålunda utgjorde 13·7 liter per invånare mot 16·3 liter 1915 och 17·8 liter 1914. Minskningen har liksom föregående år väsentligen varit att tillskriva den alltjämt minskade omsättningen i den överlåtna utminuteringen.

Till belysande av resultatet av bolagets i nykterhetsfrämjande syfte vidtagna reformer meddelas liksom i föregående årsberättelser några uppgifter angående förekomsten av de svåraste slagen av alkoholmissbruk i Stockholm under de senaste åren. Antalet fylleriförseelser, som under åren 1901—1911 i årligt medeltal uppgick till c:a 15 500 och ytterligare steg till 16 800 år 1912 samt 17 700 år 1913, men år 1914 minskades till 11 878 och 1915 till 11 323, har under år 1916 ytterligare nedgått till 9 877. Sistnämnda siffra innebär en minskning med 44 % från 1913. Antalet å Katarina sjukhus behandlade fall av delirium har under samma tid minskats med 33 %. Frekvensen å nämnda sjukhus har emellertid varit något större än under år 1915, en utveckling, som redan i föregående årsberättelse bebådades och som otvivelaktigt finner sin förklaring däri, att sjukhuset under de senaste åren alltmera utvecklat sig till en centralanstalt för vårdande av mer oregerliga fall av alkoholism. Hela antalet av distriktsläkarna anmälda fall av kronisk alkoholsjukdom bland medellösa patienter, som föregående år i genomsnitt utgjort 2·4 % av samtliga sjukdomsfall, nedgick till 1·4 % år 1914, 0·8 % år 1915 och 0·7 % år 1916.

Arbetet med bekämpandet av alkoholismen har givetvis i hög grad underlättats dels genom de nya lagbestämmelser, som under året trätt i kraft, dels genom de ytterligare restriktioner, som i anledning av kristiden på administrativ väg införts (jämför Soc. Medd., årg. 1916, sid. 40, 195, 598, 1136—1176).

— Arbets- och löneförhållanden. —

Arbetstidens förkortning. Styrelsen för svenska järnvägsmannaförbundet har ingått med en framställning till järnvägsstyrelsen om förkortning av arbetstiden vid statens järnvägar för tjänstemän av lägre grad med ansträngande tjänstgöring. Förbundet motiverar sin framställning med omöjligheten att under nu gällande brödransonering erhålla tillräcklig föda samt med den av bristande koltillgång föranledda tågindragningen och framhåller det som en samhällelig angelägenhet, att arbetstiden i största möjliga mån förkortas, så att den otillräcklighet i fråga om födoämnen, som nu synes ofrånkomlig, till viss del blir ersatt med utsträckt vila. Vad järnvägsdriften beträffar, yttrar förbundet, torde det icke vara utan en viss risk för trafiksäkerheten, om personalen blir överansträngd, och denna risk löper den personal, som icke får sitt behov av födoämnen i tillräckligt stor utsträckning tillgodosett. Järnvägsmannaförbundet hemställer därför, att järnvägsstyrelsen under nu rådande livsmedelsknapphet med ty åtföljande ransonering av viktiga och närande födoämnen måtte besluta en förkortning av arbetstiden för tjänstemän av lägre grad med ansträngande tjänstgöring eller, om styrelsen anser sig sakna befogenhet härtill, göra framställning härom hos Kungl. Maj:t.

Bagerlarbetarnas löne- och arbetstidsfråga. Svenska bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet har riktat en förnyad framställning till Sveriges bageriidkareförening, de kooperativa bageriföreningarna i riket samt övriga arbetsgivare inom bageri- och konditoriindustrien om utbekommande av dyrtidstillägg samt om natt- och övertidsarbetets borttagande. Med hänvisning till de skrivelser, som förbundet och vissa av dess avdelningar förut ingivit i samma ärende samt de framställningar, som gjorts hos regeringen, folkhushållnings- och arbetslöshetskommissionerna, framhåller förbundet med skärpa det svåra betryck, i vilket bageriarbetarna för närvarande befinna sig. Förbundets petition utmynnar i en hemställan, dels att ett dyrtidstillägg utom den avtalsenliga lönen av minst 5 kronor per vecka och arbetare, räknat från den 1 maj i år, tills krisen tar slut, omedelbart beviljas samtliga arbetare inom bageri- och konditoriindustrien, dels att, så länge nuvarande ransonering pågår, ingen arbetsgivare tillåtes hava längre arbetstid än åtta timmar per dag och att allt söndags- och övertidsarbete förbjudes under samma tid, dels ock att allt nattarbete borttages och förbjudes, så länge nu befintliga brödtyper och mjölblandningar användas i Sveriges bagerier.

Arbetarsemester. Avlöningsnämnden i Göteborg, som sedan någon tid tillbaka förehaft frågan om utsträckt semester för Göteborgs stads arbetare, har den 18 sistlidne april beslutat, att arbetare, som efter fyllda 22 år varit på ett stadigvarande sätt anställd i stadens tjänst under minst fyra år i följd, skall äga att erhålla semester med bibehållen avlöning för de ordinarie arbetstimmar, som semestern omfattar, under sex på varandra följande söckendagar, allt för kalenderår och å tid, som av vederbörande arbetsbefäl bestämmes.

— Levnadskostnader. —

Minuthandelspriser å livsmedel i England under tiden april 1916—april 1917.[1] I efterföljande tabell redovisas förändringarna i detaljhandelspriser å livsmedel i England under tiden april 1916—april 1917 i jämförelse med julipriserna 1914, satta lika med 100.

Indextal. Priserna under juli 1914 = 100.

Varuslag	Större städer							Mindre städer och samhällen						
	April 1916	Juli 1916	Okt. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917	April 1916	Juli 1916	Okt. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917
Mjölk	133	187	143	159	161	162	162	130	129	136	154	157	158	158
Smör	133	133	155	171	173	178	176	136	132	155	173	175	180	180
Ost	144	151	151	174	187	206	217	145	152	153	175	187	206	217
Margarin	119	119	120	125	129	136	150	113	116	117	125	129	136	148
Ägg, färska	139	145	206	279	243	227	178	132	146	196	271	229	210	166
Potatis	110	235	158	238	245	234	232	96	182	148	205	218	201	203
Mjöl	156	144	162	184	186	192	196	164	151	153	193	195	199	204
Bröd	156	147	162	179	180	185	199	148	142	170	168	170	174	187
Nötkött, engelskt	151	176	172	180	188	195	200	142	165	165	168	177	183	187
» utländskt	170	197	191	199	210	216	226	159	188	183	189	197	206	210
Fårkött, engelskt	152	174	173	179	192	198	203	140	162	161	165	173	178	183
» utländskt	181	209	204	209	219	231	239	166	197	195	200	209	218	225
Fläsk	138	140	152	160	163	176	181	130	135	146	153	157	169	174
Fisk	208	197	224	255	252	244	253	174	165	188	208	220	200	210
Te	149	151	151	151	154	161	165	148	150	150	150	151	156	160
Socker	235	262	269	273	273	273	274	220	254	264	267	268	269	269

Prisuppgifterna, vilka månatligen publiceras i The Labour Gazette, hava inhämtats dels från samtliga städer med mer än 50 000 innevånare, dels från omkring 450 mindre städer och samhällen.

En granskning av tabellen giver vid handen, att den prisstegring, som ägt rum under senare delen av 1916, fortsatt så gott som oavbrutet månad för månad under innevarande år, vilket haft till följd, att ett flertal varor under maj 1917 betingade ett pris, som med mer än 100 % översteg priserna vid krigets början. Särskilt har prisstegringen drabbat sådana för konsumtionen viktiga varuslag som socker, fisk, potatis, kött, mjöl och bröd.

Beträffande förändringarna under senare delen av år 1916 och 1917 hava såväl mjölk som smör undergått en jämn prisförhöjning. Ostpriset har såväl för de större som de mindre städerna stigit synnerligen starkt, nämligen med 72 %. Äggen hava under vårmånaderna som vanligt sjunkit i pris, men en prisförhöjning av cirka 60 % kvarstår dock.

Prisstegringen på potatis har gjort sig särskilt starkt gällande under januari och februari månader 1917, då den uppgick till ej mindre än 142 % för de större och 112 % för de mindre städerna. Priskurvan för såväl mjöl som bröd har oavbrutet stigit, dock inträdde på grund av in-

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1916 sid. 687.

förandet av den av regeringen påbjudna blandningen av olika mjölsorter en skenbar prissänkning i juli månad. Kött- och fläskvaror hava varit underkastade en oavbruten prisstegring.

Vad slutligen beträffar socker, företer detta varuslag den kraftigaste fördyringen av alla livsmedel. Från juli 1914 till april 1917 har sockerpriset stigit med 174 % för storstäderna och 169 % för de mindre städerna. Av denna ökning falla resp. 61 och 57 % på år 1916 och endast 3 % på år 1917, beroende på fastställande av maximipris.

Såsom en sammanfattning publiceras månatligen ett »vägt» medeltal för den procentiska stegringen (i förhållande till juli 1914) för de olika varuslagen tillsammantagna. Detta tal, vilket avser att lämna en bild av den merutgift, som en familj har att vidkännas för födoämnen under kristiden, utgör för tiden maj 1916—april 1917 för

		Större städer	Mindre städer	Riket
Maj	1916	159	151	155
Juni	»	162	155	159
Juli	»	165	157	161
Augusti	»	162	157	160
September	»	168	162	165
Oktober	»	171	166	168
November	»	181	174	178
December	»	187	180	184
Januari	1917	191	183	187
Februari	»	193	185	189
Mars	»	197	183	192
April	»	199	190	194

Livsmedelspriser i Finland intill slutet av år 1916. I senast utkomna häfte av den officiella finska publikationen Arbetsstatistisk tidskrift meddelar industristyrelsen en sammanfattning av priserna å livsmedel och vissa andra förnödenheter i Finland under år 1916.

Redogörelsen omfattar de 21 orter (bland vilka märkas Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Viborg, Vasa, Uleåborg m. fl.), för vilka i samma tidskrift månadsmedelpriser hava publicerats i regelbunden följd. På grundval av dessa uppgifter har för respektive orter uträknats ett medelpris för år 1916 för vart och ett av de i prislistan upptagna varuslagen, varjämte den procentuella ökningen eller minskningen för de sålunda beräknade medelpriserna beräknats på grundval av motsvarande medelpris under 1908 och 1913.

Den ojämförligt mest intressanta delen av undersökningen är den, vari meddelas indexserier över prisökningen, med juni månad 1914 tagen som utgångspunkt, för var och en av ifrågavarande orter samt för riket i dess helhet. Dessa indexserier äro beräknade på grundval av aritmetiska medeltal av priserna å de mera betydande varuslagen och äro i det närmaste fullt jämförbara med de »ovägda indextal», som numera för Sveriges vidkommande månatligen publiceras i Sociala Meddelanden. Jämförbarheten bör vara så mycket större, som de två ländernas varulistor företer betydande överensstämmelser med varandra.

I nedanstående sammanställning meddelas för samtliga de 21 orterna tillsammantagna den sålunda uträknade indexserien kvartalsvis, varjämte för vinnande av jämförelse upptagits motsvarande svenska ovägda indextal. (För Sverige är juli månad 1914 tagen som utgångspunkt, vilken olikhet dock icke är av någon betydelse.)

	(Juni) 1914	3:e kvart. 1914	4:e kvart. 1914	1:a kvart. 1915	2:a kvart. 1915	3:e kvart. 1915	4:e kvart. 1915	1:a kvart. 1916	2:a kvart. 1916	3:e kvart. 1916	4:e kvart. 1916	Dec. 1916
Finland (21 orter) . .	100	101	103	109	111	120	136	158	171	195	240	255
	Juli											
Sverige (44 orter) . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	178

Härav framgår med tydlighet, att fördyringen av livsmedel m. m. i Finland ända till slutet av år 1915 varit något mindre än i Sverige, men att den under det sist förflutna året däremot tagit vida större proportioner i vårt östra grannland. Under december har skillnaden mellan de båda ländernas indexserier stigit till 77 enheter.

I Sverige har det flera gånger konstaterats, att under kristiden en utjämning av priserna inträtt mellan olika delar av riket, och av den månatligen publicerade redogörelsen över prisstegringen å de olika rapportorterna kan man finna, att dessa i allmänhet endast avvika från medeltalet med högst c:a 10 enheter. I Finland däremot äro avvikelserna betydligt större. Under december 1916 var enligt vad som framgår av ovanstående sammanställning indextalet i medeltal för hela landet 255, för Viborg däremot 301 och för St. Michel 288. Å andra sidan hade Rovaniemi endast att uppvisa ett indextal av 225, och för Helsingfors var detta 239. Avvikelserna från medeltalet äro som synes betydligt större än i Sverige. Även denna företeelse har i det väsentliga inträtt under år 1916, i det att vid sistnämnda års början avvikelserna voro betydligt mindre. Viborgs och Helsingfors indextal voro under januari endast 5 enheter högre och St. Michels endast 2 enheter lägre än medeltalet för riket. Medan alltså för Sverige en utjämning av prisnivån har inträtt under kristiden, har i Finland ett motsatt förhållande ägt rum — prisskillnaden mellan de olika orterna har allt mera skärpts. Den förnämsta orsaken till att utvecklingen i Sverige gått i ovan antydd riktning är helt visst att söka i de åtgärder, som från det allmännas sida vidtagits för krisens lindrande i vårt land.

I dessa Meddelanden hava under de senaste månaderna publicerats jämförande översikter över prisstegringen i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn. Med juli månad 1914 tagen som utgångspunkt har indextalet under december 1916 befunnits utgöra resp. 181, 205 och 178. För Helsingfors utgör indextalet för samma månad, såsom ovan nämnts, 239. Även om delvis skiljaktiga metoder kommit till användning vid beräknandet av indextalen, varigenom jämförbarheten mellan dessa i någon mån rubbas, torde helt visst med säkerhet kunna påstås, att prisstegringen i Helsingfors varit betydligt starkare än i någon av de övriga nordiska ländernas huvudstäder.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

April månad år 1917.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under april månad.

Översikt av verksamheten under *april* månad år 1917.

April	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 951	1 469	1 122	2 292	2 867	1 492	**5 243**	**4 336**	**2 614**
Stockholms län	1 056	1 248	663	257	394	152	**1 313**	**1 642**	**815**
Uppsala län	408	406	223	255	297	208	**663**	**703**	**431**
Södermanlands län	289	386	200	237	243	129	**526**	**629**	**329**
Östergötlands län	673	638	419	642	635	390	**1 315**	**1 273**	**809**
Norrköping	715	261	216	331	317	161	**1 046**	**578**	**377**
Jönköpings län	165	205	104	212	204	129	**377**	**409**	**233**
Kronobergs län	48	79	30	63	104	43	**111**	**183**	**73**
Norra Kalmar län	42	48	31	37	63	38	**79**	**111**	**69**
Södra Kalmar län	104	117	86	113	76	52	**217**	**193**	**138**
Gottlands län	63	84	24	33	105	25	**96**	**189**	**49**
Blekinge län	487	371	263	533	419	312	**1 020**	**790**	**575**
Kristianstads län	299	422	243	333	449	282	**632**	**871**	**475**
Malmöhus län: Malmö	1 160	676	539	1 289	1 017	672	**2 449**	**1 693**	**1 211**
Malmöhus län: Lund	194	86	71	135	99	77	**329**	**185**	**148**
Malmöhus län: Landskrona	144	155	119	67	55	40	**211**	**210**	**159**
Malmöhus län: Hälsingborg	510	254	187	315	314	212	**825**	**568**	**399**
Malmöhus län: Ystad	190	62	42	113	53	34	**303**	**115**	**76**
Malmöhus län: Trälleborg	108	115	81	57	41	32	**165**	**156**	**113**
Malmöhus län: Eslöv	124	111	86	60	69	45	**184**	**180**	**131**
Malmöhus län: Skurup	60	62	46	26	48	24	**86**	**110**	**70**
Hallands län	179	212	85	134	192	93	**313**	**404**	**178**
Göteb. o. Bohus län	154	248	151	179	205	95	**333**	**453**	**246**
Göteborg	1 925	1 141	1 013	961	1 043	684	**2 886**	**2 184**	**1 697**
Älvsborgs län	91	85	48	30	43	18	**121**	**128**	**66**
Skaraborgs län	150	376	111	139	214	90	**289**	**590**	**201**
Värmlands län	87	170	82	154	312	125	**241**	**482**	**207**
Örebro län	273	488	208	334	439	234	**607**	**927**	**442**
Västmanlands län	416	394	219	241	285	154	**657**	**679**	**373**
Kopparbergs län	291	232	148	280	324	186	**571**	**556**	**334**
Gävle stad och län	286	202	166	157	120	106	**443**	**322**	**272**
Västernorrlands län	193	102	78	167	174	93	**360**	**276**	**171**
Jämtlands län	142	87	46	159	185	126	**301**	**272**	**172**
Västerbottens län	50	91	32	133	157	97	**183**	**248**	**129**
Norrbottens län	111	135	81	103	120	68	**214**	**255**	**149**
Tillsammans april 1917	**14 188**	**11 218**	**7 263**	**10 571**	**11 682**	**6 668**	**24 709**	**22 900**	**13 931**
» mars 1917	*14 451*	*10 637*	*7 226*	*10 234*	*10 286*	*5 808*	*24 685*	*20 923*	*13 034*
» april 1916	12 753	12 494	8 389	9 880	12 776	6 908	22 633	25 270	15 297
» 1915	15 654	10 330	7 784	11 016	11 013	6 437	26 670	21 343	14 221
» 1914	10 120	9 046	6 292	8 656	11 662	6 139	18 776	20 708	12 431

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 424	5 444	2 931	874	1 938	847	**4 298**	**7 882**	**3 778**	58	51
därav arbetssökande personer	3 301			852			**4 153**				
II. Gruvdrift och malmförädling	94	186	77	—	—	—	**94**	**186**	**77**	51	41
därav arbetssökande personer	93			—			**93**				
III. Industri och hantverk m. m.	4 692	2 216	1 484	928	454	299	**5 620**	**2 670**	**1 783**	210	67
därav arbetssökande personer	4 456			842			**5 298**				
IV. Handel och samfärdsel	2 468	1 159	677	1 414	1 384	762	**3 882**	**2 543**	**1 439**	153	57
därav arbetssökande personer	2 328			1 353			**3 681**				
V. Husligt arbete	7	2	—	7 151	7 830	4 722	**7 158**	**7 832**	**4 722**	91	60
därav arbetssökande personer	6			5 918			**5 924**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	10	16	14	76	67	29	**86**	**83**	**43**	104	52
därav arbetssökande personer	10			75			**85**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 443	2 195	2 080	128	9	9	**3 571**	**2 204**	**2 089**	162	95
därav arbetssökande personer	2 682			113			**2 795**				
Summa för april 1917	**14 138**	**11 218**	**7 263**	**10 571**	**11 682**	**6 668**	**24 709**	**22 900**	**13 931**	108	61
därav arbetssökande personer	**12 876**			**9 153**			**22 029**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	April 1916	Mars 1917	April 1917	April 1916	Mars 1917	April 1917
Jordbruket m. m.						
Män	63	67	*63*	54	56	*54*
Kvinnor	42	51	*45*	40	36	*44*
Tillsammans	**58**	**64**	***58***	**51**	**52**	***51***
Övriga näringsgrenar						
Män	126	192	*186*	75	78	*75*
Kvinnor	83	107	*100*	56	60	*60*
Tillsammans	**101**	**140**	***132***	**64**	**67**	***65***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	102	136	*126*	67	68	*65*
Kvinnor	77	99	*90*	54	56	*57*
Tillsammans	**90**	**118**	***108***	**61**	**62**	***61***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under april 1917 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 688 platser, varav 1 128 manliga och 560 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 721, 1 203 och 518 samt under nästlidna månad resp. 1 275, 906 och 369.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**37**	**50**	**46**	**716**	**1 291**	**660**	**212**	**374**	**211**
Därav kvinnor	14	16	16	56	159	71	48	62	39
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**1**	**1**	—	—	—	**4**	**14**	**4**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**9**	**2**	**1**	**34**	**21**	**12**	**2**	—	—
Därav kvinnor	4	2	1						
B Metall- och maskinindustri	**262**	**88**	**44**	**34**	**15**	**4**	**24**	**10**	**7**
Därav kvinnor	34	5	—						
C Trävaruindustri	**27**	**26**	**8**	**21**	**19**	**9**	**1**	**3**	**3**
Därav kvinnor	4	4	1				—	1	1
D Byggnadsverksamhet	**1 043**	**148**	**125**	**76**	**22**	**18**	**46**	**26**	**12**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**11**	**6**	**2**	**5**	**2**	**2**	**2**	**2**	—
Därav kvinnor	4	2	1						
F Textilindustri	**9**	**1**	—	**4**	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor	5	1	—	1	1	1			
G Beklädnadsindustri	**70**	**87**	**29**	**3**	—	—	**5**	**1**	**1**
Därav kvinnor	65	86	29	2	—	—	2	1	1
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**280**	**45**	**32**	**13**	**2**	**1**	**35**	**4**	**2**
Därav kvinnor	79	41	30	3	1	—	4	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**18**	**6**	**6**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	12	3	3						
J Trämasse- o. pappersindustri	**17**	**15**	**12**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	14	12	11						
K Grafisk industri	**9**	**3**	**3**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**48**	**53**	**51**	**6**	**1**	**1**	**13**	**3**	—
Därav kvinnor	4	36	36						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**90**	**20**	**6**	**2**	**1**	—	—	—	—
Därav kvinnor	49	9	4	1	—	—			
B Butiks- och magasinspersonal	**230**	**211**	**143**	**12**	**7**	**2**	**6**	**2**	**2**
Därav kvinnor	78	48	23	4	2	—	1	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**250**	**342**	**173**	**54**	**34**	**15**	**12**	**21**	**15**
Därav kvinnor	240	332	166	40	32	13	11	21	15
D Landtransport	**177**	**314**	**110**	**19**	**13**	**11**	**15**	**9**	**3**
Därav kvinnor	6	26	6				2	2	2
E Vattentransport	**90**	**11**	**8**	**24**	**6**	**6**	**1**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**17**	**29**	**17**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	10	25	17						
V. Husligt arbete	**1 631**	**2 193**	**1 141**	**144**	**196**	**67**	**183**	**207**	**148**
Därav kvinnor	1 629	2 192	1 141	144	196	67	183	207	148
VI. Allmän och litterär verksamhet	**43**	**35**	**14**	**7**	**4**	**1**	**4**	—	—
Därav kvinnor	38	27	7	6	3	—	4	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**875**	**650**	**642**	**189**	**7**	**5**	**98**	**27**	**23**
Därav kvinnor	1	—	—						
Summa för april månad år 1917	**5 243**	**4 886**	**2 614**	**1 813**	**1 642**	**815**	**663**	**703**	**431**
Därav kvinnor	2 292	2 867	1 492	257	394	152	255	297	208
» » » månad år 1916	**4 592**	**4 898**	**2 835**	**879**	**1 275**	**654**	**679**	**813**	**468**
Därav kvinnor	2 151	3 148	1 479	140	346	95	264	286	208

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
145	294	119	101	167	126	403	538	324	76	152	54	24	130	26	84	154	93	I.
21	40	17	9	34	16	70	121	70	5	40	9	4	59	4	11	43	16	
2	2	2	—	—	—	8	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	3	—	—	3	7	1	—	33	13	1	3	3	7	—	—	*A*
16	17	10	44	5	4	36	14	7	16	3	3	1	1	1	4	1	—	*B*
6	3	2	25	7	3	25	15	12	6	5	3	—	—	—	3	15	8	*C*
27	9	8	149	20	13	62	46	30	7	1	1	11	1	1	4	14	10	*D*
—	—	—	1	—	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
									3	—	—							
2	—	—	73	9	7	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1	—	—	33	8	6	—	2	—										
—	—	—	10	—	—	18	9	4	4	3	2	—	—	—	1	—	—	*G*
			6	—	—	17	7	3	4	3	2				1	—	—	
4	—	—	35	2	1	21	2	1	7	2	2	3	—	—	2	—	—	*H*
1	—	—	5	—	—	13	2	1	3	2	2	1	—	—	2	—	—	
—	—	—	1	3	3	—	—	—	6	—	—	—	—	—	14	13	13	*I*
			—	3	3				4	—	—				10	10	10	
—	—	—	6	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
						—	1	1										
—	—	—	13	1	—	1	5	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	*K*
			1	1	—	—	2	—										
24	15	13	5	—	—	14	5	4	1	3	3	1	1	1	2	7	7	*L*
5	2	2																
																		IV.
—	—	—	1	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			1	—	—	1	1	1										
6	—	—	18	12	7	9	3	2	5	1	1	1	1	—	4	—	—	*B*
1	—	—	6	3	—	5	3	2	4	—	—	1	1	—	1	—	—	
7	8	4	20	25	14	65	66	44	12	18	13	9	10	9	16	12	9	*C*
7	6	2	19	24	13	62	66	44	11	16	11	8	10	9	14	12	9	
10	4	4	26	25	12	41	43	23	9	4	3	—	—	—	6	3	1	*D*
5	—	—	4	17	4	18	10	4							1	—	—	
2	2	2	173	8	8	21	4	3	5	1	1	—	—	—	12	4	4	*E*
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	—																
195	194	108	119	225	117	451	416	260	178	141	105	49	33	29	110	74	55	V.
195	194	108	119	225	117	451	416	260	178	141	105	49	33	29	110	74	55	
1	—	—	1	2	2	7	3	3	—	2	—	—	1	1	—	—	—	VI.
1	—	—	1	2	2	5	3	3	—	2	—	—	1	1				
79	80	57	222	67	60	126	82	81	40	40	29	11	2	2	26	7	7	VII.
			127	—	—	—	1	1										
526	629	329	1 046	578	377	1 315	1 273	809	377	409	233	111	183	78	296	304	207	
287	248	129	881	817	161	642	685	890	212	204	129	63	104	43	150	139	90	
526	657	357	903	745	462	1 322	1 470	887	429	553	277	133	171	108	353	367	242	
288	255	142	820	488	217	650	712	410	244	268	159	80	99	64	196	211	127	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	41	129	26	326	373	268	262	444	227	166	256	179
Därav kvinnor	6	69	5	149	177	134	67	166	62	56	108	83
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	10	7	9	20	9	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	9	15	—	74	45	21	10	25	12	4	11	10
Därav kvinnor										2	—	—
B Metall- och maskinindustri	2	—	—	3	2	2	3	5	2	87	17	14
Därav kvinnor										22	4	3
C Trävaruindustri	—	—	—	2	6	2	1	1	—	10	5	2
Därav kvinnor												
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	21	17	13	10	17	7	209	135	135
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	200	1	—
Därav kvinnor										149	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	1	1	17	1	1
Därav kvinnor							—	1	1	13	1	1
G Beklädnadsindustri	—	—	—	6	2	2	6	4	2	67	44	25
Därav kvinnor				2	2	2	4	4	2	56	44	25
H Närings- och njutningsämnesindustri	2	—	—	22	3	3	13	2	2	180	5	3
Därav kvinnor				5	—	—	1	1	1	45	4	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	4
Därav kvinnor										—	4	4
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	2	2
Därav kvinnor										8	2	2
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
Därav kvinnor										1	1	1
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	4	4	—	28	1	1	2	—	—	107	63	61
Därav kvinnor				5	—	—				42	51	50
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	1	—	—	—	—	—	—	—	—	57	6	4
Därav kvinnor	1	—	—							34	5	3
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	17	3	2	6	—	—	122	17	12
Därav kvinnor				7	1	1	6	—	—	78	11	7
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	3	4	1	64	36	29	41	45	26	69	56	26
Därav kvinnor	1	3	—	60	34	28	37	41	22	63	52	25
D Landtransport	1	1	—	16	13	9	9	11	5	139	197	80
Därav kvinnor				4	1	1	—	4	—	56	90	46
E Vattentransport	—	—	—	30	7	7	5	—	—	78	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	25	33	20	301	204	146	218	232	144	659	640	420
Därav kvinnor	25	33	20	301	204	146	218	232	144	659	640	420
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1
Därav kvinnor										5	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	8	3	2	109	68	63	37	64	38	258	231	231
Därav kvinnor												
Summa för april månad år 1917	96	189	49	1 020	790	575	632	871	475	2 449	1 693	1 211
Därav kvinnor	33	105	25	533	419	312	333	449	232	1 289	1 017	672
» » » månad år 1916	77	154	31	829	694	539	633	906	496	2 042	1 570	1 176
Därav kvinnor	54	100	24	349	356	248	306	462	238	1 199	1 052	747

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
99	172	115	324	456	276	84	272	103	86	147	94	97	184	89	21	36	14	I.
15	31	17	55	121	54	25	91	32	9	24	3	44	52	15	2	1	1	
9	7	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	—	—	—	II.
																		III.
7	9	9	12	31	24	7	—	—	22	82	81	59	8	8	1	6	3	*A*
			2	—	—				1	—	—							
57	5	3	22	10	8	6	3	1	90	60	45	2	2	1	2	15	—	*B*
									1	3	3							
7	—	—	7	5	3	2	9	2	30	22	18	—	1	—	—	—	—	*C*
1	—	—							2	1	—							
62	31	25	131	59	45	10	7	3	199	194	180	6	49	27	31	11	9	*D*
37	—	—	3	1	1	—	—	—	2	5	4	—	—	—	—	—	—	*E*
25	—	—	2	1	1				1	1	—							
6	5	5	17	1	1	2	—	—	14	3	2	1	—	—	1	—	—	*F*
4	5	5	11	1	1	2	—	—	12	2	1							
17	6	4	7	4	3	2	1	—	15	10	3	—	—	—	—	—	—	*G*
11	6	4	5	4	3	2	—	—	10	7	2							
36	5	2	27	19	18	7	1	—	109	13	9	2	4	2	—	1	—	*H*
10	3	2	5	7	6	1	—	—	51	8	6	1	1	1				
11	21	19	1	—	—	—	—	—	10	6	5	3	2	2	—	—	—	*I*
			1	—	—				3	—	—	2	—	—				
5	—	—	1	—	—	2	—	—	5	10	2	—	—	—	1	—	—	*J*
5	—	—							5	3	—							
1	1	1	1	—	—	—	—	—	7	8	5	—	—	—	—	—	—	*K*
—	1	1							1	2	1							
10	4	3	10	5	5	1	1	—	12	6	4	1	4	2	10	7	3	*L*
—	1	1							1	—	—							
																		IV.
2	—	—	—	—	—	—	—	—	21	16	13	—	—	—	1	—	—	*A*
									—	2	2							
13	3	2	4	—	—	2	1	—	116	41	35	6	5	4	—	—	—	*B*
11	3	2	3	—	—	1	—	—	38	6	2	1	—	—				
37	53	27	17	12	11	1	12	6	73	70	31	14	22	12	—	2	—	*C*
35	52	27	14	12	11	1	12	6	69	66	28	14	21	12	—	2	—	
33	25	11	36	25	18	9	7	7	156	143	90	9	7	4	1	3	1	*D*
9	6	2	16	6	6	5	4	4	8	24	12	6	2	1				
65	8	8	73	1	1	74	2	2	575	31	31	4	3	1	1	—	—	*E*
2	—	—																
—	3	3	—	—	—	—	—	—	1	4	4	—	—	—	—	—	—	*F*
—	3	3																
187	195	140	349	213	170	96	85	51	745	889	623	110	125	64	28	39	16	V.
187	195	140	344	213	170	96	85	51	745	888	623	110	125	64	28	39	16	
—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	11	5	1	4	2	—	1	1	VI.
						1	—	—	4	6	1	1	4	2	—	1	1	
124	15	15	230	114	113	7	3	3	592	413	413	18	27	25	23	7	19	VII.
—	8	8																
825	568	399	1 278	956	697	313	404	178	2 886	2 184	1 697	393	453	246	121	128	66	
315	314	212	458	865	252	134	192	93	961	1 043	684	179	205	95	30	43	18	
610	545	373	1 134	894	694	316	469	243	2 777	3 492	2 625	298	436	185	205	333	142	
241	806	181	402	840	287	151	228	117	907	1 506	858	131	209	62	26	71	24	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**129**	**318**	**95**	**89**	**216**	**81**	**177**	**381**	**143**	**306**	**400**	**205**
Därav kvinnor	24	86	19	26	71	22	52	119	44	44	87	37
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**1**	**1**	**1**	**2**	**59**	—	**5**	**4**	**4**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**7**	**116**	**11**	—	—	—	**7**	**21**	**14**	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	**6**	**8**	**7**	—	—	—	**16**	**22**	**7**	**13**	**13**	**5**
C Trävaruindustri	**2**	—	—	—	—	—	—	**7**	—	**5**	**15**	**7**
D Byggnadsverksamhet	**8**	**7**	**7**	**7**	**5**	**5**	**28**	**19**	**12**	**28**	**2**	**2**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—
G Beklädnadsindustri	—	**2**	—	—	—	—	**19**	**5**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	—	1	—				9	2	2			
H Närings- och njutningsämnesindustri	**12**	**10**	**4**	—	**1**	**1**	**9**	**9**	**7**	**4**	**2**	**2**
Därav kvinnor	8	8	3	—	1	1	7	5	4	3	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	**1**	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**1**	—	—	**3**	**2**	**2**	**9**	**12**	**6**	**8**	**4**	**4**
Därav kvinnor				2	2	2	3	6	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**4**	**2**	**2**	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	**6**	**1**	**1**	—	—	—	**15**	**5**	**3**	**4**	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				7	1	—	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**5**	**13**	**4**	**9**	**17**	**6**	**17**	**20**	**17**	**13**	**14**	**9**
Därav kvinnor	3	11	3	9	17	6	14	18	16	13	14	9
D Landtransport	**3**	**2**	**2**	—	**2**	—	**11**	**18**	**14**	**12**	**13**	**6**
Därav kvinnor	1	1	1				3	9	5	2	3	1
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	**4**	—	—
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**100**	**106**	**64**	**117**	**219**	**93**	**238**	**278**	**161**	**178**	**177**	**105**
Därav kvinnor	100	106	64	117	219	93	238	278	161	178	177	105
VI. Allmän och litterär verksamhet	**2**	**1**	—	—	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	—	**2**	—
Därav kvinnor	2	1	—	—	2	1	1	1	1	—	2	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**4**	**4**	**4**	**15**	**17**	**17**	**50**	**69**	**54**	**76**	**33**	**24**
Summa för april månad år 1917	**289**	**590**	**201**	**241**	**482**	**207**	**607**	**927**	**442**	**657**	**679**	**373**
Därav kvinnor	139	214	90	154	312	125	334	439	234	241	285	154
» » » månad år 1916	225	418	163	244	440	199	568	1 034	421	605	982	397
Därav kvinnor	99	176	69	138	257	115	271	423	190	238	399	175

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
93	120	53	34	47	32	9	41	13	115	105	48	26	69	22	16	66	36	I.
35	57	20	3	8	6	6	33	10	6	38	13	11	21	11	1	4	1	
46	54	33	1	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
10	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
9	17	8	25	23	14	5	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*B*
7	3	2	14	38	34	2	14	—	2	4	1	11	16	9	3	—	—	*C*
19	25	13	47	27	27	13	2	1	2	—	—	6	4	4	17	19	12	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	*G*
									—	1	—	2	—	—				
6	4	2	11	1	1	38	13	13	1	2	1	3	2	1	—	1	—	*H*
3	4	2	2	—	—	4	3	3	1	2	1	1	1	1				
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	5	11	10	—	—	—	1	—	—	—	9	—	—	—	—	*J*
			1	—	—													
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	—	—	4	12	9	1	—	—	1	—	—	3	2	1	1	2	1	*L*
																		IV
—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			—	1	1				1	—	—							
—	—	—	2	—	—	2	—	—	1	2	—	2	—	—	4	3	2	*B*
						1	—	—	—	1	—	1	—	—	2	1	1	
42	49	35	15	16	13	30	27	21	45	54	36	22	21	12	21	24	14	*C*
36	43	30	13	16	13	28	26	20	41	46	32	21	20	11	19	21	13	
16	20	12	15	18	12	6	3	2	10	7	5	5	3	2	4	5	3	*D*
						1	1	1	1	2	1							
—	—	—	41	3	3	7	2	—	1	—	—	1	3	1	—	1	—	*E*
						4	—	—										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
202	214	130	135	92	83	123	110	58	109	93	77	97	115	74	81	94	53	V.
202	214	130	135	92	83	123	110	58	109	93	77	97	115	74	81	94	53	
4	6	4	3	3	3	—	2	2	—	2	2	—	—	—	—	—	—	VI.
4	6	4	3	3	3	—	1	1	—	2	2							
117	44	42	82	28	28	122	59	59	11	2	2	5	4	3	67	37	28	VII.
571	556	334	443	322	272	360	276	171	301	272	172	183	248	129	214	255	149	
280	324	186	157	120	106	167	174	93	159	185	126	133	157	97	103	120	68	
520	521	329	561	350	255	500	362	266	246	241	182	222	248	143	205	232	148	
316	334	203	143	119	73	187	165	98	159	182	140	147	181	105	133	157	103	

Livsmedelspriserna under april månad 1917.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 686—691), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 686—687), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med marspriserna, å 29 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas mjölk, ost, potatis, risgryn, nöt- och fårkött, fläsk, färsk sill och strömming, socker samt samtliga slag av bränsle.

Oförändrade äro genomsnittspriserna å 9 varuslag, såsom landssmör, mjöl, hårt rågbröd och surlimpa, salt, fotogen och svagdricka. *Prisnedgång* är däremot att anteckna för 16 varuslag bland andra ägg, ärter, havregryn, kaffe samt de flesta slagen av färsk fisk.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 688—691, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och fläskpriser står dock Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 683, där aprilpriserna återgivas, jämförda med marspriserna 1917 och aprilpriserna 1916 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under april 1917 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad 1916 och 1914.

Vad först *mjölken* beträffar, så har den under föregående månader iakttagna tendensen till stegring även denna månad kunnat konstateras för såväl oskummad som skummad och separerad mjölk. Medelpriset utgjorde under mars resp. 22, 13 och 10 öre per liter, medan motsvarande priser under april belöpte sig till 23, 14 och 11 öre per liter.

Medelpriset å *mejerismör* har under månaden gått upp med ytterligare 2 öre till 374 öre per kg. Å i stort sett samtliga rapportorter har numera priset nått upp till den maximigräns, som fastställts genom nådig förordning den 23 februari detta år. *Landssmöret* betingade under månaden ett medelpris av 3·25 kr. pr kg. *Margarin* har till följd av de svårigheter, som uppstått för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror, fullständigt försvunnit ur marknaden.

---

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	April 1917	Mars 1917	April 1916	April 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från april 1914 till april 1917	Höjning (+) eller sänkning (—) från april 1916 till april 1917
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**23**	22	18	14	+ *64·3*	+ *27·8*
handskummad	»	**14**	13	10	8	+ *75·0*	+ *40·0*
separerad	»	**11**	10	8	6	+ *83·3*	+ *37·5*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**374**	372	304	229	+ *63·3*	+ *23·0*
mat- (lands-)	»	**325**	325	284	210	+ *54·8*	+ *14·4*
Margarin, växt-	»	—	—	187	138	—	—
Ägg, färska	tjog	**258**	286	196	125	+ *106·4*	+ *31·6*
Potatis: gammal	5 l.	**87**	65	31	28	+ *210·7*	+ *180·6*
»	hl.	**1464**	1065	494	—	—	+ *196·4*
Ärter, gula	kg.	**63**	73	54	30	+ *110·0*	+ *16·7*
Bruna bönor	»	**191**	175	105	46	+ *315·2*	+ *81·9*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**[1] 42**	[1] 42	38	31	+ *35·5*	+ *10·5*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**36**	36	29	21	+ *71·4*	+ *24·1*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	—	—	35	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**75**	76	48	36	+ *108·3*	+ *56·3*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**87**	84	50	39	+ *123·1*	+ *74·0*
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**61**	61	52	41	+ *48·8*	+ *17·3*
mjukt: limpa, söt	»	**60**	61	48	38	+ *57·9*	+ *25·0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**45**	45	37	30	+ *50·0*	+ *21·6*
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	**117**	114	88	75	+ *56·0*	+ *33·0*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**68**	69	53	43	+ *58·1*	+ *28·3*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**82**	83	65	60	+ *36·7*	+ *26·2*
Nötkött, färskt: stek	»	**216**	214	162	120	+ *80·0*	+ *33·3*
soppkött	»	**191**	188	140	99	+ *92·9*	+ *36·4*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**231**	229	178	131	+ *76·3*	+ *29·8*
spädkalv	»	**141**	141	107	72	+ *95·8*	+ *31·8*
Fårkött: färskt, stek	»	**246**	240	197	136	+ *80·9*	+ *24·9*
salt, svenskt	»	**230**	223	167	118	+ *94·9*	+ *37·7*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**263**	258	221	129	+ *103·9*	+ *19·0*
salt, svenskt »	»	**282**	278	230	136	+ *107·4*	+ *22·6*
Sill, salt: prima	»	**103**	108	84	44	+ *134·1*	+ *22·6*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**308**	315	173	158	+ *94·9*	+ *78·0*
Socker, bit-	»	**70**	69	68	64	+ *9·3*	+ *2·9*
Fotogen, Water White	l.	**33**	33	26	20	+ *65·0*	+ *26·9*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**4780**	4570	3500	2580	+ *85·3*	+ *36·6*
barr-, » »	»	**3820**	3700	2780	2060	+ *85·4*	+ *37·4*
Bränntorv	100 kg.	**460**	452	370	204	+ *125·5*	+ *24·3*
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	**772**	766	707	394	+ *95·9*	+ *9·2*
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	**684**	671	486	227	+ *201·3*	+ *40·7*
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	**369**	356	275	157	+ *135·0*	+ *34·2*
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	**485**	466	322	182	+ *166·5*	+ *50·6*

[1]) 75 % utmalning.

Priset å *färska ägg* har sjunkit med 28 öre och utgör i medeltal för månaden 2·58 kr. per tjog mot 1·96 kr. under april 1916 och 1·25 kr. under samma månad år 1914.

Samtliga slag av *ost* hava såsom en naturlig följd av de stegrade mjölk- och smörpriserna ytterligare stigit i pris.

Vad beträffar *potatis*, har den kraftiga prisstegring, som under de senaste månaderna gjort sig gällande, fortfarit med oförminskad styrka under april, varför det av statsmakterna ansetts nödvändigt att även åsätta detta varuslag maximipris. Detta trädde i kraft genom nådig förordning den 16 april, men dessförinnan har under månadens lopp å en del orter kunnat iakttagas fullkomligt svindlande priser. Medelpriset för 5 l. har stigit med 22 öre och för 1 hl. med 3·99 kr.

*Mjöl*priserna hava bibehållits oförändrade. För samtliga orter tillsammantagna utgör medelpriset 42 öre per kg. för 75 % vetemjöl och 36 öre för sammalet rågmjöl.

Sötlimpa och mjukt vetebröd hava sjunkit med 1 öre per kg., medan skorpor stigit med 3 öre. Å övriga *bröd*sorter har medelpriset varit oförändrat.

Priset å *gula ärter* har på grund av maximiprisbestämmelser av den 27 mars, genom vilka, förutom vissa tillägg för fraktkostnader, detaljhandelspriset fastställdes till 61 öre per kg., gått tillbaka högst väsentligt. Medelpriset utgör under månaden 63 öre per kg. mot 73 öre under mars.

Medelpriset å *bruna bönor* har däremot stigit med 16 öre per kg.

Priset å *kaffe* har i den mån, som äldre lager tagit slut, ytterligare sjunkit med 7 öre och utgör i medeltal för denna månad 3·08 kr. per kg. mot 3·15 under mars och 3·80 under februari.

*Socker*priset har trots det å detta varuslag utfärdade maximipriset stigit med 1 öre per kg. Detta uppgives bero på att en del detaljhandlare å vissa orter ansett sig kunna tolka maximiprisbestämmelserna så, att ett ytterligare tillägg fått göras för emballage.

Gryn hava under månaden icke saluförts å ett flertal rapportorter eller endast funnits tillgängliga i synnerligen begränsade mängder, i vilket fall för såväl havre- som risgryn noterats mycket växlande priser. I samband med den statliga regleringen hava dock under slutet av månaden mera normala förhållanden härvidlag inträtt.

Priset å *kött*, som under de senaste månaderna visat en bestämd vikande tendens, kännetecknas under april av en ringa stegring. Detta gäller såväl nöt- som gödkalv- och fårkött. Priset å spädkalv är oförändrat.

Av de noterade *fisk*sorterna hava samtliga med undantag av färsk sill och strömming varit underkastade prissänkning. Priset å gädda har minskats med 20, å aborre med 3 och å torsk med 14 öre per kg.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle* har priset å fotogen bibehållits oförändrat medan priset å kol och koks till följd av den allt mer tillstramade handeln med utlandet varit underkastat en avsevärd ökning. Noteringarna å ved hava likaledes skjutit i höjden. I medeltal har priset å

björkved gått upp i jämförelse med föregående månad från 45·70 till 47·80 kr. per famn samt vad beträffar barrved från 37·00 till 38·20 kr. per famn.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Linköping (under april), Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, under månaderna februari—april redovisas i tabellen å sid. 694—698, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 692—693. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att en uppåtgående tendens varit rådande under månaden för priserna å nötkreatur och får, medan priset å svin varit underkastat en ringa sänkning.

Till belysande av de förskjutningar i den *allmänna prisnivån*, som ägt rum inom detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med januari 1917, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut finnes angivet i dessa »Meddelanden» (årg. 1917, sid. 118—121).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	April 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	198
»Vägda» medeltal . . .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175

Den förra av dessa indexserier, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av de olika varuslagens (sammanförda till sex grupper) stegring kan icke — särskilt under nuvarande förhållanden — göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelskostnadernas förändringar, men har sin betydelse för jämförelser med förhållandena i åtskilliga andra länder, där endast dylika »ovägda» prisindices publiceras. Den andra indexserien däremot, i vilken talen äro »vägda» med hänsyn till storleken av de kvantiteter, varmed de särskilda varuslagen ingå i en normal årsbudget, torde få anses såsom en fullgod mätare på livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 de båda indexserierna utvisa en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å olika för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda indextalen, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras.

Enligt vad den vägda indexserien utvisar, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under april stigit med ytterligare 5 %, och utgjorde prisstegringen från juli 1914 till april 1917 omkring 75 %. En icke oväsentlig del av fördyringen under den sista månaden får tillskrivas den ovan påpekade stegringen av bränslepriserna.

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1906—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	8	8
3	separerad	»	—	—	—	—	5	5	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	221	219	226	220	222	228	237	236
5	mat- (lands-)	»	201	199	204	198	200	205	214	213
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	150	151	156	164
7	halvfet, »	»	109	116	119	116	114	111	115	121
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	49	48	51	58
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	157	164	159	169	152	157	—
10	lägsta »	»	108	108	119	116	125	116	122	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	126	132	135
12	Ägg: svenska, färska	tjog	142	150	148	151	149	149	161	159
13	» konserverade	»					134	128	139	137
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	25	29	32	28	27	29	32	28
16	färsk	»					76	48	49	46
17	Ärter, gula	kg.	26	27	30	28	29	29	30	31
18	Bruna bönor	»	39	40	42	41	46	47	53	48
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	28	31	33	32	30	31	31
20	råg-, » » »	»	19	20	23	22	20	20	22	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	26	29	28	26	25	27	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1]) 31	[1]) 32	[1]) 33	[1]) 33	34	32	36	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2]) 58	[2]) 59	[2]) 59	[2]) 60	39	39	40	41
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	37	41	40	40	39	41	41
25	mjukt, limpa, söt	»	35	35	39	39	39	37	38	38
26	» » sur	»	26	26	28	28	28	27	29	30
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	65	67	73	74	76	74	76	76
28	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	44	46	51	53	45	44	45	43
29	» » » mjölk	»					61	60	61	60
30	Nötkött, färskt: stek	»	98	106	109	104	98	96	111	122
31	soppkött	»	81	89	91	85	78	78	91	100
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	116	118	122	120	117	116	123	131
33	spädkalv	»	58	64	66	63	60	58	65	72
34	Fårkött: färskt, stek	»	118	125	125	121	118	115	124	133
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	103	102	105	114
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	119
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	127	123	114	121	129	120	123	133
38	salt, svenskt »	»	132	131	121	127	138	129	129	140
39	» amerikanskt	»	124	125	121	128	149	139	136	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	75
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	108
42	sill	»	34	34	28	28	31	31	32	34
43	strömming	»	40	43	37	37	36	36	36	38
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	55
45	rödspotta (»spätta»)	»	75	80	81	79	80	79	77	79
46	salt: sill, prima	»	40	41	38	37	[3]) 39	[3]) 39	[3]) 41	[3]) 45
47	strömming	»	26	25	25	23	23	25	25	30
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	59	60	61	54	51	52	56
49	» » » rundskuren	»					—	—	—	76
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4]) 117	[4]) 116	[4]) 116	[4]) 115	125	155	176	170
51	Socker, bit-	»	62	62	66	67	71	69	72	67
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	6	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 18	[5]) 18	17	15	17	20
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360	2560
56	barr-	»	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880	2040
57	Bränntorv	100 kg.	[6]) 70	[6]) 78	[6]) 80	[6]) 74	187	185	187	196
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	318	355	388	376	373	373	397	401
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	234
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	106	126	139	134	130	132	155	165
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	159	156	177	189

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [4]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [5]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, för sept. två, höga äggpris gällde. — [6]) Uppgifterna avse regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluföras, avse de meddelade prilistan angivna kvaliteterna. — [11]) Preliminära siffror.

(april 1916—april 1917) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1917 för 44 orter.

1914	1915	1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	[11])April 1917	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
15	16	19	18	18	18	19	19	19	19	20	20	21	21	22	23	1
8	9	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	12	12	13	14	2
6	7	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	10	11	3
239	292	310	304	304	304	304	292	328	330	326	325	325	335	372	374	4
218	260	295	284	287	287	286	289	317	322	324	324	324	325	325	325	5
162	197	257	254	258	258	258	257	257	261	264	269	274	279	286	295	6
119	149	191	191	190	192	194	186	189	193	194	202	210	209	222	228	7
60	82	127	121	132	117	127	130	139	142	144	146	147	151	160	170	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
144	170	216	187	190	198	206	223	235	241	266	291	294	—	—	—	11
171	198	237	196	178	197	200	216	243	273	314	346	339	330	286	258	12
151	169	204	160	148 [7])	180 [7])	165 [7])	204 [7])	215 [7])	250	267	305	293	302	263	245	13
—	—	526	494	486	474	458	434	573	606	677	690	738	850	1065	1464	14
30	36	33	31	31	31	31	29	37	38	42	43	45	52	65	87	15
80	87	76	—	—	—	106	45	—	—	—	—	—	—	—	—	16
35	57	55	54	54	54	54	54	54	55	57	58	58	68	73	63	17
49	75	111	105	107	107	108	109	115	118	121	134	153	167	175	191	18
33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	[9]) 36	[9]) 40	[9]) 42	[9]) 42	[9]) 42	19
23	32	29	29	29	28	28	28	29	29	30	32	35	35	36	36	20
29	39	34	35	35	35	35	35	35	35	35	—	—	—	—	—	21
42	52	50	48	49	49	50	50	50	50	51	56	61	75	76	75	22
41	46	52	50	50	51	51	53	53	54	56	58	65	81	84	87	23
43	54	53	52	52	52	52	52	52	52	54	56	60	61	61	61	24
40	48	49	48	48	48	48	49	49	50	50	52	60	60	61	60	25
31	38	38	37	37	37	37	37	37	38	38	40	43	44	45	45	26
78	88	90	88	89	90	90	90	91	91	93	95	106	112	[10])114	[10])117	27
46	53	54	53	53	53	53	53	54	54	55	58	67	68	[10]) 69	[10]) 68	28
61	67	66	65	65	65	66	66	67	67	68	69	83	82	[10]) 83	[10]) 82	29
116	140	193	162	174	189	208	226	229	230	224	221	222	219	214	216	30
95	119	169	140	153	166	181	199	203	204	198	195	196	194	188	191	31
130	154	203	178	187	197	213	226	233	234	231	231	233	231	229	231	32
70	87	122	107	111	118	126	133	137	141	142	142	144	143	141	141	33
130	158	215	197	207	221	230	243	238	235	231	234	234	236	240	246	34
118	139	194	167	182	186	199	211	221	220	223	227	226	227	223	230	35
121	140	184	174 [8])	148 [8])	150 [8])	—	[8]) 170	[8]) 169	[8]) 200	[8]) 245	247	252	262	262	259	36
129	191	233	221	222	221	225	231	241	257	262	260	260	259	258	263	37
137	198	246	230	232	233	235	241	253	277	284	283	278	279	278	282	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
76	80	99	92	83	90	93	101	105	109	112	112	120	126	129	126	40
110	117	149	126	124	139	145	153	159	165	164	169	180	196	206	186	41
35	45	68	57	57	66	69	70	75	84	87	78	77	70	67	70	42
39	43	56	50	54	58	54	52	54	62	66	64	64	60	59	60	43
57	62	82	76	74	80	79	83	88	90	94	96	103	115	121	107	44
81	89	123	104	103	115	121	129	130	142	149	153	152	170	169	160	45
45	57	97	84	88	93	101	109	114	110	110	111	110	109	108	103	46
31	36	61	53	55	57	64	66	68	70	72	72	72	71	72	70	47
58	72	111	94	98	105	117	121	126	130	134	135	137	138	137	139	48
77	91	139	121	127	134	142	143	151	158	167	164	170	176	179	176	49
159	161	209	173	174	180	191	204	233	255	276	308	325	380	315	308	50
65	66	68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	69	69	70	51
10	10	13	12	13	13	13	13	14	14	14	14	15	15	15	15	52
6	7	8	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	53
21	23	27	26	26	26	27	28	28	29	30	30	30	31	33	33	54
2630	2890	3810	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	4270	4410	4490	4570	4780	55
2110	2310	3060	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	3400	3550	3600	3700	3820	56
220	290	385	370	369	370	375	398	415	419	412	412	405	428	452	460	57
411	531	717	707	692	702	719	727	736	736	739	730	739	761	766	772	58
242	367	543	486	511	549	568	593	605	600	595	597	604	668	671	684	59
157	211	292	275	280	285	299	309	313	317	316	315	314	345	356	369	60
190	248	339	322	319	331	347	357	368	362	368	369	378	430	466	485	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 75 % utmalning. — [10]) Å de orter, där i samband med den statliga serna under mars och april samt delvis även under februari sådana brödslag, som närmast motsvara de i varu-

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm	4 Södertälje	5 Uppsala	6 Nyköping	7 Eskilstuna	8 Linköping	9 Norrköping	10 Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	26	25	25	23	24	23	23	22
2	handskummad	»	—	15	15	—	—	14	13	12
3	separerad	»	13	—	12	10	11	10	12	10
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	375	375	375	375	375	375	375	375
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	299	300	300	355	290	311	285	293
7	halvfet, »	»	244	250	260	235	240	235	240	264
8	skummjölks-, »	»	—	200	—	183	180	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	287	270	265	245	271	238	261	238
11	» konserverade	»	—	260	225	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	141	80	89	90	58	98	115	74
13	»	hl.	—	1295	1425	1800	1100	1575	1867	1183
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	61	62	61	63	61	62	—	61
16	Bruna bönor	»	213	—	160	—	—	200	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	41	42	41	41	43	42	42	41
18	råg-, » » »	»	35	36	35	35	37	36	36	35
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	64	—	—	—	64	—	—	—
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	105	95	86	104	65	80	100	88
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	66	58	55	60	58	58	56	58
23	mjukt, limpa, söt	»	76	64	72	72	64	64	64	62
24	» » sur	»	—	—	41	—	—	53	52	50
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	145	150	152	103	125	125	125	125
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	98	64	63	78	74	62	62	62
27	ligaste sort } » » mjölk	»	—	77	74	88	86	85	85	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	233	247	209	224	241	206	203	227
29	soppkött	»	187	212	186	190	208	188	192	194
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	252	250	233	238	247	232	261	220
31	spädkalv	»	173	131	100	—	168	—	—	102
32	Fårkött: färskt, stek	»	285	276	240	—	289	261	263	237
33	salt, svenskt	»	247	270	—	—	—	233	—	210
34	Renkött, färskt, stek	»	279	—	260	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	279	270	270	287	272	282	275	271
36	salt, svenskt »	»	282	270	270	300	280	292	279	280
37	*Fisk, färsk: abborre	»	153	135	121	112	158	153	119	131
38	gädda	»	248	195	177	159	176	186	189	194
39	sill	»	—	65	83	—	66	64	68	57
40	strömming	»	52	52	73	49	63	55	48	60
41	torsk	»	144	135	136	125	—	128	105	125
42	rödspotta (»spätta»)	»	164	163	155	123	150	164	164	156
43	salt: sill, prima	»	84	110	89	90	95	100	104	101
44	strömming	»	74	75	63	58	75	62	75	60
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	142	138	141	150	155	147	150	120
46	» » » rundskuren	»	—	—	185	—	195	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	325	300	319	302	325	300	300	320
48	Socker, bit-	»	68	68	71	70	73	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	21	18	18	20	20	20	15	15
50	Svagdricka	l.	11	15	10	10	11	9	8	9
51	Fotogen, Water White	»	32	33	35	32	32	32	31	31
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	6400	5500	5400	4270	5860	5200	5700	4990
53	barr- }	»	4700	4200	4200	[2] 3300	4410	[3] 4500	4700	3190
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	700	800	765	750	780	820	775	820
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	750	—	—	600	670	830	650	800
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	330	—	—	360	—	490	400	510
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	585	500	500	—	480	—	430	525

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala sik 140 à 160, för Norrköping kolja 100 à 125 och vitling 70 à 100 öre; för Visby flundra 140, id 80 à 90 och lake 125, piggvar 130 à 175, rödtunga 100 à 120, slätvar 125 à 175 och vitling 60 à 90 öre; för Lysekil kolja 100, kunda ved 25·00 och för granved och ribbved 18·50 kr. per famn. — [1]) I Linköping har under april grenved 21·40 kr. per famn. — [2]) I Halmstad har under april betalats för bokved 45·50 och för ribbved

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
M e d e l p r i s (ö r e)																
24	20	24	21	18	22	22	23	21	23	20	22	20	27	26	24	1
15	14	14	—	—	17	12	17	—	—	—	12	12	17	17	—	2
11	8	—	9	7	13	10	14	10	12	10	10	10	15	—	13	3
354	375	375	375	375	375	375	375	375	375	374	375	375	375	375	375	4
325	325	325	325	325	325	325	—	—	—	—	—	325	325	325	325	5
289	300	321	283	291	326	310	321	284	309	295	290	278	295	290	266	6
188	225	—	250	—	266	213	250	200	260	228	225	230	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
253	228	228	267	231	254	239	263	240	241	253	223	240	253	230	231	10
—	—	—	—	—	—	213	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
64	58	62	98	90	70	128	113	—	94	93	88	75	102	81	55	12
1000	1050	1080	1250	1152	1150	1100	1850	1600	1750	1817	1450	—	1955	1550	1050	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	62	65	—	62	—	61	63	62	61	61	63	63	61	—	63	15
200	—	—	—	—	—	182	166	—	123	178	238	255	—	120	—	16
42	41	40	40	41	41	40	41	41	41	41	40	40	40	41	43	17
36	35	34	33	35	35	34	35	36	35	35	34	34	34	35	36	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	58	—	—	—	82	—	—	66	—	—	—	—	85	—	20
90	—	—	—	65	100	93	85	—	125	80	—	—	100	71	—	21
64	60	65	65	60	55	65	64	71	74	65	75	60	61	60	60	22
66	54	46	42	43	43	48	47	46	43	44	42	49	68	70	63	23
46	—	37	—	—	35	35	34	33	32	34	33	38	43	50	48	24
100	100	138	100	133	125	100	125	—	—	125	100	100	91	90	120	25
62	77	—	61	51	—	—	—	—	—	—	—	—	58	75	61	26
77	92	69	70	62	77	92	77	77	77	68	77	77	88	85	—	27
224	227	207	240	182	216	186	220	216	217	205	197	201	225	220	215	28
216	199	185	210	167	194	166	203	191	214	194	184	181	204	205	182	29
238	220	206	240	164	247	189	235	255	242	246	214	202	245	220	215	30
136	140	115	135	—	167	148	155	190	165	129	130	145	135	128	130	31
239	222	213	240	206	254	241	255	250	257	295	220	233	263	240	235	32
—	205	200	215	200	225	244	—	—	250	—	—	213	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	280	—	235	34
260	268	256	282	245	250	250	260	260	250	251	250	250	275	255	242	35
260	270	261	277	250	265	258	—	300	260	266	290	263	290	285	255	36
—	88	102	84	180	84	115	147	142	—	—	150	100	183	—	—	37
164	155	192	145	162	154	168	208	219	217	188	238	170	231	—	150	38
60	—	70	—	—	—	—	—	—	47	70	55	77	78	50	63	39
63	68	48	38	44	21	25	56	—	—	69	48	72	85	—	70	40
106	118	93	98	123	71	90	111	91	90	97	95	80	85	73	89	41
150	146	—	—	—	183	109	173	185	127	173	216	139	188	135	169	42
100	100	127	110	102	105	109	113	113	100	111	130	110	100	100	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
140	—	153	113	141	160	—	155	—	145	—	—	134	133	110	127	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188	175	200	—	—	—	46
304	300	300	300	305	310	300	300	300	300	300	300	325	300	305	301	47
69	69	71	72	73	71	68	68	68	68	68	68	69	68	70	69	48
15	15	15	20	20	18	14	15	15	14	15	17	15	15	15	14	49
8	8	7	9	8	10	10	8	7	8	8	7	8	11	11	9	50
32	32	30	31	35	31	30	29	29	29	29	29	29	32	32	30	51
4600	3340	4650	4420	5780	3720	3970	5440	5370	5850	5210	5560	4250	6600	6000	4900	52
3200	2390	3570	3480	[4])3870	—	2710	5040	4970	5450	4840	4450	[5])3510	5800	4500	3200	53
—	353	—	—	—	450	330	—	625	567	475	370	594	—	—	—	54
830	850	750	750	800	700	—	738	790	—	750	—	—	750	700	750	55
—	—	—	600	—	650	—	620	725	785	634	—	—	—	650	—	56
235	—	295	—	350	400	315	325	280	280	338	—	—	330	—	320	57
583	550	410	—	—	460	—	460	560	506	450	—	460	585	460	—	58

150 och vitling 100 öre; för Linköping kolja 80 à 150, sjötunga 100 à 250 och vitling 60 à 100 öre; 150 à 180 öre; för Halmstad braxen 100, flundra 50 à 80, hälleflundra 200, kolja 90 à 120, långa 120 à 60 à 90 öre. — [1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) I Nyköping har under april betalats för se betalats för ekved 44·00 kr. per famn. — [4]) I Visby har under april betalats för alved 48·60 och för 21·10 kr. per famn.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	22	19	25	22	21	24	25	24
2	» handskummad	»	15	10	—	—	12	14	13	12
3	» separerad	»	13	7	13	10	11	12	12	11
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	375	375	375	375	375	375	375	375
5	» mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	282	286	318	313	274	293	291	293
7	» halvfet, »	»	242	182	175	250	260	245	213	218
8	» skummjölks-, »	»	145	124	—	200	—	140	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	249	216	269	261	254	263	284	278
11	» » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	70	53	—	70	60	62	103	95
13	»	hl.	1250	1060	—	1100	1200	1050	—	—
14	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	64	—	—	—	68	63	69	—
16	Bruna bönor	»	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1]	»	41	41	41	42	41	42	43	42
18	» råg-, » » »	»	35	35	36	36	35	36	37	36
19	» rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	—	—	—	70	—	64	—	—
21	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	61	—	113	70	69	65	92	—
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	60	58	56	56	58	57	58
23	» mjukt, limpa, söt	»	76	52	52	67	62	64	70	70
24	» » » sur	»	44	—	54	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	90	100	150	106	100	150	150
26	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	—	—	—	77	64	62	62	62
27	» ligaste sort » » mjölk	»	77	67	—	55	68	77	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	232	231	209	206	229	224	231	229
29	» soppkött	»	183	204	188	172	196	188	214	198
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	199	251	220	225	242	232	250	240
31	» spädkalv	»	127	113	125	131	118	149	158	147
32	Fårkött: färskt, stek	»	257	251	245	232	225	267	258	240
33	» salt, svenskt	»	—	230	—	—	—	—	292	260
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	300	270	250	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	252	252	263	300	266	266	289	263
36	» salt, svenskt »	»	260	264	273	300	270	270	320	265
37	*Fisk, färsk: abborre	»	120	—	90	124	120	135	141	133
38	» gädda	»	207	207	197	208	205	172	202	193
39	» sill	»	66	80	69	67	60	—	70	68
40	» strömming	»	76	73	70	49	60	61	66	61
41	» torsk	»	84	—	134	114	124	120	123	114
42	» rödspotta (»spätta»)	»	162	—	170	148	193	134	164	144
43	» salt: sill, prima	»	95	90	98	88	90	100	106	100
44	» strömming	»	—	—	—	—	68	—	66	63
45	» kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	125	150	140	120	142	139	128	130
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	176	175
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	305	300	307	300	308	321	304	300
48	Socker, bit-	»	69	68	70	70	70	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	15	15	17	14	14	20	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	9	10	9	9	9	8
51	Fotogen, Water White	»	30	32	31	33	34	32	32	32
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4560	3780	4540	6250	4410	5300	4370	3860
53	» barr-	»	3420	2840	3780	4690	3150	4300	3410	3410
54	Bränntorv	100 kg.	375	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	800	767	895	800	800	719	750
56	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	365	335	450	450	356	—
58	» eng. kamin- » hemkörd	»	485	425	—	590	—	—	—	400

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Tidaholm kolja 75 110 öre; för Domnarvet och Borlänge kolja 100 à 110 och vitling 80 à 90 öre; för Ludvika kolja för Boden sik 150 öre. — [1]) Uppgifterna avse 75 % utmalning. — [2]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag barrved till 22·70 kr. per famn, antracitkol till 8·00, gasverkskoks till 3·70 och engelsk kaminkoks till 4·00 utan inblandning av rågmjöl ej saluföras avse de, meddelade priserna under mars och april samt delvis

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												April	Mars	Febr.	Jan.	
Medelpris (öre)																
25	26	25	25	25	24	25	24	21	21	24	23	**23**	22	21	21	1
—	13	14	17	16	13	16	14	13	—	—	—	**14**	13	12	12	2
14	—	12	—	10	—	15	12	—	11	—	—	**11**	10	9	9	3
375	375	375	375	375	—	375	375	375	375	375	375	**374**	372	335	325	4
325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	**325**	325	325	324	5
282	300	267	290	281	307	280	293	300	283	274	287	**295**	286	279	274	6
225	230	—	208	213	250	200	185	—	—	250	—	**228**	222	209	210	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	190	**170**	160	151	147	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	294	9
260	292	273	278	276	281	270	264	275	279	312	284	**258**	286	330	339	10
—	—	—	—	—	—	253	—	—	—	—	275	**245**	263	302	293	11
60	125	83	100	150	—	85	75	100	88	—	—	**87**	65	52	45	12
1150	2400	1567	2000	1881	2143	1460	1140	1850	1725	—	1600	**1464**	1065	850	738	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
65	—	63	61	62	65	67	63	66	65	63	65	**63**	73	68	58	15
—	—	—	200	213	—	—	225	—	—	—	—	**191**	175	167	153	16
42	43	43	42	43	43	42	43	42	42	43	42	**42**	42	42	40	17
36	37	37	37	37	37	36	37	36	36	37	36	**36**	36	35	35	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	75	100	—	100	—	—	—	—	**75**	76	75	61	20
63	89	97	99	91	87	75	98	94	93	82	62	**87**	84	81	65	21
57	57	57	65	63	66	64	62	65	65	65	63	**61**	61	61	60	22
59	64	64	62	63	62	61	54	73	73	—	65	**60**	61	60	60	23
—	49	62	60	60	—	62	64	—	—	—	—	**45**	45	44	43	24
150	100	100	125	117	110	110	125	110	123	125	95	[3] **118**	[3] 114	112	106	25
62	69	70	83	83	70	75	62	65	65	—	—	[3] **68**	[3] 69	68	67	26
—	—	92	116	116	77	83	92	—	—	77	—	[3] **81**	[3] 83	82	83	27
226	218	225	221	211	197	220	180	200	215	200	201	**216**	214	219	222	28
199	195	203	188	182	171	180	156	175	178	185	176	**191**	188	194	196	29
237	259	248	249	246	—	250	197	—	—	219	190	**231**	229	231	233	30
180	155	142	153	138	139	150	132	134	135	152	134	**141**	141	143	144	31
247	264	249	258	249	200	230	—	—	—	220	—	**246**	240	236	234	32
—	210	—	230	—	—	—	—	225	—	213	—	**230**	223	227	226	33
240	275	—	250	—	—	250	—	260	—	240	233	**259**	262	262	252	34
243	265	260	296	272	259	273	245	260	250	239	251	**263**	258	259	260	35
275	272	321	300	315	305	301	293	313	320	277	311	**282**	278	279	278	36
160	150	123	100	—	—	140	75	88	—	—	125	**126**	129	126	120	37
208	238	166	183	171	—	200	169	150	150	160	135	**186**	206	196	180	38
—	65	58	70	—	—	78	180	—	—	60	58	**70**	67	70	77	39
60	52	60	74	72	67	65	75	75	—	60	59	**60**	59	60	64	40
128	112	128	100	—	—	115	—	—	—	75	90	**107**	121	115	103	41
—	163	160	162	—	—	173	—	—	—	—	—	**160**	169	170	152	42
95	104	108	108	101	115	118	87	97	96	110	109	**103**	108	109	110	43
70	67	70	79	71	70	100	70	68	70	65	80	**70**	72	71	72	44
134	141	150	150	138	—	—	—	150	150	110	160	**139**	137	138	137	45
—	188	160	180	173	—	—	—	—	—	120	—	**176**	179	176	170	46
317	310	300	304	304	325	311	300	304	325	332	319	**308**	315	380	325	47
68	70	70	69	71	74	71	72	72	72	70	72	**70**	69	69	69	48
12	15	11	14	11	10	15	15	15	15	—	14	**15**	15	15	15	49
10	11	8	11	9	6	10	9	10	8	—	9	**9**	9	8	8	50
35	33	37	38	39	35	33	38	41	40	44	42	**33**	33	31	30	51
4190	5400	4030	5040	4470	—	4540	4400	4410	3150	[2] 3020	3020	**4780**	4570	4490	4410	52
2960	4500	3400	4030	3280	—	4030	3400	3780	2770	[2] 2530	2520	**3820**	3700	3600	3550	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**460**	452	428	405	54
775	700	713	688	—	—	950	750	700	—	[2] —	850	**772**	766	761	739	55
—	650	650	675	—	—	—	—	—	—	—	—	**684**	671	668	604	56
—	325	—	375	—	—	—	400	—	—	[2] —	—	**369**	356	345	314	57
475	460	460	375	—	—	600	—	460	—	[2] —	450	**485**	466	430	378	58

och vitling 50 à 60 öre; för Örebro kolja 100 à 150 öre; för Falun kolja 90 à 150 och vitling 80 à 125 à 130, sjötunga 160 à 175 och vitling 75 à 100 öre: för Umeå lake 75 à 100 och sik 170 à 180 öre; har under jan. tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved till 27·70 och kr. per hl. — [3]) Å de orter, där i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper även under februari sådana brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Kreatursslag	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[1]	53	54	54	46	47	50	57	61	61	94
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	48	46	40	41	42	49	55	53	77
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	45	43	36	37	36	43	50	48	71
» 3. Mindre feta[2]	36	38	35	27	28	25	34	41	36	53
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3]	58	60	59	52	55	58	63	66	66	93
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	51	54	52	45	44	46	54	60	58	80
» 2. Mindre feta	44	48	44	36	36	36	44	50	47	65
Tjurar:										
Extra prima[4]	55	57	56	46	49	55	62	65	63	90
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)[5]	51	54	48	42	43	46	56	62	58	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	46	49	44	38	40	43	52	58	54	76
» 3. Mindre köttiga[2]	40	38	39	32	33	33	43	50	44	60
Oxar:										
Extra prima	—	—	58	—	47	50	58	63	61	92
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	48	53	49	43	43	44	52	57	54	78
» 2. Mindre feta[6]	42	46	43	34	36	38	44	48	45	66
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]	64	68	63	60	61	60	68	73	67	87
» (70—90 »)[7]	54	61	56	55	55	52	60	67	62	79
Skummjölkskalvar	44	46	41	39	40	41	48	57	49	69
Får:										
Yngre, feta[8]	53	54	52	50	51	51	58	58	55	70
Äldre, » [9]	44	49	46	45	45	42	48	53	47	62
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	73	66	56	69	77	64	73	82	74	129
Rena, större svin (100—170 kg.)	76	65	55	68	78	62	71	81	71	131
Suggor	66	57	46	58	67	53	60	68	58	122

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö samt för jan. och april 1917 endast avse Stockholm och Malmö och för april samt juni 1916—mars 1917 endast Malmö. — [4]) Uppgifterna juni, juli, aug. och dec. 1916 samt under jan. och mars 1917. — [6]) Uppgifterna avse för maj samt för juli — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse

priser

vande vikt)

Göteborg 1906—april 1917.

(april 1916—april 1917) för alla tre orterna.

1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—	125
100	89	98	103	110	117	117	109	102	101	105	103	103	106
91	82	91	98	102	107	104	96	90	91	92	92	91	94
76	69	75	82	88	94	90	77	73	76	75	74	75	78
115	96	109	117	129	136	136	134	125	124	124	122	123	129
105	92	101	108	116	123	124	118	108	110	114	113	112	117
87	76	87	94	100	105	103	96	86	89	92	90	89	93
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125
105	95	103	109	115	122	121	114	108	113	116	115	113	114
100	89	97	104	110	117	116	110	102	105	106	105	103	105
89	82	88	95	102	113	107	94	86	89	89	89	89	93
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	92	100	109	114	122	122	111	105	108	111	111	109	111
89	78	91	96	101	106	105	98	89	90	96	93	93	95
105	97	108	114	110	116	118	111	111	108	112	108	104	107
99	91	102	109	105	110	112	105	103	103	107	103	99	96
85	79	87	91	87	93	97	91	89	92	91	82	79	82
92	92	93	94	93	98	97	91	91	92	98	99	105	109
83	88	89	91	84	87	86	81	80	81	87	88	95	99
163	164	164	162	164	164	159	169	168	164	164	168	168	168
164	167	167	164	166	165	160	170	169	165	165	169	170	169
151	156	153	149	149	150	148	156	156	153	153	157	159	158

Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 för år 1911 avse endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse endast Stockholm och Göteborg under april, —nov. 1916 Stockholm och Göteborg. — [7]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. endast Göteborg samt för april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under febr.

Kreatursslag	Stockholm							
	Febr. 1917	Mars 1917	20/3—4/4	5/4—11/4	12/4—18/4	19/4—25/4	26/4—2/5	April 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	152	152	—	150	155	155	—	153
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	109	111	109	112	112	112	112	111
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	101	103	101	104	104	104	104	103
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	69	71	69	72	72	72	72	71
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	115	117	115	120	120	120	120	119
» 2. Mindre feta	88	90	88	93	93	93	93	92
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	152	152	—	150	155	155	—	153
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	114	116	114	119	119	119	119	118
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	107	109	107	112	112	112	112	111
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	93	95	93	98	98	98	98	97
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	152	152	—	150	155	155	—	153
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	114	116	114	119	119	119	119	118
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	88	90	88	93	93	93	93	92
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	105	105	115	115	125	125	125	121
» (70—90 »)								
Skummjölkskalvar	85	85	90	90	100	100	100	96
Får:								
Yngre, feta	113	117	123	123	123	123	123	123
Äldre, »	103	107	113	113	113	113	113	113
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	173	178	184	174	174	174	174	176
Rena, större svin (100—170 kg.)	173	178	184	174	174	174	174	176
Suggor	162	167	173	163	163	163	163	165
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	163	173	165	175	175	175	175	173
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	163	173	165	175	175	175	175	173
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	213	223	215	225	225	225	225	223
Oxar: kl. 3. » »	313	323	315	325	325	325	325	323

priser

vande vikt)

i riket.

—april 1917.

Eskilstuna							Linköping				
Febr. 1917	Mars 1917	2/4—7/4	9/4—14/4	16/4—21/4	23/4—28/4	April 1917	4/4—10/4	11/4—17/4	18/4—24/4	25/4—1/5	April 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	100	100	100	**100**	—	—	—	—	—
157	**157**	—	155	—	—	**155**	—	—	—	—	—
90	**89**	92	92	92	92	**92**	95	110	110	110	**106**
147	**147**	—	145	—	—	**145**	150	155	—	—	**153**
76	**76**	80	88	88	88	**86**	70	85	85	85	**81**
137	**137**	—	135	—	—	**135**	—	—	—	—	—
71	**71**	75	75	75	75	**75**	55	65	65	65	**63**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
97	**93**	97	100	100	100	**99**	115	123	123	125	**122**
89	**83**	87	95	95	95	**93**	100	110	110	115	**109**
75	**71**	75	78	78	78	**77**	75	90	90	90	**86**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	128	130	**129**
157	**157**	—	155	—	—	**155**	150	155	—	—	**153**
—	—	—	—	—	—	—	100	113	115	115	**111**
147	**147**	—	155	—	—	**155**	—	—	—	—	—
91	**89**	92	98	98	98	**97**	90	95	100	100	**96**
137	**137**	—	145	—	—	**145**	—	—	—	—	—
76	**76**	80	85	85	85	**84**	70	80	85	85	**80**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	125	**125**
157	**157**	—	155	—	—	**155**	150	155	—	—	**153**
91	**86**	90	—	—	—	**90**	100	110	115	115	**110**
147	**147**	—	155	—	—	**155**	—	—	—	—	—
81	**81**	85	90	90	90	**89**	90	95	95	95	**94**
137	**137**	—	145	—	—	**145**	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	60	65	65	65	**64**
113	**105**	105	110	110	110	**109**	105	110	110	110	**109**
100	**92**	92	92	92	92	**92**	85	90	95	95	**91**
87	**80**	80	85	85	85	**84**	55	55	55	55	**55**
100	**100**	100	110	110	110	**108**	105	110	115	120	**113**
88	**86**	88	95	95	95	**93**	95	95	105	105	**100**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	**250**
165	**160**	160	168	168	168	**166**	165	168	168	168	**167**
160	**158**	158	170	170	170	**167**	171	176	176	176	**175**
155	**150**	150	160	160	160	**158**	171	176	176	176	**175**
Kr. per styck							Kr. per styck				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
181	**175**	175	200	200	200	**194**	140	140	140	140	**140**
156	**150**	150	175	175	175	**169**	140	140	140	140	**140**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	175	188	188	188	**185**
—	—	—	575	575	575	**575**	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under febr.

Kreatursslag	Norrköping							
	Febr. 1917	Mars 1917	30 s— 5/4	6/4— 12/4	13/4— 19/4	20/4— 26/4	27/4— 3/5	April 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	**105**	**110**	110	110	110	110	110	**110**
» » för export	**157**	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**95**	**100**	100	100	100	100	100	**100**
» » » » för export	**147**	**157**	157	157	155	160	—	**157**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**80**	**85**	85	85	85	85	85	**85**
» » » » för export	—	**147**	147	147	145	150	—	**147**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	**105**	**110**	110	110	110	110	110	**110**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**98**	**100**	100	100	100	100	100	**100**
» 2. Mindre feta	**80**	**85**	85	85	85	85	85	**85**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	**115**	**120**	120	120	120	120	120	**120**
» » för export	**157**	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**100**	**105**	105	105	105	105	105	**105**
» » » » » för export	**147**	**157**	157	157	155	160	—	**157**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**80**	**85**	85	85	85	85	85	**85**
» » » » » för export	—	**147**	147	147	145	150	—	**147**
» 3. Mindre köttiga	**70**	**75**	75	75	75	75	75	**75**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	**105**	**110**	110	110	110	110	110	**110**
» » för export	**157**	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**95**	**100**	100	100	100	100	100	**100**
» » » för export	**147**	**157**	157	157	155	160	—	**157**
» 2. Mindre feta	**80**	**85**	85	85	85	85	85	**85**
» » för export	—	**147**	147	147	145	150	—	**147**
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**126**	**130**	130	130	140	140	130	**134**
» (70—90 »)	**121**	**125**	125	125	135	135	125	**129**
Skummjölkskalvar	**79**	**90**	90	90	100	100	90	**94**
Får:								
Yngre, feta	**95**	**95**	95	95	105	105	105	**101**
Äldre, »	**87**	**87**	87	87	97	97	97	**93**
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	**163**	**163**	165	165	165	165	165	**165**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**172**	**171**	171	173	178	173	173	**173**
Suggor	**154**	**153**	155	155	155	155	155	**155**
För konservering (öre per kg.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):			K r.	p e r	s t y c k			
Kor: kl. 3. Mindre feta	**250**	**250**	250	250	250	250	250	**250**
» » 4. Magra, simpla	**175**	**175**	175	175	175	175	175	**175**
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	**175**	**175**	175	175	175	175	175	**175**

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

—april 1917.

Malmö								Hälsingborg							
Febr. 1917	Mars 1917	29/3—4/4	5/4—11/4	12/4—18/4	19/4—25/4	26/4—2/5	April 1917	Febr. 1917	Mars 1917	29/3—4/4	5/4—11/4	12/4—18/4	19/4—25/4	26/4—2/5	April 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	125	125	—	—	—	—	—	—	—	—
157	156	155	155	155	157	—	156	157	156	155	155	155	147	157	154
96	97	—	—	—	105	110	107	95	95	95	100	100	100	100	99
147	146	145	145	145	147	—	146	147	146	145	145	145	147	147	146
89	87	93	90	95	95	100	95	83	80	80	80	85	85	85	83
137	136	135	135	135	137	—	136	137	136	135	135	135	137	135	135
79	78	85	75	85	85	90	84	72	68	68	68	73	73	73	71
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	68	78	65	70	70	80	73	—	—	—	—	—	—	—	—
122	123	128	120	133	133	133	129	125	124	125	130	130	130	130	129
110	107	115	110	120	120	120	117	113	115	115	120	120	120	120	119
88	86	95	90	95	95	100	95	102	100	100	113	113	113	113	110
69	68	80	75	85	85	85	82	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	125	125	—	—	—	—	—	—	—	—
157	156	155	155	155	157	—	156	157	156	155	155	155	157	157	156
—	—	—	—	—	—	115	115	—	—	—	—	—	—	—	—
147	146	145	145	145	147	—	146	147	146	145	145	145	147	147	146
99	96	100	95	105	100	105	101	—	—	—	—	—	—	—	—
137	136	135	135	135	137	—	136	137	136	135	135	135	137	135	135
85	83	85	85	90	90	95	89	100	95	95	95	95	95	95	95
73	68	78	78	83	83	83	81	86	82	80	80	80	80	80	80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
157	156	—	—	—	—	—	—	157	156	155	155	155	157	157	156
—	105	—	—	—	105	120	113	113	113	113	113	113	113	113	113
147	146	145	145	145	147	—	146	147	146	145	145	145	147	147	146
95	94	98	—	—	—	—	98	97	93	93	93	—	95	95	94
—	136	—	135	135	—	—	135	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	89	95	95	95	95	100	96	105	105	105	105	105	105	105	105
93	84	85	85	85	85	90	86	98	98	98	98	98	98	98	98
80	73	75	75	75	75	75	75	87	83	83	83	83	83	83	83
85	95	95	95	95	95	95	95	—	—	—	—	—	—	—	—
73	85	85	85	85	85	85	85	—	—	—	—	—	—	—	—
225	225	225	225	213	205	195	213	—	—	—	—	—	—	—	—
168	161	165	165	160	160	160	162	—	—	—	—	—	—	—	—
168	163	170	170	—	—	145	162	—	—	—	—	—	—	—	—
158	156	160	160	148	145	145	152	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	138	138	138	138	138	138	138	138
Kr. per styck								Kr. per styck							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreatursprisser

(per kg. levande vikt)

för vissa orter i riket. (Forts.)

Medelpris under febr.—april 1917.

Kreatursslag	Göteborg							
	Febr. 1917	Mars 1917	29/3—4/4	5/4—11/4	12/4—18/4	19/4—25/4	26/4—2/5	April 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**156**	**156**	—	—	155	158	158	**157**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**104**	**101**	98	98	98	103	103	**100**
» » » » för export	**146**	**146**	—	—	145	148	148	**147**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**86**	**84**	83	83	83	88	88	**85**
» » » » för export	—	**137**	—	—	—	138	138	**138**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**113**	**111**	110	110	113	118	118	**114**
» 2. Mindre feta	**93**	**91**	89	89	93	98	98	**93**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**156**	**156**	—	—	155	158	158	**157**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**115**	**109**	108	108	108	113	113	**110**
» » » » » för export	**146**	**146**	—	—	145	148	148	**147**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**108**	**105**	101	101	101	106	106	**103**
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	103	103	—	—	—	**103**
» » för export	**156**	**156**	—	—	155	158	158	**157**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**108**	**106**	91	91	108	113	113	**103**
» » » för export	**146**	**146**	—	—	145	148	148	**147**
» 2. Mindre feta	**96**	**94**	—	—	93	98	98	**96**
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**118**	**118**	118	118	118	118	118	**118**
» (70—90 »)	**113**	**113**	105	105	105	105	105	**105**
Skummjölkskalvar	**80**	**80**	75	75	75	75	75	**75**
Får:								
Yngre, feta	**99**	**104**	108	108	108	113	113	**110**
Äldre »	**89**	**94**	98	98	98	103	103	**100**
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	**162**	**164**	165	165	165	165	165	**165**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**165**	**168**	169	169	169	169	169	**169**
Suggor	**152**	**155**	158	158	158	158	158	**158**
För konservering (öre per kg.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck							
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

April 1917.

Kreatursslag	Stock-holm	Eskils-tuna	Lin-köping	Norr-köping	Karls-krona	Malmö	Hälsing-borg	Göte-borg [1])
Tjurar	599	54	1 686	887	45	608	1 574	1 370
Kor	104	310			149	1 806		2 634
Övriga nötkreatur	3 138	46			45	1 126		990
Gödkalvar	845	[2]) 301	158	[2]) 690	25	604	95	1 263
Spädkalvar	269	[3]) 372	289	[3]) 470	526	125	43	757
Får och lamm	127	18	14	26	13	188	39	403
Svin	1 615	409	932	784	1 126	2 553	573	3 617
Spädgrisar	456	7	—	8	44	2 911	—	1 082
Hästar och föl	69	16	16	23	2	46	11	220

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

April 1917.

Kroppar av	Stock-holm	Eskils-tuna	Norr-köping	Karls-krona	Malmö	Hälsing-borg
Nötkreatur	4 874	313	604	309	1 024	563
Gödkalvar	5 609	198	784	121	642	238
Spädkalvar	8 851	254	811	1 232	668	468
Får och lamm	2 306	18	53	114	241	160
Svin	6 209	746	2 092	1 262	4 894	1 070
Spädgrisar	510	7	28	47	179	39
Hästar och föl	162	16	38	3	50	14

[1]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset.
[2]) Större kalvar.
[3]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *april* 1916—*april* 1917.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor	kg.	114	74	90	90	119	128	130	114	124	144	161	150	141
liten	»	83	51	70	62	95	112	106	90	87	110	112	95	99
Braxen	»	76	75	74	69	95	110	106	—	—	—	110	—	128
Gråsej	»	—	64	70	70	70	80	88	—	—	—	85	120	—
Gädda, levande	»	—	70	—	—	210	—	—	—	140	—	255	—	—
slaktad	»	98	89	97	100	158	164	180	153	170	201	223	235	182
Gös	»	163	153	175	182	225	234	235	203	188	270	263	263	228
Hälleflundra, stor	»	137	140	144	—	—	170	—	—	—	—	—	—	—
liten	»	110	86	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id	»	74	57	68	63	90	95	107	95	87	—	—	—	115
Kolja, svensk	»	75	57	70	73	78	82	76	95	88	100	118	128	107
norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	98	103	85	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra	»	80	67	72	—	—	—	—	137	135	—	—	156	118
Lake, stor	»	70	—	—	—	95	104	116	105	102	112	136	129	99
insjö- liten	»	78	55	65	—	90	—	97	94	90	—	—	100	—
Lax, färsk	»	448	353	280	285	—	—	—	360	—	—	—	—	1100
Långa	»	85	—	—	—	75	—	—	—	—	—	—	175	—
Piggvar	»	175	140	125	—	—	—	—	230	250	275	—	300	186
Röding	»	175	175	183	190	112	—	222	210	190	—	—	—	—
Rödspotta, stor	»	86	79	85	—	110	112	110	143	130	128	172	150	132
liten	»	70	60	—	—	—	—	—	—	123	110	125	125	110
Sik, stor	»	114	115	130	110	160	149	149	120	134	143	150	—	150
liten	»	—	—	112	75	—	—	110	103	—	—	—	—	140
Siklöja	»	—	—	—	—	121	123	80	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk	låda[2]	—	—	—	—	—	4900	4500	6400	5450	5500	4067	4650	4600
» »	kg.	—	50	—	—	61	65	70	—	—	—	48	—	—
Sjötunga, stor	»	155	89	95	100	145	142	161	—	—	—	—	—	180
liten	»	108	69	80	73	96	94	125	225	—	—	—	—	—
Slätvar	»	150	—	—	—	—	—	—	208	—	—	—	190	168
Strömming	låda[3]	1725	950	—	—	—	—	—	—	2100	2300	2200	1900	—
»	kg.	20	26	37	32	36	40	42	37	39	35	33	30	33
Torsk, m. huvud	»	53	44	47	44	45	49	61	63	56	65	96	89	66
svensk huvudlös	»	83	74	86	89	90	99	101	120	93	113	126	138	86
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ur, färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	62	41	54	52	49	44	54	63	54	70	80	79	65
liten	»	40	—	—	—	—	—	—	—	35	43	—	60	58
Ål, levande, stor	»	—	185	268	216	248	245	255	—	350	—	—	—	—
liten	»	—	—	175	155	204	176	181	—	260	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	—	—	—	—	1700	2050	—	—	—	—	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	750	900	950	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	230	159	148	125	—	—	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	85	96	—	—	140	138	—	—	—	133	—	155	150
kokta små	»	—	—	65	60	—	—	—	—	115	90	—	110	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

29/3—4/4:	tillgång god,	efterfrågan medelmåttig,	tendens svävande.
5/4—11/4:	» knapp,	» »	» fallande.
12/4—18/4:	» god,	» »	» »
19/4—25/4:	» riklig,	» livlig,	» »
26/4— 2/5:	» god,	» medelmåttig,	» svävande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *april* 1916—*april* 1917.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	39·13	—	—	51·13	44·33	71·19	72·00	61·00	47·31	46·88	42·73	38·61	46·88
» blandad	30·15	—	—	34·50	38·50	45·45	—	—	27·33	34·80	33·03	27·45	26·57
» små	23·71	—	—	31·25	32·00	28·50	—	—	11·50	20·92	24·25	16·53	11·33
	Öre per kg.												
Kolja, stor	71	53	76	70	67	75	77	95	91	99	140	136	94
» halvstor	66	43	65	54	39	55	62	83	84	79	120	118	76
» liten	52	35	54	41	18	39	40	53	51	69	88	81	59
Vitling	49	37	54	37	34	56	52	54	38	64	78	79	60
Torsk, stor	52	50	64	68	82	74	79	84	61	78	87	104	62
» liten	45	32	50	48	33	48	45	56	45	49	75	80	—
Långa	56	53	66	59	47	59	76	88	66	—	96	103	72
Gråsik	49	44	62	61	47	58	66	81	57	77	72	87	69
Tunga, röd	133	80	112	90	129	123	148	—	218	258	267	237	123
» äkta	350	—	—	—	—	—	590	306	—	505	600	570	178
Rocka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	202	166	—	319	450	335	287	209	261	365	495	293	153
Slätvar	154	—	—	—	—	—	251	186	171	284	—	250	—
Rödspotta	79	40	—	70	114	103	126	139	162	188	222	194	—
Hällefundra	144	123	166	156	237	235	253	247	250	284	341	271	141
Havskatt	65	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marulk	48	57	69	—	66	—	100	109	—	—	—	—	—
Kummel	—	85	105	82	60	—	95	90	—	—	—	—	—
Tonfisk	—	—	—	—	164	—	—	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	312	210	73	163	228	312	167	184	125	252	224	186	—
» lådor	27 407	17 588	7 349	12 232	9 020	24 686	15 220	9 889	8 422	14 357	31 179	13 696	—

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

Statens Arbetslöshetskommission.

Postadress: *K. Socialstyrelsen.* Telegramadress: *Socialstyrelsen.*
Rikstelefon: 130 78. Sekreteraren, byråchefen G. Huss.

Statens Livsmedelskommission.

Huvudkansliet.

Kommissionens sekretariat. Ansökningar om export av livsförnödenheter.

Expedition av K. M:ts beslut rörande ansökningar om export av livsförnödenheter.

OBS.! Förfrågningar om exportansökningar beträffande varor, hörande till varuförmedlingsbyråns handläggning (se nedan), ställas till denna byrå.

Postadress: *Stockholm 2*, Munkbrogatan 2. Telegramadress: *Livsmedel.*
Rikstelefoner: 140 69, 164 21, 208 61 } Kansliet.
64 01 Utförselbevis.
208 62 Konsulenten för de lokala livsmedelsnämnderna.

Spannmålsbyrån.

Inköp och försäljning av *spannmål* samt befraktning och spedition av spannmålslaster.

Postadress: *Stockholm 2*, Munkbrogatan 2. Telegramadress: *Royalcommission.*
Rikstelefoner: 163 54 Verkställande ledamoten. Expedition och kassa.
160 88 Interurbana samtal.

Varuförmedlingsbyrån.

Förmedling till lokala livsmedelsnämnder m. fl. av *kött, köttvaror, konserver, fläsk, ägg* och *fisk.*

Postadress: *Stockholm 2*, Myntgatan 8. Telegramadress: *Varuförmedling.*
Rikstelefon: Namnanrop.

Fodermedelsbyrån.

Inköp och försäljning av *fodermedel* och *gödningsämnen.*

Postadress: *Stockholm 2*, Munkbrogatan 2. Telegramadress: *Foderbyrån.*
Rikstelefoner: 218 81, 218 82.

Smörbyrån.

Postadress: *Stockholm 2*, Munkbrogatan 2. Telegramadress: *Livsmedel.*
Rikstelefon: 163 53.

Statens Bränslekommission.

Postadress: *Stockholm 1*, Barnhusgatan 18. Telegramadress: *Statsbränsle.*
Rikstelefon: Namnanrop.

Statens Industrikommissions bränslebesparingsbyrå.

Postadress: *Stockholm 2*, Birgerjarlstorg 2. Rikstelefon: 130 43.
Föreståndare: Byråchefen Th. Fürst. Rikstel.: 130 23.

Statens Krigsförsäkringskommission.

Postadress: *Stockholm 2*, Skeppsbron 44. Telegramadress: *Krigsrisk.*
Rikstelefoner: 156 49, 156 94, 156 96 } Växelcentral till { Direktören för kaskoavdelningen E. Lange. / Direktören för lastavdelningen H. Andersson. / Direktören för olycksfallsavdelningen Th. Fürst. / Sekreterarna C. L. Schönmeyr och E. Henriques.
Stockh.-telef.: 40 08. Kassan.

Arbetsmarknaden under maj månad 1917.

Den ökning av arbetstillgången, som maj månad brukar medföra, har icke heller innevarande år uteblivit. Ställningen å arbetsmarknaden betecknades också under nämnda månad i de flesta landsdelar såsom ganska gynnsam. Minst tillfredsställande synas konjunkturerna liksom föregående månad hava varit i Göteborg och i de skånska städerna, där arbetslöshet förekommit bland transportarbetare och fabriksarbetare inom vissa av utländsk råvarutillförsel beroende industrier. Även i Sundsvall uppgives ganska stor arbetsbrist hava varit rådande.

Inom *jordbruket* framträdde vid kvartalets början synnerligen stark efterfrågan å arbetskraft till vårarbetet, som på grund av den långa vintern blivit åtminstone ett par veckor försenat. Den sedermera inträdande torkan möjliggjorde emellertid, att detta arbete kunde fullbordas på kortare tid än eljest. I Skåne hade efterfrågan å daglönsarbetare redan under månadens senare del åter minskats, men däremot förefanns alltjämt god tillgång å arbete på betfälten. Till följd av de inskränkningar av betarealen, som flerstädes vidtagits, synes dock behovet av arbetskraft på detta område hava kunnat bättre tillgodoses än föregående år. — De möjligheter, som medgivits de värnpliktiga att erhålla tjänstledighet för deltagande i jordbruks- eller skogsarbete, hava, efter vad av arbetsförmedlingsanstalternas rapporter framgår, i ganska stor utsträckning utnyttjats.

Inom *industrien* förefanns, liksom föregående månad, synnerligen god arbetstillgång för kalk- och tegelbruksarbetare, gruvarbetare samt arbetare till torvindustrien. Inom sistnämnda bransch förmärktes även ökad efterfrågan å kvinnlig arbetskraft. Inom metallindustrien förekom å en del orter överflöd på yngre, mindre kvalificerade arbetare, varemot dugliga yrkesarbetare alltjämt voro livligt efterfrågade. Detsamma gällde även möbelindustrien. Inom beklädnadsindustrien var tillgången å arbetskraft åtminstone i de större städerna mindre än efterfrågan; för textilarbetare voro utsikterna däremot mindre ljusa på grund av den alltmera hotande råvarubristen.

För *byggnadsarbetarna* inträdde under månaden en avgjord förbättring av arbetstillgången. Endast inom måleriyrket förekom fortfarande arbetslöshet. Brist på arbetskraft gjorde sig t. o. m. på åtskilliga orter gällande särskilt i fråga om träarbetare.

För stuveriarbetare, sjömän och andra *transportarbetare* voro konjunkturerna i södra och västra Sverige alltjämt ogynnsamma. I Stockholm hade arbetstillgången mot slutet av månaden så mycket ökats, att åtminstone den fasta hamnarbetarkåren hade jämn sysselsättning.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 93. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jordbruk m. m.	1913	97	84	83	66	72	71	77	87	75	77	96	92
	1914	62	77	71	59	71	68	82	95	96	94	116	130
	1915	100	92	90	80	85	81	95	105	87	75	84	84
	1916	73	68	74	58	55	57	50	70	58	67	66	66
	1917	*57*	*59*	*64*	*58*	*50*	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrenar	1913	170	151	119	108	106	122	116	101	94	108	141	122
	1914	147	144	119	101	98	112	103	156	130	145	217	189
	1915	225	209	165	150	126	147	144	130	119	127	165	119
	1916	160	145	121	101	93	100	96	99	89	102	126	107
	1917	*128*	*150*	*140*	*132*	*110*	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga näringsgrenar	1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
	1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
	1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
	1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
	1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
	1917	*110*	*124*	*118*	*108*	*93*	—	—	—	—	—	—	—

I förhållande till tillgången å lediga platser var antalet ansökningar om arbete, efter vad härav framgår, större än vid motsvarande tid 1916, men mindre än 1915 och ungefär lika med 1914. Inom industrien förekom alltjämt något överskott av arbetssökande, varemot inom jordbruket antalet ansökningar om arbete blott motsvarade hälften av antalet lediga platser. Endast en gång förut, under juli 1916, har missförhållandet mellan tillgång och efterfrågan på detta område varit lika framträdande.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1911	—	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4
1912	8·5	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7
1913	8·4	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4
1914	7·5	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3
1915	15·0	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5
1916	7·7	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2
1917	*5·4*	*5·9*	*5·5*	[1]*5·9*	[1]*4·3*	—	—	—	—	—	—	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 maj 1917. Arbetslösheten var då, som synes, något mindre än vid motsvarande tid föregående år.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under maj månad 1917 har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

	Summa, kr.	Därav in natura, kr.		Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Stockholm	11 921	—	Halmstad	174	—
Uppsala	796	—	Göteborg	10 087	—
Norrköping	3 798	3 720	Skee I	124	—
Linköping	52	44	Borås	335	—
Jönköping	100	—	Sundsvall	2 213	2 203
Växjö	123	—	Härnösand	376	—
Växjö s:n	118	—	Umeå	95	—
Karlskrona	647	77	Luleå	116	56
Kristianstad	104	—	Jukkasjärvi	17	—
Åhus köping	1 009	—	Summa maj 1917	44 899	12 648
Malmö	8 236	6 471	» april 1917	56 158	21 234
Hälsingborg	3 125	77	» maj 1916	4 281	2 146
Ystad	833	—			

2. Statens livsmedelskommission.

Upplagring av smör. I Sociala Meddelanden har förut omförmälts, att Kungl. Maj:t till livsmedelskommissionens förfogande ställt ett belopp å 2 500 000 kr. för inköp av smör i Danmark samt uppläggande av ett smörlager.[1] I underdånig skrivelse den 9 juni 1917 anmälde kommissionen, att de av ifrågavarande belopp för upplagring av smör tillgängliga medlen räckte till bestridande av kostnaderna för ett lager av 2 000 drittlar smör. Emellertid ansåg kommissionen, att det nu, då tillgången på smör vore god på grund av import från Danmark, vore lämpligt att upplägga ett något större lager

[1] Soc. Medd. årg. 1917, h. 5, sid. 563.

för att tagas i anspråk, därest, såsom det vore anledning antaga, brist å varan i höst komme att yppa sig. För att bliva till verklig nytta borde ett dylikt lager enligt kommissionens förmenande omfatta minst en veckas minimibehov eller omkring 6 000 drittlar, och hemställde kommissionen om anvisande av ytterligare 870 000 kr., av vilket belopp 800 000 kr. skulle användas för inköp och lagring av minst 4 000 drittlar smör samt 70 000 kr. för lagrets skötsel och därmed sammanhängande utgifter.

Den 12 juni 1917 biföll Kungl. Maj:t denna kommissionens hemställan.

Import av fläsk från Danmark. I en till statsrådet och chefen för k. jordbruksdepartementet ställd skrivelse den 1 juni 1917 anmälde livsmedelskommissionen, att den med de exportberättigade danska svinslakterierna träffat överenskommelse om leverans av ett parti fläsk om 150 000 kg. att levereras i färskt tillstånd till ett pris av kr. 2·05 per kg. samt att fortsatt import av lika stor kvantitet per vecka ställts i utsikt.[1] Kommissionen anhöll vidare, att ett belopp av 1 300 000 kr. måtte av Kungl. Maj:t anvisas för likviderande av förstnämnda fläskparti och som rörelsekapital för fortsatt import från Danmark, samt hemställde, att i utlandet verkställd trikinbesiktning måtte förklaras kunna här i riket godkännas.

Den 5 juni 1917 beslöt Kungl. Maj:t att anvisa det begärda beloppet samt dels medgiva, att fläsk, som för kommissionens räkning inköpts från Danmark, må till riket införas utan hinder av gällande bestämmelser till förekommande av smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket, dock under villkor att det bleve styrkt, att fläsket uppslaktats och veterinärbesiktigats å danskt exportslakteri, dels ock förordna, att ifrågavarande fläsk icke må inom samhälle med köttbesiktningstvång hållas till salu, utbjudas eller användas för ändamål, som förmälas i § 2 av lagen den 10 oktober 1913 angående köttbesiktning och slakthus, med mindre det genom den kommunala myndighets, som handhar köttbesiktningen inom samhället, försorg, undergått undersökning och befunnits trikinfritt samt försetts med särskild stämpel, som av medicinalstyrelsen föreskrives. I samband med ordnandet av denna import stadgades på livsmedelskommissionens hemställan genom nådig kungörelse den 1 juni 1917 (Sv. F.[17] n:r 240), att fläsk tills vidare till och med den 31 december 1917 skall vara tullfritt.

Nytt fläskavtal. Reglering av handeln med fläsk. Sedan det mellan livsmedelskommissionen och samtliga exportslakterier och kommunala slakthus träffade fläskavtalet utgått den 28 maj 1917, ingick kommissionen den 1 juni 1917 med samtliga exportslakterier nytt avtal för tiden 4 juni—2 september 1917.[2] Detta avtal ansluter sig till det senast utlupna med det undantag, att alla bestämmelser om export äro uteslutna. Slakterierna ställa hela sin produk-

[1] Avtal har sedermera träffats om import av 300 000 kg. i veckan.
[2] Soc. Medd. årg. 1917, h. 3, sid. 284.

tion av fläsk, ister och slaktavfall till livsmedelskommissionens varuförmedlingsbyrås förfogande till följande priser:

Fläsk,	färskt, i hela kroppar med huvud och fötter av svin vägande minst 40 kg. slaktad vikt	kr. 2·10	per	kg.
»	färskt, i hela kroppar med huvud och fötter av svin vägande mindre än 40 kg. slaktad vikt	» 1·90	»	»
»	lättsaltat, i hela sidor utan huvud och fötter av svin vägande minst 40 kg. slaktad vikt	» 2·20	»	»
»	lättsaltat, i hela sidor utan huvud och fötter av svin vägande mindre än 40 kg. slaktad vikt	» 2·00	»	»
»	baconsaltat, av svin vägande minst 40 kg. slaktad vikt	» 2·55	»	»
»	baconsaltat, av svin vägande mindre än 40 kg. slaktad vikt	» 2·35	»	»
Ister,	skirat	» 2·50	»	»
»	oskirat bukister	» 2·10	»	»
»	» tarmister	» 1·40	»	»
Avfall,	svinhuvud	» 0·80	»	»
»	hjärtslag	» 0·90	»	»
»	svinmagar	» 0·17	»	st.
»	smaltarmar	» 0·05	»	met.
»	njurar och mjältar	» 0·90	»	kg.
»	blod	» 0·25	»	lit.

Samtidigt med avslutandet av förenämnda avtal beslöt Kungl. Maj:t att med stöd av förfoganderättslagen genomföra en statlig reglering av landets hela fläskmarknad, varigenom all handel med fläsk och fläskvaror ställes under livsmedelskommissionens kontroll. Genom nådig förordning angående vissa åtgärder för reglering av handeln med fläsk den 5 juni 1917, kompletterad genom en del av kommissionen efter Kungl. Maj:ts bemyndigande utfärdade föreskrifter, handhaves från och med den 17 juni 1917 fläskhandeln i riket av livsmedelskommissionens varuförmedlingsbyrå eller av denna befullmäktigade ombud, vilka utgöras av de lokala livsmedelsnämnderna eller, där sådana icke finnas, kommunalnämnderna. Ifrågavarande förordning (Sv. F.[17] n:r 243) lyder som följer:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående vissa åtgärder för reglering av handeln med fläsk;

given Stockholms slott den 5 juni 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av statens livsmedelskommission, funnit gott att, med stöd av lagen den 27 april 1917 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — här nedan benämnd förfoganderättslagen —, förordna som följer:

§ 1.

Med fläsk förstås i denna förordning allt vid slaktning av svin uppslaktat kött.

§ 2.

Envar, som vid denna förordnings ikraftträdande innehar fläsk, evad det är färskt, saltat eller rökt samt även hackat eller malet, till större myckenhet än 50 kilogram skall, där ej statens livsmedelskommission annorledes förordnar eller fläsket tillhör staten, lämna uppgift rörande myckenheten och beskaffenhet av det fläsk, som vid nämnda tidpunkt hos honom förefanns.

Förvaras fläsk av annan än ägaren, skall innehavaren vid lämnande av uppgift, som nu sagts, tillika angiva, vem fläsket tillhör. Finnes fläsket i tullverkets vård, skall detsamma uppgivas av den, för vars räkning det förvaras. Fläsk, som vid förordningens ikraftträdande befinnes under transport, skall efter framkomsten uppgivas av mottagaren.

§ 3.

Har svin slaktats, åligger, då slakten skett å slakteri, innehavaren av slakteriet samt eljest svinets ägare att, där ej statens livsmedelskommission annorlunda bestämmer, lämna uppgift rörande myckenheten av det fläsk, som uppslaktats.

§ 4.

Uppgifter, som i §§ 2 och 3 sägs, skola tillika angiva, där ägaren ämnar behålla någon del av fläsket till förbrukning i eget hushåll, den myckenhet, som han vill sålunda behålla, och den ungefärliga tid, för vilken denna myckenhet beräknats, samt, där någon del av fläsket avsetts till försäljning, den sannolika försäljningsorten.

Uppgift skall inlämnas eller med posten insändas till statens livsmedelskommission eller dess ombud i orten, därest uppgiften avgives på grund av stadgandet i § 2, senast den 30 juni 1917 och i det fall, som avses i § 3, senast dagen efter det uppslaktningen av fläsket skett. Uppgifterna skola avfattas å blanketter, vartill formulär fastställas av kommissionen och vilka av kommissionen tillställas ortsmyndigheterna för att tillhandahållas de uppgiftspliktiga.

§ 5.

Statens livsmedelskommission äger att under villkor, som, i den mån föreskrifter icke meddelas av Konungen, bestämmas av kommissionen, uppköpa och försälja fläsk.

§ 6.

Vägrar innehavare av fläsk att sälja detsamma till statens livsmedelskommission på de honom erbjudna villkor, vare, om fläsket uppenbarligen icke är oundgängligen behövligt för honom eller den, som av honom njuter kost eller stat, pliktig att mot ersättning avstå detsamma till kronan enligt förfoganderättslagen.

Kommissionen äger att i fråga om sådant avstående meddelade föreskrifter, som avses i § 2 av förordningen den 27 april 1917 med närmare bestämmelser för verkställighet av nyssnämnda lag.

Sagda föreskrifter skola genom kommissionens försorg delgivas fläskets innehavare tillika med uppgift å ombud, som har att å kommissionens vägnar mottaga fläsket.

§ 7.

Har enligt § 6 vara avstått till kronan, skall, om ersättning påfordras, räkning därå av den, som yrkar ersättning, avlämnas i två exemplar till det ombud, varom i nämnda § förmäles.

Godkännes räkningen till betalning, skall ersättningen erläggas kontant eller genom anvisning, som utställes av kommissionen eller å dess vägnar.

Godkännes icke räkningen till betalning, skall ofördröjligen ena exemplaret därav återställas till sökanden jämte meddelande, att han har att om den fordrade ersättningen hos Konungens befallningshavande göra skriftlig ansökning enligt § 13 i nämnda förordning, samt andra exemplaret av räkningen insändas till Konungens befallningshavande jämte upplysning om anledningen till att räkningen icke godkänts ävensom protokoll över besiktning eller undersökning av i räkningen upptagen vara, där sådan ägt rum, samt den övriga utredning i ärendet, som må vara tillgänglig.

§ 8.

I annat fall än då fläsk uppköpes eller försäljes av statens livsmedelskommission må försäljning av fläsk ej ske, med mindre antingen fläsket blivit i den ordning kommissionen föreskriver försett med stämpel till utmärkande av att försäljning må äga rum, eller ock av kommissionen eller å dess vägnar lämnats medgivande, att fläsket må säljas utan att vara försett med sådan stämpel.

§ 9.

För annans räkning än statens må transport av fläsk å järnväg eller fartyg icke äga rum, utan att statens livsmedelskommission eller den kommissionen därtill bemyndigar medgivit transporten eller ock fläsket är försett med stämpel, som i § 8 omförmäles.

§ 10.

Den, som uraktlåter att fullgöra honom enligt § 2 eller 3 åliggande uppgiftsskyldighet eller mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst sex månader.

§ 11.

Säljer någon fläsk i strid mot det i § 8 stadgade förbud, straffes med böter svarande mot fyra gånger värdet av den sålda varan, dock minst femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Bryter någon mot det i § 9 stadgade förbud, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tiltal för förseelse, som i denna paragraf omförmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning delgivits fällas till särskilt ansvar.

§ 12.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna förordning sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 13.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 17 juni 1917 samt gäller till och med den 30 april 1918.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 5 juni 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Jämlikt paragraf 4 i förestående förordning bemyndigades livsmedelskommissionen att utfärda vissa föreskrifter vid uppköp och försäljning av fläsk. Dylika föreskrifter utfärdades genom följande, den 11 juni 1917 dagtecknade skrivelse:

Av statens livsmedelskommission utfärdade föreskrifter för reglering av handeln med fläsk.

1:o. Såsom sådana kommissionens ombud, varom i § 4 av kungl. förordningen den 5 juni 1917 angående vissa åtgärder för reglering av handeln med fläsk förmäles, skola, där ej annorledes förordnas, de lokala livsmedelsnämnderna, eller där livsmedelsnämnd icke finnes, kommunalnämnderna fungera.

2:o. Dessa ombud skola, på villkor här nedan sägs, själva eller genom av dem antagna kommissionärer för kommissionens räkning uppköpa och försälja fläsk.

3:o. Vägrar innehavare av fläsk att på honom erbjudna villkor sälja detsamma till ombud eller dess kommissionär, äger ombudet utöva den rätt, som jämlikt § 6 i nämnda förordning tillkommer kommissionen.

4:o. Vid frivillig försäljning av fläsk till ombud eller dess kommissionär skall erläggas ett högsta pris av kr. 2·10 pr kg. för färskt fläsk i hela kroppar med huvud och fötter av svin vägande minst 40 kg. och kr. 1·90 pr kg. för färskt fläsk i hela kroppar med huvud och fötter av svin vägande mindre än 40 kg., gällande dessa priser fritt säljarens station eller hamn.

5:o. Vid utförsäljning av fläsk till allmänheten genom ombud eller dess kommissionär skola gälla priser, som av kommissionens varuförmedlingsbyrå efter förslag av vederbörande livsmedelsnämnd eller, där sådan icke finnes, kommunalnämnd för varje kommun fastställas.

6:o. Ombud må, där någon inom dess verksamhetsområde önskar transportera fläsk å järnväg eller fartyg till annat ombud eller dess kommissionär, medgiva tillstånd, varom i § 9 av meranämnda förordning sägs.

7:o. Genom dessa bestämmelser sker icke någon förändring i det med de under offentlig kontroll stående exportslakterierna upprättade avtalet.

Ovanstående bestämmelser gälla från och med den 17 juni 1917 tills vidare.

Enligt dessa föreskrifter skola var i sin kommun de lokala livsmedelsnämnderna eller, där livsmedelsnämnd icke finnes, kommunalnämnderna fungera som kommissionens ombud. I denna sin verksamhet äro nämnderna underkastade, förutom vad som stadgas i nådiga förordningen den 5 juni och kommissionens föreskrifter, följande av kommissionens varuförmedlingsbyrå utfärdade instruktion:

§ 1. Nämnden vare skyldig varje tisdag till varuförmedlingsbyrån enligt av byrån fastställt formulär ingiva rapport angående omfattningen av den lokala tillförseln av fläsk under den närmast föregående veckan.

§ 2. Vid uppköp och försäljning av fläsk genom nämnden eller dess kommissionär skall så förfaras, som i kungl. förordningen av den 5 juni 1917 och de av statens livsmedelskommission utfärdade bestämmelserna den 11 juni 1917, sägs.

§ 3. Där varuförmedlingsbyrån så bestämmer, vare nämnd skyldig att för byråns räkning inom sitt verksamhetsområde uppköpa fläsk för att efter byråns order transporteras till andra orter.

§ 4. Vid likvidering av jämlikt § 3 inköpt fläsk skall nämnden avfordra säljaren faktura enligt av varuförmedlingsbyrån fastställt formulär, och åligger det nämnden att senast varje tisdag till varuförmedlingsbyrån insända samtliga under den närmast föregående veckan till nämnden inkomna fakturor, vederbörligen attesterade.

§ 5. Vid effektuerandet av från varuförmedlingsbyrån erhållna order skall nämnden tillhandahålla nödigt emballage, vilket debiteras mottagaren till självkostnadspris, men ej återtages. Nämnden utskriver samtidigt med orderns expediering för varuförmedlingsbyråns räkning faktura enligt av varuförmedlingsbyrån fastställt formulär i tvenne exemplar, varav det ena tillställes mottagaren av fläsket och det andra insändes till varuförmedlingsbyrån.

Likvid insändes av fläskets emottagare direkt till varuförmedlingsbyrån senast 8 dagar efter varans emottagande.

Ersättning för emballage översändes av varuförmedlingsbyrån till nämnden, så snart räkningen likviderats.

§ 6. Nämnden äger rätt att, där den finner grundade skäl föreligga, fråntaga kommissionär den honom medgivna rätten, åliggande dock nämnden att omedelbart underställa denna åtgärd varuförmedlingsbyråns prövning.

§ 7. Nämnden äger jämlikt kommissionens föreskrifter mom. 6 medgiva transport av fläsk å järnväg eller fartyg från nämndens verksamhetsort, och skall för detta ändamål tillhandahålla transportsedel enligt av varuförmedlingsbyrån godkänt formulär.

§ 8. Nämnden åligger att inom sin verksamhetsort utöva tillsyn och kontroll över handeln med fläsk och, där utfärdade bestämmelser icke åtföljas, omedelbart till varuförmedlingsbyrån därom meddela underrättelse.

§ 9. Nämnden vare för övrigt skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som kunna komma att av varuförmedlingsbyrån utfärdas.

Import av ägg från Danmark. Med »Ægexport-Udvalget» i Köpenhamn har avtal träffats om införsel från Danmark till Sverige av 300 till 2 000 lådor ägg om 72 tjog per låda varje vecka intill den 9 augusti. Äggen distribueras genom varuförmedlingsbyrån till de lokala livsmedelsnämnderna till ett pris per låda, som varje måndag tillkännagives genom tidningspressen. Första leveransen äger rum från Malmö den 13 juli 1917.

Färsk fisk. Avsättningen av färsk fisk genom varuförmedlingsbyrån har ökats. Av den av svenska fiskare infångade makrillen distribueras 60 % till livsmedelsnämnderna.

Statsbidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor. Sedan 1916 års riksdag beviljat ett anslag å 5 millioner kronor för lindrande av de mindre bemedlades levnadsvillkor, utfärdades den 13 oktober 1916 nådig

kungörelse med föreskrifter angående användandet av ifrågavarande anslag. Fördelningen av anslaget uppdrogs åt statens livsmedelskommission.[1]

Det ekonomiska betryck, under vilket den mindre bemedlade befolkningens stora flertal lever, måste nu anses avsevärt hårdare än vid den tidpunkt för ett år sedan, då 5-millionersanslaget beviljades. Icke heller finnas stora utsikter för att trycket under det närmaste året skall lättas. Härtill kommer, att de möjligheter, som tidigare förefunnits för stora grupper av de mindre bemedlade klasserna att kunna erhålla vissa viktigare förnödenheter till väsentligt reducerade priser, i stor utsträckning bortfallit och sannolikt icke heller under krisens förlopp vidare kunna komma att i samma omfattning erbjudas. Uteslutet är icke heller, att arbetslöshet i ökad omfattning kan vara att emotse. Under sådana förhållanden har Kungl. Maj:t funnit sig föranlåten att hos 1917 års riksdag göra framställning om beviljande av medel för fortsättande av den verksamhet, som medelst föregående anslag påbörjats.

Denna Kungl. Maj:ts framställning har av riksdagen den 16 maj 1917 bifallits, varigenom å extra stat för år 1918 anvisats ett förslagsanslag å 12 millioner kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta därav redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna erforderliga belopp. Genom nådig kungörelse den 8 juni 1917 utfärdades föreskrifter beträffande bidrag från sagda anslag för tiden 1 juli—31 december 1917. Då de anslagna 12 millioner kr. jämväl äro avsedda att bestrida kostnaderna för dyrtidsunderstöd under första halvåret 1918, kommer Kungl. Maj:t längre fram att förordna om användandet av dyrtidsanslaget under sistnämnda period.

De bestämmelser, som gällde för det första dyrtidsanslaget, hava i sina grundlinjer bibehållits. Vissa lättnader i villkoren för bekommande av bidrag av detta statsanslag hava dock medgivits, vadan det är att förvänta, att ett väsentligt större antal kommuner komma att anmäla sig till erhållande av andel ur det nya statsanslaget.

Kungörelsen (Sv. F.[17] n:r 243) lyder som följer:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående statsbidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor;

given Stockholms slott den 8 juni 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor anvisat ett förslagsanslag av tolv miljoner kronor, nedan benämnt dyrtidsanslaget, Vi, som framdeles vilja förordna beträffande bidrag från detta anslag för tid efter den 31 december 1917, efter hörande av statens livsmedelskommission funnit gott att beträffande bidrag från sagda anslag för tiden från och med den 1 juli 1917 till utgången av innevarande år förordna som följer:

---

[1] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1111 ff. och 1393 ff.

§ 1.

Efter Kungl. Maj:ts prövning må kommun för beredande av lindring i de mindre bemedlades inom kommunen levnadsvillkor åtnjuta bidrag av dyrtidsanslaget.

Sådant statsbidrag utgår, i den mån Kungl. Maj:t icke i särskilt undantagsfall annorlunda bestämmer, under följande villkor, nämligen:

att bidraget ej användes till annat ändamål än tillhandahållande av livsmedel, antingen genom anordnande av bespisning eller annorledes, samt beklädnadsartiklar och bränsle ävensom meddelande av upplysning och undervisning i hushållningsfrågor, dock att i undantagsfall, då säkerhet mot missbruk förefinnes, någon mindre del av bidraget må kunna användas till utbetalning av understöd i penningar;

att endast de mest nödvändiga livsförnödenheterna men ej lyxvaror eller mindre nödvändiga förnödenheter tillhandahållas genom bidraget;

att till ändamål, som förut inom kommunen tillgodosetts utan anlitande av statsbidrag, bidraget användes endast för utvidgande av den sålunda tidigare bedrivna verksamheten;

att bidraget icke användes till bestridande av kostnad för kommunal förvaltning eller kontroll, ej heller för anskaffande av lokaler eller inventarier för med bidraget understödda anordningar;

att bidraget kommer endast sådana personer till godo, som kännbart lida av dyrtiden, varvid familjeförsörjare och barn ävensom gamla och sjuka främst böra tillgodoses samt inkomstgräns och samhällsställning icke böra i och för sig vara avgörande; samt

att den verksamhet, som med bidraget understödes, hålles helt skild från fattigvården och att bidraget icke användes till understöd åt personer, som åtnjuta full försörjning av fattigvården, ej heller eljest till minskande av kostnad, som jämväl under vanliga förhållanden åligger kommunen enligt gällande fattigvårdsförordning.

§ 2.

Bidrag av dyrtidsanslaget utgår i regel med högst lika stort belopp, som för de i § 1 angivna ändamål användes av de medel kommunen för ändamålet tillskjutit. Då synnerliga skäl därtill föranleda, må dock bidraget kunna höjas intill tre gånger samma belopp.

Jämväl må i särskilt undantagsfall kommun, som enligt förebragt utredning är av skatt synnerligt betungad eller eljest befinner sig i särdeles ogynnsam ekonomisk ställning, kunna erhålla större statsbidrag, än nu sagts, och må sådant bidrag i detta fall kunna utgå med belopp, motsvarande intill hela kostnaden för den ifrågavarande understödsverksamheten.

Till kommunens förfogande ställt enskilt bidrag må vid bestämmande av statsbidrags storlek icke tagas i beräkning i annat fall, än då det styrkes, att det enskilda bidraget eljest icke skulle kommit kommunen till godo.

§ 3.

Vederbörande kommun är ansvarig för att understödsverksamhet, för vilken bidrag av dyrtidsanslaget beviljats, anordnas så effektivt som möjligt samt äger rum under erforderlig kommunal kontroll.

Den eller de nämnder eller personer, vilka skola inom kommunen handhava sagda verksamhet, skola erhålla uppdrag härtill genom uttryckligt beslut av stadsfullmäktige eller kommunalstämma eller däremot svarande myndighet; och åligger det kommunen att, där verksamhet, som här avses eller eljest är föranledd av kristidsförhållandena, överlämnats åt flera kommunala organ, tillse, att lämplig fördelning av uppgifterna även-

som erforderlig samverkan mellan de kommunala organen åvägabringas för vinnande av planmässighet och enhetlighet i det kommunala kristidsarbetet i dess helhet.

§ 4.

Kommun, som önskar för tid intill utgången av år 1917 erhålla bidrag av dyrtidsanslaget, skall därom till statens livsmedelskommission ingiva till Konungen ställd ansökning, upprättad enligt formulär, som av livsmedelskommissionen fastställes och tillhandahålles.

Vid ansökningen skola fogas plan för de anordningar, som åsyftas att under den i ansökningen avsedda tid med anlitande av såväl statens bidrag som av kommunen anvisade eller eljest tillhandahållna medel, sammanförda till ett belopp, vidtagas inom kommunen, jämte beräkning av därmed förenade kostnader, ävensom bevis angående belopp, som från kommunens sida tillskjutes eller eljest tillhandahålles av beskaffenhet att kunna tagas i beräkning vid statsbidragets bestämmande, samt sådana upplysningar angående kommunens ekonomiska och sociala förhållanden, som må erfordras för bedömandet av ansökningen.

Livsmedelskommissionen åligger att skyndsamt med eget yttrande överlämna ansökningen till Kungl. Maj:t.

§ 5.

Kommun, åt vilken bidrag av dyrtidsanslaget av Kungl. Maj:t beviljats, äger att om bidragets utbetalande hos statens livsmedelskommission göra framställning, upprättad enligt formulär, som av livsmedelskommissionen fastställes och tillhandahålles; skolande sådan framställning till kommissionen ingivas beträffande utgifter, som belöpa på tiden juli—september 1917, under oktober månad samma år och beträffande utgifter, som belöpa på tiden oktober—december 1917, under januari månad år 1918.

Framställningen skall åtföljas av:

a) redovisning för hela den under den ifrågavarande perioden utövade verksamhet, för vilken kommunen önskar utfå statsbidrag, jämte berättelse angående de vidtagna åtgärdernas omfattning och effektivitet, avfattad enligt formulär, som av livsmedelskommissionen fastställes och tillhandahålles;

b) handlingar till styrkande av storleken av det belopp, vilket under perioden blivit för verksamheten använt av medel, som av kommunen eller av enskilda anslagits till densamma; och

c) intyg av för ändamålet utsedda revisorer till styrkande av redovisningens riktighet och överensstämmelse med vederbörliga verifikationer.

Efter granskning av framställningen utbetalar livsmedelskommissionen till kommunen vad densamma tillkommer av det beviljade statsbidraget.

§ 6.

Kommun, åt vilken bidrag från dyrtidsanslaget av Kungl. Maj:t beviljats, är beträffande den verksamhet, som med bidraget understödes, underkastad den kontroll från statens sida, som Kungl. Maj:t må föreskriva.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 8 juni 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Konsulentens för de lokala livsmedelsnämnderna verksamhet under tiden 8 mars—30 juni 1917. Den 8 mars 1917 förordnades amanuensen i kommerskollegium G. H. Nordström till konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna.

Under den första verksamhetsperioden har konsulentens arbete ägnats åt upplysningsverksamhet i livsmedelsfrågor och förmedling av särskilda önskemål från de lokala nämnderna till de centrala kristidsinrättningarna. Upplysningsverksamheten har bedrivits dels genom korrespondens, dels också genom personliga besök hos nämnderna, vilka besök både haft karaktär av studiebesök och konsulteringsmöten. Uppmärksamheten har särskilt riktats på organisationsfrågor, såsom frågor om nämndernas sammansättning, kortsystem, arvodesfrågor, samarbete med inom orterna i övrigt arbetande kristidsinstitutioner, avtals- och prisregleringsfrågor o. d. Då konsulenten även handhaft de löpande göromålen med dyrtidsanslaget, hava konferenser ägt rum beträffande dyrtidsanslagets användning, och har jämväl en rätt vidlyftig informationsverksamhet åtföljt handhavandet av dyrtidsanslagets expeditionsgöromål. Den omständigheten, att livsmedelsnämnderna eller delegationer av dessa i regel utsetts att ansvara för organiserandet av den statsunderstödda dyrtidshjälpen, har givit den sida av konsulentens tjänsteutövning, som berört granskning av dyrtidsanslagets användning inom kommunerna, i viss mån karaktären av inspektionsverksamhet.

Konsulenten för de lokala livsmedelsnämnderna i Norrland. Den 27 oktober 1916 bemyndigade Kungl. Maj:t livsmedelskommissionen att för tid, som kommissionen funne lämplig, dock ej längre än till den 1 juli 1917, anställa en särskild konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna i Norrland med station i Umeå. Till innehavare av denna konsulentbefattning utsåg kommissionen sedermera fanjunkaren O. A. Nilsson i Umeå.[1]

Sedan livsmedelskommissionen i underdånig skrivelse den 7 maj 1917 anfört, att, då ifrågavarande konsulents arbete varit till stort gagn för varuförmedlingens behöriga gång, det framstode såsom önskvärt, att tillfälle måtte beredas kommissionen att allt fortfarande kunna upprätthålla denna befattning, bemyndigade Kungl. Maj:t kommissionen den 16 maj 1917 att jämväl efter den 30 juni 1917 för tid, som kommissionen funne lämplig, dock ej längre än till den 1 januari 1918 anställa en särskild konsulent för de norrländska livsmedelsnämnderna med station i Umeå. Med anledning av detta

[1] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1345.

bemyndigande förordnade kommissionen den 19 maj 1917 fanjunkaren O. A. Nilsson att tills vidare intill den 1 januari 1918 vara kommissionens konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna i Norrland.

Förändring av livsmedelskommissionens arbetsuppgifter. Statens livsmedelskommission tillsattes den 11 augusti 1914 för att i samverkan med vederbörande myndigheter och organisationer följa förhållandena på marknaden för livsförnödenheter ävensom att efter omständigheterna själv vidtaga eller hos Kungl. Maj:t eller vederbörande myndigheter föreslå åtgärder för avhjälpande och utjämnande av rubbningar å nämnda marknad. Kommissionens arbetsuppgifter kommo efter hand att i allt större utsträckning omfatta affärs- och förvaltande verksamhet. För det närmare handhavandet härav upprättades under kommissionens överinseende stående byråer inom de olika områden av livsmedelsregleringen, varmed kommissionen fick anledning taga befattning (spannmålsbyrån, varuförmedlingsbyrån, fodermedelsbyrån, vedbyrån, smörbyrån m. fl.). Emellertid tillkom den 28 september 1916 folkhushållningskommissionen med uppgift att utarbeta förslag till bestämmelser angående reglering av konsumtionen av socker ävensom andra livsmedel, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnade. Folkhushållningskommissionen bekläddes under hösten 1916 med uppdrag att reglera brödsädsförbrukningen inom landet och har sedermera fått taga befattning även med andra angelägenheter rörande folknäringens behöriga tillgodoseende. Även denna kommission bedriver en synnerligen omfattande verksamhet av förvaltande och affärsdrivande art, och någon gräns av principiell innebörd mellan de båda kommissionernas arbetsuppgifter har i många fall ej kunnat uppdragas. På grund härav har det befunnits nödigt, att en efter de bägge kommissionernas sammansättning och beskaffenheten av de åt dem anförtrodda arbetsuppgifter lämpad fördelning av sagda uppgifter ägde rum och att i sammanhang därmed en förändrad organisation av kommissionernas verksamhet och av samarbetet mellan dem komme till stånd. Genom nådigt brev den 8 juni 1917 förordnade Kungl. Maj:t bland annat följande att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1917, nämligen

att livsmedelskommissionen, vilken har att såsom hittills följa förhållandena å livsmedelsmarknaden och i dithörande frågor, där så erfordras, till Kungl. Maj:t inkomma med framställningar, åligger att i ärenden av synnerlig vikt, som av folkhushållningskommissionen underställas Kungl. Maj:ts prövning, ävensom efter anmodan av Kungl. Maj:t jämväl i andra ärenden, till Kungl. Maj:t avgiva yttranden, varemot förvaltande verksamhet icke vidare skall åligga livsmedelskommissionen;

att folkhushållningskommissionen skall, med bibehållande av de uppgifter, som redan påvila densamma, därjämte övertaga handhavandet av den förvaltande verksamhet, som hittills ankommit på livsmedelskommissionen, ävensom i övrigt handhava av rådande kristid påkallade statliga åtgärder ä folknäringens område; börande mellan kommissionen och vederbörande myndigheter samråd och samarbete äga rum, så långt ske kan och av omständigheterna påfordras;

att för genomförandet av nu omförmälda arbetsfördelning kommissionerna emellan de byråer med uppgifter av affärsdrivande eller annan förvaltande beskaffenhet, som för närvarande höra under livsmedelskommissionen, skola överflyttas att lyda under

folkhushållningskommissionen, därvid skall iakttagas, att byråernas räkenskaper äro slutförda intill ovannämnda den 1 juli på sätt, som för bedömande av uppkommande frågor om ansvarighet må vara tillfyllest; samt

att för åstadkommande av nödigt samarbete mellan kommissionerna *dels* vid behandling inom livsmedelskommissionen av ärende, som varit eller är under folkhushållningskommissionens handläggning, skall deltaga den ledamot av folkhushållningskommissionen, som varit eller är i ärendet föredragande, *dels och* livsmedelskommissionens ledamöter skola äga befogenhet att deltaga i folkhushållningskommissionens överläggningar.

I sammanhang härmed förordnades bland annat, dels att det den 23 september 1915 i anslutning till livsmedelskommissionen upprättade rådet skulle upplösas från och med den 1 juli 1917, dels att sekreteraren hos livsmedelskommissionen, aktuarien Carl Mannerfelt skulle, med bibehållande av sin nämnda sekreterarbefattning, därjämte bestrida sekreterargöromål hos folkhushållningskommissionen.

Allt sedan livsmedelskommissionens tillkomst hava i Sociala Meddelanden särskilda redogörelser över dess verksamhet plägat regelbundet lämnas. Då genom ovan berörda organisationsförändring kommissionens verksamhetsområde undergått en avsevärd begränsning, torde det ej finnas anledning att vidare lämna dylika fortlöpande redogörelser i denna tidskrift. I den mån livsmedelskommissionens hädanefter allenast rådgivande verksamhet därtill kan anses giva anledning, skall densamma beröras i samband med de uppgifter rörande folkhushållningskommissionen, som hädanefter som hittills komma att inflyta i Sociala Meddelanden.

6. Folkhushållningskommissionen.

Folkhushållningskommissionens omorganisation. Såsom i ovanstående framställning rörande livsmedelskommissionen omförmälts, skall folkhushållningskommissionen från och med den 1 juli 1917 med bibehållande av de uppgifter, som redan förut påvilat densamma, därjämte övertaga handhavandet av den förvaltande verksamhet, som förut tillkommit livsmedelskommissionen. Genom nådig kungörelse den 8 juni 1917 (Sv. F.[17] n:r 295) förordnades, att vad av Kungl. Maj:t i särskilda författningar eller eljest lämnade föreskrifter stadgats angående åt statens livsmedelskommission lämnade uppdrag och befogenheter i förvaltningshänseende skall från och med den 1 juli 1917 i stället gälla folkhushållningskommissionen.

Genom det i ovannämnda framställning rörande livsmedelskommissionen omförmälda nådiga brevet den 8 juni 1917 förordnade Kungl. Maj:t även, att åtskilliga nya ledamöter från och med den 1 juli skola inträda i folkhushållningskommissionen. Enligt samma nådiga brev må folkhushållningskommissionen fördela sitt löpande arbete å byråer eller avdelningar, därvid

beträffande byråernas eller avdelningarnas ledamöter, vare sig dessa tillika äro ledamöter av kommissionen eller ej, skall noga iakttagas, att i den mån uppgifternas natur därtill föranleder, såväl producent- som konsumentintresset varder behörigen företrätt. I allmänhet skola endast ärenden av synnerlig betydelse slutligt handläggas och avgöras i plenum. Ärenden som icke prövas behöva handläggas i plenum men dock böra föranleda beslut av kommissionen, skola avgöras av ett *arbetsutskott*, vilket skall utgöras av ordföranden i kommissionen, generaldirektören Henning Elmquist, vice ordföranden i kommissionen, sekreteraren hos Östergötlands läns hushållningssällskap Erik Insulander samt den eller de ledamöter av kommissionen, som äro medlemmar av den byrå eller avdelning, till vilken det till behandling föreliggande ärendet närmast hör, ävensom dessutom, där ordföranden eller utskottet det påkallar, den eller de övriga ledamöter av kommissionen, vilkas arbetsområden av ämnet beröras. Obetydligt ärende, tillhörande byrå eller avdelning, till vilken äro indelade mer än en ledamot av kommissionen, må dock handläggas jämväl då endast en av dessa ledamöter är tillstädes i utskottet. Vid förfall för ordföranden skall aktuarien Hugo Heyman och vid förfall för vice ordföranden godsägaren Ivar Berg inträda som ledamöter av arbetsutskottet.

Livsmedelskommissionens förutvarande byråer skola efter den 1 juli 1917 inordnas under folkhushållningskommissionen, delvis dock med något förändrade namn. Spannmåls- och fodermedelsbyråerna, vilkas huvudsakliga uppgift varit att ombesörja import, benämnas för att utmärka denna verksamhet spannmåls- och fodermedelsimportbyråerna, smörbyrån, åt vilken även regleringen av tillverkning och handeln med ost och andra mejerivaror anförtrotts, kallas hädanefter mejeriavdelningen. I samband med omorganisationen upprättas inom folkhushållningskommissionen en jordbruksavdelning, fördelad på en fodersektion samt en utsädessektion, i vilken senare kommissionens förutvarande utsädesavdelning skall uppgå. För rationellt tillvaratagande av frukt, bär och grönsaker m. m. kommer vidare en fruktavdelning att upprättas inom kommissionen. Livsmedelskommissionens vedbyrå hade redan förut inordnats som en särskild avdelning under 1917 års bränslekommission.

Med Kungl. Maj:ts medgivande har folkhushållningskommissionens upplysningsavdelning begynt utgiva en periodisk skrift, benämnd »*Folkhushållningen*», vilken skall utkomma varje vecka och närmast avser att till kommissionens lokala organ och de kommunala organen för livsmedelsregleringen förmedla sådana smärre upplysningar och råd, som icke lämpa sig att utskicka i form av cirkulär e. d. Publikationen, vars första nummer utkom den 4 juli 1917, tillställes avgiftsfritt alla kommunala livsmedelsmyndigheter m. fl.

Folkhushållningskommissionens omfattning och organisation efter den 1 juli 1917 framgår närmare av den adress- och personalförteckning, som bifogas i slutet av föreliggande häfte.

Sänkning av maximipriset å potatis. Genom nådig förordning den 16 april 1917 fastställdes särskilda maximipriser för handeln med potatis, dels vid försäljning genom producenten, dels för grosshandeln och dels för minuthandeln. Producentpriset sattes till 15 kr. per 100 kg. och för hektoliter till kr. 10·50.[1]

I underdånig skrivelse den 28 april 1917 framhöll folkhushållningskommissionen, att tillgången på potatismarknaden efter maximiprisernas fastställande icke ökats, utan syntes tillförseln tvärtom hava blivit än mindre än tidigare. Kommissionens potatisavdelning hade visserligen lyckats uppköpa en del potatispartier och hushållningssällskapens inköp av utsädesvaror hade jämväl fortgått i icke obetydlig omfattning, medan däremot minskning inträtt i saluförandet av för konsumtion avsedd vara. Vidare anförde kommissionen följande:

Med anledning härav har inom kommissionen tanken på en nedsättning av maximipriset från och med en viss, tämligen näraliggande tidpunkt återupptagits, och har kommissionen kommit till den uppfattningen, att i potatisfrågans nuvarande läge ett försök att på sådan väg få fram potatis i marknaden är att tillråda. En sänkning av maximipriset bör givetvis vara ägnad att öka benägenheten hos dem, som hava potatis till avsalu, att icke uppskjuta försäljning av varan. Faran för en mycket stark omedelbar tillströmning av potatis till marknaden torde vid rådande knapphet i totalförrådet icke vara alltför stor. Visserligen kan förväntas, att efter prissänkningen någon avsevärd tillförsel från odlarehåll ej längre kommer att kunna påräknas. Men dels torde en verklig brist på potatis lättare kunna bäras framemot sommarens början, då tillförseln av grönsaker tager sin början, dels torde kommissionens potatisavdelning och livsmedelsnämnderna, därest de under den närmast kommande tiden bliva i tillfälle att inköpa större mängder potatis, kunna utöva en reglerande inverkan å konsumtionen, så att av de inköpta lagren något sparas för sista delen av konsumtionsåret.

Då det väsentligen ligger vikt uppå att nu få fram de lager, som ligga hos odlarna, och då en motsvarande sänkning av gross- och detaljhandelsprisen kunde komma att verka hämmande på handeln under tiden närmast före prisnedsättningen, torde denna böra begränsas att avse potatis i odlarens hand allena. En sådan anordning synes så mycket mindre vara ägnad att väcka betänkligheter, som livsmedelsnämnderna förmedelst statsanslag beretts möjlighet försälja potatis under sitt inköpspris, varigenom även någon pristryckande inverkan å handeln i övrigt till äventyrs kan vara att förvänta. Enligt kommissionens mening lärer en sänkning av priset hos odlaren till 13 kr. för 100 kilogram och 9 kr. 10 öre för hektoliter vara för ändamålet tillfyllest. Tidpunkten för prissänkningen, vilken givetvis bör omedelbart tillkännagivas, synes lämpligen kunna bestämmas till den 15 instundande maj.

Kommissionen tillåter sig alltså i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville förordna, det maximipriset å potatis vid försäljning av odlaren eller för hans räkning måtte från och med den 15 maj 1917 bestämmas för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto), till 13 kr. och för hektoliter till 9 kr. 10 öre.

Genom nådig kungörelse den 4 maj 1917 angående viss ändring i förordningen den 16 april 1917 angående maximipris å potatis (Sv. F.[17] n:r 174), vilken kungörelse trädde i kraft den 18 maj, biföll Kungl Maj:t denna kommissionens hemställan. Från och med nyss nämnda dag må alltså vid

[1] Soc. Medd. årg. 1917, h. 4, sid. 439.

frivillig försäljning av potatis, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning samt äger rum annorledes än direkt till allmänheten i öppen bod, priset ej överstiga för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto), 13 kronor och för hektoliter 9 kronor 10 öre.

Maximipris å kli. I underdånig skrivelse den 21 maj 1917 anförde folkhushållningskommissionen bl. a. följande:

Jämlikt § 3 i nådiga förordningen angående reglering av brödsädsförbrukningen skall genom förordningen anbefallt beslag å spannmål, i den mån spannmålen tröskas eller förmales, upphöra att gälla för vid förmalningen uppkommet kli. Sålunda friblivet kli är ej bundet av några bestämmelser i fråga om priset däråt vid försäljning. Ehuru visserligen en stor del av kliet och, i fråga om vetekli, den övervägande delen därav disponeras av folkhushållningskommissionen, som reglerat försäljningen därav under vissa villkor, finnas dock icke obetydliga partier av ifrågavarande vara under enskild disposition. Dessa i den fria handeln förekommande partier hava under senare tiden gjorts till föremål för spekulation, och uppenbart oskäliga prisförhöjningar hava på vissa håll förekommit såväl, ehuru i mindre omfattning, med avseende å vetekli, som även i fråga om annat kli, framställt vid grynkvarnar och fabriker för tillverkning av flingor. För att stävja denna spekulation har folkhushållningskommissionen ansett nödvändigt, att visst högsta pris vid frivillig försäljning av kliet fastställes, och torde detta maximipris böra omfatta över huvud taget allt kli, som framställts av spannmål eller annat till näringsmedel hänförligt växtämne.

Med avseende å maximiprisets belopp har kommissionen efter att hava inhämtat yttrande från sakkunnigt håll ansett detsamma skäligen böra bestämmas till 17 kronor, därest försäljningen sker av tillverkaren eller för hans räkning, och i annat fall till 17 kronor 50 öre, allt för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto). I övrigt har kommissionen med avseende på tillägg till maximipriset i vissa fall ansett enahanda grunder böra tillämpas, som i fråga om förut fastställda maximipris i allmänhet äro gällande.

För att undvika, att det syfte kommissionen avsett att vinna med ifrågavarande maximipris på det sätt kringgås, att kliet uppblandas med annan vara och i sådant skick försäljes för pris, överstigande det för kliet gällande, har kommissionen ansett, att vid fastställandet av maximipris å kli tillika bör stadgas, att priset för blandning av varor, vari kli ingår som beståndsdel, ej må överstiga priset för den däri ingående myckenheten kli. Därvid torde dock det undantag böra göras, att därest i blandningen jämväl ingår annan maximipris åsatt vara, priset för blandningen i dess helhet skall kunna täcka jämväl priset för denna vara. Kommissionen har naturligen icke förbisett, att med en bestämmelse av ifrågavarande art all uppblandning av kli med vara, å vilken maximipris icke satts, praktiskt taget omöjliggöres, men torde sådana fall, då en dylik uppblandning kan anses ej böra förhindras, kunna tillgodoses därigenom, att kommissionen medgives rätt att dispensera från det ifrågavarande stadgandet.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts, hemställde kommissionen, att Kungl. Maj:t måtte utfärda nådig författning om maximipris å kli i enlighet med ett särskilt bifogat förslag. I huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag utfärdades i ämnet den 1 juni 1917 följande förordning (Sv. F.[17] n:r 223):

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris å kli;

given Stockholms slott den 1 juni 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 27 april 1917 angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av kli, som framställts av spannmål, må priset ej överstiga 17 kronor, därest försäljningen sker av tillverkaren eller för hans räkning, och i annat fall 17 kronor 50 öre, allt för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (netto).

Med kli avses i denna förordning ej risfodermjöl.

§ 2.

Då kli av ovan angivet slag frivilligt försäljes blandat med annan vara, må ej, utan medgivande av folkhushållningskommissionen eller å dess vägnar, priset för blandningen överstiga vad den däri ingående myckenheten kli enligt § 1 högst må betinga, dock att, där förutom kliet i blandningen ingår annan vara, för vilken enligt meddelade bestämmelser visst högsta pris vid frivillig försäljning är gällande, till högsta priset för kliet må läggas det belopp, som enligt nämnda bestämmelser högst må betingas för den i blandningen ingående myckenheten av den andra varan; varande det följaktligen icke tillåtet att beräkna ersättning för sådan i blandningen ingående vara, å vilken maximipris ej är satt.

§ 3.

Till de enligt §§ 1 och 2 bestämda maximiprisen, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast varans tillverkningsort, må tillägg icke göras i vidare mån än i §§ 4—6 här nedan medgives.

§ 4.

Å ort på längre avstånd från varans tillverkningsort än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

§ 5.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande räntеavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 6.

För säck, som av säljaren tillhandahålles, må, där säcken säljes jämte varan, ej göras större tillägg till maximipriset än som motsvarar gångbart pris för sådan säck. Dylikt tillägg må ej överstiga en krona, såvida ej säljaren förbinder sig att återtaga säcken till ett mot tillägget svarande pris. Utlämnas säcken endast såsom lån, må tillägget ej vara högre än att det motsvarar säckhyra av 10 öre jämte kostnad för säckens återsändande.

§ 7.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 1—6 meddelade stadgandena må del av öre räknas som helt öre.

§ 8.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas äger, vid försäljning genom mäklare eller agent, köparen ersätta denne med vanligt mäklararvode, dock högst med 1/4 procent av köpeskillingen.

§ 9.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 10.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning med avseende å kli, som visas vara framställt å utrikes ort.

Denna förordning träder i kraft den 7 juni 1917 och gäller till och med den 30 april 1918.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 1 juni 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Genom nådig kungörelse den 12 juni 1917 (Sv. F.[17] n:r 268) fogades på folkhushållningskommissionens hemställan till prisbestämmelserna i § 1 i ovanstående förordning ett tillägg, enligt vilket vid försäljning direkt till allmänheten i öppen bod av sådant kli, som i förordningen avses, till mindre myckenhet än 50 kg. må kunna betingas ett pris av högst 20 öre för kg.

Förbud mot användande av växande vete och råg till kreatursbete. I underdånig skrivelse den 22 maj 1917 anförde folkhushållningskommissionen följande:

Då, med hänsyn till rådande, av världskriget föranledda förhållanden, importen av livsmedel till vårt land blivit i hög grad försvårad och man följaktligen för ett kommande konsumtionsår för folknäringens tryggande torde vara i huvudsak hänvisad till det egna landets produktion, är det naturligen av synnerlig vikt att säkerställa denna produktion, särskilt i fråga om vårt viktigaste näringsmedel, brödsäden. Emellertid torde det på grund av den för höstsäden synnerligen ogynnsamma väderleken såväl under sådden som under groningstiden vara anledning befara, att avkastningen av höstsäden i vissa trakter ej kommer att ställa sig så gynnsam som önskligt vore. Det synes då vara så mycket mera angeläget att tillse, att icke brödsädsskörden även på andra sätt minskas. Med hänsyn till den rådande bristen på kreatursfoder, särskilt kraftfodermedel, torde man emellertid hava anledning befara, att jordbrukarna skola i större utsträckning än eljest varit avsett eller vanligt och behovet av brödsäd kan medgiva, använda den växande rågen och vetet såsom grönfoder åt sina kreatur. Särskilt torde detta gälla södra Sverige, där höstsäden snart lärer uppnå för ifrågavarande ändamål lämplig utveckling. Att ett allmännare skördande av brödsäden till grönfoder skulle vara för folknäringen synnerligen menligt torde vara uppenbart och bör utan tvivel förhindras. Kommissionen har därför ansett sig böra föreslå, att förbud utfärdas mot att växande råg och vete användas till kreatursbete eller eljest skördas för annat ändamål än för erhållande av mogen spannmål.

Därest ett dylikt allmänt förbud utfärdas, torde det emellertid vara nödvändigt att i vissa fall undantag därifrån kunna göras, nämligen i sådana fall, då fråga är om s. k. midsommarråg, som såtts under innevarande sommar, eller om säd, som eljest med hänsyn till sin beskaffenhet ej kan beräknas vara tjänlig till frambringande av mogen spannmål. Likaså synes sädens användning som kreatursfoder böra medgivas, därest densamma blivit sådd för dylikt ändamål och oundgängligen erfordras för kreaturens uppehälle.

För en användning av brödsäd till kreatursbete synes emellertid särskilt tillstånd böra fordras. Tillståndet torde lämpligen böra meddelas av fördelningsnämnden i orten, efter det vederbörande kronoombud avgivit yttrande i ärendet.

På grund av vad som sålunda anförts, hemställde folkhushållningskommissionen, att Kungl. Maj:t måtte utfärda sådant förbud, som i skrivelsen omförmäles. Med bifallande härav utfärdade Kungl. Maj:t den 22 maj 1917 efterföljande förordning (Sv. F.[17] n:r 222):

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot användande av växande vete och råg till kreatursbete m. m.;

given Stockholms slott den 22 maj 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

Växande vete och råg må ej, med mindre tillstånd därtill givits på sätt i § 2 sägs, användas till kreatursbete eller skördas för utfodring av kreatur eller eljest för annat ändamål än för erhållande av mogen spannmål.

Med vete och råg avses i denna förordning jämväl sådan blandning, vari dylikt sädesslag ingår.

§ 2.

Vill någon använda växande vete eller råg till kreatursbete eller eljest till utfodring av kreatur, göre ansökan om tillstånd därtill å landsbygden hos det kronoombud, som jämlikt § 13 i förordningen den 19 december 1916 angående reglering av brödsädsförbrukningen är i orten förordnat, och i stad hos livsmedelsnämnden. Sådan ansökning skall göras skriftligen enligt formulär, som av folkhushållningskommissionen fastställts, och skola däri tillika angivas det område, ansökningen avser, och de skäl, på vilka densamma grundas.

Kronoombudet eller livsmedelsnämnden skall ofördröjligen meddela beslut i ärendet samt översända ansökningen jämte underrättelse om beslutet till vederbörande fördelningsnämnd.

Tillstånd, som ovan sägs, må icke givas, med mindre sökanden visar, att vetet eller rågen med hänsyn till sin beskaffenhet uppenbarligen ej är eller kan bliva tjänlig för skörd av mogen spannmål eller ock att säden blivit sådd för det med ansökningen avsedda ändamål samt, även om hänsyn tages till förefintlig möjlighet att anskaffa annat foder till kreaturen, är för deras underhåll oundgängligen behövlig.

§ 3.

Den, som bryter mot det i § 1 stadgade förbud, straffes med böter från och med femtio till och med tiotusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i första stycket sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits fällas till särskilt ansvar.

§ 4.

För förseelse, som i § 3 omförmäles, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, barn, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore den begången av honom själv.

§ 5.

Förseelse, som ovan omförmäles, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 6.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 7.

Det åligger i Stockholm överståthållarämbetet samt å annan ort magistrat, stadsstyrelse eller kommunalnämnd att var inom sitt område på lämpligt sätt sprida kännedom om denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 29 maj 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 22 maj 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Uppgifter om användningen av odlad jord under år 1917. Den 4 juni 1917 ingick folkhushållningskommissionen till Kungl. Maj:t med följande underdåniga skrivelse:

Under nu rådande förhållanden måste det givetvis vara av mycket stor betydelse för hela vår folkhushållning under nästkommande konsumtionsår att erhålla en såvitt möjligt säker kännedom om skördens storlek instundande höst. För beräkningen av denna är åter kännedomen om den för varje växtslag använda arealen av grundläggande betydelse.

Till grund för statistiska centralbyråns årliga skördeberäkningar ligga de arealuppgifter, som insamlas vid de jordbruksstatistiska lokalundersökningar, vilka varje år utföras inom omkring $^1/_8$ av riket. Då dessa lokalundersökningar, som började år 1913, ännu icke gått fram över mera än halva riket, måste centralbyrån för den andra hälften använda sig av de arealuppgifter, som återfinnas i hushållningssällskapens äldre jordbruksstatistik. De senare arealuppgifterna äro nu avsevärt föråldrade. Såväl dessa som de genom lokalundersökningarna insamlade arealuppgifterna lida därjämte av den svagheten, att de avse förhållandena under ett visst år och därför icke utan vidare kunna användas för beräkningen av skörden under ett följande år, då arealens användning kan hava undergått avsevärda förändringar.

För att undanrödja sistnämnda olägenhet har statistiska centralbyrån under de två sista åren insamlat särskilda uppgifter angående den odlade jordens användning under det löpande året. Därvid hava hushållningssällskapens sockenombud ålagts att före juni månads utgång avgiva uppgift över den ökning eller minskning, som den för varje växtslag använda arealen undergått i jämförelse med normala förhållanden. Med ledning av dessa uppgifter för varje socken korrigeras därefter de befintliga arealuppgifterna. Dylika arealuppgifter torde komma att insamlas jämväl för innevarande år.

Sistnämnda, av statistiska centralbyrån genom sockenombuden insamlade arealuppgifter kunna emellertid helt naturligt endast ganska ofullkomligt återspegla växlingarna i arealens användning, då man icke kan begära, att de oavlönade sockenombuden skola företaga några grundligare undersökningar var och en inom sin socken. Särskilt under sådana skördeår som det gångna och det innevarande, då rubbningarna i den vanliga växtföljden måste betecknas som ovanligt stora, kan den använda metoden endast giva ett ganska ofullkomligt resultat. Så skulle det t. ex. med detsamma bliva ytterst svårt att få en någorlunda exakt uppgift på den ökning i potatisarealen, som säkerligen kommer att äga rum instundande sommar, lika litet som den kan giva något uttryck för de arealer, som förut legat oanvända men som i sommar komma att utnyttjas för odling.

De nu anförda omständigheterna hava ytterligare understrukit önskvärdheten av att i år särskilda åtgärder vidtagas för erhållande av en såvitt möjligt exakt arealstatistik.

Det enda sättet att erhålla en dylik fullt tillfredsställande statistik är genom insamlande från varje särskild brukningsdel av uppgifter om åkerjordens användning. Kommissionen har därvid ansett det lämpligt att som lokala organ för den ifrågasatta areal-

inventeringens genomförande använda sig av de kommunala myndigheter, som jämlikt § 13 i kungl. förordningen den 19 december 1916 angående reglering av brödsädsförbrukningen hava att handhava de i nämnda § omförmälda åligganden. För att insamla uppgifterna samt vid behov biträda de uppgiftsskyldiga vid blanketternas ifyllande skola av nämnda myndigheter utses särskilda uppgiftsinsamlare, vilka skulle uppbära en ersättning av 10 öre för varje fullständigt ifylld inventeringsblankett.

Ungefär samtidigt med den här ifrågasatta arealinventeringen pågår en genom nådig kungörelse den 23 april 1917 anbefalld husdjursräkning,[1] för vilken uppgifter insamlas genom kronobetjäningen, och har kommissionen haft under övervägande möjligheten av att, för underlättande av arbetet med uppgifternas insamlande, ålägga kronobetjäningen att samtidigt insamla uppgifter jämväl till arealinventeringen. Då emellertid uppgifterna till sistnämnda inventering äro för de uppgiftsskyldiga väsentligt svårare att avgiva och ett stort antal jordbrukare säkerligen komma att behöva personlig hjälp vid blankettens ifyllande, har det icke ansetts möjligt att lägga denna uppgift på kronobetjäningen. Huru kommissionen i övrigt tänkt sig inventeringens genomförande framgår närmare av bilagt utkast till »Instruktion för insamlande av uppgifter till arealinventeringen den 20 juni 1917»[2] samt förslag till blankett för »Uppgift till arealinventeringen den 20 juni 1912[2]». Kommissionen har jämväl utarbetat ett förslag till »Kungörelse angående uppgifter för utredning om användningen av odlad jord under år 1917».

De med uppgifternas insamlande förenade kostnader, vilka av kommissionen med en ersättning av 10 öre för varje avlämnad uppgift beräknats till högst 50 000 kronor, synas lämpligen kunna bestridas av för kommissionen tillgängliga medel.

Under åberopande av det ovan anförda får kommissionen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

utfärda nådig kungörelse angående uppgifter för utredning om användningen av odlad jord under år 1917 enligt kommissionens bifogade förslag;

ävensom medgiva, att de med uppgifternas insamlande förenade kostnader måtte få bestridas med för kommissionen tillgängliga medel.

Med anledning av denna skrivelse utfärdades den 5 juni 1917 efterföljande kungörelse (Sv. F.[17] n:r 249):

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående uppgifter om användningen av odlad jord under år 1917;

given Stockholms slott den 5 juni 1917.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

Angående användningen av den odlade jorden inom riket skola uppgifter, avseende förhållandena den 20 juni 1917, lämnas på sätt i denna kungörelse stadgas.

§ 2.

Skyldig att lämna uppgift är envar, som brukar fastighet, varå finnes odlad jord till större areal än ett fjärdedels hektar; dock att, där under fastigheten lyder torp, som för

[1] Se Soc. Medd. årg. 1917, h. 5, sid. 571.
[2] Här utesluten.

brukning upplåtits till annan mot utgörande av dagsverken eller annan arbets- eller naturaprestation, uppgiftsskyldigheten beträffande torpet åligger den, som brukar huvudfastigheten, samt att beträffande sådan statens fastighet, som icke är upplåten till åbo, arrendator eller boställshavare, uppgiftsskyldigheten åligger den myndighet, som omhänderhar den närmaste förvaltningen av fastigheten.

§ 3.

Uppgift, som ovan sägs, skall avgivas senast den 30 juni 1917 till den kommunala myndighet, som i orten handhar regleringen av brödsädsförbrukningen, eller ock till av nämnda myndighet för ändamålet utsett ombud.

Uppgiften skall avgivas skriftligen i två av den uppgiftspliktige underskrivna exemplar enligt formulär, som fastställes av folkhushållningskommissionen.

Uppgift skall lämnas för varje särskild fastighet; dock att, där flera fastigheter inom en kommun brukas i ett sammanhang, gemensam uppgift må lämnas för samtliga fastigheterna.

§ 4.

Kommunal myndighet, varom i § 3 förmäles, har att till sitt biträde vid uppgifternas inhämtande utse lämpliga personer inom kommunen till erforderligt antal.

Sålunda utsett ombud åligger att mottaga uppgifterna samt biträda vid deras avfattande, varvid ombudet må, där så erfordras, ifylla formuläret enligt av den uppgiftspliktige lämnade muntliga upplysningar.

Sedan uppgifterna insamlats, skall ombudet ofördröjligen avlämna dem till den kommunala myndigheten.

§ 5.

Den kommunala myndigheten åligger tillse, att uppgifter inkomma från samtliga enligt § 2 uppgiftspliktiga inom kommunen, samt, där lämnad uppgift innehåller uppenbara fel och oegentligheter, föranstalta om uppgiftens rättande eller kompletterande.

§ 6.

Då uppgifterna föreligga i fullständigt skick, och i varje fall senast den 5 juli 1917, skall den kommunala myndigheten till folkhushållningskommissionen insända det ena exemplaret av samtliga uppgifter jämte intyg, att uppgifter inkommit från alla uppgiftsskyldiga, eller, i annat fall, förteckning å de fastigheter, för vilka uppgifter saknas, med angivande av den ungefärliga arealen odlad jord å dessa fastigheter.

Förteckning, varom nu nämnts, skall samtidigt för införskaffande av felande uppgifter översändas till vederbörande kronolänsman, magistrat eller stadsstyrelse samt beträffande Stockholm till överståthållarämbetet.

§ 7.

Uppgiftsskyldig, som underlåter att avgiva honom åliggande uppgift eller mot bättre vetande avgiver oriktig sådan, straffes med böter, högst ettusen kronor.

§ 8.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i § 7 sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

Förseelse åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 9.

Av böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

§ 10.

I den mån inom Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län lokala förhållanden påkalla undantag från vad i denna förordning stadgats, äger folkhushållningskommissionen medgiva sådant undantag.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 5 juni 1917.

GUSTAF.
(L. S.)

K. Dahlberg.

Fördelningen av syltsocker. Vid uppgörandet av fördelningsplanen för konsumtionsåret 1916—1917 av det vid sockerregleringens påbörjande hösten 1916 inom landet tillgängliga sockret undantogs en viss kvantitet socker för att under sommaren och hösten 1917 vid sidan av den fastställda månadsransonen per individ på lämpligt sätt fördelas bland befolkningen för syltningsändamål.[1] Folkhushållningskommissionen har vidtagit åtgärder för distribueringen av denna sockerkvantitet, vilket skall ske genom särskilda *syltsockerkort* enligt en plan, som närmare framgår genom följande av kommissionens sockeravdelning den 16 juni 1917 till kommunalmyndigheterna utfärdade anvisningar.

Syltsockret utdelas genom tvenne särskilda s. k. syltsockerkort, giltiga ett under juli, ett under augusti—september månader. Denna uppdelning i tvenne kort har gjorts i

[1] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1124.

syfte att bereda jämväl någon tillgång till socker för den i jämförelsevis ringa omfattning förekommande konserveringen i juli månad av bär (jordgubbar, hallon), som icke annat än genom socker kunna tillvaratagas, utan att behöva vid denna tidpunkt utlämna allt syltsockret och därigenom fresta innehavarna att förbruka detsamma för andra ändamål, varigenom bär- och fruktskördens tillvaratagande kunde äventyras.

Då det med hänsyn till knappheten å socker är ytterligt angeläget att all sparsamhet iakttages, finner kommissionen det särdeles önskvärt, att syltsocker *icke* utlämnas i juli, därest syltning (konservering) denna månad icke eljest inom kommunen plägar förekomma i större omfattning. Finner kommunalmyndigheten sålunda, att konservering inom kommunen icke i någon större utsträckning förekommit under juli månad, bör kommunalmyndigheten fastställa, att endast kort, giltiga för den andra syltperioden, utlämnas. Även om ett mindre antal hushåll därigenom skulle berövas rätten att erhålla socker för sin sedvanliga syltning i juli, bör detta icke föranleda rubbningar i kommunalmyndighetens beslut, särskilt som hushållet har sitt vanliga hushållssocker att anlita, tills syltsockret för andra perioden erhålles. Därest intet syltsocker utlämnas för juli månad, skall givetvis hela tilldelningen ske å kort för den senare syltningsperioden.

Kommunalmyndighet skall omedelbart meddela vederbörande sockerbyrå, huruvida kort önskas för juli månad eller ej, varvid en första approximativ uppgift å beräknade antalet kort för första och andra kortperioden jämväl bör insändas.

Det är avsett att endast *en* allmän utdelning av syltsockerkort skall behöva äga rum inom kommunen. Anses ingen julisyltning behöva förekomma, får utdelningen av syltsockerkorten icke bestämmas tidigare än 25 juli. De kommuner, som icke intill 27 juni till sockerbyråerna insänt ovan nämnd uppgift, hänföras omedelbart till gruppen av kommuner, vilka erhålla sockerkort först under senare hälften av juli månad.

Till underlättande av syltsockerkortutdelningen hava särskilda anteckningslistor utfärdats. Dessa listor skola tillställas fastighetsägaren. Denne är pliktig hålla listorna tillgängliga å därför lämplig dag för inom fastigheten boende (t. ex. i hyreshus dagarna för hyresbetalningen) vid halvårsskiftet. Fastighetsägaren bör erhålla uttrycklig föreskrift att anteckningen å listorna är fullt frivillig och att sålunda listan skall företes endast på hushållsföreståndarens uttalade önskan. Under inga omständigheter är det fastighetsägaren eller hans ställföreträdare tillåtet att på egen hand införa uppgifterna om i egendomen boende hushåll. Kommunalmyndigheten är skyldig noga tillse, att sådant icke förekommer, och vägra utlämna kort för sålunda uppförda hushåll, för så vitt icke skriftlig anmodan därom från vederbörande hushållsföreståndare företes. Icke heller äger fastighetsägaren eller hans ställföreträdare utfärda kvittering för andra hushåll än sitt eget. Förekommer sådant, varom granskning bör ske, då listorna återlämnats av fastighetsägaren, skola korten omedelbart infordras och, om dessa ej avlämnas, anmälan ske till sockerbyrån för åtgärders vidtagande mot den tredskande.

Fastighetsägaren är pliktig att noga kontrollera, att uppgifterna om antalet hushåll och personer, som i hushållet intaga sina måltider, äro med personförteckningen överensstämmande, och att sålunda tillse, att ensamboende icke upptagits eller i hushåll boende, som där icke intaga sina måltider, inräknats bland kortberättigade familjemedlemmar.

Kommunalmyndigheterna hava att utfärda kungörelse rörande viss dag, då listorna skola vara till kommunalmyndigheten återsända, lämpligen senast den 5 juli.

Vid mottagandet av listorna skall myndigheten tillse att fastighetsägaren avgivit den försäkran rörande uppgifternas riktighet, som å blanketten är angiven för ifyllande. Innan syltsockerkort utlämnas, skall kommunalmyndighet jämväl hava noga jämfört listorna med motsvarande hushållsförteckningar rörande socker- och brödkort, varvid särskilt uppgifterna angående antalet hushåll i fastigheten och antalet hushållsmed-

lemmar skola noga kontrolleras. Under inga förhållanden må listor godkännas, därest antalet hushåll eller kortberättigade för syltsockerkort inom hushåll överstiger motsvarande uppgifter i hushållsförteckningen för bröd- och sockerkort. I de fall, där sådant upptäckes, skola noggrannare uppgifter infordras, innan korten för fastigheten eller, om uppgiften allenast gäller antalet personer inom visst hushåll, för hushållet utlämnas. Hushåll äger icke erhålla syltsockerkort för under ordinarie kortperioden fött barn.

Inom mindre kommuner, varest detta bekvämligen låter sig göra, kan givetvis anteckningen för syltsocker ske på enklare sätt, t. ex. genom att myndigheten ger befolkningen tillfälle att på viss plats inom kommunen eller inom vissa distrikt av densamma anmäla sig för erhållande av syltsockerkort, varvid dock bör observeras, att anteckningslista även därvid måste föras.

Det förtjänar noga framhållas, att ändamålet med syltsockret är att tillvarataga bär- och fruktskörden. Därest uppenbar anledning föreligger för kommunalmyndighet att, på grund av noggrann kännedom om vissa hushålls vanor beträffande syltning (konservering) förutsätta, att den syltsockerkvantitet, som på grund av regleringen skulle tillkomma hushållet eller av detsamma påyrkats, med all sannolikhet icke av detsamma kommer att för sagda ändamål förbrukas, är kommunalmyndighet berättigad att minska tilldelningen till vad myndigheten anser skäligt. Är hushållet missnöjt med denna tilldelning, må det styrka sitt ytterligare behov och därvid bland annat visa, att utlämnat syltsocker verkligen använts i uppgivet syfte, därest dess anspråk skall kunna ånyo prövas.

Inneboende och ensamboende kunna, därest de trovärdigt styrka att de hava eget hushåll och pläga sylta samt avge försäkran att sockret skall uteslutande användas för dylik konservering, erhålla syltsockerkort, dock endast för den senare syltningsperioden.

Kommunalmyndighet skall vid prövningen av syltsockertilldelningen införa antalet kort i därför avsedd kolumn, varvid givetvis intet hushåll må kunna tilldelas mera syltsocker än den myckenhet, varå anspråk framställts, högst 2 kg. per person, som i hushållet intager sina måltider, av vilken kvantitet inom kommun, varest juli-syltning anses böra äga rum, högst $^1/_3$ må utgå i julikuponger, avrundat nedåt i hela kort. Inrättningar och anstalter av skilda slag få ej vid denna tilldelning räknas som hushåll.

Kommunalmyndighet bör hava utfört granskningen och ordnat tilldelningen så, att i kommuner med utdelning av juli-kort fastighetsägarna senast den 10 juli må kunna erhålla korten för utdelning; inom de kommuner, varest endast kort för den senare syltperioden utlämnas, får utdelning av korten som nämnts äga rum tidigast den 25 juli.

Jämte korten återlämnar kommunalmyndigheten anteckningslistorna till fastighetsägaren som å mottagna kort och listor avlämnar kvitto.

Listorna jämte event. återstående kort skola vara till kommunalmyndigheten redovisade senast den 25 juli, i kommuner varest icke juli-kort utdelas senast den 10 augusti. Dessa listor skola sedermera översändas till sockerbyrån för granskning.

Kommunalmyndigheten avger till sockerbyrån rapport enligt senare översänt formulär angående syltsockerkortens utdelande. Denna rapport skall vara till sockerbyrån insänd senast den 5 augusti, i kommuner där julisyltning icke förekommer den 20 augusti.

Kommunalmyndighet är skyldig att på anfordran från sockerbyrån omedelbart insända överblivna syltsockerkort.

Kommunalmyndigheten har att, därest behov av ytterligare sådana uppstår, rekvirera *anteckningslistor* från Folkhushållningskommissionens tryckeriexpedition, Stockholm, och *syltsockerkort* från vederbörande sockerbyrå.

Kommunalmyndigheterna hava att påräkna att syltsockerkort mycket sparsamt utdelas av sockerbyråerna. Förutom den knappa tillgången av socker göra även de allt utom hoppfulla utsikterna för betskörden sträng sparsamhet och noggrannhet vid utdelningen av syltsockret till en plikt emot det allmänna. Kommunerna kunna sålunda påräkna syltsockerkort endast till ett avsevärt mindre antal, än som motsvarar den inom kommunen befintliga till andra kort berättigade befolkningen.

Fylleriförseelserna under första kvartalet 1917 och deras orsaker.

Sedan gammalt hava enligt strafflagens kap. 18 § 15 avdömda fylleriförseelser på grundval av summariska uppgifter från domstolarna redovisats i vår kriminalstatistik. Följande sammanställning av dessa uppgifter för tiden 1866—1910 ger vid handen en stark ökning av fylleriförseelserna såväl absolut som i förhållande till den straffmyndiga medelfolkmängden:

Medeltal för åren:		1866—70	1871—75	1876—80	1881—85	1886—90	1891—95	1896—1900	1901—05	1906—10
Antal för fylleriförseelser sakfällda	i absoluta tal:	8 726	14 154	20 426	19 759	22 070	26 745	38 557	42 831	50 544
	på 1 mill. av den straffmyndiga medelfolkmängden:	3 183	5 017	6 781	6 368	6 959	8 282	11 389	12 108	13 669

Enär alkoholkonsumtionen under ifrågavarande tidrymd nedgått, torde anledningen till denna synnerligen starka såväl absoluta som relativa ökning av antalet fylleriförseelser mindre vara att söka i stegring av antalet inträffade fall av berusning än uti befolkningens allt mera framträdande koncentration till städer och andra tättbebyggda samhällen med ordnad polisbevakning och därmed sammanhängande allmännare och eftertryckligare beivrande av detta slag av förseelser.

Med avseende på de fylleriförseelser, som inträffat efter år 1910, föreligga i den officiella rättsstatistiken f. n. endast uppgifter för åren 1911 och 1912, då resp. 50 972 och 56 622 personer sakfälldes för fylleri. En approximativ uppskattning av, huru utvecklingen gått efter år 1912, kan emellertid erhållas på grundval av de uppgifter i detta avseende, som innehållas i de statistiska årsböckerna för Stockholm, Göteborg och Malmö ävensom i årsberättelserna för de i dè två förstnämnda städerna verksamma brännvinsförsäljningsbolagen. Utgår man från dessa, närmare hälften av samtliga fylleriförseelser omfattande uppgifter, synes för år 1913 antalet för fylleri sakfällda vara ungefär jämförligt med 1912 års siffra, medan däremot år 1914 uppvisar stark nedgång och åren 1915 och 1916 en alltjämt fortgående, ehuru mindre markerad sänkning.

Siffran för år 1916, på detta sätt uppskattad, betecknar en nedgång med omkring en fjärdedel i jämförelse med 1912 års frekvens.

Vid sidan av de allmänna ekonomiska konjunkturerna torde huvudanledningen till denna utveckling vara att söka i införandet och det successiva skärpandet av det individuella kontrollsystemet vid brännvinsförsäljningen, vilket system infördes i Göteborg fr. o. m. 1 okt. 1912 och, i mera utvecklad form, i Stockholm fr. o. m. 16 febr. 1914, varefter detsamma genom kungl. förordningen den 8 juni 1915 lagfästes för hela riket från 1916 års ingång. Under loppet av år 1916 hava härtill kommit särskilda av kristidsförhållandena föranledda inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl. Man kan därför säga, att, med undantag för en kortare tid under 1909 års storstrejk (omkring fem veckor), under hela 1800-talet och den förflutna delen av 1900-talet aldrig så restriktiva bestämmelser å detta område tillämpats som för närvarande.

Givetvis måste den särskilt från november 1916 mycket försvårade tillgången till alkoholhaltiga drycker starkt återverka på fylleriförekvensen, och under 1917 års första kvartal synas fylleriförseelserna i jämförelse med föregående års, visserligen endast approximativt kända antal hava nedgått med c:a 40 %.

Detta har kunnat utrönas genom den hela riket omfattande undersökning av fylleriförseelserna under år 1917, vilken, i samband med vissa andra alkoholstatistiska undersökningar, på nykterhetskommitténs initiativ anordnats inom socialstyrelsen.[1] Enligt kungl. kungörelsen den 24 november 1916 skall uppgift enligt särskilt formulär avgivas *dels* av allmän åklagare angående varje fylleriförseelse, för vilken någon varit åtalad vid häradsrätt, rådhusrätt, polisdomstol eller poliskammare och ej frikänts, *dels och* av vederbörande polismyndighet angående var och en, som anhållits för fylleri, utan att åtal för förseelsen anställts vid någon av nysssnämnda domstolar, vare sig därför, att den anhållne överlämnats till militär myndighet, eller därför, att han sedermera ej kunnat med stämning anträffas. Enligt den för undersökningen uppgjorda planen skulle densamma företrädesvis åsyfta att för år 1917 lämna en detaljerad redogörelse för fylleriförseelsernas antal samt lokala och temporära fördelning ävensom en ingående socialstatistisk analys av de individer, som gjort sig skyldiga till sådana lagöverträdelser. Enär emellertid ifrågavarande uppgifter till styrelsen inkomma kvartalsvis, har det, med hänsyn till det aktuella nykterhetspolitiska intresse de erbjuda särskilt under nu rådande restriktiva lagstiftning, ansetts lämpligt att snarast möjligt offentliggöra preliminära kvartalsöversikter över de under år 1917 inträffade fylleriförseelserna med fördelning efter deras orsaker.

Huvudresultaten av första kvartalets statistik föreligger i efterföljande huvudtabell, varest fylleriförseelserna redovisas länsvis, fördelade på städer med mer än 10 000 invånare (nominativt), övriga städer och landsbygden. Uppgifter föreligga visserligen från samtliga uppgiftspliktiga myndigheter, men siffrorna

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1916, sid. 438 ff.

för inträffade fylleriförseelser äro dock, särskilt för landsbygdens vidkommande, något för låga, beroende på att uppgifter saknas rörande vissa under kvartalet begångna förseelser, som ej hunnit bliva domstolsbehandlade före utgången av detsamma.

Vid förevarande undersökning, vilken ingår i en undersökningsserie avsedd att belysa alkoholens sociala skadeverkningar i vissa avseenden, har det, såsom förut antytts och såsom jämväl plägat ske i den för vissa städer utarbetade kommunala fylleristatistiken, ansetts lämpligt att medtaga icke blott de fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda, utan jämväl vissa andra fyllerifall, då personens berusade tillstånd måste anses konstaterat, såsom exempelvis de fall, då någon anhållits för fylleri, utan att åtal anställts vid domstol, vare sig därför att den anhållne överlämnats till militär myndighet eller därför att han sedermera ej kunnat med stämning anträffas.

Totalantalet fylleriförseelser återfinnes i kol. 3 i huvudtabellen och utgjorde för hela riket 6 310, varav 5 514 (87·4 %) voro sådana, för vilka personer sakfällts (kol. 4). Särskilt i vissa större städer, där personer, som vid anhållandet uppgivit oriktig adress eller som sakna fast bostad, ofta visa sig svåra att återfinna, utgöra de med stämning ej anträffade personerna ett betydande antal, låt vara att siffrorna delvis även påverkats därav, att å särskilda platser systemet med »varning» i en eller annan form tillämpas i fråga om vissa för fylleri anhållna.

Fylleriförseelserna redovisas i huvudtabellen länsvis, men för att erhålla en överskådligare bild av deras geografiska utbredning hava de här nedan fördelats å olika större landsdelar:

		Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Antal fylleriförseelser	i städer med mer än 10 000 inv.	1 320	480	161	776	1 750	360	**4 847**
	i övriga städer	—	173	116	112	499	161	**1 061**
	å landsbygden	—	88	53	54	100	107	**402**
	tillhopa	1 320	741	330	942	2 349	628	**6 310**

Av fylleriförseelserna hade omkring en femtedel (20·9 %) begåtts i Stockholm och över en tredjedel (37·2 %) i västra Sverige. Inom dessa landsdelar är förseelsernas relativa antal större, än som motsvarar folkmängden inom desamma, under det att frekvensen i södra Sverige (14·9 %) noggrant motsvarar dess andel av befolkningen (15·0 %). I de övriga landsdelarna är frekvensen svagare, än vad som motsvarar deras betydelse i folkmängdshänseende. Vid bedömande av dessa förhållanden måste emellertid tagas hänsyn till stadsbefolkningens växlande betydelse inom olika trakter. Huru vitt skilda städerna å ena sidan och landsbygden å den andra äro med avseende å fyllerifrekvensen, framgår därav, att 93·6 % av samtliga beivrade förseelser hade begåtts i städer och 6·4 % på landsbygden, medan deras andel i totalfolkmängden uppgår till resp. 28·3 % och 71·7 %. Framhållas må emellertid, att

de i städerna konstaterade fylleriförseelserna till mycket väsentlig del begåtts av personer hemmahörande å landsbygden.

En omständighet, som belyser skillnaden mellan stad och land i detta avseende, är även, att medan i städerna blott 17·2 % av de tilltalade sakfällts för fylleri jämte annat brott, utgör motsvarande siffra för landsbygden 42·0 %.

I kol. 5 av huvudtabellen angives antalet fylleriförseelser, vid vilka det *huvudsakliga berusningsmedlet* kunnat uppgivas, och uppgick detta antal för hela riket till 6 257 eller ej mindre än 99·2 % av samtliga. Beträffande denna fråga och den därmed sammanhängande om stället, varest berusningsmedlet erhållits, är emellertid att märka, att svaren i första hand grundats på den anhållnes (eller åtalades) egna uppgifter. Särskilt i de fall, då den anhållne ansett det ligga i sitt intresse att hemlighålla sättet för åtkomsten av spritdrycker, förete därför dessa uppgifter givetvis vissa brister i fråga om pålitlighet och fullständighet. Men i det stora flertalet fall, då den anhållne knappast kan anses hava någon anledning att förtiga orsaken till sitt rus, måste uppgifterna tillmätas vitsord, i synnerhet som de uppgiftslämnande myndigheterna tydligen nedlagt stort intresse och omsorg på att få dessa frågor fullständigt och riktigt besvarade. Visserligen hava särskilt vid de tillfällen, då till ruset i avsevärd utsträckning bidragit flera olika slag av förtäring, svårigheter mött vid bestämmandet av det huvudsakliga berusningsmedlet men hava därvid, i enlighet med å formuläret meddelade anvisningar, i regel angivits samtliga de slag av starka drycker, som förtärts i större kvantitet, resp. alla de olika ställen, där densamma inköpts eller intagits.

De sålunda erhållna uppgifterna rörande berusningsmedlen redovisas i huvudtabellens kol. 6—38, varav nedan lämnas ett sammandrag.

Antal fall (i %), där huvudsakliga berusningsmedlet utgjorts av:	Stockholms stad	Östra Sverige		Småland och öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket		
		städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	tillhopa
brännvin (konjak, whisky, punsch o. d.)	9·4	10·9	27·6	29·4	33·9	28·5	22·9	16·5	21·0	17·3	42·1	16·8	30·1	17·6
vin	3·6	3·7	4·6	2·9	3·8	1·1	—	1·6	3·0	4·4	—	2·5	2·3	2·5
öl (andra maltdrycker)	33·6	7·7	4·6	5·8	18·9	5·4	14·6	23·8	16·0	11·7	11·2	19·4	12·4	19·0
brännvin (konjak etc.) och öl	34·2	51·7	50·6	36·2	33·9	52·1	37·5	32·4	32·0	39·5	12·2	38·8	31·7	38·3
brännvin (konjak etc.) och vin	1·4	1·2	—	2·5	—	0·7	4·2	0·8	1·0	2·7	0·9	1·2	1·0	1·2
brännvin (konjak etc.), vin och öl	4·0	9·7	4·6	8·3	5·7	3·4	6·2	4·5	8·0	7·5	—	5·3	4·6	5·2
vin och öl	8·1	10·9	4·6	9·8	3·8	2·8	12·5	13·5	10·0	10·2	0·9	10·0	5·8	9·7
denaturerad sprit	2·5	0·5	—	1·8	—	2·6	—	2·3	2·0	0·9	—	2·0	0·5	2·0
denaturerad sprit och öl (ev. andra alkoholhaltiga drycker)	2·6	3·2	2·3	3·3	—	3·2	2·1	3·7	1·0	2·1	5·6	3·1	2·5	3·1
tekniska preparat o. d.	0·1	—	—	—	—	—	—	0·1	4·0	0·4	5·6	0·1	2·5	0·3
tekniska preparat och öl (ev. andra alkoholhaltiga drycker)	0·5	0·5	1·1	—	—	0·2	—	0·8	2·0	3·3	21·5	0·8	6·6	1·1

Vad beträffar de olika slagen av berusningsmedel, spelar under nuvarande förhållanden brännvinet (vartill räknats ej blott egentligt brännvin utan även konjak, whisky, punsch o. d.) ingalunda huvudrollen. Endast 17·6 % av de anhållna uppgivas hava berusat sig enbart därmed. Anmärkningsvärd är brännvinets olika betydelse i städer och å landsbygden ävensom i olika delar av landet. Medan i Stockholm ej ens 1/10 av fyllerifallen äro att tillskriva enbart förtäring av brännvin, förorsakas nära 30 % av förseelserna i städerna i Småland och öarna samt i södra Sverige av detsamma. Å norra Sveriges landsbygd, som i förevarande avseende företer åtskilliga olikheter mot övriga delar av riket, falla icke mindre än 42·1 % av fyllerifallen på brännvinets konto. Å landsbygden i dess helhet är motsvarande antal 30·1 %, medan det för städerna är endast 16·8 %.

Beträffande det i vissa fall något oklart redovisade sättet för åtkomsten av brännvinet lämnar följande tablå de upplysningar, som kunnat utvinnas ur materialet:

	Utminuterat brännvin		Utskänkt brännvin		Brännvin
	från utminuteringsställe eller spirituosa(vin)-handel	genom förmedling av andra	från utskänkningsställe (bolagsvärdshus)	från restaurang	på annat (eller obekant) sätt
	%	%	%	%	%
Städerna	25·8	30·1	7·4	34·9	1·8
Landsbygden	35·3	46·2	8·4	10·1	—
Hela riket	**26·9**	**31·8**	7·5	**32·2**	**1·6**

Det utminuterade brännvinet synes sålunda spela den viktigare rollen och i särskilt hög grad är detta fallet på landsbygden, där över 80 % av brännvinsfallen förorsakats därav. Tablån bestyrker även, att vid den starkt begränsade inköpsrätt, som under kvartalet varit lagstadgad, rusdrycksbegivna personer i stor utsträckning anlitat även andra åtkomstmöjligheter än sina egna. Det utskänkta brännvinet är av större betydelse endast i städerna, och där synes ruset oftare bekommas å ställen med överlåtna utskänkningsrättigheter (restauranger o. d.) än å brännvinsbolagens egna utskänkningsställen.

Av ungefär lika stor betydelse som brännvinet är ölet, under vilken beteckning även hänförts andra maltdrycker, såsom porter, lagrade drickor o. d. Nära en femtedel (19·0 %) av kvartalets fylleriförseelser uppgivas vara att tillskriva enbart öl, nämligen 19·4 % i städerna och 12·4 % å landsbygden. I Stockholm uppgår ölets anpart till fullt en tredjedel (33·6 %), medan för städerna i Småland och öarna och södra Sverige motsvarande frekvenstal endast äro resp. 5·8 och 5·4 %. I nära 9/10 (87·2 %) av ölfallen har ölet bekommits å privata ölutskänkningsställen (ölkaféer, ölstugor, restauranger o. d.), i omkring 1/10 (11·3 %) avhämtats från ölavhämtningsställen och i högst 1·5 % erhållits å bolagsvärdshus.

Vin, vartill även räknats vinglögg o. d., har enbart för sig föranlett omkring halvtannat hundratal fylleriförseelser eller 2·5 % av samtliga. Det vin, som

kommit till användning i berusningssyfte, har till största delen bekommits hos vin-, speceri- eller diversehandlande och endast mera sällan utgjorts av å restauranger o. d. utskänkt vin.

Jämte de fall, då berusningsmedlet utgjorts av enbart brännvin, vin eller öl, hava även redovisats vissa *kombinationer* av dessa drycker.

Vad först beträffar brännvin och öl, framgår det av översikten, att denna blandning under kvartalet utgjort det vanligaste berusningsmedlet i samtliga landsdelar med undantag av norra Sveriges landsbygd, där enbart brännvin spelat huvudrollen. Antalet fyllerister, som berusat sig med brännvin och öl, utgör för hela riket 38·3 %, varav i städerna 38·8 % och å landsbygden 31·7 %. Särskilt stark är frekvensen i östra Sverige ävensom i södra Sveriges städer. Beträffande sättet för åtkomsten av dryckerna i fråga ger nedanstående sammanställning upplysning:

	Brännvin från utminuteringsställe (spir.-handel) och		Brännvin genom förmedling av andra och		Brännvin och öl å utskänkningsställe (bolagsvärdshus) och ölstuga	Brännvin och öl å restaurang (och ölstuga)	Brännvin och öl på annat (eller obekant) sätt
	öl från ölutskänkningsställe	öl på annat (eller obekant) sätt	öl från ölutskänkningsställe	öl på annat (eller obekant) sätt			
	%	%	%	%	%	%	%
Städerna	14·3	3·6	15·4	6·9	26·3	30·9	2·6
Landsbygden	19·2	9·6	16·0	18·4	14·4	21·6	0·8
Hela riket	**14·6**	**3·9**	**15·5**	**7·5**	**25·6**	**30·4**	**2·5**

Utskänkningsställen för brännvin (överlåtna och icke överlåtna rättigheter i ungefär lika hög grad) tillsammans med utskänkningsställen för öl (ölkaféer o. d.) utgöra i städerna de förnämsta källorna för detta slag av alkoholmissbruk. Ofta förtäres också öl på ölkaféer o. d., efter det »litersupning» av brännvin ägt rum i portgångar, vid privata samkväm o. d. Å landsbygden begagnar man sig mer än i städerna av hemköp både beträffande brännvin och öl.

Kombinationerna brännvin och vin ävensom brännvin, vin och öl äro mindre betydelsefulla och förekomma i resp. 1·2 och 5·2 % av samtliga fall. Härvid har i omkring två tredjedelar av dessa fall åtminstone brännvinet utgjorts av utskänkt dylikt.

Viktigare är sammansättningen vin och öl, varmed något över 600 personer, motsvarande 9·7 % av samtliga, berusat sig. Därvid hava dryckerna merendels antingen helt eller delvis erhållits å restauranger, ölstugor o. d.

Förutom ovan nämnda slag av alkoholhaltiga drycker hava även kommit till användning vissa *surrogat* för spritdrycker, vilka förtärts i berusningssyfte antingen enbart eller tillsammans med öl o. d.

Av dessa surrogat intager den denaturerade spriten en särskild ställning, ty i över 300 fall (5·1 % av samtliga) har sådan enbart eller tillsammans med öl (eller andra alkoholhaltiga drycker) utgjort huvudsakliga berusningsmedlet.

Av övriga surrogat märkas en mängd tekniska och medicinska preparat, såsom salubrin, lazarol, lyptol, stomatol, rigabalsam, olika slag av »droppar»

(Hoffmans, Thielemans, »förkylnings-» och »beska» droppar), vidare anisolja, myrsprit, eau de cologne, luktvatten, »slagvatten», hårvatten m. m. Närmare ett hundratal fyllerister hava berusat sig med dylika preparat, varvid dock merendels även förtärts annan alkoholhaltig dryck. Undersökningen bekräftar det kända förhållandet, att konsumtionen av tekniska preparat o. d. huvudsakligen är lokaliserad till norra Sverige, enkannerligen dess landsbygd, varest en fjärdedel av de beivrade fylleriförseelserna uppgivas böra tillskrivas dylik förtäring.

Jämte uppgifter om, vilka slags alkoholhaltiga drycker utgjort berusningsmedel, har, som nämnts, å primäruppgifterna även efterfrågats *åtkomststället* för desamma, och hava vissa upplysningar därom lämnats här ovan. I nedanstående tablå hava uppgifterna sammanfattats i syfte att, i den mån materialet det tillåter, giva en bild av utminuterings- och utskänkningsställenas relativa betydelse för fyllerifrekvensen under kvartalet.

Antal fall (i %), där huvudsakliga berusningsmedlet erhållits:	Stockholms stad	Östra Sverige		Småland och öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket		
		städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	städer	landsbygd	tillhopa
från utminuteringsställe (spirituosahandel), ölavhämtningsställe, genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	11·4	17·1	35·6	35·1	45·3	23·3	33·3	20·8	36·0	19·0	48·6	19·2	40·2	**20·5**
från utskänkningsställe (restaurang, bolagsvärdshus, ölkafé o. d.)	62·5	50·4	43·7	33·0	32·1	53·4	52·1	52·5	28·0	46·6	14·0	53·1	31·1	**51·8**
från utminuteringsställe (eller spirituosahandel o. d.) och utskänkningsställe (restaurang, ölkafé o. d.)	17·4	24·9	17·2	22·5	20·7	14·2	8·3	16·7	25·0	23·4	2·8	18·3	14·7	**18·1**
från försäljningsställe för denaturerad sprit, tekniska preparat o. d.	5·7	4·1	3·5	5·1	—	6·0	2·1	6·9	9·0	6·8	32·7	6·1	12·2	**6·4**
på annat (eller obekant) sätt	3·0	3·5	—	4·3	1·9	3·1	4·2	3·1	2·0	4·2	1·9	3·3	1·8	**3·2**

Tabellen visar, att vid något över halva antalet fylleriförseelser (51·8 %) berusningsmedlet helt utgjorts av utskänkta alkoholhaltiga drycker. I en femtedel (20·5 %) av fyllerifallen har berusningsmedlet enbart varit utminuterad alkohol, inköpt av den anhållne själv eller annan person, och ungefär lika ofta (18·1 %) har detsamma utgjorts av såväl utskänkta som utminuterade alkoholdrycker. Det framgår även av tabellen, att å landsbygden den utminuterade alkoholen under kvartalet spelade en betydligt större roll (40·2 %) än i städerna (19·2 %). Där äro åter de utskänkta rusdryckerna av större betydelse såsom berusningsmedel, och i första hand gäller detta i fråga om huvudstaden.

Fylleriförseelserna under första

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Område	Invånarantal den 31 dec. 1916	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, för vilka personer sakfällts	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, därav *brännvin* (konjak, whisky, punsch o. d.)	därav: från utminuteringsställe eller spritnosshandel	därav: å utskänkningsställe (bolagsvärdshus)	därav: å restaurang	därav: genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	därav: på annat (eller obekant) sätt	*vin*	därav: från avhämtningsställe, vid privata samkväm o. d.	därav: på annat (eller obekant) sätt
1 *Stockholms stad*	**408 792**	**1 320**	**1 060**	**1 286**	**121**	19	7	58	36	1	**46**	34	12
2 *Stockholms län*	**225 731**	**82**	**80**	**82**	**10**	4	—	5	1	—	—	—	—
3 Södertälje	14 000	35	35	35	3	—	—	2	1	—	—	—	—
4 övriga städer	14 222	23	22	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 landsbygden	197 509	24	23	24	7	4	—	3	—	—	—	—	—
6 *Uppsala län*	**132 716**	**111**	**79**	**111**	**15**	1	8	6	—	—	**4**	4	—
7 Uppsala	27 976	86	54	86	12	1	6	5	—	—	2	2	—
8 övriga städer	5 736	14	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 landsbygden	99 004	11	11	11	3	—	2	1	—	—	2	2	—
10 *Södermanlands län*	**185 537**	**188**	**184**	**188**	**13**	4	2	2	5	—	**7**	7	—
11 Nyköping	11 138	50	50	50	1	—	—	1	—	—	1	1	—
12 Eskilstuna	30 111	79	75	79	10	2	2	1	5	—	4	4	—
13 övriga städer	14 415	52	52	52	1	1	—	—	—	—	2	2	—
14 landsbygden	129 873	7	7	7	1	1	—	—	—	—	—	—	—
15 *Östergötlands län*	**301 482**	**210**	**181**	**208**	**32**	10	5	6	11	—	**6**	5	1
16 Linköping	25 629	36	29	36	8	3	2	2	1	—	5	4	1
17 Norrköping	55 623	107	97	107	12	3	2	3	4	—	—	—	—
18 övriga städer	11 861	40	38	38	5	2	—	1	2	—	—	—	—
19 landsbygden	208 369	27	17	27	7	2	1	—	4	—	1	1	—
20 *Jönköpings län*	**221 370**	**143**	**128**	**143**	**65**	31	—	13	21	—	—	—	—
21 Jönköping	28 765	67	57	67	22	12	—	5	5	—	—	—	—
22 övriga städer	22 026	48	48	48	33	16	—	3	14	—	—	—	—
23 landsbygden	170 579	28	23	28	10	3	—	5	2	—	—	—	—
24 *Kronobergs län*	**156 478**	**47**	**44**	**46**	**10**	2	—	3	4	1	**7**	7	—
25 Växjö	8 820	33	31	32	5	—	—	3	1	1	6	6	—
26 landsbygden	147 658	14	13	14	5	2	—	—	3	—	1	1	—
27 *Kalmar län*	**228 202**	**104**	**103**	**104**	**21**	8	7	1	5	—	**2**	2	—
28 Kalmar	16 523	51	50	51	5	3	2	—	—	—	—	—	—
29 Västervik	11 545	8	8	8	3	2	1	—	—	—	2	2	—
30 övriga städer	12 313	35	35	35	10	—	4	1	5	—	—	—	—
31 landsbygden	187 821	10	10	10	3	3	—	—	—	—	—	—	—
32 *Gottlands län*	**55 814**	**36**	**33**	**36**	**3**	2	—	—	1	—	**1**	1	—
33 Visby	10 115	35	32	35	3	2	—	—	1	—	—	—	—
34 landsbygden	45 699	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—

kvartalet 1917 och deras orsaker.

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	

där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av

öl (andra maltdrycker)	därav			*brännvin* (konjak o. d.) *och öl*	därav							*brännvin* (konjak o. d.) *och vin*	*brännvin* (konjak o. d.), *vin och öl*	därav		*vin och öl*	därav			*denaturerad sprit*		*tekniska preparat*		
	från avhämtningsställe	å restaurang eller ölstuga	på annat (eller obekant) sätt		brännvin från utminuteringsställe (spir.-handel) och		å utskänkningsställe och ölstuga	å restaurang (och ölstuga)	brännvin genom förmedling av andra och		på annat (eller obekant) sätt			utminuterat brännvin	utskänkt brännvin		från avhämtningsställe	från avhämtningsställe och å ölstuga	å restaurang eller ölstuga	enbart	jämte öl (ev. andra alk. drycker)	enbart	jämte öl (ev. andra alk. drycker)	
					öl å ölstuga	öl på annat sätt			öl å ölstuga	öl på annat sätt														
432	10	421	1	**440**	71	10	157	109	63	24	6	**18**	**52**	10	42	**104**	14	80	10	**32**	**33**	**2**	**6**	1
15	1	14	—	**50**	6	2	15	12	14	1	—	—	**4**	—	4	**1**	—	—	1	—	1	—	**1**	2
9	1	8	—	23	1	1	10	4	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
3	—	3	—	15	3	—	5	—	7	—	—	—	3	—	3	1	—	—	1	—	—	—	1	4
3	—	3	—	12	2	1	—	8	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	5
8	1	7	—	**69**	9	1	27	18	7	4	3	**1**	**6**	—	6	**3**	2	1	—	**2**	**1**	—	**2**	6
4	—	4	—	58	4	—	27	17	6	2	2	1	6	—	6	1	1	—	—	—	—	—	2	7
3	—	3	—	6	4	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	1	1	—	2	1	—	—	8
1	1	—	—	5	1	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
19	—	16	3	**104**	12	—	45	17	17	12	1	—	**18**	7	11	**18**	2	14	2	**1**	**8**	—	—	10
4	—	4	—	30	4	—	13	4	6	3	—	—	10	4	6	2	—	2	—	—	2	—	—	11
6	—	3	3	41	3	—	29	—	7	2	—	—	5	2	3	10	2	7	1	—	3	—	—	12
9	—	9	—	27	3	—	1	12	4	6	1	—	3	1	2	6	—	5	1	1	3	—	—	13
—	—	—	—	6	2	—	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
7	—	6	1	**106**	15	3	45	24	10	5	4	**4**	**14**	4	10	**33**	6	27	—	—	**6**	—	—	15
3	—	3	—	7	4	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	8	3	5	—	—	2	—	—	16
4	—	3	1	64	3	—	41	8	7	1	4	—	8	1	7	17	1	16	—	—	2	—	—	17
—	—	—	—	21	4	2	1	10	3	1	—	1	5	3	2	5	—	5	—	—	1	—	—	18
—	—	—	—	14	4	1	3	6	—	—	—	—	1	—	1	3	2	1	—	—	1	—	—	19
8	5	3	—	**41**	9	4	1	11	10	2	4	—	**12**	5	7	**12**	4	8	—	**1**	**4**	—	—	20
3	—	3	—	24	9	3	1	5	3	—	3	—	6	2	4	10	3	7	—	1	1	—	—	21
1	1	—	—	6	—	—	—	1	3	2	—	—	4	1	3	1	—	1	—	—	3	—	—	22
4	4	—	—	11	—	1	—	5	4	—	1	—	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	23
6	1	5	—	**11**	2	5	2	1	—	—	1	**3**	**1**	—	1	**5**	4	—	1	**1**	**2**	—	—	24
2	1	1	—	8	2	2	2	1	—	—	1	3	1	—	1	4	4	—	—	1	2	—	—	25
4	—	4	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	26
8	1	7	—	**44**	10	2	9	14	4	5	—	**4**	**12**	5	7	**8**	2	5	1	**3**	**2**	—	—	27
6	1	5	—	25	5	2	2	13	2	1	—	4	6	3	3	5	—	4	1	—	—	—	—	28
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	29
—	—	—	—	14	3	—	7	1	—	3	—	—	4	1	3	3	2	1	—	3	1	—	—	30
2	—	2	—	4	2	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31
4	—	4	—	**22**	6	—	10	—	5	1	—	—	**1**	1	—	**4**	1	3	—	—	**1**	—	—	32
4	—	4	—	22	6	—	10	—	5	1	—	—	1	1	—	4	1	3	—	—	1	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Område	Invånarantal den 31 dec. 1916	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, för vilka personer sakfällts	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser,								
						brännvin (konjak, whisky, punsch o. d.)	därav					*vin*	därav	
							från utminuteringsställe eller spritnosshandel	å utskänkningsställe (bolagsvärdshus)	å restaurang	genom förmedling av andra, vid privata sammanväm o. d.	på annat (eller obekant) sätt		från avhämtningsställe, vid privata sammanväm o. d.	på annat (eller obekant) sätt
1	*Blekinge län* . . .	**149 427**	**77**	**69**	**77**	**26**	6	10	3	7	—	—	—	—
	därav													
2	Karlskrona	28 556	34	26	34	10	5	2	—	3	—	—	—	—
3	övriga städer	14 471	41	41	41	14	1	7	3	3	—	—	—	—
4	landsbygden	106 400	2	2	2	2	—	1	—	1	—	—	—	—
5	*Kristianstads län* . .	**236 122**	**103**	**100**	**97**	**29**	5	2	7	15	—	**2**	1	1
	därav													
6	Kristianstad	12 693	53	52	53	21	3	2	6	10	—	1	—	1
7	övriga städer	10 173	35	34	35	5	1	—	1	3	—	1	1	—
8	landsbygden	213 256	15	14	9	3	1	—	—	2	—	—	—	—
9	*Malmöhus län* . . .	**479 555**	**762**	**600**	**759**	**208**	50	20	64	70	4	**8**	5	3
	därav													
10	Malmö	111 823	380	246	379	118	29	14	33	39	3	5	3	2
11	Lund	23 100	48	36	48	16	2	2	7	5	—	1	1	—
12	Landskrona	17 304	32	26	31	3	—	—	1	2	—	—	—	—
13	Hälsingborg	35 783	[1]208	202	207	57	14	3	19	20	1	2	1	1
14	Ystad	11 869	10	8	10	3	2	—	1	—	—	—	—	—
15	Trälleborg	11 051	11	11	11	4	2	1	1	—	—	—	—	—
16	övriga städer	7 243	36	36	36	1	—	—	1	—	—	—	—	—
17	landsbygden	261 382	37	35	37	6	1	—	1	4	—	—	—	—
18	*Hallands län* . . .	**147 481**	**117**	**107**	**117**	**17**	7	2	2	4	2	**1**	1	—
	därav													
19	Halmstad	18 879	63	53	63	10	3	—	1	4	2	1	1	—
20	övriga städer	15 708	54	54	54	7	4	2	1	—	—	—	—	—
21	landsbygden	112 894	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	*Göteborgs o. Bohus län*	**411 282**	**1 411**	**1 308**	**1 408**	**205**	47	3	79	69	7	**20**	14	6
	därav													
23	Göteborg	191 535	1 238	1 148	1 236	170	42	3	68	51	6	19	13	6
24	Uddevalla	13 581	57	48	56	4	3	—	—	1	—	1	1	—
25	övriga städer	11 097	70	69	70	20	1	—	11	7	1	—	—	—
26	landsbygden	195 069	46	43	46	11	1	—	—	10	—	—	—	—
27	*Älvsborgs län* . . .	**295 806**	**291**	**237**	**290**	**70**	19	1	36	13	1	**1**	1	—
	därav													
28	Borås	23 840	82	54	82	20	4	1	13	2	—	—	—	—
29	Trollhättan	14 191	106	103	106	16	7	—	6	2	1	—	—	—
30	övriga städer	22 458	86	63	85	30	7	—	17	6	—	1	1	—
31	landsbygden	235 317	17	17	17	4	1	—	—	3	—	—	—	—
32	*Skaraborgs län* . .	**241 266**	**182**	**129**	**182**	**28**	10	1	7	9	1	**4**	3	1
	därav													
33	städerna	42 106	180	127	180	27	9	1	7	9	1	4	3	1
34	landsbygden	199 160	2	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—
35	*Värmlands län* . .	**260 982**	**216**	**208**	**214**	**57**	17	2	27	11	—	**6**	5	1
	därav													
36	Karlstad	18 778	126	121	126	40	3	1	27	9	—	2	1	1
37	övriga städer	19 627	79	79	77	13	10	1	—	2	—	4	4	—
38	landsbygden	222 577	11	8	11	4	4	—	—	—	—	—	—	—

[1] Därav 107, som erhållit berusningsmedlet i Danmark.

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	

där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av

öl (andra maltdrycker)	därav			*brännvin* (konjak o. d.) *och öl*	därav							*brännvin* (konjak o. d.) *vin och*	*brännvin* (konjak o. d.) *vin och öl*	därav		*vin och öl*	därav			*denaturerad sprit*		*tekniska preparat*		
	från avhämtningsställe	å restaurang eller ölstuga	på annat (eller obekant) sätt		brännvin från utminuteringsställe (spir.-handel) och		å utskänkningsställe och ölstuga	å restaurang (och ölstuga)	brännvin genom förmedling av andra och		på annat (eller obekant) sätt			utminuterat brännvin	utskänkt brännvin		från avhämtningsställe	från avhämtningsställe och å ölstuga	å restaurang eller ölstuga	enbart	jämte öl (ev. andra alk. drycker)	enbart	jämte öl (ev. andra alk. drycker)	
					öl å ölstuga	öl på annat sätt			öl å ölstuga	öl på annat sätt														
2	1	1	—	**33**	3	2	12	5	6	4	1	**1**	**5**	2	3	**8**	6	2	—	**1**	—	—	**1**	1
1	—	1	—	17	3	2	9	1	—	1	1	1	4	1	3	—	—	—	—	1	—	—	—	2
1	1	—	—	16	—	—	3	4	6	3	—	—	1	1	—	8	6	2	—	—	—	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
2	1	1	—	**48**	6	3	5	19	10	3	2	**3**	**7**	4	3	**1**	—	1	—	**2**	**3**	—	—	5
1	1	—	—	25	2	1	3	10	4	3	2	1	1	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	6
—	—	—	—	21	4	2	—	9	6	—	—	—	6	3	3	1	—	1	—	—	1	—	—	7
1	—	1	—	2	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	8
51	5	45	1	**398**	34	17	102	166	51	19	9	**4**	**21**	4	17	**22**	2	7	13	**20**	**26**	—	**1**	9
29	1	28	—	185	21	6	63	43	38	10	4	2	8	3	5	6	—	2	4	12	13	—	1	10
3	—	3	—	23	4	—	5	7	6	—	1	—	1	—	1	2	1	1	—	1	1	—	—	11
—	—	—	—	20	1	—	7	8	3	1	—	—	1	1	—	2	—	2	—	—	5	—	—	12
9	1	7	1	117	7	5	19	77	1	5	3	2	4	—	4	3	1	1	1	7	6	—	—	13
2	2	—	—	5	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	14
—	—	—	—	5	—	2	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	15
2	—	2	—	27	—	—	—	27	—	—	—	—	4	—	4	2	—	1	1	—	—	—	—	16
6	1	5	—	16	1	3	3	3	3	3	—	—	3	—	3	6	—	—	6	—	—	—	—	17
10	2	8	—	**56**	18	3	17	13	3	2	—	**1**	**9**	4	5	**12**	2	7	3	**3**	**7**	—	**1**	18
9	2	7	—	26	10	1	5	8	1	1	—	—	4	1	3	5	2	2	1	3	5	—	—	19
1	—	1	—	30	8	2	12	5	2	1	—	1	5	3	2	7	—	5	2	—	2	—	1	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
439	71	360	8	**350**	57	19	31	110	72	48	13	**7**	**65**	27	38	**228**	20	55	153	**39**	**51**	**1**	**3**	22
394	63	329	2	303	43	17	25	101	63	44	10	7	56	22	34	209	15	53	141	31	43	1	3	23
18	5	7	6	9	3	1	2	—	1	1	1	—	1	1	—	8	1	1	6	8	7	—	—	24
15	—	15	—	24	6	1	—	9	5	1	2	—	2	1	1	8	4	—	4	—	1	—	—	25
12	3	9	—	14	5	—	4	—	3	2	—	—	6	3	3	3	—	1	2	—	—	—	—	26
51	13	37	1	**123**	21	6	18	52	12	10	4	**1**	**7**	3	4	**21**	6	7	8	**3**	**8**	**3**	**2**	27
8	1	6	1	45	6	2	11	17	5	3	1	1	1	—	1	5	3	1	1	—	2	—	—	28
40	12	28	—	42	2	3	5	23	2	4	3	—	2	—	2	2	—	—	2	—	4	—	—	29
3	—	3	—	32	10	1	2	11	5	3	—	—	4	3	1	10	3	6	1	1	2	1	1	30
—	—	—	—	4	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	2	—	2	1	31
21	1	19	1	**94**	18	3	22	32	12	3	4	**3**	**3**	2	1	**13**	—	**12**	1	**4**	**12**	—	—	32
20	1	19	—	94	18	3	22	32	12	3	4	3	3	2	1	13	—	12	1	4	12	—	—	33
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
20	8	12	—	**68**	6	2	9	30	14	7	—	**6**	**14**	6	8	**27**	14	11	2	**4**	**3**	**1**	**8**	35
13	7	6	—	40	—	2	1	26	6	5	—	2	11	4	7	18	12	4	2	—	—	—	—	36
7	1	6	—	24	6	—	7	4	6	1	—	3	3	2	1	9	2	7	—	4	3	—	7	37
—	—	—	—	4	—	—	1	—	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	38

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Område	Invånarantal den 31 dec. 1916	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, för vilka personer sakfällts	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, *bränn-vin* (konjak, whisky, punsch o. d.)	därav: från utminuteringsställe eller spritnosshandel	därav: å utskänkningsställe (bolagsvärdshus)	därav: å restaurang	därav: genom förmedling av andra, vid privata samkväm o. d.	därav: på annat (eller obekant) sätt	*vin*	därav: från avhämtningsställe, vid privata samkväm o. d.	därav: på annat (eller obekant) sätt
1	**Örebro län** . . .	**213 467**	**132**	**128**	**132**	**13**	2	—	2	8	1	7	7	—
	därav													
2	Örebro	34 453	78	74	78	6	—	—	—	6	—	4	4	—
3	övriga städer	7 293	30	30	30	6	2	—	2	1	1	—	—	—
4	landsbygden	171 721	24	24	24	1	—	—	—	1	—	3	3	—
5	**Västmanlands län** . .	**164 498**	**150**	**145**	**149**	**25**	8	1	1	15	—	11	11	—
	därav													
6	Västerås	25 408	87	87	87	15	4	—	1	10	—	9	9	—
7	övriga städer	17 646	44	43	44	4	2	1	—	1	—	1	1	—
8	landsbygden	121 444	19	15	18	6	2	—	—	4	—	1	1	—
9	**Kopparbergs län** . .	**244 277**	**82**	**76**	**82**	**15**	2	2	1	10	—	—	—	—
	därav													
10	Falun	11 966	31	31	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	övriga städer	4 432	12	9	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	landsbygden	227 879	39	36	39	15	2	2	1	10	—	—	—	—
13	**Gävleborgs län** . .	**261 735**	**179**	**172**	**179**	**21**	8	—	9	4	—	—	—	—
	därav													
14	Gävle	36 623	124	119	124	6	3	—	2	1	—	—	—	—
15	Söderhamn	11 436	20	20	20	5	—	—	3	2	—	—	—	—
16	övriga städer	7 211	25	25	25	7	2	—	4	1	—	—	—	—
17	landsbygden	206 465	10	8	10	3	3	—	—	—	—	—	—	—
18	**Västernorrlands län** .	**260 778**	**136**	**133**	**136**	**35**	14	5	5	11	—	3	3	—
	därav													
19	Härnösand	10 025	23	23	23	7	5	—	2	—	—	—	—	—
20	Sundsvall	16 651	63	63	63	7	4	1	—	2	—	—	—	—
21	övriga städer	6 653	24	24	24	8	1	—	3	4	—	3	3	—
22	landsbygden	227 449	26	23	26	13	4	4	—	5	—	—	—	—
23	**Jämtlands län** . .	**126 065**	**107**	**103**	**107**	**19**	5	—	6	8	—	—	—	—
	därav													
24	Östersund	10 118	99	97	99	18	4	—	6	8	—	—	—	—
25	landsbygden	115 947	8	6	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—
26	**Västerbottens län** . .	**172 740**	**53**	**49**	**53**	**16**	4	3	8	1	—	17	16	1
	därav													
27	städerna	9 213	52	48	52	16	4	3	8	1	—	17	16	1
28	landsbygden	163 527	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	**Norrbottens län** . .	**175 963**	**71**	**58**	**71**	**29**	11	2	4	12	—	3	—	3
	därav													
30	städerna	14 239	48	38	48	16	5	2	3	6	—	3	—	3
31	landsbygden	161 724	23	20	23	13	6	—	1	6	—	—	—	—
32	**Hela riket** . . . antal	**5 757 566**	**6 810**	**5 514**	**6 257**	**1 103**	**296**	**83**	**355**	**351**	**18**	**156**	**127**	**29**
33	procent	—	**100·0**	**87·4**	**100·0**	**17·6**	**4·7**	**1·3**	**5·7**	**5·6**	**0·3**	**2·5**	**2·0**	**0·5**
34	därav städerna . . . antal	1 628 843	5 908	5 155	5 862	984	254	73	343	296	18	147	118	29
35	procent	—	100·0	87·3	100·0	16·8	4·3	1·2	5·9	5·1	0·3	2·5	2·0	0·5
36	landsbygden . antal	4 128 723	402	359	395	119	42	10	12	55	—	9	9	—
37	procent	—	100·0	89·3	100·0	30·1	10·6	2·5	3·1	13·9	—	2·3	2·3	—

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	

där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av

öl (andra maltdrycker)	därav			*brännvin* (konjak o. d.) *och öl*	därav							*brännvin* (konjak o. d.) *och vin*	*brännvin* (konjak o. d.), *vin och öl*	därav		*vin och öl*	därav			*denaturerad sprit*		*tekniska preparat*		
	från avhämtningsställe	å restaurang eller ölstuga	på annat (eller obekant) sätt		brännvin från utminuteringsställe (spir.-handel) och		å utskänkningsställe och ölstuga	å restaurang (och ölstuga)	brännvin genom förmedling av andra och		på annat (eller obekant) sätt			utminuterat brännvin	utskänkt brännvin		från avhämtningsställe	från avhämtningsställe och å ölstuga	å restaurang eller ölstuga	enbart	jämte öl (ev. andra alk. drycker)	enbart	jämte öl (ev. andra alk. drycker)	
					öl å ölstuga	öl på annat sätt			öl å öl tuga	öl på annat sätt														
8	2	5	1	**69**	2	2	25	14	16	9	1	—	**12**	6	6	**13**	3	10	—	**1**	**3**	**1**	**5**	1
5	1	3	1	40	—	1	17	7	10	4	1	—	9	5	4	10	3	7	—	1	2	—	1	2
—	—	—	—	19	1	—	8	6	3	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	3
3	1	2	—	10	1	1	—	1	3	4	—	—	2	1	1	3	—	3	—	—	1	1	—	4
5	2	3	—	**52**	7	1	20	8	11	3	2	**3**	**25**	8	17	**20**	10	8	2	—	**7**	—	**1**	5
3	2	1	—	22	3	1	6	1	8	3	—	3	19	6	13	10	9	1	—	—	6	—	—	6
2	—	2	—	23	1	—	11	6	3	—	2	—	4	—	4	9	1	7	1	—	1	—	—	7
—	—	—	—	7	3	—	3	1	—	—	—	—	2	2	—	1	—	—	1	—	—	—	1	8
13	2	11	—	**31**	9	2	6	2	6	6	—	—	—	—	—	**2**	1	—	1	**3**	**1**	**2**	**15**	9
7	—	7	—	15	6	2	1	2	1	3	—	—	—	—	—	1	1	—	—	3	1	—	4	10
—	—	—	—	10	3	—	5	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	11
6	2	4	—	6	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	9	12
15	2	12	1	**78**	13	5	12	24	16	5	3	—	**22**	4	18	**28**	2	26	—	**1**	**11**	**1**	**2**	13
11	2	9	—	48	9	4	6	19	8	1	1	—	22	4	18	28	2	26	—	1	6	—	2	14
3	—	3	—	12	1	—	3	1	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	17	3	—	3	4	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	16
1	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	17
10	1	9	—	**38**	13	1	4	12	4	4	—	**6**	**10**	5	5	**18**	2	16	—	—	**1**	**2**	**13**	18
—	—	—	—	6	2	—	—	3	1	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	1	5	19
9	—	9	—	25	11	1	4	6	3	—	—	3	5	5	—	12	—	12	—	—	1	—	1	20
—	—	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—	2	1	—	1	6	2	4	—	—	—	—	1	21
1	1	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	22
32	4	28	—	**40**	2	—	3	30	5	—	—	—	**3**	—	3	**5**	—	1	4	**1**	**2**	**1**	**4**	23
29	2	27	—	40	2	—	3	30	5	—	—	—	3	—	3	5	—	1	4	1	2	—	1	24
3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	25
2	—	2	—	**9**	—	—	5	2	2	—	—	**7**	—	—	—	**1**	1	—	—	—	—	**1**	—	26
1	—	1	—	9	—	—	5	2	2	—	—	7	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	27
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
1	—	1	—	**23**	1	1	13	3	1	3	1	**2**	**4**	1	3	—	—	—	—	—	**2**	**1**	**6**	29
1	—	1	—	21	1	1	13	3	1	1	1	2	4	1	3	—	—	—	—	—	—	—	1	30
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	5	31
1189	**134**	**1037**	**18**	**2 397**	**350**	**94**	**615**	**728**	**371**	**180**	**59**	**74**	**327**	**108**	**219**	**607**	**104**	**301**	**202**	**122**	**195**	**16**	**71**	32
19·0	**2·1**	**16·6**	**0·3**	**38·3**	**5·6**	**1·5**	**9·8**	**11·6**	**5·9**	**2·9**	**1·0**	**1·2**	**5·2**	**1·7**	**3·5**	**9·7**	**1·7**	**4·8**	**3·2**	**2·0**	**3·1**	**0·3**	**1·1**	33
1140	119	1005	16	2 272	326	82	597	701	351	157	58	70	309	99	210	584	101	296	187	120	185	6	45	34
19·4	2·0	17·1	0·3	38·8	5·5	1·4	10·2	12·0	6·0	2·7	1·0	1·2	5·3	1·7	3·6	10·0	1·7	5·1	3·2	2·0	3·1	0·1	0·8	35
49	15	32	2	125	24	12	18	27	20	23	1	4	18	9	9	23	3	5	15	2	10	10	26	36
12·4	3·8	8·1	0·5	31·7	6·1	3·0	4·6	6·8	5·1	5·8	0·3	1·0	4·6	2·3	2·3	5·8	0·7	1·3	3·8	0·5	2·5	2·5	6·6	37

Lagförslag om allmän tjänsteplikt.

Kungl. Maj:t hade den 7 maj 1917 till riksdagen avlåtit propositioner med förslag till lag om *allmän tjänsteplikt* samt i samband därmed stående lagar om *arbetsnämnder* och om *inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.* Dessa lagar, vilka samtliga voro avsedda att gälla intill slutet av maj månad 1918, hade till gemensamt syfte att bereda staten förfoganderätt över inom landet tillgänglig arbetskraft för folknäringens tryggande, för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen, för tillgodoseende av krigsmaktens behov, för samfärdselns uppehållande eller för annat ändamål av synnerlig vikt. De tvenne förstnämnda lagförslagens innebörd framgår av följande utdrag ur det till propositionen om allmän tjänsteplikt fogade statsrådsprotokollet:

Genom krigets fortgång framträder av kända skäl i hela världen knappheten på alla slags förnödenheter med ökad styrka. I ett dylikt läge inträder jämväl för de neutrala staterna nödvändigheten att, liksom tidigare de krigförande, inrätta sig på *ekonomisk självtillräcklighet* under krigets hela återstående del och sannolikt en längre tid därutöver. Det gäller då att genom noggrann hushållning med såväl levande som döda produktionsmedel inrikta dessa på de uppgifter, som äro de gynnsammaste och oundgängligaste för folkuppehället. Produktionen måste upphöra inom mindre nödvändiga näringsgrenar och den därigenom lediga arbetskraften omföras till de för det helas välgång obetingat oumbärliga. Problemet blir i första hand en *organisationsfråga.* Vad de döda produktionsmedlen — varor, egendomar, industriella anläggningar o. s. v. — beträffar, hava i vårt land vittgående befogenheter tilldelats staten genom *förfoganderättslagen.*[1] För att emellertid kunna säkerställa de för närvarande viktigaste behoven, nämligen folknäringens tryggande och bränsleproduktionens säkerställande, synes det ofrånkomligt att utrusta det allmänna med en motsvarande *förfoganderätt över arbetskraften.* Icke blott i krigförande länder, såsom Tyskland och Frankrike, utan även i neutrala, såsom Danmark, Norge och Schweiz, har behovet härav oemotståndligt trängt sig fram. I våra nordiska grannländer hava också lagar om viss civil arbetsplikt antagits, närmast för bränslebehovets fyllande, i Schweiz även för jordbruksproduktionen.[2]

Hos oss i Sverige är vår bränslefråga för närvarande mest trängande. Enligt en av 1917 års bränslekommission gjord utredning har det befunnits nödvändigt att för krigets återstående del söka anskaffa nästan allt behövligt bränsle inom landets egna gränser, vilket i huvudsak bör ske genom en högst avsevärd ökning av vedavverkningen. För att undgå faran av bränslebrist redan till hösten måste en avverkning av cirka

[1] Jämför Soc. Medd., årg. 1916, sid. 663, 1917, sid. 574.
[2] Jämför sid. 751 ff.

20 millioner kubikmeter ved (fast mått) genom bränslekommissionens egen försorg omedelbart påbörjas. Denna kvantitet anses kräva 10 millioner dagsverken, som böra vara fullgjorda före höstens inbrott. Härför gäller det nu att i första hand uppbringa nödig arbetskraft, utan att därvid jordbruket med sin kännbara arbetarbrist behöver bliva lidande. Då den ordinarie vedavverkningen under sommaren säkerligen kommer att kräva all den frivilliga arbetskraft, som står till buds, och då antalet för detta arbete lämpade arbetslösa i vårt land dessbättre ännu är ganska ringa, har ingen annan utväg stått till buds än att bereda staten möjlighet att *förfoga över mänsklig arbetskraft.*

Utan detta tillägg till den genom förfogandelagen medgivna rätten till expropriation av skogsmark för kronans räkning skulle denna senare rätt vara gagnlös för det ifrågavarande ändamålet. Att för detta syfte mobilisera åtskilliga årsklasser av värnpliktiga och av dem utvälja de för skogsarbete bäst skickade ansågs icke lämpligt och skulle dessutom, förutom störningar på många områden och avbräck för jordbruket, medföra en mindre önskvärd militärisering av i övrigt rent civila arbetsvillkor.

Vid sådant förhållande, och då inom en av statens krigsberedskapskommission tillsatt subkommitté för socialpolitikens ordnande under krig ett förslag till allmän tjänsteplikt under krig förelåg färdigt, tillkallades fyra medlemmar av denna kommitté, nämligen hovrättsrådet, konstituerade revisionssekreteraren Nils Edling, ordföranden i statens krigsberedskapskommission professorn Eli F. Heckscher, byråchefen Gunnar Huss och aktuarien Otto Järte för att såsom sakkunniga inom finansdepartementet i enlighet med ovannämnda förutsättningar omarbeta sagda förslag.

I sitt yttrande med förslag till lag om allmän tjänsteplikt utgå de sakkunniga från den grundsatsen att, när nationen befinner sig i nödläge, intet slag av samhällsställning, inga ekonomiska förmåner få hindra det allmänna att taga den arbetsduglige i anspråk på vilken plats som helst. Principiellt skall tjänsteplikten därför omfatta alla medborgare, *såväl män som kvinnor i den ålder (15—60 år)* och med de förutsättningar i övrigt, att de kunna antagas i allmänhet lämpliga för fyllandet av ifrågakommande uppgifter. Den nedre åldersgränsen har satts till 15 år i anslutning till gällande författning om arbetslöshetsunderstöd. I tillämpningen skall största aktsamhet iakttagas beträffande såväl äldre som minderåriga och kvinnor, så att de icke löpa kroppslig eller moralisk risk genom de förhållanden, i vilka de genom tjänsteplikten eventuellt kunna försättas.

Lagförslaget är byggt på den principen, att alla personer, som falla under lagens räckvidd, vid dennas ikraftträdande bliva tjänstepliktiga. Denna plikt att stå till förfogande är emellertid latent, tills dess den aktualiseras genom särskild åtgärd, nämligen *kallelse av vederbörligt offentligt organ.* Sådan kallelse förutsätter Kungl. Maj:ts förordnande om tjänstepliktens tillämpande. Förordnandet kan avse alla slag av enskilda eller offentliga företag, som prövas nödiga för folknäringens tryggande för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen, för tillgodoseende av krigsmaktens behov, för samfärdselns uppehållande eller för annat ändamål av synnerlig vikt.

Det primära syftet med tjänsteplikten är att vid nödvändigt arbete, exempelvis jordbruket, *kvarhålla* arbetskraft. Därjämte kan sådan *tillföras*, nämligen närmast arbetslösa, men även sådana, som tagas från arbetsområden av mindre betydelse för det allmänna. Avvägandet mellan olika intressen sker av Kungl. Maj:t vid prövning av väckt fråga om förordnande av tjänsteplikt, därvid omsorgsfull utredning måste föreligga beträffande såväl olika produktiva behov som ock tillgången å frivillig arbetskraft. Förrän förordnande meddelas, skall sålunda hava ådagalagts, att behovet icke på annan väg kan fyllas, liksom ock att möjliga förändringar i driften och andra utvägar icke äro tillfyllest.

För det fall, att tjänsteplikt skulle tillämpas vid enskilda företag, åläggas dessa åtskilliga förpliktelser med avseende å utbetalande av lön m. m. Där förhållandena så påkalla, kan särskild tillsyningsman utses för att förekomma missbruk av de tjänste-

pliktiga från arbetsgivarens sida. Då tjänsteplikten innebär ett offentligt rättsligt förfogande av arbetskraften, medför densamma ett hävande av avtalsfriheten.

Den enskilde är skyldig antaga och utföra arbetet, oavsett huruvida arbets- och lönevillkoren synas honom tillfredsställande eller icke. Dessa villkor få då icke ensidigt bestämmas av arbetsgivaren. Särskilda bestämmelser äro därför träffade i syfte att tillförsäkra de tjänstepliktiga skydd för deras berättigade krav på skälig lön och goda arbetsvillkor i övrigt. Till utgångspunkt tagas därvid de vid resp. arbetsställen vid tjänstepliktens inträdande gällande arbetsvillkoren. Emellertid förutses att av olika skäl, närmast prisstegringar av livsförnödenheter, ändringar bliva nödvändiga. Dessa krav få då ej undertryckas, utan måste komma till sin rätt. För detta ändamål må den tjänstepliktiga personalen — i regel genom utsedda *arbetarutskott* — lokalt förhandla med arbetsledningen. Skulle därvid överenskommelse ej träffas, ifrågakommer närmast medling av statens förlikningsman.

För det fall, att ej heller därvid enighet vinnes och part icke vill åtnöjas med de gällande villkoren, måste uppenbarligen utväg beredas för tvistens slitande. Detta påkallas särskilt ur de tjänstepliktigas synpunkt, då, till följd av stegring i prisnivån, förbättringar i lönevillkor eller annat avseende måhända ofta böra billigtvis genomföras och en avböjande hållning från vederbörande arbetsledning sida icke kan få utgöra hinder härför. Förslaget innefattar därför bestämmelser för avgörande inför centralt organ, som, därest förhandling icke leder till överenskommelse, äger träffa avgörande. Detta avgörande bör dock *icke äga karaktären av skiljedom*, då sådan måste förutsättas i regel anpassas med ledning av de tvistande parternas ståndpunkter. De speciella förhållanden, som av tjänsteplikten framkallas, göra det nämligen lämpligt, att det centrala organet för arbetstvisters slitande äger befogenhet att mera fritt träffa avgörande och sålunda efter sig företeende omständigheter samt med beaktande bland annat av föreliggande eller förestående förhållanden, som undandraga sig parternas kännedom, fatta sitt beslut. Detta kan sålunda gälla även andra spörsmål än dem, om vilka tvisten rört sig, samt särskilt åsyfta erforderlig likformighet med andra jämförliga arbetsföretag.

Det har ansetts angeläget, att den sakkunskap vid behandling av frågor om arbets- och lönevillkor, som fackorganisationens förtroendemän besitta, må stå till arbetspersonalens förfogande. Särskild bestämmelse om att sådana förtroendemän få anlitas såsom ombud eller biträden vid förhandlingar ingår därför i lagförslaget.

Till skydd för de tjänstepliktiga föreslås vidare, att den, som är lagstadd eller annorledes anställd i annans tjänst eller arbete, ej må avskedas från anställningen i anledning därav, att han har att fullgöra honom åliggande tjänsteplikt. Denna får ej heller medföra inskränkning i medborgerliga rättigheter, exempelvis politisk och kommunal rösträtt.

Om också enskilda intressen — såväl företagens som individernas — måste vika inför det allmännas kraf, böra starkast möjliga garantier skapas för att den nödvändiga uttagningen av tjänstepliktiga sker efter objektiva grunder och med aktgivande på hänsyn, som kunna vara motiverade i de särskilda fallen. Bland sådana billighetssynpunkter angivas i lagförslaget arbetsförmåga, levnadsålder, hälsotillstånd, familjeförhållanden, hemort och föregående verksamhet. Besvärsrätt tillförsäkras också de tjänstepliktiga i fråga om vissa förfoganden av den kallande myndigheten.

Då den föreslagna lagstiftningens tillämpning blir icke blott synnerligen grannlaga utan under vissa förutsättningar även mycket arbetskrävande, föreslås för densamma särskilda offentliga organ, nämligen en *riksarbetsnämnd, länsarbetsnämnder* samt *kommunala arbetsnämnder*. Med hänsyn till sammanhanget med det allmännas åtgärder för arbetslöshetens bekämpande förutsättes, att denna organisation skall träda i stället för och bliva den mera effektiva utformningen av de nu fungerande arbetslöshets- och hjälporganen. Till de kommunala länsarbetsnämnderna skall den offentliga arbetsförmedlingen nära anknytas, liksom också yrkesinspektionens befattningshavare

förutsättas skola medverka med hänsyn bland annat till vikten av att beakta arbetarskyddssynpunkter.

Kommunal arbetsnämnd tillsättes i regel i alla kommuner; ordföranden utses av konungens befallningshavande, övriga ledamöter av kommunen. Länsarbetsnämnd utses av Kungl. Maj:t på förslag av riksarbetsnämnden, som därom samråder med länsstyrelsen. I både kommunal- och länsarbetsnämnd skall i regel ingå kvinnlig ledamot. Arvoden förutsättas utgå till åtminstone någon ledamot samt till erforderliga tjänstemän och biträden.

Riksarbetsnämnden, som under Kungl. Maj:t utövar den centrala ledningen, har, såsom redan antytts, jämväl att i sista hand reglera arbets- och lönevillkoren för arbetsställen, där tjänsteplikt tillämpas. Frågor av sistberörda slag behandlas av särskild nämndens avdelning, i vilka vissa medlemmar skola med erfarenhet och insikt i sociala frågor förena opartiskt förhållande till arbetsgivare och arbetare. Andra ledamöter skola besitta erforderlig sakkunskap för tillvaratagande av arbetsgivares och arbetares intressen. Beträffande i övrigt sammansättningen av de olika nämnderna gäller, att de böra tillföras erfarenhet och sakkunskap i förekommande ärenden samt utgöra så vitt möjligt allsidigt uttryck för uppfattningen inom olika befolkningslager. Vid valet bör vidare beaktas vikten av samverkan med andra vederbörande myndigheter samt av kontinuitet med hittillsvarande kristidsorgan.

Förutom att garantier lämnats beträffande reglerandet av arbets- och löneförhållandena, betonas de tjänstepliktigas anspråk på skydd dels för rimlig inkomst vid ackordsarbete under skälig utbildningstid vid överflyttning till ovant arbete, dels ock för försörjning av hemmavarande familj. Särskilt vid förflyttning måste ock anordningar vidtagas för de tjänstepliktigas förseende med *bostad* och *livsförnödenheter*. Vidare påpekas statens skärpta ansvar för säkerhet och sundhet i arbetet, varav påkallas särskilda *åtgärder för arbetarskydd samt för tillfyllestgörande ersättning och vård vid sjukdom och olycksfall*. Vid arbete allenast för statens räkning kan i dessa avseenden sörjas genom administrativa föreskrifter. Därest åter tjänsteplikt skulle tillämpas hos enskilda arbetsgivare, torde vissa lagstiftningsåtgärder bliva erforderliga härutinnan.

De sakkunniga hava sålunda, med hänsyn till möjligheten av ytterligare skärpning av kristillståndet, låtit tjänsteplikten principiellt omfatta hela näringslivet. För närvarande är det emellertid avsikten att begränsa tjänsteplikten till endast *vedavverkning för kronans räkning*, på vilket område det ligger stor fara i dröjsmål med de uppgjorda planernas utförande.

För utsträckning av tjänsteplikten till andra näringar eller till *arbete för enskild räkning* skulle i anseende till tjänstepliktens utomordentliga karaktär *riksdagens samtycke* erfordras. En sådan utsträckning förutsättes kunna under vissa förhållanden bliva erforderlig närmast för jordbrukets behov.

Under förutsättning, att lagen om tjänsteplikt bleve av riksdagen antagen, föreslog Kungl. Maj:t i en särskild proposition, att riksdagen måtte lämna samtycke till, att tjänsteplikt i den omfattning, som funnes påkallad, finge tillämpas med avseende å verksamhet, som för kronans räkning bedrives för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen. Behovet av arbetskraft för detta ändamål låg också till grund för det ovan nämnda lagförslaget om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Denna lag skulle i sin helhet hava följande lydelse:

Härigenom förordnas, att vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, konungen skall, i den mån det erfordras för beredande av tillgång till arbetskraft för arbete, som för kronans räkning

bedrives för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen, äga bestämma, att skogsarbete eller drift vid sågverk eller annan industriell anläggning skall för viss tid eller tills vidare inskränkas eller nedläggas.»

Lagutskottet anförde i sitt i anledning av de fyra nämnda propositionerna avgivna utlåtande bland annat följande:

Det bör enligt utskottets mening icke förnekas, att en tjänsteplikt av den art, Kungl. Maj:t föreslagit, kan under vissa utomordentliga förhållanden vara ett nödvändigt medel i statens hand att reglerande ingripa för säkerställande av en oumbärlig produktion. Men å andra sidan innebär också dess införande ett synnerligen kraftigt ingrepp i den enskildes frihet att förfoga över sin person och sin arbetskraft — alltså på ett särdeles ömtåligt område — på samma gång det är ägnat att framkalla de kännbaraste rubbningar i den enskilda näringsverksamheten även för andra än de därav omedelbart drabbade. Den lämpligaste regleringen av tjänstepliktsförhållandet i en mängd skilda avseenden är ock en synnerligen vansklig och grannlaga sak. Finnes en lagstiftning av denna art icke kunna helt umbäras, bör den därför, enligt utskottets mening, likvisst vidtagas allenast med sträng begränsning till den omfattning, i vilken den på grund av redan överskådliga förhållanden kan antagas vara nödvändig.

Av utredningen i propositionen framgår, att den egentliga orsaken, varför det funnits nödigt att till innevarande riksdag inkomma med förslag om tjänsteplikt, är det yppade behovet av en betydligt ökad bränsleproduktion under närmaste tid. Anledningen åter därtill att nämnda förslag fått en långt vidare ram än som av berörda behov betingas, är tydligen, såsom departementschefen omförmäler, att söka i det förhållande, att lagförslaget baserats på ett redan förefintligt utkast till lag om allmän tjänsteplikt, vilket av särskilda sakkunniga utarbetats såsom ett led i ordnandet av landets ekonomiska krigsberedskap. Departementschefen har emellertid funnit jämväl sakliga skäl tala för att en lagstiftning om tjänsteplikt av generell omfattning vidtages. Såsom av hans uttalande till statsrådsprotokollet framgår är det, vid sidan av bränsleproduktionen, egentligen jordbruksnäringen som, så vitt förhållandena nu kunna överblickas, förväntas bliva i behov av att statsmakten på lagtvångets väg dit dirigerar arbetskraft. Emellertid framgår det såväl av i ämnet avgivna motioner som av de upplysningar, som vunnits under ärendets handläggning i utskottet, att man bland jordbruksnäringens egna idkare och målsmän allmänt ställer sig tvivlande till lämpligheten att i jordbruksarbete begagna sig av en på denna väg erhållen arbetspersonal, under hänvisning till de särskilda arbetsformer och arbetsordning, som måste tillämpas inom jordbruket. Vid sådant förhållande har det synts utskottet att man bör övergiva tanken på att för närvarande införa tjänsteplikt för annat ändamål än bränsleproduktion, och utskottet har därför inriktat sitt vidare arbete på prövningen av det sålunda begränsade spörsmålet.

Härigenom vinnes ock fördelen av en högeligen önskvärd begränsning och förenkling i ett annat viktigt hänseende. Då det kungl. förslaget stadgar skyldighet att utföra arbete icke blott i kronans tjänst, utan ock hos enskilda företagare, har skälet härtill varit det förhållande, att tjänsteplikten avsetts att komma till användning jämväl inom jordbruket. En dylik form för tjänstepliktens utförande för emellertid med sig nödvändigheten att reglera en rad av ömtåliga och svårlösta frågor rörande förhållandet i ekonomiskt och andra avseenden mellan enskild arbetsgivare och arbetspliktig; och det kungl. förslaget innehåller ock åtskilliga bestämmelser i dessa ämnen, vilkas verkningar i praktiken äro vanskliga att överblicka, och som i allt fall skulle erfordra en ingående prövning. Begränsas åter det föreliggande spörsmålet till att gälla tjänsteplikt för bränsleproduktionen, bör detsamma, enligt utskottets mening, tillika begränsas att gälla arbete i kronans egen tjänst.

Vad därnäst beträffar de allmänna grunder, som böra tillämpas vid inkallelser till fullgörande av tjänsteplikt, hava vissa synpunkter och krav framställts i flera i anled-

ning av Kungl. Maj:ts förslag avgivna motioner. Sålunda har i en motion yrkats, att från tjänsteplikten måtte fritagas alla de folkgrupper, som äro anställda i jordbrukets tjänst och därav hava sin utkomst. Och även yrkanden, framställda i andra motioner, grundas på farhågan, att tjänsteplikten skall gå ut över jordbruksnäringen. Utskottet instämmer livligt däri, att det med den knappa livsmedelstillgång, som under närmaste året tyvärr är att emotse, icke kan få komma i fråga, att tillgodoseendet av bränslebehovet äger rum på bekostnad av den produktion, vari våra viktigaste livsmedel framställas; och har utskottet i sitt lagtextförslag infört en erinran härom. Men att, såsom i den ovan anförda motionen ifrågasatts, helt och hållet undantaga alla de till jordbruket anknutna befolkningsgrupperna låter sig icke göra, bl. a. av det skäl att häribland befinner sig ett högst avsevärt antal personer, som vid sidan av jordbruksarbete normalt pläga arbeta inom skogsbruksnäringen jämväl sommartid och vilka på samma gång utgöra den grupp, där den största erfarenheten och vanan vid skogsarbete är till finnandes.

Såsom en följd av den väsentliga begränsning, utskottet föreslagit i fråga om allmän tjänsteplikt, i det att densamma skulle gälla allenast bränsleanskaffning, har utskottet funnit sig böra inarbeta stadgandena om arbetsnämnder i lagförslaget om tjänsteplikt och i sakligt hänseende reglerat deras verksamhet blott försåvitt de hava att taga befattning med ordnandet av denna tjänsteplikt. Emellertid har utskottet icke kunnat förbise, att den föreslagna nämndorganisationen varit avsedd att även göra tjänst vid lösningen av en vidare uppgift, vilken under en nära framtid kan visa sig vara av synnerligen angelägen natur, nämligen reglering av arbetsmarknaden vid inträffande arbetslöshet samt i samband därmed stående understödsverksamhet. Utskottet har därför ansett sig böra i sitt lagförslag angiva, att arbetsnämnderna även må anlitas för dessa uppgifter, i den mån sådana uppdragas åt dem genom annan lagstiftning eller genom förordnande av Kungl. Maj:t.

Arbetsnämndernas huvudsakliga arbete enligt föreliggande förslag blir att verkställa uttagning och fördelning av de tjänstepliktiga. I fråga om *vilka som äro tjänstepliktiga* har utskottet i huvudsak följt Kungl. Maj:ts förslag. Dock har bland de kategorier, som undantagits från tjänsteplikt, förutom ämbets- och tjänstemän samt krigsmän och därmed jämställda, även upptagits personal vid kommunikationsinrättningar m. m. Samtliga dessa undantag gälla emellertid endast i den mån, Konungen ej annorlunda förordnar.

Därjämte har utskottet ansett erforderligt, att i lagen meddelas stadganden om klagorätt över nämndernas beslut om inkallelse. Över länsarbetsnämnds beslut torde med hänsyn till den arbetsbörda, som det oaktat kommer att åvila riksarbetsnämnden, någon klagorätt icke böra tillåtas. Därmed har tydligen icke gjorts någon begränsning i högre nämnds rätt att av sig själv städse övervaka de lägre nämndernas verksamhet. Klagorätt har sålunda medgivits endast över kommunal arbetsnämnds beslut. Dylik klagorätt bör tydligtvis stå varje tjänstepliktig till buds. Dessutom synes densamma böra vara medgiven för arbetsgivare, som anser, att uttagning av hos honom anställda personer skett i strid mot de för uttagning meddelade stadgandena. Arbetsgivares klagorätt inverkar givetvis ej å den uttagnes rätt att själv bestämma i saken. Slutligen bör naturligen klagorätt tillkomma vederbörande arbetsföreståndare i det fall, att han anser sig icke hava fått för arbetet lämpad arbetskraft.

Vad beträffar frågan om de tjänstepliktigas lön får utskottet påpeka följande. Jämlikt utskottets förslag skola de vid tidpunkten närmast före kallelsen i orten gängse avlöningsförmånerna gälla. Vinnes ej enighet om avlöningens storlek, kan saken hänskjutas till riksarbetsnämnden. Oavsett huruvida dylikt hänskjutande skett, kan riksarbetsnämnden upptaga frågan, men får ej bestämma lägre avlöningsförmåner än de för arbetet i orten allmänt gällande. Sålunda skall i regeln det gängse priset för skogsarbete tillämpas. Med hänsyn till den höjd, priset för dylikt arbete nu i allmänhet nått, finner utskottet det föreligga föga risk för att det enligt dessa grunder bestämda priset understiger vad vederbörande arbetare i sitt ordinära arbete erhållit. Skulle

emellertid i något fall så vara förhållandet, finner utskottet dock icke tillrådligt att för en arbetare stadga högre avlöning än för de övriga. Ett sådant system skulle säkerligen i praktiken visa sig ytterst olyckligt för arbetsförhållandena och arbetsresultatet. Under alla omständigheter lärer ersättning för en förlust, som en uttagen tjänstepliktig må hava lidit genom inkallelsen och som av särskilda skäl må finnas böra honom gottgöras, böra beredas honom i annan ordning än genom lagbestämmelser av den art som i motionerna ifrågasatts, och som helt säkert skulle föranleda till svårlösta tvister.

Därest utskottets hemställan om antagande av det av utskottet utarbetade lagförslaget vinner bifall, bortfaller den förutsättning, varunder *propositionen angående tillämpning av allmän tjänsteplikt för visst ändamål* avgivits, och hemställer alltså utskottet, att sistnämnda proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

I likhet med lagrådet finner utskottet den föreslagna lagen *om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift* icke kunna anses vara — utöver tjänstepliktslagen — erforderlig för beredande av tillgång till arbetskraft för bränslebehovets täckande och finner sig förty ej böra tillstyrka bifall till ifrågavarande lagförslag.

Lagutskottets förslag blev icke i någondera kammaren i oförändrat skick antaget. I första kammaren framställdes bland annat yrkande om, att lagen i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag skulle äga tillämpning även i fråga om arbete för livsmedelsproduktion. Kammaren beslöt emellertid att i denna punkt biträda utskottets förslag. Andra kammaren beslöt åter bland annat, att från tjänsteplikt skulle undantagas kvinnor och personer, som voro fullt sysselsatta med jordbruksarbete. Likaledes bifölls ett i utskottet reservationsvis framställt yrkande om garanterande av full gottgörelse för det fall, att tjänstepliktens fullgörande för någon skulle medföra minskning av arbetsförtjänst eller annan särskild kostnad. Utskottet, som fick i uppdrag att sammanjämka kamrarnas skiljaktiga beslut, föreslog bland annat, att andra kammaren skulle i fråga om de båda sistnämnda punkterna bifalla utskottets ursprungliga, av första kammaren antagna förslag. Vid frågans förnyade föredragning beslöt emellertid andra kammaren att avslå såväl detta sammanjämkningsförslag som ett av första kammaren bifallet återremissyrkande. Härigenom har lagförslaget fallit.

Allmän tjänsteplikt i utlandet.[1]

Civil arbetsplikt i vissa neutrala länder.

De av världskriget förorsakade växande svårigheterna för de få återstående neutrala staterna i Europa hava efter hand försatt dem i ett ekonomiskt nödläge, som visserligen ännu till graden, ehuru numera knappast till arten, avviker från motsvarande förhållanden inom de krigförande länderna. Följden härav har också blivit, att vissa neutrala nödgas vidtaga samma genomgripande åtgärder på bland annat arbetsmarknadens område som tidigare de krigförande, likväl med den skillnaden, att motivet för vissa neutrala staters åtgöranden i detta avseende icke varit det militära kravet på krigsmaterialtillverkningens förseende med ökad arbetskraft, utan allenast omsorgen om folknäringens tryggande och bränslebehovets fyllande. De neutrala länder, från vilka sådana underrättelser hittills föreligga, äro *Norge*, *Danmark* och *Schweiz*. I de båda förstnämnda staterna skall laglig möjlighet beredas att använda i huvudsak värnpliktiga till närmast vedhuggning. I Schweiz, där ifrågavarande förordning utfärdats på administrativ väg med stöd av den befogenhet, som i anledning av kriget tilldelats förbundsrådet, hava kantonerna bemyndigats att utkräva jordbruksarbete av den civila befolkningen; på grund av den omfattande mobilisering, som Schweiz vidtagit för sin neutralitetsvakt, är där icke tal om någon civil arbetskommendering av värnpliktiga, utan skall det civila arbetstvånget tvärtom bl. a. avse att hjälpa de gårdar, vilkas brukare äro mobiliserade.

Danmark.

Danska regeringen hade den 31 mars 1917 för folketinget framlagt förslag till lag om vissa åtgärder för ökat tillgodogörande av landets bränsletillgångar.

Enligt lagförslaget skulle inrikesministern kunna ålägga ägare av skogar, torvmossar samt sten- och brunkolsfyndigheter att vidtaga åtgärder för ökat utnyttjande av däråbefintliga bränsletillgångar. Fastighetsägare, som erhölle sådant åläggande, skulle dock kunna fordra, att staten skulle expropriera ifrågavarande fastigheter i den omfattning, som vore behövlig för åvägabringande av den anbefallda produktionsökningen. Dylik expropriation skulle, förutom själva marken med däråbefintliga bränsletillgångar, även omfatta för anläggande av vägförbindelser eller eljest för arbetet behövliga områden. Jordägare, som själv önskade fullgöra honom enligt denna lag ålagt arbete,

[1] Enligt bil. till kungl. prop. n:r 341 med förslag till lag om allmän tjänsteplikt.

skulle likaledes äga rätt att påfordra expropriation av för vägförbindelser behövliga områden m. m. Därest jordägare underläte att ställa sig till efterrättelse, vad honom enligt denna lag blivit ålagt, skulle staten äga övertaga driften och expropriera härför behövliga områden. Exproprierat område skulle, då det av staten icke längre toges i anspråk för i lagen avsett ändamål, till jordägaren återställas mot avgift, som i samband med expropriationsförrättningen fastställes; önskade ägaren icke återfå området, skulle det däremot förbliva i statens ägo.

En förutsättning för att dessa föreskrifter om ökad produktion skulle bliva effektiva, är tydligen, att erforderlig arbetskraft och behövliga transportmedel stå till buds. För den händelse arbetskraft icke i vanlig ordning kan anskaffas, hade det i första hand ansetts lämpligt, att staten för sin del tillgodoser sitt behov genom kommendering av värnpliktiga till här ifrågavarande arbeten, vilkas utförande under nuvarande förhållanden måste anses innebära ett livsvillkor för hela landets befolkning. Såsom en andra utväg föreslogs utskrivning av arbetare inom den ort, där de för exploatering avsedda bränsletillgångarna förefinnas. Härvid hade man dock ej ansett sig kunna gå så långt som till att beröva lantbruket eller andra näringsgrenar någon del av den där sysselsatta arbetskraften, utan hade utskrivningsrätten begränsats till sådana peroner, som redan äro arbetslösa. Utskrivning skulle kunna anlitas icke endast för att fylla statens eget behov av arbetskraft, utan även för att tillhandagå enskilda arbetsgivare, som enligt denna lag blivit ålagda ombesörja viss produktion men som ej vore i stånd att anskaffa därtill behövlig arbetskraft. Dock hade man för detta fall icke ansett lämpligt att — såsom i fråga om arbete för statens räkning — fastställa bötesansvar för uraktlåten arbetsskyldighet, utan hade risken för arbetsvägran begränsats till förlust av det extra ordinära arbetslöshetsunderstödet.

Bestämmelserna om tryggande av arbetartillgången hade följande lydelse:

§ 11.

Försvarsministern bemyndigas att låta till militär tjänstgöring inkallade värnpliktiga fullgöra arbete i statens skogar eller å av staten i enlighet med denna lag övertagna områden.

§ 12.

Inrikesministern bemyndigas att — därest arbetet i statens skogar och på i enlighet med denna lag övertagna områden icke på annat sätt (jfr § 11) kan nöjaktigt utföras — ålägga de kommunala myndigheterna att, på sätt närmare blir bestämt, anskaffa arbetskraft och behövliga samfärdsmedel, eventuellt genom utskrivning av arbetare och körslor. Till arbete må endast utskrivas personer, som äro arbetslösa, och företrädesvis sådana, som på grund av sin förutvarande sysselsättning befinnas lämpliga för ifrågavarande arbete. Till arbete utanför kommunens gränser utskrivas företrädesvis arbetslösa, som icke äro familjeförsörjare. Personer, som med läkarintyg styrka, att de icke kunna utföra arbetet, må icke utskrivas.

Kan staten icke anskaffa bostäder åt arbetsstyrkan, äger inrikesministern att genom de kommunala myndigheterna anordna inkvartering hos ortsbefolkningen efter därom av ministern utfärdade bestämmelser.

Till arbete utskrivna personer erhålla vederlag, som fastställes av ministern efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer, eventuellt efter förslag av statens förlikningsman. De dagar, en person varit arbetslös före här ifrågavarande arbetes början och efter dess slut, betraktas, i vad angår arbetarens förhållande till de av staten erkända arbetslöshetskassorna, såsom hörande till samma arbetslöshetsperiod. Arbetsskyldigheten upphör, så snart arbetaren erhållit sysselsättning inom sitt eget yrke.

§ 13.

Därest enskild ägare av i denna lag omförmälda områden styrker, att han icke med till buds stående medel — härunder inbegripet hänvändelse till den offentliga arbetsförmedlingen samt närmaste avdelning av grovarbetarnas arbetslöshetskassa — kan anskaffa den för anbefalld driftsutvidgning eller för produkternas transport till närmaste station eller hamn erforderliga arbetskraften, och därest inrikesministern finner, att skälig avlöning av jordägaren för detta arbete erbjudits, kan ministern efter hemställan från bränslekommissionen förordna, att bestämmelserna i § 12 skola för ifrågavarande arbete tillämpas, dock så, att den, som utskrivits till dylikt arbete, kan vägra åtaga sig detsamma, men får denne arbetare i så fall varken bidrag av det extra ordinära tillägget till understödet från arbetslöshetskassan eller hjälp på grund av lagen om kommunala dyrtidsanordningar den 28 december 1916.

Jordägare, som styrkt, att han icke ens på i § 13 anvisad väg kunnat erhålla behövlig arbetskraft, skulle vara berättigad att, därest staten icke ville övertaga hans fastighet, erhålla befrielse från honom enligt denna lag ålagda förpliktelser. Den, som eljest underläte att fullgöra, vad honom enligt denna lag blivit ålagt, skulle straffas med böter från 5 kr. till 10 000 kr. I särskilda fall skulle inrikesministern äga förelägga den tredskande ett vite från 2 till 200 kr. per dag, intill dess åläggandet fullgjorts.

Lagen vore avsedd att omedelbart träda i kraft, med undantag för de ovan anförda §§ 12 och 13, som skulle tillämpas från den tidpunkt regeringen efter samråd med arbetslöshetsförsäkringsnämnden funne lämpligt därom förordna.

Riksdagen har den 19 april godkänt lagförslaget med vissa däri under utskottsbehandlingen vidtagna ändringar. Sålunda har bestämmelsen om att jordägare under vissa förhållanden skall kunna påfordra expropriation, ersatts med en föreskrift om, att fastighetsinnehavare, som anser sig sakna resurser för det anbefallda arbetets utförande, inom 10 dagar därom skall göra anmälan till den av inrikesministern och riksdagen i förening tillsatta bränslekommissionen, som därefter äger träffa förfogande om arbetets överlåtande till annan person eller dess övertagande av staten, eventuellt i samband med expropriation av bränsletillgångarna eller den mark, varå dessa förefinnas. För arbetet behövliga järn- och spårvägsanläggningar med därtill hörande rullande material skola ävenledes av staten kunna tagas i anspråk genom expropriation för alltid eller för viss tid. Till skydd för fastighetsinnehavarnas intressen hava i lagen intagits ett flertal nya klausuler. Sålunda har föreskrivits, att fastighetsinnehavare skall kunna fordra, att staten till gängse pris övertager det av honom producerade bränslet, därest han för detsamma ej funnit annan köpare. Vidare har fastslagits, att fastighetsinnehavaren icke må kunna åläggas att ombesörja bränslets fors-

ling till hamn eller järnvägsstation annat än i den mån han i likhet med kommunens övriga innevånare genom utskrivning blir ålagd vissa körslor (jämför § 12, fjärde stycket). Bestämmelserna om tryggande av arbetartillgången (§§ 11—13) hava, med av riksdagen gjorda ändringar och tillägg, erhållit följande lydelse:

§ 11.

Försvarsministern bemyndigas att låta till militär tjänstgöring inkallade värnpliktiga fullgöra arbete i statens skogar eller vid av staten övertagna eller exproprierade bränsletillgångar, ävensom å av staten i enlighet med denna lag övertagna områden.

§ 12.

Inrikesministern bemyndigas att — därest arbetet i statens skogar eller vid av staten övertagna eller exproprierade bränsletillgångar, ävensom på i enlighet med denna lag övertagna områden icke på annat sätt (jfr § 11) kan nöjaktigt utföras — ålägga de kommunala myndigheterna inom ett av bränslekommissionen angivet område att utskriva arbetare till ett antal, som för varje kommun fastställts med stöd av från arbetsförmedlingskontoren inhämtade upplysningar om antalet i orten förefintliga arbetslösa. Till arbete må endast utskrivas personer, som äro arbetslösa, och företrädesvis sådana, som på grund av sin förutvarande sysselsättning befinnas lämpliga för ifrågavarande arbete. Till arbete utanför kommunens gränser utskrivas företrädesvis arbetslösa, som icke äro familjeförsörjare. Personer, som med läkarintyg styrka, att de icke kunna utföra arbetet, må icke utskrivas.

Kan staten icke anskaffa bostäder åt arbetsstyrkan (därunder inbegripna personer, som enligt denna paragrafs fjärde stycke ålagts att utföra körslor) äger inrikesministern att genom de kommunala myndigheterna anordna inkvartering hos ortsbefolkningen efter därom av ministern utfärdade bestämmelser. Sådan inkvartering må dock icke äga rum, därest i orten redan finnes militär inkvartering av större omfattning.

Till arbete utskrivna personer erhålla vederlag eventuellt med tillägg av dagtraktamente, som fastställes av ministern efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer, om så kräves efter förslag av statens förlikningsman. De dagar, en person varit arbetslös före här ifrågavarande arbetes början och efter dess slut, betraktas, i vad angår arbetarens förhållande till de av staten erkända arbetslöshetskassorna, såsom hörande till samma arbetslöshetsperiod. Arbetsskyldigheten upphör, så snart arbetaren erhållit sysselsättning inom sitt eget yrke.

Efter förslag av bränslekommissionen kan inrikesministern, efter samråd med de kommunala myndigheterna inom ett visst område, ålägga dessa att genom utskrivning bland inom kommunen bosatta ägare av hästar och fordon eller på annat sätt anskaffa för bränslets forsling till närmaste hamn eller järnvägsstation behövliga transportmedel. För transporten utbetalas ersättning, som av inrikesministern fastställts efter samråd med bränslekommissionen och representanter för de berörda kommunala myndigheterna. Vid utskrivning av körslor skall för jordbrukarnas vidkommande hänsyn tagas till, att skördens inbärgning icke hindras.

§ 13.

Därest fastighetsägare (brukare) styrker, att han icke med till buds stående medel — härunder inbegripet hänvändelse till den offentliga arbetsförmedlingen samt grovarbetarnas arbetslöshetskassas huvudkontor — kan anskaffa den för anbefalld driftsutvidgning erforderliga arbetskraften, och därest inrikesministern finner, att skälig avlöning av jordägaren för detta arbete erbjudits, kan ministern efter hemställan från bränslekommissio-

nen förordna, att bestämmelserna i § 12 skola för ifrågavarande arbete tillämpas, dock så, att den, som utskrivits till dylikt arbete, kan vägra åtaga sig detsamma, men får denne arbetare i så fall varken bidrag av det extra ordinära tillägget till understödet från arbetslöshetskassan eller hjälp på grund av lagen om kommunala dyrtidsanordningar den 28 december 1916.

Därest kommun, som själv producerat bränsle å skogar, mossar eller kolgruvor eller inköpt dylikt av staten eller enskilda personer, inför bränslekommissionen styrker, att den icke varit i stånd att på frivillig väg anskaffa behövliga transportmedel för bränslets forsling från produktions- eller upplagsorten till närmaste järnvägsstation eller hamn, och inrikesministern finner, att skälig betalning för sådan transport erbjudits, äger ministern förordna, att bestämmelserna i § 12, fjärde stycket, skola för detta fall tillämpas.

Lagen skall enligt riksdagens beslut gälla till den 1 april 1918.

Norge.

Genom beslut den 24 juli 1916 medgav stortinget, att värnpliktiga, som voro skyldiga att deltaga i årets regementsmöte, måtte fritagas från denna tjänstgöring, mot att de i stället åtoge sig att under 40 dagar utföra vedhuggning i statens eller kommunernas skogar. Även för innevarande år har det ansetts nödvändigt att hava tillgång till värnpliktig arbetskraft för skogsarbeten och eventuellt lantbruksarbete. Av militära hänsyn fann regeringen dock ej rådligt att ännu en gång medgiva någon inskränkning i fredsutbildningen, utan framlades i stället för stortinget förslag till provisorisk lag, varigenom värnpliktiga i behövlig utsträckning skulle kunna inkallas till extra tjänstgöring för utförande av civilt arbete.

Ifrågavarande lagförslag, dagtecknat den 23 februari 1917, hade följande lydelse:

Förslag till lag om skyldighet för värnpliktiga att utföra civilt arbete.

§ 1.

Värnpliktiga kunna tills vidare åläggas att utföra civilt arbete, även om detta icke står i samband med något militärt företag.

§ 2.

Därest icke hela årsklasser vid något truppförband på en gång inkallas, må värnpliktiga uttagas till här ifrågavarande arbete, utan att lottkastning behöver äga rum.

§ 3.

Närmare bestämmelser om arbetets anordning utfärdas av Konungen eller den han därtill bemyndigar.

§ 4.

Den, som utan laga förfall underlåter att inställa sig till arbetet eller utan tillstånd lämnar anvisad arbetsplats, straffas enligt strafflagen för krigsmakten § 34, mom. 2.

§ 5.

Denna lag träder genast i kraft.

Bestämmelsen i § 2 har tillkommit med hänsyn till norska värnpliktslagens § 55, enligt vilken lottkastning skall äga rum i sådana fall, där endast någon del av en årsklass skall inkallas till tjänstgöring. Med hänsyn till nödvändigheten att erhålla för det ifrågakommande civila arbetet lämplig arbetskraft har föreskrivits, att denna bestämmelse vid här berörda inkallelse icke skall tillämpas.

Värnpliktiga, som inkallats till civilt arbete, skulle enligt lagförslaget vara underställda krigslagarna endast i händelse de göra sig skyldiga till undanhållning. Andra pliktförsummelser under eller i samband med arbetet hade med hänsyn därtill, att de värnpliktiga ej skola stå under militärt befäl, ej ansetts böra falla under militär jurisdiktion. Några speciella ansvarsbestämmelser för dylika fall ansågos ej nödiga. Det förutsattes nämligen, att värnpliktig, som icke på ett tillfredsställande sätt fullgjorde det honom ålagda arbetet, skulle hemförlovas för att omedelbart därefter inkallas till krigstjänstgöring (vid neutralitetsvakten) under minst lika lång tid, som han skulle deltagit i det civila arbetet. Värnpliktslagens ovannämnda § 55 utgör intet hinder för en sådan anordning, enär berörda krigstjänstgöring enligt en den 20 augusti 1915 utfärdad lagändring är att hänföra till sådan tjänstgöring under extra ordinära förhållanden, varvid föreskriften om lottdragning icke äger tillämpning.

Värnpliktiga, som fullgjort dem enligt denna lag ålagt arbete, skola, enligt vad av försvarsministerns uttalande framgår, få räkna sig detta tillgodo i stället för motsvarande krigstjänstgöring. Någon uttrycklig föreskrift härom i lagen har ej ansetts behövlig, enär regeringen, såsom nämnt, äger full handlingsfrihet i fråga om dessa inkallelser.

Generalkrigskommissarien (chefen för inskrivningsväsendet) Bratlie, som blivit anbefalld att avgiva yttrande över lagförslaget, föreslog för sin del, att arbetsskyldighet för statens räkning måtte kunna åläggas icke endast värnpliktiga, utan över huvud alla arbetsföra män (event. även kvinnor). Regeringen anmärkte häremot, att en dylik utsträckning av lagens tillämpning skulle nödvändiggöra åtskilliga tidsödande åtgärder för de arbetspliktigas inskrivning m. m., som under nu rådande kritiska förhållanden icke kunna medhinnas. Generalkrigskommissariens förslag, som in extenso bifogats propositionen till stortinget, var av följande lydelse:

§ 1.

Därest brist på livsmedel eller andra livsförnödenheter inträtt eller är att befara, är varje inom landet bosatt arbetsför man (event. kvinna) från och med det år, varunder han fyller 21 år till och med det år, då han fyllt 44 år,[1] skyldig att efter åläggande av de civila myndigheterna utföra sådant civilt arbete, som avser att avhjälpa eller

[1] Åldersgränsen är fastställd i överensstämmelse med värnpliktslagen.

förebygga nämnda brist. Arbetet må icke utsträckas utöver sex månader vid varje inkallelse. Fråga om arbetsförmåga underställes i tvistiga fall läkares prövning.

Män, vilka som värnpliktiga äro upptagna i härens eller flottans rullor, kunna i kommandoväg beordras att inställa sig till civilt arbete och äro, därest de utan laga förfall utebliva, underkastade ansvar inför krigsrätt och enligt krigslagarna för underlåtenhet att lyda given order.

§ 2.

Inkallelse till civilt arbete sker distriktsvis efter den för de värnpliktigas redovisning fastställda indelningen. Inom varje distrikt inkallas såvitt möjligt män av yngre årsklass före äldre.

Värnpliktiga kunna i stället för civilt arbete åläggas extra krigstjänstgöring till skydd för landets neutralitet eller dylikt i ungefär motsvarande antal dagar.

§ 3.

Ersättning för resa med järnväg eller ångbåt till och från den plats, där det civila arbetet skall utföras, utbetalas enligt samma grunder, som gälla för manskap vid inställelse till vapenövning vid häreu.

Närmare bestämmelser om utförande av föreskrivet civilt arbete och om den ersättning, som för sådant arbete skall utbetalas, utfärdas av Konungen.

§ 4.

Den som i annat fall, än i § 1, sista momentet, är sagt, utan laga förfall underlåter att inställa sig till civilt arbete, vartill han blivit inkallad, eller som utan tillstånd lämnar sådant arbete, eller visar lättja, ovilja eller försummelse vid arbetets utförande, straffes med böter, därest annan och strängare straffbestämmelse icke är tillämplig. Tillhör han häreu eller flottan, kan han därjämte beordras till extra militär tjänstgöring under ett antal dagar, som ungefär motsvarar, vad han försummat under det honom ålagda civila arbetet.

§ 5.

Denna lag träder genast i kraft.

Det Bratlieska förslaget avslogs emellertid såsom alltför vittgående.

Odelstingets militärkommitté uttalade i yttrande den 9 mars, att den skulle hava ansett lämpligare, om man företrädesvis hade sökt få med personer i värnpliktsåldern, som voro fritagna från värnplikt på grund av kroppsfel o. d., men framställde på grund av sakens brådskande natur intet yrkande i denna riktning. Kommittémajoriteten föreslog en saklig ändring endast beträffande straffbestämmelserna, som enligt dess förslag ej borde innebära en tillämpning av den militära strafflagen utan blott gå ut på böter; stortinget insatte sedan tre månaders fängelse såsom straffmaximum. Militärkommittén föreslog ytterligare lagens uttryckliga formulering som provisorisk, ävensom dess uttryckliga begränsning till anskaffande av livsförnödenheter, vilket allt blev stortingets beslut. Lagen utfärdades den 23 mars i följande lydelse:

Provisorisk lag den 23 mars 1917 om skyldighet för värnpliktiga att utföra civilt arbete.

§ 1.

Om konungen finner det nödvändigt för att säkerställa och ordna landets förseende med näringsmedel, bränsle och livsförnödenheter, kan han bestämma, att värnpliktiga åläggas utföra civilt arbete — vedhuggning, jordbruksarbete m. m. — även om detta arbete ej står i förbindelse med militära företag.

§ 2.

(Oförändrad.)

§ 3.

(Oförändrad.)

§ 4.

Den, som utan laga förfall underlåter att inställa sig till arbetet eller lämnar anvisad arbetsplats eller visar grov försumlighet under arbetet, straffas med böter eller fängelse i högst tre månader.

§ 5.

Denna lag träder genast i kraft.

Genom kungl. resolution samma dag föreskrevs, att lagen skulle tillämpas på det antal värnpliktiga provianteringsdepartementet bestämde, varjämte samma departement bemyndigades att utfärda närmare föreskrifter om arbetets ordning och försvarsdepartementet att lämna motsvarande föreskrifter om inkallelser till arbetet. De två departementens ganska utförliga föreskrifter utfärdades samma dag.

Samarbetet mellan de arbetsgivare (kommuner, livsmedelsnämnder, allmänningsstyrelser, statens skogstjänstemän), vilka enligt lagen skola äga rekvirera arbetskraft, samt de militära myndigheter, som skola ombesörja inkallelsen av de värnpliktiga, skall enligt dessa föreskrifter förmedlas av *Statens ved- och torvkontor*. Detta mottager från arbetsgivarna uppgifter å det erforderliga antalet värnpliktiga samt tid och plats för inställelsen. Rekvisitionerna, vilka böra vara kontoret tillhanda minst 3 veckor före den dag, arbetet skall taga sin början, befordras från kontoret vidare till vederbörande truppavdelningar, vilka därefter hava att utfärda inkallelser. Med hänsyn till eventuell avgång genom frikallelser eller annat laga förfall skall antalet värnpliktiga, som inkallas, fastställas till 20 % utöver vad av arbetsgivaren angivits såsom erforderligt. Vid manskapets fördelning iakttages, att var och en hänvisas till arbete så nära hemorten som möjligt. Förteckningar å de värnpliktiga, som inkallats, skola från kompaniexpeditionerna tillställas vederbörande arbetsgivare, vilka det därefter åligger att omedelbart efter inställelsedagen avgiva rapport om, huruvida någon av de inkallade underlåtit att infinna sig, ävensom att efter arbetets slut uppgiva, huru lång tid var och en av manskapet deltagit i arbetet.

Fritagna från inkallelse äro värnpliktiga, som befinna sig utrikes eller i utrikes sjöfart, ävensom sådana, som kunna förete intyg från kommunens livsmedelsnämnd om, att de äro olämpliga för ifrågavarande arbete. Dylika värnpliktiga skola emellertid i stället i första hand uttagas till annan extraordinär tjänstgöring. Såsom laga förfall för inställelse räknas dessutom, om den inkallade har minst 5 barn att försörja, om han är anställd vid arméns eller marinens verkstäder, om han under hela den tid inkallelsen avser är uteslutande sysselsatt med vedhuggning eller torvupptagning eller om han deltager i storsjöfisket. Anmälan om dylikt förfall insändes av den inkallade direkt till vederbörande arbetsgivare. Vid inkallelserna skall i övrigt hänsyn tagas till, att jordbruket ej under skördetiden berövas behövlig arbetskraft. Den, som blivit inkallad till arbete, äger i sitt ställe sätta annan man, värnpliktig eller icke, men är arbetsgivaren berättigad att, om ställföreträdaren visar sig oduglig till arbetet, fordra personlig inställelse av den arbetsskyldige.

Arbetsskyldigheten varar i varje fall 40 dagar, helgdagar men icke resedagar medräknade. Arbetet betalas efter i orten gängse ackordspris; resekostnaderna ersättas efter gällande biljettpris (billigaste klass). För varje arbets- eller resedag utgår dessutom dagtraktamente med kr. 1·50. Samtliga dessa kostnader bestridas av arbetsgivaren, vilken därjämte är skyldig sörja för inkvartering, olycksfalls- och sjukförsäkring samt tillse, att anordningar för manskapets förplägning finnas vid arbetsplatsen; kosten betalas av arbetarna själva. Därest värnpliktig familjeförsörjare beordras till arbete utom den kommun, där han är bosatt, skall livsmedelsnämnden i hemorten, därest så kräves, utbetala medel till familjens underhåll samt därom underrätta arbetsgivaren, som för nämndens räkning äger innehålla motsvarande belopp av arbetarens avlöning.

Manskapet får icke utan arbetsgivarens tillstånd lämna anvisad arbetsplats och vistelseort. Permission må i regel beviljas endast från lördag kväll till måndag morgon. Därest arbetare för särskilda orsaker erhållit längre ledighet, får denna tid icke tillgodoräknas som fullgjord arbetstid. Allvarligare förseelser skola av arbetsgivaren omedelbart inrapporteras till länsmannen i distriktet.

Den av värnpliktigt manskap huggna veden må endast komma dem av kommunens invånare till godo, som icke av egen skog eller eljest till skäligt pris kunna för eget behov skaffa sig bränsle. Veden försäljes till av provianteringsdepartementet godkänt pris. Veden må ej användas till annat än bränsle, ej heller säljas eller på annat sätt avyttras utan provianteringsdepartementets samtycke. Därest inom en kommun hugges mera ved, än som behöves för förbrukning på platsen, skall överskottet till självkostnadspris, efter närmare föreskrift från provianteringsdepartementet, levereras till andra orter, där tillräckliga skogstillgångar saknas.

Schweiz.

Från Schweiz har ingen annan källa stått till buds än ett exemplar av Berntidningen »Der Bund», vilken den 17 februari 1917 hade intagit följande meddelande från det schweiziska ekonomidepartementet:

Genom beslut den 16 februari 1917 uppmanar förbundsrådet kantonalregeringarna att till höjandet av produktionen inom jordbruket, särskilt beträffande åker- och trädgårdsprodukter, vidtaga alla därför ägnade åtgärder. Åt kantonalregeringarna lämnas för detta ändamål de nödiga befogenheterna. De erhålla sålunda bemyndigande att *tvångsarrendera* vanhävdad eller ouppodlad jord samt att antingen taga densamma i bruk för kantonens egen räkning eller överlåta brukandet till kommuner, kooperativa föreningar och allmännyttiga företag. Likaledes kunna de kantonala myndigheterna för höjandet av produktionen, särskilt i fråga om åker- och trädgårdsprodukter, tvångsarrendera även sådan odlad jord, vilken på annat sätt användes. Vidare bemyndigas de kantonala och kommunala myndigheterna att delvis eller helt suspendera gällande arrendekontrakt beträffande kantonerna eller kommunerna tillhörig jord för att i folknäringens intresse bruka densamma på ett mera rationellt sätt. *Man måste eftersträva att för livs- och fodermedelsproduktionen tillgodogöra sig all för odling lämpad jord.*

Förbundsrådets beslut befullmäktigar vidare de kantonala regeringarna att *ålägga alla därtill lämpade personer arbete* vid brukandet av genom det offentligas försorg odlad jord samt biträde vid skördearbetet ävensom rätt att *uppbåda folk till hjälp åt enskilda jordbrukare.* Regeringarna kunna även i detta syfte *rekvirera och använda erforderliga redskap, maskiner, fordon och dragare.*

Kantonalregeringarna uppmanas genom förbundsrådets beslut att draga försorg därom, att egendomar, vilkas skötsel på grund av ägarens krigstjänstgöring eller sjukdom äventyras, bliva på riktigt sätt brukade. De bemyndigas vidare att utfärda lämpliga förhållningsregler för tillgodogörandet av köksavfall och jordbrukets avfallsprodukter, på det att dessa må bliva till gagn för kreatursutfodringen, gödslingen eller andra liknande ändamål.

Kantonalregeringarna kunna delegera dem meddelade befogenheter på de kommunala myndigheterna.

Förbundsrådets beslut giver åt ekonomidepartementet befogenhet:

att gemensamt med kantonalregeringarna och föreningar för allmännyttiga ändamål organisera upplysningsverksamheten bland befolkningen för att på detta sätt förmå denna att frivilligt inskränka konsumtionen och öka produktionen av livsmedel;

att ålägga kantoner och kommuner att med säd, potatis och grönsaker odla vissa minimiarealer;

att träffa anstalter för säkrande av anskaffning och fördelning av utsäde, sättplantor, gödningsämnen och andra hjälpmedel;

samt att utfärda föreskrifter om skötseln och inhöstandet av de olika växtslagen, om förvaring och konservering av jordbruksprodukter och födoämnen av alla slag, om behandlingen och tillgodogörandet av industriella avfallsprodukter.

Ekonomidepartementet befullmäktigas att lämna bidrag till sådana av kantoner, kommuner och föreningar för allmännyttiga ändamål föranstaltade åtgärder, vilka särskilt avse att för mindre bemedlade underlätta produktionen av livsmedel.

Överträdelse av de bestämmelser, som utfärdats av ekonomidepartementet, kantonerna eller kommunerna, straffas med böter av intill 5 000 frcs eller med fängelse på en tid av intill 3 månader.

På grund av egen insikt och följande det råd, som givits av ledande personer och myndigheter, har det schweiziska jordbruket sedan krigsutbrottet frivilligt ökat produk-

tionen av sådana vegetabiliska produkter, vilka tjäna den mänskliga konsumtionen, särskilt potatis och spannmål.

Den rådande osäkerheten i livsmedelstillförseln från utlandet gör en ytterligare ökning av den inhemska livsmedelsproduktionen till en tvingande nödvändighet. Liksom hittills skall denna ökning i första rummet befrämjas genom upplysningsverksamhet och i det längsta åstadkommas på frivillighetens väg. Det är att hoppas, att var och en är medveten om situationens allvar och med alla krafter bidrager till tryggandet av landets livsmedelsförsörjning. Där den goda viljan härtill fattas, giver förbundsrådets beslut myndigheterna tvångsmedel i handen för frambringandet av det behövliga.

Men icke blott den jordbruksidkande befolkningen utan alla hava i dessa tider plikt att göra sitt bästa möjliga till svårigheternas övervinnande. Genom en sparsam hushållning ävensom genom uppsamling och ändamålsenligt tillgodogörande av alla till utfodring och gödsling lämpade avfallsprodukter från kök och trädgårdsland kan den icke jordbruksidkande befolkningen gagna både sig själv och hela landet.

Civil arbetsplikt i vissa krigförande länder.

Tyska lagen om fosterländsk hjälptjänst.

Den av tyska riksdagen i början av december 1916 antagna lagen om allmän tjänsteplikt har följande lydelse:

§ 1.

Varje tysk man från fyllda 17 t. o. m. fyllda 60 år är, så framt han icke är inkallad till krigstjänstgöring, skyldig att under kriget fullgöra tjänsteplikt (»vaterländischer Hilfsdienst»).

§ 2.

Som tjänstepliktiga betraktas alla personer, som tjänstgöra hos offentliga myndigheter och därmed jämställda institutioner och som hava arbete inom krigsindustrien, jordbruket, sjukvården samt inom krigsekonomiska organisationer av olika slag ävensom i alla övriga företag, vilka medelbart eller omedelbart äga betydelse för krigsföretagen eller folkuppehället, försåvitt antalet sådana personer icke överstiger behovet.

Tjänstepliktiga, vilka sedan den 1 augusti 1916 varit sysselsatta inom jord- och skogsbruket, få icke anvisas annat arbete.

§ 3.

Ledningen av den civila värnplikten åligger den inom kungl. preussiska krigsministeriet (ny)upprättade krigsstyrelsen (Kriegsamt).

§ 4.

Vederbörande riks- eller statsmyndighet avgör i samförstånd med krigsstyrelsen, huruvida antalet vid offentlig myndighet sysselsatta personer överstiger behovet. Krigsstyrelsen avgör i samråd med nyssnämnda myndigheter, huruvida en institution är att

jämställa med offentlig myndighet och huruvida antalet vid en sådan anställda personer överstiger behovet.

För övrigt överlåtes avgörandet av frågan, huruvida ett yrke eller ett företag är att uppfatta såsom ett i § 2 omnämnt samt huruvida och i vilken omfattning antalet inom ett yrke, en organisation eller ett företag sysselsatta personer överstiger behovet, åt *nämnder* (Ausschüsse), som upprättas inom området för varje ställföreträdande generalkommando.

§ 5.

Varje sådan i § 4 omförmäld nämnd består av en officer som ordförande, av två statsämbetsmän, av vilka den ene skall tillhöra yrkesinspektionen, samt av en arbetsgivar- och en arbetarrepresentant. Krigsstyrelsen utser officeren samt arbetsgivar- och arbetarrepresentanten; i Bayern, Sachsen och Würtemberg utses dessa av vederbörande krigsministerier, som i dessa förbundsstater hava att i samråd med krigsstyrelsen även i övriga hänseenden handhava verkställigheten av förevarande lag. De två statsämbetsmännen utses av vederbörande förbundsstats centrala myndighet eller av annan statsmyndighet, som av denna bestämmes. Omfattar ett ställföreträdande generalkommando flera förbundsstater, utses ämbetsmannarepresentanterna i nämnden av berörda förbundsstaters centralmyndigheter; vid nämndens överläggningar och beslut medverka därvid ämbetsmännen från den förbundsstat, som det ifrågavarande företaget, organisationen eller personen tillhör.

§ 6.

Över beslut av de i § 4 omförmälda nämnderna kan klagan föras hos en inom krigsstyrelsen upprättad *centralnämnd*, som består av två officerare från krigsstyrelsen, av vilka den ene skall vara ordförande, vidare två av rikskanslären utsedda ämbetsmän samt en ämbetsman, utsedd av den förbundsstat, vilken berörés av ärendet, ävensom av en arbetsgivar- och en arbetarrepresentant; de tre sistnämnda utses på sätt i § 5 säges. Marinministeriet utser en av officerarna, ifall marinens intressen beröras. Vid besvär från Bayern, Sachsen eller Würtemberg utser vederbörande krigsministerium en av officerarna.

§ 7.

Alla icke enligt § 2 sysselsatta personer kunna när som helst inkallas till tjänsteplikt.

Inkallelsen sker i regel först genom en uppmaning till frivillig anmälan av krigsstyrelsen, vilken uppmaning förmedlas genom vederbörande statsmyndighet eller annan myndighet, som av denna bestämmes. Medför denna uppmaning icke tillräcklig påföljd, sker inkallelse av varje enskild tjänstepliktig genom särskild skriftlig uppmaning från en särskild *lokalnämnd*, som i regel skall bildas inom varje rullföringsområde (Ersatzkommission) och som skall bestå av en officer som ordförande, en ämbetsman och en arbetsgivar- och en arbetarrepresentant. Vid lika röstetal fäller ordföranden utslaget. Officern liksom arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna utses som i § 5 säges. Ämbetsmannen utses av vederbörande förbundsstats centralmyndighet eller av den statsmyndighet, som av denna bestämmes.

Var och en, som fått en sådan anmaning, skall söka arbete hos ett sådant företag, som i § 2 sägs. Har sådan sysselsättning icke erhållits inom två veckor efter anmaningens erhållande, skall lokalnämnden anvisa sådan sysselsättning.

Besvär över sådan anvisad sysselsättning kan föras hos den i § 5 omförmälda nämnden. Klagan medför intet uppskov med tjänstgöring.

§ 8.

Vid tilldelande av sysselsättning skall såvitt möjligt hänsyn tagas till den tjänstepliktiges levnadsålder, familjeförhållande, hemort, hälsa och föregående verksamhet; därjämte skall tillses, huruvida den i utsikt ställda arbetslönen möjliggör tillräckligt livsuppehälle (ausreichenden Unterhalt) för den tjänstepliktige och dem av hans anhöriga, mot vilka han har försörjningsplikt.

§ 9.

Ingen får anställa en tjänstepliktig, vilken är sysselsatt i sådant företag, som i § 2 sägs eller vilken under de sista 14 dagarna varit vid sådant sysselsatt, såframt den tjänstepliktige icke har ett intyg från sin sista arbetsgivare, att han lämnat anställningen med dennes samtycke.

Vägrar arbetsgivaren att på den tjänstepliktiges begäran utfärda sådant intyg, kan den tjänstepliktige klaga hos en *besvärsnämnd*, vilken i regel skall bildas inom varje rullföringsområde och som skall bestå av en av krigsstyrelsen utsedd person som ordförande samt av tre arbetsgivar- och tre arbetarrepresentanter; två av vardera slaget skola vara ständiga medlemmar av nämnden; de återstående skola utses av den yrkesgrupp, som den tjänstepliktige tillhör. Denna besvärsnämnd kan, efter undersökning av fallet och då fullgiltiga skäl förelegat för den tjänstepliktige att begära entledigande, utfärda sådant intyg, vilket skall tillerkännas samma verkan som arbetsgivarens.

Som fullgiltig anledning bör särskilt gälla en tillbörlig förbättring (angemessene Verbesserung) av arbetsvillkoren vid tjänstepliktens utövande.

§ 10.

Instruktioner för de i §§ 4, 7 och 9 omförmälda nämnderna utfärdas av krigsstyrelsen.

Förslagslistor på representanter för arbetsgivare och arbetare i sagda nämnder skola ingivas till krigsstyrelsen av arbetsgivarnas och arbetstagarnas ekonomiska organisationer.

Försåvitt speciella besvärs- och förlikningsorgan redan hava upprättats inom krigsmaterialindustrien, kunna de med krigsstyrelsens medgivande träda i de i § 9 omförmälda besvärsnämndernas ställe.

§ 11.

I alla industriföretag, där tjänstepliktiga sysselsättas och där arbetarantalet i regel uppgår till minst 50, måste permanenta arbetarutskott (Arbeiterausschüsse) upprättas.

Därest icke sådana arbetarutskott förefinnas (jämlikt § 134 i Gewerbeordnung eller gällande gruvlagstiftning), skola de upprättas. Alla myndiga arbetare inom ett företag eller inom en avdelning av detsamma skola sinsemellan direkt och proportionellt med hemlig omröstning välja medlemmar till dessa utskott. Närmare bestämmelser utfärdas av vederbörande statsmyndigheter.

I enlighet med samma principer och utrustade med samma befogenheter måste i företag, som sysselsätta mer än 50 obligatoriskt försäkrade anställda (nach dem Versicherungsgesetze für Angestellte versicherungspflichtigen Angestellte), upprättas särskilda utskott för dessa anställda (Angestelltenausschüsse).

§ 12.

Det åligger dessa arbetarutskott att främja det goda samförståndet å ena sidan inom arbetsstyrkan och å andra sidan mellan denna och arbetsgivaren. Utskottet skall till

arbetsgivaren med eget yttrande överlämna personalens framställningar, önskningar och klagomål beträffande löne- och arbetsvillkor samt andra förhållanden inom företaget.

Önskar minst 1/4 av personalen att upptaga ett ärende till behandling inom utskottet, måste detta sammanträda för ändamålet.

§ 13.

Uppkommer i ett i § 11 nämnt företag tvist beträffande löne- eller övriga arbetsvillkor, som icke kan biläggas mellan arbetsgivaren och arbetarutskotten, så kan, ifall icke båda parter hemställt om medling genom en yrkesdomstol eller motsvarande institutioner (Gewerbegericht, Berggewerbegericht, Kaufmannsgericht), hänvändelse ske till den i § 9 omförmälda nämnden. I så fall tillämpas §§ 66 samt 68—73 i lagen om yrkesdomstolar med den ändringen, att skiljedom bör avkunnas, även om icke bägge parter infunnit sig vid medlingsförfarandet, ävensom att personer, som i egenskap av arbetsgivare eller medlem av arbetarutskott äro parter i målet, icke få medverka vid skiljedomens avkunnande.

Finnes i ett i § 2 nämnt företag icke något arbetarutskott (d. v. s. då antalet arbetare är mindre än 50), så kan vid tvister om lön och arbetsvillkor den i § 9 omförmälda nämnden uppmanas att medla (als Schlichtungsstelle); detsamma gäller för jordbruksföretag. Härvid tillämpas bestämmelserna i 1:a stycket punkt 2 denna §.

Underkastar sig arbetsgivare icke skiljedomen, äga arbetarna rätt att erhålla de i § 9 omnämnda intygen. Underkastar sig arbetaren icke skiljedomen, får sådant intyg icke utfärdas.

§ 14.

De tjänstepliktiga få icke hindras att utöva den dem lagligen tillkommande förenings- och församlingsrätten.

§ 15.

För de industriella företag, vilka arbeta i härens och marinens egen régi, skola vederbörande myndigheter utfärda i överensstämmelse med §§ 11 t. o. m. 13 gällande föreskrifter.

§ 16.

De tjänstepliktiga, som tilldelas sysselsättning inom jordbruket, äro icke underkastade de tjänstehjonsstadgar, som gälla inom olika förbundsstater.

§ 17.

Genom offentlig kungörelse eller genom direkt tillfrågan av krigsstyrelsen eller nämnderna infordrade upplysningar om löner och arbetsförhållanden måste av vederbörande avgivas.

Krigsstyrelsen äger att genom representanter inspektera varje företag och vidtaga åtgärder för dess anpassande efter lagens fordringar.

§ 18.

Med fängelse upp till ett år och med böter upp till 10 000 Mark eller med endera av dessa straff eller med arrest straffas den,

1) som icke efterkommer i § 7 omnämnda anvisning till en sysselsättning eller som utan trängande skäl (ohne dringenden Grund) tredskas med att förrätta honom anvisat arbete,

2) som i strid mot § 7 sysselsätter en tjänstepliktig,

3) som icke inom viss frist avgiver i § 12 betecknade uppgifter eller därvid lämnar falska eller ofullständiga upplysningar.

§ 19.

Förbundsrådet utfärdar de för denna lags verkställande nödvändiga bestämmelser. Allmänna förordningar härom måste underställas och godkännas en av riksdagen vald kommission av 15 medlemmar.

Krigsstyrelsen är skyldig att hålla den parlamentariska kommissionen underrättad om alla viktigare händelser beträffande lagens verkställighet, att på dess begäran meddela upplysningar, emottaga dess förslag och före utfärdandet av viktigare förordningar inhämta dess mening.

Kommissionen är berättigad att sammanträda under tiden mellan riksdagens sessioner.

Förbundsrådet kan belägga förseelser mot förordningen med anledning av denna lag med fängelsestraff intill ett år och med böter upp till 10 000 Mark eller med endera av dessa straff eller med arrest (Haft).

§ 20.

Lagen träder i kraft samma dag den antages. Förbundsrådet bestämmer tidpunkten för dess trädande ur kraft. Har förbundsrådet icke gjort bruk av denna befogenhet tre månader efter fredsslutet med de europeiska stormakterna, skall lagen likväl träda ur kraft.

Given Stora Högkvarteret den 5 december 1916.

WILHELM.

von Bethmann-Hollweg.

Franskt förslag till lag angående utsträckning av rätten till utskrivning av civila personer.

I början av februari 1917 framlade franska regeringen följande lagförslag:

§ 1.

Bestämmelserna i 58 § i lagen av den 3 juli 1877, med ändringar genom lagen av den 23 juli 1911 angående militär rekvisitionsrätt tillämpas på alla företag och arbeten, som äro av betydelse för det nationella försvaret eller folknäringens tryggande.

I överensstämmelse därmed kunna alla fransmän mellan 16—60 år, som icke äro inkallade till krigstjänst, utskrivas. Dessa utskrivningar inverka icke på eventuella militära inkallelser.

Förteckningar, upptagande namn och yrke på personer, som kunna ifrågakomma till utskrivning på grund av denna lag, uppsättas med ledning av de anmälningar, som av berörda personer skola insändas till mären å den ort, där de vistas, inom tid, som bestämmes av regeringen.

§ 2.

Arbetsministern tillkännager, efter uppgifter från vederbörande ministerium, hur stor arbetsstyrka, som behöves för varje ifrågakommande arbete, ävensom platsen för och arten av detta arbete.

Därest behovet av arbetskraft icke inom tio dagar fyllts på frivillighetens väg, skall bristen avhjälpas genom prefektens bestämmande. Utskrivna personer bestämmas till olika arbeten allt efter förmåga och anlag, i tur och ordning efter ålder, att börja med de yngsta klasserna, och i den mån så ske kan i närheten av bostadsorten.

Personer, som utskrivits på grund av denna lag, åtnjuta alla de fördelar, som jämlikt arbetarskyddslagarna tillkomma icke utskrivna civila arbetare. Deras avlöning beräknas efter gängse normer för samma arbete på ifrågavarande plats.

§ 3.

Besvär över av prefekten utfärdade bestämmelser anföras inför en departementalkommission, vilken bland sina medlemmar räknar representanter för krigs-, ammunitions-, jordbruks- och arbetsministerierna, ävensom arbetsgivare och arbetare till lika antal.

§ 4.

Fransmän, som tillhöra här nedan nämnda kategorier, äro icke utan eget samtycke underkastade bestämmelserna i denna lag:

1:o Invalider och obotligt sjuka, på vilka lagen av den 14 juli 1905 äger tillämpning;

2:o män, som sedan den 2 augusti 1914 blivit kasserade till följd av i krigstjänst ådragna sår eller sjukdomar (réformés n:r 1);

3:o personer, som av den i § 3 omnämnda kommissionen blivit förklarade olämpliga, tillfälligt eller för all framtid;

4:o unga män i åldern 16—20 år, som inför den ovannämnda departementalkommissionen styrkt sig vara i lära med skriftligt kontrakt eller för sin framtida utbildning studera vid någon högre eller lägre undervisningsanstalt eller yrkesskola.

Personer, som sedan någon tid före den 1 december 1916 äro sysselsatta med jordbruksarbete antingen som egendomsägare, arrendatorer, hälftenbrukare, torpare eller tjänstehjon, skola behålla sin sysselsättning, utan att mot eget samtycke kunna tvingas till förändring av vistelseort.

Personer, som nämnts här ovan, kunna utskrivas för att sköta jord, som saknar tillräcklig arbetskraft och som icke hör till deras vanliga arbetsområde; de kunna likaledes åläggas att hava överinseende över lantbruksarbetet inom ett visst område med hjälp av för ändamålet avdelade arbetsstyrkor.

Likaledes skola följande personer fullgöra tjänstgöring inom sitt förutvarande arbetsområde, nämligen:

a) Personer, som redan äro sysselsatta i ett företag av den art, som omnämnts i § 1, under förutsättning att antalet sådana personer, enligt vederbörande ministeriums åsikt, icke överstiger nämnda företags behov;

b) ämbetsmän och ordinarie eller extra tjänstemän vid offentliga verk och inrättningar, som äro oumbärliga för dessa inrättningars funktion, enligt av vederbörande chefer upprättade förteckningar.

§ 5.

Utan hinder av bestämmelserna i lagen av den 3 juli 1877, med ändringar genom lagen av den 23 juli 1911, straffas brott mot bestämmelserna i denna lag eller på grund därav utfärdade förordningar med fängelse från 6 dagar till 3 månader och böter från 16 till 10 000 francs eller ett av dessa straff enbart.

Fängelsestraff skall, om domstolen så bestämmer, avtjänas först efter fredsslutet.

§ 463 i strafflagen tillämpas på brott mot här ovan nämnda förordningar.

§ 6.

Genom av regeringen utfärdade förordningar fastställes, å vilka slag av företag denna lag skall tillämpas, huru i § 2, mom. 1 omnämnda anmälningar skola ingivas, samt de departementala kommissionernas sammansättning och åligganden, ävensom övriga för lagens tillämpning nödiga föreskrifter.

Såvitt bekant har lagen ännu icke slutbehandlats av parlamentet.

Den nationella hjälptjänsten i England.

Den av Board of Trade utgivna tidskriften Labour Gazette innehåller följande redogörelse för den nationella hjälptjänsten i England (mars 1917):

Ett stort antal mestadels visserligen icke yrkesutbildade, men dock fullt arbetsdugliga män äro för närvarande sysselsatta vid företag, vilkas fortsatta drift ur statens synpunkt är av sådan vikt, att dessa arbetare icke utan skada för krigföringen kunna ryckas ifrån sina platser, därest icke andra personer, som hittills varit sysselsatta med ur denna synpunkt mindre viktiga arbeten, i deras ställe i tillräckligt antal anmäla sig till »*frivillig hjälptjänst*». Alla män, som äro vapenföra, behövas i armén, och enda utvägen att göra dem disponibla för krigstjänsten är, att andra män, som på grund av ålder eller kroppsfel icke äro krigsdugliga, få rycka in för att ersätta den arbetskraft, som berövats industrien. Förutom till ersättning för de arbetare, som gått i fält, behövas också arbetskrafter till förstärkning av den förutvarande arbetarstammen inom vissa synnerligen viktiga näringsgrenar.

På grund härav har generaldirektören för den nationella hjälptjänsten (National Service) vidtagit åtgärder för uppbådande av manlig arbetskraft för båda dessa ändamål. Till ledning för placeringen av denna arbetskraft hava upprättats tvenne yrkesförteckningar, den ena upptagande sådana näringsgrenar, inom vilka nya arbetskrafter äro behövliga, och den andra sådana branscher, inom vilka driften utan olägenhet kan inskränkas. Inom yrken, tillhörande den sistnämnda kategorien, få manliga arbetare i åldern mellan 18 och 60 år icke söka nyanställning, utan att förut hava erhållit tillstånd av departementet för den nationella hjälptjänsten eller hava anmält sig som frivilliga för dylik hjälptjänst. Till denna kategori höra bland annat följande näringsgrenar:

Inom *metallindustrien:* vagnmakeri, tillverkning av järnsängar, elektrisk och gasarmatur, husgeråd av bleck, lackerade och emaljerade varor m. m.

Inom *trävaruindustrien:* tillverkning av möbler, skyltfönster, trädgårdshus m. m.

Inom *jord- och stenindustrien:* brytning, huggning och slipning av granit, marmor, skiffer och annan sten, tillverkning av lergods, porslin, hushållsglas, buteljer och tegel (utom eldfast mursten).

Inom *pappers- och grafiska industrien:* pappersbruk, tapetfabriker, boktryckerier, bokbinderier m. m.

Inom *livsmedelsindustrien:* tillverkning av sprit-, malt- och läskedrycker, konfekt, choklad, cigarrer m. m.

Inom *textil- och beklädnadsindustrien:* tillverkning av mattor, möbeltyg, modevaror, damartiklar, beställda kläder m. m.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrierna:* borstbinderi, tillverkning av reseffekter, pälsvaror, lackskor m. m.

Inom *byggnadsindustrien:* husbyggnadsarbete, målning m. m.

Övriga yrken: handels- och kontorspersonal, agenter, tjänstefolk, personal vid restauranger, hotell, teatrar, biografer och andra nöjesetablissement.

Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914.

Malmö.

Av den för närvarande inom socialstyrelsen pågående undersökningen av levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914 har numera offentliggjorts en tredje lokalmonografi, avseende Malmö.[1] Under hänvisning till denna publikation meddelas här nedan några av de viktigare däri förekommande data.

Hushållens sammansättning m. m. Undersökningens primärmaterial utgöres för Malmö vidkommande av 225 under loppet av ett helt år förda hushållsböcker. De 225 hushållen fördelade sig med hänsyn till årsutgiftens storlek sålunda:

Årsutgift:	Under 1 250 kr.	1 250— 1 500 kr.	1 500— 1 750 kr.	1 750— 2 000 kr.	2 000— 2 500 kr.	2 500— 3 000 kr.	3 000— 4 000 kr.
Antal hushåll . . .	5	37	67	48	50	12	6

Av hushållsföreståndarna voro 160 arbetare och 65 lägre tjänstemän.

Antalet familjemedlemmar inom samtliga hushåll utgjorde 957 eller i medeltal 4·3 per familj. Inneboende utan spisning funnos i 39 familjer, helinackorderade i 24 och enbart spisande gäster i 2 familjer. Endast 6 familjer hade under kortare eller längre tid använt sig av tjänarinna. Bostaden utgjordes för 116 hushåll av 1 rum och kök, för 94 hushåll av 2 rum och kök, för 13 hushåll av 3 rum och kök samt för 2 hushåll av 4 rum och kök.

Översikt av hushållens inkomster och utgifter. Totala inkomstbeloppet under räkenskapsåret för samtliga 225 hushåll utgjorde 415 176 kr. Den minsta årsinkomsten var 1 106 kr. och den högsta 3 955 kr. I genomsnitt för samtliga hushåll uppgick årsinkomsten till 1 845 kr. Utgifterna belöpte sig för samtliga hushåll till 417 221 kr. Den minsta utgiftssumman utgjorde 1 070 kr., den största 3 846 kr. samt genomsnittsutgiften 1 854 kr. Den kontanta behållningen vid räkenskapsårets början resp. slut utgjorde i genomsnitt per hushåll resp. 26 och 31 kr.

För något mer än hälften av hushållen hade utgifterna överstigit inkomsterna. Lägre tjänstemannahushållen hade i genomsnitt räknat överskott, medan arbetarfamiljernas budget utvisar brist.

Inkomsterna. För de i undersökningen inbegripna 225 hushållen uppgick, som ovan nämnts, årsinkomsten i genomsnitt till 1 845 kr. Av de olika

[1] Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. III. Malmö.

inkomsttitlarna var givetvis inkomst av arbete den viktigaste, utgörande ej mindre än 1 708 kr. eller 92·57 % av hela inkomstbeloppet. Mannens huvudinkomst av arbete, vartill hänförts inkomsten av hans anställning eller sysselsättning inom hans speciella yrke, uppgick i genomsnitt till 1 548 kr. eller 83·89 % av årsinkomsterna, mannens biinkomst (ersättning för arbete, som faller utom hans egentliga yrke) till 63 kr. (3·41 %), hustruns arbetsinkomst till 52 kr. (2·82 %) och barnens bidrag av deras arbetsinkomst till 45 kr. (2·45 %).

Inkomsten av inackordering eller uthyrning — siffrorna avse bruttoinkomsten — var jämförelsevis obetydlig, i genomsnitt 57 kr. eller 3·07 %. Inkomsterna av sjukhjälp, pension o. d. samt gåvor utgjorde resp. 32 och 18 kr. eller resp. 1·73 och 0·99 % av årsinkomsterna. Ränteinkomsten var en obetydlighet, i genomsnitt 3 kr. per hushåll eller 0·18 %. Övriga ej särskilt specificerade inkomster uppgingo i medeltal till 27 kr. eller 1·46 % av samtliga inkomster. I främsta rummet bland de här ingående kontanta inkomsterna kom mobiliseringsavlöning med 0·18 % och därefter arv, lotterivinst samt bidrag för fosterbarn med vardera 0·07 %. Mobiliseringsavlöning hade åtnjutits av icke mindre än 34 familjefäder, 15 hade vunnit på lotteri, 2 familjer hade uppburit bidrag från kommunen för fosterbarn och en familj hade under året erhållit ett arv.

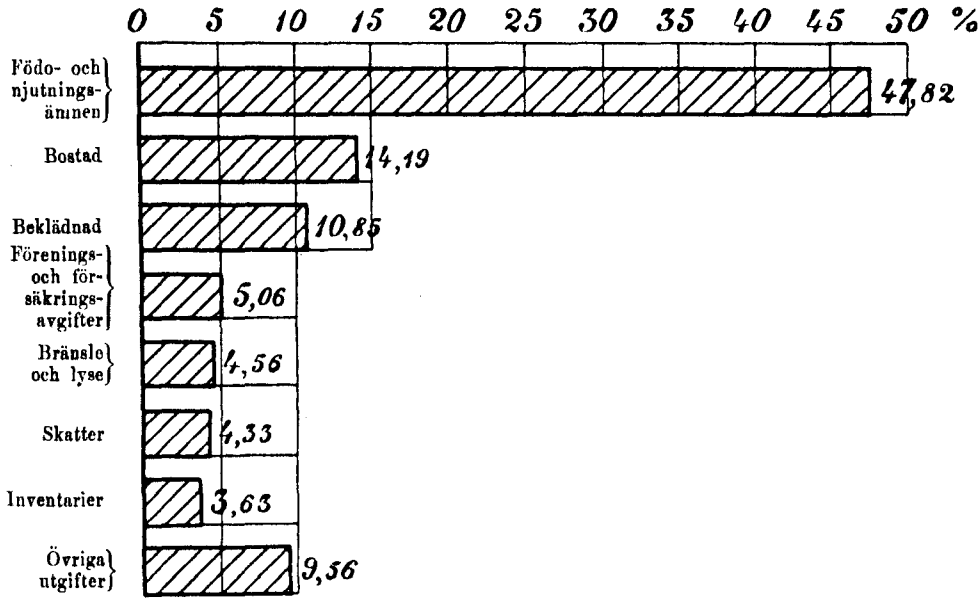
Nettoinkomsten av egna hem, som innehades av 7 familjer, belöpte sig, utproportionerad å samtliga här redovisade familjer, till 0·34 % av årsinkomsten. Icke mindre än 60 familjer hade egen eller hyrd trädgårdstäppa eller koloniträdgård, och utgjorde nettoinkomsten, sedan avgifter, utgifter för frö. sättpotatis, gödsling m. m., tillsammans 707·13 kr., frånd ragits, sammanlagt 881·60 kr. eller 0·21 % av inkomsterna. För 9 familjer, vilka innehade höns- eller kaningård (i ett fall gris), utgjorde nettot därav under året 263·12 kr. eller 0·06 % av totalinkomsten. Genom bär- och bränsleplockning samt fiske hade 11 familjer bidragit med 143·75 kr. eller 0·03 % av samtliga familjers inkomster.

Utgifterna. Det största intresset vid undersökningar av ifrågavarande slag knyter sig till utgiftssidan och de särskilda utgiftsposternas absoluta och relativa fördelning inom hushåll av olika ekonomisk och social karaktär.

I tabellen å sid. 771 meddelas en översikt i absoluta och relativa tal av de genomsnittliga årsutgifternas fördelning på 18 huvudtitlar.

Utgifterna utgjorde i medeltal för samtliga 225 familjer 1 854 kr. Den absolut och relativt största utgiften kom på gruppen födo- och njutningsämnen, nämligen i genomsnitt 887 kr. eller 47·82 % av samtliga utgifter. Därefter följde utgifter för bostad med 263 kr. eller 14·19 %, och för beklädnad med 201 kr. eller 10·85 %. Närmast efter dessa utgiftsposter kommo utgifterna för förenings- och försäkringsavgifter, som drogo icke mindre än 94 kr. eller 5·06 % av årsutgifterna, för bränsle och belysning med 85 kr. eller 4·56 %, för skatter med 80 kr. eller 4·33 % samt för inventarier med 67 kr. eller 3·63 %. Tillsammans åtgick för nämnda utgiftsposter 1 677 kr. eller 90·44 % av års-

De viktigaste utgiftsposternas relativa storlek.

utgifterna. I tabellen ej närmare specificerade utgifter utgjorde i medeltal endast 8 kr. (0·45 %). De större utgiftsposternas relativa storlek åskådliggöres närmare av ovanstående diagram.

Utgifternas fördelning inom arbetar- och lägre tjänstemannahushållen företer vissa olikheter. Av årsutgifterna, som för dessa familjer i genomsnitt utgjorde resp. 1 755 och 2 098 kr., kommo efterföljande andelar på de viktigare utgiftsposterna.

	Arbetar-hushåll	Lägre tjänste-mannahushåll
Föde- och njutningsämnen	49·55 %	44·26 %
Bostad	13·85 »	14·88 »
Bränsle och belysning	4·46 »	4·78 »
Inventarier	3·56 »	3·78 »
Beklädnad	10·85 »	11·89 »
Skatter	3·90 »	5·24 »
Övriga utgifter	14·33 »	15·17 »
Summa	100·00 %	100·00 %

Utgifterna för föde- och njutningsämnen drogo alltså en relativt större andel av årsbudgeten bland arbetarfamiljerna än bland funktionärerna, medan förhållandet var omvänt beträffande utgifterna för bostad, beklädnad och skatter. För bränsle och belysning samt inventarier och deras underhåll utgavs jämförelsevis ungefär lika mycket inom båda hushållskategorierna.

Utgifter i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

	Absoluta tal		Relativa tal	
	Per hushåll	Per konsumtionsenhet	Per hushåll	Per konsumtionsenhet
	Kr.	Kr.	%	%
Utgifter i allt	1 854·31	755·09	100·00	100·00
I. Födo- och njutningsämnen	886·82	362·76	47·82	48·04
1. Matvaror	808·01	330·01	43·57	43·70
2. Dryckesvaror	36·53	15·18	1·97	2·01
3. Tobak	12·59	5·23	0·68	0·69
4. Förtäring utom hemmet	29·69	12·34	1·60	1·64
II. Bostad	263·06	100·64	14·19	13·33
III. Bränsle och lyse	84·61	32·37	4·56	4·29
IV. Inventarier	67·35	28·03	3·63	3·71
V. Beklädnad	201·29	83·79	10·85	11·09
VI. Tvätt och renhållning	25·27	10·52	1·36	1·39
VII. Hygien	26·05	10·84	1·41	1·44
VIII. Utgifter för intellektuella ändamål	22·70	9·45	1·22	1·25
XI. Förenings- och försäkringsavgifter	93·79	39·04	5·06	5·17
X. Gåvor, understöd till anhöriga	16·61	6·91	0·90	0·92
XI. Skatter	80·35	33·45	4·33	4·43
XII. Nöjen och förströelser	31·48	13·10	1·70	1·73
XIII. Resor	24·42	10·16	1·32	1·35
XIV. Ränta å lån	2·04	0·85	0·11	0·11
XV. Telefon, post- o. skrivutensilier	3·77	1·57	0·20	0·21
XVI. Lottsedlar	14·06	5·85	0·76	0·77
XVII. Utgifter för tjänare och hjälp	2·36	2·31	0·13	0·31
XVIII. Övriga utgifter	8·28	3·45	0·45	0·46

I fråga om de olika utgiftsposterna må följande påpekas.

Utgifterna för *bostad* utgjorde i medeltal 263 kr. eller nära en sjundedel av samtliga utgifter under året. Hyressumman för olika lägenhetskategorier var i medeltal per år för ett rum och kök 208 kr., för två rum och kök 299 kr., för tre rum och kök 408 kr. samt för fyra rum och kök 583 kr.

Som ovan omnämnts, bebodde 7 av de i undersökningen inbegripna familjerna lägenheter i egna hus. Tillsammans uppgick taxeringsvärdet för alla sju fastigheterna till 33 000 kr., av vilket belopp 26 600 kr. eller 80·6 % kommo på byggnaderna samt 6 400 kr. eller 19·4 % på tomterna. Vid räkenskapsårets slut återstående skuld å fastigheterna belöpte sig till 22 050 kr. eller 66·8 % av taxeringsvärdet. Under bokföringsåret hade för två fastigheter gjorts kapitalavbetalning å skuld till ett sammanlagt belopp av 270 kr. För

samtliga 7 fastigheter belöpte sig inkomsterna av egen bostad samt uthyrd lägenhet till 3 001 kr. samt utgifterna för räntor, underhåll, skatter o. s. v. till 1 601 kr., varigenom ett överskott uppkom på 1 400 kr.

För *bränsle och belysning* erlades under räkenskapsåret i genomsnitt 85 kr. eller 4·56 % av utgifterna. Vad särskilt ved beträffar, utgavs härför i medeltal för samtliga hushåll endast 5 kr. eller 5·6 % av ifrågavarande utgifter. Utgifterna för kol och koks uppgingo i genomsnitt till 36 kr. eller mer än två femtedelar (42·4 %) av samtliga utgifter för bränsle och belysning. För gas åtgick i genomsnitt 19 kr. (22·2 %), för fotogen 14 kr. (16·0 %), för elektriskt ljus 5 kr. (6·3 %) samt för annan bränsle och belysningsmateriel 3 kr. (3·1 %).

För anskaffning och underhåll av *inventarier* utgåvos i genomsnitt 67 kr. eller 3·63 % av årsbudgeten.

Utgifterna för *beklädnad* var, vad storleken beträffar, den tredje i ordningen av de olika utgiftsposterna och utgjorde i genomsnitt 201 kr. eller 10·85 % av årsbudgeten. Särskilt för kläder utgåvos i medeltal 142 kr. samt för skodon, såväl nyanskaffning som underhåll, 59 kr. eller icke fullt en tredjedel (29·6 %) av beklädnadsutgifterna.

Utgifterna för *tvätt och renhållning* utgjorde i genomsnitt 25 kr. eller 1·36 % av årsutgifterna. Härav kom icke fullt en tredjedel på tvätt och strykning utom hemmet samt något mer än två tredjedelar på tvål, såpa, soda o. d.

För *hygien* utgjorde utgifterna i medeltal 26 kr. eller 1·41 % av totalbudgeten. Av detta belopp kom något mer än två tredjedelar på sjukvård, läkare och medicin samt något mindre än en tredjedel på hälsovård.

För *intellektuella ändamål* utgåvos i medeltal 23 kr. eller 1·22 % av genomsnittsbudgeten. Av hithörande poster drogo utgifterna för tidningar och böcker i medeltal 15 kr. eller inemot två tredjedelar, medan knappt en tredjedel kom på utgifter för barnens skolgång.

Förenings- och försäkringsavgifterna belöpte sig i medeltal till 94 kr. eller 5·06 % av budgeten. Av denna utgiftspost kom 32 kr. eller mer än en tredjedel (34·6 %) på liv- och kapitalförsäkring samt en nästan lika stor summa eller 34·3 % på sjuk- och begravningskassor. Därefter följde avgifter till fackföreningar med 17 kr. (17·6 %) och pensionsavgifter med ungefär 7 kr. (6·9 %). Till övriga föreningar, vari inbegripits nykterhets- och politiska organisationer o. d. uppgick den genomsnittliga årsutgiften till 4 kr., för brandförsäkring till mindre än 2 kr. samt för olycksfallsförsäkring till 1 kr.

På *gåvor* kom i medeltal 17 kr. eller 0·90 % av utgifterna.

Beträffande *skatterna*, som kommo i sjätte rummet bland utgiftsposterna, må erinras om, att häri ej medräknats skatter för egna hem. I genomsnitt erlades i skatter under året 80 kr. eller 4·33 % av budgeten.

Till *nöjen och förströelser* gingo i medeltal 31 kr. (1·70 % av utgifterna).

Av utgifterna för *resor*, som i medeltal uppgingo till 24 kr. (1·32 % av årsutgifterna), kom nära två tredjedelar (65·36 %) på resor utom staden.

*Ränte*utgifterna, vari ej inbegripits räntor å inteckningslån o. d. belöpte

sig i medeltal till 2 kr. (0·11 %) samt utgifterna för *telefon, post- och skrivutensilier* till 4 kr. (0·20 %).

Lottsedlar inköptes under året till ett belopp av i medeltal 14 kr. eller 0·76 % av budgeten. Tillsammans 151 familjer eller två tredjedelar av samtliga hade utgifter på detta konto. Av dessa utgåvo 29 vardera ett belopp understigande 5 kr., 23 från 5 till 10, 49 från 10 till 25, 38 från 25 till 50, 11 från 50 till 100 samt 1 familj mer än 100 kr. Hela det belopp, som nämnda 151 familjer betalte för lottsedlar, uppgick till 3 164·62 kr. Enligt uppgifter i hushållsböckerna hade 15 av dessa familjer eller ungefär var tionde vunnit tillsammans 289·70 kr. eller ej ens tiondelen av vad som utbetalts.

Utgifterna för *tjänare* voro en obetydlighet, i medeltal för samtliga hushåll ej mycket överstigande 2 kr. (0·13 %).

Övriga i tabellen ej närmare specificerade utgifter utgjorde i medeltal endast 8 kr. eller 0·45 % av årsutgifterna. Av detta belopp kom icke mindre än 0·42 % på blommor, begravningskransar o. d., medan endast 0·03 % ej närmare specificerats, ett kriterium så gott som något på den noggrannhet och det intresse, varmed bokförarna omfattat undersökningen.

Födans sammansättning efter kostnad. Diagrammet å nästföljande sida åskådliggör den relativa betydelsen av olika slags födo- och njutningsämnen med hänsyn till kostnaden.

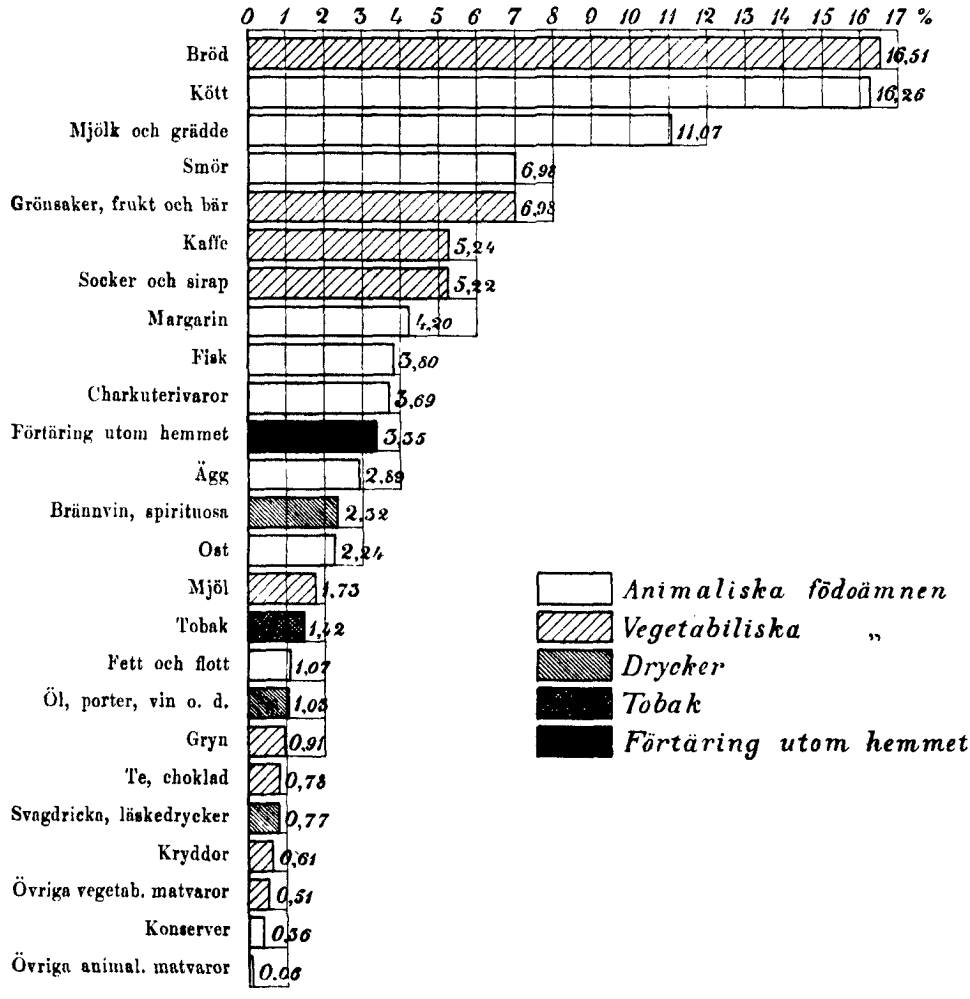
Av samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen, uppgående till 887 kr., kommo utgifterna för matvaror i främsta rummet med 808 kr. eller 91·11 %, varefter kommo drycker med 37 kr. (4·12 %) och förtäring utom hemmet med 30 kr. (3·35 %). För tobak utgavs i genomsnitt 13 kr. (1·42 %).

Bland matvarorna drog bröd den största utgiften, 146 kr. eller 16·51 % av födoämnesbudgeten. Närmast härefter i betydelse kom kött med 144 kr. eller 16·26 %, mjölk och grädde med 98 kr. eller 11·07 % och grönsaker (inkl. potatis), frukter, bär m. m. med 62 kr. eller 6·98 %. Dessa fyra artiklar upptogo tillsammans hälften (50·82 %) av samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen. För smör utgavs 62 kr. (6·98 %), för kaffe 47 kr. (5·24 %), för socker 45 kr. (5·08 %), för margarin 37 kr. (4·20 %), för fisk 34 kr. (3·80 %), för charkuterivaror 33 kr. (3·69 %) samt för ägg 26 kr. (2·89 %). Vad beträffar övriga matvaruutgifter, må nämnas, att utgifterna för mjöl voro anmärkningsvärt små, endast 15 kr. eller 1·73 %, under det att, som ovan påpekats, utgifterna för bröd utgjorde ej mindre än 146 kr. eller 16·51 % av födoämnesbudgeten.

Av utgifterna för kött, kommo 84·80 % på färskt och endast 15·20 % på salt, torkat eller rökt kött. Bland de olika köttsorterna gick mer än en fjärdedel (27·01 %) till färskt oxkött. Inemot hälften (47·17 %) av hela utgiftsbeloppet för kött kom på fläsk, varav något mer än två tredjedelar på färskt och något mindre än en tredjedel på salt och rökt fläsk.

Nära tre fjärdedelar (71·57 %) av utgifterna för charkuterivaror gingo till korv och sylta, återstoden (28·43 %) till färdiglagad mat och uppskuret.

Födans sammansättning efter kostnad.

Något mer än tre fjärdedelar (75·78 %) av utgifterna för fisk gingo till färsk fisk. Av de olika fisksorterna kom sill (färsk och saltad) i första rummet med nära hälften (47·85 %) av samtliga utgifter för fisk.

Av utgifterna för mjölk och grädde användes nära tre fjärdedelar (72·17 %) till oskummad mjölk, 23·09 % till grädde och endast 4·74 % till skummjölk.

Utgiften för bröd var relativt minst i den högsta utgiftsgruppen, medan i fråga om mjöl den relativt minsta utgiften träffas inom den lägsta.

Av utgifterna för bröd kom på mjukt (sött) rågbröd närmare hälften (45·29 %), på kaffebröd, bakelser o. d. något mindre än en fjärdedel (23·80 %) samt på surt rågbröd, en spec. skånsk brödsort, och vetebröd resp. 15·91 och

7·24 %. Vad övriga brödsorter beträffar, må påpekas, att utgifterna för hårt rågbröd voro anmärkningsvärt små eller endast 1·23 % av brödbudgeten.

Bland de olika mjölsorterna drog vetemjölet den ojämförligt största utgiften eller 82·31 %. För rågmjöl utgavs 4·05 och för annat mjöl 13·64 % av samtliga utgifter för mjöl.

Av utgifterna för gryn användes något mindre än två tredjedelar (60·52 %) till havregryn, något mer än en fjärdedel (26·78 %) till risgryn samt 12·70 % till andra grynsorter.

Bland utgifterna för grönsaker, frukter, bär m. m. kommo 37·24 % på frukt och 36·43 % på potatis.

Av utgifterna för dryckesvaror, som i genomsnitt belöpte sig till 37 kr., användes mer än hälften (56·31 %) till brännvin och andra spirituösa drycker, en fjärdedel (25·02 %) till öl, porter och vin samt 18·67 % till svagdricka och alkoholfria drycker.

Vad slutligen beträffar utgifterna för förtäring utom hemmet, som i genomsnitt utgjorde 30 kr., kom ungefär lika stor del på måltider (49·44 %) som på annan förtäring (50·56 %).

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag. I tabellen å nästföljande sida lämnas en översikt över de konsumerade kvantiteterna av vissa varuslag per hushåll och konsumtionsenhet.

De i tabellen angivna kvantitetstalen hänföra sig i fråga om genomsnittskonsumtionen till ett hushåll om c:a 1 900 kronors årsutgift och 4·3 familjemedlemmar.

Jämförelse mellan inkomsternas och utgifternas fördelning bland mindre bemedlade i Malmö och Stockholm. Bearbetningen av det föreliggande materialet har så långt sig göra låtit gått ut på att möjliggöra en jämförelse mellan de av riksundersökningen berörda orterna och Stockholm, vars levnadskostnader redan åren 1907—1908 voro föremål för en av Stockholms stads statistiska kontor verkställd undersökning. En omständighet, som härvid erbjudit vissa vanskligheter, ligger däri, att undersökningarna i fråga ej avse samma tid, varför förändringar i prisnivån, som ägt rum under de mellanliggande åren, kunna inverka på resultatet av jämförelsen. Det må nämnas, att prisstegringen i Stockholm å viktigare livsmedel samt bränsle och lyse under tiden 1907—1908 till år 1914 beräknats uppgå till c:a 9 %.

Inkomsterna utgjorde i genomsnitt 1 845 kr. för malmöhushållen och 2 140 kr. för stockholmsfamiljerna. Då årsutgifterna för de förra belöpte sig till 1 854 kr. och för de senare till 2 181 kr., uppkom sålunda i bägge fallen brist på resp. 9 och 41 kr. i medeltal per hushåll. Vad inkomsternas fördelning på olika huvudtitlar beträffar, företedde Malmö jämförd med Stockholm inga mera betydande avvikelser. Av inkomsterna utgjorde arbetsinkomsten relativt lika stor andel, resp. 92·57 och 92·29 %. Detsamma gällde huvudinkomsten i familjen, mannens arbetsinkomst, som i Malmö utgjorde 87·30 och i Stockholm 87·05 % av samtliga inkomster. Hustruns arbetsinkomst

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

	Kvantitet	Per hushåll	Per konsumtionsenhet
I. Matvaror.			
1. Kött	kg.	92·75	37·88
A. Färskt kött	»	78·61	32·10
Oxkött	»	29·89	12·20
Kalvkött	»	8·54	3·49
Får- och lammkött	»	3·16	1·29
Fläsk	»	37·02	15·12
B. Konserverat kött	»	14·14	5·78
Nötkött	»	1·53	0·63
Fläsk	»	12·61	5·15
2. Fisk: salt sill	»	8·87	3·62
kabeljo	»	0·78	0·32
3. Mjölk	l.	560·05	228·74
A. Oskummad mjölk	»	483·32	197·40
B. Skummad mjölk	»	76·73	31·34
4. Smör	kg.	26·22	10·71
5. Margarin	»	24·97	10·20
6. Ost	»	11·94	4·87
7. Ägg	st.	387	158
8. Bröd: rågbröd, hårt	kg.	3·32	1·36
rågbröd, mjukt: limpa, söt	»	245·59	100·30
» sur	»	116·46	47·56
vetebröd	»	19·72	8·06
skorpor	»	11·63	4·75
9. Mjöl	»	43·39	17·72
A. Vetemjöl	»	36·82	15·04
B. Rågmjöl	»	2·10	0·86
C. Potatismjöl	»	2·89	1·18
D. Havremjöl	»	0·93	0·38
E. Ej spec.	»	0·65	0·26
10. Gryn	kg.	15·59	6·37
A. Havregryn	»	9·97	4·07
B. Risgryn	»	3·66	1·50
C. Korngryn	»	0·22	0·09
D. Mannagryn	»	1·08	0·44
E. Ej spec.	»	0·66	0·27
11. Ärter, gula, gröna	»	4·99	2·04
12. Bruna bönor	»	3·85	1·57
13. Potatis	l.	445·24	181·85
14. Socker	kg.	70·43	28·76
15. Kaffe	»	18·54	7·57
II. Drycker.			
1. Maltdrycker (öl, porter)	l.	24·93	10·86
2. Vin	»	0·15	0·06
3. Brännvin o. spirituosa	»	14·00	5·82
III. Bränsle o. belysningsmaterial.			
1. Ved	famn	0·03	0·01
A. Björkved	»	0·02	0·01
B. Barrved	»	0·01	0·00
2. Kol	hl.	14·35	5·49
3. Koks	»	4·34	1·66
4. Gas	kbm.	188·37	72·07
5. Fotogen	l.	71·56	27·38
6. Elektrisk kraft	kilow.	15·00	5·74

var något större i Malmö än i Stockholm eller resp. 2·82 och 2·68 %. Omvänt var däremot förhållandet beträffande barnens arbetsinkomst, som i Malmö uppgick till 2·45 men i Stockholm till 2·56 % av samtliga inkomster. Inackordering och uthyrning såsom inkomstkälla spelade något större roll i Stockholm än i Malmö (resp. 4·17 och 3·07 %). Inackorderade och inneboende förekommo i Stockholm hos nära hälften av samtliga hushåll mot endast 28·9 % av malmöfamiljerna.

Av de olika utgiftsposterna kommo födo- och njutningsämnen i främsta rummet med 47·82 % av årsutgifterna för malmöfamiljerna och 43·74 % för stockholmsfamiljerna. Den lägre procentsiffran för de senare beror därpå, att utgifterna för matvaror för malmöfamiljerna drogo ej mindre än 43·57 % mot endast 38·92 % för stockholmarna. På drycker och förtäring utom hemmet depenserade de senare relativt något mera än de förra (resp. 2·44 mot 1·97 % och 1·91 mot 1·60 %), medan förhållandet var omvänt beträffande utgifterna för tobak, vilka uppgingo i Malmö till 0·68 % och i Stockholm till 0·47 % av samtliga utgifter.

En betydande skillnad förefanns med avseende på storleken av bostadsutgifterna, vilka för malmöfamiljerna uppgingo till 14·19 % men för stockholmsfamiljerna till 19·04 % av årsbudgeten. Då skillnaden beträffande bostadslägenheternas storlek var oväsentlig — i genomsnitt för Stockholm 2·5 och för Malmö 2·6 eldstäder per lägenhet — framträda de dyra bostadsförhållandena i Stockholm. I fråga om beklädnadsutgifterna var skillnaden mellan de båda budgeterna oväsentlig. Malmöborna utgåvo härför 10·85 % och stockholmarna 10·94 %. Utgifterna för bränsle och belysning voro relativt större i Malmö än i Stockholm eller 4·56 % mot 4·23 %. Även förenings- och försäkringsavgifter voro åtskilligt högre för malmöfamiljerna (resp. 5·06 och 4·00 %). I Stockholm voro däremot kostnaderna för tvätt och renhållning, hygien samt intellektuella ändamål relativt något större än i Malmö. Inventarier, gåvor och skatter drogo relativt ungefär lika stor andel av årsbudgeten. Kontot för nöjen och förströelser var ej obetydligt större för malmöfamiljerna än för stockholmsfamiljerna eller 1·70 och 0·69 %. Malmöborna offrade även betydligt mera på lottsedlar (resp. 0·76 och 0·24 %). Utgifterna för resor, telefon etc. och tjänare voro däremot relativt större i Stockholm än i Malmö. Övriga utgifter belöpte sig till 0·56 % för Malmö och 0·45 % för Stockholm.

Vad matvarorna beträffar, spelade de animaliska produkterna en något viktigare roll i stockholms- än i malmöbudgeten. I de senare hushållen gingo 52·62 % av utgifterna för födo- och njutningsämnen till animalisk föda, i stockholmshushållen åter 54·08 %. I fråga om vegetabilierna var förhållandet däremot omvänt. Dessa drogo nämligen i Malmö 38·49 % och i Stockholm endast 34·91 % av årsutgifterna för födo- och njutningsämnen. Utgifterna för kött uppgingo i malmöbudgeten till 16·26 % av födoämnesutgifterna men i den stockholmska till 15·16 %. De förra hushållen utgåvo även relativt mera för margarin (resp. 4·20 och 1·47 %), fett och flott (resp. 1·07 och 0·64 %) samt ost (resp. 2·24 och 2·00 %). Relativt lika stora voro däremot utgifterna för charkuterivaror och fisk. Stockholmshushållen använde å andra sidan mera till mjölk och grädde (resp. 15·55 och 11·07 %) samt smör (resp. 7·63 och 6·98 %).

Av vegetabilierna kom i främsta rummet bröd med relativt betydligt mindre utgiftskonto för stockholms- än för malmöfamiljerna (resp. 11·53 och 16·51 %). En större andel av födoämnesbudgeten åtgick även i Malmö till rotfrukter och grönsaker exkl. potatis (resp. 1·84 och 1·44 %) samt kaffe

(resp. 5·24 och 2·83 %). I sistnämnda stad voro däremot utgifterna för mjöl av en relativt mindre betydelse än i Stockholm (resp. 1·73 och 5·01 %). Även utgifterna för gryn (resp. 0·91 och 1·09 %) samt frukter och bär (resp. 2·60 och 3·01 %) voro mindre i Malmö än i Stockholm. Av ungefär samma betydelse ur kostnadssynpunkt för de båda städernas hushåll voro potatis (resp. 2·54 och 2·51 %), socker och sirap (resp. 5·22 och 5·32 %) samt te och choklad (resp. 0·78 och 0·79 %).

Beträffande förbrukningen av olika slags drycker uppvisade de båda budgeterna en del anmärkningsvärda olikheter. Dessa utgifters fördelning i genomsnitt per hushåll i Malmö och Stockholm belyses närmare av nedanstående tablå.

	Malmö		Stockholm	
	Kr.	%	Kr.	%
Drycker i allt	36·53	100·0	53·26	100·0
Brännvin och annan spirituosa	20·57	56·3	17·77	34·2
Öl, porter och vin	9·14	25·0	28·06	52·1
Svagdricka och läskedrycker	6·82	18·7	7·43	13·7

Av ifrågavarande utgifter, som i Stockholm sammanlagt uppgingo till 53 kr. mot endast 37 i Malmö, använde malmöfamiljerna 18·7 % till alkoholfria drycker och svagdricka, medan motsvarande siffra för stockholmarna utgjorde endast 13·7 %. De senare hushållen använde å andra sidan mer än hälften (52·1 %) av dessa utgifter för starkare maltdrycker och vin mot endast en fjärdedel (25·0 %) för malmöborna. För brännvin och andra spirituösa drycker utgåvo malmöfamiljerna absolut taget något mer än stockholmsfamiljerna eller resp. 21 och 18 kr. Av samtliga utgifter för dryckesvaror åtgick i de senare familjerna en tredjedel (34·2 %) till brännvin o. s. v. mot mera än hälften (56·3 %) för malmöborna.

Det torde emellertid böra framhållas, att de här anförda siffrorna rörande utgifterna för dryckesvaror, som endast avse förbrukningen i hemmet och i varje fall för såväl malmö- som stockholmsfamiljerna säkerligen äro minimisiffror, icke kunna anses såsom typiska för de mindre bemedlades genomsnittliga årsutgift för alkoholhaltiga drycker redan av den anledningen, att ifrågavarande familjer icke kunna betraktas såsom typiska på alkoholförbrukningens område.

Förändringar i livsmedelskostnaderna i Malmö under tiden 1905—1917. Frågan om växlingarna i levnadskostnaderna kan betraktas dels med hänsyn tagen till levnadsstandardens förändring allt efter skilda tidsperioder och orter med deras olika vanor, smakriktningar och sociala förhållanden, och dels med hänsyn till en oföränderlig levnadsstandard. För ett bedömande av förändringarna i levnadskostnaderna ur den förra synpunkten föreligger för Sveriges vidkommande tills vidare icke erforderligt material. I det senare fallet, då man bortser från de förändringar, som de konsumerade varorna undergått med avseende på kvantitet och kvalitet, bliva variationerna i lev-

nadskostnaderna beroende av fluktuationerna i det allmänna prisläget. Vid föreliggande redogörelse för förändringarna i livsmedelskostnaderna i Malmö har anlagts denna sistnämnda synpunkt på så sätt, att man antagit, att den konsumerade kvantiteten varit oföränderlig. De utförda beräkningarna omfatta vidare endast de viktigaste slagen av livsmedel samt grunda sig på de sedan år 1905 i Sociala Meddelanden publicerade prisuppgifterna på sådana livsmedel. För bestämmande av vilken betydelse de olika livsmedlen skola tillmätas i hushållsstatistiskt avseende komma de i förevarande undersökning framkomna kvantitetstalen för Malmö att tillämpas. Ifrågavarande kvantitetsuppgifter, som avse förbrukningen i ett genomsnittshushåll om 4·3 personer (man, hustru och 2 à 3 barn) med en årlig utgiftsstat av c:a 1 900 kr., hava multiplicerats med årsmedelprisen för Malmö å resp. varuslag, varigenom sålunda storleken av ett dylikt hushålls utgifter för nämnda livsförnödenheter kunnat beräknas för varje år.

I efterföljande tablå lämnas en översikt av livsmedelskostnadernas växlingar, beräknade på ovan angivet sätt, under åren 1905—1916 samt de fyra första månaderna av 1917, varvid jämte de absoluta talen för de olika åren även angivas indextal, vilka beräknats med utgångspunkt från summan för år 1905, som satts = 100·0.

Enligt medelpriserna under	Utgifter för de viktigaste slagen av livsmedel, kr.	Indextal (1905 = 100·0)	Indextal (närmast föregående år = 100·0)
1905	502·26	100·0	—
1906	507·25	101·0	101·0
1907	521·89	103·9	102·9
1908	541·88	107·9	103·8
1909	533·98	106·3	98·5
1910	552·69	110·0	103·5
1911	542·90	108·1	98·2
1912	575·27	114·5	106·0
1913	581·34	115·7	101·1
1914	592·72	118·0	102·0
1915	716·78	142·7	120·9
1916	803·96	160·1	112·2
1917 (jan.—april)	1 016·04	202·3	126·4

I jämförelse med utgångsåret 1905 utvisade, såsom framgår av tablån, utgifterna för de viktigaste slagen av livsmedel under de tre närmast följande åren en oavbruten ökning till resp. 101·0, 103·9 samt 107·9 %. Prisnivån, jämförd med utgångsåret, sjunker därefter år 1909 till 106·3 % för att efter en kortvarig stegring år 1910 till 110·0 % gå ned till 108·1 % år 1911. Följande år, 1912, utmärker sig däremot för en utomordentligt kraftig ökning uppgående till 14·5 % i jämförelse med år 1905 och 6·0 % i jämförelse med år 1911 — en stegring, som fortgick även under år 1913 till 15·7 % utöver 1905 års nivå.

Världskrigets utbrott i augusti 1914 medförde givetvis stora förändringar i prisförhållandena. För år 1914 visade sig krisens verkningar på livsmedelsutgifterna med en ökning av 2·0 %, medan nästföljande år medförde en ytterligare utgiftsökning på icke mindre än 20·9 %. Även år 1916 hade att uppvisa en betydande prisstegring uppgående till 12·2 % i jämförelse med år 1915. Under antagande att genomsnittspriserna för de fyra första månaderna år 1917 gällt under ett helt år, skulle kostnaderna för ifrågavarande livsmedel stigit ännu ytterligare med icke mindre än 26·4 % sedan fjolåret. För samma livsmedelsförbrukning, som år 1905 kostade en malmöfamilj 502 kr., belöpte sig utgifterna 1916 till 804 kr. och enligt medelpriserna januari—april 1917 till 1 016 kr. eller en ökning från 1905 med resp. 60·1 och 102·3 %. Den mest betydande stegringen av livsmedelskostnaderna har sålunda ägt rum efter krigets utbrott. I jämförelse med år 1913 var utgiftsökningen år 1915 23·3 %, år 1916 38·3 % samt de fyra första månaderna år 1917 74·8 %.

Vad kostnaden för de olika huvudgrupperna av födoämnen beträffar, förete utgifterna för fisk — endast salt sill och kabeljo äro här medtagna — och kött, den största ökningen i jämförelse med år 1905 eller resp. 189 och 142 %. De tvenne varugrupper som omfatta mejeriprodukter, ägg och margarin samt bröd, mjöl och gryn hava från samma tid ökats med resp. 98 och 95 %. Den minsta relativa ökningen visar den grupp, som bl. a. omfattar kaffe och socker, nämligen 80 %.

I jämförelse med år 1914 visade utgifterna för samtliga varugrupper under åren 1915 och 1916 större eller mindre stegring. Enligt medelpriserna januari—april 1917 fortgick denna stegring med undantag för fisk (salt sill och kabeljo), för vilken varugrupp priserna bibehöllo sig oförändrade i jämförelse med år 1916.

Dyrtidens inverkan på förbrukningen. De här meddelade uppgifterna om de förändringar levnadskostnaderna i Malmö undergått under tiden 1905—1917, voro, såsom redan framhållits, beräknade på grundval av de huvudsakligen under år 1914 förda hushållsböckerna och sålunda under förutsättning av oförändrad konsumtion. Den speciella levnadskostnadsundersökning[1] som f. n. pågår inom socialstyrelsen, avser i motsats härtill att fastställa i vad mån den betydande prisstegringen å vissa livsförnödenheter efter krigsutbrottet medfört en omläggning av förbrukningen, och meddelas här nedan en sammanfattning av de resultat, som publicerats i malmömonografien.

Undersökningen omfattar 72 malmöhushåll, vilka samtliga jämväl ingingo i den allmänna levnadskostnadsundersökningen. De anförda uppgifterna hänföra sig till dessa familjers förbrukning under tiden närmast före krigsutbrottet, maj 1914, samt samma månad år 1916.

De av undersökningen berörda 72 familjerna hade i maj 1914 en genomsnittlig veckoinkomst av 36·56 kr. och i maj 1916 av 36·45 kr., således en minskning av 0·11 kr. eller 0·3 %. Familjemedlemmarnas antal utgjorde för samtliga hushåll 1914 324 personer och 1916 337 personer eller i genomsnitt resp. 4·5 och 4·7 personer.

[1] Jfr. Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1367 ff.

Den del av hushållsbudgeten, som i detta sammanhang givetvis äger det största intresset och här kommer att beröras, är *födoämnesbudgeten* och dess sammansättning i maj 1914 och maj 1916. I tabellen å sid. 782—783 finnas uppgifter angående födans sammansättning efter kostnad i medeltal per vecka och hushåll.

Utgifterna för födo- och njutningsämnen uppgingo, såsom tabellen utvisar, i genomsnitt per vecka för de 72 familjerna under maj 1914 till 16·14 kr. och under maj 1916 till 19·53 kr. eller resp. 44·1 och 53·6 % av veckoinkomsterna.

Av samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen belöpte sig matvarorna 1914 till 91·62 % och 1916 till 95·14 %. Utgifterna för dryckesvaror och tobak hade relativt minskats, nämligen från resp. 3·49 och 1·54 % till resp. 2·42 och 1·10 %. Den relativt största minskningen visade utgifterna för förtäring utom hemmet, eller från 3·35 % av födoämnesbudgeten år 1914 till 1·34 % år 1916.

Vad särskilt matvarorna beträffar, voro utgifterna år 1916 relativt något större för kalvkött, organ, ben och blod, charkuterivaror samt fisk, men mindre däremot för oxkött och konserverat kött. Utgifterna för färskt fläsk visade relativt en ganska avsevärd ökning, nämligen från 4·27 till 5·77 % av födoämnesbudgeten. Den viktiga utgiftspost, som inbegripits under rubriken »lanthushållningsprodukter», hade under tvåårsperioden undergått en obetydlig relativ ökning, nämligen från 31·21 till 31·35 %. Denna ökning berodde emellertid helt och hållet på en stegring i utgifterna för de billigare produkterna såsom margarin (resp. 5·57 och 8·52 %), fett och flott (resp. 0·87 och 0·96 %) och skummjölk (resp. 0·67 och 1·06 %), medan utgifterna för oskummad mjölk, grädde, smör, ost och ägg voro jämförelsevis mindre 1916 än 1914, nämligen för oskummad mjölk resp. 8·19 och 8·53 %, för grädde resp. 2·23 och 2·49 %, för smör resp. 4·48 och 5·74 %, för ost resp. 2·27 och 2·39 % samt för ägg resp. 3·64 och 4·95 %.

Bland vegetabilierna drog brödet en väsentligt större andel av näringsutgifterna 1916 än 1914. I fråga om de särskilda brödsorterna, visade utgifterna för mjukt och hårt rågbröd en ganska avsevärd ökning, nämligen för mjukt rågbröd från 10·41 till 13·77 % och för hårt rågbröd från 0·28 till 0·36 % av födoämnesbudgeten. Omvänt var förhållandet med utgifterna för de dyrare brödsorterna, vetebröd, skorpor och kaffebröd, för vilka kostnaderna minskades från sammanlagt 7·19 till 5·57 %. År 1914 representerade mjölet 1·80 % av budgeten, en siffra som 1916 stigit till 2·18 %. Även utgifterna för gryn hade undergått en icke oväsentlig relativ ökning. De varuslag, som innefattas under rubriken »grönsaker, frukter och bär», uppvisade däremot en något minskad andel av födoämnesutgifterna (resp. 4·09 och 3·84 %), vilken minskning helt och hållet gick ut över frukt och bär (resp. 1·44 och 0·78 %) samt grönsaker och rotfrukter (resp. 0·86 och 0·68 %), medan utgifterna för potatis utvisade en relativ ökning eller från 1·35 % år 1914 till 1·84 % år 1916. Även för socker och sirap samt kaffe minskades utgifterna relativt taget.

Födans sammansättning efter kostnad maj 1914 och maj 1916.

	I medeltal per vecka och hushåll			
	1914	1916	1914	1916
	öre	öre	%	%
Föde- och njutningsämnen	**1 614**	**1 953**	**100·00**	**100·00**
I. Matvaror	1 479	1 858	91·62	95·14
1. animaliska	878	1 107	54·38	56·66
A. kött	239	315	14·78	16·15
a. färskt kött	196	278	12·12	14·27
oxkött	79	93	4·89	4·78
kalvkött	21	29	1·26	1·47
fläsk	69	113	4·27	5·77
annat färskt kött	19	25	1·19	1·31
organ, ben och blod	8	18	0·51	0·94
b. konserv. kött (salt, rökt el. torkat)	43	37	2·66	1·88
nötkött	2	6	0·15	0·29
fläsk	41	31	2·51	1·59
B. charkuterivaror	58	81	3·63	4·12
a. korv och sylta	48	70	3·00	3·57
b. färdiglagad mat och uppskuret	10	11	0·63	0·55
C. fisk	68	92	4·22	4·69
a. färsk fisk	54	66	3·36	3·35
b. konserv. fisk (salt, inl., torkad, rökt)	14	26	0·86	1·34
salt sill	8	23	0·48	1·19
kabeljo	1	1	0·04	0·03
annan fisk	5	2	0·34	0·12
D. konserver	7	7	0·43	0·34
E. lanthushållningsprodukter o. d.	504	612	31·21	31·35
a. mjölk och grädde	188	224	11·69	11·48
grädde	40	43	2·49	2·23
oskummad mjölk	137	160	8·53	8·19
skummad mjölk	11	21	0·67	1·06
b. smör	93	88	5·74	4·48
c. margarin	90	166	5·57	8·52
d. ost	39	44	2·39	2·27
e. ägg	80	71	4·95	3·64
f. fett och flott	14	19	0·87	0·96
F. övriga animaliska matvaror	2	0	0·11	0·01
2. vegetabiliska	601	751	37·24	38·48
A. bröd	288	385	17·88	19·70
a. rågbröd, hårt	4	7	0·28	0·36
b. rågbröd, mjukt	168	269	10·41	13·77

Födans sammansättning efter kostnad maj 1914 och maj 1916 (forts.).

	I medeltal per vecka och hushåll			
	1914	1916	1914	1916
	öre	öre	%	%
c. vetebröd	26	26	1·62	1·31
d. skorpor	24	25	1·48	1·28
e. kaffebröd, bakelser o. d.	66	58	4·09	2·98
B. mjöl	29	43	1·80	2·18
a. vete	23	32	1·40	1·63
b. råg	1	3	0·06	0·13
c. annat	5	8	0·34	0·42
C. gryn	14	22	0·85	1·14
a. havre	9	15	0·56	0·79
b. ris	3	5	0·16	0·25
c. andra	2	2	0·13	0·10
D. grönsaker, frukter, bär m. m.	66	75	4·09	3·84
a. ärter, gula, gröna	3	6	0·20	0·29
b. bruna bönor	4	5	0·24	0·25
c. grönsaker, rotfrukter	14	13	0·86	0·68
d. potatis	22	36	1·35	1·84
e. frukt och bär	23	15	1·44	0·78
E. socker och sirap	91	98	5·66	5·01
a. socker	88	95	5·45	4·84
b. sirap	3	3	0·21	0·17
F. kaffe	84	95	5·21	4·89
G. te, choklad	14	17	0·85	0·88
H. kryddor	7	9	0·41	0·48
K. övriga vegetabiliska matvaror	8	7	0·49	0·36
II. Dryckesvaror	56	47	3·49	2·42
A. brännvin, spirituosa	26	27	1·62	1·40
B. öl, porter o. dyl.	15	7	0·93	0·38
C. svagdricka, läskedrycker	15	13	0·94	0·64
III. Tobak, snus, cigarrer, cigarretter	25	22	1·54	1·10
IV. Förtäring utom hemmet	54	26	3·35	1·34

Sammanfattas resultaten av ovan anställda jämförelse mellan födoämnesutgifterna under maj 1914 och maj 1916, synes *förbrukningen i ganska stor utsträckning övergått från dyrare till billigare livsmedel.* Hänföras sålunda till dyrare livsmedel smör, grädde, ost, ägg, skorpor och kaffebröd, finna vi, att dessa varors relativa andel av födoämnesbudgeten sjönk från 21·14 % i maj 1914 till 16·88 % samma månad 1916, medan å andra sidan motsvarande siffra för mjölk, margarin, fett och flott, matbröd samt mjöl och gryn, vilka bruka räknas till våra billigare näringsmedel, ökades från 30·60 till 37·49 %.

I tabellen å sid. 785 meddelas uppgifter angående de *konsumerade kvantiteterna* av vissa varuslag i medeltal per vecka och hushåll. För ifrågavarande varuslag belöpte sig utgifterna till omkring tre fjärdedelar av födoämnesbudgeten.

De förändringar, som konsumtionen, kvantitativt sett, undergått efter krigsutbrottet, framgå tydligt av anförda tabell. Särskilt i ögonen fallande är den nuvarande större förbrukningen av margarin,[1] bröd, mjöl och gryn samt potatis i jämförelse med maj 1914, medan av fisk, smör, ost och ägg konsumerades betydligt mindre kvantiteter. Köttkonsumtionen hade om än obetydligt minskats. Av de i tabellen upptagna köttvarorna visade färskt fläsk en ganska avsevärd ökning, under det att minskningen drabbade oxkött och konserverat kött. De konsumerade kvantiteterna av salt sill hade väsentligt ökats, av kabeljo däremot, om än obetydligt, gått tillbaka. Av hårt och mjukt rågbröd konsumerades mera 1916, av vetebröd och skorpor däremot mindre.

I det föregående har lämnats en redogörelse för livsmedelsförbrukningen och dess beskaffenhet i maj 1914 och samma månad 1916 samt de förändringar konsumtionen av olika livsmedel i *kvantitativt avseende* undergått under den mellanliggande perioden. Till belysning av i vad mån ifrågavarande 72 familjer genom den där konstaterade förskjutningen i konsumtionen från dyrare till billigare födoämnen lyckats undvika den under tiden inträdda prisstegringen meddelas här en översikt av nämnda familjers faktiska veckoutgifter för de viktigare födoämnena i genomsnitt per hushåll och per konsumtionsenhet i maj 1914 och samma månad 1916, varjämte beräknats dessa familjers utgifter 1916, under förutsättning att veckoförbrukningen varit densamma som 1914. I detta syfte hava de konsumerade kvantiteterna per vecka under sistnämnda år multiplicerats med genomsnittspriserna enligt hushållsböckerna för 1916. Vid beräkningen av sistnämnda utgifter har hänsyn jämväl tagits till hushållens tillväxt under de tvenne årens lopp.

I genomsnitt per vecka och hushåll uppgingo de faktiska utgifterna för ifrågavarande födoämnen i maj 1914 till 11·24 kr. och samma månad 1916 till 14·54 kr., alltså en ökning av 29·4 %. Motsvarande utgifter i genomsnitt per vecka och konsumtionsenhet utgjorde resp. 3·47 och 4·22 kr., vilket innebär en ökning av 21·6 %. En beräkning på grundval av kvantitetstalen för maj 1914 och medelprisen för maj 1916 giver till resultat, att utgifterna för en dylik förbrukning skulle uppgå till 15·86 kr. i genomsnitt per hushåll och till 4·57 kr. i genomsnitt per konsumtionsenhet, utvisande en ökning i jämförelse med 1914 av resp. 41·1 och 31·7 %. Då den faktiska utgiftsökningen för nämnda födoämnen från maj 1914 till maj 1916 belöpte sig till resp. 29·4 och 21·6 %, hava sålunda här ifrågavarande familjer, genom en omläggning av budgeten i kvantitativt hänseende, kunnat nedbringa sina hithörande utgifter med c:a 10·0 %.

Givet är emellertid, att den starka prisstegringen måst utöva ett visst in-

[1] Numera råder som bekant brist på denna vara, vadan förbrukningen torde vara väsentligt reducerad.

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag maj 1914 och maj 1916.

	Kvantitet	I medeltal per vecka och hushåll	
		1914	1916
Kött	gram	1 545	1 501
färskt kött	»	1 284	1 361
oxkött	»	613	563
kalvkött	»	163	181
fläsk	»	508	617
konserverat kött	»	261	140
nötkött	»	12	32
fläsk	»	249	108
Fisk: salt sill	»	146	240
kabeljo	»	10	9
Mjölk	l.	11·559	10·759
oskummad mjölk	»	9·703	8·380
skummad mjölk	»	1·856	2·379
Smör	gram	434	294
Margarin	»	658	859
Ost	»	239	180
Ägg	st.	13	9
Bröd: rågbröd, hårt	gram	91	110
rågbröd, mjukt	»	[1] 7 625	[2] 8 897
vetebröd	»	459	449
skorpor	»	305	308
Mjöl	»	879	1 057
vetemjöl	»	725	843
rågmjöl	»	37	72
ej spec. mjöl	»	117	142
Gryn	»	298	386
havregryn	»	217	278
risgryn	»	44	75
ej spec. gryn	»	37	33
Ärter, gula, gröna	»	89	95
Bruna bönor	»	85	49
Potatis	l.	5·413	7·462
Socker	gram	1 398	1 421
Kaffe	»	363	382

[1] Därav surlimpa 2 494 gram.
[2] » » 2 643 »

flytande ej blott på födoämnesbudgetens kvantitativa sammansättning utan även i fråga om de konsumerade livsmedlens kvaliteter. Därjämte hava vederbörande hushåll jämväl haft tillfälle att genom inköp av s. k. kompensationsvaror erhålla vissa livsmedel till lägre pris än de eljest i marknaden gällande.

I genomsnitt per vecka och konsumtionsenhet förbrukades 216 gram färskt ox- och kalvkött, varav 54 gram eller 25·0 % utgjordes av kompensationsvara. Motsvarande siffror voro för färskt fläsk resp. 179 och 155 gram (86·6 %), samt för potatis resp. 2·162 och 0·257 liter (11·9 %). Av äggförbrukningen utgjordes en tredjedel av kompensationsvara.

Utgifterna för ovannämnda varuslag belöpte sig i genomsnitt per vecka och hushåll till 1·62 kr. och per konsumtionsenhet till 0·47 kr. eller 8·3 % av födoämnesbudgeten. För de varuslag, för vilka kvantitetsuppgifter finnas, utgjorde utgifterna resp. 1·47 och 0·42 kr. Därest samma kvantiteter inköpts till icke-kompensationspriser, skulle detta hava medfört en utgiftsökning från 422 till 428 öre per vecka och konsumtionsenhet eller 1·4 %. Under nämnda förutsättning skulle samma utgifter från maj 1914 till maj 1916 hava ökats med 23·3 % samt de beräknade utgifterna, därest förbrukningen varit densamma som i maj 1914, med 32·9 %, medan den faktiska utgiftsökningen uppgick till 21·6 %.

För att utröna i vad mån dyrtiden utövat sitt inflytande på de *konsumerade livsmedlens kvaliteter*, så att vederbörande familjer härutinnan nödgats sänka sin levnadsstandard, har gjorts en jämförelse av livsmedelspriserna enligt socialstyrelsens prisstatistik (vilka priser år från år avse samma kvaliteter och icke gälla kompensationsvaror eller dylikt) och de priser, som erhållits genom att dividera de faktiska utgiftsbeloppen för de olika varuslagen med de konsumerade kvantiteterna av resp. varuslag.

Medelpriserna enligt den officiella prisstatistiken för bokföringstiden 1914—1915 utvisade på det hela taget en synnerligen god överensstämmelse med de priser, som av ifrågavarande hushåll faktiskt betalats för de viktigare näringsmedlen. Detta synes även i stort sett hava varit fallet såväl i maj 1914 som i maj 1916. Dock yppa sig beträffande en del varuslag vissa skiljaktigheter. Vad som emellertid i detta fall tilldrager sig det största intresset är en jämförelse i anförda hänseende mellan åren 1914 och 1916. Till närmare belysning härav anföres i tablån här nedan för vissa viktigare varuslag det belopp, varmed medelpriserna för icke-kompensationsvaror enligt hushållsböckerna överstigit (+) resp. understigit (—) de officiella priserna i maj 1914 och maj 1916.

	Maj 1914		Maj 1916	
	öre	%	öre	%
Nötkött	— 6	— 4·5	— 2	— 1·1
Kalvkött	+ 5	+ 4·2	— 5	— 3·1
Fläsk, färskt	+ 6	+ 4·6	— 38	— 16·2
» salt	+ 3	+ 1·9	— 2	— 0·7
Salt sill	—	—	— 17	— 14·9
Smör	+18	+ 6·5	+ 11	+ 3·8
Margarin	+ 2	+ 1·5	+ 4	+ 2·1
Ägg (per tjog)	— 4	— 3·2	— 13	— 7·5
Kaffe	+59	+34·3	+ 67	+ 86·6

För alla i tablån upptagna varuslag med undantag för nötkött och ägg visade sig i maj 1914 de ur hushållsböckerna erhållna medelpriserna högre än de officiella priserna. I maj 1916 åter var förhållandet i stort sett det motsatta, i det att hushållsböckernas priser då understego de officiella med undantag för kaffe, smör och margarin.

Vid ovan anställda jämförelse mellan de faktiska och de officiella priserna har bortsetts från de olikheter, som betingats av materialets olika beskaffenhet. I stort sett torde väl dessa faktorer hava inverkat i samma mån vid de båda undersökningstillfällena. Möjligt är emellertid, att vissa hushåll genom inköp i större partier på en gång eller genom samköpsföreningar o. d. i större omfattning än under maj 1914 kunnat neutralisera den därefter inträdda prisstegringen. Enär, såsom förut påpekats, de officiella priserna år från år just avse samma kvaliteter vid inköp av samma mängder, torde man av förestående jämförelse med de faktiska priserna kunna draga den slutsatsen, att de ifrågavarande familjerna på grund av dyrtiden i ganska stor utsträckning nödgats övergå till billigare kvaliteter.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

I vidstående tabeller (sid. 788—789) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med maj 1917.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (södra Sverige, mellersta Sverige och norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915, 1916 och 1917 års faktiska budgeter. Kris tidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts. Framhållas må emellertid, att den senaste tidens varuknapphet delvis kan antagas hava givit anledning till en utveckling i motsatt riktning.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Absoluta tal.

Ort	1914		1915				1916				1917	
	Juli	2:dra halvåret	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	Maj
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	853	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 231	1 331	1 376
Södertälje	747	804	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 125	1 233	1 195
Uppsala	715	780	845	877	913	953	960	988	1 032	1 109	1 241	1 294
Nyköping	710	746	811	855	872	893	904	952	997	1 069	1 198	1 253
Eskilstuna	735	776	843	887	908	918	928	954	1 016	1 095	1 225	1 298
Linköping	708	752	824	881	901	922	929	960	1 014	1 115	1 217	1 298
Norrköping	750	798	854	913	934	956	961	991	1 038	1 121	1 218	1 277
Motala	672	712	779	865	874	886	904	950	1 001	1 080	1 173	1 236
Jönköping	705	735	800	854	861	915	923	955	987	1 072	1 170	1 256
Växjö	695	719	797	839	860	867	890	950	991	1 053	1 130	1 180
Kalmar	699	728	792	843	873	907	907	928	986	1 046	1 147	1 234
Västervik	716	738	793	822	860	866	927	948	988	1 087	1 184	1 229
Visby	733	760	811	848	850	915	920	948	991	1 067	1 160	1 215
Karlskrona	717	762	840	892	913	934	944	978	1 016	1 081	1 174	1 243
Kristianstad	672	724	785	846	892	925	905	945	973	1 028	1 127	1 173
Malmö	730	773	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 119	1 224	1 315
Lund	701	738	820	870	895	930	920	947	1 003	1 072	1 157	1 256
Landskrona	690	745	814	866	900	931	940	962	1 009	1 088	1 178	1 245
Hälsingborg	698	732	796	846	875	922	916	958	990	1 041	1 158	1 240
Ystad	693	726	803	850	875	928	914	958	982	1 042	1 137	1 225
Halmstad	700	743	808	871	892	915	924	957	989	1 054	1 154	1 222
Göteborg	745	771	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 155	1 260	1 359
Lysekil	754	778	825	883	905	927	948	990	1 038	1 098	1 201	1 312
Vänersborg	711	736	799	860	886	908	941	985	1 028	1 096	1 200	1 256
Borås	709	757	821	888	908	929	943	990	1 034	1 092	1 196	1 262
Tidaholm	691	717	797	837	862	895	927	948	994	1 063	1 126	1 187
Karlstad	723	779	836	879	898	919	945	993	1 043	1 103	1 215	1 258
Örebro	720	769	835	883	915	930	937	970	1 031	1 103	1 211	1 283
Kopparberg	705	740	792	839	853	882	907	935	989	1 076	1 160	1 239
Västerås	717	756	820	854	900	918	934	981	1 044	1 109	1 217	1 266
Falun	734	770	821	859	909	929	950	975	1 032	1 108	1 214	1 291
Domnarvet och Borlänge	689	724	781	835	883	881	906	940	989	1 083	1 181	1 255
Ludvika	716	742	799	843	875	891	917	938	1 024	1 095	1 188	1 249
Gävle	736	785	830	879	918	928	954	994	1 050	1 125	1 233	1 304
Söderhamn	724	775	838	888	902	928	955	977	1 030	1 132	1 240	1 317
Sundsvall: staden	782	823	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 218	1 309	1 366
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	778	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 179	1 287	1 345
Nyland	764	794	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 167	1 269	1 264
Östersund	793	836	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 234	1 321	1 278
Umeå	746	778	811	863	900	921	945	993	1 059	1 134	1 254	1 343
Luleå	763	799	837	899	934	934	952	999	1 079	1 172	1 292	1 329
Boden	744	793	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 158	1 271	1 312
Malmberget och Gällivare	809	850	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 130	1 236	1 295
Kiruna	819	855	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 142	1 231	1 303
Samtliga orter	**728**	**765**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 104**	**1 205**	**1 270**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat av c:a 2 000 kronor 1914—1917.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914		1915				1916				1917	
	Juli	2:dra halvåret	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	Maj
Stockholm	100	105·6	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	152·4	164·7	170·3
Södertälje	100	107·6	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	150·6	165·1	160·0
Uppsala	100	109·1	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	155·1	173·6	181·0
Nyköping	100	105·1	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	150·6	168·7	176·5
Eskilstuna	100	105·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	149·0	166·7	176 6
Linköping	100	106·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	157·5	171·9	183·3
Norrköping	100	106·4	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	149·5	162·4	170·3
Motala	100	106·0	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	160·7	174·6	183·9
Jönköping	100	104·3	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	152·1	166·0	178·2
Växjö	100	103·5	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	151·5	162·6	169·8
Kalmar	100	104·1	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	149·6	164·1	176·5
Västervik	100	103·1	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	151·8	165·4	171·6
Visby	100	103 7	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	145·6	158·3	165·8
Karlskrona	100	103·3	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	150·8	163·7	173·4
Kristianstad	100	107·7	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	153·0	167·7	174·6
Malmö	100	105·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	153·3	167·7	180·1
Lund	100	105·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	152·9	165·0	179·2
Landskrona	100	108·0	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	157·7	170·7	180·4
Hälsingborg	100	104·9	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	149·1	165·9	177·7
Ystad	100	104·8	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	150·4	164·1	176·8
Halmstad	100	106·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	150·6	164·9	174·6
Göteborg	100	103·5	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	155·0	169·1	182·4
Lysekil	100	103·2	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	145·6	159·3	174·0
Vänersborg	100	103·5	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	154·1	168·8	176·7
Borås	100	106·8	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	154·0	168·7	178·0
Tidaholm	100	103·8	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	153·8	163·0	171·8
Karlstad	100	107·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	152·6	168·0	174·0
Örebro	100	106·8	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	153·2	168·2	178·2
Kopparberg	100	105·0	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	152·6	164·5	175·7
Västerås	100	105·4	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	154·7	169·7	176·6
Falun	100	104·9	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	151·0	165·4	175·9
Domnarvet och Borlänge	100	105·1	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	157·2	171·4	182·1
Ludvika	100	103·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	152·9	165·9	174·4
Gävle	100	106·7	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	152·9	167·5	177·2
Söderhamn	100	107·0	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	156·4	171·3	181·9
Sundsvall: staden	100	105·2	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	155·8	167·4	174·7
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	103·7	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	157·2	171·6	179·3
Nyland	100	103·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	152·7	166·1	165·4
Östersund	100	105·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·8	130·8	143·3	155·6	166·6	161·2
Umeå	100	104·3	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	152·0	168·1	180·0
Luleå	100	104·7	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	153·6	169·3	174·2
Boden	100	106·6	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	155·6	170·8	176·3
Malmberget och Gällivare	100	105·1	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	139·7	152·8	160·1
Kiruna	100	104·4	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	139·4	150·3	159·1
Samtliga orter	**100**	**105·1**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**151·6**	**165·5**	**174·5**

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 813 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 789). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 1:a kvartalet 1917 en procentuell ökning från juli 1914 av 65·5 %, medan under maj 1917 ökningen har hunnit upp till nära 75 %.

Det må emellertid noga observeras, att angivna procentuella stegring endast avser den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, lyse och bränsle under kristiden. För att däremot få en fullständig bild över prisfördyringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i föregående häfte (sid. 616 ff.) av Sociala Meddelanden, och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna under tiden maj 1914 till maj 1917 till c:a 52 %.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

I anslutning till i Sociala Meddelanden alltifrån okt. 1916 månatligen publicerade försök till jämförande översikter av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder efter krigsutbrottet meddelas efterföljande två tabeller, som framföra den senast lämnade översikten till och med maj månad 1917. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 3—9 under den första tabellen). De danska varuslag, som här noterats under rubrikerna »färskt nötkött», »gödkalvstek» och »fläsk», torde dock beteckna kvaliteter, som äro tämligen jämförbara med de i svenska och norska varulistorna upptagna artiklarna. Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm					Kristiania					Köpenhamn				
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	April 1917	Maj 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	April 1917	Maj 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	April 1917	Maj 1917
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad	l.	17	21	24	26	26	19	26	[1]26	[1]27	[1]29	19	24	30	30	30
Smör, mejeri- . .	kg.	246	300	[1]325	[1]375	[1]375	256	330	396	389	408	235	301	385	338	327
Margarin, växt- .	»	139	200	318	—	—	140	172	209	215	219	125	164	172	192	192
Ägg, färska . . .	tjog	150	221	376	287	293	180	329	582	401	396	150	265	425	248	250
Potatis	5 l.	35	32	54	141	[1]70	52	53	[1]39	53	75	25	60	49	49	49
Ärter, gula . . .	kg.	26	52	62	[1]63	[1]63	40	95	107	118	125	40	83	83	97	107
Vetemjöl	»	32	37	[2]42	[2]41	[2]41	32	44	61	72	78	26	37	42	54	55
Rågmjöl	»	24	27	36	[1]35	[1]35	20	39	53	62	67	—	—	—	—	—
Havregryn . . .	»	34	49	66	64	64	36	54	64	80	83	39	73	76	76	76
Rågbröd	»	40	61	65	76	65	24	39	49	59	64	[3]15	[3]22	[3]22	[3]22	[3]22
Vetebröd, bakat med mjölk . .	»	66	85	100	[4]—	[4]—	—	55	66	84	95	40	48	56	83	83
Nötkött, färskt:																
stek	»	125	261	256	233	247	132	327	299	288	296	—	[5]381	[5]275	[5]268	[5]266
soppkött . . .	»	102	197	198	187	197	126	298	268	254	235	[6]125	[6]294	[6]192	[6]192	[6]191
Kalvkött, stek:																
gödkalv	»	145	242	270	252	239	141	325	360	335	352	[7]140	[7]294	[7]240	[7]223	[7]222
spädkalv . .	»	101	162	193	173	164	83	226	223	183	191	[8]110	[8]262	[8]208	[8]187	[8]184
Fläsk:																
färskt	»	149	235	286	279	289	145	287	359	358	361	[9]156	[1]170	[1]170	[1]170	[1]170
salt	»	150	256	289	282	297	160	308	363	366	367					
Kaffe, Santos . .	»	166	203	355	[1]325	[1]325	214	229	271	286	324	210	247	277	286	359
Socker, bit- . . .	»	64	[1]68	[1]68	[1]68	[1]68	57	108	108	123	132	43	52	[10]54	[10]54	[10]54
Fotogen, Water White	l.	18	27	29	32	36	18	29	29	29	29	18	21	21	25	25
Kol	hl.	239	525	570	750	730	188	660	[1]600	—	—	170	680	695	—	—
Koks, gasverks- .	»	133	285	293	330	380	165	355	355	[11]800	[11]1000	125	275	275	—	—

[1] Maximipris. — [2] 75 % utmalning (maximipris fr. o. m. den 15 januari 1917). — [3] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [4] Sedan den statliga regleringen av brödsädsförbrukningen genomförts, saluföres i Stockholm ej rent vetebröd. En brödtyp, vari jämte vetemjöl en viss mängd rågmjöl ingår, redovisas i den svenska prisstatistiken under rubriken »vetebröd, bakat med vatten». Medelpriset i Stockholm per kg. för sådant bröd utgjorde under juli 1914 51 öre, under juli 1916 73 öre samt under januari, april och maj månader 1917 resp. 80, 98 och 92 öre. Indextalet för sistnämnda månad med 1914 års julipris såsom bas utgjorde 180. — [5] »Oksekød (skært Kød), laveste Pris.» — [6] »Oksekød (Forkød)», genomsnitt av »højeste og laveste Pris». — [7] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [8] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [9] »Letsaltet Brystflæsk» (beräknat pris). — [10] Maximipris (korrigerad siffra). Vid köp utan sockerkort är priset 72 öre per kg. — [11] Notering, men leverans kunde endast i undantagsfall äga rum.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm					Kristiania					Köpenhamn				
		Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	April 1917	Maj 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	April 1917	Maj 1917	Juli 1914	Juli 1916	Januari 1917	April 1917	Maj 1917
Mjölk, oskummad	l.	100	124	141	153	153	100	137	137	142	153	100	126	158	158	158
Smör, mejeri-	kg.	100	122	132	152	152	100	129	152	152	159	100	128	164	144	139
Margarin, växt-	»	100	144	229	—	—	100	123	149	154	156	100	131	138	154	154
Ägg, färska	tjog	100	147	251	191	195	100	183	323	223	220	100	177	283	165	167
Potatis	5 l.	100	91	154	403	200	100	102	75	102	144	100	240	196	196	196
Ärter, gula	kg.	100	200	238	235	242	100	238	268	295	313	100	208	208	243	268
Vetemjöl	»	100	116	131	128	128	100	138	191	225	244	100	142	162	208	212
Rågmjöl	»	100	113	150	146	146	100	195	265	310	335	—	—	—	—	—
Havregryn	»	100	144	194	188	188	100	150	178	222	231	100	187	195	195	195
Rågbröd	»	100	153	163	190	163	100	163	204	246	267	100	147	147	147	147
Vetebröd, bakat med mjölk	»	100	129	152	—	—	—	—	—	—	—	100	120	140	208	208
Nötkött, färskt:																
stek	»	100	209	205	186	198	100	248	227	218	224	—	—	—	—	—
soppkött	»	100	193	194	183	193	100	237	213	202	187	100	235	154	154	173
Kalvkött, stek:																
gödkalv	»	100	167	186	174	165	100	230	255	238	250	100	210	171	159	159
spädkalv	»	100	160	191	171	162	100	272	269	220	230	100	238	189	170	167
Fläsk:																
färskt	»	100	158	192	187	194	100	198	248	247	249	100	109	109	109	109
salt	»	100	171	193	188	198	100	193	227	229	229					
Kaffe, Santos	»	100	122	214	196	196	100	107	127	134	151	100	118	132	136	161
Socker, bit-	»	100	106	106	106	106	100	189	189	216	232	100	121	126	126	126
Fotogen, Water White	l.	100	150	161	178	200	100	161	161	161	161	100	117	117	139	139
Kol	hl.	100	220	238	314	305	100	351	319	—	—	100	400	409	—	—
Koks, gasverks-	»	100	214	220	248	286	100	215	215	485	505	100	220	220	—	—

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, och under den följande tiden för juli 1916 samt januari, april och maj 1917. Köpenhamnsnoteringarna avse dock endast första veckan i varje månad. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna för

de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli 1916 samt januari, april och maj 1917 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och »Statistisk Maanedsskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Av den första tabellen framgår, att i fråga om mjölk, ärter, mjöl, havregryn, nötstek och spädkalvstek stockholmspriserna under maj 1917 voro lägst. Prisnivån låg i regel högst i Kristiania. Potatis, som i Stockholm försålts till avsevärt högre priser än i de båda andra nordiska huvudstäderna, åsattes i Sverige från och med den 20 april maximipris, för detaljhandeln utgörande 14 öre per liter vid försäljning av myckenhet om högst 5 liter. Vid de tidpunkter, då prisuppgifter för maj månad inhämtades i Stockholm, var tillgången å potatis därstädes mycket ringa. Margarin, som i Sverige under flera månader på grund av ringa tillgång betingat relativt mycket höga priser, har i Stockholm ej noterats sedan januari 1917. Priset å socker var i Kristiania anmärkningsvärt högt, under maj 132 öre per kg. mot 68 öre i Stockholm och 54 öre i Köpenhamn. Prisuppgifter för kol och koks förekomma för april och maj månader blott för Stockholm. I Kristiania noterades visserligen gasverkskoks — under maj till ett pris mer än dubbelt så högt som marspriset i Kristiania och majpriset i Stockholm — men varan leverérades ej utom i särskilt trängande fall.

Den andra tabellen åskådliggör prisstegringen sedan juli 1914 beträffande de olika varuslagen. Räknat från juli månad 1914 uppgick prisstegringen under maj 1917 till 100 % eller mer i Stockholm beträffande potatis, gula ärter, fotogen, kol och koks, i Kristiania beträffande ägg, gula ärter, mjöl, havregryn, rågbröd, nötstek, kalvstek, fläsk, socker och koks samt i Köpenhamn beträffande gula ärter, vetemjöl och vetebröd. Priset hade under samma tid ökats med mindre än 50 % för mjöl och socker i Stockholm, för potatis i Kristiania och för smör, rågbröd, fläsk, socker och fotogen i Köpenhamn. Vid mitten av år 1916 hade priserna i Stockholm börjat stegras i snabbare takt än i de andra städerna, men under de senaste månaderna synes prisläget därstädes hava hållit sig något så när stabilt, under det stegringen tagit *ny fart i Kristiania.*

Tidigare hava jämväl beräknats aritmetiska medeltal för samtliga artiklar i syfte att i viss mån belysa priskurvans utveckling i de tre huvudstäderna i jämförelse med varandra. Ifrågavarande siffror hava emellertid här utelämnats, enär desamma, under inverkan av den alltjämt ökade varuknappheten och det tilltagande antalet maximipriser, visat sig giva en verkligheten allt mindre motsvarande bild av den faktiska prisnivån å dessa orter.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

111. Å en bangård blev en grovarbetare T. överkörd och dödad av ett växeltåg. Detta bestod av ett lokomotiv och fyra vagnar, som i sakta fart backades med vagnarna före mot det ställe i spåret, där T. stod, sysselsatt med borttagning av frusen slagg. Till själva olyckshändelsen fanns inga åsyna vittnen, men en extra bromsare P., som tjänstgjorde som växlare för tågsättet, uppgav vid polisförhöret, att han sett T. resa sig upp från sin framåtlutande ställning och sakta begiva sig ur spåret, varav P. drog den slutsatsen, att T. observerat tågsättet. P. sprang då förbi honom för att omlägga en växel och hörde några ögonblick senare ett knastrande ljud, varför han vände sig om och fick då se ett ben skjuta fram under en av vagnarna. Han gav omedelbart stoppsignal till lokomotivet, som genast stannade, enär föraren samtidigt med P. upptäckte, att olycka inträffat.

Marken var tämligen hal vid olycksplatsen, varför det icke är uteslutet, att T. halkat och därigenom kommit under vagnarna. Vid förhöret påpekades dessutom av vittnena, att banarbetarna ofta visa stor oförsiktighet, när växling försiggår, och först i sista stund avlägsna sig ur de spår å vilka växeltågsätten passera. Härigenom uppstå många allvarsamma tillbud till olyckor.

112. Tvenne vid ett järnverk anställda arbetare, K. och B., som voro sysselsatta med bergsprängning i en rörgrav, hade efter laddning av tvenne skott påtänt dessa och, efter avgivande av sedvanliga varningsrop, gått att söka skydd bakom en närbelägen byggnad. Det av K. tända skottet gick efter beräknad tid, under det att B:s skott dröjde. Då båda förmodade, att tändningen av detta skott misslyckats, gick B. efter en stunds väntan tillbaka till graven för att tända på nytt. I samma ögonblick han uppnådde kanten av graven gick skottet och B. erhöll så svåra skador i ansiktet och å vänstra armen, att han medvetslös föll till marken. Genom kamraternas försorg blev B. omedelbart transporterad till närmaste lasarett, men var vid framkomsten dit redan död.

113. Vid en kolstation, tillhörig en järnväg, inträffade ett olycksfall, varvid en kollastare S. miste livet. S., som var sysselsatt med utlastning av stenkol, utgrävde kolen från kolhögens nedre del, genom vilket arbetssätt (underminering) högens övre del bildade överhängande partier av hopfrusna kol. Förmannen gav S. tillsägelse att först ovanifrån nedspetta de överhängande partierna innan han fortsatte arbetet, men S. åtlydde ej tillsägelsen. En stund efter förmannens besök å arbetsplatsen inträffade, att ovannämnda överhängande kolpartier rasade ned och begravo S. Sedan flera av hans kamrater med förenade krafter bortlyftat de stora blocken, blev S. framdragen. Han hade fått ryggraden avbruten på tre ställen och hade troligen ljutit en ögonblicklig död.

Enligt samstämmiga vittnesmål var S. genom sitt åsidosättande av förmannens föreskrifter själv vållande till olyckan.

114. En 72-årig malmspelare B. nedföll en dag från en malmtransportbana och slog huvudet så hårt i en 4 m. därunder liggande malmhög, att han avled efter en kort stund. Ovannämnda transportbana utgöres av en lutande träbrygga med å densamma anbragta spår för malmhundarna, vilka drivas med maskinkraft och forsla malmen från malmbacken upp till rostugnen. Banan var dessutom så anordnad, att malmlastarna utefter dess ena sida kunde gå upp till ugnen. För säkerställande av

gångtrafiken hade banan på denna sida försetts med räcke och ledstång. B., som av någon anledning synes hava halkat, föll åt den ledstången motsatta sidan av banan och drog i fallet med sig en del av ledstången, vilken på denna punkt synes hava varit mindre säkert fastgjord.

Som väsentligen bidragande orsak till olycksfallet torde få antecknas B:s höga ålder.

115. I en sulfatfabrik inträffade en explosion av en economiser, varvid en eldare J. dödades och en förman A. lindrigt skadades. A. hade i något ärende varit uppe på pannmuren och därvid observerat, att economisern blivit läck, varför densamma måste avstängas. Han tillsade därför J. att gå och koppla om matarledningen, gick själv att öppna spjället till den direkta rökkanalen till skorstenen samt gick därefter att stänga spjället mellan rökkanalen och economisern. Då han sysslade med det senare arbetet inträffade en dov explosion i economisern, varvid tvenne felaktiga economisersektioner, som ställts i gången ovanför rökkanalen, förskötos och fastklämde A:s vänstra ben mot pannmuren. J. stod ovanför economisern på rökkanalens valv, vilket vid explosionen instörtade, meddragande J. till kanalens botten. Här upptäcktes han efter c:a 20 minuter i sanslöst tillstånd och med svåra brännskador, vilka förorsakade hans död följande dag.

Huru explosionen tillgått har ej kunnat säkert fastställas, men troligen har förloppet varit följande. Något av economiserrören har spruckit och därefter öppnat sig, så att en plötslig ångbildning uppstått, varigenom en stöt uppkommit, som skadat economisern i sin helhet, så att flera rör öppnat sig. Därigenom har ångbildningen ökats och verkat som explosion samt åstadkommit ras av murverket.

Orsaken till explosionen är troligen att tillskriva det synnerligen dåliga tillståndet hos economiserrören, vilkas gods var av mycket ojämn tjocklek och fullt av blåsor. Tid efter annan hade även felaktiga sektioner måst utrangeras. Det använda matarvattnet var även av dålig beskaffenhet och förorsakade stark avrostning och beläggning av rörens inre ytor.

Yrkesinspektören framhöll för arbetsledningen, att det för undvikande av dylika olycksfall var nödvändigt att dels noggrant undersöka materialet i economiserrören såväl före insättningen som efter vissa tidsperioder, dels förbättra matarvattnet, så att dess förstörande verkan minskades.

116. Å en bangård inträffade ett olycksfall, varvid en arbetare J. blev dödad och en annan arbetare P. svårt skadad. Nämnda arbetare voro vid en växel sysselsatta med tilldragning av rälsskruv, då trenne lastade vagnar efter s. k. skjuts med stark fart närmade sig ovannämnda växel utan att observeras av J. och P., som stodo, den förra med ryggen och den senare med sidan vänd mot vagnarna. Tvenne förmän, som stodo ett gott stycke därifrån, varseblevo faran och sökte, ehuru förgäves, genom höga tillrop varna arbetarna vid växeln. Kort därefter blev J. överkörd, varvid den främsta vagnen spårade ur och träffade P. i huvudet, så att han föll omkull. Tillkallad läkare kunde beträffande J. endast konstatera, att livet troligen omedelbart flytt. P. erhöll ett första förband och forslades sedan till lasarettet.

Angående orsaken till olyckan upplystes vid polisförhöret, att vagnarna på grund av nyligen inträffat snöfall gått mycket tyst samt att rasslet från ett godståg, som strax före olyckan inkommit på ett bredvidliggande spår, troligen förtagit såväl det ringa bullret av de skjutsade vagnarna som de av förmännen avgivna varningsropen.

117. I en gruva voro tvenne arbetare P. och H. sysselsatta med borrning. De hade på morgonen gått ned i schakt på 8 m. djup, räknat från dagbrottets botten, samt fastspänt och igångsatt pelarborrmaskinen. Nästan omedelbart efter igångsättningen inträffade en explosion, som, ehuru rätt svag, skadade arbetarna och krökte borret i maskinen, utan att dock lösslita den från spännplankan. Båda arbetarna voro vid full sans och syntes obetydligt skadade; P. hade några skråmor i ansiktet

och på halsen och H. hade fått stenskärvor i ögonen. Vid framkomsten till lasarettet uppdagades det emellertid, att P. erhållit svåra inre skador, varav han avled c:a sex timmar efter olyckshändelsen. H. däremot var utom all fara och återupptog arbetet efter några dagar.

Enligt bestämd uppgift av skjutaren hade vid den senaste skjutningen två dagar tidigare alla skott avbrunnit, vadan olyckan icke kunde hava orsakats av något kvarglömt skott; dessutom var explosionen så svag, att det var uppenbart, att endast en ringa mängd dynamit avbrunnit. Frusen dynamit hade aldrig använts i gruvan.

Enligt gruvingenjörens åsikt torde enda möjliga förklaringen till olyckan vara, att vid föregående skjutning ett laddat skott blivit avslitet av ett tidigare avbrunnet skott, så att en mindre del av dynamitladdningen stannat kvar och blivit så överdragen med pulveriserad malm, att den ej observerats vid arbetets början. Borren har sedan kommit att riktas just mot detta ställe, varigenom olyckan inträffade.

118. Vid en tändsticksfabrik inträffade en sprängningsolycka, som kostade en stenarbetare J. livet. Enligt utsago av en arbetare T. hade J. varit sysselsatt med att i ett borrhål införa dynamitpatroner, som sedan varsamt nedskötos med en laddstake av trä. Innan borrhålet blivit färdigladdat hade J. måst avbryta arbetet på grund av att hans kamrater skulle skjuta i närheten. Efter skottlossningen återvände J. till sin plats och hade knappt hunnit återtaga arbetet, förrän patronerna i borrhålet exploderade med påföljd, att laddstaken kastades upp och genomborrade J:s hals vid luftstrupen. J. föll medvetslös till marken och avled efter tio minuter.

Beträffande orsaken till olyckshändelsen har ingenting med visshet kunnat utrönas. Enda förklaringen synes vara den, att dynamiten varit frusen, i vilket tillstånd den är mycket farlig att hantera. J. uppgavs av kamraterna hava varit en nykter och skötsam person, som i 12 år sysslat med sprängningsarbeten. Ovannämnda arbetare T. intygade, att J. vid laddningen av borrhålet gått mycket försiktigt och omsorgsfullt till väga, varför det inträffade måste betraktas som en ren olyckshändelse.

119. En 68-årig arbetare S., som var anställd som lavkarl i en gruva, drabbades av olycksfall, varvid han ljöt en ögonblicklig död. S., som hade till uppgift att vid två hissöppningar mottaga tunnorna ur hissen och skjuta dem c:a 8 m. till avstjälpningsplatsen, hade mottagit nio tunnor och var sysselsatt med den tionde, då han vid skjutandet av denna råkade sparka till växeln, så att han när han återvände med tunnan till hissen, råkade få in den på spåret till den andra hissöppningen. Grinden framför denna som egentligen borde varit nedfälld, enär hissen var nere i gruvan, hade hängt upp sig i följarna. S., som, under det han sköt tunnan, tittade ned i marken, märkte icke att han kommit in på fel spår, utan föll jämte tunnan genom öppningen och slog ihjäl sig. En av kamraterna, som på en avsats i gruvan hittade en sko och en strumpa jämte benskärvor, tillkallade hjälp, varefter han vid efterforskningar fann S. döda kropp i en vattensamling på gruvans botten på 210 m. djup.

Vid gruvingenjörens besök å olycksplatsen en vecka senare erfor han, att arbetsledningen, till förekommande av att liknande olycksfall upprepades, redan låtit avhyvla följarna å hissgrindarna, så att dessa icke vidare skulle hänga upp sig.

120. Under arbete med sågning vid klyvsåg skadades en arbetare K. så svårt, att han avled efter tre dagar. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men av omständigheterna att döma har förloppet varit följande. Ett mindre trästycke av vresig struktur skulle klyvas, och när sågklingan till en del passerat genom trästycket, hade detta knipit om klingan, lyftats upp av tänderna och kastats mot K., som träffades i ljumsken. K. utstötte ett jämmerrop och sjönk tillsammans på golvet, därifrån han upplyftes av omedelbart tillskyndande kamrater. Vid undersökning befanns han hava ett mindre skrapsår med blåmärke i ljumsken, varjämte han klagade över smärtor, som dock försvunno vid baddning med vatten å det skadade stället. K. gick sedan hem

utan att söka läkare, fick på natten uppkastningar och blev då forslad till lasarettet, där han genast opererades. Livet stod dock ej att rädda, utan avled han på grund av bristning i tunntarmen jämte tillstötande utbredd varig bukhinneinflammation.

Vid polisförhöret styrktes, att sågen vid olycksfallet varit försedd med såväl klyvkniv som överskydd. Vittnena uttalade som sin övertygelse, att olyckan säkert icke skulle hava inträffat, om K. under arbetet stått vid sidan av klyvbänken i stället för, som vid olyckstillfället, vid bänkens kortsida.

121. En cirkelsågare P., som var anställd vid en lådfabrik, drabbades under sitt arbete av ett olycksfall, varav döden sedermera följde. P. arbetade omväxlande vid tvenne formatsågar och skulle vid ett tillfälle flytta från den ena till den andra, varför han, som brukligt var, under transmissionernas gång ämnade slå av den ena sågens drivrem och pålägga den andras, vartill användes en träspak. Huru själva olycksfallet tillgick har icke kunnat utrönas, men enligt P:s egen uppgift fick han plötsligt en hård stöt av spaken i magtrakten. P. fann dock icke skadan vara svårare än att han kunde fortsätta arbetet ytterligare tre timmar, då det var slut för dagen. På kvällen måste han emellertid transporteras till lasarettet, där han avled tio dagar senare på grund av bukhinneinflammation, förorsakad av bristning å tunntarmen.

Yrkesinspektörsassistenten, som med anledning av det inträffade besökte arbetsplatsen, ålade arbetsledningen att förse ifrågavarande sågar med såväl remgaffel, som lös och fast remskiva, varjämte skulle uppsättas tydliga anslag innehållande förbud mot av- och påläggning av remmar under transmissionernas gång.

122. I en möbelfabrik voro tvenne arbetare S. och A. sysselsatta med att transportera virkesdelar från en varuhiss, som för tillfället befann sig i fabrikens tredje våning. Medan de samtidigt befunno sig i hissen efter att hava utflyttat halva lasten, lossnade plötsligt hissens botten utefter ena sidan, varvid den kvarvarande lasten jämte de båda arbetarna störtade genom hisstrumman ned till bottenvåningen. A. undslapp med några lindrigare kontusioner, under det att S., som var 71 år gammal, bröt båda skenbenen. S. fraktades omedelbart till sjukstugan, där han avled efter sex dagar på grund av de ådragna skadorna jämte tillstötande lunginflammation.

Vid den av yrkesinspektören företagna undersökningen framgick, att hissen från början var för klent byggd för den belastning för vilken den var utsatt, till följd varav skruvar och dylikt, som sammanhållit ramverket i hisskorgen, så småningom givit sig. Detta förhållande jämte den omständigheten, att arbetsgivaren genom uraktlåtenhet att låta hissen undergå föreskriven besiktning och provning, varigenom hissens försämring i tid kunnat konstateras, synes vara anledningen till den nu inträffade olyckan.

Med anledning av det skedda har yrkesinspektören genom Konungens befallningshavande ålagt arbetsgivaren att inom viss tid ändra och förstärka ifrågavarande hiss till överensstämmelse med vad som i yrkesinspektionens cirkulär n:r 19 finnes angivet rörande varuhissar med personbefordran.

123. En arbetare N. var jämte en kamrat sysselsatt med kolkörning för ett sågverks räkning. Då de vid framkomsten skulle stjälpa kolskrindan, råkade N. vid den häftiga lyftningen trycka halsen mot skrindan med den påföljd, att han ådrog sig brott av 2:a halskotan. N. avled efter fem dagar.

124. Vid en mekanisk verkstad drabbades en hyvlare J. av olycksfall, som hade döden till följd. Omständigheterna vid olyckstillfället voro följande.

För att kunna hyvla ett större arbetsstycke måste bordet för styckets placerande sänkas. Detta tillgår vanligtvis på så sätt, att bordet upphänges i en talja, varefter skruvarna, som fasthålla bordet vid stativet, lossas, och bordet sänkes med tillhjälp av taljan. J. lossade nu skruvarna utan att först upphänga bordet i taljan och stod vid tillfället i fråga i en grop under bordet. När alla skruvarna lossats föll bordet ned

och kom över J., som därvid ådrog sig brott å skallens bas. Han avled tvenne dagar efter olycksfallet.

Yrkesinspektören, som vistades på orten när olyckan inträffade, infann sig omedelbart och verkställde undersökning. Han föreskev, att arbetsledningen, i syfte att för framtiden omöjliggöra dylika olycksfall, skulle tillse, att talja alltid användes vid bordets sänkande, att anslag härom skulle uppsättas vid hyveln och att en bock skulle placeras under bordet för att mottaga detta vid tillräcklig höjd över golvet.

125. En eldare B., anställd vid ett elektricitetsverk, erhöll genom olycksfall i arbete så svåra brännskador, att han avled följande dag. B. var sysselsatt med påfyllning av bränsle i en träavfallsgenerator, varvid brinnande gas och spån rusade ut genom påfyllningstratten och träffade B., som vistades på transportbryggan över generatorn.

Orsaken till olyckan är sannolikt att söka däruti, att bränslet hopat sig i tratten, varefter en större mängd sedan fallit ned i generatorn och på en gång antänts.

För att förhindra ett upprepande av olyckan har generatorn försetts med en svag luftbläster för något livligare förbränning, vilket visat sig effektivt. Dessutom har arbetsledningen tagit under övervägande en ändring av tratten i ändamål att hindra *bränslet att haka upp sig.*

Kortare meddelanden.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under det gångna halvåret utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 154 975 (137 473 under motsvarande tid år 1916). Under samma tid hava 7 154 olycksfall anmälts till anstalten (6 491 år 1916). Till begravningshjälp för 49 dödsfall har utanordnats 3 240 kronor (år 1916 2 100 kronor för 35 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 225 841 (202 889 år 1916) samt för sjukhjälpsersättningar 203 684 (190 955 år 1916), tillsammans 432 765 kronor (395 944 år 1916). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 26 (39 år 1916). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 201 fall (191 år 1916), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 903 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1917. Läget på arbetsmarknaden var under maj 1917 oförändrat gynnsamt; i jämförelse med samma månad föregående år kunde i flera avseenden uppsving konstateras. Inom bergsbruket och järnverksindustrien hade avsättningen delvis stegrats sedan april. Den elektriska och den kemiska industrien voro lika strängt upptagna som under föregående månad. Livsmedelsindustrien kännetecknades i stort sett av tillbakagång. Det i allmänhet gynnsamma läget inom beklädnadsindustrien förblev konstant. Byggnadsverksamheten undergick inga väsentliga förändringar.

Antalet redovisade sysselsatta sjukkassemedlemmar hade den 1 maj ökats med 100 186 (1·41 %) sedan den 1 april. Under närmast föregående månad registrerades en ökning på 2·93 %, under maj månad 1916 en ökning på 1·42 %. Ifrågavarande tillväxt under maj 1917 fördelade sig på männen med 1·16 % (mot en ökning under april 1917 på 3·01 % och under maj 1916 på 1·26 %) samt på kvinnorna med 1·64 % (mot en ökning på 2·85 % under april 1917 och på 1·61 % under maj 1916).

Att stegringen var mindre under maj än under april beror därpå, att under sistnämnda månad tillströmningen till näringslivet av ungdom efter utträdet ur skolpliktsåldern i regel är särdeles stark. Vid bedömandet av den manliga arbetskraftens förändringar med tillhjälp av sjukkassestatistiken bör ihågkommas, att krigsfångar, som användas till arbete, ej beröras av denna statistik.

Av 891 654 redovisade medlemmar av 33 fackförbund voro vid slutet av maj 8 729 eller 1·0 % arbetslösa. Motsvarande procentsiffra för närmast föregående månad utgjorde likaledes 1·0, för maj 1916 2·5, för maj 1915 2·9 och för maj 1914 2·8.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under maj på 100 lediga platser för män 53 arbetssökande (mot 56 i april) och på 100 lediga platser för kvinnor 96 arbetssökande (mot 107 under april). (Reichsarbeitsblatt.)

Extra arbetslöshetsräkning i Danmark. De ökade svårigheter, som tyskarnas skärpta undervattensbåtskrig medfört för tillförseln av bränsle, råämnen och andra för industrien nödvändiga varor, gåvo anledning att befara ett avstannande eller inskränkande av driften inom en del industrigrenar och som följd därav en särskilt stor arbetslöshet. I syfte att erhålla besked om, huru härmed förhöll sig, anordnade de samverkande fackföreningarna den 5 maj en extra räkning av de arbetslösa i landet.

Uppgifter föreligga nu från 1 682 avdelningar av fackföreningar eller fackförbund, omfattande 172 700 arbetare och 4 400 sjömän och eldare.

Av arbetarorganisationernas medlemmar voro 9 300 eller 5·4 % arbetslösa, gentemot 4·7 % vid slutet av april år 1916 och 11·6 % vid slutet av mars 1917. Minskningen från mars till maj 1917 hänför sig väsentligen till byggnadsverksamheten och grovarbetarfacket, vilka rapporterade 24·2, resp. 20·6 % arbetslösa vid slutet av mars och 1·9, resp. 9·2 % den 5 maj. Vissa specialavdelningar av grovarbetarförbundet omförmäla emellertid ännu i maj en särskilt stor arbetslöshet: chaufförerna i Köpenhamn c:a 27 %, hamnarbetarna i Köpenhamn c:a 66 % och hamnarbetarna i Aarhus c:a 50 %. Inom fabriksindustrien utgjorde den 5 maj 1917 arbetslöshetsprocenten 4·4 (mot 4·3 vid slutet av mars 1917 och 2·4 vid slutet av april i fjol). Även här är det endast vissa fack, som uppvisa någon större arbetslöshet: bagarna 13·3 %, textilarbetarna 13·1 %, glasarbetarna 44·9 %, tunnbindarna 18·0 % och borstbindarna 22·0 %.

Bland de 4 400 sjömännen och eldarna voro 1 050 eller 23·9 % arbetslösa.

Av arbetarorganisationernas medlemmar arbetade 5 900 eller 3·4 % på minskad arbetstid. Bland särskilt textilarbetarna inträffade detta för 14 %, bland borstbindarna för 15 %, bland smeder och gjutare på landsbygden för 8 %, bland kyparna för över hälften, detta sistnämnda till följd av de nya stängningsbestämmelserna för kaféer och restauranger.

I övrigt må anföras, att 9 500 av organisationernas medlemmar, eller ungefär lika många som de arbetslösa, voro inkallade i militärtjänst. I vad mån dessas entledigande skulle hava ökat arbetslösheten eller medfört inskränkningar i arbetstiden, låter sig icke med någon säkerhet beräknas.

De inkomna upplysningarna giva sålunda vid handen, att ännu i början av maj endast vissa begränsade specialområden i någon avsevärd grad drabbats av arbetslöshet eller inskränkningar i driften. Detta allmänna intryck bekräftas också genom en bland industrirådets medlemmar företagen enquête, av vilken framgår, att endast i ett fåtal fall driften helt eller delvis nedlagts vid fabriker och andra arbetsställen. (Statistiske Efterretninger.)

— Bostadsförhållanden. —

Dansk provisorisk lag om uthyrning i andra hand. I Danmark antogs den 14 april 1917 en provisorisk lag om uthyrning i andra hand av bostadslägenheter m. m. av följande lydelse:

§ 1. I de kommuner, i vilka hyresnämnder äro tillsatta eller tillsättas jämlikt gällande lagstiftning om fastställande av hyra, äger kommunalstyrelsen besluta att, oavsett kontraktsenliga bestämmelser, efter anmälan från hyresgästen tillstånd må meddelas till uthyrning i andra hand av bostadslägenheter eller delar därav eller bebodda delar av affärslokaler.

§ 2. Dylikt tillstånd lämnas av hyresnämnden i vederbörande kommun; för att tillstånd skall kunna lämnas måste samtliga närvarande ledamöter eller suppleanter (vid cirkulation samtliga voterande) rösta därför. Innan beslut fattas skall fastighetsägaren lämnas tillfälle att yttra sig.

§ 3. Vid beslut om tillstånd till andrahandsuthyrning bör nämnden särskilt taga hänsyn till, att icke lägenhetens karaktär därigenom förändras. Tillstånd till uthyrning i andra hand skall utverkas för varje särskilt fall. Nämndens tillståndsbevis skall uttryckligen angiva hyresgästens (i andra hand) namn och antalet personer (barn och vuxna), som hyresmålet omfattar.

Om tillstånd till uthyrning i andra hand meddelas, skall hyrans storlek godkännas av nämnden, som även äger bestämma, om i anledning av uthyrningen i andra hand gottgörelse bör lämnas hyresvärden samt eventuellt fastställa dennas storlek; gottgörelsen bör erläggas som ett tillägg till den hyra, som enligt kontraktet tillkommer hyresvärden.

§ 4. Denna lag träder genast i kraft och upphör att gälla den 30 juni 1917, såvida dess giltighetstid icke dessförinnan förlängts.

Den 15 juni 1917 förlängdes lagens giltighetstid t. o. m. den 30 november 1917.

Hyrespriser för bostadslägenheter i Kristiania under perioden 1912—1917. I fjärde häftet årg. 1917 av den av Kristiania kommunala statistiska kontor utgivna »Statistisk Maanedsskrift» förekommer en översikt av hyrespriserna i Kristiania sedan år 1900. Dessa siffror utgöra genomsnittstal av de (i regel den 1 februari) varje år gällande hyrespriserna. I beräkningarna innefattas icke källar- och vindslägenheter. De senaste sex årens genomsnittshyror meddelas här nedan.

Lägenhet bestående av	1917	1916	1915	1914	1913	1912
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1 rum utan eget kök	131	127	118	121	112	98
1 » med » »	214	207	203	198	184	168
1 » » delat »	147	—	117	112	105	95
2 » utan eget »	291	—	261	306	290	234
2 » med » »	343	333	323	313	293	271
2 » » delat »	250	—	201	193	181	161
3 » » kök	503	495	478	457	427	397
4 » » »	751	721	691	657	607	566
5 » » »	1 056	989	955	908	843	791
6 » » »	1 377	1 285	1 239	1 180	1 106	1 044
7 » » »	1 708	—	1 528	1 477	1 391	1 307
8 » » »	2 064	—	1 763	1 791	1 653	1 577
9 » » »	2 421	—	2 024	2 026	1 945	1 765
10 » » »	3 161	—	2 018	2 135	1 929	2 064

— Fattigvård, välgörenhet m. m. —

Kommunernas fattigvård under år 1915.[1] Antalet fattigvårdssamhällen (kommuner) uppgick enligt statistiska centralbyråns berättelse rörande fattigvården för år 1915 till 2 509, varav 133 voro städer och köpingar samt 2 376 tillhörde landsbygden. Av dessa voro 143 indelade i rotar, vilka var för sig hade att ombesörja sin fattigvård. Distriktsindelning (med bibehållande av gemensam ekonomi) förekom i 305 samhällen, varav 61 stads- och 244 landskommuner.

Antalet fattigvårdsanstalter, mindre fattigstugor inräknade, uppgick till 3 974 med utrymme för 72 664 personer, nämligen:

1 412	fattighus	rymmande 29 005	personer
530	fattiggårdar	» 27 272	»
32	arbetshus	» 7 908	»
36	barnhem	» 1 315	»
1 964	mindre fattigstugor	» 7 164	»
Summa **3 974**	*fattigvårdsanstalter*	*rymmande* **72 664**	*personer*
Därav 3 712	» på landsbygden	» 52 766	»
» 262	» i städer och köpingar	» 19 898	»

[1] Jfr Soc. Medd, årg. 1916, sid. 684.

Sedan 1914 hade antalet fattigvårdsanstalter minskats med 84, och det i dem befintliga utrymmet minskats med 116 platser. Den största minskningen kommer som vanligt på de mindre fattigstugorna, vilkas antal nedgått med 87, varemot antalet fattiggårdar ökats med 4. I saknad av varje slags fattigvårdsanstalt voro 352 kommuner, därav största antalet eller 44 tillhörde Älvsborgs län.

Sammanlagda antalet personer i hela riket, vilka under år 1915 åtnjöto fattigunderstöd, utgjorde 262 254. Detta utvisar en ökning sedan näst föregående år av 10 404 personer. Av understödstagarna utgjorde landsbygdens fattigpersonal 57·16 % och stadskommunernas 42·84 %.

Proportionen mellan antalet understödstagare och folkmängden har för år 1915 beräknats utgöra 4·59 % för hela riket, 3·66 % för landsbygden och 6·94 % för stadskommunerna. Procentsiffran för hela riket är högre än för åren 1900—1914, och siffran för städerna överstiger motsvarande tal för åren 1908—1914, men bådadera procenttalen äro lägre än för de flesta tidigare år, räknat från år 1874, för vilka uppgifter föreligga. Landsbygdens siffra är något högre än för åren 1908—1914, men understiger motsvarande siffror för samtliga föregående år med undantag av året 1907, som hade att uppvisa samma procenttal. En jämförelse mellan de särskilda länen ådagalägger, vad landsbygden beträffar, att Norrbottens län under redogörelseåret intagit första platsen med 5·78 %, varefter närmast följa Västernorrlands, Blekinge och Östergötlands län, under det Gottlands län liksom åren 1904—1914 intagit sista rummet med endast 1·96 %. De därnäst lägsta procentsiffrorna förekommo i de skånska länen. Av rikets städer företedde Örebro det relativt högsta antalet understödstagare (13·73 %) och därnäst Norrköping (11·49 %). Eskilstuna uppvisade bland de större städerna den lägsta siffran (4·02 %). Å landsbygden uppgingo understödstagarna i fyra kommuner till mellan 10 och 11 %. Å andra sidan utgjorde understödstagarna i förhållande till folkmängden 1 % eller ännu mindre inom 135 fattigvårdssamhällen, därav det största antalet i Skåne, å Gottland och i Västergötland. Inom fyra kommuner utgick intet understöd under året.

Beträffande understödstagarnas kön föreligga uppgifter endast i fråga om personer över 15 år samt direkt understödda barn. Dessa fördelade sig år 1915 å 74 239 mankön och 119 043 kvinnkön. Mot varje hundratal understödstagare av mankön svarade 160 av kvinnkön. Bland de understödda barnen var kvinnkönets antal något underlägset mankönets, varemot bland äldre personer kvinnorna utgjorde ett nära dubbelt så stort antal som männen, och uppnådde denna kvinnkönets övertalighet sin höjdpunkt inom gruppen änklingar, änkor och frånskilda, där mot 100 män svarade 345 kvinnor.

Efter ålder under eller över 15 år fördelades de direkta understödstagarna i 31 660 barn och 161 622 äldre personer. Dessutom understöddes indirekt 68 972 (»tillhörande barn»), av vilka 9 933 tillhörde ogifta kvinnor, 37 508 gifta personer och 21 531 änklingar, änkor eller frånskilda. Hela antalet direkt och indirekt understödda barn utgjorde 6 668 mer än år 1914.

Med hänsyn till understödets beskaffenhet eller sättet för dess meddelande märkes följande. I fattighus, fattiggårdar, arbetshus eller barnhem befintliga personer utgjorde under år 1915 sammanlagt 51 112, vilket är något mer än under näst föregående år. Däremot hade antalet i mindre fattigstugor boende personer något nedgått och utgjorde endast 3 762. Samtliga personer, som under år 1915 erhöllo husrum, vare sig i egentliga fattigvårdsanstalter eller i mindre fattigstugor, utgjorde sålunda ett antal av 54 874 eller 21·0 % av understödstagarnas totalsumma. — Utackorderade på kommunernas bekostnad voro 29 937 personer eller 11·4 % av samtliga understödstagare. Detta sätt för fattigunderstödets meddelande användes företrädesvis beträffande minderåriga. Antalet utackorderade äldre personer utgjorde blott 8 722, mot 8 929 föregående år. — Genom omgång (socken- eller rotegång) försörjda utgjorde som vanligt ett ringa antal, nämligen 34 personer, samtliga på landsbygden. — I sjukvårdsanstalter på kommunernas bekostnad vårdade personer hava uppgivits till ett antal av 15 272 eller 5·8 % av samtliga understödstagare. Då emellertid särskilda uppgifter härutinnan liksom föregående år saknas för Stockholm och Göteborg, är den uppgivna siffran givetvis för låg. — I sina hem understödda bildade den ojämförligt talrikaste klassen, 162 137 personer eller 61·8 % av hela antalet understödstagare.

Hela antalet fullt försörjda personer utgjorde under året 87 128 (33·2 %), delvis försörjda 119 119 (45·4 %) och tillfälligt försörjda 56 007 (21·4 %). För landsbygden uppgick antalet fullt försörjda till 36·8 %, men stannade för städerna vid 28·4 %. Medelvärdet för full fattigförsörjning uppgick till 199 kronor (på landsbygden 194 och i städerna 269 kronor). Sedan föregående år har den

genomsnittliga kostnaden ökats med 21 kronor. Den lägsta uppgivna kostnaden träffades, vad landsbygden angår, i Böda i Kalmar län (70 kronor) och för städernas vidkommande i Lidköping (120 kronor). Dyrast uppgives försörjningen hava varit i Hälsingborgs landskommun med 590 kronor och i Örebro stadskommun med 593 kronor.

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Åtta timmars arbetsdag i Finland. I andra häftet, årg. 1917, av Arbetsstatistisk tidskrift, utgiven av industristyrelsen i Finland, lämnas en redogörelse för de avtal om införande av åtta timmars arbetsdag, som i detta land träffats inom ett flertal industrier efter de politiska omvälvningarna inom det ryska riket i mars månad 1917, ävensom för ett par lagförslag i ämnet, som framlagts i lantdagen.

Omedelbart efter revolutionen beslöt den finska senaten, att åtta timmars arbetsdag skulle införas vid statsjärnvägarnas mekaniska verkstäder och vid senatens tryckeri. Emellertid framfördes yrkandet på åtta timmars arbetsdag även dels av personalen vid olika industriella inrättningar, dels genom arbetarnas organisationer för hela industrigrupper. Sitt mest energiska och enhetliga uttryck fick kravet inom metallindustrien, vars arbetarförbund i skrivelse till arbetsgivarna den 7 april framställde förslag angående reformens genomförande inom denna industri. För att giva eftertryck åt yrkandet nedlade metallarbetarna på uppmaning av sina organisationer arbetet den 18 april. Samma dag sammanträdde metallindustriens arbetsgivareförbund, sedan allmänna finska arbetsgivareförbundet dagen förut beslutat att överlämna åt sina medlemmar att i frågan förfara såsom de funne lämpligast. Vid metallarbetsgivareförbundets sammanträde beslöts att godkänna arbetarnas fordran, och en överenskommelse träffades av i huvudsak följande innehåll.

Finska metallindustriens arbetsgivareförbund förband sig att intill dess Finlands lantdag i ämnet stiftar en lag tillämpa åtta timmars arbetsdag. Denna tillämpas i praktiken sålunda, att arbetsveckan icke må överstiga 47 timmar, varvid arbetet dagligen pågår åtta timmar utom dagar före sön- och helgdagar samt 1 maj, då arbetet pågår 7 timmar. Arbetarna förklarade sig vid behov skola utföra övertidsarbete, och förbundo sig arbetsgivarna att härför betala särskild ersättning, som för de två första timmarna efter den egentliga arbetstiden utgår med 50 % samt för de följande med 100 % förhöjning. Till söndagsarbete räknas tiden från arbetsveckans slut till början av följande vecka eller från kvällen före arbetsfest till följande vardagsmorgon, och betalas även härför 100 % förhöjning. Samma förhöjningar gälla för betings- och daglönsarbete. Förtjänsten för sådant arbete må på grund av arbetsdagens förkortning icke minskas. Arbetstiden vid arbete med ett skift inskränkes till tiden från kl. 7 på morgonen till kl. 5 på eftermiddagen, och skall under denna tid en timmes matrast beviljas, vilken i varje fabrik ordnas efter överenskommelse mellan arbetarnas lokala organisation och arbetsgivaren.

Den 19 april återupptogs arbetet i alla verkstäder.

Liknande avtal som det ovan nämnda hava träffats mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna inom den grafiska industrien, sågverksindustrien, pappers- och trämasseindustrien, glasindustrien samt mellan många enskilda arbetsgivare, som ej tillhöra någon organisation, och deras resp. arbetare.

Till lantdagen har det socialdemokratiska partiet inlämnat två särskilda lagförslag om åtta timmars arbetsdagens lagstadgande inom industrien och jordbruket.

Enligt det lagförslag, som avser industrien, må arbetarna ej hållas i regelbundet arbete mer än 8 timmar om dagen eller 48 timmar i veckan. Då arbetets tekniska beskaffenhet eller andra tvingande förhållanden sådant påkalla, må arbetaren, med hans samtycke, sysselsättas mer än 8 timmar om dygnet, utan att dock antalet arbetstimmar i veckan må ökas. Inom gruv- och bergsindustrien medräknas nedfarten i och uppstigandet ur gruvan i arbetstiden. Inom andra yrken inräknas på samma sätt i arbetstiden den tid, som åtgår, då arbetaren har att bege sig från ett av arbetsgivaren bestämt ställe till den egentliga arbetsplatsen, ävensom då han skall återvända till en bestämd plats.

Utom den ovan angivna arbetstiden kan arbetaren med eget begivande användas i övertidsarbete

högst 10 timmar i veckan, dock ej mer än 100 timmar om året. Då arbetets regelbundna gång sådant fordrar kan dock, med bifall av yrkesinspektör och arbetarna, övertidsarbetet utsträckas med ytterligare högst 100 timmar per år. För övertidsarbete höjes lönen under de två första timmarna efter den ordinarie arbetstidens slut med minst 50 % och därefter med minst 100 %.

Då naturtilldragelse, olyckshändelse eller annan fara hotar eller avbrutit arbetet, kan arbetstiden i mån av behov förlängas, dock ej under mer än 4 veckor. Sådant arbete anses ej som övertidsarbete. Sådan förlängning skall av arbetsgivaren ofördröjligen anmälas hos yrkesinspektören, varvid noggranna uppgifter böra lämnas rörande orsakerna till åtgärden samt i vilken omfattning arbetstiden blivit förlängd. Yrkesinspektören äger att, efter att hava undersökt förhållandet, låta saken vid anmälan bero eller begränsa eller upphäva förlängningen av arbetstiden. Bestämmelserna angående ersättning för övertidsarbete gälla jämväl beträffande sådant nödarbete.

Under söndagen böra arbetarna beredas oavbruten vila från arbetet under minst 30 timmar. Därest detta ej är möjligt, bör sådan ledighet beviljas under annan tid av veckan. Om arbetet fortgår under 8 timmar av dygnet och icke är ordnat i regelbundna skift om 8 timmar vardera, bör arbetaren under arbetstiden erhålla åtminstone en regelbunden rast om minst en timme, under vilken han må kunna avlägsna sig från arbetsplatsen. Denna bestämmelse avser dock ej personer, som sköta kraftmaskiner. Är arbetet ordnat i regelbundna skift om högst 8 timmar, bör arbetaren erhålla en måltidsrast om minst en halv timme eller tillfälle att intaga sin måltid under arbetstiden. Raster och måltidstimmar må icke räknas från arbetstiden, utom då arbetaren fritt kan avlägsna sig från arbetsplatsen.

Över utfört övertidsarbete och nödarbete samt över därför utbetalade löner bör arbetsgivaren föra förteckning, som skall förevisas för yrkesinspektör och arbetarnas befullmäktigade. Om arbetarna sådant kräva, är arbetsgivaren skyldig att utan ersättning åt arbetarnas befullmäktigade utlämna utdrag ur denna förteckning.

Arbetsgivaren må icke utlämna arbete i hemmen för att sålunda förlänga den fastställda arbetstiden.

Ur lagförslaget rörande åtta-timmars arbetsdag inom jordbruket må följande särskiljande bestämmelser anföras.

Inom jordbruket och dess binäringar må arbetare från den 1 maj till och med den sista dagen i oktober under sammanlagt 75 dagar hållas i arbete under högst 9 timmar om dygnet. Då arbetsdagen sålunda är förlängd utöver 48 timmar i veckan, bör den i motsvarande grad förkortas under andra delar av året.

Då avståndet från den av arbetsgivaren anvisade boningsplatsen till den av arbetsgivaren bestämda arbetsplatsen är mer än 3 kilometer, inräknas den tid, som åtgår för att tillryggalägga den överskjutande vägsträckan i arbetstiden.

Övertidsarbete tillåtes, då sådant oundgängligen är nödvändigt, under högst 10 timmar i veckan, dock ej mer än 100 timmar om året. För övertidsarbete ökas ersättningen med 50 % under de två första timmarna och för de följande med 100 %.

De båda lagförslagen äro för närvarande under lantdagens behandling.

— Levnadskostnader. —

Ny levnadskostnadsundersökning. Kungl. Maj:t har genom nådigt brev den 1 juni 1917 uppdragit åt socialstyrelsen att omedelbart verkställa en undersökning rörande de förändringar livsmedelsförbrukningen, särskilt bland de mindre bemedlade samhällsklasserna, på grund av kristiden undergått under den tid som förflutit, sedan den styrelsen förlidet år anbefallda levnadskostnadsundersökningen blivit slutförd, ävensom i samarbete med särskilda sakkunniga, som styrelsen äger tillkalla, verkställa en fysiologisk undersökning av födans sammansättning efter näringsvärde m. m. före och under kristiden.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Maj månad år 1917.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under *maj* månad år 1917.

Maj	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 872	2 404	1 758	2 228	2 998	1 628	**5 100**	**5 402**	**3 386**
Stockholms län	1 077	1 592	913	258	360	156	**1 335**	**1 952**	**1 069**
Uppsala län	409	500	260	153	186	134	**562**	**686**	**394**
Södermanlands län	297	372	241	178	191	111	**475**	**563**	**352**
Östergötlands län	501	668	359	434	430	255	**935**	**1 098**	**614**
Norrköping	528	306	259	288	294	170	**816**	**600**	**429**
Jönköpings län	236	331	177	150	133	78	**386**	**464**	**255**
Kronobergs län	96	181	78	26	46	21	**122**	**227**	**99**
Norra Kalmar län	57	70	33	39	57	29	**96**	**127**	**62**
Södra Kalmar län	83	96	77	76	79	62	**159**	**175**	**139**
Gottlands län	58	38	26	30	111	22	**88**	**149**	**48**
Blekinge län	413	340	273	367	320	251	**780**	**660**	**524**
Kristianstads län	254	327	209	221	325	181	**475**	**652**	**390**
Malmöhus län: Malmö	1 059	539	453	1 290	972	672	**2 349**	**1 511**	**1 125**
Malmöhus län: Lund	185	83	73	100	55	51	**285**	**138**	**124**
Malmöhus län: Landskrona	113	109	85	45	45	25	**158**	**154**	**110**
Malmöhus län: Hälsingborg	402	227	204	266	286	186	**668**	**513**	**390**
Malmöhus län: Ystad	110	57	43	67	28	23	**177**	**85**	**66**
Malmöhus län: Trelleborg	103	84	67	38	31	21	**141**	**115**	**88**
Malmöhus län: Eslöv	112	126	101	50	65	41	**162**	**191**	**142**
Malmöhus län: Skurup	41	38	36	14	20	14	**55**	**58**	**50**
Hallands län	114	193	96	89	116	77	**203**	**309**	**173**
Göteb. o. Bohus län	149	200	146	118	146	61	**267**	**346**	**207**
Göteborg	1 778	1 345	1 218	871	1 120	725	**2 649**	**2 465**	**1 943**
Älvsborgs län	131	210	76	26	45	17	**157**	**255**	**93**
Skaraborgs län	*167*	*456*	*134*	*98*	*136*	*57*	**265**	**592**	**191**
Värmlands län	111	196	104	73	151	62	**184**	**347**	**166**
Örebro län	293	786	260	230	335	177	**523**	**1 121**	**437**
Västmanlands län	429	500	252	177	235	136	**606**	**735**	**388**
Kopparbergs län	271	275	170	134	200	109	**405**	**475**	**279**
Gävle stad och län	391	372	323	137	114	103	**528**	**486**	**426**
Västernorrlands län	256	142	97	105	127	78	**361**	**269**	**175**
Jämtlands län	208	230	178	143	178	117	**351**	**408**	**295**
Västerbottens län	79	111	59	102	112	75	**181**	**223**	**134**
Norrbottens län	144	161	122	98	127	76	**242**	**288**	**198**
Tillsammans maj 1917	**13 527**	**13 665**	**8 960**	**8 719**	**10 174**	**6 001**	**22 246**	**23 839**	**14 961**
» april 1917	*14 138*	*11 218*	*7 263*	*10 571*	*11 682*	*6 668*	*24 709*	*22 900*	*13 931*
» maj 1916	14 259	15 638	10 822	8 294	11 007	6 132	22 553	26 645	16 954
» 1915	12 098	9 380	7 392	9 289	8 757	5 396	21 387	18 137	12 788
» » 1914	9 162	7 699	5 689	6 750	9 468	4 998	15 912	17 167	10 687

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 688	5 311	3 120	632	1 355	683	**3 320**	**6 666**	**3 803**	50	57
därav arbetssökande personer	2 553			609			**3 162**				
II. Gruvdrift och malmförädling	120	226	99	—	—	—	**120**	**226**	**99**	53	44
därav arbetssökande personer	118			—			**118**				
III. Industri och hantverk m. m.	4 615	3 925	2 433	831	532	277	**5 446**	**4 457**	**2 710**	122	61
därav arbetssökande personer	4 254			749			**5 003**				
IV. Handel och samfärdsel	2 112	1 367	813	1 452	1 660	912	**3 564**	**3 027**	**1 725**	118	57
därav arbetssökande personer	1 938			1 356			**3 294**				
V. Husligt arbete	31	—	—	5 614	6 551	4 093	**5 645**	**6 551**	**4 093**	86	62
därav arbetssökande personer	31			4 214			**4 245**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	18	34	23	67	56	20	**85**	**90**	**43**	94	48
därav arbetssökande personer	17			66			**83**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 943	2 802	2 472	123	20	16	**4 066**	**2 822**	**2 488**	144	88
därav arbetssökande personer	2 959			91			**3 050**				
Summa för maj 1917	**13 527**	**13 665**	**8 960**	**8 719**	**10 174**	**6 001**	**22 246**	**23 839**	**14 961**	93	63
därav arbetssökande personer	**11 870**			**7 085**			**18 955**				

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Maj 1916	April 1917	Maj 1917	Maj 1916	April 1917	Maj 1917
Jordbruket m. m.						
Män	59	63	*51*	58	54	*59*
Kvinnor	39	45	*47*	42	44	*50*
Tillsammans	**55**	**58**	***50***	**54**	**51**	***57***
Övriga näringsgrenar						
Män	104	186	*130*	74	75	*70*
Kvinnor	80	100	*92*	57	60	*60*
Tillsammans	**93**	**132**	***110***	**66**	**65**	***65***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	91	126	*99*	69	65	*66*
Kvinnor	75	90	*86*	56	57	*59*
Tillsammans	**85**	**108**	***93***	**64**	**61**	***63***

Beträffande dessa relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under maj 1917 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 874 platser, varav 1 320 manliga och 554 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 138, 1 690 och 448 samt under nästlidna månad resp. 1 688, 1 128 och 560.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**46**	**150**	**121**	**684**	**1 461**	**842**	**158**	**293**	**129**
Därav kvinnor	20	33	27	56	139	60	13	25	16
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**4**	**4**	**1**	—	—	**5**	**8**	**6**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**11**	**23**	**2**	**1**	**39**	**9**	**3**	**38**	**16**
Därav kvinnor	6	11	2						
B Metall- och maskinindustri	**242**	**117**	**60**	**62**	**23**	**15**	**15**	**12**	**4**
Därav kvinnor	20	14	7						
C Trävaruindustri	**23**	**28**	**11**	**28**	**65**	**33**	**9**	**29**	**18**
Därav kvinnor	4	1	—				—	1	—
D Byggnadsverksamhet	**884**	**473**	**314**	**86**	**73**	**43**	**53**	**62**	**43**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**20**	**9**	**5**	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—
Därav kvinnor	5	1	1						
F Textilindustri	**16**	**10**	**6**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	6	5						
G Beklädnadsindustri	**66**	**85**	**34**	**8**	**2**	**1**	**2**	—	—
Därav kvinnor	61	85	34	2	1	1			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**248**	**69**	**30**	**14**	**6**	**1**	**26**	**20**	**11**
Därav kvinnor	68	56	23	4	1	—	1	8	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**18**	**20**	**7**	**3**	**6**	**3**	—	—	—
Därav kvinnor	9	16	6						
J Trämasse- o. pappersindustri	**10**	**18**	**6**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	13	6	1	—	—			
K Grafisk industri	**7**	**3**	**1**	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	—	1	1						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**62**	**74**	**61**	**11**	**4**	**1**	**13**	—	—
Därav kvinnor	4	18	15	1	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**118**	**31**	**18**	**2**	**3**	—	—	—	—
Därav kvinnor	65	13	6	2	1	—			
B Butiks- och magasinspersonal	**210**	**229**	**139**	**24**	**11**	**1**	**4**	**3**	**3**
Därav kvinnor	75	62	32	10	2	1			
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**232**	**371**	**162**	**37**	**42**	**19**	**14**	**16**	**13**
Därav kvinnor	217	362	159	32	38	16	12	14	11
D Landtransport	**189**	**393**	**140**	**12**	**10**	**3**	**11**	**16**	**11**
Därav kvinnor	13	31	4				2	3	3
E Vattentransport	**99**	**81**	**72**	**32**	**7**	**5**	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**13**	**56**	**37**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	52	36						
V. Husligt arbete	**1 597**	**2 198**	**1 260**	**144**	**176**	**77**	**124**	**135**	**101**
Därav kvinnor	1 597	2 198	1 260	144	176	77	124	135	101
VI. Allmän och litterär verksamhet	**43**	**48**	**22**	**6**	**2**	**1**	**1**	—	—
Därav kvinnor	31	21	4	6	2	1	1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**946**	**912**	**874**	**178**	**21**	**14**	**122**	**54**	**39**
Därav kvinnor	8	4	—						
Summa för maj månad år 1917	**5 100**	**5 402**	**3 386**	**1 335**	**1 952**	**1 069**	**562**	**686**	**394**
Därav kvinnor	2 228	2 998	1 628	258	360	156	153	186	134
» » » månad år 1916	5 100	6 117	4 131	1 168	1 621	964	522	610	335
Därav kvinnor	2 082	2 982	1 638	127	334	95	183	140	99

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
100	174	107	54	152	107	223	382	203	46	166	73	6	97	66	66	140	102	I.
18	21	10	7	32	12	27	63	24	5	20	5	3	15	4	12	41	34	
—	—	—	—	—	—	7	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	4	7	7	4	49	19	7	84	45	1	38	8	2	1	1	*A*
15	26	19	29	11	10	36	16	10	35	21	10	5	4	3	5	2	2	*B*
6	35	16	27	11	11	14	30	14	—	2	—	1	—	—	4	3	3	*C*
15	14	8	111	37	37	56	96	37	7	6	2	19	4	2	9	7	7	*D*
1	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	*E*
			1	—	—				1	—	—							
1	—	—	73	13	10	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			32	12	9	—	2	—										
—	—	—	12	2	—	16	6	1	3	2	2	2	1	1	2	—	—	*G*
			7	2	—	12	5	1	3	2	2	2	1	1	1	—	—	
6	1	—	35	15	11	16	7	2	8	3	1	2	—	—	5	—	—	*H*
1	1	—	8	9	7	13	4	1	1	1	—				3	—	—	
—	—	—	6	—	—	1	—	—	11	1	1	—	—	—	11	8	8	*I*
			3	—	—				1	—	—				2	1	1	
						9	—	—	1	5	2							*J*
—	—	—	5	—	—	9	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	16	1	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	*K*
			6	—	—	1	1	1							1	1	1	
33	12	7	6	2	2	13	12	8	4	1	1	1	—	—	5	5	5	*L*
4	1	1													2	—	—	
																		IV.
—	—	—	3	—	—	2	2	2	2	—	—	—	—	—	3	—	—	*A*
						2	—	—							2	—	—	
2	1	1	21	14	11	13	6	4	5	1	1	2	2	2	4	—	—	*B*
2	—	—	5	3	2	7	4	3	5	1	1	2	2	2	3	—	—	
5	14	8	20	22	12	44	64	48	12	22	15	1	5	2	11	14	9	*C*
5	12	8	18	22	12	41	63	47	10	21	14	1	5	2	11	14	9	
4	4	2	27	33	13	60	38	23	9	3	3	—	—	—	7	5	3	*D*
2	—	—	2	10	4	23	13	8										
4	1	1	53	1	1	4	11	10	3	2	1	3	—	—	13	9	8	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
																		V.
151	152	92	83	200	122	298	269	166	121	88	56	17	22	11	77	79	46	
151	152	92	83	200	122	298	269	166	121	88	56	17	22	11	77	79	46	
—	4	—	2	4	2	—	2	—	2	—	—	1	1	1	1	—	—	VI.
—	4	—	2	4	2	—	2	—	2	—	—	1	1	1	1	—	—	
																		VII.
182	125	91	226	75	72	117	98	63	107	57	42	58	53	3	29	28	6	
			114	—	—	1	4	4										
475	563	352	816	600	429	935	1 098	614	386	464	255	122	227	99	255	302	201	
178	191	111	288	294	170	434	430	255	150	133	78	26	46	21	115	136	91	
501	607	369	814	716	469	986	1 046	654	367	439	236	83	126	65	304	293	223	
163	209	115	288	393	189	433	507	275	150	171	101	42	56	81	122	142	92	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**46**	**75**	**22**	**189**	**228**	**176**	**200**	**309**	**185**	**174**	**294**	**223**
Därav kvinnor	7	45	4	102	133	99	72	117	71	74	170	130
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	2	2	27	35	26	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	8	6	6	96	73	49	20	45	41	3	8	10
Därav kvinnor										2	—	—
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	9	2	1	5	3	2	66	7	3
Därav kvinnor										16	1	1
C Trävaruindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	26	1	—
Därav kvinnor										5	—	—
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	38	72	56	6	15	1	163	87	86
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	152	2	1
Därav kvinnor										114	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	23	—	—
Därav kvinnor										16	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	1	—	—	9	8	6	60	52	30
Därav kvinnor				1	—	—	9	8	6	50	51	29
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	19	2	2	20	5	5	152	19	15
Därav kvinnor				1	1	1	3	3	3	42	18	12
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—
Därav kvinnor										2	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	1
Därav kvinnor										9	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	6	39	5	25	1	1	2	1	1	98	27	27
Därav kvinnor	5	39	5	3	—	—				36	24	24
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	7	5
Därav kvinnor										39	2	1
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	10	4	4	1	—	—	159	24	18
Därav kvinnor				7	2	2				119	20	17
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	5	8	2	44	67	60	31	66	26	77	83	38
Därav kvinnor	5	8	2	42	64	57	27	62	23	65	82	37
D Landtransport	2	—	—	12	8	7	5	1	1	179	189	85
Därav kvinnor				4	1	1				108	109	52
E Vattentransport	—	—	—	36	7	7	4	—	—	108	9	9
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	13	18	11	207	119	91	109	134	77	590	492	367
Därav kvinnor	13	18	11	207	119	91	109	134	77	589	492	367
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	1	—	—	—	—	1	1	1	3	3	2
Därav kvinnor	—	1	—				1	1	1	3	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	7	2	2	91	75	68	84	29	18	236	206	205
Därav kvinnor												
Summa för maj månad år 1917	88	149	48	780	660	524	475	652	390	2 349	1 511	1 125
Därav kvinnor	30	111	22	367	320	251	221	325	181	1 290	972	672
» » » månad år 1916	91	187	52	774	739	565	564	787	497	2 105	1 676	1 203
Därav kvinnor	39	112	31	325	288	222	256	352	208	1 027	999	687

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
70	117	89	232	283	208	69	162	75	61	215	148	83	122	68	9	31	6	I.
11	49	29	42	62	39	15	33	15	8	28	4	33	36	8	—	4	—	
4	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
10	20	19	9	43	32	5	10	—	25	166	163	40	2	2	3	48	13	A
									1	2	1							
40	13	11	29	7	7	5	12	10	139	35	26	5	—	—	7	17	1	B
2	—	—							—	1	1							
5	1	1	6	8	5	1	10	4	21	30	25	1	3	3	2	1	1	C
									—	1	—							
39	26	24	64	78	68	6	7	5	156	215	193	6	53	49	52	55	23	D
48	—	—	5	8	5	—	5	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	E
39	—	—	—	3	3				2	—	—							
5	—	—	10	2	2	7	—	—	16	2	2	6	—	—	1	3	1	F
5	—	—	6	—	—	2	—	—	15	1	1	3	—	—	—	3	1	
12	3	2	9	9	8	1	2	1	18	14	5	—	1	—	1	—	—	G
6	3	2	5	8	7	1	1	1	7	11	3	—	1	—	1	—	—	
23	3	3	41	17	16	6	2	2	94	36	32	—	2	—	1	—	—	H
8	1	1	3	3	2	1	1	1	38	21	17	—	2	—	1	—	—	
10	26	26	—	—	—	—	—	—	5	6	5	1	—	—	—	—	—	I
									1	2	2							
3	—	—	—	—	—	—	—	—	13	6	4	—	1	—	1	—	—	J
2	—	—							9	5	3							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	6	—	—	—	—	—	—	K
									—	2	1							
9	4	2	11	3	3	1	—	—	10	14	13	1	1	—	17	28	19	L
2	—	—																
																		IV.
3	—	—	1	1	1	—	—	—	17	10	7	—	—	—	3	1	1	A
									—	1	—							
13	8	6	9	—	—	3	—	—	99	58	47	4	9	5	1	—	—	B
7	6	4	3	—	—	2	—	—	29	18	12	2	2	1				
25	54	22	13	12	8	2	19	14	104	83	89	11	33	17	3	4	4	C
24	53	21	13	11	8	2	18	13	95	78	84	10	32	16	3	4	4	
52	27	12	63	18	18	9	9	7	108	148	104	10	28	9	1	13	—	D
10	11	3	24	4	4	5	5	4	5	22	9	7	5	2				
55	—	—	64	4	3	16	—	—	403	31	30	11	—	—	5	4	—	E
4	—	—	1	1	1													
—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	11	10	—	—	—	—	—	—	F
—	1	1																
146	149	113	247	152	111	61	58	43	656	923	686	63	68	34	20	33	11	V.
146	149	113	217	152	111	61	58	43	656	923	686	63	68	34	20	33	11	
—	2	—	3	1	1	—	—	—	8	7	4	—	1	—	1	1	1	VI.
—	1	—							5	4	1				1	1	1	
96	56	56	161	95	84	11	13	10	684	447	444	25	22	20	29	16	12	VII.
—	12	12																
668	513	390	978	741	580	208	309	173	2 649	2 465	1 943	267	346	207	157	255	93	
266	286	186	314	244	175	89	116	77	871	1 120	725	118	146	61	26	45	17	
616	463	334	1 028	873	689	255	357	189	3 093	3 940	2 878	238	392	209	138	343	94	
248	248	158	317	281	190	92	113	68	978	1 654	912	97	195	69	25	67	22	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**98**	**204**	**80**	**62**	**158**	**76**	**129**	**488**	**114**	**211**	**369**	**190**
Därav kvinnor	9	25	6	9	34	6	33	68	19	19	53	16
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**6**	**9**	**5**	**1**	**37**	—	**2**	**47**	**4**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**32**	**209**	**29**	**4**	**14**	**6**	**8**	**99**	**9**	**5**	**16**	**4**
B Metall- och maskinindustri	**4**	**3**	**3**	**2**	—	—	**21**	**15**	**2**	**27**	**19**	**6**
C Trävaruindustri	—	**4**	—	**4**	—	—	**5**	**11**	**4**	**6**	**13**	**8**
D Byggnadsverksamhet	**15**	**42**	**16**	**6**	**21**	**5**	**37**	**40**	**14**	**40**	**12**	**9**
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	**1**	**1**
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**40**	**7**	**3**	**3**	**4**	**4**
Därav kvinnor	—	—	—	—	—	—	8	3	1	3	4	4
H Närings- och njutningsämnesindustri	**13**	**6**	**5**	**1**	**2**	**1**	**12**	**9**	**4**	**7**	**5**	**4**
Därav kvinnor	6	3	2				4	7	3	2	3	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	**1**	**1**	**1**	**2**	—	—	**15**	**13**	**6**	**28**	**9**	**5**
							6	6	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	**1**	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	**2**	**2**	**2**	—	—	—	**12**	**6**	**4**	**1**	**2**	**1**
Därav kvinnor	1	1	1				8	3	2	—	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**9**	**19**	**8**	**8**	**10**	**8**	**13**	**27**	**18**	**15**	**26**	**19**
Därav kvinnor	9	18	8	8	10	8	11	23	15	15	26	19
D Landtransport	**1**	**1**	—	**2**	**5**	**2**	**14**	**22**	**12**	**14**	**21**	**11**
Därav kvinnor							3	13	7	1	1	1
E Vattentransport	—	**1**	—	**2**	—	—	**5**	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**72**	**87**	**39**	**55**	**106**	**48**	**155**	**211**	**128**	**135**	**146**	**92**
Därav kvinnor	72	87	39	55	106	48	155	211	128	135	146	92
VI. Allmän och litterär verksamhet	**1**	**2**	**1**	**1**	**1**	—	**2**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**
Därav kvinnor	1	2	1	1	1	—	2	1	1	2	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**17**	**10**	**7**	**29**	**21**	**15**	**51**	**135**	**118**	**110**	**43**	**28**
Summa för maj månad år 1917	**265**	**592**	**191**	**184**	**347**	**166**	**523**	**1 121**	**437**	**606**	**785**	**388**
Därav kvinnor	98	136	57	73	151	62	230	335	177	177	235	136
» » » månad år 1916	159	265	118	205	342	167	517	1 047	422	562	661	357
Därav kvinnor	66	107	42	96	147	78	241	336	180	177	248	145

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
40	83	35	45	62	48	5	37	17	155	226	168	44	72	36	15	116	89	I.
8	36	7	5	9	9	3	16	3	9	26	11	14	16	12	3	6	3	
51	64	41	12	11	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
3	12	6	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
13	24	10	28	17	12	4	4	2	4	2	1	4	3	—	—	—	—	*B*
4	12	3	7	62	54	9	24	1	—	1	—	4	10	3	3	—	—	*C*
16	27	16	112	114	106	15	11	6	4	5	3	2	2	1	9	12	7	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	*E*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	2	3	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*G*
						1	1	—										
—	2	—	11	2	2	31	13	13	2	5	1	5	5	2	—	—	—	*H*
—	2	—	1	1	1	3	3	3	1	5	1							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	1	15	15	—	3	—	—	—	—	9	9	9	—	—	—	*J*
—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
5	3	3	13	13	13	1	2	—	1	1	1	—	—	—	—	2	—	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	*A*
															1	1	1	
—	—	—	8	8	6	3	1	—	4	4	2	3	1	1	—	1	—	*B*
			3	5	4	2	1	—	4	4	2	2	1	1	—	1	—	
25	28	19	14	15	15	16	26	20	52	70	57	23	24	16	21	27	17	*C*
22	25	16	13	10	10	16	25	19	49	64	51	21	22	14	20	26	16	
9	10	6	22	27	21	7	3	2	12	8	4	7	9	5	7	4	4	*D*
			—	1	1	2	1	1	2	2	1							
—	—	—	30	1	1	12	4	3	7	7	7	—	—	—	2	2	2	*E*
						3	3	3							—	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
102	133	84	114	88	78	73	74	46	76	77	51	65	73	48	74	91	54	V.
102	133	84	114	88	78	73	74	46	76	77	51	65	73	48	74	91	54	
2	4	2	1	—	—	2	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	VI.
2	4	2	1	—	—	2	3	3	2	—	—							
135	73	54	102	45	45	177	63	62	32	2	—	14	14	12	110	32	24	VII.
405	475	279	528	486	426	361	269	175	351	408	295	181	223	134	242	288	198	
184	200	109	137	114	103	105	127	78	143	178	117	102	112	75	98	127	76	
403	536	300	610	645	458	523	430	357	312	770	261	278	323	175	237	294	183	
161	204	113	128	145	88	97	99	60	131	175	110	128	157	72	130	146	97	

Livsmedelspriserna under maj månad 1917.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller sid. 816—821, hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla de 44 orterna tillsammantagna (sid. 816—817), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med aprilpriserna, å 23 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas ägg, bruna bönor, ost, fläsk, nöt- och fårkött, salt samt samtliga slag av lyse och bränsle. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 15 varuslag, såsom mjölk, smör, mjöl, ärter, sötlimpa, skorpor, kaffe och socker samt svagdricka. *Prisnedgång* är däremot att anteckna för 17 varuslag bland andra potatis, gryn, kalvkött samt de flesta slagen av färsk fisk.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 818—821, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och vedpriser står dock Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 814, där majpriserna angivas, jämförda med aprilpriserna 1917 och majpriserna 1916 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under maj 1917 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad 1916 och 1914.

Vad först *mjölken* beträffar, så har medelpriset sedan föregående månad bibehållits oförändrat för såväl oskummad som skummad och separerad mjölk. Genomsnittspriset under maj utgjorde resp. 23, 14 och 11 öre per liter, medan motsvarande priser för ett år sedan belöpte sig till 18, 10 och 8 öre per liter.

Priset å *färska ägg* har stigit med 9 öre per tjog och utgör i medeltal för månaden 2·67 kr. per tjog mot 1·78 kr. under maj 1916 och 1·23 kr. under samma månad år 1914.

Genomsnittspriset å *gula ärter* har bibehållits oförändrat, medan *bruna bönor* uppvisa en ytterligare prisstegring av 21 öre per kg.

Vad beträffar *smör* har detta varuslag ej varit underkastat någon prisförändring.

*Mjöl*priserna hava likaledes förblivit oförändrade.

---

[1] Se Soc. Medd. årg. 1915, sid. 178.

Priserna å hårt rågbröd och surlimpa hava stigit med 1 öre per kg., medan å övriga *bröd*sorter medelpriset icke undergått någon förändring.

Vad beträffar *potatis*, har den kraftiga prisstegring, som under de senaste månaderna gjort sig gällande, äntligen tack vare maximiprisbestämmelserna genom nådig förordning den 16 april, varigenom minutpriset fastställdes till 70 öre per 5 liter och 12·5 kr. per hektoliter, gett vika för en prissänkning. Sålunda har 5 literspriset sjunkit med 21 öre och hektoliterpriset med 4·01 kr.

Priset å *gryn*, som alltsedan den statliga regleringen å detta varuslag visat en bestämt vikande tendens, har sjunkit ytterligare. Havregryn har minskats med 9 öre och risgryn med 12 öre per kg.

Kött, som föregående månad vad beträffar nöt- och fårkött hade att uppvisa stegrade priser, kännetecknas för dessa kvaliteter under maj av en fortgående prisstegring. För kalvkött, noteras däremot lägre priser. Gödkalv har sålunda sjunkit med 8 öre och spädkalv med 6 öre per kg.

För de flesta slagen av *färsk fisk* (med undantag av sill och strömming) har en fortgående betydande prissänkning kunnat iakttagas. Priset å gädda har minskats med 50 öre, å abborre med 29 öre, å torsk med 14 öre och å rödspotta med 25 öre per kg.

Genomsnittspriserna å såväl *kaffe* som *socker* hava under månaden ej varit underkastade någon förändring.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, har medelpriset å såväl fotogen som kol och koks till följd av den allt mer försvårade handeln med utlandet varit underkastat en avsevärd ökning. För de flesta rapportorter hava noteringarna å ved likaledes skjutit i höjden. I medeltal har priset å björkved gått upp i jämförelse med föregående månad från 47·80 till 48·80 kr. per famn samt vad beträffar barrved från 38·20 till 39·30 kr. per famn.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Linköping (april—maj), Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, under månaderna mars—maj redovisas i tabellen å sid. 824—828, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 822—823. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att en uppåtgående tendens varit rådande för samtliga kreaturspriser.

Till belysande av de förskjutningar i den *allmänna prisnivån*, som ägt rum inom detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med maj 1917, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut finnes angivet i dessa »Meddelanden» (årg. 1917, sid. 118—121).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	4:e kvartalet 1916	1:a kvartalet 1917	April 1917	Maj 1917
Aritmetiska (»ovägda») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	198	196
»Vägda» medeltal	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	175

Medelpris å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Maj 1917	April 1917	Maj 1916	Maj 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från maj 1914 till maj 1917	Höjning (+) eller sänkning (—) från maj 1916 till maj 1917
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**23**	23	18	14	+ *64·3*	+ *27·8*
handskummad	»	**14**	14	10	8	+ *75·0*	+ *40·0*
separerad	»	**11**	11	8	6	+ *83·3*	+ *37·5*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**374**	374	304	225	+ *66·2*	+ *23·0*
mat- (lands-)	»	**325**	325	287	207	+ *57·0*	+ *13·2*
Margarin, växt-	»	—	—	190	138	—	—
Ägg, färska	tjog	**267**	258	178	123	+ *117·1*	+ *50·0*
Potatis: gammal	5 l.	**66**	87	31	27	+ *144·4*	+ *112·9*
»	hl.	**1063**	1464	486	—	—	+ *118·7*
Ärter, gula	kg.	**63**	63	54	30	+ *110·0*	+ *16·7*
Bruna bönor	»	**212**	191	107	45	+ *371·1*	+ *98·1*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**42**	42	38	31	+ *35·5*	+ *10·5*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**36**	36	29	21	+ *71·4*	+ *24·1*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	—	—	35	26	—	—
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**66**	75	49	36	+ *83·3*	+ *34·7*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**75**	87	50	39	+ *92·3*	+ *50·0*
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**62**	61	52	41	+ *51·2*	+ *19·2*
mjukt: limpa, söt	»	**60**	60	48	38	+ *57·9*	+ *25·0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**46**	45	37	30	+ *53·3*	+ *24·3*
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	**117**	117	89	75	+ *56·0*	+ *31·5*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**68**	68	53	44	+ *54·5*	+ *28·3*
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	**81**	82	65	60	+ *35·0*	+ *24·6*
Nötkött, färskt: stek	»	**220**	216	174	120	+ *83·3*	+ *26·4*
soppkött	»	**193**	191	153	99	+ *94·9*	+ *26·1*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**223**	231	187	132	+ *68·9*	+ *19·3*
spädkalv	»	**135**	141	111	71	+ *90·1*	+ *21·6*
Fårkött: färskt, stek	»	**253**	246	207	138	+ *83·3*	+ *22·2*
salt, svenskt	»	**236**	230	182	120	+ *96·7*	+ *29·7*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**271**	263	222	129	+ *110·1*	+ *22·1*
salt, svenskt »	»	**288**	282	232	136	+ *111·8*	+ *24·1*
Sill, salt: prima	»	**100**	103	88	43	+ *132·6*	+ *13·6*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**308**	308	174	157	+ *96·2*	+ *77·0*
Socker, bit-	»	**70**	70	68	64	+ *9·4*	+ *2·9*
Fotogen, Water White	l.	**36**	33	26	20	+ *80·0*	+ *38·5*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**4880**	4780	3580	2580	+ *89·1*	+ *36·3*
barr-, » »	»	**3930**	3820	2900	2080	+ *88·9*	+ *35·5*
Bränntorv	100 kg.	**400**	460	369	205	+ *95·1*	+ *8·4*
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	**776**	772	692	393	+ *97·5*	+ *12·1*
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	**691**	684	511	226	+ *205·8*	+ *35·2*
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	**371**	369	280	155	+ *139·4*	+ *32·5*
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	**505**	485	319	181	+ *179·0*	+ *58·3*

Den förra av dessa indexserier, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av de olika varuslagens (sammanförda till sex grupper) stegring kan icke — särskilt under nuvarande förhållanden — göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelskostnadernas förändringar, men har sin betydelse för jämförelser med förhållandena i åtskilliga andra länder, där endast dylika »ovägda» prisindices publiceras. Den andra indexserien däremot, i vilken talen äro »vägda» med hänsyn till storleken av de kvantiteter, varmed de särskilda varuslagen ingå i en normal årsbudget, torde få anses såsom en fullgod mätare på livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 de båda indexserierna utvisa en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å olika för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda indextalen, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras.

Enligt vad den vägda indexserien utvisar, har prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under maj bibehållits vid samma läge som under närmast föregående månad. Detta innebär emellertid en prisstegring, om juli 1914 tages till utgångspunkt, av 75 %. För samtliga levnadskostnader torde nuvarande prisökning, såsom ovan sid. 790 angivits, uppgå till c:a 52 %.

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1906—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	8	8
3	separerad	»	—	—	—	—	5	5	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	221	219	226	220	222	228	237	236
5	mat- (lands-)	»	201	199	204	198	200	205	214	213
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	150	151	156	164
7	halvfet, »	»	109	116	119	116	114	111	115	121
8	skummjölks- »	»	—	—	—	—	49	48	51	58
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	157	164	159	169	152	157	—
10	lägsta »	»	108	108	119	116	125	116	122	—
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	126	132	135
12	Ägg: svenska, färska	tjog	142	150	148	151	149	149	161	159
13	» konserverade	»					134	128	139	137
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	25	29	32	28	27	29	32	28
16	färsk	»					76	48	49	46
17	Ärter, gula	kg.	26	27	30	28	29	29	30	31
18	Bruna bönor	»	39	40	42	41	46	47	53	48
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	28	31	33	32	30	31	31
20	råg-, » » »	»	19	20	23	22	20	20	22	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	26	29	28	26	25	27	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40	41
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	37	41	40	40	39	41	41
25	mjukt, limpa, söt	»	35	35	39	39	39	37	38	38
26	» » sur	»	26	26	28	28	28	27	29	30
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	65	67	78	74	76	74	76	76
28	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	44	46	51	53	45	44	45	43
29	» » mjölk	»					61	60	61	60
30	Nötkött, färskt: stek	»	98	106	109	104	98	96	111	122
31	soppkött	»	81	89	91	85	78	78	91	100
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	116	118	122	120	117	116	123	131
33	spädkalv	»	58	64	66	63	60	58	65	72
34	Fårkött: färskt, stek	»	118	125	125	121	118	115	124	133
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	103	102	105	114
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	119
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	127	123	114	121	129	120	123	133
38	salt, svenskt »	»	132	131	121	127	138	129	129	140
39	» amerikanskt	»	124	125	121	128	149	139	136	—
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	75
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	108
42	sill	»	34	34	28	28	31	31	32	34
43	strömming	»	40	43	37	37	36	36	36	38
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	55
45	rödspotta (»spätta»)	»	75	80	81	79	80	79	77	79
46	salt: sill, prima	»	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41	[3] 45
47	strömming	»	26	25	25	23	23	25	25	30
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	59	60	61	54	51	52	56
49	» » » rundskuren	»					—	—	—	76
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176	170
51	Socker, bit-	»	62	62	66	67	71	69	72	67
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	6	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17	20
55	Ved: björk-, osågad, homkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360	2500
56	barr-	»	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880	2040
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185	187	196
58	Kol: antracit- (»valnöt») homkörd	hl.	318	355	388	376	378	373	397	401
59	eng. hushålls- (fyrkol) homkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	234
60	Koks: gasverks- (okrossad) homkörd	»	106	126	139	134	130	132	155	165
61	eng. kamin- » homkörd	»	—	—	—	—	159	156	177	189

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Uppgifterna avse två orter, å vilka höga äggpris gällde. — [4]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [5]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, den statliga regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl ej saluföras, avse de de i varulistan angivna kvaliteterna. — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [11]) Preliminära siffror.

(maj 1916—maj 1917) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1917 för 44 orter.

1914	1915	1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	[11])April 1917	[11])Maj 1917	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
15	16	19	18	18	19	19	19	19	20	20	21	21	22	23	23	1
8	9	10	10	10	10	10	10	11	11	11	12	12	13	14	14	2
6	7	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	10	11	11	3
239	292	310	304	304	304	292	328	330	326	325	325	335	372	374	374	4
218	260	295	287	287	286	289	317	322	324	324	324	325	325	325	325	5
162	197	257	258	258	258	257	257	261	264	269	274	279	286	295	309	6
119	149	191	190	192	194	186	189	193	194	202	210	209	222	228	236	7
60	82	127	132	117	127	130	139	142	144	146	147	151	160	170	176	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
144	170	216	190	198	206	223	235	241	266	291	294	—	—	—	—	11
171	198	237	178	197	200	216	243	273	314	346	339	330	286	258	267	12
151	169	204	148 [7])	180 [7])	165 [7])	204 [7])	215 [7])	250	267	305	293	302	263	245 [7])	267	13
—	—	526	486	474	458	434	573	606	677	690	738	850	1065	1464	1063	14
30	36	33	31	31	31	29	37	38	42	43	45	52	65	87	66	15
80	87	76	—	—	106	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
35	57	55	54	54	54	54	54	55	57	58	58	68	73	63	63	17
49	75	111	107	107	108	109	115	118	121	134	153	167	175	191	212	18
33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	[9]) 36	[9]) 40	[9]) 42	[9]) 42	[9]) 42	[9]) 42	19
23	32	29	29	28	28	28	29	29	30	32	35	35	36	36	36	20
29	39	34	35	35	35	35	35	35	35	—	—	—	—	—	—	21
42	52	50	49	49	50	50	50	50	51	56	61	75	76	75	66	22
41	46	52	50	51	51	53	53	54	56	58	65	81	84	87	75	23
43	54	53	52	52	52	52	52	52	54	56	60	61	61	61	62	24
40	48	49	48	48	48	49	49	50	50	52	60	60	61	60	60	25
31	38	38	37	37	37	37	37	38	38	40	43	44	45	45	46	26
78	88	90	89	90	90	90	91	91	93	95	106	112	[10])114	[10])117	[10])117	27
46	53	54	53	53	53	53	54	54	55	58	67	68	[10]) 69	[10]) 68	[10]) 68	28
61	67	66	65	65	66	66	67	67	68	69	83	82	[10]) 83	[10]) 82	[10]) 81	29
116	140	193	174	189	208	226	229	230	224	221	222	219	214	216	220	30
95	119	169	153	166	181	199	203	204	198	195	196	194	188	191	193	31
130	154	203	187	197	213	226	233	234	231	231	233	231	229	231	223	32
70	87	122	111	118	126	133	137	141	142	142	144	143	141	141	135	33
130	158	215	207	221	230	243	238	235	231	234	234	236	240	246	253	34
118	139	194	182	186	199	211	221	220	223	227	226	227	223	230	236	35
121	140	184 [8])	148 [8])	150	— [8])	170 [8])	169 [8])	200 [8])	245	247	252	262	262	259	245	36
129	191	233	222	221	225	231	241	257	262	260	260	259	258	263	271	37
137	198	246	232	233	235	241	253	277	284	283	278	279	278	282	288	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
76	80	99	83	90	93	101	105	109	112	112	120	126	129	126	97	40
110	117	149	124	139	145	153	159	165	164	169	180	196	206	186	136	41
35	45	68	57	66	69	70	75	84	87	78	77	70	67	70	78	42
39	43	56	54	58	54	52	54	62	66	64	64	60	59	60	60	43
57	62	82	74	80	79	83	88	90	94	96	103	115	121	107	93	44
81	89	123	103	115	121	129	130	142	149	153	152	170	169	160	135	45
45	57	97	88	93	101	109	114	110	110	111	110	109	108	103	100	46
31	36	61	55	57	64	66	68	70	72	72	72	71	72	70	69	47
58	72	111	98	105	117	121	126	130	134	135	137	138	137	139	138	48
77	91	139	127	134	142	143	151	158	167	164	170	176	179	176	174	49
159	161	209	174	180	191	204	233	255	276	308	325	380	315	308	308	50
65	66	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	69	69	70	70	51
10	10	13	13	13	13	13	14	14	14	14	15	15	15	15	16	52
6	7	8	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	53
21	23	27	26	26	27	28	28	29	30	30	30	31	33	33	36	54
2630	2890	3810	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	4270	4410	4490	4570	4780	4880	55
2110	2310	3060	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	3400	3550	3600	3700	3820	3930	56
220	290	385	369	370	375	398	415	419	412	412	405	428	452	460	400	57
411	531	717	692	702	719	727	736	736	739	730	739	761	766	772	776	58
242	367	543	511	549	568	593	605	600	595	597	604	668	671	684	691	59
157	211	292	280	285	299	309	313	317	316	315	314	345	356	369	371	60
190	248	339	319	331	347	357	368	362	368	369	378	430	466	485	505	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra, för okt. fem orter samt för maj 1917 för sept. två, för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 75 % utmalning. — [10]) Å de orter, där i samband med meddelade priserna under mars—maj samt delvis även under februari sådana brödslag, som närmast motsvara

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	26	25	25	23	24	23	23	22
2	handskummad	»	—	—	15	—	—	14	13	12
3	separerad	»	13	—	12	10	11	10	12	10
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	375	375	375	375	375	375	375	375
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	322	318	300	363	331	328	283	317
7	halvfet, »	»	245	260	253	235	240	251	230	266
8	skummjölks-, »	»	—	220	—	183	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	293	279	267	244	277	252	278	245
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	70	63	75	—	63	70	70	55
13	»	hl.	—	—	950	—	1071	1071	—	1021
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	63	62	61	63	—	—	—	61
16	Bruna bönor	»	—	—	—	—	—	200	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1])	»	41	42	41	41	43	42	42	41
18	råg-, » » »	»	35	36	35	35	37	36	36	35
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	64	66	64	66	—	64	—	—
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	67	60	66	76	75	65	58	61
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	65	58	56	60	56	58	56	58
23	mjukt, limpa, söt	»	65	64	72	71	71	64	64	62
24	» » sur	»	—	—	42	—	—	53	52	53
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	148	150	152	103	124	125	125	125
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	92	64	63	78	73	61	61	62
27	ligaste sort } » » mjölk	»	—	77	74	87	85	85	85	96
28	Nötkött, färskt: stek	»	247	252	210	233	245	211	214	228
29	soppkött	»	197	212	188	190	213	195	199	198
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	239	230	235	221	227	223	246	209
31	spädkalv	»	164	123	81	93	166	—	—	104
32	Fårkött: färskt, stek	»	298	284	242	277	295	275	283	250
33	salt, svenskt	»	273	220	242	—	—	257	—	225
34	Renkött, färskt, stek	»	294	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	289	278	271	289	273	286	280	283
36	salt, svenskt »	»	297	265	273	300	275	300	280	280
37	*Fisk, färsk: abborre	»	100	96	95	70	93	100	77	93
38	gädda	»	146	127	121	96	117	125	115	143
39	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	strömming	»	53	50	69	53	67	54	45	72
41	torsk	»	92	124	128	106	—	106	90	100
42	rödspotta (»spätta»)	»	140	149	145	109	—	144	120	150
43	salt: sill, prima	»	84	90	86	90	95	85	85	94
44	strömming	»	87	50	57	58	75	60	60	69
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	147	141	140	150	170	148	149	128
46	» » » rundskuren	»	—	—	150	—	200	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	325	300	318	305	325	300	300	305
48	Socker, bit-	»	68	68	71	73	73	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	21	18	20	20	25	20	15	15
50	Svagdricka	l.	11	15	10	10	11	9	8	9
51	Fotogen, Water White	»	36	36	36	35	32	36	35	36
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	6620	5550	5400	4250	5860	5800	5700	4990
53	barr- }	»	4840	4200	4200	3270	4410	5000	4700	3590
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	708	750	780	750	770	820	775	820
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	730	—	—	600	670	830	650	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	380	450	450	350	—	480	400	515
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	585	500	—	—	480	510	430	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala braxen 70 à 125, sjötunga 90 à 125, vitling 60 à 80 och ål 200 à 300 öre; för Norrköping kolja 80 à 125 och 200, id 100, kolja 100, makrill 125 à 150, sjötunga 120 à 130 och ål 140 öre; för Halmstad braxen 100, 150, sjötunga 250, slätvar 130 à 150, sutare 125, vitling 50 à 80 och ål 150 à 250 öre; för Lysekil kolja

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
24	20	24	21	18	22	22	23	21	23	20	22	21	27	27	24	1
15	14	14	—	—	17	12	17	—	—	—	12	14	17	17	—	2
11	8	—	9	7	15	10	11	10	12	10	10	12	15	—	13	3
375	375	375	375	375	375	375	375	375	375	374	375	375	375	375	375	4
325	325	325	325	325	325	325	—	—	—	325	—	325	325	325	325	5
296	313	332	283	310	330	310	334	295	304	330	297	298	302	263	318	6
204	—	—	250	220	266	202	256	230	—	233	240	246	—	—	230	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
249	224	234	226	254	237	256	273	253	258	262	232	248	272	231	255	10
—	—	—	—	—	—	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
67	46	65	—	63	70	65	70	—	60	70	—	—	—	—	—	12
1000	875	—	—	—	1150	950	1000	—	1200	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	—	65	—	61	—	61	61	61	—	—	63	63	—	—	61	15
200	—	—	—	—	—	196	235	150	150	235	275	248	—	—	—	16
42	41	40	40	41	41	40	41	41	40	41	40	40	40	41	43	17
36	35	34	34	35	35	34	35	36	35	35	34	34	34	35	36	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	64	58	—	—	—	64	64	—	—	65	—	60	—	—	64	20
62	58	—	—	65	100	58	—	73	98	81	—	—	108	85	58	21
67	60	65	65	60	55	65	74	69	73	65	80	60	61	60	60	22
66	54	46	42	43	43	48	47	47	43	47	42	46	68	68	63	23
46	—	38	—	—	35	35	34	33	32	34	33	38	43	48	48	24
100	100	138	100	133	125	100	125	—	100	125	100	100	91	90	120	25
62	77	—	61	51	—	—	—	—	—	—	—	—	58	72	61	26
77	92	69	70	62	77	92	77	77	77	68	78	77	88	86	—	27
224	228	209	240	183	221	192	232	241	216	214	207	210	229	220	215	28
219	198	182	210	169	198	172	208	203	213	201	188	188	207	198	182	29
221	219	201	222	158	248	177	241	275	245	252	198	217	249	206	202	30
124	128	116	125	115	153	141	155	152	150	139	127	146	135	118	129	31
237	223	212	240	221	255	257	255	296	272	282	238	240	275	243	235	32
—	223	—	225	200	223	257	—	—	250	—	—	240	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	280	—	—	34
261	268	281	280	254	265	260	268	270	266	268	265	266	279	266	253	35
260	268	282	280	264	280	258	330	300	280	285	290	289	290	280	270	36
99	91	96	52	118	68	99	105	109	125	100	150	110	123	—	113	37
130	108	130	101	148	98	133	143	143	193	145	250	131	147	—	130	38
—	—	—	—	—	—	—	83	—	42	89	56	91	—	—	95	39
58	65	60	31	52	31	24	50	—	—	70	46	70	84	—	75	40
97	99	86	72	105	36	69	94	79	75	93	64	64	76	52	81	41
107	126	—	—	122	—	105	133	125	120	149	225	126	155	120	138	42
92	100	92	118	100	98	108	122	112	100	115	130	85	100	100	106	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
—	—	150	110	140	170	—	150	—	145	123	—	116	135	—	123	45
—	170	—	—	—	175	—	190	—	—	188	170	175	—	—	—	46
300	300	300	303	309	305	300	300	300	300	300	300	325	325	305	301	47
69	69	71	72	72	71	68	68	68	68	68	68	69	68	70	69	48
15	15	15	20	20	18	14	15	15	15	16	17	15	15	15	14	49
8	8	7	9	8	10	10	8	7	8	8	7	8	12	10	10	50
35	36	35	35	39	35	38	33	33	29	34	33	34	37	37	35	51
4700	3470	4500	4420	6230	4220	3470	6180	5450	5850	5210	5560	4320	6700	—	5200	52
3400	2460	3980	3480	[2])3780	—	2770	5790	5050	5450	4840	4450	3950	5930	—	3400	53
—	357	—	—	—	450	330	—	—	—	475	390	—	—	—	—	54
850	850	—	750	800	700	—	738	790	—	750	—	—	—	—	—	55
—	—	—	600	—	650	—	718	775	785	634	—	—	—	—	—	56
235	—	295	—	350	400	315	325	280	270	338	—	—	330	—	320	57
580	550	—	—	—	460	—	480	560	550	450	—	460	585	—	—	58

à 120, gös 150, id 70 à 100, ruda 90 à 100 och sik 130 öre; för Linköping kolja 80 à 125, makrill 100 vitling 60 à 80 öre; för Växjö braxen 80 à 90 öre; för Visby braxen 140 à 150, flundra 100 à 140, gös flundra 40 à 90, kolja 60 à 100, id 75 à 80, långa 100 à 130, mört 50, piggvar 130 à 200, rödtunga 80 à 50 à 60 öre. — [1]) 75 % utmalning. — [2]) I Visby har under maj betalats för alved 56·20 kr. per famn.

	1	2	27	28	29	30	31	32	33	34
	Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	22	21	25	22	22	24	25	24
2	handskummad	»	15	12	—	—	—	14	13	12
3	separerad	»	13	8	13	10	11	12	12	11
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	375	375	375	375	375	375	375	375
5	mat- (lands-)	»	325	325	325	325	325	325	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	300	290	319	325	307	319	307	303
7	halvfet, »	»	243	188	175	265	211	255	232	230
8	skummjölks-, »	»	170	128	—	220	—	140	—	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	258	207	278	260	262	271	301	287
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	70	70	—	—	—	50	—	—
13	»	hl.	1250	1250	—	—	—	910	—	—
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	63	65	65	63	—	61	61	61
16	Bruna bönor	»	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort[1])	»	41	42	41	42	41	42	43	42
18	råg-, » » »	»	35	36	36	36	35	36	37	36
19	rågsikt-, » » »	»	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	63	64	65	64	—	64	—	—
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	69	90	117	68	61	65	65	65
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	60	60	58	56	56	58	57	58
23	mjukt, limpa, söt	»	77	52	52	67	62	64	70	70
24	» » sur	»	44	—	54	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	125	90	100	150	106	100	150	150
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	—	—	—	77	64	62	62	62
27	ligaste sort } » » mjölk	»	77	67	—	52	68	77	—	—
28	Nötkött, färskt: stek	»	232	237	214	195	225	222	227	225
29	soppkött	»	186	206	192	167	199	189	204	196
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	189	249	220	210	245	215	223	222
31	spädkalv	»	120	114	125	125	126	146	160	147
32	Fårkött: färskt, stek	»	259	248	252	245	267	285	254	245
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	250
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	244	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	268	250	266	300	266	269	291	274
36	salt, svenskt »	»	291	280	265	300	299	270	298	267
37	*Fisk, färsk: abborre	»	100	114	96	81	82	80	105	103
38	gädda	»	135	151	122	121	133	115	131	134
39	sill	»	93	90	—	—	—	—	68	—
40	strömming	»	74	—	69	61	50	55	63	60
41	torsk	»	75	—	105	108	—	120	91	99
42	rödspotta (»spätta»)	»	137	—	128	131	—	140	131	125
43	salt: sill, prima	»	95	90	96	88	90	101	104	93
44	strömming	»	—	—	—	—	68	64	68	68
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	132	146	150	120	142	136	130	—
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	176	178
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	304	320	304	300	302	321	308	300
48	Socker, bit-	»	69	68	71	70	70	68	71	71
49	Salt (matsalt)	»	15	15	17	14	14	20	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	9	10	—	9	9	9
51	Fotogen, Water White	»	35	35	36	36	35	34	36	35
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	4560	3780	4790	6250	4410	5300	4320	3860
53	barr- } 3·56 kbm.)	»	3420	2840	3950	4830	3150	4300	3410	3290
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	—	800	767	895	800	800	717	750
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	—	—	—	—	—	825	650	650
57	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	—	—	365	335	450	450	367	413
58	eng. kamin- » }	»	—	540	—	590	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Tidaholm gös 170 vitling 80 à 90 öre; för Domnarvet och Borlänge kolja 80 à 100 och vitling 70 à 90 öre; för Ludvika och Boden sik 150 öre. — [1]) 75 % utmalning. — [2]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har tillhandahållit antracitkol till 8·00, gasverkskoks till 3·70 och engelsk kaminkoks till 4·00 kr. per hl. — [3]) Å de orter, ej saluföras, avse de meddelade priserna under mars, april och maj samt delvis även under februari sådana

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Maj	April	Mars	Febr.	
Medelpris (öre)																
25	26	25	25	25	22	25	23	21	21	23	23	**23**	23	22	21	1
—	13	14	16	16	11	16	12	13	—	—	—	**14**	14	13	12	2
14	—	12	—	9	—	15	10	—	11	—	—	**11**	11	10	9	3
375	375	375	375	375	338	375	375	375	375	375	375	**374**	374	372	335	4
325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	—	325	**325**	325	325	325	5
306	309	282	320	278	313	287	350	313	300	291	316	**309**	295	286	279	6
225	248	255	222	210	—	—	—	—	—	250	250	**236**	228	222	209	7
—	—	—	—	—	—	—	170	—	—	—	—	**176**	170	160	151	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
275	293	284	300	308	309	295	286	305	304	282	302	**267**	258	286	330	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	288	**267**	245	263	302	11
—	—	—	60	—	—	63	95	60	—	70	60	**66**	87	65	52	12
—	—	—	1050	—	—	1125	1133	—	—	—	—	**1063**	1464	1065	850	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	—	61	61	62	65	64	65	71	—	65	64	**63**	64	73	68	15
—	—	—	200	200	—	—	250	—	—	—	—	**212**	191	175	167	16
42	43	43	42	43	43	42	43	42	42	43	42	**42**	42	42	42	17
36	37	37	36	37	37	36	37	36	36	37	36	**36**	36	36	35	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	64	100	69	—	—	—	**66**	75	76	75	20
63	89	64	68	73	85	67	103	88	89	81	62	**75**	87	84	81	21
57	58	57	65	63	66	64	62	65	65	65	64	**62**	61	61	61	22
58	64	64	62	63	—	65	54	73	73	—	65	**60**	60	61	60	23
—	49	62	60	63	—	—	64	—	—	—	—	**46**	45	45	44	24
150	92	100	126	114	104	110	125	110	123	125	95	[3] **117**	[3] 117	[3] 114	112	25
—	74	70	83	83	70	76	62	—	—	—	—	[3] **68**	[3] 68	[3] 69	68	26
—	—	92	116	112	77	92	92	—	—	—	—	[3] **81**	[3] 82	[3] 83	82	27
228	220	226	229	229	215	197	193	217	220	201	205	**220**	216	214	219	28
198	195	203	202	194	176	168	161	192	189	186	179	**193**	191	188	194	29
239	235	249	250	250	190	240	200	—	—	199	190	**223**	231	229	231	30
—	144	144	152	149	145	142	140	147	143	148	139	**135**	141	141	143	31
—	262	244	265	254	208	240	200	257	250	233	225	**253**	246	240	236	32
—	242	—	234	230	200	280	—	—	—	219	—	**236**	230	223	227	33
—	269	—	—	—	—	—	—	—	145	250	231	**245**	259	262	262	34
240	271	267	298	280	270	280	270	271	260	248	258	**271**	263	258	259	35
282	274	327	303	308	330	296	310	295	320	282	301	**288**	282	278	279	36
103	93	86	91	86	125	114	64	95	95	63	94	**97**	126	129	126	37
140	119	124	144	158	150	150	138	150	150	138	130	**136**	186	206	196	38
—	63	—	—	—	—	80	—	—	—	—	90	**78**	70	67	70	39
63	42	55	75	71	75	68	75	75	75	65	60	**60**	60	59	60	40
110	90	105	92	150	—	120	—	—	—	—	—	**93**	107	121	115	41
—	130	155	150	—	—	144	—	125	—	110	—	**135**	160	169	170	42
100	99	104	109	99	115	122	93	103	98	112	99	**100**	103	108	109	43
78	64	70	73	72	70	100	—	65	70	64	80	**69**	70	72	71	44
138	141	144	140	125	—	125	135	—	—	110	—	**138**	139	137	138	45
—	186	160	173	166	—	—	200	—	—	130	—	**174**	176	179	176	46
315	315	309	305	302	325	304	300	313	313	325	311	**308**	308	315	380	47
68	70	70	70	71	74	71	70	72	72	70	72	**70**	70	69	69	48
12	15	15	15	12	10	16	15	15	15	—	14	**16**	15	15	15	49
10	11	8	11	8	7	10	9	10	8	8	9	**9**	9	9	8	50
35	37	37	41	40	—	36	38	42	42	44	—	**36**	33	33	31	51
4190	5450	4160	5040	4470	—	4540	4400	4100	3340	—	[2]3280	**4880**	4780	4570	4490	52
2960	4500	3530	4410	3910	—	4030	3600	3590	2900	2460	[2]3020	**3980**	3820	3700	3600	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**400**	460	452	428	54
800	700	700	688	—	—	950	750	700	—	—	[2]) 850	**776**	772	766	761	55
—	650	650	675	—	—	—	—	—	—	—	—	**691**	684	671	668	56
—	325	—	375	—	—	—	450	—	—	—	[2]) —	**371**	369	356	345	57
495	460	460	375	—	—	600	—	460	—	—	[2]) 450	**505**	485	466	430	58

à 175, kolja 90 à 125 och sjötunga 100 öre; för Örebro kolja 80 à 120 öre; för Falun kolja 90 à 100 och vika kolja 60 à 110 och vitling 65 öre; för Västerås braxen 50 à 60 öre; för Umeå sik 90 à 160 öre; sin personal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved till 30·20, barrved till 25·20 kr. per famn, där i samband med den statliga regleringen av brödsäd rena vetebrödstyper utan inblandning av rågmjöl brödslag, som närmast motsvara de i varulistan angivna kvaliteterna.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1906—1916) och per månad

Kreatursslag	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[1]	53	54	54	46	47	50	57	61	61	94
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	46	48	46	40	41	42	49	55	53	77
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	43	45	43	36	37	36	43	50	48	71
» 3. Mindre feta[2]	36	38	35	27	28	25	34	41	36	53
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[3]	58	60	59	52	55	58	63	66	66	93
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	51	54	52	45	44	46	54	60	58	80
» 2. Mindre feta	44	48	44	36	36	36	44	50	47	65
Tjurar:										
Extra prima[4]	55	57	56	46	49	55	62	65	63	90
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)[5]	51	54	48	42	43	46	56	62	58	82
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	46	49	44	38	40	43	52	58	54	76
» 3. Mindre köttiga[2]	40	38	39	32	33	33	43	50	44	60
Oxar:										
Extra prima	—	—	58	—	47	50	58	63	61	92
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	48	53	49	43	43	44	52	57	54	78
» 2. Mindre feta[6]	42	46	43	34	36	38	44	48	45	66
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]	64	68	63	60	61	60	68	73	67	87
» (70—90 »)[7]	54	61	56	55	55	52	60	67	62	79
Skummjölkskalvar	44	46	41	39	40	41	48	57	49	69
Får:										
Yngre, feta[8]	53	54	52	50	51	51	53	58	55	70
Äldre, » [9]	44	49	46	45	45	42	48	53	47	62
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	73	66	56	69	77	64	73	82	74	129
Rena, större svin (100—170 kg.)	76	65	55	68	73	62	71	81	71	131
Suggor	66	57	46	58	67	53	60	68	58	122

[1]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö samt för jan. och april 1917 endast avse Stockholm och Malmö och för juni 1916—maj 1917 endast Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1911 samt juni, juli, aug. och dec. 1916 samt under jan. och mars 1917. — [6]) Uppgifterna avse för maj samt för juli — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse

priser

vande vikt)

Göteborg 1906—maj 1917.

(maj 1916—maj 1917) för alla tre orterna.

1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917	Maj 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—	125	119
100	98	103	110	117	117	109	102	101	105	103	103	106	107
91	91	98	102	107	104	96	90	31	92	92	91	94	96
76	75	82	88	94	90	77	73	76	75	74	75	78	—
115	109	117	129	136	136	134	125	124	124	122	123	129	134
105	101	108	116	123	124	118	108	110	114	113	112	117	119
87	87	94	100	105	103	96	86	89	92	90	89	93	97
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	128
105	103	109	115	122	121	114	108	113	116	115	113	114	116
100	97	104	110	117	116	110	102	105	106	105	103	105	107
89	88	95	102	113	107	94	86	89	89	89	89	93	93
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	100	109	114	122	122	111	105	108	111	111	109	111	118
89	91	96	101	106	105	98	89	90	96	93	93	95	91
105	108	114	110	116	118	111	111	108	112	108	104	107	111
99	102	109	105	110	112	105	103	103	107	103	99	96	98
85	87	91	87	93	97	91	89	92	91	82	79	82	83
92	93	94	93	98	97	91	91	92	98	99	105	109	114
88	89	91	84	87	86	81	80	81	87	88	95	99	101
168	164	162	164	164	159	169	168	164	164	168	168	168	173
164	167	164	166	165	160	170	169	165	165	169	170	169	167
151	153	149	149	150	148	156	156	153	153	157	159	158	160

Malmö. — [2]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för år 1913 för april och maj 1917 avse endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse endast Stockholm och Göteborg under —nov. 1916 Stockholm och Göteborg. — [7]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. endast Göteborg samt för juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under mars

Kreatursslag	Stockholm						
	Mars 1917	April 1917	3/5—9/5	10/5—16/5	17/5—23/5	24/5—30/5	Maj 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	152	153	—	—	—	155	155
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	111	111	114	114	116	116	115
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	103	103	106	106	108	108	107
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	71	71	74	85	85	85	82
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	117	119	122	122	124	124	123
» 2. Mindre feta	90	92	93	95	97	97	96
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	152	153	—	—	—	155	155
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	116	118	119	119	121	121	120
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	109	111	112	112	114	114	113
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	95	97	98	98	98	98	98
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	152	153	—	—	—	155	155
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	116	118	121	121	123	123	122
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	90	92	93	95	97	97	96
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	105	121	125	130	130	120	126
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	85	96	100	100	100	90	98
Får:							
Yngre, feta	117	123	123	123	123	123	123
Äldre, »	107	113	113	113	113	113	113
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	178	176	184	185	185	185	185
Rena, större svin (100—170 kg.)	178	176	184	185	185	185	185
Suggor	167	165	173	174	174	174	174
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	173	173	175	175	175	175	175
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	173	173	175	175	175	175	175
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	223	223	225	225	225	225	225
Oxar: kl. 3. » »	323	323	325	325	325	325	325

priser

vande vikt)

i riket.

—maj 1917.

Eskilstuna								Linköping					
Mars 1917	April 1917	30/4—5/5	7/5—12/5	14/5—19/5	21/5—26/5	28/5—2/6	Maj 1917	April 1917	2/5—8/5	9/5—15/5	16/5—22/5	23/5—29/5	Maj 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	**100**	98	98	98	98	98	**98**	—	—	—	—	—	—
157	**155**	—	—	—	—	160	**160**	—	—	—	—	—	—
89	**92**	92	92	92	92	92	**92**	**106**	110	115	115	115	**114**
147	**145**	—	—	—	—	150	**150**	**153**	—	—	—	—	—
76	**86**	88	88	85	85	85	**86**	**81**	85	90	90	90	**89**
137	**135**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	**75**	70	70	68	68	68	**69**	**63**	65	65	65	65	**65**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
93	**99**	100	100	100	100	100	**100**	**122**	125	125	125	125	**125**
83	**93**	92	92	92	92	90	**92**	**109**	115	115	115	115	**115**
71	**77**	78	78	78	78	78	**78**	**86**	90	90	90	90	**90**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**129**	130	130	130	130	**130**
157	**155**	—	—	—	—	160	**160**	**153**	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**111**	115	115	115	115	**115**
147	**155**	—	—	—	—	160	**160**	—	—	—	—	—	—
89	**97**	100	100	100	100	—	**100**	**96**	100	100	100	100	**100**
137	**145**	—	—	—	—	150	**150**	—	—	—	—	—	—
76	**84**	85	85	82	82	90	**85**	**80**	85	85	85	85	**85**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**125**	125	125	125	130	**126**
157	**155**	—	—	—	—	160	**160**	**153**	—	—	—	—	—
86	**90**	—	—	—	—	—	—	**110**	115	115	115	115	**115**
147	**155**	—	—	—	—	150	**150**	—	—	—	—	—	—
81	**89**	82	82	82	82	—	**82**	**94**	95	95	95	95	**95**
137	**145**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**64**	65	65	65	65	**65**
105	**109**	115	115	122	122	72	**109**	**109**	110	110	110	110	**110**
92	**92**	98	98	102	102	72	**94**	**91**	95	95	95	95	**95**
80	**84**	90	90	90	90	60	**84**	**55**	55	55	55	65	**58**
100	**108**	110	110	115	115	120	**114**	**113**	125	125	135	135	**130**
86	**93**	100	100	110	110	110	**106**	**100**	108	108	113	113	**111**
—	—	130	130	130	130	140	**132**	**250**	250	250	250	250	**250**
160	**166**	168	168	172	172	172	**170**	**167**	168	168	173	173	**171**
158	**167**	170	170	172	172	175	**172**	**175**	176	176	177	177	**177**
150	**158**	160	160	162	162	165	**162**	**175**	176	176	177	177	**177**
		Kr. per styck							Kr. per styck				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
175	**194**	175	175	175	175	175	**175**	**140**	140	140	140	140	**140**
150	**169**	150	150	150	150	150	**150**	**140**	140	140	140	140	**140**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**185**	188	188	188	188	**188**
—	**575**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under mars

Kreatursslag	Norrköping						
	Mars 1917	April 1917	4/5—10/5	11/5—17/5	18/5—24/5	25/5—31/5	Maj 1917
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	110	110	110	110	110	110	110
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	100	100	100	100	100	100	100
» » » » för export	157	157	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	85	85	85	85	85	85	85
» » » » för export	147	147	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	110	110	110	110	110	110	110
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	100	100	100	100	100	100	100
» 2. Mindre feta	85	85	85	85	85	85	85
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	120	120	120	120	120	120	120
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	105	105	105	105	105	105	105
» » » » » för export	157	157	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	85	85	85	85	85	85	85
» » » » » för export	147	147	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga	75	75	75	75	75	75	75
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	110	110	110	110	110	115	111
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	100	100	100	100	100	100	100
» » » för export	157	157	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	85	85	85	85	85	85	85
» » för export	147	147	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	130	134	130	130	100	90	113
» (70—90 »)	125	129	125	125	95	85	108
Skummjölkskalvar	90	94	90	90	70	65	79
Får:							
Yngre, feta	95	101	105	105	105	105	105
Äldre, »	87	93	97	97	97	97	97
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	163	165	165	165	165	165	165
Rena, större svin (100—170 kg.)	171	173	173	173	174	174	174
Suggor	153	155	155	155	155	155	155
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	250	250	250	250	250	250	250
» 4. Magra, simpla	175	175	175	175	175	175	175
Medelpris per styck (kr.):		Kr. per stycK					
Kor: kl. 3. Mindre feta	175	175	175	175	175	175	175
» » 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

—maj 1917.

Malmö							Hälsingborg						
Mars 1917	April 1917	3/5—9/5	10/5—16/5	17/5—23/5	24/5—30/5	Maj 1917	Mars 1917	April 1917	3/5—9/5	10/5—16/5	17/5—23/5	24/5—30/5	Maj 1917
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	125	120	120	118	—	119	—	—	—	120	125	—	123
156	156	—	—	—	158	158	156	154	—	—	—	158	158
97	107	105	105	105	100	104	95	99	105	110	113	103	108
146	146	—	—	—	148	148	146	146	—	—	—	148	148
87	95	95	95	93	93	94	80	83	95	93	100	93	95
136	136	—	—	—	140	140	136	135	—	—	—	140	140
78	84	85	83	80	80	82	68	71	85	83	85	83	84
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	73	75	70	65	65	69	—	—	—	—	—	—	—
123	129	130	135	135	135	134	124	129	—	130	132	130	131
107	117	115	120	115	115	116	115	119	123	120	123	118	121
86	95	95	98	98	98	97	100	110	113	105	110	105	108
68	82	80	80	75	75	78	—	—	—	—	—	—	—
—	125	125	130	—	—	128	—	—	—	120	120	—	120
156	156	—	—	—	158	158	156	156	—	—	—	158	158
—	115	110	115	115	115	114	—	—	—	—	—	—	—
146	146	—	—	—	148	148	146	146	—	—	—	148	148
96	101	103	103	103	103	103	—	—	—	—	—	—	—
136	136	—	—	—	140	140	136	135	—	—	—	140	140
88	89	90	90	85	85	88	95	95	105	105	105	105	105
68	81	78	78	75	75	77	82	80	80	88	90	85	86
—	—	—	—	—	125	125	—	—	—	—	—	—	—
156	—	—	—	—	148	148	156	156	—	—	—	—	—
105	113	120	—	—	—	120	113	113	113	113	—	—	113
146	146	—	—	—	—	—	146	146	—	—	—	—	—
94	98	—	—	80	—	80	93	94	95	—	—	—	95
136	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
89	96	100	100	105	105	103	105	105	105	105	105	105	105
84	86	90	90	90	90	90	98	98	98	93	93	93	94
73	75	75	75	75	75	75	83	83	83	83	83	83	83
95	95	105	105	105	105	105	—	—	—	—	—	—	—
85	85	85	85	85	85	85	—	—	—	—	—	—	—
225	213	195	188	188	163	184	—	—	—	—	—	—	—
161	162	167	167	170	170	169	—	—	—	—	—	—	—
163	162	—	—	148	148	148	—	—	—	—	—	—	—
156	152	145	145	153	153	149	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	138	138	138	135	138	135	137
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturspriser

(per kg. levande vikt)

för vissa orter i riket. (Forts.)

Medelpris under mars—maj 1917.

Kreatursslag	Göteborg						
	Mars 1917	April 1917	3/5—9/5	10/5—16/5	17/5—23/5	24/5—30/5	Maj 1917
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	156	157	—	—	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	101	100	103	103	103	103	103
» » » » för export	146	147	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	84	85	88	88	88	88	88
» » » » för export	137	138	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
» « för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	111	114	118	118	118	118	118
» 2. Mindre feta	91	93	98	98	98	98	98
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	156	157	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	109	110	113	113	113	113	113
» » » » » för export	146	147	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	105	103	106	106	106	106	106
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	103	—	—	—	—	—
» » för export	156	157	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	106	103	113	113	113	113	113
» » » för export	146	147	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	94	96	98	98	98	98	98
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	118	118	118	118	118	123	119
» (70—90 »)	113	105	105	105	105	110	106
Skummjölkskalvar	80	75	75	75	75	78	76
Får:							
Yngre, feta	104	110	113	113	113	118	114
Äldre »	94	100	103	103	103	105	104
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	164	165	163	163	163	168	164
Rena, större svin (100—170 kg.)	168	169	168	168	168	173	169
Suggor	155	158	155	155	155	158	156
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

Maj 1917.

Kreatursslag	Stock-holm	Eskils-tuna	Lin-köping	Norr-köping	Karls-krona	Malmö	Hälsing-borg	Göte-borg [1])
	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.
Tjurar	713	35			25	317	46	1 731
Kor	90	223	882	571	141	831	727	2 223
Övriga nötkreatur	3 108	24			29	823		865
Gödkalvar	1 062	[2]) 414	150	[2]) 1 037	31	647	78	1 595
Spädkalvar	437	[3]) 399	265	[3]) 440	563	179	49	870
Får och lamm	96	14	13	64	7	285	47	522
Svin	1 868	389	595	814	729	2 461	391	4 020
Spädgrisar	170	5	—	16	7	66	—	1 171
Hästar och föl	92	13	14	13	3	56	14	127

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Maj 1917.

Kroppar av	Stock-holm	Eskils-tuna	Norr-köping	Karls-krona	Malmö	Hälsing-borg
	St.	St.	St.	St.	St	St.
Nötkreatur	4 240	241	595	262	971	441
Gödkalvar	5 855	361	[2]) 1 116	185	757	287
Spädkalvar	5 814	226	[3]) 806	1 305	874	421
Får och lamm	1 461	14	92	76	399	150
Svin	3 947	395	1 781	797	3 547	962
Spädgrisar	208	5	26	12	78	23
Hästar och föl	155	13	27	4	65	19

[1]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset.
[2]) Större kalvar.
[3]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *maj* 1916—*maj* 1917.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917	Maj 1917
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor . .	kg.	74	90	90	119	128	130	114	124	144	161	150	141	80
liten .	»	51	70	62	95	112	106	90	87	110	112	95	99	54
Braxen	»	75	74	69	95	110	106	—	—	—	110	—	128	80
Gråsej	»	64	70	70	70	80	88	—	—	—	85	120	—	—
Gädda, levande .	»	70	—	—	210	—	—	—	140	—	255	—	—	—
slaktad .	»	89	97	100	158	164	180	153	170	201	223	235	182	108
Gös	»	153	175	182	225	234	235	203	188	270	263	263	228	130
Hälleflundra, stor	»	140	144	—	—	170	—	—	—	—	—	—	—	—
liten	»	86	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id	»	57	68	63	90	95	107	95	87	—	—	—	115	70
Kolja, svensk .	»	57	70	73	78	82	76	95	88	100	118	128	107	75
norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	98	103	85	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	67	72	—	—	—	—	137	135	—	—	156	118	—
Lake, stor . .	»	—	—	—	95	104	116	105	102	112	136	129	99	—
insjö- liten . .	»	55	65	—	90	—	97	94	90	—	—	100	—	—
Lax, färsk . .	»	353	280	285	—	—	—	360	—	—	—	—	1100	358
Långa	»	—	—	—	75	—	—	—	—	—	—	175	—	—
Piggvar	»	140	125	—	—	—	—	230	250	275	—	300	186	100
Röding	»	175	183	190	112	—	222	210	190	—	—	—	—	—
Rödspotta, stor .	»	79	85	—	110	112	110	143	130	128	172	150	132	101
liten	»	60	—	—	—	—	—	—	123	110	125	125	110	—
Sik, stor . . .	»	115	130	110	160	149	149	120	134	143	150	—	150	125
liten . . .	»	—	112	75	—	—	110	103	—	—	—	—	140	—
Siklöja	»	—	—	—	121	123	80	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2]	—	—	—	—	4900	4500	6400	5450	5500	4067	4650	4600	—
» » . . .	kg.	50	—	—	61	65	70	—	—	—	48	—	—	—
Sjötunga, stor .	»	89	95	100	145	142	161	—	—	—	—	—	180	100
liten .	»	69	80	73	96	94	125	225	—	—	—	—	—	78
Slätvar	»	—	—	—	—	—	—	208	—	—	—	190	168	—
Strömming . .	låda[3]	950	—	—	—	—	—	—	2100	2300	2200	1900	—	—
» . .	kg.	26	37	32	36	40	42	37	39	35	33	30	33	30
Torsk, stor. huvud	»	44	47	44	45	49	61	63	56	65	96	89	66	50
svensk huvudlös	»	74	86	89	90	99	101	120	93	113	126	138	86	86
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	41	54	52	49	44	54	63	54	70	80	79	65	59
liten .	»	—	—	—	—	—	—	—	35	43	—	60	58	50
Ål, levande, stor	»	185	268	216	248	245	255	—	350	—	—	—	—	—
liten	»	—	175	155	204	176	181	—	260	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	—	1700	2050	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	750	900	950	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	230	159	148	125	—	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	96	—	—	140	138	—	—	—	133	—	155	150	—
kokta små . .	»	—	65	60	—	—	—	—	115	90	—	110	—	80

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

3/5—9/5:	tillgång riklig, efterfrågan livlig, tendens svävande.
10/5—16/5:	» » » » » »
17/5—23/5:	» » » » » »
24/5—30/5:	» » » » » »

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *maj* 1916—*maj* 1917.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916	Dec. 1916	Jan. 1917	Febr. 1917	Mars 1917	April 1917	Maj 1917
					Kr. per låda (c:a 85 kg.)								
Sill, stor	—	—	51·13	44·33	71·19	72·00	61·00	47·31	46·88	42·73	38·61	46·88	—
» blandad	—	—	34·50	38·50	45·45	—	—	27·33	34·80	33·03	27·45	26·57	—
» små	—	—	31·25	32·00	28·50	—	—	11·50	20·92	24·25	16·53	11·33	—
					Öre per kg.								
Kolja, stor	53	76	70	67	75	77	95	91	99	140	136	94	69
» halvstor	43	65	54	39	55	62	83	84	79	120	118	76	60
» liten	35	54	41	18	39	40	53	51	69	88	81	59	46
Vitling	37	54	37	34	56	52	54	38	64	78	79	60	46
Torsk, stor	50	64	68	82	74	79	84	61	78	87	104	62	60
» liten	32	50	48	33	48	45	56	45	49	75	80	—	30
Långa	53	66	59	47	59	76	88	66	—	96	103	72	60
Gråsik	44	62	61	47	58	66	81	57	77	72	87	69	75
Tunga, röd	80	112	90	129	123	148	—	218	258	267	237	123	83
» äkta	—	—	—	—	—	590	306	—	505	600	570	178	473
Rocka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	166	—	319	450	335	287	209	261	365	495	293	153	190
Slätvar	—	—	—	—	—	251	186	171	284	—	250	—	192
Rödspotta	40	—	70	114	103	126	139	162	188	222	194	—	111
Hälleflundra	123	166	156	237	235	253	247	250	284	341	271	141	163
Havskatt	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marulk	57	69	—	66	—	100	109	—	—	—	—	—	—
Kummel	85	105	82	60	—	95	90	—	—	—	—	—	100
Tonfisk	—	—	—	164	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	210	73	163	228	312	167	184	125	252	224	186	—	—
» lådor	17 588	7 349	12 232	9 020	24 686	15 220	9 889	8 422	14 357	31 179	13 696	—	—

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.